

MONUMENTA POLONIAE HISTORICA.

POMNIKI DZIEJOWE POLSKI.

MONUMENTA POLONIAE HISTORICA.

POMNIKI DZIEJOWE POLSKI.

MONUMENTA POLONIAE HISTORICA.

POMNIKI DZIEDZICTWA POLSKIEGO.

MONUMENTA POLONIAE HISTORICA.

POMNIKI DZIEJOWE POLSKI.

TOM III

WYDANY

NAKŁADEM AKADEMII UMIEJĘTNOŚCI

W KRAKOWIE,

OPRACOWANY PRZEZ LWOWSKIE GRONO CZŁONKÓW KOMISYI HISTORYCZNEJ
TEJŻE AKADEMII.

LWÓW

W KOMISIE KSIĘGARNI GUBRYNOWICZA I SCHMIDTA

1878.

[ad 1429.⁴ 1922]

x
/

PRZEDMOWA.

Pozostanie to na zawsze trwałą i niezmazaną zasługą ś. p. Augusta Bielowskiego, że on pierwszy nietylko powziął zamiar zebrania i krytycznego opracowania piśmiennych pomników średniowiecznych dziejów polskich, lecz że zamiar ten także wykonał i to jedynie własnymi siłami, niepoparty znikąd, niezasilony funduszami obcymi ani od osób prywatnych, ani od żadnej zbiorowej korporacji lub instytucji. Tylko ten, komu wiadomo, w jakim nieładzie znajdowały się poprzednio średniowieczne nasze źródła, i co dla nich zrobił ś. p. Bielowski, tylko ten, który świadom podobnej pracy wie, ile trudu, mozołu, zapobiegliwości a wreszcie jak znacznych materialnych wydatków wymaga podobna publikacya, potrafi słusznie i sprawiedliwie ocenić ofiarność ś. p. Augusta, przyznając wieniec nieśmiertelnej zasługi obywatelskiej człowiekowi, który wszystko, co miał najdroższego, składał w ofierze na ołtarzu ojczyzny. Kto znał ś. p. Augusta tak, jakśmy go znali, kto go widział krzątającego się około nagromadzenia materiałów do pomnikowego tego dzieła, znoszącego przez lat wiele ze wszystkich niemal krańców Europy, ze wszystkich zakątków bliskich i dalekich, klasztorów i bibliotek, domów mieszczańskich i domów szlacheckich, z troskliwością prawdziwie macierzyńską to, co przyczynić się mogło do wyjaśnienia zamierzchłej naszej przeszłości, ten poznać musiał, że *Monumenta Poloniae Historica* stały się dla niego, kiedy mu Bóg zabrał dzieci z krwi i kości jego, dzieckiem jego ducha, które hodował i pielęgnował z troskliwością i ofiarnością bez granic, któremu poświęcił wszystkie bogate zasoby szlachetnego swego serca, jasnej

swój głowy, prawej swój duszy, dzieckiem wreszcie, które imię jego podać miało jako przedmiot czci i poważania pamięci nie tylko świata uczonego, ale wszystkich tych, którzy mają serce i zrozumienie dla rzeczy ojczystych. Tą ofiarnością swoją i tém poświęceniem swoim wydał on dwa pierwsze, okazałe tomy Pomników Dziejowych Polski, wydał je co do treści wzorowo, co do zewnętrznego tak wspaniale i ozdobnie, że dzieło jego bez rumieńca wstydu stanąć mogło nawet obok zagranicznych publikacji, wydał je własnym nakładem i kosztem, on, człowiek bez majątku, za grosz oszczędzony z własnej pracy.

Było to niezawodnie obowiązkiem ciężącym na kraju, jego naukowych instytucjach, zbiorowych ciałach i pojedynczych ludziach zaopatrzonych w obfite materyalne zasoby, pójść w pomoc nieznużonemu temu pracownikowi, ulżyć mu ciężaru choćby pod względem materyalnym. Że obowiązkowi tego nie wypełniono wtedy, kiedy ś. p. August pracował nad dwoma pierwszymi tomami, o tém nie chcemy się tutaj szerzej rozwodzić, lecz za to przyznać musimy z prawdziwem uznaniem i radością, że, kiedy Towarzystwo Naukowe Krakowskie zamieniło się na dzisiejszą naszą najwyższą instytucją naukową: Akademią Umiejętności w Krakowie, ta niezwłocznie, zaraz w początkach swego, dziś choć po krótkim czasie istnienia już tak zasłużonego żywota uznała, że od téj chwili wydawnictwo *Mon. Pol. Hist.* nie powinno ciążyć jedynie na jednej osobistości, lecz że Akademia powinna ze swjej strony przyjąć co najmniej nakład téj publikacji. Kiedy więc za inicjatywą Akademii zawiązał się we Lwowie osobny oddział komisji historycznej, złożony z członków Akademii zamieszkałych we Lwowie i członków przybranych, kiedy oddział ten pod przewodnictwem ś. p. Augusta rozpoczął swoją działalność, wtedy niebawem wzięła Akademia na siebie nakład tomu III. Monumentów a ś. p. Bielowski pozyskał teraz w członkach oddziału lwowskiego chętnych i skorych współpracowników, którzy pod jego przewodnictwem podjęli pracę, dotąd jedynie na nim samym ciążącą. Zatrzymując więc dla siebie znaczną część materiału, przedewszystkiem roczniki, które już w drugim tomie wydawać zaczął, przydzielił innym członkom, którzy się oświadczyli z gotowością współpracownictwa, niektóre inne działy przeznaczone do tomu III., tak mianowicie drowi Węclewskiemu kronikę książąt polskich, drowi Kętrzyńskiemu katalogi biskupów krakowskich, drowi Liskemu

katalogi arcybiskupów gnieźnieńskich, inne pozostałe jeszcze części miały później znaleźć swych pracowników.

Niestety nie miał się ś. p. August doczekać téj szczęśliwej chwili, w którejby mógł jako gotową całość przedłożyć Akademii i uczonéj naszej publiczności tom III. Monumentów. Niemiłosierna śmierć wyrwała go w nocy z dnia 11. na 12. Października 1876 r. z naszych szeregów, wyrwała go w pełnéj czynności zajętego drukiem roczników i przygotowaniem dalszych materyałów, pozostawiając Monumenta i oddział lwowski komisji historycznej w sieroctwie i osamotnieniu. Ponieważ ś. p. Bielowski odumarł Monumenta przy druku dziesiątego arkusza, ciążył teraz na oddziale lwowskim obowiązek podjęcia przerwanéj nici i doprowadzenia jéj do końca. Nie było to łatwe zadanie, jeden człowiek nie mógł zastąpić takiego ubytku. Oddział lwowski przeto w tém poczuciu, powoławszy na przewodnika swego dra Małeckiego, wydelegował z łona swego komitet redakcyjny na przedmowie téj podpisany, który miał się zająć dalszym ciągiem przerwanéj pracy. Komitet przystąpił niezwłocznie do zadania swego, podjął niebawem przerwany druk a dla nierozdanych jeszcze działów, przeznaczonych do tomu III., wyszukał odpowiednich pracowników; tak dr. Ćwikliński objął kronikę polską, dr. Hirschberg kronikę klasztoru trzemeszeńskiego i spominki o Łaskich, dr. Semkowicz zapiski historyczne odnoszące się do dziejów Polski, Szląska i Czech, kronikę o Piotrze Właście i *De expulsione Judaeorum*, a kilku członków seminaryum historycznego przy uniwersytecie lwowskim pod kierownictwem prof. Liskego, mianowicie dr. Maurer i pp. Kalitowki, Lorkiewicz, Błażowski i Łukas rozegrali pomiędzy siebie do opracowania niektóre drobniejsze kroniki, zapiski i roczniki. Kiedy zaś ci współpracownicy szybko wywiązywali się z prac swych, nie doznało przeto wydawnictwo znaczniejszój przerwy, lecz raźnie postępowało naprzód. Tak więc doprowadzono tom III. szczęśliwie do końca. Lecz już od dość dawnego czasu pokazało się, że materyały są tak bogate i rozległe, iż nawet myśleć nie można o tém, aby je wszystkie pomieścić w ramach jednego tomu, postanowiono przeto za zgodą Akademii zamknąć tom ten na materyałach szląskich, resztę zaś, jako to przedewszystkiem materyały pruskie, biografie, kronikę Jana z Komorowa i liczne inne utwory odłożyć do tomu czwartego, który, o ile to dzisiaj osądzić można, powinien co najmniej dojść do rozmiarów tomu niniejszego. Że zaś Akademia jak najchętniej wzięła

na siebie także nakład dalszego ciągu Monumentów, nie ulega przeto wątpliwości, że z czasem powinno się doprowadzić do końca dzieło podjęte przez ś. p. Bielowskiego.

Taką jest w krótkich słowach historia tomu III. Nie pozostaje nam nic innego, jak tylko złożyć jeszcze szczere nasze podziękowanie instytucjom i osobom, które nam nie szczędziły bezinteresownego łaskawego poparcia a mianowicie Bibliotekom kórnickiej, jagiellońskiej i ks. Czartoryskiego w Krakowie, ordynackiej hr. Krasieńskich i ordynackiej hr. Zamoyskich w Warszawie, a wreszcie hr. Potockich w Wilanowie, tudzież drowi Z. Celichowskiemu, Włodzimierzowi hr. Broel-Platerowi i prof. drowi St. Smolce.

Lwów dnia 5. Listopada 1878. r.

DR. ANTONI MAŁECKI. DR. WOJCIECH KĘTRZYŃSKI. DR. XAWERY LISKE.

TREŚĆ TOMU TRZECIEGO.

	Stronica.
Przedmowa	V—VIII
✓ Rocznik wielkopolski 1192—1309. Wydał AUGUST BIELOWSKI	1— 42
Spominki gnieźnieńskie I, 965—1142. II, 1025—1279. III, 1283—1383. Wydał AUGUST BIELOWSKI	42— 45
Rocznik franciszkański krakowski 1202—1288. Wydał AUGUST BIELOWSKI	46— 52
Spominki krakowskie 1133—1170. } Spominki poznańskie 1257—1278. } Wydał AUGUST BIELOWSKI	52
Rocznik świętokrzyski do r. 1490. Wydał AUGUST BIELOWSKI	53— 87
Rocznika świętokrzyskiego dopełnienie drugie z kodexu IX, 1492—1556. Wy- dał Dr. ROMAN MAURER	88—118
* Spominki płockie 1055—1357 i sochaczewskie 1124—1462. Wydał AUGUST BIELOWSKI	118—124
* Spominki wiślickie 1305—1479. Wydał AUGUST BIELOWSKI	124—126
Rocznik Krasińskich do r. 1351. Wydał AUGUST BIELOWSKI	127—133
Spominki trzemeszeńskie. Wydał AUGUST BIELOWSKI	133—134
Spominki koprzywnickie. Wydał AUGUST BIELOWSKI	134—135
Rocznik małopolski 965—1415. Wydał AUGUST BIELOWSKI	135—202
Rocznik mazowiecki. Wydał AUGUST BIELOWSKI	202—204
Rocznik kujawski 1202—1376. Wydał AUGUST BIELOWSKI	204—212
Rocznik Chotelskiego 1430—1576. Wydał AUGUST BIELOWSKI	212—217
Rocznik Kaspra Perzyńskiego 1410—1548. Wydał AUGUST BIELOWSKI . .	218—219
Rocznik Stanisława Naropińskiego 996—1550. Wydał AUGUST BIELOWSKI	219—227
Zapiski o początkach różnych zakonów 1090—1241. Wydał AUGUST BIE- LOWSKI	227
Spominki mieszane 1072—1492. Wydał AUGUST BIELOWSKI	228—231
Rocznik Jana z Targowiska 1386—1491. Wydał EMIL KALITOWSKI	232—240
Spominki krakowskie 1410—1461. Wydał AUGUST BIELOWSKI	240—242
Spominki kazimierskie 1422—1473. Wydał AUGUST BIELOWSKI	242—243

	Stronnica.
Spominki bochnieńskie 1423—1447. Wydał STANISŁAW LUKAS	243—245
Spominki pilzneńskie 1486—1548. Wydał AUGUST BIEŁOWSKI	245—249
Rocznik krośnieński 1427—1498. Wydał AUGUST BIEŁOWSKI	249—250
Spominki lwowskie I, 1351—1447. II, 1439—1454. Wydał AUGUST BIEŁOWSKI	250—251
Spominki minorytów samborskich 1455—1501. Wydał AUGUST BIEŁOWSKI	252
Spustoszenie Sambora r. 1498. Wiersz. Wydał AUGUST BIEŁOWSKI	253—254
Spominki lubelskie 1456—1497. Wydał AUGUST BIEŁOWSKI	254—255
Spominki lekneńskie 1436—1441. Wydał AUGUST BIEŁOWSKI	255
Kronika klasztoru trzemeszeńskiego 1501—1522. Wydał Dr. ALEKSANER HIRSCHBERG	256—263
Spominki o Łaskich 1392—1515. Wydał Dr. ALEKSANDER HIRSCHBERG	263—266
Spominki o Ciołkach i rodowód Ciołków na Drzewicy 1251—1518. Wydał AUGUST BIEŁOWSKI	267—271
Spominki przeworskie. I. Hołd wołoski. II. Wiersz na cześć Spytka z Melsztyna. III. Rodowód. IV. Tablica królów polskich. Wydał AUGUST BIEŁOWSKI	272—278
Kroniczka rymowana. Wydał STANISŁAW LUKAS	279—280
Rodowód książąt polskich. Wydał AUGUST BIEŁOWSKI	280—284
Zbieranka skrócona o polskich królach. Wydał AUGUST BIEŁOWSKI	284—287
Wiersz o Świętopietrze. Wydał AUGUST BIEŁOWSKI	288—289
Poczet królów polskich. Wydał AUGUST BIEŁOWSKI	289—296
Zdarzenia godne pamięci 966—1516. Wydał ANTONI LORKIEWICZ	296—313
Katalogi biskupów krakowskich I—V. Wydał Dr. WOJCIECH KĘTRZYŃSKI	313—376
Katalogi arcybiskupów gnieźnieńskich I—II. Wydał Dr. XAWERY LISKE	377—410
Spominki zakonnika świętokrzyskiego 1434—1454. Wydał TEODOR WIERZBOWSKI	411—414
Zapiski Andrzeja Przekory 1457—1459. Wydał TEODOR WIERZBOWSKI	414—419
—Źródła szląskie	423—789
Kronika książąt polskich (<i>Chronica principum Poloniae</i>). Wydał Dr. ZYGMUNT WĘCLEWSKI	423—578
Kronika polska (<i>Chronica Polonorum</i>). Wydał Dr. LUDWIK ĆWIKLIŃSKI	578—656
<i>Annales Silesiaci compilati</i> 965—1279. Wydał MIECZYSLAW BŁAŻOWSKI	657—679
Rocznik wrocławski dawny 1238—1308 i rocznik magistratu wrocławskiego 1149—1491. Wydał AUGUST BIEŁOWSKI	680—688
Rocznik wrocławski większy 1230—1372. Wydał AUGUST BIEŁOWSKI	688—690
Spominki Klarysek wrocławskich 1257—1618. Wydał AUGUST BIEŁOWSKI	691—695
Rocznik grysowski większy 1230—1306. Wydał AUGUST BIEŁOWSKI	696—697
Rocznik grysowski mniejszy 1202—1312. Wydał AUGUST BIEŁOWSKI	698
Rocznik cystersów henrykowskich 970—1410. Wydał AUGUST BIEŁOWSKI	699—704
Rocznik henrykowski 977—1293. Wydał AUGUST BIEŁOWSKI	705—706
O początkach różnych zakonów. Wydał AUGUST BIEŁOWSKI	706

	Stronnica.
Rocznik lubiąski 1241—1281, oraz wiersz o pierwotnych zakonnikach Lubiąża.	
Wydął AUGUST BIEŁOWSKI	707—710
Nagrobki xiążąt szląskich. Wydął AUGUST BIEŁOWSKI	710—714
Rocznik górnoszląski 1071—1290. Wydął AUGUST BIEŁOWSKI	714—716
Zapiski historyczne odnoszące się do dziejów Polski, Szląska i Czech. I. Kronika szląska skrócona (<i>Cronica Silesiae abbreviata</i>). II. Spominki Wrocławskie 1090—1450. III. Rocznik Wrocławski (<i>Annalia seu contingentia in civitate Wratislavia</i>) 1418—1517. IV. Niektóre osobliwości (<i>Quaedam memorabilia</i>) do r. 1378. Wydął Dr. ALEKSANDER SEMKOWICZ	716—745
Kronika o Piotrze Właście. Wydął Dr. ALEXANDER SEMKOWICZ	745—784
<i>De expulsionē Judaeorum</i> . Wydął Dr. ALEXANDER SEMKOWICZ	785—789
Dopelnienia przez Dra. WOJCIECHA KĘTRZYŃSKIEGO:	
I. Opis zabicia Andrzeja Tęczyńskiego i procesu o zabójstwo	793—799
II. Wyjątek z kroniki bernardyńskiej w Samborze	800—801
III. Drugi katalog biskupów krakowskich	801—803
IV. Proces o zabicie Andrzeja Tęczyńskiego	803—805
V. Przypisek Dra SEMKOWICZA do str. 757	806
Indeks opracowany przez Dra ROMANA MAURERA	809—873
Sprostowania i uzupełnienia	875—876

ROCNNIK WIELKOPOLSKI.

Z roczników polskich dwa szczególnie odznaczają się tak ważnością zdarzeń które objęły, jak i powagą korporacyj, od których wyszły. Jednym z nich jest rocznik kapitulny krakowski znany już dostatecznie z drugiego tomu Pomników, drugim jest rocznik wielkopolski, nad którym mi tu obszerniej zastanowić się przychodzi. Oba te roczniki mają zgodny z sobą początek: zaczynają bowiem swoje zapiski od śmierci Bedy, a ostatnimi swemi dopełnieniami sięgają mniej więcej do czasów Łokietka. I pod względem wieku, w którym najgłówniejszą część ich układano, są te roczniki równe sobie a przynajmniej bardzo do siebie zbliżone; ale wielce różny jest ich stan w jakim nas doszły. Z jedyne go tylko kodeksu znany jest rocznik kapitulny krakowski, ale kodeks ten jest autentyk w pierwszych dziesiątkach lat drugiej połowy XIII wieku pisany w głównej swej części. Rocznik wielkopolski przechował się wprawdzie w kilku kodeksach, lecz wszystkie one są z wieku XV, a żaden z nich nie podał nam rocznika tego w jednym pasmie od początku do końca, lecz porozrywany niekiedy na trzy, niekiedy zaś na cztery części i z ułamkami innych roczników pogmatwany. O ile tedy łatwe było rozpoznanie i ogłoszenie rocznika kapitulnego krakowskiego, o tyle mozolne, różnych przedwstępnych zachodów wymagające było rozpoznanie wielkopolskiego rocznika. To co rocznikowi temu wielką ważność nadaje, jest stosunek jego do kroniki Boguchwała i Paska; atoli niepodobna było rozpoznać i oznaczyć należyte stosunku tego w tym pogmatwaniu, w jakim go nam rękopisma niektóre i wydanie Somersberga przedstawiają. Dwa wydatniejsze szczegóły uderzały w tem pogmatwaniu, mianowicie: że rocznik ten z pomienioną kroniką częstokroć dosłownie zgadza się, i że kończy się na roku 1309, podczas kiedy sama owa kronika już około 1273 roku się skończyła. To prowadziło do wniosku, iż rocznik ten mógł być wyciągiem tylko z kroniki Boguchwała i Paska, tu i owdzie wiadomościami złądinad zacerpnionemi rozszerzony i dopełniony zdarzeniami z późniejszych lat.

Aby się przekonać jak się ma rzecz istotnie, wypadało odszukać najpierw wszystkie kodeksy w których się ten rocznik całkowicie lub częściowo znajduje, porównać je między sobą tak co do zdarzeń pojedynczych jak i ich następstwa, nakoniec zestawić *text* rocznika z *textem* kroniki. Poszukiwanie takie było tem potrzebniejsze, ile że ściśle oznaczenie stosunku rocznika tego do

kroniki Boguchwała i Paska rzucić mogło zarazem światło na tę niedość jeszcze rozjaśnioną kronikę.

Z poszukiwań okazało się, że pierwsza część tego rocznika, mianowicie aż po rok 1191 sięgająca znajduje się we czterech kodexach; druga część czyli środek rocznika od 1192 aż po 1247 rok dociągnięty znajduje się w kodexach pięciu; ostatek zaś tego rocznika mianowicie od roku 1247 aż do 1309 znajduje się w siedmiu kodexach. Złożony w jedną całość ze wszystkimi pojedynczych kodexów odmiankami, i porównany z *textem* kroniki nasuwa obszerne pole do ciekawych postrzeżeń. I oto głównejsze z nich.

Rocznik podaje nierzadko takie szczegóły, które zdarzenie w kronice opowiedziane rozjaśniają lub uzupełniają. Powiada na przykład kronikarz, że Władysław Odonicz nadał biskupowi poznańskiemu Pawłowi prawo bicia monety w miasteczku Krobi i darował mu wieś: concessit monetam cudere in oppido Crobya dans eidem villam, quae dicitur Sulkowa Crobya (rozdz. 65); w roczniku zaś czytamy że mu dał prawo monetam cudere in Crobya, et villam Fulconis (Sulkonis) iuxta Crobya. Była to więc wieś niedaleko Krobi leżąca, zwana niegdyś Sulkowa wola, jak się to z kodexu królewieckiego tej kroniki pokazuje, dziś zaś prawdopodobnie Ziółkowo. W roku 1233 oburzeni na Odonicza Wielkopolanie wzywają na tron Henryka Brodatego, jak mówi kronikarz. Rocznik zaś wie, że wzywali oni Henryka Brodatego i syna jego i że obaj przybyli, a Odonicz wzmocnił niezwłocznie warownię swoją: firmavit castrum suum Bnin, którego to szczegółu nie ma kronika. Jakaż że Odonicz zaraz na wstępie stawiał mocny opór Henrykowi i zmusił go jeszcze w ciągu tego roku zrzec się swoich pretensyj do Wielkopolski, pokazuje się to z listu Grzegorza IX papieża pisanego dnia 6 października 1237, przytoczonego przez Röpella (*Gesch. Pol.* 453 przyp. 19) i Smolkę (*Henryk Brodaty* str. 50 i 59).

Pod rokiem 1247 powiada kronikarz, że Kazimierz syn Konrada mazowieckiego wtedy kiedy matka jego i brat Ziemowit zajęci byli pogrzebem ojca, spadł niespodzianie i opanował Łęczycę, Spicimierz i Rosprzę. Rocznik zaś wie, że Kazimierz wtedy nie tylko te trzy grody ale i Sieradz opanował, o którym nic nie wspomina kronika. Pod rokiem 1248 podaje kronikarz w krótkości, że Jakób archidyakon Leodyjski a nuncyusz papieski skrócił post Polakom na synodzie w Wrocławiu. Tę samą wiadomość opowiada rocznik obszernie ze wszystkimi szczegółami. Zastanawia też nie mało, że rocznik podaje mnóstwo miejscowych wiadomości biskupstwa poznańskiego i samejże osoby Boguchwała dotyczących się, których nie znajdujemy w kronice, jak na przykład: że w roku 1244 biskup ten mianował w jednym dniu trzech dostojników duchownych: Gerwarda scholastyka, Jana archidyakona i Helinga kustosa; że w roku 1245 spór o łąki do biskupstwa należące przez mieszkańców Środki wytoczony wraz z kapitułą korzystnie załatwił; że w tymże roku niejaki Piotr z trzema synami uznał się poddanym kościoła św. Piotra i poddał się duchownej zwierzchności; na koniec że w roku 1248 biskup Boguchwał darował Niemcom z Międzyrzecza dziesięcinę z dwóch lat. Wiadoma jest na koniec wizyta tego biskupa, którą on sam pod rokiem 1249 opowiedział w swojej

kronice. Ma tę wizję i rocznik i podaje pod tymże rokiem; że ją jednak nie wypisał z kroniki to widoczna złąd: gdy bowiem w kronice zakończona jest ona słowami: et visus evanuit; tu oto w roczniku wyznaje jeszcze Boguchwał: hoc ipsum quibusdam meis cappelanis revelavi expergefactus de sompno.

Jak do tej części kroniki którą przyznajemy Boguchwałowi, tak i do dalszej która wyszła z pod pióra Godysława Paska stosunek niniejszego rocznika jest jednaki. Obok zgodności nie tylko zdań i okresów pojedynczych ale i ustępów całych z kroniką, zachodzą też ważne różnice w roczniku. Podaje on często obszerniej to, co w kronice w treściwe opowiadanie ujęto, uzupełnia opowiadanie swoje pominiętymi przez tamtą szczegółami: przy zawartych umowach dodaje imiona zakładników, przy opisach zwycięstw lub klęsk wymienia znakomitszych jeńców; nakoniec zapisuje całkowite wypadki tyżące się miejscowości szczególnych lub odnoszące się do dziejów obcych o których niema śladu w kronice. Z licznych takich przykładów wskażę tu na niektóre. Obszerniej opisany jest w roczniku niż w kronice obiór następcy Boguchwała II, niejakiego Piotrka, na biskupstwo poznańskie w roku 1253; najazd Przemysława i Bolesława książąt wielkopolskich na dzierzawy Henryka szląskiego w roku 1254; zdobycie podstępem Nakła przez Mściwoja i wojna o to z Przemysławem i Bolesławem w roku 1255. Pod rokiem 1255 zapisano najpierw w roczniku, że Przemysław w dzień wielkanocny uwolnił z więzienia brata swego Bolesława i dał mu tymczasowie Kalisz w posiadanie dopóki nie upatrzy dla niego większej posiadłości. Potem zapisane są niektóre inne czynności Przemysława; następnie zaś podaje rocznik wiadomość, że w kasztelanii Gedcz odbył się zjazd, na którym znajdował się arcybiskup Fulko i wielu panów. Przybyli tam obaj bracia Przemysław z Bolesławem i po długiej naradzie stanął między nimi dział, mocą którego Bolesławowi dostała się stolica Gniezno tudzież Kalisz, Ruda, Gedcz, Bnin itd. Te dwa oddzielone od siebie zapiski rocznika pokazują kolej jaką zdarzenia te po sobie następowały, i nie można wątpić że są spółczesne. W kronice przeciwnie, obie te wiadomości zebrane są w jedno i wyłożone w rozdziale 99 w którym nie spomniano nic o tymczasowem nadaniu Kalisza Bolesławowi, lecz tylko o zawartej w Gedczu ugodzie: jestto więc praca późniejsza układana na podstawie rocznika. W opisanu zdobycia Raciąża roku 1256 przez Przemysława i Bolesława czytamy w roczniku, że Sokół kasztelan wraz z innymi dostał się jeńcem Przemysławowi, o czem milczy kronika; tak samo w opisanu zdobycia Nakła w tymże roku dowiadujemy się z rocznika, że schwytany tam został rycerz Mściwój z kilku innymi przez Świętopełka pomorskiego, o czem takż w kronice zamilczano.

Najciekawszy atoli jest stosunek niniejszego rocznika do tych ustępów kroniki, które interpolacyom uległy. W drugim tomie Pomników kronikę tę wydając, wskazaliśmy tak we wstępie jak i w przypiskach na niektóre widoczniejsze wtřęty, które się do jej tekstu wcisnęły. Jeden z tych wtřętów jest w rozdziale 115 kroniki, gdzie opisana jest uroda zawarta przez Przemysława z Świętopełkiem pomorskim. Opisana ona jest i w roczniku prawie temi samymi co i w kronice słowami, ale gdy kronikarz, a właściwie jego kopista po słowach: aderat etiam

quidam frater Popo, crucifer de domo Theutonica, qui duci Premisloni quarto gradu consanguinitatis per matrem suam continebat, dodaje: Hic nota, quod mater ducis Przemislonis, ut fertur, si fuit soror Suantopelci itd. rozważając się z domysłami swoimi, jakiego rodzaju mogło być to pokrewieństwo; przeciwnie w roczniku nie ma o tych domysłach i śladu; samo zdarzenie opisane jest dokładnie, a w końcu nazwani po imieniu wszyscy zakładnicy, których dał wtedy Świętopelkowi Przemysław. O tych zakładnikach, jak i o niektórych innych okolicznościach nie wspomniano w kronice.

Drugi krzyczący wtręt znajduje się w rozdziale 158 kroniki, gdzie z powodu odbudowania zamku Santok przez Ottona margrabię brandeburskiego, zapuścił się niby kronikarz, a właściwie jego kopista w przypomnienia czem to był niegdyś Santok, a w przypomnieniach tych napomknął o biskupach Andrzeju Szymonowiczu, o Domaracie i Janie Łodzia z których pierwszy umarł w roku 1500, drugi po roku 1522, a trzeci dopiero w roku 1546. Otoż osnowa tego rozdziału kroniki, obejmująca właściwie dwa fakta: odbudowanie zamku Santok przez pomienionego Ottona margrabię, a zamku Drdzeń przez Przemysława, znajduje się w takimże następstwie i temiz niemal słowami i w roczniku, z tą atoli różnicą, że cały ów anachroniczny ustęp o dawności Santoka z wymienieniem owych biskupów obcy jest rocznikowi. Inne jeszcze mniej widoczne wtręty w kronice dają się wykryć przez porównanie jej z textem rocznika. Tak w rozdziale 121 czytamy w kronice, że Bolesław książę kaliski pojął w małżeństwo Helenę Belae regis Hungariae filiam de sorore sanctae Hedwigis procreatam, co jest widocznym błędem, bowiem siostra świętej Jadwigi była żoną Andrzeja II króla węgierskiego, nie zaś Beli IV. I oto w tym roczniku, który toż zameście podobniem co i kronikarz słowami opowiada, nie znajdujemy dodatku de sorore sanctae Hedwigis procreatam, pochodzi on bowiem prawdopodobnie od późniejszego kopisty tej kroniki. W rozdziale znowu 155 kroniki przy słowach marchio Brandenburgensis dodane objaśnienie sive de Zgorzelicz może być także wtrętem późniejszym, bo Brandenburg, o ile wiemy, nie nazywał się nigdy Zgorzelcem: jest to z niemiecka przekrecona nazwa słowiańskiego grodu Branibor, Zgorzelec zaś przekreścili Niemcy na Görlitz. Jakoż w roczniku przy słowach marchio Brandenburgensis dodatku sive de Zgorzelicz nie znajdujemy. Nakoniec zawikłane i mylne co do niektórych szczegółów opowiadanie sporów i walk Wacława z Mściwojem, jak je w rozdziale 160 kroniki czytamy, sprostowane i należyte objaśnione być może za pomocą tego rocznika.

Wszystkie te okoliczności rozważywszy przychodzimy do następującego przekonania. Roczник ten powstał przy kapitule poznańskiej, a składało się na niego przez długie czasy wiele rąk. Początek jego nosi znamię tej epoki, w której biskupstwo poznańskie z całą ówczesną Polską część metropolii magdeburskiej stanowiło. Od początku tedy aż po rok 1190 jest to rocznik niemiecki, z Hersfeldenu lub też innej miejscowości Niemiec przyniesiony, do którego nieco z krajowych naszych zdarzeń, jak przybycie Dobrowki, chrzest Mieczysława i kilka innych spominek dołączono. Charakterystyczna w tem jest, że zapisano tu męczeństwo św. Brunona,

a o męczeństwie św. Wojciecha i dostojenstwie brata jego Radyma czyli Gaudentego arcybiskupa gnieźnieńskiego i słowem nie spomniano: duchowieństwo bowiem najstarszego w Polsce biskupstwa poznańskiego składające się w największej części z cudzoziemców i pod metropolią obcą zostające, hierarchię swojską przez Bolcsława Chrobrego utworzoną długi czas ignorowało. Dopiero pod koniec XII wieku polskość i w tamtejszem duchowieństwie otrzymała stanowczą przewagę. W pierwszej połowie XIII wieku rozwijał czynność swoją w Poznaniu uczony biskup i kronikarz Boguchwał II. Kronikarze przykładali się zwykle i do pisania roczników. W roczniku kapitulnym krakowskim dały się rozpoznać ślady zapisków mistrza Wincentego, podobnie brał udział w roczniku poznańskim biskup Boguchwał i do zapisków dawnych, które się rozpoczynały od śmierci Bedy a z końcem XII wieku miejscowemi gnieźnieńskimi i poznańskimi zdarzeniami były dopełniane, zaczął wciągać zdarzenia sobie społeczne. Poźniej pomyślał o napisaniu kroniki, którą wygotował istotnie opierając się głównie na podstawie kroniki mistrza Wincentego, a dodając to co w dawnych matrykulach, pisanych przy kościołach różnych znajdował. Rozumie się samo przez się, że w kronikę jego weszły i te wiadomości, które sam skreślił już był w roczniku; znana zaś była ta kronika jeszcze w wieku XVIII w Czechach jako dzieło osobne. W ślad Boguchwała wstępował Godysław Pasko, z początku jego skarbnik, poźniej kustosz poznański: ciągnął on dalej poznański rocznik, zapisując obszernie, obok innych zdarzeń, sprawy majątku kościelnego dotyczące i czynności kapituły w których sam brał wielki udział; nie pomijał też własnych swoich spraw, a szereg wypadków dziejowych doprowadził aż do roku 1275. Tak też daleko, jak się to najwyraźniej z rękopismu lubińskiego a w części i z krakowskiego okazuje, sięgała i jego kronika, którą razem z kroniką Boguchwała przez siebie przerobioną w jedną całość ułożył. Wiele z materiału w niniejszym roczniku objętego nie znalazło miejsca jak w Boguchwale tak i w Paska kronice, bo kroniki te wyłącznie Polsce i jej dziejom były przeznaczone; rocznik zaś jak był całem pasmem zdarzeń z dziejów obcych zaczęty, tak też i poźniej wciągano do niego nie jedno co się dziejów obcych tyczyło: jak np. wyprawę Ludwika francuskiego do Jerozolimy, zabicie króla duńskiego Eryka przez Abła, zatargi Fryderyka cesarza z Innocentym IV papieżem, śmierć Klemensa IV papieża itp. Tak te obce wypadki, jak i niektóre swojskie, te mianowicie które albo były podrzędne, albo miały miejscową tylko lub osobistą wartość wydzielił Pasko z kroniki polskiej, że ją atoli sam on układał to widoczna z rozdziału 118 w którym o włosienicy Przemysława I powiada: quod cilicium ego Basco custos Posnaniensis post mortem ipsius vidi, a których to słów nie znajdujemy dziś w roczniku. Po śmierci Paska, która ile się zdaje wkrótce jakoś po roku 1275 nastąpiła, nie prędko znalazł się taki coby ów rocznik dopełniał. Dopiero po przerwie dwudziestu i kilku lat widzimy w rocznik ten zaciągnionych niewiele zdarzeń mianowicie od roku 1295 do 1309.

Doszedł nas ten rocznik nie w kodexach osobnych, lecz tylko do kroniki Boguchwała i Paska przyczepiony. To też było powodem niedokładności jego odpisów. Jeden bowiem i drugi

kopista utrudzony odpisywaniem samej kroniki gdy przyszedł na ustęp taki w roczniku, który mniej więcej temiz lub podobnemi słowami zdarzenie w kronice opisane zawierał, zadawał sobie pytanie: quod semel est scriptum, quare deberet resumi? I rozwiązywał je w ten sposób, że folgując swemu lenistwu dorzuczał zaraz po pierwszych słowach et cetera, lub dodawał z całą naiwnością, iż opis zdarzenia tego causa utilitatis seu causa papiri et laboris obmitto.

Z dziewięciu rękopismów, w których nas doszła kronika Boguchwała i Paska, dwa tylko, mianowicie lubiński i krakowski rocznika wielkopolskiego nie mają. Mają go zaś wszystkie inne z pewnemi atoli różnicami, pochodzącemi głównie z przyczyny tej, że niektóre z nich opuszczają wiele zdarzeń zsyłając się na kronikę. Wymieniam tu wszystkie rękopisma podając oraz między nawiasem liczby któremi ich odznaczać będę w moich powoływaniach, opis zaś dokładny samych rękopismów podany jest w drugim tomie Pomników na str. 605 — 611. Rękopisma te są: Ottobonianiski (I) Sędziwoja (II) Stanisława-Augusta (III) Królewiecki (IV) Wilanowski (V) Wrocławski (VI) i Sieniański (VIII). W czterech z nich, mianowicie I, V, VI i VIII znajduje się pierwsza część czyli początek rocznika wielkopolskiego do roku 1191 sięgający; środek rocznika sięgający od roku 1192 — 1247 znajduje się w tychże samych czterech rękopismach, a prócz tego i w rękopismie IV, to jest, królewieckim. Ostatek nareszcie rocznika tego znajduje się we wszystkich tych siedmiu rękopismach z ważną atoli różnicą. Rękopisma I, II, III, IV mają go w jednym ciągu, niepomieszany z innymi rocznikami; przeciwnie w trzech ostatnich kodexach rozerwany on jest na dwie części i między rok 1248 a 1249 wpisano w nich jednym ciągiem tak zwane dopełnienie krótkiego rocznika i inne jeszcze ułamki zaczynające się od roku 1142 a kończące na roku 1296. Pod względem ilości zdarzeń i ich dokładności najzupełniejszy jest rękopism I; po nim idzie rękopism IV; zaś II i III zajmują pod tym względem miejsce ostatnie.

Część pierwszą tego rocznika według wszystkich czterech jej rękopismów wydałem w drugim tomie Pomników zestawiając go, jak należało, z jednobrzmiącym niemal rocznikiem kapitulnym krakowskim, przez co uwidoczniły się oraz niektóre drobne wprawdzie lecz nie bez znaczenia między tymi dwoma rocznikami różnice ¹⁾. Są one dostateczne aby z nich powziąć

¹⁾ Różnice te są częścią w wyrażeniach jak Beda venerabilis, Pipinus miles, Pipinus rex, venit pervenit, fluxit perfluxit i t. p. następnie w chronologii, a niekiedy w samych zdarzeniach, gdy na przykład pod rokiem 840 po słowach Lodovicus imperator obiit dodaje rocznik wielkopolski: Lotharius successit, czego kapitulny krakowski rocznik nie powiada. Jakoż po śmierci tego Ludwika była walka o tron trzech braci, a rocznik Hildesheimski podaje następcą Ludwika syna jego tegoż imienia; ale w rocznikach Allamańskim i Weingartenńskim które z rocznikiem naszym niemałe podobieństwo okazują, podany jest istotnie Lotar następcą Ludwika (Pertz SS. I. 49 i 65). Roepell i Arndt wydając rocznik kapitulny krakowski wskazali za źródło jego jeden z roczników tych, które z Hersfeldenckiego zaginionego dziś rocznika wypłynęły. A że rocznik ten tylko do roku 973 lub 984 sięgać miał, wnoszą więc, że do Polski dostał się ów pier-

to przekonanie, że pisarz rocznika wielkopolskiego, krakowskiego kodeksu kapitulnego w drugiej połowie XIII wieku pisanego i uzupełnianego społecznymi zdarzeniami zgoła nie znał. Miał on przed sobą źródło inne, dawniejsze, nie tak gęsto zdarzeniami z lat potocznych wypełnione, głucho w niem było o św. Wojciechu i jego rodzinie, a z niewielu czysto polskich spominek które w niem objąć za stosowne uznano, spustoszenie Krakowa przez Mieszka w wieku XII było ostatnie. W tym też punkcie skończyło się obu roczników powinowactwo. To więc co było w ich osnowie spólnego razem wydawszy, wydają tu resztę rocznika wielkopolskiego, od kapitulnego krakowskiego całkiem różną, idąc głównie za kodeksem I, a wszystkich innych odmianki i niedostatki wykazują u dołu.

Item ¹⁾ sub anno domini **1192** Gneznense castrum combustum et monasterium ibidem.

Item anno domini **1193** Mesko ²⁾ dux
5 de Kalis obiit.

Item anno domini **1194** Hilic castellanus obiit et terram Lubus Pomorani debellaverunt.

Item anno domini **1196** ³⁾, Boleslaus
10 dux interfectus est ⁴⁾.

Item anno domini **1217** Włodzislaus obtinuit Kalis et filium Odonis fugavit in Ungariam ⁵⁾.

Item anno domini **1220** turris ecclesie cathedralis Gneznensis ruit.

Item anno domini **1223** filius Odonis Uszcze intravit ipso die sancti Dionisii ⁶⁾.

Item anno domini **1224** ⁷⁾ Langravius ⁸⁾ Lubus obtinuit.

Przedziałka I, wiersz 1 sub tak I; inne nie mają. — 1192. 1092 VI. VIII. — 4 1193. 1192 VI, VIII. — 6 Hilic. Hillie IV; Hylik V. — 7 terram tak VI; circa I. — 8 debellaverunt tak IV; debellarunt I, VI. — 9 1196. tak ma IV; 1197 I i inne. — Przedziałka II, wiersz 1 anno... 1217. eodem anno VI; — Włodzislaus tak I, VII; Władzislaus VI; Władislaus IV.

wotny rocznik niemiecki z kontynuacją; jakoby zaś drogą dostał się on do Polski? na pytanie to odpowiadając twierdzą, że za pośrednictwem Czech, albowiem zapiski o św. Wojciechu które są w roczniku kapitulnym, znajdują się w roczniku pragskim. Otoż właśnie wszystkie te o św. Wojciechu i rodzicach jego zapiski w roczniku wielkopolskim wcale się nie znachodzą, i prawdopodobnie weszły one do krakowskiego kapitulnego rocznika dopiero w wieku XIII.

¹⁾ Wyraz *item* wskazuje, że to jest już ciąg dalszy rocznika. Jakoż część pierwsza a właściwie początek rocznika tego wydrukowany przez nas w tomie II Pomników dziejowych Polski str. 789—800 urywa się właśnie na zdarzeniu z roku 1191 słowami: *Eodem anno Cracovia devastata est a Meskone.* ²⁾ Syn Mieszka Starego. Ob. Spominki Gnieźnieńskie pod tymże rokiem. ³⁾ 1195. ⁴⁾ Bolesław ten, syn także Mieszka Starego, poległ w bitwie pod Mozgawą. ⁵⁾ Porównaj Boguchw. kronikę rozdz. 58. ⁶⁾ Tenże, tamże. ⁷⁾ 1225 w sierpniu. ⁸⁾ Ludwik landgraf turyngski. Por. *Ann. Reinhardsbrunnenses*, tudzież *Wohlbrück Gesch. des ehem. Bisth. Lebus Bei lin* 1829 str. 19.

Item anno domini **1227** dux Wladislaus magnus, filius Mesconis in divisione apostolorum ante Usce confusus est et palatinus cum aliis multis interfectus est ¹⁾.

Item anno domini **1231** Wladislaus filius Mesconis a filio Odonis de terra eiicitur et eodem anno in exilio moritur ²⁾.

Item anno domini **1232** dux Wladislaus filius Odonis concessit episcopo Paulo venari per episcopatum, et monetam liberam cudere in Crobya et villam Fulkonis iuxta Crobya ³⁾.

Item anno **1233** milites Poloni volebant interficere dominum suum Wladislaum, filium Odonis, inducentes ducem Henricum cum filio suo in Poloniam. Eodem anno idem Wladislaus firmavit castrum suum Byn.

Item **1234** predictus dux ⁴⁾ cum filio suo edificavit Gneznam castrum et destruxit Byn ⁵⁾.

Marc.
10.

Item **1238** Henricus dux Slezie diem clausit extremum ⁶⁾. Eodem anno Theutunici Santhok castrum occupaverunt.

Item anno domini **1239** Wladislaus filius Odonis dux Polonie obiit.

Item anno domini suprascripto Gregorius papa nonus Fridericum imperatorem excommunicavit, quia quosdam episcopos ⁵ de episcopatibus suis sine causa eiecit et sine iudicio.

Item eodem anno Magdeburgensis ⁷⁾ episcopus Lubus obsedit, et magna multitudine hominum exercitus sui perdita ¹⁰ ibidem, confusus recessit.

Item anno predicto dux Lancicie Conradus, magistrum Johannem, scolasticum Plocensem comprehendit, et plagis affectum suspensum eculeo interemit, quem ¹⁵ iterum sic mortuum, ad ecclesiam sancti Benedicti in ripa fluminis Wandali contra faciem ecclesie Plocensis, fecit suspendi ⁸⁾.

Eodem anno dux Cuyavie Bidgosciam recuperavit.

20

Item anno prefato Swanthopelcus, dux Pomoranie Cuyaviam vastavit, predavit, et

Przedziałka I wiersz 11 cudere tak VIII, nie ma I, VI; — Crobya tak IV. VIII; Crobya I. — 17 suum tak V; inne nie mają. — 23 castrum tak VI, VIII; niema I. — Przedz II, wiersz 8 eodem anno tak V; niema I. — 11 ibidem tak VI, VIII; niema I

¹⁾ Por. Boguchw. kronikę rozdz. 59. ²⁾ Tenże rozdz. 64. ³⁾ Por. Boguchw. kron. rozdz. 65 gdzie należy poprawić według kodexu krolewieckiego; *dans eide[m] villam quae dicitur Sulkowa wolya*, zamiast Sulkowa Crobya. ⁴⁾ To jest Henryk. ⁵⁾ Henryk Brodaty zrobił dwie wyprawy na Władysława Odonicza. W pierwszej roku 1233 był zwyciężony od Odonicza i zrzekł się swoich praw do Wielkopolski; w drugiej wyprawie roku 1234 poparty silnie przez Wielkopolan Odonicza zwyciężył i grody wojną poniszczone odbudowywał. Tem się tłumaczy pozorna sprzeczność jaka między niniejszym rocznikiem a kroniką Boguchwała (rozdz. 65) zachodzi, w której dwie te wyprawy nie są dostatecznie odróżnione. Wyjaśnia je list Grzegorza IX papieża z dnia 6 października 1237 roku, przytoczony, jak już wyżej spomniałem, przez Röpella (*Gesch. Pol.* str. 453 przyp. 19) i przez Stanisława Smolkę (Henryk Brodaty str. 50. przyp. 65. i str. 59. przyp. 90). ⁶⁾ Boguchw. kron. rozdz. 67. ⁷⁾ Wilbrand arcybiskup magdeburski. ⁸⁾ Boguchw. kron. rozdz. 69.

exussit ecelesiam in Wladislavia iuveni et ipsam civitatem.

Dux Kazimirus, filius Conradi, accepit filiam Henrici sibi in uxorem, quinto gradu
5 consanguinitatis a se distantem.

Item Santok a Theutonicis dux Henricus Slezie recuperavit.

Item anno domini **1240** dominus papa Gregorius nonus mandavit omnes archie-
10 piscopos Romam venire; episcopis vero et capitulis precepit, ut per nuncios idoneos ibidem comparerent, ita quod secundum ipsorum consilium imperatorem absolveret, et secundum compositionem ab omnibus
15 approbatam, vel ipsum ab imperio revocaret ut hereticum, quia ultra annum in excommunicatione perdurans et amplius ecclesie satisfacere contempsit. Sed astucia et malicia ipsius imperatoris clause
20 fuerunt vie in Romanam curiam; itaque ad mandatum domini pape, qui fuerant mandati venire non valuerunt ¹⁾.

Item anno domini **1241** Tarsis rex intravit Ungariam cum multis exercitibus,
25 cui occurrit Bela rex Ungarie et Colomanus frater eius in prelio, qui ambo, multis

exercitibus amissis, terga verterunt. Rex vero Tarsis Ungariam vastans et homines interficiens a maximo usque ad minimum, non parcens ulli etati vel sexui, usque ad Danubium pertransivit. Quando vero fuit in introitu Ungarie, partem exercitus sui contra Poloniam destinavit, qui die Cinerum Sandomiriam vastarunt, et postmodum per Cracoviam et Visliciam et Lanciciam transeuntes, venerunt Wratislaviam, quibus dux Henricus filius Henrici, qui tunc temporis principatum tenebat in Slezia, Cracovia et Polonia, cum omni sua potencia occurrit in campo castri de Legnicz, qui Henricus ab ipsis Thartaris, multis millibus hominum perditis, ipse fuit interfectus ²⁾.

Item anno quo supra, Poloni, qui duci Henrico adhererant, per quod idem dux principatum in Polonia obtinebat, filio suo Boleslao propter insolenciam ipsius derelicto et ei servitium suum resignantes, manifeste adhererunt filiis quondam Wladislai, filii quondam Odonis, Premislo videlicet et Boleslao, qui veri heredes Polonie fuerunt; postmodum statim ceperunt castrum Przemanth ³⁾.

Przedziałka I, wiersz 1 in. tak VI, VIII; de I. — 15 revocaret. removeret VI, VIII. — 20 in ...curiam. tak VIII; inne nie mają. — 22 mandati. vocati VI, VIII. — 25 Bela. tak VI; Belus I; Boleslaus VIII. — Przeds. II, wiersz 9 et Lanciciam. tak I; inne nie mają. — 11 filius Henrici. tak I; inne nie mają. — 14 occurrit. obviavit VI, VIII. — in campo ... Legnicz. nie ma VI, VIII. — 15 millibus hominum. hominibus VI, VIII. — 16 interfectus. Nad tem co następuje ma kod. I nadpis frakturą: Sequitur aliud capitulum. 21 et. tak I; nie mają inne. — 23 filii quondam. niema V. — 26 Przemanth. Sequitur aliud capitulum dodaje kod. I frakturą nad tem co następuje.

¹⁾ Boguchw. kron. rozd. 70. ²⁾ Por. Boguchw. kron. rozd. 71. ³⁾ Por. tegoż rozd. 72.

Item anno domini **1242** dominus Vi-
slaus episcopus Cracoviensis est defunctus,
cui successit dominus Prandotha in epi-
scopatum. Eleccio autem fuit, ut credimus,
per inspiracionem divinam celebrata, quia,
quod raro contingit, omnes unanimiter
in eum vota sua dirigentes, ipsum nullo
contradicente concorditer elegerunt, ad
quos de iure eleccio pertinebat.

Item anno domini **1243** dux Polonie
Przemisl cum suis Polonis edificavit ca-
strum Sdbanszim. Et anno eodem dux
Swanthopelcus Pruthenos baptizatos sub di-
cione Teutonicorum constitutos, ab eorum
fidelitate suo consilio subtrahens, sibi co-
adunatos in eosdem fecit insurgere; qui
ex inopinato irruentes in Theutunicos, nul-
li etati vel sexui parcentes, multos de
Theutunicis perimerunt. In cuius facti ul-
cionem cruce signati de domo Theutunica,
cum ducibus Polonie coadunati, castra pre-
dicti ducis Swanthopelci, videlicet Wisse-
grod et Zarthawicam occuparunt ¹⁾).

Anno domini **1243** cruce signati cum
predictis ducibus predictae Polonie, castrum
Nakel de eius iurisdicione capientes, duci
Przemisloni, vero heredi, restituerunt.

Item eodem anno dux Conradus dioce-
sem Cracoviensem intrans, ecclesie villas
spoliavit et curiam episcopi combussit, et
in multis aliis ecclesiam aggravavit ipsius.
Unde Prandotha episcopus prefatum domi- 5
num Conradum ducem excommunicavit,
cuius sententiam dominus Ffulko, archie-
piscopus Polonie, confirmavit ²⁾).

Item anno pretacto Swanthopelcus dux
Pomoranie, filium suum Mstyvigionem 10
Theutonicis obsidem dedit, qui propter
hoc, quod pater eius cum Pruthenis, tem-
pore obsidionis movit bellum Theutonicis,
in Theutoniam est deductus.

Item anno domini **1244** Swanthopelcus 15
Zastawiam combussit et Colme civitatem
dolo quorundam pecunia corruptorum fecit
succendi.

Item non longo tempore post hoc,
idem Swanthopelcus cum magna multi- 20
tudine Pruthenorum Cuyaviam intrans
multos Christianorum captivos abduxit et
plures peremit, terram incendio devastavit;
duo fratres de Minorum ordine sunt etiam
interfecti ³⁾).

25

Item anno suprascripto dux Przemislius
Polonie, uxorem duxit, filiam quondam

Przeds. I, wiersz 11 Przemisl» niema V. — 12 Sdbanszim» tak IV; Czwanszim I; Dzbanszin V; Oswanszim VI; Czwanszyn VIII. — 13 Pruthenos» Ruthenos VI. — baptizatos» tak I; nie mają inne. — 22 Wissegrid. Wissogrod VIII. — 23 Zarthawicam» Zatuławiczam IV; Zattarkauiczam V, VIII; Zattarkamczam VI. — Przedzialka II, wiersz 6 Conradum» N. ma I. — 8 confirmavit» Sequitur aliud capitulum dodaje nad tem co następuje kod. I. — 9 Item anno pretacto.... Kalis ceperunt, quod ei restituerunt» ma tylko I; inne rękopisma nie mają. — 16 Zastawiam et Colme civitatem» Zarthawiam et Culmensem c. w kron. Boguchw. rosd. 75. —

¹⁾ Por. Boguchw. kron. rozd. 73. ²⁾ Por. tegoż tamże. ³⁾ Boguchw. kron. rozd. 75.

Henrici ducis Slezie. Post quoddam factum milites eius castrum Kalis ceperunt, quod ei restituerunt ¹⁾).

Item Theodricus cantor Wratislaviensis, 5 in domo sua in Wratislavia a quibusdam Polonis est interemtus.

Item eodem anno dux Barnim novum castellum ante Santhok edificavit, et Pomorani qui longo tempore in antiquo San- 10 tok duci Henrico et filio eius Boleslao servierant, castrum Santok, duci Przemi- sloni tradiderunt ²⁾).

Item ipso anno dominus Boguphalus, episcopus Poznaniensis, tres personas uno 15 die in ecclesia sua constituit: Gerwardum scolasticum, Johannem archidiaconum, Helingum custodem.

Item eodem anno omnes milites Polonie contra ecclesiam Poznaniensem con- 20 spirantes, volebant infringere libertatem, quam eis dux Wlodziſlaus, filius Odonis privilegio suo confirmaverat: scilicet quod homines in villis ecclesie degentes, essent immunes a solucione *poradl*, *podworowe* 25 et *stroza*, et a ductu et a *powosz*, et quod homines iidem coram nullo capitaneorum,

castellanorum, in causa citati respondeant. Cui libertati omnes Poloni communiter contradixerunt, exempto solo *poradl*, *podworowe* et *stroza*. Quibus dominus Boguphalus episcopus cessit ad tempus ³⁾).

Anno vero 1245 dux Przemisl cum fratre Boleslao ad instanciam prefati domini episcopi, privilegium patris et eandem libertatem, quam pater ipsorum predictae ecclesie contulerat, confirmaverunt, et in foro proclamare fecerunt.

Item anno quo supra, homines de Srodka voluerunt obtinere quod usus fructuum de planicie, auctoritate ducis possiderent, tam in pastu pecudum, quam in aliis utilitatibus exinde provenientibus. Quibus dominus Boguphalus episcopus cum capitulo suo se opponens in iudicio, obtinuit taliter, quod dominus prepositus, scolasticus, custos, et alii tres canonici iuraverunt eandem planiciem ad ecclesiam pleno iure pertinere; sub eodem iuramento et metas assignaverunt, que tales sunt: ab oriente a ponte secundo qui est in via, que ducit ad ecclesiam sancte Margarethe, directe protenduntur versus meridiem, ultra Cibi-

Przedziałka 1. wiersz 7 Barnim» tak I, IV; Kazimirus VI, VIII. — 8 et Pomorani ... tradiderunt» ma tylko I, IV; inne nie mają. — 13 ipso dominus» anno domini 1244 VI, VIII. — 15 constituit» instituit VI, VIII. — Gervardum» tak I; Gerardum IV; Gerandam VI; Jarandum VIII — 24 poradl» poradlne VI, VIII; — podworowe» podwodne VI; podwodi VIII. — 25 powosz» powos VI; niema VIII. — Przedz. II, wiersz 3 poradl» niema VI, VIII. — podworowe» podworowye VIII. — 8 episcopi» N. episcopi I. — 12 Srodka» Szrothka VIII. — 13 de planicie» d. Plamut VI; d. Plamuth VIII; nie ma IV. — 16 provenientibus» tak IV-VI, VIII; pro medietatibus I. — 20 eandem planiciem» idem Plamut VI, VIII; Planut IV. — 24 a ponte» et p. IV.

¹⁾ Por. Boguchw. kron. rozd. 76. ²⁾ Boguchw. kron. rozd. 77. ³⁾ Por. Boguchw. kron. rozd. 65 i 78.

nam usque ad montem villae que dicitur Colonorum; et sic versus occidentem, iuxta montem protenduntur usque ad flumen Wartham. Ita quod Chartowo in eisdem terminis continetur, et in N. ecclesie possessione.

Item anno memorato dux Przemisl fratrem suum Boleslaum gladio cinxit, in crastino beati Adalberti ¹⁾.

Item eodem anno dominus Fulco archiepiscopus cum suis suffraganeis per dominum papam Innocencium quartum, ad concilium sunt evocati, pontificatus eiusdem domini pape anno secundo.

Item anno eodem Petrus cum tribus filiis confessus est, se esse hominem ecclesie beati Petri, et de servicio prepositi Poznaniensis.

Item anno domini **1246** legatus domini pape, et vices eius gerens per totam Poloniam, Pomoraniam et Prussiam, veniens

in Polonia(m) ducem Swanthopelcum ab excommunicatione absolvit et cum omnibus filiis clericorum (?) dispensavit; denarios per aliquot annos beati Petri, collectos a domino Boguphalo episcopo Poznaniensis 5 ecclesie, suscepit.

Item anno domini **1246** obiit Mesco dux de Oppol ²⁾.

Item anno premissio Boleslaus dux Slezie, condam ducis Henrici filius, quem Tartari occiderunt, cum exercitu intrans Poloniam castrum super fluvium Obra edificavit; cui occurrentes duces Polonie Przemisl et Boleslaus cum omnibus Polonis, antequam congregarentur, et congregientes 15 facta amicali compositione, pro bono pacis, tria castra Santok, Medzirzecz et Dzbanszin ei contulerunt ³⁾.

Item anno domini **1247** domini duces Polonie, Przemisl et Boleslaus fratres, taliter dividerunt inter se Poloniam, quia duci

Przed. I. wiersz 1 usque» via u. V. — 2 Colonorum» villa C. IV, VI, VIII. — 4 Chartowo» Chartawo VI, VIII. — 5 N.» ma tylko I. — 7 Item Adalberti» niema V, VI, VIII. — 8 gladio» g. militali in ecclesia Gnesnensi IV. — 16 filiis» tak V, VI, VIII; aliis I. — Przedz II, wiersz 1 in Polonia» Poloniam IV; ad VIII. — ab» eum ab VIII. — 3 denarios» quia d. VIII. — 7 anno ... 1246» eodem anno VI. VIII. — 8 Oppol» et cetera dodd. VI, VIII. — 9 Item anno maliciose veniret» nie ma V, VI, VIII. — 17 Dzbanszin» Sdbanssin IV. — 21 Poloniam» terram Polonie IV, i na tych słowach urywa dalsze opowiadanie, zsyłając się na kronikę.

¹⁾ Por. Boguchw. kron. rozdz. 78. ²⁾ Kopiści kodexu VI i VIII położyli w tem miejscu *et cetera*, dając do zrozumienia, że resztę rocznika tego opuszczają. Jakoż to co w tem miejscu następuje dalej tak w tych kodexach jak i w kodexie V i w Somersbergu II str. 93, są to urywkowe z różnych lat spominki, które do rocznika tego nie należały; samego zaś rocznika tego dalszy ciąg przerzucony został i jeszcze raz na dwie części rozerwany w tych trzech kodexach. W Somersbergu znaleźć go można na str. 81 od wiersza 34 do str. 82 wiersza 12; następnie zaś na str. 83 w wierszu 29 skąd ciągnie się bez przerwy. Mniej pogmatwany został rocznik ten w kodexach innych a szczególnie w kod. I. ³⁾ Boguchw. kron. rozdz. 79.

B(oleslao) in dominium et proprietatem cessit castrum Kalis cum omnibus suis attinentiis et tota terra, que protenditur a fluvio Prosna usque in Przemanth, et ipsum Przemanth cum omnibus suis attinentiis; versus vero septentrionem usque in Wartham, Moszniam et usque ad paludem, qui Sepno nominatur, et demum Lamcha, demum Obra fluvio terminatur.

10 Residuum autem terre in dominium et proprietatem cessit duci Przemisl. Iuravit autem uterque quod nunquam preter scriptam formam divisionis veniret. Supplicantibus nichilominus eisdem ducibus, dominus Boguphalus episcopus Poznaniensis excommunicavit illum quicumque contempta religione iuramenti dominium fratris usurpando, contra formam divisionis prescriptam maliciose veniret ¹⁾.

20 Item anno eodem Barnim dux Sclavorum, obsedit Santok, idem castrum possidente Boleslao duce Slezie. Przemisl autem, dux Polonie, ad defendendum idem castrum primus accedit, licet de eius dominio nondum esset. B(oleslaus) vero dux Slezie fe-

stinavit cum suo exercitu (ad) ducem Przemislonem invadentem contra Barnimum; qui Barnim videns quod cum duobus ducibus pugnare non posset, a castro de nocte recessit. Considerata itaque dux Boleslaus Slezie sollicitudine ducis Polonie defendendi Poloniam contra Pomoranos, idem castrum P(remisloni) duci Polonie restituit spontanea voluntate ²⁾.

Anno domini nostri I. Christi 1247 dux Boleslaus filius quondam Wladislai qui nominabatur Odonicz, qui tunc Kalis tenebat, recuperavit Lende castrum, quod dux Kazimirus, filius quondam Cunradi, dux Cuyavie detinuerat occupatum. Eodem anno dux Cunradus, pater Kazimiri et Semoviti obiit, Semovito filio suo ducatum suum relinquens; frater tamen ipsius, sepulto patre, Kazimirus scilicet Lanciciam, Spicimierz, Siradz, et Rospram ex improvise occupavit, dum frater eius Semovitus et mater eorum in exequiis paternis morabantur ³⁾.

Anno domini 1248 Premisl dux Polonie comitem Thomam castellanum Pozna-

Przedziałka I, wiersz 9 Lamcha. Lanka w kron. Boguchw. — 20 Item spontanea voluntate, ma tylko I, kładąc swoim zwyczajem nad ustępem tym nadpis: Nota capitulum. — Przedz. II, wiersz 6 Boleslaus. N. ma I — 9 voluntate. Tu w kodexie I jest nadpis frakturą: Sequitur aliud capitulum i następują zapiski różne w niechronologicznym porządku, które dajemy niżej pod napisem: Spominki Gnieźnieńskie, numer III — 10 nostri ... Christi. niema II, IV, VI, VIII — 11 quondam • condam I. — 12 nominabatur • nominatur II, IV; dicebatur VI, VIII. — 13 Lende castrum • castrum Landa II; Landense c. VI, VIII. — 20 Spicimierz • Spicimyrz II; Spiczimirz IV; Spiczimirz VI. — Siradz • tak II; Siracz I; Syracz IV, VI; Syarcz VIII. — Rospram • tak IV, VIII; Rosprim I; Roszprzan II; Poszpram VI. — 22 eorum • eius IV, VI, VIII. — 24 Anno ... mancipatos • niema IV.

¹⁾ Por. kron. Boguchw. rozdz. 81. ²⁾ Por. tegoż rozdz. 82. ³⁾ Boguchw. kron. rozdz. 83 ma to mniej dokładnie.

niensem et Thomislaum, filium suum, seu eius pincernam captivavit et in vinculis in Gnezden detinuit arte custodie mancipatos ¹⁾). Eodem anno dux Kazimirus Lendam castrum recuperavit. Eodem anno episcopus Poznaniensis Bogufalus Theutonicis de Medzirzecz indulsit, decimam infra duos annos, scilicet de eodem anno et sequenti.

Eodem anno Bogufalus episcopus Poznaniensis villam Gozlovo a duce Semovito pro XC marcis argenti recepit, quas idem dux tenebatur solvere episcopo pro debitis paternis ²⁾).

Eodem anno Iacobus, archidiaconus Leodiensis ³⁾), domini pape capellanus, et eiusdem in Polonia Prussia et Pomerania vicesgerens, celebravit Sinodum in Wratislavia, cui interfuerunt Fulco, archiepiscopus Gneznensis, Thomas Wratislaviensis, Michael Wladislaviensis, Prandota Cracoviensis, Bogufalus Poznaniensis, Petrus

Plocensis, Nankerus Lubuczensis et G(unterus) Culmensis primus ⁴⁾) episcopus; in quo Synodo idem Iacobus de consilio episcoporum absolvit Polonos de voto, quo astricti fuerant de abstinentia car- 5 nium. Consueverant enim ab antiquo Poloni dimittere carnes in dominica „Circumdederunt me“ sed quidam immutabant et propter hoc sepius excommunicabantur, et videbatur ex hoc periculum maximum 10 generari ⁵⁾). Idem Iacobus cum suis episcopis constituerunt, ut Poloni et alii terram eandem inhabitantes, haberent in suo libero arbitrio, ut si alicui placeret bona voluntate abstinere se a predicta domi- 15 nica a carnibus usque ad Resurrectionem Domini, et si non placeret, haberet usum usque ad dominicam „Esto mihi in deum protectorem etc.“.

Item eodem anno dominus Fulco archiepiscopus et episcopi Poloni quintam partem proventuum et reddituum eccle-

Przedziałka I, wiersz. 1 seu ... pincernam» sive suum subpincernam VI; pincernam II. — 3 Gnezden» tak I; Zneyden II; Suezden VI, VIII. — arte ... mancipatos» et a. e. m. deputavit VI. — 4 Eodem» E. eciam II. — 7 Medzirzecz» Myedzyrzecz II, VIII. — 8 scilicet» videlicet II. — 10 Eodem» Item IV. — 12 pro XC» pro noningent(is) II. — recepit» redemit IV. — 13 episcopo» eidem e. VIII. — 14 debitis paternis» debito paterno II. — 15 Eodem anno ... brachium seculare» opuszcza IV i zsyła się na kronikę. — 17 Polonia» niema VI, VIII. — 20 Wratislaviensis» episcopus W. VIII. — Przedz. II, wiersz 1 Lubuczensis» tak VI; Lubieensis I; Lubocensis II; Lubucensis VIII. — et G(unterus) Culmensis» tak II; culmensisque I. — 2 episcopus» episcopi II, VI, VIII. Po tem słowie kod. II dadaje: ut supra (t.j. w kronice Boguchwała) i rzecz całą urywa. — 10 maximum generari» animarum gravare VI. — 14 bona» in b. VI, VIII. — 16 usque ... Domini» niema VI. — 17 non» niema VI, VIII. — 18 in deum protectorem etc.» tak VIII, inne nie mają. — 20 Item» nie ma VI, VIII.

¹⁾ Boguchwał rozdz. 86. ²⁾ Boguchw. tamże. ³⁾ Boguchw. rozdz. 84. ⁴⁾ primus rđinis Cisterciensis, quí de abbate eiusdem loci de novo in episcopum fuit creatus, mówi w kronice Boguchwał. ⁵⁾ Tego co tu dalej następuje niema w kronice swojej Boguchwał.

siasticorum de tribus annis solverunt per fratrem Godefridum predicatorem et primum domini pape, pro subvencione ecclesie Romane. Tum idem papa Fredericum imperatorem deposuit de imperio, in concilio Lugdunensi, et invocabat contra ipsum brachium seculare ¹⁾).

Eodem anno Lodvicus, rex Francie, transfretavit pro sepulcro Domini nostri Ihesu Christi et terra sancta pugnaturus.

Anno domini **1249** dux Premisl Polonie edificavit Poznan, et fratri suo, Boleslao dedit Gneznam, metropolim Polonie et alia castra: Nakel, Uscze, Czarncow, Znyn, Ostrow, Bnyn, Gdecz, Byechow. Boleslaus vero dicto fratri suo, Premisloni duci, donavit partem suam terre Kalisiensis et ipsius castri Kalis, que ipsi contingebant iure hereditario, extra divisionem terre, in perpetuum possidendum, ratione primogeniture ²⁾).

Eodem anno dux Slezie Boleslaus, filius quondam ducis Henrici, dedit Lubus castrum nobile et firmum archiepiscopo Magdeburgensi, ut ei ferret auxilium contra fratrem ipsius uterinum Henricum ducem Wratislaviensem, contra quem pugnabat pro eo, quod idem Henricus dictum fratrem suum Boleslaum captivaverat antea

et vinculatum in turri de Legnicz arte custodie mancipaverat, unde nitebatur idem Boleslaus fratrem suum Henricum de terra penitus profugare ³⁾).

Eodem anno dux de Opol Wladislaus, filius quondam Kazimiri ducis, cum detinerat Rudam occupatam, donavit eam Kazimiro filio quondam Cunradi, duci Cu-yavie pro quingentis marcis argenti, quas tenebatur solvere relicte fratris sui Mesconis. Relinquerat enim in testamento idem Mescio dictam summam pecunie, uxori sue, sorori videlicet Kazimiri, quam idem Wladislaus, eidem Mesconi iure hereditario succedens, debebat. Verum quia iustus dominus, et iusticias deligens nunquam obliviscitur misereri, dum nuntius Wladislai missus Rudam castrum tradere, et nuncii Kazimiri ad recipiendum missi tardarent aliquantulum, Przemisl, dux Polonie, lecto exercitu suo predictorum ducum nunciis profugatis, idem castrum occupatum possedit, cui iure hereditario a progenitoribus competeat ⁴⁾).

Eodem anno in prima nocte post diem beati Iohannis Baptiste, ego peccator Bogufalus, episcopus Poznaniensis, audiavi per visum ⁵⁾ quendam religiosum dicentem: „infra XXV annos tota Polonia consumabi-

Przedz I, wiersz 4 Tum» Cum VI, VIII. — 12 Poznan» Poznaniam IV, VI, VIII. — 14 Znyn» Zny I; Zun IV; Zuy VI; Szrem w kron. Boguchw. — 26 uterinum» germanum IV, VIII. — 29 suum» tak VI, VIII; niema I, IV. — *Przedz*, II, wiersz 21 lecto» collecto IV, VI, VIII. — 26 ego peccator Bogufalus» tak V, VIII; episcopus B. p. I. — 27 audiavi per visum» vidi per visum et audiavi V, VIII. — 28 dicentem» dicere VI, VIII.

¹⁾ Boguchw. kron. rozd. 85. ²⁾ Por. Boguchw. kron. rozd. 87. ³⁾ Boguchw. kr. rozd. 88. ⁴⁾ Por. Boguchw. kron. rozd. 89. ⁵⁾ Por. tegoż tamże.

tur“; et dum a loquente interpretationem diligenter inquirerem „utrum in bono an in malo deberet consumari“, non mihi respondit, dixit tamen „quod et papa deberet consumari“; quod adeo in bonum converti postulavi. Hoc ipsum quibusdam meis cappellanis revelavi expergefactus de sompno.

Eodem anno in terra de Cyrvisk, inter Radieovo villam episcopi Poznaniensis et inter Ornaszevo villam Domanicii, limitationes seu termini facti sunt, a flumine Visle, usque ad ripam fluminis Pylcze, autoritate et mandato ducis Semoviti; consencientibus ad hoc Bogufalo episcopo, et dicto Domanicio et presentibus eisdem; affuit etiam ibidem et prepositus dominarum de Kazimierz, ex parte cuius et conventus ipsius, eandem villam tenebat dictus Domanicz. Termini autem facti sunt alicubi congestionem terre in modo monticulorum, alicubi in scissione arborum, que *granicze* vulgariter nuncupantur.

Eodem anno Cunradus, filius quondam Henrici ducis Slezie, qui fuit occisus a Tartaris, timore fratris Boleslai secessit in Poloniam ad Przemislonem, ducem Polonie, generum suum, qui eum benigne

suscepit et honorifice pertractavit. Tandem collecto exercitu suo dux Przemisl et etiam fratris sui, Boleslai ducis Gneznensis, edificavit et munivit castrum Bytom et tradidit dicto sororio suo Conrado. Cum 5 autem idem edificaretur, dux Przemisl sororium suum ducem Boleslaum captivavit et in vincula coniecit, eo quod fratri suo Conrado partem terre denegabat, ymo eundem etiam fraudulenter occidere 10 nitebatur ¹⁾).

Eodem anno dux Przemisl eidem Conrado sororem suam dominam Salomeam dedit in uxorem. Actum in Poznan, presentibus Ffulcone archiepiscopo Gneznensi 15 si et Bogufalo episcopo Poznaniensi. Eodem anno comes Thoma et Filippus, Iohannes et Sandzivoy de captivitate sunt liberati per manus fideiussorum, hac condicione, quod duci Przemisloni bona fide, sine 20 fraude et dolo debeant permanere ²⁾).

Anno domini 1250 IIII kal. Ianuarii mater domini ducis Przemislonis, Adviga, diem clausit extremum, et est sepulta in ecclesia Gneznensi ³⁾.

25

Eodem anno XIV Kal. Iunii dux Przemisl fratrem suum dominum Boleslaum captivavit, et omnes ipsius municiones

Przedziałka I, wiersz 1 interpretationem. michi V. — 3 deberet. tak V, VI; debet I, VIII. — 4 tamen. autem VIII. — 5 deberet. tak V, VI, VIII; debet I. — 7 expergefactus. expergiscens V, VI, VIII. — 9 Cyrvisk. Czirniki II; Cyrnisk IV; Cziruik VIII. — 10 Radieovo. Radzicovo V; Rodicowo VI; Radzycow VIII. — 11 Ornaszevo. tak V; Ozusewo I; Ornesowo II, VIII. — 17 dominarum. alias Gyebyecz dodaje II. — 23 granicze. granicies IV; granicie V, VI VIII. — *Przedziałka II, wiersz 3* fratris ... ducis. tak IV, VI, VIII; frater ... Boleslaus dux I. — 12 Eodem anno ... ultrocedentibus ea. ma tylko sam I; inne nie mają.

¹⁾ Por. Paska kron. rozdz. 90. ²⁾ Tenże tamże. ³⁾ Tenże tamże.

occupavit, Gneznam videlicet, Nakel et Uscze castra, ultro cedentibus ea ¹⁾).

Eodem anno homines episcopales decime et censuum condemnati fuerunt auctoritate ducis Przemislonis, domino Bogufalo, episcopo Poznaniensi ducere ligna ad coquinam ipsius, et ad pistrinam et ad braxatorium potus. Item declaratum fuit per sententiam quod quilibet hominum ¹⁰ eorumdem tres magnos currus, qui dicuntur gemini, feni solvere episcopo tenentur; quod fenum ipsi falcare tenentur, et vectura propria ad stabulum episcopi deducere.

¹⁵ Eodem anno rex Dacie ²⁾ fuit occisus ab Abel, fratre suo uterino, qui eidem succedit in regnum.

Eodem anno dux Cunradus, filius Henrici, fratrem suum Henricum ducem capitivatum tenuit, eo quod eidem promiserat et iureiurando firmaverat, quod a duce Boleslao, fratre ipsorum, ei partem terre requireret; quod non fecit. Ipse autem dux Henricus, datis pro se obsidibus ²⁵ liberatus est, ita tamen quod vel a fratre Boleslao, fratri Conrado partem requireret, vel de terra ipsa eidem Conrado satisfaceret ³⁾).

Anno domini **1250** Fredericus quondam imperator, quem Innocencius papa quartus ab imperio deposuit, ideo precipue, quia cum esset per Gregorium papam nonum sollemniter anathematizatus, infra aliquot annos, contempnens claves ecclesie in anathemate perduravit, in die beate Lucie diem clausit extremum. Excommunicatus autem fuerat propterea quia quondam cardinales sedis apostolice legatos ad ipsum destinatos detinuerat in captivitate, episcopos vero et abbates quosdam submerserat, quosdam dei timore postposito, interfici iusserat diversis penis in contemptum cleri et in preiudicium ecclesiastice libertatis.

Anno gratie **1251** Boleslaus dux filius Henrici, Yconem filium Mironis, castellanum Crosnensem, quem pre omnibus hominibus diligere videbatur, et pro quo faciebat quidque ab eodem duce postulabat, et cui multas pecunias idem dux contulerat, captivum tenuit, et Teutonicis tradidit custodiendum, volens ab ipso pecunias extorquere, ut posset cum ea in auxilium suum Theutonicos convenire. Quod videntes Poloni, qui eidem duci Boleslao adherebant, de ipso desperaverunt;

Przedziałka I wiersz 3 Eodem anno E. a. MCCL III kalendas Januarii VIII; E. a. MCCL III kal. Januarias VI; E. a. MCCL IIIII kal. Januarii V. — decime et censuum *tak I*; decimi et censini VI; d. et censui VIII; *niema IV*. — 7 braxatorium *braxorum IV*. — *Przedz. II, wiersz 3* imperio *desidio(so) dodaje V*. — 11 in ... submerserat *niema V*. — 16 libertatis *ipsos affecit dodaje IV*. — 17 Anno gratie ... et alias municiones *ma tylko I i IV; inne nie mają*. — 18 castellanum Crosnensem *tak IV*; castellani Crosnensis I. — 25 in *auxilium suum Theutonicos convenire* a. s. Theutonicis subvenire IV.

¹⁾ Por. Paska kron. rozd. 91. ²⁾ Eryk. ³⁾ Paska kron. rozd. 92.

et eum tanquam honoris sui persecutorem deserentes, fratri ipsius duci Conrado adhererunt, tradentes ei Crosnam et alias municiones ¹⁾).

Eodem anno decimi episcopales de Poznania, iudicio ducis Przemislonis fuerunt condempnati ducere ligna ad coquinam episcopi et ad pystrinam et ad braxatorium. Item ibidem fuit per sententiam declaratum, quod si pater cum filio vel duo fratres hominum episcopalium dividunt inter se substantiam suam et separatim degunt, quilibet eorum soluciones, prestaciones et servicia ex integro prestabunt episcopo domino suo.

Anno domini **1251** Przemislius dux Polonie sororem Eufemiam Wladislao, duci Opolie tradidit in uxorem, licet eundem Wladislaum, quarto contigeret gradu consanguinitatis ²⁾).

Eodem anno contigit ³⁾ quod cum quidam latrunculi exissent de Lubus ut preda agerent de villis et oppidis Polonicis latenter et furtive, venerunt usque ad campestria de Sdbanszim, et cum animalia inibi pascencia vellent abigere, more predonum, quidam de pastoribus dixit ad ipsos: „Quare de modica preda maiorem „negligistis? En enim castrum Sdbanszin

„non nisi a tribus hominibus custoditur „expectantibus dominos suos, qui debent „ad custodiam castri venire.“ Quod audientes latrunculi finxerunt se quasi ad custodiam castri venire, et sub ea dolositate castrum occuparunt. Verum cum ad nobilem Przemislonem ducem Polonie in crastino huius facti rumor pervenisset, et cum tanquam ex alto vulnus pertulisset, in nullo consternatus, sed tanquam vir ⁵ animosus, licet cum paucis militibus qui de sua curia extiterant, castrum predictum latronibus intus existentibus viriliter obsedit, dans cunctis baronibus Polonie, et omni populo in mandatis firmiter, ut ad ¹⁰ tante propulsionem iniurie ad ipsum quantocius properarent. Quod autem nobiles et populares audientes, ut mandatum fuerat, sine mora fecerunt castrum predictum magna multitudine debellantes. Cum ¹⁵ autem latrunculi, qui castrum obsederunt, se in mortis articulo cernerent constitutos, dextras sibi dari postularunt. Dux vero Przemisl, secundum sibi innatam clementiam inimicis capitalibus pacem tribuens ²⁰ vitam condonavit, licet ipsos in sua cerneret potestate; latrunculi autem vitam pro lucro reputantes, ad propria redierunt. Gloriosus autem dux Przemisl plurimum

Przedziałka I, wiersz 15 domino suo» tu w kod. I następuje ustęp „Anno dni 1250 Fredericus ... libertatis,“ który wyżej umieściliśmy. — 16 Anno domini ... sedit cum pace» niema IV. — 18 tradidit» dedit VI, VIII. — 25 Sdbanszim» tak IV; Czwanzym I; Czban-schin V; Czwanzin VI, VIII. — Przedz. II. wiersz 6 occuparunt» captum o. V, VI. — 8 huius» tak V, VI; niema I. — 20 debellantes» tak VI VIII; bellantes I.

¹⁾ Paska kron. rozd. 93. ²⁾ Tegoż rozd. 94. ³⁾ W kronice Paska rozd. 95 opowiadanie to króciej zebrano.

de suorum nobilium gaudens sospitate, castrum occupavit, et sedit cum pace.

Anno domini 1252 dux Przemisl Polonie illustrem Conradum, ducem Glogovie in ecclesia Poznaniensi cingens insignivit caractere militali. Actum in die sancti Stephani, Bogufalo episcopo Poznaniensi missam celebrante.

Eodem anno frater Gerardus de ordine
10 Predicatorum, missus a fratre Hugone predicatore, presbytero cardinali apostolice sedis legato, venit in Poznaniam, et convocato Bogufalo, episcopo Poznaniensi et clero civitatis et diocesis totius,
15 ipsius autoritate legati predicti, omnes manifestos concubenarios publice excommunicavit. Ad cuius eciam mandatum, dicti legati procuracionibus, dictus episcopus cum clero suo LXXX marcas
20 argenti examinati et in pondere Coloniensi exsolverunt.

Eodem anno Michael, episcopus Cuyavie, in die beati Ciriaci, diem vite clausit extremum.

25 Eodem anno dux Pomoranie Barnim, Drzen occupavit; et eodem mense occupationis, Przemisl dux Polonie idem castrum recuperavit.

Eodem anno dominus Bogufalus, episcopus Poznaniensis Goszczimironem cum

filiis, et cum filiolis, filiis quondam Czechoslai, fratris ipsius, Goszczimiro videlicet et Nezacone, nomine ecclesie Poznaniensis, a duce Kazimiro recuperavit et eos duci Przemisloni restituit, quia a duce Boleslao pro ipsis viniare de vineo monte receperat, et eos nomine ecclesie sue detinebat.

Eodem anno dominus Wolimirus in episcopum Wladislaviensem est consecratus.

Eodem anno nobilis vir comes palatinus Polonie obdormivit in Christo.

Anno domini 1253 V Idus Februarii dominus Bogufalus, episcopus Poznaniensis, in villa Solecz diem vite sue clausit extremum. Idem autem episcopus delectabatur nocte et die legendo in libris divinis, quos et in magna parte ecclesie Poznaniensi post mortem suam reliquit, quos in tantum dilexit, quod pro amore eorum thesaurum rerum mundanarum pro nichilo reputabat. Qui eciam episcopus secundo anno sui episcopatus chorum et sanctuarium ecclesie Poznaniensis propter quasdam scissuras funditus fecit destrui et precepit fieri novum fundamentum, et ita opus consummari. Vixit autem idem episcopus in episcopatu X annis et XXVI septimanis.

Przedziałka I. wiersz 3 Anno ... celebrante ma tylko I; inne nie mają. — 9 Gerardus tak I, IV; Gerandus V, VI; Gerwardus VIII. — 19 LXXX LXXV ma VI i VIII. — 22 Eodem anno ... in Christo nie ma IV. — 26 Drzen Drzen VI, VIII. — Przedziałka II wiersz 2 Goszczimiro Goszczimiri VI, VIII. — 3 Nezacone Vezadone VI, VIII. — 5 quia ... in Christo nie ma V, VI, VIII. — 14 Anno ... septimanis ma tylko I i IV inne nie mają. — 29 XXVI XXIII ma IV.

Eodem ¹⁾ anno frater Gerardus de ordine Predicatorum, secunda vice in Poloniam rediens, ex parte Hugonis cardinalis et legati exegit ab ecclesia Poznaniensi expensas eidem legato octoginta marcas argenti de communi argento, in pondere Poznaniensi, in ecclesia sua ad celebrandam electionem. In qua taliter processerunt: totum negocium electionis compromissi sunt in tres personas, videlicet in Petricum prepositum, Petrum decanum, et Gerardum scolasticum: ut quemcunque illi tres eligerent, dicti canonici ratum haberent; qui invocata Spiritus sancti gracia, elegerunt dominum Petrum decanum, virum devotum et pyum; sed quia inhibitum fuerat quod archiepiscopus metropolitanus Polonie, electos Polonie sine scitu et mandato Hugonis cardinalis et legati non confirmaret, ideo dominum Petrum, cancellarium quondam domini Bogufali episcopi, pro^o confirmatione electi Poznaniensis, ad dictum Hugonem cardinalem premiserunt. Qui cum esset in via constitutus, a quibusdam fuit captus, spoliatus et tentus; et ita infecto negocio

rediit. Dicti vero canonici statim alios nuncios ad eundem destinaverunt, qui ad ipsum venientes, confirmationem et literas confirmationis obtinuerunt, et alias literas metropolitanus archiepiscopo apportaverunt, 5 per quas inhibicio eiusdem legati fuit revocata. Prefati vero canonici, cum haberent literas confirmationis, arripuerunt iter ad dominum Ffulconem, archiepiscopum Gnezensem, qui eidem obviam ve- 10 nerunt circa fluvium Nydam. Et cum comparuissent iidem canonici cum suo electo, domino Petro coram eodem domino archiepiscopo, opposuit se eorum electioni dominus Iohannes canonicus eiusdem 15 ecclesie, dicens se fuisse contemptum in eadem electione; et petebat ipsam plus infirmari, quam confirmari. Et cum multa inter se verba tractarent et non possent ibi aliqualem finem habere de con- 20 firmacione, pecierunt alium sibi terminum dari. Dominus autem archiepiscopus assignavit eis alium terminum in Slawna. Et cum iterum venissent ad terminum destinatum et locum, dominus Theophilus, 25 archidiaconus de Cierznsk canonicus Po-

Przedziałka I, wiersz 1 Eodem anno Anno domini 1253 Idus Februarii VI, VIII. *Ustęp-
niniejszy w kod. I poprzedza nadpis frakturą:* Nota. — 5 expensas pro expensis IV. —
6 communi gravi VI. — 9 processerunt compromiserunt V, VIII. — 11 Petricum
Petrum VI, VIII. — 12 Gerardum Gerandum IV, VI, VIII. — 20 non tak I, IV; *in-
ne nie mają.* — confirmaret tak IV, VI, VIII; confirmaverat I. — 24 premiserunt mise-
runt VI, VIII. — *Przedz. II, wiersz 3* literas ipsius dod. IV. — 10 Gnesensem tak IV;
inne nie mają. — 13 domino Petro nie ma VI, VIII. — 15 canonicus tak IV, VI
VIII; nie ma I. — 19 et tak IV; ut I. — 20 finem ... confirmatione f. h. in confirma-
cione IV; sentencie habere confirmationem VI, VIII. — 21 alium niema V. — 23 Slawna
tak I, VI, VIII; Gławna IV. — 26 archidiaconus de Cierznsk niema IV.

¹⁾ W krótkim tylko wyciągu podają ten ustęp kodd. II i III.

znaniensis, eciam se opposuit dicte electioni
 dicens: „Quia ad vos libera eleccio rediit,
 et me ad ipsam non vocastis, cum tamen
 venire poteram, si vocatus fuisssem, ideo
 5 reputo me fuisse contemptum.“ Et ita
 nec tunc dicti canonici aliquem finem de
 confirmatione electionis obtineré potuerunt.
 Audiens autem hoc dominus Opizo, abbas
 de Mezano, qui tunc legatus fuerat in
 10 Polonia, quod tanta discordia erat inter
 canonicos predictos, eosdem mandavit ad
 se venire, et venerunt usque in Wratisla-
 viam, et cum essent constituti in presencia
 eisdem legati, monebat ipsos venire ad
 15 concordiam: utreque autem partes utentes
 saniori consilio, coram eodem legato con-
 senserunt in prefatum dominum Petrum
 decanam. Videns hoc prefatus legatus,
 quod unanimes facti sint super sua elec-
 20 cione, ipsam autoritate domini pape con-
 firmavit ¹⁾).

Eodem anno dux Przemisl nobilem vi-
 rum, fratrem, ducem Boleslaum, in festo
 Pasche de captivitate in qua ipsum de-
 25 tinuerat absolvit, dans eidem castrum
 Kalis pro tempore, quousquam ei certam
 partem terre assignaret ²⁾).

Eodem anno illustris princeps Przemisl
 ad instanciam cuiusdam civis de Gubyn,
 movit cives suos de civitate, que erat
 sita in area que vocatur Srothda circa
 ecclesiam sancte Margarethe et transtulit
 eos ex alia parte Warthe prope ecclesiam
 sancti Martini, ubi fuerat alia civitas
 primitus locata, quam idem dux fecit de
 blancis et fossatis firmis muniri, et est
 munita ad mandatum suum.

Eodem anno nobiles viri, duces Polo-
 nie, videlicet Przemisl et Boleslaus con-
 venerunt in castellaniam de Gedcz et ha-
 buerunt inter se tractatum de divisione
 terre sue. Ad quem tractatum dominus
 Fulco, archiepiscopus Gneznensis et multi
 nobiles Polonie convenerunt. Et cum
 multum inter se tractarent super eo-
 dem negocio, dictus dux Przemisl fra-
 tri suo domino Boleslao dedit Gneznam
 metropolim, Kalis, Rudam, Gedcz, Blyn,
 Bechowo ³⁾).

Eodem anno, in die omnium sanctorum
 post missam maiorem in ecclesia Pozna-
 niensi, canonici eiusdem ecclesie, qui tunc
 cum suo electo, domino Petro, sedebant

Przedziałka I, wiersz 1 dicte electioni» tak VI, VIII; niema I, IV. — 10 erat esset IV. — 22 Eodem ... assignaret» ma tylko I; inne nie mają. — Przeds. II, wiersz 4 Srothda» tak I; Szrodka IV; Szroda V; Szrothca VI, VIII. — 9 firmis» bene IV. — et est munita ad mandatum suum» tak V, VI, VIII; nie ma I; IV. — 17 convenerunt» tak VI, VIII; nie ma I; inne opuszczają cały ten ustęp, zaś IV zsyła się z tem zdarzeniem na kronikę. 22 Bechowo» Byechow V. — 23 Eodem ... tonitrua» ma tylko I.

¹⁾ Por. Paska kron. rozd. 97. ²⁾ Dwie wiadomości osobno w tym roczniku po-
 dane, mianowicie: że Przemysław dał bratu swemu Bolesławowi tymczasowo Kalisz
 w posiadanie, a później zrobiwszy z nim umowę stanowczą w Gedczu oddał mu Gniezno
 itd., zebrał kronikarz w jedno i wyłożył w rozdziale 90, zamilczawszy o tem, że Bole-
 sław przez jakiś czas sam tylko Kalisz posiadał. ³⁾ Por. Paska kron. rozd. 99.

pro negociis tractandis, audierunt sexies tonitrua ¹⁾.

Eodem anno domina Elizabeth, uxor ducis Przemislonis, simul geminas filias peperit.

Eodem anno a festo Pasche usque ad festum sancti Iacobi apostoli, cuius festum est in messe, incessanter nocte et die pluit, seu pluebat pluvia; et tanta fuit inundacio facta, quod per multos agros et per vias potuit navigari; et cum metebant segetes, querebantur montes ad fruges reponendas; inveniebantur eciam per multos agros in sulcis pisces et capiebantur per homines in gurgustris ²⁾.

Eodem anno dominus Petrus electus Poznaniensis, in villa ducis Semoviti Coslow, fuit per venerabilem patrem dominum Fulconem archiepiscopum Gneznensem in episcopum consecratus ³⁾. Eodem anno frater Vitus de ordine Predicatorum, fuit primus episcopus ordinatus in Lithoviam, et ibidem in Coslow una cum Petro est consecratus.

Anno domini **1254** dominus Petrus episcopus Plocensis universe carnis viam est ingressus ⁴⁾.

Eodem anno dominus Opizo, abbas de Mezano, sedis apostolice legatus in Polonia, nobilem virum dominum ducem Przemislonem excommunicaverat, et totam terram in eius ducatu sub interdictum posuerat pro eo, quod idem dux extante legato in terra Slezie, fecerat quamdam civitatem ducis Henrici spoliare, videlicet Olesznicam, seu Oleszniciam; propter hoc idem dux preceperat predictam civitatem spoliare, quia idem dux Henricus obligatus fuerat predicto in quingentis marcis argenti pro quodam theutonico captivato, et ei dictam pecuniam non solverat, cum sepe per ipsum ducem P. fuerat monitus. Que sententia duravit a feria sexta post dominicam „Reminiscere“ usque ad terciam feriam post dominicam „Judica“. ⁵⁾

Eodem anno dominus Andreas prepositus Plocensis, qui cognominatur Czołek in vulgari, fuit electus, et eodem anno in episcopum est consecratus.

Item eodem anno gloriosissimus martyr episcopus quondam Cracoviensis, Stanislaus, VIII Idus May sub domino papa Innocentio fuit honorifice canonisatus. Cui canonisacioni interfuerunt nobiles patres, Opizo abbas de Mezano, legatus domini

Przedz. I, wiersz 3 Eodem ... peperit *nie mają II, III.* — *6* Eodem ... in gurgustris *mają tylko I, IV.* — *16* Eodem ... in episcopum consecratus *ma tylko I.* — *20* Eodem ... est consecratus *mają tylko I, IV.* — *25* Anno ... Iudica *ma tylko I, a nad tem nadpis fra-kturą*: Sequitur alter annus domini nostri Iesu Christi, in quo assumpsit de virgine Maria humanitatem. Dominus Petrus episcopus. — *Przedz II, wiersz 19* Eodem ... dictum episcopum consecratus *ma tylko I.* — *20* Czołek *tak IV; Gołek I.*

¹⁾ Por. Paska kron. rozd. 101. ²⁾ Tenże tamże. ³⁾ Tenże rozd. 102. ⁴⁾ Tenże kron. rozd. 104. ⁵⁾ Tenże rozd. 103.

pape, Fulco archiepiscopus Gneznensis, Prandotha Cracoviensis, Thomas Wratislaviensis, Wolimirus Wladislaviensis, Andreas Plocensis, Vitus primus episcopus
 5 Littoviensis, de ordine Predicatorum; Gerardus primus episcopus Russie, de ordine Cisterciensium, episcopi, et nobiles viri, duces Polonie, Kazimirus dux Lancicie et Cuyavie, Premisl dux Polonie; Semo-
 10 vitus, dux Mazovie; Boleslaus, dux Cracovie et Sandomirie; Wladislaus, dux de Oppol¹⁾.

Eodem anno dominus Petrus, episcopus Poznaniensis, in parte dextra paralisi
 15 percussus; et laboravit in ea ab VIII Kalendas May usque ad quartum Idus May, et ille dies eius vite fuit ultimus; cui successit eodem anno Bogufalus de Cirlnelin in episcopatu Poznaniensi, qui
 20 per dictum Fulconem, archiepiscopum Gneznensem, in Curzelow fuit in dictum episcopum consecratus.

Eodem anno in mense Septembri, nobiles viri Przemisl et Boleslaus, duces
 25 Polonie, fratres uterini, cum domino Conrado, duce Glogovie, cum filio quondam ducis Henrici Slezie, collectis exercitibus

suis, venerunt usque ad fluvium, qui vocatus vulgariter Widawa qui distat de Wratislavia ad miliare parvulum. Et mit-
 tentes exercitum suum devastarunt terram ducis Henrici fratris predicti ducis Con-
 radi; qui devastaverunt circa Trebniciam et circa Cerqviciam et circa omnia mon-
 tana, ymo eciam quidam exercitus vada-
 vit per Odram, et vastavit circa Lesni-
 ciam, preter villas omnium ecclesiarum, quas fecerunt iidem principes ab omni
 vastacione esse immunes²⁾.

Eodem anno videlicet **1254** Kazimirus, dux Lanciciensis, fratrem suum dominum Semovitem, ducem Mazovie et uxorem eius captivavit et captum detinuit³⁾.

Anno domini **1255** dominica „Reminiscere“ in ecclesia de Landa, dominus Bogufalus de Cirlnelin, fuit per venerabilem patrem dominum Ffulconem archiepiscopum Gneznensem in episcopum consecratus; cui consecracioni interfuerant venerabiles patres, videlicet Thomas Wratislaviensis, Volimirus Wladislaviensis, Andreas Plocensis, et quidam de ordine Predicatorum Culmensis, episcopi⁴⁾.

Przedziałka I, wiersz 1 Gneznensis» tu urywa IV zsyłając się na kronikę; inne wcale nie mają tego ustępu. — 13 Eodem ... consecratus» ma tylko I i IV. — 16 ad quartum» ad octavum IV. — 20 archiediscopum ... fuit» niema IV. — 21 dictum» niema IV. — 25 uterini» germani IV. — Przedziałka II, wiersz 2 qui distat» nie ma IV, VI, VIII. — 7 Cerqviciam» tak mają IV, VI; Terquiciam I. — 9 Lesniciam» Leszniczam V. — 11 quas ... immunes» nie ma IV. — 13 Eodem ... detinuit» mają tylko III i IV. Kod. I ma nad tym ustępem nadpis frakturą: Se(quitur) aliud n hec verba: non hoc. — 17 Anno ... episcopi» IV zsyła się na kronikę; inne wcale nie mają, kodex zaś I poprzedza ten ustęp nadpisem: De consecracione Bogufali rubrica.

¹⁾ Por. Paska kron. rozdz. 105. ²⁾ Por. tegoż rozdz. 106. ³⁾ Tegoż rozdz. 108.

⁴⁾ Tegoż rozdz. 109.

Eodem anno Domorathus miles magnus iudex Polonie, post octavas Pasche, facto prandio sanus bene, deposuit se ad lectum, volens dormire, et statim ibidem subitanea morte fuit mortuus. ¹⁾

Eodem anno infra octavas Pasche dux Kazimirus fratrem suum Semovitem ducem a captivitate absolvit ²⁾.

Eodem anno dux Mstiwuy, filius ducis Swanthopelci Pomoranie, in nocte beati Michaelis, per traditionem cuiusdam ballistarii, castrum firmissimum Nakel, quod est clavis totius Polonie, occupavit, et cum cito pervenisset et rumor huius facti ad nobilem virum dominum Przemislone cuius castrum fuerat, dictus dux collecto exercitu suo et exercitu fratris sui ducis Boleslai, una cum duce Kazimiro Lancicie, prefatum castrum undique circumdederunt. Dux vero Boleslaus Cracovie, quondam Lestconis filius, eidem duci in subsidium mille viros misit; et dux Semovitus filius quondam Conradi frater Kazimiri octingentos misit, duces autem Przemisl et Kazimirus videntes firmitatem castri, et non habentes facilem aditum ad requirendum, et timentes etiam de prodicione suorum hominum, circa ipsam viam contra portam Polonicam ad occasum solis edificaverunt quoddam castellum pro munitione Polonie, ut ex hoc posse tueri, sicut satis per hoc tuita fuit,

quia Pomorani nequaquam potuerunt terram Polonie de antiquo castro spoliare. Ymo cum maximo labore et timore Pomorani poterant exire et ligna in reliquis stacionibus Polonorum colligere, et positis ⁵ intus custodibus, redierunt ad propria. Custodes vero tam de novo castro seu castello, quam de antiquo Nakel sepius se provocabant et inter se pugnant, et auxiliante deo, Poloni Pomoranos multos ¹⁰ devincebant et eos occidebant.

Contigit autem, peccatis exigentibus, quod quadam die, cum convenissent tam de novo castello et de antiquo, Poloni et Pomorani, et habuissent inter se cer- ¹⁵ tamen, devicerunt Pomoranos Poloni; inter eos fuit occisus probus miles Polonus Hemramus, et robustus miles Pakoslaus, filius Sczedrici, qui fuerat de magna gracia ducis Premisl; tamen dicitur ²⁰ quod plures fuerunt in illo certamine Pomorani vulnerati et occisi ³⁾.

Anno domini **1256** dux Premisl cum exercitu suo et cum militibus fratris Boleslai, et cum domino duce Kazimiro ²⁵ convenerunt in Nakel, et habito virorum prudentium consilio, iverunt usque ad castrum Pomoranorum quod Raczens vocatur, et ex omnibus partibus circumdans idem exercitus castrum, circumposuit un- ³⁰ dique igne, ut ex hoc custodes castri terrerentur et castrum in manus principis

Przedziałka I wiersz 1 Eodem anno. Item anno domini 1250 *VI, VIII.* — 6 Eodem ... absolvił *ma tylko I i IV.* — 9 Mstiwuy. Mscziui *IV.* — *Przedziałka II, wiersz 23* Anno ... Polonorum *w kōd. I poprzedza ten ustęp nadpis:* Sequitur de duce Premisl.

¹⁾ Et cetera dodali tu *VI i VIII* a kilka następnych zdarzeń opuścili. ²⁾ Paska kron. rozd. 110. ³⁾ Por. tegoż rozd. 111.

Premisloni traderent. Qui viriliter repugnantes nullatenus castrum tradere voluerunt, sicut viri qui fidem suo duci promiserant, donec totum castrum cum hominibus
 5 intus constitutis ignis vehemens occuparet. Et cum Poloni videbant iam Pomoranos esse desperatos, irruerunt in ignem, et quodquam poterant rapere de igne, viros et mulieres ac parvulos rapuerunt. Inter
 10 quos fuerunt capti castellanus Sokoll, tribunus, vexillifer, et traditi in manus ducis Przemislonis. Res autem predictorum hominum, quedam fuerunt exuste, quedam per Polonos rapte quas nondum
 15 ignis occupaverat. Ibidem multi fuerunt homines magni et parvi exusti, et multa substantia eorum; fugerant autem in prefatum castrum multi Pomorani cum pueris suis et rebus, ob timorem Polonorum¹⁾.
 20 Item eodem anno in quadragesima dux Swanthopelcus cum filiis suis et cum fratre suo, collecto aliquantulo exercitu, pro conducenda sua ad antiquum Nakel expensa, et cum esset ante castellum no-
 25 vum, attemptavit si forte potuisset per aliquem modum expugnare idem castellum licet multos custodes reciperet. Tamen habens inter suos consilia, fecit exercitum ligna de pino secare, inde faces adaptari
 30 ut posset predictum castellum succendere.

Et cum ligna parata Pomorani in fossatis proiicerent et videretur quod ad sufficientiam non haberent, oportebat eos pro lignis redire, ut de maiori quantitate replerent fossatos. Poloni autem, sicut viri discreti et in multis experti, cum Pomoranos videbant redire pro lignis, et illa ligna que iam erant proiecta, sed nondum succensa, armati exiverunt de castello et aliquantulum removentes cum instrumentis ad hoc paratis eadem ligna succenderunt et per ignem consumperunt. Videntes autem Pomorani tantam astuciam et discrecionem Polonorum, ulterius desierunt proiicere ligna, sed ut viri fortissimi, armati cum clypeis suis et cum cratibus accesserunt et cum fundis lapidibus intus positis, et eciam cum machinis ceperant dictum castellum expugnare. Sed misericors Dominus non desicens iustos homines Polonos, qui iuste hereditatem Polonie defendebant, quam Pomorani duci Polonie per vim nitebantur auferre, ubi nulla firmitas et parva spes de vita, ipse Dominus dignatus est se ipsum pro Polonie iuvamine ponere prestando eis auxilium de celo, dans eis vires et constanciam repugnandi inimicis suis; cum tamen satis desperarent de vita, et per auxilium dei tunc repulerunt ini-

Przedziałka I, wiersz 20 Item ... anno» Anno domini 1240 VI, VIII. Poprzedza ten ustęp w kodexie Inadpis: Sequitur aliud. — 27 reciperet» haberet V, VI, VIII. — 28 suos» tak V; se inne. — 29 secare tak VI, VIII; facere I. — Prsedz. II, wiersz 3 non haberent» tak VI, VIII; niema I. — 7 videbant» viderent VIII. — 10 de castello tak VI, VIII; niema I. — 15 desierunt» Pomorani dodaje tu niepotrzebnie I.

¹⁾ Por. Paska kron. rozdz 112.

Monumenta Hist. Pol. tom III.

nicos a castello. Et dicebatur quod tunc fuerunt Pomorani sub castello XX occisi usque ad mortem, et quadraginta vulnerati fere quidam ad mortem. Pugna autem eorum cepit esse illo die ante meridiem, usque ad horam completorii. Ita dux Swanthopelcus perditis aliquantulum hominibus recessit confusus ¹⁾).

Item eodem anno post Rogaciones contigit, quod Pomorani qui tenebant antiquum castrum Nakel exiverunt et provocarunt Polonos de novo castello, quod dux Przemisl construxerat. Poloni vero sicut probi homines et audaces milites videntes eos exivisse, contra ipsos irruerant et ceperant cum eis viriliter pugnare. Dux autem Swanthopelcus, sicut vir dolosus et fraudulentus, cum magna cautela fecerat Pomoranos quod provocarent Polonos; et ipse circa montana que sunt circa castrum cum exercitu morabatur. Sed cum Poloni iam contra illos, qui eos provocaverant, victoriam obtinerent, Swanthopelcus improvisus repente de montanis exiliit et prefatos Polonos ex omnibus partibus circumdedit, ita quod nullam viam effugiendi haberent. Poloni vero videntes se in mortis periculo, ceperunt pro posse multitudini resistere; sed cum non possent se defensare pro nimia paucitate,

ipsos Pomorani occiderunt, quosdam vulneraverunt et ceperunt et in terram suam duxerunt. Inter quos ceperant quendam militem Mscislaum et quosdam alios, quorum nomina propter prolixitatem hic ⁵ non notamus ²⁾).

Item eodem anno, videlicet **1256** comes Boguta egit contra dominum Bogufalum, episcopum Poznaniensem, qui dicebatur de Cierznelin, et contra ecclesiam ¹⁰ eius pro quodam lacu qui Synce vocabatur, asserens sibi ipsum de iure pertinere. Episcopus autem predictus cum canonicis suis, qui in possessione fuerant ab antiquo, cuius etiam memoria minime habebatur, ¹⁵ defendebat partem suam coram principe Przemislone dicens sibi et ecclesie sue ab antiquo pertinere, non tamen totum, sed dimidium, cum dimidio flumine quod Obra dicitur, quod per eundem ²⁰ lacum currit. Dux vero prefatus pro forma iudicii precepit episcopo et canonicis eius ut secundum privilegium eorum, et etiam antiquam consuetudinem ibi descenderent, et unus qui ibi melius sciret, pro eodem ²⁵ dimidio lacu et flumine iuraret. Episcopus autem prefatus cum suis canonicis satisfaciens comiti Bogute, licet hoc non deberet facere, propterea quia Poznaniensis ecclesia multo tempore erat in pacifica ³⁰

Przedziałka I, wiersz 4 fere niema V. — 9 Item poprzedza ten ustęp w kod. I nadpis: De Pomoranis qui tenebant antiquum castrum Nakel. — Przeds II, wiersz 4 Mscislaum* Mscislaum V, VI; Mscislaum VIII. — 7 Item* poprzedza ten ustęp w kod. I nadpis: Comes Boguta egit contra dominum Bogufalum episcopum poznaniensem Rubrica. — 10 Cierznelin* Ciczulin IV. — 26 iuraret* monstraret V. — 30 multo ... possessione tak V, VI, VIII; multis temporibus fuerat quiete in possessione I.*

¹⁾ Por. Paska kron. rozd. 113. ²⁾ Por. tegoż rozd. 114.

possessione, tamen miserunt tres de canonicis ad iurandum, videlicet dominum Gerardum decanum; dominum Godslaum et qui Basco dicitur custodem; dominum 5 Vincencium canonicum filium Mazli militis, qui eodem anno, ibi, in die beati Viti venientes orto sole, ceperunt rogare per comitem Boznonem, castellanum de Medzirzecz qui ibidem cause aderat, ut 10 ipsos comes Boguta non cogeret iurare. Predictus vero miles nullo modo assentire voluit. Illi vero, qui ad hoc missi fuerant ut iurarent pro eodem dimidio lacu et medio flumine, qualitercumque currat, iu- 15 raverunt omnes tres, quilibet sub stola, super missale et eciam super crucem, qui ibi cum missali per sacerdotem Petrum, filium Michaelis, capellanum de Pczew, tenebatur. Audierunt eciam illi 20 iurantes quod dominus Paulus, episcopus Poznaniensis personaliter pro eodem lacu et flumine medio iuraverat, et propterea ipsi, salva conscientia, iuraverunt, quod eciam ab antiquis hominibus et fide di- 25 gnis didicerunt esse verum. Et ita per eorum iuramentum tunc predictum lacum medium cum flumine episcopus cum canonicis suis obtinuit.

Item eodem anno 1256 in Pomerania 30 comes Baran iunior egit contra dominum custodem Poznaniensem Basconem, coram duce Przemislone, quod sibi abstulisset

rethe piscium theutonice, qui constitutus ibidem in iudicio, idem custos cognovit se fecisse, pretendens causam legitimam, dicens eundem Baranum contra deum et iusticiam usurpasse utramque rypam fluminis Warthe, que de iure competeat Sanctuariis ecclesie beati Petri. Dux vero Przemisl precepit in forma iudicii, ut idem custos cum aliquibus canonicis secundum eciam antiquam consuetudinem descenderent, et unus eorum iuraret, qui melius de hoc sciret. Descenderunt ibi Petrus prepositus; Johannes scolasticus; Godslaus et qui Bassco dicitur custos; Marcus canonicus, parati iurare secundum diffinicionem ducis Przemisl. Prefatus vero miles Baran, videns quod ipsi ad hoc venerant quod iurarent, ipsos non admisit ad iuramentum, sed per compositionem cum eis convenit. Et talis cum eis compositio facta fuit: quod deberet dominus custos et Sanctuarii utramque ripam trahere, similiter et comes Baranus cum hominibus suis, et si alter non posset vel negligeret piscari, ille qui traheret partem aliquam alteri daret, et hoc talem qualem ipse daret, talem alter ab alio reciperet. Et si uterque eorum simul conveniret ad capturam cum retibus suis et amborum homines piscarentur, per medium dividerent inter ipsos.

Przedziałka I, wiersz 5 Mazli. Masli VI, VIII. — 9 Medzirzecz. Myedzyrzecz V. — 11 vero. tak V, VI, VIII; niema I. — 29 Item. poprzedza w kod. I nadpis: Sequitur aliud capitulum. — Przedz. II, wiersz 8 Przemisl. tylko głoskę P. ma I; inne całkowicie kładą to imię — 11 iuraret. ibidem iurare debeat V. — 14 Godslaus ... custos. Basco custos V.

Anno itaque eodem in vigilia beati Iacobi apostoli convenerunt nobilis vir, dux Przemisl cum suis baronibus in villam suam Kezinam tractaturus de recuperacione castri sui Nakel, quod tenebat tunc Swanthopelcus, dux Pomoranie. Ad quem venit vir honestus frater Poppo crucifer de domo Theutunica, qui eidem duci Przemisloni attingebat in quarto gradu consanguinitatis, de matre domini Przemislonis. Venerat idcirco idem frater Poppo, ut posset inter dominum Przemislonem et inter ducem Swanthopelcum medium ponere de pace facienda et de castri recuperacione. Dux vero prefatus Swanthopelcus, qui Nakel per vim detinebat, pro eo quod non poterat commodè tenere, propter castellum quod construxerat dux Przemisl; eidem fratri Poppe pro parte sua idem dux Swanthopelcus commisit, totum negotium ratum habiturus, quidquid deffiniretur. Frater vero supradictus Poppa, accedens ad ducem Przemislonem significavit ei, quod dux Swanthopelcus pro recuperacione castri Nakel vellet habere quingentas marcas argenti et super omnia firmam pacem tenere cum eo, et prorsus promisit abdicare, fide data, quod de cetero nollet sibi aliquid usurpare de terra eius, nec aliquem respectum habere ad idem ca-

strum; sed secundum quod pater suus terram cum eodem castro suo possedit, ita Przemisl dux in pace possideret. Nobilis autem dux Przemisl, habito consilio prudentum virorum, licet non multum 5 per hoc terra sua destrueretur, quod Nakel per Pomoranos detinebatur, propter castellum quod construxerat idem dux; tamen timens de improvisis futuris periculis, nesciens quid ex hoc poterat post-10 modum evenire, per eundem fratrem Popmam promisit fide data firmam pacem tenere, et quingentas marcas grossorum solvere. Et diffinito hoc negotio, mediante fratre predicto Poppa, convenerunt dicti 15 duces Przemisl et Swanthopelk, inter castrum antiquum et novum, et cum paucissimis hominibus, sine gladiis et totaliter inermes, et visis ad invicem osculabantur mutuo unus alium et insi-20 dentibus equis tractaverunt inter se negocia sua. Dux autem Przemisl rediit ad suas staciones, et dux Swanthopelk ad castrum Nakel antiquum firmata pace. In crastino vero, hoc est ipso die beati Iacobi 25 apostoli, descendit dux Przemisl cum militibus ad antiquum castrum, quem benigne suscipiens in castro dux Swanthopelk, inter se per iuratoriam caucionem firmaverunt pacem, et castrum Nakel duci Prze-30 misl fuit restitutum. Prefatus autem dux

Przedziałka 1, wiersz 1 Anno» poprzedza nadpis w kod I. Sequitur aliud. — 4 Kezinam Kezyn VIII. — 7 vir» tak V, VI, VIII; nie ma I. — 16 Nakel» castrum N. VI, VIII. 19 Poppe» Popponi V. — 23 supradictus» tak VI, VIII; sepedictus I. — Przedziałka II, wiersz 2 castro» c. Nakel V. — 15 convenerunt» c. in Nakel videlicet VI. VIII. — 25 die» tak VI, VIII; niema I. — 26 Przemisl» tak VI, VIII; niema I. — cum» c. suis VI, VIII. — 27 ad ... castrum» in a. c. Nakel VI, VIII.

Swanthopelk, ne de tanta pecunia esset defraudatus, petiit sibi obsides dari. Dux autem Przemisl, sicut vir fidem habens, qui satisfaciens in hoc eidem duci, ne super hoc aliquid dubitaret, de filiis nobilium suorum tradidit ei novem obsides quorum hec sunt nomina: Dirzszicraius, Dobrogostius, filii Vincencii; Włodzimirus filius Prandothe; Iacobus, filius fratris
 10 episcopi Bogufali Poznaniensis de Cierznelin; Ianussius Dobstoicz de Pnew, Sampwn Gnewomirowicz; Dirzsko Jaraczewicz; Mroczek Przeczslawicz; Sandziwoy Sbylutowicz ¹⁾.

15 Item anno domini 1256 infra octavas sancti Michaelis, cum dominus Thomas episcopus Wratislaviensis, vir prudens et doctus, ymo speculum totius cleri Polonie illius temporis, venisset ad quoddam monasterium in terra Slezie, quod Gorka dicitur, fratrum sancte Marie de Wratislavia, ad consecrandam ibidem quamdam ecclesiam rogatus per abbatem sancte Marie; dominus Boleslaus, dux Slezie, filius
 20 quondam ducis Henrici iunioris, qui fuit occisus a Thartaris, immemor salutis anime sue, persuadente inimico humani generis, improvisus, nocte qua idem episco-

pus requiescebat, sicut dyabolus invidus et seviens contra tantum virum et bone fame patrem et pastorem, non reputans eum pastorem, sed simplicem mercenarium, ymo ut lupo rabido insilit in ovile, eadem nocte cum Theutonis, fracto hostio, manu armata irruit, et tanquam furem et latronem captivari precepit, et in verecundiam ecclesie et cleri, ipsum vestibus denudari, et rebus omnibus, que tunc circa eum erant, spoliari, pretendens contra ipsum causas omnimodo frivolas et inanes coram deo et hominibus; sed in omnibus causis prout multis videbatur, ista fuerat maior, quod idem dux posset ab eo aliquam pecuniam extorquere. Prefatus autem episcopus propter gravedinem sui corporis, iam aliquo tempore non habebat in usu equum equitare. Theutonici hoc sentientes qui eum tenebant, ut eum magis aggravarent, et darent ei laborem et dolorem, posuerunt ipsum contra ipsius consuetudinem super equum trotantem, et duxerunt sicut latronem insignem, virum innocentem coram deo et hominibus, in sola camisia et in femoralibus, quod erat tante persone verecundiosum. Misertus fuit sui, ut dicitur, quidam pauper theutonicus

Przedziałka 1, wiersz 7 Dirzszicraius» Dirszycraius VIII. — 8 Włodzimirus» Wladimirus VI, VIII. — 9 fratris» tak V; nie mają I, VI, VIII. — 10 Cierznelin» Czirnclin VI: Cirlclin VIII. — 11 Dobstoicz» Dobstnicz V; Dobstincz VI; nie ma VIII. — 12 Dirzsko Jaraczewicz» Dirsko Jaranczewicz V; Dzyrsko Jaranczewicz VIII. — 13 Przeczslawicz» Przethslawowicz V; — Sandziwoy» Sandiwogius V; Sanczyvoy VIII. — 15 Item ... fides adhibenda» ma tylko I z nadpisem frakturą: Thomas episcopus Wratislaviensis; zaś IV zsyła się tu na kronikę.

¹⁾ Por. Paska kron. rozdz. 115 w której opowiadanie to skrócone zostało a imiona zakładników opuszczone.

videns auram intemperatam, obtulit sibi clamidem satis miseram virgulatam, et ocreas vetustas et attritas, quia et calceis fuerat spoliatus. Cum quo etiam fuerunt honesti viri Boguslaus prepositus, et Heccardus sacerdos et canonicus Wratislaviensis captivati, et una cum eo sunt ducti in castrum Ulan dicti ducis Boleslai, et traditi custodie carcerali. Prefatus autem dux Boleslaus maledictus, volens a preposito et ab Heccardo pecuniam extorquere, eos in vincula coniecit. De domino vero in maxima ludibria episcopo vindictam exercuit, trahens eum de castro ad castrum, et ponens eum in turrin in Legnicz, ut ab eo etiam pecuniam extorqueret. Sicut et fecit prout Heccardum, extorsit ab ipso, qui quosdam pannos scarlaticos pro alleviatione dicto Boleslao duci dederat, nec fuit sibi in aliquo alleviatum, videlicet duo millia marcarum argenti. Dominus autem episcopus Thomas promisit eidem pecuniam soluturus, ut posset suam et suorum vexacionem evadere, et per talem modum exire. Auditis hiis, dominus Fulco archiepiscopus Gnezuensis nimium perturbatus de tanto facto enormi, quod nunquam in Polonia, nec tempore eius, nec ante tempora visum vel auditum fuerat, de consilio N. episcoporum suorum fratrum et suffraganeorum, tulit contra predictum Boleslaum ducem sententiam excommunicationis, et mandavit suis suffraganeis ut in omnibus solempnitatibus,

dominicus diebus et festivis, tam in cathedralibus ecclesiis, quam in parochialibus precipere, candelis accensis et campanis pulsatis excommunicatum denunciare; et statuit idem dominus Fulco archiepiscopus, ut ante communionem, cadendo diceretur psalmus „Deus laudem meam ne tacuerim...” cum Pater Noster et cum versiculo Exsurgat, et ista oracione: „Exaudi, queso, domine ecclesiam tuam 10 „non solum paganorum percussionibus attritam, sed etiam Christianorum pravitate „afflictam, et concede propicius, ut qui „divine recusant subdi potestati, dextera „tue maiestatis cito deiciantur inviti per 15 „eum...” Et cum psalmus dicebatur, prout modo campana in unam partem pulsabatur. Dux autem iam dictus Boleslaus, contempnens claves ecclesie, noluit quemquam illorum dimittere, donec ad manus aliquid 20 de pecunia extorta reciperet. Dominus Thomas episcopus, ut cicius captivitatem evaderet, adhuc in ea existens, partem pecunie exsolvit, et in Pascha domini evasit, pro parte alia ponendo obsides, quorundam nobilium filios et scoltetorum suorum. Boleslaus vero dux, volens se in aliqua parte excusare, nobiles viros, fratres suos uterinos, dominum Henricum ducem Wratislaviensem et dominum Conradum ducem Glogoviensem, de crimine captivitatis episcopi incusavit, et alios ipsorum, nobiles de terra ipsorum; cui non fuit credendum, quia per-

Przedziałka I, wiersz 19 Boleslao. N. ma tu I. — 20 videlicet. v. ma tu I. — 22 Thomas. N. ma I. — Przedz. II wiersz 5 Fulco. N. ma I. — 22 Thomas. N. ma I.

fidis, sicut ipse fuit, non fuit fides adhibenda ¹⁾).

Item anno domini 1257 idem Boleslaus dux rogavit fratrem suum, nobilem virum dominum Conradum, ducem Glogowie, ut ad visitandum ipsum usque in castrum Legnicz veniret; et hoc sub fraude et dolo, cogitans ipsum Conradum²⁾. Dux autem Conradus senciens per quemdam modum, sibi talem casum imminere, et volens experiri verumne est hoc, quod senserat, sicut et verum fuit, nisi sibi caucius provideret, tamen committens se fortune, et accipiens secum homines sufficientes, arma secrete deferentes, iter arripuit ad fratrem; et cum esset prope iam dictum castrum, reliquit quosdam armatos in latibulis, qui expectarent finem bonum vel malum; cum aliis vero castrum intravit, quem frater Boleslaus benigne quantum extrinsecus et affectuose recepit; sed in corde latebat fraus et dolus. Dominus autem Conradus

cum videret Theutonicos, qui erant circa fratrem eius Boleslaum, fere omnes ascendisse turres ad custodiendum, et circumspiciens in castro circa fratrem suum paucos homines; quod ei ille machinabatur, in hoc ei vicem reddidit, quod in eodem castro dominus Conradus ducem Boleslaum captivavit, et citissime, ne Theutonici descenderent de turribus, et dominum suum Boleslaum reciperent, eodetento, de castro exsiluit, et captivum deduxit in Glogoviam, et custodie mancipavit ³⁾).

Item anno uno ante mortem Przemiſlonis, domini ducis Polonie, Sanctuarii ecclesie Poznaniensis de Gelroton emerunt ab eodem duce villam sibi annexam, suorum Riconis videlicet et fratrum suorum, pro septem marcis argenti. Quorum sunt hec nomina: Censitus centhurio cum Ianussio fratre suo, Postisius, sub forma emerunt, quod nulli Sanctuariorum preter

Przedziałka 1, wiersz 1 adhibenda tu dodał kopista: prout superius (to jest w kronice) melius est descriptum — 3 Item ... mancipavit. ma tylko I z nadpisem u góry: Nota aliud capitulum; zaś IV zsyła się na kronikę. — Przedz. II, wiersz 10 Boleslaum. N. ma I. — 12 mancipavit. Tu w kod. I jest nadpis frakturą: Sequitur rubrica de obitu Premisli ducis Polonie. Po którym to nadpisie kopista zsyła się na kronikę temi słowami: que (rubrica) iam scripta est superius in quarto sexterno a principio computando, que sic incipit: „Eodem quoque anno pridie Nonas Junii nobilissimus vir dominus ...“ ut supra. Są to początkowe słowa rozdziału 118 kroniki Paska. — 15 Item. poprzedza nadpis: Nota w kod. I. — Premislonis. Premislili V. — 16 Sanctuarii. serinarii IV. — 17 Gelroton. Goloroton V; Goloroton VIII. — 18 ab eodem duce. ad eundem ducem VI, VIII. — 19 suorum ... fratrum suorum. nie ma IV. — Riconis. Byconis II; Kykonis V, VI, VIII. — 21 Censitus. Censicus II, VIII; ceu situs IV. — centhurio. Centino IV. — 22 Postisius. Poscisius V, VI, VIII. — 23 Sanctuariorum. serinariorum IV.

¹⁾ Por. Paska kron. rozdz. 116. ²⁾ Tu zdaje się być opuszczone słowo *captivare*.

³⁾ Tenże, rozdz. 117.

ipsos et posteros eorum habeant ad eandem villam respectum in perpetuum.

Item anno domini 1257 natus est filius Przemislonis ¹⁾...

Item eodem anno in die beati Calixti ²⁾...

Item eodem anno dominus Gerardus, decanus Poznański decessit, cui successit dominus Henricus, nepos eius in gr. qui fuerat cantor eiusdem ecclesie, et cui in cantoria successit dominus, Iacobus, filius Fstar.

Item anno uno ante mortem domini Przemislonis, ducis Polonie, nobilis vir, frater suus, dominus Boleslaus dux Polonie copulavit sibi in terra Cracovie, apud ducem Boleslaum, filium quondam Lestconis, filiam regis Ungarie, nomine Helenam, quam anno domini 1258 adduxit in terram suam de terra Cracoviensi ³⁾.

Item eodem anno dux Boleslaus Polonie, post obitum fratris sui domini P(rzemislonis) ducis, cepit habere discordiam cum duce Kazimiro, duce Lancicie et Cuyavie, pro castro de Landa, quod idem dux K. occupaverat potencialiter tempore

puericie ipsius B. ducis; et cum multum ab utraque parte terra predictorum ducum destrueretur, confisus tamen B. dux de sua iusticia, et fiduciam habens in Domino, qui non deserit iustos, et tenens se ad 5 consilium propheticum, qui dixit: „Pugna pro patria,“ collegit magnum exercitum terre sue, et collecto eo intravit in terram Cuyavie, et stetit prope Wladislaviam iuniorem. Cui etiam venerat dominus 10 Warcislaus Slaviae cum sexcentis armatis in auxilium. Audiens hoc dux K. quod dominus B. cum tanta multitudine in terra Cuyavie staret, licet tamen haberet exercitum suum collectum, idem dux K. eidem 15 duci B. non valuit obviare. Remordebatur etiam ipsum ducem K. consciencia, quod rem alienam, invito herede, contra deum et iusticiam teneret; usus saniori consilio suorum baronum pro bono patrie, pre- 20 fato duci B. mediam partem castellanie Landensis restituit, castrum quod habebat dux K. edificatum comburendo ⁴⁾.

Item eodem anno Nonis Aprilis dominus Ffulco, qui Pelka proprio nomine vo- 25 cabatur, archiepiscopus Gneznensis, in Lan-

Przedziałka I, wiersz 7 Item ... filius Fstar. *ma tylko I.* — 13 *Item ... Helenam. w skróceniu ma to VI.* — *Przedz. II, wiersz 7* pro patria. *propria ma kod. I.* — 24 *Item. Przed tym ustępem ma kod. I nadpis frakturą:* De morte archiepiscopi Ffulconis ecclesie gneznensis.

¹⁾ Na tem słowie przerwał dalsze opowiadanie kopista kodexu I, i dodaje od siebie: *hoc etiam iam est conscriptum immediate supra post illud circa quod supra in eodem folio, et ergo hic pretermitto.* ²⁾ Tu znówu przerwał tenże kopista dalsze opowiadanie i tak się z tego tłumaczy: *hoc iam est etiam post hoc expressum et incipit: Rubrica de Synodo celebrato in Lancicia, et ergo causa utilitatis seu causa papiri et laboris obmitto.* ³⁾ Por. Paska kron. rozdz. 121. ⁴⁾ Por. kron. tegoż rozdz. 122.

cicia diem vite sue clausit extremum. Vir bonus in moribus et honeste vite; sub cuius regimine tota ecclesia Polonica triumphavit ¹⁾

5 Item eodem anno Gneznenses canonici convenerunt in ecclesia metropolitana, invocata Spiritus sancti gracia, elegerunt de communi voluntate dominum Ianussium, prepositum in archiepiscopum Gneznensem; et post electionem misit nuncios ad curiam Romanam pro confirmatione sui et pro pallio; nuncii autem tales fuerunt: dominus Henricus, decanus Poznaniensis et canonicus Gneznensis; dominus Egidius archidiaconus Lanciciensis; et Przibislaus, canonicus Gneznensis; qui venientes ad curiam Romanam pro confirmatione et pallio ad sanctissimum patrem nostrum et dominum, dominum Alexandrum papam ²⁾ invenerunt constitutionem per ipsum factam talem, quod nullus electus in archiepiscopum per nuncios confirmaretur de cetero, nisi ipsius presentaretur persona et cuiuslibet electi, presencie domini pape. Sed cum dominus electus hoc percepisset, statim ad curiam iter arripuit Romanam, et cum presentaret se domino pape, sexta feria ante dominicam „Invocavit“ ipsum in archiepiscopum Gneznensem consecrari precepit. Nuncii vero sui, videlicet dominus Henricus decanus

Poznaniensis, et Przibislaus canonicus supradicti, in terra Lombardie sunt mortui³⁾.

Item eodem anno domini, Warcislaus dux Slavie petiit sibi auxilium a domino Boleslao, duce Polonie, contra ducem Swanthopelcum Pomoranie; qui omnes barones suos quos meliores habuit in terra sua, misit eidem. Dominus vero W(arcislaus) dux prefatus Slavie, cum Polonis conveniens et cum suo episcopo de Camino, duxit exercitum usque in Slupsk, et cum demisisset idem dux suum episcopum N. et exercitum eius et quosdam milites theutonicos in stacionibus circa res suas et Polonorum, propter hoc irruit idem dux cum suo exercitu in staciones predicti ducis, et ibi devicto exercitu N. episcopi milites suos et milites theutonicos et servientes militum Polonorum, qui ad res remanserant, quosdam occidit, quosdam captivavit, et acceptis multis bonis in stacionibus, secessit illesus ⁴⁾.

Item anno domini 1259 in die Ciriaci martyris, dux Kazimirus, filius olim Conradi ducis, congregato suo exercitu usque ad duo milia virorum, occulte venit in terram Kalisiensem sicut vir dolosus et fraudulentus, ipsam cepit sine mora destruere, spoliare; et cum venisset huiusmodi rumor ad nobilem virum dominum Boleslaum, ducem Polonie, licet iam exierat de eadem

Przedziałka I, wiersz 5 Item» Nad tym ustępem ma kod. I nadpis frakturą: Convencio canonicorum: elegerunt dominum Janussium prepositum in archiepiscopum Gneznensem. — Pręds. II, wiersz 23 Item» poprzedza nadpis w kod. I: Sequitur de alio.

¹⁾ Paska kron. rozd. 123. ²⁾ zamiast *quartum*. ³⁾ Por. Paska kron. rozd. 124. ⁴⁾ Tenże rozd. 125.

terra Kalisiensi, volebat enim intrare in terram Poznaniensem; non habens exercitum circa se, preter viros paucos qui circa curiam suam morabantur, rediit ad castrum suum, Kalis; sed neque ibi poterat milites aliquos habere, ac tamen adiunctis sibi XXX militibus, committens se deo omnipotenti et iusticie, cum eisdem hominibus paucis, viriliter invasit ducem predictum K(azimirum) et exercitum eius et cepit conflictum inter Clomeam et inter Opatow villam archiepiscopalem, in quadam borra que dicitur Solecz. Sed deus qui est iusticia et defensor iusticie, militibus ducis B(oleslai) tantam virtutem et fortitudinem contulit, quod prefatum ducem K(azimirum) de terra eadem inhoneste depulerunt, et multos homines eius occiderunt, quosdam vulneraverunt, et predam quam in terra ceperant obtinuerunt, et equos ipsorum bene CCCTos acquisierunt. Ibi etiam palatinum Cuyavie vulneratum captivaverunt. Dicitur etiam quod quando milites ducis B(oleslai) invaserunt exercitum ducis K(azimiri) quod talis et tantus timor eos invasit, quod omnes arbores et arbusta videbantur esse exercitus; et ex illo timore tanta multitudo XXXtis vix resistere non valuit;

nec dubium quod auxilium fuit dei omnipotentis desuperne missum, qui nunquam sperantes in se deserit ¹⁾).

Item anno domini 1260 quarta feria ad noctem post dominicam Letare, ecclesia omnium sanctorum in Glowno, cum domo domini episcopi et cum camera in qua multocius studuerat, est exusta.

Item anno domini 1262 in die beati Petri, frater Vitus de ordine Predicatorum, 10 episcopus quondam Lithoviensis, ad petitionem domini Bogufali; episcopi Poznaniensis, consecravat in summa ecclesie chorum, qui de novo fuerat paratus. In quo die de cetero totius ecclesie memoria 15 celebrabitur consecracionis. Cui consecracioni etiam interfuit dominus Wilhelmus episcopus Lubusensis, dominus vero episcopus Bogufalus in anniversario consecracionis instituit annum indulgencie, 20 et frater Vitus memoratus alium annum, et episcopus Lubusensis LXXX dies.

Item anno domini 1263 XII kalendas Maii, venerabilis pater, frater ordinis Predicatorum, dominus Vitus, episcopus con- 25 secravit ecclesiam in Glowno in honorem omnium sanctorum et sancti Laurencii martyris; ubi fuerunt deposite in altari

Przedziałka I, wiersz 11 Clomeam» w kronice Paska według różnych kodexów: Cloniam, Clamam, Cloviam, Glogoviam, Coloniam. — Przedziałka II, wiersz 6 Glowno» Glowna VI.— 11 Lithoviensis» Lithvoniensis IV; Lythwanorum miał najprzód V potem wyskrobał i poprawił Lythwaniensis; Lutuoniensis VIII. — 18 Lubusensis» Lubucensis IV, VIII; Lubuczensis VI. — 20 annum» unum a. V, VI, VIII. — 22 dies» indulgenciarum instituit et concessit dodają V, VI, VIII. — 23 Item» w kod. I poprzedza nadpis Sequitur aliud infra in hec verba. — XII» tak IV—VI, VIII; nie ma I. — 25 episcopus» c. Lythwaniensis V; c. Lutuoniensis VIII. — 26 Glowno» Glowna IV, VIII.

¹⁾ Por. Paska kron. rozdz. 126.

sanctorum istorum reliquie: Timothei apostoli, Iohannis baptiste, Laurencii martyris, Fabiani et Sebastiani martyrum, Floriani martyris, Chrystophori martyris, Alexii confessoris, et aliorum sanctorum; et constituta ibidem indulgentia ter in anno: in anniversario eiusdem ecclesie, in die omnium sanctorum, in die Laurencii martyris,

10 Item cedente anno domini **1266** cum perscirent marchiones quod castrum Santhok esset per dominum Boleslaum ducem Polonie occupatum, venerunt cum suo exercitu et vallaverunt idem castrum cum militibus dicti Boleslai. Timens dux Boleslaus ne milites sui per aliquem modum occuparentur et occiderentur in castro, facta pace predicta, tradidit predictum castrum ad destruendum, quod mox est destructum ¹⁾.

Item anno domini **1267** circa festum sancti Michaelis, venerabilis et sanctissimus in Christo pater, dominus Clemens
25 papa quartus transiit ad Christum de hoc

mundo, seu clausit suum diem vite huius extremum.

Item anno domini quo superius, capitulum Poznaniense convenit in conversione beati Pauli, in suo capitulo, et invocata spiritus sancti gracia, elegit Petricum prepositum, filium militis Drogoslai ²⁾.

Item eodem anno ecclesia Poznaniensis summa, miserabiliter fuit consumpta per ignem; sed per gratiam dei non habuit dampnum nisi in solis gloriosis campanis quales non credo habuisse mundum etc.

Item eodem anno dominus dux Boleslaus edificavit castrum Dupin in villa comitis cuiusdam Scedrici.

Item sub anno domini **1267** idem dux aliud castrum edificavit, Neslus, in villa Gnewomiri, filii Trzebeslai.

Item sub anno domini **1268** idem dux edificavit castrum in terra Rudensi super Przosnam, et imposuit sibi nomen Boleslawecz.

Item anno quo supra, serenissimus princeps et dominus, dominus Kazimirus, dux Cuyavie et Lancicie decessit. Item predi-

Przedziałka I wiersz 10 cedente» tak V; nie ma I, IV, VIII. — 15 dicti» domini IV. — 16 aliquem» alienum -VI, VIII. — Przedz. II, wiersz 1 seu ... extremum» niema V. — 3 Item» nad tem ustępem ma kod. I nadpis frakturą: De eleccione Petriconis ep. Poznaniensis. — 13 Item» Poprzedza nadpis w kod. I Sequitur aliud. — 14 Dupin» Dubyn seu Dupyn V. — 15 Scedrici» Stedrici II; Sodria VI; Sodrici VIII. — 17 Neslus» Nyeslus IV; Neslus V. 21 — Przosnam» Prosnam II, VI, VIII. — Boleslawecz» Boleslavyecz IV.

¹⁾ Por. Paska kron. rozdz. 146. ²⁾ Tu urywa dalszy text kopista i zsyła się na kronikę temi słowami: „Iam est eadem materia de predicta eleccione prefati P. descripta et plenissime notata in quinto sexterno a principio huius Cronice computando, quod directe incipit: De eleccione Petriconis Rca; et erga quod semel est scriptum, quare deberet resumiri? et causa istius hic scribere obmitto, quia ibi de VI ad VIII stat prout est gestum, et etiam multe materie bene sunt descripte, que hic resumebantur;”

cto anno Petricus prepositus obiit infra festum Pasche.

Item anno domini **1269** Otto filius Ottonis marchionis de Brandenburg, post obitum patris sui, edificavit sibi castrum in metis Polonie inter Lubusz et Medzrzecz, in Sulencz, tolerante nobili viro domino Boleslao, duce Polonie ¹⁾).

Item anno prenotato dux Boleslaus pyus circa festum sancti Michaelis munivit de blancis civitatem suam Medzrzecz ²⁾).

Item anno domini **1270** circa purificationem beate Marie virginis, Otto filius Ottonis marchionis cum fratribus suis edificavit castrum Santhok, circa ecclesiam sancti Andree apostoli, absente domino Boleslao duce Polonie, inerat enim illa horra in terra Cracovie. Item anno supradicto dux Boleslaus, circa festum sancti Gregorii edificavit castrum suum Drdzen ³⁾).

Item eodem anno dux Wladislaus, filius quondam Henrici, ducis Silesie, qui fuit occisus per Thartaros, existens archiepiscopus Saltzburgensis, in crastino beati Adalberti, in suo archiepiscopatu, ex hoc 5 mundo migravit ad Christum ⁴⁾).

Item eodem anno ante natalem Domini octo diebus, occupaverunt Theutonici castrum Drdzen satis optimum.

Item anne domini **1271** dux Boleslaus ¹⁰ collecto maximo exercitu, tum de sua terra et de una parte Cuyavie, quam tum regebat, intravit terras de castellania de Santhok, quam tenebat Otto Ottonis marchionis filius, locatam iure theutonico, ipsam 15 horribiliter destruxit, spoliando, comburendo, annihilando, civitates expugnando. In qua terra secure tribus pernoctavit noctibus, et cum magna preda sanus et illusus ad propria remeavit.

Przedziałka I wiersz 1 Petricus» Petrus VI, VIII. — 2 Pasche» W tem miejscu wtrącona została w rękopismach wiadomość o koronacyi Przemysława II i jego śmierci, która tu pierwotnie nie należała, a że rocznikarz ten mówi o tejże koronacyi trochę odmiennymi słowami niżej w miejscu właściwem, zestawiliśmy więc tam obok siebie obie te wiadomości. Bezpośrednio po tem wiadomiam kopista o opuszczeniu nowych dwóch ustępów. Oto jego słowa: De morte Petri Pomorani canonici Poznaniensis est supra premissum. Item de morte domine Salomee ducisse Glogovie est premissum, quia eodem anno obiit, cuius vita est superius descripta (w kronice Boguchwała i Paska) plenissime. — 3 1269. 1299 m. V; 1219 VI. — 7 nobili viro» inelito VI, VIII. — 9 Item» Nad tym ustępem ma kodex I nadpis frakturą: De devastacione urbis Medzrzecz per Ottonem, et expugnacione castri Sulencz per pium ducem Boleslaum Polonie, rubrica. — 11 Medzrzecz» Tu położył kopista kod. I et cetera i dodał: Iam est supra descriptum plene ambobus factis in aliis sexternis, et ergo videbitur rubricam similiter notam. — 16 absente Cracovie» Iverat enim dux Boleslaus in terram Cracovie tunc temporis, et sic fuit absens VI, VIII. — Przedz. II, wiersz 10 Item» W kod. I poprzedza ten ustęp nadpis: Sequitur de devastacione Santocensi. — 12, quam ... regebat» nie ma V. — 13 terras» terram IV, VI, VIII. — 14 Otto ... marchionis» Otto marchio, Ottonis IV. — 17 civitates» c. destruendo V.

¹⁾ Paska kron. rozd. 153. ²⁾ Tenże rozd. 156. ³⁾ Tenże rozd. 158. ⁴⁾ Tenże rozd. 159.

Item anno predicto castrum Crusvicia comburitur de voluntate domini Boleslai ducis Polonie.

Anno itaque domini **1272** discordan-
5 tibus gloriosis principibus et ducibus Po-
moranie, rehabito a fratre suo Warcislao
castro nobilissimo et firmissimo, ymo in-
expugnabili, secundum opinionem omnium
hominum, quod dicitur Gdansk, et civi-
10 tate ibidem fundata et blancata et fir-
missimis fossatis vallata, turbato animo
suo pro eo, quod frater suus Warcislau-
s ipsum Msciwionem tenebat captivum, ca-
ptum et traditum ei per suos barones;
15 idem castrum Gdansk tradidit marchioni,
domino Conrado, filio quondam Iohannis
marchionis de Brandenburg, ut sibi prebe-
ret auxilium, ne frater suus dominus War-
tislaus dominaretur in terra Pomoranie.
20 Prenominatus vero Warcislauus dux cum
suis Pomoranis, qui sibi adhererant, volens
attemperare et requirere Gdansk, et alia
castra terre sue, intravit castrum Wisse-
grod; ibi cadens in egritudinem, mortuus
25 est; et sepultus est in iuniori Wladisla-
via, apud fratres Minores. Videns hoc
Mscivius quod erat orbatus fratre suo,
domino Warcislao, sperabat se iam pa-

cifice et secure regnare in terra Pomoranie, voluit intrare castrum suum et civitatem Gdansk, et non fuit permissus per Theutunicos, qui custodiebant idem castrum et civitatem nomine marchionis Cunradi. Considerans prefatus dux Msczuy tantam iniuriam et perfidiam Theutonicorum, qui non permittebant eum regnare et dominari in propria hereditate, convocata terra sua tota, vallavit diligenti custodia dictum castrum et civitatem, ne plures Theutunici intrarent ad custodiendum et defendendum predictas munitiones. Sed cum eas occupare non possent Pomorani, consilium dederunt suo duci domino Msczuy quod se committeret Boleslao, duci Polonie, fratri suo amitivo, qui tunc regebatur sapientia miliciaque potenti. Qui veniens ad ipsum, impetravit consilium et auxilium a fratre suo, contra eosdem Theutunicos, qui suas munitiones detinebant. Eciam magis cupiens, quod dictus dominus Boleslaus possideret terram Pomoranie, quam Theutunici ipsam occuparent violenter; maxime cum predictus dux Msczuy prolem non haberet. Dux vero Boleslaus sicut dux modestus, homo compaciens ac pius, fratri suo de tanta iniu-

Przedzialka I, wiersz 1 Item ... Polonie» nie ma IV i niekt. inne. — Crusvicia» Crusz-
icza VIII. — 4 Anno» Przed tym ustępem kod. I ma nadpis frakturą: Rubrica de discordia
inter Warcislauum et Msciwionem duces Pomoranie sequitur sic. — 8 omnium» nie ma IV. —
10 blancata» plantata IV-VI, VIII. — 12 Warcislauus» Wartislauus IV. — 13 Msciwionem»
Mszuyonem IV; Mszuyonem V; Mszuywonem VIII — tenebat» tenuerat IV. — 15 Gdansk
tradidit» G. et civitatem IV. — 18 Wartislauus» tak IV; W. I; Wladislaus VI, VIII. — 22 et
tak IV; vel I. — 23 Wissegrad» Wysegrad IV; Wisthegrad VI. — 27 Mscivius» Mszuyus IV;
Mszuy V. — *Przedz. II, wiersz 3* et» tak VI, VIII; nie ma I, IV. — 7 Mszuy» tak V;
M. I, IV; Mszuyw VIII.

ria, quam paciebatur a Theutonicis, licet offenderit eum aliquando, tamen motus carnali pietate, victa malicia in bonitate promisit sibi prebere auxilium ¹⁾).

Item sub anno domini **1272** dominus Boleslaus, dux strenuus et potens in militia nobili et potenti, filius quondam ducis Wladislai, filii quondam ducis Odonis, collecto aliquantulo exercitu non ea multitudine quam consuevit contra alias terras educere; quia sciebat quod cum exercitu quem convocaverat, secure poterat intrare terram Pomoranie. Quam intrans inter epyfaniam et purificationem virginis gloriose, accelerat et circumdedit cum suis Polonis et Pomoranis, nullis instrumentis adhibitis, nisi clipeis et cratibus et ali- quibus paucis ac parvulis instrumentis ad munimen aptis, contra Theutonicos qui erant in Gdansk, apposito forti igne, ipsos contra omnium hominum opinionem, occupavit, et castrum expugnavit, et Theutonicos fere omnes quotcunque erant ibi occidit, preter paucos, qui confugerant in quandam turrim, qui sibi vitam obtinuerunt, tamen in captivitatem redacti sunt et tenti per ducem Msciwionem. Et sic domino adiuvante, dominus dux Boleslaus cum triumpho et honore sanus, paucis militibus perditis et vulneratis, ad

propria est reversus, et non fuit opus, nisi dei omnipotentis, qui semper dignatus est iuvare dictum dominum Boleslaum ducem Polonie, et semper iuvavit eum ubicunque pugnaverat pro iusticia ¹⁾ etc. 5

Item anno premissio, sexto Kalendas Iunii, nobilis puer domicellus Przemisl, filius ducis Przemislonis, XVI etatis sue anno, de mandato et voluntate nobilis viri, patris sui, domini Boleslai, ducis 10 Polonie, qui tunc Poloniam totam regabat, collecta militia Polonie, cum comite Przetpelcone palatino Polonie, et comite Iancone, castellano Kalisiensi, qui tunc maiores et seniores in illa militia erant, 15 intravit armata manu terram ultra Drdzen, quam pater suus Przemisl tradiderat marchioni domino Cunrado, filio marchionis Iohannis Brandburgiensis, seu de Brandenburg, pro dote filie sue. Sed 20 cum vellet spoliare terram predictam, appropinquavit cuidam castello quod fabricaverat idem Conradus in prefata terra, in quadam villa que Strzelci dicitur; milites sui, sicut probi et audaces, sine omni 25 instrumento ad idem castrum accesserunt cum igne impetuoso, et in brevi idem castrum acquisiverunt, et fere quotquot erant gladio occiderunt, preter paucos quos captivos a predicto domicello cum difficul- 30

Przedziałka I, wiersz 1 licet ... aliquando» licet ipsum pluries offenderat IV. — 5 Item» Sequitur aliud capitulum dodaje przed tym ustępem kod. I. — 27 Msciwionem» Msczyyonem V. — Przedz II, wiersz 3 iuvare» tak II, IV; munire I. — 6 Item» Sequitur aliud capitulum dodaje przed tym ustępem kod I. — 7 domicellus» tak II, III; dominicellus I; dominecellus IV. — 13 Przetpelcone» Przedpelcone II, III; Przetpelpcone V. — 24 Strzelci» Strzelez II; Strzelezc IV, V.

¹⁾ Paska kron. rozd. 60.

tate milites obtinuerunt. Et cum redirent ad propria, et iam essent in castro Velen, datum est sibi scire, quod pauci essent in castro Drdzen Theutunici, quod tenebatur
 5 occupatum per violenciam. Iam enim eiusdem castri aditus porte erat occupatus per quosdam Kasszubitas qui serviebant duci Boleslao, qui ad idem castrum navigio venerant, et unam portam succende-
 10 rant. Cum idem domicellus tales rumores perciperet et conciperet, mandavit revocare milites, qui iam ab eo recesserant; et alii cum eo adhuc erant, accessit ad idem castrum. Et cum idem milites et
 15 populus inciperent aptare instrumenta, Theutunici nimium propter hoc timentes, ne eisdem idem contigeret, quod de aliis contigit in Strzelec, dextras pecierunt et obtentis dextris, idem castrum sine omni
 20 labore et effusione sanguinis eidem domicello tertia feria in die Rogacionum tradiderunt; et posita bona custodia in eodem castro ad propria remeavit cum honore et triumpho.

25 Item sub anno domini **1273** nobilis domicellus Przemisl puer, filius quondam

ducis Przemisli, intravit in terram Slaviae ducis Barnime, ut videret domicellam filiam cuiusdam ducis nomine Henrici de Vistinnirycz, que erat nata de filia ducis Barnime, et ob hoc idem dux ipsam tenebat penes se, quia sibi attinebat. Et cum eam videret, complacuit ei persona; et ibidem sibi in terra prefati ducis Barnime, in civitate Szczecin, ipsam in uxorem copulavit; et hoc actum fuit, cum sibi terminabatur sextus decimus annus nati-
 vitatis sue.

Item anno domini **1273** in mense Iulio, nobilis vir dominus Boleslaus, cum nobili domina Helena, uxore sua et reverendo patre domino Nicolao episcopo et cum baronibus suis et cum eodem domicello Przemislone occurrerunt eidem domine nomine Lucarthe, usque ad Drdzen, et ibi ipsam cum honore receperunt, et usque in Poznaniam duxerunt; et per dictum episcopum et canonicos eiusdem ecclesie, secundum consuetudinem ab antiquo observatam, cum processione sollempni ipsam in ecclesiam receperunt ¹⁾.

Przedziałka I. wiersz 2 Velen» Bolen V. — 25 Item» Sequitur alia res in hec verba dodaje przed tym ustępem kod. I. — 26 Przemisl» Premisl II. — puer» nie ma VI, VIII. — Przed. II, wiersz 1 Przemisli» Premislone II. — Slavia» Slawonie V. — 3 ducis ... Barnime» nie ma VI, VIII. — 4 Vistinnirycz» Wysezymurycz II; Vistimueycz IV. — 9 Szczecin» tak IV, VIII; Szczecin I, Stetin II. — 12 sue» Nomen virginis erat Lucharta, quam sollempniter cum processione ad ecclesiam canonici susceperunt et B(oleslaus) dux cum Helena uxore sua et baronibus eidem in Drdzen occurrerunt; dodał tu IV. — 14 Item» Nota aliud dodał przed tym ustępem kod. I. — 16 domina» tak VI, VIII; nie ma I. — 20 Lucarthe» Lutharte II. — 26 receperunt» susceperunt VI—VIII.

¹⁾ Temi słowami zakończony jest text kroniki Boguchwała i Paska w kodexie lubińskim na str. 457, a inna już, znacznie późniejsza ręka dołożyła następującą uwagę:

Item **1295** in festo sanctorum martyrum Iohannis et Pauli, dominus Iacobus secundus archiepiscopus regem Przemisl sacro oleo inunxit et coronavit una cum uxore sua, in ecclesia metropolitana, et dimidium octavum mensem vixit post hoc, et in festo sancte Dorothee est occisus in Rogosno.

Item anno domini **1295** Przemisl secundus, dux maioris Polonie, fuit tinctus et coronatus in regem per venerabiles patres dominos: Iacobum Gneznensem archiepiscopum, Iohannem Gerbiz episcopum ⁵ Poznaniensem, Wislaum Vladislaviensem, Cunradum Lubucensem et Goslaum Plocensem episcopos, consencientibus dominis Iohanne dicto Romca Wratislaviensi, Io-

hanne Muscata Cracoviensis ecclesie, in ecclesia Gneznensi, die dominica proxima post diem beati Iohannis baptiste, in qua fuit sollempnitas beatorum Iohannis et Pauli.

Item anno domini **1296** cum idem rex festum carnisprivii in Rogosno civitate celebraret, Theutunici zelo invidie inducti, quod regale sceptrum idem rex adeptus fuerat: videlicet marchio Otto Longus, cum alio Ottone, cum marchione Iohanne nepote dicti regis, miserunt armatos non paucos homines ipsum ad capiendum furtive. Qui introeuntes eandem civitatem summo mane in die cinerum, gravissimis

vulneribus illatis, ipsum ceperunt; quibus non sufficiens eius tam gravis captivitas, ipsum cum deducere in terram suam commode non valuerunt, seu non valerent gravioribus plagis illatis, crudeli morte extinxerunt. Quo sepulto in ecclesia beati Petri apostoli Poznanie, per dominum Iohannem eiusdem ecclesie episcopum, Wladislaus dux Cuyavie per milites in terra Polonie est ad regendum principatum

Przedziałka I, wiersz 8 Rogosno tak I; Rogoszno V; Rogosna VIII. — 14 Rogosno civitate Rogoszno II. — 19 armatos. nie ma VI, VIII. — Przedziałka II, wiersz 1 Item. Przemisl Secundus dux Polonie, dodał nadpis przed tym ustępem kod. I; zaś w kodeksie lubińskim to co odtąd w roczniku tym czytamy stanowi rzecz osobną na str. 459—460 z niejakimi odmianami znajdującą się. Po nadpisie więc frakturą: De coronatione Przemislonis secundi nie ma Item, lecz tylko Anno Dni i t. d. — 2 dux tak II, VI, VIII; nie ma I. — tinctus cinetus II. — 5 Gerbiz tak II, VI, VIII; Gerbez I. — episcopum nie ma II, VI, VIII. — 9 Romca. Ronyca II. — 11 diem festum V, IV. — 14 sufficiens s. fuit V; sufficuit IV. — 19 apostoli tak VI, VIII; nie mają I, II. — 21 in terra ad terram II; in terra Cuyavie et VI, VIII.

Hic Premislius captus per satellites Woldimiri marchionis de Brandenburg, occisus est in ulcionem sancte (sic) Lukardis, coniugis sue, quam ipse male suspectam habens fecerat iugulare. Dalej nakreślona jest tąż ręką późniejszą genealogia książąt pomorskich, a na następnej 458 stronicy genealogia królów polskich od Przemysława I aż do Kazimierza Jagiellończyka.

evocatus, iuxta versus:

Anno milleno tercenteno minus uno,
Deflet Theutonicos Poznaniam passa
secundos.

5 Item anno domini **1299** cum temporibus ducis Wladislai ecclesia multas iniurias pateretur, tam a predicto duce, quam a militibus eius, scilicet violaciones cimiteriorum, et oppressiones pauperum, vidu-
10 arum ac orphanorum, omnium bonorum ecclesiarum; ecclesie annihilationem, et alia que loqui horrendum est, Andreas dei gracia episcopus ecclesie Poznaniensis in tota diocesi sua generale posuit inter-
15 dictum prohibens divina officia celebrare.

Item sub anno domini **1300** Poloni videntes inconstanciam ducis Wladislai predicti, vocaverunt Wenceslaum, regem Bohemie, et in dominum sibi receperunt
20 fugato Wladislao de omnibus terris eciam propriis. Sub quo rege Wenceslao maxima pax et iusticia vigit in Polonia, tanquam temporibus ipsorum heredum. Idem rex accepit sibi in uxorem dominam Richezam
25 filiam regis Polonie Przemislonis. Mortuus vero est anno domini 1305, cui successit filius suus Wenceslaus sed modico tempore regnavit, vix uno anno et dimidio, et interfectus est a quodam de familia
30 sua in Olomucz civitate sua, in domo

decani infra dormicionem in meridie; hic eciam inconstans fuit et proprie voluntatis.

Item anno domini **1306** post mortem huius, Henricus dux Slezie et dominus Glogovie, totam terram Polonie obtinuit et possedit quiete; hic fuit rigidus valde furibus et predonibus ac violentis. Sed solus fuit maximus exactor, nec perfectus amicus Polonorum. Sed temporibus suis pax maxima fuit in Polonia et in omnibus terris suis

Item anno quo supra, gentiles Litwani vastaverunt circa Kalis et Stavisszino civitates, et maximam multitudinem populi abduxerunt in Lithwaniam, innumerabilibus interfectis et crudeliter occisis per eosdem.

Item anno domini **1309** obiit idem dux Henricus dimissis quinque filiis, videlicet: Henrico, Conrado, Iohanne, Boleslao et Przemislone; hos quia iuvenes erant et tenelli, tenuerunt et alligaverunt consiliis suis Theutonici. Ita quod nihil aliud poterant facere, nisi quod placeret Theutonicis, et multas ab eis terras et civitates receperunt pro modica pecunie quantitate, et dederunt eis consilium, ut totam gentem polonicam exterminarent, tam ec-

Przedziałka I, wiersz 1 iuxta nota II; nie ma IV, VIII. — 3 passa niema VI, VIII. — 5 Item Sequitur aliud capitulum in hec verba dadaje przed tem kod. I. — 6 iniurias ruinas IV. — 10 omnium ... horrendum est. nie ma IV. — 24 Richezam Rychczam II, Richzam VI; Richezam VIII. — 28 vix uno tak II; vix I; uno VI — 30 Olomucz Olomuncz II; Olomuncz VIII. — Przedziałka II, wiersz 4 1306 1311 ma IV. — 17 Lithwaniam liuoniam II, IV. — innumerabilibus ... per eosdem aliis occisis II. — 21 Henricus tak VI; Kazimirus I—V, VIII. — 25 suis nie ma II, IV. — 28 receperunt tak IV; extrufaverunt I.

Monumenta Hist. Pol. tom III.

clesiasticas personas quam seculares milites maxime. Tamen stetit pax tempore | ipsorum aliquanta, non tamen perfecta, duobus annis

SPOMINKI GNIEZNIENSKIE.

Trzy różne grupy urywkowych zapisków, które tu podaję pod osobnemi liczbami, znajdują się przy kronikach Boguchwała i Paska tudzież Jana z Czarnkowa, nie we wszystkich jednak kodexach. Pierwsza z nich jest w kodexach siedmiu, a mianowicie I, II, III, IV, V, VI i VIII, z małemi tylko różnicami. Druga grupa jest w tychże samych kodexach z wyjątkiem IV kodexu, w którym się wcale nie znachodzi. Różnice w nich są także niewielkie. Trzecia nakoniec grupa znajduje się w czterech tylko kodexach, tych mianowicie I, V, VI i VIII, a różnice w nich są znaczne, najprzód co do ilości zdarzeń, z których jedne kodeksy mniej drugie więcej zawierają; powtórę co do chronologicznego tych zdarzeń następstwa. W I i IV jest chronologia bardzo zwikłana, lata następują po sobie w takim porządku: 1314. 1317. 1341. 1288, 1300. 1283. 1313. 1312. 1333. W kodexach VI i VIII w większym porządku następują po sobie zdarzenia, chociaż także nie ściśle chronologicznie; nie zdało mi się jednak zmieniać tego porządku i według tych ostatnich kodexów następstwa tu je drukuję, z wykazaniem u dołu wszystkich odmianek.

I.

Anno domini 965 Dambrowka de Bohemia nupsit Mesconi duci Polonie, qui Mesco sequenti anno baptisatus est.

Item anno domini 968 Iordanus primus episcopus in Polonia ordinatus est, et obiit 984.

5

Item anno &c. 99¹⁾ dux Mesco primus christianus in Polonia obiit.

Przedziałka I wiersz 2 maxime, tak I, II; maxima VI, VIII; nie ma IV. — 6 Mesconi Myeschkoni tak tu jak i niżej II. — 7 sequenti secundo IV i VIII. — Przedziałka II, wiersz 1 aliquanta, aliquali VI, VIII. — 2 annis. W kodd. I i II po tym ustępie zabłąkał się jeszcze ustęp o śmierci Wistawa biskupa krakowskiego: Item anno dni 1242 dominus Vislaus episcopus Crac. est defunctus, i t. d. któryśmy w swajem miejscu umieścili, i po słowie pertinebat dodano: Expliciuunt Cronica longa Polonorum, pro quo deus sit benedictus in secula seculorum Amen. Et finite anno dni Millesimo CCCCL sexto in vigilia natiuitatis beatissime Marie virginis gloriose. — 3 968, tak I i IV; 968 II; 965 VI, VIII. — 7 in Polonia, tak VI i VIII; inne nie mają.

¹⁾ Rok ten mają wszystkie rękopisma i za tą datą poszedł Długosz Hist. II. 124

Item anno domini **997** sanctus Adalbertus passus est. Sanctus Gaudentius episcopus ordinatus est ¹⁾).

Anno milleno centeno trinoque deno
5 nec non octavo dux Polonie Boleslaus
luce Novembris obiit speculante Kalendas.
Vixit in hoc mundo sex annis plus Iubileo.

Item **1142** Wladislaus filius Boleslai
dicti Crziwousti circa Poznan a fratribus
10 fugit confusus Ungariam ²⁾).

II.

Anno **1025** Boleslaus Magnus obiit.

Item **1034** Mescio rex Polonie filius
15 Magni Boleslai obiit.

Item **1179** Mescio Senex fugatur de
Cracovia ³⁾).

Item **1181** rehabet Gnezniam ⁴⁾).

Item **1183** ⁵⁾ Mescio filius Mesconis
20 Senis obiit.

Item **1184** ⁶⁾ Kazimirus magnus dux ^{1194.}
Cracovie obiit, et Odo filius Mesconis eo-
dem anno obiit.

Item **1185** Senex Mescio per Cracovitas ^{1195,}
vulneratur et Boleslaus filius eius occiditur ⁷⁾).

Item **1202** Mescio magnus ⁸⁾ obiit.

Item **1229** Lestco dux Cracovie et Po- ^{1227.}
meranie in Ganszawa occiditur ⁹⁾. ^{1194.}
23.

Item **1232** Wladislaus Mesconis fuga-
tur et exilio moritur.

Item **1279** Boleslaus dux Polonie dictus ^{Rocz.}
Pius, et eodem anno alter Boleslaus dux ^{krak.}
Cracovie, Pudicus nominatus, obierunt.

III.

Item anno domini **1283** obiit Boleslaus
dux maioris Polonie.

Item Lancicia per Litwanos vastatur et
ecclesia gravissime crematur anno **1304**
die penthecostes.

Przedziałka I wiersz 1 anno domini tak VIII; anno VI, inne nie mają. — 997 tak II, VI; etc. 7 I, IV. — 4 Anno iuxta versus a. VI; versus a. VIII. — trinoque tertio quoque I; duoque IV. — 8 Item 1142 ... Ungariam nie ma IV. — 9 Crziwousti Crziwousthy II. — Poznan Poznaniam VI, VIII. — 13 1025 1030 VIII. — 15 Magni eiusdem VI, VIII. — 16 1179 tak I, VI; 1189 II, VIII. — Mescio Senex tak VI, VIII; M. antiquus I; Myscheo ant. II. — de Cracovia tak II; inne nie mają. — 19 Mesconis Senis eiusdem M. S. VI, VIII; M. Senioris I, II. — Przedz. II, wiersz 1 1184 eodem anno VI, VIII. — 4 1185 tak VI, VIII; 1189 I, II. — 8 Ganszawa Ganszawa II, a na brzegu Ganschawa; Bausso-wa VI. — 9 1232 tak I, II; 1222 VI, VIII. — 12 Pius tak I, II; Crispus VI, VII. — dux tak VI, VIII; nie ma I, II. — 13 nominatus tak VI, VIII; nie ma I, II. — 16 1283 tak I; 1288 V i VI. — 19 ecclesia tak I; eciam inne. — 1304 tak VI; 1300 in I i V.

powołuje on się wyraźnie na rocznik polski II, 122. Mylnie powiedziano w dziełku *Pol-nische Annalen, Lemberg* 1873 str. 59 przyp. 20 jakoby w kodexie Ottoboniańskim rok ten był nieczytelny. Owszem napisany on jest tak, że o czytaniu jego wątpić nie można. Por. też Thietmara *Chron. IV. 37.* wyd. Pertza. ¹⁾ Roku 999 ob. *Mon Pol.* II 793 przypisek 2. ²⁾ Por. Boguchw. rozdz. 32. ³⁾ Boguchw. kron. rozdz. 34. ⁴⁾ Tenże rozdz. 38. ⁵⁾ Błąd, zamiast 1193. Obacz *Rocz. wielkopolski* pod tym rokiem. ⁶⁾ Ten sam mylny rok ma kod. II Boguchw. kron. Ob. rozdz. 44. ⁷⁾ Boguchw. kron. rozdz. 47. ⁸⁾ Rozumie się *magnus dux Cracovie*. Por. Boguchw. kron. rozdz. 47. ⁹⁾ Boguchw. rozdz. 60.

^{maj.}₂₁ Eodem anno quinta feria proxima post festum penthecostes fuit bellum cum Lithwanis in Troyanow et occiditur dux Kazimirus cum exercitu suo ex mala custodia.

^{min.}₁₀ Item anno domini **1312** sexto Idus Marci obiit dux Kazimirus Bithomiensis.

Item **1313** Boleslaus dux totius Mazovie obiit.

Item anno domini **1314** mortuo domino Iacobo archiepiscopo Gnesnensi 4 die Marci et sepulto in castro s. Georgii, dominus Borzislau archidiaconus ecclesie Poznaniensis et canonicus Gnezniensis in Unyeow, in die beatorum Philippi et Iacobi apostolorum, per formam compromissi in arbitros celebrata eleccione, concorditer est electus. Qui eodem anno facta eleccione, ut iuris est, pro confirmatione obtinenda ad Romanam curiam iter arripuit infra mensem. Sed antequam idem Borzislau electus fuisset, obiit papa Clemens, post cuius obitum sedes Romana vacavit fere tribus annis, et sic confirmacio fuit prolongata. Tandem domino Iohanne XXII in apostolicum electo, prefatus Borzislau sufficienter examinatus et ibidem in Avi-

nione, ubi curia domini pape residebat, in archiepiscopum est consecratus. Sed heu! pro dolor! cum propter aliqua negocia gentis et ecclesie sue peragenda traxisset moram in Romana curia, ad propria redire tardasset, anno domini 1317 ibidem diem clausit extremum, et sepultus est in ecclesia fratrum Predicatorum. Et sic archiepiscopatus Gnezniensis devolutus fuit ad domini pape predicti provisionem. 5 10

Item eodem anno idem dominus Iohannes papa providit de eodem archiepiscopatu honorabili viro, domino Ianislao archidiacono Gnezniensis ecclesie, in die beati Willebordi. Et anno domini **1341** 15 tercio Calendas Novembris¹⁾ idem dominus Ianislau, sancte Gnezniensis ecclesie archiepiscopus, ab hoc seculo migravit ad Christum, in vigilia sancte Cecilie.

Item anno domini **1315** fuit caristia 20 magna, quod mensura siliginis solvebat mediam marcam argenti vel mediam sexagenam.

Anno domini **1335** magnus ventus fuit. Versus: 25

Crastina lux Symonis prostravit turbine lucos²⁾.

Przedziałka I, wiersz 3 Troyanow tak I; Tharnow V, VI. — 11 archiepiscopo Gnezniensi tak IV i V; I i VI kładą te słowa po s. Georgii. — 15 Unyeow tak V; Uneow I, VIII; Wyeow IV. — Przedz. II, wiersz 1 pape N. pape I. — 2 est existit I. — 10 pape p. N. I. — 11 idem tak I i IV; nie ma VI. — 13 honorabili viro tak I; h. IV; nie ma VI. — 14 ecclesie nie ma VI, VIII. — 17 sancte nie ma VI. — 19 sancte Cecilie tak IV; vigilie I, VI, VIII. — 20 Item ... sexagenam tak IV, VI, VIII; nie ma I. — 22 argenti tak VIII; inne nie mają. — 24 Anno ... lucos nie ma I, IV. — 25 Versus tak VIII; inne nie mają.

¹⁾ 30 października. ²⁾ Ob. Kalendarz czerwiński. *Mon. Pol. hist.* II str. 946. i Rocznik Sędziwoja tamże str. 880.

Anno domini **1362** fuit caristia magna, et mensura siliginis solvit mediam sexagenam. Et anno sequenti tunc elapso ventus exsufflabat grana de calamis, et sic fecit caristiam eandem.

Item anno domini **1333** nix magna fuit in Polonia circa festum s. Adalberti, et duravit quinque diebus.

Item anno domini **1327** multi duces Polonorum ad regem Bohemie Iohannem venerunt, eique fidem sub forma omagii ultronei prestiterunt. Versus:

Anno milleno tercenteno bis quoque deno transierunt anni,

15 Lithwani quum tyranni Saxonie natos traxerunt fune ligatos.

Item anno domini **1323** Lithwani terram Dobrinensem devastaverunt et civitatem Dobrzin cremaverunt in conversione s. Pauli ¹⁾).

Item **1307** die sancti Galli Lithuani ^{paźd. 16} terram Kalisiensem devastaverunt.

Item anno domini **1343** Lithwani sexaginta militum ante diem beati Gregorii ^{marc. 9} tertia die terram Frankforth devastaverunt.

Item anno domini **1354** occiditur Benjamin, palatinus Polonie, a Maczkone ibidem eciam palatino, et a Sendivogio et a Scora.

Item anno domini **1382** Semovitus dux Mazovie Cuiaviam obtinuit.

Item anno domini **1383** Tardus Stregoniensis et Sigismundus vadunt Mazoviam et magna damna faciunt.

Item anno domini **1333** die Marci ^{kwiet. 25} evangeliste ²⁾ Kazimirus in regem Polonie coronatur per dominum Ianislaum archiepiscopum Gneznensem.

Item anno eodem Ffulco archiepiscopus Gneznensis obiit 6 die mensis Aprilis.

Przedziałka I wiersz 1 Anno ... sexagenam» nie ma IV; zaś I nie ma od anno aż do Scora. — 1362 tak VI; 1366 VIII. — 6 1333» tak IV, VIII; 1334 VI. — 9 Item ... ligatos nie ma IV. — Przedziałka II. wiersz 1 Item 1307 ... devastaverunt» ma tylko IV. — 3 sexaginta» tak IV; 40 VIII. — 7 Item ... faciunt mają tylko VI i VIII. — 16 Item ... Aprilis ma tylko 1.

¹⁾ 25 stycznia. ²⁾ Porównaj Kalendarz władysławski w *Mon. Pol.* II 943 pod tymże rokiem.

ROCZNIK FRANCISZKAŃSKI KRAKOWSKI.

~~~~~

W ostatnich latach wieku XIII bezimienny franciszkanin krakowski robił wypis z kronik Mierzwę i mistrza Wincentego, dawszy mu nazwę Cronica Polonialis. Gdy przyszedł do zdarzeń na których się kronika Wincentego urywała, obejrzał się za innymi źródłami. Dostarczyły mu ich w znacznej części zapiski samychże Franciszkanów i innych zakonników żebraczych, którzy w ówczas niepospolitą rolę w Polsce odgrywali. Z tych zapisków a w części i z kroniki Boguchwała i Paska ułożył on pewien rodzaj rocznika, który jest najlepszą częścią jego pracy: obejmuje bowiem zdarzenia z wieku w którym zbieracz ten żył, i zaczerpnięty został ze źródeł dziś nam po części nieznanych. Umieściwszy to co nam z Mierzwę i Wincentego ten kompilator udzielił w tomie II Pomników między kronikami, daję tu oto w zbiorze roczników ten rocznik; zestawilem go ze wszystkich trzech rękopismów: lubińskiego, Kuropatnickiego i Szamotulskiego opisanych w tomie II na str. 161 — 162; odmianki zaś ich oznaczam początkowemi tych rękopismów głoskami.

Anno incarnationis dominice **1202** dux Mesko Senex, qui dolose Cracoviam subintravit, moritur et extunc dux Lestko possidet pacifice principatum, qui accepit uxorem Ruthenam nobilem nomine Grims-lavam, de qua genuit ducem Boleslaum Pudicum et sanctam Salomeam¹⁾. Illo quoque in tempore Romanus potentissimus princeps Ruthenorum, congregato magne numerositatis exercitu, duci Lestkoni tributa denegat, audacter se opponit, potenti manu Polonie metas aggreditur insperate.

Quod cum auribus Lestkonis insonuit, illico cum paucis sibi occurrit in Zawichost, occupat, irruit et trucidat. Quod Rutheni cernentes, qui primum pompatice venerant, vulneratis occisisque quam plurimis, confusi reliqui fuge presidium iniungere²⁾. Post hoc Lestko Albus Pomorania intrat, ibique honorifice ab omnibus maritimorum proceribus, tanquam legitimus eorum dominus, est susceptus. Statuto itaque loco sui procuratore seu capitaneo terre, Swantopelcone, ac omnibus

---

Przedziałka I. wiersz 1 1202* tak K. i L; MCCC V S. — 2 Mesko* tak K; Mescho L; Mieszko S. — 5 nobilem. nie ma S. — Grims-lavam* tak L; Grzims-lavam S. — Przedziałka II wiersz 1 cum* dum L. — 6 confusi* tak L; nie ma K i S. — 10 Statuto itaque Statutoque L. — 12 Swantopelcone* Swantopelco L.

¹⁾ Boguchw. kron. rozd. 54   ²⁾ Tenże rozd. 55

rite ordinatis, ad sedem regni sui revertitur ¹⁾ ibique cum fratre suo iuniore, videlicet Conrado, terram dividit in hunc modum. Lestko namque tanquam primo-
5 genitus Cracoviam, Sandomiriam, Lanciam ac Siradiam possedit; Conradus vero, velut iunior, totam Mazoviam et Cuyaviam plenissime sortitus est ²⁾. Hic denique dux Conradus tres genuit filios, videlicet: Se-
10 mouitum, Boleslaum, Kazimirum, qui primum sic dividere principatum patre adhuc vivente decreverunt, ut Semouitus cum Boleslao totam Mazoviam usurparent, Kazimiro autem sola Cuiavia cederet. Cui
15 patruus suus Lestko, dux Cracovie, miseratus addidit terram Lancicie et Siradie. Boleslaus itaque Conradides obiit sine prole, et medietatem Mazovie fratri suo Kazimiro legavit. Semouitus autem genuit
20 duos filios, scilicet Conradum et Boleslaum, et Salomeam domicellam; de quibus Conradus sine filiis obiit, Salomea ordinem sancte Clare intravit, Boleslaus autem de Lithuana Gaudemunda, devo-
25 tissima domina, genuit Troydenum et Semouitum. Qua decedente, de sorore regis

Bohemie pessima, moniale professa, genuit Wankonem, id est, Venceslaum et Eufroscam, scilicet uxorem filii Mieszkonis de Thessin. Kazimirus quoque tercius filius Conradi quinque genuit filios, videlicet: Lestkonem Nigrum, cui pater terram Siradie delegavit, secundum Zemomislum, cui Wladislaviam pater dedit, tercium Wladislaviam Lokyethkonem, cui terram Bre-
stensem donavit, quartum Kazimirum, qui Lanciam possedit, qui et sine prole decessit, nam a Lythwanis in bello occiditur anno domini 1293; quintum Semouitum, qui terram Dobrinensem nuncupatam accepit. Et extunc multiplicatis principibus multa mala esse ceperrunt in terra, iuxta sententiam Salvatoris: Omne regnum ^{1 uc. XI. 17} in se ipsum divisum desolabitur. Sed redeamus ad rem. Dimissis namque aliarum partium principibus, de Cracovie tantummodo principibus loqui volo ³⁾.

Lestko igitur Albus augere cupiens rempublicam, super qua cum suis tractare volens, omnium terrarum suarum prepositos cum proceribus in Gansava ad colloquium convocat. Quo cum et Pomorani

Przedziałka I, wiersz 4 Lestko» przed tem słowem ma L nadpis frakturą: Divisio terrarum. — 6 ac» tak L; nie ma K i S. — Siradiam» Szyradiam S. — possedit» possidet L. — 8 dux» nie ma K i S. — 11 dividere» dividentes S. — 13 usurparent» usurparet S. — 14 Cui» cuius S. — 16 terram ... Siradie, totam Lanciam et Szyradiam K i S. — 24 Gaudemunda, tak K i L; Prezislawa S. — 26 Qua decedente, nie ma S. — Przedz. II, wiersz 1 pessima» tak K i L; nie ma S. — 2 id est, tak K i L; item S. — Eufroscam, tak K; Effroscam L; nie ma S. — 3 scilicet» seu K; nie ma S. — 4 quoque, nie ma K i S. — 5 quinque, quoque S. — 7 Zemomislum, tak S; Zemascenem K; Semaczenem L. — 9 Lokyethkonem, vel Loketh L. — 13 1293, 1294 K.

¹⁾ Boguchwał kron. rozd. 56. ²⁾ Tenże rozd. 54. ³⁾ Por. słowa Boguchw. w rozd. 57.

venissent, Swanthopelcus procurator maritime regionis, ambiens principatum, in dominum suum subito cum suis inopinate irruit et occidit. Sicque dux Lestko de loco necis in Cracoviam ducitur, ibique in maiori ecclesia anno domini **1226** sepelitur. Cui Boleslaus Pudicus filius eius in regno succedit.

1227
Het.
23

Por.
Roczn.
krak.

Eodem anno s. Franciscus migravit ad Christum.

Igitur Swantopelcus extunc ducatum sibi in Pomorania usurpavit ¹⁾, qui genuit filios tres: Szamborium, Msczyonem, Wratyslaum, et omnes absque filiis decesserunt.

Boleslaus Pudicus patri suo Lesthkoni succedit. Hic accepit uxorem sanctissimam nomine Kyngam, filiam domini Bele, incliti regis Ungarorum, qui utrique celibatum quam delicias thori preelicientes, usque in finem vite illibatam pudiciam Domino conservarunt. Fuit itaque hic Boleslaus vir sobrius et mansuetus, nulli malum pro malo reddens, libertatum ecclesie conservator, militum verus amator, quia nihil sibi retinebat, sed omnia suis militibus tribuebat; religiosorum benefactor et

precipue fratrum Minorum emulator. Huius temporibus primi Tartari Cracoviam intraverunt, et magnam stragem in populo christiano fecerunt, et ducem Slezie Henricum occiderunt anno domini **1241**. 5

Anno vero domini **1266** Daniel rex Russie moritur et Swanthopelcus dux Pomoranie.

Eodem anno Poloni Russiam spoliantes ¹⁰ in festo sanctorum Gervasii ²⁾ cum eisdem confligentes, in metis Polonie, que porta dicitur ³⁾, in die sabbati multa milia occiderunt.

Anno autem incarnationis dominice ¹⁵ **1268** soror huius Boleslai Pudici, sancta videlicet Salomea, feliciter migravit ad astra in vigilia beati Martini ⁴⁾ confessoris, de qua hoc mirabile accidit. Dum enim ⁷ ⁵⁾ diebus inhumata in choro sororum iaceret, in loco qui dicitur lapis sancte Marie in Scala, nullum tamen hororem aut fetorem sororibus ingerebat, quin imo eisdem quidam odor suavissimus refectionis solacium prestabat. Post cuius ²⁵ sepulturam a quarto Idus Novembris us-

---

Przedziałka I, wiersz 5 necis» nie ma S. — 8 successit» tak S; succedit inne. — 13 Msczyonem» tak K i L; Mestvinum S. — 14 absque» sine S. — 15 Boleslaus. L ma tu nabrzegu napis De Boleslao pudico. — 16 succedit, successit S. — 17 nomine» nie ma S. — Kyngam» Kingan K; Kenkam L. — 18 utrique» uterque K i S. — 20 Domino» nie ma L. — Przedz. II, wiersz 4 Slezie» Slezie K; Zlesie S. — 5 1241» tak K i L; 1244 S. — 13 occiderunt, occiduntur S. — 17 videlicet» nie ma S. — 18 beati» sancti K i L. — 20 choro» thoro K i S. — 22 in Scala» nie ma S. — 23 aut, atque L. — 24 imo ... prestabat» potius iisdem quendam odorem suavissime refectionis solacium promebat S. — 26 a» ac S.

¹⁾ Boguch. kron. rozd. 60. ²⁾ Czerwca 19. ³⁾ Por. Rocznik krakowski w Pomn. nin. II 839 pod r. 1267. ⁴⁾ Por. Paska kron. rozd. 154. ⁵⁾ Tak ma i Rocznik Traski; *quinque* Pasko.

que ad XI Calendas Julii ¹⁾ in terra iacuit nullus tamen fetor de eius corpore exalabat, cum ad sepulturam in Cracoviam duceretur, licet archa in qua condita fuerat aperta fuisset. Audivi etiam ab illa religiosissima Martha, quod eodem tempore oleum quoddam mire suavitatis (et) fragrantie de eius corpore transtillabat, quod multi infirmorum digitis tingentes
 10 seque linientes a quacunque detinebantur infirmitate, illico sanabantur.

Eodem anno 7 Calendas Septembris ²⁾ Stephanus rex Ungarie venit Cracoviam, visitare limina sancti Stanislai, et ut videret ducem Boleslaum sororium suum, utpote qui habebat dominam Kyngam germanam suam. Fecit quoque predictus rex pacem et concordiam cum Boleslao perpetuam prestito super crucem de ligno
 20 Domini iuramento, hec etiam fecit idem dux et omnes barones utriusque partis.

Eodem quoque anno 8 Idus Decembris ³⁾ nobilis quedam domina, scilicet uxor comitis Wyrchoslai in Nakel dioecesis Cracoviensis peperit in uno partu 60 parvu-

los ⁴⁾. Hoc quoque notandum est, quod domina Kynga ducissa Cracovie nata est anno domini 1234, que primam vocem contra infantum morem protulit: Ave regina celorum! Quo dicto loqui desiit usque ad tempus secundum naturam prefinitum ⁵⁾. Hanc Boleslaus sibi copulat anno domini 1239. Hic Boleslaus cum rege Bohemie in Opauia scilicet Przemislao convenit et amicitiam inter se perpetuam firmaverunt.

Anno quoque domini 1243 Conradus Cazimirides cum Mazoviensibus terram Cracovie potenter subintravit, cui Boleslaus in Suchodol occurrens preliari cepit et multos prosternens ipsum Conradum patrum suum de terra fugavit. Qui non ferens opprobrium post annos tres infinitam multitudinem Lithuanorum super terram nepotis adduxit, qui in Zarzyszow prelium commiserunt et Boleslao fugato multos terrigenas prostraverunt ⁶⁾.

Item notandum, quod anno 1268 Iacobus sedis apostolice legatus indulget Polonis post septuagesimam comedere carnes, quo solacio Poloni caruerunt fere 300 an-

inaja
25.

Przedziałka 1, wiersz 1 XI: nie ma S. — 3 in: nie ma S. — 8 fragrantie: fragrantia S. — 13 Cracoviam: in C. S. — 14 videret: videtur S. — 15 sororium: sororinum S. — 16 qui habebat: quod haberet S. — 17 quoque: nie ma S. — 20 idem: nie ma L. — 22 Eodem quoque: Eodemque S. — 24 Wyrchoslai: Wirzechoslai K: i L. — Przedziałka II, wiersz 3 1234: 1204 S. — 4 morem: nie ma K: i L. — 8 1239: tak K: i L; MCCXXXIX S. — 9 in Opauia: nie ma K: i S. — scilicet: nie ma L. — 13 subintravit: tak L; intraverunt K: i S. — 15 multos prosternens: nie ma S. — 19 adduxit: tak S; eduxit K: i L. — qui in Zarzyszow: tak ma Boguchw. kron. rozd. 80; q. i. Jansow ma L; q. i. Jaryzow K; in Zarzuzobo S. — 22 1268: 1248 L. — 23 Polonis: nie ma S. — 24 septuagesimam: septuagesima S.

¹⁾ Julii ma i Boguchw. w niektórych jednak kodexach, mianowicie w kod. Sędziwoja Iunii. ²⁾ 26 Sierpnia. ³⁾ 6 grudnia. ⁴⁾ Por. Rocznik Traski pod r. 1270. ⁵⁾ Boguchwała kron. rozd. 68. ⁶⁾ Tenże rozd. 80.

nis. Sub huius quoque gloriosi principis tempore sacratissimus pontifex et martyr dei Stanislaus canonizatus est per dominum papam Innocencium quartum, in ecclesia sancti Francisci in civitate Assisia, ubi inter cetera mirabilia eodem die missam papa celebrante, quidam nobilis defunctus ad memoratam ecclesiam cum allatus esset, parentibusque illius flentibus et tumultum non parvum facientibus, idem dominus papa ante altare beati Francisci prostratus, prorupit in hoc verba: O inquit beate pater Francisce, si vera sunt hec omnia, que de sancto Polonorum prothomartyre audivimus, suscipe hodie novum hospitem in novo signo. Quo dicto statim ille defunctus resurrexit, per omnia benedictus deus. Amen. Iste sanctus Stanislaus in terra iacuit a die passionis usque ad canonizationem eius annis 174 minus dimidio. Hec autem canonizatio facta fuit anno 1253. Mortuus est autem Boleslaus dux Cracovie et Sandomirie sine prole, vir dei plenus, pudicitia cum sua coniuge integraliter conservata. Sepultus est apud fratres Minores in Cracovia, cuius

mortem non solum terrigenae sui, verum etiam vicine provincie principes et milites multo tempore defleverunt. Uxor autem eiusdem ducis, domina Kinga, eodem momento sepulture mariti sui suscepit habitum ordinis fratrum Minorum una cum domina Iolenta uterina sorore sua, ducissa maioris Polonie, relicta incliti ducis etiam Boleslai, et iacet in choro fratrum Minorum ante maius altare. Obiit autem anno domini 1279 quarta Idus Decembris¹⁾ dominico die, unius anni erat cum regnare cepisset, et 55 annis regnavit.

Successit autem Boleslao Pudico per electionem procerum terre Lestco Niger filius Kazimiri, dux Syradie, cuius parum ante prememini. Huius regni anno primo Leo rex Russye venit cum magno exercitu Tartarorum, Lytuanorum ac Rutenorum volens ducatum Cracovie et Sandomirie possidere. Cui occurrerunt in vigilia beati Mathei apostoli circa Goslicz duo palatini, scilicet Petrus Cracoviensis et Ianussius Sandomiriensis vix cum sexcentis hominibus et prostraverunt de hostibus multitudinem copiosam deo celi victoriam conferente

WIKOŚ.
17.

*Przedziałka 1, wiersz 6 mirabilia» miracula L. — 7 quidam» quod cum q. K. i L. — 8 cum» nie ma K. i L. — 9 allatus» delatus K i L. — parentibusque» parentibus S. — 13 pater» nie ma S. — 17 per... Amen nie ma S. — 18 Iste» Hic K. i L. — Stanislaus» vir K; martir L. — 19 passionis» p. eius S. — 20 174» 173 S. — 25 Sepultus est» Sepultusque. K. i L. — *Przedziałka II, wiersz 3 autem» nie ma K i S. — 6 ordinis nie ma S. — 7 Iolenta» Iolenta K; Tolanta S. — 9 etiam» niema K i S. — iacet» hoc K i S. — 10 autem» enim L. — 12 die» unius ... cepisset tak L; huius a. e. c. r. c. K. niema S. — 17 prememini» primum S. — 19 Lytuanorum ac Rutenorum» tak L; ac Lithwanorum K; nie ma S. — 21 occurrerunt» occurrunt S. — beati» s. L; nie ma K. — 22 Goslicz» Golisch L. — 23 et... hostibus» nie ma S. — 26 conferente» profligat dod. S.**

¹⁾ 10 grudnia.

Leo vero fugit de terra turpiter confusus, quem post 15 dies dux Lestko sequitur habens secum 30 millia equitum et duo millia peditum, spolians Russiam et castra
5 subvertens, reversusque est ad propria cum gloria et pace.

Huius tempore Iazvize terram Lublinese depopulati sunt et maximam predam abduxerunt. In somnio itaque dux
10 Lestko per Michaellem archangelum amonitus eos insequitur, comprehenditque eos ultra Narew et superavit totamque predam reduxit, in quo prelio nullus omnino de suis cecidit, immo quiddam mirabile
15 ibidem accidit, quod canes, quos predicti gentiles abduxerunt, viso Christianorum exercitu gaudere et ululare ceperunt, qui simul cum Christianis in occisionem gentilium conversi atrocissime di-
20 mordebant. In die sancti Francisci Lithuani cum paganis terram Sandomiriensem occulte intraverunt, duce Lestkone cum tota fere milicia ¹⁾ residente, spoliantesque terram, sacerdotes, clericos, viros cum uxori-
25 bus et pueris et villanos velut pecora abduxerunt, senes occiderunt, iuvenes cum iuenculis in servitutem perpetuam mancipantes. Audito hoc dux illustris Lestko cum baronibus lugubrem gemitum et suspiria emis-
30 erunt; confidentes tamen dei auxilio, confessione et sacramento se munientes et sese mutuo exhortantes, hostes

insequuntur, prosternunt in loco certaminis mille sexcentos viros, reliquos de prelio fugientes hinc inde necaverunt, et circa sex millia suorum liberaverunt.

Eodem quoque anno dominus Iacobus Swinka in Kalis apud fratres Minores in archiepiscopum consecratur in vigilia sancti Thome.

Anno denique dominice incarnationis **1285** milites ducem Conradum Mazoviensem in terram Cracovie et Sandomirie adducunt, cui dux Lestko cum paucis Ungaris restitit et fugavit. Et quia theutonici cives Cracovienses tantummodo fideles fuerunt et castrum conservaverunt, ideo dictis Theutonicis contra voluntatem militum civitatem Cracoviensem munire permisit, et sic deinceps Poloni, quasi totum posse suum et gloriam perdiderunt.

Item anno domini **1287** ante Christi nativitatem Tarthari terram Sandomiriensem, Cracoviensem, Sandecensem, Syradiensem, Mazoviensem intraverunt et multum populum abduxerunt, ita ut in Ladimiria cum debebant predam dividere 31 millia de solis virginibus et iuenculis primo maturatis numeraverint.

Iste Lestko Niger prius fuerat dux Syradie, postmodum Cracovie et Sandomirie. Hic habuit uxorem nobilem scilicet dominam Grifinam, filiam domine (Anne), que filia Bele regis Ungarie fuit. Fuit autem reli-

Przedziałka I, wiersz 2 post ... dux XI diebus S. — 7. *Iazvize* laswizite L; Iazvuite K. — 8 *depopulati* depredati S — 9 *somnio* sompnis K i L. — 12 *superavit* superat K i L — 13 *reduxit* abduxit K i L. — 14 *de suis* nie ma S. — 16 *abduxerunt* adduxerant L.

¹⁾ Tu, jak się zdaje, opuszczone zostały w rękopismie słowa *in Cracovia*

giosorum et pauperum afflictorum consolator, divina frequentissime frequentabat. | nutriebat, qui mortuus est in die beati
Hic in favorem Theutonicorum comam | Ieromini anno domini 1288. Deinde multa
mala exorta sunt.

SPOMINKI KRAKOWSKIE.

Na trzech skrawkach pergaminu wyprutych z oprawy późnego rękopismu teologicznego przez Dra Wojciecha Kętrzyńskiego, wykrył tenże następujące zapiski ręką z XIII wieku skreślone, między nutami śpiewu kościelnego. Nie zawierają one wprawdzie nowych zdarzeń, lecz tylko te, które znane już są z rocznika kapitulnego i krótkiego; świadczą jednak, że w XIII wieku podobnemi zapiskami żywo się u nas zajmowano.

Rocz. krótk.	MCXXXIII Bohemi vastant Poloniam.	MCXLVII Conradus Poloniam intrauit et eodem anno imperator Poloniam intrauit et cum regibus iherosolimam pergit.
Rocz. krótk.	MCXXXV Vyslicia cede destruitur V Id9 Februarii.	MCXLIII Robertus Ɔ cui Matheus (successi)t 2).
Rocz. kap.	MCIX Balduinus Ɔ cui Maurus successit.	MCLXVI Gethco in Ǝpm consecratur 3).
Rocz. kap.	MCXVIII Ma(u)r9 Ɔ Robertus 1) successit.	(MCLXX sanctus Thom)as cantua(rien- 10 sis archieps martirizatus est).

SPOMINKI POZNAŃSKIE.

Znajdują się w bibliotece cesarskiej w Wiedniu w kodeksie pergaminowym pisany na początku XIV wieku, pod Nr. 480, na karcie 186; drukowane zaś były w Przeździeckiego wydaniu Kroniki Mistrza Wincentego (Kraków 1862) str. 16.

Anno domini 1274 Theutonici Poznaniam comburunt.	Anno domini 1257 natus est Premisl rex Polonie.
Anno domini 1278 Boleslaus 4) dux Polonie obiit.	Anno domini 1265 exusta fuit ecclesia Poznaniensis.

15

Przedz. II wiersz 2 Deinde. Et d. K. — multa omnia — 3 sunt in terra &c. dod. K.
1) Zamiast Radost 2) Rocz. kap. 3) Rocz. kap. 4) Syn Henryka Pobożnego, Bolesław Łysy, zwany także Rogatką.

ROCZNIK ŚWIĘTOKRZYSKI.

Łysa góra w dawnym województwie sandomierskiem osławiona u nas podaniami z czasów pogańskich, miała też i w chrześcijańskich czasach osobne swoje podania. Na jej wierchołku, zwanym niegdyś Łysiec, wznosił się już za Bolesława Chrobrego klasztor Benedyktynów ¹⁾, którzy z zakonnikami tejże reguły jakich Stefan król węgierski z różnych stron a mianowicie i z Polski do Węgier sprowadzał (Pertz SS. XI 232. Endlicher Mon. Arp. I 132) w ścisłych stosunkach zostawali. Obok tedy przygód Polski zajmowało ich też nie mało i to, co w Węgrzech działo się lub co tam rozpowiadano. Najstarszy jaki dziś znamy rocznik polski, wykryty przez Dra Arndta w petersburskiej bibliotece a który w II tomie Pomników Polski na str. 772—774 wydałem, pisany był, jak nadpis kodexu tego świadczy, in monte Liszecz, a pisarz jego rozpoczął cenne swoje zapiski wiadomością, że w roku 948 świętego Stefana męczennika relikwie znaleziono; zaś pod rokiem 1039 nie omieszkął zaciągnąć śmierć Stefana króla węgierskiego, który wkrótce świętym miał zostać. W tymże samym kierunku rozwijali nasi Benedyktyni łysogórcy swą czynność rocznikarską i w latach późniejszych. Bibliotekę swoją częstymi pożarami niszczoną zasilali raz wraz nowymi nabytkami, pożyczając książki to z zakonnych bibliotek sąsiednich, to później znowu z akademii krakowskiej i takowe dla klasztoru swego przepisując. Nie przepominali oni i podań swoich miejscowych a z upływem czasu przybierały jak zwykle te podania coraz większą rozciągłość i do bajeczności się posuwały. W sto kilkadziesiąt lat po owym pierwszym roczniku, który świętokrzyskim dawnym nazwałem, pisano w tymże klasztorze nowy, obszerniejszy rocznik, który tu oto wydaję. W nim spotykamy zaraz na początku cały cykl podań węgierskopolskich: czytamy więc tu o przyjaźni jaka między Stefanem królem węgierskim a królem polskim panowała, o poślubieniu córki króla polskiego przez Emeryka syna Stefana, o łowach wyprawianych przez tych książąt na Łysej górze i koło Kielc, nadewszystko zaś podniesiono w tem opowiadaniu tę okoliczność, że sam książę węgierski Emeryk zdjął złoty krzyż, który na piersiach nosił, i złożył go w darze ecclesiae et fratribus sancti Benedicti, a działo

---

¹⁾ 1020 monasterium sancte Crucis in Calvomonte edificatum. *Rocz. świętokrz. kod. VIII str. I.*

się to, jak mówi jeden opowiadacz vel ante Kazymyriam, vel in Lisyecz; drugi mówi wprost in Calvo monte, trzeci nakoniec, jakoby poprawiając i uzupełniając to podanie, powiada, że król węgierski Stefan gród Łysą górą zwany, który wraz ze wsiami i lasami przyległymi stanowił niby posag jego żony, obrócił na uposażenie założonego tamże klasztoru Benedyktynów: idem Stephanus rex post baptismum et post matrimonium contractum (cum) filiastra sancti Sigismundi, castrum suum dotalicium post eandem virginem, Calvum montem dictum, ad laudem dei et sancti Benedicti in ecclesiam fratribus ordinis convertit et dedit, cum silvis et villis que fuerunt, ubi eadem virgo mansit ad matrimonium contractum dicti regis Stephani.

Tak więc z nadpisu kodexów w których się te roczniki znajdują, jako też z osnowy ich i ubarwienia widać, że oba te roczniki w jednej i tejże samej miejscowości, mianowicie w klasztorze świętokrzyskim na Łysej górze powstały. Atoli przedziela ich od siebie przeszło półtora wieku, w którym to czasie i w sposobie pisania roczników i w niektórych pojęciach narodu o wypadkach dawniejszych nie małe zmiany zachodziły.

Dawny świętokrzyski rocznikarz czerpał w jednej części wiadomości swoje z rocznika krakowskiego, a był to, jak ze wszystkiego widać, najpodobniej ów stary zatracony już rocznik, o którym nadmieniał Innocenty papież w swej buli pisanej do Jakuba z Welletri. Widzimy tedy, że dawny ów świętokrzyski rocznikarz w nielicznym szeregu zdarzeń, które objął, zajmuje się niemało Bolesławem Śmiałym i jego synem Mieszkiem. Donosi on pod rokiem 1069 o urodzinach Mieszka, dalej o koronacji jego ojca, dalej znowu o tegoż ojca śmierci, następnie o Mieszku ożenieniu się a wreszcie o jegoż śmierci; o świętym zaś Stanisławie i o jego zabiciu ani słowem nie wspomina. Między zapatrywaniem jego na te wypadki a zapatrywaniem się społecznego mu Galla zachodzi w tej mierze zupełne podobieństwo. I nowy też świętokrzyski rocznikarz, którego tu właśnie wydajemy, zasilał się wiadomościami z krakowskich xiąg i roczników, atoli z nich zawiewał już zupełnie inny duch. Było to bowiem po kanonizacji św. Stanisława, mianowicie zaś pod koniec wieku XIII i w wieku XIV. Główne tedy tło na którym niniejszy kronikarz świętokrzyski rzecz swoją rozprowadza podala mu kronika mistrza Wincentego z późniejszych o św. Stanisławie legendami, z nich zabiera on całkowite ustępy, i takowe bądź dosłownie przytacza, bądź powołuje się na nie, wymieniając niekiedy kroniki Wincentego nie tylko xięg ale i listy. Do tego dodał niemało podań miejscowych łysogórskich, które z czasem coraz się bardziej męciły; użytkował też co do czasów dawnych z jakiegoś rocznika, który był do tak zwanego krótkiego rocznika krakowskiego bardzo podobny, zaś od roku 1267 występuje z nowem coraz samodzielniejszem opowiadaniem zdarzeń. Do tej więc części użyliśmy druku większego, podczas gdy początkową część drukujemy pismem drobniejszem.

Rocznik ten doszedł nas w licznych rękopismach, z których najstarszy jest z pierwszej połowy wieku XV. Rozpatrywałem je wszystkie w oryginałach i podaję tu krótki ich opis.

I. RĘKOPISM PILZNIĘSKI. Maciej Petersolcz ze Słupczy, w Pilźnie, województwie sandomierskiem roku 1449 zostając ¹⁾ spisał dla Tomasza i Dobiesława wójtów pilźnieńskich kodex w którym kilka ważnych prawodawczych pomników, a między nimi i ten rocznik objął. Miałem jego odpis udzielony sobie niegdyś przez Joachima Lelewela; senator Romuald Hube dostarczył mi samego oryginału do naukowego użytku, za co niniejszem publiczne dzięki mu składam. Jest ten rękopism na dychtownym papierze w formacie małego półarkusza starannie i wyraźnie pisany; rocznik w nim zabiera 16 niespełna kart. Zaczyna się obliczeniem lat od stworzenia świata według Hieronima i Orozgo, a kończy śmiercią Jadwigi roku 1399 przypadłą i jednoczesną klęską poniesioną przez Witolda od Tatarów. Błędów w tym rękopismie jest w porównaniu z innymi nie tak wiele, i z niejednego względu zasługuje on na pierwszeństwo.

II. RĘKOPISM JANA MNICHA ANDRZEJOWSKIEGO znajduje się w bibliotece uniwersytetu jagiellońskiego przy kronice mistrza Wincentego, w kodexie oznaczonym liczbą 228. Cały ten kodex opisałem w tomie II Pomników na str. 204. Rocznik zajmuje w nim str. 461—480, zaczyna się taksamo jak w poprzednim, a kończy z rokiem 1410 wierszami na zwycięstwo Jagiełły nad Krzyżakami odniesione. Text jego jest w wielu miejscach błędny, imiona tu i owdzie poprzekręcane i wypuszczane słowa, które się za pomocą I kodexu sprostować i uzupełnić dały. W niektórych jednak miejscach zaleca się ten rękopism większą poprawnością niż tamten i posuwa o kilka lat dalej szereg zdarzeń. Dwa tedy te rękopisma wzajem się uzupełniające wziąłem za podstawę główną niniejszego wydania, nie pomijałem jednak ważniejszych odmian jakich mi dostarczyły rękopisma następne, a znajdujące się w nich dodatki umieszczam obok w drugiej przedziałce.

III. RĘKOPISM KRAKOWSKI w tejże samej bibliotece uniwersytetu jagiellońskiego dawniej pod znakiem CC. V. 6. D. fol., a dziś pod F. 256 umieszczony. Kodex w którym się znajduje jest papierowy foliant z XV wieku a zawiera więcej dzieł;

---

¹⁾ Lelewel nadmieniał jakoby ten Maciej Petersolcz był przełożonym klasztoru pilźnieńskiego (Polska wiek. śr. I str. 83 wyd. z r. 1855). Wiadomość ta opiera się na nieporozumieniu. Napis na który się Lelewel powołał opiewa właściwie tak: Per me Mathiam Petersolcz de Slupcza pro nunc morantem in Pylszno anno dni 1449. Pisarz, którego do zrobienia kopii dla Lelewela użyto, odczytał mylnie słowa oryginału pro nunc morantem i napisał provin. monasterii, czem Lelewela, który sam rękopismu tego nie oglądał, w błąd wprowadził.

rocznik zajmuje w nim str. 234—243. Zaczyna się tak jak w obu poprzednich, a kończy na roku 1243 wiadomością o śmierci biskupa krakowskiego Wysława i wstąpieniu po nim Prandoty na biskupstwo.

IV. RĘKOPISM WIKTORA HR. BAWOROWSKIEGO. Mały kwartant papierowy w drugiej połowie XV wieku pisany i sam dla siebie całość stanowiący. Wykrycie jego zawdzięczamy uczonemu Kazimierzowi Stronczyńskiemu, który go dostrzegł na starej książce, gdzie ze zlepionemi w jedną tekturę kartkami stanowił część jej oprawy. Zaczyna się tak jak i poprzednie a kończy na roku 1410 zwycięstwem odniesionem nad Krzyżakami, po czym dodaje pisarz: finitur rubrica polonialis cronice etc. Text w nim jakkolwiek ma mytek nie mało, należy jednak do lepszych.

V. DZIAŁYŃSKIEGO HR. RĘKOPISM w formie ćwiartkowym, oprawny w jedną wiązkę ze statutem wiślickim Kazimierza Wielkiego, i Wojnę Trojańską Gwidona z Kolumny, odznacza się tem, że kopista nie przestał na indukcyi, jaką ma zwykle ten rocznik z Hieronima, ale poprzedził ją jeszcze jedną indukcyą, dobraną z kroniki Mierzwicy. Zaczyna więc znanym jego textem: Ortum sive origininem Polonie gentis, a wyrażenie ego qui Mirsua sum cognominatus na ego qui Thronius (raczej Chronius) sum cognominatus zamieniawszy, prowadzi rzecz tę aż do Graka. Późem dopiero przystępuje do właściwego rocznika i śmiercią Jadwigi go kończy.

VI. RĘKOPISM JANA Z NIEGŁOSZOWA także w bibliotece kórnickiej hr. Działyńskiego znajdujący się, jest papierowy foliant; zawiera głównie pomniki prawodawstwa polskiego pisane około roku 1484; między nimi niniejszy rocznik zajmuje kart 8 mianowicie 20—27; nie ma indukcyi z Hieronima, lecz sam początek jego stanowi chrzest Mieszka, dalej pomija ten kopista krótkie o biskupach krakowskich wiadomości, a skończywszy właściwy rocznik na wojnach Jagiełły z Krzyżakami, dodaje po nich ważne i ciekawe spominki płockie, które niżej jako rzecz osobną obok spominek sochaczewskich umieszczam.

VII. WIŚLICKI RĘKOPISM przez Alberta z Radoszyc około roku 1466 pisany znajduje się obecnie w Petersburgu w bibliotece publicznej pod znakiem A. Q. от. XVII nr. 141. Cały kodeks opisałem w tomie II Pomników na str. 161. Rocznik kończy się w nim wyliczeniem synów Jagiełły i wzmianką o śmierci Kazimierza przypadłej r. 1427. Text jego podobny jest wielce do kodeksu I i należy do poprawniejszych, a ma kilka zdarzeń więcej niż tamten.

VIII. RĘKOPISM MACIEJA Z PEŁCZYNA znajduje się w jednym z kodeksów księcia Władysława Czartoryskiego, który w tomie II Pomników na str. 212 opisałem; zajmuje w nim str. 239 - 244. Pisarz tego kodeksu podał na ostatniej jego karcie niektóre szczegóły o sobie. Mieszkał niegdyś w Pyzdrach, województwie kaliskiem, i w czasie morowej zarazy, która roku 1451 w tamtych stronach okropnie grasowała, stracił naraz matkę,

siostrę i brata. Wstąpił potem do Benedyktynów i w klasztorze świętokrzyskim na Łysej górze złożył ślub zakonny dnia 2 lutego 1454 w ręce tamtejszego opata, którym był podówczas Michał z Kleparza. Rocznikowi dał nadpis: *Excerpta ex Cronica Polonorum seu Annales*, a sam ten nadpis wskazuje, że miał przed sobą rzecz obszerniejszą i ją skracał. Zaczął zwykłą indukcyą z świętego Hieronima, a zaraz na pierwszej karcie, gdzie właśnie mowa o klasztorze świętokrzyskim, zapisał na dolnym brzegu, że klasztor ten na Łysej górze założony został roku 1020; którą to komemoracyę prawdopodobnie z ciąg klasztornych zaczerpnął. Przy wzmiance o Kielcach dodaje na brzegu uwagę, że tam znajduje się *ecclesia collegiata*. Nie wdaje się on w długie opisywanie mnichostwa Kazimierza I i okrucieństw Bolesława Śmiałego, lecz tylko o nich nadmieniwszy zsyła się wprost na kronikę mistrza Wincentego, wskazując dokładnie nie tylko jej ciąg ale i listy. Wiele też drobnych zdarzeń pomija, a kończy na roku 1263.

IX. RĘKOPISM BIBLIOTEKI ORDYNACKIEJ HR. KRASIŃSKICH. *Kodex* ten z powodu nie-dokładnej wiadomości, jaką podał o nim niegdyś Hipolit Kownacki, nie mógł być przez długie lata odszukany. Po daremnych wywiadywaniach się o nim za pomocą korespondencyi, miałem go już za stracony, i o tem nadmieniałem w II tomie *Pomników* na str. 162. Świeża jednak podróż moja do Warszawy, i szlachetna uczynność jakiejś tak od JW. Róży z hr. Potockich hr. Krasińskiej, jak i od szanownego za-wiadowcy jej biblioteki Władysława Chomętowskiego doznałem, dozwoliła mi go odszukać i rozpatrzyć się w nim należycie. Jest to rękopism późny wprowadzie, bo nie z XV wieku jak twierdził Kownacki, lecz z wieku XVI pochodzący, ale zawsze cenny dla nas osnową samą zawartych w nim pomników. Zajmuje między nimi nie-poślednie miejsce właśnie ten rocznik. Jest on tu na trzy części rozerwany: induk-cya z Hieronima znajduje się w nim na karcie 89; chrzest Mieszka jest na k. 86ª zaś na k. 105 i dalszych reszta rocznika z dopełnieniem, które aż na roku 1556 się kończy. Text jego jakkolwiek porozrywany a tu i owdzie dowolnie przez kopi-stę zmieniony, dostarcza jednak ważnych niektórych odmianek. Pisany jest po większej części na przełamce, której druga połówka zrazu próżno zostawiona, zapełniona niebawem została ciekawemi zdarzeniami czerpanemi z kądinąd. Stanowią te za-darzenia rzecz osobną, którą znajdzie czytelnik niżej pod napisem: *rocznik Krasińskich*. Odmianki głównejsze świętokrzyskiego rocznika aż po rok 1492 sięgające podajemy tu z rękopismu tego razem z innemi; zaś dopełnienie jego zdarzeniami z wieku XVI dołączamy w opracowaniu p. Romana Maurera.

X. SOCHACZEWSKI RĘKOPISM pochodzący z klasztoru witowskiego, a obecnie znaj-dujący się w publicznej bibliotece petersburskiej pod znakiem *Л. Q. отд. XVII nr. 148*, różni się znacznie od wszystkich powyższych, i poniekąd stanowi osobne dziełko.

Pisał je autor roku 1463 i 4, a zaczyna słowami: *Secuntur gesta cronicalia que in Polonia contingebant compendiose conscripta*. Chociaż żywcem rocznik świętokrzyski wypisuje, miesza jednak niekiedy złądiną zaczerpnięte szczegóły i odnosi się do miejscowości Sochaczewa; w końcu zaś dołącza spominki podobne do tych, które ma Jan z Niegłoszowa i w jednej części ze wspólnego z nim źródła zaczerpnięte, wszakże pomnożone spominkami sochaczewskimi.

XI. W RĘKOPISIE KOPRZYWNICKIM znajdującym się w petersburskiej publicznej bibliotece pod znakiem *A. F. OTD I* nr. 326, jest znaczny z rocznika tego ułamek, przyczepiony do tak zwanych *Collecta abbreviata*, z niektórymi ważnemi odmiankami, z których tu użytkowaliśmy.

Prócz tych rękopismów spomina jeszcze *Jenichius*, że w bibliotece toruńskiej znajdowała się *Chronica Jeronimi ab anno 916—1320* (*Not. Bibl. Thor. str. 19*); a *Janocki*, że widział w bibliotece świętokrzyskiej *Chronicon medio XIII seculi* a monacho anonymo folii magnitudine conscriptum (*Janoc. II. 66*). Wreszcie nie bez związku z rocznikiem niniejszym zdaje się być owa *Historia Calvi montis*, którą przytacza *Sarnicki Annal. V. c. 5* pod rokiem 1000; tudzież *Chronica monasterii sanctae crucis* przytoczona przez *Starowolskiego Vita et Mir. Vincentii Kadl. str. 33*; i kronika świętokrzyska przez *Kwiatkiewicza* w dziełku *Krzyż święty str. 3* i przez *Bielskiego* w *Kronice świata* na karcie 345' powoływana, z których pierwsza napisana być miała w języku czeskim, druga w polskim. Z tej ostatniej, nazwanej *Cronica vulgaris polonici*, a znajdującej się u *Odrowęża* na Rusi w wieku XV, robił już użytek kopista kodexu IV, dodając z niej wiadomości niektóre o *Stefanie węgierskim*.

Zajmował się niemało rocznikiem tym *Joachim Lelewel*. Jeszcze w roku 1820 na początku lipca przepisał dla użytku swego *Gesta cronicalia*, czyli rękopism X, który podówczas w bibliotece uniwersytetu w Warszawie znajdował się. W parę lat później przepisał sobie rękopism VII tegoż rocznika, także z biblioteki uniwersytetu warszawskiego, i biorąc text jego za podstawę, dobierał do niego z innych dwóch kodexów odmianki, zamysłając go drukiem ogłosić. Do wydania wszakże nie przyszło. Uskutecznił je dopiero w roku 1866 *Roepell* i *Arndt* w zbiorze *Pertza* wcale starannie na podstawie rękopismów II—VI, dając rocznikowi temu nadpis *Annales sanctae crucis Polonici*. *Lelewel* ze względu na przedmiot główny, którym się ten rocznikarz zajmuje, zowie go *annalistą sandomierskim* tak w drukowanych dziełach swoich jak i w rękopismach, których mi do użytkowania udzielił. Z tych ostatnich pozwolę sobie przytoczyć tu niektóre jego postrzeżenia. Oto co mówi o rękopisie sochaczewskim: „Jest to brulion w którym było wiele do przemazania, jak dowodzi jednej rzeczy rozpoczynanie kilkakrotne a nieukończenie, myłki grube zostawiane,

wyrazy opuszczone lub w złym szyku, poplątane; imię za imię położone i pomyłone lata. W planie taki nieład jak i w wyrazach. Co pierwszej przyszło na myśl, to notowano. Ukazują się już upoważnione baśnie, ale obok nich daty w zapomnienie od długoszworskiej hierarchii pущczone, odnawiają wspomnienie zagubionej prawdy. W niezgrabnej tej ramocie najdziwsze obalamucenia rażą, ale też obok nich zanotowano i zdarzenia takie, które bądź nieznane są, bądź stają się skazówką do wykończenia dziejowych rysów niedość dotąd oznaczonych“.

Codd. I—VIII.

Beatus Ieronimus in Cronica, quam propriis manibus contextit, ita commemorat, dicens: Ab Adam usque ad diluvium fuerunt anni 2247 ¹⁾ a diluvio usque ad Abraham 5 942. Ab Abraham autem usque ad Moysem 205. A Moyse usque ad edificacionem templi 880. Ab edificacione templi usque ad nativitatem Christi 1300 anni Collige ergo ab origine mundi usque ad nativitatem Christi 10 et invenies 5300 annos. Orosius vero ab Adam usque ad passionem Christi 5190 annos commemorat. Quibus preterminissis annuales historias regni Polonie, a nativitate Christi, salvatoris nostri, sub brevitate tan- 15 gamus.

Et primo

Cod. IX.

Hieronimus beatus in Cronica quam propriis manibus contextuit ita commemoratur. Ab Adam usque ad diluvium fuerunt anni duo milia ducenti et sedecim. Ab Abraham ad Moysen ducenti et quinque. A Moyse autem usque ad edificacionem templi David trecenti et octoginta. Ab edificacione templi ad nativitatem Christi mille trecenti anni; et ita ab origine mundi ad nativitatem Christi sunt quinque milia centum et nonaginta anni. Orosius autem ab Adam usque ad passionem Christi quinque milia centum et nonaginta annos commemoratur. Vel a mundi creacione usque ad urbem conditam sunt 4484 anni. Ab urbe vero condita usque ad nativitatem Christi sunt anni 5199. Unde versus:

Milia ter quinque mundus complectitur
annos,

Ut Plato testatur magnum qui computat
annum,

Tunc redit et virgo, redeunt Saturnia regna.

Vel sic:

Anni ducenti minus uno et quinque
Pecessere tue nativitatis gaudia Criste.
Ab Adam

Przedziałka I, wiersz 11 passionem tak I, V, VII, VIII, IX; nativitatem II.

¹⁾ Liczby te w rękopismach różnych bardzo się różnią, a wszędzie błędne są. Por. Mon. Pol. II. 792.

Codd. I—VIII.

Ab Adam vero ad Noe fuerunt anni duo milia ducenti quadraginta et duo. Ab Abraham anni tria milia centum octoginta quatuor. Ad David anni quatuor milia centum sexaginta quinque. Ad transmigracionem anni quatuor milia sexcenti undecim. Ad nativitatem Cristi anni quinque milia centum nonaginta et novem.

5

Et primo, anno domini 965 ¹⁾ dux Meszko Polonie baptisatur cum suis militibus et fides catholica in Polonia recipitur, et duxit Dambrowkam, filiam ducis Boleslai de Bohemia, de qua genuit Boleslaum dictum Chabri. Iste Meszko filius Semislai, pagani, fuit cecus septem annis ante baptismum, et post baptismi recepcionem pluribus annis vidit, et secundo anno misit Lampertum episcopum Cracoviensem pro corona sibi petenda ad curiam Romanam, ad dominum papam Silvestrum. Qui quidem auditis legationibus consensum prebuit, et coronam deauratam fieri, gemmis preciosis ornatam dicto nuncio assignavit et dare promisit. Tandem eodem tempore Stephanus dux Hungarorum misit Affricum episcopum ad predictum papam pro corona eciam sibi petenda. Qui auditis legacionibus, quod Hungaria fidem catholicam recepit, et dictum Stephanum sanctus

Cod. IX.

Anno domini 965 Myesko filius Semislai pagani cecus septem annis fuit ante baptismum; post baptismum vidit, et Dambrowkam filiam ducis Boleslai de Bohemia in uxorem duxit, de qua Boleslaum Chabri genuit. Ac Lampertum episcopum Cracoviensem pro corona Romam misit ad papam Silvestrum. Cui coronam preciosam paratam angelus dari denegavit, sed Stephano duci Hungarie, et aliam parari Myeskoni et dari. Sanctus ergo Adalbertus Stephanum Hungarie baptizavit, et uxorem de Veneciis sibi dari petiit christianam, filiastram sancti Sigismundi regis Burgundie condam, dictam Czyesskam. De qua Stephanus genuit filium dictum Enrich. Anno domini 106 Stephanus Hungarie amicitiam contraxit cum Myeskone Polonie, et Henricus filiam Myeskonis in uxorem duxit, et ad Calvum montem donavit sanctam crucem, quam in pectore gerebat, ecclesie et fratribus

Przedziałka I wiersz 6 Et primo» tak II; nie ma I i kilka innych. — 965» tak ma VIII poprawione z dawniejszego 915; 916 mają I, III—V; nonagesimo decimo sexto ma II; 1096 ma VI; nonagesimo sexto ma X. — Przedz. II, wiersz 23 Myeskonis» Leskonis rkp.

¹⁾ Nasi pisarze średniowieczni mając przed oczyma wyrazy polskie, według nich łacinę swoją urabiali, stąd *sedecim* znaczy u nich niekiedy sześćdziesiąt, a *nonaginta* dziewięćset. Przykłady tego znajdujemy w kodexie Teofila z Bogusławic na str. 95, w kodexie Sędziwoja z Czechła i innych. Nieporozumienie z tego powodu jest przyczyną, że w tym oto roczniku rok, w którym Mieszek chrzest przyjął, we wszystkich niemal rękopismach jest pomyłony. Stało bowiem, ile się zdaje, pierwotnie: *anno nonagesimo sedecimo sexto*, jak mamy tego ślad w kodexie II, gdzie tylko zgłoskę *se* w wyrazie *sedecimo* opuszczono; znaczyło to zaś rok 966. Pisarz zaś kodexu X biorąc *nonagesimo* w znaczeniu zwykłym, za 90, uznał już niepotrzebnym wyraz *decimo* i takowy opuścił.

Codd. I—VIII.

sanctus Adalbertus, episcopus Pragensis, baptisavit, et uxorem de Venaciis duxit christianam, filiastram sancti Sigismundi regis

Cod. IX.

fratribus sancti Benedicti vel ante Kazy-
myriam vel in Lisiecz.

5 Burgundie quondam, dictam Czeyslam, papa vero monitus visione angelica nocturnali, coronam quam preparaverat Meszkoni predicto, tradidit et donavit dicto Affrico episcopo, nuncio, pro rege Stephano coronando, et pro Meszkone aliam coronam preparari mandavit. Iste vero Stephanus rex genuit filium dictum Emrich, et post decem annos contraxit amicitias cum Meszkone rege Polonie, ita quod Emricus
10 duxit filiam Meszkonis, quasi compulsus per patrem vi, et per nobiles terre. Qui veniens in Gneznam et Poznaniam mansit cum uxore virgine, virgo mansit usque ad mortem. Tandem cundo de Polonia Hungariam e converso cum rege Meszkone venerunt in Kelciam causa venacionis cervorum, qui crastino die, instinctu spiritus sancti et visione angelica veniens personaliter ad Calvum montem, donavit sanctam
15 crucem, quam in pectore deferebat, ipsam donavit ecclesie et fratribus sancti Benedicti.

Anno domini millesimo minus duobus annis, sanctus Adalbertus veniens Gneznam, fidem catholicam in Polonia roboravit, et plures Polonos et Prutenos ad fidem catho-
20 licam convertit, predicando eis fidem christianam. Tandem in Prussia martirio coronatur per Prutenos.

Anno domini 998 sanctus Adalbertus Cracoviam veniens Myeskonem in fide confortavit, et tandem Gneznam, fidem catholicam in Polonia roboravit, et plures Polonos et Pruthenos ad fidem catholicam convertit. Tandem in Prussia per Pruthenos occisus, martirii coronam adeptus est.

Anno domini 1001 Boleslaus rex, dictus Chabri, filius Meszkonis, corpus sancti Adalberti recipiens, honorifice sepeliri mandavit in Trzemeszno. Deinde imperator Otto
25 Rufus, veniens de Roma Saxoniam, audiens, quod floreret et coruscat miraculis in Polonia

Przedziałka I, wiersz 5 Czeyslam» tak II; Czesskam I; Czeslam III—V, VII; Ceyslam VI. — 8 mandavit» et donavit dodają II, V, i niektóre inne; sam zaś V ma tu jeszcze na górnym brzegu z odsyłaczem te słowa. dopisane tą samą ręką. Idem Stephanus rex post baptismum et post matrimonium contractum (cum) filiastra sancti Sigismundi castrum suum dotalicium post eandem virginem, Calvum montem dictum, ad laudem dei et sancti Benedicti in ecclesiam fratribus ordinis convertit et dedit eam silvis et villis, que fuerunt, ubi eadem virgo mansit ad matrimonium contractum dicti regis Stephani. Na dolnym zaś brzegu dodano tąż ręką: Nota quod addicio et correctio suprascripta apposita est ex Cronica vulgaris polonie, que est apud dominum Odrowonszeh in Russia. — Emrich» Enrich I. — 9 Emricus. Enrichus I. — 12 ad mortem» per votum per ipsos emissum dodał na boku V. — cundo» nie ma I. — e converso» egresso I. — 13 Kelciam» tak VIII a na brzegu objaśnienie: Kelcia villa in qua ecclesia collegiata; Kelcze VII; Keliciam V; Ciliciam I, II i niektóre inne.

Polonia sanctus Adalbertus, arripuit iter et ivit Poloniam causa deuotionis et peregrinationis. Cui Boleslaus rex Polonorum obuiavit cum magno comitatu et muneribus quam plurimis, in Gneznam secum adduxit, et corpus de Trzemeszno sancti Adalberti in Gneznam transferri mandavit, de quibus ossibus brachium sancti Adalberti dicto imperatori donavit, quem eadem die coronavit manu propria in Gnezna, et ab obediencia imperiali liberavit. Et eodem anno Poloni ceperunt Pragam, et ducem Boleslaum in eadem excecaverunt.

Anno 1003 heremite in Polonia martirisati sunt propter pecunias, quas dux dederat eis pro fabrica ecclesie, quorum corpora iacent in Kazimiria oppido. Iste Boleslaus fundavit et dotavit tres episcopatus, videlicet: Poznaniensem, Wladislaviensem et Lubucensem, ac plura monasteria monachorum et monialium dotando sufficienter construxit.

Anno domini 1018 Boleslaus filius Meszkonis, dictus Chabri, rex Polonie, superavit Rutenos seu Grecos, et terram eorum devastavit et subiugavit regno suo, et granicies ultra Kyow limitavit.

Anno vero secundo Hungaros similiter subiugavit et terram eorum devastavit. Et tercio anno Saxones indomitos rebelles et Prutenos subiugavit et terram eorum devastavit.

Cod. X.

Anno domini 1025 obiit dictus Boleslaus rex Polonie. Cui filius suus successit, Meszko, sensu minoratus et probitate patris, qui cum deliciis resolutus, rempublicam segnius administraret, et propriis non communibus utilitatibus intenderet, ceperunt ei rebellare naciones et ab ipsius obediencia recedere, qui patri suo vectigales fuerunt, minus timoris et honoris eidem deferre, et tributa regionum denegare. Quo igitur Meszkone mortuo, et Kazimiro filio eius parwulo cum matre ipsius in Almaniam seu Magdeborg

Anno domini MXXVI (obiit Boleslaus) in castro Poznaniensi et in medio Annunciacionis ecclesie ibidem tumultatus feliciter requiescit. Cui successit filius suus Miesco minor patris et probitate et animositate, qui deliciis fuit dissolutus; cui rebellare ceperunt naciones et ab ipsius recedere obediencia tributa denegantes. Quo demum mortuo, filio eius parwō, mater cum Kazimiro Saxoniam discessit

Cod. IX.

Anno domini 1033 mortuo Myeskone successit filius eius Wladislaus¹⁾, qui matri sue

Przedziałka I. wiersz 1 deuotionis donacionis I. — 8 Anno 1003» Mille I. — 11 Lubucensem» tak VIII; Lubucensem I; Lubocziensem II; Lubiensem III; Lubicensem IV; Lubicensem V, VII; Rubowensem IX. — dotando ... construxit» nie ma II, III i niektóre inne. — 17 Prutenos ... devastavit» P. coërenit et subiugavit VII. — 30 Magdeborg» tak II; Madbuzen I; Marienburg III; Maydanburg V.

¹⁾ *Cronicae Vincencianae recapitulatio brevis* znajdujaca się w tymże samym rękopismie str. 90—99 i dotąd drukiem nie ogłoszona, opowiada o Mieszku i Władysławie

Codd. I—VIII.

gdeborg expulso, quasi a regno Polonie
 stirps ducalis et regia omnino perierat in
 regno Polonie, et unusquisque quod sibi
 5 rectum videbatur in diebus illis faciebat.
 Tunc surrexerunt quasi lupi rapaces per
 circuitum reges et principes et ceperunt
 vastare regnum Polonie; barones vero ac
 milites regni Polonie inierunt consilium con-
 10 venientes in unum, et arbitrati sunt, ut
 quererent et invenirent et reducerent in
 regnum exulem et eiectum ducem Kazimi-
 rum. Hic

Cod. X.

cessit propter iniu-
 riam alterius filii,
 Wladislai ¹⁾. Quo
 W(ladislao) defuncto
 lupi rapaces regnum
 discedebant. Mater ta-
 men Kasimirum exu-
 lem per ²⁾... em lit-
 teris applicavit, qui
 demum sufficienter in-
 structus iuvenis ²⁾...
 is ro-

Cod. IX.

sue et fratri parwulo
 Kazymyro multa mala
 intulit, et in Almaniam
 expulit. Et tunc quasi
 a regno Polonie stirps
 ducalis et regia omni-
 no perierat, et unus-
 quisque quod sibi re-
 ctum videbatur in illis
 diebus faciebat, tunc
 surrexerunt quasi lupi
 rapa-

Przedziałka I, wiersz 6 per» ad I.

wie mniemanym synu jego tak: *Myeschko secundus Othonis imperatoris sororem accepit in uxorem qui torpens ocio, deditus coreis et lasciviis, sibi (Boleslao) in regno anno domini 1025 succedens pessime vacavit; verum sedem episcopatus Wladislavien-sis ipse et multa claustra fundavit. Cui Wladislaus filius eius anno domini 1033 succedens, matri multa opprobria intulit. Ob que cum Kazymyro parwulo mater ad suos aufugit, et rex male interiit, nec in numero regum computari promeruit. Post hunc multa incommoda in regno Polonie oriebantur* itd. Rękop. karta 92'. Władysławem zowie syna Mieszka II i Stanisław Streczaka, który nam najdawniejszy odpis nagrobku Bolesława Chrobrego przechował. ¹⁾ Imię Bolesław znieszano często w dawnych pomnikach z imi niem Władysława i kładziono jedno za drugie. Syn Władysława Łokietka, Kazimierz Wielki, tak w spominkach płockich jak i sochaczewskich nazwany jest synem Bolesława. W nadaniu Fryderyka cesarza z roku 1162 postrzeżono wymienionego jako świadka Władysława xięcia polskiego, i mniemano powszechnie, że to syn najstarszy Krzywoustego, Władysław; tymczasem Grotefend uważnie świadectwa wszystkie rozpatrując, trafnie zauważał, że ten mniemany Władysław, jest właściwie Bolesław xiążę polski, który w dwóch innych z tegoż czasu nadaniach Fryderyka cesarza jako świadek występuje. Dwukrotną zamianę imienia Bolesława na Władysława a Władysława na Bolesława, w rękopismach Gała kroniki znajdującą się, wskazałem w I tomie Pomników na str. 442, a i w tym oto kodexie X rocznika świętokrzyskiego obaczmy zaraz

niżej, że pisarz Bolesława Śmiałego nazwał Władysławem. Nie ulega wątpliwości, że spomniany w tem oto miejscu Władysław jest ten sam xiążę, którego Boguchwał i rocznik mazowiecki, który niżej podamy, zowią Bolesławem. Dość jest przeczytać uważnie to co o nim mówi Boguchwał w rozdz. 12 swojej kroniki, aby się o tem przekonać. W piśmie zbiorowem Józefata Ohryzki (Petersburg 1859 tom I) starałem się okazać, że Bolesław ten był właściwie najmłodszym synem Chrobrego, a panował w Polsce od roku 1034—1038. ²⁾ Text uszkodzony w rękopismie.

Codd. I—VIII.

rum. Hic quidem dudum a matre sua studiis literarum traditus, et his competenter instructus, cum iam esset iuvenis robustus ex Almania in Galias transiens, et ut supradictum est, Cluniacum veniens sancta conversatione monachorum ibidem deo famulancium delectatus est, et spiritu dei inflamatus, vitam mutavit, et sub habitu sancti Benedicti deo militare cepit. Ac vero Polonorum legati assumpto comitatu multo, variis quoque muneribus in auro et argento, profecti sunt ad requirendum ducem Kazimirum. Tandem post longam peregrinationem pervenientes in Cluniacum, invenerunt eum sub habitu monastico iam septem annis ibidem agentem. Expositis causis itineris, apertis thesauris suis, obtulerunt ei et abbati suo preciosa munera, vasa aurea et argentea, subinferentes, quot clades et quanta mala propter ipsius absenciam sustineat Polonia. Denique petunt domnum abbatem, ut eis ducem suum restitueret, suplicantes nihilominus Kazimirum, ut in Poloniam rediret et regnum gubernaret, et populum suum ab hostibus liberaret. Abbas autem habito prudentum virorum consilio respondit, se non posse petitioni eorum annuere et desiderio, quia is, qui renunciat seculo, redire non possit ad seculum, nisi providencia summi pontificis ad hoc accederet dispensacio. Tunc legati accepto responso, gradu concito Romam adeunt, summo pontifici legationem proferunt, dispensacionem petunt, allegant

Cod. X.

is robustus ex Almania in Galias s. spiritu inflammatus monachatum animo fore decrevit, et monaste-

Cod. IX.

rapaces e circuitu reges et principes et ceperunt vastare regnum Polonie *itd.* 5
 rium sancti Benedicti intravit. Ipso deo sic militante multa inconveniencia in Polonia vertebantur; Lechite tamen scientes a . . . .¹⁾ habere adhuc dominum, in Saxoniam ad 10 reginam equitant et de Kasimiro interrogant, et in claustrum ipsum fore perceperunt iam septem annis perseverantem, in habitu monachali, et cum muneribus convolant illud ad claustrum, et ipsum iam diaconum invenerunt. 15
 Consilio autem cum abbate (habito) papam adequitant, eum condonant suamque orphanitatem ac angariam ei ostenderunt; tum regem suum supplicantes petunt, ut dispensaret eum eo, ut uxorem ducere possit, ne sic regio 20 desolatur, sanguinis effusio tum nimirum . . .¹⁾ consecuta fuerit. Papa vir sapiens, compatiens, ducem Kazimirum de monasterio eis dedit et dispensavit, ut uxorem ducere possit. Racione cuius dispensationis Poloni cum 25 rege Casimiro voverunt pro fabrica ecclesie s. Petri donarium de quolibet capite solvere universum per regnum, et perpetuo se obligaverunt de anno ad annum dare, quod in aliis regionibus non invenitur. Constat ergo, 30 ubicumque solvitur denarius Petri, quod illa regio fuit regnum Polonie²⁾. Quem imperator cum magno exercitu, magna probitate, scilicet sex milibus armatorum virorum, in Poloniam

Przedziałka I. wiersz 8 dei» sancto II. — 17 Expositis» o. quoque I.

¹⁾ Text uszkodzony w rękopismie. ²⁾ Ob. Wiersze o Świętopietrze, które niżej dajemy.

Codd. I=VIII.

quoque calamitates Polonie, prophanacionem
fidei christiane, incendia monasteriorum, sub-
versionem urbium, violacionem virginum, op-
5 pressiones viduarum, occisiones et effusionem
sanguinis innocentum, et multitudinem christia-

norum utriusque sexus deductam in captivitatem, et reductam in servitutem paganorum.
Denique papa Benedictus auditis Polonie desolacionibus, christiane fidei compassus,
consilii ... genti quoque orbate principe misertus, ducem Kazimirum ad tenenda regni
10 Polonie gubernacula redire decrevit Ne vero stirps regia vel ducalis deperiret omnino,
et Polonia successore careret cum eorundem duce Kazimiro, ut matrimonium legitime
posset contrahere, misericorditer dispensavit. Ob cuius dispensacionis beneficium
memorable signum inditum est Polonis: ut in tonsura rotunda conformarent se
moribus religiosorum. Statutum est nichilominus, ut census solverent, quod vo-
15 atur *Swątopyetrze*, beati Petri, ecclesie Romane pro alendo lumine. Executi
negocium, assecuti propositum, legati Polonorum leti ac alacres redeunt ad Clu-
niacum, et exinde suscipientes ducem suum Kazimirum, veniunt Almaniam ad
imperatorem Ottonem, avunculum suum; ubi cum exercuisset magne probitatis
audaciam, sexcentorum virorum armatorum miliciam ad eum deducendum trans-
20 misit imperator in Poloniam. Qui veniens, licet cum magna difficultate, tandem
hostibus expugnatis, cum pace regnum pos-
sedit Polonie.

Post hec accepit uxorem unam de Russie
principibus nobiliorem, nomine Dobrogye-
25 wam dictam, cognomine Mariam, ex qua
genuit quatuor filios: primogenitum Bole-
slaum, secundum Wladislaum, tertium Me-
szkonem, quartum Odonem.

Cod. X.

niam reducere curavit et fecit. Qui militans
Casimirus licet cum magna difficultate feli-
citer in Poloniam venerat; fuitque per Po-
lonos gratuite susceptus, Poloniam possedit.

Demum duxit sibi uxorem, Romani ^{Bog. rozd. 12.}
principis Russie (filiam) nomine Dobro-
myegam, alias Mariam dictam, ex qua ge-
nuit quatuor filios, scilicet: Boleslaum Lar-
gum, interfectorem Stanislai, Wladislaum
pyum, Myeskonem tertium et Odonem pri-
mum. Hic Otto et Myesco sine prole de-
cesserunt.

Cod. IX.

Anno domini vero Anno domini 1058
1058 die dominica Kazymyrus monachus
Casi- obdor-

*Przedz. I, wiersz 12 beneficium memorabile b. ac recordacionis memoriale II. — 13 indi-
tum indictum II. — 14 vocatur ... ecclesie tak II; nie ma I. — 15 alendo habendo I. —
24 nobiliorem tak I, V, VII; nobiliorum II; nobilem III, IV, VI. — Dobrogyewam tak
II; Dobrolegam I, III, V, VIII; Dobronegam VI.*

Monumenta Hist. Pol. tom III.

Codd. I—VIII

Hic est Boleslaus qui propter excellentiam largitatis, anthomasice dictus est Largus; ob in signem audaciam virtutis appellatus est Bellicosus. Tante namque prodigalitatis erat, quod sine liberalitate nullam hominis libertatem estimabat. Iste Boleslaus quasi septem annis cum exercitu suo mansit in partibus Russie, devastando terras Ruthenorum et confinia Thartarorum; tandem veniens de partibus Russie cum gloria, subiugatis sibi gentibus predictis, coronatus est in regem Polonorum.

Anno domini **1070** Aaron abbas Tincien-sis a sede apostolica postulatus in archiepiscopum Cracoviensem, consecratur Rome. Cui postea successit Lampertus, dictus Sula, et neglexit in curia Romana petere palium et alia insignia archiepiscopalia etc.

Anno domini **1073** Lampertus obiit, cui sanctus Stanislaus episcopus Cracoviensis succedit.

^{kwiet.}
^{14.} Anno domini **1079** Idus Aprilis dominica qua decantatur «misericordias Domine» Boleslaus secundus rex Polonie propter quedam peccata enormia, ipsius correctionis impatiens et anathematis ecclesie, quod faciebat

Cod. X.

Casimirus in Domino obdormivit.

Cod. IX.

obdormivit in Domino relictis duobus filiis, scilicet Boleslao primogenito et Wladislao.

Anno domini 1071

succedit rex Boleslaus Largus qui et Bellicosus dicitur; largus enim dicitur propter excellentiam largitatis. Dicitur bellicosus, quia multum bellabat recuperans sui v(idelicet) avi Chabri acquisita gladio, et possidere volens que grancias per avum sunt metate. Et vastando Prutenos, Moravos, Bohemos, Teutonos australes, qui nunc dicuntur Racussene, Rutenos cum quibus septem annis, propria non videntes, pugnabat. Qui septimo anno reversi regis sine licencia cum paucis (ad) propria venit, et venientes milites quosdam bonis privabat, quosdam decolabat, et mulieribus, que putantes viros iam non venire procreaverunt pueros cum aliis viris, pueros reponens, catellos pectoribus apponebat, qui dominas mordebant, et exinde multum dolorem paciebantur. Equam quoque, non ratione sceleris, sed in contemptum earum, sub purpura post se ducere semper iubebat, pro quibus factis misertus pater s. Stanislaus castigabat ipsum verbis placabilibus, ipsum a talibus retrahens; quem dum non curabat monicionibus canonicis, ipsum monebat,

Przed. I, wiersz 9 anthomasice tak II; anthonomastice I. — 21 archiepiscopum tak II, V; episcopum I. — 25 archiepiscopalia tak II, V; episcopalia I. — 29 1079 tak ma VIII poprawione z 1073; zaś 1071 ma VI; inne 1073.

Codd. I—VIII.

nobilibus dominabus, sanctus Stanislaus episcopus ipsum correxerat et monuit. Qui correctionem spernens, ipsum accessit et invenit in Rupella sancti Michaelis archangeli circa aram divina celebrantem, evaginato gladio ipsum ad caput percussit et interfecit. Tandem milites alii sui manus et pedes amputaverunt, videlicet accipitres et unum strepe, vulgariter *strzq̃myn*, in clipeo deferentes; ut dicitur, ex suggestione ipsorum et mala informatione predictus rex homicidium perpetravit, et in continenti nobiles terre congregati in unum, ipsum detinere voluerunt, ipse vero periculum mortis timens fugam dedit ad Hungariam, et ibi circa quoddam claustrum mansit, tanquam conversus et penitentiam strictam peragens, vitam post decem annos finivit, et ibidem sepultus est. Sed Meszko dux Polonie, filius dicti Boleslai, de Ungaria Poloniam revenit, licet etiam fugam dederat etc.

Anno domini ut supra, interdictum ecclesiasticum servatum fuit per totam provinciam Gneznensem, et per totum regnum Polonie. Postmodum cum magna difficultate apud summum pontificem in Romana curia nobiles terre et nuncii ipsorum relaxationem interdicti inpetraverunt, condicione interiecta quadam, quod omnes collationes regis in diocesi Cracoviensi vacarent curie

Cod. X.

demum incurabilem excommunicationibus anathematizabat. Sicque quadam vice, ut leo ferox ac crudelis, ira occupatus in s. Stanislaum fremuit, et mucrone accepto ipsum celebrantem circa aram in ecclesia s. Michaelis in Scalca interimit, et extracto de ecclesia in partes scindens dissolvit; qui post ea simul sunt coadunate, ut patet in Vita eius.

Sicque anno domini 1079 sanctus Stanislaus gladio subditus in eadem ecclesia tumultus est. Wladislaus ¹⁾ demum ob scelus suum vidit se a suis regnicolis contemni, et cernens illa omnia, ad Wladislaum regem Ungarie, quem ipse effecerat, se divertit ex (illa) parte Danubii, vulgariter *za Dunayem* etc.

Hic Boleslaus habuit unicum filium, nomine Myesco, qui patrem conducens versus Ungariam, ad propria remeavit, et postquam uxorem duxit, in flore pubertatis veneno interiiit. Post quem regnavit frater Largi Boleslai minor, nomine Wladislaus Kasimirides, non minus strenuitate milicie illustris. Qui prole carens devocioni insistebat, ut prolem haberet, et cum consilio episcopi Cracoviensis, Franconis, ecclesiam sancti Egidii fundavit. Obedientiam una cum fratribus condonavit ad habendum prolem. Sicque ad petita fratrum atque spiritualium regularium, quia ipse

Przedz I, wiersz 4 et invenit tak II, VI; nie ma I. — 10 vulgariter strzq̃myn niema II, i inne. — in clipeo tak VII; nie mają I, i inne. — 14 detinere interficere IX. — 20 dux rex VII. — filius ... Boleslai tak III poprawione z frater ... B.; frater ... B. I, II, IV—VII; nie ma VIII.

¹⁾ Zamiast *Boleslaus*.

Codd. I—VIII.

rent curie Romane, quas extunc possidebat in Cracovia, in Wislicia, in Sandomiria, in Woynicz, in Sandecz, in Byecz et alias. Ista vero duo clenodia ut superius nominata fuerunt ignobilitata, et ob hanc causam extunc collaciones predictae spectant et spectare debent futuris temporibus ad episcopatum Cracoviensem.

Item eodem anno post relaxationem interdicti Lampertus ordinatur in episcopum Cracoviensem.

Por.
Rocz.
Księg.

Anno domini 1087 Lampertus episcopus et canonici Cracovienses, sancti Stanislai corpus ad ecclesiam kathedralem transtulerunt cum debita reverencia et magna sollempnitate ¹⁾.

Anno domini 1088 Myeszko dux de Hungaria rediit, et Boleslaus tercius natus est, cuius mater Judith.

Anno domini millesimo etc, dux Myeszko uxorem secundam duxit et in regno Poloniae ducatum obtinuit; sed coronam habere non potuit.

Anno domini 1101 Lampertus episcopus obiit, cui successit Balduinus, qui in episcopum Rome consecratur.

Anno

Cod. X.

quia ipse primo ecclesiam kathedralem Cracoviensem et viginti quatuor canonicos illo tempore locavit atque dotavit, regina concepit et parit; estque gaudium tristitia cum permixtum, quia natus est princeps, sed cum incurvato ore, quare nuncupatur Boleslaus Crzyvousti. Iste post patrem succedens strenuitate milicie nimis floruit: imperatorem bis prostravit, scilicet Enricum amicum, regni fines coadunans et ampliando. (Reliquit filios quinque) Wladislaum cui assignavit et testamentaliter dedit provinciam Cracoviensem, Syradiensem, Lanciciensem, Slasziam, Pomoraniam et principandi auctoritatem. Secundum Boleslaum Crispum, cui Mazoviam, Cuyeviam, Dobriniam et castillaniam Culmensensem dedit. Tercium Myesconem, cui Poznaniam, Calisz cum earum appendiciis tribuit. Quartum Henricum, cui Sandomiriam, Lublin cum earum attinenciis dedit. Quintus fuit Kasimirus dictus, cui nihil assignavit dicens: habebit hic inter fratres satis. Et sic factum est, quia postea fuit in ducatu, illustrissime vivens. Anno autem domini 1138, anno etatis quinquagesimo sexto, in cenobio sancti Benedicti fratrum, sancte Tri-

Przedziałka I wiersz 3 in Woynicz tak I, VII; nie ma II, i niektóre inne. — 4 Sandecz Suidnicz II; — Byecz» Brest II. — 6 ignobilitata tak VIII; inhabilitata I, III i niektóre inne; nie ma II. — 15 corpus» sanctum c. II, VI. — 18 Anno ... est» nie ma II, VI. — 20 cuius ... Judith» tak VIII; cuius mater III; inne nie mają. — 21 Anno ... potuit» nie ma II, VI. — 22 secundam» nie ma IV. — 25 Anno ... consecratur» nie ma II, VI.

¹⁾ Pisarz kodexu IX rozwodząc się z okolicznościami przeniesienia relikwii ś. Stanisława, nadmienia w drugiej przedziałce między innymi: *Hedwigis, que iacet ante cimborium, cooperuit argento deaurato sepulchrum eius. Elizabeth vero fundatrix capelle sancte crucis, ornavit caput eius gemmis et lapidibus preciosis.*

Codd I—VIII.

Anno domini **1111** Boleslaus tercius, dux Cracovie devicit Bohemos, et terram ipsorum devastavit.

5 Anno domini **1133** Bohemi devastaverant Poloniam.

Anno domini **1137** Wislicia cede destruitur quinto Idus Februarii.

Anno domini **1138** Balduinus episcopus Cracoviensis obiit, cui Maurus successit.

10 Anno domini **1153** Maurus obiit, cui Radost successit.

Anno domini **1158** Radost obiit, cui Robertus successit.

Anno domini **1160** Henricus quartus imperator Romanorum venit de Saxonia Poloniam, deinde per Hungariam et Pannoniam et Constantinopolim cum regibus et principibus perrexit in Ierusalem, aliqui per mare et alii per terram, et
15 habuit secum ultra 200 milia armatorum, et invenit Ierusalem occupatam per Saracenos, quam in brevi expugnando acquisivit, et possedit pacifice multis annis, et in eadem circa probaticam piscinam ecclesiam construxit in honorem sancte Marie, et ordinem Templariorum fratrum, qui trabem **T** deferebant, fundavit de voluntate et consensu regum et ducum ac principum et baronum
20 nobilium de Francia et Anglia, de Bohemia et Saxonia, de Polonia et Ungaria.

Anno domini **1163** Robertus episcopus Cracoviensis obiit, cui Matheus successit.

Anno domini **1166** Matheus episcopus obiit, cui Gedca successit, et consecratur Rome in episcopum Cracoviensem. Eodem tempore venit Conradus predictus imperator Romanorum de ultramaritimis partibus, seu de Ierusalem, subiugatis
25 sibi Saracenis et Grecis, ac aliis gentibus, et ad propria remeavit.

Anno domini **1167** hoc tempore translatus est liber Iohannis damasceni de greco in latinum. Floruit eciam magister Petrus Lambardus, qui sentencias composuit, et Gracianus monachus, de Clusio civitate Tuscie natus, decretum composuit, ut dicit Hugo 1°. Eodem vero anno sol obscuratus est ante horam nonam, et stetit
30 usque ad occasum solis. Hoc anno fuit maxima fames.

Przedziałko I, wiersz 5 1133. 1137 II, IV; 1132 V, VI. — devastaverant. vastant VI. — 11 Anno ... Robertus successit. nie mają II, IV. — 13 Pannoniam. Bononiam I. — 17 circa. terra I. — 18 trabem T deferebant. tak II; thau T. d. I, III, VIII; Thaw gerunt IV. 22 1166. tak V, i niektóre inne; 1156 I; 1167 III. — 23 Conradus. tak II, IV; Henricus I, III, VII, VIII. — 24 ultramaritimis. ultramarinis II, III, i niektóre inne. — 27 Floruit ... Hugo. nie ma II, VI. — sentencias. summas VII. — 28 Clusio. Classa I, III, V VII; Classo IV.

Anno vero sequenti sepulcrum Domini fuit captum ac civitas Ierusalem et crux sancta, et patriarcha, qui fuit tunc, capitur ibidem, et alii quamplures detenti, reducti sunt in captivitatem. Henricus vero audiens mala nova de Ierusalem et ad cor rediens, tactus consciencia investituras episcoporum et aliorum prelatorum per anulum et baculum, pro quo cum Pascali papa tunc Romano quam plurimum contenderat et litigaverat, Calixto pape resignavit, et concessit per omne imperium in omnibus ecclesiis canonicam fieri electionem. Huius tempore rex Ungarie ad monitiones papales per litteras suas scribens domino pape, renunciavit investituras episcoporum et aliorum prelatorum, quas hucusque ab illo tempore reges Ungarie facere consueverunt.

Anno domini 1170 sanctus Thomas Cantuariensis archiepiscopus martirisatus est in ecclesia ipsius regis Anglie per nobiles. Quod papa audiens ab eodem rege multa tributa et servicia ecclesie Romane obtinuit et in possessionem recepit, ac iuramentum ipse rex prestitit, quod non de voluntate sua predictus archiepiscopus interfectus est. Extunc papa interdictum relaxavit, habita sufficienti satisfaccione et regis canonica expugacione.

Anno domini 1176 Kazimirus dux post obitum tercii Boleslai Cracoviam obtinendam intravit et obtinuit cum consensu nobilium

terrigenarum, et secundo anno devastavit Ruthenos.

Anno domini 1184 corpus beati Floriani per Egidium episcopum Mutinensem Cracoviam apportatur, et ab episcopo Gethca Cracoviensi, devotissime suscipitur.

Anno domini 1185 Gethca episcopus Cracoviensis obiit, cui Fulco successit.

Anno domini 1186 Lesthko frater tercii Boleslai obiit, cuius ducatum ipso vivente Kazimirus obtinuit. Fulco ab Urbano papa in episcopum Cracoviensem consecratur.

Anno domini 1194 Kazimirus dux, frater Myeszkonis obiit, et sequenti anno inter duces Myeszk-nem (et) filium Kazimiri et inter Mazovitas facta est cedes magna in Moszga-wa, ita quod Myeszko vicit et campum obtinuit; sed Boleslaus filius eius interfectus est in eodem bello.

Anno domini 1196 Petrus secundus cardinalis venit in Poloniam cum legacionibus domini pape, qui matrimonium in facie ecclesie instituit contrahi, et sacerdotibus prohibuit habere uxores.

Anno domini 1202 dux Myeszko obiit frater Kazimiri, et dux Lestko primus filius Kazimiri in Cracovia successit.

Anno domini 1205 Romanus fortissimus princeps Ruthenorum cum exercitibus suis a Lesskone et Cunrado fratribus, filiis Kazimiri, in Zawichost interfectus.

Anno domini 1206 Fulco episcopus Cracoviensis obiit, cui Vincencius successit.

Przedziałka I, wiersz 3 capitur tak III; capitaneus I, II, i niektóre inne. — 33 et obtinuit tak II; nie ma I. — Przedziałka II, wiersz 4 Mutinensem tak II; nie ma I. — 9 Anno ... consecratur nie ma VI. — 27 in Cracovia tak II; in Cracoviam VII; nie ma I.

Anno domini **1218** Vincencius cedit ad ordinem Cisterciensem in Morimundo, et vixit annis quinque, cui Iwo successit, et per archiepiscopum Henricum Gneznensem
5 in episcopum Cracoviensem consecratur.

Anno dni **1221** hospitate in Prandnik construitur per Iwonem episcopum Cracoviensem de consensu capituli, anno vero secundo per eundem episcopum ad sanctam
10 Trinitatem ordo Predicatorum, et in Kaczi-
cze monachorum Griseorum statuitur et fundatur.

Anno domini **1223** Vincencius episcopus obiit, et in Morimundo quiescit.

15 Anno domini **1230** monasterium de Kaczi-
cze transfertur in Mogila(m), que Clara
tumba cognominatur, et in bonis capituli fundatur, et dotatur de bonis eiusdem capituli Cracoviensis, videlicet in honorem sancti Bernardi.

20 Anno domini **1224** fundati et dotati fuerunt et sunt septem fratres cruciferi a duce Kazimiro Cuyaviensi in Thorun.

Anno domini **1227** Lestko dux Cracoviensis interfectus est in colloquio a filio
25 ducis Opoliensis Odonis sub fraude.

Anno dni **1237** Iwo episcopus Cracoviensis obiit, cui Vysslaus successit.

Anno vero eodem post mortem Lestkonis Henricus dux Slesie, barbatus dictus, et Wra-
30 tislaviensis, vir sancte Hedwigis successit in Cracoviensi ducatu, et possedit utrumque dominium.

Anno dni **1238** dux Myeszko dictus Choszyczko Cuyavie, dum quasdam viduas cum orphanis expoliasset, et plures ipsorum vacas mactasset, et ex eisdem magnum convivium ducibus et militibus preparasset, tandem deo volente propter enormia peccata ipsius, dum in prandio circa mensam sedebat, mures infinite venerunt, ipsumque devorare ceperunt; ipse vero unam navim ascendens, ad fluvium magnum perrexit, ibique ab eisdem muribus devoratus est.

Anno domini **1239** Henricus prefatus obiit, dictus barbatus, dux Slesie et Cracovie, cuius filius Henricus in utrumque dominium successit. Et sequenti anno gens Tartarorum orientalibus partibus graviter subiectis, in duo agmina se dividens Hungariam venientes, campestre bellum rex Bella Hungarie cum eisdem perfecit, in quo prelio frater eius Colomanus occiditur, et qui pociores de nobilibus occiduntur, et ipse rex ad marinas naves fugam dedit. Tandem venientes Cracoviam deinde Wratislaviam, et circa campum *pszye pole*¹⁾ dictum cum Henrico duce Slesie bellum campestre fecerunt, et in eodem bello ipsum interfecerunt et plures nobiles cum eodem, et ipsi Tartari quam plurimi misere interfecti, et statim redierunt ad propria per terras Syradie, Śandomirie, Russie; vix medietas exercitus ipsorum ad propria remeavit.

Anno eodem ut supra, papa Inocencius

Przedziałka 1, wiersz 15 Anno dni 1230• *tak mają I, III, V, VII; 1222 IV; 1225 II, VI; 1227 X. — 19 Bernardi• Benedicti III; Bartholomei V, VII. — 20 1224• tak II i inne; 1234 I. — fuerunt et sunt• nie ma II. — 23 1227• 1237 I. — 28 post ... Lestkonis• tak II, nie ma I. — Przedz. II, wiersz 1* 1238• *tak I i wiele innych; 1237 II, III.*

¹⁾ zamiast *dobre pole*.

quartus videns graviter Christianos devastatos imperatorem Fredericum monuit, quare noluit seu neglexit defendere Christianos a paganis predictis; celebrato consilio generali, ipsum destituit, et ab obediencia imperiali ipsius reges et principes ac comites absolvit, civitates que pertinebant ad imperium eciam absolvit, et prohibuit tributa eidem solvere sub pena excommunicationis.

1245. Eodem vero tempore misit nuncios, videlicet: Hanselmum monachum cum duobus fratribus de ordine predicatorum ad Caywth Cham cesarem Tartarorum cum litteris bullatis, petens ab eodem ut Christianos detentos restitueret pristinae libertati. Qui quidem venientes Tarthariam et ipsum in orda communitatis invenientes, litteras porrexerunt. Qui respondens pompose: *ista non faciam* dicens *deus in celo et Caywth Cham super terram regnat*; et dixit: *ego sum metus orbis terrarum, flagellum dei, et si venisset ad me papa personaliter, numquam fecissem voluntatem ipsius*. Unde deo volente, ipsis nunciis astantibus coram tentorio ipsius, fulgur cum tonitru veniens, percussit eum usque ad mortem. Tercia

autem die duces ac nobiles Tartarorum alium elegerunt, videlicet Gog, nepotem ipsius, qui postmodum nuncios domini pape predicti cum reverencia ac muneribus remisit, treugas pacificas infra decem annos tenere 5 promisit, bona fide et litteris patentibus roboravit, ac detentos Christianos, quos habuit, ipsis nunciis restituit.

Anno domini 1243 Wyslaus episcopus Cracoviensis obiit, cui Prandota successit. 10

Anno domini 1244 Rutheni per diversos insultus Lublin et totum territorium devastant et succe(n)dunt, et castrum pro se edificare ceperunt, et turim muratam fecerunt. 15

Anno domini 1253 Iacobus de Scarzeschow doctor utriusque iuris, decanus Cracoviensis, scolasticus Wratislaviensis, prepositus Gneznensis, capellanus sanctissimi domini nostri pape, et magister Goscziphinus 20 canonicus Cracoviensis ad curiam Romanam mittuntur pro canonisatione sancti Stanislai. Qui per Inocencium papam quartum in Assisio canonisatur. Eodem anno in die nativitatis Marie facta canonisatione in As- 25 sisio, predicti nuncii sani revertuntur.

Przedziałka I, wiersz 11 Hanselmum • tak II, IX; Hastelinum I, V, VII; Mascelinum III; Hascellum IV; Hastelium V; Hastellanum VI; Astelzinum VIII; Castellanum X. — 12 Caywth • tak I—III, V, VI; Kayfath IV; Cayuth VII; Caywothem VIII; Cayvoyth IX; odmianki Kaydan, którą wydawcy niemieccy wskazują, jakoby u kodexie Działyńskiego znajdowała się, równie jak i niżej odmianki Bessarabis zamiast Bersabeis, przez nich wskazanej, nie ma w żadnym kodexie. — 21 metus • monarchus VI, X. — 23 numquam • vnquam IX; utique inne. — 24 volente ... percussit • fulgur cum tonitru veniens percussit eorum tentoria nunciis astantibus et cum VI. — *Przedziałka II, wiersz 2* Gog • tak II, VI; Goth seu Gog IX; Gat III; Both IV; Goth V, VII; Bog VIII; Bag X. — 9 Anno ... successit • tak I, III, VII, IX; nie ma II, IV—VI. — 11 1244 • tak I, VII; 1243 II, III, V, VI. — 18 Wratislaviensis • Wladislaviensis VII.

Anno domini eodem ut supra, Boleslaus dux Cracoviensis, filius Lestheonis quondam ducis Cracoviensis, post mortem Henrici patris sui, ducatum ex integro obtinuit, et
 5 Lublin a Ruthenis recepit vacatis Ruthenis; et Wladislaum ducem Oppoliensem cum exercitibus suis prostravit et terram Oppoliensem devastavit.

Anno domini 1258 Boleslaus dux Cracoviensis et Sandomiriensis convocatis fratribus in Korczyno, Kazimiro Cuyaviensi et Lanciensi, Semovito Mazoviensi, ac nobilium baronum suorum consensu fundavit claustrum sancte Clare in Zawychost, et in eodem
 15 moniales collocavit, et predictam civitatem seu oppidum ipsis donavit in perpetuum cum villis circumiacentibus, cum toto iure et dominio, prout ipse solus possidebat.

Anno domini 1259¹⁾ Tartari subiugatis Bersabeis, Lithwanis, Ruthenis et aliis gentibus, castrum Sandomiriense capiunt sub Petro capitaneo et herede de Crampa, ubi potuit se bene defendere, defendit, et postea treugas pacis cupiens cum eis inire, exivit ad
 25 eorum tentoria promittens eis dare tributa. Ipsi vero videntes eum, detinuerunt cum fratre suo Sbigneo, et castrum violenter intraverunt, et in illo multitudinem Christianorum interfecerunt; alios vero detinuerunt, ac fugientes ad ecclesiam sancte Marie, in ecclesia

invenientes, similiter interfecerunt; alios vero captivos abduxerunt. Dux vero Boleslaus Syradiam confugit cum aliis nobilibus.

Eodem tempore venientes de silvis, Bodzanta Sandomiriensis decanus et Albertus canonicus, arripuerunt iter ad curiam Romanam cum litteris ducis Boleslai ad dominum papa(m) Bonifacium, et ea, que facta sunt querulose proposuerunt et lacrimose, qui etiam audiens eos et condolens de tanta violentia ac morte Christianorum, habito consilio cardinalium suorum, donavit eis indulgentias ad ecclesiam sancte Marie Sandomiriensem, et litteras bullatas tradivit et confirmavit. Cuius tenor est in hec verba:

In nomine Domini amen. Bonifacius episcopus servus servorum dei, papa Romanus octavus, filiis suis in Christo fidelibus ac dilectis ad quos presens scriptum devenerit, salutem in Domino sempiternam et apostolicam benedictionem. Venientes ad nos filii nostri dilecti: Bodzanta decanus Sandomiriensis ecclesie, cum socio suo, nomine Adalberto, qui dicebat se esse canonicum eiusdem ecclesie, nobis lacrimose supplicaverunt et dixerunt, quod venientes impii pagani, quos dicebant esse Tartaros, qui terram Sandomiriensem subintrantes, et castrum Sandomiriense subvertentes, multimodam ibi multitudinem Christianorum occiderunt, quo-

Przedziałka I wiesz 5 recepit rehabuit I, VII. — 19 1259, *tak I, IV—VII, IX, X*; 1258 VIII; 1260 II. — Bersabeis, *tak II, VI, X*; Bersabis IV; Bersebis V, VIII; Sarsabis IX. — 22 capitaneo, palatino X. — de Crampa, *tak I, II, VI VIII*; de Campa IV, V, VII, X; de Crapy IX — 23 bene, *tak IV, nie ma I, II*. — defendit ... tributa, *tak XI*; ibi subiugavit, quasi treugas capiens cum eisdem, exivit ad tentoria ipsorum volens et promittens eisdem tributa dare I, II, i inne

¹⁾ 1295.

rum non erat numerus, et quorum sanguis defluebat usque ad fluvium qui vocatur Wysla. Hoc facto intraverunt ecclesiam sancte Marie, que ibi facta et constructa erat in honorem virginis gloriose, ipsam incenderunt, protinus igitur ibidem et multos Christianos cremaverunt, et multas reliquias sanctorum, que ibi aderant, disperserunt, et ornamenta ecclesie predictae asportaverunt, et hoc factum esse dixerunt in festo purificationis beatissime Marie, sub anno domini 1259. Predicti pagani die tertia recesserunt. Nos eorum lacrimas et petitiones admirantes, interrogavimus predictos filios nostros quid postularent. Tunc dixerunt nobis: Nichil aliud petimus pater sancte, nisi quod eadem ecclesia posset relevari ac exaltari in fide catholica, et a vestra paternitate aliquo privilegio munerari. Tunc nos inito consilio fratrum nostrorum cardinalium, qui tunc presentes nobiscum fuerunt in curia Romana, auctoritate omnipotentis dei et auctoritate beatorum apostolorum Petri et Pauli et auctoritate nostra eidem ecclesie sancte Marie in Sandomiria donamus, damus et assignamus ecclesie Romane, que Marie ad Martires nuncupatur, ut ergo ad tantam sollemnitatem avidius et copiosius fideles convenirent, omnibus vere penitentibus et confessis in die Marie ad Martires in ecclesia sancte Marie in Sandomiria, qui presentes extiterint, stipendia spi-

ritualia apostolica largicione concedimus 360 et 6 annos, vel quot sunt dies in anno, tot annos de vera indulgentia et carenas totidem consequentur. Et est carena grece purgacio latine, quia quod anima triginta diebus posset in purgatorio sustinere, hoc per unam carenam delebitur, et eandem indulgentiam vere penitentes ut premittitur et confessi, qui cum devocione fidei in eadem ecclesia per octavas festi eiusdem quesierint, ipsam 10 misericorditer consequentur. Statuimus etiam quod in eadem ecclesia sancte Marie ad Martires Rome similiter et in ecclesia sancte Marie in Sandomiria auctoritate apostolica fiat processio omni feria sexta cum vexillis 15 et reliquiis sanctorum, excepto festo novem lectionum, cum offertorio: Protege domine plebem tuam et cet. et cum letania. Et hoc fecimus propter hoc quod dominus Ihesus Christus liberare dignetur cunctum populum 20 christianum et civitatem Romanam, et terram civitatesque Sandomirie de crudeli instancia paganorum et maxime Tartarorum. Et post processionem omnibus vere penitentibus et confessis, qui ibi presentes extiterint, a nostra auctoritate septem annos et carenas totidem misericorditer obtinebunt. Datum et actum Rome in curia nostra tercio Idus Novembris, et hoc in die sancti Martini episcopi et confessoris, anno nativitatis domini 30 1259 pontificatus nostri anno secundo ¹⁾. Et

Przedziałka I. wiersz 11 1259 tak IV; 1200 I; MCC etc. II. — 22 et ... Pauli nie ma I. Przedziałka II wiersz 18 plebem tuam etc. tak II; niema I i niektóre inne. — 31 1259 tak IV i niektóre inne; millesimo I, II.

¹⁾ Że ta bula wydana była przez Bonifacego VIII papieża w roku 1295 okazuje się to z *Bullarium Dominic.* str. 45.

ego Andreas filius Nicolai de Sandomiria, clericus Cracoviensis diocesis, notarius publicus imperiali auctoritate rogatus ad predicta in ecclesia Romana, que Marie ad Martires vocatur, et advocatis testibus infrascriptis, videlicet: domino Martino canonico Wratislaviensi et Sandcone succantore Wratislaviensi, qui ibi aderant presentes, ad predictam litteram reportavi de patenti bulla domini pape et manu propria in hanc formam publicam redegi, et meo proprio et consueto signo signavi.

Anno domini eodem ut supra, eadem via similiter Cracoviam venientes, castrum et civitatem expugnare non valentes, recesserunt, crematis ecclesiis, et pluribus interfectis quos invenire potuerunt, et alios detentos abduxerunt in Tartariam.

Anno domini 1262¹⁾ Semovitus dux Mazowie per Lithwanos in Iaszoroszko occupatus, occiditur, et filius eius capitur Cunradus et cetera.

Anno domini 1265 castrum Cracoviense edificatur supra totum monem cum lignorum structura.

Anno autem sequenti Boleslaus dux Cracoviensis misso exercitu in Russiam, devicit Swaronem ducem Russie, et terram suam vastavit²⁾. Eodem anno Prandotha episcopus Cracoviensis obiit, cui Paulus successit.

Anno domini 1267 Paulus in episcopum consecratur. Iste deferebat pro clenodio caput asininum, et tercio anno fuit detentus in Cunow et ductus per nemora usque ad Siradum per malos nobiles, videlicet: Ottonem et Zegottam de clenodio Bipennum seu Thoporow, quasi de voluntate ducis Boleslai. Tandem interdictum fuit servatum per totam Gneznensem diocesim infra unum mensem. Postea missus est episcopus liber de castro, facta concordia inter eos, et satisfacto episcopo pro verecundia, ita tamen quod isti accusatores Zegottha et Ottho seu malefactores, fuerunt statim per ducem detenti et ad carceres reclusi etiam infra unum mensem, sicut dicto episcopo ordinarunt. Tandem ipsi nobiles post mensem fuerunt missi de carceribus. Postmodum dicti milites propter infamiam de ducatu Cracoviensi, venditis ipsorum hereditatibus, recesserunt ad Opoliam.

Przedziałka I, wiersz 7 et Sandcone ... signavi. tak I, i niektóre inne; nie ma II. — 16 et pluribus ... abduxerunt. vastata terra redierunt, et captivos plurimos secum reduxerunt XI. — 18 Tartariam. eorum terram XI. — 20 Anno ... et cetera. nie ma II. — 21 Iaszoroszko. tak I; Iaproszko IV; Iazoroszko VI, X; Zazoroszko VII, IX. — Przedz. II, wiersz 3 Swaronem. tak I, II, IV, VI; Syworonem VII; Swarconem IX. — 6 Anno ... Opoliam. nie ma II VI. — 9 Cunow. tak I, V, VII, IX; Kmowo IV. — 12 quasi. et q. I; et qui VII. — 17 quod. quod si I. — 25 ipsorum hereditatibus. tak I; h. suis VII. — 26 Opoliam. ducem opoliensem IX.

¹⁾ 23 czerwea. ²⁾ Do tej, jak się zdaje, wyprawy na Ruś odnieść należy to, co w niektórych rękopismach tego rocznika troche niżej czytamy, mianowicie w kod.

Anno domini **1268** rex Bohemie per Russiam intrat cum exercitu suo, et Christianos non paganos devastat.

Anno domini **1269** Boleslaus dux Cracoviensis, filius Lestheonis, obiit prole carens, qui multis privilegiis et graciis ecclesiam Cracoviensem decoravit, et clero libertatem dedit, et ecclesias plures fundando dotavit, et eodem anno Lestko dux Siradiensis in Cracoviam successit.

Anno domini **1277** fames horrenda fuit in partibus Polonie, nam mensura tritici solvebatur per tredecem scottos grossorum Pragensium.

Anno domini **1278** dux Lesthko congregiendi cum Lithwanis devicit eos in Rowne, seu in districtu Lucoviensi eos investigando, et spolia ab eisdem cum captis Christianis rehabuit.

Anno domini **1287** Tartari tertia vice venientes, Cracoviam, Syradiam deinde Sandomiriam vastant, et plurimum populum abduxerunt in servitutem, ipsi vero Tartari pausaverunt et stacionem fecerunt circa villam Goszlicze aliquot diebus. Tandem nobiles terre cum duce Lesthkone plures interfecerunt. Tandem Tallebuga dux Tartarorum confusus recessit; sed Calvum montem et ecclesiam sancte Crucis non permisit violare nec attemptare, quia per Ruthenos, qui cum eo erant, fuit informatus.

Cod. IX.

Anno domini **1282** Tartari tertia vice intrantes, Cracoviensem, Siradiensem et Sandomiriensem districtum vastant. Quos nobiles terre cum duce Lyeschkone circa villam Goszlycze prostraverunt ita, quod ceteri cum duce eorum Telebuga seu Tellegulta fugierunt, sed tamen fugientes de consilio Ruthenorum ecclesiam sancte Crucis in Calvo monte spoliaverunt, et lignum sancte Crucis abstulerunt.

Anno domini **1293** Paulus episcopus obiit, cui Procopius successit.

Anno domini **1296** Przemislaus rex Polonie detentus et occisus est in Rogoszno in die Cinerum, circa ortum solis, de consilio malorum traditorum, videlicet: Nalancz et Szarambii, nec non Saxonum, qui venerant cum eisdem.

Przedziałka I, wiersz 7 1277, tak I, IV, V; 1276 VII; 1270 IX; 1271 VI. — 8 solvebatur, emebatur IX. — 10 Lucoviensi, Luceoriensi IV; Lucensi X. — 14 deinde, ducatum I. — 24 informatus-retractus. XI. — 27 1296, 1292 X. — 29 Nalancz et Szarambii, Nalancz et Zarabii VII.

VI. *Item vastatur Russia per Polonos anno domini 1269. Item sequenti anno Boleslaus dux Cracoviensis, filius Lesthkonis obiit i t. d. Zaś w kod. X. Anno 1269 Myesco (zamiast Lesco) Russiam devastavit.*

Anno vero sequenti Wladislaus dux Cuyaviensis, Loktek dictus, voluit habere regnum Polonie, et plures possessiones iam habuit dicti regni; sed veniens rex 5 Bohemie Wenceslaus cum exercitu magno, regnum Polonie possedit contra deum et iusticiam, licet Wladislaus consanguineus fuit prefati regis, et coronam regni suscepit etc.

10 Anno domini **1296** Procopius obiit, cui Iohannes successit, dictus Muscheata.

Anno domini **1298** in die sancti Ieronimi

migrauit Baro

15 natus ex semine claro
cui metra paro,
similem sibi vidi raro:

vir fuerat gratus

dux magnus, Lestco vocatus,

20 nobis ablatus,
requiescit in arce beatus

Eodem tempore Bohemi Cracoviam murraverunt, et alias munitiones in Polonia.

Anno domini **1305** Wenceslaus rex 25 Bohemie et Polonie occisus est in Olomuncz sub fraude, in domo decani, infra meridiem, per quendam familiarem suum de Austria, de consensu principum ac nobilium, quia ista vice voluit habere

regnum Ungarie, et habuisset. Sequenti vero anno nobiles Polonie, Cracovie, Syradie convocacione facta et convenientes in unum elegerunt ducem Wladislaum Cuyawye in regem Polonie, et Bohemos de Wislicia, de Cracovia, de Sandomiria, de castris, que tenuerunt, forti manu expulerunt. similiter in Polonia, Poznania Gnezne, et aliis municionibus.

Eodem tempore misit Gelvaldum episcopum Wladislaviensem ad curiam Romanam pro corona petenda, qui quidem obtenta corona a sede apostolica Cracoviam apportavit, et ibidem est coronatus. Eodem vero tempore cives Cracovienses ante coronacionem regis Wladislai, civitatem Cracoviam Boleslao duci Opoliensi traderunt, quam ipse non valens retinere pro se, restituit prefato Wladislao, capto Adalberto advocato et pocioribus civibus de civitate predicta, quos omnes secum in Opole deduxit. Wladislaus vero predictus, infidelitatem eorum perpendens, plures ex eis equis tractos mandavit in furcis suspendi.

Anno domini **1306** castrum Lublin a Ruthenis per Cracovienses et Sandomirienses milites est acquisitum ¹⁾.

Przedziałka I, wiersz 8 regis tak IV; occisi I, II, V; interfecti VII — 10 1296 tak V; 1297 I, VII. — 15 ex tak I; de inne. — 19 magnus tak VII; ingens V. — 20 nobis tak IX; nobilis inne. — 23 Polonia; muniverunt dod. V; et ecclesia sancti Wenceslai in arce Cracoviensi ... isto tempore fabricatur dod. IX. — 25 Olomuncz Olomucz VII; Holomuncz IX. — 28 de Austria de Racusz X. — consensu consilio X, XI. — Przeds. II, wiersz 2 Syradie Sandomirie VI, IX, XI. — 3 convocacione tak VI; convencione I. — 11 Gelvaldum Gerwardum VI; Gerwaldum VII. — 22 omnes tak VI, nie ma I.

¹⁾ Tu dodaje kodex VI: *Hic natus est rex Polonie anno domini millesimo du-*

kwiet.
30.

Anno domini **1310** natus est Kazimirus rex Polonie.

Anno domini **1326** translato Nankero de Cracovia ad episcopatum Wratislaviensem, per dominum Iohannem papam XX secundum consecratur, et de episcopatu Cracoviense providit domino Iohanni Grottonis.

Anno domini **1330** Joannes Muschata episcopus Cracoviensis obiit, cui Nankerus successit per electionem canonicam.

Anno domini **1331** Wladislaus rex Polonie in die sancti Stanislai translacione in Cuyavia devicit Cruciferos barbatos in conflictu belli, et multos ipsorum interfecit, in quo bello Cristinus de Ostrow vexillifer, et filius Prandothe Cracoviensis castellani, et Iacobus castellanus Zarnoviciensis et heres de Sumsko interfecti sunt ¹⁾.

Anno autem sequenti idem Cruciferi respirantes, terras regis predicti Cuyaviam

et Wladislaviam et civitatem Brestensem explorantes, violenter occupaverunt.

Anno domini **1333** die mensis Martii sexta, rex Polonie Wladislaus diem clausit extremum. Cui succedens dominus Kazimirus inclitus, per venerabiles viros et dominos Ianislaum archiepiscopum Gneznensem, et Iohannem Cracoviensem nec non et Iohannem episcopum Poznaniensem dictum Doluwa, in regem est coronatus Polonie.

Anno domini **1335** Kazimirus rex duxit uxorem de Lithuania, filiam Gedimini ducis supremi Lithuanorum, de qua genuit duas filias.

15

Anno domini **1337** Tartari cum Ruthenis castrum Lublyn vallaverunt, duodecim diebus et noctibus fortiter inpu gnantes, totum territorium illud vastaverunt. Sed postquam dux Tartarorum per sagittam de castro est occisus, statim recesserunt cum planctu etc.

Przedz. I, wiersz 1 1310» tak VII; 1311 IV, VI; 1300 V; 1325 I. — 5 Iohannem» tak IX; nie ma I. — 12 1331» tak V, VII; 1321 I. — 15 multos» multa millia VI, IX. — 19 Sumsko» tak I i IV; Susko II; Senersco VI. — 22 respirantes» tak II, IV, VI; expugnantes I. — Przedz. II, wiersz 3 1333» 1338 V. — 4 sexta» tak IV; quinta XI; inne nie mają. — 7 Ianislaum» tak II i wiele innych; Iaroslaum I. — 13 Gedimini» Geddindi I; Gedimidi, Gehedidi VI; Gedimundi IX. — 15 duas filias» duos filios VI. W tymże kodexie następują tu te słowa: Cazimirus fecit concordiam cum Cruciferis anno domini 1338. — 16 Anno ... planctu etc.» nie ma II, VI, X. — 1337» 1336 V. — 17 Lublyn» tak IX, inne nie mają. — vallaverunt» v. in Zawychost V.

centesimo undecimo (sic). Item anno domini 1311 pater Cazimiri devicit Cruciferos in bello in Cuyavia.

¹⁾ *Eodem anno Iohannes Grothonis episcopus Cracoviensis fundavit et consecravit altare nativitatís Marie in capella Mansionariorum, et villam dictam Curduwanow quadraginta marcis argenti puri emit, una collecta pro peccatis alia pro defunctis; dodaje kod. IX w drugiej przedziałce.*

Anno domini 1338 dominus Kazimirus cum Cruciferis ordinacionem amicabilem composuit, ita quod ipsi Cruciferi terras Cuiaviensem, Wladislaviensem restituerunt
 5 ex integro, et tributum de terra Pomeranie et certas pecunias quolibet anno dare promiserunt, et litteris suis roboraverunt, quia reges Polonie istam terram Pomeranie semper in possessione habuerunt, et
 10 Wladislaus pater Kazimiri ipsam in possessione habuit. Sed quando per Bohemos de regno Polonie expulsus fuit, videlicet XVI annis, tunc in recessu comisit in tenutam et regimen castrum Gdansko et
 15 Elbyang, et totum territorium Pomeranie filiis Bodzanthæ Swancze, Nicolao et Iohanni heredibus de Babimosth seu de Zbąszyno, qui ut maledicti perfidi, non expectantes prefatum dominum ipsorum,
 20 obligaverunt et tradiderunt Cruciferis dicta castra in duobus milibus marcarum grossorum pragensium, ac plura munera alia ab eisdem receperunt. Post coronacionem Wladislai regis predicti, ipse rex dans
 25 treugas pacis predictis fraudulentis nobilibus, visis personis ipsorum voluit ipsos suspendi et equis trahi Tamen consilium ipsius non permisit, sed ipsos incarcerationi et ad turrin in castro Chanczyny
 30 reposuit infra integrum annum. Anno

vero elapso ipsos ad fideiussoriam cautionem dedit, videlicet, quod duo millia marcarum Cruciferis restituere debuerunt, et terram Pomeranie exemere et exbrigare ab eisdem, et fideiussit pro eisdem Nicolaus Bodzanta, pater Nicolai de Sbandschino seu de Gesczissowycze, qui mendaces et infideles non compleverunt, in quo se obligaverunt. Postmodum rex predictum fideiussorem ipsorum spoliavit bonis in Polonia, videlicet duo castra et duo oppida, que habuit, Trzciel, Babimosth, Sbandschino in graniis Saxonie; et motus misericordia, dedit tres villas prefato Bodzanthæ, videlicet Gosczyssowycze cum aliis adiacentibus in districtu Radomiensi.

Anno domini 1345 Bohemi cum rege ceco ipsorum vallaverunt Cracoviam et circum eam octo diebus steterunt.

Anno domini 1348 obiit venerabilis vir domini Iohannes Grothonis de Ursinis, episcopus Cracoviensis, cui successit Schirzyk per electionem canonicam.

Anno vero sequenti obiit Schirzyk in curia Romana, cui Bodzanthæ in episcopatum Cracoviensem successit. Ibidem in curia Romana provisum est ei per dominum apostolicum, et per electionem duorum canonicorum ecclesie Cracoviensis,

---

Przedz. I. wiers 1 1338. 1308 I. — 8 Pomeranie. Pomorie IV; Pomarie II. — 9 et Wladislaus ... habuit. tak II, IV—IX, nie ma I. — 13 annis. exulabat dod. VII. — 16 Swancze. tak I, V—VII; nie ma II, IV. — 18 Zbąszyno. tak VII; Sbaŝchyno IV; Sdzbaŝtine I; Dzbaŝzyn II. — 29 Chanczyny. tak V; Tanczin I; Chączinense II. — Przedz. II, wiersz 5 Nicolaus Bodzanta. tak V; N. Boguslaus VII; N. B. I; nie ma VI. — 19 circum ... diebus. octo diebus ante cam VII. — 20 Anno domini 1348 ... Chmelik. niema II. — 1348. tak V, VII; 1347 I. — 23 Schirzyk. Syrek VII; Swyrczik IX.

videlicet: Nicolai de Miliny, et Bernardi de Chmelnik.

Anno domini **1353** in vigilia penthecostes cecidit nix magna, et iacuit tribus diebus et tribus noctibus, spissitudinis erat ad genua hominum.

stycz.
30

Anno domini **1363** Carolus imperator Romanorum et rex Bohemie Cracoviam veniens, contraxit matrimonium cum Elizabeth filia Boguslai ducis Cassubie, presentibus hiis regibus: Lodwigo Ungarie, Kazimiro Polonie, Venceslao Bohemie, rege de Cipro, Sigismundo de Danya ac principibus quamplurimis, videlicet: Ottone de Bawor, Bolkone de Swydnicz, Wladislao de Opole, Semovito de Mazowia.

5

Anno domini **1366** in die sancte Lucie in Kyelcze obiit venerabilis vir, dominus Bodzantha episcopus Cracoviensis. Sequenti vero anno eligitur per canonicos Cracovienses dominus Florianus prepositus Cracoviensis in episcopum Cracoviensem, et in Avinionem veniens, provisionem et sacram recepit.

10

Anno domini **1370** die 6 ¹⁾ mensis Novembris et in die sancti Leonardi confessoris, Kazimirus rex Polonie diem clausit extremum. Cui Lodwigus, rex Ungarie, successit, nepos ipsius, qui eodem anno coronatus est in ecclesia Cracoviensi in regem Polonie per venerabiles viros, dominos: Iaroslaum archiepiscopum Gneznensem, Florianum Cracoviensem, Sbilutheonem Wratislaviensem, episcopos.

15

Anno domini **1376** interfectus est dominus Iohannes Kmitha capitaneus Cracoviensis per Ungaros cum sagitta, et immediate ultio per nobiles terre Cracoviensis fuit facta, et necati sunt 76.

Cod. IX.

20

Anno domini **1376** interfectus est Kmytha, capitaneus Cracoviensis, sagitta per Ungaros, et ante castrum cecidit de equo: quem ulciscientes nobiles terre Cracoviensis, interfecerunt septuaginta quinque Ungaros, qui ad sanctum Franciscum in capella sepeliuntur.

25

Przedz. I, wiersz 1 Chmelnik tak VII; Chmelik inne. — 4 1353 tak II; 1366 I. — 10 Anno ... recepit nie ma II, IV, VI. — Kyelcze tak IX; Klecz I. — 25 76 tak I; 75 V—VII, IX; 80 II; septingenti quinque IV.

¹⁾ Dzień śmierci podwójnie oznaczył tu autor rocznika, mianowicie: imieniem świętego który dnia tego przypadał, i liczbą. Ta ostatnia opuszczona została przez kopistów i nie znachodzi się w żadnym ze znanych nam dziś rękopismów. Uzupełniam ją według święta, bowiem 6 listopada było ś. Leonarda.

Codd. I—VIII.

Anno 1378 die 6 ¹⁾ mensis Februarii, et in die sancte Dorothe obiit venerabilis vir dominus Florianus episcopus Cracoviensis, cui successit Zavissius Dobeslai de Kurow. Et eodem anno sacram recepit Ungarie a cardinali, seu ab archiepiscopo Strigoniensi; et sequenti anno de consensu capituli Cracoviensis fecit et fundavit ac creavit mansionarios in
10 ecclesia Cracoviensi.

Cod. IX.

Anno domini 1379 Mansionaria in ecclesia katedrali cracoviensi per prefatum dominum Ianussium de consensu capituli fundantur. Capitulum providet quatuor et episcopus quatuor sacerdotes.

Anno domini 1380 obiit venerabilis vir dominus Zawissius episcopus Cracoviensis, cui Iohannes dictus Radlicza successit per electionem canonicam. Et eodem anno provisionem habuit de curia Romana, et sacram in ecclesia Cracoviensi recepit.

15 Anno domini 1382 Lodwigus rex Ungarie et Polonie obiit in crastino exaltacionis sancte crucis, qui regnavit in Polonia duodecim annis, minus sex septimanis; et secundo anno Hedwigis filia ipsius venit Cracoviam et Poloniam, et recipitur in regnum Polonie per nobiles terre, et coronatur in regem Polonie in die sancte Hedwigis, in ecclesia cathedrali, per venerabiles viros
20 dominos: Bodzantham archiepiscopum Gneznensem, Iohannem Cracoviensem, Nicolaum Poznaniensem, Sbiluthonem Wladislaviensem, episcopos.

Eodem anno Malotha fraudulentus traditor, regni Polonie inimicus, tenens ad fideles manus castrum Brestense ac alia castra, nec non totum territorium

---

Przedz I, wiersz 2 Anno ... Cracoviensi recepit. nie ma II, IV, VI. — 6 Kurow. tak V Kurowsky I; Kunow VII; Kurozwanky IX. — 11 Zavissius. Ianusius IX. — 13 provisionem. tak V; promissionem I, VII. — 14 recepit. tak V; cepit I. — 15 1382. tak II, i wiele innych; 1387 I. — 16 duodecim. septem I. — sex. septem II. — 18 regnum. reginam IV. — regem. tak I, II, V; reginam VI, VII. — 21 Wladislaviensem. tak II i inne; Wratislaviensem I. — 22 Malotha. Malocha II, V; Molotha IV. — inimicus. iniquus VII.

¹⁾ I tu liczba dnia uległa temu samemu losowi co i powyższa: opuszczono ją W dziwny sposób uzupełnili tę lukę wydawcy rocznika tego w zbiorze Pertz'owskim. Czytamy tam na str. 684 w adnotacyi: „*Addit codex 4: Anno domini 1378 die 30 mensis Februarii*“ Mogę upewnić, że ani w kodexie 4, którym, według ich rachuby, jest kwartant Działyńskiego, w niniejszem dziele pod liczbą V opisany, ani w żadnym innym kodexie liczba 30 nieznachodzi się. Ś. Doroty przypadało w lutym dnia 6 i ta to liczba w tem miejscu znajdowała się zapewne w oryginale rocznika.

Cuyaviense, tradidit domino Semovito, duci Plocensi, ad possessionem totius terre predictę, receptis pecuniis et muneribus plurimis ab eodem. Et iam Poloniam venientes cum duce eodem predicto, ante Kalis steterunt cum exercitu ipsorum duabus septimanis, expugnare non valentes recesserunt Mazoviam, et magna spolia de terra Polonie Mazoviam reduxerunt; sed tristiciam reportaverunt, quia prefatus dux ipsorum in regem Polonie non est assumptus, ut sperabat habere.

Anno **1383** Ungari vastaverunt Mazoviam.

Anno domini **1386** dominus Iagello dux supremus Lithwanorum, serenissimus vocatus, de Lithwania per nobiles terre Polonorum suscipitur in regem Polonie et baptisatur in ecclesia Cracoviensi, et vocatur in baptismo Wladislaus, et quinta die cum dna Hedwigi regina Polonie, cum magna solempnitate copulatur, et sequenti die dominica in regem Polonie coronatur, per venerabiles viros dominos: Bodzantham archiepiscopum Gneznensem, Iohannem Cracoviensem, Dobrogostum Po-

znaniensem episcopos, ac de consensu nobilium totius regni Polonie. Eciam eodem tempore quasi omnes Lithwani fidem catholicam susceperunt.

Anno dni **1386** dominus Iagello dnx 5 supremus fulget multa probitate.

Anno domini **1392** obiit venerabilis vir, dnus Iohannes episcopus Cracoviensis, infra octavas epifanie. Cui successit venerabilis vir, dnus Petrus doctor utrius-10 que iuris anno eodem.

Anno dni **1399** obiit Hedwigi regina Polonie in die sancti Alexii confessoris cum filia sua Elisabeth, que adhuc vix duarum septimanarum ante matrem de-15 cessit. Item anno eodem dux Wytholdus Lythwanorum, in crastino assumptionis sancte Marie, cum exercitu suo ac nobilium baronum de Polonia cum Thartaris bellum ac conflictum magnum inter se 20 fecerunt, in quo corruerunt seu interfecti sunt: Spitko palatinus Cracoviensis, Warszius de Mychovo, Abraham dictus Socha, Iohannes dictus Glowacz, palatinus Plocensis, Pilik palatinus Warsoviensis, ac 25 alii quam plures christiani ¹⁾.

Przedziałka I. wiersz 2 Plocensi» Mazoviensi XI; et Poznaniensi dodaje IV. — 12 ut ... habere» tak IV; nie ma I, tylko dodaje etc. — 13 Anno ... Mazoviam» tak kodd. II, IV—VII; nie ma I; kod. IX ma to pod r. 1389. — 15 1386. 1384 XI. — Iagello» Iageldo II; Iagelno IV; Agila XI. — 20 quinta» quarta VII. — Przedz. II, wiersz 5 Anno ... probitate» ma tylko kod. V i VII. — 14 que ... decessit» tak VII; nie ma I. — 23 Abraham ... Socha» tak II, VI; nie ma I. — 24 Iohannes ... Plocensis» tak VI; Iohannes ... Poznaniensis II; Iohannes dictus Glowacz p. Pl. I, V. — Glowacz» de Lazanyce dodaje IX. — 25 Pilik» tak II, VI; Pylik IV; Wylik I; Pichl, Pilch V; Pywko IX. — Warsoviensis» Boguslaus dominus dodaje IX.

¹⁾ Na tych słowach skończył się text rocznika tego w kodexie I, a pisarz jego dodał: *Et sic est finis huius operis. Mathias hec scripsit nobilibus viris: domno Thome et Dobeslao advocatis (in) Pylsno, dominis gloriossimis etc.*

Cod. II.

Millesimo **401** Wladislaus rex Polonie duxit Annam in uxorem legitimam, domini marchionis de Czyly filiam, et sequenti anno coronatur.

Anno domini **1409** in vigilia assumptionis beate Marie, magister generalis Cruciferos exiens de Thorun cum suis exerciti-
 10 bus, ipsa die assumptionis Marie castrum Dobrinense circumuallauit et ipsum igne consumsit, et multos Polonos in castro dicto occidit gladio, et nobiles dominas et virgines recipientes de castro ad suos exer-
 15 citus defloraverunt, et turpiter dehonestari

mandauit; et ambulans per totam terram Dobrinensem, pueros in cunabulis innocentes crudeliter interfecerunt.

Item castrum Bobrowniky sub capitaneo Warczislao capiunt, qui, potens se bene defendere, dictum castrum, ut maledictus et perfidus, non expectans
 20 dominum regem suum, resignavit et tradidit Cruciferis.

Item eadem vice dicti Cruciferi castrum Szlotoria capiunt et funditus destruxerunt.

Castrum Bidgostia quidam Bernardus, tenutarius eiusdem castri, dictis Cruciferis tradidit. Postea rex Wladislaus, cum exercitibus veniens immediate
 25 Bidgostiam a Cruciferis recepit et maledictos traditores capiens, vinculatos incarcerationuit, Warczyslaum ad turrim Chencinensem, Bernardum ad turrim Crusuiciensem reposuit cum consensu nobilium dominorum terrigenarum regni Polonie.

30 Anno domini **1410** rex Wladislaus dictus Iageldo, Lithwanus, cum fratre suo potentissimo, domino ac principe Alexandro dicto Witoldo, congregatis exercitibus regni sui et paganorum et Bo-
 35 hemorum multitudinem, inauditam vero multitudinem populorum, quorum non erat
 nume-

Cod. IX.

Anno domini **1401** Wladislaus Iagelno rex Polonie duxit secundam uxorem, filiam domini marchionis Cily, Annam nomine vocatam, et sequenti anno coronata est in reginam Polonie legitimam, cum qua genuit filiam unam, nomine Annam.

Cod. IV.

Item anno **1409** Wladislaus rex Polonie prolem femineam natam ex Anna predicta percepit, cui nomen Hedwigis erat impositum; nata ipso die Palmarum.

Cod. IV.

Item anno **1410** Wladislaus rex Polonie cum gente Polonorum et Lythwanorum et duce Witoldo fratre ac exercitu suo terram Crucifero-

Cod. X.

Anno vero **1410** rex Wladtslaus potentissimus cum fratre dicto Witoldo congregatis exercitibus regni sui et multitudine paganorum et Bo-

Cod. II

numerus de diuersarumque linguarum paganorum et Christianorum, non valens tantas violencias et inimicicias a perfidis Cruciferis sustinere, terram ipsorum manu forti ingrediens, cum fratre suo Witoldo conueniens ipso die diuisionis apostolorum beatorum, cum Cruciferis in terra ipsorum ultra ciuitatem Dambrowo bellum campestre fecerunt, ipsosque Cruciferos rex Wladislaus deuicit, in quo conflictu magistrum Cruciferorum et marszalkonem, et multos comendatores interfecit cum innumerabili multitudine populorum, ita quod occisi per quatuor miliaria ad omnes partes per campos quasi ligna iacuerunt. Et duos duces cum quingentis aliis captiuauit, et obtento bello dominus rex Polonie cum maxima fortitudine terram ipsorum ingrediens, fortiter undique perambulabat cum suis, ciuitates et castra obtinendo et totam terram Cruciferorum potestati sue subiugauit, ita quod in breui interuallo, uidelicet in quatuor septimanis, quadraginta ciuitates munitas et castra sub ipsis recepit manu forti. Numerus interfectorum Cruciferorum centum quadraginta milia armatorum, exceptis istis, qui non fuerunt armati et induti.

Anno eodem breui interuallo, iterum Poloni cum Cruciferis circa claustrum Corunow bellum fecerunt et Cruciferos uicerunt et 300 notabiles captiuos ad regem in Wladislauiam adduxerunt.

Cod. IV

ciferorum conflictu et Bohemorum, propinuasit, ac ipsos in ore gladii omnino prostravit, ubi in tempore diei centum milia occisorum per quatuor miliaria terram totam operuerunt cadavera mortuorum in loco dicto Grinenvald. Sed in hoc ipso ingressu diuine pietatis dextera pro maxima parte Polonorum creditur conflixisse, dum inter tantum occisorum numerum vix 250 interfecti fuerunt de exercitu Polonorum¹⁾.

sue dicioni subiugauit, excepto Marie Marbork, circa quod remansit nobiles, qui fraudulentem eis obtemperauerunt. Demum rege exiente de terra, e contra totum receperunt.

Demum iterum, breui curriculi intervallo elapso, contra Prutenos versipelles procedunt et iterum ipsos conuiciunt et 300 nobiles captiuos Wladislao adduxerunt. etc.

Cod. X.

et Bohemorum, propinuasit, ac ipsos in ore gladii omnino prostravit, ubi in tempore diei centum milia occisorum per quatuor miliaria terram totam operuerunt cadavera mortuorum in loco dicto Grinenvald. Sed in hoc ipso ingressu diuine pietatis dextera pro maxima parte Polonorum creditur conflixisse, dum inter tantum occisorum numerum vix 250 interfecti fuerunt de exercitu Polonorum¹⁾.
et Bohemorum, propinuasit, ac ipsos in ore gladii omnino prostravit, ubi in tempore diei centum milia occisorum per quatuor miliaria terram totam operuerunt cadavera mortuorum in loco dicto Grinenvald. Sed in hoc ipso ingressu diuine pietatis dextera pro maxima parte Polonorum creditur conflixisse, dum inter tantum occisorum numerum vix 250 interfecti fuerunt de exercitu Polonorum¹⁾.
In quo conflictu ipse magister Cruciferorum cum marsalco interfecti sunt. In hoc bello campestri occisi fuerunt 4 milia hominum de Teutonis et duo duces cum quingentis captiuis. Et obtento bello dominus rex Polonie cum maxima fortitudine terram ipsorum ingrediens fortiter undique perambulabat ciuitates et castra obtinendo, et totam terram Cruciferorum

¹⁾ Na tych słowach skończył się text rocznika w kodexie IV

Cod. II.

Item eodem anno post paululum iterum Poloni Cruciferos circa Thuchola prostrauerunt et bellum obtinuerunt.

Anno domini MC quatuor iungeque deno
 5 Luce missorum in orbem apostolorum
 Ense Polonorum cecidit gens Teutunicorum,
 Quam manu forti dei, strauit robur Wladislai,
 Regis Polonorum, pateant sibi porte polorum.
 In campo grunwalt(i) C milia sunt numerati
 10 Et dum dorsa darent et ad fluvium properarent
 Drwacza sic dictum, sunt passi totaliter ictum.
 Quadraginta merguntur milia fertur ut puniuntur.
 Cruciferi fere tunc omnes interiere
 Magister Wolricus, Polonorum inimicus.
 15 Captorum numerus tria milia extitit vel plus.
 Si scire vis numerum armate Theutonicorum
 Gentis, dico vero, quod tunc in bello fuere
 Milia dic centa adiungendo quadraginta
 Milia, sic scias quod scire tu cupiebas.
 20 M quater peditum fuere sit tibi centum
 Ioppis induti, securibus, gladio cincti.
 Numerus illorum turbam facit plurimorum
 Hominum et fantur, quod et hii morte puniebantur.
 Ante castella facta sunt plurima bella.
 25 Post hec et cesi quam plurimi sunt quoque lesi,
 Dum fide fracta, non seruauerunt sua pacta
 Incole terrarum Prutenorum, sed amarum
 Potum sensissent, si pacem non inissent,
 Et federa non ficta. Sunt hec verissime dicta ¹⁾.

30 *Cod. VII.*

Anno domini 1416 feria secunda post
 dominicam „letare“ obiit serenissima prin-
 ceps domina Anna regina Polonie, uxor

Cod. IX.

Tandem Anna regina moritur et penes
 altare sancte Dorothee sepelitur.

Przedziałka I wiersz 26 pacta na brzegu dopisano id est, vota.

¹⁾ Tu kończy się text w kodexie II.

Cod. VII.

secunda Wladislai regis, que genita fuit ex filia regis Kazimiri et comite Cilicie.

Anno domini **1418** rex Wladislaus duxit terciam uxorem, videlicet dominam Elizabeth, filiam Otonis de Pilcza et relictam Nicolai Granowsky, que antea duos alios maritos habuit, videlicet: Vislonem et Iohannem, filium domini Laczek de Moravia; sicque consequenter erat uxor quatuor maritorum; que obiit anno domini **1419**.

Anno domini **1422** princeps rex Wladislaus duxit quartam uxorem, illustrem dominam Zophiam ruthenam virginem, de qua baptisata genuit tres filios: primogenitum Wladislaum, secundum genitum Kazimirum, qui mortuus est infans; tertium genitum iterum vocavit Kazimirum etc.

Cod. XI.

Anno domini **1431** factum est prelium campetraliter inter Polonos et Lithwanos, Ruthenos et Tartaros super fluvium Styr, ante Luceoriam alias Luczko, tali modo. Dum Poloni nitebantur obsidere Luczko, dux Swydrigal Lithwanie cum magno exercitu protegebat vada et transiitum prohibebant ultra Stir. Poloni vero animose irruerunt in eos et victoriam obtinuerunt, notabiles Lithwanos, Ruthenos, Tartaros captivarunt; fere quinque milia in ore gladii perierunt, alii fuge presidio salvati; paucis Polonis colapsis.

Anno domini **1434** Wladislaus filius Yagelnonis in regem Polonie quadragesimum quartum coronatur, et cum Amuratho principe Turcorum conflictu inito, interiit in Hungaria.

Anno domini **1447**¹⁾ Kazymyrus Andreas, filius Yagelnonis, in regem quadragesimum quintum coronatur. Qui duxit in uxorem Elizabeth de genere cesarum, cum qua vivens annis quadraginta quinque, et vivens annis quinquaginta sex, moritur in Grodno Lythwanie et in ecclesia cathedrali Cracoviensi sepelitur.

Cod. IX.

Anno domini **1418** idem rex Wladislaus Yagelno duxit terciam uxorem, Elizabeth Granowska, que sine prole moritur et in capella mensionariorum sepelitur penes altare sancte Elizabeth, quod ipsa fundavit et super villa Bramycze dotavit.

10

Anno domini **1422** idem Wladislaus rex quartam uxorem duxit, Zophyam, de genere ducum Russie, cum qua duos filios genuit, videlicet: Wladislaum et Kazymirum, iam in ultima etate existens. Tandem mortuo Wladislao, et postea regina sepulta in capella sancte Trinitatis.

20

25

30

¹⁾ W rękopismie próżne miejsce na rok zostawiono.

DOPEŁNIENIE I

z kodexu Vgo. ¹⁾)

Anno domini **1484** illustris dominus Kazimirus secundogenitus serenissimi domini Kazimiri regis Polonie etc. feria quinta in capite ieiunii Lythwanie ... obiit, 5 adolescens optime indolis, literatissimus, iusticie amator. Eius tempore infirmitatis postquam parum conualuerat ob amorem sui et eiusdem serenissimi domini regis Polonie consolacionem, reuerendissimus do- 10 minus Iohannes Rzeschowsky episcopus Cracoviensis ciuitatem Crasnystaw, quam in octo millibus habuit, dono dedit et libere resignauit, ita prout solus tenuit. Sed postea penituit et usque ad egritudinem 15 doluit.

Anno domini **1485** magnificus dominus Paulus Iasyensky ante carnispriuium obiit. Idem fuit (bonus) vir, miles famosus et regni Polonie campiductor.

20 Item post eum quidam Felix de Panyewo anno domini **1489** obiit, qui similiter fuit bonus vir, fidelis regno et supremus campiductor regni Polonie.

Item anno domini **1490** obiit Mathias 25 rex Ungarorum in Wyadno, qui fuit genere

Valachus, Iohannis de Hunyad filius, regni Ungarie intrusus. Hic cum paganis fedus iniens et per certos annos treugas sumens, in Christianos uidelicet contra imperatorem Romanorum Fredericum consurrexit et multas ciuitates sibi per vim acquisiuit contra iusticiam. Qui postquam moliebatur terras Polonie fraudulenter subintrare et subiugare, serenissimo pro tunc principe domino Kazimiro filio Iagelnonis regnante, Wyadne a domino deo in quadragesima eiusdem anni superius scripti, ante pascha, prout refertur, feria tertia magna ultimum diem finiuit, utinam cum salute! Hic fuit astutissimus bellator usque ad mortem, et fuit lubricus extra thorum legitimum, qui habuit uxorem filiam regis.

Item eodem anno ad postulacionem Ungarorum dominus Kazimirus, Polonie rex, filium suum terciogenitum, dominum Albertum mitit Ungariam ad obtinendum regnum Ungarie auitum, et fuit in Ungaria ad 2 annum et prostratus per fraudem, in Poloniam reuenit ²⁾).

¹⁾ Dopisane bezpośrednio po tym roczniku na karcie 370 ręką, ile się zdaje, tą samą, ale w czasie późniejszym. ²⁾ Na odwrotnej stronie 370 karty tego kodexu, zanotowano pismem drobnem następujące jeszcze zdarzenia:

Item anno domini 1435 dominus Wladislaus Iagello rex Polonie obiit, et anno domini 1386 fuit coronatus in regem Polonie.

Item anno domini 1435 Wladislaus filius suus in regem Polonie coronatur, demum in regnum Ungarie est assumptus, ubi martirio coronatur, pugnando cum Turcis fortissime, in vigilia sancti Martini, in anno christi 1444.

DOPEŁNIENIE II

z kodexu IX go,

opracował Roman Maurer.

Dalsza ta część rocznika, którą tu wydajemy, ma to do siebie, że wprawdzie nie przynosi nowych faktów, że jednakowoż zapisane tutaj wypadki z pewnej strony lepiej niż gdzie indziej są zanotowane. I tak tu i owdzie wtrącony dyaryusz podróży króla, królowej, biskupów itd., jest jedną z bardzo cennych wiadomości. Mowa Wapowskiego miana 1. stycznia 1518 do powracającego z wojny moskiewskiej Zygmunta I, jest tylko tu przechowaną — a zapisanie przypadków elementarnych jest także wcale nie do pogardzenia rzeczą. Pisane jest to dopełnienie w największej części swojej we dwie przedziałki, z których jedną, zrazu próżno zostawioną, zapelniano następnie różnymi dodatkami. Ponieważ te dodatki są tej samej ręki co i text główny, nie widzieliśmy potrzeby oddzielać ich, lub odznaczać osobnemi znakami, lecz równie jak i niektóre słowa po bokach tąż ręką dopisane, braliśmy do textu, skoro się z nim osnową swoją wiązały. Gdzie atoli dodatek był innej ręki, wskazaliśmy to w przypisku.

Anno domini **1492** Iohannes Albertus in regem quadragesimum sextum Polonie coronatur et post gloriosos triumphos cum Thartaris sine uxore et sine liberis moritur et in ecclesia cathedrali Cracis sepelitur.

Idem anno **1497** in Bukowyna fraudulenter in expedicione contra Turcum prostratus pro parte. ...

Anno domini **1501** dominica die (tercia Adventus domini) hora (decima septima) ¹⁾ Alexander secundus filius Kazymyri ex ducatu Lithvanie in regem quadragesimum septimum Polonie coronatur, et post 5 in Vyllna mortuus sepellitur.

Elizabeth mater trium Polonie regum moritur anno domini **1505**, plena operi-

*Item eidem domino Wladislao frater eius Kazimirus successit in regnum Polonie, et duxit consortem Elizabeth, imperatoris Romanorum neptem. Qui tandem anno domini **1492** in Grodno in terris Lytuanie obiit, transeundo ad conuencionem in Radom pro festis pentecostes. Hic fuerunt Turci legati ab imperatore suo.*

¹⁾ Po die i hora wypuszczone słowa uzupełniliśmy podług Miechowity *Chronicon, Cracoviae* 1521 str. 363.

bus piis sabbato in die ¹⁾ sanctorum Felicis et Adaucti.

Anno domini **1507** Sigismundus iunior Kazymyri filius in regem quadragesimum octavum coronatur, dominica die sancti Thymotei XXIII ²⁾ mensis Ianuarii, ³⁾ qui anno domini 1512 et 8 Februarii ⁴⁾ illustrissimam Barbaram, Stephani gubernatoris Hungarie filiam, in reginam coronatam duxit, cum qua Hedvigim et Annam duas filias genuit, que postea obiit et in capella Assumpcionis Marie in castro Cracoviensi sepelitur ⁵⁾. Fuit etiam et quartus dicti Andree Kazymyri filius, nomine Kazymyrus, qui in iuventa virtute et castimonia ac beatitudine clarus in Vylna sepelitur ⁶⁾. Quintus autem filius predicti Andree Kazymy(ri) fuit Fredericus, cardinalatus dignitate decoratus, qui ante maius altare sub craticula in ecclesia cathedrali Cracoviensi sepelitur ⁷⁾. Sextus autem, senior horum filiorum eius, Wladislaus nomine, primo in Bohemie, tandem et in Hungarie re-

gem coronatus, sancte vite, ad periodum senectutis veniens et filiam unam ac filium Ludovicum nomine relinquens, heredem utriusque regni, in pace quievit.

Genuerant etiam predictus Andreas Kazymyrus cum sua regina Elizabeth septem filias ⁸⁾ quarum Anna, Zophia Hedugisque et Elizabeth in iuventute ⁹⁾ moriuntur. Quatuor vero margrabiis et principibus nupti date, scilicet: Barbara, Elizabeth et altera Elizabeth, ultima vero Elizabeth, que cum matre diu permansit et 33 annos laudabilem virginitatem ducens, tandem Frederico duci Legnycziensi nubetur, et post unicum filiam genitam, nomine Hedugim, moritur cum laudabili contritione et passionis Cristi adoracione, ibidem in Legnyczya ad patres Carthusienses sepulta.

Anno domini **1509** ¹⁰⁾ praedictus illustrissimus rex Polonie Sigismundus Valachos fortiter debellavit et sibi subpeditavit in die sancti Francisci.

paźd.
4.

Anno quoque **1513** ¹¹⁾ idem serenissimus rex Polonie Sigismundus Thartharo-

¹⁾ Toż Miechowita str. 374. ²⁾ Toż Decyusz: *De Sigismundi regis temporibus* str. 59. ³⁾ Na boku tą samą ręką dodano: *Natus in die circumcissionis* (1 stycznia) *anno domini 1467. Moritur anno 1548.* ⁴⁾ toż Decyusz str. 80. ⁵⁾ Na boku tą samą ręką dodano: *1515 regina Barbara moritur in castro Cracoviensi.* ⁶⁾ Umarł 13 lutego 1483. Miechowita 345. ⁷⁾ Umarł 14 marca 1503. Miechowita 373. ⁸⁾ Znamy tylko sześć córek 1) Jadwiga ur. 21 września 1457. Długosz *Hist. Pol.* XIII. 213, wydana za Jerzego x. Bawarskiego r. 1475, tamże 539. 2) Zofia ur. 6 maja 1464, tenże 331, wydana za Frydryka syna Jana, margrabiego Brandenburgskiego w Frankfurcie 14 lutego 1479, tenże 576. 3) Elżbieta ur. 9 maja 1465, zmarła 9 maja 1466, tenże 348 i 364. 4) Elżbieta ur. 13 Maja 1472, tenże 480. 5) Anna ur. 12 Marca 1476, tenże 541. 6) Barbara ur. 15 lipca 1478, tenże 540. Co do siódmej córki i dalszych losów wszystkich, patrz Miechowitę w Pistoryusza: *Polonicae historiae corpus* II 224. ⁹⁾ Kodex: *iventa.* ¹⁰⁾ Tożsamo Decyusz w zbiorze Pistoryusza II. 307; Gorski w Tomicyanach I. 33. ¹¹⁾ Toż Decyusz II 315. 6. Gorski w Act. Tom. nie ma tego.

rum 6 milia occidit in die sancti Vitalis, patris sanctorum Gerwasii et Prothasii, in quorum festo etiam anno domini .... Poloni Thartaros prostraverant non modicos, et altare fundatum est in memoriam in capella... et multos victos in castrum Cracoviense adduci mandavit et laboribus suis edificando castrum oneravit.

Anno domini **1514** idem serenissimus rex Polonie Sigismundus superbiam scismaticorum Ruthenorum, secte stolidissime, Moscovitas ipsos perfidos ac periuros treugarum, triginta milia cum auxilio dei et sancti Stanislai, in die nativitatis Marie virginis humiliter prostravit, profligavit, et quinquaginta palatinos, capitaneos, campiductores et alios nobiles ipsorum Moscovitarum in Vylnam, Lythwaniam, ad captivitatem adduxit ¹⁾.

Voluit enim nephandus dux Moscovitarum et omnium scismaticorum defensor totam Lythwaniam et Poloniam devastare, et ecclesiam Christi perturbare, et iam per tres annos magnam partem Lythwannie igne conflaverat, castrumque Smolensko per fraudem scismaticorum receperat et alia castra circumcirca. Insuper et multas urbes in Polonia, Mazovia et Rusia igne fraudulentem combusserat, et superbe dicebat: prius a talibus non quievisse, donec et Romani cum papa dicioni sue subiugaret; sed deiecit eum Ihesus Christus in profundum cum suis complicibus.

Anno domini **1515** idem illustrissimus rex Polonie Sigismundus, Wladislaum regem Hungarie, fratrem germanum, ac Ludovicum Bohemie ad Viennam, Pannonie urbem (sic) ad cesarem Maximilianum, 5 propter bonum pacis totius monarchie Cristianorum providendum et procurandum, ac inimicos crucis Cristi resistendum, pyo animo et sagaci prudentia adire procuravit et commovit, ubi hii gloriosi tres reges cum 10 predicto cesare aliquod hebdomadis permanentes, multa bona consilia de communi bono totius cristianitatis inter se tractabant, cum ducibus, margrabiis et aliis doctoribus et prelatibus convenerant die dominica ²⁾ in die visitationis apostolorum.

Barbara ³⁾ prima Sigismundi coniunx moritur die secunda Octobris anno domini **1515**; fuit amica Polonorum magna et fidelis Cristo. 20

Anno domini **1517** Wladislaus Sigismundi senior frater germanus ⁴⁾ Hungarie et Bohemie rex gloriosus obiit, et Ludovicus filius eius in utrunque regnum sibi successit, coronatus iuvenis anno-25 rum 13.

Anno domini **1516** doctor Faustinus, minister claustrum sancti Francisci, in Cracovia per suos fratres, regulares monachos 30 eiusdem regule, in dicto claustrum feria sexta ante nativitatis Marie ⁵⁾ nocte precedenti occiditur et suffocatur, ideo anno

¹⁾ Decyusz u Pistoryusza II 321. Gorski Act. Tom. III 5. ²⁾ 15 lipca. ³⁾ Decyusz u Pist. II 330. Gorski w Act. Tom III 317. ⁴⁾ Na boku tą samą ręką napisano: *Iste 46 annis regnavit Bohemie et Hungarie.* ⁵⁾ 5 września.

sequenti, videlicet 1517 capiuntur per episcopum Cracoviensem, Iohannem Conarsky, et duo degradati, capite plexi in claustro sancte Trinitatis sepeliuntur; duo ad perpetuos carceres deputantur, et duo ad quatuor annos in carcerem episcopi includuntur in Lypovyecz; claustrium autem cum ecclesia eius per totum annum interdicitur.

Anno domini . . . . ¹⁾ quidam etiam minor dictorum fratrum in superbiam elatus, equos et curiositas magis, quam conventum suum fovens, ecclesias, conventus suos in monstranciis, calicibus, auro, argento spolians, et in picarios ciphosque ad suum usum conflans, thesauros ecclesiarum suarum alienans, penas pecuniarias ex monialibus et monachis impye exigens, vestes preciosas sibi comparans et, quod absurdum est audire, etiam bracas seu femoralia cum serico et margaritis decusatas, ut refertur, portans, accusatus ad regem, et nolens parere mandatis cardinalis Frederici, archiepiscopi Gneznensis et episcopi Cracoviensis, per brachium secularare capitur, suoque conventui traditur, et secundum regulam sancti Francisci punitur: extensus super assarem ad parietem sub cannali popismatibus et coquine in vindiciis potatur, moriturque.

35 Anno domini 1517 sanctissimus in Christo pater et dominus, dominus Leo papa decimus, ad petita serenissimi Sigismundi regis Polonie, per legatum Iohannem Las-sky archiepiscopum Gneznensem largitus

est indulgencias iubiley maximas a pena et a culpa, omnibus assistantibus circa maiestatem suam, et penes divina, in quocumque loco ipse fuerit, ipso die nati-vitatis Marie, tempore vite sue. Item in ecclesie Gneznensi pro festo sancti Adalberti utroque, et pro festo sancti Bartholomei usque ad finem mundi ²⁾.

wrześ.
8.

kwiet.
23.

sierp.
24.

Anno domini 1517 serenissimus rex Polonie Sigismundus predictus castrum Cracoviense reformando, modo inaudito, cum columnis, picturis, floribus aureis et lazuro, et turre castri ac murum eius elevavit et laterinis testis cooperuit, annis immediate transactis, atriaque illa a parte ecclesie, incipiendo a valva castelli et illa a civitate usque ad *Kurza noga* conplevit, coquinasque regias penes curiam palatini in castro, anno 1517 ex fundo quatuor murari mandans, construxit.

Anno domini 1510 idem piissimus Sigismundus rex inclitus Polonie posuit monumentum eneam seu cupreum fratri suo Frederico cardinali, in ecclesia cathedrali Cracoviensi ante maius altare.

Anno domini 1512 idem inclitissimus rex Polonie Sigismundus clenodium insigne et notabile ad tumbam sancti Stanislai, patroni sui, ymagines conflatas ex puro argento, in altari collocavit, cuius valor iste est: massa argenti continet 310 marcas argenti; magistro vero a labore dati sunt 410 florenorum, a deauratione 800 florenorum.

¹⁾ Roku nie dopisano, w każdym razie było to przed r. 1503 tj. przed śmiercią Frydryka kardynała. ²⁾ Wapowski w *Ss. rer. Pol.* II 145.

Anno domini 1517 inclitissimus rex Polonie, Bohemie et Hungarie ¹⁾ Sigismundus, milites et stipendiarios pro festo ^{czarwc. 24.} sancti Iohannis baptiste in campos Lythwanie duxit contra perfidos scismaticos Moscovitas, qui multa damna Lythwanis etiam hoc anno intulerunt, vastantes et spoliantes ducatum eorum. Et eorum missi quatuor milia in Lithwaniam, ad stipendia rapienda, per octo centos Lythwanos prostrati sunt, et spoliis omnibus privati.

Anno domini 1517 ²⁾ inclitissimus Sigismundus rex Polonie in Moscoviam magnam expeditionem fecit bellicam, cum ingenti et potentissima militum copia, ubi multa preda et triumpho potiti, hoste fugam aggresso, tandem feliciter cum suis, propter magnitudinem hyemis, in propria salvi remearunt.

Eodem anno legatos in Napuliam pro reginula nomine Bona, sibi copulanda et in reginam Polonie coronanda, direxit, ^{histop. 29.} que in vigilia sancti Andree cum Conarsky, archidiacono Cracoviensi, et Ostrog milite, legatis, sponsalia contraxit, et post duas hebdomadas versus Poloniam profecta est.

Oratio episcopatus et capituli ecclesie cathedralis Cracoviensis, coram rege

Sigismundo ex Moscovia veniente, in castro in facie ecclesie publice recitata per cantorem, prelatum ecclesie, cognomento Vapowsky, in die Circumcisionis ³⁾ domini hora pene 18. ⁴⁾

5

„Ardua sane provincia, coram magestate vestra perorandi, sacratissime rex, hodierna die mihi iniuncta est, quem ex ulteriore Sarmatia belloque Moscovitano redeuntem, letus excipiam. Congratulamur ¹⁰ universi de felicissimo magestatis verstre reditu. Congratulamur de hostibus cesis ac profligatis, de terra hostili ferro et igne longe et late devastata, de exercitu salvo et incolumi reducto, captivis, spoliis opu- ¹⁵ lentaque preda onusto. Que res magnifice profecto sunt et gloriose, clarissimeque victorie insignia preferunt. Cernimus enim et plane cognoscimus, quo sump- ²⁰ tu, quo labore, bellum Moscoviense hoc anno gestum est, ut aliorum temporum magestatis vestrae illustria facta silencio transeam, que talia ac tanta extiterunt, ²⁵ ut toto orbi terrarum sint iam notissima, talia etiam ac tanta, ut, si cum rebus gestis aliorum Polonie regum conferantur, ista longe superent et excellant. Susceperunt alii reges, fateor, graves et difficiles sepius expeditiones, ingentes victorias

¹⁾ Tytuł ten *Bohemie et Hungarie rex* miał Zygmunt jako opiekun Ludwika syna Władysława Jagiellończyka. ²⁾ Inaczej opisuje wojnę tę Wapowski (tamże 151), klęski tegorocznej wojny przypisuje Janowi Swierczewskiemu, a o wygranej nawet mowy nie ma. Gorski (w Act. Tom. IV. 103.) tak wyprawę tę niejasno opisuje, że z opowiadania jego i zwycięstwo i klęskę wyczytać można. ³⁾ 1. stycznia 1518. ⁴⁾ „*In regiam Cracoviam die Ianuarii prima, anni insequentis* (1518) *ingressus*“ powiada Wapowski (*Ss. rer. Pol.* II. 153.) lecz nie wspomina o tej mowie, wypowiedzianej przy tej sposobności do króla. Jest to tedy jedyny rocznik w którym mowę tę zapisano.

ex hostibus reportarunt. Fines huius incliti regni a parvis incrementis, in longum et latum promoverunt, imperium suum Tarpatiis seu Carpatiis montibus, oceano Sarmatico, Ponto Euxino, nec non Odera et Boristene, maximis Germanie et Sarmatie fluminibus, terminarunt. Nullus tamen eorum tam frequentes bellicas expeditiones adiit, nullus tantos thesauros in militem, et ad exornandas regias arces profudit, nullus aras Alexandri Magni attigit, nullus fontes Boristenis et Torunti, nullus denique tam sumptuosa, tam periculosa, tam longinqua bella gessit. Que omnia, magestas vestra, herculea virtute aggressa est. Et, nisi instans asperiorque solito hyems militem in hiberna revocasset, bone deus, quantum terrarum hosti ademptura fuisset, hosti inquam, iam fugam circumspicienti et latebras querenti, nemo est, qui ambigat. Nec iniuria, quis enim nephas esse ducat antiquam repetere patriam, loca prima parentum, vetustas Slavenorum repetere sedes, a quibus nos preclaram ducimus originem una cum Bohemis, Bulgaris, Servis, Bosnensibus, Carvatis et aliis, qui citra et ultra Istrum incolunt, Slavis, qui Iustiniani et Mauricii imperatorum temporibus, ut Graecorum et Latinorum monumenta testantur, ex illa penitior Sarmatia, desiderio melioris soli, in hec loca con migrarunt, Vandallorum, Sædonum Burgundiorumque reliquiis, qui has regiones ante nos ditone

tenebant, hiis sedibus aut pulsas aut oppressas, quas illi per ducentos ferme annos ante nostrum huc adventum, timore Gottorum turpiter deseruerant, et in Gallias, Hyspanias et Africam concesserant, ubi in hodiernam usque diem et generatio eorum et nomen perdurat. Multa ego silentio transeo, ne magestati vestre ex longo itinere lasso longiore oratione fastidium afferam. Nos sane hec pro salvo magestatis vestre reditu vota nuncupavimus, supplicationes indiximus, divum Stanislaum patronum huius regni tutelarem, assiduis precibus pulsavimus. Quem cum iam incolumem reducem presentemque intuemur, vix grates persolvere dignas deo omnipotenti valemus. Nostrum sane quilibet, tacita quisque leticia atque ex intimis precordiis mirifice exultat et gaudet; reliquum est, ut magestas vestra ecclesiam hanc, clerum hunc nosque gracia regia prosequatur. Oramusque ut constitutiones, immunitates fortunasque qualescumque nostras ab emulis nostris, tanquam cristianissimus princeps, tueatur et defendat. Dixi.

Anno domini 1517 die 15 mensis Aprilis hora vero 23 Bona virgo serenissima ¹⁾ per regem Polonie Sigismundum in Cracoviam est suscepta cum solennissimo comitatu ducum, principum, baronum, militum, archiepiscoporum, episcoporum; (archiepiscopus Gnesnensis, archiepiscopus Leopoliensis et decem alii episcopi scilicet

¹⁾ Na górnym brzegu dodano ręką późniejszą: *Ex Arragonum regum Mediolanique ducum familiis clara virgo, inclita regina Bona etc.* Porównaj Wapowskiego *Ss. rer. Pol.* II 153 i następne.

Holomucensis et Wratyslaviensis ac alii interfuerunt tunc;) margrabioque, sororino regis et uno cardinale, in artissimo comitatu armamentorum et aliorum apparamentorum in castrum ante 1. horam noctis in ecclesiam. (74 machine magne post Kleparz inducte mittebantur in campos desertos ingredientibus illis in urbem Cracoviensem, quas machinas idem Sigismundus inclitissimus fieri per suos artifices ordinavit et conflari in defensam regni.) Hanc (Bonam) conduxit unus cardinalis Columnensium¹⁾ hanc prosecutus est margrabi-
 ulus Mischnensis. Interfuit Constantinus²⁾ dux, Litwanie campiductor et dominus Vyl-nensis, alique Bohemie et Hungarie magnifici, atque illustrissima³⁾ dux Masovie, relictis Conradi ducis, cum filiis duobus et filia pulcerrima; aderat dux Legnicensis atque dux Cessinensis. In atria autem castri post horam 1. noctis ingressi cenam solemnem celebrarunt.

(Ista⁴⁾ erat ex genere regum Appuliensium longissimo itinere in Poloniam ex civitate, ubi corpus sancti Nicolai episcopi requiescit orta, cesari propinqua, ducta; mater autem eius ex genere regum Hispanie et Portugalie, femina nobilissima, stature procere, animosa et, ut fertur, equum cum hasta insedens equitabat).

Et sequenti dominica die, in qua canitur introitus misse: Misericordia domini plena est terra, quod tunc fuit 18 Aprilis die,

coronata est hora 16, et ante tactum 17 castrum ex ecclesia ingressa est. Dies autem erat clarissima et serena, vento ex austro perflante parvulo et lentissimo. Erat puella annorum 18 stature procere, facie⁵ rotunda, serena, crinibus subalbis, formosa, subnigris superciliis, humilis et virtuosa, animosa et stabilis, latino sermone et artibus liberalibus edocta, quam sequebantur septem precipue et pulcre virgines Itale¹⁰ et due domine seniores, antique.

Cum hac reginula Bona venerat unus cardinalis notabilis de familia Columnensium, et quidam dominus Prosper, comes Neapoliensis, etiam de familia Columnen-¹⁵sium, vir prudentissimus in bellis et famosissimus, in ducentis equitibus. Convenerant ad hanc coronationem nuptiarum decem principes seu duces, scilicet: margrabi-
 ulus Mischnensis, sororius regis Po-²⁰lonie Sigismundi, item Legnyciensis cum fratre suo, consors in thoro Elizabeth sororis eiusdem regis Polonie, item Czeschinensis cum filio, item quidam dux Slesie, Karzel, item de Lythwania dux²⁵ Constantinus, dominus Vilmensis, item illustrissima dux Masovie, relictis Conradi, cum filia pulcra ac duobus filiis, item dux Zathoriensis, item dux Ianussius de genere ducum Lythwannie, ac alii multi³⁰ barones et comites regnorum Bohemie, Hungarie, Polonie, Russie, Mazovie, Prussie, Mischna, Slesie Moravieque etc. Quibus

¹⁾ *Hippolitus Ferariensis cardinalis* zwie go Wapowski 155. pełny tytuł brzmi: *Hipolitus sancte Rom. ecclesie tituli s. Lucie in Silice diaconus, cardinalis Estensis*, Act. Tom. IV 309. ²⁾ Ostrogski. ³⁾ Anna. ⁴⁾ to jest, Bona.

omnibus larga expensa dabatur et famulis ac equis ipsorum per duas hebdomadas et aliquibus ultra. Munera etiam copiosa donata fuerunt per regem hiisdem principibus, episcopis et dominis in discessu, et nisi nequitia hostis Mosquite et Tartarorum impendimento fuisset, et tam charissimos hospites discedere compulisset, duxissent amicabiles nuptias per hebdomadas plures. Aderat etenim copia ferinarum ex genere vario, volucrumque ac piscium et carniū, malmatici vinique necnon ceterorum liquorum aliarumque rerum.

Urbs et sedes matris Bone regine dicitur Barri, mater eius vocatur Izabella.

Dominus Plocensis episcopus, Erasmus Czyolek, anno 1518 mittitur in legatione ad Izabellam, matrem regine Polonie Bone ¹⁾.

Anno domini 1518 sanctissimus Leo decimus, Romane sancte sedis papa, misit legatos ²⁾ cum bullis et mandato per totam Cristianitatem, quod uno aliquo certo solenni die processio fieret per clerum et seculares nudis pedibus. Et ita Cracovie fuit processio die dominico ante sancti Laurentii ³⁾ in illa sillaba Cirolav, ubi episcopi et suffraganeus, prelati et alii sacerdotes et clerici cum populo toto, in castrum ad summam missam cum processionibus congregato, cum processionibus

ecclesiarum parochialium, audita summa missa de sancto Spiritu et letania decantata, cum orationibus de sancto Spiritu pro concordia regum cristianorum contra paganos et maxime Thurcos, qui tunc indixerant omnibus Cristianis excidium, ac pro pace. Omnes demum processiones una post aliam ordine suo, cum tumultu populi, ad beatam virginem in circulo, ad sanctam Trinitatem et ad Omnes Sanctos, ac tandem ad castrum processio solennis celebrata est.

Eodem anno et tempore quatuor fratres Indie maioris, nigri et adusti propter calorem solis, monachi, Cracoviam advennerunt, quorum duo in castro frequenter celebrabant in lyngwa caldayca, more tamen Romane ecclesie; unus enim fuit de ordine sancti Francisci, albior, in veste grisea, alter vero nigerrimus, de ordine sancti Benedicti, in veste nigra, habebant secum missale parvum in lingua caldayca, insuper et gramaticam sue lingwe suis litteris alphabeti, quorum dicebant numerum 27. Dicebant, se fuisse de urbe notabili Augsumma, que iacet penes fluvium Gyon dictum, in qua urbe dicunt sanctum Thomam apostolum corpore integro iacere, in monumento precioso.

Anno ⁴⁾ domini 1518 in die Assumptionis Marie virginis novitas ex Lythvanie ^{slerp. 15.}

¹⁾ Wap. w *Ss. rer. Pol.* II 156; Act. Tom. IV 345 i następne. ²⁾ Będzie to zapewne odpust na który ściągają się dwie bule Leona X, w Theinera: *Mon. Pol.* II 394, 5; na jubileusz w r. 1519 nie odnosi się żadna bula w Theinerze, choć i Wapowski w *Ss. rer. Pol.* II 145 o jubileuszu wspomina. ³⁾ 8 sierpnia. ⁴⁾ Wapowski tamże 156.

urbe, Poloczko dicta, venit, quod Gasch-
tolth cum suis prostravit septem milia
Moskvitarum. qui intraverant spolian-
dum ducatum Lythwanie, et hoc in cras-
tino sancte Anne, feria tertia, ipso die
scilicet sancti Cristopheri, pro cuius vic-
torie triumpho, sacerdotes scholaresque
cum organo triplici, scilicet choro Te De-
um laudamus ipso die Assumpcionis inter
vesperas et completorium decantaverunt,
postea benedictio data fuit per episcopum
cum indulgentiis pro laudibus predictis.

lipca
27.sierp.
15.

Eodem¹⁾ anno Valachi cum Podoliensibus
prostraverunt quadraginta milia Tartaro-
rum in finibus Valachorum. Item Constan-
tinus palatinus et dominus Vylnensis, pro-
stravit etiam 4 milia Tartarorum in fini-
bus Lythwaniae. Item eodem anno Mos-
kwyte vallaverant Poloczsko, sed per Ly-
twanos profligati, et septem milia eorum
trucidati remanserunt, reliqui fugierunt.
Multi capti fuerunt primores eorum et
nobiles etiam.

Anno domini 1518 piissimus invictis-
simusque rex Polonie²⁾, Russie, Prussie
Lytwanieque ac regnorum Hungarie et Bo-
hemie, denique et Slezie, et Moravie gu-
bernator et heres, fundavit, erexit et qua-
draginta marcis perpetue dotavit cum
apparatibus, altare sanctorum martirum
Erasmi et Sigismundi, circa cymborium
in loco supremo, penes maius altare eccle-
sie cathedralis Cracoviensis, pro sua suo-

rumque parentum et cardinalis aliorumque
fratrum suorum salute, et hoc pro festo
nativitatis beatissime Marie virginis,³⁾ de
cuius Assumpcione mandavit unam missam
die dominico perpetue legi, et de sanctis⁵
apostolis Petro et Paulo, ac sancto Stani-
nislao, feria secunda, alternatim peragi.
Pro defunctis autem feria tertia et quarta.
Et antique fundacionis est ibi census tre-
decim marcarum, pro quo leguntur: feria 10
quinta missa pro peccatis, feria sexta missa
pro Hedvige regina ibidem quiescente, re-
quiem pro famula, sabbato vero requiem
pro benefactorum (*sic*). Alter altarista,
qui capit medietatem census secunde fun-
dacionis, legit missas tres qualibet septi-
mana.

Anno domini 1519 Constantinus, il-
lustris dux Ostrogiensis, castellanus Vil-
nensis, ac magni ducatus Lithwanie cam-
piductor supremus etc., prostravit 3 milia
Tartarorum circa festum Purificacionis
Marie⁴⁾.

Eodem anno pro festo Annunciacionis
Marie virginis⁵⁾ legati, unus ex Francia,²⁵
alter vero ex Hyspania missi, venerunt
Poloniam ad regem Sigismundum pro voce
et eleccione novi cesaris Cristianorum.

Eodem anno⁶⁾ nascitur primogenita re-
ginula Bone, nomine Izabella, in die sancte 30
Priscæ⁷⁾.

Item eodem anno, pro festo visitacionis
beatissime Marie virginis⁸⁾, novitas Craco-

¹⁾ Wapawski w *Ss. rer. Pol.* II, 157. ²⁾ Na boku tą samą ręką: *Sigismundus primus Polonie rex.* ³⁾ 8 września. ⁴⁾ 2 lutego. ⁵⁾ 25 marca. ⁶⁾ Wapowski, tamże 157. ⁷⁾ 18 stycznia. Cały ten ustęp na boku późniejszą ręką dopisano. ⁸⁾ 2 lipca.

viam advenerat, quod quadraginta milia Thartarorum castra metati fuerant in graniciibus Lythwanie, et quod missi erant primiores eorum centum, ad experiendum
 5 de militibus Podoliensibus, qui iacebant in tribus exercitibus prope etiam granicies, parati ad protegendum fines suos ab infidelibus. Cumque cognovissent Thartari et conspexissent exercitus nostrorum pa-
 10 ratos, reversi sunt versus suos castramentatos. Quibus adversus veniens dux Constantinus cum Lythvanis et suis, eosdem prostravit.

1519. Capella regalis in ecclesia cathedrali Cracoviensi per serenissimum regem Polonie Sigismundum die Maii decima septima, hora vero undecima, quod fuit feria tertia tunc post festum sancte Zophie, quod celebratum erat die dominico, incepit
 20 per Italos muratores fundari et erigi, cuius fundamentum est decem cubitorum in profundum et medietas eius stat in rupe versus castrum, alia vero medietas versus hostium templi, super arenam
 25 puram profundius. Luna erat in signo capricorni, circa gradum octavum, sol vero in signo geminorum, circa gradum quintum.

Hec capella regalis est consumata et
 30 consecrata in die sancte Trinitatis ¹⁾ per Petrum Thomyczsky, episcopum Cracoviensem, in presencia regis et regine Bone, in honorem assumptionis Marie et sancti Sigismundi, sancte Barbare etc.

Sub ²⁾ eadem capella est testudo, cum hostio versus hostium templi, in ambitum ante ecclesiam. In qua testitudine ponuntur corpora regum, et que ibidem sunt inventa, posita sunt, in medio autem testitudinis sub eadem capella est sepulcrum, ex lapide quadrato polito factum et locatum, et duobus lapidibus desuper clausum, ex ambabusque partibus sepulcri est excisus textus in epithaphium regis Sigismundi, et caput regis ex marmore in uno lapide ad latus positum.

Lector quisquis es evi tanti, ne sis necius, Sigismundus rex, primus pater ille, illustrator patrie, hic situs est.

Sigismundi regis facies est, cetera longum

Dicere, sed fama est non moritura pete.

Anno ³⁾ domini 1520 magister Prussie, sororinus Sigismundi, regis Polonie, intendebat invadere civitates et castra regia, que sunt in Prussia, et quia iam ab annis duodecim inobediens extitit patruo ⁴⁾ suo Sigismundo, regi Polonie, nec venerat ad omagium et obedienciam prestandam regno Polonie, secundum statuta et iuramenta antecessorum suorum, insuper cum Turcis, Moscovitis et Tartaris ac Almanis conspirat contra Poloniam, ea propter serenissimus et piissimus rex Polonie Sigismundus primo in Thoruniam proficiscitur hoc anno, et eundem magistrum citat ad se; qui tamen, inobediens et periu-

¹⁾ 19 czerwca.

²⁾ Odtąd zaczyna się pismo innej ręki.

³⁾ Wapowski w *Ss.*

rer. Pol. II 163 i nast. ⁴⁾ Nad *patruo* napisał pisarz *avunculo*.

rus permanens, venire contempsit; unde fit, ut regia maiestas, licet invitus, stipendiarios et milites suos in Prussiam mittit, et civitates aliquas et castra hoc anno conminuit, et terram vastat toto anno. Fratres vero eiusdem magistri, auxilium ferre sibi volentes, dirigunt tredecim milia Lansknectorum bene armatorum versus Poloniam Maiorem; sed rex nobilita-

tem movens, eodem prohibet Prussiam ire per Vyslam. Ex quibus Alemanis multi circa Gdansko et alibi hinc et inde perierunt, sic, quod vix tertia pars illorum reversa est domum confusa. Nobiles quoque, pars domum revertitur; et tredecim milia armatorum in inferiorem Prussiam per regiam maiestatem mittuntur, ad subiciendum obediencie pristinae¹⁾.

¹⁾ Dla uzupełnienia opisu tej wojny zdało się nam stosownem umieścić tu społeczną relację niejakiego Piotra Gomoleńskiego, który sam w wyprawie tej miał udział. Znajduje się ona w kodexie biblioteki uniwersytetu jagiellońskiego w Krakowie, oznaczonym liczbą 736 in 4° gdzie wpisana jest po kronice Mistrza Wincentego na str. 682 ręką z początku XVI wieku, może nawet samego Gomoleńskiego.

Anno vero domini 1520 quidam Germanus, Wolff Schimber, qui a magistro Prussie stipendium super educendos illi equites et pedites Lansenicios acceperat peccuniare, intrat partes Maioris Polonie citra festum s. Michaelis, et castrum Mydzyszcz, quod quidam dominus Lucas de Gorka castellanus poznaniensis et Maioris Polonie capitaneus in summa pecuniaria tenuit protunc, intercepit, et eo expugnato versus Gedanum se contulit, ubi videlicet Walcz castrum combussit et alia fortalicia plura, tandem civitates Chojnycz Stargard et Derszowę intercepit, et in quolibet eorum certum numerum hominum peditum relinquens, et ab incolis iuramento suscepto se ad Gedanum expugnandum contulit. Cui nostri optime resisterunt, eratque in civitate Gedanensi magnificus dominus Ioannes Zaręba de Calinowa, palatinus Calischensis, cum quo erant aliqui aulici regii et alii, qui suapte cum nobilibus illic equitarunt. Tandem rex senciens de hoc, movit terras regni sui et cum omnibus nobilibus prius in Wągrowiecz, tunc ibi aciebus ordinatis in Bidgostiam tetendit. Et Wolff Germanus prefatus voluit per Histulam traieci ad magistrum. Magisterque illi promiserat se ad ripam Histule venisse et pecunias stipendii apportasse, et dare subsidium, ut posset cum gente quam eduxerat transire per Histutam et terram Prussie intrare. Sed non complevit hec omnia, quia defectus eris atque etiam timor prohibuit, nam nostri Poloni multi erant in eiusdem terra in civitatibus et castris, que anno transacto potenter sub ipso magistro interceperant, isti impediverunt, Quo attento Wolff prefatus se cum hominibus prefatis in loco quodam dicto Puczykanth in ripa maris posuit, ibidemque nostri, licet non multi, in ipsos audacter de Gedano exeuntes insiliebant omni nocte, et plurimos in eorum tentoriis necabant. Itaque prefatus Wolff maxima clade in hominibus suscepta fugam turpiter iniit, eo etiam territus, quia audisset, a Bidgostia fore missos homines cum domino Firley campiductore supremo. Non videbatur etenim regi atque consiliariis, ut rex cum omnibus suis potentiis se movere debeat contra ipsum Wolff, sed decretum erat, ut quilibet

Eodem anno in die sancti Petri ad Vincula, noctis precedentis, natus est Sigismundus filius Sigismundi regis ex Bona regina ¹⁾).

5 Anno ²⁾ domini 1521, conventus in Thornunia fit, in quo legatus cesaris et legatus domini pape, Leonis decimi, de latere et confessor supremus convenerunt. Pro festo Purificacionis beate virginis ³⁾, milicia
10 polonica per castra locata mansit. Interim vero magister Prussie in Mazovia prope

ducentas villas conbussit et Novam civitatem in graucie recepit, et multa oppida devastavit.

Eodem anno turris supra capitolium ecclesie Cracoviensis per Iohannem doctorem Salomonis de Cracovia consummatur in muro, et campana cum horologio supra eandem extollitur.

Eodem anno pars et edificium castri Cracoviensis, versus ortum solis, ex fundo denuo construitur, atque extra antiquum

nobilis a maioribus usque ad minorem iuxta suum velle et virtutem expediret. Expediverunt itaque omnes iuxta ut dixi, et eciam decretum exiit, ut quilibet palatinus unum ex nobilitate deputaret loco sui, qui alios illius palatinatus conscriberet et ordinaret atque exercitum illum duceret. Itaque dominus palatinus Siradiensis Iaroslaus de Lasko, me Petrum Gomoliński, heredem in Późeniczne pincernamque terre eiusdem, in suum locum deputavit, et ita feria quarta, in die presentacionis, exivimus omnes de Bidgostia versus Chojnycz.

Et erant eciam multi ex prioribus atque proceres, ut videlicet magnificus Petrus Kmita Sobyenski de Visnice, curie regie marschalcus et Premisliensis capitaneus, atque in Colo, cum quo erat pars aulicorum regie maiestatis, Stanislaus de Sprowa castellanus Zarnowiensis et in Opoczuo capitaneus, Stanislaus de Pilcza Sanocensis capitaneus, Nicolaus de eadem Pilcza germanus eiusdem, castellanus Belzensis, et alii plures palatinides, qui sua sponte equitaverunt. Dominus prefatus itaque Firley predictas civitates omnes recuperavit et interceptit sub Germanis. Maiestas vero regia cum consiliariis, licet paucos protunc secum habuit, conventum Bidgostie celebravit, in quo est laudata exactio, heu gravissimas et iniusta, poglobne videlicet.

Eodem tempore magister Prussie prefatus, nepos ex sorore germanus, regius, marchionis Brandenburgensis castrum et civitatem Holspergum episcopi Varmiensis cinxit exercitibus seu circumvalavit, et eandem fortissime per multos dies expugnabat miris apparamentis apositis, videlicet bombardis quas cartonas vocant et globis ferreis pilisque igneis etc., ita, quod multociens incendebat urbem; sed nostri fortissime resisterunt, magnamque partem muri civitatis expugnaverunt; nostri vero strenue in foramine illo se opposcentes, resisterunt. Itaque magister frustratus spe, non sine magno dispendio discedere cogitur. Erat ibidem in civitate prefectus militis mercenarii quidam nobilis et strenuus vir, dominus Iacobus Sączigniewski, de familia Gelitonum, cuius industria et arte atque diligencia ipsa civitas defensa est et hostis propugnatus.

¹⁾ Wapowski w Ss. rer Pol. II. 172; Act. tom V. 100. ²⁾ Wapowski w Ss. rer Pol. II 182; Act. Tom. V 328. ³⁾ 2 lutego.

murum castrum, versus claustrum Bernardinorum, ad quinque latros extenditur. Ubi inventum est cannale vetustarum coquinarum in fundo, altitudinis cubitorum duodecim. Fundamentum autem pro novo muro locatum est in altitudine decem et septem cubitorum, circa turrum versus meridiem. Sed versus septemtrionem, in angulo alio est supra rupem in tribus cubitis a summo fundamentum muri interioris, sed fundamentum muri exterioris, in toto sub utroque angulo est equalis altitudinis; fundamentum, quod intus est in castro, est locatum anno domini 1520, sed fundamentum extra additum est locatum anno domini 1521 in vigilia sancti Thome de Aquino ¹⁾ Anno domini 1533 consummatum est castrum in muro.

1521. Ad petita sanctissimi pape, Leonis decimi, et Caroli Imperatoris serenissimus Sigismundus rex Polonie revertitur Cracoviam ex Prussia, relicta milicia per castra et civitates Prussie, quas tunc ceperat magistro ob eius inobedienciam et rebellionem. In spacio autem quatuor annorum papa, cesar, rex Hungarie et Francie rex, debent tractare de pace perpetua inter Polonos et Pruthenos.

Monachus Augustinensium, nomine Luter Martinus, scisma maximum fecit inter Almanos per scripta sua erronea contra sedem apostolicam et contra ritus ecclesie sancte, in sacramentis ecclesie et cerimoniais, indulgencias pro nichilo ducens, vota castitatis frangere swadens clau-

stralibus, et uxores ducere sacerdotibus et monialibus etc.

1521. Turris campanarum ecclesie cathedralis Cracoviensis, per reverendissimum in Christo patrem et dominum, dominum 5 Iohannem Konarsky, episcopum Cracoviensem, et per capitulum eius denuo reedificatur. Fundamentum intus sub campanis, et structura nova quercuum magnorum constituitur, et tectum rotundum cum plumbo 10 de novo formatur, campana una de novo conflatur. Insuper serenissimus rex Sigismundus unam maximam campanam suis impensis conflare mandavit, inter muros Craconienses circa cannale civitatis, versus 15 *byskupye*, que campana, in truncis, alias *valky*, positus super duo robora longa, per civitatis planiciem ad castrum ducitur, factis foraminibus in capitibus truncorum, et iuvantibus²⁾ multis rusticis cum baculis. 20 Super duo robora ducebatur, et alia duo interim per viam ponebantur. Supra turrum autem tracta est illa campana infra spatium unius hore, quod ex una parte erat cista impleta lapidibus, et ex alia 25 parte corde multe, alias *klobi*, due ex ere et due ex ligno, astante ad hoc et spectante rege cum sua regina Bona, et multitudine plebis sexus utriusque, ante festum sancte Margarete³⁾. Et habet campana in 30 circumferencia inferiori 13 ulnas et unum palmum, et totidem supra ad longum. Huic et sedem regia maiestas facere dedit, et muro latericio et intus ex roboribus magnis; et consumatur opus eius anno 1521; et si- 35

¹⁾ Dalsze słowa później dopisano w texcie.

²⁾ *irantibus* rękp.

³⁾ 13 lipca.

militer turris capitularis eodem anno consumatur per Iohannem Salomonis, civis et consulis Cracoviensis, canonicum et archidiaconum Cracoviensem.

5 1521. Eodem anno Turci, in trecentis milibus armatorum, invaserunt Hungarie provinciam, dictam Serem, et castrum Album aliquot vicibus oppugnarunt. Contra quos rex Ludovicus statim post contractum matrimonium cum serenissima Maria, ex stirpe imperatoris Maximiliani, conduxit exercitum. Cui rex Sigismundus Polonie quinque milia mittit in auxilium.

Interim Ungari inter se dissensiones facientes, tardant repulsam dare, et Thureus Byalogrod accepit et alia castra inferiora, et domum cum preda revertitur pro festo sancti Michaelis ¹⁾.

1521. Item ²⁾ eodem anno Thartharus ²⁰ *Przekopsky* vastat terram Moscorum usque ad *byale yezyoro* et multa preda et triumpho potitus, a duce mosko muneribus victus cessat, et a rege Polonie ac a magno duce Lythwianie similiter 30 milia in auro ²⁵ recepit, pro munere stipendii, et aliis muneribus condonatus, iuravit habere pacem cum regno Polonie et defendere promisit a cunctis hostibus, et hoc iuramentum fecit Mursa, filius eius, in castro Cracovie feria ³⁰ sexta ante Simonis et Iude³⁾. Et die dominico sequente⁴⁾ invitavit eum rex ad prandium cum 70 sue familie et fuerunt leti et grati. Idem Mursa, veniens Lythwaniem, fecit iuramentum regi Sigismundo et regno

eius, in dominica sexagesime, que fuit vigilia sancti Mathie apostoli, anno domini ^{Intego 25.}

1522, cui rex magna munera dedit, inter qua erat unus picarius, contineus 30 marcas argenti.

Anno ⁵⁾ domini 1522 Thureus oppugnat Rodym, sed per cruciferos Rodianos bis repulsus, bis mille milibus Thureorum prostratis.

1523. Castrum et urbs Rodon capitur per Turchum in die sancti Sthephani. ^{Frau-grudnia 26.} adulentur armatas triremes militibus quasi Christianis, in habitu Christianorum, cum vexillis et crucifixis elevatis veniunt, quasi in auxilium a papa missi, et intrant portum et conflictum faciunt tota nocte, et die sequente vincunt, diripiunt, sternunt omnia; cetera nix, grando, ventus cum fulmine vastat e celo.

Anno ⁶⁾ domini 1523 ante festum Purificationis Marie quatuor legati Moscorum ^{Intego 2.} venerunt Cracoviam in septingentis vehiculis, per unum equum in quolibet vehiculo. Pelles multas adduxerant, nec omnes vendiderant, sed e contra Lythwaniem reportant; regie maiestati offerunt quinque sorocos sabellorum et ossa piscium.

Eodem ⁷⁾ anno dux Thartharorum *Przekopsky*, cum magno exercitu suorum, intrat ad inferiores Thartharos, longinquos, et ibidem cesus est cum omnibus suis et multis aliis ex alia parte. Unde, timor Christianorum conversus est in gaudium. Can-

¹⁾ 29 września   ²⁾ Wapowski w *Ss. rer. Pol.* II 183 i 190.   ³⁾ 25 października.
⁴⁾ 27 października.   ⁵⁾ Tamże 188.   ⁶⁾ Tamże 189.   ⁷⁾ Tamże 190.

ticum: Te deum laudamus, canitur Cracovie.

Anno domini **1525** in die sancto Penthecostes, de die dominica in feriam secundam, die 24 Maii ¹⁾ exivit ignis ex vico inter plateam sutorum et sancte Anne, et combussit totum illum vicum usque ad murum, excepta ecclesia sancte Anne et lapideis in circuitu collegii utriusque et bursa Ierusalem; omnes alie domus consumpte igne et penes murum usque ad valvam Hystule.

Item eodem anno, summo mane, die 29 Iulii officina, in qua operabatur pulvis machinalis supra Rudawkam, inter piscinas regias in Zwyrzyniecz, ex pulvere in stuba, in terra furtive absconso, sed prius ex mortario maleorum in instrumentis aquaticis contundebatur pulvis, exiliens ignis disiecit totam officinam in diversas partes, roborum sursum in auram etc. Et fecit sonum maximum, sicut fulmen cum tonitru celesti sic, quod terra cum piscinis, castro, et tota urbs Cracovie contremuere vehementer; totus populus attonitus et perterritus. Ex aliquibus domibus camini ceciderunt et fenestre in ecclesia cathedrali, in capellis et aliis ecclesiis, claustris et domibus vitree fracte deciderunt.

Item eodem anno woyewoda Walachorum trucidavit primates suos et infantes eorum. Alii dispersi Poloniam, alii Hungariam.

Item eodem anno **1523**, mense Septembri, Hungari profligant Thurcharum milia 15 trucidant, et alios in vincula coniiciunt.

Item ²⁾ anno **1524** Thurci vastarunt 5 Russiam, et multa preda onusti recederunt, admodum paucissimis hinc inde per Polonos et rusticos occisis, mense Iunio.

Item, iterum eodem anno in mense Iulio Thurcharum milia 40 vastant Podoliam 10 et totam Russiam usque ad terminos Rzeszow, et supra centum milia populi recipientes, equorum, peccorum sine numero, sunt reversi die prima mensis Augusti, nullo repugnante. 15

Item anno domini **1525** Albertus, sororinus regis Polonie Sigismundi primi, magister Prussie, deposita cruce, creatur in ducem Brandenburgensem cum signo seu clenodio: aquila nigra in albo vexillo, 20 et ibidem omagium fecit, et sic cessat Prussie magistratus.

Idem anno domini **1526** duo duces et germani fratres Mazovie, Stanislaus et Iohannes, per suos dilectos intoxicantur, 25 unica sorore ipsorum remanente: et sic ducatus Mazovie ab aliquot centum annis alienatus, deinceps regno Polonie reincorporatur et reunitur.

Item . . . ³⁾

30

Item anno domini **1526** mense Iunio heretici Luteriani in urbe Gedana quidam decolantur, quidam vincti ferro, compedibus, et quidam in exilium propelluntur

¹⁾ Fałszywa data: *Pentecostes* przypadały w r. 1525 na 4 czerwca a nie 24 maja. ²⁾ Wapowski w *Ss. rer. Pol.* II 191. ³⁾ Dalej nie dopisano.

ex decreto christianissimi regis Polonie, Sigismundi primi.

Item ¹⁾ eodem anno mense Iulio, Podolia et Russia per Thartaros depredatur 5 nullo repugnante, rege Sigismundo et woyewodis cum rege, aliis pontificibus et primatibus regni in Gedano existentibus. Maius enim nocumentum fuit discrimen fidei, et anima plus est quam corpus.

10 Item ²⁾ eodem anno, mense Augusto die XXIX, viginti milia Hungarorum per Thurcas prostrati sunt penes fluvium Drawa. Ducentas machinas similiter Thurci iniecerant in Hungaros, quorum terrore

15 totus populus perterritus in tumultu suo regem suum Hungarie, Ludovicum, adolescentem strenuum et contra fidei christiane hostes animosum, inter se suffocaverunt. De populo communi hinc et inde

20 prope viginti milia per Thurcas sunt martyrisati. Sic interfectus est cum suo cohorte rex christianissimus, adolescens egregius, divino lumine fidei Christi illustratus, et tam corporeis bellatorum mucronibus

25 circumseptus, quamque spiritualibus etiam armis vallatus: ad martyrium vigili constantia properavit, qui cum angelorum iam legionibus collaudat deum sabbaoth in celis.

30 Anno 1529. 1528 ³⁾ guerre et dissensiones inter Hungaros et Alemannos. Hungari enim, post perditum regem Ludovicum, Ladislai filium, elegerunt et coronaverunt in regem Hungarie: Iohannem,

Stephani filium, woyewodam Septemcastrorum terre. Cui Alemani non faventes, regiam dignitatem substituerunt, et coronaverunt in regem Bohemie et Hungarie regem Ferdinandum, fratrem Caroli cesaris, electi Hispaniarum heredis. Ipsoque Ferdinando, Iohannem regem expellere volente, Sigismundus Polonie rex, huius nominis primus, volens inter eos componere pacem, misit legatos suos in Holomunczs; similiter et rex Hungarie Iohannes. Ferdinandus autem noluit acquiescere consilio legatorum, intravit Hungariam et expulit Iohannem, qui secessit in Poloniam, in Tharnow. Et cum sibi iusticia non esset ex parte Alemannorum, contulit se ad auxilium Thurcarum cesaris, et facta cum eo compositione et confederatione intraverunt et devastaverunt Austriam et, nullo resistente Ferdinandoque fugiente, conflagratis oppidis et villis, omnem populum cum armentis etc. in Greciam appulerunt. Et sic Iohannes in sede sua regia, Bude, mansit. Interim autem ville, oppida, templa, castra hinc inde, per stipendiarios, tam Ferdinandi quam Iohannis vastantur, Ferdinando tamen prius inchoante fortiter et crudeliter; o miseram tunc Hungariam.

Anno 1527 Martinus Luther, hereticorum maximus et Antichristi precursor impiissimus, abiecta regula sancti Augustini, accepit in uxorem monialem abbatissam ex claustro Saxonie provincie. Iste

¹⁾ Wapowski w *Ss. rer. Pol.* II 213. ²⁾ Tamże 214. ³⁾ Oba te lata napisane są u góry nad tym ustępem.

concitavit et seduxit totam Almaniam contra Romanum pontificem, Clementem, et fecerunt cedem magnam Almani inter se. Et postea Romam vastarunt cum gubernatore Caroli cesaris, qui fuit frater Ferdinandi supradicti; et spoliaverunt ecclesiam sancti Petri, claustra monialium et totam urbem Romam, sic, quod in mille lapideis Rome non fuit repertum unum hostium, quod non esset confractum. Inter quos Almanos fuerunt multi Iudeorum etc. Papa, datis quatuordecim centis milibus ducatorum, facto contractu et pacto esse de una familia cum Carolo cesare, Ferdinandi fratre et de eisdem armis esse cum illis, ex castro Angeli liber dimititur.

Anno domini **1531** Iohannes rex Hungarie oppugnatur in Buda per Almanos per unum quartale anni, et pro magna parte muri civitatis Bude fuerunt fracti, alii autem perforati; neque tamen Almani prevaluerunt, quia imperator Thurcarum fuit auxilio Iohanni Hungarie.

Anno¹⁾ domini **1526** heretici Lutherani in urbe Gdano quidam decolantur, quidam exilio eiiciuntur, quidam vinculis alligantur per serenissimum et christianissimum Sigismundum, huius nominis primum, Poloniae regem.

Item eodem tempore Podolia per Thartharos vastatur, existente rege in Prussia cum pontificibus et magnatibus.

Item eodem tempore predictus Ludovicus, rex Hungarie, per Thurcas occiditur.

Anno ²⁾ domini **1527** Lithwani diebus Ianuarii Thartarorum viginti sex milia prostraverunt, ultra fines Kyow quadraginta miliaribus, et triginta milia hominum captorum de eorum sacrilega manu eripuerunt, Thartharorumque in compedes et vincula septem milia receperunt, quorum aliquos imperatori et pape miserunt etc. Rex autem Sigismundus Cracovie tunc cum omnibus primatibus tam spiritualibus quam secularibus conventionem generalem celebravit, et audita hac fama de triumpho suorum, missam de Assumptione Marie virginis cum Te deum laudamus decantari iussit, cum omni clero, in omnibus terris et ecclesiis earum etc.

Anno domini ³⁾ **1528** exeunte serenissimo Sigismundo cum regina Bona coniuge sua Lythwaniam ex Cracovia, ex tunc mense Aprili die 24, exivit ignis Cracovie circa portam novam, in aciali domo fabri, versus Grodek, que est curia advocati Cracoviensis communiter dicta, et in tribus horis conbussit omnes plateas ligneas: sancti Nicolai infra muros, sancti Spiritus cum ecclesiis ambabus, sancti Floriani, Slawkoviensem cum balneis, officinam intra muros cum instrumentis bellicis, que erant aliquot milium ducatorum precii, claustrum sancti Marci cum omnibus adiacentibus domibus usque ad ecclesiam sancti Stephani. Item totam ci-

¹⁾ Trzy następujące zapiski znajdują się już, choć w innej formie, wyżej, na str. 103. ²⁾ Wapowski w *Ss. rer. Pol.* II 218. ³⁾ Tamże str. 221.

vitatem Clepars cum suburbiis et ecclesia
saneti Floriani et sancti Philippi et sanc-
te Crucis, excepta sancti Valentini et
hospitali suo, que tamen erat combusta
5 ante duos annos.

Dicunt antiqui, quod ex eodem loco
exiverat ignis anno domini **1494** ¹⁾ in
die sanctorum Petri et Pauli apostolorum ²⁾
hora prima noctis, et continuando usque
10 ad horam ortus solis eadem loca conflagraverat, excepta civitate Kleparz.

Item ³⁾ eadem estate in mense Mayo die
18, claustrum Zwyrzyneczs totum conflagratur, et exinde volavit ignis per Wy-
15 slam comburendo, unum predium ex altera
parte Vysle incendit, pretorium Kazymyrye
et medium civitatis eius, versus meridiem
et ortum solis, et macella carnificum cum
toto pretorio.

20 Item eadem pars Kazymyrye conflagrata
fuit igne anno domini **1505** absque pretorio et macellis.

Item eodem anno domini **1528** mense
Iulio tantum effluxerat et inundaverat, quod
25 usque ad curiam dictam Lobzow in Nigra
villa attigerant aque, et ex altera parte
Wysle, usque ad monticulos, sic, quod
omnes ortos, campos, prata, agros cum
frumentis, sepes omnes, piscinas sub ca-
30 stro Cracoviensi effluens in Rudavam, ex-
cepta piscina regali ad sanctum Leonhardum post Kazymyryam. Et iste aque fecerunt maius dampnum, quam ipse ignis,

licet etiam ignis infinita dampna fecerat.
Et hominum trecentos suffocaverat, aliquos
etiam sacerdotum.

Item ⁴⁾ eodem anno **1528** mense Octobri serenissimus Iohannes, dei gratia rex Hungarie, auxilio Turcharum ex Tharnow ex Polonia versus Hungariam proficiscitur in die sancti Francisci, et demum Bude^{pařdz. 4.}
sedi sue regali restituitur et denuo confirmatur in regem, licet ante fuerat coronatus. Austria vastatur ut supra.

Anno domini **1530** mense Februario die 20 dominica sexagesima, serenissimus et christianissimus rex Polonie, Sigismundus, huius nominis primus, filium suum, Sigismundum Augustum, anno etatis sue decimo fluente, in regem Polonie, providendo futura et consulendo paci, adhuc in vita sua sanus existens, coronavit.

Item eodem anno domini **1530** mense Iulio die 21 in vigilia sancte Marie Magdalene, idem rex volens consummare castrum Cracovie, quod ex toto funditus in castello ipse renovavit, incepit ponere fundamentum edificii murorum ex parte meridionali, versus sanctum Bernardinum, inter turrim altissimam dictam *Lubramka*, et inter atria orientalia eiusdem castris; cuius fundamentum est altitudinis cubitorum decem et septem usque ad vivam rupem sub arena pulcherrima, ex qua aque distillabant in floridum, magistro Bartholomeo Florentino operante, qui etiam

¹⁾ Nie wie o tem Miechowita zresztą tak dobrze o takich wypadkach poinformowany.

²⁾ 29 czerwca. ³⁾ Toż Wapowski w *Ss. rer. Pol.* II 224. ⁴⁾ Wapowski w *Ss. rer. Pol.* II 224-8.

consummavit capellam regiam assumptionis Marie et capellam Petri Tomicii episcopi Cracoviensis, tituli sancti Thome Canthuariensis, anno eodem¹⁾. Hic Bartholomeus, civis Kazymyrie, domus acialis eundo in circulum ex Cracovia ad manum sinistram, vir philosophie amator, totus bonus etc.

Item, eodem anno domini **1530** consummata et completa est turris ecclesie cathedralis Cracoviensis, in cimiterio sita, supra capellam sancti Sthephani, que turris est elevata in tecto et muro et ambitibus preciosis etc.

Item, anno domini **1530** latrocinia et vastaciones inter Hungaros scissos ita, quod hii, qui tenebant cum Iohanne rege, vastabant eos, qui tenebant pro parte regis Bohemie, Ferdinandi, et econverso: unde Iohannes rex Hungarie, fretus auxilio Turcharum, intravit et trucidavit granicies Moravie et aliqua dominia, circa fluvium Wah, eorum, qui contradicebant sibi. Interim autem, videlicet eodem anno et tempore, mense Septembre et Octobre et Novembre, legati tam Ferdinandi, regis Bohemie, quam Iohannis, regis Hungarie et principales Sigismundi, regis Polonie et aliqui duces ex parte cesaree maiestatis convenerant Poznaniam, Polonie maioris civitatem, ad faciendam compositionem inter predictos reges. Verum hoc non attento, milites, qui erant ex parte regis Bohemie Ferdinandi, obsederunt Iohannem

regem Hungarie, in civitate et castro Budzyn tertia die post festum undecim milium sanctarum virginum²⁾ et ita fortiter expugnabant, quod decem milia globorum ferreorum iniecerunt in civitatem, et muros in multis locis perforaverunt, et tandem in festo sancti Thome³⁾ repulsi et trucidati. Ibi fames magna erat Hungaris, quod XII milia equorum comederent et hiis deficientibus, coctam avenam etiam 10 manducabant.

Anno domini **1530** Tyberis fluvius in tantum inundavit, quod aliquot centena domorum Rome corruerunt, et multa milia hominum submersit. Quidam senator predives et famatus cum filiis et filiabus et tota familia sua et curia sua, magnifico opere constructa, ante castrum Angeli, per aquas sub nocturno tempore oppressus et absorptus, domo penitus dissipata. Et multe domus Rome corruerunt, et aliquae sub terram devorate et absorpte sunt.

Eodem fere tempore duo regna regis Anglie videlicet Holand et ⁴⁾ mare absorbit cum civitatibus, oppidis, villis et hominibus et iumentis, ubi nil amplius apparet nisi aqua maris.

Anno domini **1531** campana horologii super turrin ecclesie parochialis Cracoviensis per carpentarium Stanislaum Ade de Iaworznyk sculteti, exaltata et locata est, magnifico ac egregio domino Luca Noskowsky, medico regio, ac sagaci viro domino ⁴⁾ Franczsceterisque domi-

¹⁾ Dalsze słowa tego ustępu zdają się być dopisane później, i widocznie są pomyłone. Ob. str. 114. ²⁾ 24 października. ³⁾ 21 grudnia. ⁴⁾ Zostawiono próżne miejsce na drugą nazwę.

nis consulibus civitatis Cracoviensis operam et impensam ad id spectantem impendentibus.

Item ¹⁾ eodem anno Valachi terram *Pokuczye* spoliando in suam dicionem surripiunt, sed tempore autumnu, campiductore Iohanne de Tharnow, prostrati, vexilla cum maximis machinis bellicis eorum oapta, in castrum Cracoviense adducta 10 sunt.

Schola ecclesie cathedralis Craceviensis per venerabilem dominum Nicolaum Bedlensky, scholasticum, canonicum vicariumque in spirtualibus Cracoviensem, in 15 fundamentis erecta, et tandem anno 1532 in muro et tectura constructa est ²⁾. Et anno 1533 consummata.

Anno domini 1532 Hamer officina fabricorum cum maleis in aqua et cum piscina circa cannale Cracoviense circa ferale penes piscinam regalem, per artem Stanislai Adam de Yaworznyk, Myslynicensem scultetum, construitur ²⁾. Qui mortus est 25 anno 1537 post pascha, in die sancti Stanislai ³⁾.

Anno domini 1532 Thureus pro parte Iohannis Stephani, regis Hungarie, ingressus provinciam Austrie et adiacentes terras usque ad montes dictos Chorythani, et Sclavoniam meridianam devastando exterminavit. Imperator autem Almanorum, Carolus, Hyspanie rex, cum ducibus et

conferstibus, magno collecto exercitu, septem miliaribus a Thureis castrametatus, non fuit ausus resistere Thureo; sic ille Thureus onustus preda recessit, et Carolus confusus, suos milites domum remisit. Sic Almani discordes in fide, aliqui apostati a Christo, a cerimoniais, confusionem magnam et dampna sunt passi. Utinam saperent et intelligerent.

Anno ⁴⁾ domini 1533 diluvia Cracovie fuerunt. Primum infra octavas Epiphania-^{stycz. 6-13.} rum post nives et gelua magna veniens, resolutio repentina movens ex Hystula composuit glacies ex opposito horti regine, usque ultra claustrum monialium, in ferali aqua autem circuibat per rippas post Casymyriam et in planicies ad Nigram villam. Et post aliquot dies calefacta moles cum arena, mote sunt glacies ille, et surgentes descendebant per alveum et sinum Visle, expellentes aquam extra ripas; sic domus adiacentes subvertit, aliquas aquis repletas destruxit, et infra unam diem aqua in ripas suas intravit, et iterum secuta est hyems et stetit usque tempus vernale.

Secundum diluvium post octavas visitacionis Marie incepit cum pluviis densis. A principio Iunii erat coniunctio Solis, Saturni et Veneris et Mercurii in ultima facie Cancri, Mars autem in decimo ♄. ♀ in gradu 18 ♀ et Luna in Aquario, Sol vero 23 Cancri. Inundatio

¹⁾ Wapowski w *Ss. rer. Pol.* II. 231. ²⁾ Dalsze słowa później w texcie tą samą ęką dopisano. ³⁾ 8 maja. ⁴⁾ Na brzegu tej strony oznaczył autor figurami stosunek planet do siebie w czasie tej powodzi.

inceptit a coniunctione Veneris cum Saturno in gradu decimo nono ☿ die septima menssis Iulii. Et in tantum creverunt aque, quod longe lateque exierunt in campos, piscinas et domos, modico minus, quam illud precedens diluvium, quod erat eodem mense anno 1518. Duravit inundatio ad festum s. Marie Magdalene. Item eodem mense et die, quo ineperunt pluvie et innundaciones aquarum, anno videlicet domini 1533 apparuit cometa magnus circa polum articum ex opposito urse maioris in signo thauri, in quo tunc stetit et gradiebatur Mars. Oriebatur autem a principio noctis, exoriente sole occultabatur supra civitatem Cracoviensem sub radiis solis, quia movebatur circa polum antarcticum porrigens virgam ab ortu in occasum versus Romam. Et usque in vigilia sancti Iacobi visus adhuc erat hora septima noctis supra civitatem Cracovie, ita, quod sole oriente veniebat in medium celi, supra zenit Cracoviense¹⁾. Cuius effectus mox in die sancti Iacobi apparuit, nam quidam Iacobus de Czczyeschow, regni Polonie, qui fuit magnus doctor et protunc rector universitatis, Cracovie canonicus et officialis ecclesie cathedralis Cracoviensis, vir elemosinarius et exemplar sacerdotum, in die sancti Iacobi patroni sui, que fuit dies vigesima quinta mensis Iulii, vespere infirmatus feria sexta, mox die tertia se-

lipca
24.lipca
25.lipca
26.

quenti, dominico,²⁾ post horam secundam noctis sequentis, mortuus, celo reddidit spiritum multis virtutibus decoratum.

Inundatio aquarum 1534 inceptit a 26 die Aprilis. Mars etenim coniungebatur 5 Saturno in die sancte Crucis, die 3 Maii³⁾, et Luna in aspectu quarto ad Martem et Saturnum applicata die 16 Aprilis. Tota illa die nix magna et humida cecidit, arbores ad terram cum foliis prostravit, 10 et deinde nocte et diebus sequentibus casus pluviarum nives resolvit, et exinde inundatio cum pluviis usque ad diem sancti Stanislai. Et eadem estate etiam.

Item, in die sanctorum apostolorum 15 Petri et Pauli⁴⁾ et sequentibus tribus diebus et noctibus continuavit casus pluviarum densissimus et spissus sic, quod aqua stare videbatur in montibus et campis per faciem terre, et exinde venit diluvium maximum, ab antiquis non visum, sic, quod cooperuit piscinas, domos, sepes, agros, silvas, dirumpendo sepes, piscinas et domos multas in ripis ex fundo recepit. Item, inter Cracoviam et Cazymy-25 ryam pontem magnum super Wyslam in tres partes confringendo, integre ex fundo recipiens, in suburbio dicto *Grzegorzsky* in campo reposuit, feria sexta in crastino visitacionis Marie⁵⁾ hora octava, luna 30 existente in signo arietis. Et post introitum Saturni in signum leonis cepit aqua minui, et in pro festo sancte Margarethe⁶⁾

¹⁾ Dalsze słowa są później tą samą ręką dopisane. ²⁾ 27 lipca. ³⁾ Na brzegu wyraził to autor znakami astronomicznymi ☿ et ♄ in secunda facie Cancri. ⁴⁾ 29 czerwca, — 2 lipca. ⁵⁾ 13 lipca. ⁶⁾ 12 lipca.

aqua intravit in alveum suum. Item circa
Cazymyryam, inter claustrum sancte Ca-
therine et rupellam, aliquot domos acce-
pit aqua et ripam usque ad murum
5 diruit, et magna pars muri corruit. Item,
Danubius minor circa Novum Forum et
Sandecz pontes omnes dirumpendo absump-
sit. In aliquibus eciam ecclesias et villas,
molendina recepit. In villa Shramowce
10 Danubius ecclesiam ex integro et septem
domos recepit. Circa oppidum Novum
Forum, id est: *Nowytarg* tres pontes fregit.
Item villam Długopole dirupit. In Trze-
meschnya ecclesiam subvertit, piscinas mul-
15 tas dirupit.

Bellum non dissuadendum cum pro
tutela ecclesiastice dicionis susci-
piendum foret.

Sed arma, non propter victoriam,
20 neque propter iniuriam vindican-
dam, sumenda esse.

Sed propter pacem obtinendam.

Finem vero belli, non rapinam aut
gloriam, sed quietem esse debere
25 Anno domini **1571** fuerunt magne inun-
dationes Rome.

Item inundationes magne Rome anno
domini **1613**.

Item anno domini **1335** pro festo sanc-
30 torum apostolorum Petri et Pauli¹⁾ fluvius,
dictus San, inundacione sua magna multa
dampna fecit, villas aliquas et predia cum
armentis et frumentis, feno etc., molendina
et castra lignea frangendo, absumpsit.

Item eodem anno pro festo assumptionis^{sierpn. 15.}
nis et per totam octavam pluviarum ca-
sus magnus, unde pro festo sancti Bar-^{sierpn. 24.}
tholomei fluvius dictus Wislha ultra ri-
pas multum exerruerat, paulo minus, quam
anno preterito. Eodem tempore conventus
et nuptie magne Cracovie, quia rex Si-
gismundus filiam suam²⁾, primogenitam
ex regina Barbara nuptui tradidit Ioa-
chim duci Brandenburgensi³⁾, pro qua
solus venerat cum aliquibus ducibus et
pontificibus, et quingentis equis armatis,
et multis puellis in curribus deauratis,
cooperatis axamento et auro; et duabus
septimanis tripudia et convivia fecerunt
solenniter et magnifice; cui Sigismundus
rex Polonie cum filio suo, Sigismundo rege
Polonie, in obviam cum armatis Landis-
knechtis et innumerabili procerum comi-
tatu ultra oppidum Klepars exiverant, et
ipsum inter se ad castrum Cracoviense
conduxerunt: rex senior a manu dextra et
iunior a sinistra. Et venientes ad ambi-
tum castri, inclinantes se principes de-
scenderunt ad hospicia eis preparata. Et
sequenti die dominica contraxerunt, et
deinceps ipse dux circa sponsam suam in
castro manebat die et nocte usque ad
discessum ad propria etc.

In discessu similiter ex Cracovia rex
Sigismundus cum filio suo Sigismundo
ipsos conduxerunt, usque extra oppidum
Kleparz, cum eodem solenni aparatu ar-
matorum et militum, cum magna cuncta-

¹⁾ 28 czerwca. ²⁾ O poselstwie, które miało przybyć 14 marca 1535 i o weselu
patrz Bielski: Kronika wyd. Turowskiego 1068—70. ³⁾ *Berbaycensi*, rękop.

cione valedicentes sese invicem, usque ad crepusculum diei, sole occasum petente. Prefatus illustrissimus princeps Ioachim Brandeburgensis, dei gratia tocius Marchie dux, sacri Romani imperii elector etc., cum serenissima principe virgine Hedvige, prefati invictissimi Sigismundi regis Polonie natu maiore filia, ad curiam protunc magnifici domini Severini Ponner in Balice pernocturnaturi discesserunt, ibidem sollemniter cum copia malmatici, muscatelle vini et ceterorum pro tali solennitate necessariorum tractati sunt. In crastinum, similiter post meridiem, in Elkus ad nocturnandum discesserunt.

Ad hanc solennitatem nuptialem equitando rever. dominus Mathias Drzewyczsky, arciepiscopus Gneznensis, infirmus obiit.

Eiusdem ¹⁾ anni, tempore estivo, prefatus rex Sigismundus compulsus iniuriis scismatici ducis Moscorum, qui igne consumpserat magnam partem ducatus Lythwanie, missis exercitibus Polonorum et Lythwanorum in Moscoviam, aliis convivantibus Cracovie in prefatis nupciis, aliis vero Moscoviam vastantibus, et primo terram Syewyoryensem invadentes, castrum Starodub funditus everterunt²⁾. Quod rex in instanti denuo reedificare precepit. Et peracto connubio solenni, in crastino

sancti Hyeronymi³⁾, iterum versus Lythwaniam cum Bona regina, consorte sua, et cum Sigismundo suo filio, novo rege, profectus est.

Item, post recessum maiestatis regie ⁵ oppidum Wyeliczka in die sancti Severini episcopi⁴⁾, hora prima noctis sequentis succensa, tota nocte exarsit, zuppatum et montes et officine et templum intactis manentibus, feria sexta ⁵⁾. 10

Item, feria sexta sequenti ⁶⁾ eodem anno reverendissimus in Christo pater et dominus, dominus Petrus Thomicius, dei gratia episcopus Cracoviensis, obiit, qui multa bona ecclesiis et panperibus fecit ¹⁵ sepultus in die presentacionis, ⁷⁾ in capella sua, quam fabricavit.

Anno domini 1536 Iohannes Lathalsky, episcopus Poznaniensis, in episcopum Cracoviensem, in die sancti Blasii⁸⁾ eligitur, ²⁰ suscipitur et publicatur cum cantico: Te deum laudamus. Hic venit Cracoviam pro festo corporis Christi ⁹⁾ quo intrante Cracoviam, omnes captivos emittere mandavit. 25

Anno domini 1536 pro festo ¹⁰⁾ et in die sancti Luce Evangeliste ¹¹⁾, quod fuit die 14 Octobris teria quarta in ecclesia cathedrali Cracoviensi post matutinum usque ad vespas silentium et terror ma- 30

¹⁾ Bielski wyd. Turowskiego 1070. ²⁾ Dalsze siedm słów tą samą ręką przekreślone. ³⁾ 1 października. ⁴⁾ 23. października. ⁵⁾ 29 października. ⁶⁾ Zgodnie z tem („w piątek przed WW. SS.“) ma Bielski tamże 1071. ⁷⁾ 26 listopada. ⁸⁾ 3 lutego. ⁹⁾ 14 czerwca. ¹⁰⁾ *Pro festo* jest tu widocznie zamiast *in vigilia*, oznaczenie takie było w kołach duchownych w XVI wieku więcej używane niż *in vigilia*, czego dowód znajdujemy w kronice Jana z Komorowa (ed. Zeissberg Wien 1873). ¹¹⁾ 17 października.

ximus fuit, quia tunc exivit ignis ex stubella ante cubiculum regie maiestatis, rege protunc existente in Lythwania; consumpsit pallacia superiora cum tecturis suis,
 5 preter *Kurza noga*, incipiens ab eadem stubella usque ad turrim Lubranka.

Accidit autem et lamentabilis damnum. Nam ¹⁾ cum quedam stubella in medio palatii consistens, ex opposito valve castelli sollicitius defenderetur, quibusdam porrigentibus, quibusdam trahentibus aquam per duo pinnacula, cecidit medium cannalis id est *rynna* et duo camini super columpnas et pinnacula, que corruerunt
 15 cum columpnis et viris strennuibus, qui sic ministrabant aquam, et oppresserunt eos, (o lamentabile dictum!) quibusdam fregerunt caput, dentes, brachia, manus, pectus, quibusdam crura, ossibus fractis apparentibus.
 20 Fluit cerebrum sanguine tinctum, loca oculorum apparent, quibusdam nec signum faciei. Portantur demum ad cimiterium, iacent sic vespere, nocte et mané, nec erat, qui sepeliret. Quidam autem semivivi asportantur Cracoviam, quidam concussi incedunt quasi amentes, quidam fumo et labore fessi tussitant, quidam talia videntes merore tabefacti; mulieres lamentabantur viros et filios suos. Venerat ad
 30 deffensam tecta pene Cracovia, sed timebatur fraus, ne corona raperetur et thesaurus. Nec missi sunt in castrum usque die lucēte et tarde. Aderant quoque in arce tres reginule, quas regina reliquerat

eundo cum rege Lithwaniam. Hec dimisse erant ex castro, et deducte cum fabricibus ad domum magni procuratoris, ad circulum Cracoviense, ex opposito sancti Adalberti etc. Sequentē autem nocte reviviscit ignis, qui in die latuit, iamque turris altior omnibus, Lubranka nomine succenditur. Pulsantur campane, fit terror maior, quam fuit, sed divina favente gratia per carpentarios et alios viros, qui, pretio promisso custodiebant castrum, ignis suffocatur et diripitur per sarras et alia instrumenta. O speculum regni auro et magno pretio, castrum dico Cracoviense, mox iam tunc in edificio finiendum, repente sublatum. Iam enim parva erant ad consummandum in residua stuba, versus claustrum sancti Bernardini. Qua autem occasione, quave providencia vel potius permissione divina, sic factum sit, ignoratur. Multi tamen sicut et tempore belli veria opinantur; certius tamen dicendum et cum propheta orandum est: Omnia, que fecisti nobis Domine, in vero iudicio fecisti, quia peccavimus tibi, et mandatis tuis non obedivimus; sed da gloriam nomini tuo, et fac nobiscum secundum misericordiam tuam.

Eodem tempore post talia, feria quinta in vigilia vigilię sancti Martini, reveren-
 9. dissimus pater et dominus Cricius, novellus archiepiscopus, venit Cracoviam ad conventionem generalem, cui obviam venit omnis clerus et populus ad ecclesiam pa-

¹⁾ Bielski wyd. Turowskiego 1073.

rochiale sancte Marie in circulo Cracoviensi, et deduxit ad ecclesiam cathedralem in castrum.

histop.
12. Anno eodem domini **1536** regia maiestas cum rege novo filio suo etc., dominico die in crastino sancti Martini Cracoviam venit, mestus de castro combusto, sed multo magis de subditis suis circa conflagrationem castri concussis et suffocatis.

lipca
4. Anno domini **1537** in mense Iunio legati Moscovitarum in novem centis equis Cracoviam venerunt, et die sancti Procopii, iuramentum ex utraque parte pro omaggio factum est. In crastino vero rex Sigismundus cum filio rege iuvene, ex Cracovia contra vogevodam Walachorum profectus est, in quatuor milibus et quingentis sedecim equis curie sue, relicto legato Walachorum Cracovie. Hiis diebus dominus Iohannes Lathalsky in archiepiscopum electus est, post mortem Cricii archiepiscopi, et Choyeyski in episcopum Cracoviensem, et Ianussius in Poseniensem.

Anno domini **1537**, expedicio in Valachiam et dissensio nobilium facta fuit in Leopoli, que turbine ventorum et tonitru ac fulmine sedata est, fugientibus et dispersis omnibus.

Anno sequenti, missus dominus Tharnowsky cum exercitu et apparatu forti, obsidendo castrum Chocym suffodit, sed Thurcarum imperatore Valachiam intrante a cepto desiit. Et sequenti anno Valachi cum Polonis fedus fecerunt cum iura-

mento, pro mutua defensione contra paganos.

Eodem anno Mathias, carpentarius Cracoviensis, post mortem Stanislai, sui patris, in locum eius succeptus est, et feria 5 secunda, in crastino sancte Marie Magdalene, quod fuit die 23 mensis Iulii, coram consulibus fecit iuramentum pro fidelitate. Et sequenti die dominico ¹⁾ in die sancte Marthe, hospite Christi, accepit matrimonio (cum) Ursula virgine in ecclesia sancte crucis ad sanctum Spiritum, infra vespervas, et continuavit edificium magni pontis Cracoviensis, quod pater suus inceperat edificare super fluvium Wyslha²⁾ 15 et finivit anno domini **1540**.

Anno domini **1537** Valachi devastarunt *Pokuczye* in Podolia.

Anno domini **1538** rex iuvenis, Sigismundus, per patrem cum quadraginta 20 milibus armatorum et cum magnis machinis Valachiam directus, castrum Choczym subfodit et Valachi territi concordiam inierunt cum Polonis perpetuam.

25

Anno ³⁾ domini **1539**, rex Hungarie Iohannes accepit Elizabeth alias Isabellam, filiam regis Polonie, Sigismundi, sororem regis Polonie iuvenis Sigismundi, in uxorem et reginam Hungarie, pro qua 30 venerat dominus Perenni Petrus cum quodam pontifice in quadringentis equitibus, ex manserunt Cracis per duas hebdomadas. Quam desponsaverunt dicti legati die dominica crastina post conversionis sancti

¹⁾ 29 lipca. ²⁾ Dalszych kilka słów później dodano. ³⁾ Bielski tamże 1080.

Pauli¹⁾. Equitaverunt cum ea per Sandecz in Caschoviam et inde ad locum coronacionis cum magno comitatu tam Polonorum, quam Hungarorum, cum leticia immensa, cum ductilibus tubis regis Polonie etc. Coronata in reginam Hungarie die XXIII Februarii, et in crastino in thalamum sponsi sui inducta, in die sancti Mathie apostoli. Dominus conservet eos et unificet illos, et beatos faciat eos etc.²⁾

Item eodem anno Aprilis mensis die 19, quod erat sabbatho post conductum Pasce, quedam notabilis femina Catherina Melchierowa, civissa de Cracovia, habebat lapideam in circulo Cracis versus meridiem, prope lapideam dictam *Xyżgacza*³⁾ conversabatur cum iudeis et seducta, suscepit errorem ipsorum, abnegans Christum et virginem matrem dei et Christi, ac totam fidem abiectit. Ideo cremata est in circulo Cracis, ante lapideas dictas *krupkowye*, versus ecclesiam beate virginis in foro. Cineres et pulvis in Wyslam proiecti sunt etc.

Anno domini 1540 Elysabeth, Hungarie regina, peperit filium pro festo corporis Christi⁴⁾, citra vel ultra hoc tempus. Et tandem in mense Augusto Iohannes rex, maritus eius, mortuus est.

Eodem anno, rege Polonie Sigismundo cum regina Bona et Sigismundo filio ipsorum existentibus Lythwanie in Wylna, nobilis dominus Severinus Bonar, magnus procurator castri Cracoviensis et zupparius,

castellanus Byecensis construxit stubam maiorem, versus clastrum Bernardinorum et obstagia alias *szcziti* inter palatia regia, inter tecta, et domum capellanorum capelle regalis assumptionis, in domo frumentaria, in castro Cracoviensi.

Eodem anno pro festo nativitat^{is} Marie, per quinque dies fuit iubil^{us} annus Cracovie, ad beatam virginem in circulo et sanctum Franciscum. Sanctissimus enim dominus Paulus papa tertius, concesserat indulgentiam et remissionem omnium peccatorum omnibus Christi fidelibus contritis et confessis, vel habentibus prepositum confitendi tempore debito, qui porrexerint elemosynam pro redimendis quadraginta monachis monasterii sancte Marie de insula Strivvalli, quos hostis christiani nominis, Barbarossa, classis Turcharum prefectus, captivos detinet in urbe Constantinopoli, et pro reedificatione prefati monasterii, usque ad fundamenta diruti ab eodem Barbarossa. Que quidem indulgentia statuebatur tantum in ecclesiis beate virginis in circulo et sancti Francisci. Et duravit a die dominico proximo ante nativitat^{is} Marie, que fuit quinta Septembris, usque ad nonam diem, eiusdem mensis, inclusive. Et monasterium istud fuit circa montem Synaii ad sanctam Catharinam sub monte. Aliud vero monasterium est supra, quod non est violatum, quia in alto monte situm, ubi per duos menses

¹⁾ 26 kwietnia. ²⁾ Ustęp ten dopisał ktoś oczywiście zaraz po koronacyi.

³⁾ O tej kamienicy patrz Helcel: Starod. prawa polsk. pomniki II 939, 945. ⁴⁾ 25 maja.

id est Aprilem et Maium, manna de celo cadente et non alio cibo, vescuntur monachi etc.

Bartholomeus Bereci Florentinus, regis Polonie Sigismundi primi murator castri Cracoviensis et capelle assumptionis beate virginis in castro Cracoviensi, interfectus fraudulenter per unum Italum ex invidia, in circulo Cracoviensi, ante lapideam dictam *Carnyowska*, sepultus Cazymyrie ad Corpus Christi, anno domini 1537 die mensis Augusti. Ubi et epithaphium est: Hic iacet Bartholomeus Bereci, Florentinus, regie maiestatis architector, multis virtutibus, litteris¹⁾ et variis artibus mechanicis ornatus etc.

Eodem²⁾ anno domini 1540, mox post mortem Iohannis regis Hungarie, venit rex Bohemie Ferdinandus in autumpno cum XVI milibus marcialium, et obsedit Budam, in qua erat regina Hungarie Isabella cum puero suo filio, sed multis iniectis tormentis nihil profecit. Tandem accessit ad Albam regalem, dictum *Wysshegrad*. Ibi similiter nihil obtinuit, et recessit hyeme instante. Interim regina baptisavit filium suum primogenitum, cui dominus de ordine sancti Francisci monachus, qui protunc erat potens et thesaurarius regis Iohannis, utpote, quia de genere magno ortus, imposuit nomen rex Iohannes Sigismundus ex patre et avo.

Anno 1541 iterum Ferdinandus rex, collecto exercitu bene armato, circumdat

et summitates castri Buda instrumentis bellicis deicit, et superiora atria eius frangit, sed non profecit, quia Turcarum millia ducenta, in vigilia sancti Bartholomei,³⁾ exercitum Ferdinandi numero 5 XXIII milia, inter Budam et Albam regalem castrametatum, totaliter occidunt, et instrumenta bellica numero centum et quinquaginta receperunt. Item pulveris vasa 70. Item magnum numerum globorum ferreorum, mordarios multos, pontes et naves oneratas cum rebus necessariis, currus et equos, pannos adamascos, axamenta, thesauros multos, clenodia ex auro et argento, in vigilia sancti Bartholomei. 15

Eodem anno, in mense Semptembri, factus fuit concursus omnium planetarum, videlicet: Mars in fine Leonis, Iupiter in fine Virginis, Venus, Mercurius, Saturnus, Sol in Libra, et a 15 die Semptembris ad 20 eiusdem 23 fuerunt decem coniunctiones inter planetas, ex quibus casus pluviarum non modicus, et infra octavas nativitatis Marie, diluvium Vysle non mediocre et aliorum fluminum. 25

Regina Isabella cum puero suo filio libere dimissa ex Buda, cum sua familia et omnibus rebus et thesauro, ex precepto imperatoris Thurcarum deducta est ad castrum dictum *Lyppa*, cui data est terra 30 Septemcastrensis pro dote etc.

Item notabiles mercatores et iudei et cives aliqui ex Buda translati sunt ad Constantinopolim.

¹⁾ Z tej strony nieznana osobistosć; porównaj str. 106. ²⁾ Bielski w wyd. Turowskiego 1086. ³⁾ 23 sierpnia.

Item eodem tempore et anno pestis maxima in Austria.

Item Praga Bohemie igne conflagrata est.

Item eodem tempore tempestates magne 5 erant

Anno domini **1527**, in vigilia sancti Mathei, que fuit 20 mensis Septembris, Albertus, infantulus abortivus, in venationibus Nyepolomycensibus natus, serenissimi 10 mi Sigismundi primi, regis Polonie etc. cum serenissima domina Bona Sforcia Aragonie etc. dei gracia regina Polonie, coniuge sua, ibidem fuit sepultus. Tandem Cracoviam translatus, opera serenissime 15 matris sue piissime, et simul cum serenissimo patre suo, anno domini **1548** humatus est in cistacula plumbea, ad caput patris positus, in die sancti Iacobi vel sancte Anne ¹⁾.

20 Campana magna pro ecclesia cathedrali Cracoviensi per divum Sigismundum, huius nominis primum, dei gratia regem Polonie, fusa et data est anno domini **1520**; deo optimo maximo ac virgini 25 deipare sanctisque patronis, hanc dignam animi operumque ac gestorum suorum magnitudine, fieri fecit anno salutis **1520**.

Si placet forma viciis, hanc contaminare caneto;

30 Ast si non placet, hanc virtutibus repende.

Anno **1538** ²⁾ serenissimus Sigismundus Augustus a patre suo, rege Polonie Sigismundo, mittitur in Valachiam cum 40 milibus armatorum etc.

Anno domini **1539** rex Hungarie, Ioannes Vayda, accepit uxorem nomine Isabellam Sigismundi regis Polonie filiam, que die XXIII Februarii incoronata est. Hec anno **1540** circa festum corporis Christi peperit filium Ioannem Sigismundum, qui puer coronatur in regem Hungarie.

Anno domini **1543** in die Iohannis ante portam latinam, mensis Maii die VI, Sigismundus Augustus rex Polonie accepit uxorem, filiam Ferdinandi regis Bohemie, nomine dictam Elyzabeth, que die eadem coronatur.

Eodem anno a festo sancte Marie Mag- ^{lipca 23.}
dalene usque ad festum sancti Martini ^{histop. 11.}
Cracovie et per loca adiacentia pestis maxima fuit, multaque milia hominum absumpsit. Iterumque anno domini **1545** pestis, minor tamen, insurrexerat.

Item anno domini **1545** Elyzabeth regina, Sigismundi Augusti in Vilna Lythwanie moritur, et ibidem sepulta penes divum Kazymirum in Domino requiescit.

Item anno domini **1547** Sigismundus Augustus accepit uxorem Lythwanam, viduam, nomine Barbaram, cum qua Cracoviam venit in die sancti Valentini anno ^{luteo 14.}
domini **1549**.

Anno eodem in vigilia sancti Luce evan- ^{psal. 17.}
geliste, ignis consumpsit tres curias notabiles et alias domos, videlicet: Rapstyn, Szafranyecz, Lyganza, vicecancellariatum et alias, penes murum a parte meridiana, incipiendo a porta castri, usque ad turrim

¹⁾ 25, 26 lipca. ²⁾ Zdarzenia te opisane były już wyżej na stronie 112.

dictam Lubrancam, turres duas et tecturam muri castrensis, manente ecclesia sancti Michaelis, sancti Georgii, domo psalteristarum.

^{luteo}
9. Anno domini **1552** in die sancte Apolonie hora XX, serenissima domina et domina Isabella, dei gratia regina Hungarie, relicta vidua post mortem olim, serenissimi olim domini et domini Iohannis Stephani, dei gratia regis Hungarie, venit ad castrum Cracow in magna solennitate hominum armatorum, cum filio suo Iohanne Sigismundo, per officiales regie maiestatis, qui pro tunc fuit Pyotr-kowie in conventionem, suscepta.

Hec anno domini **1539** mensis Februarii 23 in reginam Hungarie fuit coronata, in die ¹⁾ sancti Mathie apostoli.

Anno domini **1552** serenissimus rex Polonie Sigismundus, huius nominis secundus, deposita veste lugubri post mortem consortis sue Barbare, tempore estivo visitavit Torungiam et civitatem Gdanensem et Marbork, et tandem pro festo sancti Michaelis profectus in Lythwanyam propter vigorem pestilentie in Polonia Maiori et Mazowia.

Eodem anno domini **1552**, sanctissimus in Christo dominus et dominus Iulius tertius papa, dedit Iubileum annum per universum mundum, dans cuilibet sacerdoti auctoritatem absolvendi omnia peccata et vota et casus, preter votum castitatis et ingressum religionis. Et in omni loco Iubileus duravit diebus XX post eiusdem

publicationem, pro concordia cesaris et regis Francie orantibus deum etc.

Anno domini **1553** serenissimus Sigismundus rex Polonie tertiam uxorem duxit, Romanorum regis Ferdinandi filiam, prioris regine Elizabet sororem germanam, nomine Katharinam, que coronata est anno eodem 1553 mensis Iulii die 30, dominico die Abdon, quam conduxit germanus frater eius Cracoviam. 5 10

Anno domini **1556** in mense Marcio, apparuit cometes rubeus, qui oriebatur sole occidente, etolvebatur circa polum articum; visa est feria tertia mensis Marcii ²⁾ et arsit diebus quindecim. 15

Secunda cometa apparuit ultima die mensis Marcii. Ista voluebatur extra ur-sam, que sunt stelle septem septentrionales. Cause horum fuerunt blasphemie contra sacramenta et contra cerimonias ecclesie christiane. Nam imagines sacrate eiiciebantur ex ecclesiis, et signa passionis Christi abscindebantur a columpnis in campis circa vias locate, et dispergebantur per campos. Et eiecte extra ecclesias com-burebantur in regno Polonie, in oppido dicto Wislicza. Crucifixum awlsum ab ecclesia, quidam nobilium filii ligatum trahebant per plateas, et suspensum in medio civitatis ad Pravgam sagitabant, et more Iudeorum blasphemabantur dicentes: Si tu es deus, defende te, remove pedes. Item, Cracovie et Cazymirie in diebus carnis-privii ³⁾ ducebant processiones in larvis et apparatu monachali et habitu sacro 20 25 30 35

¹⁾ Ma być in vigilia patrę str. 110 przyp. 10. ²⁾ 3 marca. ³⁾ 19 luteo.

sacerdotali et clericali. Item, domibus predicabant laici et mulieres, ecclesias contempnentes, sine aqua benedicta, sal et herbas non benedici asserebant debere, 5 communicare sub utraque specie deberi.

In Pinczow et in Nyedzwyedz erant quidam tales errores predicantes.

Eodem anno domini 1556 in Sochaczow Iudei empto sacramento Eucharistie 10 a quadam femina christiana, que Iudeis serviebat, vulneraverunt illud, de quo sanguis fluxit abunde. Et Iudei et illa femina igne conflagrati sunt; et sequitur plaga magna in regno Polonie.

15 Anno domini 1556 in mense Marc...¹⁾, Aprili quidam Iudeus, nomine Byenyasch, Schkolasticus synagoge Iudeorum in Sochaczow, provincie Masoviensis, in regno Polonie, habuit unam famulam christia- 20 nam, nomine Dorotheam, Lazerska cognomine. Hanc ipse prefatus Iudeus alloquens, pretio conduxit, ut sibi daret sacramentum corporis Christi. Quod et ipsa fecit. et feria tertia pasche, die septima 25 mensis Aprilis Iudeo tradidit in panniculo involutum, quo accepto prefatus Iudeus portavit ad sinagogam, et ponens ad Cudaer²⁾ supra scutellulam tenens pungebat acu. De fixisque sanguis fluebat abundanter, quem fudit in pixidem vitreum 30 unius oboli. Cuius partem misit Marco Iudeo ad *Konska wola*, et ipse Marcus detulit Iudeis in Lublyn manentibus. Quo sanguine Iudei congrunt vulnera circum-

cisionis puerorum. Et si sacramenti sanguinem habere non possunt, tunc emunt infantem christianum et sanguine eius hoc faciunt. Isti Iudei et Dorothea prefata sunt martirisati et tormentati et combusti feria quarta ante festum apostolorum Philippi et Iacobi. Iudicati ex confessione in 30. kwiet. 30. examinatione, in tormentis, in crastino Ascensionis domini, hoc est, in die sancte Sophie, Maii mensis die decima quinta. O quanta crudelitas Iudeorum nequissimorum cecorum. Alii quoque per alia oppida detenti et combusti sunt.

Hoc genus nequissimorum Iudeorum discurrit per totum mundum, per provincias, urbes, civitates, et contra fidem christianam, contra dominum Ihesum Christum varios errores seminantes, discordias inter Christianos excitant, ut predixit ille vir Mardocheus, in hystoria Hester.

Anno domini 1555 post festum sancti Michaelis, Cracovie tuguria, ubi pannus 29. wrześ. 29. venditur, et calciamenta sutorum, et alia circumcirca, ignis consupsit.

Item anno domini 1556 in die s. Sigismundi, ignis exiens penes fluvium Rudawa totum (Stradomiam)³⁾ hospitale sancte Hedwigis, sancte Agnetis ecclesiam cum clauastro, curiasque circumcirca, preter ecclesiam sancti Bernardini combusta sunt. Et per flumen Hystule saliens ignis, ecclesiam sancte Katherine et sancti Iacobi et omnes domos usque ad murum, Cazi- miriamque totam, sola ecclesia corporis

¹⁾ Nazwy tej nie dokończył pisarz. tę przekreślono.

²⁾ Słowo niewyraźne w rękop. ³⁾ Nazwę

Christi remanente; campanas tamen cum campanili, scolam monialium, totam plateam Iudeorum, sutores, balneumque cum adiacentibus domibus conflagravit.

Hec omnia, incipiendo hora decima nona tribus sequentibus horis quasi stramen vel fenum devoravit ignis; ecclesiam vero et claustrum et scolam in Rupella sancti Stanislai ignis non tetigit; sancti Lau-

rencii autem ecclesiam cum omnibus domunculis circa ipsam non movit ignis.

Item, eadem estate, anno 1556 oppidum dictum Wyeliczka, in qua sunt montes salis, dicunt Almani Salczberck, id est, 5 mons salis, zuppa etc., hoc oppidum anno eodem 1556 feria quarta ¹⁾, que fuit intra octavas corporis Christi, mensis Iunii die quarta igne exarsit, preter zuppam.

SPOMINKI PŁOCKIE I SOCHACZEWSKIE.

W rękopismie Jana z Niegłoszowa, który wyżej na str. 56 opisałem, znajduję się po roczniku świętokrzyskim bez żadnego odstępku dorzucone komemoracje różne, odnoszące się do Płocka i jego okolic, z dawniejszych jakichś zapisków bezładnie pościągane. Zdarzenia w nich spomniane idą po sobie w następującym porządku: 1351, 1357, 1321, 1337, 1355, 1055, 1144 13(4)1, 1356. Podobneż komemoracje, w części jednej z tego samego źródła zaczerpnięte, dołączył także w końcu rocznika świętokrzyskiego sochaczewski jego kopista, o którym na str. 57 mówiłem. Ubarwił on nieco zapiski swoje miejscowością sochaczewską, a zdarzenia dziejowe podaje również bezładnie, w innem atoli porządku, mianowicie: 1338, 1321, 1355, 1124, 1144, (1)294, (1)256, 1350, 1444, 1450, (1)454, 1455, 1456, 1442, 1462, 1461, 1551. Są te zapiski, zwłaszcza niektóre z nich, wielce ciekawe i ważne, aby zaś z nich zrobić tem łatwiejszy użytek, zdało mi stosownem uporządkować je chronologicznie i w takowem uporządkowaniu obok siebie zestawzić. Spominek Płockich są dwie różne części: ta która tu obok sochaczewskich spominek wydaję, wydrukowana już była przez Dra Arndta w tomie XIX Pertza Mon. Germ. hist. str. 687, z różnymi jednak błędami, jak to w Bibliotece Ossolińskich z roku 1868 str. 339 wykazałem, a które to błędy są tu według oryginału sprostowane.

¹⁾ 10 Czerwca.

SPOMINKI PŁOCKIE.

I.

Item anno **1055** Alexander episcopus Plocensis ¹⁾ tempore ducis Boleslai ²⁾ fundavit ecclesiam in Cyrwyensko ad honorem beate Marie virginis.

Item anno domini **1144** ecclesia cathedralis Plocensis consecratur.

Item sub anno domini **1321** Dobrzin opidum per Lithwanos ³⁾ in festo exaltationis sancte crucis, tempore regis Wladislai, sub regimine ducis Semovithi. Eodem tempore Swinka, Wlost, milites Dobrzinenses occisi sunt.

Item sub anno domini **1337** Lithwani vastant terram Mazovie circa Poltow(s)ko et Czechonow, et multum populum abduxerunt in terram suam, in festo sancte Hedvigis. Et feris eorum circa predictum castrum submersi sunt duo milia in fluvio Narew.

Item anno domini **13(4)1** obiit dux inclitus Russie, nomine Boleslaus ⁴⁾ filius ducis Troydeni.

SPOMINKI SOCHACZEWSKIE.

Sub anno domini **1124** ⁵⁾ Alexander episcopus Plocensis tempore Boleslai fundavit ecclesiam in Cirwyensko ad honorem beate Marie virginis etc.

Anno domini **1144** ecclesia cathedralis Plocensis consecratur.

Item anno domini **(1)294** Cunradus dux Mazovie tocius, filius Semoviti, qui construxit monasterium Blonye, in vigilia sancti Ioannis in domo fratrum in Cyrwynsko obiit ⁶⁾.

An(te)a ec(ciam) ⁷⁾ sub anno domini **1321** Dobrin opidum per Lithwanos in festo exaltationis sancte crucis, tempore regis Wladislai, sub relictis ducis Semoviti, in quo duo milites sunt occisi Dobrinenses.

Item anno domini **1338** Lithwani vastant terram Mazovie circa Poltowsk et Czechanovo, et multum populum abduxerunt in terram suam, in festo sancte Hedvigis, et fere eorum circa castrum predictum

¹⁾ Ten Alexander biskup płocki spomniany jest jako świadek w przywileju Bolesława Śmiałego, danym w Płocku około roku 1060 dla klasztoru w Mogilnie, a wydrukowanym w *Mon. Pol.* I str. 359 i w Bibliotece Ossolińskich pocz. now. tom 6 str. 338. Z Długosza zaś (*Hist.* III 258) dowiadujemy się, że biskup ten miał dwa imiona: Alexandra i Paschalisa. Jest to jedna ze skazówek z których widać, że Długosz przetrząsał pilnie dawne zapiski i z nich czerpał swe wiadomości o biskupach. ²⁾ Obacz co w tej okoliczności nadmienilem w *Bibl. Ossol.* tom 10. str. 341 ³⁾ Opuuszczono słowo *spoliatur*. Obacz Długosza *Hist.* IX 985. ⁴⁾ Bolesław ten, który jako książę Rusi nosił imię Jerzego umarł 25 marca 1340 r. we Włodzimierzu, struty od Rusi. Ob. *Anon. Leob.* u *Pez'a*, *Ss. rer. Austr.* I. 958; *Dług. Hist.* IX 1058, tudzież rodowód książąt polskich, który niżej podajemy. ⁵⁾ Przeciw tej dacie mówi to, że w tym właśnie roku nie było w Płocku żadnego biskupa Alexandra. W ogólności, spominki płockie dokładniejsze są w tej mierze od sochaczewskich i więcej na wiarę zasługują. ⁶⁾ Porównaj Długosza *Hist.* VII 870, który dodaje i dzień śmierci: *XII Kalendas Semptembris*. ⁷⁾ To

Item sub anno domini **1351** XII Kalendaris Septembris obiit dux Boleslaus Plocensis, filius Wankonis ¹⁾ in expeditione: quia promiserat dux Kyenstuth baptizari cum omnibus fratribus suis et Lithuanis Carulo regi Ungarorum et Cazimiro regi Polonie, quod minime adimplevit, et fugam tempore noctis inivit, et reges supradicti confusi redierunt.

Item sub anno domini **1355** obiit in Plock dux Cazimirus ²⁾ filius Troydeni, dux Mazovie.

Item anno domini **1356** in festo beati Adalberti, quod evenerat in sacro sabbato Pasce, ecclesia fundata est in civitate Ploc(ensi) ad honorem sancti Bartholomei apostoli, de mandato Clementis, episcopi Plocensis, ad petitionem regis Cazimiri filii Boleslai ³⁾ etc.

Item sub anno domini **1357** obiit Clementis episcopus Plocensis in Gorzno ante ortum solis.

submersi sunt duo milia in fluvio Mazoviensi etc.

Item anno domini **1350** quidam dux Lithwanus cum suo exercitu terram Lanciensem devastavit in die Pentecostes, 5 et ibi multus populus suffocatur, quem Casimirus cum exercitu valido sequens, in Sucowo Mazovie, circa opidum Sochaczow iacentem, feria 5 post Pentecostes fugavit et securos reperit, in quos irruit 10 et eos gladio interimit, multi tamen in fluvio dicto Bzura submersi sunt. Et quia fures fuerunt, ideo male perierunt.

Sub anno domini **1355** filius Troideni, Kazimirus dux Plocensis, obiit. 15

Anno domini **(1)356** in festo beati Adalberti, quod evenerat in sacro sabbato Pasce, ecclesia fundata est in civitate Plocensi ad honorem sancti Bartholomei apostoli, de mandato Clementis episcopi Plocensis, ad petitionem regis Casimiri, filii Boleslai ³⁾.

Anno domini **1444** Wladislaus magnanimus filius Iagilo, dum conflictum habuit

cum perfido Zoldano, victus est per paganum ob sacrilegium iuramenti, quo 25 promiserat tenere 10 annos treugas, sed mandato pape et absolutione dirruit. Nescitur quo est defectus, et veniat in novissimo die cum aliis.

Anno domini **1450** Casimirus Wladislaides Iagilo in Polonia ad coronandum est susceptus, cui Pruteni spontanee se subingaverunt.

---

zdarzenie w rękopismie jest dopiero po roku 1338 nmieszczone, w którym także Litwini Mazowsze pustoszyli, dla tego też mówi kopista sochaczewski: *Antea eciam*.

¹⁾ Wańko czyli Wieńcesław był synem Bolesława, wnuka Konrada I, urodzonym z drugiej żony jego, księżniczki czeskiej. Śmierć niniejszego Bolesława płockiego podana jest i w spominkach wladysławskich, tu atoli podany jest oraz i dzień śmierci. ²⁾ Był to młodszy brat Bolesława mazowieckiego, księcia Rusi, o którym wyżej spomniano. Obacz też *Mon. Pol.* II 620 przypisek 1. ³⁾ zamiast *Wladislai*.

Anno domini **1451** pestilencia in Sochaczew bene viguit et aliis eciam in partibus ita, ut una die quadraginta ponebantur in unam foveam. Cuius initium a festo sancte Margarethe stans ad festum sancti Michaelis et ultra etc.

Anno autem domini (1)**454** Prutenos Casimirus occupavit.

5 Anno **1455** Wladislaus ¹⁾ dux Plocensis obiit.

Anno **1455** Boleslaus ²⁾ dux Warszoviensis obiit.

10 Anno **1456** Casimirus rex Polonie sua ex incircumspectione cum sua multitudine exercitus sui per dominum Bernath et eius paucos prostratus est, et in fugam rediit circa Choynyeza: quod fecit Polonis nisi pompa et maxima capacitas, et insonoracio spiritualium.

Anno vero domini **1461** Sochaczew opidum serenissime ducisse Anne, sibi per maritum Wladislaum Semoviti filium, ducem Plocensem donatum, in vigilia conceptionis Christi, dei ex permissione, igne est concrematum et in favillam maior pars eius est conversa.

15 In sequenti anno Opoczno similiter, ex integro tamen, est igne cassatum.

20 Anno autem domini **1462** feria quinta proxima ante exaltacionis sancte crucis in campo ante civitatem Puczek ³⁾ in terra Getarum homines⁴⁾ serenissimi regis Polonorum cum Prutenis campestre bellum commiserunt regis in absentia, Paulo Iasinsky milite strenuo rectore existente belli illius ⁵⁾, ubi multos cruciferos et crucigeros cum tutela divina prostraverunt. Ex quibus Teutonibus iam prostratis in eodem bello quingenti in ore gladii perierunt, et multi per eundem dominum Iaszinsky et eius comites in captivitatem sunt recepti. Reliqui, ut Bernath cum aliis consimilibus, videlicet maioribus sua terga fuge conferen(tes), discesserunt etc.

25 Anno autem domini **1462** duces Plocenses Wladislaides, scilicet Semovitus et Wladislaus ⁶⁾, suis teneribus in annis in flore pubertatis de hoc mundo mi-

---

¹⁾ Syn Ziemowita; zostawił on z żony swojej Anny dwóch synów Ziemowita i Władysława, o których niżej autor mówi. ²⁾ Bolesław ten był synem także Bolesława. Żona jego Barbara i czterej synowie Konrad, Kazimierz, Bolesław i Janusz spominani są kilkakrotnie w nadaniach. Obacz Kod. dypl. księstwa Mazow. (Warszawa, 1863) str. 344, 226 i 230. ³⁾ Puck, w województwie Pomorskiem. ⁴⁾ Gromes w rękop. ⁵⁾ Wodzem naczelnym w tej wojnie był Piotr Dunin podkomorzy sandomierski; odznaczył się atoli nade wszystkich w tej bitwie Paweł Jasieński, o którym pisze obszerniej Długosz *Hist.* XI 298 i dalsze. ⁶⁾ Długosz podaje szczegółowe o tych książętach wiadomości: Ziemowit, według niego, umarł 4 stycznia 1462 we wsi swojej Sanniki (w Ossolińskich kodexie Samice) i pochowany był w Płocku; Władysław zaś umarł dnia 6 lutego koło Rawy i także w Płocku pochowany. *Hist.* XIII 284 i 288. Ta ostatnia data jest

graverunt, a suis veneno, ut quidam dicunt, interempti¹⁾), qui postea eorum ducatum in regem tenuerunt, et anno domini 1462 regi ducatum in cessionem dederunt, se ei subiugantes. Conradum ducem Warszowiensem, cui propinguitate terra sortitur, spreverunt.

Et eodem anno Cracovia cremata est dei ex permissione. Ignis cremacionis de cenobio sancte Trinitatis oriens et ipsum claustrum eciam suo voragine cassans. 5

Anno autem sequenti in eodem claustro a papa indulgencie sunt posite a pena et a culpa per triennium. Ipso die sancti Stanislai post conductum Pasce, quod solet celebrari propter sublevacionem cenobii, igne sic damnificati. 10

SPOMINKI PŁOCKIE.

II.

Ta część spominek płockich znajduje się w kodexie biblioteki publicznej petersburskiej pod znakiem A. Q. V. I. 170. Zawiera ten kodex żywoty świętych Iacobi de Voragine a pisany jest na papierze bardzo starannie. Za okładkę służą mu dwie karty pergaminu, na nich są te spominki pismem różnych rąk, z XIV i XV wieku kreślone. Na pierwszej stronicy pisano je bardzo niewyraźnie poźółkłym inkaustem i nie dokończono. Tenże sam text powtórzono na stronicy odwrotnej, a późna z XVII wieku ręka dodała u góry nadpis: De civitate Plocensi varia. Miałem odpis tych spominek zrobiony przez uczonego Muralta. Dr. Włodzimierz Spasowicz przysłużył mi się uprzejmie nowym odpisem i podobizną główniejszych ustępów, zrobioną na kalce; nakoniec Włodzimierz hr. Broel-Plater nadesłał mi łaskawie z Petersburga z wielu innymi fotodrukami, także i te spominki starannie wykonane przez Władysława Rejnhardta. Za ich tedy pomocą tu je wydaję.

Ista sunt mella que soluuntur domino episcopo Plocensi. Circa Poltousk in Vlastaua XXXIII urne magne. In Bozris propriis viginti urne magne. Item in Iablona quatuordecem urne magne. Item in pro-

prio Signo tres urne magne, in Iablona. Item in Iunecz tres urne. Item in Długosodl tres urne magne. In summa septuaginta sex urne.

15

widocznie mylna, w pomienionym bowiem kodexie dyplamatycznym księstwa Mazowieckiego znajduje się dyplom tegoż księcia Władysława z dnia 26 lutego 1462 r. mocą którego zapisuje matce swojej, Annie, ziemię Gostyńską.

¹⁾ O otruciu obu tych książąt posądzony był Gotard z Rybny, kasztelan sochaczewski herbu Radwan, jak mówi Długosz (XIII) 288), powodem zaś tego czynu, jak mniemano, miała być zemsta za odebranie sobie Rybny przez tych książąt.

Hec est summa solucionum census. In Brzoze Pauli in die beati Martini singulis annis triginta quatuor marce et duos pullos de quolibet manso, de taberna ibidem. Item in Glanbocz. In die purificationis undecim marce et quatuor scoti de taberna ibidem tres fertones et duo pulli de quolibet manso. Item in Brzoze Iohannis viginti cum tertia dimidia marce et duo pulli de quolibet manso in die purificationis. Item in Iastrzambe quinquaginta sex marce et cum taberna et de thesauro dominorum de Brodnica quatuor marce. Item in Mesanczcowo viginti cum tertia dimidia marce, et de quolibet manso mensura tritici et mensura auene et per duos pullos. Item in Suchowo decem et nouem marce, mensura tritici et alia auene et duo pulli de quolibet manso. Item in Golcovo theutunicali decem cum quarta dimidia marce, de taberna tres fertones et duo pulli de quolibet manso. Item in Brzoze Pauli sexaginta octo mansi et quatuor deserti. Item in Glamboz. In die Martini IIII mansi. In Brzoze Iohannis quinquaginta mansi et quatuor solubiles. Item in Mesanczcovo quinquaginta quinque solubiles. Item in Suchow quadraginta sine duobus mansi solubiles. Item in Golcovo triginta minus tribus mansi solubiles¹⁾. Item iste sunt ville domini episcopi Cuyauiensis in territorio Czechocinensi, quod est in dyocesi nostra Plocensi. Prima ipsum Czechocyno, Ryddane, Slothorya, Nouauilla:

in istis villis sunt decime vicariorum nostre ecclesie maioris Plocensis.

Item Mylesseno, Malysiczy, in istis sunt decime ecclesie de Czechocino.

Item Nouogrod, Mlynecz, in istis sunt decime ecclesie de Nouogrod.

Item Dobrzegenica, Parzyno, Slychno, Pomorzani, Sedlino: in istis villis sunt decime domini episcopi Plocensis.

In Sucovo sunt quinquaginta sex mansi cum dimidio atque medio morgone, et horum mansorum facta est mensuracio infra octavas corporis Christi, anno domini MCCCXXX nono, solucio ut supra.

Item in magno Messenczcouo sunt quinquaginta mansi, et horum mansorum facta est mensuracio sequenti die post festum beati Martini anno domini MCCCXXXIX, solucio ut supra.

Item solucio census in Granseb decem et octo marce cum dimidia.

Item in paruo Messenczcouo teutunicali, quod dicitur Vernconis, sunt...

Item in Glamboz magno sunt triginta septem mansi, et est facta mensuracio istorum mansorum anno domini MCCCXXXVII²⁾.

Item anno domini MCCCCXL secundo, feria sexta, in capite Ieiunii, in Nowa curia ante Rawa obiit inclitus princeps dominus dux Semouithus, dominus et heres Rawensis, Sochaczewiensis et Gostinensis, in Rawa sepultus.

¹⁾ To co tu następuje od słów: *Item iste* aż do *episcopis Plocensis* wpisane jest inną ręką ale jeszcze z XIV wieku, u dołu tej stronicy na miejscu pierwszej próżno zastawionem. ²⁾ Dotąd pismo z XIV wieku; dalsze dwa zapiski są z wieku XV.

Item eodem anno die dominico in festo | ceps dominus dux Kazimirus ¹⁾ frater su-
sancte Euphemie virginis inclitus prin- | us germanus obiit, in Ploczko sepultus.

SPOMINKI WIŚLICKIE.

Znajdują się na pergaminowych kartach jednej z liturgicznych ksiąg, należącej niegdyś do kościoła Panny Maryi w Wiślicy. Sama ta księga zdaje się być pisana w ostatnich latach wieku XIV, lub też w wieku XV; w końcu jej, po słowach: Iste liber emptus est per dominum Martinum anno domini MCCCC... dano nadpis cynobrem: Cronika i zaciągano pojedyncze zdarzenia w niechronologicznym porządku częścią w środku kart, częścią po brzegach, w miarę jak się gdzie kawałek niezapisany pergaminu nawinął. Zapiski są różnych ręk, niektóre bardzo nieczytelne, wszystkie jednak z wieku XV. Podaję z nich te, które bądź częściowo, bądź w zupełności odczytać mi się powiodło, a pisma pierwszej ręki podobiznę dołączam.

Cronika.

Anno domini MCCCIV Wenceslaus rex Bohemie Cracoviensem terram sibi subiugavit, et secundo anno dux Wladislaus Sandomiriam et demum Cracoviam obtinuit.

Item anno MCCCXXII ²⁾ Albertus advocatus Cracoviensis cum concivibus suis Boleslao duci Opoliensi Cracoviam tradidit, quam ipse ad defend(endum) non valens duci Wladislao dicto Loktek restituit, qui postea in regem coronatus est.

Item anno MCCCCLXX ³⁾ rex Kazimirus diem extremum clausit.

Item MCCCXXIX dominus Wladislaus 5 rex Polonie terram Thoruniensem devastavit.

Item anno MCCCCX in divisione apostolorum Wladislaus rex Polonie Cruciferos prostravit C millia XXXX millia, et 10 terram eorum... ⁴⁾

Item anno MLXXIX III ydus Aprilis passus est sanctus Stanislaus Cracoviensis

¹⁾ Tak ten Kazimierz, jak i Ziemowit o którego śmierci wyżej nadmieniono, byli synami Ziemowita, z Aleksandry, siostry Władysława Jagiełły, spółdzeni. Umowę ich wraz z trzecim bratem Władysławem roku 1427 zawarł obacz w Kodexie dyplomatycznym księstwa mazowieckiego str. 172. ²⁾ Mylnie, zamiast MCCCXII. ³⁾ 5 listopada. ⁴⁾ Dalsze słowa uszkodzone.

episcopus in dominica, qua cantatur: Misericordia domini.

Item anno MCLXXXIV corpus sancti Floriani per Egidium episcopum Muthi-
5 nensem Cracoviam perlatum est.

Item anno MCCLIII¹⁾ canonisatus est beatus Stanislaus.

Anno domini MCCCCXXII Sczophia regina profecta est de Lithuania, copula-
10 lur ... VII que fuit ...²⁾

Anno domini MCCCCXXIII post festum omnium Sanctorum³⁾ natus est filius regis Wladislaus ... tho ...²⁾.

Anno⁴⁾ domini MCCCCXX infra octa-
15 vas corporis Christi filius regis regni Portugalie constitutus fuit personaliter Cracovie, quem Poloni multum honoraverunt.

1400⁵⁾ Collegium Cracovie constitutum... Iagelno.

20 Item terre motus magnus.

Anno MCCCCXXX mense Novembei post festum omnium Sanctorum ...⁶⁾.

Anno domini MCCCCXLV civitas Vysly⁷⁾ funditus est per ignem cremata, feria quarta post festum sancti Bartholomei gloriosi apostoli.

Anno⁸⁾ domini MCCCCXXXV feria sexta proxima post festum nativitatis Domini data est michi Custodia Wysliciensis, post mortem Sampier ... mundani.

Anno⁹⁾ domini MCCCCXXXVII feria tertia in die Pasche obiit Stanislaus dictus Stano scolasticus ecclesie Wysliciensis⁹⁾.

Eodem⁹⁾ anno scilicet feria qu ... Mar ... mortua est Katherina consors Nicolai dicti Michon benefactoris spiritualium, orphanorum et pauperum, oretur pro ea.

Anno domini MCCCC(L)XXI¹⁰⁾ ..... in regem Bohemie, qui ibidem susceptus

¹⁾ 1253 września 17. ²⁾ W miejscach kropkami oznaczonych pergamin po-
dziurawiony. Zdarzenie samo obacz w roczniku świętokrzyskim pod tym rokiem.
³⁾ 1425 lutego 17. ⁴⁾ Pismo drugiej ręki. ⁵⁾ Ten i następny zapissek drobnem
pismem trzeciej ręki na brzegu jest dodany. ⁶⁾ Tu dwa wiersze wyskrobane.
⁷⁾ Jest to dawna nazwa Wislicy. W zatwierdzeniu dyplomów Bolesława Chrobrego
i Judyty przez kardynała Idziego, według textu najdawniejszego, nazwany jest gród ten
Wisłą: *Opatovech, quod rex Boleslaus cum foro et taberna et transitu nauali et*
uoto duodecim marcarum singulis annis et duabus tabernis in Wisla ecclesie
Thinciensi contulit (*Mon. Pol. hist. I.* 519; Kod. dypl. klaszt. Tynieckiego str. 3).
Tak też nazwany ten gród w najstarszym kodexie Żywota ś. Metodego (*Mon. Pol. hist. I.*
str. 107); w kodexach późniejszych tego żywota nazwano ten gród Wisły tak, jak
w niniejszym roczniku (*Mon. Pol. hist. I.* str. 118. przyp. 10). ⁸⁾ Pismo czwartej ręki.
⁹⁾ Spomniany jest u Długosza *Libr. Benef.* I 432 w tych słowach: *Vicarii Visli-*
cienses habent in communi praedium, cuius agri aestimantur ad unum laneum in
villa Cuchary in iure civili Visliciensi consistens, quod illis contulit Stanislaus
alias Stano scolasticus olim Visliciensis pro anniversario suo perpetuo. ¹⁰⁾ Uszko-
dzony w tem miejscu text daje się tak uzupełnić: *Wladislaus primogenitus filius*
regis Kazimiri electus est.

est cum magno gaudio, quod a seculo non est auditum.

Item eodem anno c(ivitas) Wyslic(iensis) funditus est consumpta per voraginem ignis feria secunda post Bartholomei ¹⁾, hora tertia noctis.

paźdz.

⁴ Item eodem anno in die Francisci secundogenitus Kazimiri filius eiusdem

regis est acceptus per Ungaros in dominum et regem.

Anno domini MCCCCLXXIX Magister de Prussia sabato ante festum sancti Mathaei apostoli²⁾ h(ic) ad ecclesiam Visliciensem conscendit cum suo kuntore de Novacivitate a regia maiestate.

... memorie vicariorum condam huius ecclesie anno domini MCCCXXVII.

Następujące dwa zapiski znajdują się w kodeksie pisanym niegdyś w Wiślicy, dziś w petersburskiej publicznej bibliotece pod znakiem A. Q. XVII. 141 umieszczonym. Są one tam na karcie 150 i 158 ręką z wieku XVI wciągnięte.

Anno domini MCCCCL princeps excellentissimus Kazimirus secundus, dei gratia Polonie rex, ecclesiam sancte Marie Visliciensem quadrato fabricavit lapide ³⁾. De cuius beneficii memor clerus Visliciensis et populus, decus sui operis anno domini 1460 quarto aureis inscripsit literis etc.

Anno domini 1544. Ego Laurentius a Poznania, artium liberalium baccalaureus ¹⁰ in minoribus constitutus, introductus sum per dominum Paulum vicecautorem in ecclesiam collegiatam Visliciensem ad vicepreposituram, anno quo supra, die vero solis XXIX Junii etc.

15

¹⁾ t. j. dnia 26 sierpnia. Według Długosza *Libr. Benef.* I 429 wybuchł ten pożar 19 sierpnia 1471 r., i dowiadujemy się zarazem z tej jego księgi, że spaliły dom wikaryuszów, wystawiony niegdyś w Wiślicy wielkim kosztem Jana Długosza z Czarnocina i dachówką pokryty, w pożarze owym nie spłonął: *tegmine laterico, quod eius conflagrationem dum anno domini 1471 die XIX Augusti universum oppidum Vislicienae proprio nocturno et subito igne arsisset, egregie avertit.* ²⁾ 18 września ³⁾ Porówn. Balińskiego i Lipińskiego *Polsk. Star.* II. 334.

ROCZNIK KRASIŃSKICH.

Znajduje się w Warszawie, w bibliotece ordynackiej hr. Krasińskich, w papierowym kwartancie, który jest dotąd bez sygnatury, a ma kart 167. Na kartach 105 — 118 jest ten rocznik, pisany w XVI wieku, obok rocznika świętokrzyskiego, w drugiej, pierwotnie białej zostawionej przedziałce. Pismo w nim jest nie jednostajne, i odmienny trochę atrament. Zdaje się jakby było nie jednej ręki, a przynajmniej nie jednoczesne i różnego pióra. Niektóre zapiski nie mają żadnego związku z historią Polski i dawniej były już tam wciągnięte. Pomiędzy nie i na brzegu górnym wpisywano ten rocznik i zostawiano dalej znowu odstępy białe, w które później czarniejszym atramentem zdarzenia niektóre wtrącono. Po roku 1060 jest przerwa: dwie stronicie zostawiono niezapisane, na dalszych dwóch robiono tylko dodatki do tekstu świętokrzyskiego rocznika, mniejszej wagi; zaś od karty 109, aż do 117 ciągnie się jednostajnie reszta tego rocznika z trzema tylko widocznie późniejszej ręki wtrętami. Pierwsza część tego rocznika aż po rok 1060 ciągnąca się jest nader ważna z tego względu, iż ma kilka zapisków jednobrzmiących prawie z rocznikiem kapitulnym krakowskim i z rocznikiem kamienieckim: są to dwa roczniki najstarsze, których źródłem był, jak wiadomo, dawny, zatraczony już rocznik krakowski, wspomniany w bulli papieża Innocentego IV. A że zapiski niniejszego oto rocznika Krasińskich jakkolwiek zgodne co do istoty z rocznikiem kapitulnym i kamienieckim, różnią się jednak nieco od nich tak w oznaczeniu lat jako i co do niektórych wyrażań, a prócz tego ma niniejszy rocznik ważne zapiski takie, które się ani w obu pomienionych rocznikach, ani też w żadnym innym pomniku nie znachodzą, więc nasuwa się widocznie ten wniosek, iż podstawą tego oto rocznika Krasińskich był ów dawny, pierwotny rocznik krakowski wspomniany w bulli Innocentego IV papieża, i z niego on zapiski te powyjmował. Za dawnością ich mówi jeszcze i ta okoliczność, że pod rokiem 997 o śmierci ś. Wojciecha wspomniawszy przytacza legendę krajową o tym świętym, skądinąd nieznaną, a w wyrażeniach swoich najwięcej zbliżoną do Męczeństwa owego, pisanego jeszcze przed rokiem 1000, które z kodeksu monachijskiego w tomie I Pomników dziejowych Polski na str. 153 — 156 wydałem. W drugiej części tego rocznika, mianowicie co do zdarzeń z wieku

XIV służyły autorowi, jak się zdaje, za źródło spominki wiślickie, któreśmy wyżej umieścili. W roczniku tedy tym mamy dowód widoczny, że tak najstarsze *Męczeństwo św. Wojciecha*, jak i *księga roczników przez Innocentego IV papieża spomniana*, która była źródłem kapitułnego krakowskiego rocznika, znajdowały się jeszcze w Polsce w wieku XVI, i że z nich użytek wtedy robiono.

Myeschko per Cirulum et Methudium baptizatur ¹⁾ et per Adalbertum confirmatur.

Yesse dux Hungarorum, pater sancti Stephani regis, per sanctos Cirulum et Methudium in fide cathecisatus ¹⁾, et per uxorem suam, filiam ²⁾ Myeschkonis, magis instructus ³⁾ ac per sanctum Adalbertum perfecte edoctus, genuit sanctum Ste-

phanum ex eadem ⁴⁾. Qui (Adalbertus) eum ibi baptizando, Poloniam adivit et Polonos confirmavit ⁵⁾.

Sanctus Stephanus protomartir Yessoni ⁵ et uxori apparuit, de nascendo filio predixit et suum nomen ei imponere, scilicet Stephanus, mandavit et futurum lumen eum esse predixit ⁶⁾.

¹⁾ W wieku IX apostołowie słowiańscy, mianowicie zaś Metody, miał stosunki z książciem wiślickim i z książciem węgierskim: świadczy o tem dawny jego żywociarz słowiański, i legenda łacińska w brewiarzach dawnych w Polsce pisanych przechowana (*Mon. Pol. hist.* I 80 i 107). Imion zaś tych książąt tak wiślickiego jak i węgierskiego w pomnikach owych nie podano. W późniejszych czasach upowszechniło się mniemanie, że z książąt polskich pierwszym chrześcianinem był Mieszko, a z węgierskich książąt Gejza. Późny tedy kompilator niniejszego rocznika odniósł anachronicznie do Mieszka i do Gejzy to, co go z podania dawniejszego o bezimiennym wiślickim i węgierskim książciu zaleciało. To samo powtórzył on w tymże kodexie Krasieńskich na karcie 83' kopiując tak zwany Poczet królów polskich, jak to niżej obaczym. . ²⁾ Zamiast *sororem*.

³⁾ Też samą wiadomość podaje Stanisław Patelski w tych słowach: *Sub Miecislao principe Lechia sive Polonia lumine verae fidei catholicae illustrata est, propulsatis gentilismi tenebris ad praedicationem Evangelii per sanctos Cyrillum et Methodium. Memoriale Epitaphiorum Posnaniae 1762. D3.*

⁴⁾ Porówn. rocznik kamieniecki w *Mon. Pol.* 777; *Ann. Sil. comp.* u Pertz'a str. 537 i *Kron. Węg.-Pol.* w *Mon. Pol.* I. 498. ⁵⁾ W tem miejscu następuje w rękopiśmie wiadomość o Karolu Wielkim inną, dawniejszą jak się zdaje, ręką i odmiennem czernidłem zapisana: *Anno domini 814 Karolus magnus, sanctus imperator recte laudatur, quia in Domino opera eius magnificata sunt. Sol stetit spacio trium dierum, ut Karolus hostes Cristi vinceret. Hoc autem unum pro multis sufficiat, quod a principio usque ad finem in tanta rerum tempestate sic laudabiliter se habuit, ut non sit inventus, qui eum in aliquo reprehendere potuisset.* ⁶⁾ *Kron. Węg.-Pol.* rozdz. 4 w *Mon. Pol.* I. str. 499. Tu znowu na miejscu próżno zostawionem dopisano później świeższem czernidłem: *Anno domini 805 Karolus filius imperatoris vastavit Poloniam, et ducem eius Lechonem occidit.* Porówn. *Einhardi Annal.* u Pertz'a Ss. I. 192.

Anno domini 969 Pyohortus ¹⁾ episcopus Cracoviensis ordinatus.

Anno domini 970 Williballius archiepiscopus (obiit) ²⁾.

5 Anno domini 971 Horto ³⁾ archiepiscopus (obiit). Cui Robertus successit.

Anno domini 975 Stephanus rex Hungarie nascitur ⁴⁾.

Anno domini 981 Slawnyk sancti Adalberti pater (obiit) ⁵⁾.

Anno domini 984 Boleslaus Magnus duxit uxorem ⁶⁾.

Anno domini 986 Proculphus in episcopum Cracoviensem suscipitur ⁷⁾.

15 Anno domini 987 Swyantoslava ⁸⁾ mater sancti Adalberti obiit.

Anno domini 989 Myesco dux filius Boleslai nascitur ⁹⁾.

Anno domini 990 sanctus Adalbertus 20 professionem monachialem Rome suscipit ¹⁰⁾.

Anno domini 997 sanctus Adalbertus martirisatur in Prussia 9 kalendas Maii, Iohanne XVII papa sedi apostolice presidente. Videntes enim Prutheni sanctum Adalbertum divinum celebrare officium, estimantes eum maleficiis incantacionum deservire vel statum eorum terre subvertere, clamorosis

vociferacionibus invicem concitati ad eum accurrunt, et acceptum lanceis perfodunt, et caput amputatum in arbore suspendunt. Hospes autem collecto corpore sancto abscondit, sed uxor eius ipsum prodidit, et ita tormentis afflicto Prutenis ipsum tradidit, et Pruteni regi Polonie vendunt ¹¹⁾. Quod corpus rex Polonie primo in Thremeschna tandem in Gnezna honorifice recondit.

Eodem anno Yesse rex Hungarie pater sancti Stephani regis obiit ¹²⁾.

Anno domini 1000 Silvester secundus ¹³⁾ papa presedit Rome, ad quem Stephanus post obitum Yesse patris sui Astricum episcopum pro corona misit. Eodem tempore dux Polonie Myesco premiserat episcopum Cracoviensem Lambertum pro corona; sed angelica ammonicione Stephano illa corona datur.

Anno domini 1013 Pomppo in episcopum Cracoviensem ordinatur.

Anno 1023 Gomppo in episcopum Cracoviensem ordinatur.

Anno domini 1024 Magnus rex Boleslaus obiit, qui multa bona Polonie fecit. Et sua regina, Iudith nomine, multis clara

¹⁾ *Prohortus* Por. Roczn. Traski w *Mon. Pol.* II 828. ²⁾ Rocznik kapituły krakowski ma to pod rokiem 969. ³⁾ *Hatto*. Roczn. kap. pod r. 970. ⁴⁾ Roczn. kam. ⁵⁾ Roczn. kap. ⁶⁾ Roczn. kam. ⁷⁾ Roczn. Traski. ⁸⁾ *Zamiast Strzezislava*. Roczn. kap. ⁹⁾ Rocznik kamieniecki ma to pod r. 990. ¹⁰⁾ Por. Roczn. kap. w którym dodano: *cum fratre Gaudencio*. ¹¹⁾ Z wyrażen, które tu rozstrzelonemi głoskami odznaczono widać, że autorowi znane było owo najstarsze Męczeństwo św. Wojciecha, wydrukowane w Pomnikach dz. Pol. I. str. 155 — 6. ¹²⁾ Porównaj *Vita major s. Stephani* c. 5, u Pertza IX. 232. ¹³⁾ Roczn. kam.

beneficiis, in vigilia natalis Christi migravit ad Christum ¹⁾.

Anno domini **1027** Ippolitus archiepiscopus obiit. Byssua succedit ²⁾.

Anno domini. **1028** Stephanus archiepiscopus obiit ³⁾.

Anno domini **1031** Romanus et Lambertus episcopi (obierunt) ⁴⁾.

Anno domini **1032** Rathelinus ⁵⁾ in episcopum Cracoviensem ordinatur ⁶⁾.

Anno domini **1036** reges et duces Poloniam vastant. Bohemi Poznaniem et Gneznem spoliant.

Anno domini **1037** Zula in episcopum ordinatur ⁷⁾.

Anno domini **1039** Boleslaus primogenitus Kazymiri ⁸⁾, qui Kyow

metropolym vastavit et ictus sui gladii in porta aurea reliquit signum.

Anno domini **1040** Wladislaus, filius regis Thincensis, in episcopum suscipitur ⁹⁾. 5

Anno domini **1046** Aaron monachus Thyncensis in episcopum suscipitur. Archiepiscopus Cracovie constituitur.

Anno domini **1059** Aaron archiepiscopus 10 obiit ¹⁰⁾.

Anno domini **1060** Zula episcopus noluit petere insignia archiepiscopatus ¹¹⁾.

Anno domini **1082** Lambertus in episcopum Cracoviensem ordinatur ¹²⁾. 15

Anno domini **1089** Ierusalem a Cristianis capitur ¹³⁾.

¹⁾ Porównaj kalendarz krakowski: *Vigilia domini nostri Iesu Christi, Iudith regina Polonie, que contulit Chroppi, obiit. Mon. Pol. II. 940.* ²⁾ *Bossuta s. ma* Roczn. kap. ³⁾ Tenże. ⁴⁾ Rocznik kapitulny podaje tę wiadomość pod r. 1030. ⁵⁾ *Rachelinus*, Porównaj Roczn. Traski. ⁶⁾ Tu na miejscu pierwotnie próżno zostawionem dodano świeższem pismem: *Anno dni 1043 fames in Boemia sic, quod tertia pars hominum interiret inedia.* ⁷⁾ W roczniku kapitulnym powiedziano: *Ordinatus est Sula presbiter.* ⁸⁾ Rozumie się *nascitur*. Mamy tu więc podany rok urodzenia Bolesława Śmiałego. Niema go dziś w żadnym innym pomniku. Gdy to co bezpośrednio po tem następuje powtarza dosłownie Gał w swojej kronice I. 23. nie zdaje się, iżby nasz rocznikarz wiadomość tę z Gała wypisał, przeciwnie wnosić się godzi, że to jest dawny jakiś rocznikarski zapisek, z którego w części i Gał użytkował. ⁹⁾ Wiadomość niniejsza o jakimś królu tynieckim i synu jego, który został biskupem, nie znachodzi się w żadnym innym pomniku. Z tego jednak nie wypływa bynajmniej iżby ona była bajką wierutną: autor bowiem miał pod ręką źródła dziś nam nieznane, jak tego zostały liczne ślady w niniejszej jego kompilacji. Mniemam, że słowa *rex Thincensis* odnoszą się do Bolesława, syna najmłodszego Bolesława Chrobrego, i wskazują na jego losy dotąd jeszcze należycie nie wyświecone. Oddany do klasztoru, i z niego za życia jeszcze ojca wydobyty, mógł on mieć zrazu swój udział na Tyńcu. Później królem istotnym koronowany panował zaledwie cztery lata i znikł z widowni dziejów około roku 1039. Obacz o nim na str. 63 przypisek, tudzież artykuł mój w Pismie zbiorowem Józefata Ohryzki (Petersburg 1859 tom I) umieszczony, pod napisem: Synowie Bolesława Chrobrego. ¹⁰⁾ Roczn. kap. ¹¹⁾ Por. Roczn. kap. ¹²⁾ Roczn. kap. ¹³⁾ Tenże pod r. 1099.

Anno domini **1096** dux Bratislaus cum eius exercitu in Polonia super ripam fluminis Nisa, castro eorum destructo, inferius in scopulo edificavit castrum Camyeyecz dictum¹⁾ ad devastandos Polonos. Et illo tempore fuit generale passagium in Ierusalem.

Anno domini **1108** Balduinus obiit, cui Maurus succedit²⁾.

10 Anno domini **1109** Henricus imperator quartus cum omnibus confineis Almanorum Poloniam devastavit³⁾.

Anno domini **1117** Maurus obiit, cui Radost successit in episcopum Cracoviensem⁴⁾.

Inter annos domini **1124** et annos domini **1134** Tarthari permissione divina circa hec tempora montem exiisse putantur, in quo clausi fuerunt⁵⁾ in magna 20 miseria et fame, quia nimis multiplicati erant. Cens vilis et sterilis, et postmodum plagarunt omnia subiicientes iuxta illud Moysis: in gente stulta irritabo illos⁶⁾ etc.

30 Anno domini **1130** Slesia per Polonos depopulatur.

Anno domini **1134** Polonia per Boemos et Moravos vastatur.

Anno domini **1142** Radost episcopus 35 Cracoviensis obiit, cui Rupertus successit, qui ecclesiam ipsam consecravit et obiit⁷⁾.

Anno domini **1144** Mathias (*sic*) in episcopum Cracoviensem consecratur.

Anno domini **1147** Conradus imperator per Poloniam in Ierusalem perrexit cum regibus et ducibus⁸⁾.

Anno domini **1152** Wladislaus rex 1157 Boemie cum cesare Poloniam intravit. ^{sierp. 22.}

Anno domini **1165** Mathias episcopus Cracoviensis obiit, cui Gethko successit, qui in Kyelcia ecclesiam fundavit.

Ecclesia sancti Floriani extra muros Cracovie edificatur⁹⁾ et **1216** consecratur.

Anno domini **1185** Gethko episcopus moritur, cui Sulco¹⁰⁾ episcopus successit.

Anno domini **1186** Sulco episcopus Cracoviensis ordinatur.

Ierusalem a paganis capitur anno domini **1188**¹¹⁾.

Anno domini **1190** Ordo Cruciferorum statuitur. Conradus archiepiscopus Maguthinensis, Conradus episcopus Erbpolen-sis, Valkyerus episcopus Patheviensis, Gardolphus episcopus Czczicensis et dux Fridericus de Suevia, et alii multi duces cruce signantur ob defensionem fidei cristiane, cum opus fuerit.

Anno **1204** Thorun per Conradum de 1231. Landisberg cum alio fratre super quercu frondosa primo vallantes et postea dilatantes, construxerunt quoque civitatem eiusdem nominis dictam.

¹⁾ Kozmy kron. III. 4. ²⁾ Roc. kap. pod r. 1109. ³⁾ Por. Roc. Sędz. pod r. 115. ⁴⁾ Roc. kap. pod r. 1118. ⁵⁾ Wieść zaczerpnięta z bajecznej historyi Alexandra Wielkiego, w której powiedziano: *Alexander quasdam gentes horribiles inclusit in montibus*. Powtarza to i Nestor w swoim latopisie za Metodym z Patary; ob. *Mon. Pol.* I. 783. ⁶⁾ Deut. XXXII. 21. ⁷⁾ Roc. kam. ⁸⁾ Roc. kap. ⁹⁾ Roc. Traski pod r. 1184. ¹⁰⁾ Zamiast *Fulco*. ¹¹⁾ Roc. kap.

Floriani sancti ecclesia anno domini **1216** consecratur.

Anno domini **1220** Poloni a Pruthenis occisi sunt et a Ruthenis furore gladii interfecti et a fossoribus auri mactati, miserabiliter interierunt.

Anno domini **1222** Trinitatis sancte ecclesia lignea parva in Cracovia predicatoribus monachis per Iwonem episcopum Cracoviensem datur. Et hoc propter adventum fratris Iaczkonis de Oppole et fratris Henrici de Moravia, quos in curia sua episcopali in monte hospicio suscepit, usque claustrum construxit.

Anno domini **1224** Iwo ecclesiam sancte Trinitatis ligneam consecravit, monachis fabricatam.

Anno domini **1228** Henricus dux Slesie Cracoviam intrat et castrum in monte Pregyna edificat ¹⁾.

Anno domini **1229** Iwo episcopus Bononiam intrat et per papam Gregorium nonum honorifice suscipitur. Hic petebat revocationem archiepiscopatus in Cracoviam, qui per negligenciam translatus est in Gneznam. Moritur in civitate Mutyna in Italia.

Anno domini **1230** ecclesia cathedralis Cracoviensis concrematur per casum carbonis, cum turris plumbo operiebatur.

Elyzabeth sancta **1234** in Marbork per papam Gregorium canonisatur, et ibi Fredericus imperator interfuit. Ordo Crucife-

rorum tunc floruit valde in sanctitate vite.

Anno domini **1242** Vislymyrus ²⁾ episcopus Cracoviensis obiit, qui turres circa ecclesiam cathedralem plumbo cooperuit. 5

1242 Prandotha canonicus Sendomiriensis, archidiaconus Cracoviensis, in episcopum Cracoviensem eligitur, et in die sancti Urbani a Fulcone archiepiscopo consecratur. 10

Anno domini **1249** legati mittuntur ad papam pro canonisatione sancti Stanislai, scilicet duos canonicos et Boguslaum subpriorem fratrum Predicatorum ³⁾.

Anno domini **1252** Mendok, Lythwa-15 norum dux potentissimus, fidem suscipit cristianam et ad Innocencium quartum mittit pro corona, qua coronatus est.

Frater Hugo cardinalis et legatus Teu-20 thonie, Provincie, Francie, Poloniam spoliavit pecunia.

Anno domini **1253** Daniel dux Russie in regem coronatur.

Anno domini **1254** ⁴⁾ sanctus Stanislaus 25 canonisatus est.

Reliquie sancti Stanislai in Sendomyriam dantur per Prandotam.

Brachium sancti Stanislai regi Bohemie datum est. 30

Kunegundis ⁵⁾ sancta reliquias sancti Stanislai suis sacris manibus vino abluit, id sibi a pontificibus impetrans officium.

¹⁾ Rocznik, kap. pod r. 1229.

²⁾ Wislaus, umarł 15 marca. Ob. Rocznik, kap.

³⁾ Por. Rocznik, kap. pod r. 1251.

⁴⁾ 1253 17, września.

⁵⁾ Dopisek ręki późniejszej.

Anno domini **1257** terre motus magnus Polonie, Bohemie, Ungarie, Russie, Lancicie etc.

Anno domini **1260** Tarthari depredantur Sendomiriam, Cracoviam usque Bithom, per duos menses depopularunt auxilio ducum Russie ¹⁾).

Anno domini **1264** Mendok rex Lythwanie a Thrognath nepote suo dolose cum filiis suis occiditur. Quod nephas Woysalk, filius regis Mendok, existens monachus Russie, egrediens de clauastro regicidam Thrognath cum aliis ducibus, ulciscens patris mortem, occidit.

Anno domini **1266** Prandotha episcopus obiit, pater fratrum ordinis Predicatorum²⁾).

Anno **1282** fames magna et bella et sediciones in terris.

Anno domini **1284** Tarthari invadunt regnum Constantinopolitanum, multasque terras imperii occupant, stragem inedibilem de hominibus facientes.

Anno domini **1335**³⁾ Venceslaus rex Bohemie obiit, qui Cracoviam et totam Po-

loniam sibi subiugaverat. Et secundo anno dux Wladislaus Sendomyryam, deinde Cracoviam, et omnes terras regni Polonie obtinuit ⁴⁾).

Anno domini **1332** Albertus advocatus Cracoviensis cum concivibus suis Boleslao duci Opaviensi ⁵⁾ civitatem Cracoviensem tradiderunt, et privati sunt advocacia ⁴⁾, et qui nesciebant dicere *soczovycza, koło, myelye młyn* decolati sunt omnes.

Anno domini **1336** in die sanctorum Cosme et Damiani in Kuyavya circa Radzyeyow rex Polonie Wladislaus super Prutenos victoria magna potitur, multos captivavit, plures occidit.

Anno domini **1338** Wladislaus rex obiit in Domino.

Anno domini **1342** Kazymyrus Polonie rex duxit uxorem Annam de Lythwania.

Anno domini **1349** Anna regina obiit, cuius pater fuit Gedeminus dux Lythwanie.

Anno domini **1351** Kazymyrus rex duxit uxorem Adheydem, Henrici lantthgravii filiam; cum ea vixit XV annis siue prole.

SPOMINKI TRZEMESZEŃSKIE.

Znajdują się w kodexie Władysława księcia Czartoryskiego zawierającym kronikę mistrza Wincentego przez Teofila z Bogusławic przepisaną. Jest to XXVI

¹⁾ Roczn. kap. pod r. 1259.   ²⁾ Roczn. kap.   ³⁾ 1305.   ⁴⁾ Ob. Spominki wiślickie na str. 124.   ⁵⁾ Zamiast *Opoliensi*.

kodeks tej kroniki. Tych kilka wspomnień wpisano tam na stronie odwrotnej karty tytułowej, ręką z wieku XV.

Item Myeszko, primus cristicola, fundavit monasterium Trzemesnense.

Item ¹⁾

Item Casimirus monachus fundavit monasterium Tinicense anno **1044** et villis 100 dotavit.

Idem monasterium Lubens fundavit ²⁾.

Idem cathedrale Ricine quod ibidem erat Smogorzeviense in Wratislaviam transtulit, cui possessiones maiores adauxit et dotavit.

Item Boleslaus Audax, s. Stanislai oc- 5
cisor, monasterium Mogilnense Gnesnensis diocesis (fundavit) ³⁾.

SPOMINKI KOPRZYWNICKIE.

Znajdują się w rękopismie Zakładu nar. im. Ossolińskich pod liczbą 45, zawierającym dzieło: Brito, siue explanatio difficiliorum locorum scripturae sacrae ordine alphabetico, przepisane na papierze w półtarkusz roku 1451 przez niejakiego Materna, który był rodem Krakowianin, z powołania Cysters w klasztorze koprzywnickim. Na ostatniej rękopismu karcie 188, która jest do deski dębowej przyklejona, zapisanych zostało tych niewiele zdarzeń ręką z połowy XV wieku i z końca tegoż wieku. Wydał je z tegoż rękopismu Dr. Zeisberg w Zeitschrift des Vereins f. Gesch. u. Alterth. Schlesiens X 399. Breslau 1871.

Anno domini MCCVII Ierusalem sancta a Sarracenis capitur, et monasterium in Coprzywnicza fundatur, tempore Fulconis episcopi Cracovienssis.

MCXLIII Andrzejow fundatur ⁴⁾.

MCLXVI Vanchoczko consummatur.

MCCXII Mogila alias Clara tumba fundatur ⁵⁾.

MCCVII.

10

Anno milleno duo C septenoque iuncto ⁶⁾
Templum fundatur clara prouincia Christo.
Millenus domni quadringentesimus annus
Lque dies Katherine Mercuriique fuit, quo

¹⁾ Zostawiono białe miejsce. ²⁾ Por. Roc. Traski i Roc. krak. pod r. 1163.

³⁾ Ob. przywilej Bolesława Śmiałego w transumpcie Mieszka Starego przytoczony, a wydrukowany w *Mon. Pol. hist.* I 359 i w *Bibl. Ossol.* z r. 1865 tom VI str. 368.

⁴⁾ Por. Roc. Traski pod r. 1140. ⁵⁾ Por. Roc. kap. pod r. 1226 ⁶⁾ 1185 Roc. Traski.

Vitam mortalem deposuit Groth Nicolaus¹⁾
Cui Christus vitam cum sanctis prestat
eternam²⁾.

MCLXXVI fundatum est Suleow.

5 Myesko tercius, filius Boleslai Crziuo-
usti, ob grauitatem morum Senex appel-

latus, anno domini MCXLV abbaciam
Landensem ordinis Cisterciensium, adhuc in
iuueneri etate existens, fundavit, et ean-
dem de suis bonis sufficienter dotavit. De
isto Myeskone habes mira in Cronica
Polonorum³⁾ libro 4 c. 2 et sequentibus.

ROCZNIK MAŁOPOLSKI.

Między tymi rocznikami polskimi, które nie w układzie swoim pierwotnym ani nawet do pierwotnego zbliżonym, lecz w późnych przerobiach i kompilacjach nas doszły, odznacza się niniejszy jako ten, który objął największy okres dziejów, a którego sam początek już w tomie II Pomników dziejowych Polski na str. 818—825 umieściłem. We wszystkich znanych dotąd jego rękopismach, a jest ich cztery, zaczyna on się z końcem IX wieku śmiercią Arnolfa cesarza, a ostatni jego dopełniacz doprowadził rzecz aż do trzeciego dziesiątka lat wieku XV. Jakkolwiek pojedyncze w nim zdarzenia sięgają w czasy wysokie i zdają się być zaczerpnięte, w części przynajmniej, z dawnych zapisków, pewna wszakże jest, że nie pierwój jak dopiero w samym końcu XIII wieku, lub też w wieku XIV począł on być w ten sposób, jak go dziś widzimy układany, a układany głównie w ziemiach tych, które później mianem Małopolski objęto. W tych tu stronach rozwijał wielką czynność zakon kaznodziejski od pierwszego swego w naszej ojczyźnie ukazania się. Właśnie w drugiej połowie wieku XIII wystąpił z historycznym dziełem swój członek tego zakonu i godny jego przedstawiciel: Marcin z Opawy, a ledwie się takowe ukazało, rozeszła się po całym świecie chrześcijańskim sława jego⁴⁾ o wiele przewyższająca

¹⁾ Na wierzchu dopisano później drobnymi głoskami: *Abbas Coprivnicen(sis)*.

²⁾ Dalszy text spisany jest na boku, ręką późniejszą i bledszem czernidłem. ³⁾ t. j. w kronice Mistrza Wincentego. Obacz *Mon. Pol.* II. str. 378. ⁴⁾ Illius (Chronicae)

sonus iam exivit in omnem terram, mirantur in ea universi populi sapientiam tuam, et collaudant Deum, quoniam mirabilia in te operari dignatus est. *List brata Jacka do Marcina. Dobner ad Hag.* III. 11.

istotną jego wartość. Pierwszy tedy kompilator tego oto małopolskiego rocznika, prawdopodobnie polski Dominikan, wypisując z Marcina opawskiego zdarzenia obce od X wieku poczynszy, wtrącał między nie najdawniejsze polskie spominki, bądź z podania ustnego powzięte, bądź w luźnym jakim zapisku tu lub owdzie natrafione, a posuwając się w czasy późniejsze spotykał już liczniejsze tego rodzaju pisemka krajowe, które mu coraz obfitszy materiał do jego celu dostarczyły.

Do osnutego tym sposobem początku przybywały w kolei lat coraz nowe dopełnienia. Czerpane one były z różnych źródeł i nie przez jednego dopełniacza, jak tego zostały ślady tak w przerwach chronologicznych jak i innych skazówkach, a chociaż dotyczą zdarzeń z różnych stron Polski a niekiedy i obcych, indywidualność jednak zakonników żebraczych, którzy je spisywali, nadała im mniej więcej jednakie ubarwienie, pozwalające uważać tę kompilację w dzisiejszym jej układzie za jedną całość. Umieściwszy tedy w drugim tomie Pomników początek jej pod napisem rocznika małopolskiego, daję tu pod temże samem imieniem jej resztę. Wyłączyłem atoli od tego dopełnienie ostatnie w jedynym tylko rękopiśmie Szamotulskim znajdujące się, które jako rzecz nowa, spółcześnie z samemi zdarzeniami przez bezimiennego kapłana skreślona, stanowi jeden z niewielu autentycznych naszych roczników, i jako taki znalazła swoje umieszczenie już w drugim tomie Pomników na str. 861 i dalszych.

Jako utwór późny i w samych tylko z wieku XV odpisach przechowany ma rocznik małopolski, mianowicie ta jego część którą w tym tomie drukuję, niemałe podobieństwo do niektórych dawniejszych roczników. Bardzo wiele zdarzeń które w nim czytamy znajduje się dosłownie lub z małemi tylko odmianami w roczniku Traski, w roczniku krakowskim i w roczniku Sędziwoja. Podobieństwo to wszakże nie jest tego rodzaju, iżby którykolwiek z tych dawniejszych roczników uważać można za źródło małopolskiego, lecz prowadzi ono tylko do wniosku, że musiał znajdować się niegdyś w Polsce jakiś rocznik, dziś nam nieznany, który był spółnem źródłem dla wszystkich.

Znaczne podobieństwo małopolskiego rocznika do Traski dało powód niektórym uczonym, że uważają ten ostatni rocznik za inną tylko małopolskiego rocznika redakcyę. Są wszakże ważne powody dla których wypada raczej uważać tak zwany rocznik Traski za rocznik osobny, mający piętno odrębne. Przechowany w odpisie z pierwszej połowy XIV wieku i rokiem 1340 zakończony, a częściowo, mianowicie aż po rok 1268 do znacznie wyższych czasów należący rocznik Traski różni się od małopolskiego nie tylko tem, że cała tego ostatniego część owa, którą w drugim tomie Pomników wydrukowałem zgola się w nim nieznachodzi, jak się nieznachodzi w roczniku krakowskim i Sędziwoja, ale różni się on oraz dobitnie i wewnętrznemi

swemi znamionami. Wiadomo jest jakim zmianom dziejopisarstwo w wieku XIII uległo tak w Europie w ogólności jak i u nas, z powodu nowo zaprowadzonych zakonów żebraczych, które dla tem większej od władz świeckich niezawisłości na samem jałmużnictwie byt swój zakładały. Mamy próby roczników z XII wieku i z początku XIII; takimi są: rocznik dawny świętokrzyski, rocznik lubiński i rocznik kamieniecki. Przypatrując się im widzimy, że w nich zapisywano prosto, krótko i bez żadnej okraszy zdarzenia dziejowe bądź dla samychże dziejów, bądź ze względu na miejscowość klasztoru, biskupstwa itp., do którego zapisujący należał. Zaprowadzony u nas w XIII wieku zakon kaznodziejski wniósł niejako nowy żywioł do dziejów. Zakonnicy jego nie mieli posiadłości ziemskich, utrzymywali się bowiem z jałmużny: miejscowość tedy była dla nich rzeczą podrzędną, obojętną; a gdy powołaniem ich było przede wszystkim kaznodziejstwo, suche tedy rocznikarskie zapiski zmieniały się pod ich piórem w krasomowskie okresy. Mniejszą było to dla nich rzeczą, czy zdarzenia przez nich zapisywane tej lub owej, ojczyściej lub też obcej miejscowości dotyczyły, głównie zaś i ze szczególnem upodobaniem zwracali oni uwagę swoją w to, co tchnęło cudownością, bo ta obszerna pole morałom i erudycji biblijnej otwierała. Jak tedy dawniejsze tego rodzaju pisma charakteryzuje miejscowość pewna i lakonizm, tak późniejsze, a mianowicie u nas od połowy XIII wieku, charakteryzuje uniwersalność, cudowność, kaznodziejskość. Różnica też ta uderza na pierwszy rzut oka przy zestawieniu małopolskiego rocznika z rocznikiem Traski: podczas gdy w tym ostatnim, jak to już nadmienilem, cała pierwsza część jego zgoła się nie znachodzi, tymczasem rocznik małopolski zaczawszy opowiadanie swoje od tego, jak to Arnolfa cesarza wszy zjadły, miesza następnie zdarzenia niemieckie, czeskie i polskie, a ubiera je w krasomowstwo od Marcina opawskiego i mistrza Wincentego pożyczone. To użytkowanie z Marcina opawskiego kroniki przeciąga się i do części drugiej małopolskiego rocznika aż po rok 1214; gdy przeciwnie Traska nic nie wie o Marcina opawskiego kronice: jego rocznik w największej swojej części nosi jeszcze znamiona epoki tej która rozszerzenie się u nas zakonników żebraczych poprzedziła. Dopiero około roku 1268 dostrzegać się daje pewna zmiana w jego opowiadaniach, która każe uważać to co w nim dalej następuje za późniejsze dopełnienie, jak to w wydaniu jego na stronicy 840 wskazałem. Obok ujemnych stron zakonników żebraczych mieli oni i stronę dodatnią: była nią pilność i popęd do erudycji, a skutkiem tego jest nierównie większa liczba zebranych zdarzeń dziejowych w ich kompilacji niż w innych rocznikach. Onito wysłedzili i podnieśli, że nasz Mieszko rodził się roku 931, że przejrzał boskiem światłem już w swoim siedmioletcu, a ojciec jego Semisław wstąpił na tron roku 913 po Leszku. Tych danych nie znachodzimy dziś w żadnym innym roczniku; że się jednak dawniej w nich znajdo-

wały, widzimy tego skazówkę w kronice Boguchwała, który je także podając, powołuje się wyraźnie na rocznik.

Zestawianie obok siebie roczników podobnych a zwłaszcza jednoczesnych lub bliskoczesnych ułatwia wielce należyte z nich użytkowanie, i w to też wkładają zwykle wydawcy swoją usilność. Atoli zestawianie to ma swoje granice, wskazane różnicą czasów i odmienną charakterystyką, których pomijać nienależy. Wydawcy roczników naszych w Monumenta Germaniae uważając rocznik Traski za odmienną tylko rocznika małopolskiego redakcyę, wydrukowali go w kolumnie pierwszej, a rocznik ten, który małopolskim zowiemy, we trzy dalsze kolumny obok tamtego zebrawszy, oznaczyli to wszystko osobnemi liczbami i dali temu nadpis: *Annales Polonorum*. Jakkolwiek rad idę za skazówkami mych poprzedników, i staram się ile możliwości unikać tego, coby porozumienie wzajemne w użytkowaniu ze źródeł dziejowych utrudniało, w tym atoli razie pójść za nimi nie mogłem. A najprzód co do nazwy *Annales Polonorum*, mogła ona mieć swój powód w dziele poświęconem głównie źródłom dziejowym Niemiec; w dziele zaś wyłącznie polskim tylko poświęconem pomnikom żadną miarą za specjalną nazwę ująćby nie mogła. Rozpatrując też ogół naszych roczników, uznałem za rzecz konieczną nie spuszczać z oka względów paleograficznych w ich porządkowaniu. Zestawiwszy tedy rocznik Traski z równoczesnym mu a wielce do niego podobnym rocznikiem tak nazwanym krakowskim, podałem następnie rocznik Sędziwoja osobno, jako utwor z wieku XIV chociaż tylko w późniejszym z XV wieku odpisie przechowany; niniejszego zaś oto rocznika w czterech różnych kodexach przechowanego, zestawiam text całkowity według tychże czterech kodexów, a na podobieństwo między nimi a dawniejszymi rocznikami zachodzące wskazuję tak w notach nabrzeżnych jak i w przypiskach. Nazwałem go zaś rocznikiem małopolskim dla tego, że i treścią swoją najwięcej zdarzeń małopolskich dotyka, i układany był przez zakonników tych, którzy w Małopolsce największą czynność rozwijali.

O rękopismach tego rocznika mówiłem już przy sposobności w drugim tomie *Pomników*; tu jednak wypada mi przypomnieć głównejsze o nich szczegóły, a razem wskazać porządek w jakim text ich obok siebie ułożyłem.

I. RĘKOPISM KUROPATNICKIEGO w petersburskiej publicznej bibliotece pod znakiem *Л. Q. отъ IV* nr. 98 umieszczony, jest papierowy kwartancik w skórę i deski dębowe oprawny razem z drukowanym dziełkiem: *Tractatus de martyrio sanctorum*. Pisany jest dość starannie w wieku XV, a w jednej częstce na początku wieku XVI. Rocznik sam pisany jest pierwszą ręką, a zajmuje str. 96'—126. Podobiznę pisma dałem w tomie II *Pomników* przy kronice Mierzwycy, po której rocznik ten bezpośrednio w rękopismie owym następuje. Text jego aż do roku 1415 doprowadzony

kończy się słowem zagadkowym: *In s z c z i t e l k o*. Po roczniku następują na karcie osobnej str. 127—128 spominki lubelskie, pismem zupełnie innej ręki skreślone. Nie mają one z rocznikiem tym zgoła żadnego związku. Daję też je niżej osobno pod właściwym ich tytułem. Następują dalej dość obszerne wypisy z Eneja Silwiusa *Cronica cum picturis*, wreszcie króciuchne spominki lwowskie, które takż niżej osobno umieszczam.

II. RĘKOPISM LUBIŃSKI w petersburskiej publicznej bibliotece umieszczony pod znakiem *A. F. отд. IV nr. 19*. Wielki ten foliant papierowy mieści w sobie wiele różnych pism; rocznik niniejszy następuje bezpośrednio po kronice Mierzwy z jej dopełnieniami i zajmuje str. 51—57. Pismo w nim kilkakrotnie się zmienia, mianowicie: do roku 1061 włącznie pisany jest frakturą, dalej aż do roku 1103 kursywą, następnie zaś znowu niby frakturą aż do roku 1203 włącznie. W końcu wiadomość o mistrzu Wincentym, znacznie późniejszą, ale jeszcze z wieku XV ręką zapisana.

III. RĘKOPISM SZAMOTULSKI w roku 1471 dla Piotra z Szamotuł kasztelana poznańskiego bardzo starannie pisany, jest dziś zatracony; atoli text jego wydał w zupełności roku 1749 w Gdańsku Lengnich i z niego użytkujemy. Zawierał kronikę Mierzwy z jej dopełnieniami, którą jej kopista za kronikę mistrza Wincentego uważał; bezpośrednio po niej następował ten rocznik, a dalej kronika Gala. Karty atoli w tym rękopismie były poprzerzucane tak, że część rocznika znajdowała się w środku a część na końcu. Z tem samem pogmatwaniem kart drukował wiernie text jego Lengnich, a widząc znaczną część rocznika w końcu po kronikach, dał tej części osobny nadpis *Anonymi rerum ab a. 1330 ad a. 1424 (właściwie 1426) gestarum historia*. Z samego oryginalnego rękopismu użytkował jeszcze Wincenty Bandtkie w wydaniu Gala kroniki; mnie znane są jeszcze krótkie tylko z tego kodexu wypisy, które robił w Puławach dla Lelewela Łukasz Gołębiowski. Rocznik niniejszy w tym rękopismie odznacza się od innych tem, że sam jeden tylko ma po opisie zdobycia Lwowa przez Kazimierza Wielkiego w roku 1340 jeszcze ciąg dalszy, niepospolitem piórem przez bezimiennego xiędza napisany, który, jak się już powiedziało, umieściłem w tomie II Pomników na str. 861—871, pod napisem: *Dopełnienie Szamotulskie*.

IV RĘKOPISM KRÓLEWIECKI znajduje się w tamtejszem archiwum pod znakiem B. 28. Zawiera głównie kronikę Wiganda z Marburga z rozkazu Długosza na języku łaciński przełożoną po roku 1464 przez jakiegoś kleryka, który też na trzech ostatnich kartach dopisał tamże rocznik niniejszy. Że pisał około roku 1466 widać to ztąd, albowiem mówiąc o wezbraniu Wisły roku 1312 (a właściwie 1269 dodaje: *Similiter 1466 ante Thorun valde*,

*kod. Kurop.**kod. lubiń.*

Rocz. Tr. 965. Excellentissimus dux Mesko accepit Dubrowkam sibi in uxorem, videlicet de Bohemia, qui ambo Christiani fidelissimi in Polonia efficiuntur et omnes Poloni baptisantur, ecclesie et claustra, episcopatus, prepositure alique per ipsos, que tunc fieri poterant, construuntur et dotantur.

964. Mescho dux cum Polonis sacrum baptismum consecuntur.

5

Rocz. Tr. 967. Boleslaus Magnus, filius Meskonis, qui dicitur Chabri, natus est. Iste Bohemos et Ungaros, Saxones edomuit et in flumine Szolawe meta ferrea fines Polonie terminavit. Eodem anno Otto secundus imperat.

967. Boleslaus Magnus nascitur, filius Meschonis. Otto secundus. Iste Bohemos et Hungaros, Saxones edomuit, et in flumine Zolawa meta ferrea fines Polonie terminavit.

10

15

Rocz. Tr. 970. Proortus primus episcopus Cracovie ordinatur.

968. Prohortus episcopus Cracoviensis ordinatur. Tunc episcopatus et ecclesie in Polonia disponuntur per Dambrowkam et christianitas confirmatur. Hec Dam-

20

browka esse dubitatur soror sancti Wentzeslai et filia ducis Wratislai.

980. *) Pragensis episcopus Dithmarus primus confirmatur.

980. Pragensis episcopus Dytmarus primus consecratur.

Hee sunt generationes ducum et regum Polonie: Choschisko genuit Pyast, Pyast

25

vero de Rzepicha uxore genuit Semovitum. Popel autem cum sobole sua radicitus est de Polonia eiectus. Semovitus autem ducatum obtinens genuit Lestckonem. Lestcko autem genuit Zemomisl. Zemomisl autem genuit magnum et illustrem Myeschonem

30

983. czelwca 29. 982. Sanctus Adalbertus consecratur in episcopum Pragensem. Postquam revelante

985. Sanctus Woyczechus in episcopum Pragensem consecratur.

Przedziałka I wiersz 7 ipsos» tempus rkp. — 13 Ungaros» Tu opuszczono subiugavit et. Obacz Rocz. Traski. — 32 Postquam» zamiast postea.

*) Właściwie r. 973. Ob. Palacky *Gesch. Böhm.* I 229.

kod. Szamot.

Anno domini **967** Boleslaus Magnus, qui Chabri dicitur, natus est. Iste Bohemos et Ungaros edomuit, et in flumine

5 Salawa metis ferreis fines Polonie terminavit. Sed prius, anno videlicet domini 965, Dambrowka ad Mieszkonem venit; tunc ecclesie et claustra, episcopatus, prepositure et alia beneficia, quae tunc per ipsos fieri poterant, construuntur et dotantur. Iste Mieszko a nativitate cecus fuit, ut in cronicis¹⁾ continetur. Hec autem Dambrowka putatur
10 fuisse soror sancti Wenceslai.

15

Anno domini **970** primus episcopus Cracovie nomine Prochorus ordinatur.

20

quod fuit germana sancti Wentzeslai et filia ducis Wratislay.

Anno domini **974** primus Pragensis episcopus Dithmarus nomine confirmatur.

Hee sunt nationes regum Polonie: Koszysko genuit Pyast, Pyast genuit Semovitum, qui genuit Zemomislaum, Zemomislaus genuit primum et magnum Mieszkonem.

30

Anno domini **982** sanctus Adalbertus in episcopum Pragensem consecratur. Slawnik fuit pater eius, Strzeszislawa mater. Hic beatus Adalbertus revelante deo Pan-

kod. królew.

965. Dambro(v)ca venit ad Miskkonem.

966. Misco cum Polonis baptizatur.

967. Boleslaus Magnus filius Miskkonis nascitur. Hic domuit Bohemos et Ungaros et imposuit in Salem statuam ferream pro termino granicierum Polonorum etc.

971. Puscartus²⁾ ordinatur in episcopum Cracoviensem. Eo tempore ecclesie per Dambro(v)cam in Polonia statuuntur, fides quoque christiana reboratur. Dicitur,

975. Dytmarus primus Pragensis episcopus consecratur³⁾.

Hee sunt generationes regum et ducum Polonie: Chosiscko genuit Peast, Peast genuit Semovith de domina Repeka. Pompilius periit cum omni genere suo. Semovith optinuit regnum, qui genuit Listkonem. Listko genuit Semomil, et hic genuit magnum et primum Miskkonem.

984. Sanctus Adalbertus consecratur in episcopum Pragensem, cuius pater Slawnik fuit.

¹⁾ Gal. I. 4.   ²⁾ Arndt czytał *Phartus* a poprawił *Prohartus*.   ³⁾ Tn dodano w rękp. 975 *dis fuit*.

*kod. Kurop.**kod. lubiń.*

deo Pannoniam veniens primum regem Ungarorum sanctum Stephanum cum aliis baptisavit, demum per Poloniam transiens et eosdem in fide confirmans, in Prussiam veniens ibidem predicando fidem, martirio coronatur.

997.

5

986 Proculphus in episcopum Cracovie assumitur.

987. Strsechilawa mater sancti Adalberti obiit.

989. Otto tercius patri suo Otthoni successit.

10

Rocz.
kap.

990. Professio sancti Adalberti cum fratre Gaudencio.

995 ¹⁾. Lampertus episcopus Cracovie efficitur.

15

997. Passio beati Adalberti episcopi.

997. Passio sancti Woytzechonis sive Adalberti martiris. Hunc sanctum Adalbertum episcopum Pragensem fugientem

de Bohemia, Boleslaus suscepit et in Gneznam locavit.

1001. Stephanus rex Ungarie misit Affricum episcopum Romam ad papam Silvestrum pro corona petenda. Eodem tempore dux Polonorum Mesko miserat Lampertum episcopum coronam petere, sed papa angelica monitus visione coronam, quam preparaverat Meskoni, Affrico regis Ungarie nuncio dedit. Sed cur non fuerat data Polonis, in cronica ²⁾ plenius habetur.

20

25

1000.

Rocz.
Tr.

1002. Sanctum Adalbertum imperator Ottho Ruffus tercius visitavit et Boleslaum nimio desiderio vidit. Iste Boleslaus ab imperatore predicto in regem sublimatus inditam sibi liber(al)itatem exercuit. Iste viriliter venit in Kyow, evaginato gladio in portam auream percussit.

Eodem anno tercius Ottho imperator obiit, cui Henricus successit.

1000. Ottho Ruffus III imperator sanctum Adalbertum visitavit in Gnezna. Boleslaum quoque magno desiderio vidit, et eum in regem sublimavit, qui coronatus ³⁰ inditam liber(al)itatem mirifice exercuit, et in Kyow veniens, viriliter evaginato gladio in portam auream percussit.

Anno domini **1002** Otto imperator III obiit, cui Henricus succedit.

35

¹⁾ DCCCCXXXIX w rękp.

²⁾ Węg.-Pol: rozd. 6. ob. *Mon. Pol.* I. str. 501.

kođ. Szamot.

kođ. królew.

noniam veniens primum regem Ungarorum
sanctum Stephanum cum multis aliis baptizavit. Deinde per Poloniam trans-
iens et eosdem in fide confirmans, in Prussiam veniens ibidem fidem predicans,
5 martirio coronatur.

986. Proculphus in episcopum Cracovie
secundum assumitur, mortuo Prochoro.

Strzesislawa mater sancti Adalberti obiit.

985. Proculpus in Cracovia episcopus
suscipitur post Prohort.

989. Strezesslawa mater sancti Adal-
berti, beati (*sic*) moritur.

991. Otto tercius successit patrem in
imperio Ottonem.

992. Obediencia sancti Adalberti fit
cum fratre Gaudentio.

995. Lampertus in episcopum Craco-
15 viensem tertium ordinatur.

996. Lampertus consecratur episcopus
Cracoviensis.

997. Passio sancti Adalberti, martiris.

997. Passio sancti Adalberti Pragensis
episcopi; a Bohemis exulatus. Hunc Bo-
leslaus in Gnezna suscepit.

20 1000. Boleslaus mittit Lampertum epi-
scopum pro consecratione ad curiam. Eo-
dem tempore Stephanus rex Ungarie misit
Affricum episcopum ad Silvestrum papam
pro corona petenda, et papa ang(e)lica
25 preparaverat Mieszkoni, Affrico nuncio regis Ungarie dedit. Sed cur data non
fuit Polonis, in subscriptis cronicis plenius habetur.

1001. Boleslaus misit episcopum Lam-
pertum pro consecratione in derisum.

1002. Sanctum Adalbertum imperator
Otto Rufus in Polonia visitavit, et Bole-
slaum nimio desiderio vidit. Iste Boleslaus
30 ab imperatore predicto in regem sublimatus,
inditam sibi liberalitatem exercuit.

1003. Otto tercius imperator transiit
Gneznam ad sanctum Adalbertum, ubi cum
magno affectu vidit Boleslaum, et subli-
mavit eum in regem. Qui coronatus multas
probitates exercuit. Veniens Kyow viriliter
cum gladio percussit in portam auream.

Anno nativitatis domini 1002 obiit
imperator Otto.

*kod. Kurop.**kod. lubiń.*

1003. **1005.** Heremite sex in Polonia martirisantur.

1014. Poppo in episcopum Cracovie ordinatur.

1018. Boleslaus primus superavit Ruthenos et subiugavit.

1020. Henricus imperator obiit.

1022. Conradus imperator coronatur Rome et 20 annis regnavit.

1023. Gumpo in episcopum Cracovie eligitur.

1025. Boleslaus Magnus obiit, secundus Mesko succedit in regnum, qui in amenciam cecidit et mortuus est. Idem Mesko accepit uxorem sororem Otthonis imperatoris predicti, de qua genuit Kazimirum, qui vocatus est restaurator, et accepit uxorem nomine Mariam de Russia, que genuit quatuor filios: Boleslaum Efferum, Wladislaum, Meskonem et Odonem.

1027. Ipolitus archiepiscopus *mortuus*¹⁾, sibi Bussuta succedit secundus.

1032. Rachelinus episcopus Cracovie post Gumponem sextus.

1039. **1037.** Corpus beati Adalberti in Pragmam transfertur per ducem Wratislaum.

1038. Kazimirus moritur, qui fuit monachus, cui succedit in regnum senior filius eius Boleslaus Largus.

1081. **1039.** Mortuo rege Boleslao aliisque fratribus, Wladislaus dux solus regnavit, qui Iuditham Bohemam accepit uxorem, que filium ei tercium genuit Boleslaum per preces beati Egidii.

1018. Boleslaus Ruthenos superat et terras eorum vastat.

1020. Henricus imperator obiit, et Conradus imperator coronatur **1022** et rexit 20 annis.

1025. Boleslaus Magnus obiit, cui succedit in regnum filius suus Mescho, qui accepit uxorem sororem Ottonis imperatoris predicti, de qua genuit Kazimirum, qui vocatus est restaurator, et accepit uxorem de Russia, nomine Mariam, que sibi generavit quatuor filios: Boleslaum Efferum, Wladislaum, Meschonem et Odonem.

1037. Corpus beati Adalberti in Pragmam transfertur.

1038. Kazimirus obiit, cui in regnum succedit senior filius eius, Boleslaus Largus et Efferus.

¹⁾ Słowo niewyraźne; Arndt czytał *primus*.

kod. Szamot.

1005. Heremite sex¹⁾ in Polonia martirizantur.

1014. Poppo in episcopum Cracovie ordinatur quartum.

1018. Boleslaus Ruthenos superat et terras eorum vastat.

10

1023. Compo in episcopum Cracovie eligitur quintum.

1025. Boleslaus Magnus obiit. Mieszko secundus succedit, qui in amenciam cecidit et mortuus est. Hic habuit uxorem, sororem Ottonis imperatoris predicti, de qua genuit Cazimirum, qui vocatus est restaurator. Iste Cazimirus fuit monachus, postea ex dispensacione pape in regnum rediens, ex uxore de Russia, nomine Maria, genuit quatuor filios: Boleslaum Efferum, Wladislaum, Mieszkonem et Odonem.

1031. Hipolitus archiepiscopus Gnesnensis mortuus, cui Bodzanta successit. Rachelinus episcopus Cracoviensis efficitur post Componem.

1038. Cazimirus moritur, qui fuit monachus; post hunc Boleslaus, filius senior, largus sed efferus in Ungaria(m) exulavit interfecto sancto Stanislao.

kod. królew.

Anno (**1003**) Heremite veniunt in terram Polonie.

1013. Poppo ordinatur episcopus Cracoviensis post Lampertum.

1018. Boleslaus vicit Ruthenos, terram eorum devastans.

1020. Hinricus imperator obiit.

1022. Conradus imperator Rome coronatur et imperavit 20 annis.

1023. Gumpo ordinatur episcopus Cracoviensis post Popponem.

1025. Boleslaus Magnus obiit, et post eum filius eius Mysko regnum suscepit, et hic duxit in coniugem germanam Ottonis imperatoris, ex qua genuit Kazimirum. Qui duxit ex Russia uxorem nomine Mariam, ex qua produxit quatuor filios: Boleslaum, Wladislaum, Miskonem et Odonem.

1033. Ipolitus archiepiscopus obiit, quem Bosuta sequitur.

1035. Rachelinus Cracoviensis episcopus fit post Gumponem.

1037. Sancti Adalberti corpus Pragm deducitur.

1038. Kazimirus obiit, quem in regno sequitur filius senior, Boleslaus, precipuus inter fratres, qui liberalis magisque intelligens.

35

¹⁾ Pr. Roczn. kam. pod r. 1003 i Kozmy kron. I. 38.

kod. Kurop.

1043. Conradus imperator obiit, cui Henricus successit in imperium et 17 annis regnavit.

1046. Aaron monachus monasterii Tinciensis in episcopum Cracoviensem postulatur et Colonie ¹⁾ consecratur, archiepiscopatus privilegio insignitur.

1057. Henricus imperator obiit, cui alter Henricus successit et 49 annis regnavit. Huius tempore quidam potens, dum sedet in convivio, repente a muribus vallatur, nulli nocentibus preter illum; sed cum a suis in pelagum ductus esset maris, nil ei profuit, quin mures navem insequentes ipsam usque ad aque ingressum corodebant; in terra ergo positus, totus a vermibus seu muribus dilaceratus est et comestus. Similiter accidit Pompilioni Polonorum.

Rocz. Tr. 1059. Aaron archiepiscopus Cracoviensis moritur.

Rocz. Tr. 1061. Sula presbiter, cognomine Lampertus, episcopus Cracovie efficitur septimus, qui neglexit petere insignia archiepiscopatus.

1063. Lampertus Zula s. Stanislaum fecit canonicum Cracoviensis ecclesie.

1064. Gneznensis ecclesia consecrata est.

1070. Zula cognomento Lampertus, episcopus Cracoviensis, moritur.

kod. lubiń.

1046. Aaron monachus Tinciensis in 5 episcopum Cracoviensem postulatur et Colonie ¹⁾ consecratur, archiepiscopatus privilegio insignitur.

1057. Henricus imperator obiit, cui 10 alter Henricus succedit et 49 annis regnavit. Huius tempore quidam potens, dum sederet in convivio, repente a muribus vallatur, nulli nocentibus preter ipsum. Sed cum a suis in pelagum maris deductus, nil ¹⁵ ei profuit, quia mures navem sequentes ipsam ad aque ingressum corodebant. In terra ergo positus, totus a muribus dilaceratus et comestus. Similiter accidit Pompilio regi Polonorum.

20

1060. Aaron episcopus Cracoviensis obiit.

1061. Sula cognomento Lambertus, epi- ²⁵scopus Cracoviensis efficitur, qui neglexit petere insignia archiepiscopatus. Iste Lampertus Sula sanctum Stanislaum fecit canonicum ecclesie Cracoviensis.

30

1070. Zula cognomento Lambertus, episcopus Cracoviensis obiit. Stanislaus episcopus Cracoviensis ordinatur.

¹⁾ Por. Rocznik krótki, który pod r. 1059 mówi: *Rome consecratur*. Mon. Pol. II 794.

kod. Szamot.

1043. Conradus imperator mortuus, cui Henricus successit in imperium et 17 annis regnavit.

5 **1046.** Aaron monachus Tynicensis in episcopum Cracoviensem postulatur, et assumptus est per Benedictum papam IX; Colonie consecratus, archiepiscopatus privilegio insignitur.

10 **1057.** Hinricus imperator obiit, et Hinricus sequitur et imperavit 49 annis. Tempore suo quidam nobilis in quodam convivio a muribus infestatur, qui neminem quam eum leserunt. Quare a suis ductus
15 fuit in mare, nec sic salvatus fuit, nam mures insequuntur eum, navem transfodientes quod aqua intraverit. Quare positus ad terram, ubi a muribus dilaniatus seu corrosus et inescatus seu comestus. Si-
20 mile accidit regi Pompilioni.

1059. Aaron episcopus Cracoviensis moritur, post quem Zula, cognomine Lampertus, in episcopum ordinatur. Iste Zula
25 neglexit petere insignia archiepiscopatus.

30

1076. Zula Lampertus episcopus Cracoviensis moritur, cui sanctus Stanislaus
35 successit.

kod. królew.

1043 Conradus imperator obiit, et post eum Hinricus gubernacula imperii tenuit 17 annis.

1043. Aaron ordinis Cisterciensis postulatur in episcopum Cracoviensem, consecratus Colonie et in archiepiscopum sublimatus.

1057. Henricus imperator obiit, cui alter Henricus successit et 49 annis regnavit. Huius tempore quidam potens, dum sedet in convivio, repente a muribus invaditur nulli nocentibus preter illum solum. Sed cum a suis in pelagum maris deductus fuisset, nil ei profuit, quia mures navim insequentes, illam usque ad aque introitum corrodebant. In terra ergo positus totus a muribus devoratus est et comestus. Similiter accidit Pompilio regi Polonie.

1071. Aaro archiepiscopus Cracoviensis obiit.

1073. Zula Lampertus Cracoviensis archiepiscopus. Hic non curavit petere prerogativa seu insignia archiepiscopatus. Hic Lampertus creavit sanctum Stanislaum in canonicum Cracoviensem.

1076. Ecclesia Gneznensis consecratur. Lampertus Zula Cracoviensis episcopus
obiit.

Stanislaus fit episcopus Cracoviensis.

*kod. Kurop.**kod. lubiń.*

1071. Stanislaus episcopus Cracoviensis ordinatur.

1077. Boleslaus secundus coronatus est.

1078. Rex Ruthenorum in prelio interfectus est ¹⁾.

1079. Sanctus Stanislaus occisus est tercio Ydus Aprilis per Boleslaum efferum, qui rex divina ulcione de regno eiectus est, in Ungaria in exilio mortuus ²⁾, tali anno filio genito nomine Meskone ³⁾, quem Wladislaus de Ungaria reduxit.

1083. Lampertus episcopus Cracovie ordinatur, s. Stanislao mortuo.

1086. Mesko de Ungaria rediit, et Boleslaus tercius natus est, qui Mesko uxore ducta obiit sine prole ⁴⁾, Wladislao solo regnante, qui genuit tercium Boleslaum cognomento Krzywousthy.

1092. Lancea Christi inventa est anno domini **1089**.

1098. Dux Wladislaus, iste duxit uxorem Bohemam, Iuditham nomine, que sterilis per preces sancti Egidii quartum Boleslaum ⁵⁾ genuit; nam ymaginem hominis de auro purissimo fabrefactam idem Boleslaus cum uxore miserunt ad sepul-

1077. Boleslaus secundus coronatur.

1078. Rex Ruthenorum in prelio interfectus est.

1079. Sanctus Stanislaus occisus est per Boleslaum efferum, qui rex divina ulcione de regno eiectus, in Ungaria in exilio obiit.

1083. Lambertus episcopus Cracoviensis ordinatur, s. ⁶⁾ defuncto Stanislao.

1086. Mesko de Ungaria rediit, qui uxore ducta, sine prole obiit. Similiter et alii duo fratres Boleslai, Mesko et Odo, mortui sunt sine prole Wladislao solo regnante, qui genuit tercium Boleslaum cognomento Criwousti.

Lancea Christi inventa est anno domini **1089**.

1094. Ierusalem a Christianis capta est.

1095. Dux Wladislaus duxit uxorem Bohemam, nomine Iuditham, que sterilis erat, per preces beati Egidii tamen Boleslaum genuit. Nam ymaginem hominis de auro purissimo fabrefactam idem Wladislaus cum uxore, de consilio episcopi

¹⁾ Izasław. Ob. *Mon. Pol.* II. 795. przyp. 6. ²⁾ 1081 roku. ³⁾ Mieszko według dawnego świętokrzyskiego rocznika rodził się 1069 roku. Ob. *Mon. Pol.* II. 773. ⁴⁾ Ożenił się roku 1088 a w r. 1089. zginął (wraz z żoną ztruty). Ob.

kod. Szamot.

kod. królew.

5

1079. Sanctus Stanislaus tercio idus Aprilis martirizatus per Boleslaum efferum, 10 qui rex divina ulcione de regno eiectus, in Ungaria in frenesin versus, in exilio mortuus.

1082. Lampertus in episcopum Craco- 15 viensem consecratur, mortuo sancto Stanislao.

1087. Mieszko de Ungaria rediit et Boleslaus tertius natus est, qui Mieszko uxore ducta, sine prole obiit. Sed et alii 20 duo fratres Boleslai, Mieszko et Odo, mortui sunt sine prole, Wladislao solo regnante, qui ad preces sancti Egidii genuit tertium Boleslaum, cognomento Krzywousty.

1089. Lancea Domini inventa est in 25 Antiochia.

1077. Boleslaus secundus coronatur.

1078. Rex Ruthenorum occiditur in bello.

1079. Sanctus Stanislaus occiditur a superbo Boleslao, qui ex divina ulcione a regno expulsus, in Ungaria exul obiit.

1082. In hoc anno genuit Miskonem filium suum, quem Wladislaus ex Ungaria duxit.

1085. Lampertus fit episcopus Cracoviensis, post mortem sancti Stanislai.

1087. Mesko ex Ungaria venit.

1088. Boleslaus tertius nascitur. Idem Misko duxit uxorem et obiit absque liberis, quoque alii duo germani Boleslai, Mesko et Odo, obierunt sine prole.

1092. Wlatislaus solus regnavit et genuit Boleslaum cognomine Tervousti.

1095. Domini lancea inventa fuit anno a nativitate domini **1079**.

1097. Ierusalem a Christianis obtenta fuit.

1098. Dux Wlatislaus duxit ex Boemia Iuditham, que fuit sterilis, et ad orationes Egidii tertium Boleslaum genuit.

30

Rocznik dawny świętokrzyski.

⁵⁾ Bolesława Śmiałego nazwał Stanisław Streczaka trzecim: *Tercius vero Boleslaus subintravit, et metas Polonie reformavit, et dicebatur Largus, qui ob gestum superbie &c.* (Rękop. tynieć. str. 14). Nazwanie więc Krzywoustego czwartym nie można tu uważać za prosty błąd pisarski; jest on raczej skutkiem nieustalonej jeszcze rachuby naszych Bolesławów w dawnych czasach.

⁶⁾ Głoska ta niewyraźnie w rękopiśmie nakreślona może znaczyć *scilicet* lub *sanctus*.

kod. Kurop.

crum sancti Egidii et multa alia regalia munera, et ideo eos in prole Dominus exaudivit. Iste Wladislaus edificavit ecclesiam sancti Wenczeslai in Cracoviensi urbe, canonicos viginti instituit et regali magnificencia donavit et dotavit ¹⁾).

listop.
25.

1101. Lampertus episcopus Cracoviensis mortuus ²⁾. Sanctus Bernhardus in monasterio Cisterciensi ordinem instituit.

1102. Wladislaus dux Cracovie obiit, cui Boleslaus belliger Crziwousti succedit.

1103. Balduinus episcopus Cracovie ordinatur. Huius temporibus Cuolo apostolice sedis legatus primus Poloniam introivit et duos episcopos deposuit. ³⁾

1106. Henricus imperator tercius obiit, cui Henricus filius suus succedit.

1108.
paźd.
27.

1107. Warsevicii capite truncantur ⁴⁾.

wrześn.
7.

1109. Boleslaus Crzivousti apud Nakel devicit Pomoranos. Item Balduinus episcopus Cracoviensis obiit.

1110. Maurus episcopus Cracovie ordinatur.

1110
paźdz

1111. Boleslaus III Crzivousty devicit Bohemos.

1113. Boleslaus tercius Nakel et alia castra obtinuit.

Item Scarbimirus palatinus contra Boleslaum insurgit et cecatur.

1115. Henricus III imperator Poloniam intrat ad subiugandam, sed resistente sibi

kod. lubiń.

Cracoviensis ⁵⁾), miserat ad sepulcrum s. Egidii et multa alia munera regalia, et ideo deus eos pro prole exaudivit. Iste Boleslaus edificavit ecclesiam s. Wenceslai in Cracovia, canonicos XX instituit et regali munificentia dotavit.

1100. Lambertus episcopus obiit. Sanctus Bernardus Cisterciensem ordinem instituit.

10

1102. Wladislaus dux Cracoviensis obiit. Boleslaus belliger, Krzywousty, successit.

1103. Balduinus episcopus Cracoviensis ordinatur. Cvolo, apostolice sedis legatus primus, Poloniam intravit et duos episcopos deposuit.

1106. Hynricus III imperator obiit, cui Hynricus filius suus successit.

Warsevitii capite truncantur.

1109. Boleslaus Krzywousty apud Nakel devicit Pomeraneo(s).

1110. Maurus episcopus Cracovie ordinatur.

1111. Boleslaus III Krzywousty devicit Bohemos.

1112. Scarbimirus palatinus contra Boleslaum insurgit et cecatur.

1113. Hic Boleslaus Nakel et alia castra obtinuit.

30

1115. Henricus imperator quartus intrat ad subiugandam (Poloniam), sed re-

¹⁾ Por. Dopełn. Mierzwy *Mon. Pol.* II. str. 310. ²⁾ Tak samo podaje czas śmierci Lamberta Rocz. dawn. świętokrzyski i Rocz. kapitulny krak. Po nim nastąpił na biskupstwo krakowskie Czesław (Cazlaus) z woli Władysława; *Mon. Pol.* I 376. o którymto biskupie donosi Długosz, że go legat papieski Guallo złożył z jego dosto-

koń. Szamot.

koń. królew.

5

1102. Lampertus episcopus mortuus, Belduinus succedit. Beatus Bernardus Cisterciensium ordinem introivit.

15

20

25

30

1117. Henricus imperator quartus Poloniam intravit ad subiugandam eam sibi,

1102. Lampertus episcopus obiit. Sanctus Bernhardus ordinem Cisterciensium fundavit.

1104. Wladislaus obiit, quem sequitur filius eius, Boleslaus, in regno.

1105. Balduinus fit episcopus Cracoviensis; cuius tempore Cuolo, Romanus legatus primo in(travit) Poloniam et duos episcopos deposuit.

1109. Hinricus imperator tercius obiit, cui Hinricus filius eius successit.

Warsewit decollatur.

1111. Boleslaus tercius prope Nakil prostravit Pomeranos.

Maurus ordinatur episcopus Cracoviensis.

Boleslaus tercius vicit Bohemos.

1112. Scarbimirus pugnavit contra Bohemos et nocumenta eis intulit.

1113. Boleslaus obtinuit Nakil et alia castra.

1114. Imperator Hinricus quartus intrat Poloniam, ut eam sibi subiciat.

jeństwa *Hist.* I. str. 450 wyd. krak. ³⁾ Ob. poprzedni przypisek. ⁴⁾ Ob. *Cosmas Chr.* III 24. ⁵⁾ Tak Boguchwał *Mon. Pol.* II. str. 490, który też wymienia imię tego biskupa krakowskiego, Lamberta; ale u Gala wymieniony jest *Franco Poloniensis episcopus* I. 30 i podobnie u Wincentego II. 22. *Franco antistes* bez oznaczenia jaki to był biskup.

kod. Kurop.

viriliter Boleslao Krzywousthy, revertitur sine honore.

Item Lesko filius Boleslai natus est ¹⁾.

1118. Maurus episcopus Cracovie obiit, cui Radost successit XII. Eodem anno inundacio aquarum in omni terra.

1119. Hic Boleslaus duos Pomoranos duces devicit ²⁾ et terram possedit.

1123. Boleslaus mare transiit et castris obtentis revertens intravit Ungariam preliando. Tandem dat filiam nomine Iuditham filio regis Ungarie.

1127. Henricus imperator obiit, Lotarius succedit.

Boleslaus quartus natus est.

Item invencio capitis sancti Adalberti.

1128. Boleslaus Crzivousti ex Ruthena genuit filium primogenitum, nomine Wladislaum ³⁾ qua mortua ex theutunica genuit sex ⁴⁾ filios: Kazimirum, Leskonem, Boleslaum, Henricum, Kazimirum iuniorum et filiam Iuditham.

1131. Kazimirus dux obiit.

1132. Boleslaus intrat Ungariam et prelium cum Ungaris commisit.

1133. Bohemi in Polonia ecclesias succenderunt.

1135. Vislicia cede destruitur V Ydus Februarii.

1136. Boleslaus dat filiam regis filio Ungarorum.

kod. lubiń.

sistente sibi viriliter Boleslao Krzywousthy revertitur sine honore.

1118. Radost episcopus Cracoviensis 5 ordinatur post Maurum.

Hic Boleslaus II Pomeranos duces (devicit) et terram possedit.

1122. Boleslaus mare transiit et castris obtentis revertitur, et intravit Ungariam preliando. Tandem dat filiam nomine Iuditham filio ⁵⁾ . . . regis Ungarorum.

1126. Cracovia combusta est. 15

1127. Henricus imperator obiit. Lotharius (succedit).

Boleslaus IV natus est.

1128. Boleslaus Krzywousthy ex Ruthena genuit filium primogenitum nomine Wladislaum, qua mortua cum theutonica genuit sex filios: Kazimirum, Lestkonem, Meskonem, Boleslaum et filiam Iuditham.

25

1135. Vislicia cede destruitur VI Ydus Februarii.

30

¹⁾ Rocznik kap. i Tr.   ²⁾ Porównaj Rocznik świętokrzyski dawny w *Mon. Pol.* II 774.   ³⁾ Por. Boguchw. w *Mon. Pol.* II 508, z którego okazuje się, że rodzoną

kod. Szamot.

sed resistente sibi viriliter Boleslao Krzywousty revertitur sine honore.

5 **1118.** Gaudentius episcopus Cracoviensis ordinatur.

1119. Boleslaus duos duces Pomoranos devicit.

10

15

1127. Invenio capitis sancti Adalberti.

20

25

1131 Cazimirus dux moritur⁶⁾.

30

1135. Vislicia cede paganorum destruitur.

kod. królew.

1116. Boleslaus viriliter repugnavit, quod imperator Hinricus absque pugna fugit.

1118. Radost fit episcopus Cracoviensis post Maurum.

1119. Boleslaus Pomeranos secundo convertit et terram eorum possedit.

1122. Boleslaus pertransiit mare, et obtinet ibi castra et intravit in Ungariam ad bellum. Ultimo dedit filiam suam, Iuditham, filio regis Ungarie. Tunc temporis Cracovia incinerata est.

1127. Imperator Hinricus obiit. Lotarius (successit).

Boleslaus quartus nascitur.

1128. Boleslaus Trivoust de quadam Ruthena genuit Wlatislaum primogenitum, et uxor obiit. Tandem de quadam Teutona genuit VI filios: Kazimirum, Listkonem, Myskonem, Boleslaum, Hinricum et iuniorem Kazimirum et Iuditham.

1135. Vislicia destructa est ex occasione.

siostrą Władysława była Judyta. Tę jedną okoliczność sprostowawszy podaje zresztą najdokładniej rzecz tę rękopism królewiecki. ⁴⁾ *tres* ma rękp. ⁵⁾ W rękopiśmie zostawiono tu miejsce próżne, jak się zdaje, na imię króla. ⁶⁾ Syn najstarszy Bolesława Krzywoustego z drugiej żony.

kod. Kurop.

1138. Lotarius imperator obiit, cui Conradus successit.

Item Kazimirus filius Boleslai natus est.

1139. Ecclesia sancti Wenceslai perficitur per Boleslaum Crzivoustum, quam pater eius fundavit Wladislaus, et XX canonicos in ea constituit.

Clastrum in Andrzejow edificatur.

1141. Hic Robertus ecclesiam sancti Wenceslai edificavit.

1138
paźd.
23.

Hic Boleslaus Crzivousti obiit.

1142. Robertus episcopus Cracoviensis ordinatur, qui de episcopatu Wratislaviensi ¹⁾ transfertur.

Rocz.
Sędz.

1143. Matheus episcopus Cracoviensis efficitur, Roberto mortuo.

Rocz.
Kr.

1145. Petrus cecatur, qui claustrum Wratislaviae construxit ²⁾ filius Swanthopelkonis.

1146. Wladislaus fugit et Cracovia destruitur ³⁾.

1147. Conradus imperator Poloniam intravit, et cum ducibus et regibus Iherusalem pergit.

1149. Boleslaus secundus filius Boleslai Crziwousti Cracoviam possidet.

Anno domini 1147 eiecto Wladislao fratre suo primogenito, qui fratres suos exhereditare volebat ex inductu uxoris sue theutonice, scilicet sororis imperatoris, sed Boleslaus II natu primus cum auxilio

kod. lubiń.

1138. Lotharius imperator obiit, Conradus succedit.

Ecclesia s. Wenceslai perficitur per s. 5 Boleslaum Krzywousthy, quam pater eius fundavit Wladislaus, et XX canonicos constituit in ea.

Castrum in Andrzejow edificatur. 10

Hic Robertus ecclesiam sancti Wenceslai in Cracovia edificavit.

Hic Boleslaus Krzywousthy obiit.

Robertus Cracoviensis episcopus ordinatur, qui de episcopatu Wratislaviensi transfertur. 15

Matheus episcopus Cracoviensis efficitur Roberto mortuo.

1145. Petrus cecatur, qui ecclesiam 20 et claustrum Wratislaviae construxit; filius eius Swatopek.

Wladislaus fugit et Cracovia vastatur.

Conradus in Poloniam intravit et cum 25 regibus et principibus Ierosolimam pergit.

1149. Boleslaus, secundus filius Boleslai Krzywosthy Cracoviam possidet 1150.

Anno domini 1157 eiecto Wladislao 30 fratre suo primogenito, qui fratres suos exhereditare volebat cum inductu uxoris sue theutonice, scilicet sororis⁴⁾ imperatoris; sed Boleslaus secundus natu primus cum

¹⁾ *Wratislaviam* rękp.   ²⁾ *destruxit* rękp.   ³⁾ *in Cracovia destinatur* rękp.
⁴⁾ *Rękp. sorore.*

*kod. Szamot.**kod. królew.*

1137. Lotharius imperator obiit, Conradus sequitur eum.

1138. Cazimirus filius Boleslai natus est

5 **1139.** Boleslaus dux inclitus Polonie moritur. Hoc tempore Henricus imperator quartus intravit Poloniam, ut eam subiugaret, sed Boleslao resistente revertitur sine honore.

10 **1140.** Clastrum Andrzeiow edificatum

1138. Boleslaus Trivoust ecclesiam sancti Wentzeslay consumavit, que a patre suo Wlatislao fuit inchoata, cum XX canonicis

1140. Castrum in Andreow¹⁾ hoc anno edificatur.

1142. Robertus consecravit ecclesiam sancti Wentzeslay in Cracovia

1144. Tunc obiit Boleslaus Trivoust. 1138.

1145. Ropertus fit episcopus Cracoviensis, qui venit de episcopatu Wratislaviensi.

15 **1142.** Eiecto Wladislao fratre suo primogenito, qui fratres suos exhereditare volebat ex inductu uxoris sue teutonice, sed Boleslaus secundus natus post eum auxilio terrigenarum ipsum de Polonia

20 fugat. Iste Boleslaus quartus cognominatus est Crispus.

1146. Matheus fit episcopus Cracoviensis post Rupertum.

1147. Petrus excecatur, qui edificavit claustrum Wratislaviae, cuius filius Swantopolk.

1149. Wlatislaus fugit et Cracovia destruitur.

1150. Imperator Conradus venit in Poloniam et cum regibus et ducibus transivit in Ierusalem.

1151. Boleslaus secundus, filius Trivoust, Cracoviam restaurat.

1152. Wlatislaus, qui proposuit fratrem suum delere, eiectus est a regno 1157

1147. Conradus imperator Poloniam intrat.

30 **1148.** Petrus cecatur, qui claustrum sancti Vincentii ante Wratislaviam construxit.

Eodem anno Wladislaus moritur ²⁾.

¹⁾ *Manderow rękp.*

²⁾ 1159 roku 2 czerwca.

kod. Kurop.

terrigenarum ipsum de Polonia fugavit. Iste enim Boleslaus quartus cognominatus est Crispus.

1152. Conradus imperator obiit.

1153. Sanctus Bernhardus Clarevallensis migravit ad Christum.

- 1138.** **1154.** Post mortem Boleslai Crziwo-
usti filii sui septem terram diviserunt,
hoc modo: Wladislaus primogenitus et Ka-
zimirus totam Szlesiam possederunt; Me-
sko et Kazimirus iunior Gnesnam et Po-
znaniam; Boleslaus Crispus Cracoviam;
Henricus Sandomiriam; Lesko Mazoviam
acceperunt in sortem. Ex quibus Kazimi-
1131. rus senior obiit sine prole. Henricus oc-
ciscus in Prussia obiit sine prole. Lesko eciam
obiit sine prole; Boleslaus eciam Crispus
Cracoviensis dux obiit sine prole¹⁾. Qui-
bus mortuis Kazimirus iunior Cracoviam
est adeptus. Igitur tres filii Boleslai, qui
remanerant, terram obtinuerunt, scilicet
Wladislaus Szlesiam, Mesko Gnesnam et
Posnania, Kazymirus Cracoviam, Sando-
miriam et Masoviam etc.

- 1166.** **1161.** Gethko episcopus Cracovie Ma-
theo mortuo. Dux Sandomirie Henricus
in bello occisus est in Prussia cum exer-
citu.

1162. Lanciciensis ecclesia consecratur.

kod. Iubiñ.

auxilio terrigenarum ipsum de Polonia
fugavit. Iste enim Boleslaus IV cognomi-
natus est Crispus.

Conradus imperator et sanctus Bernar- 5
dus Clarevallensis migravit ad Christum.

Post mortem Boleslai Krzywousthy fi-
lii sui VII terram diviserunt hoc modo:
Wladislaus primogenitus et Kazimirus se- 10
nior totam Silesiam possederunt; Mesko,
Kazymirus iunior Gnezdnam et Poloniam;
Boleslaus Crispus Cracoviam; Henricus
Sandomiriam; Lesko Masoviam acceperunt
in sortem. Ex quibus Kazymirus senior 15
obiit sine prole, occisus Henricus in Prus-
sia obiit sine prole. Lesko eciam obiit sine
prole; Boleslaus eciam Crispus Cracovie
obiit sine prole. Quibus mortuis Kazymi-
rus iunior Cracoviam est adeptus. Igitur 20
III filii Boleslai Krzywousty, qui reman-
serant, terram obtinuerunt: Wladislaus
Silesiam, Mesko Gnezdnam et Posnania,
Kazymirus Cracoviam, Sandomiriam et Ma-
soviam. 25

Getko episcopus Cracoviensis ordinatur
Matheo mortuo. Dux Sandomirie Henri- 30
cus in bello occisus est in Prussia cum
exercitu.

¹⁾ Mylnie. ob. *Mon. Pol.* II. 834 przyp. 4.

kod. Szamot.

kod. królew.

5

1154. Henricus dux Sandomiriensis
ivit Ierusalem. Iste construxit ecclesiam
10 in Zagoszczce, quam contulit Hospitalariis
in Cracovia.

15

20

25

1159. Boleslaus filius Cazimiri nasci-
tur. Eodem anno Wladislaus in exilio mori-
ritur.

1161. Gedco episcopus Cracoviensis or-
30 dinatur Matheo mortuo. Dux Sandomi-
riensis Henricus una cum exercitu occisus
est in bello in Prussia.

Eodem anno Fredericus imperator Me-
diolanum destruxit, siquidem muri eius
35 altissimi funditus suffossi sunt, cetera in
cinerem redacta.

1151. Conradus imperator obiit.

Sanctus Bernhardus Clarevallensis abbas
transiit ad Dominum.

1154. Post obitum Boleslay Trivoust
septem filii eius regnum diviserunt. Wla-
tislaus primogenitus et Kazemirus senior
obtinuerunt Slesyam in toto; Mesko et
Kazimirus iunior optinuerunt Gneznam et
Poznaniam; Boleslaus Crispus Cracoviam;
Hinricus Sandomiriam; Listko Masoviam.
Senior Kazimirus obiit absque liberis; Hin-
ricus interfectus est in Prussia nec reli-
quit heredes; Listko obiit absque liberis,
Boleslaus Crispus similiter. Tres filii Bo-
leslay superstites terram possidebant: Wla-
tislaus Sleziam, Miseko Gneznam, Kazi-
mirus Cracoviam, Sandomiriam et Ma-
soviam.

1161. Getko fit episcopus Crac(ovien-
sis) post Matheum.

1162. Dux Hinricus de Sandomiria
occiditur a Prutenis cum copia in bello.

*kod. Kurop.***1164.** Clastrum in Lubens edificatur.*kod. lubiń.***1164.** Clastrum edificatur in Lubus.

5

1168. Fredericus imperat anno domini 1143, et 37 annis Rome coronatus regnat. Per hunc Mediolanum destruitur anno domini 1162, siquidem muri eius altissimi funditus suffossi sunt, cetera ad cinerem redacta.

1170. Thomas Cantuariensis episcopus passus est.

1171. Dux Sandomiriensis ivit Ierusalem, qui sine prole obiit. Iste fundavit ecclesiam in Zagosc, quam contulit Hospitalariis, qui tandem in Prussia occisus est sine ¹⁾ exercitu.

1173. Boleslaus Crispus dux Cracovie obiit sine prole, cui frater eius Mesko succedit, qui natus post eum erat, scilicet tertius filius Boleslai Krzivousti etc.

1175. Ierusalem a Saracenis capitur.

1176. Dux Mesko per Getkonem episcopum et per milites de Cracovia eiicitur.

1177. Kazimirus iunior filius Boleslai Krzivousti Cracoviam intrat obtinendam.

Eodem anno clastrum in Suleow edificatur.

1178. Tempore Friderici primi anno domini 1162 Rudolphus archiepiscopus Coloniensis trium magorum corpora de Perside olim Constantinopolim ab imperatore translata, et inde postmodum a sancto Storgio Mediolanum miraculose trans-

1165. Thomas episcopus Cantu(a)riensis passus est.

1171. Dux Henricus Sandomiriensis ivit Ierusalem, qui sine prole obiit. Iste fundavit ecclesiam in Zagosc, quam contulit Hospitalariis; qui tandem in Prussia 15 occisus est cum exercitu suo.

1173. Boleslaus dux Crispus Cracovie obiit sine prole, cui frater eius Mesko successit, qui natus post eum erat, scilicet primus ²⁾ filius Boleslai Krzywousthy. 20 Ierusalem a Saracenis capitur.

1176. ³⁾ Dux Mesko per Getconem episcopum et per milites de Cracovia eiicitur Kazimirus iunior filius Boleslai Krzywousthy Cracoviam intrat obtinendam. 25

Clastrum in Suleow edificatur.

1178. Tempore Friderici primi anno domini 1162 Rudolphus archiepiscopus 30 Coloniensis trium magorum corpora de Perside olim in Constantinopolim ab imperatore translata et inde postmodum a sancto Storgio Mediolanum miraculose

¹⁾ Zamiast *cum*.

²⁾ Zam. *tercius*.

³⁾ W rękop. MCXXVI zam. MCLXXVI.

kod. Szamot.

kod. królew.

1163. Boleslaus filius Wladislai reducitur in Zlesiam a patruis una cum fratre suo Mieszkone et eadem terra datur eis in possessionem. Clastrum in Lubus edificatur.

1165. Clastrum edificatur in Lubes.

1168. Fredericus imperat anno natiuitatis domini 1164 Rome coronatus et regnavit 37 annis, a quo Mediolanum destruitur. Anno precedenti fuerunt altissimi muri Mediolanenses suffossi, residuum incineratum.

1170. Thomas archiepiscopus Cantuariensis martirizatur.

1175. Thomas archiepiscopus Canthuariensis martirium patitur.

15

1178. Boleslaus Crispus dux Cracoviensis obiit absque liberis, quem sequitur Miseko, filius Boleslai Trivoust.

20

Dux Mieszko per Getkonem episcopum et per milites eiicitur de Cracovia.

1177. Dux Cazimirus filius Boleslai tercii intrat Cracoviam iure successionis obtinendam.

Eodem anno clastrum Suleyow ¹⁾ edificatur.

Ierusalem a Saracenis obtinetur.

Dux Mesko ab episcopo Gotkone et militibus a Cracovia expulsus est.

1184. Kazimirus iunior venit Cracoviam et obtinuit.

Clastrum Suleow ²⁾ edificatur.

30

Quando ³⁾ cesar Fredericus Mediolanum obtinuit, (obtinue) Rudolphus archiepiscopus Coloniensis corpora (trium regum), que pridem per cesarem a Perside Constantinopolim translata sunt, tandem a Storgio mirabiliter Mediolanum transducta, a qua Coloniam.

¹⁾ Lubeyow wyd. gdań.

²⁾ Rękp. Sulkow (Sulcow).

³⁾ Item rękp.

kod. Kurop.

(vecta, Mediolano) ab eodem Friderico destructo (Coloniam transportavit).

1182. Dux Kazimirus devicit Ruthenos ¹⁾.

1183. Corpus beati Floriani Cracoviam est perlatum per Egidium Mutinensem episcopum et a Gethkone honorifice susceptum. Basilicam eius in honorem ante civitatem fundavit.

1185. Clastrum in Coprzywnicia edificatur.

1186. Dux Lesko obiit.

1187. Fulko in episcopum Cracovie ab Urbano papa consecratur, qui dedit ei privilegium primo manum ponere in archiepiscopum consecrandum ²⁾.

1189. Ierusalem capta est a paganis.

1190. Abbas Ioachim habuit spiritum prophecie sub Fulcone.

1191. Fredericus imperator obiit.

Henricus succedit et quinque annis imperat

1192. Cracovia devastata est a Meskone Loripide scilicet Laskonogi filio Ladislai, quondam exulis et eiecti.

1194. Bellum fuit in Mosgawa et Lesko prevalet adversus Meskonem.

1195. Kazimirus dux Cracovie obiit subitanea morte per veneficia cuiusdam mulieris. Et Lesko filius eius successit.

kod. lubiń.

transducta, Mediolano ab eodem Fredrico destructa, Coloniam transportavit.

1182. Dux Kazimirus vicit Ruthenos.

1183. Corpus s. Floriani Cracoviam est allatum per Egidium episcopum Mutinensem (et per) episcopum Gothkonem honorifice susceptum. Basilicam in eius honorem ¹⁰ extra civitatem (fundavit).

Clastrum in Coprzyffnicza edificatur.

1189. Ierusalem capta est a paganis.

1190. Abbas Ioachim habuit spiritum ²⁰ prophecie sub Fulkone.

Fredericus imperator obiit.

Henricus successit et V annis imperat.

Cracovia devastata est a Meskone Lo- ²⁵ripede sive Lasskongi filio Wladislai quondam exulis et eiecti.

1194. Bellum fuit in Mozgavia. Mesko prevaluit adversus Lestko(nem). ³⁾.

Kazymirus dux Cracovie obiit subitanea morte per intoxicationes cuiusdam mulieris. Lestko filius successit.

¹⁾ Ob. *Mon. Pol.* II 799 przyp. 2 i 397 przyp. 1. ²⁾ Stwierdza to przywilej Urbana III papieża wydany 4 lutego 1186 w którym między innymi czytamy: *Ad hec consuetudinem a predecessoribus tuis hactenus observatam, ut videlicet Cracoviensis episcopus post Metropolitanum Poloniensis provincie primum locum et vocem opti-*

kod. Szamot.

kod. królew.

1181. Cazimirus devicit Ruthenos.

1196. Dux Kazimirus vicit Ruthenos.

5

1183. Boleslaus filius Cazimiri moritur.

1197. Corpus sancti Floriani transfer-
tur Cracoviam ab Egidio et ab episcopo
Gutkone honorifice susceptum, qui in ho-
norem eius ecclesiam construxit extra
portas.

1184. Sanctus Florianus per Egidium
episcopum Mutinensem in Cracow appor-
tatur, et per Getkonem tunc episcopum
10 suscipitur et basilica in honorem eius ex-
tra civitatem edificatur.

1201. Clastrum in Koprnyvicia edi-
ficatur.

1187. Clastrum in Koprznicza fun-
datur.

Getko episcopus Cracoviensis obiit.

15 **1188.** Fulco in episcopum Cracovien-
sem ab Urbano papa consecratur, qui de-
dit ei privilegium primam manum impo-
nere in archiepiscopum consecrandum.

1203. Fulco consecratur in episcopum
Cracoviensem a papa Urbano.

20 **1190.** Abbas Ioachim habuit spiritum
prophetie sub Fulcone.

1205. Ierusalem a paganis obtentum est.

1206 Abbas Ioachim habuit spiritum
prophetie sub Fulcone.

1208. Fredericus cesar obiit.

1209. Hinricus post eum regnavit V
annis.

25 **1192.** Cracovia devastata e(s)t a Miesz-
kone Loripede, vulgariter Laskonogi filio
Wladislai quondam exulis et eiecti.

1210. Mescio filius Wlatislay claudican-
tis et exulantis obtinuit Cracoviam.

1212. Bellum fit in Mosgao, in quo
Lesko⁴⁾ vicit Meskonem.

1197 Bellum fuit inter Mieszkonem et
Leszkonem. Leszko prevaluit. Boleslaus
30 occiditur.

1214 Kazimirus dux Cracoviensis ob-
iit subitanea morte ex maleficio seu in-
cantacione cuiusdam mulieris.

Cazimirus dux Cracovie moritur subita-
nea morte per incantaciones cuiusdam mu-
lieris venefice. Lestko filius successit.

1215. Listko eius filius principatur post
eum.

neat, ratam esse decernimus, eamque tibi et successoribus tuis auctoritate apostolica confirmamus. Statuentes, ut sicut a predecessoribus tuis sepius factum esse dinoscitur, eidem Metropolitano manum in sua consecratione imponas. Piekosiński: Kod. Dypl. kated. krak. I 8. ³⁾ Pierwotnie było Meskonem, później przemazano Meskonem i po-
prawiono Lestko... ⁴⁾ Mesko Rkp.

*kod. Kurop.**kod. lubiń.*

1197 1117. Petrus cardinalis apostolice sedis legatus venit Poloniam, qui instituit matrimonium in facie ecclesie et sacerdotibus prohibuit habere uxores.

1200. Dux Mesko Loripes edificat Bythom.

^{maja}
^{4.} 1201. Terre motus fuit per loca ubique terrarum quarto Nonas Maii.

1202. Dux Mesko frater Kazimiri obiit. Ex tunc dux Lesko Cracoviam pacifice possedit, qui accepit uxorem Grzymislawam Ruthenam, de qua genuit Boleslaum Pudicum et sanctam Salomeam.

1204. Henricus imperator obiit, cui Ottho Saxo succedit. Rome coronatur.

1205. Romanus fortissimus princeps Ruthenorum cum exercitibus suis a Lesko-
^{czerwca}
^{19.} ne occiditur in Zawichost in festo Ger-
vasii et Prothasii.

1207. Hic Lesko genuit Boleslaum Pudicum et sanctam Salomeam.

Item Fulco episcopus Cracoviensis obiit.

Item Ordo beati Francisci incepit.

^{marc.}
^{27.} 1208. Vincencius episcopus Cracovie ordinatur et ab Innocentio tercio confirmatur ²⁾. Hic est Vincencius Kalublonis vir literatissimus in toto mundo et Deo devotus. Iste quoque Vincencius Cronicam Polonorum confecit a temporibus Magni Gracci ipsam inicians, qui Graccus floruit ante Christi incarnationem annis fere

1197. Petrus cardinalis apostolice sedis legatus venit in Poloniam, qui instituit 5 matrimonium in facie ecclesie et sacerdotibus prohibuit habere uxores.

1200. Dux Mesko Loripes edificat Bytom.

1202. Dux Mesko frater Kazimiri obiit: ex tunc dux Lestko pacifice Cracoviam possedit, qui accepit uxorem Grzymislawam Ruthenam, de qua genuit Boleslaum 15 Pudicum et sanctam Salomeam.

1203. Henricus imperator obiit¹⁾.

Vincentius dictus Kadlubonis, vir literatissimus in toto mundo et Deo devotus, Cracoviensis episcopus ordinatur. Iste quo- 30 que Vincentius Cronicam Polonorum confecit, a temporibus Magni Gracci ipsam initians, qui Graccus floruit ante Christi incarnationem pene 500 annis, et ante Alexandrum Macedonem pene 60³⁾. 35

¹⁾ To zdarzenie przemazała druga ręka a wpisała wiadomość poniższą o Wincen-
tym bez dołożenia roku. ²⁾ Obacz bulę Innocentego III papieża zatwierdzającą wybór

kod. Szamot.

kod. królew.

5

1200. Dux Mieszko Loripes Buthom edificavit.

1216. Petrus cardinalis a curia venit in Poloniam et statuit, quod copule matrimoniales ante ecclesiam fieri debeant. Sacerdotibus interdixit uxores habere.

1221. Dux Mesko claudicans edificavit Bytom.

10

1202. Dux Mieszko frater Cazimiri moritur, et ex tunc dux Lestko Cracoviam pacifice possedit, qui accepit Grzislavam uxorem Ruthenam, de qua genuit Bolelaum Pudicum et sanctam Salomeam.

1223. Dux Misko frater Kazimiri obiit.

1224. Listko post eum possedit Cracoviam, et duxit in uxorem Gizimilam Ruthenam.

15

1227. Cesar Hinricus obiit.

1228. Otto Saxo post eum rexit et Rome coronatur.

1207. Romanus Ruthenorum princeps cum omni exercitu occisus est a Lestkone in Zawichost in die Gerwasii et Prothasii.

1229. Romanus potens dux Ruthenorum a Listkone cum sua copia interficitur in Sawigust.

1231. Hic Listko genuit castum Bolelaum et sanctam Salomeam.

1207. Ordo beati Francisci inceptit.
25 Fulco episcopus Cracoviensis obiit.

1234. Vincentius cognomine Katlubonis fit episcopus Cracoviensis, doctissimus cun-

---

Wincentego w *Mon. Pol.* II. 801. ³⁾ Cały ten ustęp o Wincentym znajdował się, jak się zdaje, i w kodeksie szamotulskim. Pisarz bowiem tego kodeksu ukończywszy kompilację franciszkańską, która w kodexie Kuropatnickiego ma nadpis „*Cronica Polonica-*” u niego zaś podana jest za dzieło Wincentego, dodaje w końcu te słowa: *Iste autem Vincentius Cadlubkonis anno domini MCCVIII in episcopum Cracov. ordinatus fuit: vir literatissimus et Deo devotus, qui Cronicam Polonorum confecit, ut superius scripta habes, a tempore Magni Craci ipsam initians, qui Cracus fuit ante incarnationem domini nostri annis CCCctis et ante Alexandrum Macedonem annis sexcentis; tandem anno domini MCCXVIII idem Vincentius sponte cessit Iwoni de episcopatu, et monasterium ordinis predicatorum ingressus est. Iste eciam Vincentius creditur historiam de sancto Stanislao modo rethorico ritmizasse.* Wyd, Leng. str. 33,

*kod. Kurop.**kod. lubiń.*

pene quingentis et ante Alexandrum Macedonem annis pene quadraginta, vel sexaginta.

Item eodem anno Fredericus ultimus coronatur Rome et post hunc nullus Romam pervenit, ut coronetur.

Chron.
Mart.
Opav.

1214 Fredericus coronatur a domino papa Honorio in basilica sancti Petri et 33 annos regnavit ¹⁾. Hic ultimus coronam accepit et in excommunicatione decessit.

histop.
11.

1215. Rome factum est concilium tempore Innocencii tercii.

1217. Regula beati Francisci et ordo sancti Dominici confirmatur.

1218. Vincencius sponte cessit Ywoni de episcopatu, et factus est monachus.

1216. Vincencius episcopatu cessit sponte Iwoni et factus est monachus in An-15 drzeyow, ubi vixit 5 annis ³⁾.

marca
22.

1219. Henricus archiepiscopus obiit.

1221. Sanctus Dominicus migravit ad dominum et eodem anno fratres Predicatores in Cracoviam venerunt, et (Grissei) ingressi in Kaczycz ²⁾ locantur.

Item eodem anno erupcio ymbrium et aquarum inundacio per triennium in Polonia, et ex hoc fuit fames per byennium, et mortui sunt multi.

1223. Gregorius tercius cardinalis in Cracoviam venit.

1227.
histop.

1225. Lesko dux Cracovie per fraudem in colloquio occiditur a Pomoranis. Eodem anno s. Franciscus migravit ad Christum.

czesrwa
21.

Item dux Boleslaus natus est, filius Leskonis, XI kal Iulii.

1227. Fratres ordinis Cisterciensis locantur in Mogila, que dicitur Clartumba.

1228. Sanctus Franciscus canonizatur Assisii a papa Gregorio IX.

---

¹⁾ Chron. Martini Opaviensis. Pertz. Mon. Germ. 22. 471   ²⁾ Kalycz, Kalicz rękp.   ³⁾ Tem kończy się ten rocznik w rękopiśmie lubińskim.

*kod. Szamot.**kod. królew.*

ctis devotissimusque, qui descripsit primo
Cronicam a rege Craco incipiens.

5

1239. Fredericus ultimus coronatur Ro-
me a papa Honorio in ecclesia sancti Pe(tri) et regnavit 23 annis.

10

1242. Hic ultimus accepit coronam
et obiit in excommunicatione.

1244. Rome fit concilium tempore In-
nocencii tercii.

1216. Regula Francisci confirmatur, et
ordo Dominici confirmatur.

1245. Regule sancti Francisci et Do-
minici confirmantur.

1218. Vincencius episcopus Cracovien-
sis cessit sponte Ywoni de episcopatu.

1247. Spontē Vincencius cessit Ywoni
ab episcopatu et fit monachus.

20

1250. Sanctus Dominicus obiit; eo an-
no venerunt Predicatores Cracoviam, et
Minores in Kacicz ²).

25

1254. Gregorius cardinalis tercius ve-
nit Cracoviam.

1256. Minores fratres in Mogilna sta-
tuuntur.

1228. Ywo episcopus Cracoviensis mo-
ritur.

1257. Listko a Pomoranis interficitur.
Sanctus Franciscus obiit in Christo.

30

Eodem anno dux Lestko interfectus est
a Pomeranis sub fraude et dux Henricus
Zlesie a duce Conrado captivatur Mazovie.

Gregorius papa IX sanctam Elisabeth
et sanctum Franciscum et sanctum Domi-
nicum canonizavit.

1259. Sanctus Franciscus a papa Gre-
gorio IX translatus est.

koł. Kurop.

Roc.
Tr.

1229. Yvo episcopus Cracoviensis obiit, cui Wislaus successit.

1230. Ecclesia Cracoviensis combusta est et translacio s. Francisci.

lipc.
21.

1231. Consecratio episcopi Cracoviensis Wislai.

5

1232. Sanctus Anthonius migravit ad Dominum.

1233. Idem s. Anthonius kathalogo ¹⁾ inscribitur.

1234. Fratres Minores Bohemiam intraverunt.

10

Eodem anno soror Agnes ²⁾ habitum s. Francisci suscepit.

1235. Wladislaus filius Meskonis obiit.

15

1236. Theutunici intrans terram Prussie et tribus septimanis terram vastant sine contradictione alicuius.

1238. Frater Iohannes Plantarp ³⁾ magister Saxonie et Polonie Prage capitulum tenuit.

20

1239. Dux Boleslaus duxit filiam regis Ungarie.

1241. Primi Tartari Poloniam intrans, populum occidunt, devastant terram et ducem Henricum occidunt.

25

1242. Prandotha episcopus Cracovie ordinatur mortuo Wyslao episcopo.

30

1243. Dux Boleslaus cum Conrado preliavit in Suchdol, in quo prelio fugavit Conradum patrum suum.

Marc.
15.

---

¹⁾ Kathologo Rękp. ²⁾ Agnes, soror regis Venceslai Bohemie, powiedziano w roczniku Sedziwoja. ³⁾ Iohannes de Plano Carpino, autor dzieła: *Historia Mongalorum*.

kod. Szamot.

kod królew.

5 **1231.** Wislaus consecratur in episcopum Cracoviensem.

1232. Vincencius archiepiscopus moritur. Eodem anno beatus Antonius migravit ad Dominum.

10 **1234.** Nascitur Kinga, filia regis Hungarie, patre Bela et de matre nomine Maria in dominica Septuagesime, quam duxit Boleslaus filius Lestkonis dux Cracoviensis et Sandomiriensis in uxorem.

15

1234. Teutonici intrant terram Prussie et eam tribus septimanis vastant sine contradictione alicuius.

20

1239. Boleslaus Kingam filiam regis Hungarie accepit in uxorem, bonam mulierem et sanctam.

25 **1241.** Tathari Poloniam vastaverunt et Henricum ducem Zlesie occiderunt.

Eodem anno in Ungaria lupi, vulpes, aquile homines occidebant.

1242 Wislaus episcopus moritur. Prandotha successit.

1243. Prelium inter ducem Conradum et Boleslaum in Suchodol committitur, et victus est Conradus a Cracoviensibus.

1244. Prutheni per frequentes insultus
35 Lukow et Lublin et Seczechow vastaverunt.

1260. Ywo Cracoviensis episcopus obiit, quem sequitur Wislaus.

1262. Ecclesia Cracoviensis exusta est. Wyslaus consecratur Cracovie in episcopum.

1264. Sanctus Anthonius obiit, et ascribitur cathalogo sanctorum.

1267. Minores veniunt in Bohemiam.

1268. Soror Agnes in profesto sancti Francisci concepit.

1269. Teuthoni intrant Prussiam, devastant tribus septimanis absque resistencia.

1272. Frater Iohannes Plantarp³⁾ minister in Saxonia et Polonia celebravit capitulum Prage.

1274. Dux Boleslaus duxit filiam regis Hungarie.

1276. Tartari intraverunt Poloniam et multos occiderunt de populo.

1277. Prandotha fit episcopus Cracoviensis.

1279. Dux Boleslaus bellavit cum Conrado patruo suo in Suchodol, et in fugam e bello convertit.

kod. Kurop.

1245. Frater Remundus minister Polonie capitulum tenuit in Sandomiria et velat Salomeam sanctam.

1246. Lithwani venientes in Iarzezow et commiserunt bellum cum Boleslao et devicto duce, milites multos occiderunt.

5

1247. Gothfridus Predicator legatus quintam partem reddituum exigit a clero

Eodem anno Iacobus apostolice sedis legatus indulget carnes comedere post septuagesimam.

10

1248. **1249.** Sancta Hedwigis obiit.

paźd.
15.
maja
19.

1250. Dux Boleslaus a fratre capitur, qui habuit Jolentam, filiam Bele regis Ungarorum.

15

1252. Michael episcopus Cuiavie (obiit).

grudnia
19.

Rocz. kap. Eodem anno sal durum repertum est in Bochna, quod antea nunquam fuerat.

1253. Sanctus Stanislaus canonizatus est.

Rocz. kap.

1254. Gethka miles plus quam centorum annorum senex obiit, qui multa miracula et multa acta Polonorum magistro Petro ²⁾ narravit

20

paźd. 6. **1256.** Thomas episcopus Vratislaviensis capitur per ducem Slesie.

25

stycznia 31. **1257.** Terre motus magnus est una hora, et civitas Cracoviensis theutunico iure locatur.

Eodem anno ordo martirii incepit.

1259. Grzimisława ducissa Cracovie obiit et in Zawichost sepellitur apud fratres Minores

30

---

¹⁾ Jan z Plano Carpino z Benedyktem Polakiem. ²⁾ Piotr ten kanonik krakowski i przełożony kielecki, był bratem Wincentego z Kielc, który pisał żywot ś. Stanisława. Obacz o nim *Mon. Pol.* II 806 przyp. 1.

kod. Szamot.

kod. królew.

5 **1246.** Lithuani venientes in Iaroczin
commiserunt bellum cum Boleslao, et de-
victo eo multos milites occiderunt

1247. Frater Iohannes ¹⁾ sedis aposto-
lice legatus, ordinis fratrum Minorum,
10 cum aliis fratribus ad regem Tartarorum
pervenerunt.

1249. Moritur sancta Hedwigis.

15

1254. Beatus Stanislaus canonizatur.

20 **1255.** Gethko miles plus quam 200
annorum senex moritur, qui multa mi-
racula sancti Stanislai et multa acta Po-
lonorum magistro Petro ²⁾ narravit.

25

1257. Terre motus factus est magnus
et civitas Cracoviensis locata est teutoni-
co iure.

30 **1258.** Grzimisława ducissa Cracovie
moritur et in Zawichost sepelitur apud
fratres Minores.

1259 ³⁾. Dux Boleslaus Cracoviensis et
Sandomiriensis devastavit terram Lan-
cie.

1282. Frater Remundus minister in
Polonia capitulum celebravit in Sandomi-
ria et velavit sanctam Salomeam.

1285. Lythwani bellabant in Iarzewo.

1286. Gotfredus Predicator, legatus ac-
cepit quintam partem a sacerdotibus.

In eodem anno Iacobus legatus Roma-
nus indulsit esum carniū post septua-
gesimam.

1291. Sal durum inventum est in Bo-
chna, quod ante nunquam ibi fuit.

1293. Sanctus Stanislaus canonizatur.

1294. Gotka miles ultra ducentorum
annorum obiit, qui innumera, mira de
Stanislao et de actibus Polonorum magi-
stro Petro ²⁾ narrabat.

1297. Thomam episcopum Wratista-
viensem captivavit dux Slesie.

1299. Terre motus magnus fuit

1300. Jus theutonicum datur civitati
Cracoviensi.

1301. Ordo penitencie martirum oritur.

kod. Kurop.

1260. Tartari altera vice intrant Poloniam, et Sandomiriam expugnant, ubi occiderunt multos et abduxerunt infinitam multitudinem.

Eodem anno penitentes nudi venerunt se flagellantes.

5

1261. Dux Semovitus Mazoviensis a Prutenis capitur et occiditur.

czerw.
23.

1262. Dux Semowitus a Lithuanis occiditur et comburitur in Jastow et filius eius Conradus captivatur, et Jaromislaus ¹⁾ coronatur.

10

sierp.
5.

1263. Sol patitur eclipsim in die sancti Dominici.

1264. Cometes stella apparuit 80 diebus et mortalitas animalium est nimia secuta.

15

wrześn.
21.

1266. Prandotha episcopus Cracovie obiit, cui Paulus succedit.

20

Rocz.
Tr.

1267. Dominus Gwido cardinalis legatus in Cracoviam venit.

maj
25.

Eodem anno sol eclipsim passus est in vigilia ascensionis ³⁾ Domini.

25

marc.
26

Item sancta Hedwigis canonizatur.

listp.
10.

1268. Sancta Salomea migravit ad Christum in vigilia sancti Martini confessoris.

Eodem anno in Cracoviensi dyocesi propter infidelitatem cuiusdam mulieris corpus Christi fuit versum in carnem visibilem, quod est magna violentia, et tum mulier sumpsit timens publicationem criminis sui.

30

(1270.)

1269. Wandalus fluvius subito inundavit

¹⁾ Zamiast Premislaus t. j. Ottokar II, o którym obacz Dopełniacza Kozmy pragskiego pod rokiem 1261 u Pertza Ss. IX. 178; koronowany 25 grudnia. ²⁾ Obacz Rocz. Traski pod r. 1265 i przypisek 8 tamże. ³⁾ *assumptionis* rękp. ⁴⁾ 1258 wyd. Leng.

kod. Szamot.

kod. królew.

Eodem anno Tartari devastaverunt terram Cracovie et Sandomirie et hic fuit secundus adventus, in quo occiderunt et abduxerunt infinita hominum millia et castrum Sandomiriense ceperunt.

1303. Tartari secundo veniunt in Poloniam, et optinuerunt Sandomiriam.

1305. In hoc anno orti sunt penitenciarum nudi et flagellarii.

1262. Dux Szemovitus Mazoviensis a Lithuanis occiditur in Laskow, et filius eius Conradus captivatur.

10 **Przimislius** coronatur primus huius nominis rex.

1263. Cracovienses vicerunt Jazwizitas, 18 cal. Julii.

1307. Cometa visa est 80 diebus, et secuta est magna pestis brutorum.

15 **1265.** Obiit Anna ducissa Zlesie uxor Henrici occisi a Tartaris.

Dux Lestko ducit Grifinam uxorem suam.

Poloni spoliaverunt Ruthenos et multos occiderunt in metis Polonie, et dux Ruthenorum Romanus occiditur a Lestkone in Zawychost, alios usque 20 Wladimirum Poloni insequuntur, alii capiuntur, infiniti occiduntur²).

1266. Prandotha episcopus Cracoviensis moritur; Paulus successit Jaszconis. Daniel rex Russie moritur.

1309. Prandota Cracoviensis episcopus obiit, Paulus succesit eum.

1310. Gwido cardinalis venit in Poloniam.

25

1267. Sancta Hedwigis canonizatur.

1311. Sancta Salomea obiit.

1268⁴). Sancta Salomea migravit ad Dominum in vigilia sancti Martini.

Eodem anno in Cracoviensi ducatu propter infidelitatem cuiusdam mulieris corpus Christi versum fuerat in carnem visibilem, quam cum magna violencia sumpsit mulier timens predicationem et publicationem sui criminis.

Ross:
Tr.

1312. Wisla maxime inundavit.

(Similiter anno 1366 ante Thorun valde.)

kođ. Kurop.

Item eodem anno ecclesia fratrum comburitur ante Cracoviam.

1270. Bela rex Ungarorum obiit. Eodem anno 13 kal. Februarii die Lune circa primam horam noctis apertum est celum in modum crucis super ecclesiam fratrum Minorum in Cracovia, et de illa apertura celi exivit lux in modum lune et sparsit radios suos in omnem provinciam Cracoviensem in antum, quod in ecclesia Predicatorum pre fulgure lucis acus poterat inveniri.

Item eo anno fluvijs, qui dicitur Nissa, fluxit sangwine tribus diebus, id est a feria sexta usque ad diem dominicum. Circa idem tempus fluvijs Odra factus fuit tribus diebus viridissimus, rursus alijs tribus sangwineus.

Item circa festum Marie Magdalene per nimiam inundacionem Wyszle, ville, segetes, prata, molendina occupati fuerunt et totum campum et spacium occupavit a monte sancti Stanislai usque ad montem sancti Benedicti et multi homines submersi sunt, et hoc duravit 15 dies per universas provincias, et inde orta sunt duo flumina Raba et Dunayecz

Eodem tempore in terra Slesie circa Michalow pluit sangwis de celo. Erat autem tempus estivum et maximus fervor die illo.

1271 Domus in Gnezna recuperatur

Eodem anno tres soles apparuerunt post ortum solis die Lune, 14 kal. Februarii.

¹⁾ Por. *Script. rer. Pruss.* I 691.

kod. Szamot.

kod. królew.

1313. Ecclesia fratrum in Cracovia incinerata est.

1314. Castrum in Gnezna restauratur.

1270. Cazimirus iunior filius Boleslai Crzywousty dux Cracovie genuit duos filios scilicet Lestkonem ducem Cracovie et Conradum. Iste Conradus genuit tres filios: Cazimirum, Boleslaum, Szemovitum; ex

1316. Kazimirus iunior genuit duos filios Listkon m et Conradum, ut supra patet.

quibus Cazimirus genuit plures filios, scilicet: Lestkonem Nigrum, qui post ducem Boleslaum Pudicum Cracoviam tenuit, item Wladislaum, qui Loketk cognominatus est, qui post regem Bohemie Cracoviam est adeptus.

Eodem anno in Kalis infra octavas nativitatis Christi natus est vitulus habens duo capita et septem pedes, erant autem illa canina et dentes canini. Erat autem unum caput in loco debito. et hoc erat maius, aliud erat minus, et hoc erat ad caudam situm. Ipse autem vitulus habebat pellem vitulinam et pedes vitulinos, cuius cadaver nec canes nec porci volebant comedere.

Eodem anno moritur rex Ungarorum Bela.

Eodem anno in Cracovia fuit maxima innundacio aquarum per Wyslam fluvium, circa festum beate Marie Magdalene tribus diebus, qualis nunquam antea visa est, quia occupavit villas, segetes, prata et totum campum a monte sancti Stanislai usque ad montem sancti Benedicti et multos homines submersit et domos et molendina, et duravit hoc malum per 15 dies. Et similiter duo alii fluvii fecerunt Raba et Dunanecz. Isto anno fluvius, qui dicitur Nyssa, fluxit sanguine tribus diebus, a feria VI usque ad diem dominicum. Odra eciam fluvius, qui preterfluit Wratislaviam, fluxit tribus diebus aqua viridissima, postea aliis tribus diebus aqua penitus sanguinea.

Eodem tempore moritur regina Ungarorum nomine Maria, mater domine Kinge.

maja
3.

lipca
21.

30

1271. Tres soles apparuerunt in ortu solis die Lune 14 kal. Februarii.

Samborius a Boleslao capitur, qui acquisivit Gdansk ¹⁾.

Janussius archiepiscopus moritur.

Eodem anno Griphina uxor Lestkonis ducis Syradiensis deposuit de se ³⁵plum publice eo, quod dixit, se esse virginem incorruptam, nec ab eo poterat cognosci propter impotenciam ipsius, ut dicebant.

kod Kurop.

1272. Kazimirus iunior filius Boleslai Crziwousti dux Cracovie genuit duos filios, scilicet Leskonem ducem Cracovie et Conradum.

1273. Lithwani terram Lublinensem miserabiliter devastaverunt.

5

10

15

20

25

1274. Conradus filius Kazimiri genuit tres filios: Kazimirum, Boleslaum, Semovitum. Ex quibus (Kazimirus) ¹⁾ genuit plures filios, scilicet: Lestkonem Nigrum, qui post ducem Boleslaum Pudicum Cracoviam tenuit. Item genuit Wladislaum, qui Loketko ²⁾ cognominatus est, qui post regem Bohemie Cracoviam adeptus est. Cuius filius Stephanus apud fratres Minores in Cracovia est sepultus.

30

---

¹⁾ Opuszezono to imię w rękp.
⁴⁾ W Lugdunie.

²⁾ Lestko rękp.

³⁾ comiciū wyd. Leng.

kod Szamot.

1273. Dux Boleslaus Cracovie convenit cum duce Bohemie Przemislio in Opavia et firmant amicitiam perpetuam. Anno ipso Boleslaus dux Cracovie et Sandomirie, Boleslaus dux Polonie, Conradus dux Mazovie et Lestko dux Szyradie intrantes terram Wladislai ducis Opoliensis devastaverunt eam totaliter, spoliantes et incendio subiicientes usque in Opol et in Coszle et usque in Oderam et multos homines amiserunt ibidem.

10 Eodem anno quidam milites Cracovienses processerant ad ducem Wladislaum Opoliensem cum tota potencia sua de consilio Pauli episcopi Cracoviensis; sed Boleslaus misso exercitu comprehendit eos in campo Boguczyn, et commisso prelio ex utraque parte ceciderunt plurimi. Venit autem vox ad Paulum episcopum dicens: Ve tibi Paule, melius fuisset, si natus non fuisset. Hanc vocem audierunt bene 60 viri. Imponebatur autem eidem, quod ipso procurante fuisset facta strages supradicta. Tandem post aliquantulum tempus venit vox dicens ei: Non timeas, episcopo Paule, fac quidquid volueris, quia ego tecum sum. Hanc vocem audiverunt multi fratres predicatorum, in quorum domo morabatur tunc extra civitatem Cracoviensem. Post aliquantulum vero temporis eodem anno, predicto episcopo solo existente in cubiculo, facta est vox ad eum dicens: Noli timere Paule, fac quaecumque vis, quia septimo anno morieris. Nec distinxit, utrum septimo anno episcopatus sui, vel anno septimo ab eo tempore, quo huiusmodi vox ad ipsum facta est. Cui respondit episcopus: Bene, quia usque ad septimum annum vitam meam 25 possum emendare. Et hanc vocem audierunt plures, qui stabant ante cubiculum ipsius.

1274. Factum est concilium³⁾ generale⁴⁾ sub papa Gregorio X, in quo fuerunt congregati episcopi 1200. In hoc concilio Greci sunt reversi ad obedienciam ecclesie Romane. Nam et patriarcha Constantinopolitanus celebravit 30 in Greco ibidem coram papa missam in die apostolorum Petri et Pauli. Rex eciam Tartarorum venit ibidem et obedienciam Romane ecclesie promisit et fidem confessus est, a quo et coronam accepit. In territorio Cracoviensi natus est puer cum dentibus, qui statim cepit loqui, et cum baptizatusesset, statim et dentes amisit et loquelam. Vixit autem tribus annis et mortuus est.

35 Eodem anno dux Lestko iterum Gryphinam uxorem suam accepit, qua fuerat privatus.

kod. Kurop.

Rocz.
Tr.

1276. Res horrenda et valde mirabilis. Homo quidam crudelis in pauperes et suis dominis infidelis gravi infirmitate correptus, cum venisset hora mortis, eius fratres, qui vocati fuerant, ceperunt inducere eum ad confessionem. Quibus respondit: Tempus quidem erat confitendi, set mihi iam potestas denegata est, nam et traditus sum potestati demonum. Fratres autem ipsum ad penitenciam inducentes, ne de Dei misericordia desperaret, ait: Confiteri, inquit, iam non possum, sed cito videbitis, quia tradar in manus demoniorum flagellandus. Et statim audierunt ictus durissimos, quibus ipsum affligebant, et sonum verberum, et vulnera plagasque aspiciebant, neminem tamen videbant Ipse autem miser afflictus nec vocem nec gemitus dabat, et sic miser inter vulnera et verbera demonum exspiravit.

paźdz.
6.

Item in octava sancti Michaelis in Cracovia copia magna nivis cecidit.

stycz.
1.

Rocz.
Tr.

1277. In circumcissione Domini in noctis medio apertum est celum et lux maxima resplenduit ad modicam horam ita, quod tota civitas et dyocesis Cracoviensis illustrata fuit delectabiliter.

paźdz.
18.

Item circa festum sancti Luce ewangeliste Lithwani Lanciciam crudelissime devastaverunt, abducentes secum in captivitatem preter eos, qui occisi sunt, quadraginta millia hominum utriusque sexus.

Rocz.
Tr.

1278. In Cracoviensi diocesi erat quidam lacus, in quo homines nullo modo piscari poterant propter impedimentum dyaboli. Cum ergo eo anno esset yemps magis²⁾ aspera solito, quidam miles et religiosi et multi simplices

¹⁾ Ob. Francisci Chron u Pelzla i Dobrowskiego *Ss. rer. Bohem.* II 29.

²⁾ *magna rkp.*

*kod. Szamot.**kod. królew.*

1275. Quidam puer vix annos duos habens natu, dixit fratri Minorum ter dicens: Domine! Qui ait: Quid vis. Et ille: Tartari, inquit, venient et precident capita vestra. Cui frater: Quis tibi dixit? Cui puer: Deus, inquit. At ille: Timesne, inquit, illos? Cui puer: Timeo, inquit quia precident capita vestra. Quod et ita factum est.

1276. Res miranda et horribilis. Homo quidam crudelis super pauperes, et suis dominis infidelis, cum gravi infirmitate venisset ad portas mortis, fratres, qui vocati fuerant, ceperunt ipsum inducere ad confessionem, quibus respondit: Tempus quidem erat confitendi, sed iam denegata est mihi potestas confitendi, nam et traditus sum potestati demonum. Fratribus autem ipsum ad penitenciam inducentibus magis, ne de Domini misericordia desperaret, ait: Confiteri, inquit, non possum iam, sed cito videbitis, quia traditus iam sum in manus demonum. Et statim audierunt ictus durissimos, quibus ipsum affligebant, neminem autem videbant, sed tantum sonum verberum et strepitum audiebant, vulnera in corpore et plagas aspiciebant. Ipse miser afflictus nullam vocem dabat nec gemitum, sed tantum vultum contrahebat et rugabat, et sic inter verbera demonum expiravit.

1278. Post ruinam regis Ungarorum filia eius Kinga, virgo Deo devota et sancte Marie semper virgini in die sancti Stephani protomartiris vidit in visione quandam virginem pulcherrimam indutam pallio mirabili, que habebat literas insertas per totum pallium de 7 gaudiis beate Marie, excepta una plica pallii, in qua non erant litere. Que videns puella cepit mirari; ad quam beata virgo: Cur, inquit, miraris? Ad quam puella: Miror, inquit, tuam pulchritudinem et cur pallium tuum non est per totum ornatum? Ad quam Domina: Ego sum mater Domini, tu autem hoc pallium meum decorasti; sed quare hesternam die non recitasti septem gaudia mea, que solebas semper recitare, ideo hoc pallium meum non est per totum ornatum, verum tamen, filia, noli conturbari, quia desiderium tuum adimplebitur, nec de patre sollicita sis, qui ad maiorem gloriam, quam unquam fuit, perducetur. Eodem anno in nativitate gloriose virginis Marie intravit ordinem sancte Clare in Praga cum maxima solempnitate ¹⁾.

1278. In Cracoviensi diocesi erat quidam lacus, in quo homines nullo modo poterant piscari propter impedimenta diaboli. Cum ergo eo anno esset hiemis magis aspera solito, quidam milites et religiosi et multi simplices illius provincie congregati fuerunt ad capturam piscium illius lacus cum crucibus et vexillis. Et primo quidem, licet cum difficultate traxerunt sagenam haben-

grad.
B.1277
wrześ.
B.

kod. Kurop.

illius provincie congregati fuerunt ad captivacionem piscium illius laci cum crucibus et vexilis. Et primo quidem traxerunt licet cum difficultate, sagenam habentem tres pisciculos parvos. Secundo traxerunt sagenam mastigatam et nullum piscem habentem. Tercio vero traxerunt sagenam cum maxima difficultate continentem quoddam monstrum, quod habebat caput caprinum et oculos rubicundissimos, quo viso homines fugierunt relictis crucibus. De quo vero omnes fuerunt morbidi facti. Ipsum vero monstrum cum extraxisset caput suum subtus glaciem, cepit discurrere per aquam sonitum et strepitum faciendo.

1279. Frater Bonagracia in generalem eligitur, et frater Nicolaus sigillum provincie tenuit.

kwiet.
24.

Item eodem anno in Italia in vigilia Marci evangeliste factum est terre motus magnus, ex quo subverse sunt septem civitates.

kod. Szamot.
kod. królew.

tem tres parvos pisciculos. Secundo traxerunt sagenam masticatam et nullum piscem habentem. Tertio vero traxerunt cum maxima difficultate quoddam monstrum, quod habebat caput caprinum et oculos rubicundissimos: quo viso
5 homines fugerunt, ex quo omnes fuerunt morbidi facti. Ipsum vero monstrum cum inposuisset caput suum subtus glaciem, cepit discurrere per aquam sonitum et strepitum faciendo.

Eodem tempore Boleslaus dux Polonie habens adiutorio Mestvinum ducem Pomeranie intravit fines Teutonicorum 8 diebus spoliens terram, et ad ultimum
10 mum gloriose triumphavit de exercitu eorum.

1279. Obiit Boleslaus dux Polonie, qui habebat uxorem filiam Bele regis Ungarorum. Iste Boleslaus fuit maximus triumphator de Teutonicis et homo virilis, quia nullum regem quantumcumque potentem timebat. Obiit 7 Idus Aprilis.

kwiet.
7.

Eodem anno pugnantibus cruciferis de domo Teutonica contra Lithuanos
15 capti sunt duo fratres cruciferorum a Lithuanis, quorum unus cum fuisset suspensus super altissimam arborem, equus quoque sub ipso suspensus est, ut igne supposito utrumque vorax flamma consumeret. Sed mi. um in modum equo per ignem consumpto celum apertum est super cruciferum et lux magna descendit super eum, et ros descendens de celo ignem dispersit in
20 diversas partes. Cumque lux illa ascenderet in celum simul et crucifer ille ascendit cum corpore in celum; itaque post discessum lucis nullum vestigium, nulla particula vel signum inventum est de illo, videbaturque Lithuanis astantibus et ascensionem illam mirantibus, quod virgo pulcherrima ascenderet in celum. Sed quia pagani huiusmodi factum ascribebant incantacionibus, non virtuti divine, ostendit eis Deus aliud miraculum, quod in
25 socio suspensi illius cruciferi experiri voluerunt, nam viso predicto miraculo superstitem cruciferum dirupto trunco arboris per medium incluserunt, circumponentes ignem copiosum, ut vivus igne consumeretur. Sed dominus militem suum pro fide certantem non reliquit sine celesti presidio. Nam subito
30 celum fuit super ipsum apertum, et quedam avis magna alba, qualis nunquam visa fuit ab aliquo vivente, descendit de celo in luce magna et eripuit predictum cruciferum de medio igne et tulit secum in celum in corpore. Quod videntes pagani dixerunt: Vere magnus est Deus christianorum, quia talia facit servis suis.

35 Eodem anno in Ytalia in vigilia beati Marci euangeliste factus est terremotus, ex quo subverse sunt septem civitates. Miserabiliter autem terra absorbuit civitates, quia descenderunt in abyssum cum habitationibus suis, et

*kod. Kurop.**kod. lubin.*

5

10

15

1280. Dux Boleslaus obiit sine prole, cui successit Lestko Niger, dux Sandomiriensis, electus a militibus, qui dux Ruthenos cum Thartaris in Goszlicz potenter stravit.

20

25

30

1280
sierp.
22.
Rocz.
Tr.

1281. Nicolaus papa III obiit et Martinus, Thuronensis nacione de cardinalibus electus, cuius temporibus fluxit Rome sangwis de celo et inundacio aquarum fuit per totum fere mundum.

1282. Dux Boleslaus Lithwanos predantes terram interfecit.

---

¹⁾ Niema wyd. Leng.   ²⁾ ultime wyd. Leng.

kod. Szamot.

kod. królew.

audiebatur vox clamantium de abyſſo per quatuor dies. Montes eciam duo convenerunt in unum, inter quos fluebat fluvius, qui ita fuit montibus conclusus, qui nullum meatum habens fecit lacum circa se ad 60 milliaria et 5 amplius omnia subvertens. Multa eciam castra in montibus sita, aperiens se terra per motum terre, que stetit 17 diebus, ipsa castra cum montibus absorbuit, aliquos montes maximos in planiciem deducens, terre penitus coequalavit, et in populo stragem miserabilem fecit. Nam in ') quodam clauſtro Cysterciensiſium ordinis 70 sorores occidit, et alia multa mala fecit.

10 Eodem anno obiit gloriosus princeps Boleslaus, filius Lestkonis, filii Cazimiri dux Cracovie et Sandomirie, qui fuit homo castus, pudicus, sobrius, mansuetus, nulli malum pro malo reddens, libertatum eciam conservator, militum verus amator, religiosorum omnium fuit benefactor. Regnavit autem 37 annis. Obit quoque sine prole, cui successit Lestko per electionem militarium 15 frater eius patruelis. Uxor autem Boleslai domina Kynga post sepulturam mariti ingressa est ordinem sancte Clare, cum sorore relicta Boleslai ducis Polonie, que fuerunt sorores uterine *) filie Bele regis Ungarorum.

*grad.
10.*

Anno domini 1280, primo anno electionis ducis Lestkonis, venit Leo dux 1319. Dux Boleslaus obiit sine here-
tione ducis Lestkonis, venit Leo dux de, Lisco Niger post eum. Hic debella-
20 Russie cum exercitu copioso Tartarorum, vit Ruthenos et Tartaros in Goslitz.
Lithuanorum et Ruthenorum, volens possidere ducatum Cracoviensem et Sando-

miriensem, cui occurrerunt Cracovienses et Sandomirienses feria 7 vigilia beati Mathie apostoli in Goslicz, videlicet: Petrus filius Alberti Cracoviensis
25 et Janussius Sandomiriensis palatini cum 600 hominibus, et prostraverunt Tartarorum, Lithuanorum et Ruthenorum maximam multitudinem, domino celi ipsis victoriam conferente. Ipse autem Leo secundo die fugit de terra valde confusus, quem post 15 dies secutus est Lestko habens secum 30 mil-
lia equitum et duo millia peditum, et spoliavit eius terram miserabiliter, et
30 castra subvertit Russie, reversusque est ad propria cum pace et gloria

*Inty
24.*

1282. Dux Lestko Cracoviensis et Sen- 1320. Lisco occidit Lithuanos, qui
35 domiriensis et Syradiensis persecutus est eum spoliaverunt.
Yazwizitas admonitus in somnio per archangelum Michaellem, et comprehendit

kod. Kurop

kod. lubiń.

5

10

15

20

1285. Hic milites insurgunt contra ducem et eicerunt de terra, quos ipse regis Ungarie auxilio superavit, et tunc placavit civitatem.

25

Marco
28.

Item Martinus papa obiit.

---

¹⁾ Pisarz kodexu Szamotulskiego dołożył tu od siebie następującą uwagę: *sed salva reverencia istius historiographi, nos temporibus iuventutis nostre vidimus in castro Gnesnensi capellam quandam ligneam, que vulgariter appellatur cruchta, in qua erant duo grandes lapides in modum molarum molendini, sanguine, ut dicebatur, eiusdem domine rubricati, inter quos, ut dicitur, fuit concussa totaliter et extincta et in ecclesiam maiorem Gnesnensem fuit tradita sepulture.* O przyczynie jej śmierci obacz przypisek na str. 40.   ²⁾ *impediunt* Sz.

kod. Szamot.

kod. królew.

eos ultra Nareff, quibus superatis reduxit totam predam, quam ipsi de Lublin abduxerant; in quo conflictu nullus hominum occisus est de ipsius exercitu, ubi et mirabile accidit, quia canes, quos predicti gentiles abduxerant. 5
visu christianorum exercitu, ceperunt gaudere, ululare et exultare per signum, quo simul cum christianis in occisionem gentilium conversi sunt, mordentes atrocissime.

Eodem anno fuit maxima fames in terra Cracoviensi, per quam famem infinita millia hominum iverunt alii in Russiam, alii in Ungariam.

10 **1283.** Mortua illustris domina coniux domini ducis Przemislai maioris Polonie, Lukardis nomine, filia Nicolai ducis Cassubitarum; mortem vero eius nullus potuit indagare qualiter interiit.)

R. cz.
Tr.

1284. Tartari terram Hungarie, que dicitur de Septemcastris, intraverunt et multos christianos captivaverunt et occiderunt. Christus autem tutor christianorum magnam famem et pestilenciam in eos immisit, quod audientes Septemcastrenses victoriam commiserunt Deo dicentes: Melius est gladio perire quam fame in castris et civitatibus per Tartaros interire. Vota complent opere. Quod audientes Tartari christianis se cingunt, quasi coream de ipsis facientes, (ut) videntes christiani fratrum suorum miserentur, et per hoc 15
paganos non impediunt?), ut pugnarent cum eis; sed inquiunt christiani: Melius est cavere unicuique nostrum, ne pereamus similiter cum illis; et tum Deo opitulante paganos superaverunt et captivis liberatis cum magna leticia ad propria redierunt.

Rocz.
Tr.

1285. Dux Lestko piissimus Cracoviensis, Sendomiriensis et Syradiensis 25
de suis militibus et duce Conrado Mazovie gloriose triumphavit. Siquidem dicti milites Cracovienses ducem Conradum in preiudicium ducis Lestkonis sibi elegerant in dominum et heredem, sancto viro contempto; et quia Deus non relinquit iustum nec semen eius querens panem, dux Lestko videns maliciam suorum baronum confugit ad auxilium Ungarorum, qui statim ei 30
affuerunt in presidium, non tantum Ungari christiani ducis pii et incliti cause condolentes, sed et Comani pagani eius vicem fortissimo condoluerunt, et extemplo cum dicto duce uterque contra milites Cracovienses et ducem Conradum acies ordinaverunt. Mirabile dictu, fit congressus, Deo iuvante dux Lestko cum paucis fidelibus et Ungaris, Comanis vix 800 ducem Conradum 35
cum magna hominum multitudine fugavit, mactavit et captivavit, et sic cum gloria ad Cracoviense castrum remeavit, quod solum sibi per cives Cracovienses de omnibus castris terre Cracoviensis fuerat fideliter reservatum,

kod. Kurop.

5

10

1288. Tartari fuerunt in Sandecz.

15

1290. Mortuo Leskone sine prole, Boleslaus succedit dux Mazovie electus a militibus, qui eodem anno eiicitur per eosdem.

20

czerwiec
23.

Henricus dux Wratislavie et Cracovie obiit; Przemislius Cracoviam obtinuit, Wladislaus Sandomiriam.

lip.
10.

Eodem anno rex Ungarie ¹⁾ circa Chrober submergitur et gwerre magne in terra facte sunt.

25

1291. Terra Cracoviensis regi Bohemie traditur ²⁾ per ducem Polonie Premislum, et episcopus Bambriensis venit cum exercitu regis Bohemie. Wladislaus dux Wysliciam et Oblekonom ³⁾ di(u) expugnavit, et exercitus Bohemicus confusus decessit.

30

1292. Domina Kynga ducissa obiit Cracovie.

Paulus episcopus Cracovie obiit, cui Procopius successit.

Eodem anno rex Bohemie Syradz acquisivit.

1293. Tartari circa Sandomiriam fuerunt.

---

¹⁾ Władysław   ²⁾ Ob. *Archiv. f. Kunde Oest. Gesch. Quell* XIV. 172, działa się to w miesiącach Lutym i Marcu.   ³⁾ Loblekam rękp.   ⁴⁾ 1252 wyd. Lengn.

kod. Szamot.

kod. król.

domina Grifina ducissa in eodem castro residente; pro qua fidelitate dux Lestko civitatem Cracoviensem fortissimis blancis et fossatis, renitentibus militibus, eodem anno munivit et magnas contulit libertates.

5 Eodem anno dux Przemislaus maioris Polonie duxit uxorem, regis Suecie (filiam) nomine Richsam in octavis sancti Francisci.

*paźdz.
11.*

1286. Castrum a Ruthenis et Lithuanis nomine Gostyn acquiritur, fraude vero Conradi ducis multorum sanguis effusus est innoxius in eodem, mortuorum et captivorum 600.

10 In eodem anno post assumptionem beate virginis Marie Cracovienses et Sandomirienses conantur eiicere Lestkonem; sed cum auxilio regis Ungarie vincuntur, sed tamen civitatem combusserunt.

*sierp.
15.*

1288. Dux Loktek cum Teutonicis bellum committit et vincit eosdem. Civitas Cracoviensis Zlesiensi denuo traditur, et dux Wladislaus pedester vix aufugit. Episcopus Paulus captivatur, et milites multi alii occiduntur, terra vastatur, et multa mala orta sunt.

1321. Milites in Polonia expulerunt Lysckonem, qui cum Ungarorum subsidio eos supervicit et Cracoviam vastavit; et tunc Tartari fuerunt in Sandecz.

20

1322. Lystko obiit absque liberis. Boleslaus post eum dux in Masovia principabat, qui eodem anno expulsus fuit.

25

30 1292. 4) Domina Kynga ducissa obiit.

1323. Paulus Cracovie episcopus obiit, Procopius post eum. Eodem anno obiit domina Kinka in Sandetz.

1293. Tartari circa Sandomiriam fuerunt, et sequenti anno strages maxima facta est in militibus per Lithuanos, et Cazimirus dux Lancicie occiditur per eosdem

kod. Kurop

1294. Strages maxima facta est in militibus per Lithuanos et dux Kazimirus, dux Lancicie occiditur per eosdem.

1295. Procopius episcopus Cracoviensis obiit, cui Iohannes Moszchata succedit. Primislius dux maioris Polonie a domino Iacobo archiepiscopo, dicto

^{czerw.}
^{26.} Swinka post festum beati Iohannis baptiste, die dominico, inungitur in regem Polonie in Gnezne; sed sequenti anno occiditur. Cui Wladislaus in regno succedit. Iste Wladislaus fuit filius Kazimiri filii Conradi, filii Kazimiri Probi, (filii) Boleslai Krziwousti. Hic Wladislaus audacissimus preliator, multa prelia habuit contra regem Bohemie et duces Slezie et Glogowie.

^{luty}
^{8.} **1296.** Sexto Ydus Februarii rex Premislius maioris Polonie (occiditur). Eodem anno Lithwani terram Sandomiriensem intrant et vincuntur.

1297. Dux Wladislaus dictus Loktek cum Ungaris et Polonis Slesiam vastant.

1298. Generalis pestilencia animalium in tota Polonia.

1300. Rex Bohemie in Gnezna coronatur.

Item dominus Wyslaus episcopus Cuyaviensis migravit ad Christum, cui successit dominus Gerwardus, qui mortuus est in curia summi pontificis ¹⁾. Eodem anno tempestas fuit magna.

Anno ipso rex Bohemie intrat Poloniam et obtinet totam. Et Rutheni terram Sandomiriensem intrant et Novam civitatem ²⁾ spoliunt et comburunt, et multa mala in tota terra fecerunt, militibus existentibus in bello cum rege Bohemie.

1301. Soror Salomee domicella obiit in Mazovia ³⁾.

1302. Dux Wladislaus cum Ruthenis et Tartaris Sandomiriam vastavit.

---

¹⁾ Roku 1323. Ob. *Mon. Pol.* II. 944.   ²⁾ Nowe miasto czyli Korczyn.
³⁾ Wnuka króla Łokietka.   ⁴⁾ *Cracoviensis* rękp.

*kod. Szam.**kod. królew.*

1295. Przemislaus dux maioris Polonie
5 a domino Jacobo archiepiscopo dicto Swyn-
ka, post festum beati Johannis baptiste
inungitur in regem Polonie in Gnezna.

Eodem anno episcopus Procopius obiit,
cui Johannes dictus Muscata successit
1 Teutonicus.

1296. 6 Idus Februarii rex maioris Polonie occiditur a suis militibus de
clenodio dicto vulgariter Zaremba prope oppidum Rogoszno. Cumque gravis-
sime fuisset quasi letaliter vulneratus, et illi quasi iam mortuum reliquissent,
supervenit quidam ex inimicis ipsius requirens ab eo, si adhuc supervivere
15 valuisset. Cui rex voce humili fertur respondisse, se adhuc posse supervivere,
si in caloribus servaretur atque mederetur. Fuit enim tempestas hec in vi-
gilia sancte Apollonie virginis. Quo audito lictor, qui superstabat, evaginato
pugione ipsum ad terram confodiens penitus tunc exstinxit.

1297. Wladislaus Loktek dictus cum Ungaris et Polonis vastat Zlesiam.

20

1300. Dominus Wyslaus episcopus Cu-
yaviensis ⁴⁾ migravit ad Christum, cui
25 successit dominus Gerwardus, qui mortuus
est in curia summi pontificis pape.

Eodem anno tempestas fuit magna.

30

1301 Domicella Salomea Zemowithi
ducis filia migravit ad Dominum

1324 Procopius obiit. Johannes Moska
sequitur eum. Eodem anno rex Premislaus
coronatur in Gnezna, et proximo anno
occisus est. Quem Wlatislaus in regno
sequitur, qui fuit animosus bellator, quia
multociens bellabat cum rege Bohemie,
duce Slezie et Glogovie.

1325. Rex Bohemie in Gnezna coro-
natur.

Domina sancta Salomea obiit.

1326. Wlatislaus cum Ruthenis et Tar-
taris Sandomiriam devastabat.

luty
8.

kod Kurop.

Item Swanthoslawa filia magni principis Russie ordinis sancte Clare obiit.

Item ierunt milites Cracovienses et Sandomirienses Russiam, videlicet Lublin-novum, quod Rutheni occupaverant pluribus annis, expugnaverunt, deinde in paucis cum multitudine Ruthenorum, Lithwanorum ac Tartarorum pugnaverunt et Domino cooperante de omnibus triumphaverunt. Postea reversi ipsum castrum Lublin obtinuerunt.

5

1304. Rex Romanorum Bohemiam intravit et vastavit.

Item intrat dux Wladislaus dictus Lokhtek terram Cracoviensem cum Ungaris et obtinuit Vyslicziam.

10

1305. Terram Sandomiriensem obtinet predictus dux Lockthek.

1306. Dux Wladislaus Cracoviam obtinet, rege Bohemie occiso. ¹⁾

Item filius ducis Wladislai obiit, apud fratres Minores in Cracovia sepellitur.

15

Item Iohannes episcopus capitur a duce propter gwerras quas faciebat.

Frater Gentilis cardinalis de ordine fratrum Minorum mittitur legatus in Poloniam et Ungariam. ²⁾

20

Item eodem anno arsit circa ecclesiam omnium sanctorum; de illo igne ventus portavit super ecclesiam kathedralem et exussit totam et castrum, quam ecclesiam prenotatus dux Wladislaus, una cum uxore sua Hedwigi et filio ipsorum excellentissimo Kazimiro, succedente in regno, reedificant ad honorem sanctorum Venceslai et Stanislai martirum.

25

^{1311.} **1312** Civitas Cracoviensis duci Wladislao contradicit et ducem Opoliensem induxit, qui mox post duos menses advocatum et potiores cives cepit et civitatem duci Wladislao vendidit et tradidit per fraudem. ³⁾

30

Eodem anno Wladislaus ducis Wladislai filius obiit et apud fratres Minores sepellitur.

1316. Hic intravit provinciam Saxonie anno mortalitatis.

---

¹⁾ Wacław zabity 4 sierpnia.   ²⁾ W początku listopada przybył do Budy. Engel *Gesch. v. Ung.* I. 491.   ³⁾ Ob. Roczn. kap. w *Mon. Pol.* II. 815.

*kod. Szamot.**kod. królew.*

1302. Swantoslaw magni ducis Russie filia, ordinis sancte Clare obiit.

Eodem anno inierunt Cracovienses et Sandomirienses Russiam, versus Lublin-novum, quod Rutheni, occupaverunt pluribus annis, expugnaverunt, deinde in paucis cum multitudine Ruthenorum et Lithuanorum ac Tartarorum pugnaverunt et Domino cooperante de omnibus triumphaverunt.

1327. Rex Romanorum intravit Bohemiam et devastat.

1304. Wladislaus dictus Loktek intravit terram Cracoviensem et Wysliciam obtinuit; et sequenti anno dictus dux Wladislaus terram Sandomiriensem obtinet.

1306 Civitas duci Wladislao dicto Loktek traditur.

1328 Dux Wlatislaus obtinuit Cracoviam et occidit regem Bohemie.

Filius Wlatislai moritur.

Iohannes episcopus captivatur a duce propter discordiam, quam seminavit.

1329. Frater Gentilis ordinis Minorum cardinalis legatus venit in Ungariam et Poloniam.

Eodem anno arsit circa ecclesiam omnium Sanctorum, et de illo igne ven-

tus portavit super ecclesiam cathedralem, et totam ecclesiam una cum toto castro penitus concremavit, quam ecclesiam et castrum predictus dux Wladislaus cum coniuge sua domina Hedwige et filio ipsorum excellentissimo duce Cazimiro ad statum pristinum reformat et ad honorem sanctorum Venceslai et Stanislai martirum ipsam ecclesiam dedicavit.

1330. Cracovienses duci Wladislao subtraxerunt obedienciam et intromiserunt Opoliensem, qui post duos menses advocatum et proceriores cives captivavit et tradidit civitatem ad manus Wlatislay.

In eodem anno obiit Wlatislaus filius Wlatislay et apud Minores tumulatus.

Set pater transivit in Saxoniam in anno pestilencie.

kod. Kurop

styczeń 20. **1320.** Rex Wladislaus coronatur in Cracovia auctoritate domini pape per venerabilem in Christo patrem Ianislaum archiepiscopum Gneznensem.

lipc. 1. Item eodem anno in octava Iohannis baptiste, die Iovis, in Sandecz Elizabeth filia Wladislai regis Polonie post Karulum regem Ungarorum per suos barones est reverenter accepta.

Recz. Tr. **1325.** Kazimirus filius regis Polonie Wladislai dicti Loctek duxit uxorem Annam nomine, baptisatam in Christi nomine, filiam Gedimini ducis Lythwanorum, in vigilia apostolorum Philippi et Iacobi; quindecim annos habuit a nativitate sua.

5

10

15

kod. Kurop. Szamot.

kw. ietn. 17. **1330.** Quidam miles Felicianus nomine nacione Ungarus feria tertia post conductum pasche irruit in regem Karulum, volens ipsum cum uxore sua nomine Elizabeth, que fuit filia Wladislai dicti Locthek et cum filiis trucidare; et amputans manum regine dextram et ipsum regem graviter vulnerans ad maum, solus miserabiliter ibidem concisus occubuit. Pro quo scelere suus filius et filia et tota pene sua genealogia fuit extincta. Ipso anno fuit tanta fertilitas in tota Polonia, quod in Cracovia interdum mensura siliginis non solvebat grossum. Anno ipso (ex)euntes cruciferi cremaverunt castrum Wyssogrod in Cuyavia, multis militibus ibidem occisis, sed non sine magno detrimento suorum, quia pro quolibet capite nostrorum bene ipsorum octo vel novem occiderunt Ipso tempore cremaverunt castrum Nakel, acquisiverunt castrum Raczoss episcopale; metu autem ipsorum castrum Radzeow per nostros fuit crematum. Et quia nullus fuit rebellans, quamvis multa dampna in hominibus percepissent, cum victoria et prosperitate ad propria sunt reversi. In vulgo autem maximam sanguinis effusionem fecerunt, nam virum et mulierem, iuvenem et senem,

20

25

30

Wiersz 19 Locthek. *L. regis Polonie Szam.* — 22 et* *nie ma K.* — tota... genealogia* omnis totaliter parentela *Sz.* — extincta* trucidata *Sz.* — 23—24 Ipso... grossum* *nie ma Sz.* — 23 fertilitas* *tak Traska;* sterilitas *K.* — 24 Anno ipso* Eodem a. *Sz.* — 25 episcopale autem* *nie ma Sz.* — 27 cum* tunc a. *Sz.*

*kod. Szamot.**kod. królew.*

1320. Rex Wladislaus dictus Loktek coronam in Cracovia auctoritate domini pape per venerabilem in Christo patrem Ianislaum archiepiscopum Gneznensem accepit.

5 Eodem anno filia eius Elisabeth regi Ungarie Carolo copulatur.

1327. Cazimirus filius regis Wladislai dicti Loktek duxit uxorem Annam nomine, baptisatam in Christi nomine, filiam Gedimini ducis Lithuanorum, 10 in vigilia apostolorum Philippi et Iacobi, que quidem Anna 15 annos habuit a nativitate sua ¹⁾).

15

kod. Kurop. Szamot.

pregnantes et vagientes, clericos et sacerdotes, omnes quos invenire poterant, gladio extinxerunt. Rex igitur Wladislaus dictus Locthek Polonie, videns tantam afflictionem sue gentis, congregata milicia totius Polonie et 20 auxiliariis de Ungaria prope decem milibus et aliis stipendiariis non paucis, venit tempore autumnali usque ad fluvium Drwancza, illis ex alia parte fluvii suo toto cum robore obsistentibus, et cum pluribus diebus quocunque nostri, illi ex alia parte contra nostros transirent, et maxime in illis locis, ubi vada erant; alias enim totum fluvium truncis exigonis et falcibus impleverant, ad

---

Wiersz 17 pregantes et vagientes» pugnantes et vagantes Sz. — 19 videns ... Polonie» niema K. — 20 de» niema K. — aliis» de a. K. — 21 fluvii» consistentibus Sz. — 22 obsistentibus» et o. Sz. — 24 falcibus» faucibus K. — ad» Adhec. Sz.

¹⁾ W tem miejscu pisarz kodexu Szamotulskiego wtrącił anachronicznie do textu zdarzenie, które prawdopodobnie znajdowało się na brzegu, i do rocznika tego zgoła nie należało. Wskazuje na to widocznie dalszy text, zgodny zupełnie w tym kodexie z kodexem Kuropatnickiego i z rocznikiem Traski. Oto słowa tego wtrętu: *Anno domini 1378 Zelet rector parochialis ecclesie in Lekna die beati Francisci, qui fuit dies dominica, cum missam die eodem debuisset peragere, de ecclesia velocius cucurrit, diabolico permotus spiritu se in horreo domus sue propria manu strangulans et quodam fune dicto vulgariter strikem semet ipsum suspendens, ibidem miserabiliter expiravit. Visus est autem niger hyrcus aut aries cervicibus eius assistere et ipsum cum suis cornibus inhumanissime verberare.*

kod. Kurop.

unius hominis simplicis vadum ostendentis consilium, rex dimissis in latibulis expeditorum prope duobus millibus viris, simulavit se circa Brodniczam cum toto exercitu velle pertransire, ubi ipsi barbati contra regem omnes insimul concurrerunt. Insidie igitur regis fluvium transmeantes signum sui transitus fumo ostenderunt. Rex igitur, qui ad tria bene miliaria erat a loco, concito gradu suo cum exercitu fluvium transivit et conflictum cum suis avidius prestolabatur. Illi autem videntes, quod virtuti regis occurrere non valebant, in municionibus se clauserunt et per fraudatores nostros agentes, cum potuisset tunc totam terram obtinere, Dobrinensem terram et castrum et Bidcoste aliud castrum sibi resigantes, datis suis et suorum et ipsorum civitatibus civium literis super duos arbitros videlicet regem Ungarie ex parte nostra et regem Bohemie negocium ex parte ipsorum dimiserunt. Et acceptis treugis a festo sancti Luce evangeliste usque ad festum sancte Trinitatis, rex noster cum rege Ungarie comparavit, et ipsi in termino nec regem Bohemie adduxerunt, nec soli comparuerunt. Et sic per fas et nefas regem Polonie de terra evaserunt; qui in eorum terra 15 diebus stetit, et fere adnihilata terra cum suis ad propria rediit. Fertur autem, quod in suo exercitu duo milia et 100 galeatos habuerit, aliorum eque armatorum sine galeis prope viginti milia, sagittariorum et aliorum fere triginta milia; itaque secundum veri relationem exercitus polonicus estimatus fuit plus quam 50 milia. Hic rex 1330. Wladislaus faciens colloquium in festo sancte Trinitatis in Chanczin, filio suo 3. Kazimiro, qui duxerat filiam Gedimini ducis Lithuanorum, maiorem Poloniam, Siradium, Cuyaviam tradidit possidendam, intimans sibi et inculcans, ut sicut ipse ita ille gades regni reformare studeret. Hic Kazimirus veniens in Poloniam fere a possessione fuit per quendam Vincencium palatinum Poznaniensem, quem pater eius prefecerat eisdem terris preter Siradium, impeditus et nisi milites et civitatum cives fuissent, terram a

---

Wiersz: 3 viris* expeditorum Sz. — circa* prope Sz. — 5 concurrerunt* convenerunt Sz. 6 sui tr. f. *nie ma* Sz. — 7 transivit* pertransivit Sz. — 8 prest.* expectabat Sz. — quod* quia Sz. — 10 cum* num potuissent Sz. — 11 Bidcoste* Bydgoszka Sz. — 12 suis* sibi Sz. — et ipsorum civitatibus* civitatum Sz. — 16 comparavit* comparuit Sz. — 17 evaserunt* exegerunt Sz. — 18 terra 15 d.* terra fere ad XX dies Sz. — 19 rediit* est reversus Sz. — 20 habuerit* habuit Sz. — sine galeis *niema* Sz. — 21 50* 52 Sz. — 23 Chanczin* Chanczin Sz. — 25 intimans* interminans Sz. — 26 stud.* debeat Sz. — 27 eisdem* eiusdem K.

*kod. Kurop. — Szamot.**kod. królew.*

rege et filio suo voluit alienare. Predictus igitur Vincencius regni pessimus defraudator et gentis, et inpaciens huius alienacionis circa festum beate Marie Magdalene callide et occulte cruciferos eduxit, qui fere Cuyaviam et Wladislaw civitatem ceperant, nisi auxilio Dei et propugnancium virtute fuisset defensata, ubi ipsi barbati fere ducentos homines amiserunt. Tandem a civitate cum dampno discesserunt. Supradictus igitur Vincencius ipsos barbatos caute in Poloniam duxit, qui Slupczam civitatem captam devastantes in Pisdri, ubi tunc Kazimirus erat, venire festinabant, ipsum preo-
 10 cupari cupientes, sed Deo volente a civitate discesserat, quam eciam tunc per fraudem et negligenciam fidelium civium capientes, et pluribus occisis et cremata civitate cum fratrum monasterio inde abierunt, et pervagantes totam pene ex illa parte Warthe terram vastant, civitatibus forensibus et aliis municipiunculis crematis, nullo obstante, Vincencio pessimo
 15 fraudatore id agente, quamvis cum magno damno suorum, cum ingenti preda in Thorun sunt reversi. Et non post multum tempus congregato copioso exercitu et stipendiariis de Rheno et aliis partibus Allemannorum quam plurimis Lanciciam advenerunt, quam devastantes Syradiam ingressi, Unyeyow civitatem et castrum, et aliud castrum Syradz et alias civitates
 20 cremantes in Kaliss pervenerunt, quam duobus diebus oppugnantes et nihil proficientes quadraginta et pene plus suorum amissis in Thorun redierunt, ubi eciam viginti homines ad pugnam expeditos amiserunt. Rex namque Polonicus Wladislaus quamvis circa Lanciciam ipsis occurrisset, tamen eos invadere non audebat, quia ipsum et in numero et
 25 in fortitudine quam plurimum excedebant. Sed de Lancicia ipsorum ad unum vel duo miliaria semper sequebatur, eos debilitans, vestigia, ubi eciam predictum Vincencium, de quo memorati surpus, per literas patentes advocans, ipsum sibi et filio reconciliavit. Qui Vincencius, volens nomen perdere infidelitatis, ipsos barbatos et eorum exercitus sagaciter exploravit.

lipca
22.

Wiersz 2 et et a. *Sz.* — 3 beate *niema K.* — 4 eduxit. adduxit *Sz.* — 5 aux. d. auxilian-
 te deo *Sz.* — 9 tunc tum temporis *Sz.* — erat fuerat Kazimirus *Sz.* — 12 inde ab *nie ma*
Sz. — 14 et aliis *niema Sz.* — crematis igne penitus concrematis *Sz.* — 17 et *nie ma K.*
 — 19 Syradz *Szyradz. Sz.* — 21 prof. perficientes *K.* — suorum de suis *Sz.* — 22 vi-
 ginti-expeditos viginti expeditorum *Sz.* — 25 ipsorum *nie ma Sz.* — 26 semper semper
 ipsos *Sz.* — eos eorum *Sz.* — 27 predictum prefatum *Sz.* — mem. s. memoravimus *Sz.*
 — 29 exercitus exercitum *Sz.*

*kod. Kurop. — Szamot.**kod królew.*

Et quamvis incomparabiliter plures illos cognosceret et forciores, ne metum Polonis et Cracoviensibus et Sandomiriensibus et aliis incuteret, illos respectu nullos esse et nihil posse affirmavit, quamvis regis auribus aliud inculcare non obmisit. Veniens igitur rex

5

post ipsos in Cuyaviam, circa Plowcze villam ultra Radzeow sitam Deo et sanc-

tis martiribus Adalberto ¹⁾ et Stanislao se

et suos recommendans in translacione beati Stanislai cum ipsis conflixit, et Deo et

suis sanctis pontificibus atque martiribus

supradictis sibi adiuvantibus tanta fuit

in ipsos cede debacchatus, et 20 milia de

ipsis prostravit, ut ipsemet rex fatetur

et omnes alii; inter quos quingenti bar-

15

bati, nongenti galeati cum sexcentibus ipsorum auxiliariis ceciderunt;

quadraginta et eo plures galeati, ex quibus aliqui barbati, aliqui stipen-

diarii de remotis partibus, aliqui Pomorani, Prussi et eorum terrigene

nobiles capti, inter quos quidam nobilis princeps nomine Rus in habitu

eorum, ad quem ius belli et illius expeditionis pertinebat, fuit captus, et

20

in Cracoviam, ad quam cum exercitu venire conabatur, deductus est, et in vinculis detentus. Acta sunt hec anno domini 1331.

Igitur ut ab omnibus communiter, qui prelio interfuerunt, affirmatur, si plures de Cracoviensibus a prelio et de prelio non fugissent, de illo-

rum prope 40 millibus nullus penitus aufugisset. Sepe enim dictus

25

Vincencius ut totam coniecturam et opinionem omnium fraudis, quam

---

Wiersz 2 incomp. *nie ma Sz.* — illos» ipsos *Sz.* — 3 illos» ipsos igitur *Sz.* — 4 resp. *nie ma Sz.* — posse» posse proficere *Sz.* — 6 ipsos» eos *Sz.* — 7 sanctis» beatis. — 8 Adalberto» Alberto *Sz.* — 9 in» et *Sz.* — beati» eiusdem sancti *Sz.* — 11 suis *nie ma Sz.* — sanctis... martiribus *nie ma K.* — 12 sibi» ipsum *Sz.* — 13 ipsos» eos *Si.* — 14 fatetur» fateretur *Sz.* — 15 quingenti» 700 *Sz.* — 16 cum *niema Sz.* — sexcentibus etc.» 600 ipsorum auxiliarii *Sz.* — 17 quadraginta ... galeati *nie ma Sz.* — aliqui» alii *Sz.* — aliqui» alii *Sz.* — 18 aliqui» alii *Sz.* — Prussi» Porussi *Sz.* — 20 ius» tota vis *Sz.* — et *niema K.* — 22 vinculis detentus» vincula totaliter est coniectus *Sz.* — 24 Crac.» venientibus *Sz.* — fugissent» fuissent *K. Sz.* — 25 millibus» millium numerosa multitudo *Sz.* — penitus» pene *Sz.* — 26 coniecturam et» *nie ma Sz.* — omnium» omnis *Sz.*

¹⁾ 1331 września 27.

kod. Kurop. — Szamot.

kod. królew.

penes eum autumabant, nec non et omnem suspicionem tolleret, ipse bel-
um cum suis inchoavit, viriliter pugnavit et cum domino rege et sui re-
gni nobilibus fortiter decertans victorioso glorie triumphum de barbatis
5 et eorum auxiliariis feliciter reportavit. Ambiguum igitur penes multos
est, quod dictus Vincentius tantam fraudem et tam crudelem cladem sue
genti fuisset molitus, cum in tam arduo negotio et valde necessario Polonie
regno tantam gloriam in perpetuum duraturam acquisivit. Nec hoc preter-
eundum, quasi de non modico miraculo, quod cum tot de illis ruerent, de
10 Polonis solummodo duodecim nobiles et de simplicibus prope 30 viri ceci-
derunt, ut limpide agnoscamus Deum cum suis sanctis pro ipsis pugnas-
se, ut in tanti prodigii monumentum a gente Polonica in perpetuum sine inter-
missione Deus collaudetur.

Ipsa quoque in tempore circa festum s. Michaelis audita clade barba-
15 torum, cum manu forti venit Poznaniam rex Bohemie Iohannes, et opu-
gnabat eam cum machinis et fossoribus, sed militibus et civibus fortiter
repugnantibus, quingentos homines perdens et de fossoribus plures amittens,
machinas derelinquens, confusus cum magna tristitia, desolacione et dam-
pno viginti millium marcarum Wratislaviam repedavit.

20 Anno domini 1332 exeuntes cruciferi in cena Domini vallaverunt civitatem
Brzeszcze, quam impugnantes quatuor diebus cum machinis et aliis instru-
mentis eo, quod pauci milites fuerunt in ea, ipsam per tradicionem aliquo-
rum civium quinto die obtinuerunt. Ipso in tempore Wladislavia iunior
sponte se tradidit eisdem. Milites igitur cum uxoribus et pueris ultro
25 exulantes preter Albertum palatinum dictum Kosteletz, qui in castro dicto
Pakoscz se cum suis recepit et dictis cruciferis se viriliter resistendo oppo-
suit. Alii omnes in Cracoviam ad regem se contulerunt.

Ipsa anno talis estus fuit, ut homines vetuli dixerunt nunquam se die-
bus suis in terra Cracovie talem estum fuisse expertos, unde ad magne

kwiet,
16.

Wiersz 2 et omnem ut totam Sz. — 4 de cum K. — 5 rep. presentavit K. — 8 in nie
ma K. — pretereundum pretereundum est Sz. — 9 ruerent ruerint Sz. — 10 solummodo so-
lum Sz. — 12 ut et K. — 15 quoque in igitur Sz. — s. Michaelis. beati M. archangeli
Sz. — clade strage Sz. — 15 cum una Sz. — oppugnabat oppugnavit Sz. — 16 sed nie
ma K. — 17 quingentos 700 Sz. — homines h. de suis Sz. — 18-19 des. et dampno
sustinens damnum Sz. — 21 Brzeszcze Biczyszcz Sz. — 22 fuerunt essent Sz. — 23 quinto
septimo Sz. — Ipso in tempore et Sz. — 24 tradidit eisdem subdidit eis Sz. — 25 Koste-
lec Koszcelec Sz. — 28 etc. Ipso anno , , , inauditum nie ma Sz.

kod. Kurop. — Szamot.

kod. królew.

indiciū siccitatis Wandalus fluvius in tantum decrevit, ut decennis et duodecennis pueris in pluribus locis viabilis et vadabilis esset. Eodem anno messis ita mature advenit, ut in festo s. Iohannis baptiste multa capecia siliginis in campo cernerentur, omni etate hominum eatenus incognitum, invisum et inauditum.

5

czarwc.
24.sierp.
15.

Eodem anno circa festum Iohannis baptiste Vincencius palatinus inopinabiliter telo percussus interiit. Rex autem Wladislaus circa assumptionem beate Marie virginis gloriose iterum contra cruciferos est profectus, et quia fraudatores nunquam desunt, nihil circa ipsos valens proficere, treugas usque ad pentecostes interim consiliandi et de negotio colloquendi cum ipsis accipiens in Poloniam maiorem remeavit, ubi fugitivos duces Polonie regno incumbentes aggrediens, quinquaginta et eo amplius ipsorum fortalicia cremans et destruens, Cosczan castrum, quod plus genti Polonice imminabat, cum exercitu vallavit. Hii autem, qui erant in castro conclusi, de loci firmitate et virtute animorum confisi, non solum pacem non recipere, sed rebellare fortiter contendebant. Quod videns filius regis excellentissimus Kazimirus, cum Ungaris et suis facto impetu castrum est aggressus et acquirens potenter prope 100 homines ibidem peremit, inter quos erant quinquaginta galeati, alii Slezite, alii Bohemi, alii Almani multum nobiles viri, quorum nullum dux Kazimirus vivere permisit. Et sic placato regno in Cracoviam rediit cum triumpho.

10

15

20

Hic tandem Wladislaus rex dictus Lothek Polonie eximius post multos agones, ubi contra hostes gentis viriliter decertavit, post multa certamina, victorias et triumphos de adversariis pro placito sumptos, pro voto adhuc viribus pollens, anno etatis sue

25

marca
3.

septuagesimo tercio, sexto Nonas Martii, dominice autem incarnationis **1333** in **1334**. Rex Wladislaus obiit, cognomine magnam totius Polonie desolacionem et Loktek.

Wietsz 7 festum» festum beati Sz. — 9 beate Marie *nie ma* Sz. — 10 nunquam» nusquam Sz. — 11 ad» ad festum Sz. — 13 incumbentes» incubantes Sz. — quinquaginta» decem Sz. — 14 cremans et destruens» concremavit et destruxit Sz. — 15 vallavit» vallans Sz. — 18 et» *nie ma* K. — 19 peremit» interemit Sz. — inter» preter Sz. — 20 quinquaginta *nie ma* Sz. — Almani» Allemani Sz. — multum» multi Sz. — 22 placato» pacato Sz. — 23 Hic» heu Sz. — Lothek» Lokethk Sz. — 24 ubi» quibus Sz. — gentis» g. Polonice Sz. — 26 sue *niema* Sz. — 27 sexto N. M.» *niema* Sz. —

kod. Kurop. — Szamot.

kod. królew.

tristiciam gentis decubuit. Et cum iam **1335.** Eodem anno filius eius rex co-
 se moriturum presensisset, fratri Helye ronatur.
 ordinis fratrum predicatorum, viro con-
 5 versacione laudabili et morum honestate
 comprobato, qui super ipsum de omnibus suis delictis domini pape dis-
 pensandi et absolvendi plenam et omnimodam habebat auctoritatem, humi-
 liter extitit magna cordis cum contricione confessus. Quem post hoc Spi-
 cimirus castellanus et Iaroslaus archidiaconus Cracoviensis, qui tunc infir-
 10 mitati sue preerant, non cum parvo fletu allocuti fuere tali modo: Domine
 rex, tu tuos nobiles divites et pauperes, insignes et parvos, superbos et
 humiles, senes et iuvenes, et quemlibet in statu suo sine molestacione
 qualibet in bonis et iuribus ipsorum vite tue temporibus decentissime
 confovebas. Ipsi vero te exigentibus tue gracie et benignitatis meritis
 15 usque ad eadem tempora cum bonis et corporibus eorum nullatenus dese-
 rebant. Exhortare igitur nobiles tuos, ut filium tuum Kazimirum, quem
 in successorem tuum et regni dimittis, dilectione et favore prosequantur.
 Qui licet iam quasi in virtute lingue et sermone deficiens, tamen eosdem
 Spicimirum et Iaroslaum una cum aliis circumstantibus curialiter est af-
 20 fatus: O viri michi et proli mee magni fautores! utinam filius meus
 exemplo ductus meo vobiscum taliter conversaretur, sicut ego, crederem
 utique, quod eum, sicut et mihi fecistis, diligeretis. Attamen si secus fuerit,
 quod absit, hoc vestre industrie et fidelitati, quam semper erga me habu-
 istis, fiducialiter recomendo. Sed quod pro ipso iam petam, ignorans
 25 de suo statu futuro, vobiscum non faciam ista vice. Et hec dicens filio
 suo dilecto Kazimiro ibidem presenti nobiles suos universaliter in omni-
 modam fidelitatem recommendans in Domino obdormivit. Sic illud fulgen-
 tissimum sydus, mortis caligine obumbratum magnum chaos errorum et
 licium reliquisset, nisi supernus tytan de radio a tantó sydere Polonice

---

Wiersz 3 pres. persensisset Sz. — 4 conversacione l. conversacionis laudabilis Sz. — 5 morum in omni Sz. — 10 cum parvo sine magno Sz. — fuere tali fuerunt hoc Sz. — 33 qualibet quamlibet K. — 14 vero nie ma Sz. — 15 igitur ergo eosdem Sz. — 18 sermone sermonis Sz. — tamen nie ma Sz. — 19 una ... circumstantibus et alios circumstantes Sz. — 21 ductus nie ma Sz. — sicut ego nie ma Sz. — 22 et nie ma Sz. — 23 hoc hunc Sz. — 24 quod quid Sz. — 25 faciam faciam verba Sz. — hec hoc Sz. — 26 dilecto nie ma Sz. — in et Sz.

*kod. Kurop.**kod. królew.*

genti salubriter providisset. Nam superstitem post se filium Cazimirum nomine dereliquit.

Iste Wladislaus filius fuit ducis Kazimiri terrarum Cuyavie, Syradie et Lancicie. Cui Wladislao inter suos fratres terra Brestensis in Cuyavia sorte advenerat. Hic ducis Boleslai Kalisiensis filiam, nomine Hedwigim in uxorem accipiens post mortem ipsius ducis et eciam heredum maioris Polonie dominium ibidem est assecutus, quod et multis tenuit annis. Tandem fraude nobilium Polonie agente, per regem Bohemie Venceslaum non solum de Polonia et Pomorania, sed eciam de sua sorte et Syradia et Lancicia, que sibi post suorum fratrum obitum obvenerant, nec uno sibi relicto, fuit turpiter et fraudulenter eiectus. Sic itaque terris orbatus, quamvis multorum amicorum auxilium postulans eos adisset, vanis promissis ipsum decipientes inanem et spe vacuum per multa temporis curricula toto orbe instabilem divagari permiserunt. Qui videns se a suis omnimode destitutum, cum paucis sequacibus in Ungariam ad Amadeum quendam virum nobilem et potentem secessit, cuius auxilio, sed magis divino Cracoviam et Sendomiriam terras et alias omnes, quas supra memoravimus, viriliter debellans obtinuit; Bohemos, qui 18 annis eas tenuerant, potenter evellens et eiciens, nunquam illuc postea reversuros. Tandem per dominum Gerwardum episcopum Cuyaviensem impetrata corona regni apud dominum Iohannem papam XXII, qua etatis sue anno 60 cum sua consorte Hedwige est coronatus in Cracovia per dominum Ianislaum archiepiscopum Gnezensem et multos alios episcopos anno domini 1320, et eandem coronam filio suo Cazimiro et eius successoribus feliciter dereliquit. Hic Wladislaus inter virtutum insignia tribus ultra humanam estimacionem effloruit luculenter, videlicet: insigni pietate, quia nisi coactus aliquem morti tradi iussit; inestimabili humilitate, ut quid esset fastus aut superbia penitus ignoraret; indicibili paciencia, nam vindex (iniurie) esse non potuit, imo se iniuriantibus humanissimum exhibuit semper, hilarem ipsis faciem preostendens. Quem Deus omnipotens post mortem hoc munere predonavit, nam cum funus eius multis diebus iacisset inhumatum, semper tamen eius facies acsi viventis incolumis apparebat.

Wiersz 5 Brestensis *nie ma Sz.* — 6 advenerat* obvenerat *Sz.* — Boleslai* Wladislai *Sz.* — 7 ipsius *nie ma Sz.* — 17 sed* et *K.* — 20 illuc* illos *K.* — 27 nisi* non *Sz.* — 29 ignoraret* ignoraret in *Sz.* — iniurie *ani K ani Sz, nie ma.*

kod. Kurop. — Szamot.
kod. królew.

Kazimirus igitur filius suus suscepto regno ad instinctum et preceptum regis Ungarie generis sui Karoli acceleravit coronari. Unde per Ianislaum archiepiscopum in die sancti Marci euangeliste in Cracovia cum magna sollemnitate fuit coronatus. Coronatus autem statim in maleficos in tantum deseuit, ut in modico tempore multos eorum delevit, dans metum pluribus, ut se a furtis et latrocinis cohiberent. Unde factum est, quod omnes, qui furtis et latrocinis inserviebant, aut intercessione baronum ad mansuetudinem sunt reducti, aut perpetuo exilio fuerunt sine mora ad mortem dampnati.

1335. Inundacio aque videlicet Vysle.

1337. Wysla inundatur.

1339. Johanues Grottonis Cracoviensis episcopus mittitur ad curiam.

1340. Iohannes Grothonis fit episcopus Cracoviensis et ad curiam mittitur contra cruciferos.

15 Item eodem anno obiit Anna filia Gedimini ducis Lithwanorum, consors domini Kazimiri regis Polonie Wladislaidis, dicti Lothiconis, quarto Kalendas Iunii. Hec tantum solaciis, choreis et leticie dedita fuit, ut quocumque in equo sive curru ibat, semper ante ipsam cum sambucis et tympanis et fialibus et cantilenis et diversis melodiis ibant canentes satis multorum in scandalum; hinc est, quod satis portento et terribili fato ex hac vita decessit, tamen occulte religiosos et pauperes supportabat.

maja
29.

1340. Contra cruciferos devastant Thartari terram Lublinensem usque Sandomiriensem.

1342. Tarthari devastabant (terram) Lublinensem usque Sandomiriam.

Item Boleslaus filius Trohide ducis Mazovie princeps Ruthenorum a suis inopocionatus circa festum annunciacionis beate Marie ex hac vita decessit. Hic dicitur suis multum fuisse violentus, ipsos capiens et pecunias ab ipsis

maja
25.

Wiersz 2 suus *nie ma Sz.* — 3 Unde, videlicet *Sz.* — per» per dominum *Sz.* — 4 archiep.» archiepiscopum Gneznensem eodem anno domini 1333 post mortem patris *Sz.* — sancti» beati *Sz.* — 5 fuit» extitit *Sz.* — in *nie ma Sz.* — 9—10 aut ... dampnati» aut statim ad mortem fuerunt perpetuo deputati *Sz.* — 11—13 *nie ma Sz.* — 15 Item eodem anno» Anno Domini 1338. — 16 consors» uxor *Sz.* — domini *nie ma Sz.* — 17 Iunii» Iulii *Sz.* — 18 in equo sive» equo vel *Sz.* — 19 fialibus» fialis *Sz.* — 22 supp.» multum supp. *Sz.* — 26 Item» Anno Domini 1340 *Sz.* — filius Trohide» Troydeni *Sz.* — ducis» dux *Sz.* — Mazovie» Mazoviensis *Sz.* — 27 inopocionatus» inopocinnatus *K.* propinato veneno *Sz.* — beate M. *nie ma K.* — vita» lucé *Sz.* — decessit» migravit *Sz.* — 28 pecunias» pecuniam *Sz.* — ipsis» eis *Sz.*

kod. Kurop. — Szamot.

extorquens, filias eorum et uxores rapiens et easdem dehonestans, nec non gentes, sicut Bohemos et Almanos super ipsos inducens, unde videtur, et alias quod compulsi tot iniuriis talem sibi mortem procuraverunt. Audiens rex Polonie eximius Kazimirus, quod ita vita decessisset, Russiam circa festum pasche in parvo numero intrans, christianos et mercatores, qui se in castrum Lywow vel Lamberg receperant, castró cremato cum uxoribus eorum et pueris et rebus eorum usque in regnum suum deduxit, ubi spolia multa in argento et auro et gemmis, thesaurum ducum antiquorum tollens, intra que erant aliquot cruces auree, precipue una, in qua magna quantitas de ligno crucis Domini fuit reperta, et duo preciosissima dyademata et una tunica valde preciosa, nec non et sella auro et gemmis adornata. Hiis omnibus ablatis ad propria est reversus. Eodem anno circa festum sancti Iohannis baptiste idem rex Kazimirus congregans exercitum validum prope viginti millium iterum Russiam intravit, ubi castra et municiones aliquot ipsorum destruens ipsos sibi in perpetuum subiecit. Et quamvis Thartarorum prope 40 millia et Ruthenorum totidem vel plures fuissent congregati, tamen quodam metu et terrore et per audacissimos licet simplices Mazovienses sunt multi interempti et mactati, et forte divino auxilio magis percussi fugam iverunt seu inierunt. Et sic rex cum magna victoria et gloria ad propria est reversus, sine omni lesione seu perdicione suorum nobilium etc.

5

10

15

20

25

kod. Kurop.

kod. królew.

1341.
grudnia
4

Anno domini 1342 Ianislaus obiit archiepiscopus, cui successit Iaroslaus fundator monasterii Koprivinensis.

1344. Ianislaus archiepiscopus obiit; Iaroslaus eum sequitur.

Wiersa 2 et easdem. easdem *Sz.* — 4 procuraverunt. propinaverunt *Sz.* — 7 vel Lamberg *nie ma Sz.* — 9 et auro. auro *Sz.* — thesaurum ducum. th. multum nimis principum *Sz.* — 10 precipue ... quantitas. in una quarum erat magna pars *Sz.* — 11 crucis *nie ma Sz.* — Domini. Domini, sancte videlicet crucis Domini *Sz.* — 13 ablatis. sublati *Sz.* — sancti. beati *Sz.* — 15 castra. castella *Sz.* — 17 vel plures *nie ma Sz.* — 18—20 quodam ... inierunt. multi sunt interempti, videlicet per Mazovienses et forte divino auxilio magis percussi fugam inierunt *Sz.* — 20 magna victoria et gloria. victoria et magna gloria *Sz.* — ad *nie ma Sz.*

kod. Kurop.

kod. królew.

1343. Obiit Iohannes Grotthonis episcopus Cracoviensis, qui vixit viginti annis et duobus mensibus. Cui successit Petrus dictus Scyrthik, et in curia Avinionis ibi moritur. Cui successit Bodzantha decanus per provisionem apostolicam.

1346. Bodzantha ... moritur et in ecclesia Cracoviensi tumulatur. Post hoc secundo die mensis Ianuarii in ecclesia Cracoviensi per capitulum eiusdem ecclesie in locum Bodzanthę dominus Florianus cancellarius Lanciciensis in episcopum eligitur et nona die eiusdem mensis per dominum Iaroslaum archiepiscopum Gneznensem confirmatur.

1370. Kazimirus rex Polonie obiit feria tertia ante diem sancti Martini. Et erat in hac syllaba bre, videlicet O m n e N o v e m b r e ¹⁾. Post hoc in die sanctę Elizabeth ²⁾ dominus Lodwicus rex Ungarorum in ecclesia Cracoviensi in regem Polonie honorifice coronatur.

1376. In vigilia vigilie omnium sanctorum Lithwani nocturno tempore nullo presciente diffuderunt se circa Wyslam, ex opposito Sandomirie vastare ceperant. Et 23 millia hominum ceperunt, partim peremerunt in ascenso eiusdem ad duodecim vel 13 miliaria igni et gladio cuncta consumentes. Eodem anno quidam nobiles terre Cracoviensis dominica „Populus Syon“ occiderunt multos Ungaros, existente antiqua domina Ungarie in castro Cracoviensi penes sancti Egidii ecclesiam sub castro.

1378. Dominus Carolus imperator obiit in vigilia sancti Andree super noctem. Eodem anno surrexit quidam antipapa, nomine Clemens XII, qui erat ante cardinalis Eberiensis.

1380. Florianus episcopus Cracoviensis obiit feria secunda in die beate Dorothee virginis super noctem.

1347
sierp.
5.

1348.
XXXXXX
6.

1366.
grad.
12.

listop.
5.

listp.
19.

paźdz.
30.

grudn.
7.

listop.
29.

luty
6.

¹⁾ Dwojakim sposobem oznaczył tu autor dzień śmierci Kazimierza Wielkiego. Ten drugi sposób odnosi się do znanej formułki *Cisiojanus*, której dwuwiersz na miesiąc listopad zaczyna się: *Omne Novembre Leo Qua Theo Martin Briccique* itd. Ob. Grotefend *Handbuch der historischen Chronologie. Hannover. 1872* str. 42. ²⁾ Św. Elżbiety dzień był 19 listopada, atoli Janko z Czarnkowa twierdzi, że Ludwik koronowany był w niedzielę pierwszą po św. Marcinie, to jest listopada 17. Ob. *Mon. Pol.* II 644.

kod. Kurop.

luty
15.

1386. Illustris princeps Iohel supremus Lythwanorum in regem Polonorum coronatur in Cracovia in crastino sancti Valentini ¹⁾).

lipca
15.

1410. Rex Wladislaus Polonie in campo, qui dicitur Grinwalth in terra Pruthinorum, quod situm est prope civitatem Dambrowno, cum suis exercitibus intrans potenter, terram predictorum in die sanctorum divisionis apostolorum prostravit centum sexaginta milia virorum armatorum, et septingentos quindecim viros prostravit certo per ipsos approbata. Item eisdem temporibus idem rex cum suo exercitu ultra progrediens expugavit et lucratus est quadraginta sex fortalicia videlicet et castra ipsorum meliora et eminenciora, videlicet Thorun, Gdansk, Helbink, Strossbark alias Brodnicza, Grudzancz, Olanth, Dirzgou, civitatem Mariembark, Neschawa et de aliis ulterius subticemus.

1417. Magna clades oritur in terra Polonie, quod unum coretum sili-ginis pensatur per 12 grossos et citra; triticum vero pro 8 scotis.

1419. Demum fertilitas magna fuit in regno Polonie circa terram Sandomirie et Lublinensem, ita quod unum coretum erat pro sex denariis et pro 8.

Anno **1415.** annus pluviosus in terris Polonie et Russie extiterat ita, quod fruges terre minime metere potuerunt, quod per agros culturinos aqua ad instar paludinis per pluvias nimias continebatur etc. In Sczitelko.

~~~~~

ROCZNIK MAZOWIECKI.

Pisany był przed rokiem 1370 za Kazimierza Wielkiego, którego zowie pisarz: modernus dominus noster. Doszedł nas atoli tylko w odpisie, o wiek cały późniejszym, mianowicie w kodexie Sędziwoja z Czechla, w którym wpisany jest na str. 944 —

¹⁾ 15 lutego odbył się chrzest Jagiełły; zaś koronacya dopiero 4 marca. Ob. kalend. krak. w *Mon. Pol.* II. str. 913 i 915.

945. Stąd znał go już *Lelewel* i odpisał go sobie zamierzając go wydać. W datach swoich zgadza się ten rocznik z *kroniką Boguchwała i Paska*, która to kronika zdaje się być głównem jego źródłem. Czy prócz niej miał jeszcze inne jakie źródło? nie jest dostatecznie wiadomo; niektóre jednak wyrażenia jednobrzmiące są z rocznikiem *Sędziwoja*. Mazowsze zajmuje szczególnie tego pisarza i stosunek tego księstwa do królestwa polskiego podał mu pióro do ręki dla skreślenia tych kilku wiadomości. Parę rażących myłek popełnił, jak się zdaje, jego kopista.

Obmissis prioribus paganis Polonie principibus, incipiendo a primo Polonorum christiano principe Myeszkone, ut annales tradunt hystorie, sub anno domini noningentesimo LXV baptisatus est, et accepit Dambrowkam Wratislay ducis Bohemie filiam et sancti Venceslai sororem ¹⁾, ex qua natus est Boleslaus Magnus anno domini noningentesimo LXVII, a quo secundus Myeszko filius suus genitus est, qui duos habuit filios Boleslaum et Kazymirum ²⁾, qui Boleslaus male moritur et Kazymirus frater suus, monachus de ordine beati Benedicti in monasterio Cluniacensi, ¹⁵ in regno Francorum efficitur, qui post multas strages in Polonia, de anno domini MXXXVII, ex licencia domini Benedicti papę IX eductus de monasterio et regnum Polonie suscepit, et accepta uxore Dobrouka, alias Maria Ruthena, genuit ex ea quatuor filios: Boleslaum ferum, qui occidit beatum Stanislaum, Wladislaum pyum, Myeszkonem tercium et Odonem primum. Hic Wladislaus pyus fratri suo Boleslao ²⁰ in regno suo successit, de quo Boleslaus tercium genitus est per oracionem mona-

chorum beati Egidii in monasterio Provincie ³⁾ in regno Francorum. Qui Boleslaus, postquam mortua est uxor eius Iudith Bohema, accepit sororem imperatoris Henrici tercii in uxorem, de qua genuit tres filios: Boleslaum Crispum, Myeszkonem et Henricum primum, et dum appropinquaretur morti, tale condidit testamentum: ⁴⁾ Wladislao primogenito dedit regnandi sedem cum ducatibus Cracovie, Slesie, tocius Syradie, Lancicie et Pomeranie. Boleslao vero Crispo hos ducatus legavit: Mazowye, Cuyawie, Dobrznynensem, Culmensem et Mychalowiensem. Myeszkoni vero Gneznensem, Poznaniensem et Calisiensem cum eorum appendiciis. Henrico autem primo Sandomiriensem, Lublynensem et Podolie (?) ducatus donavit. Post decessum Wladislai succedit ei Boleslaus Crispus in regnum, qui etiam fuit dux Mazowye. Post mortem Boleslay Crispi succedit Myeszko frater eius tercus in regnum et ducatum Mazovie; hic anno domini MCXLV abbaciam Landensem ordinis Cysterciensis fundavit, cui Kazymirus humilis dictus succedit. Cui Leszthko

¹⁾ Por. Rocz. Sędziwoja *Mon. Pol. hist.* I. 872.

²⁾ Boguchw. kron. rozd. 12

³⁾ Por. Gala kron. I. 30.

⁴⁾ Por Boguchw. kr. rozd. 50.

filius suus, dictus Albus succedit. Mortuo Leszthkone succedit ei frater eius Conradus Mazovye et Cuyawie ac Culmensis et Michaloviensis dux, qui Conradus multas habens infestaciones a Polexianis et Prutenis in terra Culmensi ¹⁾ ad consilium domini Gunteri ²⁾ episcopi Wladislawien-sis de anno domini MCC Barbatis nigra cruce signatis castrum Culmense cum aliquot villis sub certis condicionibus dedit, ut contra Prutenos pugnarent. Et sic consequenter derivabatur principatus ad proximiores, et dominium regni Polonie, quod post occisionem beati Stanislai cessaverat, in Przemislao secundo suscitatum est, qui

fuit per Iacobum archiepiscopum in ecclesia Gneznensi coronatus in die sanctorum Iohannis et Pauli de anno domini millesimo CC nonagesimo ³⁾. Cui successit Wladislaus dictus Lokthek, qui per Ianislaum 5 episcopum coronatus est Cracovie. Cui Kazymirus filius suus successit. Et sub tempore regiminis olim domini Wladislai regis, patris moderni domini nostri, accesserunt ducatus Wyelunensis. 10 Et sic duces Mazowie ex origine processerunt de regia stirpe, et quocienscumque moriuntur duces sine masculina prole, hoc de iure venit, ut ad regnum perveniat principatus.

15

ROCZNIK KUJAWSKI.

Przechował się w kilku rękopismach z niektórymi jednak w układzie swoim odmianami. W trzech rękopismach, mianowicie: Wilanowskim (V), Wrocławskim (VI) i Sieniawskim (VIII) zaczyna on się krótką wzmianką o Leszku Białym, a kończy opisem walnej bitwy, którą stoczył z Krzyżakami Łokietek pod Płowcami. W kodeksie Lubińskim (VII), gdzie ten rocznik wpisany jest najporządniej na kartach 461 — 463, bezpośrednio między kronikami Paska a Jana z Czarnkowa, nie ma wzmianki o Leszku Białym, tak samo niema jej w kodeksie królewieckim (IV); być więc może, iż to była komemoracya osobna, która pierwotnie do rocznika tego nie należała: jakoż jako taka znajduje się ona w kodeksie Sędziwoja (II) na str. 213 po spominkach mieszanych i ma osobny nadpis: Sequitur de Lestcone filio Cazimiri. W Lubińskim tedy rękopiśmie zaczyna się niniejszy rocznik pochwałą Bolesława Wstydlivego

¹⁾ Boguchw. kron. rozd. 66. ²⁾ Gunteli, według rękp. ³⁾ Mylnie zamiast 1295 czerwca 26.

a kończy wiadomością krótką o śmierci Łokietka i wstąpieniu na tron Kazimierza Wielkiego; ma zaś nadpisy frakturą nad pojedynczemi ustępami, prócz ustępu pierwszego, i nadpisy po brzegach, dodane jak się zdaje od samego koncepisty. Z dwóch nakonec kodeksów: Ottoboniańskiego (I) i królewieckiego wnieść można, że rocznik ten ciągnął się nieco dalej i kończył wiadomością o wstąpieniu na tron polski Ludwika węgierskiego wraz z napomknieniem krótkiem o jego rządach, skreślonem około roku 1378 wtedy jeszcze, kiedy król ten siedział na tronie.

Godny uwagi jest stosunek tego rocznika do kroniki Janka z Czarnekowa, z którą zwykle w jednychże kodeksach znajduje się bądź wtrącony w środek innych roczników, bądź przed samą kroniką położony. Nasuwa się tedy pytanie, czy autorem rocznika tego nie jest sam Janko? W tej mierze trudno jest powiedzieć coś stanowczego, gdy z jednej strony nie mamy autografów, z drugiej strony tak o życiu jak i działalności pisarskiej Janka ledwie co wiemy. Mówi zaś wprost przeciw temu mniemaniu ta okoliczność, że i o śmierci Łokietka i o śmierci Kazimierza podaje inne daty ten rocznik niż Janko, a prócz tego jest prawie niepodobieństwem, iżby Janko, towarzysz ostatniej podróży Kazimierza i naoczny świadek jego śmierci mówił o tej króla swojego śmierci i mylnie i z taką oschłością, jak to czytamy w roczniku. Z tych powodów i innych wymienionych w przedmowie do owej kroniki w tomie II „Pomników“ umieszczonej, uważam rocznik niniejszy za płód odrębny a gdy z niego znajomość miejscowości kujawskiej i pewne dla ciągłości linii kujawskiej Leszka Czarnego i Łokietka sympatye przeglądają, nazywam go po prostu rocznikiem kujawskim. Pisał go jakiś tamtejszy duchowny, bo to z zapatrywania się jego na wypadki widoczna. Jest wszelkie podobieństwo, że Janko z Czarnekowa, który obok innych swych dostojności na obradach kapituły kujawskiej jako kanonik jej zasiadał, miał przed sobą ten rocznik, a widząc w nim wypadki aż po bitwę płowiecką obszerniej nakreślone, rozpoczął kronikę swoją opisem dokładniejszym śmierci Łokietka, która niebawem po tej bitwie nastąpiła, i Kazimierza panowaniem. Tem też tłumaczyć się daje wtrącanie do tego rocznika jednego lub drugiego rozdziału z tej kroniki, jakie w niektórych rękopismach jego napotykam.

Wydaję tu ten rocznik według pomienionych rękopismów, których szczegółowy opis znajduje się w II tomie Pomników na str. 460 i dalszych. Parę znaczniejszych różnic kodeksu lubińskiego zestawiam obok w drugiej przedziałce dla większego ich uwydatnienia.

kod. IV—VI, VIII.

Anno domini **1202** Lestco filius Kazimiri Cracoviam obtinuit, qui Romanum ducem Ruthenorum magnumque populum eius in Zawichost cecidit. Hic anno domini **1228** interfectus est in colloquio sub fraude.

Item anno **1239** Boleslaus filius Lestconis filiam Bele regis Ungarie duxit in in uxorem. Hic anno domini **1266** misit exercitum in Russiam et vicit Swarnonem

Rocz. kap. et multos de Ruthenis occidit, non tamen propria virtute, sed oracionibus ecclesie et superno auxilio adiuvante. Nec hec victoria est humanis viribus, sed potius diuine potencie ascribenda. Terram eciam idem exercitus ducatus ipsius Swarnonis deuastauit. Huius temporibus beatus Stanislaus episcopus Cracoviensis canonisatus est. Hic princeps inclitus in diebus suis diversis libertatibus et privilegiis gloriosus ad honorem dei omnipotentis et beati martiris gloriosi Stanislai ecclesiam et clerum diocesis Cracoviensis mirifice dotavit.

Anno domini **1279** iubente deo migrante a seculo Boleslao Pudico dux Lestko filius Kazimiri ducis Cuyavie per

kod. VII.

Anno domini **1266**. Illustris Boleslaus 10 Pudicus dux Cracovie et Syradie misit exercitum suum in Russiam, et vicit Swarnonem et multos de Ruthenis occidit, non tamen propria virtute, sed oracionibus ecclesie et superno auxilio adiuvante. 15 Nec hec victoria est humanis viribus, sed potius divine potencie ascribenda. Terram eciam idem exercitus ducatus ipsius Swarnonis devastavit. Huius temporibus sanctus Stanislaus Cracoviensis episcopus anno 20 **1255** est canonisatus. Hic princeps inclitus diversis libertatibus et privilegiis gloriosus ad honorem dei omnipotentis et beati Stanislai martiris gloriosi ecclesiam et clerum diocesis Cracoviensis mirabili 25 munificencia dotavit.

Anno domini **1289** iubente deo Boleslaus Pudicus migravit ad Christum. Dux Lestko dictus Niger filius Kazimiri ducis

Przedziałka I, wiersz 2 Anno domini» tak VIII; nie ma VI. — Lestco» Lestko VIII. — 3 ducem» regem II. — 7 anno 1239» a. 1209 I, IV, VIII. — 10 1266» 1066 I; 1268 IV, VIII. — 17 ducatus ... Swarnonis» nie ma VIII. — 18 temporibus» tak I, IV; t. fuit VI, VIII. — 19 canonisatus» tak IV; anno 1255 c. I; a. 1260 c. V; 1260 c. VI, VIII. — 20 est» nie ma VI, VIII. — 24 dotavit» et eodem anno migravit ad Christum dodaje tu IV; a dalej skraca znacznie i opuszcza cale ustępy. — 28 1279» tak VI; 1240 I, IV, VIII. — *Przedziałka II, wiersz 26* dotavit» tu następuje nadpis frakturą: De morte Pudici Boleslai.

kod. VI—VI, VIII.

voluntatem dei et electionem terrigenarum adeptus est Cracovie et Sandomirie ducatus. Quos Cunradus dux Czirnensis
 5 pro eodem ducatu Cracoviensi hostiliter cepit pugnare cum consensu et adiutorio quorundam militum Cracoviensium. Quem dux Lestco in Boguczicze iuxta Rawam flumen in prelio publico viriliter vin-
 10 cens superavit, deinceps pacifice predictos Cracovie et Sandomirie ducatus possedit, Cracovie et Sandomirie civitates circumfodi iussit et cum lignis blancari. Sine prole decessit.

15 Anno domini 1289 Lestkone Nigro vita

functo terrigene Cracovie et Sandomirie assumpserunt Boleslaum ducem Mazovie in principem sibi. Qui eundem ducatum suscipiens, castrum Cracovie, quod adhuc structuris ligneis erat firmatum, commisit Sulconi militi de Medzirzecz custodiendum et regendum. Quod ipse cum civibus Cracovie
 20 et civitatem ipsam tradiderunt Henrico duci Wratislaviae, qui tantum dominium cum gaudio suscipiens cum terrigenis omnibus sibi adherentibus ad placitum suum in terra Cracoviensi dispositis, dum Wratislaviam redire vellet, Boleslao Mazoviensi et Wladislao Cuyaviensi ducibus cum gente sua a tergo sequentibus ipsum, et cum exercitu ipsius Henrici in Syceowor
 25 tandem in prelium congregientes duces de parte Henrici ducis et plurimos milites suos acutis ensibus et gladiis perimentes, nonnullos viros vivos in captivitatem suam deduxerunt. Post hoc idem dux nunquam Cracoviam visitavit; nihilominus civitas et castrum suo nomine tenebatur. Cum autem in Wratislavia languens diucius ad portas mortis appropinquasset, duca-

kod. VII.

Cuyavie per voluntatem dei et electionem terrigenarum adeptus est Cracovie et Sandomirie ducatus. Quem Conradus dux Cirnenensis pro eisdem ducatibus hostiliter cepit impugnare cum consensu et adiutorio quorundam militum. Quem dux Lestko in Boguczicze iuxta Rawam flumen in prelio publico viriliter vinceus superavit. Deinde pacifice predictos Cracovie et Sandomirie possedit ducatus, civitates circumfodi iussit et cum lignis blancari, et sine prole decessit.

Wiersz 4 Czirnensis. Cirznensis I; Cirnensis VI; Czyrvenensis VIII. — 6 pugnare. impugnare I, V. — 7 Cracoviensium. tak I; inne nie majq. — 8 Boguczicze. Boguczicz I, V. — 11 Cracovie et Sandomirie. tak I; inne nie majq. — 15 Anno. kodex VII ma nad tym ustępem jak zwykle nadpis frakturą: De Boleslai Mazoviensis assumptione. — 1289. 1238 I; 1288 VII; 1248 VIII. — Lestkone ... functo. tak VII; defuncto Lestcone inne. — 19 Medzirzecz. Medzirza VI; Medyrzecz VII, VIII. — 22 redire vellet. redit VI; nie ma VIII. — 24 Syceowor. tak VII; Siewior, lub Szewor inne. — 26 milites. homines V. — viros. tak IV; inne nie majq.

tum Cracoviensem quasi in testamento legavit Przemislio duci Posnaniensi, cuius filiam iam pridem copulaverat sibi matrimonialiter Wenczeslaus secundus rex Bohemie. Qui tandem ad se Pragam eodem socero invitato, ipsum precio circumveniens et precibus, ab eo ducatum Cracoviensem tanquam dolosus sapiens sibi dari et resignari procuravit eiusque plenam nanciscens possessionem. Demum cum exercitu valido et forti Poloniam et Cuyaviam ingressus ducem Wladislaum cognomine Loktek de Cuyaviensi et Siradiensi terris potenter expellens, se ipsum in regem Polonie in Gnezna per Iacobum archiepiscopum coronari mandavit. Iste rex Wenczeslaus civitatem Cracoviensem ex integro muravit faciens permutacionem cum Iohanne dicto Muscata episcopo Cracoviensi, dato sibi ad ecclesiam Cracoviensem castro Byecz cum villis adiacentibus ville episcopali ab antiquo. In campo eiusdem ville locavit dictus rex civitatem, que nuncupatur Sandecz nova, prefato episcopo Iohanni pro se et suis successoribus ius patronatus utriusque ecclesie sancti Adalberti et sancte Margarethe

specialiter reservando, sicut patet in literis dicti regis Wenczeslai, que sunt in thesauro dicti Cracoviensis episcopi. Eiusdemque regis tempore et grossi parvi argentei Cracoviam sunt portati, ubi prius cum nigro argento et pelliculis de capitibus asperiolinis communiter forisabatur.

Denique eodem rege Wenczeslao anno domini **1305** tercio Idus Maii nature debitum persolvente, prefatus dux Wladislaus sequenti anno in die sancti Egidii a terrigenis, Iohanne episcopo Cracoviensi et civibus unanimiter susceptus Cracovie et Sandomirie ducatus obtinuit, et successive Syradie et Lancicie, Cuyavie et Polonie terras recuperavit. Revolutionis autem sex annis Albertus advocatus et cives Cracovienses iterum se dicto duci Wladislao opposcentes, clausa civitate Boleslaum ducem Opolie sibi in dominum et defensorem vocaverunt, quem venientem cum magno gaudio suscipientes, ei claves omnium portarum tradiderunt. Sed castrum Cracoviense per ducem Wladislaum et suos fideles milites tenebatur, qui tandem cum exercitu valido ante Cracoviam veniens ipsam civitatem et ducem

Przedziałka I, wiersz 3 matrimonialiter Wenczeslaus. tak I, IV, VII; Henrici filius nomine V, VI, VIII. — 6 socero. sacro V; secreta VIII — 10 possessionem. Demum. p. domini V. 13 Loktek. tak VII; Lokethk VI, VIII. — Cuyaviensi et Siradiensi. Siradiensi et Lanciensi VII. — 19 Muscata. Muszcath I; Misscath IV; Muscath VII, VIII. — 20 dato ... Cracoviensem. tak IV; dando sibi et ecclesie Cracoviensi VI—VIII. — 21 Byecz. tak V—VII; Beycz, Baycz IV; Becz VIII. — Przedziałka II, wiersz 1 specialiter. spiritualiter I, VI. — 2 sunt. s. reposite IV. — 7 asperiolinis. tak VII, VIII; aspio asprolinis I, V; aspergelinis VI. — forisabatur. kodex VII ma po tem słowie nadpis frakturą: De Wladislai Lokthek eleccione — 8 Denique ... 1305. Anno domini 1305 rege Wenczeslao VII — 17 sex. nie ma VI. — 19 Wladislao. nie ma VI—VIII.

Opoliensem in ea existentem circumvallaverat. At ille potenciori resistere non valens eandem civitatem duci Wladislao apperuit, et solus Alberto advocato recepto ad propria remeavit. Et pro huiusmodi crimine lese maiestatis impio eundem Albertum advocatum, filios et heredes suos dux Wladislaus advocacia Cracoviensi et omnibus redditibus suis et iuribus ad eandem pertinentibus perpetuo privavit; cives autem quosdam, qui culpabiliores huius criminis erant, equis trahi et extra civitatem suspendi precepit. Demum castris omnibus in terra Cracoviensi et Sandomiriensi potenter expugnatis, et ordinata pace cum regibus et principibus tam fidelibus quam infidelibus, disponente deo, per quem reges regnant et principes dominantur, de licencia Iohannis, pape XXII in regem Polonie et Cracovie per Iani-
 15
 20
 slaum archiepiscopum Gneznensem et eius

suffraganeos coronatus est anno domini 1320.

Eodem quoque anno filiam suam nomine Elizabeth die dominica infra octavas apostolorum Petri et Pauli Karolo regi Ungarie matrimonialiter copulavit in uxorem, volensque populum suum ab insultibus infidelium Lithwanorum liberare in Lublinensi et Sandomiriensi terris degentem, Gedimini ducis Lithwanorum filiam nomine Annam, sanctissimo sacri fontis baptismate renovatam, filio suo domino Kazimiro matrimonialiter copulavit. Quo facto eiusdem terre gentes nemonibus extirpatis, dulcedine pacis fruenter optime locate fuerunt, predicta domina etiam mortua, donec omnium seminator malorum inimicicias iterum inter Polonos et Lithwanos suscitavit, sicut plene inferius dicitur ¹⁾.

Przedziałka I wiersz 1 circumvallaverat. tak VII; circumvallavit V. VI, VIII; nie ma I. — 4 solus... recepto solo cum A. a. V. — 6 impio... Wladislaus. impius dux Wladislaus eundem Albertum et suos filios VII. — 9 redditibus suis et iuribus. tak IV; r. e. utilitatibus I; hereditariis redditibus et fructibus VI—VIII. — 10 perpetuo privavit. tak IV, V; perpetuo privabit I; privavit VI—VIII. — 11 culpabiliores. culpabiles IV. — 13 in terra et t. I, IV, V. — 18 pape. XXII. pape VI, VIII. — 21 anno... 1320. nie ma IV. — Przedziałka II, wiersz 3 Eodem... anno. Anno domini 1320 VII, a na górze dodano Eodem. — 6 in uxorem. nie ma VII. — 10 Gedimini I; Gedimani VIII. — 12 renovatam. revocatam VI, VIII. — domino. duci VII; nie ma VI, VIII. — 14 eiusdem terre gentes. eodem terre silvis VII i niektóre inne. — 19 sicut... dicitur. nie ma IV.

¹⁾ Ściągają się te słowa do trzeciego rozdziału kroniki Janka, gdzie ustęp o klęsce przez Kazimierza poniesionej od Litwy zaczyna się tak: *Tandem diabolo suggerente quidam Martinus dictus Bariczka* itd., a uważać tu trzeba że początkowe rozdziały Janka kroniki błakają się zwykle między rocznikami — i na to też wskazano tu słowami *ut plene inferius dicitur*. Obacz też wiadomość o napadzie Litwinów w końcu rocznika niniejszego.

Denique dominus rex Wladislays volens patrimonium suum, scilicet Thorunense, Michaloviense et ducatum Pomoranie de manibus Cruciferorum ordinis sancte Marie domus Theutonicorum recuperare, cum eisdem gwerrare cepit, et anno domini **1329** terram Thorunensem cum exercitu suo ingrediens, ipsam potenter vastavit. Quo Cracoviam redeunte ipsi Cruciferi castrum Dobrinense cum Iohanne rege Bohemie expugnantes totam terram Dobrinensem occupaverunt. Sed anno sequenti mense Novembri predictus rex Wladislaus iterum cum exercitu valido eandem terram Thorunensem subintrans, ipsam 29 diebus continuis vastavit, et acceptis treugis sub spe pacis ordinande ad propria remeavit. Ipsi vero fraudulentem et dolose agentes, convocatis quamplurimis sibi de Almania in auxilium stipendiariis, Poloniam, Cuyaviam, Syradiam aliquociens vastaverunt. Tandem anno domini **1331** mense Septembri in die sancti Stanislai martiris gloriosi cum iam vastatis et crematis terris eisdem versus Thorun redire voluissent, illustris rex Wladislaus cum suis tantummodo

regnicolis in terra Cuyaviensi, in villa, que Plowce nuncupatur, cum predictis Cruciferis congressus prelium magnum commisit ab ortu solis usque ad horam nonam, in quo quidam prelio vix XII militibus Polonis occisis, de exercitu vero Cruciferorum plus quam XXXX millia certo numero armatorum militum ceciderunt, aliis multis captivatis.

Anno milleno tria C. tricesimo primo
In campo Radzeow clamabant Poloni
Cracow ¹⁾).

Rex mittit exercitum, vastat Crucem cruento ense:

Viginti prostrati duo milia sunt numeri,
rati,

Soli barbati sexcenti strage necati,
Octo bis vere s Polsky panoue cecidere.

Sequenti anno mense - Aprili Cruciferi Brestensem civitatem vallantes, ipsam et Wladislaviam potenter oppugnarunt, totam terram Cuyavie cum hominibus, castris, castellis et oppidis sibimet subiugantes, tenuerunt ipsi Cruciferi pluribus annis cum omnibus iuribus et utilitatibus et proventibus in eisdem.

Przedziałka I, wiersz 10 cum ... Dobrinensem: nie ma VI. — 11 Dobrinensem: illam VII; Thorunen. IV. — 15 Thorunensem: Dobrinensem VII. — Przedziałka II, wiersz 4 horam nonam: meridiem VII. — 7 quam XXXX: q. 30 V. — 24 pluribus annis: nie ma I. — 26 eisdem: po tem słowie ma kodex VII nadpis frakturą: De Lesthkonis mortę et Kazimiri successione.

¹⁾ Te dwa początkowe wiersze znajdują się też w kodexie Sędziwoja i w kodexie petersburskim A. F. ota I. nr. 327 przy wierszach o świętopietrze przyłączone, z niejaką jednak odmianą:

*Anno mileno tria C tricesimo primo
In campo Radeyow clamavit Polonia Cracow.*

Rex igitur Wladislaus anno domini 1333 sexta Nonas Marcii ¹⁾, ut pie creditur, migravit ad Christum. Eodem autem anno omnes regnicole unanimo voluntatis consensu ducem Kazimirum filium suum in regem Polonie susceperunt, et in die s. Marci evangeliste in ecclesia Cracoviensi per Ianislaum archiepiscopum Gnezensem et suos suffraganeos coronaverunt ²⁾.

Hic igitur magnificus rex anno domini 1370 decidit in egritudinem, congregatisque prelatis ac nobilibus sui regni, cracem auream gemmis preciosis ornatam cum ligno Domini ecclesie Cracoviensi; manum sancti Cosme auro et argento adornatam ecclesie Posnaniensi; bibliamque decoram ecclesie Gnesnensi in testamento legavit. Tandem, ut fidelis Christianus, sacramento corporis et sanguinis Domini sacraque unctione procuratus, cum magno fletu et merore pauperum Idus Novembris ³⁾, ut pie creditur, migravit ad Dominum ⁴⁾.

Anno ⁵⁾ domini 1370 Lodvigus rex Ungarie, nepos regis Kazimiri unanimi voluntate regnicolarum in regem suscipitur et per Iaroslaum archiepiscopum ac suos suffraganeos in ecclesia Cracoviensi, in die sancte Elyzabeth coronatur. Quamvis autem rex Lodvigus, quantum in eo fuit, iusticiam cuilibet faciat et eam facere mandet ac unumquemque in suo iure servet, propter ipsius tamen absenciam et venie facilitatem, que viam prebet delinquenti, ac difficilem aditum pauperum ad ipsum ⁶⁾, in regno Polonie inenarabilia mala emerserunt, videlicet viarum depredationes, furta, homicidia violenta, incendia diverseque pauperum oppressiones. Tempore enim noctis pauperes, kmetones, sacerdotes et aliqui genere, non fortuna nobiles capiuntur, igne cremantur extorquendo ab ipsis pecunias. Que omnia potiores regni Polonie, quibus protunc fortuna arrisit, scientes pretereunt aure surda et oculis excecatis, nil magis nisi sua suorumque lucra sectantes ⁷⁾, proh dolor!

Przedziałka I, wiersz 9 coronaverunt. Tu skończył się text tego rocznika w kodexie VIII i dodano ręką tą samą wiersze o bitwie pod Płowcami, które wyżej w należytem miejscu umieściłem. — 11 Hic igitur. Ten i następny ustęp znajduje się w kodexie I i IV; ostatni także w kod. V i VI. — Przedziałka II, wiersz 7 fuit. nie ma I. — 8 faciat. tak I, V; faceret VI, VIII. — 9 mandet. mandaret VI, VIII.

¹⁾ Według Janka umarł Łokietek *quarto Idus Martii*. Obacz. *Mon. Pol.* II. 619.

²⁾ Tu w kod. I i IV umieszczony jest rozdział 3 kroniki Janka od słów: *Regio itaque diadematē aż do fideliter sibi serviendo.* — ³⁾ Kazimierz umarł *die quinta mensis novembris* według Janka. Obacz. *Mon. Pol.* II 636. — ⁴⁾ Tu w kod. I i IV

wciągniona jest wiadomość o napadzie Kiejstuta na Pułtusk dosłownie tak jak w kronice Janka str. 631, poprzedzona tylko słówkiem: *Item.* — ⁵⁾ Kod. I ma nad tym ustępem napis: *Item de regi Ludvigo nota capitulum*; zaś kod. V: *De Lodwico rege Hungarie nepote Kazimiri regis, qualiter in regem Polonie suscipitur Rubrica.*

⁶⁾ Porówn. Janka kron. str. 649. — ⁷⁾ Por. Janka kron. tamże.

ut dicitur, talem pacem in regno Polonie asserentes coram domino rege Lodvigo, ut fuit tempore regis Kazimiri. Sed heu non sic! non sic! Ad iudicia enim veniunt cum multitudine armatorum, concitantes lites et contenciones, et iustum iudicium et iusticiam supprimunt, et iusticia pauperum et pax in regno Polonie pronunc omnino deficit. Heu, heu! nunc primum instat fletus et meror, luctus et inenarrabilis clamor de morte regis Kazimiri, cuius temporibus nunquam talia fuerunt. Propter tales et tantas iniquitates et iniusticias divina permissione anno domini 1376 Litwani omnino incipinate terram Sando-

miriensem intrantes IV Kalendas Novembris multas villas populosas igne cremaverunt populumque christianum innumerablem, sacerdotes et nobiles cum uxoribus et pueris alios occiderunt, alios in servitutem suam redigerunt et deduxerunt. Rex autem Lodvigus regni sui iniuriam vindicans sequenti anno cum infinita armatorum multitudine terram Russie intravit, et castra Georgii, qui sceleris auctor fuit, potenter acquisivit, videlicet: Grabovecz, Chelm, Belz, Horodlo, Sewoloż. Lubardus vero, considerans ipsius potentiam, cum omnibus castris sese gratie et servituti subdedit et tributis ¹⁾. 15

ROCZNIK CHOTELSKIEGO.

Albert Chotelski kanonik niegdyś Wiślicki i pleban w Dobrowodach zebrał w jedną wielką xięgę mnóstwo ważnych i ciekawych pism-treści po większej części historycznej z XV i XVI wieku. Xięga ta znajduje się w bibliotece Zakładu n. i. Ossolińskich pod liczbą 168. Na kartach 116—118 ²⁾ wpisany jest w niej rocznik niniejszy ręką z wieku XVI pierwszej połowy, pod napisem Ex Cronicis. Począwszy od roku 1430 idą w nim w porządku chronologicznym zdarzenia dość ważne, ale

Przedziałka II, wiersz 1 IV Kalendas tak ma V, VI, VIII; tercias kalendas I. — 6 redigerunt et nie ma I. — 12 Horodlo tak poprawiam; Bodlo I, V; Dodeo VI; Rodlo VIII. — Sewoloż tak I; Selwoloż V; Selwilcz VI; Selwyłcz VIII. — 15 tributis et cetera dodają tu V i VI.

¹⁾ Porówn. Janka kron. str. 678. Jestto opis wypadków niezawisły od Janka, u którego wymienionych tu grodów: Grabowiec, Horodło, Wsewołoż nie znajdujemy.

²⁾ Na karcie 145 v. znajdują się jeszcze dwa zapiski historyczne pisane ręką samego Chotelskiego, które na końcu rocznika umieszczamy.

Dr. K.

znane także z kąd inąd; dalej bezładnie rozrzucone zapiski z różnych lat i nekrologium znakomitych osób z czasów Zygmunta I. Między luźnymi zapiskami godna jest uwagi ciekawa komemoracya o chrzcie naszych przodków w pierwszej połowie wieku X z dokładnym oznaczeniem nie tylko roku, ale i dnia, w którym został dokonany, a o czem prócz tego rocznikarza nikt więcej nie spominał.

Ex Cronicis.

In Troki anno domini **1430** feria sexta in vigilia sanctorum Simonis et Iude, que fuit XXVII¹⁾ Octobris, Alexander Vitoldus magnus dux Litwanie etc., dum ter-
5 ris iam aurora illucescerat, spiritum creatori reddidit.

Mors Wladislai Iagellonis in Grodek feria secunda, que fuit ultima Maii, hora
10 noctis tertia, anno domini **1434**.

Item anno eodem Wladislaus primogenitus ipsius est in regem Polonie coronatus in festo sancti Iacobi apostoli²⁾ anno ut supra.

15 Conflictus Sigismundi magni ducis Litwanie cum Swydrigal, circa fluvium Vylkomiria, circa festum sancti Michaelis³⁾ anno **1435**⁴⁾.

Wladislaus rex Polonie filius Iagellonis in regem Hungarie coronatus, die dominico festi sancti Alexii⁵⁾, anno domini **1440**.

Idem Wladislaus Hungarie et Polonie rex in campo opidi Varno feria sexta⁶⁾ in
25 vigilia sancti Martini a Turcis prostratus occubuit, anno domini **1444**.

Coronacio Casimiri Iagellonis secundi filii in regem Polonie, die dominico in

crastino sancti Ioannis Baptiste, anno do-
mini **1447**. czerwe.
25.

Prima convencio celebrata fuit in Par-
czow pro festo sancti Michaelis anno do-
mini **1451**. wrześn.
29.

Mors Wladislai Swydrigal in castro Luczko, obiit anno **1452**, feria quinta, in
die sancte Scolastice. list.
10.

Oswieczym per Polonos conquiritur⁷⁾, circa festum purificationis Marie, anno do-
mini **1453**. list.
2.

Eodem anno die dominico inter octavas corporis Christi, celebratur convencio
Parczouiensis. czerwe.
3.

Eodem anno Constantinopolis a Turcis capitur IX mensis Iulii feria secunda ante
Margarethe. maj.
29.

Eodem anno feria tertia ante nativita-
tis Marie pro terra Oswieczymensi ex pacto sunt date latorum grossorum marce
20000. wrześn.
4.

Quinquaginta sex civitates Prussie se dant in subiicionem regi Casimiro feria
quarta in crastino sancti Vincencii, anno
domini **1454**. czerwe.
5.

Eodem anno sabbato in die sancte Apo-
lonie rex Casimirus virginem Elizabeth
1. ty
3.

¹⁾ W rękp. XXVI. ²⁾ 25 lipca. ³⁾ 29 września ⁴⁾ W rękp. tylko 143; czwarta cyfra odcięta. ⁵⁾ 17 lipca. ⁶⁾ Feria jest mylna, ma być tertia. 10 listop. ⁷⁾ W rękp. conqueritur.

sponsam Cracoviam induxit et desponsat sibi.

wrześn. Eodem anno circa festum sancti Bartholomei conflictus ante Choynicza infelix.
18.

Nativitas Wladislai regis Hungarie et Bohemie feria secunda post dominicam Oculi, que fuit prima ¹⁾ Marci, hora quarta noctis, anno domini **1456**

Eodem anno Czerwonka dat pro Marbork sex millibus (sic) equorum, duobus peditibus pro uno equestri computatis, pro quolibet equite florenos 77²⁾; facit summa florenos 462000 ³⁾.

czewc. Casimirus rex primitus Margemburg ingreditur feria quarta ⁴⁾ pentecostes, anno domini **1457**.
7

Mors regine Zophie, que moritur die lune 21 Septembris hora vesperorum, anno domini **1461**.

Cives Cracovienses pro nece Andree Tanczyński publico gladio plectuntur, die Veneris 15 Ianuarii, anno domini **1462**.

Eodem anno conventus regum Polonie et Bohemie in maiore Glogouia die Martis 18 Maii.

Thorunie inter Polonie Casimirum regem et magistrum Prussie Ludovicum pax perpetua finitur die solis 19 mensis Octobris, anno domini **1466**.

Sigismundus rex Polonie modernus in Cozymycze⁵⁾, in districtu Radomiensi consistente⁶⁾ nascitur die Iovis prima men-

sis Ianuarii sub noctis medio in diem succedentem, anno domini **1467**.

Eodem anno ducenta octuaginta millia aureorum rex suis militibus in Prussia remansit. 5

Eodem anno tribus de Waiuodata Moldavie contendentes, videlicet: Stephano, Petro et Berenden, Stephanus obtinuit principatum.

Die Iovis 21 Augusti in ecclesia metropolitana Pragensi rex Wladislaus coronatur in regem Bohemie, anno domini **1471**. 10

Eodem anno fuit expedicio Casimiri secundogeniti in Hungariam: exitus ipsius fuit de Cracovia die Mercurii, secunda Octobris.

Die Veneris 12 Augusti egressus regis Casimiri de nova civitate Corczyn cum bellico apparatu in Slesiam, anno domini **1474**. 20

Die Lune 20 Octobris reginula Hedwigis duci Bavarie desponsata Georgio, ex Poznania ad Bavariam egreditur anno domini **1475**. 25

Zophia filia regis Casimiri Frankfordiam proficiscitur, desponsata Frederico marchioni Brandenburgensi, ex Pyotrkovia post octavam epiphaniarum, que fuit 13 Ianuarii, anno domini **1479** ⁷⁾. 30

Eodem anno Nouogrod per ducem Moskouie capitur.

¹⁾ Rękop. ma: *proxima*. ²⁾ Ma być 57, którą liczbę pisarz mylnie odczytał. Ob. Voigt *Gesch. Preussens*. VIII, str. 499 przyp. 3 ³⁾ W rękp. 46200. ⁴⁾ Ma być *tercia*. Ob. Voigt. l. c. str. 534. ⁵⁾ Kozienice. ⁶⁾ *consistentibus* w rękp. ⁷⁾ W rękp 1459

* * *

Sub anno domini Millesimo CCCC collegium Cracovie studii generalis est institutum per invictissimum dominum ac dominum principem Wladislaum regem Polonie in die sancte Marie Magdalene¹⁾ et lectio prima est lecta feria secunda²⁾ post festum sancti Iacobi, in decretis per reverendum patrem dominum in Christo ac dominum Petrum episcopum Cracoviensem cancellarium³⁾ eiusdem studii generalis.

* * *

Anno domini 1514 rex Polonie Sigismundus vicit ducem Moskovie.

15 Anno 1504 penultima Augusti dominus Crzycki⁴⁾ decanus Cracoviensis Patavii mortuus.

Anno 1505 penultima Augusti, regina Elisabeth mortua Cracovie et in crastino 20 die Goslawski canonicus Cracoviensis.

Anno 1506, XX Octobris rex Sigismundus fit dux Litwanie.

Eodem anno VIII Decembris Sigismundus hora XX in regem electus et ultima 25 eiusdem in Myelnyk postulatus in regem per Ioannem Conarski Cracoviensem, Vincencium Cuyaviensem, Mathiam Przemisliensem regni Polonie vicecancellarium, episcopos, nec non Andream de Schamotuli 30 Pozuaniensem, Nicolaum Gardzyna de Lubrancz Calisiensem, Ambrosium de Pampauo Siradiensem, Ioannem de Tarnow Russie,

et Stanislaum de Vysnycze Belzensem palatinos et Ioannem de Laski cancellarium⁵⁾

Anno 1507 XXIII Ianuarii Sigismundus^{stycz. 24.} coronatur in regem Polonie.

Anno 1509 IIII Augusti rex Sigismundus in Valachiam exivit post horam XVI.

Anno 1510 XX Aprilis archiepiscopus Rosa⁶⁾ mortuus.

XXIII Maii datus archiepiscopatus domino Laski.

XXVI Maii consecratus est per Cracoviensem, Premisliensem, Laodicensem episcopos.

Anno 1513 XXV Marcii hora terciarum nata Hedvigis filia regis Sigismundi.

Anno 1515 dominus Coszyeleccki⁷⁾ mortuus.

Eodem anno II Octobris regina Barbara mortua.

Eodem anno X Octobris dominus Iaroczki mortuus.

Eodem anno VI Novembris reginula Elisabeth ad Legnycza exivit.

Anno 1516 rex Hungarie mortuus.

Eodem anno die quarta in quintam Septembris minister⁸⁾ interfectus sancti Francisci.

Eodem anno X Iulii Grodzyczki mortuus.

Anno 1518 XV Aprilis Bona regina Cracoviam venit.

Eodem anno ultima Aprilis Cepel mortuus.

marc
14.

¹⁾ 22 lipca. ²⁾ 26 lipca. ³⁾ W rękp. *cancellarii*. ⁴⁾ Mikołaj Krzycki starszy brat Andrzeja. ⁵⁾ W rękopiśmie następują tu jeszcze słowa: *regem Polonie factum*, które sensu nie dają. ⁶⁾ Andrzej Boryszewski Róża. ⁷⁾ Andrzej Kościelecki. ⁸⁾ Albertus Fontinus Włoch.

Eodem anno XX Iunii Garsias mortuus.

Anno 1519 II Augusti nostri sub Sokal prostrati.

Eodem anno XXI Decembris Schidlow mortuus.

Anno 1520 consules Casimirienses decolati.

Eodem anno XX Maii episcopus Poznaniensis obiit ¹⁾.

Eodem anno XV Iulii domino Raphaeli Leszczyński datus episcopatus Przemiśliensis.

Eodem anno II Augusti Turzy episcopus Wratislaviensis mortuus.

* * *

^{kwiet. 11.} Sanctus Stanislaus suscepit palmam martirii feria sexta ²⁾ post pascalis octavas anno domini 1079.

Obitus regine Hedwigis Polonie anno domini 1399.

^{maja 23} Eclipsis solis fuit feria sexta post corporis anno domni 1421.

Obitus Kazimiri ³⁾ (sic) regis Polonie anno domini 1434.

Motus terre Cracovie fuit terribilis et extra anno domini 1443.

* * *

Polonia suscepit catholicam fidem sub anno domini 930, feria quarta post festum sancti Michaelis ⁴⁾.

^{wrześn. 21.} Sevissimorum hereticorum rabies in civitate Pragensi. Omnes consules ambarum civitatum cives morte crudelissima occi-

derunt, nonnullosque orthodoxe fidei zelatores crudeliter neci tradiderunt, aliosque ferine omnes a propriis possessionibus repulerunt, in exiliumque miserunt, sacerdotes, seculares ac religiosos expulerunt, 5 nonnullosque occiderunt, ecclesias destruxerunt, altaria fregerunt, reliquias sanctorum receperunt, venerabile sacramentum ad terram proiecerunt, ac multa mala peregerunt sub anno domini 1483. 10

Ioannes Hus in concilio Constanciensi est condemnatus, et pro heretica fide est crematus, anno domini 1415.

Versus:

Anno milleno quindeno quadrique ceno 15
Hus heresim fassus, Constancie est quo-
que assus.

Prorsus Ieronimus non tulit ipse minus,
Horum zelotes da nubido Christe ne-
potes. 20

Magnus magister Prussie et cum suis cunctoribus intravit concilium, quod debent linguam Polonorum totaliter extirpare; sed quia scriptum est: Deus superbis resistit, humilibus autem dat gratiam suam, con- 25 citaverunt contra Polonos omnes Almanos ex omnibus partibus et climatibus eorundem ita, ut dicunt homines, quod 30 vel 40 aut 50 super unum Polonum ex Almanis et multitudo eorum gladio Polono-30 rum corrui, quod vix paucissimi evaserunt vulnerati, in die divisionis apostolorum ⁵⁾ circa Zelonalanca per Kazimirum (sic)

¹⁾ Jan Lubrański ²⁾ Ma byé quinta. ³⁾ Mynie zamiast Władysław Jagiełło i tak zawsze. ⁴⁾ Porównaj Ann. Quedlinb. pod tym rokiem. Pertz Ss. III, 54, tudzież Mon. Pol. II str. 760. Data niedokładna, bo św. Michał sam przypada na *feria quarta*. ⁵⁾ 15 lipca.

regem Polonie et fratrem eius Vitaldum magnum ducem Litwanię sub anno domini **1410**.

Kazimirus (sic) rex Polonie suscepit regnum anno domini **1384**. Obiit idem anno domini **1434**.

Anni ab inicio mundi usque ad Noe sunt isti **2242**.

Anni a diluvio usque ad Abraham sunt isti **1174**.

Anni ab Habraam usque ad Moysen sunt isti **450**.

A Moyse usque ad Cristum sunt isti **1630**.

15 Quisquis vult per summam habere, queret sibi per addicionem.

Anni Iesu Christi sunt isti **1493**.

Anni ab inicio mundi usque ad hodiernum annum sunt isti **6693**¹.

20 Anni noti et ignoti soli deo noti sunt isti **10389**.

* * *

Anno domini **1476** die Martis trigesima mensis Iulii²) hora 12, fratribus sub elevatione „Benedictus, qui venit“ cantantibus fulmen cum terribili sonitu e celo veniens pinnaculum per modum turris supra eccle-

siam sancti Francisci percussit et incendit, ita ut totum tectum eiusdem ecclesie exureretur. Crucifixum in medio chori pendentem scidit et euertit, lapides sinistri parietis detruncauit et abrasit, vnum monachum occidit et aliquot homines propinquos suo flatu, non tamen mortaliter lesit.

Auno domini **1576** die 25 Maii post 19 horam, quando Franciscani in ecclesia sancti Francisci vespervas decantaturi erant, fulmen cum terribili sonitu veniens imaginem crucifixi cum cruce grandi in medio ecclesie sancti Francisci in superiori loco collocatam contriuit et comminuit ac in nihilum redigit ad instar stipulae, titulo tantum super caput crucifixi illeso permanente. Denique crucem super vexillum ante maius altare procul distantem similiter contriuit. Ego Albertus de Chotel canonicus Visliciensis et plebanus Dobrowodensis, quando eo tempore fui in seruiis domini Thome Plaza plebani sancti Stephani Cracovie, ista omnia oculis meis vidi. Edificium quoque subtus tegulas convulsit et non modico damno affecit, tegulis illesis permanentibus.

¹) Ta liczba wskazuje na rok 1185. (*vigesima*) pomyłone. Ob. Miech. III. c. 71.

Monumenta Pol. Hist. tom. III.

²) 30 lipca. W rękop. rok (1475) i dzień

ROCZNIK KASPRA PERZYŃSKIEGO.

Roczniczek ten znajduje się w rękopiśmie biblioteki Ossolińskich pod liczbą 665 in 4o, spisany własnoręcznie przez Kaspra Perzyńskiego częścią na karcie ostatniej, białej, drukowanej książki: Euangelium Nicodemi domini nostri Iesu Christi discipuli de eiusdem passione, in lege et prophetis fundatum, ex antiquissimis libris extractum, bene correctum et nouiter impressum, która wraz z rękopismami oproważona w tym tomie, częścią zaś na kartce okładowej 267 i 273 v. Autor który był duchownym, pisał około r. 1548.

lip.
15.

Anno domini **1410** ipso die feria tertia divisionis apostolorum conflictus magnus Prutenorum per Polonos factus est, impari Marte et magister ipsorum interfectus, quod nunc vocatur vylkye pobyczye.

Anno **1454** conflictus Kazimiri Iagello-nis infelix est commissus circa Choynycze.

Anno domini **1497** Ioannes Albertus rex Polonie cum potenciis universi regni terram Moldavie debellaturus intravit, facto damno in reddito stragem percepit terrarum Cracoviensis, Sandomiriensis et curiensium non mediocrem in silva Cuszmyin Valachie.

grad.
18.

Anno domini **1529** sabbato ante festum sancti Thome apostoli, electus est in regem Polonie Sigismundus Augustus, Sigismundi regis cum regina Bona ducissa Bari filius, nonum annum etatis sue vix

attingens, Pyotrkovie in convencione generali.

Anno vero sequenti scilicet **1530** dominica ante carnisprivium, que dicitur sexagesima¹⁾, serenissimus Sigismundus Augustus 5 Cracovie est coronatus.

Anno **1534** circa festum visitacionis²⁾ Marie, inundacio aquarum in Visla exuperaverat (?), ut et pons supra eandem erat elisus funditus. 10

Anno domini **1536** in die sancti Luce³⁾ nocte pro crastino arx Cracoviensis erat exusta, me tunc presente Cracovie.

(1547) Eodem tempore Sigismundus primus rex Polonie pestem, que Cracovie pullulabat, subterfugiens e Zathor oppido venit Pyotrkoviam una cum coniuge sua, illum super hec instigante, quo ipso superstite potiri posset ducatu Mazovie, ut fertur, et

¹⁾ 27 lutego

²⁾ 2 lipca.

³⁾ 13 grudnia.

possessionem eo adhuc vivente obtineret, propterea ipsum urgebat non ob pestilenciam solum, que utique non adeo grassabatur, prout illa asseruit.

5 Cum sua maiestate venit reverendissimus pater dominus Samuel Maczeyowski episcopus Cracoviensis una cum magnifico domino Andrea¹⁾ castelano Poznaniensi et ceteris multis nobilibus.

10 Inde profecturus Varsaviam versus ..²⁾

Eodem anno imperator Romanorum Carolus quintus feliciter dimicavit contra inobedientes subditos duces et principes Germanie et de eis victoria est potitus.

20 Actum in vere. C. P.

Sigismundus primus rex Polonie, supremus dux Lythwanie, Russie, Prussie, Mazovie etc. dominus et heres, regum speci-

men, virtutum norma, pietate, religione, sanctimonia nemini secundus, multis victoriis clarus, sed fidei in Christum constancia clarior, in illius passione et sanguine fuso pro omnibus spe et fiducia sua reposita moritur, ut mori oportebat, non solo nomine, sed re ipsa christianissimus regum, ipsa die resurrectionis dominice, firma spe se quoque resurrecturum in gloriam eternam; quod pio regi Deus pro sua misericordia prestare dignetur.

Vixit annis octoginta et uno, mensibus tribus. Regnavit annis quadraginta et uno, mensibus duobus, diebus septem. Mortuus est a Christo nato anno **1548**.

Ipsę interfui tunc ad sanctam Annam, agens vicarium, Cracovie.

Caspar Perzinsky.

ROCZNIK STANISŁAWA NAROPÍŃSKIEGO.

Znajduje się w Kórniku, w bibliotece Jana hr. Działyńskiego, spisany na drukowanej książce. Stanisław Naropiński kupił sobie w Piotrkowie 1534 r. dzieło w Tubindze roku 1533 wydane: Ephemeridum opus Joannis Stoeffleri Justingensis mathematici a capite anni redemptoris Christi MDXXXII in alios XX proxime subsequentes, ad veterum imitationem accuratissimo calculo elaboratum. Almanach ten jak go sam nazwał, drukowany na mocnym papierze i porządnie oprawiony był jego książką nieodstępną, po której szerokich brzegach i kartach białych spisywał pod odpowiednimi latami nie tylko to, co odtąd widział i doświadczał ale i owo,

¹⁾ Górka.

²⁾ Zmazano ten wiersz.

co mu się od najwcześniejszej młodości przytrafiło, lub o czym się z ciąg lub powieści innych osób dowiedział. Spisywał to w krótkich słowach, dorywczo, bez żadnego wyższego celu jak tylko dla swojej a co najwięcej, to może i dzieci swoich pamięci. Nie wiemy też o nim skądinąd nic, prócz tego co sam o sobie tu i owdzie napomknął. Urodził się, ile się zdaje, w drugiej połowie wieku XV: jako sługa Krzyckiego skarbnika kardynała Fryderyka, sprowadzał wraz z nim zwłoki króla Jana Olbrachta z Torunia do Krakowa roku 1501. W kilku lat później nie wiemy z jakiego powodu zchwytyany był przez Jakuba Zacharyna wojewodę moskiewskiego i wysłany 30 mil za Moskwę, skąd go znowu do Moskwy a następnie do Borysławca do Michała Glińskiego wożono. W Moskwie był świadkiem uczty, którą car moskiewski dla tego zdrajcy wyprawiał. Wymknął się wreszcie z tej niewoli jednakże nie bez szwanku. Roku 1512 ożenił się z Anną Grądzką. Roku 1520 brał udział w wojnie i był pod Węgrowcem i Bydgoszczą walcząc przeciw Albertowi pruskiemu. W roku 1526 utracił ojca. Obierany był kilkakrotnie od szlachty posłem na sejm, a w roku 1534 był marszałkiem trybunału w Kruszwicy. Miał kilku braci i kilku synów. Zostawał w bliższych stosunkach tak z Andrzejem Krzyckim arcybiskupem gnieźnieńskim jak i z Maciejem Drzewieckim jego następcą, a od samego króla Zygmunta Augusta doznawał względów niemało.

Rocznik jego drobną tylko częstką odnosi się do wieku XV; niechcieliśmy jednak rozrywać go, tem bardziej że to, co ze zdarzeń XVI wieku jako naoczny świadek podaje, jest w swoim rodzaju jedyne, i stanowi główną wartość jego zapisków.

997. Sanctus Adalbertus occisus anno 996
die Veneris nona Calendas Maii.

Boleslaus Chabri misit pro corpore s. Adalberti cum argento multo. Legasronicam, invenies 2 (libro) capite VIII ²⁾). In eo capite invenies, quomodo Otto tercius imperator venit Gneznam visitare sepulcrum s. Adalberti et ibi Boleslaus Chabri coronavit et illum fecit liberum ab obediencia imperatorum in perpetuum.

Sanctus Stanislaus episcopus Cracoviensis occisus per Boleslaum ante ecclesiam sancti Michaelis anno domini 1079 tercius idus Maii die ipsa in feriam quintam cadente ³⁾ In Croynica capitulo XX legas 5 lacius ibidem.

Machometus secundus rex Turcarum cepit Constantinopolim ultima Maii 1453.

1456 XI Aprilis baptisatus est Cracovie Wladislaus Ungarie et Bohemie rex, 10

¹⁾ Był to prawdopodobnie Mikołaj Krzycki, dziekan krakowski starszy brat Andrzeja późniejszego arcybiskupa gnieźnieńskiego

²⁾ Ob, kronikę mistrza Wincentego II cap. X,

³⁾ To miało miejsce d. 11 kwietnia

filius Kazimiri Iagello, regis Polonie et magni ducatus Lithwanie.

Anno **1471** Wladislaus in regem Bohemie electus filius Kazimiri regis Polonie; eodem anno est coronatus die Iovis ¹⁾ 21 Augusti Prage etc.

Gruszczynski ²⁾ archiepiscopus mortuus **1473**.

Bellum Slesicum rex Kazimirus fecit pro suo filio Wladislao anno **1474**.

Syenyenski ³⁾ **1480** mortuus.

Sbigneus ⁴⁾ **1481** mortuus.

Anno domini **1490** die lune quinta mensis Aprilis (Mathias rex Ungarie) in Viena Austrie morte absumptus; requiescat in sancta pace.

Anno domini **1492** mortuus rex Kazimirus in Grodno die Iouis septima mensis Iunii proxima ante festum Pentecostes. Regnavit 45 annis absque 18 diebus.

Anno ut supra electio Iohannis Alberti in convencionem Pyotrkoviens., que erat pro festo assumptionis Marie⁵⁾. Coronacio eiusdem domini ante festum sancti Mauricii **13 Septembris Cracovie**.

Idem rex mortuus anno nono Torunie ante festum s. Iohannis baptiste⁶⁾; quum ducebatur Cracoviam, ubique in continuo cantabant missam alias requiem, et sexagena dabatur pro offertorio; qui aderant omnes offerebant et pauperes. Fertorem ad altare posui de scutella, quia hoc officium erat meum, quia dominus Crzyczki thesau-

rarius domini cardinalis iverat cum corpore, et ego sibi protunc servivi.

Rex Alexander eodem anno electus et coronatus in regem. Anno sexto mortuus videlicet **1506**. Wilne mortuus et sepultus.

Bellum Iohannes Albertus rex fecit ad Moldaviam **1497**, ubi profligatus per Ungaros, Turcos et Valachos.

Sigismundus rex die conceptionis sancte virginis Marie in regem electus Pyotrkovie **1506**. Coronacio eius erat die sancti Sebastiani et Fabiani **1507**. Idem rex fecit bellum ad Moldaviam et erat bonum anno **1509**.

Dux Hlynski fuit Poznanie et in Schamotuli pro festo s. Michaelis et (in) Curnyk **1507**. Idem interfecit dominum Zabzesinsky die sancti Blasii **1508** in Grodno.

Ego sum detentus per campiductorem, id est palatinum primum Moscorum, Iacob Zacharin, die sancti Arnulphi eodem anno. Et fui post Mosquam XXX miliaria, et redii ad Moscoviam in vigilia omnium Sanctorum eodem anno et missus sum duci Hlynski die s. Steffani in Beryslawiecz per ducem Moscorum anno eodem.

Venit dux Michael ad Moscoviam feria quarta post circumcisionem Domini **1509**. Idem dux erat in convivio apud ducem Moscorum cum fratribus et omnibus, qui cum eo venerunt, proceribus, sabbato in octava Epiphaniarum, ubi ego etiam fui

¹⁾ Ma być 22 sierpnia. ²⁾ Jan. ³⁾ Jakub, arcybiskup gnieźn. ⁴⁾ Co to za Zbigniew, niewiadomo. Zbigniew Oleśnicki arcybiskup gnieźn. umarł roku 1493 ⁵⁾ 15 sierpnia. ⁶⁾ 1501 r. 23 czerwca.

compulsus. Ibi sunt multum munerati. Ibi multum vidi auri et argenti oculis suis etc.

kwiet. 16. Sabbato ante conductum Pasce exivi de Moscovia anno ut supra, feria sexta in septimana sum crematus. Deus sit benedictus etc.

kwiet. 20. Rosa ¹⁾ archiepiscopus mortuus sabbato s. Georgii 1510.

D. Wolski magister curie reginalis maiestatis exivit ex Gnezna ad sepulcrum die post Vitalis feria 3 anno 1511.

Sigismundo regi Barbara filia Stephani comitis ex Ungaria feria 6 venit Cracoviam die sancte Dorothee anno 1512. Sua maiestas exivit quantitate unius miliaris in obviam solenniter cum toto senatu. Tandem die dominico coronata.

Int. 22. Stanislaus Naropinski eodem anno uxorem duxit in Lyszow. Grączka Anna, dominica ante sancti Mathei. Deus sit benedictus etc.

kwiet. 28. Anno 1512 die sancti Vitalis XXV milia Tartarorum sunt profligati per nostros et predam, quam acceperunt, contra nostri receperunt.

wrzesń. 8. Moscos nostri profligaverunt die natalis Marie, die Veneris, LXXX milia apud Dąbrowno ²⁾ anno domini 1514, et domini procures multi capti etc.

Feria secunda post divisionem apostolorum ³⁾ anno 1515 reges Romanorum, Hungarie, Bohemie et Polonie (erant) in Vien-

na, et nupcie facte ibidem regis Ludouici et Ferdinandi etc.

Barbara regina mortua feria 2 ante sancti Francisci ⁴⁾, regis (Sigis)mundi uxor anno 1515 Cracovie XXV annorum. 5

D. Laski archiepiscopus ex urbe rediit feria 2 in crastino sancti Simonis ⁵⁾, anno ut supra.

Anno 1517 rex Sigismundus exivit de Vilna contra Moschum premissis exercitibus feria 5 post s. Jacobi. ⁶⁾ Eodem anno erant nostri sub Opoczka, ubi multi perierunt et cum lenitate redirent (redierunt?) Regia maiestas erat in Polock et multi Poloni ibi erant et alii. 15

Regina Bona Neapolitana per regem Sigismundum excepta circa horam XXIII Cracovie feria 5 post Tiburcii anno ⁷⁾ domini 1518 et coronata 18 Aprilis.

Imperator Maximilianus 12 Ianuarii 20 mortuus, anno domini 1519.

Regina Bona percepit filiam Izabellam 18 Ianuarii 1519.

Rex Sigismundus de Cracovia exivit contra magistrum Prussie et ibi Torunie ⁸⁾ fecit convencionem.

Rex intravit Toruniam 1 Decembris.

Convencio incepta 5 Decembris ibidem.

Dominus Fyrley capitaneus exercituum movit se de Torunia contra magistrum Prussie 23 Decembris ⁹⁾.

Iohannes filius natus est die dominico Invocavit ⁹⁾ post cantum secundum gallorum anno domini 1520.

¹⁾ Jędrzej Boryszewski herbu Róża czyli Poraj. ²⁾ Pod Orszą. ³⁾ 16 lipca. ⁴⁾ 1 października. ⁵⁾ 29 października. ⁶⁾ 30 lipca. ⁷⁾ 15 kwietnia. ⁸⁾ Ob. Piotra Gomolińskiego wyżej str. 98 - 99. ⁹⁾ 26 lutego.

Regi Sigismundo filius primogenitus natus Cracovie ex Bona 1 Augusti anno domini **1520**. Nomen eius Sigismundus Augustus. Idem baptisatus 1 Septembris.

5 Ad bellum Wagrowiecz et Bydgosciam exivi die s. Francisci ¹⁾ contra Almanos, anno **1520**.

Myedzyrzecz capta a Germanis XI Octobris anno ut supra, et combusta.

10 Tricentas villas et XII opida archiepiscopus Gneznensis habet, que opida vocantur claves, in quibus eodem sunt ville.

Nuncii Cesaris venerunt Toruniam 28 Ianuarii, anno **1521**.

15 Rex venit Cracoviam ex Prussia 7 mensis Maii anno ut supra.

29 Augusti Byalogroth, Serem et alia castra Turcus recepit iu Ungaria.

Carolus rex Romanus cepit Mediolanum 20 sub Lodevico rege Francie 9 Novembris anno ut supra.

Leo papa secunda Decembris obiit Florentiis eodem anno.

Regina Bona percepit filiam 13 Iulii, 25 anno **1522**.

Dominus Bozemski Sbitek mortuus in Lovycz, canonicus ibidem **1523**.

Dominus S. Pyleczki fregit collum de equo anno **1523** 13 Aprilis.

30 Rex Francie erat detentus per cesarem anno **1524**. Iste annus erat m(ihi) felix.

19 Maii suscepi fraternitatem Varte cum plebanis anno ut supra.

Nuncius fui ad convencionem ad Pyotrkow missus a nobilitate, et veni ibi 28 Decembris anno **1524**.

Anno **1525** magister Prussie venit Cracoviam 2 Aprilis et cum fratre suo et duce Legniczki genero (sic), et fecit omagium 10 eodem mense.

12 eodem mense et anno frater meus, dominus decanus ²⁾ exivit Romam.

Anno **1525** edificavi domum in Grądi.

Eodem anno frater, dominus decanus venit in Grądi ex urbe die sancti Calixti. ^{paźd. 14.}

Anno **1526** modicum nuncios non secaverunt in Schadek, quos miserant ad convocationem, scilicet Vozniczki et Potoczki.

Pater meus carrissimus D. Naropiński obiit 19 Iunii anno **1526**. Requiescat in sancta pace.

Rex Hungarie et Bohemie Ludovicus a Turcis periit 29 Augusti anno **1526** die s. Iohannis decolacionis.

Anno **1527** Iohannem filium duxi ad scholas in Camyonecz 9 Februarii.

15 Marcii obiit D. castellanus Vyelnensis D. Gruszczyński Cracovie et sepultus ad s. Trinitatem honorifice.

Romam receperunt 6 Maii Almani et Ispani, et papa ad castrum Angeli anno ut supra.

Iunii 16 *szacunk* inceptus anno ut supra, et gelu magnum erat die corporis ^{czterw. 20.} Christi eodem anno.

¹⁾ 4 paźd. ²⁾ Felix Naropiński dziekan kujawski i kanonik gnieźnieński, o którym *Acta Synodi Lanciciensis* 1529 f. 92, mówi Niesiecki I. 522.

Novembris 7 in nuncium electus ad convencionem Pyotrkow et 14 mensis huius fui in Colo eciam nuncius.

Rex venit Pyotrkoviam 25 eiusdem mensis, et ego 27 eciam veni ibi. Ad quam convencionem nuncii Ianussii regis pro subsidio venerunt ad regem. Alii nuncii a rege Bohemie Ferdinando, ut rex non mitteret contra eum homines de regno, rogant.

De Pyotrkow exivi 18 Februarii anno 1528 ad D. castellanum Cracoviensem; fui in Gostinin XX Marcii.

Rex Ianussius expulsus de Ungaria 6 Marcii et moratur in Tarnow ante ut supra.

Domino custodi, fratri venit paroxismus in Pyotrkow 3 Septembris anno 1528; mansi penes eum quatuor septimanas.

Domini Gruszczyński szinowyny 1 Ianuarii, a pokladzyny 3 eiusdem mensis anno 1529.

18 Aprilis conveni edificare ecclesiam in Camyonacz anno 1529; pro XVIII marci *postawa* edificata.

D. Andreas Naropiński frater obiit 3 Iunii anno ut supra.

Suscepi fraternitatem in Laszko cum uxore et pueris anno ut supra 1 Iulii.

Anno 1530 conventus in Schadek; 3 Februarii electus sum ad Cracoviam nuncius ad coronacionem regis Sigismundi Augusti. Veni Cracoviam 18 eiusdem mensis. Regis coronacio 20 eiusdem mensis iuvenis etc.

Veni ex Cracovia domum 8 Aprilis in Gradi.

Dominus Laszki archiepiscopus obiit in Calysch 19 Maii in crastino ascensionis Domini anno 1531. 5

1532. Iulii 15 veni ad vicecapitaneatum Siradie.

Decembris 29 D. olim castellanus Crac. de Schydlovycz mortuus Cracovie. Requiescat in sancta pace. 10

1533. Martii 13 olim magnif. D. Szydlovicus castell. Crac. eductus ex Cracovia ad sepulturam in Opatov.

Aprilis 5 natus Vincencius filius in Palmarum¹⁾. 15

Iunii 10 rex exivit Litwaniem ex Cracovia.

Novembris 24. 25. Dux Moscorum Vasyly Ivanovicz mortuus.

1534. Ianuarii 17 D. episcopus Cuya-20 viensis mortuus Pyotrkovie.

1534. Martius. Iste totus mensis siccus et calidus erat, multa frumenta sunt seminata in eo. *Kurzyło szya za pługi.*

Maii 6 ex Opatovek ad Gneznam exivi²⁵ et inde Litwaniem.

9 ad Litwaniem ex Gnezna exivi. Prima die egrotare cepi. A dno Drzevicio archiepiscopo missus veni Ploczkam ad dnum episcopum. Vilnam veni feria quinta³⁰ a te Pentecosten²⁾ ad regiam maiestatem; ex Vilna exivi feria quarta in vigilia corporis Christi³⁾.

Iul. 30 egritudo regie maiestati venit Litvanie. 35

¹⁾ 6 kwietnia. ²⁾ 21 maja. ³⁾ 3 czerwca.

Aqua maxima erat Cracovie in Visla ita, quod 2 cubitis erat super magnum altare ad Bernardinos penes festum s. Iohannis baptiste¹⁾, et pontem fregit. Multa dampna ubique facta sunt penes Vislam.

1534. Augusti 28. D. Zara(m)bina occisa palatina Calisiensis.

Decembris 11 tribunatus mihi portatus Pyotrkovie Crusviciensis a regia maiestate.

10 1535. Lege, qui stupenda legis. † Historia, quam magnificus D. Petrus Kmyta de Vysznycze castellanus Sandomiriensis, marsalcus magnus regni Polonie et capitaneus Cracoviensis etc. dixit de uno
20 nobili milite in Francia, qui erat latro et nihil boni fecit in vita sua, preter quod feria quarta nunquam carnes comedit in memoriam vendicionis domini nostri Iesu Christi, qui hac die erat venditus per Iu-
dam. Contigit, quod erat bellum, erat conflictus, in quo conflictu erat et ille miles, qui est interemptus ita, quod esset truncatus capite ita, quod caput iacuit penes cadaver ipsius. Contigit post ali-
25 quas septimanas, quod sacerdos equitavit per illum locum cum sacramento, ubi erat conflictus, quia ibi erat via; audivit vocem: propter Deum sacerdos! rogo, exaudias me confessionem. Ille res-
30 pexit, neminem vidit. Territus percussit equum calcariis, ut iret velociter Ille equus se bene movit et tandem stetit. Ille eum cepit verberare flagello et calcariis: equus nec se movit. Ipse tandem venit ad

se videns miraculum, quod equus noluit ire; et vox illa sepius et sepius clamat. Ille reversus tergum equus cucurrit ad illam vocem per illa cadavera, ubi erat ille conflictus, et venit, ubi ille miles iacuit et caput penes eum. Et illud caput clamat: bone domine sacerdos, rogo te propter Deum, audias confessionem et ostende mihi corpus divinum, ut adhuc oculis meis viderem corpus salvatoris mei. Ipse sacerdos descendit de equo, audivit confessionem illius occisi, et finita confessione interrogat eum sacerdos, quid boni fecisset in mundo? Ipse sibi respondit: iam audisti me confessionem, scis, quod nihil boni feci; intellexisti ex confessione preter hoc, quod nunquam carnes comedi feria quarta in memoriam, quia dominum nostrum Iesum Christum hac die [Iudas] vendidisset. Et sic ille dedit sibi absolutionem et ostendit sibi corpus Domini, cum immediate expiravit.

Idem dominus marsalcus dixit in convencione Pyotrkoviensi isto anno in consilio, ubi omnes domini erant tam spirituales quam seculares. Et dixit sua dominacio, quod sibi contigit, quod iam sunt 14 vel 15 anni: fuimus in Busko protunc cum domino campiductore et venerunt Tartari nobis insciis; vidimus eos centum. Ego statim exivi de civitate: habui mecum ad 40 equos et misi ad dominum campiductorem, ut me iuaret, quia iam ego incipiam in nomine Domini

¹⁾ 24 czerwca.

conflictum cum istis Tartaris. Et ibi erant aliqua centa non remote, de quibus nescivimus. Iterum fuit ulterius magnus exercitus, de quo eciam nescivimus. Incepi conflictum: statim sub me equum interfecerunt. Tunc iam pedester vado habens astam¹⁾, et dominus campiductor misit mihi auxilium 80 equos. Servus meus unus videns me, equum non habere, venit et descendit de equo, in quo sedebat et solus ad parvum ascendit. Ego postquam volui equum ascendere, non potui, quia arma habui super me; tunc utique volui ascendere et non potui; tum utique iam *doszyaga strzemyona y nye moga nogy wlozycz, bom myal tape bothy*. Tunc iam de se desperavi, quod iam peribo. Et venit mihi in memoriam de illo milite, qui in memoriam vendicionis Domini feria quarta non comedit carnes. Ego tunc votivam feci, quod eciam et ego carnes non comedam eode die, qui semper comedi. Postquam vovi, statim saltavi ad illum equum; leviter mihi venit. Et sic amodo carnes non comedo. Ideo hoc dixerat, quia ibi protunc dicebatur in consilio, quod hoc nihil est comedere carnes. Et erant tunc territi ex eo.

1535 Augusti 9. Regia maiestas venit Cracoviam ex Litwania.

Augusti 21. Reverendissimus Mathias Drzevicius obiit de sabbato in diem dominicam nocte inter 2 et 3 horam in medio horologio ante s. Bartolomeum in arce Lovicensi. Bonus, reli(gi)osus erat et

exemplaris. Det sibi dominus Deus gratiam suam, amen. Penes mortem dixit: Ecce copia fecit me miserum.

Mors equo pede divites pauperesque
sequitur. 5

22. Veni in Lovycz hora vesperorum.

Septembris 29. Sepultura reverendissimi archiepiscopi Gneznensis, in crastino obsequie.

1535 Novembris 11. Veni in Ploczkam 10 Postulacio dni Cricii ad archiepiscopatum. Erant eciam fratres mei.

1535 Novembris 20. Exivi ex Colo ad regem a domino Cricio archiepiscopo.

1537 Februarii 4. Rex iuvenis fecit iuramentum post missam ante altare magnum.

Iulii 5. Regia maiestas exivit ad bellum ex Cracovia.

20. Calisch exusta est in toto. 20

1541. Septembris 9. Cesar Turcarum venit Budam, quam iam possedit et reginam remisit ad ...pam dotem suam cum filio.

Decembris 21. D. Felix Naropiński obiit 25 Rome, decanus Wladislaviensis.

22. D. Laski palatinus Siradiensis obiit.

1542 Februarii 16. Familia fratris decani venit ex Roma sepulto domino.

1543. Augustus. Pestis magna Cracovie hoc toto mense vigeat et ante et post.

1548 Aprilis 1. Sigismundus rex Polonie obiit hora 12 circiter.

¹⁾ quam noluit mittere a se, dodano na boku tąż ręką.

Julii 26. Rex Sigismundus sepultus hora
vesperorum in die Anne.

1549 Septembris 20. Sigismundus Au-
gustus in solio regni sedit.

Octobris 18. Incendium arcis Cracovien-
sis hora tertia noctis.

1550 Octobris 25. Samuel ¹⁾ episcopus
Cracoviensis mortuus noctis hora 7.

ZAPISKI O POCZĄTKACH RÓŻNYCH ZAKONÓW.

Chronologia powstawania zakonów różnych była ważnym przedmiotem średnio-wiecznego rocznikarstwa. Nasi zakonnicy powtarzali wiernie to, co w tej mierze w xię-gach Benedyktynów kluniackich ²⁾ lub innych klasztorów wyczytali dodając do suchych, obcych zapisków jedno lub drugie ze zdarzeń ojczystych. Znachodzim je dziś jedno-brzmiące prawie w pięciu kodeksach, mianowicie: Otoboniańskim (I), Królewieckim (IV), Wilanowskim (V), Wrocławskim (VI) i Sieniawskim (VIII). Za pierwszym z nich tu je podaję, a odmianki innych wskazuję w przypiskach.

5 Anno domini 1090 XII incepit ordo
Clunacensis.

Anno vero 1083 ordo Aroasiensis.

Item anno 1098 ordo Cisterciensis.

Item anno 1097 ordo sancte Trinitatis.

10 Anno domini 1120 ordo Premonstra-
tensis.

Item anno 1200 ordo predicatorum.

Anno 1210 ordo fratrum minorum.

Anno domini 1123 ordo templariorum.

Anno domini 1243 obiit beata Hedvigis.

Anno domini 1241 flagellatores ibant
destruendo fidem christianam.

Przedziałka I, wiersz 5 1090 XII. XCXII ma I; MXC XII ma IV i VIII; MCII ma V. — 7 Aroasiensis. Orcasien. I i VI; Orasien. IV; Orosien. V. — 8 1098. 1090 ma VIII. — 9 ordo. nie ma I; predicatorum dodaje VIII. — Przedziałka II, wiersz 6 Anno ... 1210. opuścił IV. — 7 1123. tak I, IV; 1223 mają V, VI i VIII. — 8 1243. 1261 ma VIII. 9 Anno ... ibant. Item anno eodem missi fuerunt flagellatores V, VI, VIII. — Anno ... christianam. nie ma IV. — 10 christianam. christianorum VIII.

¹⁾ Maciejowski.

²⁾ Porównaj Jaffego Bibl. rer. Germ. III 707 i Pertza Mon. Ger. Ss. XVII 722, tudzież XIX. 548.

SPOMINKI MIESZANE.

Znajdują się w tychże samych pięciu kodexach, które na str. 227 wymieniłem, bezpośrednio po owych zapiskach, a częściowo i w kodexie Sędziwoja (II), atoli z wielkimi różnicami, co do układu a niekiedy i co do zdarzeń. Wydaję tu je idąc głównie za kodexem Otoboniańskim, a z innych wskazuję odmianki.

Anno **1072** sanctus Stanislaus in episcopum Cracoviensem eligitur; in **1079** occiditur et canonizatur in **1253**.

Item anno domini **1293** circa festum sancti Martini captus est dux Henricus quintus per Luthconem.

Anno domini **1315** fuit caristia magna, quod mensura siliginis solvebat mediam marcam argenti vel mediam sexagenam.

Anno domini **1335** magnus ventus fuit: crastina lux Simonis prostravit turbine lucos ¹⁾.

Anno domini **1362** fuit caristia magna et mensura siliginis solvit mediam sexagenam.

Et in anno proximo tunc elapso ventus exsufflabat grana de calamis, et sic fecit caristiam eandem.

Anno **1334** nix magna fuit in Polonia circa festum sancti Adalberti, et duravit 5 quinque diebus.

Item anno domini **1327** multi duces Polonorum ad regem Bohemie Iohannem venerunt, eique fidem sub forma omagii ultronei prestiterunt. 10

Anno milleno tercenteno bis quoque deno

Transierunt anni, Lithvani quum tyranni Saxonie natos traxerunt fune ligatos.

Anno domini **994** Polonia fidem katho-
licam recepit. 15

Przedziałka I, wiersz 2 eligitur tak I, IV—VI; ordinatus est V, VI, VIII. — 2 1079. tak I, IV; 1090 VI, VIII: — 4 Item ... Luthconem. nie ma IV. — 7 1315. 1215 ma IV; 1360 V. — 9 argenti vel. tak VIII; et I, IV i inne. — 10 Anno sexagenam. nie ma IV; — fuit tak VI, VIII; nie mają inne — Przedziałka II, wiersz 1 anno proximo sequentⁱ a. IV, VI; sequenti proximo V. — 3 eandem. eodem anno IV. — 4 1334. 1333 VIII — 7 Item ... ligatos. nie ma IV. — 10 prestiterunt. pervenerunt VIII; versus dodają tu VI i VIII. — 13 quum tak VIII; que I; quinque VI. — 15 Anno. Item a. IV; kod. I ma przed tem nadpis: Sequitur de fide Polonorum; kod. V, VI i VIII mają ten ustęp od słowa anno ... recepit zaraz na początku tych spominek przed: ordo Clunacensis.

¹⁾ Porównaj *Mon. Pol.* II 945.

Item **1385** die s. Ioannis Baptiste dux Cunradus Slezie Ponecz igne cremavit et eum hostiliter devastavit. Item anno videlicet tercio expost. . .

5 Item anno **1317** obiit dominus Borzilaus archiepiscopus in curia Romana in Avinione, et sepultus apud fratres predicatorum in ecclesia sancti Io[annis].

Item in anno **1320** coronatus est et unctus in regem Polonie dux Wladislaus XIII Kalendas M. (sic.)

Item in anno **1323** Litwani terram Dobrinensem devastaverunt et civitatem Dobrzin cremaverunt in conversione s. Pauli.¹⁾

15 Item in anno domini **1327** Litwani 40 militum ante diem beati Gregorii tercia die²⁾ terram Francfort devastaverunt.

Item in anno **1307** die sancti Galli³⁾ Litwani terram Kalisiensem devastaverunt.

20 Item in anno **1296** die cinerum dominus Przemisl rex Polonie et dux Pomera-

ranie captus est in Rogosna et occisus in via. ^{lat 8.}

Item in anno **1395** die lune 17 mensis Maii Maria regina Ungarie uxor Sigismundi regis obiit in Ungaria.

Item anno **1390** Cruciferi cum duce Witoldo A(lexandro) decore terre Litwanie die sancti Augustini Wilnam circumvallaverunt ^{sierp. 28.} et Krzivigrod cremaverunt, et multis ibidem militibus necatis, eciam igne suffocatis, et Kazimiro alias Conigal interfecto.

Item anno domini **1382** Semovitus dux Mazovie Cuyaviam obtinuit.

Item anno domini **1383** Conradus Stregoniensis et Sigismundus vadant Mazoviam et magna faciunt dampna.

Item anno domini **1354** occiditur Benyamin palatinus Polonie a Maczkone ibidem eciam palatino et a Sandivogio et a Scora.

Anno domini **1384** die dominico Hedvigis regis Ludvici Ungarie et Polonie

Przedziałka I wiersz 1 Item ... devastavit tak I i IV; nie ma V, VI i VIII. — 3 Item ... expost. ma sam tylko I. — 5 Item ... sancti Io calkiem innemi słowami podano to zdarzenie u Sommerberga str. 93 pod rokiem 1317 a w kod. VIII pod 1342 rokiem. — 9 Item ... Kalendas M. ma sam tylko I. — 15 Item ... devastaverunt nie ma IV. — 1327. 1343 ma VI; 1317 mają V i VIII. — 40. 60 ma VI. — 17 Francfort. Frankworth V. — 18 Item ... devastaverunt ma tylko I i IV; inne nie mają — 20 Item ... in via sdarszenie to zapisane jest znaczenie wyżej w V, VI i VIII. — 1296. 1246 ma IV mylnie. — Przedziałka II, wiersz 1 in via in vigilia dodaje tu I. — 3 1395. 1385 V. — die ... Maii niema IV. — 6 Item ... interfecto nie ma VIII. — 1390. 1389 V. — 7 A. decori ... Augustini nie ma IV; & ... et L. d. s. A. VI. — 9 Krziwigrod. Krzimigrod IV. — et ... militibus tak IV i VI; nie ma I. — 11 alias Conigal nie ma IV; a. Konigel VI. — 12 1382. 1392 IV. — 13 Cuiaviam. Cuyavie VIII. — 14 Conradus tak IV; Tardus VI; Cardinalis I; Card. V, VIII. — Stregoniensis. Strzegoniensis IV. — 16 faciunt. fecerunt IV. — 17 Item ... Scora nie ma IX. — 18 Maczkone. Mazkane VI. — 21 Anno. Item a. IV; w kod. II, V i VI ma ten rozdział nadpis osobny: De coronacione Hedwigis filie regis Lodowici in reginam Polonie itp.; tego i następnych rozdziałów nie ma VIII.

¹⁾ 25 stycznia,

²⁾ 9 marca,

³⁾ 16 października,

filia in ecclesia Cracoviensi per dominum Bodzantham archiepiscopum Gneznensem, presentibus Demetrio cardinali Stregoniensi, Iohanne Cracoviensi, Iohanne Cenadiensi episcopis, est in regem Polonie coronata, ob defectum sexus masculini dicti regis Lodvici.

Anno domini 1385 Sgergallo, Elgemont et Borisso duces Litwanie cum multo comitatu Cracoviam intrantes Hedvigi in regem Polonie coronate munera non modica obtulerunt, et a nobilibus regni Polonie ipsam Hedwigim Iagelloni magno duci Litwanorum in uxorem postulaverunt, fidem Christi assumere cum eorum subditis promittentes, antequam huiusmodi contractus celebraretur. Sed nobiles terre Polonie ad Ungariam pro consensu et voluntate domine Elizabeth matris sue legatos et nuncios proprios cum nunciis Litwanorum remiserunt.

Anno domini 1386 die 12 mensis Februarii Iagello dux magnus Litwanorum in civitate Cracoviensi cum multa sollemnitate suscipitur, cum quo Vitoldus, Sgergallo, Georgius, Borisso et alii quam plures duces Litwanorum intraverunt.

Item anno domini 1386 in crastino sancti Valentini die Iovis 14 mensis Februarii predictus dominus Iagello cum fratre uterino Viganth per dominum Bodzantham archiepiscopum in ecclesia Cracoviensi sunt baptisati, Iagelloni Wladislaus et Vigantho Viganth nomina imponuntur.

Item anno et mense predictis, die solis 17 mensis antedicti cum domina Hedvigi 15 regina Polonie predictus dux Wladislaus matrimonio cum multa sollemnitate sunt copulati. Et licet predicta Hedvigis, ut asserebat, in annis puerilibus fuisset Wilhelmo de Austria duci per parentes desponsata, tamen tunc existens in annis

Przedziałka I, wiersz 1 filia tak II, V, VI; nie ma I i IV. — 5 regem tak I VI; reginam II, IV. — 7 Lodvici Loduigi II. — 8 Anno Item a. IV; De procis Heduigis regine predictae ma przed tym rozdziałem nadpis II; zaś V ma nadpis: De adventu Cracovie ducum Lytwanie, munera ex parte ducis Iagello Hedvigi deferentium Rubrica; nakoniec VI ma taki: De adventu ducum Lithwanie et postulacione Hedvigis regine predictae Iagelloni magno duci Lithwanie in uxorem. — Sgergallo Skergalo II; Skyergallo V. — Elgemont Elgemuth II; Elemont IV; Elgyemuth V. — 9 Borisso Burisso IV; Berizo VI. — 10 in regem i. reginam II. — 13 Iagelloni Gegelloni IV. — 18 Ungariam Hungaros. — 19 sue seu eius dodają tu I, IV, V. — Przedziałka II, wiersz 1 Anno Nota de rege ma przy tym rozdziale nadpis I; Sequitur de adventu Iagellonis Cracovie II; De rege Wladislao et duce magno Lythwanorum V; Qualiter Iagello D. M. Lytwanorum Cracovie suscipitur VI. — 2 Iagello Iagello V. — 4 Vitoldus, Sgergallo Wytoldus, Skyergallo V; Widokdus, Strigallo VI. — 5 Borisso Baisso I; Parisso VI. — 7 Item De baptismo Iagellonis et fratris eius ma nadpis II; zaś Quo modo Iagello baptisatur et cum Hedvige matrimonium contraxit VI. 8 die Iovis nie ma IV. — 14 15 ma IV; zaś 18 ma II. — 9 Iagello Iagello V. — 10 uterino germano IV. — 11 archiepiscopum Gneznensem dod. II i V. — 13 imponuntur tu następuje w II nadpis: De copula Iagellonis cum Heduigi regina. — 14 die ... antedicti 12 mensis antedicti die vero solis V.

maturitatis in ecclesia predicta publice ipsa sponsalia, si qua fuerunt, irritavit et revocavit.

Item anno domini **1381** in crastino Viti,
5 obiit dux Semovitus, senior Mazovie, duos relinquens filios, Semasconem et Iohannem et tercium Henricum. Isti duo inter se terram Mazovie diviserunt: Semasconi cecidit Ploczsko, Rawa etc., Iohanni vero
10 Warschevia cum ceteris.

Item anno domini **1390** gentes domini regis Wladislai circumvallaverunt castrum Bobrowniky, inter quos erat principalis Cristinus de Cozeglowy, et tenuerunt se
15 castrenses circumveniando dictam gentem a die nativitatis Marie usque ad octavam sancte Marie¹⁾, et in octava predicta de mane gentes Cruciferorum congregatae in Golub tempore frigido nimium in muris
20... et eis victis et valvis exsecatis castrum predictum intraverunt, et totam illam castellaniam occupaverunt, dicto Cristino tunc fugiente, simulante se ad custodiam exivisse, et latuit ad duo miliaria in qua-
25 dam borra.

Item anno revoluto gentes Cruciferorum in vigilia sancti Nicolai circumvallaverunt civitatem Dobrin et castrum ibidem, quod tenebatur a domino rege dicto Cossisko et tandem tercia die tradiderunt castrum et istam totam terram dicti cruciferi obtinuerunt. Rex vero dictus Cossisko assignavit Grzegorzewo cum quinque villis ecclesie Gneznensi.

Anno ²⁾ domini **1484** illustrissimus princeps dominus Kazimirus, secundogenitus serenissimi principis ac domini, domini Kazimiri Dei gracia regis Polonie, magni ducis Lithuanie etc. feria quinta
proxima ante dominicam Invocavit, in Lithuania in Grodno defunctus est, qui existens plenus moribus disertis et sanctis, ac piis operibus erga subditos suos: honorifice in Wilna humi funus datum.

Anno domini **1492** serenissimus princeps dominus Kazimirus rex Polonie et magnus dux Lithuanie in Grodno mortuus est 7 Iunii: qui fuit fautor spiritualium summus. Orate pro eo.

Przedziałka I, wiersz 1 maturitatis, nativitatis I. — 3 revocavit, tu w II nadpis: De morte Semoviti ducis Mazovie senioris hic est memoria. — 4 Item ... aliis etc. — nie ma V, VI. — anno domini — nie ma IV. — 5 senior — nie ma IV. — 10 ceteris — tak II; aliis etc. I. — 11 Item — II ma przed tem nadpis: De impugnacione castri Bobrowniky. Tego i następnego rozdziału nie ma IV i VIII. — 14 de Cozegłowy — tak II; de Ostrow IV, VI. — 16 nativitatis Marie — tak IV; secunda II; nie ma VI. — 19 Golub — Goluby IV. — in muris — tak II; in numeris IV; et nives VI. Po tych słowach zostawiono miejsce próżne w kod. II i VI. — 20 valvis — vallibus — 23 fugiente — tak II, VI; regente IV. — Przedziałka II, wiersz 6 rege — tu w I zostawiono próżne miejsc. — Cossisko — Choszczysko V; Kosszysko VI. — 7 Grzegorzewo — Grzegorzow II.

¹⁾ Od dnia 8 września do 15. ²⁾ To i następne zdarzenie znajduje się tylko w rękopiśmie wrocławskim (VI) dopisane ręką z wieku XV.

ROCZNIK JANA Z TARGOWISKA.

Opracował Emil Kalitowski.

W bibliotece ordynackiej hr. Krasieńskich w Warszawie znajduje się fragment historycznego dzieła Wernera Rolewincka „Fasciculus temporum,” mianowicie pięć ostatnich kart wspomnianej księżki w wydaniu kolońskim z r. 1479. Po szerokich brzegach tego inkunabułu znajdują się krótkie dodatki, zawierające niekiedy nowe zdarzenia z dziejów ojczystych. Dopiski te, niewyraźnie i bardzo wyblakłym inkaustem kresłone skopiował wiernie Władysław Chomętowski, bibliotekarz, i udzielił ich ś. p. Bielowskiemu podczas jego pobytu w Warszawie r. 1874. do użytkowania. Porównyując udzielony sobie odpis z oryginałem, miał ś. p. Bielowski sposobność podziwiać trafność, z jaką nawet najtrudniejsze miejsca były odczytane, kilka jednak wyrazów tak było uszkodzonych, że mimo użycia lupy i reagencyjnych środków chemicznych wydobyć się nie dały.

Autorem tych dopisków jest Jan z Targowiska, biskup przemyski.

Jakkolwiek swego czasu zdawał się niepoślednie zajmować stanowisko, gdyż i godność biskupia i używanie jego do poselstw dyplomatycznych każą na ściślejsze z rządem wnioskować stosunki, mimo to doszły o nim tylko bardzo szczupłe wiadomości. Akta kapitulne przemyskie notują Jana Targowskiego pod r. 1481 jako kanonika. Później pobierał dochody, przywiązane do posady rektora kościoła parafialnego w Drohobyczu. R. 1485. mianuje się „electus Chelmensis”; Pawłowski jednak, który znał dokładnie archiwum kapitulne przemyskie, domyśla się, że nawet intronizacya na wspomnianą katedrę miejsca nie miała. Nie chciał zapewne Targowski poprzestawać na biskupstwie chełmskiem; ubogo względnie uposażone nadawało się ono chyba na posadę przejściową. Wszakże i jego poprzednik na biskupstwie przemyskiem, Jan Kazimierski, nawet przez jeden rok nie piastował urzędu biskupa chełmskiego; po jego śmierci, która r. 1485 nastąpiła, uzyskał nasz autor wolne pole o wakujące ubiegać się miejsce.

Starania Targowskiego zostały uwieńczone pomyślnym skutkiem. Po śmierci Syxtusa IV. wysłał go Kazimierz do Rzymu w celu złożenia gratulacyi u stóp nowowybranego papieża Innocentego VIII. Poselstwo to było dla Targowskiego o tyle ważnem zdarzeniem, że w Rzymie został, zapewne na życzenie króla, 1485 r.

wysięcony na biskupa przemyskiego. Do końca życia zajmował się administracją swęj dycezyi: zreformował kolegium kanoników w Przeworsku, poświęcił kościół Bernardynów w Samborze, założył r. 1487. na pustkowiach pomiędzy rzekami Jasłem a Trzcianką wieś na prawie wołoskiem. Umarł w Przemyśle w nocy z 8. na 9. Czerwca 1492. i tamże 11. Czerwca pogrzebany.

Nie wiele też mamy do nadmienienia o Targowskim j. ko autorze: nie znajdujemy nigdzie żadnej wzmianki działalności jego na polu piśmiennictwa. Nasz rocznik nie mu żadnej pretensyi do pewnego wykończenia, lub nawet ugrupowania według ułożonego z góry planu. Czytając „fasciculus temporum“ spisywał autor swe spostrzeżenia po brzegach książki w porządku, w jakim mu przypadkowo przyszły na myśl. Że na ład wcale nie zważał przekonywa nas i zewnętrzna forma, i powrywane myśli i zdania luźne, niestojące ze sobą w żadnem połączeniu. Pojedyncze miejsca dadzą się częstować tylko z trudnością zrozumieć.

Mimo tych braków, mimo szczupłej objętości zasługuje ten rocznik z dwóch względów jako przyczynek do czasów podługoszkowych na szczególniejsze uwzględnienie: raz że podaje zupełnie nowe wiadomości, znikąd dotychczas nie znane, powtóre że znajdujemy w nim po największej części szczegółowe i wiarogodne daty. Wartość tego rocznika podnosi jeszcze okoliczność, że jest zupełnie oryginalnym; zdarzenia odleglejsze czasowi, w którym Targowski go układał ¹⁾, pisane zapewne z pamięci; podając współczesne wiadomości, miał nasz autor widocznie własne notatki pod ręką, z których owe dokładne zecerpnął daty.

Do najważniejszych miejsc w tym roczniku zaliczamy przedewszystkiem zapiski pod r. 1453. nieznanej pieśni, ułożonej przez magistra Jędrzeja Strzesicha przy sposobności koronacyi królowej Elżbiety; — r. 1481. o zburzeniu Kijowa przez Tatarów i o wznowieniu kijowskiego zamku w roku następnym²⁾; — r. 1485. o poselstwie naszego Jana do papieża Innocentego VIII. i poświęceniu jego na biskupa przemyskiego; wreszcie r. 1490. i 1491. gdzie znajdujemy dokładne dane o napadach Wołoszy i Tatarów częstokroć zupełnie nieznane. Obok zdarzeń, dotyczących polskich dziejów, porusza Targowski także sprawy specyficznie włoskie. Wieczne miasto, odnowione świeżo przez papieża Syxtusa IV musiało zrobić na nim niezwykle wrażenie: dzieł Syxtusa zatem nie omieszkął też zanotować jako godnych

¹⁾ Pisał w roku swej śmierci po 1 stycznia 1492 r. Dowodem tego miejsce w roczniku: Uterque (exercitus) ad pugnam ordinati in festo Circumcisionis Domini (1 stycznia), anno eiusdem 1492. die dominica circa horam vespertorum congressi sunt.

²⁾ Zdarzenie mało znane tylko Latopisiec Litwy (u Daniłowicza str. 262.) notuje napad Tatarów pod Mengli Girejem na Podole

uwagi. W Rzymie znalazł się nasz autor w czasie walki Innocentego VIII. z niektórymi włoskimi państwami, łatwo sobie więc wytłómaczyć, dla czego wyliczenie tych wojen do rocznika jego się dostało.

Anno domini 1386.

5

Gens et natio Lithuanie et Samogithie fidem susceperunt catholicam, cooperante et eficiente hoc duce eorum Jagello dicto, qui ex eodem ducatu Lithuanie in regem Polonie assumptus fuit, cuius voti ut compos fieret, sanctum baptisma cum fratre suo Vitoldo suscepit, in quo primus Vladislaus, alter Alexander, nomina receperunt. Tandem dictum ducatum fidei subiecit katholice et baptisari iussit, in quo quidem ducatu Lithuanie, ut ordo fidei servaretur, episcopatus istos erexit, quos et dotavit, videlicet Vilnensem, Luczensem, Samaythie et Kyoviensem, Urbano papa sexto confirmando.

1408.

(Cometa apparuit et statim post Leodium cecidit 40 m. interfectis; et domini Prutheni contra regem Polonie bellantes superati sunt, occisis 40 milibus ¹⁾)

15

Istud bellum Pruthenicum fuit cum Vladislao rege Polonie et fratre eius Vitoldo duce Lithuanie, ubi fuit strages inefabilis. Hic Vladislaus multa bona in regno Polonie fecit, precipuum tamen est, quod studium universale in civitate Cracoviensi fundavit et dotavit, in quo clarissimi viri in scientia floruerunt. Sed et mali non minus in eodem regno reliquit, precipue quod quandam angariam civitatibus et oppidis mense regalis et monasteriorum, que *podvoda*²⁾ dicitur, imposuit, quo gravamine sic depauperata et attrita sunt, quasi hoste quopiam extraneo vastarentur, presertim propter licenciosum abusum earundem podvodarum, qui crevit cum tempore.

Circa 1409.

(Bohemia vastatur atrociter per Sigismundum et principes Almanie ibidem propter heresim Hussitarum et crux fuit data et predicata contra eos.) Principes tamen Almanie ibidem per Bohemos prostrati in bello fuerunt.

Vladislaus filius Vladislai, rex Polonie et Hungarie cum Turcis insignem conflictum habuit, in quo gloriosus princeps pro Christiana fide pugnans occubuit cum Iuliano cardinali. Hic successerat Alberto in regno Hungarie. Quo tandem in eodem conflictu extincto, successit ei germanus suus Kasimirus in regnum Polonie, receptus per regni primores, et ducatu[m] Lithanie, et coronatus est in regem Polonie, anno

Wiersz 32 regem • regnum w rękop.

¹⁾ Słowa, które dajemy w nawiasach, są wzięte z dzieła *Fasciculus temporum*, przy którym nasz Jan porobił swoje dopiski. ²⁾ Roepel *Gesch. Pol.* I. 314 Lengnich. *Ius Pol.* 125.

domini 1447. In regno autem Hungarie successit ipsi Vladislao Ladislaus filius Alberti ducis Austrie et regis Hungarie et Bohemie ¹⁾.

Anno domini 1453.

Frater Iohannes de Capistrano ordinis Minorum de Observancia venit in Poloniam et stetit in Cracovia, honeste tractatus. Hic fundavit loca ordinis sui primum in Cracovia, tandem et in aliis locis, a quo postea crevit ille ordo et auctus est in regno Polonie. Hic desponsavit Elisabeth filiam Adalberti regis Hungarie et Bohemie regi Kazimiro in uxorem ²⁾, contententibus pro loco et primatu Ioanne de Sprowa archiepiscopo Gnesnensi et regni primate, et Sbigneo de Olesnycza, cardinali ecclesie ¹⁰ [s.] Prisce presbitero, episcopo Cracoviensi. Cuius discordie meminit quidam magister Andreas Strzezich de Cracovia ³⁾ in cantico, quem fecit de eadem coronacione regine dicens de consensu presulum discordancium, vota sua monacho porrigencium: prefatus pater optimus supplet omnia. O insana vesania magne Polonie plus fovet in alium vires exponere, honorem abstrahens huic patrie! Nam in urbe Romana et alibi, ubi ¹⁵ ratione vivitur, archiepiscopi serviunt cardinalibus⁴⁾.

(1464. Calixtus tercius, Pius secundus, Paulus secundus.) Horum trium pontificum temporibus serenissimus dominus Kazimirus rex Polonie cum ordine Cruciferrorum in Prussia bellum habuit, quod tredecim annis duravit. Tandem post multa prelia et conflictus ex utraque parte habitos, ad instanciam domini Pauli pape secundi ²⁰ per media domini Rudolphi episcopi Laventini, cum illis concordiam iniit, et terras, que a regno Polonie defecerant, videlicet Chelmensensem, Michaloviensem, Elbingensem et Pomeranie una cum arce et monarchia eorum Marieburg recepit. Magistrum dicti ordinis in Prussia ad fidelitatem et unionem regno suo cum corporali iuramento subiecit.

25 Anno Domini 1471.

Prima mensis May Machometus imperator Turcarum Constantinopoli mortuus est ⁵⁾, qui multa Christianorum dominia recepit et possedit. Postea inter eius duos filios fit pro imperio discordia et seviunt multa bella in Christianitate. Rex Neapoli-

Wiersz 7 Adalberti • mu być Alberti. — 23 regno • regni w rękop.

¹⁾ W *Fasciculus temporum* przy słowach o Albercie xięciu Austrii: (*Reliquit unum filium paruulum et duas filias*) dodano: *Unam illarum videlicet Elizabeth. Kazimirus rex Polonie duxit in uxorem.* ²⁾ 10. Lutego 1464. ³⁾ Prawdopodobnie ten sam, który w roku 1445 otrzymał stopień bakałarza w Akademii Krakowskiej a w roku 1452 stopień magistra. Muczkowski, *Liber promot.* 36—43. ⁴⁾ Por. Caro *Gesch. Pol.* IX. 463. ⁵⁾ Mahomet II umarł 3 maja 1481. w Małej Azji. Data dnia jest więc u Targowskiego bardzo zbliżona do prawdziwej; co do roku oczywiście jest pomyłką autora.

tanus ... contra summum pontificem Sixtum, et fit inter civitates Italie partisania: nam quedam pontifici, quedam regi predicto pro presidio fuere. Et Mathias rex Hungarie bellum cum Frederico imperatore habuit quod aliquot annis duravit. Anno ^{czerw. 1.} tandem **1485**. Viennam civitatem primariam Austrie vi et gladio recepit in vigilia Corporis Christi. Tandem elapso anno et ultra Novam Civitatem et multa alia castra et oppida in Austria vi et gladio expugnavit et possedit.

Anno domini **1471**. Vladislaus primogenitus domini Kazimiri regis Polonie post mortem Georgii de Podiebrady in regem Bohemie vocatus est et in Praga coronatus.

Eodem anno Kazimirus secundo genitus eiusdem regis Polonie cum valido exercitu Hungariam intravit et duravit [incendium] belli aliquot annis. Nam rex Polonie opem ferens filio Vladislao, Slesiam cum valido et potenti exercitu intravit et Mathiam regem [Hungarie] in Vratislavia opugnavit: tandem ob hyemis stridorem, quem exercitus ferre non potuit, ad propria rediit. Postea per concordiam regnum Bohemie inter Mathiam et Vladislaum divisum est.

(Et anno **1473**. fuit estas feruentissima et siccitas inaudita et in quibusdam terris ignis sub terra succensus usque ad prenam fuit). Et aliis multis annis in diversis partibus mundi siccitas magna, ita ut fluvia ab eterno fluencia exsiccata sunt

(Sixtus quartus **1474**). Iste Sixtus plurima bona fecit, ruinosam reedificando, cetera de novo construendo, uti Roma ipsa modo oculis subicit versus: „Princeps sub Sixto delubris nulla vetustas“. Hic refecit pontes, menia, templa, vias; bellis non caruit: nam primo anno sue coronacionis bellum feliciter gessit contra civitatem Spoletanam, Tudertinam et Ursinam; aliud contra Florentinos, quod duobus annis continuabat; tertium in portis Rome s. Pauli et Sebastiani contra ducem Calabrie, quem repulit, strenuitate Roberti Malateste, tunc capitanei ecclesie; quarto pernicioso se implicaverat, quod fuit inter Venetos et civitatem Ferarie. 25

Anno domini **1475**. Caffa civitas Ianuensis insignis per Turcos capta est et omnes christiani in ea aut capti aut trucidati et omnia castra et oppida illi adiacentia capta sunt per eosdem Turcos.

Anno domini **1481**. Kyovia civitas in confiniis Tartarie per imperatorem eorum exuritur et omnes incole christiani, Rutheni et alie nationes, que ibi multe fuerunt, ^{wrzus. 9.} in captivitatem recepte sunt dominico die in crastino nativitatis Marie ¹).

Sequenti anno reedificatur castrum Kyovie opera et impensis domini Kazimiri regis Polonie et magni ducis Lithuanie.

Wiersz 1 Neapolitanus... brakuje czasownika. — 12 Hungarie tak wypełniam lukę w rękop.

¹) Wiadomość ta nieznaną polskim źródłom

Anno domini 1482. Natum est monstrum in civitate Suevie Ginczen ¹⁾ dicta, puer videlicet sexus feminei habens duo capita in duobus collis, pectus unum, manus quatuor, ventrum unum, pedes quatuor.

Anno domini 1483. Feria quarta post Cinerum, Kazimirus secundo genitus ¹⁰ Kazimiri regis Polonie diem obiit ²⁾. Princeps stupende virtutis et prudencie ac doctrine eximie, quibus multorum populorum corda in sui amorem attraxerat. Sepultus in Vilna in capella, quam pater eodem anno construxerat ³⁾. 10.
11.

Anno domini 1484. Baiasit filius Mameti imperatoris Turcorum cum valido exercitu suorum, adiunctis sibi Transalpinis vulgariter Bassarabis nec non Megligarei ¹⁰ imperatore Tartarorum ultrafossatorum ⁴⁾ intravit Moldaviam et oppressit potencia Stephanum illius vogevodam et recepit Kiliam et Albam vulgariter Byelegrod, quibus incastelatis, rediit ad propria.

(Innocentius VIII.) Iste Innocentius vocabatur Ioannes Baptista, episcopus Melfatensis, vir mitis et benignus et humanitatis eximie; hic electus fuit opera cardinalis ¹⁵ sancti Petri ad Vincula, nam prius electus fuit . . . us ⁵⁾ Venetus, cardinalis sancti Marci: sed postquam noluit consentire quibusdam simoniacis aliquot cardinalium petitionibus, iste Innocentius in nocte electus et in crastino coronatus est

Anno domini 1485. Sequenti anno bellum cum rege Neapolitano et filio suo duce Calabrie habuit, sed et fere tota Italia contra eum conspiravit, demtis Venetis ²⁰ et Ianuensibus, quorum natus fuit.

Apud istum ego Iohannes de Targovisko, episcopus Premisliensis, orator nomine domini Kazimiri regis Polonie cum debito obedientie fui, seviente tunc eadem belli turbatione, et ibidem in episcopum consecratus.

Stephanus vogeвода Moldavie in opido Colomia omagium fecit Kazimiro Polonie ²⁵ [regi], et ab eo super terram Moldavie investituram recepit feria quarta post ^{14.} ^{14.} nativitatem Marie.

Anno domini 1486. Maximilianus filius Friderici imperatoris, dux Burgundie, in regem Romanorum eligitur ad vota patris, tandem post annum a suis capitur, videlicet civibus Bruk[ensibus], et postea per principes Almanie liberatus per obsidionem civitatis factam.

Wiersz 13 Melfatensis, ma być Melfitensis.

¹⁾ Nie wiemy, co to za miejscowość. ²⁾ Miechowita *Chronic. reg. Pol.* pag. 345: *Anno domini 1483, die Jouis in crastino cinerum (13 Lutego) dux Kazimirus, secundogenitus Kazimiri regis Poloniae... interiit.* ³⁾ Nowy szczegół

o wybudowaniu kaplicy w Wilnie r. 1483 przez Kazimierza. ⁴⁾ t. j. perekopskich.

⁵⁾ Przed *us* luka w rękopiśmie, której zapisać nie umiemy.

Anno domini **1487**. Illustrissimus princeps dominus Ioannes Albertus regis ^{wzrost.} Polonie natus conflictum habuit cum Tartaris sabbatho in festo nativitatis Marie in Podolia, in loco, qui dicitur Campesterino, quos superavit, occisis quinque millibus. Et hec fuerunt primitie militie et strenuitatis illius.

Anno Christi **1490**. sexta Aprilis, que erat feria tertia post dominicam Palmarum ⁵ '), moritur Mathias rex Hungarie in Vienna civitate Austrie. Princeps excellentissimus et priscis viris, qui magnum nomen habuere, equiparandus, in armis strenuus et in re domestica hospitalis: ut Buda, caput Hungarie, et Vienna, quam gladio obtinuit, oculis subicit. Timore tamen plus quam amore apud suos regnavit, eo forte quod sic et non aliter apud Hungaros regnandum est. Regnavit in Hungaria annis ¹⁰ XXX tribus, titulum Bohemie regni habuit annis viginti duobus, subegerat enim potestati et ditioni sue Moraviam, Slesiam et Luzatiam. Tandem post mortem eius sequuntur in Hungaria haut parve tribulationes, nam primores regni indicto in Buda conventu pro rege futuro eligendo scissi sunt. Certi ex primoribus et quidem primi vocaverunt Vladislaum regem Bohemie, filium Kazimiri regis Polonie. Comunitas ¹⁵ vero nobilium et civitatum vocavit Iohannem Albertum, alium filium regis Polonie, germanum Vladislai. Itaque in Hungariam uterque cum valido exercitu intravit et ut fert mundi conditio, favit fortuna Vladislao et in regem Hungarie coronatus est, eo quod in manibus primorum regni corona fuit. Albertus autem a Buda retrocessit et in ulcionem ignominie sibi facte, multas partes regni Hungarie gladio vastavit ²⁰ Tandem Caschoviam opugnavit et suburbana eius incendit. Cui dum Vladislaus opem ferre conatus est et congregaretur utriusque exercitus, memor Iohannes Albertus virtutis et honestatis generis sui, eligit potius regno et iure sibi competente in eodem per concordiam cedere, quam cum germano cruenta manu cupiditate regni pugnare. Vladislaus tamen pro contentacione illius certos ducatus ei in Slesia assignavit. Sed ²⁵ et Maximilianus, Frederici imperatoris natus, rex Romanorum, vigore quarundam inscriptionum, patri suo per primores regni Hungarie factarum, recuperatis primum civitatibus et castris, que Mathias patri suo vi et gladio ademerat, ipsum regnum Hungarie ambiebat et contendentibus fratribus Hungariam potenter intravit et Albam Regalem, ubi Reges coronantur, opugnavit: qua expugnata spoliavit ecclesias et se- ³⁰ pulcra regum. Tandem incastellato loco rediit in patriam anno mundi 6691. anno Christi **1490**. Postea Vladislaus misso exercitu recuperavit castrum et civitatem. Tandem, dum hec fiunt, et federa Alberto ante Caschoviam conclusa non implerentur, Albertus denuo bellum instauravit et revocatis gentibus, que ab eo post fedus cum

1) Jak najlepszy dowód oryginalności tego rocznika mogą posłużyć daty, które się często o jeden dzień od prawdziwych różnią. Król Maciej umarł 5 kwietnia 1490.

fratre initum in Poloniam discesserant, atrociore quam prius hostilitate regnum Hungarie aggressus, gladio et igne in multis locis illud vastavit. Quod primores regni Hungarie haut ferre potentes numerosum exercitum contra illum congregaverunt. Qui gentes Alberti insecuti sunt usque ante Aperies ¹⁾ civitatem. Tandem uterque ad pugnam ordinati in festo circumcisionis Domini anno eiusdem 1492. die dominica ^{stycz. 1} circa horam vesperorum congressi sunt: in quo conflictu Albertus gessit officium magis strenui militis quam imperatoris: quia tamen impar erat viribus in eadem pugna superatus est.

Quidam Mucha de Valachia multitudine congregata brevi tempore prope novem milia exercitu agrestium hominum intravit Russiam ea parte, ubi Snyatyn iacet, quod expugnavit et dirupit. Tandem invadit opida et villas multas, cetera dicioni sue subegit usque ad Haliciam et travertit flumen Nyester versus Rohatinum, ubi prostratus est per Nicolaum de Chodecz castellanum Leopoliensem ²⁾ divina ope potius quam humana ita, quod fere omnes sui interfecti sunt; alii in eodem fluvio submersi, Mucha solus vix aufugit.

Eodem anno et sequenti Tartari intrant Russiam circa festum nativitatis Christi, quam horribiliter vastant usque ad opida Lubomla et Woyslawycze, tandem cum redeunt ad propria, ibidem Nicolaus castellanus Leopoliensis consequutus est eos cum exercitu haut multo, sponte ad eum ex domibus confluyente, et post Zaslav feria tertia in die conversionis Pauli ³⁾ cum eis conflictum habuit et ope divina adiutus eos vincit, et predam universam cum captivis liberavit. In quo conflictu gloriosus juvenis sagita in ore vulneratus post multos dies tandem Leopoli obiit.

Anno domini 1491. quidam latro de Valachia, cui nomen Andreas, cognomen Barulus, suggestione Stefani prefecti Moldavie imperatorem Turcorum Bassaitem adiit, coram quo finxit se fore consanguineum Kazimiri regis Polonie, et conquestus est, quod Kazimirus teneret in Russia vi patrimonium eius, petens opem a Turco et offerens se ei in servitutem, si cum presidio patrimonium recuperaret. Cui petitioni Turcus annuit et aliquod milia hominum cum eo in Russiam seu Podoliam misit, cum quibus ille veniens, dum vadum exercitui inconsulte per flumen quereretur, per

Wiersz 24 Barulus» Wyraz ten tak niewyraźnie pisany, że można także czytać: Baculus.

¹⁾ *Eperies* t. j. Preszów. ²⁾ Ten Mikołaj z Chodecza, kasztelan krakowski; nie zachodzi w znanych nam dotąd dyplomatach. Według Targowiskiego zginął on 25 stycznia 1491 r. ³⁾ 25 stycznia, W źródłach polskich nie ma w ogóle nigdzie tak

szczegółowych danych, dotyczących napadu Muchy i Tatarów w latach 1490 i 1491. ⁴⁾ Wiadomości tej nie zna ani Miechowita, ani Wapowski, milczą też wszystkie ruskie kroniki.

familiares Michaelis de Buczacz captivatus est. Turei videntes eum perditum. recepta preda magna hominum et iumentorum ad propria redierunt. Circa festum Katherine hec acta sunt.

SPOMINKI KRAKOWSKIE.

Przy kronice Gala tak w kodexie ordynackim Zamojskich jako i Sędziwoja wpisywano dorywczo pojedyncze zdarzenia w miarę jak się tu i owdzie miejsce białe nawinęło. Niektóre z nich znajdują się dosłownie tak w kodexie jednym jak drugim, inne są tylko w jednym z nich, a wszystkie odnoszą się do wieku XV, w którym były kreślone i dotyczą w najważniejszej swej części wypadków krakowskich. Podaję tu je razem w chronologicznym następstwie wydzieliwszy tylko z pomiędzy nich wiadomości o rodzinie Łaskich, które poniekąd osobną dla siebie całość stanowią i niżej podane będą pod właściwym nadpisem.

Hpr.
15. Anno domini **1410** die divisionis Apostolorum in campo Grunwald rex Wladislaus cum Cruciferis conflictum inierunt, ubi deo et beatis Adalberto et Stanislao pontificibus et martiribus eidem suffragantibus tanta fuit in ipsos cede debachatus, ut multa millia de ipsis prostravit.

Maj.
25. Anno domini **1434** in die sancti Urbani feria secunda ante festum corporis Christi mortuus est ¹⁾ rex Polonie Wladislaus in Grodek Russie. Post quem filius suus senior Wladislaus coronatus est eodem anno in die sancti Iacobi apostoli die 10 **lipc.**
25. dominica. Idem rex fuit Litwanus ²⁾.

Anno ³⁾ domini **1437** incepit tantum scisma in sancta ecclesia, ita ut pater tenebat cum Eugenio et filius cum Felice papa, alii cum sacro concilio Basiliensi, Anno ⁴⁾ domini **1437** factum est gravissimum scisma in sacro concilio Basiliensi. Et Eugenius de papatu depositus per idem concilium, quod elegit Felicem 15

¹⁾ umarł d. 31 maja ob. Caro, *Gesch. vom Polen* IV 89. ²⁾ W tem miejscu w kod. II dodano trochę niżej pismem drobnem drugiej ręki te słowa: *MCCCCXXXVII (sic) feria sexta post festum nativitatis beate Marie Albertus Jastrambyecz archiepiscopus Gnesnensis intronisavit.* ³⁾ karta 54 rękopismu. ⁴⁾ karta 89 rękop.

alii neutrales. Et duravit ultra 10 annos papam, quibus longis temporibus error abhominabilis error in ecclesia sancta Dei. lamentabilis stetit, quasi ad annos domini 1450.

Anno domini 1439 Ungari vocaverunt regem Polonie Wladislaum, filium Vladislai regis alias Iahelka dictum de Lithuania supremum principem, quem maior pars Ungarorum ungens in regem sibi, sequenti anno coronacionis sue expederunt se cum eo contra impiissimos Torkos, ubi gloriosissimum obtinuerat triumphum, subiciens gladio multos districtus Ungarie prius per Turcos occupatos videlicet iniuste.

Postea elapso anno contra iuramenta et federa pacis dispensata per Iulianum cardinalem cum eodem pergens ipsis Turcis cum Sarracenis et infinitis Tartharis contra eum congregatis est lamentabiliter per eosdem prostratus cum Ungaris et certis Polonis. Altera autem pars Ungarorum, que non recepit Vladislaum regem Polonie, coronavit in regem eodem tempore filium ducis Austrie, puerum in cunabulis, qui dux fuit tunc electus in regem Romanorum et dicto tempore annorum incarnationis mortuus. Qui duo dicti simul successerunt sibi contrarii

Anno ¹⁾ domini 1454 orta est sedicio inter nobiles terrigenas et cives Prussye et Cruciferos, quos abiecerunt a suo dominatu et accesserunt ad dominum regem Polonie Kazimirum.

Anno domini 1461 feria 5 post festum conceptionis beate Marie virginis in ^{Sierp. 20.} convencione Korczin domino Kazimiro rege presente et palatino de Pylcza Cracoviensi, Luka de Gorka Poznaniensi, Stanislao Ostrog Kalisiensi, Derslao de Rithwyani Sandomiriensi, Sandiuogio de Lanszenicza Syradiensi, Petro de Opporow Lauciciensi palatinis, Petro Skora Kalisiensi castellano et multis aliis regni proceribus fuit iudicium crudelissimum et iniquum inter Io(hannem) de Tanczin castellanum Cracoviensem et Ioannem filium olim Andree Tanczinski occisi per rumorem eodem anno infra octavas visitacionis beate Marie, et cives Cracovienses, qui citati ad eandem ^{hipc. 2-9} dietam non comparuerunt, sed miserunt nuncium dictum Oraczewski, qui petebat dominum regem ex parte civium, ut ipsis iura et privilegia teneret, in quibus continetur, quod ipsi cives non debent alibi respondere, nisi in castro Cracoviensi. Et non obstante huiusmodi allegacione privilegiorum, condemnati fuerunt ipsi cives in mille sex marcis propter non comparicionem. Demum citati ad feriam secundam peremptorie iterum non comparuerunt cives, sed nuncius eorum excusabat eos per ipsorum privilegia ut prius. Et iudices palat(ini) condemnauerunt cives Cracovienses in octuaginta milibus marcis — pene vallate per rapinam — et in quinquaginta quatuor

¹⁾ Odtąd do końca pismo drobniejsze drugiej ręki.

capitibus; deinceps in castro Cracoviensi finitum est ipsum iniustum iudicium. Sicque sex consules, cives maiores sunt plexi capitibus, et tres alii consules captivi ducti in Tanczyn castrum eiusdem Io(hannis) Tanczinski

SPOMINKI KAZIMIERSKIE.

Znajdują się w kodexie papierowym Jana hr. Dziatłyńskiego w 8 drobno na str. 322 ręką z XV wieku spisane. Zawiera ten kodex głównie pomniki prawodawstwa polskiego.

Anno domini **1422** Albertus de Lubnieza episcopus Poznaniensis excluso domino Petro Wysch de ecclesia Cracoviensi, ad eandem ecclesiam Cracoviensem translatus est. Cui successit dominus Sbigneus de Oleschnyeza. Qui tandem anno domini **1449** per dominum Nicolaum papam cardinalis presbyter ecclesie sancte Prisce creatus est. Qui moritur anno domini **1455** prima Aprilis. Prefatus vero Albertus ad ecclesiam Gneznensem transfertur anno domini **1423** et moritur **1436** secunda mensis Septembris ¹⁾. 10

maj.
26.

Anno domini **1434** dominus Wladislaus Iagello mortuus est feria III post Trinitatem ²⁾.

Anno domini **1431** bellum in Luczko.

list
1.

Item anno domini **1424** domino regi Wladislao Iagello natus est filius Wladislaus circa festum omnium sanctorum. Et tandem viguit pestis valida in toto regno 15 Polonie et in aliis regnis.

caer.
5.

Item anno domini **1443** feria quarta proxima ante pentecosten in regno Polonie mota est terra et testudo ad sanctam Katerinam in Kazimiria cecidit ³⁾.

styca.
13

Item anno domini **1473** in octava epiphanie feria quinta ⁴⁾ Ungari Smigrod

¹⁾ *die solis 2 mensis Decembris* mówi dawny katalog biskupów krakowski. w rękop. bibl. Ossolińskich nr. 619 kart, 28. Należy jednak uwzględnić, że 2 dzień tak września jako też grudnia przypada na niedzielę, *dies solis*. ²⁾ według Długosza hist. XI 651 umarł 31 maja. ³⁾ Ambroży Grabowski: Kraków i jego okolice. Kraków 1866 str. 187 i dalsze. ⁴⁾ ma być *feria quarta*

possederunt. Sabbato spoliaverunt Iasyel, et feria secunda expugnaverunt Crosno ¹⁾), ^{stycz.} 16, 18. immediate sequenti Pylzno, Brzostek, Colaczicze et multa alia dampna fecerunt.

Anno domini 1473 magna siccitas.

SPOMINKI BOCHNIĘSKIE.

Opracował Stanisław Lukas.

„Znajdują się na ostatniej stronicy kazań w XV wieku pisanych przez Jana Fr. z Bochni tamiejszego kapelana. Dał on im wiele obiecujący nadpis, dobierał i karminu i czernidła a zapisał po części z mylną datą tylko parę zdarzeń, których był świadkiem, mieszcząc już nieco i po brzegach, bo mu papieru nie stawało. Parę poprawek tejże ręki dodanych do textu wcześniejszego nawiasami odznaczam“

Tak znalazły się spominki te opisane w papierach pozostałych po ś. p. Bielowskim; od siebie tylko podajemy, że karta ta jest własnością Zakładu nar. im. Ossolińskich i znajduje się w zbiorze rękopismów pod l. 2017.

Cronica de regibus nostris Polonie. Anno domini 1423 feria quarta in ^{paźdz.} 31. 1424. vigilia omnium sanctorum natus est regulus nomine Wladislaus in castro Cracoviensi 5 per regem Wladislaum alias Yagalo Lythuanum et reginam Zophia[m]. Postea natus est eis alter filius nomine Cazimirus magnus dux Lythuanie. Itaque ex hiis duobus regulis unus, scilicet Wladislaus fuit rex Polonie et Ungarie; alter scilicet Cazimirus fuit magnus dux Lythwanie et Russie post mortem patris; postea fuit rex Polonie, ut hic invenies ²⁾).

¹⁾ Samo Krosno obroniło się, przedmieścia tylko zostały popalone. Obacz rocznik Krośnieński. ²⁾ *postea—invenies* pisarz później dodał, przekreśliwszy pierwotne wyrazy *ut infra invenies*. Według świadectw kalendarza krakowskiego (Bielowski: Monumenta. t. II, 935.), dopełnienia szamotulskiego (tamże, 870) i Długosza (wyd. lipskie, t. I, 483) urodził się Władysław najstarszy syn Jagiełły 31 paździer. r. 1424. — Caro: *Geschichte Polens*, 3. Theil, 588. — W. r. 1423 *vigilia omnium Sanctorum* przypada na niedzielę, a nie na środę, jak chce rocznikarz; w r. 1424 na wtorek, więc mylnie podaje Długosz środę.

O drugim synu Jagiełły Kazimierzu nie wie nic nasz rocznikarz. Urodził on się według Długosza (tamże 493) 16 maja 1426 r., umarł jednak już następnego roku

Anno domini 1444 dum conflictum habuit serenissimus princeps et dominus, dominus Wladislaus, pius et humilis atque devotus rex Polonie et Ungarie ceterarumque terrarum, cum Soldano magno et cum Thurcis, ex quibus quidem Turcis multi a Polonis et Ungaris et (Bohemis et) Raciis gladio prosternuntur¹⁾; noster autem rex Polonie et Ungarie Wladislaus a suis regnicolis per biennium (cum dimidio) expectatur, eique²⁾ mors et vita dubitatur et in colloquiis per suos dominos ibidem (in bello) mortuus narratur, et alter rex eligendus in colloquio Pyotrcowyensi insinuat, Boleslaus videlicet Warszowiensis, dux Mazowie; sed coronacio eius per serenissimum Kazimirum magnum ducem Lythwanie prorogatur et differtur. Et in colloquio generali Parczowiensis³⁾ prefatus dux magnus Lythwanië Cazimirus nomine, frater prenominati regis Wladislai, Polonie et Ungarie regis, per dominos Polonos in regem Polonie coronandus eligitur (ad festum sancti Iohannis baptiste, quod factum est, vide superius anno etc.)⁴⁾.

Eodem anno Poznania exusta est in presencia regis⁵⁾.

czar.
25.

Anno domini 1447 dominico die in crastino sancti Iohannis baptiste in cathedrali ecclesia castri Cracoviensis coronatus et consecratus est in regem Polonie serenissimus princeps et dominus Cazimirus Dei gracia rex Polonie magnusque dux Lythwanie in XX annis vel paulo minus existens⁶⁾. Qui quidem dominus Cazimirus fuit heres et regulus, filius antiqui Wladislay Yagalo eciam regis Polonie, qui obiit in Russia in opido Grodek, in festo Petronelle, ultima die mensis Maii, anno domini 1435⁷⁾. Huic successit in regno filius eius Wladislaus rex Polonie et Ungarie, qui

maj.
31.

1427, 2 marca (tamże, 497.) *circa carnisprivium* w dopełnieniu szamotulskim (Bielowski, t. II 871), ale nie 1426, tylko 1427 r., na co i dowodów nie trzeba. Zobacz Kalendarz krakowski (Bielowski t. II, 915.)

Trzeci syn, również Kazimierz imieniem późniejszy w. książę litewski i król polski urodził się podł. Kalend. krak. (tamże, 938) 30 Listopada 1427 r. podł. Długosza (wyd. lipskie, t. I, 449) 29 listopada. Caro, t. 3. str. 595 podaje 28 listopada.

¹⁾ Następne słowa: *una cum eorum Soldano imperatore*, przekreślone. ²⁾ *Recte: eiusque*.

³⁾ O zjeździe piotrkowskim i parczowskim, o wyborze Bolesława mazowieckiego i t. p. zobacz Długosza, t. II, str. 19 i nst, 22 i nst. Rocznikarz nasz umieścił to wszystko mylnie pod r. 1444, chociaż wspomina, że Polacy 2½ roku czekali na Władysława.

⁵⁾ Pożar Poznania miał podług Dług. (t II, 29) miejsce w r. 1447, a to po przybyciu Kazimierza do Poznania, więc między 24 lipca t. r. (kiedy król był jeszcze w Kaliszu) a 23 sierpnia t. r. (kiedy król przybył do Piotrkowa). Ostatnią datę nie całkiem dobrze podaje Długosz, gdyż *vigilia s. Bartholomei* przypada nie na czwartek lecz środę.

⁶⁾ Tak samo Długosz, t. II, 27. Podług Kalendarza krak. odbyła się koronacja w dzień poprzedni 24 czerwca (Bielowski. t. II, 924.) ⁷⁾ Władysław Jagiełło umarł, jak wiadomo, 31 maja 1434 r. (Długosz, t. I, 561.)

coronatus fuit ad festum Iacobi in castro Cracoviensi ¹⁾. Postea in brevi in regem ^{Lipe 25.} Ungarie electus, ungitur et in Byalogrod coronatur, qui in conflictu Turcorum perditur et nescitur, quomodo vitam terminavit. Huic tunc primo successit frater eius predictus Cazimirus magnus dux Lythuanie Rusieque, qui ut supradixi coronatus et 5 consecratus et unctus est in regem Polonie ad festum Iohannis baptiste per reverendissimos in Christo patres, dominos: Vincencium archiepiscopum Gneznensem et Sbigneum Dei gracia episcopum Cracoviensem, Andream Dei gracia episcopum Poznaniensem, Wladislaum Dei gracia episcopum Cuyaviensem, Paulum Gyzyczsky episcopum Plocensem, Iohannem Odrowansch de Sprowa archiepiscopum Leopoliensem, Pan- 10 lum Dei gracia episcopum Camenecensem, et ego fui feria II, quando per circulum equitavit. ²⁾

Anno domini 1447 Bochnya exarsit et est exusta per ignem in nocte post festum Egidii (post scolam platea circuli leprosorum et rosea III. ³⁾); a fabro ignis exi- ^{wrsz 1.} vit de camino in acie, ubi Hannus fuit ⁴⁾).

SPOMINKI PILZNIENSKIE.

Znajdują się w jednym tomie dawnych Aktów pilźnieńskich spisane na pierwszej karcie pergaminowej, tudzież na dalszej papierowej i na okładce naklejonej pod spodem deski. Pisał je notaryusz pilźnieński, ⁵⁾ jak to widać z przedmowy, a ciągnął dalej zapewne jego następca. Pismo jest różnych rąk z wieku XV i XVI

¹⁾ Co do koronacyi Władysława III na króla polskiego zob. Kalendarz krak. (tamże 926), rocznik miechowski (Biel., t. II, 896.) Dług. (t. I, str. 665—8.) ²⁾ *per circulum scil. civitatis Cracoviensis*. Por. Dług. t. II, 28. ³⁾ Słowa „post — III“ później dopisano na wolnem miejscu ostatniego wiersza i na marginesie; umieściliśmy je tam, gdzie według sensu należą. Przed III stoi w ręk. jeszcze *tres*. *Rosea* są zdaje się garbarnie. ⁴⁾ Jedyna to drobna wiadomość, w której rocznikarz nasz podaje coś więcej nad to, co dotychczas wiedziano. (Długosz (t. II, 32) pisze pod r. 1447 tylko: *Asserunt et anno eodem Bochnyam, Xzyast, Siradium, sed in aliqua sui parte arsisse.*)

⁵⁾ W roku 1450 był notaryuszem miejskim w Pilźnie Jan z Kazimierza syn Jana Rybaka, zaś w roku 1477 był nim Wawrzyniec ze Stężyicy, bukalarz nauk wyzwolonych; to wyczytuję na luźnych kartach pergaminowego kodeksu praw magdeburskich, który posiadam. Był też około roku 1470 notaryuszem pilźnieńskim Stanisław Venatek. Tacy to ludzie zostawiali ślad podobnymi jak te spominkami, że im nauka i dzieje czyste nie były obojętne.

a zdarzenia następują po sobie nie w chronologicznym porządku, lecz rozmaicie po brzegach i w środku kolumn rozrzucone. Podaję tu je według dawności pisma i późniejsze w końcu umieszczam. Wspomniane akta pilźnieńskie są własnością biblioteki Ossolińskich, w której umieszczone są pod l. 2009.

Cum opus sapientis intelligam presagire futura preser[ti]m²⁾, reminiscique futurorum, quorum primum arduum non nisi c[ogita]tione et acri divinoque, ut fere dicam, ingenio prenoscitur, [inde] in obtuitu hominum manifesto cognoscitur, reliquum in re[cordacione] eorum, que facta sunt, tenaci, quantum imbecilles humane nat[ur]e sunt, completur, non tamen integro; fluxa enim et caduca est in [omnibus] memoria⁵ infirmaque singula ad plenum diu memorari; cum et[enim] corpora nostra mortalitati debentur subiectaque sunt et nisi solers natura literarum ingenium contulisset, quibus queque dicantur eternitati, aboleri singula cum homine simul necesse fieret, animadvertensque eam familiarem cupidinem insertamque a natura, preterita, que mortalibus aliquando contingere, in mentem revocare, que modo nullo nisi literarum¹⁰ monumentis, que edacitatem temporis non perhorrescunt, sole enim vivide sunt, expertes mortalitatis, ea ductus ratione nolui eam curam fugere, ut illa, que tempore meo digna memoratu facta contingere, literis non commendarem, ut reliquis, qui hoc officium notariatus subiierint, eam voluntatem pariam, ut ad hec mea cruda illetaue sua adiungant, ut posteris status rei civilis condicioque casusque, qui persepe accidere¹⁵ pateant, ut exiude respublica civitatis nostre Pylzna exaugeatur et casibus insecundis exviare sciatur, qui plurimi nescio quo omine malo civitatem turbavere. Dii eam pestem auferant, leciiorique fato regant augeantque bonum civile, fortunasque dent pinguiore et decus omnibus civibus.

[Anno do]mini 1486 Stephanus palatiqu Moldavie omagium serenissimo [do-²⁰mi]no et domino Kazimiro regi Polonie, domino nostro [glori]osissimo fecit in civitate Kyli³⁾ regibusque regni [Polon]ie in perpetuum dicionem et obedienciam promisit [ac iu]reiurando firmavit; tesseras armaque cum hastis... [in si]gnum subdicionis fractis, que in thesaurum regium [in m]onimentum servitutis Moldavie regno Polonie recepta [et s]ervata sunt.

Int.
8.

Exustio⁴⁾ Pilzne per Ungaros Raki 1474, in vigilia purificationis Marie, feria⁵⁾ tertia⁵⁾.

³⁾ Karta pergaminowa, na której te zapiski się znajdują, jest uszkodzona; uzupełnienia nasze podajemy w nawiasach []. ²⁾ zamiast *Kołomyja*. ³⁾ Pismo drugie jęki. ⁴⁾ Porównaj rocznik Krośnieński pod tymże rokiem tudzież spominki Kazimierskie pod r. 1473.

[Anno domini] 1488 post mortem [Rz]eszowsky episcopi Cracoviensis Federicus dei gracia ultimus natus regis [in] episcopatum est electus et confirmatus Cracoviensem.

[Iacobus ¹⁾] de Da]mbno castellanus et capitaneus Cracoviensis anno domini ^{sty. z.} 14[90] ^{15.} feria sexta ante Priscam in magno Opathow de vita discessit. Tempore, quo in civitate convencio celebrata fuit in cenobio fratrum minorum dom... ubart., ubi sedens expressus dominus appoplexia tactus innaturali morte sublatus est Tandem in Mogila ad sepeliendum ductus.

[Anno do]mini 1492 in octava corporis Christi ²⁾ feria quinta, hora post ortum ^{czep.} solis ^{28.} tertia vel quasi, paciens et gloriosus princeps Kazimirus rex Polonie in Grodna Lithvanie profluvio ventris mortem obiit, sepultus Cracovie. Hic venacionis studiosus et affectuosus fuit adeo, ut curis nullis pepercit et lassitudini, huic ingenito amori tantum indulgens, ut persepe respublica negligeretur.

Anno domini 1493, quo Saturnus cum luna, licet Iove perperditus extitit domi-
15 nus, fuit tanta humiditas in estate, ut fluvius Wislok IX vehementer inundavit ita, quod non modicum dampnum in frugibus et in pratis fecit, quod vix ab annis multis auditum erat.

Anno domini 1497 feria quinta ante omnium sanctorum serenissimus rex Polo-
nie Ioannes Albertus cum magna multitudine populi sui penes silvam faginam alias
20 Bucowiny per Stephanum Valachie palatinum, acceptis inter se pactis, fraudulenter prostratus est, ubi quamplurimi nobiles, notabiles et generosiores ex nostris tum occisi tum capti erant.

Anno domini 1489 Mathias rex Hungarie ex Ianussio eiusdem regni palatino
ortus, in Vienna civitate Austrie mortem obiit. Specimen peculiare martis, tempore
25 enim regnatus sui Moravos perdomuit ducesque Slesie regno quoque Pannonico adiunxit, Austriamque fere totam, Carinthiam intra montes ad Lacium penetrando iacentem, bello duro vastavit atquisivitque gladio.

De ereccione cannalium aquaticorum. [Quum] laude a posteris non negligantur, qui de republica aliquid meruerint, [bonum] et honestum ipsius promovendo exau-
30 gendoque, duxi dignum annotatione [esse] ereccionem cannalium aquaticorum, de quibus civitas et emolumenta plurima et [sua]m necessitatem plurimam defendat habebitque civiumque incolumior usus erit; fatalenta enim et pene pestifera aqua non modicas malas valetudines hominibus pariebat, quod malum iam penitus auffer-

¹⁾ O Jakubie z Dębna czyli Dębińskim herbu Rawicz, kasztelanie krakowskim zobacz Niesieckiego. (II 22, wyd. lipskie.) ²⁾ Ascensionis dodano na górze ręką późniejszą.

retur. Talia enim corpora nostra fieri necesse est, qualibus nutriuntur. Aër enim primum et aqua, si clemencia sint et salubria, corpora clementata incolumia reddunt. Nominibus igitur propriis consules residentes eo tempore, quo edificata sunt, et quorum ingenio inventum est commodum hoc et fere donum non mediocre, describentur, ut posteris addam hunc stimulum calcarque, ut reipublice inservire et de ea mereri solliciti fiant, beatamque rempublicam reddant. Beatas enim respublicas gravis Plato esse dixit, si eorum rectores philosophos esse contingeret.

Anno igitur a natali christiano **1487** sub consulibus Nicolao Szobyen, Iohanne Gzella, Nikel pellifice, Nicolao Venath, Stanislao Gnyasdosz residentibus, aquatica cannalia in civitate Pylzna per Stephanum Sclauum edificata sunt ¹⁾. 10

Circa finem anni **1490** et principium et reversionem **1491** hyems intensi frigoris fuit tantumque nivosa, ut nix in planis campis profunda trium ulnarum fuit. In montibus autem et silvis alcior. Quo continuo casu nivis vero Valachi cum pecoribus obvallati periere in montibus aprique silvatici in gregem cumulati e silvis in villas et nivis mersione et inediis affluebant, necabanturque intra sepum vincula, dorcarumque multitudo nivibus pressa periit. 15

Eodem anno Ioannes Albertus terciogenitus Kazimiri regis Polonie pro regno Ungarie conflictum habuit.

^{wrześ.}
^{22.} Item anno domini **1492** die sancti Mauricii idem Ioannes Albertus prefatus supra in regem Polonie est coronatus ²⁾. 20

Anno domini **1482** pestis furiosa fuit, que in estate propter fervorem aëris et laxitatem corporum contagione sua plurimos morti dedit ³⁾

Conflictus magnus Prussie.

Ense Pollonorum cecidit gens Pruthenorum

^{lipe.}
^{15.} Feria tertia pro festo sanctorum divisionis apostolorum Anno domini **1410**. 25

^{wrześ.}
^{3.} Anno domini **1514** in die nativitatis sacratissime virginis Marie serenissimus rex Sigismundus regni Polonie superbum illum Moskum in multitudine sui populi, puta centum viginti millium bene armatorum confidentem, viginti milibus militum Pololorum bene armatorum, quorum septem decim centa percussi in loco, XXX mi-

¹⁾ Jako uzupełnienie do tego służyć może następujący zapisek społeczny na pierwszej karcie kodexu pergaminowego, zawierającego prawo magdeburskie pilźnieńskie. *Item anno domini 1488 feria quarta, proxima ante festum Stanislai* (Maja 7) *aquam miserunt in cista nova sub dominis proconsule et consulibus, videlicet: Nicolao Organista, Toma Tunel, Nicolao Vanat, Iohanne Jodłowski, Nicolao Sobyeyn, Nicolao Crzychna.*

²⁾ Według Wapowskiego dnia 27 Września. ³⁾ To co odtąd następuje pisane jest ręką z wieku XVI.

lia Moskorum prostraverunt et eosdem fugando totaliter delerunt. Unos tubicines quingentos habuerunt.

Conflictus Luczensis **1434.**

Choyniczka bellum **1454.**

5 Bellum Szlesie **1474.**

Moldavie bellum **1497.**

Moskorum bellum **1514.**

Ludovicus rex Ungarie interemptus anno domini **1526.**

10 Ioannes rex Ungarie pulsus per Ferdinandum ad regnum Polonie venit ante dominicam Reminiscere anno domini **1528.** marc.
8.

Coronacio serenissimi regis Polonie Sigismundi Augusti anno domini **1530.**

Infelicissimus casus, alias exustio civitatis Pilzno evenit feria quinta ante Iu- marc.
19.
dica proxima anno domini **1534** noctis hora fere quarta.

15 Anno domini **1540** Ioannes rex Hungarie dictus Sthephanowycz tellure clausus est.

Anno domini **1548** prima mensis Aprilis serenissimus ac excellentissimus princeps et dominus, dominus Sigismundus primus rex Polonie clausit extremam diem vite sue hora XIII in arce Cracoviensi.

Sigismundus Augustus rex Polonie.

ROCZNIK KROŚNIEŃSKI.

Początek tylko tego rocznika w pierwszych latach XVI wieku przez rajcę krośnińskiego, jak się zdaje, pisany znalazł się między aktami krośnińskimi. Otrzymałem go do użytku od Dr. Xawerego Liske, który też pierwszy zrobił z niego użycie w Aktach ziemskich i grodzkich III, str. 211—212.

20 In nomine domini amen. Quoniam omnia, que in tempore fiunt, una cum tempore e hominum memoria evanescunt, nisi literarum monumentis fulcita fuerint, proinde ut ante actorum vivax sit apud posteros memoria nullaue aetas ea sit abrogatura, optimum factum putavimus, si nonnulla huius negotii, domi forisve acta, huic libro insererentur, ac maxime omnium, quibus cladibus civitas hec olim obnoxia
25 extiterit.

Anno a Christo nato **1427** civitas Crossna a terrigenis incensa, in cineres abiit.
 kwiet. 7. Primum patrie malum; actum feria secunda post Iudica, horis pomeridianis.

1456 iterum exusta est, succensa, ubi nunc sunt maccella, e regione domus
 maj. 54. Mathei Groschadell. Actum feria secunda tempore medie noctis, noctis precedentis
 post festum s. Trinitatis.

1474 Raczi ¹⁾ cum Ungaris feria secunda in die sancti Anthonii fuerunt ante
 styck. 17. Crosnam, parumque abfuit, quin clanculariis insidiis civitatem adorti, eandem hostes
 cepissent, nisi superioris porte excubitor lignum, quo ponticulus (alias dy czugbrücke)
 deprimebatur, excussisset. Post cum e pixidibus manualibus ac uncatis globi eiacu-
 larentur, hostes ira perciti eo furoris perducebantur, ut omnes pene suburbii domos 10
 igni combusserint una cum hospitali ac eiusdem ecclesia, que a quodam Ungaro
 nomine Tarczy Thomasch succensa fuerat. Qui tandem resipiens ac errati penitudine
 ductus, quod pauperes hospitalis incolas tantis calamitatibus affecisset, animo fortassis
 suo repetens, ut nullum bonum irremuneratum esse, sic nullum malum inultum
 impunitumque, ducentos²⁾ in auro ducatos, damni utcumque resarciendi gracia consu- 15
 libus, antecessoribus nostris dedit. Res in viridi registro acticata suo loco reperitur.

1482. Pestis magna Crosnae viguit ita, ut uno die octuaginta morerentur, ma-
 lum eo levius tollerandum, quod cum toto regno ac aliis provinciis haberet commune,
 iuxta illud vulgatissimum: Gaudium est miseris socios habere poenarum.

1498. Scytharum seu Tartharorum gens furax potius quam militaris, totam 20
 Russiam ad Pylszno usque ferro ignique vastarunt. Qui tandem opimis spoliis
 onusti...³⁾

SPOMINKI LWOWSKIE.

I.

Znajdują się na karcie pergaminu, która służyła za okładkę jednej z książek teologicznych klasztoru lwowskiego Karmelitów. Pisane są za Kazimierza Jagiellończyka.

¹⁾ *Rascianie* dodano nad tem zdarzeniem u góry większemi głoskami. ²⁾ Pierwotnie było „centum”. ³⁾ Tu się urywa text jedynej kartki, która z rocznika tego ocalała.

Anno domini **1351** vastata fuit antiqua civitas Leopoliensis feria tertia infra octavas ¹⁾... per infideles protunc Lithuanos, ubi multi Cristiani fuerunt interempti²⁾.

Anno domini **1385** Vladislaus Iagelno coronatur et obiit **1434**; et filius eius Vladislaus **1434** Hungariam susceptus et periit in bello **1444**.

1439.

5 Casimirus modernus anno domini **1447** fuit coronatus.

II.

Ta część znajduje się w rękopiśmie Kuropatnickiego, obecnie w publicznej petersburskiej bibliotece pod znakiem A. Q. OT IV nr. 98 umieszczonym. Wpisana tam jest na ostatniej 154 stronie.

Anno domini **1439** Wladislaus rex Polonie translatus est in regem Ungarie.

Anno domini **1443** motus terre fuit magnus.

Anno domini **1444**. Idem rex Wladislaus a Turcis occiditur cum multis nobilibus Polonis.

10 **1446**. Rex Kazimirus coronatur.

1448 dominica festi Pentecosten lapse sunt nives.

maj.
12.

1454. Elizabeth regina coronatur.

1486 fuit grado in Leopoli in die Marie nivis ante vespas, ita quod potuit ^{sierp.} 5. palmis recipi de terra.

15 Beatus pater Capistranus venit Cracoviam **1453** et ibidem domum ad honorem s. Bernardini fundavit et fratribus replevit. Et tempore eius erant 70 novicii. Qui etiam regem Kazimirum cum Elizabeth regina copulavit. Et est mortuus octava kalendas Novembris, vel secundo die post XI milia virginum, in illa septimana secundo.

1456.
ażdz
25.

Item Polonia suscepit fidem **965**.

20 Item Kobyalty apud Luczsko **1431**.

Item conflictus in Prussia **1410**.

Item apud Choinycze conflictus **1454**.

¹⁾ W tem miejscu słowo nieczytelne w rękopiśmie. ²⁾ Porównaj rocznik Miechowski pod tymże rokiem, w *Mon. Pol.* II. 885, gdzie Lwów nazwany jest *Livovia*. Litwini, jak się z tego okazuje, oblegli Lwów i spustoszyli tak zwane "stare miasto," a Kazimierz spieszył na odsiecz.

SPOMINKI MINORYTÓW SAMBORSKICH.

Kodex papierowy w czwartce obecnie w bibliotece ordynackiej Zamojskich znajdujący się ma nadpis: Cronice ordinis fratrum Minorum. Dzieje te zakonu Minorytów pisane są ręką z wieku XV. Na pierwszej pergaminowej karcie kodexu, która mu służy za okładkę, napisano drobnem pismem u góry: Istas Cronicas seu libellum istum misit frater Alexius de Bohemia pro loco Samboriensi. Tem samem też pismem z początku XVI wieku skreślone są na tej karcie następujące spominki.

czerwe.
7.

Item anno domini **1492** Kazimirus rex Polonie migravit de hoc mundo in octava assumptionis Domini et sepultus in castro Cracoviensi anno domini **1492**. Iohannes Albertus successit patri in regem Polonie et regnavit 9 annis.

grad.
12.

Item Alexander successit post eum, et eligitur in regem Polonie dominica 3 Adentus vel dominica ante Lucie **1501**, qui utrumque dominium obtinuit, et Lithvaniam ad Poloniam sempiternae obligari fecit.

Item Fridericus filius Kazimiri regis quintus in episcopum Cracoviensem eligitur, coronatur et nungitur **1493**, postea archiepiscopus Gneznensis et primas, et postea cardinalis et insignia cardinalatus in Radom presente regina matre eius de manibus patris vicarii vitreatoris in ecclesia parochiali accepit cum multa humilitate. ¹⁰ Et idem Fredericus primam missam in die nativitatis cantavit in castro Cracoviensi, et postea factus gubernator totius regni extitit.

Item anno domini **1471** Wladislaus primogenitus Kazimiri in regem Bohemie ^{maja} per dominos Bohemos assumitur et Prage coronatur feria 5 in octava Assumptionis, ^{30.} etatis sue anno 16. 15

Anno domini **1455** rex Kazimirus Polonie accepit uxorem nomine Elizabet de domo cazaris, et procreavit ex ea sex filios; et quatuor ex eis erant reges: tres Polonie et unus Ungarie et Bohemie.

SPUSTOSZENIE SAMBORA.

Przy kodexie Kuropatnickiego kroniki Mierzwy znajdującym się w publicznej petersburskiej bibliotece pod znakiem A. Q. отд. IV. 98, jest drukowany w XV wieku Tractatus de martyrio sanctorum. Na ostatniej karcie tego inkunabułu przechował się następujący ułamek wiersza, w którym autor społeczny najazd Wołochów i Turków na Polskę w roku 1448 i spustoszenie Sambora opiewa. Z położonej u spodu daty widać, że pisał to dnia 10 marca 1499.

Inde lupus surgens cum Turcis tot rapit agnos
 Et rapiunt predas, mactantur oves innocuasque;
 Sambor vastarunt, fratres rapuere minores
 5 Virginis et templum succendit pessimus hostis.
 Suntque duo fratres ibidem tunc ense necati;
 Captivos fratres deducunt inde ligatos;
 Raptores miseri currunt homines rapientes.
 Impia gens opida conclusit cristicolarum.
 10 Sevus quippe lupus tunc effecit mala multa;
 Turci virgines et pueros pellunt.
 Ve! ve! surrexit! lacrimantur et inde fideles
 Singultus geminant, patres, matres iuvenesque.
 Mors esset melior quam vitam ducere mortis.
 15 Alma Maria, precamur te, miseris miserere,
 Respice nunc miseros captivos, o pia mater!
 Ihesum melifluum pro captis, quesumus, ora;
 Ad te confugimus, nam protectore caremus.
 Lumine privati prelati surgite, queso,
 20 Atque lupi fallacis cernite, cernite fraudes,
 Defraudavit enim vos, nec fraus cessat in ipso.
 Ipse lupus rapax non pacem, sed mala querit.
 Sepe lupus fallax mentitur federa pacis,
 Lingua lupi mendax Lachitas sepe fefelit,

Ac patrem sequitur fallacem falsaque proles.
 Vires sumite nobiles! et nolite timere!
 Sit timor ad Deum, salvatorem timeatis.
 Iam lupo en fallax fallaci iungitur urso,
 Ecce duo iuncti cupiunt nunc rapere predas;
 Scismatici diri sunt uterque lupo insidiantes.
 Ut post ecce modo, lupo infert bella Polonis,
 Submisit fallax raptorem damna patrantem
 Cristicolarum inter rapuerunt millia multa...

marca
10.

Dominica Letare in Rzeszow 1499 etc.

5

10

SPOMINKI LUBELSKIE.

Znajdują się w publicznej bibliotece petersburskiej w rękopiśmie tak zwanem Kuropatnickiego A. Q. ота. IV. na str. 127 i 128. (Obacz Monumenta Pol. hist. III, str. 139.). Pismo jest ładne; brzegi kart tylko są uszkodzone, tak że niektórych wyrazów nie dostaje, których jednak łatwo domyśleć się można. Podajemy tutaj text według Mon. Germ. hist. Script XIX, p. 663.

Anno Domini 1456, tempore regis Kazymiri, regis Polonie, fratres sancti Francisci, ordinis fratrum de vera observancia, receperunt locum et claustrum in Lublyn extra muros. Dominus Kyerstan et Kunynoga consules civitatis predictae dederunt ortos suos fratribus pro ecclesia construenda et claustro. A principio foundationis sue fratres habuerunt ecclesiam inter robora quercina muratam. Tunc illo tempore nullus¹⁵ secularis homo fuit in claustro et nullus equus nec currus et fratres in illa antiqua ecclesia fuerunt devotissimi, silenciosissimi, caritatissimi, exemplarissimi. Postquam mortuus est civis cognomine Quanta procurator fratrum, legavit fratribus fornacem laterum et calcis. Tunc Gabriel Svyrkoth pro tunc in Lublyn existens cepit frangere chorum antiquum et construere mutatum chorum. Tempore isto primo fuit apertum²⁰ claustrum in Lublyn, tunc in claustro idem Svyrkoth intra refectorium et intra antiquam infirmariam fecerat magnam fornacem ad exurendum lateres, sed consules prohiberunt, et illa fornax est tumultata. Nichilominus chorus muro circummurabatur et ille antiquus chorus frangebatur cum magno scandalo, murmuracione licet omni

finito, quod choro testudo in choro murata et eodem die, quo est finita, corruit et cecidit et in nichilum destructa non sine magnis impensis pecuniarum. Tunc demum in choro predicto secunda testudo est murata cum magnis impensis, que modo adhuc stat etc.

Anno domini **1487** fractum est corpus ecclesie nostre in robora quercina muratum et inceperunt corpus ecclesie murare cum magnis expensis.

Anno domini **1495** fratres soli cooperierunt lateribus totum corpus ecclesie.

Anno domini **1497** inceperunt testudinem edificare et finita est die. . .

Anno domini **1497** edificate sunt membrane celule per fratres solos, per fratrem Iohannem pictorem, sacerdotem de Pyzdry, per fratrem Franciscum sacerdotem
10 de Przythk et fratrem Symeonem de Brzeznycz. Hii tres fideliter membranas laboraverunt.

SPOMINKI ŁEKNEŃSKIE.

Znajdują się w kodexie biblioteki kornickiej Jana hr. Działyńskiego. Jest to papierowy kwartant w XV wieku pisany, zawierający głównie pomniki polskiego prawodawstwa. O nim mówiłem już wyżej. Spisane tam są niniejsze spominki na 115 karcie i na okładce ostatniej, która bezpośrednio następuje.

Item sub anno domini **1439** pestis urgebat in Lekna sicut ante festum sancti Martini usque post festum nativitatis Domini. In qua peste terminum vite sue finiverunt: honorabilis dominus Michael plebanus medie partis in Lekna cum sororio
15 suo Mathia de Poszlugowo rectore schole.

Temporibus eisdem Leknensis (sic) et nobilis Simon advocatus Leknensis hereditarius, Lubowski, Rosz, Ribka et ceteri coincole eiusdem civitatis.

Item sub anno domini **1441** post festum circumcisionis Domini multi ³⁾ pel-
lifies in Lekno sunt mortui: Martinus pellifex protunc prothoconsul, Pachotka, Al-
20 bertus Sthoyk.

Item sub anno domini **1436** sermo(cinari) incepti.

³⁾ słowo niewyraźne.

KRONIKA KLASZTORU TRZEMESZEŃSKIEGO

opracował

Dr. Aleksander Hirschberg.

Oryginał tej kroniki znajdował się niegdyś w zbiorach Juliana Ursyna Niemcewicza, od którego przeszedł na własność ks. Adama Czartoryskiego. Obecnie znajduje się zapewne w Zakładzie naukowym Ks. Czartoryskich w Krakowie. W r. 1858 za staraniem ś. p. Augusta Bielowskiego sporządzono podobiznę całego rękopisu, przez niego samego skolacyonowaną i poprawioną. Podobizna ta jest teraz własnością Zakładu nar. im. Ossolińskich (rps. 2,045).

Na osobnej karcie, wprawionej na czele niniejszego kodeksu faksymiliowanego, pozostawił ś. p. A. Bielowski następujący opis oryginału: „Jest to rękopis papierowy, pisany w XV i na początku XVI wieku; składa się z jedenastu kart nieoprawnych, z których tylko 9 i to nie całkowicie są zapisane; stanowią one osobny dla siebie kodeksik. Kartki te, pierwszą okładkową pominiwszy, popaginowałem ołówkiem“. Starając się opis ten uzupełnić na podstawie podobizny, dodaję, że rękopis ten ma format zwykłej 8ki, pisany pismem dwóch rąk, z których pierwsza dochodzi do 7 wierszu str. 10 (do słów: benedictus in secula), pismo drugiej zajmuje resztę rękopisu. Według dopisku ś. p. Aug. Bielowskiego, na str. 6 od słów: Item idem mortuus est anno 1501 pisano atramentem bledszym; na str. zaś 11 cały ustęp o pożarze w klasztorze trzemeszeńskim z r. 1512 niewątpliwie później dodany: świadczy o tem tak ścisły związek następnego ustępu z poprzedzającym na str. 10, jak pismo, choć tej samej ręki, ale widocznie późniejsze. Wreszcie str. 13 i 18 zupełnie próżne, 16 tylko do połowy, a 17 w $\frac{1}{4}$ części od góry zapisana.

Rękopis niniejszy składa się z trzech części: z wstępu, z tak zw. „Ordo regum Polonie“, który zwykle osobną dla siebie stanowi całość i zapisków rocznikarskich od r. 1501—1522. Wstęp w części dosłownie wyjęty, w części zaś jest tylko streszczeniem lub sparafrazowaniem pierwszych czterech rozdziałów kroniki Mierzwy ¹⁾. „Ordo regum Polonie“, opracowany przez ś. p. A. Bielowskiego, podajemy poniżej jako oddzielną całość. Najwięcej wartości ma dla nas część trzecia, która też stanowi właściwą kronikę klasztoru trzemeszeńskiego. Autorem jej był zakonnik tegoż kowentu, który pod r. 1501 powiada o sobie: Eodem anno, dominica post octavas Corporis

¹⁾ Bielowski, Monumenta Polon. hist. T. II. str. 163—166. — Por. tamże str. 160.

Christi (20 czerwca), primicias celebravi, anno nativitatis mee 31^a. Z zapiski tej wynika, że urodził się w r. 1470 i że już w dojrzałym był wieku podczas wypadków przez siebie opisanych (1501—1514). Do tej krótkiej wzmianki ograniczają się wszelkie nasze o nim wiadomości. Ponieważ w rękopisie tak wstęp jak „Ordo regum Polonie“ też samą pisane ręką, nie ulega prawie wątpliwości, że jemu zawdzięczamy spisanie całej tej kompilacji, której dał tytuł: Cronica Polonorum brevis. Później po r. 1514, prawdopodobnie inny zakonnik zapisywał ważniejsze zdarzenia z historii klasztoru trzemeszeńskiego i doprowadził je do r. 1522.

Część trzecią oryginalną podaję tu jako „Kronikę klasztoru trzemeszeńskiego“. Jakkolwiek pisana z początku wieku XVI, ma ona wszelkie cechy tego rodzaju zabytków z wieków średnich. Autorów jej przede wszystkim zajmują wypadki elementarne lub ważniejsze zdarzenia z historii kościoła. Pierwszy z nich zapisuje niekiedy także wiadomości o wypadkach politycznych; do ważniejszych tego rodzaju zapisków należą ustępy o śmierci Aleksandra, wyprawie na Mołdawię w r. 1509 i t. p. Główną jednak część stanowią wiadomości o klasztorze trzemeszeńskim, o ważniejszych zmianach w nim zachodzących, sporach wewnętrznych, nowych budowlach i klęskach poniesionych w skutek pożarów i t. p. Dla tego też całej kronice dałem tytuł powyżej wyrażony.

Co do sposobu wydania nadmieniam, że zachowałem pisownię średniowieczną z wyjątkiem liter u, v i długiego i, które zmordenizowałem. Interpunkcję zmieniłem według zasad dzisiejszych. Liczby na marginesie oznaczają stronicę rękopisu; tutaj umieściłem też daty nowożytnie, obok znajdujących się w tekście średniowiecznych.

Item idem ¹⁾ mortuus est anno 1501, post octavas Corporis Christi, corpore inflato Torunie existens ²⁾. Hic, quamvis uxore caruit, fetidam tamen duxit, ut referunt, vitam ³⁾, qui collecto exercitu, magno cum sumptu in Valachiam profectus est, ubi nobiles plurimos Polonorum, thesauros machinasque turpiter reliquit, cede ⁴⁾ captivitateque multorum, solo autem cum quibusdam vix evadente. Hec facta sunt quadam in silva, nominata Czemny lyasz, anno 1491 ⁵⁾.

Eodem in tempore, in profesto Eufemie, ventus validissimus domos quam plurimas una cum innumerabili arborum multitudine evertit. kwiet. 12

Huic successit frater eius Alexander germanus, magnus dux Lithuanie, coronatus ⁶⁾ proxima dominica post festum Martini vel paulo post ⁷⁾.

histop.

¹⁾ Na marginesie: Olbracht. ²⁾ Jan Olbracht umarł 17 czerwca 1501 r. Por. Kron. Miechowity (wyd. z r. 1521) str. 355. Wapows. (*Ss. rer. Pol. t. II.*) str. 43.

³⁾ Por. Miechow. *Chronica Polonor.* p. 356. Wapows. tamże str. 44. ⁴⁾ Por. Miechow. p. 352. i *Ss. rer. Pol. t. II.* p. 261—2; Wapows. str. 29. ⁵⁾ Koronacja Aleksandra odbyła się w miesiąc później, 12 grudnia 1501 r. (Miechow. str. 363).

czewc.
20. Eodem anno, dominica post octavas Corporis Christi, primicias celebravi, anno
nativitatis mee 31.

lut.
4. Item anno 1502 in profesto Agate, nocte precedente, lupi intrantes Gneznam
quindecim commomorderunt homines, precipue ad facies, unus autem ex eis, ut qui-
dam referebant, hoc faciebat. Qui in Zydowo ¹⁾ villa simile fecit, quinque ledendo 5
homines, qui ibidem turpissima persolverunt vulnera vita ²⁾.

7. Item anno 1500 portatus jubileus annus ³⁾ fuit a pena et a culpa ad Cracoviam
et publicatus est die dominico, hac III feria ante Egidium, una cum crucibus. In
sierp.
30. quo quatuor duntaxat casus Sanctissimo reservati erant, videlicet: conspiratio contra
papam, falsatio literarum eius, portatio armorum contra Christianos infidelibus et 10
elevatio manuum in episcopum et maiores prelatos ecclesie. In aliis autem data fuit
dispensacio, tam in votis, quam irregularitatibus.

lut.
1. Item anno 1505, in vigilia Purificacionis Marie, balneum nostrum maius est
igne consumptum ante auroram.

maja
1. Item eodem anno, ipso die ⁴⁾ Ascensionis et sequentibus usque ad vespas sab-15
maja
3. bati inclusive, fuit iubileus datus per commissarium eius primum, Reverendum Patrem
Dominum Episcopum Poznaniensem ⁵⁾ et qui fuit Rome anno 1500, exceptis casibus:
voto castitatis et religionis Romano et Ierolimaitano, conspiracione contra papam et
inieccione manuum in maiores ecclesie prelatos et delacione armorum ad infideles
contra Christianos. In quo collecta pecunia decem florenorum et 6 gr. fuit. 20

grad.
4. Item anno 1506, in festo sancte Barbare, cella retro conventum, in qua calefac-
tor conventus residebat, igne consumpta est ante auroram, cuius ignis ita fuit vehe-
mens, quod de membrana conventus stannum in terram fluxit, membrana illesa et
miraculose virtute Dei et meritis priorum nostrorum domus tota ab igne conservata,
cuius de conservatione nobis non erat spes. 25

Eodem anno, post festa Pasce, rex Polonie Alexander clausit extremum articu-
lum vite ⁶⁾, per medicum quendam veneno, ut fertur, necatus ⁷⁾, cui successit frater
eius Sigismundus, coronatus anno 1507, ante Purificacionis Virginis gloriose. ⁸⁾

maja
23. Item anno Domini 1508, feria II ante Urbani, frater Mathias de Myleszyno,
prior tunc temporis domus nostre Tremyesnensis, ex invidia Domini Abbatis Andree

¹⁾ Żydowo, wieś w powiecie gnieźnieńskim. ²⁾ Wyraz ten w podobiznie nie-
czytelny. ³⁾ Por. Miechow. str. 360. ⁴⁾ W tekście słowo „die” zapewne przez omyłkę
powtórzone. ⁵⁾ Biskupem poznańskim był wówczas Jan Lubrański. ⁶⁾ Aleksan-
der umarł 19 sierpnia 1506 r. (Miechow. str. 371). ⁷⁾ Por. A. Hirschberg, *O ży-
ciu i pismach Justa Ludw. Decyusza* str. 88. — ⁸⁾ Koronacja Zygmunta Igo
odbyła się 24 stycznia 1507 (Decyusz, *De Sigism. Reg. temp.* wyd. z r. 1521. str. 61).

Draszensky missus in Goram¹⁾, omnibus rebus sibi denegatis, que (sic) secum in monasterium portaverat, videlicet IV marcis pecunie et quinque marcis in domo collectis de votivis et tricesimis libris, omnibus similiter negatis. Videlicet Summa Antonini²⁾ pro tribus florensis ungaricalibus comparata, Rituale divinorum, Psalterium Brunonis glossatum³⁾ Malleus 8.
5 maleficarum, Biblia, Breviloquus, Postilla, Sermones aurei Ioannis Nider⁴⁾, cistula cum vestimentis, albis et aliis utensilibus, manutergiis et mappis duabus, zarotis⁵⁾ tribus et camisiis, pellicea agnellina et tunicula, aliis rebus pro introiligacione negatis fabrilibus. Cuius causa exilii fuit ista, quia Domino Abbati noluit cum fratribus consentire, unam missam legere in septimana in perpetuum pro 10 marcis tempora-
10 libus, quas voluit dare Dominus Doctor Zalesziie, canonicus Gneznensis. Et idem Doctor non unam missam voluit sed duas: Dominus vero Abbas ad unam consentire voluit sine consensu fratrum, quod fratribus non videbatur equum, ut pro temporali acciperetur obligacio eterna. Voluerunt tunc fratres accipere hanc pecunie summam ad tricesimos, ad quos ipse Dominus Draszensky et Abbas consentire noluit. Quis
15 est in culpa, iudicet nos Deus, qui est trinus et unus et qui est, merencium conso- lator et dator paciencie in adversis, pro quo sit benedictus nunc et in evum, amen.

Item anno Domini 1507 Regina Elizabeth Polonie clausit extremum vite articulum⁶⁾. Hec habuit quinque filios coronatos. Primus fuit Rex Ungarie, secundus Olbrachth, Rex Polonie, tercius Fredericus, Cardinalis, Archiepiscopus Gneznensis et
20 Episcopus Cracoviensis. Tercius (sic) Alexander, Rex Polonie et quartus Sigismundus, Rex Polonie. Hec fuit pia mater clericorum⁷⁾.

Item anno 1509 Palatinus Valachie, congregato exercitu, venit contra Regem Polonie Sigismundum et castra metatus est ante Lwow, Russie misitque machinam in civitatem, volens vi destruere eam. Et fecit unum foramen magnum in muro. Tunc
25 capitaneus misit de civitate machinam et destruxit machinam et laycum artificem 9.
eiusdem et totum exercitum eius contrivit, quod Valachus cernens turpiter fugit a civitate. Tunc Rex Polonie Sigismundus, congregato exercitu, intravit terram eius

¹⁾ Prawdopodobnie Góra, wieś w powiecie szubińskim. ²⁾ Była to albo: „*Summa theologica sive iuris Pontificii et Caesarii*“ albo: „*Summa historialis sive Chronicorum partes III ab orbe condito ad annum 1459*“. Autorem obydwóch tych dzieł był św. Antonin. ³⁾ *S. Brunonis, episcopi herbipolensis Psalterium latinum cum expositionibus patrum antiquorum ab eodem collectis*. Dzieło to po raz pierwszy

wydano Eustadii, Michael Reyser, circa 1478. ⁴⁾ Drukowane kilkakrotnie w wie-

ku XV p. t. „*Incipiunt aurei sermones de tempore et de sanctis Joannis Nider*“ etc.

⁵⁾ W podobiznie: *zarotis*; zarotum = sarotum. ⁶⁾ Elżbieta, wdowa po Kazimierzu Jagiellończyku, umarła 30 sierpnia 1505 r. (Miechow. p. 376.) ⁷⁾ Por. tamże str.

376 – 7 i Rocznik Świętokrzyski p. r. 1505

et invenit multitudinem populi magnam in silva una cum mulieribus et pueris. Occiditque omnem illam multitudinem una cum pueris et viris ac mulieribus, nemini parcendo. Acceptaque preda et quibusdam captivis nobilium recessit. Nobiles autem Polonie acceperunt damnum in equis et rebus multis per frigus nimium, quod fuit festa (sic) penes Francisci Confessoris. Soli tamen reversi sunt sani in domos suas, licet penuria famis constricti ¹⁾.

Item anno Domini **1510**, feria secunda ante Stanislai, nocte fur, veniens ad domum prepositi in Gora ²⁾ post Lanciam, suffodit duos parietes et intravit (preposito absente) in caminatam, acceptaque cista cum pecunia et speciebus aliisque rebus in ea contentis, summam quadraginta marcarum excedentibus, focaria tunc claves per eundem prepositum in commisso habente (sic). Qui quidem prepositus recesserat de domo, fratribus nescientibus et nihil in commisso habentibus, nisi focaria. Reinventa est autem cistula vacua, sub monte versus Podgorzycze ³⁾, quasi secunda hora diei, per quendam ortulanum Mathiam Cyapla, que licet fuit vacua, tamen integra sine aliqua lesione. Idem fur suspicatur fuisse ex suis, qui scivit totam posicionem domus et amicus, quia pepercit calici argenteo, qui pensat 18 marcas, in scabello existenti. Item argento pepercit in cista cum apparatu ecclesiastico, quod fuit in levi clausura. Item pepercit omnibus rebus, quecunque fuerunt in caminata preter cistulam. Hoc autem furtum fuit omnino factum per eundem prepositum et fratrem quendam, ad calumniandum alium bone vite fratrem.

Item anno eodem Archiepiscopus Rosa clausit extremum articulum vite ⁴⁾ et ductus est ad sepulturam in festo Stanislai de Pyathek ⁵⁾ in Kosczol ⁶⁾. Hic senex fuit nimis et tanquam puer levis in multis ⁷⁾. Huic successit Ioannes de Lasko, Can-
10. cellarius regni Polonie.

Item anno Domini **1514** Serenissimus Sigismundus, Rex Polonie, superavit exercitum Moscorum, in quo fuerunt octoginta milia hominum et captivavit capitaneos et milites valde multos, quod bellum factum est in festo Nativitatis Marie sanctissime, pro quo Deus sit benedictus in secula ⁸⁾.

¹⁾ Por. Dec. *De Sigism. Reg temp.* p. 68—70.—K. Pułaski, *Wojna Zygmunta I z wojewodą mołdawskim w 1509 r.* (Bibl. warsz. 1877 luty.) ²⁾ Góra, wieś w powiecie łęczyckim. ³⁾ Podgórzycze, wieś w powiecie łęczyckim, w parafii Góra.

⁴⁾ Andrzej Róża Borzyszewski, arcybiskup gnieźnieński, umarł 20 kwietnia 1510 r. (*Decyusz*, tamże str. 72). ⁵⁾ Piątek, miasteczko w obwodzie łęczyckim. ⁶⁾ Kościół, dziś prawdopodobnie Tyniec pod Kaliszem. Por. *Kodeks dyplom. klasztoru tynieckiego* (wyd. z r. 1876) str. 9.

⁷⁾ Por. *Stan. Bużeński, Żywoty arcybiskupów gnieźnieńskich*. T. II. str. 163. ⁸⁾ Por. *Decyusz*, tamże str. 89 — 91. — S. Herberstein, *Rer. Moscovit. Commentarii* pag. 12 — 14.

Hic ¹⁾ continetur iuramentum abbatis nostri:

Ego A. Tremyesnensis monasterii abbas ordinandus, promitto coram Deo et Sanctis eius et fratrum hac frequentia solenni, fidelitatem dignamque subieccionem, obedienciam et reverenciam matri mee Gneznensi ecclesie, tibi que I. Domino meo, eiusdem Archiepiscopo et Primati et successoribus tuis secundum sacrorum statuta canonum et hoc manu mea propria supra hec sancta evangelia iureiurando confirmo. Item iuro ecclesie mihi commisse iura defendere, bona eius augere, destructa reparare, alienata restituere, statuta confirmata tenere et pro posse meo servare. Sic me Deus adiuvet et omnes Sancti eius, amen.

10 Item anno Domini **1512**, secunda die Aprilis, media pars stallorum igne consumpta est quendam per fratrem stolidum, Nicolaum Nobilem Wyrzchowsky, loqui nescientem, qui laternam igne purgare volens ligneam, sub stallum, in quo sedens illuminabat, posuit, quam, oblivione infectus, inextinctam reliquit, que huius post recessum se ipsam primo igne consumpsit, mediam tandem partem stallorum, libro-
15 rum, tapetarum, imaginum, testitudinis totius ecclesie atque organi ac cere ante aram sancte Eufemie, nec non vexilla idem ignis consumpsit. Quod quidem damnum plus quam trecentas pensavit marcas; quo pro damno idem frater in nullo correptus est ²⁾.

Si nollet, capiat exemplum a principibus, tam spiritualibus, quam secularibus. Primo iurat papa cardinalibus, episcopus canonicis, plebani episcopis. Iurat rex servare statuta suorum predecessorum et confirmat. Cur abbates similiter iurare non deberent? Hoc iuramentum factum est in festo Dorothee sancte, anno Domini **1504**,
20 coram Iohanne Episcopo Naturiensi, suffraganeo Gneznensi, in ecclesia magnum ante altare, ante benedictionem eiusdem abbatis. 11.
6.

Wronowsky

25 Item anno Domini **1504**, in octava Epiphanie, Reverendus Pater Iohannes Wronowsky, abbas Tremyesnensis extremum clausit articulum vite. Hic fuit bonus procurator domus, qui testitudinem ante stubam conventualem et in ambitu construxit, turriculas cum muro duas struere fecit. 12.
13.

Item monstranciam deauratam nimis pulcram et preciosam una cum cruce magna deaurata, tres calices magnos deauratos cum capite sancte Eufemie comparavit.

30 Item cappas 4, duas czyarnoglow et duas de axamynto flaveo, organumque maius refecit. Hic discors fuit cum fratribus ratione victus et cervisie minus bone,

¹⁾ Ztąd rozpoczyna się inne pismo, choć również współczesne.

²⁾ Ustęp ten niewątpliwie później dodany; świadczy o tem tak ścisły związek następnego ustępu z rotą przysięgi opatów trzemeszeńskich, jak pismo, choć tej samej ręki, ale późniejsze.

de quo quidam dicebant fratres, quod mandaverat braxare cervisiam de siligine per aliquot annos. Qui ante suam mortem dederat fratribus centum marcas in medientibus (sic) et quadringentas et plures marcas in thesauro post se reliquit. Hic fuit devotus et castus; comparavit eciam sex casulas, duas czyarnoglow, duas de axamynto viridi et duas de flaveo.

14. Item anno Domini 1522, undecima die Aprilis, Reverendus Pater Andreas de Drazno, Abbas Tremyesnensis, extremum clausit articulum vite. Hic non fuit canonicè electus propter vota publice coram eodem quesita quendam per Iacobum calvum de Wartha, tunc priorem. Hic iuravit in primis tenere statuta, que scripta sunt in pargameno et confirmata per duos archiepiscopos ibidem contentos (sic), quod quidem iuramentum postmodum fregit et in nullo tenere voluit. Primo hic comparavit cistulam argenteam, in qua fuerunt ossa sancti Adalberti, pro pecuniis egregii Doctoris Herboth, cuius corpus quiescit sub lapide ante aram sancti Michaelis, cuius pecunie summa fuerunt quadringenti floreni — calix deauratus et casula de axamento rubeo cum cruce; item libri multi tam in theologia quam in medicinis; secundo manum argenteam sancti Adalberti, tercio turibulum argenteum, quarto crucem argenteam parvam pro die dominico portandam, quinto monstranciam de ere deauratam, sexto portatile ad infirmos argenteum.

Hic eciam construxit edificia multa de muro et lignis, primo stabulum equorum turpe, secundo balneum pro pecuniis fratrum 20 marcarum, defectuosum, 3. pistrinum, 4. braxatorium pro viginti marcis et tribus florenis, quas portavit secum frater Mathias de Łakoszyno plebanus, 5. molendinum equinum, sexto vestiariam cum libraria superfluis (sic), 7. infirmariam frigidam et fetidam cum vestiaria secunda et superflua, 8. hospitale ruinosum, 9. mediam partem stallorum igne consumptorum, X domum in Nyewolno cum horreo novo, XI. domum novam in Stodoli ¹⁾, XII. duas domos et horreum, imo totum predium in Wthorek ²⁾ erexit. His in omnibus edificiis multi defectus clarescunt.

16. Item Luce, sui famuli de Kąthny mlyn, centum marcas consumpsit et plures alias, quas claustrum cum futuro abbate solvere tenetur. Hic fuit flexibilis multum pannisatoribus ³⁾ suis, rigidus veritatem contra eum loquentibus et ultivus, qui quosdam per fratres fuit deturpatus crimine luxus, nec tamen in eo publice repertus.

Postremo lumine proprio per triennium privatus, feliciter vitam veri more Christiani finivit.

¹⁾ Stodoły w pow. sandomierskim, albo Stodółki, w pow. orłowskim, w obwodzie gostyńskim. ²⁾ Dziś Wtórek (Wturek), w powiecie odolanowskim. ³⁾ Ma być zapewne *panegyrisatoribus*.

Item predium in Gnezno, igne consumptum, totum de novo erexit.

17.

Item anno Domini 1511 duo volumina Gradalis magna cum omni sufficiencia et tercium Capitulare comparavit et Versicularium cum leccionibus vigilarum.

Item anno Domini 1522, feria VI post Iohannis Baptiste, infra vespervas, ^{czerwea 27.} ⁵ pars opidi Tremyeszno igne consumpta est, cuius initium ignis sumpsit a quodam cive, qui cognominabatur Kyerzkoski Mathias.

SPOMINKI O ŁASKICH

opracował

Dr. Aleksander Hirschberg.

W kodeksie Galla biblioteki Zamojskich ¹⁾, bezpośrednio po „Kronice węgiersko-polskiej“, a na ostatnich jego kartach (96b—97a), znajduje się cały szereg zapisków, odnoszących się do historyi rodziny Łaskich Skreślono je w wieku XV lub z początkiem XVIgo, pismem kilku rąk. Pierwszej z nich, najstarszej, zawdzięczamy trzy pierwsze ustępy, z lat 1392, 1417 i 1424, drugiej zapiski z r. 1448 i 1451, trzeciej ustęp o śmierci Andrzeja Łaskiego z r. 1476. Wszystkie trzy ręce pochodzą niewątpliwie z XV wieku. Natomiast w XVI wieku i prawdopodobnie tą samą ręką (4) skreślono zapiski z lat 1438 i 1515, dopisek o założycielu miasta Łaska w pierwszym ustępie i wiadomość o pielgrzymce do Ziemi św. Jana Łaskiego, chorążego sieradzkiego. Ustęp z r. 1515 i wiadomość, podana pod r. 1438, spisane na marginesie dolnym i górnym odwrotnej stronicy karty 96.

Dwa pierwsze z tych zapisków znajdują się także w kodeksie Sędziwoja ²⁾, również po Kronice węgiersko-polskiej, na str. 359. W papierach pośmiertnych ś. p. Aug. Bielowskiego pozostał odpis tych dwóch ustępów z kodeksu Sędziwoja, jako też z jego polecenia starannie wykonane fotografie owych dwóch kart kodeksu biblioteki Zamojskich, na których znajdują się pomienione zapiski (t. j. odwrotnej stronicy karty 96 i głównej str. karty 97). Fotografie te i powyżej wymieniona kopia, znajdująca się w papierach pośmiertnych ś. p. Bielowskiego, posłużyły mi za podstawę do niniejszej edycji. Odmianki kodeksu biblioteki Zamojskich oznaczam cyfrą I,

¹⁾ Opis tego kodeksu w Monum. Pol. hist. t. I str. 386 — 387. str. 387.

²⁾ Opis tamże

kodeksu Sędziwoja liczbą II. Zresztą co do sposobu wydania trzymałem się zasad, wymienionych we wstępie do „Kroniki klasztoru trzemeszeńskiego“¹⁾.

Reverendissimus^{a)} in Christo^{b)} Pater, Dominus Iohannes, Dei gracia Episcopus Cracoviensis, dictus Radlicza²⁾ minor, qui multas adversitates indebitas sibi illatas^{c)} patienter tolleravit, qui in Cracovia multas utilitates sue ecclesie Cracoviensi comparavit, qui eciam fuit baccalaureus sacre scripture et egregius doctor summe medicine, obiit igitur de anno Domini MCCCXCII^{d)}—pro eo Deum orate^{e)} —feria sexta infra 5^{stycr.}
12. Epiphanie octavas^{f)} 3).

- a) Reverendus II. — b) in Christo Iesu II. — c) Słów indebitas sibi illatas II nie ma. — d) Tak kod. II; MCCCCXII kod. I, po czym jedno lub dwa słowa wyskrobane. — e) W II zamiast pro eum Deum orate jest et. — f) Tak II; w I słowa octavas nie ma.

¹⁾ Zdaje się, że tego rodzaju zapiski miał także pod ręką Stefan Damalewicz, pisząc swe dzieło: *Maria Gratiarum sive Sacra Deiparae Virginis Imago in collegiata ecclesia insigni Lascensi etc. gdzie w rozdziale 14 znajduje się Genealogia domus Illustrissimae Lascianae. Streszczenie tego rozdziału podaje M. Malinowski we wstępie do dzieła, wydanego p. n. Stanisława Łaskiego Prace naukowe i dyplomatyczne (str. XII — XVI), powtarzając w najlepszej wierze opowiadanie Damalewicza o pochodzeniu rodziny Łaskich. Według „genealogij odwiecznych tego domu“, które pracowały ten pisarz widział w kościele św. Mikołaja w Kaliszu w r. 1663, mają Łascy pochodzić od rodziny normañskiej Lacy, piszącej się niekiedy także Lascy. Jeden z panów de Lascy, wygnany z Anglii, miał przybyć za Bolesława Krzywoustego do Polski, osiąść tu i stać się protoplastą rodziny Łaskich. Wiadomości tych musiał Damalewicz zaczerpnąć z jakiej kroniki tego domu, dla uświetnienia rodu w ten sposób przedstawiającej jego pochodzenie. Nie trudno jednak oznaczyć czas i sposób powstania owych „genealogij odwiecznych“ Damalewicza. Mojem zdaniem owe daleko sięgające wywody genealogiczne musiały powstać w ten sposób: Olbracht Łaski, wojewoda sieradzki, syn słynnego dyplomaty Hieronima Łaskiego, ożenił się z Francuzką Sabiną de Seue, której rodzina wywodziła swe pochodzenie z znakomitego rodu de Lacy. Zapewne wówczas dopiero dowiedzieli się Łascy o istnieniu tej starożytnej familii normañskiej i prawdopodobnie wtedy też powstały owe „odwieczne genealogie“. Podobieństwo nazwisk i tradycja, przynależna do herbu Łaskich „Korab“ (zob. Paprocki, *Herby rycerstwa pols. wyd. Turows. str. 584.*) były dla nich dostateczną podstawą do przedstawienia polskich Łaskich i angielskich Lacy jako dwóch gałęzi jednej rodziny. Takie to zapewne były owe „dowody“, na których Damalewicz oparł swoje opowiadanie. — Dziwna jednak, że tak łatwo uwierzył temu Malinowski, historyk piszący w drugiej połowie XIX wieku. —*

²⁾ Pomiędzy wierszem, kończącym się słowem „Radlicza“ a następnym znajduje się w kod. I. dopisek późniejszej ręki: *Auctor opidi Lassko, qui fuit germanus eius Albertinus de Samrszow, castellanus Landensis dictus.* Por. *Cod. diplom. Polon. T. I. Nr. CLXIX*, artykuł o mieście Łasku w „Encyklopedyi powszechnej“ Orgelbranda, t. XVII i niżej ustęp o Albercie Łaskim, kasztelanie łędzkim († 1417). ³⁾ Rok jego śmierci

Anno Domini **millesimo CCCCXVII**, feria quarta post Invocavit, mortuus est ^{marc.} Albertus, castellanus Landensis, heres in Laszko vel in Krouicza^a); obiit autem in sua villa Smarszyewo^b), in alba stuba fortalicii et sequenti feria sexta per filium ^{marc.} suum Iohannem, heredem in Laszko, vexi liferum Siradiensem, apud Minores in civitate ^{5.} Kalisiensi, in choro ante hostium sacristie, in proprio sepulcro murato est sepultus¹⁾

Item sua uxor Katherina, filia Petri, vexilliferi Syradiensis, heredis de Gruszczyce, septimo anno post eundem mortua est, feria sexta ante Reminiscere, in die Katheredre sancti Petri²⁾ et sepulta in Siradia apud Predicadores, in angulo corporis ecclesie a dextris³⁾, anno Domini **MCCCCXXIII**. ^{marc.} ^{17.}

¹⁰ **1438** Barbara, Iaroslai de Randyeszow et Klychne de Tholischkow coniugum filia, per strenuum Iohannem de Lassko vexilliferum, qui supra, tunc sue milicie gracia ad limina sepulcri Dominici egredi volentem, procata, Andree eiusdem vexilliferi filio desponsatur. Pecunia dotis per vexilliferum pro itinere milicie recipitur et pro dote villa Piotrowice⁴⁾ Andree predicto inscribitur.

¹⁵ Anno Domini **M. quadringentesimo quadragesimo octavo** Nobilis Anna, Magnifici Domini Iohannis Laszczii, vexilliferi Siradiensis, mortua est infra octavas Epiphaniarum 5 feria; sepulta est ante aram minorem versus meridiem sancte Dorothee virginis et martiris. ^{styrz.} ^{11.}

Anno vero **M. quadringentesimo quinquagesimo primo**, post mortem ²⁰ vero sue consortis⁵⁾ mortuus est Magnus vir Dominus Iohannes, heres in Laszko, infra Rogaciones, dominica Vocem iucunditatis. Sepultus est in sua ecclesia Laszko, ante aram maiorem sancti Michaelis, per filios suos Andream, Iohannem, Mathiam, Peregrinum, suos successores. ^{marc.} ^{36.}

Miles Ierosolimitanus erat; redeundo ex Ierusalem in Cipris regno, civitate Nicomedia (sic⁶⁾), ob egritudinem corporis aliquamdiu commoratus, ibidem visum oculo-

g) Kriviezza I. — h) Tak II; Szmarzowo I.

rozmaicie podają: por. „Kalendarz krakowski“ (*Monum. Pol. hist.* t. II. p. 908); Starowols. *Monum. Sarm.* (wyd. z r. 1655) p. 19; Łętowski, *Katolog bisk. krak.* t. I str. 298; Paprocki, *Herby ryc. pols.* (wyd. Turows.) str. 585—6.

¹⁾ Por. tamże str. 586. ²⁾ Części składowe tej daty nie zgadzają się ze sobą: piątek przed niedzielą *Reminiscere* przypadał w r. 1424 na 17 marca, dzień zaś Katedry św. Piotra na wtorek 22 lutego. Pierwszą umieściłem na marginesie iako wiarygodniejszą, gdyż ostatniej daty ogólnie zaczęto używać dopiero od r. 1558 i prawdopodobnie wówczas ją ustalono. ³⁾ W kod. I. *ad dextris*. ⁴⁾ Prawdopodobnie Piotrowice, wieś w powiecie sieradzkim. ⁵⁾ Tu prawdopodobnie opuszczone „tercio“.

⁶⁾ Może Nicosia, główne miasto Cypru.

rum morbi dolore correptus ammisit et in Lasko visu ammisso adductus, breviter mortuus atque sepultus ¹⁾).

Anno domini **MCCCCLXXVI** mortuus est Nobilis Andreas de Laszko, filius ^{kwi.}
^{15.} Iohannis, vexilliferi Siradiensis ²⁾), in crastino Pasce, feria secunda ante vespervas et
^{kwi.}
^{16.} sepultus est feria tertia post vespervas, penes suum scabellum in choro iuxta pulpitem ⁵
 in sua ecclesia Laszko, anno Domini, quibus (sic, supra ³⁾)

Anno **1515**, 29 Octobris, Iohannes de Lassko, Archiepiscopus Gneznensis, Legatus natus et Primas, ex concilio Lateranensi rediit et Cracoviam ingressus a clero et populo creatus Legatus natus excipitur ⁴⁾). Aperuit sepulcrum avi sui Iohannis Radlicza, Episcopi Cracoviensis, in capella Mansionariorum s. Marie situm, in angulo circa ¹⁰
 altare magnum seu potius secus parietem, in cuius saxo superiori sculpta hec verba transcripsit: „Hic iacet Iohannes, dictus Radlicza, Episcopus Cracoviensis. Obiit sub anno 1392“ ⁵⁾). Igitur titulus iste non concordat cum infrascripto, forsitan propter errorem in saxo, quia vix legi potest ⁶⁾).

¹⁾ Cały ten ustęp wpisany później drobnem pismem pomiędzy poprzednią a następną zapiskę. ²⁾ Słowa: *filius Iohannis vexilliferi Siradiensis* tą samą ręką dodane na marginesie.

³⁾ Po tym ustępie znajdujemy następujący dopisek, bardzo starannie pismem innej ręki choć również z XV wieku skreślony: *Jeronimi preclarissimi maximique sum, Dei gracia Episcopi quondam Cracoviensis, qui et consilio suo maxime prevaluit apud senatum populumque Polonorum, in illo tempore maximus dominus*. Słowa te widocznie zawierają jakieś bałamuctwo, gdyż biskupa krakowskiego tego imienia nie było. ⁴⁾ Por. *H. Zeissberg, Joh. Łaski und sein Testament*, str. 36.

⁵⁾ Por. tamże str. 79 i 169. ⁶⁾ Słowa te odnoszą się do myłki w pierwszym ustępie kod. bibl. Zamojs. podanej powyżej w odmiankach. Dla zrozumienia tych słów dodaję, że skreślono je na górnym marginesie odwrotnej strony karty 96 i że poniżej znajduje się zapiska o śmierci Jana Radlicy. Por. opis tego kodeksu.

SPOMINKI O CIOLKACH.

Znajdują się w dwóch kodexach, mianowicie Sędziwoja z Czechła (II) i Stanisława Augusta (III), któreśmy w tomie II Pomników na str. 606—608. opisali. W obydwóch następują one po kronice Jana z Czarnkowa w mieszane między rozmaite inne spominki. Wydaje tu je wiernie według tych kodexów wskazując u dołu ich odmianki.

De Andrea palatino Mazovie dicto Czołek.

Anno domini 1396 feria secunda infca octavas conductus Pasche strenuus miles ^{kwi.} dominus Andreas ^{3.} ¹⁾ Czołek palatinus Mazovie, vir potens verbo et opere, magnus in consiliis, quorundam suorum emulorum veneno obiit suffocatus Hic fuit magnus iusticiarius, neque unquam in iudiciis, quibus presidebat, alioquin ad aliquam partem odii, precii vel amoris gracia declinavit; sed velut zelator iusticie fervidus et perfectissimus tetragonus laute veritatis causas sepius sibi commissas a principe decidebat. Contigit autem, ut quadam vice in favorem sui et Ioannis Mazovie ducis iudex Czirnensis et Varscheuiensis cum suis assessoribus quendam nobilem Andream Rzeschotco de Czyrnyevycze pro quibusdam bonis hereditariis duci prefato mouentem coram eis questionem, iniquo et perverso iudicio ad amissionem eorumdem bonorum voluisset condempnare, mox ipse dominus Andreas, quamvis idem Rzeschotco secum maximas inimicicias dudum contraxisset, et ad invicem diffidati multis se persecucionibus contigissent, de medio iudicancium consurgens, exprobrans iudices dixit: quamvis iste Rzeschotco cum suis interitum meum et ego ipsius et suorum similiter et omne malum meditemur quotidie, tamen ex quo huic iudicio cum aliis presido, volo, quod sibi iusticia sicut cuicumque amicissimo meo ministretur; alias vobiscum nunquam de cetero, quocumque iubente vel instante, iudiciis presidebo. Video ²⁾ enim,

Wiersz 2 feria secunda» tak II; f. sexta III. — 6 precii» nie ma II. — 9 Czirnensis» Czirnensis II. — Varscheuiensis» Warsouiensis III. — 10 Rzeschotko» Rzesothko III tak tu jak i niżej. — Czyrnyevycze» Czirneucze, III. — 15 et suorum» nie ma II.

¹⁾ Ob. Niesieckiego III, 140, oraz kronikę Bielskiego fol. 281, ²⁾ Tu na brzegu późniejszą nieco ręką dopisano w kodexie II: *Vide de Czołkonis supra et infra virtutibus.*

quod contra Deum et iusticiam hunc hostem meum aggravatis.“ Et conversus ad principem Ianussium inquit: „Illustris domine princeps! quamvis a vestra claritate bona temporalia ex dono gratie vestre spero me recepturum, et in eis ultra omnes hos profecturum, tamen si in fama, honore vel salute consensu iniqui iudicii, quod absit, depravabor, non suppeterent facultates et thesauri vestri lapsum eorum releuare.“ Et continuo surgere nitebatur. Quibus auditis ab eo princeps et dicti iudices prefatum Rzeschotconem circa sua bona reliquerunt, et sententiam, que iam fuit in foribus contra ipsum promulganda, suppresserunt.

Iste palatinus habuit duos fratres germanos: Clementem scolasticum Kelciensem, philosophum floridum, mirum literarum tam spiritualium quam secularium dictatorem,¹⁰ propter quod in cancellaria regis Casimiri ipse fuit nobilior notarius nominatus; et alium Stanislaum laicum literature inexpertum.

De fortitudine Stanislai militis.

Cuius robor corporis tanta fortitudine virium fuisse dicitur vallatum, ut dictu sit incredibile, nec quecumque etas hominum meminit virum tanti roboris in hoc regno¹⁾ 15 Polonie et vicinis partibus constitutum. Hec autem de eo narratur. Primo quidem, quod fuit tunc quedam campana horologii Cracoviensis propter sui magnitudinem, ne turris laberetur, deposita et ante Cracoviam collocata, cuius partem extremam vix 40 viri fortes alioquin virium suarum robor exercentes potuerunt eleuare. Iste Stanislaus quodam tempore campanam preteriens per ligaria recepit, et de illo loco ad ostium 20 ecclesie per ascensum gradus deportauit. Dum enim adhuc esset parvulus et etate tenellus, ascendebat locum aliquem eminentem, et extensis manibus duos viros plene stature ad utramque manum suspendebat et suspensos unum ad alium vehementissime conquassabat. Gladium seu ensem apprehendens tam diu manu volvit, quod ipsum velut funiculum sic contorsit. Quadam vice ad campum causa venacionis abiit 25 subitoque balneaturus rediit, et invenit duos fratres suos cum aliis ministris in balneo prius se balneantes. Et commotus, quod ab eis non fuit prestolatus, in uno angulorum balneum apprehendens, velut turbo illud impetu pervertit, et balneantes nudos et absque texto dereliquit. Cultellos magnos operis Cracoviensium cultellifabrorum ad modum digiti in tergo grossos, inter indicem et medium digitos sepius conquassatos in par- 30 tes aliquot dividebat. 20 gladios, qui poterant reperiri longiores, unica manu absque alterius subsidio a terra in altum elevauit et quo placuit, deportauit. Quodam tem-

Wieras 11 quod. huiusmodi *II*. — 13 De ... militis. *tytulik ten ma na brzegu III*. — 20 ostium hostium *II*.

¹⁾ Tylko na brzegu dopisano tu w kodexie *II*: *hec similiter et forte mendacia*.

pore in Ostrolanka villa sua venit videre labores molendini, quod tunc ibidem in-
 rat construere, et invenit 24 viros non sufficientes quoddam lignum pro trabe mo-
 lendini illius in una parte eius eleuare. Tandem reiectis illis a capite arboris, iussit
 eos finem teneriorem recipere, sicque unicus partem ligni grossiorem tenens cum pre-
 dictis hominibus partem eius aliam tenentibus ad locum molendini deportavit, et in
 loco applicavit oportuno.

Alia eius mirabilia.

Item idem Stanislaus lignum multicoloratum vel aliud simile crudum et viride
 saepius in palma manus dextre sic compressit, quod ex eo succus exiliit, velut in tor-
 tulari poneretur. Et funes suberinos, quibus mellifices in arboribus, dum exercent sua
 mellificia, se appendunt, velut fila debilia sic in manibus disrumpebat convolutos.
 Nulla eciam balista tam tensa potuit fabricari, quin absque omni instrumento pedi-
 bus et manibus illam tetendisset. Duo babata equorum similiter iuncta in fortitudine
 manuum suarum potuit in longitudinem priorem, quociens voluit, extendere vel fran-
 gere, si ex ferro corruptibili fuerunt fabricata. Stetit saepius in uno circulo circum se
 brevi gladio facto, de cuius medio 12 viri funibus ligatum quilibet ad suam trahens
 partem, quantum eis vires suppetebant, non potuerunt eum remouere; verum ipse in
 medio circuli se circinans omnes ad se attraxit, et attractos motu vehementissimo
 fune fracto usque ad terram deiecit et prostravit.

De Stanislai luctacione cum Bohemo.

Tempore autem, quo rex Casimirus quamdam Bohemam relictam de Rogethno
 sibi copulauerat in uxorem, et Prage nupcie regales celebrabantur, quidam Bohemus
 robustissimus strangulaturus secum, ipsum recepit per brachia. Ipse autem viceversa
 ipsum ulnis stringens fortissime tam diu tenuit compressum, quousque in manibus
 suis expiraret.

Et multa alia virtutis sue maiora feruntur fuisse experimenta, que fere incredi-
 bilia apparuerint, propterea ipsa nostris cartis inserere noluimus, ne et alia a veri-
 tate dicerentur aliena propter istorum tam miram novitatem.

De morte eiusdem Stanislai fortis.

Mortuus est autem in bello Tartarorum, quum Tartari Wladimiriam invaserant,
 per regem Cazimirum missus ad propugnandum dictum castrum, anno domini
 MCCCLVI. Similiter et Clemens frater eius obiit post ipsum anno domini
 MCCCLXXXI, et omnes in Warka sepulti requiescunt. Iste Andreas palatinus cum

Wiersz 13 illam ipsum II. — 29 De ... fortis i tego tytuliku nie ma w texcie III, tylko na
 brzegu ręką nieco później są te słowa morte fortis. — 32 MCCCLVI. tak II; MCCCLXXVI
 ma kod III. — 33 MCCCLXXXI, MLXXXI kod. III. — Warka tak III: Vartha II

duce Semonito, cum nobilibus de Skrzyn, cum Sirconibus, cum¹⁾. . Odrowanss et cum multis aliis potentibus inimicias gessit inexorabiles, et guerris mutuis plurimum se affecerunt. Reliquit autem post se heredes Vgandum, Andream, Stanislaum et Clementem, quorum tres vitam duxerunt secularem, et balteis militaribus sunt precincti, quartus vero spiritualementem apprehendit et per dominum Wladislaum regem Polonie, 5 Lytwanum nacione, cuius fuit notarius, ad custodiam et canonicatum Sandomiriensem est promotus.

II.

RODOWÓD CIOŁKÓW NA DRZEWICY.

Mszał Macieja Drzewickiego, prymasa, pisany na pergaminie w XIV lub XV wieku bardzo ozdobnie znajduje się w Petersburgu w ermitażu pod liczbą 114. W bibliotece imp. publicznej, z której do ermitażu go wzięto, ma on znak A. F. V. I. 85. Oprawny jest w deski axamitem czerwonym pokryte. W tym mszale łacińskim na kurtce I jest rodowód Drzewickich dość zgrabnie rysowany, z herbami. Napis na stronicy I tejże kartki uwiadamia, że rodowód niniejszy jest wypisem z xiąg kościoła parochialnego w Drzewicy: Ex libris ecclesiae parochialis Drzevicensis. Z rodowodu samego widać, że napisany on był roku 1518, nim jeszcze Maciej Drzewicki z biskupa kujawskiego został prymasem. Text rodowodu podaję tu wiernie według oryginału, z którego odpisałem go sobie roku 1857 w Petersburgu. Ciekawe daty, które w nim znachodzim, posłużyć mogą do uzupełnienia szeregu dawnych niektórych w Polsce dostojników.

Comes Goslaus heres in Drzeuicza insigne thauri deferens, alias Czyolka, procreato successore sibi filio Alberto, et vita multorum annorum bene acta, obiit anno domini **1251** Ianuarii die 25.

Comes Albertus filius Goslai heres in Drzeuicza Nicolaum filium procreavit,¹⁰ hanc ecclesiam ¹⁾ in Drzeuicza fundavit et eciam dotavit; millicie strennue (sic) subducibus regni gessit, et demum obiit anno domini **1321**.

Comes Nicolaus Alberti filius heres in Drzeuicza laudabiliter vixit, et tandem in domino mortuus est anno domini **1339**.

15

Wiersz 6 Canonicatum, tak II: canonicum ma III.

¹⁾ Tu miejsce próżne w rękopiśmie II na jedno słowo zostawione; w III nie ma próżnego miejsca. ²⁾ To jest kościół parafialny w Drzewicy, z którego xiąg, jak wyżej nadmienilem, zrobiono ten wypis

Comes Andreas Nicolai filius, genito ex Othilia consorte filio Boguslao, herede in Drzeuicza, vita bene peracta deo dedit animam anno domini **1385**, die Octobris 27. Othilia vero obiit anno domini **1382** ¹⁾.

Boguslaus Andree filius ex Beata de domo Griffonum procreavit Nicolaum, 5 regni vicecancellarium; item Ioannem prepositum Warsouiensem et Clementem Poznaniensem canonicum; item Iacobum Hispanie et Petrum Gallie milites. Obiit autem anno domini **1416**.

Iacobus Boguslai hereditat in Drzeuicza, et Petrus in Glussko in terra Lubli- nensi, *ffrqnczusz* appellatus est. Iacobus vero heres in Drzeuicza Nicolaum et Felicem 10 sacerdotes titulis digne insignitos, et Iacobum laicum hereditati superstitem procreavit, et obiit anno domini **1460**. Consors Iacobi prefati erat Katherina de Popyen filia castellani Rawensis.

Iacobus Iacobi Zarnowiensis castellanus ex Katherina de Lyubissow de armis Wyenawa procrevit prolem infrascriptam. Ipse autem tunc interiit, hoc est, anno 15 **1497** Octobris die 27, quando Ștephanus Valachus in silva Cusmin dolo Turcis sibi adiunctis profligavit regiam alam seu turnam. Mater eius fuit Katherina de Popien filia Rawensis castellani. Obiit autem anno domini **1443** ²⁾.

Proles Iacobi masculina: Valentinus presbyter, Mathias episcopus ex Premisliensi ad Wladislaviensem translatus, ex vicecancellario cancellarius regni factus. Ioannes, 20 Ieronimus dyaconus, Valerianus Cracoviensis canonicus, Albertus, Petrus, Iacobus, Bartholomeus, alter Iacobus et Adam. Preter Mathiam et eciam Adam omnes in domino defuncti sunt.

Proles vero feminea: Katherina Nicolao Pyotuch, Ewa Nicolao Lubyathowsky tribuno Siradiensi, Elizabeth Nicolao Wspynek de Bandkow eciam tribuno Siradiensi 25 nupte. Mortua vero infans proles: Anna, Barbara, Zuzanna.

Adam Iacobo in hereditatem successit, fratre reverendo domino Mathia episcopo Cuiaviensi favente. Qui Adam ex Anna de Naramovicze, de armis Łodzja procreavit filiam Annam, et cum his omnibus deo vi(vit) **1518**.

Hic Adam est Castellanus Radomiensis.

¹⁾ herbu Rawicz.

²⁾ Liczba widocznie pomyłona, może 1483.

SPOMINKI PRZEWORSKIE.

W bibliotece uniwersytetu Lwowskiego był inkunabul Podróży Mandevill'a z nadpisem: Ex Conventu Prevorscensi. Sam druk poprzedzało ośm kart pisanych ręką z XV wieku, zawierających rzecz historyczną, ale bez początku, który był wydarty. Dałem sobie zdjęć wierną podobiznę z tych ośmiu kart Xaweremu Bełdowskiemu, a oryginał z wielką trudnością na ten cel mi pożyczony zwróciłem niezwłocznie do biblioteki, gdzie niebawem spłonął wraz z gmachem uniwersyteckim w czasie bombardowania Lwowa roku 1848. Z tej podobizny wydaję teraz niniejsze Spominki. Przeworsk był jedną z większych majątności rodziny Melsztyńskich słynącej w Polsce od początku wieku XIV. Członkowie jej w kilka gałęzi rozrodzeni przybierali nazwiska od swoich posiadłości, i jedni pisali się z Melsztyna, drudzy z Tarnowa, inni z Jarosławia. W drugiej połowie XV wieku był panem Przeworsku Rafał syn Rafała z Jarosławia. Nie dziw więc, że w księżce ówczesnej, pochodzącej z klasztoru przeworskiego, wszystko prawie odnosi się do tej rodziny Melsztyńskich. Cztery osobne artykuły zapełniają te karty, a pismo ich zdaje się być nie jedną ręką. Artykułami, tymi są: I. Hołd wołoski, pisany rozwiśle bujną frakturą, jest widocznie kopią nie udolną, jak to widać z okienek, który pisarz na wyrazy nieodczytane pozostawiał. Z ułamka tego dowiadujemy się, że któryś Melsztyński, Rafał lub może Spytko wyprawił był na ten obchód syna Jana młodzieńca około 23 lat mającego, wraz z mistrzem jego i opiekunem, którym był natenczas niejaki Zawiszka, człek wielkiego statku i w świecie bywały. Po opisie tym następuje pismem drobniejszym i w prawniejszej ręce: II. Wiersz na cześć Spytki z Melsztyna. Podpisany pod nim, początkowymi głoskami Jo. de Ja. (może Johannes de Jarosław) zdaje się być autorem tego wiersza. I ten wiersz wszakże jest prawdopodobnie kopią tylko, jak to wnosić można z popsutej miary hexametrów. IV. Tablica królów polskich, jedną tylko niezapisaną stronicą od poprzedniego wiersza oddzielona, może służyła do nauki, którą młody Jan Melsztyński od mistrza swego pobierał. Pisana jest tąż ręką co i poprzedni wiersz. Za nią, na ostatniej stronicy, skreślony jest tąż ręką: III. ród Spytki Melsztyńskiego, kasztelana Zawichojskiego, zwanego Pacificus.

Wiele pisano u nas o Melsztyńskich. Począwszy od Długosza rozpisują się o nich nasi heraldycy; to wszakże pewna, że w ich opisy wciśnięto się nie mało bała-

muctw, z których stopniowo tylko oczyszczać je można za pomocą dyplomatów i pism autentycznych. Główną trudność w prostowaniu ich rodowodu stanowi to, że począwszy od pierwszego ich protoplasty Spicimira czyli Spytki, jedne i te same imiona w tej rodzinie ciągle się prawie powtarzają, a prócz tego jeszcze przechodzą i dostojęstwa ojców bardzo szybko na ich synów i wnuków. Co do Spicimira, protoplasty tej rodziny wniósł dopiero pewne światło na czas jego życia ciekawy rękopism w malej ósemce, własność niegdyś Melsztyńskich stanowiący, który w roku 1870 dla Zakładu n. i. Ossolińskich nabyłem; zapisany w inwentarzu pod l. 1873. W nim między wielą innymi tej rodziny dotyczącymi się szczegółami czytamy na str. 69 zapiszek ręki z XV wieku: Anno domini millesimo tricentesimo quadragesimo dominus Spyczymirus castellanus Cracoviensis fundavit castrum Melsthin et ecclesias quamplures ibidem pertinentes. Qui quidem dominus Spyczymirus castellanus Cracoviensis obiit feria tertia post dominicam Iudica, anno domini millesimo tricentesimo quinquagesimo secundo. Z nadania zaś Władysława Łokietka, przechowanego niestety w licej tylko kopii, a w tomie V Aktów grodzkich i ziemskich wydane go przez Xawerego Liskiego okazuje się, że o dziesięć lat przed tem, mianowicie roku 1330 założone było przez tegoż Spicimira miasto Tarnów na prawie niemieckiem. Do rodowodu Melsztyńskich dostarczał najcenniejszego źródła ów Rafał z Jarosławia pan na Przeworsku, swojem nadaniem, wydrukowanem u Nakielskiego w dziele Miechovia na str. 517, a niniejsze oto Spominki w Przeworsku za jego czasów spisane, uzupełniając szereg niewielki autentycznych źródeł nowymi o tej rodzinie szczegółami. Melsztyńskich genealogię do XV wieku doprowadzoną starał się opracować Marceł Antoni Turkawski w dziełku o założeniu miasta Sambora.

I. HOLD WOŁOSKI.

. . . adolescentem satis decorum, annorum fere viginti trium aut modice plus, expeditit satis sumtuose et honorifice, tam in auro pecuniali, quam in argento magno cinguli decoro et formoso; equos eidem comparando valentissimos, familiam, vestes sericeas, et multa alia bona, que ego, qui hec scripsi, plura vidi, teste mea pura
 5 Cuius quidem nobilis Iohannis Melzstynzky in eodem omagio fuit director et tutor, quidam generosus ac nobilis Zawyszka de vir probus, moribus maturus, hominibus carus, deo devotus: vir gnarus ante prius multa regna aliquot perlustrans. Finitoque tam solenni omagio tam omnes suprascripti et infra-
 10 scribendi ad propria reversi sunt. Fuerunt eciam in predicto omagio magnifici Iohannes Pyleczski et eius frater germanus Otto nomine, succamerarius Lublinensis; Stauslaus autem protunc succamerarius Premyslien-

sis, germanus frater et senior Iohannis et Otte, ex voluntate divina tactus pedum infirmitate, baiulabatur a servis, nunquam valens pedibus gredi: illic ille non fuit, quia in domo sua semper iacuit.

In predicto igitur omagio fuerunt duo filii regis, videlicet Olbracht senior et Sigismundus. 5
 ffuerunt et ibi omnes domini terre Russye, Podolie, preter dominos terre Cracoviensis, Sandomiriensis, et preter dominos aliarum terrarum superiorum. Licet tamen ibi non fuerunt, parati tamen erant ad prelium et bene dispositi; retenti tamen erant in regno propter cautelam, ne inimicus invasisset terram aliquis. Et ut verum asserunt illi; qui in predicto omagio fuerunt, homines militares: nunquam¹⁰ vidisse talem exercitum et populum armatissimum tam in equis falleratis, non falleris corrigiatis aut conbituminatis, sicut antiquitus habebant; sed habuerunt faleras ferreas et diversa genera armorum fortissimorum ad pugnam contra Turcos aptorum, sive eciam et contra predictum Stephan voyevodam, si aliquallyter voluisset fallere,
 1482. ut non omagionaret. Eodem enim anno et tempore Turci in sua multitudine naviga-¹⁵ uerant per Kaffam et per Kyliam: quia hi duo portus et he due civitates famose paulo ante capte fuerant per Turcos; sicque volebant pugnare contra predictum Stephan. Quia cum eis pugnavit aliquot bella Turcos prosternendo, et iterum econtra Turci eum devincendo. Tamen nichilominus predictus Stephan noluit Turco obedire, nec omagium prebere, sed refugium accepit ad predictum serenissimum dominum²⁰ Kazimirum regem Polonie postulando presidium et auxilium: quia iam Stephan non multum in sua terra Valachiensi habuit populum, quia populus terre Valachiensis fuit iam multus interfectus per Turcum. Sicque rex Kazimirus fretus consilio suorum dominorum, assumtis stipendariis Polonis, Bohemis et Almanis, et quibusdam suis terris in partibus Russie prope terram Valachie iacentibus, armatissima manu et po-²⁵ tenti obviavit Stephano in Kolomyam, ut dictum est. Stephan eciam cum suis dominis Valachis solenniter venit ad Kolomyam Kazimiro regi in occursum et omagium Polonis facere, quod et fecit. Tamen, ut dicebatur communiter, quod predictus Stephan cum timore advenerat forte in tribus milibus suorum, utentibus solum equo castrato, arcibus cum sagittis, clipeo et hasta et gladio seu framea. Cur autem timuit?³⁰ iste timor ipsius cordi magis patuit, sed eciam dominos Polonos una cum domino rege non latuit. Quia idem Stephan voyevoda ante hanc convencionem multis suis nunciis ab aliquot annis ad Polonos multa ficticia mittebat, nec se cum sua terra Polonis subdere volebat, querens oportunitatem astutam, ut si potuisset Turcis resistere, usque in finem non subdidisset se regi Polonie. Sed considerato Stephan voyevoda³⁵ suo periculo, studuit caucius providere. Nam Turci ab una parte eius austeri inimici veniebant et Poloni ab altera parte ad eum festinanter et armate appropinquabant.

Maluit se subdere regi Polonie, quam vilissimis Turcis, Machometi perfidie. Timuit igitur Stephan, ne ei reddetur pro eius ficticia fallacia ulcio a rege Polonie. Quod forte factum fuisset, si domini Poloni honorem suum et regni non pensassent. Sed quia dominis Polonis ab eterno inest fidelitas innata, predicto Stephan voyevode
 5 pepercit ei eorum benignitas et nec desivit in eum Polonorum pia benignitas. Idemque Stephan donavit regi Polonie et filiis eius tentoria formosa et pulcre elaborata. Ffinitoque sic magnifice tali omagio rex cum suis reversus est ad propria. Sed Stephan acceptis stipendariis Polonis cum consensu regis non multis, et cum suis Valachis eodem autumnali tempore processit contra Turcos pugnaturus, quos devicit Valachus
 10 et prostravit, sicque victoriam obtinuit; eius tamen populus fuit partim prostratus; Poloni tamen, qui armati fuerunt, eis auxilium forte prebuerunt, et sic Poloni et Valachi mutuo sibi succurrerunt, et victos Turcos prostraverunt. Et ad honorem dei per omnes ecclesias Cracovie ad mandatum domini Iohannis protunc episcopi Cracoviensis alias Rzeszowski cantabatur: Te Deum laudamus etc.

15 Hec facta sunt annorum Iesu Christi numero currente MCCCCLXXX sexto, protunc rege Polonie regnante serenissimo Kazymiro quarto, anno regni eius tricesimo nono, quia coronatus fuit anno domini millesimo CCCCXL septimo ¹⁾.

Et pater huius Kazimiri dictus Iagelo fuit baptizatus et post baptismum coronatus anno domini MCCCCLXXVI in ecclesia castri Cracoviensis XII die mensis Ffebruarii cum magna solemnitate feria quinta in crastino sancti Valentini. Et ei copulata fuit serenissima Hedugis pro illo tempore existens regina Ungarie et Polonie. Sed cum ea non habuit prolem, nec cum secunda, que dicebatur Granowzka; sed usque cum tertia uxore prolem idem Iagelo genuit, videlicet cum tertia uxore Zoffia ex Rutenica prosapia: Wladislaum primogenitum, qui eciam fuit rex Ungarie, et
 20 cum Turcis fortissime bellando ibidem periit pro fide katholica cum magna multitudine Polonorum et cum Iuliano cardinali, qui eundem Wladislaum regem, adolescentem elegantem animaverat, ut cum Turcis frangeret pactum. Et sic fracto pacto rex Polonie ibidem interiit, et Iulianus cardinalis et legatus per Ungaros proiectus in lacum aquosum Deo animam cum aqua reddidit.

30 Ibique periit Iohannes alias maior de Tharnow; Niger Zawyscha, Wloszowski venerandus senex, a iuventute semper in labore bellorum expertissimus, Hynek Baliczski, Zegotha iuvenis. Horum memoria sit in celo.

¹⁾ To co odtąd następuje, zdaje się być dopisane później, pismem jednak tejże samej ręki.

II. WIERSZ NA CZEŚĆ SPYTKA Z MELSZTYNA.^{*)}

Spythko, tua virtus meritis coniuncta priori
 Te petit in numero summa cum laude locari,
 Viribus illustris quam ¹⁾ corpore pulcer et armis,
 Queque tuis protavis divino munere dignis
 Ipse deus summo quondam demisit Olimpo
 Affectus patribus ²⁾ magno ³⁾ virtutis amore.
 Hec est stella illa en! radiis fulgentibus inter
 Cornua lune sex ⁴⁾ Lelyua nomine gaudens.
 Norunt mortales genus hoc et sidera celi
 Nec poterit summa semper sine laude manere
 Ex tunc Iaroslav titulis mea digna supernis,
 Cum Tarnow primos felix cumulabat honores
 Perpetuasque colet celebri cum ⁵⁾ nomine laudes.
 Nam tua de ⁶⁾ Melstyn prosapia prenitet ⁷⁾ ecce
 Stirpsque tua egregia ambivit iam ⁸⁾ nomina diva
 Iamque tuas sermo humanus non exprimere audet ⁹⁾
 Laudes condignas et ¹⁰⁾ honores cum pyetate.
 Est tibi diva favens patrio de vertice nata
 Eximia hec soboles! Removet ¹¹⁾ plectrum mea Musa.

5

10

15

20

Io. de Ia.

III. RODOWÓD.

52

Magnificus dominus Spythko de Melsztyn cognomine Pacificus protunc castellanus Zawychostiensis cum sua dilecta contorali Katherina procreavit: filios videlicet:

¹⁾ quam *nie ma rękp.* ²⁾ Affectus patribus *p. a, rękp.* ³⁾ magno *magne rękp.* ⁴⁾ en *nie ma rękp.* ⁵⁾ lune sex *sex lune rękp.* ⁶⁾ cum *nie ma rękp.* ⁷⁾ de *et rękp.* ⁸⁾ prenitet *renitet rękp.* ⁹⁾ Stirpsque . . . nomina *Stirps tua iam ambit egregia n. rękp.* ¹⁰⁾ Iamque . . . audet *Namq. tuas exprimere non audet humanus sermo rękp.* ¹¹⁾ et *nie ma rękp.* ¹²⁾ Eximia . . . Removet *Soboles eximia. Reicit rękp.*

a) Wiersz ten widocznie został uszkodzony, szczególnie co do miary, przez nieważnego kopistę, który niektóre słowa poopuszczzał, a inne poprzestawiał. Dr. Zygmunt Węclewski zadał sobie trud sprostować według możliwości te uchybienia, i na podstawie uwag jego wydaję tu ten wiersz, wskazując zarazem u dołu każde wyrażenie jak ono jest w rękopiśmie.

Iohannem modestum, Vincencium letum seu dissolutum, Stanislaum in infancia defunctum et baptisatum, Raphaelem maturum, Nicolaum tribulatum in loquela; filias videlicet: Beatam mitissimam, Katherinam benignissimam, Annam innocentissimam.

Iste Spythko de Melszthyn maximus fuit amator presbiterorum, et eius consors
 5 domina Katherina et omnes pueri fuerunt amatores sacerdotum, ultra certe forte quam decuit: quia immediate eis conferebant beneficia etiam nihil demerentibus, non sine admiratione multorum hominum, quotidieque habebant ad mensam spirituales.

10

IV. TABLICA KRÓLÓW POLSKICH.

Hec tabula continet omnes reges Polonie incipiendo ab initio regui Polonie usque ad annos domini MCCCCLXXXVI.

Graccus vir nobilis, a quo dicta est Gracovia.

15 Vanda filia Gracci I, a qua dicti Vandali.

Lesztho primus, aurifaber.

Leszthko secundus dictus humilis.

Leszthko tercius, unicus filius secundi Lesthkonis.

Pompilius primogenitus Lesthkonis tercii.

20 Pompilius minor, nepos Leschkonis, Choszyzko. ,

Pyasz pauper agricola, uxor eius Rzepicza.

Syemovith filius Pyasz.

Lezsthko quartus filius Syemovyty.

Zyemymysl filius Lesthkonis quarti.

25 Myeszka filius Zyemymysl cecus natus.

Boleslaus primus filius Myezka, Chabry.

Myeszka secundus filius Boleslai.

Kazymirus primus filius Myezkonis secundi.

Boleslaus secundus filius Kazimiri monachi. Hic interfecit sanctum Stanislaum
 30 et non Krzywousty ¹⁾).

¹⁾ Aby zrozumieć, dlaczego autor podnosi tu z taką dobitnością, iż to Bolesław Śmiały a nie Krzywousty zabił ś. Stanisława, trzeba wiedzieć, że dawnych naszych Bolesławów nie jednako obliczono. Według Boguchwała i rocznika mazowieckiego panował w Polsce przez czas jakiś po Mieszku II Bolesław, koronowany król, który splamił się niegodziwymi czynami. Ten Bolesław był z kolei drugim tego imienia, trzecim był Bolesław śmiały a czwartym Krzywousty. Bolesława Śmiałego zowie trzecim Bolesławem jeszcze Stanisław Streczaka roku 1490, zaś czwartym Bolesławem nazwany jest Krzy-

Wladislaus primus Kazimirides frater Boleslai efferi.

Boleslaus tercius filius Wladislai primi, hic cognominabatur Krzywousthy clementissimus.

Wladislaus secundus filius Krzywouszty superbus.

Boleslaus quartus cognomine Crispus.

5

Myeszka tercius filius Boleslai Krzyuousty.

Kasimirus secundus, filius Boleslai Krzywousthy, et frater Myeszkonis senis.

Leszthko quintus cognomine Albus, senior filius Kazimiri secundi.

Wladislaus tercius filius Myeskonis senis, alias dictus Laszkonogy.

Boleslaus quintus Pudicus, filius Leszthkonis Albi.

10

Leszthko sextus cognomine Niger.

Henricus Barbatus maritus sancte Hedugis.

Przemyslaus.

Venceslaus rex Bohemie assumtus ad regnum Polonie.

Logyethko Wladislaus quartus.

15

Kazimirus tercius filius Lokyethkonis.

Loduicus rex Ungarie et rex Polonie erat.

Wladislaus quintus Iahelo Lythvanus, sed baptisatus, iustus et bellicosus et deuotus.

Wladislaus sextus filius Iagelo, et eciam pro rege Ungarie fuit assumtus.

20

Kazimirus quartus filius Iagelo, frater Wladislai. Iste coronatus fuit anno domini millesimo quadringentesimo quadragesimo septimo.

In hac predicta tabula regum Polonie unus rex strenuus non describitur, quia actus eius fuerunt pessimi, quos in cronicis Polonie invenire non valui. Et forte maliciam considerantes eiusdem regis scriptores omnia de tali rege tacuerunt.

25

wousty w roczniku Małopolskim według Kuropatnickiego kodeksu. Inni kronikarze ignorowali owego drugiego Bolesława z powodu jego niegodziwych postępów. Według nich tedy Bolesławem drugim był Śmiały, a trzecim Krzywousty. Ztąd poszło, że niektórzy przez nieporozumienie Krzywoustemu zabicie ś. Stanisława przypisywali. Autor układając niniejszą tablicę królów, szedł za podaniem tem, które w późniejszych czasach przewagę otrzymało. Ostrzega on wyraźnie, że zabójcą św. Stanisława był Śmiały, nie Krzywousty, ale zarazem uwiadamia przy końcu, że w tej tablicy opuszczony został jeden waleczny król z powodu niegodziwości jego czynów.

KRONICZKA RYMOWANA.

Opracował
Stanisław Lukas.

Krociuchna to kroniczka w niedotężnych rymach, nie przynosząca nic nowego do znajomości dziejów, mająca jedynie pewne znaczenie literackie. Autor jej, poczynawszy od Chrobrego, wspomina krociutko o książętach polskich aż do Bolesława Śmiałego, poczem przeskakując odrazu do Łokietka prowadzi odtąd szereg królów polskich aż do swoich czasów, t. j. do króla Alexandra, z opuszczeniem jednak Jadwigi i Warneńczyka. Znajduje się w petersburskim kodeksie Mierzwicy Kuropatnickiego (A. Q. отд. IV nr. 98) na str. 151, ztąd ją przepisał Lelewel, a z kopii Lelewela w r. 1869 ś. p. Bielowski.

Auctor Polonorum regni Boleslaus dictus Chabri
Ab Othone coronatur, virtutibus adornatur.

Boleslai Chabri natus Mescio, secundus vocatus,
Roboam assimilatus, ¹⁾ non est patrem imitatus.

5 Casimirus hinc monachus, de Mescone generatus,
Est in regem²⁾ coronatus, prius fuit diaconus.

De Casimiro genitus fuit Boleslaus largus,
Sanctum Stanislaum necat, papa regnum rege privat.

10 En coronatus rex³⁾ novus Wladislaus, Loketh dictus,
Hic cum Pruthenis pugnavit, Cruciferos superavit.

Filius Lokthi Casimirus in regem est sublimatus,
Hic Lithwanis coniungitur et sine prole meritur.

Gaudet Polonorum regnum, suscipiens Ludovicum,

¹⁾ Coś podobnego czytamy w kronice Boguchwała i Godysława Pasca, tylko że tutaj owo porównanie z Roboamem, synem Salomona odnosi się do Mieczysława zwanego Starym, księcia Krak. od r. 1173 — 1177. (Bielowski: Monumenta Poloniae historica, t. II str. 527, a., rozdział kroniki 35.) ²⁾ regnum *rękp.* ³⁾ w. *rękop.* vix.

Hic fuit rex Ungarorum, fuit et rex Polonorum.

Hinc dux Lithwanorum magnus, Yegyel vocatus,
Cracovie baptisatus et in regem coronatus.

Istius filius regnavit Casimirus, diu pugnavit
Cum Cruciferis, triumphat et magnam prolem generat. 5

Casimiri primus natus, Ladislaus nominatus,
Factus est rex Bohemorum, postea rex Ungarorum.

Legitimus Olbracht, natus Casimiri, coronatus,
Bellum in Valachum fecit, Valachus eum decipit.

Modo Alexander regnat, qui et Lithwanos gubernat, 10
Det Deus huic prospera, timeat gens hunc barbara.

RODOWÓD XIĄŻĄT POLSKICH.

*W rękopiśmie lubińskim (Petersb. A. F. od. IV nr. 19) który objął najwięk-
szą część dawnych kronik polskich, jest na str. 58—65 rodowód xiążąt polskich od
Graka aż do roku 1462, skreślony doraźnie z licznymi myłkami i poprawkami.
Obok atoli wyraźnych błędów są w nim niektóre daty godne zastanowienia i szcze-
góły nie trafiane gdzie indziej. Ten sam rodowód z temiż co do joty myłkami a drob-
nemi tylko tu i owdzie odmiankami lub opuszczeniami znajduje się w rękopiśmie
biblioteki uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie pod liczbą 358 pisanym w dru-
giej połowie XV wieku na papierze w czwartce. Pierwsza jego karta wydarta jest,
stąd i początek rodowodu tego uszkodzony i dopiero od Piasta ciągnie się na pię-
ciu początkowych stronicach. Na dalszych kartach nieści się kronika mistrza Win-
centego nr. XVI. Według tych dwóch kodexów, lubińskiego i krakowskiego, wydaję
tu ten rodowód oznaczając u dołu odmianki ich początkowemi samychże tych kode-
xów głoskami. Szyk w jakim pojedyncze linie xiążąt następują po sobie w obu ręk-
mach jest nader zawiły; aby go uprościć i zrobić rzecz zrozumialszą, wypa-
dało w jednym lub drugim miejscu dodać opuszczony spójnik, powtórzyć imię za-
miast zaimka, a gdzie niegdzie zmienić błędną konstrukcyę. Co też uczyniłem.*

Gracus primus rex Polonie, cui succedit unica filia sua Wanda.

Lestko aurifex decessit sine prole.

Lestko cursor, quia per cursum equorum electus. Cui succedit filius eius Lestko, cui ex uxore sua Julia, sorore Julii imperatoris succedit filius eius Pompilius primogenitus, cui erant et alii XX filii. Huic succedit filius eius primogenitus Pompilius, qui toxicavit suos patruos XX, qui a muribus comestus est et sic sine prole decessit et regnum vacaverat.

Huius tempore Pompilii fuit quidam agricola Pyast filius Choschiskonis, qui de uxore Rzepicza genuit filium Zemowid; huic succedit filius eius Lestko; cui succedit filius eius Zemomisl; cui succedit filius eius Meschko cecus, primus princeps catholicus, qui per Dambrowkam ducissam de Boemia cum toto regno baptizatur anno domini 965 tempore Othonis primi, ex qua genuit anno domini 966 Boleslaum Chabri, quem imperator Otho Rufus in regem Polonie coronavit et ab obediencia imperii liberavit. Iste anno 1013 genuit filium Myeskonem Ignavum, qui duxit uxorem sororem imperatoris Othonis tercii Rufi, ex qua genuit filium Kazimirum anno domini 1016, qui cum matre exulavit, et anno domini 1026 traditur studio. *) Tandem revocatus anno domini 1031 duxit uxorem Dobronegam de Russia, de qua genuit quatuor filios; Boleslaum 1033, Wladislaum, Mesthkonem, Odonem; hi (Mesthko et Odo) sine liberis, obierunt.

Hic Kazimirus anno domini 1036 per proceres Polonie propulsatur in Ungariam et anno domini 1038 Cluniaci religionem assumpsit. Anno autem domini 1041 per dispositionem pape Benedicti noni de Cluniaco trahitur et Poloniam revertit, cui anno domini 1043 nascitur filius Kazimirus, Mescho anno domini 1046, Odo anno domini 1048. Hic Kazimirus rex anno domini 1058 obiit, *) cui succedit primoge-

Wiersz 1 Gracus . . . quidam agricola nie ma K. — 8 Choschiskonis tak L., Chosconis K. — 9 Rzepicza tak K; Zepycza L. — Zemowid tak L; Semowid K. — 10. Meschko . . . anno dni 966 nie ma K. — 14 filium niema K. Ignavum niema L. — 15 Kazimirum . . . quatuor filios niema K.; Pisarz lubinskiego kodexu zachwiał się tu i po słowach quatuor filios napisał: Boleslaum 1033, qui habuit filios: Meschkonem. Odonem, qui sine liberis obierunt, potem zaś jakby zapomniawszy o tem, dołożył niżej Wladislaum itd., jak w texcie. I z krakowskiego kodexu słów dalszych przegląda także niepewność. — 20 Hic Kazimirus . . . Hic genuit. nie ma K.

*) Roczn. kap. 2) Dwojake podanie o następcy na tron Mieszka II Kazimierz, które podniósł mistrz Wincenty w swojej kronice, odnosiło się właściwie do dwóch różnych xiażąt, z których pierwszym był syn najmłodszy Bolesława Chrobrego, Bolesław, panujący po ojcu do roku 1038. jak to starałem się wykazać w „piśmie“ zbiorowem Monumenta Pol. Hist. tom. III.

nitus eius Boleslaus secundus, dictus Belliger, Largus, interfector sancti Stanislai. Hic genuit Meschkonem, cum quo ipse anno domini **1080** propter interfectionem sancti Stanislai exulavit. Et is Boleslaus anno domini **1081** in exilio in Ungaria moritur, cui eodem anno succedit frater suus: Wladislaus Hermanus, qui duxit uxorem Iuditham de Bohemia, de qua genuit Boleslaum tercium, dictum Crziwousti, 5
 1102. cuius mater in puerperio moritur; ipse vero Wladislaus anno domini **1101** moritur, cui succedit filius eius Boleslaus tercius dictus Crziwousti, qui 47 prelia comisit et semper victor extitit. Hic anno domini **1104** duxit uxorem Ruthenam, de qua quinque filios genuit: Wladislaum, Meskonem, Henricum, Boleslaum, Kazimirum: hic (Kazimirus) anno **1138** nascitur; Boleslaus autem pater eius sequenti anno moritur, 10
 1138
 paźdz.
 28 videlicet **1139**.

Wladislaus secundus filius Boleslai accepit uxorem Theutunicam anno domini **1119**, de qua genuit: Boleslaum altum ducem Wratislaviensem, qui nascitur in exilio') anno domini **1129** Mesthkonem dictum Loripes ducem Opoliensem. Qui (Wladislaus) in exilio obiit cum uxore; sed filii eius revocati sunt a patris et terra 15
 Slezye datur eis in possessionem.

Kasimirus filius Boleslai tercii iunior post mortem Boleslai ducis Cracovie anno domini **1177** intravit iure electionis. Quem terrigene elegerunt, et Meskonem veluti 1194
 ambitiosum repulerunt. Hic anno **1190** subitanea morte obiit. Hic habuit filios tres: Boleslaum, qui anno **1184**, cum arborem succiderit, ipsa de stipite corrrente eum in 20
 gutture pressum suffocavit in eodem loco; Lestkonem qui anno domini **1227** a Pomoranis in Dlubna dolo occiditur et Conradum ducem Mazovie et Cuiawye. Lestko
 1194
 6. habuit: Boleslaum pudicum, qui obiit anno domini **1281** in die sancti Nicolai sine prole; loco cuius succedit Lestko niger dux Siradie per electionem; et Salomeam sanctimonialem. 25

Boleslaus altus tres habuit filios: Jaroslaum episcopum Wratislaviensem, hic anno domini **1201** obiit; Henricum cum barba virum sancte Hedvigis et Conradum. Henrico cum barba succedit Henricus occisus a Thartaris. Hic habuit filios quatuor: Wladislaum episcopum Salzburgensem: Henricum tercium ducem Wratisla-

Wiersz 21 loco, lacu L. — 23 1281. tak L.; 1279 K. — 26 tres, duos L. — 27 Conradum, niema K.

„Ohryzki” (Petersburg 1859 tom I str. 1 i dalsze,) drugim zaś Kazimierz syn Mieszka II zmarły roku 1058. O dwóch też różnych książętach po Mieszku II w Polsce panujących wiedział i nasz genealog: nazywa on Kazimierzem tak jednego jak i drugiego, głównie atoli myli się w tem, że robi Kazimierza Mieszkowego syna, synem dawniejszego niby Kazimierza i miesza obu tych książąt chronologię. ¹⁾ Władysława wygnanie z Polski nastąpiło dopiero w roku 1146.

viensem, Boleslaum ducem Legnicensem et Conradum ducem Glogoviensem. Henrico
tercio duci Wratislaviensi succedit Henricus quartus dux Wratislaviensis et Craco-
viensis. Boleslao duci Legniczensi succedunt duo filii: Henricus quintus dux Legni-
czensis et Wratislaviensis et Bolko dux Swidniczensis. Conradus dux Glogoviensis
5 habuit tres filios: Henricum ducem Glogoviensem, Conradum ducem Saganensem et
prepositum Wratislaviensem; Premislium ducem Stinauiensem.

(Mesco Loripes) habuit filium Kazimirum. Kazimirus dux Opoliensis habuit ducem
filios: Wladislaum ducem Opoliensem (et) Myesconem; qui Wladislaus habuit filios
quatuor: Mesconem ducem Theschnensem, Kasimirum ducem Bythomiensem, Boleslaum
10 ducem Opoliensem, Przemislium ducem Ratiboriensem.

(Conradus dux Mazovie et Cuiawy) genuit tres filios: Boleslaum, qui decessit
sine prole; Kazimirum ducem Cuyawy; Semovitem ducem Mazovie.

(Kazimirus dux Cuyawy) habuit quinque filios: Lestkonem nigrum ducem
Siradiensem; Zemomislum; Wladislaum Lokyetko ducem Brestensem; Semkonem, id
15 est Semovitem ducem Dobriaensem; Kazimirum ducem Lanciciensem, qui occisus
est in bello a Lithwanis.

(Semovitus dux Mazovie) genuit tres filios: ¹⁾ Conradum, qui decessit sine prole
et sepelitur in Warka; Boleslaum et Salomeam, que fuit sanctimonialis.

Zemomislus filius Kazimiri ducis Cuyawy genuit tres filios: Lestkonem, Premi-
20 slum, Kazimirum; hic (Kazimirus) genuit Wladislaum album ducem Wladislaviensem,
Gnewkoviensem, Bydgostiensem.

(Wladislaus Lokyetko dux Brestensis) genuit Kazimirum regem Polonie. Item
duas filias; Elizabeth reginam Hungarie et A. ducissam Swidnicensem.

(Kazimirus rex Polonie) habuit quatuor filias: A. ducissam Stetinensem;
25 B. uxorem Romani ducis Russie; Annam; Hedwigim.

Elizabeth regina Hungarie, Karulo regi Hungarie copulata habuit filios tres:
Stephanum, Andream regem Apulie, Lođowigum regem Hungarie et Polonie.

A. ducissa Swidniczensis habuit filios duos: M. ducem Swidnicensem, Henricum
ducem de Lubania.

30 Stephanus dux habuit filias duas A. et B.

Lodovigus rex Hungarie et Polonie habuit filias duas: Mariam reginam Hun-
garie et Hedvigim reginam Polonie.

Henricus dux de Lubania habuit filias duas A. et B., que fuit uxor imperatoris.
Karuli et hec habuit filias duos: B. A.

35 (Boleslaus filius Semoviti ducis Cuiavie) genuit tres filios: Semovitem, qui sine
prole moritur; Troydenum et Wenczeslaum.

¹⁾ Rkp. *proles*.

(Troydenus) habuit tres filios: Bolkonem, qui receptus per Ruthenos, in Włodzimyrz veneno interiit; Kazimirum, qui decessit sine prole anno 1355 et Semovitum.

(Wenczeslaus filius Boleslai) unum habuit filium, Bolkonem, qui occisus est in Myelnik.

Semovitus filius Trojdeni iunior de se duos genuit filios: Ianussium et Semovitum. 5 Ianussius genuit Ianussium et Boleslaum; qui (Boleslaus) genuit Boleslaum, qui genuit quatuor filios: Conradum, Kazimirum, Boleslaum, Ianussium.

(Semovitus filius Semoviti) genuit Semovitum; qui genuit quinque filios: Semovitum, Kazimirum, Alexandrum, Troydenum, Wladislaum; qui (Wladislaus) duos habuit filios: Semovitum et Wladislaum, qui sine prole decesserunt veluti anime 10 innocentes anno domini 1462.

ZBIERANKA SKRÓCONA

O POLSKICH KRÓLACH.

Kronika Marcina minoryty: Flores temporum przez Hermana genuńskiego do połowy 14 wieku doprowadzona, znana była u nas dość wcześnie. Przepisując ją minoryci polscy w końcu 14 wieku i na początku 15 dla swego użytku, czuli potrzebę podać przy niej zarazem nieco z dziejów ojczystych. Czynili to w osobnym dodatku, któremu duwali nadpis: Collecta abbreviata ex cronica Polonorum, albo: De regibus Poloniae extra istam (Hermanni) cronicam collecta. Zebrane przez nich wiadomości zasadzały się głównie w tem, że poczynwszy od Bolesława Chrobrego było w Polsce koronowanych królów ośm: ostatni z nich mianowicie Jagiełło, za którego życia między 1386—1432 rokiem rzecz tę pisali. Charakterystyczna w tych wiadomościach jest, że z szeregu polskich królów opuszczają Ludwika węgierskiego, uważając niejako za rodzaj bezkrólewia w Polsce jego panowanie. Z jakich źródeł zebrali oni te swoje wiadomości, tego dokładnie nie wiemy; zdaje się wszakże, że

Wiersz 2 anno 1355, tak L; nie ma K. — 6 qui genuit Boleslaum, nie ma K. — 7 Conradum... Ianussium, nie ma K. — 8 genuit Semovitum, nie ma K. — 9 Kazimirum, nie ma K. —

oprócz znanych dziś kronik z owego czasu mieli jeszcze jakąś kronikę lub rocznik, których dzisiaj nie znamy. W każdym więc razie jest dość ciekawa zbieranka; mają zaś ją, ile dziś wiemy, cztery następujące rękopisma.

1) *Kodex klasztoru koprzywnickiego* znajdujący się dziś w publicznej petersburskiej bibliotece pod znakiem A. F. OA. I nr. 326. Jestto papierowy foliant o 476 kartach dość drobno w roku 1471 we dwie przedziałki pisany, przez Alberta z Tarnowa kustosa opatowskiego a plebana w Miechocinie. Po kronice Hermana, którą tu nie Flores ale Speculum temporum nazwano, czytamy na karcie 461' w drugiej przedziałce: „Sequuntur collecta abbreviata ex cronica Polonorum, quo tempore incepit esse regnum Polonie et qui reges“

2.) *Kodex Sędziwoja z Czechła, któryśmy w tomie II Monumentów na str 606 opisali, zawiera między innemi na str. 904. „Incipit cronica, que intitulatur Flores temporum,“ a po niej bezpośrednio na str. 942: De regibus Polonie extra istam cronicam collecta.*

3) Zupełnie w takim samem następstwie i z tym samem tytułem znajdowały się te wypisy w kodexie Ryńskim w Prusiech zachodnich w bibliotece niegdyś Tadeusza Wolańskiego. Tak wiadomość o tym kodexie Ryńskim, jak i wierny odpis z niego tej zbieranki zawdzięczam uprzejmości Dra. Wojciecha Kętrzyńskiego. Na ostatek

4.) *kodeks znajdujący się w archiwum dawniej magistratu przemyskiego a dziś sądu obwodowego przemyskiego mieści między ważnymi prawodawczymi pomnikami na karcie 432 Flores temporum, bez tytułu, a dalej wypisy owe „De regibus Polonie“ poprzedzone jedną tylko spominką¹⁾.*

Według tych czterech rękopisów podaję, tu text, opierając się głównie na kodexie koprzywnickim a z innych odmianki znaczniejsze u dołu załączam.

Boleslaus pius alias chabri Meskonis ducis Polonie filius, qui primus fidem christianam recepit sub anno domini 985²⁾ per uxorem Dobrawcam Bohemam, pri-
3 mus fuit rex Polonie coronatus per Ottonem Romanorum imperatorem tercium, dictum

Wiersz 1 ducis Polonie, nie ma I. — 2 985 tak IV; 990 I; 975 II; 935; III. — 2 Dobrawcam tak IV; Dambrowkam inne.

¹⁾ *Spominka ta opiewa: Anno domini 1279 Philippus episcopus, sedis apostolice legatus venit in Ungariam et Poloniam, qui fecit constitutiones multas et diversas, duos episcopos in Ungaria perpetuo incarceravit. Iste eciam indulsit Polonis, receptis eorum petitionibus non sine muneribus, ut more (exterorum) hominum in dominica „Esto mihi in Deum“ carnes comedere desinerent, cum in antea in dominica Circumdederunt cum ceteris religiosis solite fuerant observate, itaque et deinceps usque ad feriam in capite ieiunii Im lacticiniis utebantur et non carnibus. Sic ergo miseri gaudentes de voracitate carnis habent solum nomen, quod dicitur carnisprivium. sed rem in merito perdiderunt.*

²⁾ 965

„Rufus Otto.“ Hic Boleslaus cepit regnare, seu regnum in Polonia creatum est sub anno domini **1002**,¹⁾ et regnavit annis 25. Cui successit filius suus

Mesco, secundus rex, cui imperator Otto sororem suam Inditam dedit in uxorem; sed ipse minoratus sensu et animo resolutus in delicias, cecidit in amenciam et mortuus est in brevi.

Kazimirus, tercius rex Polonie, fuit filius Meskonis eiusdem et pater sequentis. Ipse habuit Theutonicam uxorem et filium Kazimirum, quo mortuo ipsa Theutonica fuit expulsa de regno in Almaniam, quem filium tradidit religioni sancti Benedicti. Quem Poloni quesierunt et in regem a papa pecierunt iam in ordine sacro, pro quo Poloni pena afflicti, et in memoriam denarium sancti Petri annis singulis censualem¹⁰ a capite statuerunt dandum Polonis, et hodie ubicumque datur denarius sancti Petri, (ubi) tunc fuit Polonia.

Kazimirus quartus, diaconus, monachus ordinis sancti Benedicti, per dispositionem pape ducens uxorem, factus rex Polonie, genuit Boleslaum interfectorem sancti Stanislai.

Boleslaus, quintus rex, largus et tyrannus, qui sanctum Stanislaum episcopum Cracoviensem octavum in numero a primo episcopo interfecit, et postea ab omnibus odiosus habitus est, et sic exulavit in Ungariam et ibi mortuus est miserabiliter anno domini **1081**, et extunc vacavit corona regni Polonie usque ad Wladislaum Lokethkonem subsequentem. Tandem anno domini **1320** obtenta et restituta corona per papam²⁰ mediante Gerwardo episcopo Wladislaviensis ecclesie in personam ducis Wladislai Lokethkonis. Idem dux

Sextus Lokethko coronatur in Cracovia per dominum Ianussium archiepiscopum Gneznensem. Et iste rex Polonie fuit sextus, qui confligit cum Cruciferis.

Wiersz 2 annis 25. *tak IV*; 35 annis *I*; 35 a. *II*; 32 a. *III*. — cui ... suus. *nie ma IV*. — 3 Mesco ... rex. Secundus rex Polonie fuit filius suus, qui vocabatur Meschko *IV*. — 4 minoratus. immoratus *II*; memoratus *IV*. — cecidit. *tak II*; decedit *inne*. — 6 eiusdem ... sequentis. eundem prosequutus *III*, — 7 Theutonicam. Theofaniam *III*. — Theutonicam. *tak I*; Theutonica cum filio *II, IV*; Theofania c. f. *III*. — 8 quem ... religioni. et quia dedit in religionem *II*; et que d. i. r. *III*; et que d. i. r. eundem filium sancti Benedicti *IV*. — 9 quem. filium eundem ideo postea *III*. — quesierunt. eum q. *III*. — a papa. fieri *II, IV*. sibi *III*. iam in ... Polonia. *tak I*; *inne nie mają*. — 13 Kazimirus quartus. quartus ille rex Casimirus *II, III*; Quartus sequitur. Cum autem r. *K. IV*. — 16 Boleslaus ... rex. Quintus r. fuit B. *II*; Q. fuit r. B. *III*; Quintus sequitur B. f. *IV*. — et. vel *II, III*. — largus et. *nie ma IV*. — 17 octavum. septimum *ma IV*. — 22 Lokethkonis. alias Lekyethkonis *II, III*; a Lokethkonicze *IV*. — 23 Sextus Lokethko. *nie ma II—IV*. — Ianussium. *późniejsza ręka po-prawiła na Ianislaum II*.

¹⁾ 1000.

Septimus, eius filius Kazimirus, qui post eum regnavit laudabiliter, et mortuus est anno domini **1370** sine prole, et vacavit regnum sine rege pluribus annis²⁾. Subsequenter circa annum domini **1385** citra vel ultra

Dux Iohel, octavus rex, supremus Lithwanie eligitur in regem Polonie per Po-
 5 lonos, assumitur et baptizatus Wladislaus nominatur. Qui regnans in magna pace
 fere 24 annis, tandem consurgentibus in eum Cruciferis Prussie, sub anno domini
1410 terram eorum Prussie cum magno exercitu intravit et cum ipsis conflixit in
 campo, et magistrum eorum cum commendatoribus interfecit totamque terram subiugavit
 10 sicut decuit, Deum laudavit, cum circa festum assumptionis sancte Marie iacens ^{sierp. 15.}
 campestraliter ante castrum Marienburg ipsum obsidendo totam terram habuit in
 ditione et potestate; post festum sancti Michaelis. infra quatuor ebdomadas totam
 amisit, exceptis castris tribus, scilicet Radzyn, Brodnycza, Thorun et Nyeszovia,
 que tandem interveniente amicali concordia, facta circa festum purificationis s. Ma-
 15 rie, receptis pecuniis plurimis libere resignavit. Et iste est octavus in Polonia rex,
 cuius in temporibus Polonia incepit florere in milicia, moribus bonis et scienciis in
 studio. Erant tunc suo tempore collegia fundata. ^{lut. 2.}

Wiersz 1 Septimus. Sequitur septimus. S. IV. — 2 1370. 1380 IV. — 3 1385. millesimum octuagesimum quintum II. — citra vel ultra. citra DC v. infra IX *ma* II; quorum cetera ut infra III; etc. IV. — 4 octavus rex. Octavus *ma tylko na brzegu* II; *nie ma* III — 6 in eum. contra ipsum II. — 7 Prussie. *nie ma* II—IV. — 8 subiugavit. subegit II, III. — 11 campestraliter. *nie ma* II—IV. — 15 plurimis. *nie ma* I — Et iste, ... fundata. *nie ma* IV. — est. *tak* II; fuit I, *inne nie mają* — 16 in milicia. m. II. — scienciis. etc. *dod. II i tem kończy.* Et sic est finis, laudetur deus trinus et unus. Amen. Explicit flores temporum III.

¹⁾ Panowanie tedy Ludwika króla w Polsce uważa autor niniejszej zbieranki jakby zgoła nie istniało.

W I E R S Z E O ŚWIĘTOPIETRZU.

Bezpośrednio po owej Zbierance skróconej o królach polskich znajdują się te wiersze w kodexie I i II, i zdają się być również utworem polskich Minorytów. W kodexie królewieckim (Msc. Tabul. Regii A. 81 fol.) znajdują się też same wiersze na str 384 wtrącone w środek tekstu kroniki Janka z Czarnkowa, z tą atoli różnicą, że w nich trzy wiersze początkowe opuszczono, natomiast dodano 12 wierszy na końcu. Wierny odpis ich z tego kodexu nadesłał mi łaskawie Dr. Colmar Grinhagen.

Ex cronica Vincencii Cadlubowicz ¹⁾ versus de Polonia.

Wroslaw cum Slesia, Nyssa, Swednicz,
Glogovia, Opol, Legnicz,
Ratiborz, Nyemodlin, Olavia,
Pomorania, Chelmensis est Polonia ²⁾.
Hoc bene probatur,
Census Petri quia datur
Partibus in illis,

5

Wiersz 3 Nyemodlin» tak I, Nemodlin II.

¹⁾ Znajdowały się zapewne te wiersze w kodexie; w którym zarazem i kronika mistrza Wincentego znajdowała się; ale ani nie należały do kroniki ani nie były tworem Wincentego, jak to już widać z ich osnowy. ²⁾ Kodexy I i II mają po tem słowie następujący dwuwiersz:

Anno milleno tria C. tricesimo primo

In campo Radzyeyow (Radeyow) clamavit Polonia Cracow.

W kodexie II dodano tu jeszcze sposób wyrażenia liczb głoskami:

I monos, (V quinque), X denos, duplex XX vigenos,

XL duplat, idem triplicat LX; L (quo)que sola

Quinquaginta facit; sed nonaginta dat XC.

C dat centenos; (sed quingentos tibi dat D); DC sexcentos;

M. mille: C si preit, aufer centum.

Sic numerum verum debes conscribere totum.

Opidis, castris, quoque villis.
 Sicut mater pia
 Solvit tota Polonia;
 Annuit Chelmensem
 5 Crucis terram velud ensem
 Propter Prutenos,
 Lithuanos siue paganos.
 Ob terram meram
 Vero pugnant contra chimeram,
 10 Regere nunc volunt
 Terramque reddere nolunt.
 Cur dominus princeps
 Polonorum stat sicut anceps?
 Heu heu quam male
 15 nec dicunt ei bene vale.

POCZET KRÓLÓW POLSKICH.

Obok rodowodów obejmujących mniej więcej wszystkich xiążąt polskich w rozmaitych kraju dzielnicach, zajmowały nie równie więcej piór u nas pisemka przedstawiające porządne następstwo królów czyli głównie panujących w Polsce z krótkimi ich czynów napomknieniami. Nie zawierały one zwykłe nic nowego, lecz wiadomości z większych, mniej dostępnych pism zaczerpnięte powszechniejszemi czyniły. Do takich pisemek należy niniejszy poczet królów. Układał go bezimienny autor w drugiej połowie XV wieku, za Kazimierza Jagiellończyka, a formę obrał dość oryginalną do ułatwienia przeglądu rzeczy zastosowaną. Pisał we trzech przedziałkach, z których środkowa obejmowała samo imię króla frakturą nakreślone, po prawej zaś i po lewej stronie imienia spisane drobno ważniejsze lub mniej ważne za tego króla zdarzenia. Przechował się ten poczet królów we czterech rękopismach, mianowicie:

I. *Kodex krakowski w bibliotece uniwersytetu Jagiellońskiego znajdujący się pod znakiem BB III. 18 według dawniejszego oznaczenia, jest papierowy foliant*

z drugiej połowy XV wieku. Był niegdyś własnością Jakuba z Gostynina. W nim spisany jest niniejszy poczet królów na ostatnich trzech kartach, i ma nadpis: Numerus regum incliti regni Polonie successivus. Ostatnie jego słowa o Kazimierzu Jagiellończyku: cuius regnum deus omnipotens dilatet itd, świadczą że pisan był jeszcze za życia tego króla.

II. Kodex księcia Władysława Czartoryskiego opisany przezemnie w tomie II Pomników na str. 214. Jest z tegoż czasu co i poprzedni; zachowana w nim forma pierwotna we trzy przedziałki, ale pisarz często mylił się.

III. Kodex ordynacki hrabiów Krasińskich pisany w wieku XVI a zawierający głównie rocznik świętokrzyski. Poczet niniejszy królów znajduje się w nim na str. 83—86. Kopista jego zmienił formę pierwotną, pisał jednym ciągiem co było we trzech przedziałkach, i mniejsza byłaby o to; ale nie zadowolili się on tem, co ten przeddługoszowy pomnik zawierał, i popisując się z erudycją umieścić Długoszowego Lecha przed Grakiem jako ojca narodu.

IV. Kodex trzemeszeński niegdyś własność Juliana Ursyna Niemcewicza dziś księcia Władysława Czartoryskiego. Zawiera on tak zwaną kronikę trzemeszeńską, którą powyżej wydaliśmy, w nią wcielony został między innemi niniejszy poczet królów pod napisem: Ordo regum incliti regni Polonie.

Numerus regum incliti regni Polonie successivus.

Graccus.

Hic draco per iuniorem filium Gracci in
ruppe occiditur. Is demum fratricida fac-
tus a dominio regni Polonie est alienatus,
ne[c] patri successit.

Vir nobilis et bellare sciens, primus a
Polonis in regem eligitur, qui conflictum
cum Gallis, a rege Assuero huc missis, 5
faciens, eos devicit.

Vanda

Hic Poloni Vandalite dicti sunt a Vanda.

Filia Gracci, que regem Lemanorum
devicit, nec eidem nupsit, de prosperoque
successu diis victimans, in Vislam spon- 10
te saliit.

Centum annis rege caruerunt.

Przedziałka I, wiersz 6 nec .. successit* nie mają II—IV. — Przedz. II, wiersz 5 missis* missus IV. — 10 Vislam* tak I, III; Histulam II; nie ma IV. — 12 centum ... caruerunt* tak II; nie ma I.

Lesthko

Hic Alexander Macedo pudorose per Polonos fuit devictus, et amplius a devastatione cessavit, et in pace quievit.

Primus aurifaber sine prole, qui Alexandrum Macedonem astute sub Calvo devicit monte.

5 Lesthko

Is de quatuor virtutibus laudatur: scilicet fortitudine, liberalitate, sobrietate et humilitate.

Secundus, humilis, qui precucurrit alios ad metam currendo: pro bravio in regem eligitur.

Lesthko

10 Hic Cristus nascitur in Bethleem, et Octavianus, nepos Iulii imperatoriam suscepit dignitatem.

Tercius, unicus filius Lesthkonis, Iulium Cesarem ter devicit. Iulius se eidem amicaliter confederavit: Iuliam sororem sibi tradidit in uxorem, ex qua Lesthko viginti filios genuit.

15 Pompilius

Primogenitus Lesthkonis tercii, et senior inter viginti fratres.

Pompilius

Hic intoxicantur viginti fratres a rege Pompilione: quorum ipse nepos, illi eius patrui erant.

Minor nepos Lesthkonis, et filius Pompilii. Hunc cum regina et duobus filiis, in turri, in castro Crusvyciensi sita, mures consumpserunt. Qui etiam Cosichko dicebatur.

Pyasth

25 Hic novorum regum iniciatur successio.

Pauper agricola in urbe Crusvyciensi, per Ioannem et Paulum martires mirabiliter in regem ordinatur, radice Pompilii stirpitis excisa.

Semovitus

30 Iste Semovitus plurima deperdita recuperavit, et in omnibus felicissimus ac strenuus habebatur, in cunctis agens prospere.

Unicus filius Pyasth, serenissimus ac strenuissimus; semper de hostibus triumphum obtinuit victoriae.

Lesthko

Quartus, filius Semoviti. Is patris vestigia in omnibus secutus est.

Zyemyslaus

Filius Lesthkonis quarti, qui omnes terras dominio suo subiectas in pace gubernavit.

Myeschka

5

Anno domini 966 iste primus suadente sibi uxore sacrum baptismum suscepit, et Iordanum, primum episcopum in Cracovia instituit, et cum sua gente fidem suscepit.

Filius Zyemyslai, cecus septennis educatus, postea divinitus illuminatus, Dobrowkam sororem sancti Venceslai, christianam, duxit in uxorem.

10

Boleslaus

Hunc Otto tercius cesar liberavit a servitute imperiali. Is etiam sex kathedrales ecclesias fundavit et dotavit. Huic de celo per angelum gladius Szczyrbyecz datur. Otto Cesar dyadema imperiale ad caput Boleslai imposuit, et pro munere lanceam sancti Mauricii et clavum Domini eidem obtulit; Boleslaus vero brachium sancti Adalberti Ottoni dedit, in signum mutue dilectionis.

Pius, vulgariter Chabri, filius Mesconis, ad quem beatus episcopus Adalbertus Pragensis venit, cui Boleslaus filialem exhibuit reverenciam. Strenuus extitit: Slesiam, Pomoraniam, Prussiam, Russiam, Moraviam et Boemiam sue subiecit dicioni.

20

Myeschko

Secundus, filius Boleslai pii, segnis nec regnicolis civibusque tam gloriosus: tempore enim suo nationes extere a sua recesserunt obediencia.

Kazimirus

Hic papa Benedictus tonsuram rotundam Polonis imposuit et *Szwygthopyetrze* dari mandavit.

Filius Myeschkonis secundi, et nepos Boleslai pii. Iste de regno una cum matre fuit expulsus. Monachus deinceps factus, per Polonos demum cum pape consensu ex cenobio reductus in regem iure successionis eligitur. Qui Masoviam ad unitatem Polonie reduxisse dicitur.

Przedziałka I, wiersz 29 Polonis: ta III i IV; nie ma I, II. — Szwygthopyetrze ... mandavit: tak II; denarium sancti Petri dare instituit I.

Boleslaus

Hic sanctus Stanislaus occiditur per Boleslaum largum, qui Ungariam fugiens ibi occubuit, penitencia strictissima, ut fertur, peracta.

Secundus, largus, audax et bellicosus, filius Kazimiri, quo regnante, episcopatum sanctus suscepit Stanislaus.

Vladislaus

Hic Poloni propter non observanciam quadragesime multa mala passi sunt.

Cazimirides, frater Boleslai efferi, pyus et bonus, quem filius Sbigneus illegitimus persecutus est et cum patre conflictum fecit. Quem Vladislaus prostravit et captivavit.

Boleslaus

Hic Voyslaus princeps milicie in quadam conflictu manu privatur, pro qua sibi Boleslaus, auream restituit manum.

Tercius, filius Wladislai iunior, clementissimus, qui alias dicebatur Krzywovsthy, bellicosus et victoriosissimus erat.

Wladislaus

Secundus, primogenitus filius Boleslai Krzyvousthy, superbus. Iste cum fratribus conflagabat bis, eosdem exhereditare cupiens. Sed per eosdem iuxta Posnaniam pudorose devictus est, demum metu fatrum obrutus, sumpta uxore, versus Ungariam fugam iniit.

Boleslaus

Iste Getas, seu Prutenos per multa bella sue subiugavit potestati, et ad fidem remittit catholicam. Sed mox Boleslao ad propria redeunte, in apostasie gurgitem resiliunt, culturamque ydolatrie resumserunt.

Quartus, Crispus cognomine, frater Wladislai exulis. Iste vicit fratrem, exulem Wladislaum, una cum potestate imperatoria Wladislao sociata.

Myeszkó

Hunc regnicole Cracovienses de regno eiecerunt, et fratrem suum Kazimirum,

Tercius filius Boleslai Krzyvousthy et frater Boleslai Crispi, senex vulgariter

Przedziałka I, wiersz 3 fugiens» tak III; devictus II; nie ma I. — 26 potestati» tak III; maiestati II. — Przedziałka II, wiersz 8 bonus» tak IV; primus I. — 14 qui ... erat» tak II, III; cuius frater Sbigneus sordidissimus ducatum obtinuit I.

ducem Sandomiriensem, in dominum totius Polonie susceperunt.

dictus, tyrannus et oppressor sevissimus regnicolarum, calumniose agens in omnibus.

Kazimirus

Contra hunc dolus per regnicolas Cracovie subordinatus fuit, cum spe electionis ipse tamen vice versa urbem acquisivit.

Secundus, filius Boleslai Krzywousthi et frater Myeszkonis senis, dux Sandomirie, constitutiones fratris iniquas cassavit, et omnes ab angariis consuetis liberavit.

Lyeschko

Hic Cracovite cum Myescone sene per eos ipsos profligato configunt, et eum cum sibi amicissimis totaliter prosternunt.

Quintus, albus, senior filius Kazimiri, in arte militari et venatoria exercitatus.

Wladislaus

Tercius filius Myeszkonis senis, qui cum consensu Leszkonis albi, aliorumque fratrum in regem Polonie fuit electus; non diu tamen gubernavit.

Hic Leschko albus viceversa in principem Cracoviensem per universitatem nobilium honorifice est assumptus.

Boleslaus

Hic sanctus Stanislaus canonisatus per Innocencium papam quartum, anno domini millesimo CCLIIII.

Quintus, pudicus, filius Lyeschkonis albi sine prole tunicam mortalitatis induit.

Lyesthko

Sextus, niger, dux Siradie, filius Kazimiri, qui Kazimirus fuit filius Conradi, Conradus autem fuit frater Leschkonis albi.

Henricus

cum barba, maritus sancte Heduigis, anno domini 1288 principatum obtinuit.

Przemislius

Iste detentus et occisus est in Rogosch-

Dux Posnaniensis, quem Henricus post

nyo, in die cinerum, de consilio tradito-
rum pessimorum.

se instituerat; sed ipsum Venceslaus rex
Bohemie dolose supplantaverat.

Venceslaus

Iste occisus est in Holomunyeczech per quen-
dam familiarem de Austria, de consilio
principum et nobilium.

Dux Bohemie, qui ex integro Craco-
viam intravit, anno domini 1305.

Lokyetko

Dux Brzesczensis, filius Kazimiri, qui
Kazimirus fuit filius Conradi; Conradus
autem fuit frater Leschonis albi.

10

Kazimirus

Hic Rutheni cum Tartaris castrum
Lublin vallarunt fortiter, per octo dies
pugnantes; sed postquam dux Thartaro-
rum per sagittam ex antiqua, ut fertur,
bruszyk est occisus; statim cum planctu
maximo recesserunt.

Tercius, filius Lokyethkonis.

Lodovigus

Rex Hungarie, ex pacto inter ipsum et
Kazimirum facto utroque superstitute rex
Polonie efficitur.

20

Iayeldos

Princeps non nacionalis, nec proprius,
quem Bodzantha archiepiscopus Gneznen-
sis Cracovie baptisavit anno domini 1386,
nomen gloriosum, videlicet Wladislaus
imposuit. Qui anno domini 1434 prima
die Iunii defunctus. Eodem anno, ipso
die beati Iacobi apostoli, Wladislaum,
filium suum coronaverunt.

Supremus dux Lituanie baptizatur; no-
men accipit Wladislaus.

lipc.
25.

Wladislaus

Filius Iagyelde seu Wladislai, qui in
regem Hungarie assumptus, in bellando
cum Turcis periit.

Przedziałka I, wiersz 6 nobilium regni Polonie dodają III, IV. — 10 Tartarorum* Parti-
cus I. — 12 bruszyk* tak I, kraszyk II; Carfnyk III; Crasznyk IV.*

Kazimirus

Hic Dacia dicta Cizowe exigebatur anno Frater Wladislai, et filius Yagyelde,
domini 1460 per unius anni curriculum. dux magnus Lithuanie, Russie Prussie-
que dominus et heres.

Cuius regnum Deus omnipotens dilatet et prosperum faciat, sibique una cum 5
suis regnicolis gratiam in presenti et gloriam in futuro misericorditer concedat idem
Deus, per secula seculorum. Amen.

ZDARZENIA GODNE PAMIĘCI.

Opracował

Antoni Lorkiewicz.

Pomiędzy materyałami przeznaczonemi przez ś. p. Augusta Bielowskiego do trzeciego tomu Mon. Pol. znajdowały się także niniejsze wypisy. Na okładce ich odpisu czytamy te słowa napisane ręką Bielowskiego: Zdarzenia godne pamięci znajdując się w archiwum królewieckiem pod numerem ośmnastym. Papierowy ten foliant pisany był na początku wieku XVI. Jest w nim na pierwszym miejscu Chronica Bohemorum, mianowicie króla Karola, dalej Chronica Principum Poloniae na 90 nieliczbowanych kartach spisana, w której końcu czytamy: Anno 1516 scriptum per me Thomam Martini Schordach de Olauia tunc temporis metretarium¹⁾ Wratislaviensem. Bezpośrednio po niej następują te oto Zdarzenia godne pamięci spisane w tymże czasie²⁾ i tą samą ręką na dziewięciu kartach. Dalszy ciąg rękopismu tego obejmuje: De palatinis et landgrauis, qui interdum sunt comites vel principes. Conclu-

Przedziałka I, wiersz 1 cizowe. per et infra regnum dod. II. — 2 curriculum tak I; spacium II. — 4 Cuius ... Amen tak I; nie ma II.

¹⁾ Glossaria Diefenbacha, Brinckmeiera, Du Cange, Trevoux znają tylko wyraz metreta oznaczający miarę do mierzenia płynów, nie znają zaś wyrazu pochodnego metretarius.

²⁾ Nie zupełnie w „tymże“ a przynajmniej nie w r. 1516. Z przedostatniej przez pisarza podanej wiadomości wynika, że pisał on te: Zdarzenia godne pamięci po roku 1517 a niewątpliwie dość znacznie przed 1526, to jest przed bitwą pod Mochaczem. Wspomina bowiem o śmierci Elżbiety siostry Zygmunta I, a króla Ludwika węgierskiego nazywa: adhuc puer.

siones pro pace, concordia et tranquillitate perpetua inter Mathiam regem Ungariae, Bohemiae et dominum Vladislaum Bohemiae regem in dieta Olomuncensi die solis in festo beati Iacobi apostoli, anno domini 1479. De prerogatiuis imperii Romani. *Nakoniec Długosza: Chronica episcoporum Wratislaviensium. Niniejsze zdarzenia godne pamięci są zbieranią z kronik polskich i roczników mianowicie z Rocznika Świętokrzyskiego i z kroniki Boguchwała i Paska. Nieznajomy ich zbieracz pisał za Kazimierza Jagiellończyka i na roku 1477 ukończył, po którym to roku dodał jeszcze kilka zdarzeń kopista jego, pomienony wyżej Tomasz Schordach z Olawii.*

Tyle Bielowski; do tego pozwalamy sobie dodać jeszcze kilka uwag. Nasamprzód nasuwa się pytanie, kto był autorem tych zapisków czyli raczej wypisków z Rocznika Świętokrzyskiego i kilku innych źródeł. Na pytanie to z braku wszelkich wskazówek trudno dostateczną dać odpowiedź, autor bowiem wspomina o sobie w pierwszej osobie tylko w jednym miejscu, z którego jednak nic nie można o nim wnosić. Tyle jednak zdaje się nie ulegać najmniejszej wątpliwości, że zapiski te powstały jeśli nie w Płocku samym, to w każdym razie w dyecezyi płockiej. Przemawia zatem ta okoliczność, że autor, pomijając rozmaite wiadomości znajdujące się w Roczniku Świętokrzyskim, jak n. p. odnoszące się do biskupów krakowskich, nie pomija żadnej odnoszącej się do Płocka, lecz owszem z Spominek Płockich wyjął nieznajującą się w Roczniku Świętokrzyskim wiadomość o śmierci Klemensa, biskupa płockiego. Już ta okoliczność, że kroniczka nasza, jeśli niniejsze zapiski godzi się tak nazwać, najbardziej jest zbliżona do rękopisu Rocznika Świętokrzyskiego sporządzonego przez Jana z Niegłoszowa (VI), niemniej korzystanie z Spominek Płockich zdaje się dostatecznie o tem świadczyć, że kroniczka nasza nie gdzieindziej powstała. Nie chcemy bynajmniej twierdzić, że autor miał przed sobą rękopis Jana z Niegłoszowa, gdyż przeciw temu przemawia pewna różnica, jaka zachodzi zwłaszcza co do lat pomiędzy naszą kroniką a rękopisem Jana z Niegłoszowa, ale niezbyt śmiało będzie przypuszczenie, że autor niniejszych zapisków i Jan z Niegłoszowa a może i przepisywacz rękopisu Sochaczewskiego (X) mieli przed sobą jeden i ten sam rękopis Rocznika Świętokrzyskiego.

Wypisy nasze dostały się później nie wiadomo jakim sposobem do Wrocławia w ręce Tomasza Schordach z Olawy. Ten przepisał je wraz z innemi wyżej wymienionemi rzeczami, uzupełnił je w niektórych miejscach, dodał nadto dwie wiadomości odnoszące się do Wrocławia i wiadomość o Piotrze Właście wyjętą z Kroniki Principum Poloniae, a w końcu zanotował jeszcze trzy zdarzenia; bo jakkolwiek cała kroniczka pisana jest jego ręką, to jednak odmienny styl i lokalny charakter dwóch z tych zdarzeń zdają się zatem wyraźnie przemawiać, że wiadomości te przychodzą od kopisty wrocławskiego.

Kroniczkę naszą można by uważać za skrócony Rocznik Świętokrzyski wydrukowany w tym samym tomie (str. 60 i następ.); pominięszy bowiem kilka wiadomości zaczerpniętych z Kroniki Boguchwała, Spominek Płockich i Rocznika Małopolskiego i po odrzuceniu tego, co dodał kopista wrocławski, kroniczka nasza nie zawiera nic takiego, coby się nie znajdowało w Roczniku Świętokrzyskim. Autor chciał jednak z swych wypisków zrobić coś więcej, aniżeli zwyczajny rocznik, choć w rzeczy samej tak co do języka jak i co do treści niczem się nie różni od zwykłego rocznika. Tym celem podzielił je na pojedyncze rozdziały, dając każdemu osobny napis. Napisy te tylko niekiedy odpowiadają treści rozdziałów a niektóre z nich zdają się być nawet złądiną wyjęte. Tak np. napisawszy: Regis Polonie victorie prime, autor opowiedział w następującym rozdziale prawie wszystko, co o Bolesławie Chrobrym chciał napisać. Inne tytuły zaś są tylko początkowcami wyrazami rozpoczynającego się ustępu. W niektórych miejscach trzyma się autor formy opowiadającej, w innych atoli zapisuje pojedyncze fakta zupełnie sposobem rocznikarskim. W ogóle w całej kroniczce przebiega się chęć autora nadania jej cechy oryginalności. W tym celu umyślnie zmienia on wyrażenia, przedstawia pojedyncze fakta a daty w innej podaje formie, tak: n. p. jeśli Rocznik Świętokrzyski podawszy pewną datę, mówi dalej: anno vero secundo lub tercio, to nasz autor w tym drugim razie wypisuje całą datę, w innych zaś razach znów na odwrót sobie postępuje. W skutek tego wszystkiego jak niemniej w skutek widocznego pośpiechu i niedbałości, z jaką autor swe wiadomości przepisywał z Rocznika Świętokrzyskiego, jeszcze bardziej powiększyła się w kroniczce naszej i tak już znaczna liczba błędów znajdujących się w Roczniku Świętokrzyskim. Winniśmy jeszcze nadmienić, że nieco dłuższe opowiadania Rocznika Świętokrzyskiego autor nasz znacznie skraca, nadto opuszcza wiadomości mniejszej wagi i nieodnoszące się bezpośrednio do Polski, jakkolwiek nie zawsze konsekwentnie sobie przytem postępuje, opuszczając i ważniejsze zdarzenia.

Z tego wszystkiego, cośmy dopiero powiedzieli, pokazuje się, że te Zdarzenia godne pamięci, będąc tylko wypisami z Rocznika Świętokrzyskiego, zabarwionymi tu i owdzie wiadomościami zaczerpniętymi z innych źródeł a niezawierając żadnej nowej wiadomości, szczególnej wartości nie mogą posiadać. Zwłaszcza jednak, jak dla sumiennego badacza dociekającego czystej prawdy, tego najwznieślejszego celu wszelkiego rodzaju nauk, drukowanie obok siebie rozmaitych rękopisów tego samego źródła okazało się nieraz potrzebnem i użytecznem, wydajemy tę oto kroniczkę, która bądź co bądź nie jest prostym odpisem, w niniejszym tomie tem chętniej, że tem samem spełniamy wolę nieodżałowanej pamięci A. Bielowskiego.

W końcu wypada jeszcze nadmienić, że nie mając do czynienia z źródłem choć w części oryginalnem, musieliśmy się w przypiskach podawanych na dole ogra-

nić tylko na najniezbędniejszych uwagach. Na marginesie podajemy szczegółowe źródła, z których nasz autor czerpał.

In nomine domini amen.

Acta quedam notatu digna superioribus annis in regno Polonie, cronice eorum merito inscribenda incipiunt.

Anno post nativitatem domini noningentesimo sexto ¹⁾ regnum Polonie fidem
 5 Cristi assumpsit, ubi dux eius, Mysska dictus, ex patre gentili Semislao natus, se-
 ptemque annis adolescencie sue ante fidem adeptam luminibus captus, primus cum
 nobilitate sui regni universi baptisatus, visum ipse ex virtute sacramenti recuperave-
 rat ac deinde protinus filiam Bohemie ducis Boleslai, nomine Dambrowskam ex pa-
 rentis sui utriusque consensu ²⁾ duxit in uxorem. Ex qua primum genuit Boleslaum
 10 Chabri sive Chobri vulgo nuncupatum. His itaque peractis Lampertum, antistitem Cra-
 coviensem ad Silvestrum summum pontificem, eius nominis secundum ³⁾, pro dyade-
 mate regio sibi impetrando legacione mittit. Quibus votis videlicet prefati ducis cum
 pontifex ipse obtemperare studeret, Steffanus Hungarie monarcha per Affricum ⁴⁾ quendam,
 sue dicionis episcopum, eandem ipsam dignitatem cum insigniis prefatis affectabat. Quo
 15 audito et quod regnum Hnnorum eciam per Albertum ⁵⁾, divinum presulem ecclesie
 Pragensis dignissimum pastorem converti ⁶⁾ cristiane religioni commisisset ⁷⁾, Steffanus
 quoque dux ipse sacramentum baptismatis adeptus esset, gaudio perfusus angelicoque
 in eo persuasu admonitus coronam Mysskoni predicto assignatam, Steffano per Affri-
 cum prefatum concessit ipsumque exinde regio titulo insigniri voluit atque in per-
 20 petuum ea dignitate vel regno ipso (a) futuris seculis gaudere ⁸⁾. Qui Stefanus iam

966.
R. św.
III. 60.

a) *Źródła węgierskie i niektóre polskie nazywają go Astriens, Długosz Austriacus.* b) *Rękopis ma Albericum.* c) *ręk. conversi.* d) *ręk. commississet.* e) *ręk. atque in perpetuum ei dignitate vel regnum ipsum a futuris seculis gaudere. Regnum znaczy w tem miejscu prawdopodobnie tyle, co corona regalis (ob. Du Cange).*

¹⁾ Ręk. VI (Jana z Niegłoszowa) rocznika świętokrzyskiego ma rok 1096. Przepisowacz tego rękopisu i autor niniejszej kroniczki mieli prawdopodobnie przed sobą rkp. rocznika świętokrzyskiego, w którym stało *nonagesimo sexto* (ob. str. 60 nota), tak jak ma najbardziej z niemi spokrewniony rkp. X (sochaczewski). Obydwom data ta zdawała się nieprawdopodobną, pierwszy dodał *millesimo*, drugi zamienił *nonagesimo* na *noningentesimo*. ²⁾ Wiadomości tej nie wiele zresztą mówiącej nie nadarzyło mi się nigdzie napotkać. ³⁾ Rocz. św. nie powiada, który Sylwester, wyrazi *eius nominis secundum* dodał prawdopodobnie kopista wrocławski; tylko w trzech źródłach przeddługoszowych mówiących o tym wypadku znajdujemy to bliższe oznaczenie: w roczniku kamienieckim (*Mon. Pol. II 777*), w roczniku Krasińskich (*Mon. Pol. III, 129*) i w *Annales silesiaci compilati* (Petrz: *Mon. Germ. XIX 537*).

Ad. Br. rex consecratus Geyslam^{a)}), Henrici Romanorum regis sororem vite sancte insignem ¹⁾
 M. G.
 X 321. sibi matrimonio tandem copulavit ex eaque filium Evericum suscepit nomine. Qui
 R. św.
 III. 61. postquam etate adultus, voluntate patris coactus, cum filia ducis Polonie supradicti
 nupciales pompas celebravit, ipsam sed deinceps carnaliter nunquam attigit, virgo
 cum virgine manens vitam in Gnesna atque Posnania ad tempus castissimam agens. 5
 Deinde ad generum^{b)} suum reversus, quodam die venacionibus cum eodem intendens
 super voluntatem^{c)} ad montem quendam devectus, cui nomen Calvarie^{d)} imposuit,
 eundemque fratribus divi Benedicti iure proprietatis ascripsit, monasterium in eo
 celeberrimum cum edibus dive Crucis erigens ex fundo ipsumque insigni porcione
 ligni vite, quantum in collo appensum deferebat, extemplo liberaliter condonans²⁾). 10

Fides catholica in Polonia roboratur.

997. Anno domini noningentesimo octavo divus Adalbertus, episcopus ecclesie Pra-
 gensis in metropolim Gnesnensem veniens fidem sanctam roboravit et multos Polo-
 norum atque Prutenorum fonte sacro insanxivit; post deinde in Prussia vitam mar-
 titorio finivit sanctissime. 15

Dux Polonie in regem creatur.

1000.
 R. św.
 III. 61. Anno domini millesimo primo³⁾ Boleslaus dictus Chabri filius Mysska corpus
 Ad. Br.
 IX. 318. divi Adalberti a Prutenis vi et armis redemit⁴⁾), id ipsum in Tremessna honorifice

a) Rkp. VI r. św. ma Ccyslam, podczas gdy inne mają Czeslam, Czesskam. Kopista wrocławski znalazł w schol. Ad. Brem., który, jak się to z dwóch miejsc pokazuje, był mu znany, Gisla, chcąc więc niejako pogodzić te odmienne nazwy, zamiast C położył G. W każdym razie Geyslam jest najbardziej zbliżone do Ccyslam rkp. VI r. ś. Właściwa powszechnie używana nazwa siostry Henryka jest Gisella. Długosz nazywa ją Sillam. b) ma być ad patrem. c) nad wolę, mimo woli, rkp. ma superum voluntate. d) r. ś. ma Kelciam Kelcze, Keliciam, Ciliciam, Długosz zaś ma również in ingum Alpium, quae Calvariae vocantur.

¹⁾ R. ś. ma *filiastram sancti Sigismundi regis Burgundie*. Kopista wrocławski nie znając historii burgundzkiej, wolał napisać tak, jak znalazł w schol. Adam. Brem. (Pertz IX 321). Miejsce to brzmi: *Anno domini 1010 gens Ungarie, ad fidem convertitur per Gislam sororem imperatoris (Henrici), que nupta est regi Ungarie, ipsum regem induxit, ut se et suos baptizari faceret et in baptismo Stephanus appellatus est*. Nawrócenie Stefana przypisane tu jest Gizeli, to też nie dziw, że kopista nasz nazywa ją *vite sancte insignem*, jakkolwiek większa część historyków zwłaszcza najnowszy (Szalay: *Geschichte Ungarns* I, 108) przypisują jej zamordowanie Vazula (Bazylego) syna po Michale, bracie Gejzy. ²⁾ Legenda ta co do treści nieco odmiennie tu jest przedstawiona jak w r. ś., atoli sposób wyrażenia świadczy dostatecznie o tem, że nie zkadinał jest wyjęta. ³⁾ Nie wiadomo, czy wykupienie zwłok ś. Wojciecha nastąpiło zaraz po śmierci czy też później. Rok tu podany ma się zapewne odnosić do przyjazdu Ottona III do Gniezna. Długosz podaje przyjazd Ottona także w roku 1001. ⁴⁾ r. ś.

sepeliens. Otto vero Ruffus Almanorum imperator ex urbe coronatus domum ad Sa-^{R. 4w. III 62.}
xones reversus audiensque, divum Adalbertum maximis miraculis coruscare atque
fulgere, pietate motus in Poloniam devocionis causa venit, sancto summos honores
impendere studens. Cui dux Boleslaus obviam procedit atque ipsum maximis
muneribus affecit, postremo in Gnesnam secum duxit corpusque sancti Adalberti in
Gnesnam afferi iussit. Quod cum factum esset et deinde ab imperatore, tum a duce
veneratum, Otto brachium sancti a Boleslao dono suscepit, pro quo deinde Boleslaus
regiam coronam a cesare consecutus, regnum cum posteris suis usque in hunc diem
sub dyademate et sceptro regio feliciter gubernatur.

Regis Polonie victorie prime.

10 Anno domini millesimo tercio¹⁾ Boleslaus prefatus Ruthenos bello subiugavit^{1018.}
et metas regni sui post Kyew constituit. Tres idem rex episcopatus in terra Polo-
norum erexit: Possnaniensem scilicet, Wladislaviensem et Lubucensem; multa pre-
terea monachorum claustra atque monialium domos fundavit. Demum anno regnorum
15 eius quarto¹⁾ Hungaros vicit et subditos sibi fecit. Saxones et Prutenos rebelles bello
prostravit et ipsos in parte terrarum suarum tributarios reddidit suoque imperio su-
biecit. His omnibus feliciter consumatis, anno domini millesimo vicesimo quinto diem^{1025.}
clausit extremum.

De negligencia regis et interregno.

20 Defuncto itaque rege Boleslao, Mysska eius filius sceptrum nanciscitur, vir siqui-
dem voluptatibus et deliciis delibutus, rempublicam omnem suam in commodum
regni²⁾ gubernandum derelinquit. Quo facto^{b)} incole fere omnes regem fastidiunt,
inobedientes et rebelles efficiuntur atque inter se ipsos discordes. Quibus malis cum
rex insanus minime resistere posset, merore confusus mortem subiit intempestam.

a) regni znów w znaczeniu corona regalis. Interes korony przeciwstawiony tu dobru całego państwa. b) rękp. Quo factum.

nie powiada, że Bolesław przemocą odebrał Prusakom ciało ś. Wojeiecha. Wiadomość tę
zaczepnął kopista wrocławski również z *schol.* Ad. Brem. (*Mon. Germ.* IX 318 *schol.* 25).
Miejsce to tak opiewa; *Bolizlaus rex christianissimus omnem vi Sclavaniam subiecit
et Russiam et Pruzos, a quibus passus est sanctus Adalbertus, cuius reliquias tunc
Bolizlaus transtulit in Poloniam.*

¹⁾ Ta mylna data świadczy o tem, z jakim pospiechem i nieuwagą autor tej krc-
niczki wypisywał wiadomości z r. ś. Pod rokiem 1003 stojącą wiadomość opuścił a wy-
pisując następną, nie spostrzegł, że przy niej stoi inny rok (1018) W r. ś. stoi dalej
anno vero secundo (a zatem 1019) *Hungaros subiugavit*, autor zaś kroniczki naszej,
podawszy ostatnią wiadomość pod rokiem 1003 i napisał poprzednio, że Bolesław
w r. 1001 został królem, napisał dalej *anno regnorum eius quarto*.

Quo rublato regina cum filio suo Kazimiro ex sede expellitur. Que in^a) Magdeburg exilium agens regnum coacta derelinquens hostibus et vicinis ad rapinam et in predam expositum discordiis et bellorum intestinorum motibus refertum.

R. św.
III 63.

De revocatione Kazimiri ducis ex ordine divi Benedicti et rege electo.

5

Incole vero primores regni Polonie per multa incommoda sui regni et reipublice percepta^b) suam ipsius insaniam sero, ut fit, recognoscentes, ad integrum reversi concorditer Kazimirum, ducem suum iam pridem expulsum atque regno exutum, iam religioni divi Benedicti septem annis ascriptum et professum summi pontificis Benedicti X¹⁾ consensu ex ordine et cetu fratrum suorum revocarunt pro eo, quod se inprimis sedi^c)¹⁰ apostolice deario sancti Petri perpetuo tributarios reddiderunt. Atque deinde presidiis Othonis²⁾ cesaris contra occupatores regni fulciti^d) ipsos expulerunt, ipsum predictum Kazimirum monarcham verum, heredem suum regio solio restituentes, insigniis decorarunt. Cui post Russie principis filia nomine Dobronega^e) matrimonio copulata est. Ex qua genuit filios quatuor: Boleslaum scilicet et Wladislaum, Mytzkonem atque¹⁵ Ottonem. Boleslaus vero iste prodigus fuit, qui inter cetera sua facinora terram Russie et confinia Tartarorum quadam tirrannide occupavit et possedit; demum in regnum Polonie revocatus, coronatur et scepra gubernavit.

R. św.
III 65.

R. św.
III 66.

Metropolita Cracoviensis ecclesie primum instituitur.

Anno domini 1070 Aaron abbas Tyniciensis ordinis sancti Benedicti a sede²⁰ apostolica postulatus primus in archiepiscopum³⁾ consecratur et constituitur. Cui postea successit Lampertus dictus Zula, qui neglexit in curia Romana pallium et insignia archiepiscopalia petere^f).

1046.

a) ręk. quem. b) ręk. perceptis. c) ręk. sede. d) ręk. funti. e) Dobronega ma tylko VI ręk. r. ś, podczas gdy inne mają Dobrogniewa, Dobrolega; niektóre rękopisy kroniki Boguchwała mają także Dobronega, niemniej rocznik kapitulny krakowski. Boguchwał i r. ś. dają jej jeszcze drugie imię Marya, co do tego por. Mon. Pol. I, 417 nota 1. f) W ręk. wyraz ten opuszczony.

¹⁾ X dodał kopista; nie był to Benedykt X, który zasiadał na stolicy apostolskiej 1058—1059, lecz Benedykt IX 1033—1044. ²⁾ Othonis dodał znów kopista, ale i tymrazem się pomylił, był to bowiem Henryk III rządzący 1039—1056. ³⁾ Ob. rozprawkę Dr. Kętrzyńskiego: Czy Aaron był arcybiskupem krakowskim? (Przewod. nauk. i lit. marzec 1877) Na poparcie wypowiedzianego tam zdania może posłużyć i ta okoliczność: Nie ulega wątpliwości, że Aaron został powołany do Krakowa r. 1046, gdyż na to z małym wyjątkiem wszystkie źródła się godzą. W roku tym Benedykt IX nie mógł go mianować arcybiskupem, gdyż w tym roku nie zasiadał na stolicy apostolskiej.

Divus Stanilaus predicto Lamperto in episcopatum Cracoviensem succedit.

Qui deinde regem Boleslaum hominem hercle spurcissimum propter varium suum crimen et peccatum ecclesie abdicavit. Quapropter ab eo tyranno Cracovie in
 5 capella in ede divi Michaelis gladio propriis suis manibus transfossus et occisus est ^{R. św. III 67.}
 anno post nativitatem domini millesimo septuagesimo nono. Tandem rex iniquissimus^{a)} ^{1079.}
 propria consciencia se dampnavit, regnum^{b)} et sceptrum dimisit, sese in exilium dedit
 et post decem¹⁾ annos in monasterio quodam, in confinibus Hungarie sito, animam,
 ut ayunt, misserime exalavit. Interdictum vero propter facinus in sanctum perpetra-
 10 tum, per totam Poloniam et Slesiam per quatuor annos strictissimum observatur.²⁾
 Et postea Lampertus in episcopatu divo succedit Stanislao, qui tandem anno domini ^{R. św. III 68. 1088}
 millesimo octuagesimo septimo³⁾ corpus predicti sui antecessoris sancti Stanislai
 cum cetis clericorum atque omnis cleri maxima cum solempnitate ad arcem Cra-
 coviensem et ecclesiam kathedralem ex capella sancti Michaelis devertit.

15 Boleslao predicto ablato succedit Wladislaus pius ymmo
 vero et cristianissimus.⁴⁾

Qui tandem anno domini millesimo centesimo secundo in Cristo obdormivit. ^{1102.}
 In cuius locum alter Boleslaus, filius suus legitimus, per preces fratrum monasterii
 sancti Egidii⁵⁾ admissus, surrogatus est. Qui postea anno domini millesimo centesimo
 20 tricesimo octavo⁶⁾ diem suum clausit extremum, cum ageret etatis sue annum quin-
 quagesimum sextum⁷⁾. Idem Boleslaus, tercius rex sui nominis, Bohemos devicerat ^{Bgh. II. 490 1138. Bgh. II 519. R. św. III 69.}

a) *Ręk.* inquinatissimus. b) *ręk.* regem.

¹⁾ Rok i miejsce śmierci Bolesława Śmiałego nie są znane. ²⁾ r. ś. jest jedynym dotąd znanym źródłem przeddługoszowym, które podaje wiadomość o rzuceniu interdyktu. Długosz (wyd. lip. III. 295) dość szeroko opowiada o rzuceniu interdyktu przez Grzegorza VII i o uwolnieniu poddanych od posłuszeństwa królowi. W r. ś. czas trwania interdyktu nie jest bliżej oznaczony. ³⁾ w roczniku krótkim krak., z którego ta wiadomość przeszła do r. ś. jest podany rok 1087. Długosz (IV. 312) podaje 1089.

⁴⁾ Boguchwał w kilku miejscach używa wyrażenia: *Wladislaus pius* lub *piissimus* (*Mon. Pol.* II 491, 493) ⁵⁾ Władysław Herman miał wysłać posłów z podarunkami do klasztoru ś. Idziego w Prowansyi, aby zakonnicy swemi modłami wyprosili mu u Boga potomstwo. Z rękopisów r. ś. wspomina tylko X o tem, że dla uproszenia u Boga potomka Władysław za radą biskupa Frankona wybudował kościół ś. Jerzego. ⁶⁾ Co się tyczy roku śmierci Bolesława Krzywoustego ob. *Mon. Pol.* II, str. 3 nota 2, por. także Röppel: *Geschichte Polens.* 297 nota 19. ⁷⁾ Bolesław ur. w grudniu 1085, nie mógł więc umrzeć w 56 r. życia swego. Boguchwał ma także: *functus est Boleslaus anno d. MCXXXVIII aetatis sue LVI.*

et terram eorum devastavit anno domini millesimo centesimo undecimo. Bohemi vero
 1132 e contra se vindicantes regnum Polonie anno domini 1132¹⁾ armis et igne in preceps
 deiciunt.

Wladislaus predicti Boleslai primogenitus in patris locum
 constitutus.

5

1142.
 R mtp.
 M Pol.
 III. 155. Qui pater cognomine Crzywousty vocabatur. Anno domini 1142 qui tandem,
 C pr.
 Pol. I
 37. per fratres suos germanos, quos omnes exhereditare voluerat, ex civitate Posnaniensi
 deiectus atque cum uxore regno expulsus in Hungaria²⁾ vitam peregrinam duxit et,
 ut in cronica Polonorum reperi, hoc factum est propter exocculacionem Petri Wlasta;
 lege capitulum de Wladislao secundo principe Polonorum et quomodo idem Petrus 10
 Wlasta fundavit 77 ecclesias, monasterium sancti Vincencii extra muros Wratislavie,
 Cr. pr.
 Pol. I
 38. ubi in domino requiescit³⁾).

Boleslaus Crispus secunde uxoris Boleslai primogenitus³⁾

Bgehiv.
 II. 524. Wladislao predicto exuli in regnum Polonie successit. Qui tandem Prutenos
 525.
 1150— debellando ad fidem Cristi coegit. Wladislaus vero exul, tercio exilii sui anno uxore 15
 1154.
 Bogoh.
 11. 524. rem suam mortuam in Aldenburg sepelivit. Postea ipse per fratres suos in Ploczko

¹⁾ Tę samą datę ma ręk. VI i V r. ś., II ma 1137, inne mają 1133. W roku 1132 był główny napad, jakkolwiek i w następnym roku powtórzyły się napady; w r. 1137 została odnowioną przyjaźń pomiędzy Sobiesławem czeskim a Bolesławem Krzywoustym. ²⁾ Władysław poniosłszy klęskę, uciekł najprzód przez Kraków do Węgier a z tamtąd dopiero do Niemiec. Wiadomość tę wziął autor kroniczki naszej z kroniki Boguchwała. ³⁾ Wiadomość o Piotrze Właście dodał kopista wrocławski, który, jak wiemy, oprócz innych rzeczy przepisał także *Cronica principum Poloniae*. Że wiadomość ta później została dodaną pokazuje się i z tego, że pierwsza część tego ustępu wzięta z rocznika małopolskiego (najprawdopodobniej z rękopisu szamotulskiego, gdyż i tu rok wypędzenia Władysława jest 1192, podczas gdy inne podają 1147, 1149 i 1157) jako główną przyczynę wypędzenia Władysława podaje zamiar wydziedziczenia braci, podczas gdy druga wyjęta z *Cron. pr. Pol.* a złączona z pierwszą tylko mechanicznie łącznikiem *et* opowiada, jakoby Władysław jedynie z tej przyczyny został wypędzony, że kazał oślepić Piotra Wlasta. Wiadomość o założeniu klasztoru św. Wincentego ma obok królewieckiego prawie w tych samych słowach i koder szamotulski rocznika małopolskiego. O Piotrze Właście por. *Mon. Pol.* II str. 506 notę i str. 2 notę 2 a przedewszystkiem Augusta Mosbacha: Piotr syn Włodzimierza sławny dostojnik Polski. ⁴⁾ Słowa Boguchwała ob. *Mon. Pol.* II 523. ⁵⁾ ma być *decimo tercio*. Agnieszka żona Władysława umarła pomiędzy r. 1150—1154. Ob. Grotefend: *Zur Genealogie und Geschichte der Breslauer Piasten in Abhandlungen der schles. Ges. für vaterl. Cultur* (Phil. histor. Abth. 1872/73. str. 56)

ad colloquium vocatus gravi^{a)} sorte intoxicatus, egrotare cepit. Eademque infirmitate victus vita decessit et primus ducum sive principum Polonie in eadem ecclesia cathedrali Plocensi ante summum altare sepultus requiescit^{b)}. Boleslaus vero rex filio fratris^{c)} defuncti sui ducatum Mazoviensem et Cuyaviensem donavit. Actum anno^{Bgehw. 1173. R 825. III 70.} domini **1160**.

Kazimirus dux illustris Boleslai tercii filius

anno domini millesimo centesimo septuagesimo tercio^{b)} concordii consilio omnium terrigenarum principalium in regem delegitur atque Cracovie coronatur^{c)}. Qui vicesimo regnorum suorum^{d)} anno Ruthenos imperio iterum suo subiugavit^{e)}. Eodem anno corpus sancti Floriani martiris gloriosi per Egidium episcopum Mutinensem Cracoviam apportatum^{d)} et a Getzka de insigniis Pirtzawy^{e)}, episcopo Cracoviensi, devotissime suscipitur; post vero anno domini millesimo centesimo decimo quarto^{e)} Kazimirus dux frater Messkonis obiit et sequenti anno inter ducem Messkonem et Mazovitas facta est cedes magna in Moskawa, Mysskoque vicit et campum obtinuit, sed^{1194. 1195.} Boleslaus filius eius in eodem conflictu interiit.

Anno domini millesimo CCII dux et princeps regni Polonie Myssko frater Kazimiri obiit et dux Lestiko primogenitus Kazimiri in regnum successit^{e)}. Anno domini **1205** Romanus dux fortissimus cum suis exercitibus per Lestikonem et Conradum fratrem eius, filios Kazimiri, in Zawichost est interemptus. Post 20 annos^{f)} monasterium ad sanctam Trinitatem in Cracovia fratrum scilicet predicatorum et in Katzytze monachorum griseorum per episcopum Cracoviensem fundatur et erigitur.^{1202. 1205. R 8wt. III 71.}

a) Rkp. gravis. b) r. ś. ma 1176. c) rkp. sui. d) rkp. apportavit. e) r. ś. ma dobrze 1194. f) rkp. anno; r. ś. ma w tem miejscu rok 1222

^{a)} Władysław II pomieszany tu z Władysławem Hermanem. *Cron. princ. Pol.* pisze także: *sed alii in Plock referunt esse sepultum* Sommersb. I 38. ^{b)} Boguchwał ma dobrze *filio suo*; autor kroniczki zmienił jednakże na *filio fratris*, ponieważ z rocznika małopolskiego dowiedział się, że Bolesław umarł *sine prole*. Ob. z resztą *Mon. Pol.* II 834 notę 4. ^{c)} W r. ś. stoi *Cracoviam obtinendam intravit et obtinuit cum consensu nobilium terrigenarum*. Autor, jak to powiedzieliśmy wyżej, chcąc nadać swej kroniczce cechę oryginalności zmienia zwykle umyślnie wyrażenia i to nieraz, jak właśnie w tem miejscu, kosztem treści. ^{d)} Znane są trzy wyprawy Kazimierza na Ruś w r. 1181, 1188 i 1189. ^{e)} *De insigniis Pirtzawy* nie ma r. ś. Podług Długosza i herbarzy Gedeon biskup krakowski był herbu *Gryf*; herbu *Pirtzawy* lub podobnego brzmienia nie potyka się w żadnym z herbarzy polskich. ^{f)} W roku 1202 nie przyjął Leszek rządów, które zostały oddane Władysławowi Laskonogiemu.

Anno domini **1230** monasterium a Katzitze transfertur in Mogilam^{a)}, que Clara Tumba nominatur et in domibus^{b)} capituli Cracoviensis fundatur in honorem^{c)} sancti Bernhardi.

Anno domini **1224**¹⁾ ordo Cruciferorum cum septem fratribus per serenissimum ducem Kazimirum fundatur et dotatur in Prussia, hoc non credo etc. ²⁾ 5

Anno eodem princeps Polonie Lessko per filium ducis Oppuliensis dicti Ottonis^{d)} fraude occisus est.

Heynricus maritus sancte Hedvigis

post decessum Lesticonis supradicti in ducem Cracoviensem et regni Polonie domi-
 1227 num eligitur, princeps Polonie et Slesie dux feliciter nuncupatur³⁾ anno domini **1224**; 10
 1238 obiit autem ipse Heynricus Barbatus anno domini **1239** et eius filius in utrumque
 1241 principatum patris heres successit. Qui tandem sequenti anno cum Tartaris in Polonia
 primum, deinde in Slesie partibus circa campum Psypole^{e)} maximum conflictum^{f)}
 habuit. In primo namque frater eius Colomanus occubuit, in secundo vero primores
 multorum suorum nobilium occiduntur, nec sine cede innumerabilium Tartarorum¹⁵
 bellum ipsum ibidem consumatur. Quorum reliqui in redditu circa Sandomiriam a
 R. św. III 72. Polonis opprimuntur⁴⁾. His temporibus Romanus princeps dominus Innocencius quar-
 tus legacionem⁵⁾ ad principem Tartarorum misit, captos Cristianos ab eo ut precibus
 redimeret. Qui cum optatum sanctissimi ludibrio haberet et inhonestis verbis atque
 ipsos legatos subsanaret, a fulmine et igne celesti legatibus astantibus et multis²⁰
 suorum videntibus interemptus et extinctus est. Tercia vero die post primores Tar-
 tarorum Gath extincti cesaris nepotem in regem elegerunt. Qui tandem legatos ipse

a) Rkp. Mogila. b) rkp. domos. c) rkp. honore. d) rkp. Ottone: Leszek został zamor-
 dowany przez Władysława syna Odoną pozostającego w porozumieniu z Świętopółkiem
 księciem pomorskim. e) ma być Dobre Pole=Wolstadt; f) rkp. afflictum;

1) W 1224 Chrystyan pruski wyświęcił za pozwoleniem Konrada księcia mazowiec-
 kiego 14 braci rycerzy chrystusowych, którzy jednak nie byli dostateczną osłoną prze-
 ciw napadom Prusaków. Kazimierz zaś był synem Konrada i potwierdza w roku 1233
 nadania zrobione zakonowi niemieckiemu (Dokum. *Acta bor.* I 420) 2) Słowa te nie
 znajdujące się w r. ś. naprowadzają na myśl, że w czasie, kiedy zostały napisane, pano-
 wała już pewna wątpliwość co do legalnego nadania zakonowi niemieckiemu ziemi cheł-
 mińskiej. 3) był właściwie tylko opiekunem Bolesława Wstydlwego. 4) Wiadomo,
 że przez Polskę wcale nie wracali. 5) w r. 1245—46 przejeżdżał przez Polskę w po-
 selstwie od papieża Innocentego IV do hana tatarskiego frańciszkanin Jan de Plano
 Carpin. Ob. D. Avezac: *Relation des Mongoles par le frère Jean du Plan de Carpin*
Paris 1838. R. ś. nazywa tego posła monachum Hanselmum, która to nazwa w ro-
 zmaitych rękopisach r. ś. rozmaicie jest przekręcana.

cum reverencia observavit, ipsos variis muneribus ornando, detentos Cristianos restituendo et pacem cum ipsis atque fedus ad decennium procurando, ad dominum suum remisit.

Anno domini **1243** Rutheni terram Lublinensem invadunt atque devastant. Oppidum ipsum Lublin ceperunt et ibidem castrum cum turri pro se et usibus suis edificarunt ¹⁾).

Divus Stanislaus canonisatur.

Anno domini **1253** Iacobus dictus Skarzewo^{a)} doctor utriusque iuris, dyaconus Cracoviensis, scholasticus Wratislaviensis et prepositus Gnesnensis, capellanus domini pape, et magister Gotzwinus tempore domini Prandote episcopi Cracoviensis ad curiam Romanam mittuntur pro canonisacione sancti Stanislai ad Innocencium quartum, qui tandem miraculis ipsius sancti Stanislai permotus ipsum in numerum et catalogum sanctorum inscripsit. Item eodem anno nativitatis fundata et edificata est ecclesia sancte Elizabet Wratislavie.²⁾ Item monasterium sancte Clare in Zawichoschtz de novo erigitur per domingos Boleslaum ducem Cracoviensem et Sandomiriensem, Kasimirum Cuyaviensem et Lanciciensem, Semovitum ducem Mazoviensem et^{b)} monialibus in perpetuum cum oppido et omnibus suis attinenciis dotatum atque donatum est.

Item castrum Sandomiriense a Tartaris occupatur anno domini **1259** sub Petro palatino ³⁾, ipsum vi capiunt, capitaneum^{c)} una cum fratre suo Sbigneo captivitate detinentes atque maximam multitudinem Cristianorum inibi conservatorum trucidantes, presertim in ecclesia beate Virginis multos occidunt, alios vinculis ligatos abduxerunt et in servitutem redigerunt. Eo tractu et Lithwaniam, Russiam igni, ferro devastarunt et depopularunt. Tunc dux Boleslaus Sandomiriensis cum multis nobilibus se in fugam recepit.

Item castrum Cracoviense a Thartaris eciam infestatur, quod cum expugnare non possent, civitatem et ecclesias multas cremaverunt, multos Cristianos exinde detinuerunt.

a) r. ś. ma de Scareschow; b) rkp. niema. c) rkp. capitanei.

¹⁾ Tę samą wiadomość ma Długosz (VII 698) pod r. 1244; r. ś. ma 1244 tylko niektóre rękopisy jak V i VI mają 1243. ²⁾ Wiadomość ta nie znajdująca się w ręk. r. ś. a dodana przez kopistę wrocławskiego znajduje się także pod tym samym rokiem w *Annales Silesiae Nicolai Henelii ab Hennenfeld* (Sommersberg II. 254). ³⁾ Wojewodą sandomirskim był w tym czasie Zbigniew (*Segneus, Segno Sagnevus.*) Ob. dokument Bolesława Wstydlwego w Rzyszczewskiego i Muczkowskiego kodeksie dyplomatycznym w I i powtórnie przedrukowany w III tomie i spis urzędników w Röpella: *Geschichte Polens* tabl. I. Starostów w tym czasie w żadnym dokumencie nie napotkaliśmy, pojawiają się oni dopiero na samym końcu XIII wieku.

Item Semovitus dux Mazowie per Lithphanos ¹⁾ in Iezorko occiditur et filius eius Conradus captivatur anno domini **1262**. Eodem anno ecclesia parochialis sancte Elizabeth Wratislaviae data et donata est hospitali sancti Mathie et ordini Cruciferorum cum cruce et stella rubea ²⁾. Castrum Cracoviense in monte structura lignea edificatur eodem anno nativitatis. Anno domini **1265** Russia per Polonos occupatur. ⁵ Sequenti anno Boleslaus dux Cracoviensis Russie ducem Swaronem devicit et suas terras suo dominio adiecit. Deinde anno domini **1269** idem dux Boleslaus vita decessit, qui multis privilegiis et graciis ecclesiam Cracoviensem decoravit atque clero libertatem dedit, ipse sine prole et herede extinctus. In cuius locum Lessko dux Syradiensis in ducatum Cracoviensem successit. Eciam tunc fames in regno Polonie ¹⁰ vigeat ita, quod mensura Cracoviensis frugum 13 scotos valebat.

Anno domini **1278** Lesko dux Kuyavie dictus Niger ³⁾ in districtu Lucoviensi Lithphanos devicit et spolia ipsorum cum Cristianis captivis strenue obtinuit.

Anno domini **1287** Tartari ³⁾ tercio venientes Cracoviam, Syradiam et Sandomiriam terrasque ac districtus earum devastant et depopulant, deinde circa villam ¹⁵ Coslitze castra metantes et inoram facientes, Lessko princeps cum exercitu ipsos detinuit ac bello fere omnes extinxit. Tabulta tamen ipsarum gentium dux evasit.

Preslaus Rex Polonie in Rogosno

^{lut. 8} anno domini **1296** in die Cinerum ⁴⁾ mane in aurora insidiis quorundam Saxonum per ^{1296.} quendam N. ^{b)} Nalantz et Zaramba occiditur. 20

De occupatoribus regni Polonie.

^{R. fwt. III 77.} Dux Cuyavie dictus Lokytek multas municiones in regno vi occupaverat sceptraque eius nancisci in dies studebat. Eo tempore rex Bohemie cum magno exercitu advenerat ipsum ducem depellendo et solus sua tyrannide regnum per multos annos gubernando. Qui inter sua facinora tamen castrum Cracoviense ex fundo muro erexit ²⁵ et ut modo apparet, firmavit anno domini **1297** vel **8**. Wenceslaus Bohemie rex in Olmutz in domo domini decani ibidem circa meridiem per cubicularium quendam suum nacione Australem fraude necatus est ex ordinacione quorundam dominorum ^{1306.} Hungarie, quorum regnum rex ipse ^{c)} studuerat consequi. Actum anno domini **1305** ²⁾.

a) *Wyraz ten w ręk. opuszczony* b) N. Nobilem. c) *rkp.* ipse habere.

¹⁾ Pod dowództwem Swarnona, najmłodszego syna Daniela, księcia halickiego. ²⁾ Wiadomość tę dodał kopista wrocławski, ³⁾ Lew Daniłowicz z wojskiem swym wzmocnionem przez Litwinów, Jadźwingów i Tatarów. ⁴⁾ Röppell str. 558 rozwiązał mylnie na 6 lutego. ⁵⁾ W roku 1305 umarł naturalną śmiercią Wacław II. Mowa tu jest o Wacławie III, który w drodze do Polski został zamordowany w Ołomuńcu 4 sierpnia 1306. Palacki: *Geschichte Böhmens* (III 406).

Wladislaus dux Cuyaviensis sequenti

anno consensu omnium provincialium in regem Polonie eligitur. Quo suscepto ipse Bohemos de castris et possessionibus Cracovie, Sandemirie et Wislicze similiter de Posnaniensi ducatu^{a)} vi propellebat. Eodem anno dictus Wladislaus Gerardum episcopum misit ad sanctissimum papam^{b)} pro corona regia impetranda, quam idem legatus obtinuit et principem cum ea insignivit. Ante vero coronacionem regis cives civitatem^{c)} Boleslao duci Oppoliensi tradunt, quam ipse obtinere non valens, regi ipsam restituit acceptoque secum advocatione et aliis civibus Cracoviensibus suis partibus adherentibus ad principatum suum Oppoliensem confugit. Wladislaus rex vero aliquos de coniuratione eorum detinuit, ipsos dignis penis affici permisit. Anno vero post deinde **1306** castrum Lublinense a Ruthenis per studium Polonorum recuperatum est. Anno autem **1312** rex Wladislaus Kazimiri pater¹⁾ felix nascitur.

1310
R. śwł.
III 78.

Wladislaus Prutenos bello acerrimo

profligavit anno domini **1311**^{d)} ipso die Translacionis sancti Stanislai, ubi multa milia ipsorum ac ordinis magistrum cum aliis quibusdam dominis eius religionis occidit, in quo bello Cristinus dictus Ostrow vexilifer et filius Prandothe, castellani Cracoviensis, et Iacobus Zarnouiensis^{e)} heres de Zeworsko occubuerunt; actum circa Cuyaviam. Sequenti anno Cruciferi respirantes terras Polonie dicti regis et Cuyaviam et civitatem Bresch explorantes, violenter occuparunt. Post hec anno domini **1333** rex predictus Wladislaus moritur.

1331.
wrzeń.
27.

1332.

1333.

Kazimirus dux in regnum fratri succedit

presidiis venerabilium Ianislai^{f)} archiepiscopi Gnesnensis, Iohannis, episcopi Cracoviensis, necnon Iohannis antistitis Posnaniensis dyademata nactus et feliciter coronatus. Qui rex tandem effectus, uxorem matrimonialiter duxit de Lithphania filiam Sedmidii Chehedii^{g)} ducis supremi Lithphanie, de qua duas genuit filias^{h)}. Anno deinde **1339** Boleslausⁱ⁾ dux Plotzensis Hynkonis^{k)} filius obiit, anno domini **1351** tredecima

1339.
Spm. pl.
M, P.
III 120

a) W rkp. wyraz ten opuszczony. b) w rkp. opuszczone. c) domysla się Cracoviensem d) tylko rkp. VI r. s. ma tę samą datę. e) rkp. Zarnomiensis. f) rkp. ma presidiis venerabilium Ianislaum i dalej same bierniki. g) tylko rkp. VI r. s. ma Gedimidi Gehedidi, wszystkie inne nazywają Gedymina tylko jednym mianem. h) rkp. duos filios; Kazimierz miał tylko córki Elżbietę i Kunegundę. k) Spominki płockie mają Wankonis.

1) Ma być naturalnie rex Kazimirus Wladislai filius. 2) W roku 1339 został otruty Bolesław najstarszy syn Trojdena, ożeniony z Maryą córką Giedymina. W r. 1351 zginął podczas wyprawy na Litwę Bolesław syn Wanka i Elżbiety córki Giedymina. Autor niniejszej kroniczki pomięszczał widocznie tych obydwóch Bolesławów a wymieniając tylko jednego, podał rok śmierci obydwóch. Spominki płockie dzień śmierci drugiego Bolesława podają na XII cal. sept. Długosz zaś XIII cal. sept.

1351. Kalend. Septembris in expeditione, qua promiserat baptizari dux^{a)}) Kystuch cum omni-
 R 4wt. bus fratribus suis et subditis, presentibus videlicet rege Hungarie et Polonie, quod
 Ili 80. 20. minime implevit et fugam tempore noctis maturavit, reges predictos confusos derelin-
 1353. quens. Item nix in vigilia pentecostes cecidit magna, que iacebat ad triduum, cuius
 maj. altitudo erat ad genua hominum anno domini 1353.

5

Karolus quartus imperator et rex

Bohemie Cracoviam venit et matrimonium contraxit cum Elizabet filia Boleslai^{b)})
 ducis Cassubie presentibus regibus Ludwico Hungarie, Kazimiro Polonie, Wenceslao^{c)})
 rege de Crippa^{d)}), Sigismundo^{e)}) de Domirs^{f)}) et aliis principibus quam plurimis vide-
 licet Semovito de Zemor^{g)}), Colmundo^{h)}) de Schweydnitz, Wladislao de Oppol. Actum 10
 1362. anno domini 1353.

Anno domini 1357 Clemens episcopus Plocensis obiit in Gorzno¹⁾).

De obitu Kazimiri et eleccione Ludwici

1357. regis Hungarie in regem Polonie. Anno domini 1370 mense Novembris in die sancti
 Spm. pl Leonhardi²⁾) confessoris Kazimirus rex Polonie diem clausit extremum. Cui Ludwicus 15
 Ili 120. rex Hungarie successit, nepos ipsius et eodem anno coronatus est in regem Polonie

a) Rkp. ma ducem. b) ma być Boguslai. c) ma być Petro. d) r. ś. ma de Cipro.
 e) ma być Waldemaro. f) r. ś. ma de Danya. g) de Mazowia. h) Bolcone.

¹⁾ W spominkach płockich dodane jeszcze jest *ante ortum solis*. To dokładne po-
 danie miejsca i pory dnia, nie znajdujące się w żadnym innem źródle świadczy o tem,
 że wiadomość ta pochodzi od osobistości dobrze poinformowanej, żyjącej nietylko w tej
 części Polski, ale może i w tym samym czasie. Dlatego też godzimy się na ten rok, mi-
 mo, że Łubieński podaje rok 1358. Długosz podaje rok 1357. Zarzut jaki przy tej sposo-
 bności robi Długoszowi H. Zeisberg (*Die polnische Geschichtschreibung des Mittelalters*
 283) zdaje się nam niesłusznym. Z dokumentów wydrukowanych w Lubomirskiego kode-
 ksie mazowieckim (Nr. 78 i 79) pokazuje się, że Klemens żył jeszcze w lipcu r. 1357,
 mógł więc umrzeć w ostatnich miesiącach tego roku. Długosz, notując śmierć biskupa
 Klemensa, opowiada dla związku zarazem o sporze, który powstał przy wyborze nowego
 biskupa, tak samo jak pod tymże rokiem przytacza bulę papieską, która w kilka lat
 później w sprawie tej została wydana. Zebranie się kapituły na wybór nowego biskupa
 mogło się odbyć 8 kwietnia następnego roku (1358). Gdyby Długosz w rzeczy samej
 twierdził, że wybór nowego biskupa odbył się 6 kwietnia r. 1357 a tem samem, że
 śmierć biskupa Klemensa nastąpiła przed 8 kwietnia 1357 r., to byłby o tej śmierci
 wspomniał przed zanotowaniem śmierci Kunegundy córki króla Kazimierza zmarłej 26
 kwietnia tegoż roku. ²⁾ Z daty tej jak z kalendarza krakowskiego (*Mon. Pol. II 936*)
 pokazuje się, że w Polsce a przynajmniej w tym czasie obchodzono ś. Leonarda również
 6 listopada. Zaznaczamy to jedynie z tego powodu, że Grotefend w swym kalendarzu
 twierdzi, jakoby w Polsce obchodzono św. Leonarda 30 października.

in ecclesia Cracoviensi per rererendissimos patres et dominos, dominum Iaroslaum archiepiscopum Gnesnensem; Florianum Cracoviensem, Sbilutonem Wladislaviensem. ^{R. św. III 81}
 Qui tandem obiit anno domini **1382** in crastino Exaltacionis Crucis, postquam regnas- ^{1382. wrześ. 15.}
 set in Polonia annos duodecim minus sex hebdomadas. Anno domini **1376** interfectus ^{R. św. III 80. 1376.}
⁵ est magnificus dominus Iohannes dictus Kmytha in civitate Cracoviensi, capitaneus et
 ibidem in via, qua de arce itur ad civitatem, sagitta in caput ictus. Cuius mortem
 immediate ulcio sequebatur. Nam 70 de pocioribus Hungaris, qui tunc cum rege ¹⁾
 erant, per Polonos trucidati sunt. Aliorum vero minoris condicionis numerus recita-
 tus non fuit, qui omnes in capella Hungarorum, edibus divi Francisci annexa, in pace
¹⁰ dormiunt, ex bonis ipsorum in perpetuum fundata.

Hedvigis Ludwici regis defuncti uxor ^{a)} in Cracoviam venit, per principes regni ^{R. św. III 81.}
 grate suscipitur et coronata sceptrum regni tenuit. Confirmata autem per reverendissi-
 mos patres et dominos, dominum Bodzantham ^{b)} archiepiscopum Gnesnensem, Iohan-
 nem Cracoviensem, Nicolaum Poznaniensem et Sbilutonem Wladislaviensem anno do-
¹⁵ mini **1384**. Eodem anno Malocha nephandus proditor et nuncius regni Polonie tenens ^{1384.}
 ad fideles manus castrum Brestense ac alia munimenta regni eciam totum territorium
 Cuyaviense domino Semovito duci Plocensi, receptis pecuniis, tradidit ad possessionem.
 Qui eciam cum dicto duce post hoc civitatem Calisch obsedit per 14 dies. Cum autem ^{R. św. III 82.}
 ipsam expugnare non possent ^{c)}, in Mazoviam redierunt predam per Poloniam domum
²⁰ ingentem reportantes.

De electione regis Wladislai

Anno domini **1386** Iaglo, magnus dux Lythphanie per principales regni ^{1386.}
 dominos ac nobiles consensu omnium regni incolarum in regem Polonie deligitur.
 Deinde in ecclesia Cracoviensi baptizatur et in ipso sacramento Wladislaus nuncupa-
²⁵ tur, post coronatur et quinta die cum regina vidua ^{d)} predicta copulatur presentibus
 reverendissimis viris et dominis Bodzantha ^{e)} archiepiscopo Gnesnensi, Iohanne Craco-
 viensi, Dobrogustio Posnaniensi, episcopis. Eodem anno omnes Lythphani fidem Cristi
 susceperunt et baptizati sunt. Anno deinde domini **1399** Hedvigis regina in partu ^{1399.}
 filie sue Elizabet vita decessit.

³⁰ Anno domini **1399** Witoldus, magnus dux Lithphanie bellum cum Tartaris ^{1399.}
 commisit cum exercitu suo ac baronum nobilium de Polonia. In crastino Assumpcio-
 nis Marie Virginis cum Tartaris bellum et conflictum magnum habuit ¹⁾, in quo occisi ^{stierp. 16.}

a) *Ma być* filia. b) *rkp.* Godzankam. c) *rkp.* posset. d) *ma być* virgine. e) *rkp.* Godzantka.

¹⁾ Król nie bawił wtenczas w Polsce, ma być zapewne *cum regina*. (Elżbieta matka Ludwika). ²⁾ nad Worską.

sunt Spytko palatinus Cracoviensis, Warsius dictus Myechow, Abraham dictus Socha, Iohannes dictus Głowatz palatinus Plocensis, Pyeleczech palatinus Warschoviensis.

• 1400.
R. św.
III 83.

Anno domini **1401** Wladislaus rex Polonie secundum coniugium celebravit cum Anna Lithphana seu Ruthena ¹⁾ filia domini marchionis dicti ^{a)} Cyly, que sequenti anno coronatur.

1403.

1409
sierp.
14.

Anno domini **1409** in vigilia Assumpcionis beate Marie Virginis magister generalis Cruciferorum exiens de Thorun cum suis exercitibus (et) ^{b)} castrum Dobrinense obsedit, wallavit atque igne excremavit omnes inibi conservatos occidendo. Item castrum Bobrowynsky ^{c)} sub capitaneo Wratislao capit, quum ipse perfidia sua illud dereliquit. Item Slochow ^{d)} expugnant Cruciferi et funditus evertunt. Castrum eciam Bitgoscha quidam Bernhardus tenutarius ipsis nequiter ad manus dedit. Ultimo vero rex Wladislaus cum sua potencia adventus predictas municiones celerrime recuperavit; traditores ipsos in vincula et carceres iniectos ^{e)} dignis penis affecit ²⁾.

1440.
marca
20.

Anno domini **1440** dominica Palmarum ipso die sancti Benedicti ³⁾ infra missarum solempnia Sigismundus dux Lithphanie magnus a suis curiensibus crudeliter est occisus.

czor.
29.
1447
czorw.
24.
1453
sierp.
1.

Kazimirus rex Polonie in locum huius succedit et susceptus est in magnum duces Lithphanie ipso die beatorum Petri et Pauli apostolorum. Item anno domini **1447** in die nativitatibus sancti Iohannis Baptiste Kazimirus rex Polonie coronatur ⁴⁾

Anno domini **1453** feria quarta proxima ^{f)} post Iacobi apostoli in die ad vincula Petri illustrissimi principis ac domini Ladislai Hungarie et Bohemie regis, ducis Austrie ambassatores venerunt Wratislaviam ad desponsandam illustrissimam dominam reginam Elizabet germanam eius serenissimo principi domino Kazimiro regi Polonie supra notato, ex qua genuit ⁵⁾ Wladislaum primogenitum, regem Bohemie, post obitum vero Mathie regis Hungarie est electus idem rex Wladislaus in regem Hungarorum etc. Alexandrum, Albertum, Fridericum cardinalem et Sigismundum, qui hodie Polonie scepra tenet cum regali dignitate, et Elizabet filiam, que nupsit Friderico duci Slesie domino Ligniczensi anno domini **1515** feria II post

a) Rkp. dictus. b) et *nie potrzebne*. c) Bobrowniki. d) Złotorya. e) *wyraz ten w ręk. opuszczony*. f) rkp. proxime.

¹⁾ Mylnie to objaśnienie dodał prawdopodobnie kopista wrocławski. ²⁾ Jest to ostatnia wiadomość wyjęta z r. ś. ³⁾ W r. 1440 palmowa niedziela przypadała na 20. marca, św. Benedykta zaś obchodzi kościół 21. marca. ⁴⁾ Na tem się kończy kroniczka nasza, następujące zdarzenia zanotował Tomasz Schordach z Olawy. ⁵⁾ Miał sześciu synów i siedm córek.

Elizabet¹⁾, que fuit 19 dies Novembris, et obiit eadem²⁾ illustrissima ducissa anno domini **1517** feria secunda post Valentini, que fuit 16 Februarii.

1517
lut.
16.
1518
marc.
14.

Item anno domini **1516** feria VI ante Palmaram, que fuit 14 dies Marcii²⁾ obiit illustrissimus Wladislaus Hungarie, Bohemie rex. Cui successit filius eius Ludwicus nomine, adhuc puer.

KATALOGI BISKUPÓW KRAKOWSKICH

opracował

Dr. Wojciech Kętrzyński.

Dzieje biskupstwa krakowskiego znane były aż do niedawna przeważnie z źródeł późniejszych, w których pierwotna tradycja bardzo już była zamącona. Czerpano głównie z dziejów polskich Długosza, bo jego żywoty biskupów krakowskich dotąd nie były drukowane. Ale Długosz ma swe wiadomości po części, że tak rzeknę, już z trzeciej ręki a wiadomości już i tak zamącone jeszcze bardziej pomieszał swoim przedstawieniem rzeczy. Na Długoszu głównie polegają wszystkie prace o biskupstwie krakowskiem a dopiero biskup Łętowski opuszczając zwyczajne tory jął czerpać z samego źródła, z archiwum kapituły krakowskiej. Ogłosił on także rocznik kapitulny i kalendarz krakowski, które pisane w XIII wieku najbardziej wiarogodne zawierają wiadomości. Od tego czasu wiele się zmieniło a dzieje biskupstwa krakowskiego coraz pewniejszą i wyraźniejszą przybierują postać. Roczniki krakowskie i w ogóle polskie doczekały się krytycznych wydań; liber beneficiorum Długosza

. f) rkp. idem.

¹⁾ Powinno stać *ipso die s. Elizabet*. ²⁾ 14 marca, podług innych umarł Władysław 13 marca. Że Władysław umarł 13 marca 1516 r. wynika z Dyaryusza Cuspiniana (Fontes rer. Austriac. oddz. I, tom I), dalej z Jođ. Lud. Decii, de Sig. Reg. Tempor. in Pistorii, Pol. hist. Corp. II, 297—340, wreszcie z tablicy nagrobkowej zachowanej w bibliotece cesarskiej w Wiedniu. Porównaj o tém X. Liske, Studya z dziejów wieku XVI, str. 172 nota 2.

bogate zawiera materiały a kodex dyplomatyczny katedry krakowskiej uczynił także najdawniejsze dokumenta krakowskie przystępnymi badaczom.

Aby uzupełnić źródła dotąd wydane ogłaszamy tutaj kilka katalogów biskupów krakowskich, z których — pierwszy wyjąwszy — żaden dotąd jeszcze nie był znany większej publiczności. Katalogi te, z których także czerpał Długosz, zaliczać trzeba do poważniejszych źródeł polskich, choć i one nie przechowały się w swym kształcie pierwotnym, lecz w opracowaniach późniejszych, ale zawsze przeddługoszkowych.

Texty katalogów zebrał po większej części nieodżałowanej pamięci August Bielowski, który je wydawcy udzielił do opracowania.

Zanim jednak przystąpimy do krytycznego rozbioru textów, damy naprzód wiadomość o rękopisach, z których katalogi zostały wyjęte. Katalogów jest pięć; z nich pierwszy i drugi stanowią odrębne całości, katalogi zaś III. IV i V są ze sobą spokrewnione, jak to niżej zobaczymy.

Katalog I. Rękopism pergaminowy, na którego ostatniej t. j. 120. stronnicy niniejszy katalog się znajduje, opisał ś. p. August Bielowski w II tomie Monumentów na str. 780—781. a o katalogu niniejszym dał wiadomość w tymże tomie na str. 816 Tytuł jego: *Hec sunt nomina pontificum Cracoviensium. Imiona biskupów do Prandoty włącznie wpisano jeszcze w wieku XIII.; resztę nazwisk, których tu nie uwzględniamy, później podopisywano.* Katalog ten wydrukowali już Arndt w *Monumenta Germaniae historica*, Script. XIX, str. 608, oraz Bielowski w *Monumenta Poloniae historica*. t. II, str. 816.

Katalog II. znajduje się na odwrotnej stronie karty pergaminowej służącej za okładkę górną kodexu lubińskiego (w bibliotece imperatorskiej publicznej petersburskiej pod znakiem: *Л. F. отд. IV*, nr. 19.) Kodex ten opisał szczegółowo August Bielowski w „*Wstępie krytycznym do dziejów polskich*“ str. 30—31, oraz w *Mon. Pol. historica*, II, str. 160—161. Katalog, który do rękopisu wpisano w drugiej połowie XV wieku, obejmuje spis biskupów krakowskich od Prochora do Jana Grota (1328—1347.)

Katalog III biskupów krakowskich znajduje się w kodexie biblioteki cesarskiej publicznej w Petersburgu pod znakiem *Л Q отд I*, nr 132. Jest to kwartant papierowy, liczący 184 kart, pisany w drugiej połowie XV wieku przez Bartłomieja z Jasta; oprawny jest w deski dębowe skórą białą, ale zbrukaną powleczone. Włusnością był niegdyś biblioteki poryckiej Tadeusza Czackiego i potem biblioteki puławskiej książąt Czartoryskich, bo są w nim na kartce osobnej uwagi Łukasza Gołębiowskiego. Treść kodexu jest dosyć rozmaita, jak o tem przekonać się możemy z indexu starodawnego umieszczonego na karcie 101 v. na której czytamy:

Ista continentur in predicto codice

Registrum libri istius. Primo ius terrestre. Item tractatus, qui sic incipit: de vita hominis; cum oia sint vicia etc. Item Alanus de planctu nature. Item tractatus de corpore Christi. Item glosa super id: cum venerit paracletus. Item decem precepta. Item glosa super pater noster. Item de dedicacione ecclesie quatuor sermones boni etc. Item de cronica Romanorum et quid constituerunt pontifices. Item tractatus magistri Bartholomei de diversis dubiis. Item historia Vincentii et Dorothee. Expositiones vocabulorum et ubi est compositus aliquis psalmus.

Na karcie 184 v. znajduje się następująca notatka: Anno domini MCCCCLXIV in crastino Prisce sepulta est nobilis Anna contoralis domini Chrzastowski antiqui.

Początku pierwotnego „ius terrestre“, dziś już tam nie ma; na karcie zaś 102 znajduje się katalog III, który opuszczono w powyższym spisie może dla tego, że go później dopiero wpisano w dwóch kolumnach na białej karcie, bo i karta 103 nie jest zapisana. Katalog ten, który nosi tytuł: „Annales episcoporum Cracoviensium“, obejmuje spis biskupów od Prochora do Gedeona († 1185) ¹⁾.

Katalog IV mieści się w rękopiśmie świętokrzyskim Macieja z Pelczyna na k. 747—756. Rękopism ten, który jest własnością X. Władysława Czartoryskiego, opisał szczegółowo August Bielowski w II tomie Monumentów str. 212. nr. XXIV; pisany jest w drugiej połowie XV wieku. Facsimil katalogu posiada biblioteka Ossolińskich (nr. 2061) i ten służył nam za podstawę wydania. Katalog zawiera spis biskupów krakowskich aż do Tomasza Strzępińskiego (1455—1460.) i ma taki nagłówek: Incipit cronica archiepiscoporum et episcoporum regni Polonie in diocesi et terra Cracoviensi existencium a tempore suscepte fidei cristianitatis.

Katalog V znajduje się w rękopiśmie 619 biblioteki Ossolińskich. Jest to kwartancik oprawny w skórę brunatną niegdyś bogato ozdobioną złotem. Na środku górnej okładki wyciśnięty jest herb Łódzia; nad nim czytamy „Catalogus“ a ze spodu „Archiepiscoporum“, Pismo i oprawa rękopisu pochodzą z pierwszej połowy XVI wieku. Pierwsze miejsce w tym rękopiśmie zajmuje katalog biskupów krakowskich, umieszczony na str. 1—28, oraz na karcie 129; katalog ten nie ma ani nadpisu ani przedmowy i obejmuje spis biskupów od Prochora do Zbigniewa Oleśnickiego. Na karcie 29—92 mieści się „Catalogus Archiepiscoporum Gneznensium“ sięgający do czasów Jakóba Sienińskiego; na k. 93—128 poczet biskupów włocławskich do Jakóba Sienińskiego (1473) a na k. 130—174 katalog biskupów poznańskich kończący się na Uryelu z Górki.

Ponieważ trzy ostatnie katalogi są dziełami Jana Długosza, jak to z dedykacji widać, sądzono nieraz, że i katalog biskupów krakowskich z pod pióra tegoż autora

¹⁾ Opis ten wyjęliśmy z notatek pozostałych po śp. Bielowskim.

pochodzi. Że tak nie jest, na to zwrócił już uwagę p. Zeissberg w swem znakomitem dziele: *Polnische Geschichtsschreibung des Mittelalters* p. 279 etc. i my to w dalszym wywodzie naszym jeszcze wykazemy.

Ponieważ w naszym rozbiore krytycznym katalogów powyżej wyszczególnionych przychodzi nam powołać się do Żywotów biskupów krakowskich napisanych przez Jana Długosza, które dotąd drukiem nie były ogłoszone, nadmieniamy, żeśmy głównie korzystali z rękopismu biblioteki Ossolińskich nr. 620. 4° „*Catalogus episcoporum Cracoviensium*“, który liczy 122 kart zapisanych. Dzieło Długosza obejmuje kart 91; żywota Jana Rzeszowskiego Długosz już nie wykończył; przepisywacz, który od siebie dodał około r. 1525 żywoty kardynała Fryderyka i Jana Konarskiego, zappełnił lukę w życiorysie Rzeszowskiego ustępem z kroniki Macieja Miechowity. Żywoty zaś Tomickiego i jego następców do Piotra Gębickiego (†1654) spisał ktoś inny, który także do textu Długoszewego dodał przypiski oraz wiersze Kontskiego i innych o biskupach krakowskich¹⁾.

W porównaniu z innymi krajami bardzo mało posiadamy rękopisów pochodzących z czasów przed wiekiem XV. Było ich u nas zapewne stosunkowo mniej jak gdzieindziej, ale musiało ich być znacznie więcej niż obecnie. Przepadły więc; że zaś zabytki dziejopisarstwa naszego z nimi razem nie zaginęły na zawsze, to zawdzięczamy głównie XV wiekowi, który rozwinął niezwykłą u nas energią na polu historii. Przepisywano wówczas kroniki i roczniki, które w licznych kursowały odpisach i przerobiach i nareszcie Długoszowi dostarczały materiałów do wiekopomnego jego dzieła. Po Długoszu, którym historyografii polska wiecznie szczyścić się może, nastąpiła reakcja; powaga Długosza olśniła wszystkich i zabytki przeddługoszowe poszły w zapomnienie. W późniejszych bowiem czasach — pierwszą połowę XVIgo wieku jeszcze wyjąwszy — wypisywano tylko Długosza i jego następców a wskutek rozbudzonego życia politycznego napętniają się księgi rękopiśmienne aktami politycznymi a zarazem zamilczają o źródłach przeddługoszewych. Do końca XVIIIgo wieku żaden historyk nie starał się zaglądnąć do źródeł pierwotnych; wyjątek stanowią tylko pisarze klasztorni jak Nakielski i inni, których natura rzeczy do tego przymuszała.

Z tego, cośmy powiedzieli, wynika, że większa część textów historycznych a więc także katalogów przechowała się dotąd w odpisach XVgo wieku. Lubiono pisać w XV wieku, więc nie dziw, że każdy od siebie coś dodawał, że text przerabiał i konty-

¹⁾ Prócz wymienionego powyżej rękopisu Długosza posiada Zakład narodowy imienia Ossolińskich jeszcze dwa inne i to nr. 84 fol. k. 85 z wieku XVI i nr. 618 4° k. 120 z XVII wieku.

nuował. Lecz nie każdy przepisywacz miał potrzebne do tego wiadomości i dość uwagi; myłono więc daty i przekręcano fakta, iż dzisiaj zadanie nie łatwe poprawić to, co wówczas zepsuto a rzecz jeszcze trudniejsza wydobyć z textów po kilka razy przerobionych text pierwotny. Gdzie oryginału nie ma, gdzie niema odpisów z różnych wieków na wzajem się kontrolujących, tam wydobyć pierwotnego textu i oznaczenia wieku jego zawsze będzie pracą mozolną i w przybliżeniu tylko prawdziwą, bo na kombinacjach opartą.

Wyjątek z ogólnej tej reguły stanowi tylko Katalog pierwszy, który przechował się w odpisie XIII wieku, bo około r. 1266 został ułożony. Ułożono go zapewne na podstawie dawniejszych zapisków, które jeszcze nie znały biskupa Lamberta I i dla tego także katalog o nim nie wspomina. Dodatkiem autora lub przepisywacza jest tytuł arcybiskupi nadany Aaronowi, który w zapiskach dawniejszych nie mógł się znajdować, jak to potem jeszcze zobaczymy.

Katalog II, który przechował się w odpisie XVgo wieku, pochodzi jeszcze z pierwszej połowy XIV wieku; został bowiem ułożony przed rokiem 1347 t. j. przed śmiercią biskupa Jana Grota. Wynika to stąd, że katalog, który przy każdym biskupie podaje lata piastowania godności biskupiej, opuszcza je przy Janie Grocie, oczywiście dla tego, że biskup ten jeszcze żył, wskutek czego lat jego obliczyć nie było można.

Że katalog ten nie jest zawisłym od drugich katalogów, lecz samodzielnym, to pokazują jasno różnice dat, które pomiędzy nim a drugimi zachodzą; pierwsze daty jego mianowicie bardzo różnią się od innych źródeł; co do innych dat, to różnica zwykle wynosi tylko jeden rok.

Katalog trzeci przechował się nam w rękopiśmie XV wieku; nie posiadamy go jednak w pierwotnym układzie, lecz w późniejszym przerobieniu. Że tak jest, o tem przekonywa katalog IV, który go nieomal dosłownie wypisał, jak tego porównanie textów dowodzi. Z takiego porównania pokazuje się, że katalog IV miał przed sobą starszy od niniejszego rękopis, w którym nie znajdowały się niektóre ustępy, które w naszym rękopiśmie dzisiaj napotykamy. Są to więc późniejsze dodatki a w druku oznaczamy je odrębnem pismem.

Faktem więc jest, że katalog III ma wtręty późniejsze, których w dawniejszych lub w ogóle w innych odpisach nie było. Naturalnem więc byłoby przypuszczenie, że wszystko, co w niniejszym katalogu się znajduje a czego w czwartym niema, jest dodatkiem ostatniego przepisywacza Bartłomieja zdaje się z Jasła. Przeciw temu przemawia jednak to, że błędy w texcie znajdujące się nie zdradzają bynajmniej myślącego pisarza, lecz owszem bezmyślnego przepisywacza; inaczej bowiem nie da się wytłumaczyć, że zamiast „sex“ textu Boguchwała, z którego pierwszy ustęp

wyjęto, czyta „eos“, co żadnego sensu nie daje; że na innem miejscu czytał „pro-pendens eum mori ratum“ zamiast „perpendens eius mores, ratum etc“.

W którym czasie zaś te wtręty zostały wsunięte do textu, o tem żadnych wskázówek nie mamy.

Że zaś Bartłomiej skopiował rękopism starszy lub odpis przynajmniej starszego rękopismu, można wniesć stąd, że pisze „Ruthelinus“ zamiast „Rachelinus“, bo „c“ i „t“ w dawnych rękopisach mało tylko się różnią. Główny zaś nacisk kładę na tę okoliczność, że każdy pisarz XV wieku obeznany z dziejami swego przedmiotu niezawodnie byłby tytułował wszystkich biskupów do Aarona arcybiskupami, jak to czynią katalogi IV i V, oraz Długosz. Zdaje się więc, że Bartłomiej z Jasta miał przed sobą starszy odpis już przerobiony, który wiernie tak, jak umiał, przepisał.

Dokładniej jednak da się oznaczyć czas, w którym pierwotny text czyli sam oryginał dziś nieznanym powstał.

Porównanie textów pokazuje, że w pierwotnym rękopiśmie jeszcze nie było mowy o arcybiskupstwie Aarona; wieść ta powstała dopiero w pierwszej połowie XIII wieku za czasów biskupa Iwona Odrowąża (1218—1229)¹⁾. Stąd zaś wynika, że autor żyć musiał przed Iwonem; gdyby był żył później, wiadomość o arcybiskupstwie Aarona nie mogłaby być tajną autorowi, który, jak z góry przypuścić możemy, był duchownym krakowskim.

Bliżej oznaczmy ten czas, gdy bacność zwrócimy na sam katalog. Katalog urywa się w rękopiśmie petersburskim na biskupie Gedeonie, który umarł r. 1185. Że to, co Bartłomiej z Jasta przepisał, nie jest fragmentem, lecz że rzeczywiście katalog na r. 1185 się skończył, pokazuje znów porównanie rękopisów: katalog trzeci i jego text w katalogu IV używają nieomal przy każdym biskupie lub arcybiskupie frazesu „ordinatur, ordinatus est in episcopum“ względnie „archiepiscopum Cracoviensem“. W dalszym zaś ciągu katalogu IV znajdujemy zupełnie inny sposób wyrażenia się pod tym względem jak „consecratur, postulatur, assumitur, eligitur itp. I to jest dowód, że katalog III rzeczywiście na Gedeonie się skończył a zważając na to, cośmy przedtem już przytoczyli, wniesć można, że autor katalogu żył w samym końcu XIIgo lub w samym początku XIII wieku. Nadmieniamy tu jeszcze, że naszym zdaniem i te ustępy zaczynające się od „Huius tempore“, które również w katalogu IV i V się znajdują, nie należą do pierwotnego oryginału, lecz są dodatki marginesowe przez różne osoby już wcześniej w samym oryginale dopisane, skąd one do innych odpisów i do katalogów IV i V się dostały.

¹⁾ Obacz poniżej rzecz o Aaronie.

Z których źródeł katalog III czerpał, dziś oznaczyć już niepodobna; tyle tylko jest pewne, że z źródeł nam znanych nie korzystał.

Katalog IV, który obejmuje żywoty biskupów krakowskich od Prochora do Tomasza Strzępińskiego, pochodzi, o ile to się dotyczy kształtu jego teraźniejszego, z drugiej połowy XV wieku. Gdy zaś uważniej w nim się rozpatrzymy, łatwo przekonamy się, że to jest dzieło, na które prace kilku autorów się złożyło.

Pierwszemu autorowi służył za wątek katalog III, ale nie ten text, który nam przechował Bartłomiej z Jasta, lecz albo sam oryginał, w którym już znajdowały się niektóre późniejsze dopiski albo inny odpis z takowymi dodatkami; text ten katalog IV nieomal dosłownie odpisał. Wszystko, co z katalogu III przejął do swego textu, odznaczamy w druku pismem odmiennem. Gdzie katalog III się skończył, zaczęła się własna praca autora, którą naszym zdaniem doprowadził aż do Pawła Przemankowskiego. Autor wprawdzie o sobie nigdy nic nie wspomina, coby dało wskazówkę w którym czasie żył i pisał, pomimo to możemy z niejaką pewnością udowodnić nasze zdanie. Naprzód bowiem różnią się ustępy, które pierwszemu kontynuatorowi przypisujemy, rozmiarem swoim, od następujących, które znacznie są krótsze i później dopiero znów większe przybierają rozmiary, co zawsze uważać można za dowód, że to jest dalsza kontynuacja późniejszego autora.

Za naszym zdaniem przemawia jeszcze inna okoliczność; przypuśćmy bowiem, że wszystko od Pełki do Wojciecha Jastrzębskiego pisał autor XV wieku; nie ulegu wątpliwości, że w takim razie autor musiałby korzystać z źródeł a to z źródeł nam znanych, do których liczymy mianowicie rocznik kapitulny i kalendarz krakowski, bo żywa tradycja i własna pamięć nie wystarczają, aby dokładnie objąć półtrzecia wieku dziejów. Wykazać jednak nie można, żeby autor był korzystał z wymienionych źródeł a gdzie zachodzą pewne podobieństwa, tam zachodzą również takie różnice, iż powiedzieć trzeba, że jest samodzielnem źródłem. Pierwszy kontynuator więc żył zapewne w końcu XIII wieku. Drugi kontynuator już lepiej nam znany; żył i pisał około r. 1436, bo wspomina jeszcze o śmierci Wojciecha Jastrzębskiego naprzód biskupa krakowskiego a potem arcybiskupa Gnieźnieńskiego. Na Wojciechu Jastrzębskim skończył swą pracę, co z porównania z katalogiem V jasno wynika.

Rękopism przez drugiego kontynuatora wygotowany przepisał ktoś trzeci, który dodał żywoty biskupów Zbigniewa Oleśnickiego i Tomasza Strzępińskiego. Trzeci ten kontynuator był zakonnikiem świętokrzyskim; z notatek o życiu jego pisanych przez niego na ostatniej kartce rękopisu — pismo ich choć bardzo pobieżne i przedkie ma jednak tyle podobieństwa, że wątpić nie można, że pisarz owych notatek ¹⁾

¹⁾ Mylnie, jak się zdaje, twierdzi Bielowski, jakoby autorem tych zapisków był Maciej z Pelczyna, na co żadnych wskazówek niema. Było w ówczas dwóch Maciejów z Pelczyna; jeden

i pisarz katalogu są jedną i tą samą osobą — wynika, że dnia 23 października 1453 wstąpił do zakonu Benedyktynów w klasztorze świętokrzyskim i dnia 2 lutego 1454 złożył profesję pod opatem Michałem z Kleparza. Fakt ten, że kontynuator był zakonnikiem świętokrzyskim, wytłumaczy nam także, dla czego w katalogu biskupów krakowskich znajdujemy kilka szczegółowych wiadomości o dziejach klasztoru świętokrzyskiego. Zakonnik ten świętokrzyski zaczął pisać około roku 1460, co ze słów jego wyrzeczonych o królu Kazimierzu wynika: „Hic (Kazimirus) iam habet tres filios et vnam filiam cum predicta Elizabeth etc.“ Trzeci syn bowiem Kazimierza Jan Olbracht urodził się 27 grudnia r. 1459; czwarty syn Alexander dnia 5 października r. 1460 a druga córka Zofia r. 1464; jasna więc rzecz, że słowa owe pisał r. 1460 i do tegoż roku także doprowadził swój katalog, bo w tym roku umarł biskup Tomasz.

Już nadmieniliśmy, że kontynuatorzy zcykle teksty swych poprzedników przerabiali; dowody tego mamy też w katalogu IV; część bowiem pierwsza, którą z katalogu III już znamy, znacznie jest przerobiona. Mając tylko jeden rękopism katalogu IV, trudno oznaczyć, który z kontynuatorów najwięcej do tego się przyczynił. Można tylko twierdzić, że albo pierwszy albo drugi albo obydwaj teksty swych poprzedników przerobili i nowemi wiadomościami tu i owdzie pomnożyli. Zmiany zaś, które trzeci kontynuator porobił, łatwo można poznać, porównyując katalog IV z katalogiem V; dodatki jego oznaczyliśmy znakami • •.

Jedną zasadniczą zmianę zaprowadzili kontynuatorzy; nadali bowiem wszystkim biskupom aż do Aarona tytuł arcybiskupi, choć o tem w katalogu trzecim, z którego czerpali, wcale nie było mowy. Dodali także od siebie do pracy swych poprzedników liczne wiadomości wyjaśniające tak dzieje ogólne polskie, jako też czynności biskupów w obrębie diecezji krakowskiej. Wiadomości swe czerpali z dobrych źródeł a mianowicie z archiwum kapituły krakowskiej; są to te same źródła, na podstawie których Długosz swój „liber beneficiorum“ ułożył. Korzystali także z roczników krakowskich a po części może z starodawnego rocznika krakowskiego dziś już zaginionego; czy zaś czerpali także z roczników Traski czyli małopolskiego i Sędziwoja nie śmiem stanowczo twierdzić, bo bardzo być może, że korzystali z źródeł, na których one się opierają.

z nich był obywatel ziemskim (Ob. rkp. bibl. Ossolińskich nr 165 fol. 19 itd.) a drugi został r. 1453 bakałarzem w uniwersytecie krakowskim. Jeden z nich podarował niniejszy rękopism klasztorowi świętokrzyskiemu; na licznych jego białych kartach dopisano później w klasztorze wiele nowych i ciekawych rzeczy.

Katalog V. Praca drugiego kontynuatora katalogu IV dostała się po jego śmierci nie tylko do rąk zakonnika świętokrzyskiego, lecz weszła także w posiadanie innej osoby społecznej, która ją przepisywać, oraz pomnażać obszernemi wiadomościami z dziedziny historii politycznej i kościelnej; do każdego niemal żywota dodała ona większe lub mniejsze ustępy historyczne nieraz bardzo ciekawe, które dowodzą, że w pierwszej połowie XV wieku bogaty materiał historyczny nagromadzony był w Krakowie, bo tylko tu a nie gdzieindziej opracowywacza i kontynuatora tego szukać należy. Źródła, z których czerpał, po większej części znamy; korzystał mianowicie z roczników krakowskich, a z rocznika kapitulnego długie ustępy powypisywał; znał także dobrze archiwum kapituły krakowskiej, z którego niemało korzystał, jak to nasze odsyłacze do liber beneficiorum i kodexu katedry krakowskiej wskazują. O ile on z późniejszych źródeł czerpał, dokładnie oznaczyć się nie da, bo wiadomości przez niego podane nie zawsze i nie we wszystkim zgadzają się z niemi; być więc może, że czerpał z tych samych źródeł co i one. Niektóre wiadomości przezeń podane wcale nie są znane skądinąd, oprócz Długosza, który je jednak po swojemu przerobił. Że Długosz z tego samego źródła czerpał, co katalog V a nie odwrotnie późniejszy przepisywacz XVI wieku z Długosza, o tem łatwo każdy może się przekonać, kto zechce katalog V porównać z jego żywotami biskupów krakowskich i jego historią. Również nie wiemy, skąd kontynuator czerpał swe wiadomości o papieżach i kanonizacyi świętych, bo podaje czasem takie szczegóły, które nie znajdują się ani w Marcinie z Opawy, ani w Wincentym z Beauvais ani w Ptolomeuszu z Luki, które kompendya w ówczas najbardziej w Polsce były rozpowszechnione.

Nieznajomy nam opracowywacz zamierzał katalog dalej kontynuować i w tym celu zaczął opisywać życie biskupa Zbigniewa Oleśnickiego, lecz nie dokończył; śmierć zdaje się przerwała jego pracę, bo nie wie nawet, że Zbigniew został kardynałem; stąd także wynika, że opracowywacz nie długo po śmierci drugiego kontynuatora pisał, a ponieważ katalog V w pierwszej swej części wierniej oddaje text katalogu III, wnieść można, że pisarz ostatni miał przed sobą rękopism oryginalny drugiego kontynuatora, podczas gdy ów zakonnik świętokrzyski zmieniony nieco miał odpis pod ręką. W druku oddajemy kursywą text katalogu IV a dodatki trzeciego kontynuatora czcionkami zwyczajnemi; łatwo więc każdy pozna, co w całym dziele jest jego pracą.

Katalog V został w środku XVI wieku przepisany, zdaje nam się, z poleceniu Stanisława Górskiego, który ten mały zbiór żywotów biskupów krakowskich, wrocławskich i poznańskich, oraz arcybiskupów gnieźnieńskich zuwartych w rękopiśmie nr 619 biblioteki Ossolińskich, również jak jeden zbiór Tomicyanów Andrzejowi Opalińskiemu marszałkowi wielkiemu koronnemu ofiarował. Za naszym zdaniem przemawia raz

pismo, dobrze nam znane z Tomicyanów, oraz herb Łodzia Opalińskich wyciśnięty na okładce kodexu. Jak Długosza żywoty arcybiskupów gnieźnieńskich, oraz biskupów wrocławskich i poznańskich są tylko kopiami, tak i katalog biskupów krakowskich jest kopią starszego rękopisu. Że tak jest a nie inaczej, wynika także stąd, że autor katalogu arcybiskupów gnieźnieńskich ułożonego około r. 1473 znał już katalog V, bo z niego czerpał swe wiadomości o arcybiskupie Wojciechu Jastrzębskim¹⁾.

O źródłach, z których kontynuatorowie czerpali swe wiadomości, któremi pomnożyli pracę swych poprzedników, mówiliśmy już przedtem. Skąd zaś czerpali autorowie samych katalogów? Na to odpowiadamy, że o ile rzecz tę osądzić umiemy, z żadnego źródła dotąd jeszcze istniejącego. Katalog III starszym jest od rocznika kapitulnego i kalendarza krakowskiego; z nich więc nie korzystał, lecz również nie czerpali z nich kontynuatorowie co do własnej swej pracy, bo mają nieraz wiadomości, których tamte nie mają i na odwrót. Zdaniem naszym musiały istnieć obok zaginionego rocznika krakowskiego jeszcze szczegółowe zapiski o biskupach krakowskich, które zapewne z owym rocznikiem razem powstały w wieku XI. Tragiczna śmierć św. Stanisława dała zdaje się do tego powód; wnieść to przynajmniej można z kalendarza krakowskiego, który od św. Stanisława poczynsz zapisuje datę śmierci biskupów.

Że zaś wiadomości o najdawniejszych biskupach krakowskich nie są wymysłem wyobraźni późniejszych, choć ani rocznik kapitulny ani kalendarz krakowski o nich nie wspomina, lecz że mają podstawę historyczną, tego dowodem jest Poppo, którego exystencją współczesny Tytmar zapewnia. Jakiego zaś rodzaju były te zapiski o biskupach krakowskich, trudno dziś oznaczyć, sądzimy jednak, że były krótkie i podobne do katalogu II i zawierały zdaniem naszym prócz nazwiska tylko rok konsekracyi lub śmierci lub może tylko liczby lat rządu biskupiego. Pisarz więc katalogów biskupich musiał na podstawie takich danych obliczyć sobie lata ery chrześcijańskiej i temu także przypisać należy, że wszystkie źródła w datach nieco się różnią. Zarazem przekonać się można, że liczba dat pewnych w pierwszych dziesiątkach pierwszego wieku istnienia biskupstwa krakowskiego była bardzo mała a do nich liczymy lata n. p. 986, 1023 i 1032, które we wszystkich lepszych źródłach zgadzają się. Wtrącenie jednak biskupa Lamberta pogmatwało później chronologią, bo wskazało mu miejsce, które się biskupowi Popponowi należało; a kto wie, czy czasem Poppo i Goppo czyli Gompo nie są jedną osobą; P i G niezbyt różniły się w kodexach i mogły dać przyczynę do nieporozumienia.²⁾

¹⁾ Obacz przedmowę Dr. Xawerego Liskego do tegoż katalogu poniżej. Autorem katalogu arcybiskupów gnieźnieńskich jest ten sam zakonnik świętokrzyski, który kontynuował katalog IV.

²⁾ Przypuszczenie takie wyjaśniłoby nam, dla czego Aaron w katalogu I jest „archiepiscopus quintus“.

Od czasów św. Stanisława daty już są pewniejsze, choć i potem nieraz jeszcze się różnią; zależało to bowiem od tego, czy kto obliczył latu rządu od śmierci poprzednika, czy od elekcji, ordynacji lub konsekracji.

Prócz wtrętu o Lambercie, którego katalog I i II jeszcze nie znają, zamąciła czystość pierwotnych podań i tradycji o biskupach krakowskich jeszcze wieść o arcybiskupstwie Aarona, wskutek czego później nie tylko Aarona, lecz także wszystkich jego poprzedników zaszczycono tytułem arcybiskupim. Fakt ten przez się bardzo ważny, na który myśmy się w niniejszym rozbiorze krytycznym nieraz odwoływali, musimy tutaj jeszcze szczegółowo roztrząsnąć, aby nasze twierdzenie udowodnić, że Aaron nigdy nie był arcybiskupem, oraz że wieść taka dopiero w trzynastym wieku powstała.

Jeżeli za dowiedzioną rzecz dziś uważać możemy; że w Krakowie pierwotnie nie było założone arcybiskupstwo ¹⁾, lecz tylko biskupstwo, to jednak inaczej ma się to z arcybiskupstwem Aarona, o którym do dziś dnia wielu — zasłużonego wydawcy Monumentów ś. p. Augusta Bielowskiego nie wyjmując — sądzi, że rzeczywiście był arcybiskupem lub że przynajmniej uzyskał palliusz arcybiskupi ²⁾. Przeciw tej tradycji starożytnemi świadectwami stwierdzonej powstałi dotąd tylko Roepell i Małecki ³⁾; obydwaj mają słuszość, lecz nie znając naszych katalogów nie potrafili wyjaśnić tej sprawy całkowicie.

Z porównania z sobą katalogów III, IV i V wynika, że text katalogu III w całości został wcielony do katalogów IV i V. Pierwsza część zatem katalogów IV i V przedstawia się jako rękopism odrębny tegoż textu, który zawarty jest właśnie w katalogu III. Gdzie jest kilka rękopisów jednego textu, nie trudno porównując przywrócić textu pierwotnego, skoro skażony; nie trudno, co to samo znaczy, wyłączyć to, co późniejszym jest wtrętem. Aby poznanie wtrętów ułatwić, umieściliśmy w naszym wydaniu wszystkie trzy texty obok siebie. Porównując zaś ustępy o Aaronie przekonamy się łatwo, że słowa: „Colonia in archiepiscopum“ — „Et hic est primus, qui privilegio archiepiscopatus insignitur sub hac forma,“ oraz bulla Benedykta IX są wtrętem późniejszym, który w dawniejszym od naszego rękopiśmie, z którego katalogi IV i V czerpały, jeszcze nie znajdował się, że więc najdawniejszy katalog biskupów krakowskich w pierwotnym swym textcie o arcybiskupstwie

¹⁾ Wiadomość Galla I, 15 ... quod suo (Boleslai) tempore Polonia duos metropolitano cum suis suffraganeis continebat objaśnił w jedynie właściwy sposób p. Antoni Małecki w Przewodniku naukowym i literackim R. III, T. III. str. 408—409. ²⁾ Łętowski: Katalog biskupów i t. d. I, str. 20. ³⁾ Roepell: Geschichte Polens str. 627. Antoni Małecki w swojej rozprawie: kościelne stosunki w pierwotnej Polsce, w Przewodniku R. III, T. III str. 403—412.

Aarona nic nie wiedział. Aaron więc był w końcu XII wieku powszechnie znany tylko jako biskup krakowski.

Wynik ten potwierdza także jeden z starożytnych rękopisów kapituły krakowskiej, w którym znajdują się słowa ręką XI albo najpóźniej XIIgo wieku skreślone: Aron eps. t j. Aron episcopus. Aaron może być nabywcą i właścicielem tego rękopisu a zdanie po „Aron eps“ następujące dziś czemś zalane i nieczytelne, miało zapewne to wyrazić.

Zobaczmy teraz, co roczniki polskie o Aaronie piszą.

Rocznik krótki krakowski, który według jednych w pierwszej swej części starszym jest od rocznika kapitulnego, według drugich zaś to samo źródło co tamten wypisał¹⁾, podaje pod rokiem śmierci Aarona, co następuje:

1059. Aaron abbas Thiniciensis a sede apostolica postulatus in Cracoviensem episcopum, Rome consecratur.

1061. Ordinacio Lamberti in episcopum Cracoviensem, qui Sula vocabatur.

Widać stąd, że ani rocznik krótki ani ostatecznie źródło, z którego czerpał, jeszcze nic nie wie o arcybiskupstwie Aarona. Rocznik zaś kapitulny, który powstał około roku 1267, ma pod rokiem 1059: Aaron archiepiscopus Cracoviensis obiit.

1061. Zula in episcopum Cracoviensem ordinatur et tunc cognominatus est Lambertus.

Późniejsze od rocznika kapitulnego Annales, jak rocznik Traski, rocznik krakowski, rocznik Sędziwoja, Rocznik świętokrzyski²⁾, rocznik Krasińskich³⁾, rocznik małopolski⁴⁾, oraz Wincenty z Kielc⁵⁾, zgodnie donoszą, że Aaron „in episcopum Cracoviensem postulatur“, oraz że przy konsekracyi w Rzymie czy w Kolonii został „privilegio archiepiscopatus insignitus“. U wszystkich znajduje się znów pod r. 1059 wzmianka, że arcybiskup Aaron umarł—kodeks lubiński tylko i Szamotulskiego⁶⁾ zapomniawszy o tem, co naprzód napisały, trzymając się tekstu zapewne jeszcze nie interpolowanego donoszą: „1061. Aaron episcopus Cracoviensis obiit — oraz dodają zgodnie, że następcą Aarona został obrany biskupem krakowskim (efficitur, ordinatur). poczem następuje dodatek „qui neglexit“ lub „noluit petere insignia archiepiscopatus“⁷⁾. Ten sam dodatek mają także katalogi III IV i V;

¹⁾ Smolka: Polnische Annalen str. 19. ²⁾ Monumenta Pol. hist. t. III, 66. ³⁾ Mon. Pol. hist. III, str. 130. ⁴⁾ Mon. Pol. hist. III, 146—147. ⁵⁾ Rękopism bibl. Ossol. nr. 2015. ⁶⁾ Mon. Pol. hist. III, str. 146—147. ⁷⁾ Rocznik tylko świętokrzyski pisze, że Aaron z góry postulatus est in archiepiscopum (Mon. III, 66) a według kodeksu królewieckiego także Zula został obrany arcybiskupem krakowskim (Mon. Pol. III 147), ale to są źródła pochodne, które z znanych roczników dawniejszych czerpały; odmienne ich wiadomości nie mają więc żadnego znaczenia.

ale i on jest wtrętem późniejszym, jak z całego toku naszych poszukiwań się okazuje; nie sprzeciwia się temu bynajmniej, że słowa we wszystkich trzech textach się zgadzają; wyjęte są bowiem z żywota św. Stanisława napisanego przez Wincentego z Kielc.¹⁾

Nie wątpimy wcale, że roczniki o Aaronie piszące mówią o rzeczywistem arcybiskupstwie, nie zaś o jakimś niezwykłym tytule tylko; dowodem tego właśnie bulla Benedykta IX, która niby ustanawiając krakowskie arcybiskupstwo poddaje mu całą Polskę lub według innej wersji cały kraj słowiański z wszystkimi kościołami tam się znajdującymi.

Ale skoro Benedykt IX zamianował Aarona arcybiskupem i w Krakowie ustanowił arcybiskupstwo „in toto regno Sclavonico“ lub „Poloniae“, w takim razie nasuwa nam się słuszne pytanie, jakim sposobem kapituła krakowska mogła obrać Lamberta Zulę tylko biskupem krakowskim, oraz jakim sposobem arcybiskupstwo ustanowione przez papieża mogło upaść? bo zniesienie arcybiskupstwa nie zależało ani od woli Lamberta ani od woli kapituły. Z resztą wątpię, żeby się znalazł arcybiskup lub kapituła, któraby dobrowolnie chciała się zrzec przywileju arcybiskupiego. Zniesienie takie, które pociąga za sobą bardzo ważne skutki, mogłoby nastąpić tylko wskutek bulli papieskiej, której jednak śladu żadnego niema.

Z tego wszystkiego, cośmy dotąd przytoczyli, wynika jasno, że według roczników i katalogów najdawniejszych Aaron był tylko biskupem, że wiadomość o arcybiskupstwie jego w XII wieku wcale jeszcze nieznana, nieśmiało dopiero występuje w drugiej połowie XIII wieku. Gdy z biegiem czasu coraz bardziej się rozpowszechniała, przyszło do tego, że w XV wieku mniemano, że wszyscy biskupi krakowscy od Prohora do Aarona byli arcybiskupami, że dopiero wskutek niedbalstwa niewinnie o to obwinionego Lamberta Zuli arcybiskupstwo krakowskie ustało lub jak rocznik Krasińskich sądzi, wtedy zostało przeniesione do Gniezna.²⁾ Dalej wynika z tego, że wiadomość o mniemanem arcybiskupstwie Aarona powstała w XIII wieku a źródło tej wiadomości znajdujemy bez wątpienia w bulli Benedykta IX, którą naprzód Wincenty z Kielc w żywocie św. Stanisława umieścił. Z niego czerpali późniejsi pisarze swą wiadomość o niej.

Jeżeli więc jest faktem, jak to z wywodu naszego historycznego i krytycznego się wykazało, że Aaron nie był arcybiskupem, to i bulla Benedykta IX nie może być autentyczną, lecz musi być falsyfikatem i to wieku XIII. Za tem przemawiają już forma i aktykacya bulli samej, z czego wniesć można, że w kurji papieskiej

¹⁾ Rękopism biblioteki Ossolińskich nr. 2015 str. 19—20

²⁾ Mon. Pol. hist. III, str. 132

nie została ułożona. Czy to zresztą było możliwem, żeby papież ustanawiając nowe arcybiskupstwo, którego erekcja naturalnym porządkiem rzeczy wywołać musiała wielkie zmiany w całym ustroju hierarchicznym kraju, tak ogólnikowo miał się wyrazić, jak to czyni bulla w mowie będąca: . . . et pro honore tocius regni Polonie statuimus, stabili-mus et benedicimus in perpetuum archiepiscopatum apud civitatem Cracoviensem, que hactenus erat episcopatus. Cui subicimus omnes omnium episcopatum parochias, qui in toto regno sunt Sclavonico“ a według innych „Polonie, ut archiepiscopali more universis presideat; tibi que pallium concedimus diebus solennibus deferendum.“¹⁾

Bulla wyraża się tak, jakoby arcybiskupstwo gnieźnieńskie wcale nie istniało, nie wspomina o rozgraniczeniu obu archidiecezyi i nie wylicza biskupstw, które podlegać mają stolicy krakowskiej. Czy to podobnem, żeby papież tak lekkomyślnie rzecz tak ważną mógł traktować? To wszystko wyraźnie wskazuje na to, że bulla ta jest falsyfikatem.

Nie sądzimy jednak, żeby to był oryginał podrobiony, bo taki falsyfikat celowi swemu bynajmniej nie może odpowiadać, lecz mniemamy, że to jest brulion, w którym naszkicowano tylko myśli, które potem miuno podług przyjętej formy kurji papieskiej przeprowadzić, co zapewne także się stało. Brulion został w Krakowie i tam wpadł w ręce naszych dziejopisarzy, którzy w dobrej wierze z niego korzystali; oryginał, zaś powędrował do Włoch i tam zapewne przepadł, jak to niżej jeszcze obaczymy.

Skoro z roczników i katalogów, oraz z formy i treści bulli samej wynika, że jest falsyfikatem XIII wieku, to podrobienie jej musiało mieć pewien cel. Nie ulega zatem wątpliwości, że bulla Benedykta IX miała służyć za podstawę zabiegom mającym pozyskać dla stolicy biskupiej w Krakowie godność arcybiskupią. Musieli więc w pewnym czasie biskupi krakowscy czynić pod tym względem usiłowania!

Szukając w rocznikach śladów tej sprawy, tylko w roczniku Krasieńskich znajdujemy pod rokiem 1229 następującą wiadomość: Anno domini 1229 Iwo episcopus Bononiam intrat et per papam Gregorium nonum honorifice suscipitur. Hic petebat revocationem archiepiscopatus in Cracoviam, qui per negligenciam translatus est in Gneznam. Moritur in civitate Mutyna in Italia“ Wiadomość ta wyjęta jest z dawniejszych źródeł, z których także kontynuatorowie katalogów IV i V korzystali. Katalog IV — wypisał go i nieco przerobił katalog V — tak się o tem zdarzeniu wyraża: „Tandem vero anno domini MCCXXIX (Iwo) iuit ad Gregorium papam IX, cuius quondam fuerat socius in scholis Parisiis. Qui eum multum honorifice suscepit et a cardinalibus eciam multum

¹⁾ Mon. I, str. XXV. ²⁾ Mon. III, str. 132.

honoratus est. Qui petiit a papa, ut archiepiscopatus, qui per negligentiam antecessorum suorum Cracouiensi ex ecclesia perierat, de largitate sua eidem episcopo redderetur nec dubium fuit, quin et maiora obtinuisset etc.“ *ale umarł dnia 21go sierpnia r. 1229 w Włoszech nie dopiąwszy swego celu.*

To jest jedyny fakt nam znany o usiłowaniach uzyskania arcybiskupstwa dla Krakowa; bliższych szczegółów jednak nie znamy. Skoro Iwo osobiście u papieża starał się przeprowadzić swą sprawę, musiał mieć z sobą dowody, na których opierał swe roszczenia a tym dowodem mogła być tylko bulla Benedykta IX, której oryginał podrobiony zawiózł do Włoch. Jakie widoki miały jego zabiegi, nie widać z słów pisarzy przytoczonych; śmierć jego niespodziewana na obczyźnie zniweczyła ambitne jego zamiary a bulla Benedykta gdzieś się zawieruszyła.

Iwo rządził dycezyą krakowską od r. 1218 do r. 1229; w tym czasie więc bulla wspomniona została podrobiona; za czyją zaś inicjatywą, to łucno każdy odgadnie.

Sto lat później podjął tę sprawę na nowo Jan Grot biskup krakowski 1326—1347 i to z lepszym skutkiem, bo dozwolono mu nosić palliusz arcybiskupi w dniach świątecznych na pamiątkę tego, że Kraków niegdyś był metropolią (quod alias Cracouia fuit metropolitana.)

I.

II.

Hee sunt nomina pontificum Cracoviensium.

Prohorius.

Prothorius **969** ordinat[ur]; 16 annos vixit.

Proculphus ¹⁾.

Proculphus **986** ordinatur; 27 annos vixit.

Poppo.

Poppo **1014** ordinatur et 8 annos vixit.

Gompo.

Goppo **1023** ordinatur et 8 annos vixit.

Rachelinus.

Richelinus **1032** ordinatur et 13 annos vixit.

Aaron archiepiscopus quintus.

Aaron **1046** ordinatur archiepiscopus; 12 annos vixit.

Sula cognominatus Lambertus.

Lambertus Zula **1061**; 10 annos; qui neglexit archiepiscopatum.

Beatus Stanyzlaus martir.

Stanislaus 8 annos.

Item Lambertus.

Lambertus **1082**. 19 annos ²⁾.

Balduinus.

Balduinus **1101**. 7 annos.

Maurus.

Maurus **1108**. 9 annos.

Radost.

Radost **1117**. 25 annos.

Robertus.

Robertus **1143**. 2 annos.

Matheus.

Matheus **1144**. 21 annos.

Gedco.

Gethko **1166**³⁾. 19 annos vixit.

¹⁾ Po nazwisku Prokulfa dopisała ręka z XV wieku nazwisko „Lambertus.“ Imiona Prohora i Prokulfa znajdują się między świętymi dawnego kalendarza. Ob. Józefa Mączynskiego Założenie biskupstwa krakowskiego w Roczniku Tow. naukowego krak. Pocz. III; tom VI, str. 74. ²⁾ W rękopisie stoi mylnie 9. ³⁾ w texcie mylnie 1066.

I.

Fulco.

Wincencius.

Ivo.

Wizlaus.

Prandota, sub quo dictus beatus Stanyz-
laus episcopus et martir gloriosus cano-

^{1253.} nizatur et cathalogo sanctorum ascribitur.

II.

Phulco **1186**¹⁾. 20 annos vixit.

Vincencius 10 annis fuit episcopus et
cessit; ordinem Cisterciensem assumens
in Moribundo fuit 5 annis et ibi obiit. ^{1223.}

Iwo **1218**. 11 [annos].

Wislaus 12 [annos].

Prandotha 25 [annos].

Paulus 28 annos.

Procopius de Russia 2 annos et 5 sep-
timanas.

Iohannes Muschat de Wratislavia ortus
27 annos vixit.

Nankerus 7 anno Wratislaviam trans-
fert[ur].

Iohannes Groth.

¹⁾ w texcie mylnie 1086.

III.

IV.

Annales episcoporum Cracoviensium.

kr. Bog.
I, 10. *Anno domini noningentesimo sexagesimo sexto Polonia fidem catholicam suscepit et professa est cum Meszka duce Polonie, qui sequenti anno duxit Dambrowcam sororem sancti Wencesla[i] in uxorem; de qua filium procreavit Boleslaum magnum et primum, dictum chabri.*

kr. Bog.
I, 10. *Anno domini DCCCCLXVIII. Eodem [anno]¹⁾ Meska Iordanum in episcopum totius Polonie ordinavit primum. Sed post sex²⁾ distinxit siue limitavit. Unde primus episcopus Cracoviensis per Meskonem et Dabrowkam, Bohemicam uxorem eius, fuit institutus videlicet*

Prophorius sive **Profortus**, qui ordinatus est in episcopum Cracoviensem anno domini a nativitate nongentesimo LXVI tempore Iohannis pape XIII³⁾ seditque annis XX et mortuus est anno domini DCCCCLXXXVI.

Incipit cronica archiepiscoporum et episcoporum regni Polonie in diocesi et terra Cracouiensi existencium a tempore suscepte¹⁾ fidei cristianitatis et primo

Prophorius seu **Proforrus**. Iste fuit *primus ecclesie Cracouiensis t[unc]²⁾ metropolitane archiepiscopus per Myestqhonom principem Pol[on]ie³⁾ et Dambrowkam Bohemicam uxorem eius institutus, qui ordinatus est in archiepiscopum Cracouiensem anno a natiuitate domini noningentesimo LXVI. Eodem eiam anno Polonia fidem Cristi suscepit tempore Leonis pape³⁾. Sedit autem in sede archiepiscopali sua annis viginti et mortuus est anno domini noningentesimo LXXXVI. Qui in eadem ecclesia Cracouiensi est sepultus.*

¹⁾ Niema w rękopiśmie. ²⁾ Odpis Bielowskiego ma *eos*, co niema sensu; na podstawie Boguchwała, z którego początek katalogu jest wyjęty, poprawiliśmy *sex* t. j. *sex episcopatus* czyli *cathedrales ecclesias*. W liczbie tej mieści się zatem także biskupstwo kujawskie, które według Boguchwała dopiero Mieczysław II założył. ob. kr. Boguchwała I, 11. ³⁾ Jan XIII, 965—972 r.

¹⁾ Rkp. *sus suscepte*. ²⁾ Rkp. w tem miejscu uszkodzony. ³⁾ Leo VIII, 963—965.

V.

Prohorius seu Prohortus. Hic est Prohorius *primus ecclesie Cracouiensis tunc metropolitane archiepiscopus, per Meskonem principem Polonie et Dubrowkam Bohemam uxorem eius institutus. Ordinatus autem est in archiepiscopum Cracouiensem anno domini noningentesimo sexagesimo sexto. Eodem etiam anno Polonia fidem Christi suscepit tempore Leonis pape. Sedit autem in sede predicta archiepiscopali annis viginti et mortuus est et in ecclesia Cracouiensi sepultus anno domini noningentesimo octagesimo sexto.*

III.

Proculphus secundus episcopus Cracouiensis ordinatur anno domini DCCCCLXXXVI et sedit annis decem et mortuus anno domini nongentesimo nonagesimo sexto.

Lampertus tercius episcopus Cracouiensis ordinatur anno domini DCCCCXCVI et sedit octodecim annis et moritur anno domini MXIII ¹⁾.

¹⁾ Katalog I i II jego nie znają: Thietmar IV, 28 zaś nadmienia, że r. 1000 Poppo już siedział na stolicy krakowskiej. Umieszczono go w katalogach biskupów krakowskich na podstawie kroniki węgiersko-polskiej c. 5.

IV.

Proculphus; hic fuit *secundus* ecclesie Cracouiensis archiepiscopus, qui anno domini noningentesimo LXXXVI ordinatur in archiepiscopum. Huius tempore beatus Adalbertus secundus Pragensis episcopus Poloniam ex Vngaria venit et Polones in fide Cristi aduc nouicios confortauit cum fratre Gaudencio. *Sedit autem annis decem et mortuus est anno domini Christi noningentesimo nonagesimo sexto* et in eadem ecclesia Cracouiensi sepultus.

Lampertus; hic fuit *tercius* ecclesie Cracouiensis archiepiscopus anno natiuitatis domini noningentesimo nonagesimo sexto Proculpho mortuo in archiepiscopum ordinatus. Hic Lampertus archiepiscopus per ducem Polonie Myeskonem ad dominum Siluestrum ¹⁾ papam secundum missus fuit ad petendum regalem coronam; cumque eodem tempore Stephanus, filius Iesse ducis Vngarie et nepos ex Adleitha sorore germana Meskonis predicti ducis Polonie, miserat Affricum episcopum Strigoniensem pro corona petenda; papa vero angelica monitus visione coronam, quam duci Polonorum Meskoni dare proposuerat per suum nuncium Lampertum deferendam, Affrico episcopo et nuncio Stephani ducis Vngarie tradidit ²⁾.

¹⁾ Sylwestr II, 999 — 1003. ²⁾ cf. Hartvicius: *vita Stephani regis Ungariae* (Pertz: *Mon. Script.* XI, 233. Kronika węgiersko-polska rozdz. 5—6 w *Mon. Pol. hist.* I, 500—504 itp.

V.

Proculphus secundus ecclesie Cracouiensis archiepiscopus, qui anno domini noningentesimo octogesimo sexto ordinatur in archiepiscopum Cracouiensem. Huius tempore beatus Adalbertus, secundus Pragensis ecclesiae episcopus Poloniam ex Hungaria venit et Polonos in fide Christi adhuc novicios confortavit cum fratre Gaudencio. Sedit annis decem, et mortuus est anno domini noningentesimo nonagesimo sexto et in ecclesia Cracoviensi sepultus.

Huius tempore beatus Adalbertus Pragensis episcopus a sede sua cum iniuria per Bohemos expulsus, primum Vngariam veniens Stephanum regem cum omni gente sua Vngarica ad fidem conuertit. Deinde Poloniam descendens Polonos in fide confirmavit ¹⁾. Quem Boleslaus dux Polonorum assumens in cathedra metropolis Gneznen-sis fecit presidere, qui volens ad regiones paganorum proficisci, socium sui itineris et fratrem germanum Radzim alias Gaudencium nomine archiepiscopum ibidem constituit, et ipse Pomeraniam ingressus, navigio ducis terre in Prussiam perductus est ²⁾, ibique a Pruteno hospite idioma addiscens eum ad fidem convertit ³⁾.

Lampertus tercius ecclesie Cracouiensis archiepiscopus anno domini noningentesimo nonagesimo sexto, Proculpho mortuo, ordinatur in archiepiscopum. Hic est Lambertus, qui per ducem Polonie Myeskonem ad dominum Silvestrum papam secundum missus fuit ad petendam regalem coronam, cumque eodem tempore Stephanus filius Geyse ducis Hungarie et nepos ex sorore germana Adleitha Meschkonis predicti ducis Polonie, miserat Astericum episcopum Strigoniensem pro corona petenda; papa autem angelica monitus visione coronam, quam duci Polonorum Meskoni et nuntio suo Lamperto archiepiscopo preparaverat, Asterico episcopo et nuntio Stephani ducis Hungariae tradidit.

Huius tempore quinque heremite videlicet Benedictus, Matheus, Cristinus, Joannes, Isaac in Polonia maiori martirisati sunt.

Sedit annis decem et octo, et moritur millesimo quartodecimo

Huius temporibus sanctus Adalbertus fidem catholicam Prutenorum genti predicans, ab eisdem occisus est, et glorioso suo martirio insignis habitus. Fuit autem passio eius noningentesimo nonagesimo septimo, nono Kalendas Maii, Ioanne decimo septimo ⁴⁾ kwiet.
23. sedi apostolice presidente. Qui cum divinum celebraret officium in ora maritima in loco, qui nunc Lochstet appellatur, Pruteni existimantes eum maleficiis incantacionum deservire, vel statum eorum subvertere, clamorosis vociferacionibus invicem concitati,

¹⁾ Ob. Martini Oppav. chronicon. Mon. Germ. Ss. XXII, p. 465. ²⁾ Ob. Miracula s. Adalberti 5. w Mon. Germ. Sc. IV, 613—616. ³⁾ Ob. Miracula s. Adalberti 6. ⁴⁾ Jan XVI (XVII), 997—998.

III.

IV.

Huius tempore quinque fratres heremite ^{1003.} videlicet Benedictus, Matheus, Cristinus, Iohannes et Isaac in Polonia martirizati sunt.

Sedit autem iste archiepiscopus in sede sua annis decem et octo et tandem moritur anno domini MXIII.

Poppo quartus episcopus Cracouiensis ordinatur anno domini MXIII ¹⁾ et sedit annis novem et moritur anno domini MXXIII.

Huius tempore duo monasteria ordinis sancti Benedicti, primum scilicet sancte Crucis in Calvo monte et secundum Secechoviense fundata sunt, quorum unum Voyslaus et alterum Setheus fundavit ²⁾.

Poppo. hic fuit *quartus ecclesie Cracouiensis archiepiscopus*. Qui anno domini *MXIII* mortuo Lamperto ordinatur in archiepiscopum Cracouiensem. *Sedit autem annis nouem et anno domini MXXIII moritur et in ecclesia Cracouiensi tumulatur.*

Huius tempore duo monasteria ordinis sancti Benedicti, primum sancte Crucis in Caluo monte per Voyslaum comitem et secundum Secechoviense per Secheum fundata sunt.

¹⁾ Poppo już r. 1000 był biskupem. Ob. Thietmar IV, 28. ²⁾ Ob. Długosza *liber beneficiorum* III, 228 i III, 258. Wiadomość ta wprawdzie powtarza się we wszystkich

V.

ad locum officii concurrunt et arreptum inhumaniter trucidant, capite abscisso, corpus frustatim concidunt et in arbore suspendunt ad spectaculum transeuntibus. Hospes vero eius collectis membris ipsius abscondit, sed uxore eius hoc prodente, afflicto eo tormentis compellunt sibi restituere, quod et fecit. Pruteni vero Boleslao duci Polonie mandant, ut si velit deum suum redimere, mittat magnam pecunie quantitatem; qua transmissa, corpus eius ex integro dux Boleslaus redemit et in Trzemesnam claustrum detulit, postea suspicionem habens de incursu Prutenorum transtulit illud in Gnesnam ¹⁾, quem cum dominus in vniuerso glorificaret orbe, Otho tercius imperator cognominatus Ruffus, stupendis miraculis suis attractus, qui ei erat notissimus et dum viveret, crebro eius frequentans predicationes, ipsum in confessorem eligens, ab eo sacramenta et penitentiam accipiebat; suis quoque meritis ab egritudine gravissima liberatus; primum Poloniam intrans Gnesnam venit et limina prefati sancti cum omni devocione visitans ad sepulcrum suum obtulit muneribus imperatore digna; quem cum dux Polonie Boleslaus, qui postea magnus sive Chabri appellatus est, tam in Gnesna quam in aliis Polonie locis amplissimis muneribus et impensis vna cum principibus suis honorasset, comperita fama, quam de eo alias audiverat, ipsum in regem Polonie sublimat et imperiali dyademate tempora sua ornat et pro vexillo clavum de cruce domini et lanceam sancti Mauricii dono dedit. Boleslaus vero rex Polonie ei brachium sancti Adalberti dono redonauit, quod imperator Romam deferens in ecclesia sancti Bartholomei in insula reposuit; imperator eum sibi fratrem, amicum et socium appellavit. Insuper in ecclesiasticis honoribus quicquid ad imperium pertinebat, in regno Polonie vel in aliis superatis ab eo vel superandis regionibus barbarorum sue suorumque successorum potestati subiecit ²⁾. Cuius pactionis decretum Silvester secundus papa ³⁾ privilegio confirmavit.

Popo quartus ecclesie Cracouiensis archiepiscopus, qui anno domini millesimo quarto decimo mortuo Lamperto ordinatur in archiepiscopum, sedit annis novem et anno domini millesimo vicesimo tertio moritur et in ecclesia Cracouiensi tumulatur.

Huius tempore duo monasteria ordinis sancti Benedicti, videlicet monasterium sancte Crucis Calvi montis et Siczzechoviense fundata sunt, quorum alterum Sbislaus, alterum Secheus fundaverunt et dotaverunt.

Huius tempore Boleslaus primus rex Polonie, editis multis heroicis actibus, fines regni sui Polonie augens columnas ferreas in flumine Szula pro termino regni ponens, vastata Bohemia, Bohemie ducem cecavit, Hungaros, Saxones et Ruthenos domuit, Myeskoni patri succedens in regem Polonie coronatur.

¹⁾ Ob. rocznik Krasińskich pod r. 997, oraz *Miracula s. Adalberti* 8. ²⁾ ob. Galla kr. I, rozdz. 6; *Miracula s. Adalberti* 9 cf. także *Martini Oppav. Chr. w Mon. Germ. Sc. XXII*, str. 466. ³⁾ Silwestr II, 999—1003.

III.

Gompo seu **Gompus** quintus episcopus Cracoviensis ordinatur anno domini MXXIII et sedit annis novem. Moritur anno domini MXXXII.

IV.

Goppo seu **Goppus**; hic fuit *quintus* ecclesie *Cracouiensis* archiepiscopus. Qui *anno domini MXXIII* mortuo Poppone *ordinatur* in archiepiscopum Cracouiensem. *Sedit autem annis novem* et *moritur anno domini MXXXII* et in eadem ecclesia Cracouiensi sepelitur.

Rutholinus sextus episcopus Cracoviensis ordinatur anno domini MXXX tercio et sedit annis XIII et moritur anno domini MXLVI.

trzech katalogach, lecz zważywszy na to, że Długosz, który z katalogu IV czerpał, tej wiadomości nie ma, zdaje się być rzeczą nie bardzo pewną, czy w ogóle ustęp ten w pierwotnym tekście się znajdował.

Ruthelinus; hic fuit *sextus* ecclesie *Cracouiensis* archiepiscopus, *anno domini MXXXIII* mortuo Goppone, in archiepiscopum Cracouiensem *ordinatus*. *Sedit autem annis [qua]tuordecim* et tandem *anno domini MXLVI* mortuus in ipsa ecclesia Cracouiensi sepultus.

V.

Gompo quintus ecclesie Cracouiensis archiepiscopus, qui anno domini millesimo vicesimo tercio, mortuo Poppone, ordinatur in archiepiscopum Cracouiensem; sedit annis nouem et moritur anno domini millesimo tricesimo secundo et in ecclesia Cracouiensi sepelitur.

Huius tempore primus rex Polonie Boleslaus Chabri appellatus moritur et in ecclesia Posnaniensi sepelitur, cui filius suus, quem vnicum habuit, Mesko in regem Polonie coronatus succedit; per hunc Boleslaum omnis ornatus in Polonie regnum collatus est, ipse enim episcopatus a patre suo Myeskone duce Polonie fundatos limitauit et dotauit, dans castra, predia et seruitutes¹⁾ diversorum officiorum et priuilegia ecclesie, libertates rerum et personarum ad ipsam pertinencium.

Gomponis episcopi temporibus, Woyslaus in Lysiecz Calvomonte claustrum dudum erectum aliquibus villis et prediis dotaui et ditauit²⁾. Sethegius vero in Syeczichow supra Wislam aliud monasterium edificauit, ut deo seruientes vacarent contemplacioni³⁾.

Iudith vero Polonorum regina, quicquid rerum mobilium habuit, ad decorem domus domini liberaliter erogauit. Hec canonicis ecclesie Cracouiensis castellaniam de Kropisch, que nunc Pabyanycze appellatur, cum omnibus asscripticiis, cum seruitutibus eorum et tributis dedit⁴⁾. Hec monasterio et monachis sancti Benedicti in Thincia Lencze cum villis super Wyslokam constitutis in terra Byecensi, item villam Xangnycze et oppidum Opathowycz cum omnibus easdem incolentibus et ascripticiis, seruitutibus et tributis contulit⁵⁾. Hec ecclesie et episcopo Wladislaviensi castellaniam Lagouiensem dedit et inscripsit⁶⁾.

Rachelinus. Sextus ecclesie Cracouiensi preerat Rachelinus, qui anno domini millesimo tricesimo secundo, mortuo Gompone, in archiepiscopum Cracouiensem ordinatur. Sedit annis quatuordecim et tandem anno domini millesimo quadragesimo sexto mortuus est et in ecclesia Cracouiensi sepultus.

Huius temporibus Myesco⁷⁾ rex moritur et in sepulchro patris sui tumulatur; post cuius mortem tempore non modico regnum Polonie in varia gwerrarum, dissidiorum et dissensionum monstra prolapsum est propter defectum et absentiam gubernatorum. Kasimirus enim, qui alio nomine gratia vrbanitatis Carolus nominatus est, vna cum matre sua Theutonica Richsza imperatoris Otthonis tercii germana nepte et Ezzonis comitis palatini filia per barones Polonie de regno Polonie expulsus et eiectus est hac indi-

¹⁾ Ob. rocznik kamieniecki pod r. 1025. ²⁾ Lib. benef. III, 228. ³⁾ Lib. benef. III, 258—260. ⁴⁾ Lib. benef. I, 273, 620. Kalendarz krakowski w Mon. P. h. II, 940. ⁵⁾ Lib. benef. I, 620; III 182 cf. kod. tywiecki nr. I. ⁶⁾ Lib. benef. I, 620. ⁷⁾ ob. Długosza hist. pod r. 1034.

III.

IV.

Aaron; hic fuit septimus [episcopus]¹⁾ ecclesie Cracoviensis, qui extitit monachus monasterii Tiniciensis; per capitulum postulatus est et per papam Benedictum IX²⁾ Colonie³⁾ in archiepiscopum consecratur

¹⁾ Wyraz *episcopus* opuszczony w rękopiśmie; że tak a nie *archiepiscopus* trzeba emendować, wynika z liczebnika *septimus*. ²⁾ Benedykt IX 1033-1044; 1044-1045; 1047-1048. ³⁾ Rocznik krótki ma *Rome*; Benedykt wówczas w ogóle nie był w Kolonii.

Aaron; hic fuit septimus ecclesie Cracouiensis archiepiscopus; hic fuit monachus primum monasterii Tiniciensis. Qui per capitulum postulatus per Benedictum papam novum consecratur in archiepiscopum Cracouiensem anno domini MXLVI. [Ipse deposuit gradus viuorum de monachis et assignauit suis presbyteris alias in sua diocesi degentibus]¹⁾. Sedit autem

¹⁾ Cały ten ustęp w rękopiśmie jest przekreślony.

V.

gnatione permotos, quod ipsa regina mores Polonicos fastidiebat et lixas Theutonicorum nobilibus Polonie preponebat ¹⁾. Hic autem Casimirus a suis expulsus primum Vngariam devenit, quem Petrus rex Vngarie, licet Vngari peterent, ne eum dimitteret, datis equis et vestibus, ad matrem et imperatorem cum honore remisit ²⁾. Deinde anno domini millesimo tricesimo quinto relictis deliciis in monasterio Cluniacensi in regno Francie susceptus, in liberalibus studuit et phisicis artibus, et post ordinem sancti Benedicti professus, illic monasticam vitam ducens, velut vir ignotus in dyaconum fuit promotus. Dum igitur regnum Polonie intestino bello implicatum, sanguine ciuili et domestico cruentas victorias gereret et inter dissidentes de futuro rege nulla concordia haberi posset, heres predictus diligenter quesitus inventus est. Qui cum ab abbate sibi reddi peteretur, responsum est, mandatum apostolicum intervenire oportere. Nuntii vero regni Polonie ex Cluniaco in urbem pervenientes, Benedictum nonum adeunt et muneribus magnificis tocius regni nomine oblatis, oppressionem regni Polonie ex ciuilibus bellis ortam narrantes, petunt sibi dominum Kazimirum ex monasterio Cluniacensi restitui. Auditis ergo papa nuntiis et visis literis abbatis de Cluniaco intellexit, propter defectum ducalis regiminis multas iacturas Polonis accidisse, militum dissensionem, populi concussionem, proprie terre depredacionem, fidei subuersionem, episcoporum et sacerdotum indignam oppressionem, virginum deflorationem, coniugalis pudicie contaminationem; compassus tot malis, admissa petitione nuntiorum, iuris rigorem temperando et relaxando, duci Casimiro concedit dispensative regnum Polonie gubernandi et matrimonium legitimum contrahendi; ita quod milites et populus Polonorum conformes sint eidem duci in habitu laxo vestimentorum et rotunda tonsura capillorum et ut pro obmissione obseruancie regularis populus ad limen ecclesie Romane singuli de capitibus suis denarium offerant vsualem. Ita de licentia pape Cazimirus Poloniam reductus in regem Polonie coronatus est.

Aaron septimus ecclesie Cracouiensis archiepiscopus, qui monachus Thincensis existens, per capitulum postulatus est et per Benedictum nonum consecratur anno domini millesimo quadragésimo sexto, sedit annis tredecim et moritur anno domini millesimo quinquagesimo nono in ecclesiaque Cracouiensi sepelitur.

¹⁾ Ob. Długosza hist. I, 245.

²⁾ Ob. Galla I, 18.

III.

anno domini MXLVI. *Et hic est primus, qui privilegio archiepiscopatus insignitur sub hac forma: ¹⁾*

Benedictus episcopus etc. venerabili fratri Aaron episcopo Cracoviensi etc. Pro reverencia principis apostolorum, sub cuius velamento te statutum constituisti et pro amore filii nostri Karoli regis Polonie et eius coniugis Marie eorumque filii Boleslai et pro honore totius regni Polonie statuimus, stabilimus et benedicimus in perpetuum archiepiscopatum apud civitatem Cracoviensem, que hactenus erat episcopatus. Cui subicimus omnes omnium episcopatum parochias, qui in toto regno sunt Sclavonico, ut archiepiscopali more universis presideat tibiue pallium concedimus diebus solempnibus deferendum²⁾.

Hic Aaron deposuit gradus viuorum de monachis et assignavit suis presbyteris in sua diocesi degentibus³⁾. Sedit autem annis XIII et moritur anno domini MLIX. In ipsa quoque ecclesia Cracoviensi sepelitur.

Lampertus Zula in episcopum Cracoviensem ordinatur, octauus in ordine, an-

IV.

annis XIII et anno domini MLIX moritur et in ipsa ecclesia Cracoviensi sepelitur.

Lampertus Zula; *hic* nescitur, quo facto ¹⁾ invido post mortem Aaronis in ar-

¹⁾ Ob. Wincentego z Kielc w rękop. bibl. Ossol. nr. 2015 str. 19. ²⁾ Ob.

Wincentego z Kielc *vita s. Stanislai* w rękop. bibl. Ossol. nr. 2015 str. 19—20;

oraz Długosza historia I, 295, który falsyfikat ten niezgrabny nieco przerobił. Całe breve papieskie, oraz wszystko, co o arcybiskupstwie Aarona mówiono, jest późniejszym wtrętem, bo katalogi IV i V, które niniejszy katalog wypisują, tych ustępów nie mają; ob. nasz wstęp. ³⁾ Ustęp ten w katalogu IV jest przekreślony a katalog V wcale go nie ma; stąd wynika, że tego ustępu pierwotnie i tu nie było; była to zapewne notatka marginesowa.

²⁾ w rękop. *facto* ob. kat. V.

V.

Zula. *Hic Zula nescitur, quo fato invido post mortem Aaron in archiepiscopum assumptus, neglexit petere insignia archiepiscopatus, videlicet palium beati Petri et crucem, ab eoque tempore cessavit archiepiscopatus in Cracovia, unde et dignum esset, ut hic Zula, qui et alibi Zila nominatur, ex Cracouiensium pontificum cathalogo eliminaretur, postquam tantum ecclesie Cracouiensis fulgorem et honorem sua segnicie et incuria amisit et obfuscauit. Ordinatur autem anno domini millesimo sexagesimo primo. Sedit annis decem¹⁾ et moritur anno domini millesimo septuagesimo primo, vicesima quinta Novembris et in ecclesia Cracouiensi sepelitur. Dignum portentum, quod ecclesie, cuius decorem neglexerat, sepultura merito carere*

¹⁾ Katalog III ma annis XI; katalog IV zaś XII annis.

III.

no domini MLXI. *Hic neglexit petere insignia archiepiscopatus, videlicet pallium beati Petri et crucem. Ideo ab eo tempore cessavit archiepiscopatus in Cracovia* ¹⁾.

Hic sedit annis XI et moritur anno domini MLXXI, XXV mensis Novembris ²⁾.

Hic sanctum Stanislaum accersitum de studio, perpendens eius ³⁾ mores ratum et virtuosum fecit et instituit eum canonicum in ecclesia Cracoviensi.

Sanctus Stanislaus nonus in ordine in episcopum Cracoviensem ordinatur anno domini MLXXII et sedit annis octo. Et tandem anno domini MLXXIX per Bo-

¹⁾ Ustęp ten będący w ścisłym związku z brewem Benedykta IX jest późniejszym wtrętem. Że się znajduje również w katalogu IV i V, to dowodzi, że ustęp ten we wszystkich trzech katalogach z jednego źródła pochodzi. Ob. Wincentego z Kielc l. c. p. 20.

²⁾ data ta znajduje się we wszystkich trzech katalogach, oraz w żywotach biskupów krakowskich Długosza. Tę samą datę jednak podaje Długosz, oraz jak się zdaje kalendarz krakowski (*VII Cal. Dec.*) przy Lambertie III, do którego prawdopodobnie się odnosi. ³⁾ W rkp. *propendens eum mori ratum.*

IV.

chiepiscopum Cracouiensem assumptus neglexit petere insignia archiepiscopatus sui videlicet pallium beati Petri et crucem, ab eo quoque tempore cessavit archiepiscopatus in diocesi et ecclesia Cracouiensi. Ordinatus autem fuit anno domini MLX primo, XXV mensis Nouembris ¹⁾. Sedit vero XII annis et tandem anno domini MLXXII ²⁾ moritur, et in eadem ecclesia Cracouiensi sepelitur. Dignum itaque et iustum fuerat, quod eiusdem ecclesie, cuius decorem neglexerat, idem episcopus eius sepultura merito carere debuerat, nisi eum ea virtus collegit, quod in vita sua merita beati Stanislai et mores perpendens ipsum de studio accersitum fecit et instituit in ecclesia sua Cracouiensi canonicum

Stanislaus; hic fuit nacione Polonus de terra Cracouiensi ex patre Prandotha et matre Margaretha ³⁾ *de domo Thurzina, que mediam alteram crucem in clipeo pro armis deferre consuevit, oriundus de villa Szczepanow. Nobilis genere,*

¹⁾ Data to odnosi się do śmierci Lamberta. ²⁾ Najdawniejsze i najlepsze roczniki jak kamieniecki, Rocznik krótki, kapitulny itp. podają r. 1171. ³⁾ Katalog V, który nieraz wierniej oddaje text pierwotnego katalogu, nie zna rodziców św. Stanisława; stąd wynika, że w tym rękopiśmie, z którego czerpał, tej wzmianki jeszcze nie było. Dowodzi tego i Długosz, którego katalog inne zupełnie podaje imiona. Wynika stąd dalej, że również w katalogu III te imiona są późniejszym dodatkiem.

V.

debut, nisi eum ea virtus relevaret, quod in vita sua beati Stanislai merita et mores perpendens, eundem accersitum in ecclesia sua fecit et instituit canonicum.

Stanislaus. *Hic natione Polonus de terra Cracoviensi de domo Turzina, que dimidiam alteram crucem in clipeo deferre consuevit et de villa Szczepanow. Nobilis genere, sed actibus nobilior anno domini millesimo septuagesimo secundo, mortuo Zula, in Cracoviensem episcopum ordinatur. Sedit annis octo et tandem, dum Boleslaum regem Polonie pro suis actibus sceleratis primum corrigeret, deinde anathematis gladio percutteret, in ecclesia beati Michaelis in Rupella per eundem regem Boleslaum et suos nobiles anno domini millesimo septuagesimo nono, tercio idus Aprilis, luna sexta, feria quinta post octavas Pasche, sub Gregorio papa tercio¹⁾ ^{kwi.}_{11.} interfectus est corpusque suum in septuaginta duas partes scissum, avium et volucrum laniatibus obiectum²⁾ est. Post huius mortem in toto regno Polonie annis quatuor interdictum fuit observatum et hiisdem etiam annis quattuor vacavit sedes Cracoviensis.*

¹⁾ Ma byé septimo..

²⁾ rękop. *abiectionum*..

III.

leslaum regem et suos satellites in ecclesia sancti Michaelis in Rupella missam celebrans, occisus et in LXXII partes scissus et laniatus, auibus ad devorandum dispersus et proiectus est tercio idus Aprilis, luna VI et feria VI ¹⁾ post octavas pasce sub Gregorio VII dicto *Hildebrando* ²⁾. Post cuius mortem sedes episcopalis vacavit quatuor annis. Hic fuit de terra Cracoviensi, de villa Szczepanow, ex patre Prandotha et matre Margarita ³⁾, de domo et clenodio Thurzina, quod dimidiam alteram crucem in clipeo pro armis deferre consuevit ⁴⁾.

Lampertus decimus successit beato Stanislao et ordinatur anno domini MLXXXIII. Sedit autem annis XVIII et moritur anno domini M. centesimo ⁵⁾.

Huius tempore anno domini MLXXXVIII corpus beati Stanislai translatum est de Rupella ad ecclesiam kathedralem in castrum Cracoviense ⁶⁾.

¹⁾ Ma być feria V. ²⁾ Grzegorz VII 1073-1085. ³⁾ Ob. przyp. 3 na str. 343 pod IV. ⁴⁾ I słowa *quod* — *consuevit* zdają się być wtrętem dopiero późniejszym, choć we wszystkich rzech katalogach się znajdują. ⁵⁾ Śmierć jego nastąpiła r. 1101; tak ma rocznik V; ob. także *Mon. Pol. hist.* I, 376. Czy rok 1000 tu jest pomyłonym a r. 1101 poprawką, na pewno wiedzieć niemożna, bo katalog IV również ma r. 1100. ⁶⁾ cf. *Rocznik krótki* 1088.

IV.

sed actibus nobilior. Qui anno domini MLXXII mortuo Lamperto Zula in episcopum Cracouiensem assumptus est. Sedit autem in eadem sede octo annis et tandem, dum Boleslaum regem Polonie pro suis actibus sceleratis primum paterne corripere, deinde anathematis gladio percuteret, in ecclesia beati Michaelis in Rupella per eundem regem et suos nobiles anno domini MLXXIX, tercio idus Aprilis, luna VI, feria VI ¹⁾ post octavas pasce sub Gregorio papa tercio ²⁾ interfectus est corpusque suum in LXXII partes scissum et laniatum canibus et volucribus proiectum est. Post cuius mortem in toto regno Polonie interdictum fuit et annis quatuor sedes Cracoviensis vacavit.

Lampertus; hic successit beato Stanislao et ordinatur anno domini MLXXXIII; sedit autem annis XVIII et anno domini MC moritur.

Huius tempore Iherusalem Cristiani aqui-
sierunt. R. kap.
1099

Huius eciam tempore anno domini MLXXXVII ³⁾ corpus beati Stanislai [episcopi] ⁴⁾ translatum est de Rupella et positum in ecclesia maiori katedrali in castro Cr[acoviensi] ⁴⁾.

¹⁾ Ma być feria V. ²⁾ ma być *septimo*; w pierwotnym rękopiśmie zapewne liczba ta była wypisana rzymskimi cyframi. ³⁾ Rok mylny; ma być 1088. ⁴⁾ W tem miejscu rękopism uszkodzony.

V.

Lampertus. *Hic successit beato Stanislao in sedem ecclesie Cracouiensis et ordinatur anno domini millesimo octogesimo tercio. Sedit annis decem et octo et millesimo centesimo primo moritur.*

Huius tempore Jherusalem Christiani acquirunt.

1088.

Huius etiam tempore anno domini millesimo octogesimo septimo, corpus beati Stanislai episcopi translatum est de Rupella et positum in ecclesia maiori cathedrali in castro Cracouiensi.

III.

Balduinus XI¹⁾ ordinatur in episcopum anno domini MCII Rome a papa *Pascali secundo*²⁾. Qui sedit annis VII et moritur anno domini MCVIII.

Hic fuit canonicus Stobniciensis.

Maurus alias **Marus XII**. Hic anno domini MCIX³⁾ ordinatur in episcopum Cracoviensem et sedit annis IX et anno domini MCXVIII moritur et in ecclesia Cracoviensi sepelitur.

*Anno domini MCXXV ciuitas Cracoviensis in toto combusta est per Bohemos*⁴⁾.

Radost XIII. Hic anno domini MCXVIII ordinatur in episcopum Cracoviensem;

¹⁾ Przed Baldwinem był jeszcze Czaśław biskupem, ale jak się zdaje przez kościół nieuznany. Ob. *Mon. Pol. hist.* I, 376. ²⁾ Paskal II, 1099-1118. ³⁾ Według *Mon. Pol. hist.* I, 377 r. 1110. ⁴⁾ Wiadomość ta, choć znajduje się w katalogu IV, zapewne jest później obydwom katalogom dodana, bo katalog V ma ją skądinąd, Długosza zaś żywoty biskupów krakowskich wcale jej nie mają.

IV.

Baldvinus; *hic canonicus Stobnicziensis existens in episcopum Cracouiensem postulatus, mortuo Lamperto, anno domini MCII Rome ordinatur. Qui sedit annis VII et MCVIII anno moritur et in ecclesia Cracouiensi sepelitur.*

Huius tempore Boleslaus tercius domini^{R. król. 1111} regni Polonie dictus Crziwovsti et dux Cracouie vicit Bohemos et terram eorum vastauit.

Mavrus; *hic anno domini M. centesimo IX ordinatur in episcopum Cracouiensem. Qui sedit annis nouem et mortuus est anno domini MCXVIII atque in ecclesia Cracouiensi sepultus*

Huius tempore Henricus quartus Romanorum imperator venit Poloniam ad subiugandam sibi eam, sed victus per dominum Boleslaum ducem Polonie confuse abinde discessit¹⁾.¹¹⁰⁹

Anno domini MCXXV ciuitas Cracouiensis in toto combusta est per Bohemos.

Radost; *hic anno domini MCXVIII in episcopum Cracouiensem ordinatur. Sedit autem in eo annis viginti [quinque]*²⁾ *et anno domini MCXLII moritur. Huius tempore fundatum est monasterium Andrzejowiense.*

¹⁾ Ob. Galla III; 2—15. Bog 25.

²⁾ *quinque* w rękopiśmie opuszczono.

V.

Baldwinus. *Hic canonicus Stobnycensis existens, in episcopum Cracouiensem mortuo Lamperto anno domini millesimo centesimo secundo Rome ordinatur. Sedit annis septem, et millesimo centesimo octavo moritur, et in ecclesia Cracouiensi sepelitur.*

Huius tempore Boleslaus tercius dominus regni Polonie vicit Bohemos.

Maurus anno domini millesimo centesimo nono ordinatur in episcopum Cracouiensem. Sedit annis nouem; mortuus autem est anno domini millesimo centesimo decimo octauo et in ecclesia Cracouiensi sepultus.

Huius tempore Henricus quartus Romanorum imperator venit Poloniam ad subiugandam sibi eam, sed victus per Boleslaum regem dominum regni Polonie discessit.

Huius temporibus Boleslaus dux Polonie Bohemos magna cede victos perdomuit¹⁾.
Sed et imperatorem Henricum in Poloniam, ut sibi eam tributariam faceret, cum
maximo exercitu ingressum, aliquot preliis fustum, sine honore redire coegit.

Huius temporibus dux Wladislaus Polonie accepta vxore Theutonica, decreuit fratres suos exterminare de terra. Vxor vero sua ex superbia et fastu spernebat barones et nobiles Polonie nec eos ad mensam suam admittebat, asserens sibi eos in vestium cultu displicere, vnde etiam et leuitis reuerentiam non exhibebat. Hec instituit, ut in festis ad mensam ducis vaccas, porcos, pullos, mel, triticum, avenam presentarent et per hanc astuciam populi libertatem convertit in servitutem.²⁾

Radost anno domini millesimo centesimo decimo octauo ordinatur in episcopum Cracouiensem. Sedit annis viginti quinque et anno domini millesimo centesimo quadragesimo secundo moritur.

Huius tempore fundatum est monasterium Andrzeouiense.

Huius temporibus Boleslaus dux Polonie Pomeraniae terram dominio suo
adiexit,³⁾ ducibus Pomeranie devictis et eiectis. Cracouiensis ciuitas igne⁴⁾ et Vislicien-
se oppidum Plaucorum sive Comanorum cede destruitur.

1125
1135.
B. Krak.

¹⁾ Ob. Rocznik kapitulny i krótki pod r. 1111. ²⁾ Ob. Kronikę Wincentego III, 26. Bog. rozdz. 31. ³⁾ Ob. rocznik kapitulny pod r. 1119. ⁴⁾ Tenże pod r. 1125.

III.

sedit autem annis XXV et anno domini MCXLII moritur.

1140. Huius tempore fundatum est monasterium Andrzeiowiense.

R. krót. *Item huius tempore videlicet anno domini MCXXXIII Bohemi vastant Poloniam.*

Bog. I, 29. *Item eiusdem tempore Vislicia per Ruthenos destruitur videlicet anno domini luty 9. MCXXXV, [V] Idus Februarii ¹⁾.*

Robertus; hic primum fuit episcopus Wratislaviensis, deinde mortuo Radost, assumptus est in episcopum Cracoviensem anno domini MCXLII seditque annis duobus et anno MCXLIIII moritur.

Matheus anno domini MCXLIIII ordinatur Rome in episcopum Cracoviensem seditque viginti tribus annis et anno domini MCLXVI ²⁾ moritur.

IV.

Robertus; hic fuit primum episcopus Wratislaviensis, deinde mortuo Radost fuit translatus de ecclesia Wratislaensi in Cracoviensem anno domini MCXLII. Sedit autem annis duobus et anno domini MCXLIIII moritur.

Matheus anno domini MCXLIIII mortuo Roberto [*ordinatur Rome in episcopum Cracoviensem*]¹⁾. Sedit annis viginti tribus et MCLXV obiit.

Huius temporibus Petrus de Skrzyn Bog. 32. sancti Vincencii claustrum ante Wratislaviam fundavit et ecclesias quam plures in prediis suis construxit.

Huius temporibus sanctus Bernardus²⁾ krol 1135. mortuus est.

Huius eciam temporibus Jaxa nobilis fundavit duo monasteria vnum in Mechow, aliud in Swyerzinecz.²⁾

¹⁾ Ustęp tego nie ma katalog IV; katalog V zaś z innego źródła; stąd wynika, że ten ustęp jest późniejszym dodatkiem. Ponieważ rok MCXXXV kończy się na V, przepisywacz mylnie opuścił V bezpośrednio następujące a do *Idus* należące. Ob. rocz. kap. pod r. 1135. ²⁾ Rękp. *anno domini MCLXVI anno*.

¹⁾ *ordinatur* — *Cracoviensem* opuszczono w rękopiśmie. ²⁾ Ob. *liber benef.* III, 52. W rękopiśmie zaś stoi na marginesie: *Swyerzynyecz*.

V.

Robertus. *Hic fuit episcopus primum Wratislawiensis, deinde mortuo Radost fuit de ecclesia Wratislawiensi in Cracouiensem anno domini millesimo centesimo quadragesimo secundo translatus. Sedit annis duobus et millesimo centesimo quadragesimo quarto moritur et in Cracoviensi sepelitur ecclesia.*

Matheus anno domini millesimo centesimo quadragesimo quarto mortuo Roberto ordinatur Romae in episcopum Cracouiensem. Sedit annis viginti tribus, et millesimo centesimo sexagesimo quinto obiit.

Huius temporibus Petrus de Skrzin monasterium sancti Vincentii ante Wratislaviam fundavit, et ecclesias in prediis suis construxit.

Huius temporibus sanctus Bernhardus mortuus est. Huius temporibus Jaxa nobilis de domo Griffonum fundat duo monasteria, vnum in Myechow, aliud in Zwyrzinyecz.

Huius temporibus abbacia de Lubes fundatur.

R. krak.
1163

Huius temporibus imperator Conradus tercius Poloniam venit et exinde cum regibus et principibus Jerosolimam profectus est.¹⁾

Petrus de Skrzin, filius Swantoslai dives et devotus, qui monasteria et ecclesias multas in prediis suis ex muro in Polonia popriis sumptibus fundavit, dotavit et construxit et signanter monasterium sancti Vincentii sancte Marie in arena Wratislawiensi et monasterium in Strzelno, in quo²⁾ cum vxore sua sepultus requiescit. Et quia duci Boleslao, ut fratres suos eiceret, non consensit, ad secreta colloqui dolose cum aliis evocatus, comprehenditur et crudeliter excecatur et perpetuo damnatur exilio.

¹⁾ Ob. rocznik kapitulny pod r. 1147.
w klasztorze św. Wincentego w Wrocławiu.

²⁾ Piotr leży z swą żoną pochowany

III.

IV.

Gedcon alias **Gedko** de domo Griffonum anno domini MCLXVI mortuo Matheo Rome ordinatur in episcopum Cracoviensem in die sanctorum Gervasii et Prothasii. Sedit annis viginti et moritur anno domini MCLXXXV, XX die Septembris et in ecclesia Cracoviensi sepellitur.

^{1184.}
R. kęp. Huius tempore sanctus Florianus martyr per Egidium episcopum Mutinensem in Cracoviam apportatur et per Gedeonem devotissime suscipitur et basilica in honorem ipsius per eundem episcopum fundatur.

Hic fundavit ecclesiam collegiatam in Kelcia de mensa episcopali ¹⁾).

Hic etiam claustrum in Wachaczsko consumauit ²⁾).

Huius tempore sanctus Thomas archiepiscopus Cantuariensis passus est videlicet anno domini MCLXX.

* * *

¹⁾ Ob. *liber benef.* Długosza I, 438.
²⁾ Ob. *lib. benef.* III, 400, 479.

Gedeon alias **Gethko**; hic fuit nobilis de domo Griffonum; anno domini MCLXVI, mortuo Matheo, Rome ordinatur in episcopum Cracouiensem in die sanctorum Geruasii et Protasii. Sedit annis viginti et mortuus est anno domini MCLXXXV, XX die Septembris et in ecclesia Cracouiensi sepultus.

Huius tempore sanctus Florianus martyr per Egidium episcopum Mutinensem in Cracoviam apportatur et per eundem Gedeonem devotissime suscipitur et basilica in honorem ipsius per eundem episcopum extra ciuitatem fundatur.

Iste Gedeon fundavit ecclesiam collegiatam Kelciensem de mensa episcopali, proventus largos in villis, in decimis largiens; quatuorque prelatos videlicet prepositum, decanum, custodem et scolasticum et sex canonicos et decem vicarios in ea constituit, ipsam a primis fundamentis

V.

Huius tempore primum monasterium de ordine Cisterciensi sub titulo sancte
 1149. Marie et s. Adalberti in Andrzejow in Cracouiensi diocesi fundatur, quod Ioan-
 nes¹⁾ tunc archiepiscopus Gnesnensis de mensa archiepiscopatus Gneznensis, et Gethko
 Cracouiensis episcopus, successor Mathei, de mensa episcopali Cracouiensi decimis
 notabilibus et villis successu temporis dotarunt²⁾.

1153. Huius tempore sanctus Bernardus abbas Clare vallis celum rapuit³⁾.

Anno domini MCXLV; huius temporibus dux Wladislaus in Posnania auxilio
 Ruthenorum nititur fratres de municione eliminare, quem Iacobus archiepiscopus Gne-
 znensis⁴⁾ infula indutus, astans intrepidus in faciem excommunicauit; cuius fratres ex
 improvise irruentes multos occiderunt; ipse cum paucis in fugam versus, in Crakow
 divertit, quem fratres insecuti de ea eiecerunt et profugum de terra abire permise-
 runt et filii eius Boleslaus et Myesko et Conradus Loripes Lasskonogi cum eo in exi-
 1163. lium aguntur in Theutonium, qui patre mortuo in exilio in Poloniam sunt revocati.

Millesimo centesimo quinquagesimo quarto, huius temporibus Enricus dux San-
 domirie transfretaturus Ierusalem pro defensione terre sanctae fundat ecclesiam par-
 rochiam in Zagocz⁵⁾.

Gedeon alias Gedko. *Hic nobilis de domo Griffonum anno domini millesimo
 centesimo sexagesimo sexto, mortuo Matheo, Rome ordinatur in episcopum Craco-
 uiensem in die sanctorum Geruasii et Protasii. Sedit annis viginti et mortuus est
 anno domini millesimo centesimo octagesimo quinto, vigesima die Septembris et in
 ecclesia maiori Cracouiensi sepultus.*

*Huius tempore sanctus Florianus martir per Egidium episcopum Mutinensem
 in Cracoviam apportatur et per eundem Gedeonem episcopum devotissime suscipitur
 et basilica in honorem ipsius per eundem episcopum extra civitatem fundatur.*

*Iste Gedeon fundavit ecclesiam Kelcensem collegiatam de mensa episcopali et
 proventus largos in villis et decimis largiens quatuorque prelatos videlicet prepo-
 situm, decanum, custodem, scolasticum et sex canonicos et decem vicarios in ea
 instituit. Ipsam a primis fundamentis inicians pulchro opere quadrorum lapidum
 consumavit.*

*Hic Stephanum castellanum Cracoviensem, qui prima vxore vivente aliam
 superduerat, publice excommunicavit et cum predictus Stephanus castellanus Craco-
 uiensis intrabat, episcopus recedebat.*

¹⁾ Jan arcybiskup gnieźnieński 1152—1167. ²⁾ Liber benef. III, 361—362.

³⁾ ob. Roczn. krak. 1153. ⁴⁾ Jakób, 1118—1147. ob. Długosza hist. II, str. 17—18.

⁵⁾ Ob. Rocznik Traski 1154; rocznik krak. 1155. Długosza hist. II, 40—41.

IV.

inicians pulcerrimo opere quadratorum lapidum consumauit.

Hic Stephanum castellanum Cracouiensem, qui prima vxore viuente aliam superduxerat, publice excommunicauit.

Hic eciam claustrum in Wachoczko muris consumauit.

Ipsius temporibus beatus Thomas Canthuriensis episcopus pro ecclesie sue libertate passus est anno domini MCLXX.

* * *

Ffulko alias Falek, Pelka anno domini MCLXXXVI Gedeone mortuo ab Urbano ¹⁾ papa tercio Verone ²⁾ consecratur in episcopum Cracouiensem deditque ^{1186.} prefatus [Vrb]anus ³⁾ priuilegium ⁴⁾ primam manum consecrandi archiepiscopum Polonorum et primam sedem [in syn]odo ³⁾ sedendi et successoribus eius, quo tempore suo vsus est et alii post eum. Sedit annis ¹²⁰⁷ XXII et mortuus est anno domini MCCVIII ^{11.} et in ecclesia katedrali Cracouiensi sepultus.

Huius tempore Iherusalem capta est a Sarracenis per tradicionem castellani imperatoris, quod cum Urbano pape nuntiatum esset, cadens in terram mortuus est.

¹⁾ Urban III, 1185—1187. ²⁾ Przed Verone stało w rękopiśmie Rome, co przekreślono. ³⁾ W tem miejscu rękopism uszkodzony. ⁴⁾ Piekosiński: Kodex dypl. katedry krakowskiej str. 6.

V.

Hic etiam claustrum in Wanchoczko muro consumauit.

Huius temporibus anno domini millesimo centesimo septuagesimo beatus Thomas archiepiscopus Canthuriensis pro ecclesie sue libertate martirium patitur.

Huius temporibus millesimo centesimo sexagesimo septimo Enricus Sandomiriensis dux loco iniquo cum Prutenis pugnans cum omni exercitu suo deletus est. ^{1166.} ¹⁾

* * *

Fulco alias Falek anno domini millesimo centesimo octagesimo sexto Gedeone mortuo, ab Urbano papa tercio Verone consecratur in episcopum Cracouiensem deditque ei prefatus Vrbanus priuilegium, primam manum archiepiscopi consecrandi Polonorum et primam sedem in synodo sedendi et successoribus eius, quo ipse vsus est et alii. Sedit annis viginti duobus et mortuus est anno domini millesimo ducentesimo septimo et in ecclesia Cracouiensi sepultus.

Huius tempore Iherusalem capta est a Saracenis per tradicionem castellarum imperatoris. Quod cum Urbano pape nuntiatum fuisset, cadens in terram mortuus est.

Huius temporibus monasterium in Coprzywnycza fundatur.

¹⁾ Ob. Roc. kapitulny 1166.

IV.

Huius tempore monasterium in Coprzywiczna fundatum est¹⁾.

R. Sędz.

«Huius tempore MCXCVII Petrus cardinalis veniens Poloniam de curia Romana matrimonium in facie ecclesie fieri instituit et contrahi et sacerdotibus vxores habere prohibuit.»

V.

Sub huius pontificatu Cracouia a duce^{R. kap. 1191} Myeskone vastatur; inter Meskonem et Lestkonem duces prelium atrox in Mozga^{R. kap. 1195}wa commissum est. In quo Mesko vicit Boleslao filio ammisso.

Romanus princeps Ruthenorum fortissimus cum exercitus sui multitudine per Lestkonem et Conradum duces Cracouiensem et Sandomiriensem circa Zawichost pugnans deletus est. Huius cedis magnitudinem inauditam fluvius Visla testabatur, nam cruoris confusione in illum ex loco certaminis defluente, nativo colore immutato, rubrum reddebat¹⁾. Idem Romanus dux tredecimo Kalendas Iulii occi-

czerw.
19.
1205.

sus, decima Iulii²⁾ Sandomirie sepelitur et exhumatus Ruthenis pro captiuis omnibus redditur. Posthec Sulislaus castellanus Sandomiriensis secundum ducis Lestkonis mandatum cum exercitu Polonorum Russiam intrat et Swyantoslaum ducem patrem vxoris Conradi cum aliis quatuor ducibus captos in eculeo miserabiliter suspendit, quoniam ita dux Lesthko iusserat.

Vincencius; iste fuit filius Cadlubonis de Cargow prope Stobniczam et quod fuit homo literatissimus [licet de eius nobilitate dubitetur]²⁾ mortuo Fulcone episcopo, cum esset prepositus sancte Marie Sandomiriensis, per ipsum capitulum Cracouiense in episcopum postulatur et a Innocencio³⁾ papa confirmatur et per Henricum

Vincentius. *Iste Vincentius fuit filius Cadlubkonis de Cargow prope Stobnyczam, et quia fuit homo literatissimus, licet de eius nobilitate dubitetur, mortuo tamen Fulcone episcopo, cum esset prepositus sanctae Marie Sandomiriensis per*

¹⁾ Ob. *Lib. benef.* III. 361. ²⁾ *licet* — *dubitetur*, w rękopiśmie przekreślone.
³⁾ Innocenty III, 1198 — 1216. Ob. *Mon. Pol. hist.* II, 801 przyp. 4, i kod. dypl. katedry krakowskiej nr. VII.

¹⁾ Tak daleko opowiadanie zgadza się mniej więcej z rocznikiem kapitulnym; co do dalszego ustępu porównaj Długosza hist. II, str. 175 i 179. Katalog i Długosz czerpali z jednego i tego samego źródła dziś nieznanego. ²⁾ W rękop. *Iunii*.

IV.

archiepiscopum Gneznensem ¹⁾ consecratur anno domini MCCVIII. Sedens [annis decem]²⁾ autem de licencia Honorii³⁾ pape cessit episcopatui et intrauit religionem Cisterciensis ordinis in monasterium Andrzejowiense, vbi quinque annis in magna viuens abstinencia, tandem anno domini MCCXXIII moritur et in medio chori monasterii Andrzejowiensis sepelitur⁴⁾.

Hic scripsit stilo sublimi quartum librum cronicarum de gestis regni Polonie.

1212.

Huius tempore erarium ecclesie Cracouiensis fulmine percussum est et scrinium, in quo casule et cappe preciosiores erant, accenditur et comburritur⁵⁾.

Hic ecclesiam sancti Floriani consecrauit.

Iwo; hic genere nobilis terre Sandomiensis de domo Odrowansch et de villa Konske prope Kelce; cedente Vincencio de episcopatu per vniformem eleccionem capituli Cracouiensis, cum tunc esset cancellarius ducis Cracouiensis Lestkonis, in episcopum Cracouiensem assumitur et per Henricum archiepiscopum Gneznensem ¹⁾

¹⁾ Henryk arcybiskup gnieźnieński 1200-1219. — ²⁾ *annis decem* zatarte w rękp. ³⁾ Honoryusz III, 1216—1227. ⁴⁾ Ob. *Lib. benef.* III, 363. ⁵⁾ Ob. Długosza historia II, 193.

V.

capitulum Cracouiense in episcopum postulatur, ab Innocencio tercio confirmatur et per Henricum archiepiscopum Gnesnensem consecratur anno domini millesimo ducentesimo octavo. Sedit annis decem. Qui tandem anno domini millesimo ducentesimo decimo octavo de licentia Honorii pape cedit episcopatui et intrat religionem Cisterciensem in monasterium Andrzejowiense, vbi quinque annis in magna vivens abstinencia, tandem anno domini millesimo ducentesimo vicesimo tercio moritur et in medio chori monasterii Andrzejowiensis sepelitur. Hic est Vincentius, qui stilo sublimi et diserto cronicam de gestis regni Polonie contexuit et conscripsit in modum dyalogi, qui vocatur Vincenciale, et incipit „Tres tribus ex cavsis teatrales“.

Huius tempore uerarium ecclesie Cracouiensis fulmine percussum est et scrinium, in quo cassule erant, accenditur et cappe preciosiores comburuntur. Hic ecclesiam sancti Floriani consecrat.

Iwo. Hic genere nobilis terre Sandomiriensis de domo Odrowansch et de villa Konske prope Kelce, cedente Vincentio de episcopatu, per vniformem electionem capituli Cracouiensis, cum tunc esset cancellarius ducis Cracouiensis Lestkonis, in episcopum Cracouiensem assumitur et per Henricum archiepiscopum Gnesnensem consecratur anno domini millesimo ducentesimo decimo octavo. Sedit annis duodecim. Accidit autem, ut cum anno domini millesimo ducentesimo vicesimo sexto Vincentius archiepiscopus Gnesnen-

IV.

consecratur anno domini MCCXVIII sedit-
que annis XII. Hic primum monasterium
1222 in Kacizce ¹⁾ fundavit pro fratribus ordi-
nis Cisterciensis, deinde transtulit in Mo-
gilam latine Claram Tumbam vocatam et
de bonis mense sue episcopalis illud villis,
prediis et decimis dotaui anno domini
MCCXXV ²⁾. Item idem Ivo episcopus ec-
clesias parrochiales in Wawrzinczycze, in
Galaczow et in Daleszycze et in Luborzi-
cza fundavit, construxit et dotaui ³⁾. Idem
moniales in Dlubna locavit in villa Iwa-
nowicze ⁴⁾, a qua villa Ivo vocabatur siue
Ivan; scilicet Iohannes nomen eius pro-
prium fuit.

1226. Huius tempore sanctus Franciscus in
Assisio obiit.

1221. Idem Ivo anno domini MCCXXVI hos-
pitale in Prandnyk de spiritu sancto con-
struxit ad consolacionem infirmorum ⁵⁾.

¹⁾ Ob. *Lib. benef.* III, 421 — 422.

²⁾ Autor czerpał tę wiadomość zapewne
z podrobionego przywileju Leszka Białego
z r. 1225. Ob. *Dyplomata monasterii
Clarae Tumbae prope Cracoviam* nr. IV.

³⁾ Ob. *Lib. benef.* III, 105. ⁴⁾ Lepszy
text podaje katalog V, który ma Imramo-
wicze; bo Imbramowice i Dlubnia jedną i tę
samą wieś oznaczają. Z Iwanowic, które
wówczas należały do Iwana syna Siecisława
z Dłubni, panny premonstratenki miały tyl-
ko dziesięciny. Uwaga zatem ostatniego kon-
tynuatora świętokrzyskiego polega na nie-
porozumieniu. Ob. Kod. dypl. katedry kra-
kowskiej nr. XXI. ⁵⁾ Ob. *Lib. benef.*
III, 38, 105.

V.

sis synodum celebraret ad ecclesiam sanc-
ti Blasii et Laurentius episcopus Wra-
tislawiensis primam sedem vellet tenere,
Iwo episcopus Cracoviensis elidebat per
priuilegium et prerogativam per Vrbanum
tercium Fulconi episcopo Cracoviensi col-
latam et cum Laurentius episcopus Wra-
tislawiensis nollet cedere, Iwo de synodo
recessit. Tandem vero anno domini mil-
lesimo ducentesimo vicesimo nono iuit per-
sonaliter ad curiam Romanam Perusium,
vbi a papa Gregorio nono, cuius socius
fuerat in scolis Parisiis, multum honori-
fice est receptus et a cardinalibus mul-
tum honoratus. Qui petiit a papa, ut ar-
chiepiscopatus, qui per negligentiam an-
tecessorum suorum ex Cracoviensi eccle-
sia perierat, de largitate sua eidem epis-
copo redderetur; nec dubium fuit, quin
et maiora obtinuisset, verum idem Iwo
devotione nimia provocatus ex licentia
eiusdem Gregorii pape noni Romam et
limina beatorum Petri et Pauli apostolo-
rum visitat ibique in Iulio egritudine con-
ceptu de curia languens egreditur et duo-
decimo Kalendas Augusti ¹⁾ Mutinam ve-
niens, sacramentis receptis, viam universe
carnis ingressus, in ecclesia cathedrali
Mutinensi sepelitur. Eius autem ossa per
fratres Polonos ordinis predicatorum et
signanter fratrem Vincentium de Kelcia
ex Mutina de speciali episcopi et capi-
tuli Mutinensis consensu recipiuntur et
in Poloniam deportantur in monasterio-

¹⁾ W rękopiśmie Iulii.

IV.

Huius tempore videlicet anno domini MCCXXII frater Iaczko de Opol et frater Henricus Moravus eximii predicatorum Cracouiam venerunt per fratrem Dominicum missi, quos idem Ivo cum magna reverencia et gaudio suscipiens in curia sua episcopali collegit tandemque eis ecclesiam sancte Trinitatis ligneam et ordini eorum dedit¹⁾.

1221. Huius tempore sanctus Dominicus obiit.

Idem monasterium Brzezense fundavit²⁾.

Idem fratribus predicatoribus ecclesiam

1226. beati Iacobi in Sandomiria dedit de consensu capituli³⁾.

Anno domini MCCXXVI accidit, ut Vincencius⁴⁾ archiepiscopus sinodum celebraret ad ecclesiam sancti Blasii, ubi Laurencius⁵⁾ episcopus Wratislaviensis et Ivo Cracouiensis concertabant de loco et precipue Ivo per privilegium et per prerogativam per Urbanum papam Fulconi episcopo Cracouiensi collatum⁶⁾ et cum Laurencius nollet cedere, Ivo de synodo recessit. Tandem vero anno domini MCCXXIX iuit ad Gregorium papam IX,⁷⁾ cuius quondam fuerat socius in scholis Parisiis. Qui cum multum honorifice suscepit et a cardinalibus etiam multum honoratus est. Qui petiit a papa, ut archiepiscopatus, qui per negligenciam antecessorum suorum Cracouiensi ex ecclesia perierat, de largitate sua eidem

V.

que sancte trinitatis in Cracouia fratrum predicatorum in sepulchro circa pulpitum in medio chori facto reponuntur. Dederat enim prefatus Ivo episcopus, dum viveret, fratribus predicatoribus ecclesiam sancte Trinitatis¹⁾ ligneam et ordinis eorum fratres primus in regnum Polonie introduxit eosque multis fauoribus, graciis et donationibus est persecutus, unde et ipsi quodam charitatis ardore incensi ossa sua huc detulerunt, ut ea tanquam aliquod depositum sibi conservarent. Hic primum monasterium in Caczicze fundat pro fratribus ordinis Cisterciensis, deinde illud transfert in Mogilam latine Claram Tumbam vocatam et de bonis mense sue episcopalis dotat illud villis, prediis et decimis anno domini millesimo ducentesimo vigesimo quinto.

Item millesimo ducentesimo vigesimo sexto idem Ivo fratribus predicatoribus ecclesiam beati Iacobi in Sandomiria dedit de consensu capituli. Idem Ivo ecclesias parrochiales in Wawrzinczicze, in Golaczow, in Daleschicze et in Luborzicza fundavit, dotavit et construxit. Idem moniales in Dlubnya locavit in villa Imramowicze.

Huius tempore sanctus Franciscus in Asisio obiit.

Idem Ivo millesimo ducentesimo vigesimo primo hospitale in Prandnyk sancti spiritus construxit ad consolationem infirmorum.

¹⁾ Ob. *Liber benef.* III, 444—449.
²⁾ Ob. tamże III, 75. ³⁾ Ob. tamże III, 454.
⁴⁾ Wincenty I, 1220—1233. ⁵⁾ Wawrzyniec, 1207—32. ⁶⁾ r. 1186. ⁷⁾ Grzegorz IX 1227—1241.

¹⁾ Ob. *Lib. benef.* III, 448—449.

IV.

episcopo redderetur nec dubium fuit, quin et maiora obtinuisset; verum idem Iwo devocione nimia provocatus ex licentia eiusdem Gregorii pape Romam et [limina]¹⁾ beatorum Petri et Pauli apostolorum cum visitasset ibique in Iulio egritudine [concepta]¹⁾ de curia langwens egreditur et XII kalendas Augusti²⁾ Mutinam veniens sacramentis receptis viam vniuerse carnis est ingressus et in ecclesia katedrali Mutinensi sepultus. Eius autem ossa per fratres Polonos ordinis predicatorum et specialiter fratrem Vincencium de Kelcze ex Mutina de speciali episcopi et capituli Mutinensium consensu recipiuntur et in Poloniam reportantur in monasterioque sancte trinitatis Cracouiensi fratrum predicatorum in sepulcro circa pulpitum in medio chori facto reponuntur.

Vislaus anno domini MCCXXIX mortuo Iwone eligitur in episcopum Cracouiensem, sed magistro Andrea [et]³⁾ Rudolpho Romano cantore, canonico ecclesie Cracouiensis electionem eius impediēte, differtur per biennium eius consecratio. Tandem anno domini MCCXXXI consecratur in episcopum Cracouiensem a Fulcone archiepiscopo Gneznensi⁴⁾ sedit-

¹⁾ w tem miejscu rękopism uszkodzony; zamiast et zaś stoi mylnie *ad*. ²⁾ W rękopiśmie mylnie *Iulii*. ³⁾ et niema w rękopiśmie; ob Długosza *vita ep. Crac.* oraz Łętowskiego katalog biskupów krakowskich I, 136. ⁴⁾ Pełka arcybiskup gnieźnieński 1234—1258. Co do osoby arcybiskupa zaszła pomyłka; Długosz, który z niniejszego katalogu czerpał, ma a *Vin*

V.

Huius tempore millesimo ducentesimo vigesimo secundo frater Iaczko de Opol et frater Henricus Moravus eximii predicatorum Cracouiam venerunt per fratrem Dominicum missi, quos idem Iwo cum magna reverentia et gaudio suscipiens in curia sua episcopali recollegit.

Idem Iwo monasterium Brzesense fundat.

Huius tempore millesimo ducentesimo decimo nono frater Dominicus Bononiae migravit ad Christum.

Vislaus anno domini MCCXXIX, mortuo Iwone, eligitur in episcopum Cracouiensem, sed magistro Andreo [et]³⁾ Radolfo Romano cantore, canonico ecclesie Cracouiensis electionem eius impediētibz, consecratio eius differtur per biennium. Tandem anno domini MCCXXXI consecratur in episcopum Cracouiensem a Fulcone archiepiscopo Gneznensi. Sedit annis vndecim et anno domini MCCXLII quarta decima die Marcii mortuus est et in ecclesia Cracouiensi sepultus. Fuit autem Vislaus ipse genere nobilis de domo Zabawa et de villa Coszcielec prope Proschowicze; advenerat tamen cum aliquot fratribz suis germanis ex terra Pome-

¹⁾ et nie ma w rękopiśmie.

IV.

que annis XI et anno domini MCCXLII XIII die Marci est mortuus et in ecclesia Cracouiensi sepultus. Fuit autem ipse Vislaus nobilis de domo Zabawa et de villa Koszelec prope Proszevicze; aduenerat autem cum aliquot fratribus germanis de terra Pomoranie in terram Cracouiensem et posteritas sua hucusque manet. Hic fundavit ecclesiam parochialem in Koszelec¹⁾ et eam pulcro opere ex lapidibus quadratis construxit. Hic tres turres ecclesie Cracouiensis maiores plumba texit.

Huius tempore beatus Dominicus canonizatur anno domini MCCXXX²⁾ et similiter sanctus Antonius Hispanus de ordine minorum canonizatur anno domini MCCXXXII³⁾.

Huius tempore anno domini MCCXLI⁴⁾ Tartari Cracouiam intrantes ecclesiam R. krót. succendunt et populum infinitum abducunt.

V.

ranie in terram Cracouiensem et posteritas sua hucusque manet. Hic fundavit ecclesiam parochialem in Koszelec et eam pulchro opere ex lapidibus quadratis construxit. Hic tres turres ecclesie Cracouiensis maiores plumbo texit.

Huius tempore MCCXXX beatus Dominicus Reate canonizatur. 1234.

Huius tempore MCCXXXII sanctus Antonius Hispanus de ordine minorum canonizatur.

Huius temporibus anno domini millesimo ducentesimo quadragesimo primo Thartari Russiam vastantes venerunt Sandomiriam, cum quibus Wladimirus Cracouiensis et Pacossius Sandomiriensis palatini in Thursko confligentes, victi fugatique sunt. Post hec prefati Thartari de Russia iterato venientes, vna pars in Vngariam, alia in Poloniam ingrediuntur et aliqui in Lanciciam et Cuiaviam, aliqui Cracouiam adeunt, quibus in Tharzek palatinus Cracouiensis cum milicia tota occurrens ab eisdem Thartaris occiditur;

qua victoria Thartari elati in vltiora Polonie versus Oppoliam et Wratislaviam trucidando populum perveniunt, quibus cum dux Slesiae et Cracouiensis Henricus cum exercitu magno occurrisset, inito prelio succumbit et tam ipse quam exercitus eius occiditur. Caput ducis prefati abscisum ante Legnycz. ut redimeretur, super hastam ostendebatur per Thartaros, qui postea per Oppaviam vsque in Brummam transevntes, Vngariam intrant et alteri exerci-

centio archiepiscopo i tak powinno być, bo Wincenty umarł według rocznika Traski dopiero r. 1232 a według innych jeszcze później.

¹⁾ Ob. *Lib. benef.* II, 165. ²⁾ W rękop. MXXX; bulla kanonizacyjna została wydana dnia 3 lipca r. 1234. ³⁾ W rękop. MXXXII. ⁴⁾ W rękop. MXLI.

IV.

tui Thartarorum se coniungunt, vbi prope Danubium biennio integro habuerunt statiuā, occiso Colomano fratre regis Bole cum omni exercitu suo satis notabili et potenti¹⁾).

Millesimo ducentesimo trigesimo Conradus Mazovie dux fratres cruciferos sancte Marie Theutonicos vocat, eisque Dobrin, Culmen et Thorun consignat, ut terram suam a Pruthenis infidelibus secum vna tueantur et omnes terras ab infidelibus conquisitas parciantur ex equo.

Millesimo ducentesimo trigesimo septimo beata Elisabeth, cuius corpus in Maydeburgk requiescit, per Gregorium papam nonum canonisatur. Cui facto Fredericus imperator interfuit et coronam auream capiti beate Elisabeth donavit.

Prandotha; hic nobilis genere de domo Odrowansch et de villa Byalaczow mortuo Vislao, cum esset archidiaconus Cracouiensis et canonicus Sandomiriensis, anno domini MCCXLII in presulem Cracouiensem est assumptus. Sedit annis XXIII fuitque in die [beati]¹⁾ Urbani a Fulcone archiepiscopo consecratus. Hic suis expensis multa laborauit pro canonizatione sancti Stanislai; misit enim in curiam Romanam dominum Iacobum de Skorzyszow vtriusque iuris doctorem, decanum Cracouiensem et magistrum Goczwinum canonicum Cracouiensem cum nonnullis fratribus minorum et predicatorum, qui tribus annis continue laborantes magno acervo miraculorum per beatum Stanislaum factorum obtinuerunt canonizationem eiusdem beati Stanislai in Assisio in ecclesia fratrum minorum per Innocencium²⁾ papam quartum anno domini MCCLIII.

Prandotha. *Hic nobilis genere de domo Odrowansch et de villa Byolaczow, mortuo Vislao, cum esset archidiaconus Cracouiensis et canonicus Sandomiriensis, anno domini MCCXLII [in presulem Cracouiensem]²⁾ est assumptus; sedit annis viginti quatuor.* Anno domini MCCLXVI. vicesima die Septembris moritur et in ecclesia Cracouiensi in capella, ubi post translationem corpus beati Stanislai fuit repositum, requiescit. Fuit autem consecratus in episcopum Cracouiensem in die beati Urbani a Fulcone archiepiscopo Gneznensi. Hic suis expensis multa laboravit pro canonisatione sancti Stanislai; misit enim in curiam Romanam dominum Iacobum de Skorzeschow vtriusque iuris doctorem, decanum Cracouiensem et magistrum Geczwinum canonicum Cracouiensem cum nonnullis fratribus de ordine minorum et predicatorum, qui tribus annis continue laborantes, ma-

¹⁾ nie ma w rękop. ²⁾ Innocenty IV, 1243 – 1254.

¹⁾ Ob. Długosza hist. II, 260—267.
²⁾ in presulem Cracouiensem niema w rk.

IV.

Ad sublenacionem corporis beatissimi Stanislai prothomartiris Polonie, episcopi Cracouiensis hii convenerunt prelati et principes: Ffulco archiepiscopus Gneznensis, Opisa abbas apostolice sedis legatus, Prandotha episcopus Cracouiensis, Thomas episcopus Wratislaviensis, Andreas episcopus Plocensis, [Volmirus episcopus Wladislaviensis]¹⁾, Gerardus episcopus Russie, Vitus episcopus Livonie, Boleslaus dux Craconie, Kazimirus dux Cuiavie, Przemisl dux [Polonie]²⁾, Semovitus dux Mazovie, Wladislaus dux Rathiboriensis³⁾

Hic Prandotha brachium sancti Stanislai donavit Venceslao regi Bohemie.

1252. Huius tempore sanctus Petrus novus martir ante Mediolanum pro fide Christi martirizatus est.

Anno autem domini MCCLXVI Septembris XX die moritur Prandotha et in ecclesia Cracouiensi in capella, vbi post translacionem corpus beati Stanislai fuit repositum, sepultus requiescit.

¹⁾ *Volmirus ep. Wlad.* opuszczono w rękopiśmie. ob. katalog V. ²⁾ w rękopiśmie: *Przemisl dux Bohemie* ³⁾ Boguchwał c. 105, rocznik wielkopolski (str. 23) i katalog IV czerpali z wspólnego źródła.

V.

gno acervo miraculorum per beatum Stanislaum factorum obtinuerunt canonisari beatum Stanislaum episcopum Cracouiensem in Azizio in ecclesia fratrum minorum per Innocentium papam quartum.

Ad sublevationem corporis beatissimi Stanislai prothomartiris Poloniae, episcopi Cracouiensis hii convenerant prelati: Fulco archiepiscopus Gneznensis, Opizo abbas apostolice sedis legatus, Prandotha episcopus Cracouiensis, Thomas episcopus Wratislaviensis, Andreas episcopus Plocensis, Volmirus episcopus Wladislaviensis, Gerardus episcopus Russie, Vitus episcopus Livonie, Boleslaus dux Cracouiensis, Kazimirus dux Cuyavie, Przemysl dux Polonie, Semovitus dux Mazovie, Wladislaus dux Rathiboriensis.

Huius Prandothe tempore Petrus novus martir ante Mediolanum pro fide Christi interfectus est. Hic etiam Prandotha brachium sancti Stanislai donavit regi Bohemie Venceslao.

Eo anno, quo Prandotha in episcopum Cracouiensem est consecratus, Thartari Poloniam cum ingenti multitudine ingressi vastant et spoliant. 1241.

Huius temporibus Boleslaus dux, filius R. kap 1243.

Lestkonis, cum duce Conrado suo patruo et aliis ducibus, qui venerant eidem duci Conrado in subsidium, prelium in Szuchdol committit octavo

kalendas Iunii, in quo ipse dux Conradus dedit terga cum suis exercitibus superatus. maj. 25.
Tunc patuit manifeste, quantum oraciones populi et clamor in altum ad deum prefato principi Boleslao ad victoriam profuerunt,

V.

quantum etiam duci Conrado crudelis exactio in plebem et in ecclesiam dei prestiterunt nocumenti.

Item millesimo ducentesimo quadragesimo quinto Innocentius papa R. kap. quartus¹⁾ concilium episcoporum et regum Lugdunum convocat, in quo imperatorem Fredericum imperio destituit et sathane commendat eundem.

Anno domini millesimo ducentesimo quadragesimo sexto dux Conradus, R. kap. Casimirus filius eius et Mesko dux de Opol edificant castrum in Cracouia, vbi Rudawa intrat Vislam, aliud prope Thinciam super ruppem; tercium in Lelow, sed postea statim in Cracovia duci Boleslao redditur; in Thincia acquiritur; deinde mortuo Meskone, Lelow restituitur.

Beatus *Petrus* de ordine fratrum predicatorum Lumbardus genere R. kap. ab hereticis *pro fide* catholica occiditur et eodem anno canonisatur et catha-
logo sanctorum martirum ascribitur ab Innocentio papa quarto. Celebratur maja 15. autem [III] ante idus Maii²⁾ solennitas eiusdem martiris gloriosi.

Rex Vilhelmus de Holandria occisus est per Frizones.

R. kap. 1256.

Thomas episcopus Wratislawiensis per Boleslaum ducem Slesiae R. kap. 1256. captus tractusque misere in Legnycz fuit arcte custodie deputatus; eodem anno idem episcopus dimittitur; Lancicie sinodus celebratur³⁾.

Millesimo ducentesimo [quingagesimo septimo]⁴⁾ Cracouiensis ciuitas R. kap. iuri Theutonico traditur et sittus fori per advocatos et curiarum et domorum immutatur. Sed iidem advocati in sua advocatia modicum duraverunt.

Eodem anno ordo de penitencia beatorum martirum intrat Poloniam R. kap. 1257 sub pontificatu Alexandri quarti⁵⁾.

Eodem anno pridie kalendas Februarii, luna quarta infra horam R. kap. stycs. 31. prime factus est terre motus

Eodem anno Thartari barbarica rabie sevientes fraude infidelitatis R. kap. 1259. virulenta, que quamquam ceteris barbaris sit inolita, hiis precipue sit innata, propensius teram Sandomiriensem ingressi sua inhumana truculentia, que nec sexui parcere consuevit nec etati, que nec prece nec precio

¹⁾ Innocenty IV, 1243—1254. ²⁾ III, opuszczono w rękopiśmie mylnie, bo Roc. kap. je ma; data zresztą mylna; powinna być, *III kalendas Maii*. ³⁾ Ob. Bog. rozd. 120. ⁴⁾ *quingagesimo septimo* przepisywacz mylnie opuścił; ob. rocznik kapitulny pod r. 1257. ⁵⁾ Alexander IV, 1254—1261.

V.

nec servitio valet ad misericordiam inclinari, homines neci addunt, sanctu-
aria domini igne cremant, totam terram depopulantur. Castrum Sandomi-
riense magis calliditate doli quam robore virium capiunt, in quo plurimis
occisis, paucos residuos captivantes, inter quos Sbigneum Petri palatini
et capitanei filium,¹⁾ Cracoviam sunt ingressi, vbi homines plurimos occi-
derunt, plurimos etiam captivos secum cum preda maxima ad propria
remeantes, illesi abduxerunt et in Cracovie et Sandomirie provinciis cedens,
damna et excidia graviora prioribus Thartaris inflixerunt.

R. kap.

Anno domini millesimo ducentesimo sexagesimo quidam homines
turbatim glomerati vsque ad vmbilicum corpore nudi, agentes penitenciam,
que fertur Perusii recepisse exordium, quam laicalis turba Theutonica
fuit ferventissime amplexata, velati oculis suis nuda dorsa flagellantes
flagellis singulis quadruplici corrigia connodatis, Cracoviam intrantes, ipsa
penitencia peracta ad ecclesias de ciuitate subito sunt egressi. Et hii,
quia auctoritatem ecclesie, que ipsos nequaquam decebat, temere vsur-
pabant in ipsius ecclesie preiudicium et gravamen, ab ipsa ecclesia sunt
deiecti et tamquam pseudopenitentes suo errore cognito damnati, immo
sunt ab invicem separati.

Millesimo ducentesimo sexagesimo secundo Semovitus dux Mazovie
a Lithuanis in Iasdown occiditur, per chariorem suum secretarium vocatum
Goscz mercede corruptum proditus Lithuanis et Conradus filius eius vna
capitur²⁾.

R. kap.

Millesimo ducentesimo sexagesimo tercio ecclesia sancti Marci ad
fratres de penitencia beatorum martirum in ciuitate fundatur.

R. kap.
sierp.
5.

Eclipsis solis in die sancti Dominici luna vicesima septima.

R. kap.
1263.

Mendoch rex Lithuanorum a Lithvanis occiditur.

R. kap.

Millesimo ducentesimo sexagesimo quarto cometa sive cometes.

¹⁾ Rocznik kapitulny zdania *inter quos Sbigneum Petri palatini et capitanei filium* niema; Rocznik świętokrzyski i Długosz II, 374 czynią Piotra bratem Zbigniewa. Wiadomość ta w ogóle jest pobałamuconą i była nią zapewne już w pierwotnem źródle. bo r. 1259 nie Piotr był wojewodą sandomierskim, lecz Zbigniew (1255 – 1264), co z dokumentów wynika. Zdaje się więc, że aby przywrócić sens właściwy, należy czytać: *Petrum Sbignei palatini et capitanei filium etc.* ²⁾ Wiadomość ta nie jest wzięta z rocznika kapitulnego, bo różnymi ciekawymi szczegółami od tamtego się różni: katalog i rocznik uzupełniają się na wzajem.

IV.

quam quidam dicunt ignitum sidus, quidam nubem accensam, apparuit et stetit quasi octoginta diebus; mortalitas animalium.

Stroynath potens princeps Lithvanorum, qui occiderat Mendog, occi-^{R. kap. 1264}ditur per Theophilum et Voysalk filium ipsius regis Mendog, tandem Comath princeps Iazvuditarum¹⁾ in bello per Cracouiensem exercitum occiditur.

Millesimo ducentesimo sexagesimo quinto castrum edificatur in Cra-^{R. kap.}covia super totum montem cum lignis.

Millesimo ducentesimo sexagesimo sexto Boleslaus dux Cracovie^{R. kap} misit exercitum in Russiam et vicit Śwarnonem et multos de Ruthenis occidit non tamen propria virtute, sed orationibus ecclesiae et superno auxilio adiuvante. Nec hec victoria est humanis viribus, sed potius divino potencie asscribenda. Terram etiam idem exercitus et ducatus Swarnonis devastavit.

Paulus Polukosza; hic nobilis genere, filius comitis Iaszdonis de Przemańkow de domo Polukosza, mortuo Prandotha, anno ^{paźdz. 9.}domini MCCLXVI; [septimo]¹⁾ idus Octobris ordinatur in episcopum Cracouiensem; ^{listop. 29.}sedit annis XXVIII et anno domini MCCXCIII moritur.

Hic fuit vite dissolute et quandam monialem de Scala recepit violenter et eam in curia sua publice cum comitatu aliarum virginum retinuit.

Hic preposituram Scarbimiriensem collationis episcopalis, receptis centum marcis puri argenti, cuidam indigno contulerat; hic etiam cum Lithvanis connubia miscuit, ut forcius resisteret suis aduersariis, quos plures habebat propter sua facinora. Tandem in villa Cynow per Ottonem et Zegotham de domo Topor captiuatur et in Syradiensi castro recluditur;

Paulus Polukosza. *Hic nobilis genere, filius comitis Iaszdonis de Przemańkow, de domo Polukoza, mortuo Prandotha, anno domini millesimo sexagesimo [sexto]²⁾, septimo idus Octobris ordinatur in episcopum Cracouiensem. Sedit annis viginti octo et anno domini millesimo ducentesimo nonagesimo tercio moritur. Hic fuit vite dissolute et quandam monialem de Skala receperat violenter et eam in curia sua publice cum comitatu aliarum virginum ducebat. Hic preposituram Scarbimiriensem collationis episcopalis, receptis centum marcis puri argenti, cuidam indigno contulerat. Hic etiam cum Lithvanis connubia miscuit, ut ferventius resisteret suis adversariis, quos plures habebat propter sua facinora. Tandem in villa Cynow per Othonem et Zegotham de*

¹⁾ *septimo* niema w rękopiśmie.

²⁾ W rękop. *Zasunditarum*. ²⁾ W rękop. *sexto* mylnie opuszczono.

IV.

propter cuius captiuitatem interdictum fuit seruatum coactusque dux Cracouiensis Boleslaus, cum cuius nutu episcopus captus fuit, villam Dzeransno cum aliis tribus villis notabilibus et mille marcis argenti episcopo et Cracouiensi ecclesie cum pluribus libertatibus perpetue donauit, prout de hoc in ecclesia Cracouiensi optime habentur litere sigillo prefati ducis et suorum baronum maiorum sigillate¹⁾.

Hic ecclesiam in Przemąkow fundauit ac dotaui in loco natiuitatis sue.

* * *

legatus a latere sedis apostolice in partes Poloniae et alias destinatus, concilium in Wratislavia sollenniter fecit et multas constitutiones salutiferas statuens, sanxit tenendas.

Hic venerabilem patrem Paulum ecclesiae Cracouiensis predictum episcopum tunc electum super archiepiscopum et omnes episcopos Poloniae fuit propensiori favore et gracia prosequutus et honoris amplioris preeminentia honoravit. Hic quinto kalendas Iulii in Cracouiam veniens paterna pietate plus solito exuberans benignissimus in clerum et laicos apparuit, totum mansuetissimum eisdem in omnibus se presentans.

Huius temporibus beata Hedwigis ducissa Poloniae et Slesie, que in Trzebnycza requiescit, in Viterbio canonisata est.

Huius temporibus anno domini MCCLXXX primo dux Lesthko Cracouiensis Thartaros et Ruthenos in Goslicze devicit, qui etiam ex post anno domini MCCLXXX tercio magnam multitudinem Lithuanorum circa Rowne prostravit.

* * *

domo Thopor captivatur et in Siradiensi castro recluditur; propter cuius captiuitatem interdictum fuit servatum, coactusque fuit dux Cracouiensis Boleslaus, cum cuius nutu episcopus captus fuit, villam Dzerzaschna cum aliis tribus villis notabilibus et mille marcis argenti episcopo et ecclesiae Cracouiensi cum pluribus libertatibus perpetuo donare, prout de hoc in ecclesia Cracouiensi optime habentur litere sigillo prefati ducis et suorum baronum maiorum sigillate; hic ecclesiam in Przemąkow fundavit et dotaui.

Eodem anno in octava purificationis sancte Marie venerabilis pater Gwido militans deo sub norma et ordine Cisterciensi tituli sancti Laurentii in Lvcina presbiter cardinalis, domini Clementis pape quarti¹⁾

R. kap.
Iuty
9.
1267.

R. kap.
czern.
27.

R. Krak.
R. Krak.

¹⁾ Ok. kodex dypl. katedry krakowskiej nr. 85 (r. 1284) i nr. 88 (r. 1286.)

¹⁾ Klemens IV, 1255—1268.

IV.

Procopius; hic ortus de Russia; cuius tamen nobilitatis sit, ignoratur. Dubium tamen non est, quin propter merita domus sue et ipsius probitatem assumptus fuit in episcopum Cracouiensem. Ordinatur autem anno domini MCCXCIII et sedit annis duobus et XI septimanis et mortuus est [anno domini]¹⁾ MCCXCV et in ecclesia Cracouiensi sepultus.

1296.
luty
8.

Huius tempore Przemislaus rex maioris Polonie detentus et occisus est in Rogoszno in die cinerum circa ortum solis de consensu nobilium Nalancz et Zarambii nec non Saxonum, qui venerant²⁾. Quo occiso Venczeslaus rex Bohemie regnum Polonie adeptus est et in Gnezna coronatur et post anno MCCCIV in Olomuncz in domo decani occisus est per suos seruos.

V.

Procopius. *Hic ortus de Russia; hic, cuius generis vel nobilitatis fuit, ignoratur. Dubium tamen non est, quin propter merita domus sue et ipsius probitatem assumptus fuit in episcopum Cracouiensem. Ordinatur autem anno domini millesimo CC nonagesimo tercio. Sedit annis duobus et vndecim septimanis et mortuus est anno domini MCC nonagesimo quinto et in ecclesia Cracouiensi sepultus.*

Huius tempore Przemislaus rex Polonie detentus et occisus est in Rogoszno in die cinerum circa ortum solis de consensu nobilium Nalancz et Zaramby nec non Saxonum, qui venerunt. Quo occiso Venceslaus rex Bohemie regnum Polonie adeptus est et in Gnezna coronatur et exposit anno domini MCCC quinto in Olomuncz in domo decani occisus est per suos.

1296.

Suo tempore Przemislaus dux Polonie inducens in animum Poloniam pluribus

ducibus scissam ad vnum corpus regni reintegrare, diadema magno animo assumpsit et se regem Polonie nominavit, sed a marchionibus Brandenburgensibus, Ottone Longo et altero Ottone et Ioanne Conradi nepote ex sorore germano et ceteris ducibus Polonie, signanter tamen a Venceslao rege Bohemie, qui regnum Polonie ambiebat, in conuentione generali in Rogoszno habita, nobilibus de armis Nalancz et Zaramba fauentibus et cooperantibus, in die cinerum occiditur, et Venceslaus rex Bohemie accepta filia Premislai Rythka, que alio nomine Elisabeth vocabatur, in regem Polonie coronatur¹⁾.

1296.
luty
8.

¹⁾ *Anno domini* nie ma w rękopiśmie.

²⁾ Tak daleko czerpały katalog i rocznik świętokrzyski z jednego źródła; dalszy ciąg zaś wyjęty jest skądinąd.

¹⁾ Ob. Rocznik wielkopolski w *Mon.* III str. 40 i 41 pod r. 1296 i 1300. Wiadomość dosłownie tę samą ma także Długosz w *Series archiepiscoporum et ep. Crac.*, choć z katalogu V nie korzystał.

IV.

Iohannes Muscata; hic natione fuit de Wratislauiā, cognominatus Muscata. Successit Procopio anno domini MCCXCVI et sedit annis viginti sex et est mortuus anno domini MCCCXXII et in monasterio Clare Tumbe in Mogila in choro ante maius altare ad partem sinistram sepultus. Hic captus fuit a duce Vladislao Loktek propter gwerras, quas faciebat¹⁾. Hic fuit dissolutus, fuit rustica vita.

1320.

1306

V.

Ioannes. Hic natione Wratislawiensis, cognominatus Muskatha, successit Procopio anno domini millesimo CC nonagesimo sexto. Sedit annis viginti sex et mortuus est anno domini MCCC vicesimo et in monasterio Clare Tumbe alias Mogila in choro ante maius altare ad partem sinistram sepultus. Hic aliquantulum in vita dissolutus, prout due visiones sequentes demonstrant.

Temporibus enim eius vir quidam fidedignus et sobrius de pontifice prefato talem habuit visionem: Vrsus namque fortissimus, ut sibi videbatur, de stipite cu-

iusdam procere arboris argenteo egredi visus est, qui ramos illius ascendens ipsam totam quasi confringere nitebatur, dictumque est videnti: „hic est Mvskatha presul, qui subito conversus est in colubrum, qui *smok* Polonice dicitur, multos inficiendo, tandem rabidus canis efficitur ac multum insaniens in limo profundissimo dimersus est.“ Frater Miroslaus senex in ordine fratrum minorum vir utique religiosus et prudens, dum quadam nocte ex oratione fatigatus obdormisset, post officium matutinum vidit lupum pontificalibus indutum ac super posteriores pedes stantem, duobus sursum reliquis elevatum. Qui videlicet lupo baculum pastorem in ore tenebat, in quo quoddam vexillum pendens pectus ipsius tegere videbatur. Vexillum vero in media sui parte habebat gladium cruentatum; in cuius etiam parte superiori erat scriptum: „Lupo rapax, gladium evaginasti, insuper et cruentasti. Gladius vindex pretransibit animam tuam“. Vidit etiam in latere lupi aliud vexillum parvulum, in quo scriptum erat: „hic est Ioannes episcopus Craquouiensis“. Hic etiam captus fuit a duce Vladislao¹⁾ Loktek propter gwerras, quas faciebat. Iste Ioannes Mvskatha an fuerit nobilis, plene cognoscere non potui, vidi tamen in quadam litera sua in suo sigillo arma quedam eum in clipeo gestare, que dinoscere ambiguum erat. Presumo tamen magis, quod fuit de nobili stirpe ortus. Ita ut decus generis sui adiumenta sibi dedit, quod fuit in episcopum promotus.

¹⁾ ob. rocz. małop. kod. Szam. pod r. 1306.

¹⁾ W rękopiśmie Bolesłao

IV.

Nankerus; hic fuit natione Slezita Oppaviensis, genere nobilis de domo Oxa; mortuo Iohanne Muscata, anno domini MCCCXXII ¹⁾ ordina[tus]²⁾ et confirmatus est in episcopum Cracouiensem et sedit annis septem et tandem per Iohannem (XXII)³⁾ papam translatus est ad ecclesiam Wratislaviensem anno domini MCCCXXV...⁴⁾. In Nissaque mortuus, sepultus est in ecclesia Wratislaviensi decima mensis Februarii.

Hic ecclesiam maiorem Cracouiensem cathedralem a fundamento incipiens quadratis lapidibus cum capitulo suo edificare cepit⁵⁾, quam ex post rex Kazimirus [con]sumacione⁶⁾ facta testudinibus et picturis decoravit.

Hic fundavit altare in [ecclesia]²⁾ Cracouiensi sub titulo sancte Margarethe in capella ante sacristiam et dotavit illud suffic[ienter]²⁾ de mensa sua episcopali⁶⁾.

Hic vicarios ecclesie Cracouiensis magna diligebat affectio[ne]²⁾, ita quod in ecclesiam Wratislaensem translatus singulis annis eis ratione colende summam non modicam de Wratislauiā transmittēbat pecuniarum.

V.

Nankerus. *Hic natione Slesita Oppoliensis, genere nobilis de domo Oxa, mortuo Ioanne Muskatha anno domini MCCCXX ¹⁾ [ordinatus et confirmatus est in episcopum Cracouiensem]²⁾. Sedit annis septem et tandem per Ioannem vicesimum secundum papam transfertur ad ecclesiam Wratislaviensem anno domini MCCCXXVI. Obiit autem anno domini MCCCXLI in Nyssa et in ecclesia Wratislaviensi sepultus decima Februarii. Hic ecclesiam maiorem Cracouiensem cathedralem a fundamento incipiens quadris lapidibus cum capitulo suo Cracouiensi dilatare cepit, quam ex post illustrissimus rex Polonie Casimirus con[servatione] facta testitudinibus et picturis decoravit.*

Hic fundavit altare in ecclesia Cracouiensi sub titulo sancte Margarethe in capella ante sacristiam et dotavit illud sufficienter de mensa sua episcopali. Hic vicarios ecclesie Cracouiensis magna diligebat affectione, ita, ut in ecclesiam Wratislaviensem translatus singulis annis eis de Wratislavia ratione colende notabilem summam transmitteret.

¹⁾ Nankier był biskupem już dnia 31 Maja r. 1321; ob. kod. dypl. katedry krak. nr. 123. ²⁾ W tem miejscu rękopism uszkodzony. ³⁾ Miejsce to w rękopiśmie uszkodzone; Jan XXII panował od 1316—1324. ⁴⁾ Miejsce to w rękopiśmie uszkodzone; prawdopodobnie stało tam MCCCXXVII. ⁵⁾ ob. *lib. beneficiorum* I, 4 ⁶⁾ Kod. dypl. kat. krak. nr. 127.

¹⁾ W rękopiśmie mylnie MCCCXV. ²⁾ W rękopiśmie opuszczono wyrazy: *ordinatus—Cracouiensem*.

IV.

Iohannes Grothonis; hic ortus est ex nobili domo, que Rawa dicitur; patrem habuit Grothonem de Slupcza prope Sandomiriam. Nankero enim ad Wratislaviam translato ordinatus est in episcopum Cracouiensem anno domini MCCCXXVIII seditque annis XIX et mortuus est in Wawrzinczicze anno domini MCCCXLVII, quinta die mensis Augusti et in ecclesia Cracouiensi maiori in capella castro contigua est sepultus.

Hic obtinuit, quod quilibet episcopus Cracouiensis vtatur in diebus solempnibus¹⁾ pallio archiepiscopali in memoriam, quod alias Cracouia fuit metropolitana.

Hic castrum Ischlza ecclesie Cracouiensis primus murare cepit.

Hic ecclesiam in Radlow lateribus muravit²⁾; hic villam ecclesie Cracouiensis Iangroth suo nomine intitulauit, cum alias alio nomine voca[retur]³⁾.

Petrus Schirzik anno domini MCCCXLVII mortuo Iohanne Groth eligitur in episcopum Cracouiensem, qui tandem electionem suam prosecuturus iuit Auinionem eo, quod tunc ibi papa⁴⁾ residebat et illic stando mortuus est anno domini MCCCXLVIII et in Auinione sepultus sexta Iunii seditque tantum anno vno.

¹⁾ Na marginesie rękopisu stoi w tem miejscu: *de optentu palii festiuis diebus.*

²⁾ Ob. *liber benef.* II, 136. ³⁾ Biskupice. ⁴⁾ Klemens VI, 1342—1352.

V.

Ioannes. Hic vocatus est Ioannes Grothonis. Nam ortus ex nobili domo, que Rawa dicitur, patrem habuit Grothonem de Slupcza prope Sandomiriam. Nankero enim ad Wratislawiensem ecclesiam translato, ordinatus est in episcopum Cracouiensem anno domini millesimo CCCXXVIII. Sedit annis XIX et mortuus est in Wawrzinczicze anno domini M. tricentesimo quadragesimo septimo, quinta die mensis Augusti et in capella castro Cracouiensi contigua in ecclesia maiori sepultus. Hic obtinuit, quod episcopus Cracouiensis quilibet suus successor vtatur in diebus sollemnibus pallio archiepiscopali in memoriam, quod alias ecclesia Cracouiensis fuit metropolitana.

Hic castrum Islsa ecclesie Cracouiensis primus murare incepit.

Hic ecclesiam in Radlow lateribus muravit, hic villam ecclesie Cracouiensis Iangroth suo nomine intitulavit, cum alias alio nomine vocaretur.

Petrus anno domini MCCCXLVII mortuo Ioanne Groth eligitur in episcopum Cracouiensem, qui tandem electionem suam prosequuturus iuit Avinionem eo, quod tunc ibi papa residebat et illic stando mortuus est anno domini MCCCXLVIII et in Avinione sepultus VI Iunii. Sedit anno tantumodo vno. Hic dictus Syrzik genere nobilis de domo Dolywa et de castro Falkow, quod eidem domui est hereditarium, originem duxit.

IV.

Hic dictus Schirzik genere nobilis fuit de domo Doliwa et de castro Falkow, quod eiusdem dominii est hereditarium; de quo originem duxit.

Bodzantha; iste iverat cum Petro Schirzik Avinionem et mortuo Petro electus fuit per duos canonicos ecclesie Cracouiensis videlicet Nicolaum de Mlynny et Bernardum de Chemliky¹⁾ tunc eciam in Avinione presentes et statim fuit confirmatus ibidem anno domini MCCCXLIX seditque annis decem et octo et mortuus est [in curia sua oppidi Kelcensis anno domini MCCC sexagesimo sexto²⁾] XII die mensis Decembris et in ecclesia Cracouiensi in capella sua, in qua infra octavas corporis Christi evkaristie locatur sacramentum, sepultus.

Hic genere nobilis de Polonia maiore³⁾. Hic ante mortem suam annis aliquod visum amiserat et idcirco hucusque a kmetonibus, qui illum noverant, *slepi biskup*⁴⁾ cognominabatur.

Florianus, anno domini MCCCLXVI mortuo Bodzanta, eligitur in episcopum Cracouiensem, qui ad Avinionem transiens provisionem ibi et consecrationem accepit, seditque annis XIII et mortuus anno domini MCCCLXXIX, VI die mensis Februarii in die sancte Dorothee et in cra-

V.

Bodzantha. *Iste Bodzantha iverat cum Petro Syrzik in Avinionem et mortuo Petro electus fuit per duos canonicos ecclesie Cracouiensis, videlicet Nicolaum de Mlynny et Bernhardum de Chmielik tunc etiam in Avinione presentes et statim fuit confirmatus ibidem anno domini MCCCXLVIII. Sedit annis XVIII et mortuus est in curia sua oppidi Kelcensis anno domini MCCC sexagesimo sexto, XII die Decembris et in ecclesia Cracouiensi in capella sua, in¹⁾ qua infra octavas corporis Christi evcaristie locatur sacramentum, sepultus.*

Hic genere nobilis de domo Roza et de villa Iankow in maiori Polonia sita. Hic ante mortem suam annis aliquot visum amiserat et ideo vsque nuno a kmethonibus, qui illum noverant, slepy biskup cognominabatur.

Florianus anno domini MCCCLXVII, mortuo Bodzantha, eligitur in episcopum Cracouiensem, qui existens episcopus Cracouiensis ad Avinionem transiens, provisionem ibi et consecrationem accepit. Sedit annis XI et mortuus est anno domini MCCC septuagesimo octavo, sexta die mensis Februarii in die sancte Dorothee in Cracouia et in ecclesia Cracouiensi in capella sua sancti Thome apostoli sepul-

¹⁾ ob. Rocznik świętokrzyski 1348.

²⁾ in curia-sexto brak w rękopiśmie. ³⁾ wyraz ten w rękopiśmie zatarty. ⁴⁾ Na marginesie „Slepy Biskup.”

IV.

stino in ecclesia Cracouiensi in capella sua sepultus. Hic fuit genere nobilis de domo Gelitha et de villa Mokrzsko terre Sandomiriensis [originem]¹⁾ duxit. Hic calicem puri auri optimis lapidibus ornatum ecclesie [Cracouiensi]¹⁾ dedit cum certis aliis clenodiis.

Zavissius anno domini MCCCCLXXIX mortuo Floriano assumitur in episcopum Cracouiensem et per Strigoniensem cardinalem in Vngaria confirmatur et consecratur. Sedit annis duobus et mortuus est anno domini MCCCCLXXXI, XI die

stycz.
12.

Ianuarii in villa Dobrovoda et in ecclesia Cracouiensi in capella, in qua ecclesiastice evkaristie sacramentum tempore octauarum corporis Christi conseruatur, sepultus est.

Hic fuit nobilis de domo Rosa. filius domini Dobeslai de Curoszwanky castellani Cracouiensis. Hic anno ordinationis sue secundo fundauit mansionarios²⁾ in ecclesia Cracouiensi et dotauit eos decimis de mensa sua episcopali, qui alias nunquam fuerunt in ecclesia Cracouiensi.

Hic fundauit ecclesiam parochialem in Chodow prope Myechow in villa, que tunc erat de patrimonio suo. Huic Loduigus Polonie et Vngarie rex tantam propter probitatis sue merita fecerat gratiam, ut in terris Cracouiensi et Sandomiriensi potuit omnes dignitates conferre seculares

V.

tus. Hic genere nobilis de domo Gelitha et de villa Mokrzsko terre Sandomiriensis originem duxit. Hic calicem puri auri optimis lapidibus ornatum ecclesie Cracouiensi dedit. Hic etiam ornatum pulchrum de axamento novi coloris cum cruce auro intexta et cum duabus dalmaticis ecclesie Cracouiensi dedit cum certis aliis pulchris clenodiis.

Zavischius anno domini MCCC septuagesimo octavo mortuo Floriano assumitur in episcopum Cracouiensem et per Strigoniensem cardinalem in Vngaria confirmatur et consecratur. Sedit annis duobus et mortuus est anno domini MCCC octagesimo, XI Ianuarii in villa Dobrowoda et in ecclesia Cracouiensi in capella, in qua evcharistiae sacramentum tempore octauarum corporis Christi servatur, est sepultus. Hic fuit nobilis de domo Rose, filius domini Dobeslai de Curoszwanky castellani Cracouiensis.

1381.
stycz.
12.

Hic anno ordinationis sue secundo fundavit mansionarios in ecclesia Cracouiensi et dotavit eos decimis de mensa episcopali, qui alias nunquam fuerunt in ecclesia Cracouiensi, et absque dubio plura fecisset bona pro ecclesia Cracouiensi, si non fuisset morte preventus. Hic fundauit ecclesiam parochialem in Chodow prope Myechow in villa, que tunc erat de patrimonio suo. Huic Lodevigus Polonie et Hungariae rex tantam propter sue probitatis merita fecerat gratiam, ut in terris Cracovie et Sandomirie potuit omnes dignitates seculares et officia conferre, castel-

¹⁾ W tem miejscu rękopism uszkodzony. ²⁾ Ob. *Lib. benef.* I, 363.

IV.

et officia, castellanatu et pallatinatu duntaxat exceptis.¹⁾

Iohannes minor anno domini MCCCCLXXXI mortuo Zavissio ordinatur in episcopum Cracouiensem seditque annis XII et mortuus est anno MCCCXCIII²⁾ XII mensis Ianuarii et in capella mansionariorum in angulo ad partem sinistram maioris altaris sepultus. Hic vocatus est minor Iohannes alias Radlicza eo, quod parve stature fuit. Hic fuit magnus phisicus et artem medicine in Francia didicit et quod rex Lodwigus Polonie et Vngarie plures habuit infirmitates, etiam dilexerat idcirco eundem Iohannem; fauore suo promotus fuit in episcopatum Cracouiensem. Fuit nobilis de domo Corabye, ex maiori Polonia ortus; hic aliquas villas pro ecclesia Cracouiensi comparauit.

Petrus Wisch; hic genere nobilis fuit de domo Lasky, que acervum in clipeo defert, de villa Radolina³⁾ ex maiori Polonia ortus; fuit autem vtriusque iuris doctor et serenissime principis domine Hedwigis regine Polonie cancellarius. Post mortem Iohannis minoris in episcopum Cracouiensem anno domini MCCC nonagesimo tercio ordinatur, quamvis dominus

¹⁾ ob. kronikę Jana z Czarnkowa, rozdział 47, gdzie zupełnie inna charakterystyka.

²⁾ Rok jego śmierci różni różnie podają i tak Długosz r. 1392, kalendarz krakowski zaś 1391. ³⁾ W rękopiśmie mylnie *Radosina*.

lanatu et palatinatu duntaxat exceptis.

V.

Ioannes anno domini MCCC octagesimo, mortuo Zavissio, ordinatur in episcopum Cracouiensem. Sedit annis duodecim et mortuus est anno domini MCCC nonagesimo secundo, XII mensis Ianuarii et in capella mansionariorum in angulo ad partem sinistram maioris altaris sepultus. Hic vocatus est minor Ioannes Radlicza eo, quod parve stature fuit. Hic fuit magnus phisicus et artem medicine in Francia studuit et quia rex Lodovicus Polonie et Hungarie plures habuit infirmitates, dilexit eundem Ioannem et fauore suo promotus fuit in episcopum Cracouiensem. Genere nobilis de domo Corab ex maiori Polonia ortus. Hic aliquot villas pro ecclesia Cracouiensi comparavit.

Petrus. Hic genere nobilis de domo Lasky, que acervum in clipeo defert, de villa Radolina ex maiori Polonia ortus; fuit autem vtriusque iuris doctor et serenissime principis domine Hedvigis regine Polonie cancellarius. Post mortem Iohannis minoris ordinatur in episcopum Cracouiensem anno domini MCCC nonagesimo secundo, quamvis dominus papa alteri cuidam Italico iure suo providisset; sedit annis viginti. Hic dictus est ex paterno nomine Wysch fuitque nedum largus, sed prodigus in pauperes et in fratres suos canonicos Cracouienses beneficis, ita ut rarus fuit ex canonicis Cracouiensis ecclesie, cui specialem gratiam satis vbere de

IV.

papa¹⁾ alteri cuidam Italico²⁾ iure suo providisset seditque in episcopatu Cracouiensi annis viginti. Hic ex paterno nomine dictus est Wisch. Anno autem domini MCCCCXII ex episcopatu Cracouiensi in Poznaniensem ex mandato pape³⁾ est translatus asserentibus aliquibus prelati et canonicis ipsum esse infatuatum, quod falsum fuit. Adalbertus autem ex Posnaniensi in Cracouiensem est translatus eodem anno, vixitque dominus Petrus Vysch in episcopatu Posnaniensi duobus annis et

wrzes.
30.

1410

Tempore istius Petri episcopi Cracouiensis ecclesia sancte crucis in monte Caluo depicta est et plumbo cooperta per Wladislaum Lithwanum regem Polonie. Hic eciam dedit ciphum suum argenteum ad sanctam crucem, de quo solent homines bibere aquam ablutam de sancta cruce.

Tempore eius bellum fuit magnum inter Polonos et Prutenos.

V.

mensa sua episcopali non fecisset. Hic in concilio Senensi et Pisano magnifice stetit sumptuosius elemosinas largiendo quam aliquis cardinalis, propter quod et regnum gentemque Polonie magnificat apud orbem terre et notissimum atque preclaram effecit. Hic sepulchrum domini personaliter et terram sanctam visitavit; hic calicem aureum cum armis suis ecclesie Cracouiensi contulit. Hic ornatum optimum cum duabus dalmaticis de axamento rubeo et nigro cum armis suis et capituli Cracouiensis, margaritis textum ecclesie Cracouiensi dedit, qui vocatur nunc ornatus cum armis. Hic alium ornatum nigrum de atlasse cum cruce pulchra ecclesie Cracouiensi dedit; hic pelvim argenteam cum nalewka ecclesie Cracouiensi dedit. Hic chorum in ecclesia parrochiali Bolechowicze muravit¹⁾; hic cum hec et alia preclara opera perfecisset et ab hominibus pius Petrus vocaretur, voluit eum divina miseratio tentare et probare in fine, ut perfectus existens perfectior celo eveheretur. Nam ex

ecclesia Cracoviensi in Poznaniensem eiectus et trusus est asserentibus et testificantibus aliquibus prelati et canonicis Cracouiensibus, quibus multa bona largitus, ipsum esse infatuatum, quasi ecclesia Posnaniensis [a]²⁾ fatuo posset regi presule; culpari merito fortuna potest, quod virum et operibus et vita tam insignem tam indigno et miserabili vulnere prostraverit. Translatus autem est millesimoquadrincentesimo duodecimo. Ab eo autem tempore seculares clero ceperunt esse in Polonia infestissimi. Vixit autem in ecclesia Poznaniensi annis duobus, et mortuus est anno domini

¹⁾ Bonifacy IX. 1389—1404 ²⁾ *Man-foli*, ob. Łętowskiego katalog I, 309—310.

³⁾ Jan XIII. 1410—1415.

¹⁾ *Liber benef.* II, 29. ²⁾ niema w rękopiśmie.

IV.

MCCCCXIII et in ecclesia Poznaniensi sepultus. Hic etiam vas argenteum, in quo aqua benedicta portatur, cum aspersorio argenteo Cracoviensi ecclesie contulit.

Albertus Iastrzabecz; hic primum fuit episcopus Posnaniensis; dein[de]¹⁾ anno domini *MCCCCXII* translatus in Cracouiensem episcopatum fuit seditque [undecim]¹⁾ annis; tandem post mortem domini Nicolai archiepiscopi Gneznensis fuit [translatus]¹⁾ in Gneznensem archiepiscopatum anno domini *MCCCCXXIII* rexitque illam [ecclesiam]¹⁾ *XIII* annis et tandem mortuus est anno domini *MCCCCXXXVI*. Hic nobilis genere de domo Iastrabecz, que babatum defert cum cruce.

* * *

V.

Albertus. *Hic primum fuit episcopus Poznaniensis; deinde anno domini M. CCCCXII translatus fuit de ecclesia Poznaniensi in Cracoviensem, domino Petro Wysch excluso. Sedit annis XI et ex post mortem domini Nicolai archiepiscopi Gneznensis fuit translatus in ecclesiam Gneznensem anno domini MCCCCXXIII, quam rexit annis XIII et mortuus est in villa Mnychowicze anno domini M. CCCCXXXVI, die solis secunda mensis Decembris* ¹⁾ et in ecclesia Gneznensi ante capitulare in vrna erea sepultus. *Hic genere nobilis de domo Iastrzambiecz, que babatum defert cum cruce et de villa Lubnycze prope Paczanow. Hic de ecclesia parrochiali in Banzowa militari fundavit*

monasterium et locavit in eo fratres beati Pauli heremite primi ²⁾. Tandem autem ecclesiam in Bansowa suis sumptibus mvravit et aliquibus decimis mense episcopalis Cracouiensis dotavit monasterium prefatum; hic ecclesie Cracouiensi contulit missale, in quo ipsius imago in pontificalibus cum armis suis depicta [fuit.] ³⁾

Sub huius pontificio Wladislaus secundus rex Polonie monasterium sanctimonialium sancte Brigitte sub regula sancti Augustini in ecclesia ¹⁴² s Marie extra muros Lublinenses ⁴⁾ in signum gratitudinis triumphi mag-

¹⁾ Rękopism w tem miejscu uszkodzony.

¹⁾ Podług Długosza *vitae archiepiscoporum Gnesnensium* umiera Wojciech Jastrzębski dnia 1 września (*die solis prima mensis Septembris*), według *Series archiepiscoporum et episcoporum ecclesie*

Cracoviensis zaś: *die solis XIII mensis Septembris*; obydwie daty są fałszywe, bo wspomniane dnie nie przypadają na niedzielę. Data katalogu zgadza się z *die solis*.

²⁾ Ob. *Liber benef* III, 125.

³⁾ *Rkp: sunt.*

⁴⁾ Tamże III, 301—302.

IV.

ni ex cruciferis de Prussia relati erigit et illud villa Czuznow ¹⁾, item decima piscium et frugum de molendinis, item certis proventibus de theloneis, agris et prediis dotat.

*

*

V.

Sbigneus nobilis genere de domo Dąbno, que crucem magnam defert cum lambana in armis, nacione Polonus de villa Olesznicza. Hic translato Alberto Iastrabyecz episcopo electus in episcopum Cracouiensem anno domini MCCCCXXIII seditque in eodem episcopatu Cracouiensi XXXII annis. Hic anno domini MCCCCXLVIII factus fuit cardinalis presbyter tituli sancte Prisce per papam Nicolaum ¹⁾ quintum. Huius tempore mortuus est Vitoldus dux Litwanie anno domini MCCCCXXX. Item mortuus est rex Polonie Wladislaus Lithvanus dictus Jageluo. Hic rex habuit duos filios Wladislaum videlicet et Kazimirum. Qui Wladislaus, mortuo patre anno domini MCCCCXXXVIII in die Petronelle, coronatus est in regem Polonie in die sancti Iacobi eodem anno. Anno autem MCCCCXL post festum pasce electus est in regem Vngarie ibique concertans regnavit quatuor annis; demum anno domini MCCCCXLIIII circa festum sancti Martini cum Turcis conflictum habens occubuit. Kazimirus quartus christianus dux Lithvanie de Litwania vocatus coronatus est in regem Polonie anno domini MCCCCXLVII circa festum sancti Iohannis, qui usque huc reg-

maj.
31.lip.
25.listp.
10.czerw.
25.

Sbigneus. Translato domino Alberto Iastrzamyecz in ecclesiam Gneznensem, domino Sbigneo tunc sancti Floriani extra muros Cracouienses preposito et canonico Cracouiensi sedisque apostolice prothonotario per Martinum ²⁾ papam quintum anno domini MCCCCXXIII de ecclesia Cracouiensi provisum est. Qui eodem anno in ecclesia Cracouiensi per dominum Ioannem de Rzeschow archiepiscopum Leopoliensem fuit consecratus et primam suam missam in die natiuitatis Christi in eadem ecclesia cantavit. Hic genere nobilis de domo Dąbno, filius domini Ioannis de Oleschnicza iudicis Cracouiensis.

Sub huius pontificio Zophia ³⁾ regina Polonie, erecta in ecclesia Cracouiensi capella ex petra quadrata in honorem sancte trinitatis et sancte Zophie et calicibus, palliis, casulis magni valoris ornata, octo ministrorum ordinem in ea instituit, qui singulis annis in ea vnam missam de sancta trinitate alta voce et ceteras submissa decantent et hiis pro dote villas Zyelerycze et Marschowicze cum prediis et molendinis et molendinum cerdonum in Cra-

¹⁾ Mikołaj V, 1447—1455.

¹⁾ Czytaj Czurnow t. j. Czerniejów.

²⁾ Marcin V, 1417—1431. ³⁾ Ob. *Lib benef.* I, 182.

IV.

nat. Hic accepit uxorem Elizabeth nomine
de Racussia filiam Alberti imperatoris Ro-
manorum anno domini MCCCCXLIII. Huic
subdiderunt se ciuitates Prutenorum. Hic
iam habet tres filios et vnam filiam cum
predicta Elizabeth etc.

Huius Sbignei episcopi et cardinalis
tempore iubileus fuit de Basilea anno
domini MCCCCXXXVI et durauit per duos annos a pena et a culpa
scilicet in vita et semel in morte. Post alius iubileus fuit in Roma anno
domini MCCCCL.

Huius tempore sanctus Bernardinus de ordine Minorum est canonizatus
a papa Nicolao V. Cuius socius videlicet Iohannes de Capistrano ordinis
Minorum, vir parve stature, sed maximus theologus omnem theologiam
et iura mente retinens, veniens Cracouiam anno domini MCCCCLIII pre-
dicauit in circulo circa ecclesiam sancti Adalberti plus quam medium
annum in Latino; sed magister Stanislaus de Cobilino interpres postmodum
in Polonico vel quidam frater sui ordinis Moravus in absencia eiusdem
magistri. Hic magnam audienciam habebat vtriusque sexus. Hic com-
burrere fecit aleas et taxillos, scethos, vulpeculam et alios ludos multum
dampnauit. Hic fundauit monasterium sancti Bernardini in Stradom
de obseruancia

Deinde predictus episcopus et cardinalis Sbigneus consumatis diebus
diem clausit extremum. Celebrans enim missam defunctorum pro domino
Iaxka¹⁾ [can]cellario²⁾ iam defuncto feria secunda magna post palmarum
vltima die Marcii, in crastino feria tertia magna, prima videlicet die Aprilis
ante meridiem obiit et mortuus est anno domini MCCCCLV in Sando-
miria. Qui deductus Cracouiam sepultus est in ecclesia cathedrali in castro.
Hic consecrauit nouam ecclesiam et magnum altare in Caluo monte in
monasterio sancte crucis personaliter anno domini MCCCCLV¹⁾ XII die
Marcii.

Thomas primus, genere nobilis de domo, que Prussi alias Turzina
vocatur, de villa Strzampino prope ciuitatem Costen in magna Polonia, ex

¹⁾ Jan Konicpolski kanclerz: w rękopiśmie stoi *Taxka*. ²⁾ Pierwsza sylaba
tego wyrazu nieczytelna. ³⁾ Ostatnia cyfra tej liczby nie jest zupełnie wyraźna.

IV.

patre Prandotha et matre Dorothea, doctor vtriusque facultatis iuris videlicet et theologie. Dum esset vicecancellarius domini Kazimiri regis Polonie et canonicus Cracouiensis, per inspiracionem electus est in episcopum Cracouiensem et per papam Calistum tercium¹⁾ confirmatus, per episcopum vero Posnaniensem Andream et Georgium episcopum Laodicensem suffraganeum, que Cracouiensis est, in Bodzaezin ciuitate consecratus anno domini MCCCCLVI, XXV die mensis Ianuarii, dominico videlicet die in septuagesima festiuitate conuersionis sancti Pauli tunc occurrente. Cum itaque aduc post obitum Sbignei electus fuisset, anno videlicet domini MCCCCLV, XXVI die Maii infra dies penthecostes media pars Cracouie combusta est ab ecclesia omnium sanctorum incipiendo usque ad castrum; quia vespere incepit ardere, multaque centena hominum vtriusque sexus et parvulorum combusta sunt.

Huius eciam tempore anno domini MCCCCLIX, VIII die Octobris post horam secundam noctis monasterium sancte crucis in monte Caluo est combustum ex fundamento cum omnibus rebus et libris, qui in cellis fuerunt fratrum, ita quod vix fratres nudi evaserunt. Tectum eciam super ecclesiam et organa in ecclesia valde optima et duo palia in duobus altaribus cremata sunt.

Anno domini MCCCCLVIII, huius tempore Calixtus tercius
sterp. papa obiit VIII idus Augusti. Cui succesit papa Pius¹⁾ secundus²⁾.
6.

Sedit itaque predictus dominus Thomas episcopus in sede episcopali Cracouiensi annis quatuor et mensibus octo mortuusque in ciuitate sua Ischzla anno domini MCCCCLX, die XXII mensis Septembris, hora quinta noctis, sepultusque in castro Cracouiensi prope hostium zacristie XXIX Septembris ipso die sancti Michaelis. Vir acuti ingenii et memorie, faciem raro habens placidam et hilarem, rubedine tamen ad gratiam tinctam; silencium amans, metricam bibliam mente retinens.

¹⁾ Kalixt III, 1455—1458. ²⁾ Pius II, 1458—1464. ³⁾ Wyrazy rozstrzelone Anno domini MCCCCLVIII, oraz secundus taż sama ręka dopisała później czarniejszym atramentem.

KATALOGI ARCYBISKUPÓW GNIEŹNIĘSKICH

opracował
Xawery Liske.

I.

Katalog pierwszy znajduje się w rękopiśmie Macieja z Pelczyna (opisanym przez Bielowskiego M. P. II, 212 i 213) na str. 655—659, pierwsze strony w dwie kolumny pisane, ostatnia w jedną.

Katalog ten kończy się na śmierci arcybiskupa Gruszczyńskiego, czyli na r. 1473. Ponieważ zaś katalog arcybiskupów gnieźnieńskich przez Długosza ułożony obejmuje jeszcze żywot Jakóba Sienieńskiego a przedmowa jego nosi datę z 3. września r. 1476, jest zatem nasz katalog nieco od długoszewego wcześniejszy. Nasuwa się więc przedewszystkiem pytanie, jaki stosunek zachodzi pomiędzy naszym katalogiem a długoszewym.

Jeżeli porównamy text naszego katalogu z textem długoszewym, spostrzeżemy, że zwłaszcza w pierwszej swej części, przeważnie do początku XV wieku, text naszego katalogu zgadza się po największej części nawet dosłownie z textem katalogu długoszewego, powtarzają się te same zwroty, często nawet w tym samym porządku. Text Długosza jest tylko pełniejszy, przy każdym biskupie, nawet przy najdawniejszych, czytamy u niego wymienioną narodowość i herb, jako i przymioty charakteru, czego w naszym katalogu nie ma; daty u Długosza są zwykle ściśle podane, w naszym katalogu często albo zupełnie opuszczone, albo tylko dzień bez roku podany, albo dla uzupełnienia daty pozostawione okienko, które poprzedzają wyrazy anno domini M. Dalej już sam szereg arcybiskupów zgodnym jest w dwóch tych katalogach tylko do arcybiskupa Hipolita, szereg naszego katalogu różni się odtąd od długoszewego tem, że nasz katalog choć jednemu arcybiskupowi po drugim daje numer bieżący porządkowy, tak jakby podawał kompletny spis wszystkich, jednak nie ma kilku takich imion, które nawet dyplomatycznie udowodnić się dadzą, a opuszczenia te zachodzą nawet jeszcze przy końcu XIV wieku. Z tych różnic i podobieństw

wnosićby można, że nasz katalog jest może jaką pierwotną długoszową redakcją, tym sposobem bowiem z łatwością wytłumaczylibyśmy luki w nim zachodzące, wypełnione w ostatecznej redakcyi, dedykowanej arcybiskupowi Jakóbowi Sienieńskiemu; tym sposobem zrozumielibyśmy także zgodne nieraz co do słowa ustępy jednego i drugiego. Mimo to jednak stanowczo twierdzimy, że nasz katalog nie jest taką pierwszą redakcją Długosza. Mimo wszelkich podobieństw bowiem i mimo ubóstwa treści naszego katalogu w ogóle, znajdujemy jednak w nim szczegóły i daty takie, których w katalogu Długosza nie ma, czego byśmy wytłumaczyć sobie nie umieli, gdybyśmy przyjęli, że nasz katalog jest pierwszą redakcją Długosza. Tego rodzaju szczegóły zaś napotykałyśmy już nawet w biografii Gaudentego, w dalszym szeregu mnożą one się coraz bardziej, a zakończenie naszego katalogu tak się już różni od długoszowego, że nawet podobieństw dopatrzeć się już nie można. Gdyby różnice te polegały tylko na tem, że nasz katalog — co się także dosyć często zdarza — ma daty pobałamucone a Długosz trafne, toby jeszcze nasz katalog mógł być pierwszą jego redakcją, ponieważ jednak dość często w naszym katalogu napotykałyśmy także daty prawdziwe lub przynajmniej nie mniej uzasadnione od długoszowych, a prócz tego nowe u Długosza nie wymienione szczegóły, którychby on niezawodnie nie opuścił przy ostatecznej redakcyi swego katalogu, gdyby je był umieścił w pierwotnej, nie możemy żadną miarą przypuścić, żeby nasz katalog był pierwotną redakcją Długosza.

W obec bijących podobieństw dwóch naszych textów nasuwa się więc drugi sposób wytłumaczenia tej zgody, polegający na tem, że przypuścimy, iż jeden korzystał z drugiego: albo Długosz z naszego katalogu, albo na odwrot. Ani jedno ani drugie nie jest możebne. Gdyby Długosz był używał naszego katalogu, byłby niezawodnie w swoim umieścił nie jeden szczegół, który się u nas znajduje, a którego u niego nie ma; gdyby nasz autor był używał Długosza, byłby przede wszystkim spostrzegł, że opuścił cały szereg arcybiskupów, n. p. że w wieku XII. przeskoczył kilkadziesiąt lat i byłby tę lukę wypełnił. Że nasz autor z katalogu Długosza nie mógł korzystać, jest rzeczą tak widoczną dla każdego, kto dwa te katalogi porówna, że nie potrzebuję się bliżej pytaniem tem zajmować.

Kiedy więc nasz katalog nie jest jedną z pierwszych redakcyj Długosza, kiedy dalej nie korzystał jeden z drugiego, nie możemy równobrzmieności textu, którą dość często napotykałyśmy, wytłumaczyć inaczej, jak tylko przypuszczając, że tak Długosz jak nasz autor korzystali z jednego i tego samego źródła lub jednych i tych samych źródeł, tak jeden jak drugi atoli mieli prócz tego jeszcze inne źródła pod ręką.

Nasz katalog zatem jest jedynym dotąd znany, który powstał niezależnie od długoszowego, a powstał albo trochę wcześniej od niego, albo też mniej więcej w tym samym czasie.

Spotykamy wprawdzie tak u Damalewicza, jak u Bużeńskiego wzmianki o używanych przez nich katalogach arcybiskupów gnieźnieńskich, jednak przypatrzawszy się im bliżej, przekonamy się, że katalogi te były pochodzenia znacznie późniejszego i przeważnie albo wyłącznie składały się z wyciągów z Długosza. Tak Damalewicz jak Bużeński wspominają często o katalogu łyszkowickim.¹⁾ Katalog ten powstał dopiero w wieku XVII. w czasach arcybiskupa Jana Lipskiego. Czytamy o tem u Damalewicza (Series archiep. Gnesnensium str. 386):

„Palatium ligneum affabre struxit muro effultum Liskouiciis imaginibusque et inscriptionibus Archiepiscoporum Gnesnensium exornavit, vbi hoc programma legitur: Ioannes de Lipie Archiepiscopus Gnesnensis hanc aedem suae suorumque successorum commoditati et salubriori tranquilliorique post publicos ac vrbanos strepitus secessui extruxit atque his iconibus Archiepiscoporum Gnesnensium ex authenticis antiquitatum monimentis fideliter et accurate collectis exornavit anno Dni 1640, moderante Ecclesiam Romanam Urbano VIII., Imperium Ferdinando III., orbem Sarmaticum Vladislao IV“.

Katalog ten zatem albo raczej galeryę portretów arcybiskupów z dodanymi podpisami wykonano dopiero r. 1640. Źródłową wartość jego co do czasów, które nas tutaj obchodzą, oznacza Damalewicz sam jeszcze bliżej, pisząc (str. 191): „teste Catalogo Liskouiciano ex Dlugossi annalibus desumpto“. Katalog ten więc był prostym wyciągiem z historyi Długosza aż do trzeciej ćwiartki wieku XV. Że tak było, nie może ulegać wątpliwości, raz że Damalewicz, pisząc w kilka lat po ułożeniu tego katalogu, mógł dobrze wiedzieć, w jaki sposób katalog ten powstał, a powtóre, że rzeczywiście daty z katalogu tego zgadzają się z historyą Długosza. Wspomina Damalewicz jeszcze o drugim katalogu (str. 78), który nazywa wągrowieckim. Już ta okoliczność atoli, że o nim tylko na tem miejscu mówi, a poniżej już na niego się nie powołuje, pokazuje nam, że sam Damalewicz nie przywiązywał do niego większego znaczenia, że zatem i katalog ten musiał być pochodzenia wcale nie dawnego. Ze źródeł przez Damalewicza używanych obudza naszą ciekawość tylko wspomniany na str. 86: „vetustior archiui Gnesnensis codex“. Nie umiemy jednak oznaczyć, co to właściwie było, czy jakiś katalog, czy też jaka kronika, i z jakiego czasu ten „vetustior codex“ pochodził. Damalewicz bowiem powiada tylko, że był „vetustior“ od łyszkowickiego katalogu, mógł więc pochodzić z w XVI. a nawet początków XVII.

Prócz katalogu łyszkowickiego zna Bużeński jeszcze drugi, na który się bardzo często powołuje, stawiając wartość jego bardzo wysoko i mówiąc zwykle o nim:

¹⁾ Łyszkowice wieś i zamek należący do arcybiskupów gnieźnieńskich o dwie mile od Łowicza.

„spis arcybiskupów starożytnym charakterem skreślony, który u mnie pod ręką się znajduje“ (n. p. I str. 69 i wiele innych). Ponieważ wiadomości, które Bużeński z katalogu tego przytacza, tu i owdzie nie zgadzają się z wiadomościami przez Długosza podanemi,¹⁾ a katalog ten był pisany „starożytnym charakterem“, moglibyśmy wnosić, że pochodzi on z czasów przeddługoszkowych i niezależnie od niego powstał. Tak jednak nie jest. Bużeński bowiem cytuje go jeszcze przy Janie Łaskim (II. 204), mówiąc: „Starożytny katalog arcybiskupów nazywa go mężem poważnych obyczajów, wielkiego lecz zmiennego charakteru.“ Katalog ten więc pochodził co najmniej z czasów po śmierci Jana Łaskiego, a więc znacznie podługoszkowych. Nad znaczeniem jego jednak nie potrzebujemy sobie tutaj jeszcze łamać głowy, albowiem katalog ten znalazł się w jednym z rękopisów Zakładu narod. im. Ossolińskich, a czytelnik znajdzie go wydany i oceniony na drugim miejscu tuż po ukończeniu tego katalogu, o którym obecnie mówimy.

Nie znamy dzisiaj także tak często przez Bużeńskiego cytowanej historyi arcybiskupów gnieźnieńskich przez Grotkowskiego napisanej. Grotkowski, jak widzimy z Bużeńskiego, żył w XVII. wieku, nie miałby więc dla nas tutaj znaczenia, gdyby się z cytatów Bużeńskiego nie pokazywało, że wiadomości jego nie zawsze się zgadzają z Długoszem, i że używał źródeł dzisiaj nam nie znanych. Tak czytamy u Bużeńskiego (I. 127) o Marcinie Polaku: „Grotkowski powiada, że czytał w katalogu uniejowskim, iż Marcin, o którym tu mowa, przez Mikołaja III. wyniesionym został po usunięciu Filipa na katedrę arcybiskupią, której nie objąwszy w Bononii życie zakończył i w grobach braci swojego zakonu pochowanym został 1278 roku“. Wszystko to znajdujemy także w katalogu Długosza z tą tylko różnicą, że Długosz podaje rok 1279. Na podstawie tej jedynej wiadomości atoli osądzić nie umiemy, z jakiego czasu pochodził ten uniejowski katalog. Nie zbyt śmiało będzie jednak pewnie przypuszczenie, że było to coś w rodzaju łyszkowickiego.

¹⁾ Przytoczę tutaj te różnice. Bużeński I. 90 powiada; „Starożytny spis arcybisk. gnieźn. powiada, że (Wincenty) z wyboru kapituły na ten urząd wyniesionym został“. W katalogu Długosza (ręk. Zakł. Ossol. nr. 619) czytamy tylko „ordinatus“. Bużeński I. 115 powiada o arcybiskupie Pełce, że według owego kat. arcyb. rządził arcybiskupstwem lat 34, w katal. Długosza czytamy: „sedit annis quatuor et viginti“. Bużeński I. 116 mówi, że według owego katalogu arcybiskup Janusz był poprzednio dziekanem gnieźnieńskim; według katalogu Długosza zaś proboszczem. — Bużeński II. 13 powiada, że według owego katalogu arcybiskup Dobrogost umarł w roku 1404; w katal. Długosza czytamy: „anno Domini M^oCCCCII^o XIII° die septembris“.

Tak więc nie mamy nigdzie wyraźnego śladu przeddługoszewego katalogu, możemy więc słusznie uważać nasz za najdawniejszy ze znanych dotąd¹⁾ i na tem też polega główne jego znaczenie.

Sądzę, że już z tego, cośmy dotąd mówili, wynika, że katalog ten powstał niezależnie od Długosza. Tem bardziej więc uderza nas, że i w nim zachodzą owi trzej pierwsi arcybiskupi, którzy niezawodnie na arcybiskupiej stolicy w Gnieźnie nie zasiadali. Zdaniem mojem wnioskować można z tego na pewne, iż Długosz nie posuwał pragmatyzmu swego do tego stopnia, żeby sam miał umieścić te trzy imiona na czele arcybiskupów gnieźnieńskich. Ponieważ bowiem nasz katalog powstał niezależnie od Długosza, trudno przypuścić, żeby obydwaj autorowie od razu, nie znalazłszy wiadomości takiej nigdzie, upadli na ten sam pragmatyzm, podając jako pierwszych arcybiskupów tych trzech, którzy nigdy na tej stolicy nie zasiadali. Nie mamy wprawdzie, jak to widzieliśmy, dzisiaj żadnego wyraźnego śladu istnienia przeddługoszewego katalogu arcybiskupów gnieźnieńskich, mimo to jednak sądzę, że katalogi takie istnieć musiały, i że tak Długosz, jako i nasz autor z nich korzystali. Długosz tylko w pragmatyzmie swym uzupełniał je, dodawał każdemu arcybiskupowi narodowość, herb, charakterystykę, nasz autor zaś przepisywał je dosłownie, bez uzupełnień. Tak więc napotykamy nieraz te same ustępy w jednym i drugim katalogu,²⁾ a właśnie to, co w naszym katalogu zapisano o dziesięciu pierwszych arcybiskupach, uważam za taką resztkę zatraczonego dawnego przeddługoszewego katalogu gnieźnieńskich arcybiskupów. Wszakże zachowały się po dziś dzień jeszcze resztki katalogu biskupów krakowskich, sięgające powstaniem swem wieku XIII.; jakże więc przypuścić możemy, żeby nie istniały one przy pierwszej katedrze polskiej, arcybiskupiej w Gnieźnie. To jednak zdaniem mojem nie ulega wątpliwości, że te najdawniejsze katalogi gnieźnieńskie już w XV. wieku w smutnym znajdowały się stanie, że autor naszego katalogu już tylko szczątki z nich miał pod ręką, które uzupełniał z różnych innych nieraz bardzo mętnych źródeł.

¹⁾ Pomijam cytowany przez Zeissberga „Die Poln. Geschichtsch.“ str. 279, nota 5) katalog znajdujący się w Petersburgu. Zeissberg nie umie się zdecydować, czyli katalog ten pochodzi od Długosza lub nie. Już sama objętość rękopisu tych żywotów arcybiskupów gnieźnieńskich pokazuje, że nie może tu być mowy ani o długoszewym katalogu, ani w ogóle o jakim dawnym. 651 stron *in folio* zajmują te petersburskie życiorysy, może to być chyba utwór dość nowy i prędzej w każdym razie Bużeński, niż katalog Długosza. ²⁾ Już zresztą Zeissberg (str. 278) i Semkowicz (Kryt. rozb. IX, księgi Jana Długosza w rozpr. akad. krak. wyd. histor.-filoz. II. 360) przypuszczają, że Długosz spisując swoje katalogi miał pod ręką dawne katalogi wszystkich biskupstw, a Zeissberg dodaje: „er fand vielleicht bereits die Reihe der ersten Bischöfe vor, und fallen nur die anderweitigen Amplificationen ihm selbst zur Last.“

To wszystko jednak nie tłumaczy nam jeszcze, jakim sposobem te trzy pierwsze imiona dostały się do tego katalogu. Dr. Tadeusz Wojciechowski pierwszy zrobił bardzo trafne spostrzeżenie, którego dotąd jeszcze drukiem nie ogłosił, a mianowicie: że owe trzy imiona pierwszych arcybiskupów gnieźnieńskich Willibalinus (Willibalmus albo raczej poprawnie Willihalmus), dalej Hatto, po trzecie Robert powtarzają się w tym samym czasie na stolicy arcybiskupów mogunckich. Nie ulega zdaniem mojem wątpliwości, że spostrzeżenie to jest zupełnie słuszne i trafnością uderzające, przyznaję bez zastrzeżenia, że te trzy pierwsze imiona są imionami arcybiskupów mogunckich, że nie byli oni nigdy gnieźnieńskimi arcybiskupami lecz mogunckimi; ale postawmy sobie teraz pytanie, jak się więc imiona te dostały do spisu arcybiskupów gnieźnieńskich?

Że ich do niego nie mógł wprowadzić dopiero Długosz, nie może zdaniem mojem ulegać wątpliwości po tem, co mówiliśmy wyżej, zwłaszcza w obec faktu, że imiona to napotykamy w naszym katalogu, który niezależnie od długoszewego powstał. Sądzę, że imiona te figurowały już od dawien dawna w spisach arcybiskupów gnieźnieńskich i w rocznikach polskich i dostały się do nich drogą przez Czechy. Kiedy bowiem wprowadzano do Polski Chrześcijaństwo, pierwszymi u nas duchownymi byli Czesi. Praga należała wtenczas do mogunckiej archidiecezyi, arcybiskup moguncki był arcypasterzem duchowieństwa czeskiego, a więc także tego, które przybywało do Polski krzewić tutaj Chrześcijaństwo. Ci duchowni zatem, choć niebawem założono biskupstwo poznańskie i poddano je innemu arcypasterzowi jako zwierzchnikowi, uważali się zawsze jeszcze za należących do archidiecezyi mogunckiej, widzieli w tamtejszym arcybiskupie swego arcypasterza, a zapisując w kalendarzu lub nekrologu śmierć arcybiskupa mogunckiego, zapisywali go po prostu archiepiscopus, bez wyrażenia jaki. Sądzę, że jest to rzeczą wcale naturalną, iż człowiek przenoszący się z kraju, w którym zrośł i dorosł, do kraju innego, przez długi czas, a może nawet i do śmierci, będzie mówił: u nas, nasze stosunki, o stosunkach tego kraju lub tej dzielnicy, którą opuścił. Tak też i ci czescy duchowni, mimo to że z założeniem biskupstwa poznańskiego dostali się pod innego arcypasterza, w mogunckim widzieli swego głównego przełożonego i jako takiego zapisywali go w swych wspominkach. Gdyby ktoś wywód ten uważał za zbyt sztuczny i naciągany, to sądzą da się sprawa ta jeszcze w inny sposób wytłumaczyć. Czescy duchowni musieli przecież utrzymywać stosunki z rodzinnym swym krajem, pierwsze kalendarze, które z sobą przywieźli lub nie długo po przybyciu do Polski z kraju sprowadzili, a obyć się bez nich przy służbie bożej nie mogli, pochodzili z Czech, zawierały więc oczywiście w sobie imiona arcybiskupów mogunckich, jako bezpośrednich arcypasterzy Czech. Ówczesne duchowieństwo, pierwsze które szerzyło Chrze-

ścijaństwo w Polsce, wiedziało, że imiona te są imionami moguncckich, a nie gnieźnieńskich arcybiskupów, lecz później, kiedy rzeczywiście już istniało arcybiskupstwo gnieźnieńskie, kiedy pamięć początków jego się zatarła, (zatrzeć się zaś szybko mogła i nawet musiała, zwłaszcza skutkiem burz i zamieszuń wewnętrznych, które na Polskę spadły jeszcze w wieku XI., zagrażając nawet istnieniu świeżego jeszcze Chrześcijaństwa), a późniejsi duchowni czytali w nekrologach zapisane imiona arcybiskupów moguncckich, ale bez dodania miejsca, w którym rządy sprawowali, wzięli ich oczywiście za arcybiskupów gnieźnieńskich, i tym sposobem przeszły imiona ich wraz z datami śmierci do roczników, do kalendarzy polskich, a wreszcie do katalogów arcybiskupów gnieźnieńskich.

Oczywisty zdaniem mojem dowód, że tak się nieraz działo, widzimy w roczniku kap. krakowskim. Czytamy tutaj:

969. Willihalmus archiepiscopus obiit. Hatto successit.

970. Hatto archiepiscopus obiit, cui Robertus successit.

Są to oczywiście arcybiskupi moguncy. Lecz w tym samym roczniku o kilkanaście wierszy dalej czytamy:

1027. Ypolitus archiepiscopus obiit. Bossuta successit.

1028. Stephanus archiepiscopus obiit.

To są już arcybiskupi gnieźnieńscy, a mimo to ani u tamtych nie dodano moguntinus ani u tych gneznensis. Daty te zaś znajdowały się niezawodnie także w starym pierwotnym, zaginionym roczniku krakowskim. Kto go w wieku XIII. czytał lub przepisywał a wiedział, kiedy zaprowadzono w Polsce Chrześcijaństwo, uważał niezawodnie owych trzech pierwszych arcybiskupów za gnieźnieńskich. Sądzę więc, że co najmniej już w XIII. wieku figurowali oni w spisach gnieźnieńskich arcypasterzy.

Tym sposobem dostałyby się te imiona do katalogów i roczników naszych bezwiednie, fałszerstwaby żadnego nie było. Być jednak może, że i bez niego się nie obeszło. Duchowieństwu gnieźnieńskiemu od dawien dawna zależać musiało na tem, aby jego arcybiskupstwo nie wydało się co do powstania młodszem od biskupstw, a zwłaszcza od poznańskiego. Starszeństwo w hierarchii biskupiej i klasztornej wielką odgrywało rolę. Ponieważ zaś biskupstwo poznańskie, faktycznie najstarsze z polskich, założono zaraz po zaprowadzeniu Chrześcijaństwa, chciało duchowieństwo gnieźnieńskie i powstanie swego arcybiskupstwa wywieść od tej chwili; w tym celu więc musiało stworzyć nazwiska, a najprostszą drogą było to, że jako pierwszych swych arcypasterzy wyliczyło tych, którzy i tak już jako arcybiskupi choć nie gnieźnieńscy zapisani byli w rocznikach polskich. Jeśli takie tłumaczenie przyjmujemy, byłoby to już fałszerstwo rozmyślne. Takieby

były zdaniem mojem trzy sposoby wytłumaczenia tego zjawiska; który z nich w rzeczywistości miał miejsce, trudno zadecydować.

Że zresztą ani Długosz ani autor naszego katalogu nie wzięli swoich wiadomości o tych arcybiskupach z rocznika kap. krak., nie ulega wątpliwości już dla tego, że daty u Długosza i w naszym katalogu zachodzące, nie zgadzają się z datami rocznika. U Długosza i w naszym katalogu Wilhelm umiera 970, Hatto zaś 971 r. Te same daty (970 i 971) zaś zachodzą w roczniku, który Bielowski wydał pod nazwą rocznika Krasińskich (III, 128 i nast.). Nie może być mowy, żeby Długosz lub nasz autor używali tego rocznika i z niego daty te wypisali, bo rocznik ten pisany jest w XVI. w., ale może używali owego pierwotnego krakowskiego rocznika, w którym i te daty niezawodnie się znajdowały. Nie sądzę, żeby tak było ani co do Długosza, ani co do naszego autora. Nasz autor bowiem, gdyby był rocznika tego w tym celu używał, byłby niezawodnie nie pominął arcybiskupa Bossuty, który tak w roczniku kap. krak., jak w tak zwanym roczniku Krasińskich jest zapisany. Długosz zaś nie miałby, używając w tym celu tego rocznika, odmiennej od niego daty śmierci Stefana i dokładniejszej daty przy śmierci Hattona: quarta Decembris, której nie ma ani w naszym katalogu, ani w żadnym z naszych roczników. Może kto na to powie, że dokładną tę datę zmyślił po prostu Długosz dla nadania większego prawdopodobieństwa swemu opowiadaniu, ależ w takim razie czemuż nie zmyślał równie dokładnych dat u Wilhelma i Roberta? Nie wątpię na chwilę, że Długosz w spisie, którego używał, znalazł tę datę, a mógł ją znaleźć, według niektórych źródeł bowiem umiera Hatto w Listopadzie lub Grudniu.¹⁾

Tak Długosz, jak autor naszego katalogu zatem zdaniem mojem zaczerpnęli wiadomości swe o trzech pierwszych arcybiskupach z dawnego spisu arcybiskupów gnieźnieńskich, a w naszym katalogu zachował się prawie w zupełności tekst tego dawnego spisu, co u Długosza o tych trzech arcybiskupach (z wyjątkiem owej dokładniejszej daty śmierci Hattona, której w egzemplarzu przez naszego autora użytym pewnie nie było) więcej czytamy, jest jego dodatkiem.

Ale — zarzuci mi może kto — wszakżeż tak u Długosza jak i w tym katalogu wymieniony jest św. Wojciech jako arcybiskup gnieźnieński, chociaż nie był ani nim ani mogunckim. Sądzę, że zarzut taki nie mógłby mieć znaczenia. Stosunek

¹⁾ Owe daty naszych roczników i katalogów arc. gnieźn. nie zgadzają się zresztą ściśle z rzeczywistością. Weidenbach w kalendarzu swym tak daty te podaje: Wilhelm umiera 968 roku 2. Marca, Hatto następuje 968 w Kwietniu, umiera 970, według innych 969 w Listopadzie lub w Grudniu, Robert 970 Luty do 975 r. 13. Stycznia. Te drobne różnice nie odgrywają jednak zdaniem mojem żadnej roli przy całej tej sprawie.

św. Wojciecha i brata jego do Polski i jej hierarchii wcale jeszcze nie jest wyjaśniony. Wszakże Gaudenty pisze się już 2. Grudnia 999 r. «archiepiscopus S. Adalberti», niektóre dawne roczniki nasze pod tym rokiem podają jego ordynację, a mimo to zdaje się nie ulegać wątpliwości, że dopiero w r. 1000 ustanowiono arcybiskupstwo gnieźnieńskie. Zresztą i tutaj duchowieństwu polskiemu a zwłaszcza gnieźnieńskiemu już od zamierzchłych czasów zależeć musiało na tem, aby ze świętego swego patrona zrobić także swego arcypasterza, nic więc dziwnego, że go już od dawien dawna wprowadziło do spisu swych arcybiskupów. Ponieważ zaś ordynacja Gaudentego na arcybiskupa odbyła się według tych źródeł w roku 999, trzeba było w tych spisach, aby nie przerywać szeregu, przedłużyć życie św. Wojciecha do r. 999, zatrzymując tylko bez zmiany dzień męczeństwa. Tak samo też i rządy Roberta, który w rzeczywistości umarł już 975 r., trzeba było przedłużyć aż do mniej więcej tego czasu, w którym św. Wojciech przybył do Polski. Tak więc utworzyło się w owym dawnym, zaginionym spisie arcybiskupów gnieźnieńskich to opowiadanie, które znajdujemy w naszym katalogu. Że zresztą autor naszego katalogu miał tu przed sobą text bardzo dawny, którego nie umiał nawet dobrze odczytać, na to widzimy dowód w niektórych błędach, które przepisując go popełnił, a mianowicie, że zamiast Panoniorum napisał Pomeranorum, a zamiast semen verbi dei napisał semendi. Wreszcie i owa starożytna forma Iesse za węgierskiego księcia, później Geyzą zwanego, świadczyć pewno może o dawności textu, który tutaj miał nasz autor przed sobą. Za ścisłością, z jaką się autor nasz trzymał tutaj textu swego świadczy i to, że u Gaudentego napisał: sedit annis a nie dopisał liczby i tak samo roku śmierci, bo ich w spisie swym nie znalazł, a miał nadzieję, że może mu się uda zkądiną daty te uzupełnić. Bossuty w tym pierwotnym katalogu naszego autora nie było, u Piotra znalazł tylko dzień bez roku, bo datę tę wpisano do katalogu pewno z jakiego kalendarza lub nekrologu.

Używany atoli przez naszego autora dawny spis był tylko fragmentaryczny, urywał się na arcybiskupie Jakóbie ze Żnina. Dalszy fragment zaś zaczynał się dopiero od Henryka Kietlicza. Autor nasz nie spostrzegł, że zachodzi tutaj znaczna luka i przeskoczył od Jakóba do Henryka, nadając ostatniemu bezpośredni porządkowy numer po Jakóbie. Błąd ten da się z łatwością wytłómaczyć jeśli zważymy, że już u czterech poprzednich arcybiskupów nie znalazł nasz autor w źródle swym oznaczenia czasu, w którym arcybiskupie rządy sprawowali, mógł więc przypuszczać, że te rządy ich przeciągnęły się aż do końca XII wieku. I z tego więc widzimy także, że ów dawny spis arcybiskupów przez autora naszego używany zawierał tylko wiadomości bardzo szczupłe, przeważnie tylko imię a nie zawsze rok konsekracji i śmierci albo jeden z dwojga, tu i owdzie zaś tylko jaką dodaną jeszcze wiado-

mość. Przekonywa_ł nas to zatem, jak znacznie Długosz wiadomości te wzbogacił, częścią z innych źródeł, jako to: przywileji, nagrobków, roczników, częścią też z własnej fantazyi. Dalszy fragment owego dawnego spisu, zaczynający się od arcybiskupa Henryka Kietlicza, nie zawierał arcybiskupa Filipa, który według katalogu Długosza miał w r. 1272 nastąpić po Januszu, lecz stolica apostolska wyboru jego nie uznała.

O następującym po nim arcybiskupie Marcinie Polaku znalazł autor nasz w dawnym spisie tylko krótką zapiskę bez podania roku ordynacyi, z podaniem atoli roku śmierci. Ponieważ zaś o poprzednim arcybiskupie Januszu wyczytał, że umarł r. 1272, a o Marcinie, że umarł r. 1279, dodał Marcinowi ze swej strony rok ordynacyi 1272 i oznaczył rządy jego na lat 7, w czem grubo zbłądził. Tak samo pewnie i dodatek: *et in ecclesia Gnesnensi sepultus* będzie jego własnym utworem.

Sądzę, że i wymienionego u Długosza po Jakobie Świnie arcybiskupa Borysława dawny ów spis nie zawierał, a skutkiem tego i w naszym katalogu go niema, w czem nic dziwnego, bo według długoszewego opowiadania arcybiskup ten rządów wcale nie objął.

Z następującym potem arcybiskupem Janisławem nie umiał sobie dać rady nasz autor. W źródle swoim znalazł tutaj jakąś zagadkę do rozwiązania, którą oznaczył sam, dopisując do niewypełnionego roku: *vide fol. XVII*. Z tego dopisku wnoszę, że katalog nasz jest oryginalnym skryptem autora naszego (za czem zresztą i inne jeszcze względy przemawiają, o których później), jako i że dopisek ten wskazuje właśnie na używany przez autora ów dawny spis arcybiskupów gnieźnieńskich. Pobałamucił zaś sprawę autor nasz w tem miejscu nie mało, zapisując jako datę śmierci Janisława datę śmierci arcybiskupa Jana Suchegowilka, z czego wynikły także nie mniejsze bałamuctwa w biografii arcybiskupa Jarosława. Biografie następujących teraz arcybiskupów uzupełniał już nasz autor z różnych źródeł, i tak do Jarosława używał kronikę Jana z Czarnkowa. Uzupełnienia te wiodły mu się nieraz wcale nieszczęśliwie, i wprowadziły do spisu, który chciał wzbogacić, nieźłą bałamutną datę. To jednak znów jest charakterystycznym, że Jana Kropidły, owego burzliwego i do rządów nie przypuszczonego arcybiskupa, w dawnym swym spisie nie znalazł, a skutkiem tego bezpośrednio po Bodzęcie przeszedł do Dobrogosta. W dawnym tym katalogu co do Dobrogosta znalazł zapisany tylko rok śmierci, miejsce pochodzenia dodał mu nie wiadomo z jakiego źródła, w każdym razie bałamutnego. Na następnym arcybiskupie Mikołaju Kurowskim kończył się zdaniem mojem ów wspólnie przez naszego autora i Długosza używany spis arcybiskupów. Biografie arcybiskupów, od Mikołaja Trąby począwszy, już bardzo znacznie różnią się pomiędzy sobą. Sądzę, że Długosz i nasz autor innych tu używali źródeł. Co do Trąby, Jastrzębca, Wincentego Kota używał nasz autor albo osobnej kontynuacyi,

owego dawnego spisu, nieznaney Długoszowi, albo też ułożył biografie tych trzech arcybiskupów, używając do tego różnych źródeł, jako to: kalendarza krakowskiego, rocznika miechowskiego i innych bliżej mi nieznaneych, niektórych bowiem tutaj podanych dat nie mogłem nigdzie odszukać, tak n. p. szczegółu, że przy konsekracyi Wincentego Kota obecnych było prócz Zbigniewa jeszcze czterech biskupów, wyliczonych tutaj po imieniu.

Pisząc biografję Jastrzębca, używał niezawodnie także katalogu biskupów krakowskich, którego odpis znajduje się w rękopisie Zakładu narod. im. Ossolińskich (nr. 619), a kończy się na kardynale Zbigniewie Oleśnickim. W biografii Jastrzębca bowiem naszego katalogu powtarzają się dosłownie te same ustępy, które znajdujemy w owym katalogu krakowskich biskupów, także przeddługoszowym. Aby udowodnić to twierdzenie nasze, zestawimy tutaj wzmiankowane ustępy:

Nasz katalog:

Hic primum fuit Poznaniensis episcopus, deinde translatus fuit in Cracoviensem, domino Petro Wisch excluso. De ecclesia autem Cracoviensi fuit translatus in Gneznensem anno domini M^o CCCCXXIII post obitum Nicolai Tramba seditque in ea annis XIII et mortuus est anno domini M^o CCCCXXXVI in villa Mnychowicze die solis secunda mensis Septembris Hic genere nobilis de domo Iastrzambecz, babatum deferens, Hic in sepulcro optimo de ere facto in ecclesia Gnesnensi ante capitulare sepultus.

Kat. bisk. krak. (ręk. nr. 615, karta 28).

Hic primum fuit episcopus Poznaniensis, deinde translatus fuit in Cracoviensem, domino Petro Wyszch excluso Post mortem Nicolai archiepiscopi Gnesnensis fuit translatus in ecclesiam Gneznensem anno dom. MCCCXXIII, quam rexit annis XIII et mortuus est in villa Mnychowicze anno domini M^o CCCCXXXVI die solis secunda mensis Decembris et in ecclesia Gneznensi ante capitulare in urna erea sepultus. Hic genere nobilis de domo Iastrzambecz, que babatum defert cum cruce.

Różnica zachodzi tylko w miesiącu śmierci, w naszym katalogu podano Septembris, w kat. bisk. krak. zaś Decembris. Sądzę jednak, że ten wyraz Decembris jest tylko myłką przepisywacza zamiast Septembris, które i w innych źródłach znajdujemy.

Trzech ostatnich arcybiskupów wreszcie: Oporowskiego, Sprowskiego i Gruszczyńskiego, jako niewątpliwie współczesnych sobie samemu, opracował nasz autor — sądzą — z pamięci a skutkiem tego co do dwóch pierwszych popełnił liczne błędy, co do trzeciego zaś, którego sam najlepiej mógł zapamiętać, podał cały szereg wcale dokładnych dat, zwłaszcza śmierć jego opisał tak szczegółowo, że podobnego opisu w żadnem znanem nam źródle nie napotkaliśmy.

Takiby był stosunek naszego katal. do katal. Dług.; używali oni obydwaj dawnego katal., który się kończył na Mikołaju Kurowskim, odtąd obydwaj już zupełnie samodzielnie pracując, nasz autor zaś prawdopodobnie miał jeszcze pod ręką kontynuację tego katal., sięgającą aż do Wincentego Kota włącznie. Niewątpliwie i ów dawny katal. używany przez naszego autora i przez Długosza składał się z części pierwotnej i z dalszych prawdopodobnie później dorobionych kontynuacji. Ta pierwotna część sięgała może do arcybiskupa Jakóba ze Żnina, po którym w naszym katalogu następuje owa luka, zajmująca drugą połowę XII. wieku, na której się nasz autor nie poznał. Dawny ten katalog był, jak to już nadmienilem, bardzo suchy, zawierał przeważnie tylko nazwisko arcybiskupa, rok ordynacji i śmierci, często zaś tylko nazwisko i rok śmierci, a nawet nieraz tylko samo nazwisko. Te ustępy, które w naszym katalogu i katalogu Długosza aż do Wincentego Kota są wspólne, prawie zupełnie jednako brzmiące uważam właśnie za text owego dawnego zaginionego katalogu. Porównując w ten sposób dwa te katalogi ze sobą, dałby się zdaniem mojem bez wielkiej trudności zrestytuować ów dawny katalog. Sądzę, że taką restytucję ułatwi wielce wydanie nasze, w którym będziemy się starali oznaczyć te miejsca, które się różnią od Długosza a one właśnie nie znajdowały się prawie bez wyjątku w owym dawnym, zaginionym katalogu.

Trzeba nam się teraz jeszcze zająć kilku pytaniami, choćbyśmy i na nie nie znaleźli dostatecznej odpowiedzi. Najprzód kto był autorem naszego katalogu? że nie Długosz, to już oświadczyłem i — sądzą także — dowiodłem powyżej. Prócz tej negatywnej odpowiedzi, dać możemy jednak drugą twierdzącą. Katalog ten, tak jak go mamy przed sobą, powstał w klasztorze świętokrzyskim, ułożył go w św. Krzyżu jeden z zakonników w czwartej ćwierci wieku XV. Domysł ten opieram na takich danych:

Opisując bardzo dokładnie śmierć i pogrzeb arcybiskupa Gruszczyńskiego, tak dokładnie, jak to tylko uczynić może naoczny świadek lub ktoś co słuchał opowiadania z ust naocznego świadka, dodaje nasz autor, że trumnę zmarłego poprzedzał rektor uniwersytetu, biskupi: krakowski, wrocławski, Michał opat świętokrzyski, i liczny kler. To wymienienie opata świętokrzyskiego wskazuje zdaniem mojem na pochodzenie katalogu. Albo mu towarzyszył nasz autor, albo też za powrotem opata słyszał z ust jego opowiadanie o śmierci i pogrzebie arcybiskupa, i niebawem je spisał. Dlatego też nie powiada, że arcybiskupa pochowano w Gnieźnie, lecz mówi w czasie teraźniejszym: domum ad ecclesiam Gneznensem sepeliendus continue vehitur. Wśród liczного innego duchowieństwa obecnego na pogrzebie — a pomiędzy nim był niezawodnie nie jeden inny opat, przedewszystkiem tyniecki, u którego mieszkał i umarł Gruszczyński — nie wymienił nasz autor żadnego prócz święto-

krzyskiego opata, właśnie dlatego, że sam należał do tego klasztoru, i od niego opowiadanie to słyszał lub jemu wtedy towarzyszył. Dalej przemawia za naszym domysłem także ta okoliczność, że księga, w której się katal. nasz znajduje, była właśnie w tym czasie w posiadaniu klasztoru świętokrzyskiego, jak wyraźnie w niej zapisano. Od Macieja z Pełczyna przeszła ona do klasztoru tego, w jakim czasie nie wiadomo, w r. 1475 zaś zamieniono ją za inną i wydano z klasztoru. Kim był ten Maciej z Pełczyna i kiedy żył, tego nie wiemy, bo zapiski na ostatniej stronie kodeksu tego umieszczone, które Bielowski uważał za biografię tego Macieja z Pełczyna i według nich ułożył życiorys jego przy opisie kodeksu, według wszelkiego prawdopodobieństwa nie odnoszą się do niego, przynajmniej nie ma w nich ani jednego szczegółu, któryby wskazywał, że tu mowa o Macieju. Prędzejbym sądził, że zapiski te zawierają właśnie biografię autora naszego katalogu, a w takim razie pochodziłby on z Pyzdr i złożył śluby zakonne w klasztorze świętokrzyskim w r. 1454 za opata Michała z Kleparza. Przemawia za tem i ta okoliczność, że ręką, która pisała nasz katalog jest wcale podobna do tej, która pisała te biograficzne zapiski na ostatniej karcie rękopisu.

Wreszcie jeszcze jeden szczegół potwierdzający domysł mój, że katalog nasz powstał w klasztorze na Łysej Górze. W rękopisie tym znajduje się także katalog biskupów krakowskich, według wszelkiego prawdopodobieństwa pisany tą samą ręką co nasz, a i treść tego katalogu wskazuje wyraźnie na pochodzenie świętokrzyskie.

Oczywiście nie wynika z tego, żeby i ów dawny przez autora naszego używany katalog pochodził z tego klasztoru. Miał on go pod ręką, przepisywał, uzupełniał go, ale sam ten katalog mógł powstać i powstał pewno gdzieindziej. Gdzie? na to nie umiem dać odpowiedzi.

Teraz jeszcze drugie pytanie. Jest nasz katalog oryginałem czy kopią? Sądzę, że niewątpliwie oryginałem. Już ów dopisek przy arcybiskupie Janisławie, o którym wyżej mówiłem, vide fol. XVII, wskazuje na to, a jeszcze wyraźniej przekonują nas różne poprawki, których nie mógł robić przepisywacz, lecz tylko autor. Przepisywacz przeskoczy z jednego wiersza na drugi, a spostrzegłszy się, skreślił to co napisał, aby umieścić tu opuszczony wiersz, ale przepisywacz nie napisze zgoła innej daty i nie będzie jej kreślił, aby napisać tę, która mu się wydaje właściwą, lub nie napisze zgoła innej, nie zachodzącej tutaj wcale, nazwy i nie będzie jej potem kreślił, aby umieścić tę, która mu się wydaje poprawną. Takie poprawki może robić tylko autor. Na to, że katalog ten jest autografem naszego autora lub kompilatora, jak go nazwać chcemy, wskazuje także cała zewnętrzna strona tego elaboratu. Autor pisze w dwóch kolumnach, prócz ostatniej strony. Jeden arcybiskup następuje po drugim w dość znacznych ustępach. Jeśli autor o którym z nich n. p.

o Hipolicie, Stefanie, Piotrze wie bardzo mało, zostawia jednak pomiędzy jednym a drugim dość znaczny ustęp, aby wpisać tu jaki inny szczegół, jeśli go gdzie znajdzie. U innych znów wpisuje pierwsze wiersze, zawierające wiadomości wyjęte z owego dawnego katalogu dość wyraźnem, dużem pismem, a następne zawierające nowe szczegóły pisane są tak drobno i gęsto, że dochodzą aż tuż do następnego arcybiskupa, tak że między jednym a drugim nie ma już żadnego przedziału, który zresztą zwykle zachowuje. Powstało to niewątpliwie tym sposobem, że autor nasz już po wypisaniu ze swego źródła, i po napisaniu dalszych części, znalazł nowy szczegół odnoszący się do owego arcybiskupa i starał się bitem pismem wcisnąć go jeszcze w pozostawiony ustęp. Wszystko to dowodzi oczywiście, że mamy tu przed sobą autograf.

Na zakończenie tylko jeszcze kilka słów o metodzie, której się trzymałem przy wydaniu tego katalogu. Poprawne oddanie textu naszego autografu nie nastręczało wielkich trudności, bo błędów w nim nie wiele. Jakie różnice zachodzą pomiędzy naszym katalogiem a katalogiem Długosza, starałem się uwidocznic drukiem, oddając miejsca zgodne albo co do słowa, albo też przynajmniej co do treści z Długoszem drukiem zwykłym, odmienne zaś kursywą. Może mi kto zarzuci, że tym sposobem traktowałem katalog Długosza tak, jakby był drukowany; prawda, przypuszczałem jednak, że katalog ten Długosza powinien się niezadługo druku doczekać, kiedy już czwarty tom historii Długosza puszczono w kurs, a po jej ukończeniu nastąpią pewnie jego katalogi. Mógłem więc przypuszczać, że nim tom ten Monumentów będzie ukończony, ogłosi wydawnictwo dzieł długosзовych katalogi arcybiskupów i biskupów przez niego ułożone. Bliższe porównanie różnic zachodzących pomiędzy naszym textem a długosзовym przeprowadzam w dodanych adnotacyach. Nie sądziłem zaś, żeby można odemnie jako od wydawcy wymagać, abym wszystkie błędne daty i szczegóły naszego katalogu w adnotacyach prostował, wszystkie opuszczone przez niego szczegóły, nie znane mu, a znane nam dzisiaj dodawał, bo w takim razie musiałbym być napisać monografię o arcybiskupach gnieźnieńskich, któraby objętością swą co najmniej dziesięciokrotnie przewyższała podany tutaj text katalogu. Prostowałem więc w adnotacyach tylko te szczegóły podane przez autora, które się z Długoszem nie zgadzają, a są jak najwidoczniej pobałamucone. Wreszcie wykazuję jeszcze w adnotacyach, w których wierszach text nasz zgadza się dosłownie z innemi naszymi kronikami, rocznikami i kalendarzami.

Sądzę, że na podstawie porównania katalogu naszego z katalogiem Długosza restytucya textu owego dawnego, przez obu autorów używanego katalogu nie jest tak bardzo trudna, nie chciałem jej jednak tutaj przeprowadzać, sądząc, że wydawnictwo takie jak te Monumenta powinno tylko podawać w krytycznem opracowaniu mate-

ryły i nie zapuszczać się, oddując text, za daleko w przypuszczenia i domysły, taka restytucya zaś, skoro się ma do dyspozycji tylko jeden rękopis, mogłaby być jednak tylko w znacznej przynajmniej części domysłem i przypuszczeniem.

Tak przygotowany text katalogu tego podaję na następnych stronach.

CATHALOGUS REVERENDISSIMORUM PATRUM DOMINORUM GNEZNIENSIIUM ARCHIEPISCOPORUM.

Wilibalmus¹⁾.

Hic est Vilibalmus primus ecclesie metropolitane Gneznensis archiepiscopus, qui Iohanne VIII²⁾ sedi apostolice presidente in archiepiscopum Gneznensem ordinatus est anno dominice nativitatis noningentesimo sexagesimo sexto, quo tempore Polonia fidem katolicam professa. Sedit annis quatuor et moritur anno domini noningentesimo septuagesimo et in ecclesia Gneznensi sepelitur.

Hatto II.

Secundus ecclesie Gneznensis archiepiscopus Hatto, qui mortuo domino Vilibaldo ordinatur in archiepiscopum Gneznensem anno domini noningentesimo septuagesimo. Sedit annis duobus, moritur anno domini XMLXXI³⁾ et in ecclesia Gneznensi sepelitur.

Robertus III.

Tercius sedi metropolitane Gneznensi mortuo Hattone prefuit Robertus, ordinatus in archiepiscopum Gneznensem anno domini XMLXXI. Sedit annis XXV mortuusque est *et in ecclesia Gneznensi sepultus* anno domini noningentesimo nonagesimo quinto.

Adalbertus.

Iste est Adalbertus vir sanctus et beatissimus, qui fuit primum Pragensis episcopus, deinde maliciam gentis Bohemice in variis sceleribus nutriri et ascendere con-

¹⁾ „Wilibalmus.“ Tak czytamy w katalogu naszym. W rękopiśmiennym katalogu Długosza (ręk. Zakł. Ossol. nr. 619) już zmieniono nazwę tę na *Vilibalinus*, widocznie skutkiem fałszywego odczytania litery *m*. U Damalewicza zaś czytamy *Vilibaldus sive Vilibalinus*, tak samo u Bużeńskiego *Viliballin* czyli *Vilibaldus*. Poprawnie jedynie wymienione jest imię to w roczniku kapit. krak. *Willihalmus* (Mon. Pol. Hist. II. 792.)

²⁾ W katalogu Długosza czytamy: *per Stephanum septimum*. Ani jeden ani drugi atoli nie był papieżem w r. 966, lecz Jan XIII. Sądzę, że u naszego autora jest to tylko błąd w odczytaniu. ³⁾ Katalog Długosza ma tutaj jeszcze podany dzień *quarta Decembris*.

siderans, ultroneum sibi eligens exilium, primum Romam venit, ex post ordinem ingressus vitam monasticam duxit. Impetrata licencia a summo pontifice egressus monasterium in Panoniam descendit, ubi Hungarie ducem Geissam sive Iesse dictum cum filio eius Stefano et uxore totamque terram Pomeranorum^{a)} ad fidem Cristi convertit. Abinde Poloniam veniens Polonos adhuc in fide teneros confortavit, in archiepiscopumque Gnesnensem anno domini noningentesimo nonagesimo sexto preficitur seditque in sede eadem annis tribus tantummodo, quantum noverat sufficere pro fidei sancte solidatione. Et tandem in Prussiam transiens semendi^{b)}, illic ingeneravit multosque populos adhuc ydolatrie deditos ad fidem Cristianam convertens, anno domini noningentesimo nonagesimo nono martirium pro fide Cristi alacriter recepit. Cuius corpus invictissimus rex Polonie Boleslaus, qui eundem sanctum venientem in Poloniam benigne susceperat, a Prutenis barbaris magno auri pondere appensum accipiens in Gnezna collocavit, ubi usque in hanc diem non sine regni Polonie amplissimo decore requiescit. Nomen patris eius Slawnyk, matris vero Strzeslawa fuit, passusque IX. kalendis May.

Gaudencius V.

Beato Adalberto in Prussiam pro fide Cristi ire propaganda constituyente, fratrem suum germanum beatum Gaudencium in Gnesnensem prefecit archiepiscopum. Qui anno domini noningentesimo^{c)} nono in archiepiscopum Gnesnensem ordinatus est. Huius tempore *anno domini M^o tertio* quinque fratres heremiticam vitam ducentes scilicet: Benedictus, Matheus, Cristinus, Iohannes, Isaac in Polonia maiori *propter auri massam, quam rex Polonie subvencionis nomine eis obtulerat*, martirio coronantur. Sedit annis,^{d)} mortuusque est et in ecclesia Gnesnensi sepultus anno dni M^o.

Ipolitus VI.

Moritur anno domini M^o vicesimo septimo.

Stephanus septimus¹⁾

Petrus VIII.

Moritur decima nona Augusti.²⁾

a) Recte «Panoniorum.» b) Recte «semen verbi dei.» c) Tutaj widocznie opuszczone *nonagesimo*. d) Tak tu, jak i przy śmierci rok opuszczony.

¹⁾ W katalogu Długosza po Hipolicie następuje Boszuta, herbu Szreniawa. ²⁾ Długosz w katalogu swym ten sam dzień podaje, rok zaś 1092. Wiadomość ta naszego katalogu, zawierająca tylko dzień, wskazuje na pochodzenie swoje z jakiego nekrologu lub kalendarza. W kalendarzu krakowskim (Mon. Pol. II. 928) czytamy wiadomość tę zapisaną wyrazami: *Petrus archiepiscopus obiit* (do czego późniejsza ręka dodała: *Gneznensis*) pod dniem *XIII. Kal. Septembr.*, co by przypadało na dzień 20., a nie na 19. Sierpnia.

Martinus nonus.

Iste est Martinus ecclesie Gneznensis archiepiscopus, qui a Pomeranis ex eo, quod eos ab errore ydolatrie revocabat et decimas ac primicias sibi dari precipiebat, in oratorio Spicimiriensi obsessus fuit, eiusque archidiaconus sub titulo et nomine archiepiscopi captus est. Tandem propter ulcionem grandem divinam, que ob id in Pomeranos desevierat, cum magnis muneribus remissus, libertati pristine restitutus est. Ordinatus autem est in archiepiscopatum Gnesnensem anno domini M.^o)

Iacobus decimus.

Hic est Iacobus Gnesnensis sedis archiepiscopus, natalibus opidi Sneya progenitus, qui indutus infula et pontificalibus in civitate Poznaniensi Wladislaum ducem Polonie pro eo, quod fratres suos germanos nitebatur cum auxilio Ruthenorum de Polonia eliminare, publice ipso duce presente et audiente excommunicabat.

Henricus XI.¹⁾

Moritur anno domini M^oducentesimo decimo nono et in ecclesia Gneznensi sepelitur.

Vincencius XIII (sic).

Anno domini M^o ducentesimo vicesimo ordinatur in archiepiscopum Gneznensem. Sedit annis tredecim et mortuus est anno domini M^o ducentesimo tricesimo tercio, et in ecclesia Gneznensi sepultus.

Fulko XIII.

Anno domini M^oCCXXXVIII ordinatur in archiepiscopum Gneznensem. Sedit annis XXVIII et mortuus est atque sepultus in ecclesia Gneznensi anno domini M^oCC quinquagesimo octavo, quinta die Aprilis. Huius tempore beatissimus Stanislaus Cracoviensis episcopus per Innocencium papam quartum canonizatus est in Asisio et per eundem dominum Fulconem, assistantibus sibi pluribus episcopis provincie sue Gneznensis et Opizone apostolice sedis legato, de tumulo levatur.

Ianussius XIII.

Anno domini M^oCC sexagesimo ordinatur in archiepiscopum Gneznensem, seditque annis duodecim et mortuus est anno domini M^oCCLXXII in ecclesiaque Gneznensi sepultus.

a) Znów jak poprzednio rok opuszczony.

¹⁾ Po Jakóbie następują u Długosza: Iohannes alias Ianislaus, Petrus Szreniawa, Sdzislaus de domo Kozlie rogi, a potem dopiero Henricus Kiethlicz.

Martinus XV.¹⁾

Iste fuit frater de ordine predicatorum, ordinatus in archiepiscopum Gneznensem anno domini M^oCCLXXII per Nicolaum papam tercium ²⁾ *sedit annis septem et mortuus est annò domini M^oCCLXXIX et in ecclesia Gnesnensi sepultus.* ³⁾

Wlostiborius XVI.

Anno domini M^oCCLXXIX mortuo Martino electus fuit in archiepiscopum Gneznensem, sed eius electio cassatur.

Iacobus^{a)} Swynka XVII.

Iste fuit nobilis de domo Swynki *electus* in archiepiscopum Gneznensem *sabbato*, ⁴⁾ in vigilia sancti Thome apostoli in presbiterum et sequenti die dominico in archiepiscopum Gneznensem in Calysch in domo fratrum minorum consecratur auno domino M^oCC octuagesimo tercio. In cuius consecracione *quinque* ⁵⁾ fuerunt episcopi. *Sedit annis XXXI, moritur anno domini M^oCCCXIII,* ⁶⁾ die quarta Marcii.

a) Na boku ręka wskazująca na to imię.

¹⁾ Po Januszu następuje u Dług. najprzód Filip, którego wybór w r. 1278 w Rzymie skasowano, a potem dopiero nastąpił Marcin. ²⁾ Bezzasadność daty w naszym kat. wynika już z tego, że w r. 1272 nie był Mikołaj III. papieżem, był nim zaś w r. 1278, kiedy, jak pisze Długosz w swym katalogu, odbyła się konsekracya Marcina. ³⁾ Według kat. Długosza umarł pod Bononią i tam go u Dominikanów pochowano. ⁴⁾ Kładę po *sabbato* przecinek. Wyrazu tego bowiem nie można złączyć z następnem: *in vigilia sancti Thome*; dzień św. Tomasza (21. Grudnia) przypadał w r. 1283 na Wtorek, wigilia jego zatem na Poniedziałek, a nie na Sobotę; *sequens dies dominicus* zatem przypadał na 26. Grudnia. Wiadomość tę bardzo podobnie czytamy w roczniku Traski (Mon. Pol. II. 849) i tutaj atoli text jest bardzo pobałamucony, tak że wybrnąć z niego trudno. Czytamy tam bowiem: „Eodem anno (1283) in vigilia vigilie Thome apostoli, *dominico die*, dominus Iacobus dictus Swinka, in Kalis in domo fratrum sacerdos *in sabbato*. et dominico die in archiepiscopum Gneznensis ecclesie consecratur.“ Owe pierwsze *dominico die* jakże pogodzić z następnem *in sabbato*. ⁵⁾ W Długosza katalogu czytamy tylko o czterech biskupach. W roczniku Traski zaś także: „In eadem autem consecratione *quinque* episcopi fuerunt“. Ta zgodność mogłaby nas naprowadzić na domysł, że autor naszego katal. korzystał tu z rocznika Traski, ale w takim razie trudnoby sobie wytłómaczyć, dlaczego by był opuścił następującą tuż za tem w roczniku Traski wiadomość (nie znajdującą się także u Długosza) o bytności ks. Przemysława na tej konsekracyi i o ofiarowanym przez niego nowemu arcybiskupowi pierścieniu. ⁶⁾ Daty te w kat. Długosza, przynajmniej w rękopisie Zakładu Ossolińskich, strasznie pobałamucone, na co już Zeissberg (Poln. Geschichtsch. str. 279) zwrócił uwagę.

I a n i s l a u s XVIII. ¹⁾Anno domini²⁾

Iste Wladislaum vocatum Loktek, anno domini M^oCCC^o vicesimo, XIII Kl. Februarii³⁾ in ecclesia catedrali Cracoviensi in regem Polonie coronavit. Moritur autem anno domini M^oCCC^oLXXXII^o, V die Aprilis.³⁾

I a r o s l a u s XIX.

Anno domini MCC^oLXXXII mortuo Ianislao in archiepiscopum Gneznensem ordinatur. Sedit annis *quadraginta quatuor* fuitque genere nobilis, ortus de terra Sandomiriensi de villa Skothnyki et de domo Bogoria. Hic ecclesiam Gneznensem in muris, in calicibus, in ornatibus plurimum instauravit. Hic ecclesiam collegiatam in Curzelow a primis muro extruxit fundamentis; hic castrum Opatow et plura alia castra et predia atque civitates ecclesie sue Gneznensis ex muro construxit. Et castra Lowicz, Vnyeyow, Camyen muris texuit fortissimis. In Vnyeyow, Opatow et in Calisch, in Lancicia vero,⁴⁾ in Cracovia, Velun et Calisch et Gnezne curias et domos disposuit. Idem Snyeynam et Camyen opida primus fundavit. *Postquam autem in eodem archiepiscopatu non ad naturam solum, verum eciam ad sacietatem vixisset*, cessit archiepiscopatu (sic⁵⁾ et monasterium in Landa ingressus est, ibique vixit annis duobus tantummodo, et *mortuus est Zneyne, sepultus die XVII. Septembris anno*

a) Tutaj zrobiony znak, a na dole ten sam znak z dopiskiem tą samą ręką: *vid. fol. XVII.*

¹⁾ Tego Janisława poprzedza w katalogu Długosza *Borzislaus*. ²⁾ To jest 20. Stycznia. ³⁾ Nie potrzeba dowodzić, że data ta jest zgoła fałszywą, wynika to już z biografii następnego arcybiskupa, tutaj podanej, który według tego katalogu umarł r. 1376, nie mógł więc poprzednik jego umrzeć r. 1382. W katalogu Długosza data śmierci Janisława oznaczona jest: *A. D. M^oCCC^oXLI^o tercio Kal. Novembris t. j. 30. Października*. W kalendarzu władysławskim (Mon. Pol. II, 944) podano ją: *die sancte Barbare 4. Grudnia 1341.* — Ponieważ zaś w biografii następcy jego powiedziano, że arcybiskup Jarosław, właśnie ten następca, umarł 1376 r., a zasiadał na stolicy arcybiskupiej 44 lata, wynika z tego, że tutaj zamiast: MCCCLXXXII stać powinno: MCCCXXXII, co jednak także jest błędne. I dzień tutaj podany jest fałszywy. W ogóle, zdaje się, dostała się data ta tutaj tylko przez nieuwagę pisarza. Jest to bowiem data śmierci arcybiskupa Janusza, Suchywilk zwanego, a pisarz przeniósł ją tu na arcybiskupa podobne imię mającego. ⁴⁾ Wyraz ten *•vero•* nie ma tu żadnej podstawy, widocznie w zdaniu poprzednim coś wypadło, do czego się to *•vero•* odnosi. Co zaś wypadło, o tem przekonamy się niebawem, jeśli miejsce to porównamy z ustępem kroniki Janka z Czarnkowa, który brzmi prawie dosłownie tak samo. Czytamy w niej (Mon. Pol. II. 673): „Item in Unyeow, in Curzelow, in Opatow et in Kalis *sanctae Mariae ecclesias*, in Lancicia vero, in Cracovia, in Wyelun, in Kalis et in Gnezna curias atque domos construxit“. Wypadło więc po wyrazie *Calisch* w katalogu naszym: *sanctae Mariae ecclesias*.

domini M^oCCC^o septuagesimo sexto ¹⁾ in ecclesia Gneznensi in capella antiqui thezauri, ipso ²⁾ videlicet Beati Matei Apostoli et Ewangelyste per eum fundata et dotata. Hic in districtu Lovicensi recepto archiepiscopatu solum unam marcam grossorum in omnibus proventibus reperit, in quo exposit octingentas marcas census auxit preter soluciones frumentales.³⁾

I o h a n n e s XX.

Iste nobilis de terra Sandomiriensi de domo Grzimała et de domo Strzelcze prope Paczanow circa fluvium Schodna,⁴⁾ dictus est Schuchiwilk fuitque germanus ex sorore nepos domini Iaroslai immediati sui predecesorris. Obiit autem anno domini M^oCCCLXXXV^a) in vigilia Pasce quarta die mensis Aprilis Zneyne. ⁵⁾

a) Po tej liczbie napisane było ale przekreślone: prima die mensis Decembris.

¹⁾ W katalogu Długosza powiedziano, że Jarosław umarł 16. Września 1377 r. w Kaliszu, i że go pochowano 20. Września 1377 r. w Gnieźnie. Rok jest niewątpliwie fałszywy. Tę samą datę co nasz katalog, ma także kronika Janka z Czarnekowa, (Mon. Pol. II. 672), z tą tylko różnicą, że w katalogu pogrzebano Jarosława 17. Września 1376 r., u Janka zaś umarł on dnia i roku tego i to nie w Żninie, co jest niewątpliwie błędem, lecz w Kaliszu. Kalendarz krakowski zaś ma znów inną datę śmierci. Czytamy tam bowiem (Mon. Pol. II. 932) *XIII Kal. Octobr.* (to jest 19. Września) *obiit venerabilis pater dnus Juroslaus, quondam Gneznensis archiepisc., benefactor vicariorum.* ²⁾ *• ipso •* scil. die. I ta wiadomość, nie znajdującą się w kat. Długosza, znajduje się prawie w tych samych wyrazach w kronice Janka z Czarnekowa (Mon. Pol. II, 673). Czytamy tu: „Sepultus est autem in ecclesia Gneznensi, in capella sua per ipsum dotata et fundata, ipsa die beati Matthaei apostoli et evangelistae.“ Tylko oznaczenia *antiqui thezauri* nigdzie znaleźć nie mogliśmy. ³⁾ Cały ten ostatni ustęp od *Hic* do *frumentales* znajduje się także w bardzo podobnem brzmieniu w katalogu Długosza. Prawie zaś dosłownie tak samo czytamy go w kronice Czarnekowskiego (Mon. Pol. II, 673). Janko pisze tutaj: „Hic in districtu Lovicensi solum marcam grossorum in omnibus redditibus reperit, quum in archiepiscopum fuit sublimatus; in quo districtu villas populosas et multas locavit, augens censum in eisdem ad octingentas marcas grossorum praeter censum frumentorum“. Nie może — sądzymy — ulegać wątpliwości, że tak Długosz, jak autor naszego katalogu czerpali tu z Janka, jak w ogóle biografia arcybiskupa Jarosława w naszym katalogu jest prawie tylko parafrazą Czarnekowskiego. ⁴⁾ W katalogu Długosza znajdujemy jeszcze drugą wersję o pochodzeniu tego arcybiskupa, mianowicie jakoby pochodził *ex villa Soluchow prope Culisch.* ⁵⁾ W kat. Długosza mamy datę prawdziwą: 5. Marca 1382. Ta zaś jest z gruntu pobałamucona; w r. 1385 Wielkanoc przypadła na 2. Kwietnia, wilia więc na pierwszego.

Bodzatha XXI.

Nobilis genere fuit de domo Scheligy, ortus de terra Sandomiriensi, de villa Scheligy prope Cunow, anno domini M^oCCCLXXXV ¹⁾ electus, per Urbanum papam VI. sacram recepit.

Rex Lodowicus rex Polonie et Hungarie die ²⁾ mensis Septembris obiit anno domini M^oCCCLXXXII.

Dobrogostius XXII ³⁾.

Hic genere nobilis de domo Nalancz de villa Lyanszowicze de terra Sandomiriensi. ⁴⁾ Mortuus est autem anno domini M^oCCCC^o secundo in villa sue ecclesie Chelm prope Vnyeyow.

Nicolaus Curowsky XXIII.

Hic genere nobilis de villa Curow, Bochnam prope^{a)} de terra Cracoviensi^{b)} de domo Srzenyawa. Ordinatur in archiepiscopum Gneznensem anno domini M^oCCCC secundo. Hic tempore magni conflictus habiti cum Prutenis anno domini M^oCCCC decimo relictus fuit in regno Polonie gubernator. Sedit annis novem, mortuus est anno domini M^oCCCCXI in Ropczicze, eundo ad convencionem in Glynany in Russiam.

Nicolaus XXIII.

Ortus de terra Sandomiriensi de opido Paczonow, nobilis de domo Tramby anno domini M^oCCCCXII, anno vero domini M^oCCCCXXII mortuus fuit in convencione habita inter prelatos et barones regnorum Polonie et Hungarie in terra Szczepusiensi in villa Lubcza, quinta die mensis Decembris. Hic existens regni Polonie vicecancellarius^{c)} et archiepiscopus Haliciensis sive Leopoliensis in Gneznensem archiepiscopum promotus est. Seditque annis decem. Hic in Constanciensi concilio regnum et famam Polonie nimia sua liberalitate et virtutibus, quibus pollebat ultra multos, decoravit et in Parisiis notabile prandium pro tota universitate fecit. Hic ecclesie sue Gneznensi in concilio Constanciensi hoc privilegium obtinuit, ut de cetero Gneznensis pontifex primatem se et sacre ecclesie Gneznensis archiepiscopum intitulet; hic eciam ecclesiam collegiatam Rudensem in Velun transtulit, melius ei illic habitaculum constituens, quoniam structum erat in arenis desertis et aridis^{b)}.

a) Po tym wyrazie stało pierwotnie coś innego, co wykreślono tak, że odczytać tego nie można. b) «Craceviensi» pierwotnie było «Lublinensi», co atoli sam pisarz przekreślił, pisząc nad tem «Cracoviensi». c) Na boku tutaj zrobiony znak. i napisano tą samą, zdaje się, ręką: *de titulo*.

¹⁾ W katalogu Długosza: *nona Junii pontificatus papae Urbani VI anno quinto*, t. j. 9. Czerwea 1382 roku ²⁾ *die* opuszczono XIV. ³⁾ Po Bodzęcie w katalogu Długosza Jan Kropidło, a po tem dopiero Dobrogost. ⁴⁾ Według katalogu Długosza: *de villa Nowidwor in Masovia*. ⁵⁾ Cała ta biografia Trąby znacznie się różni od kat. Długosza. Śmierć Trąby podaje Długosz: *die Jouis quarta Decembris 1422*. Tymczasem w r. 1422 dzień 4. Grudnia przypadał na Piątek a nie na

Albertus XXV.

Hic primum fuit Poznaniensis episcopus, deinde translatus fuit in Cracoviensem domino Petro Wisch excluso. De ecclesia autem Cracoviensi fuit translatus in Gneznensem anno domini M^oCCCCXXXIII post obitum Nicolai Tramba, seditque in ea annis XIII et mortuus est anno dom. M^oCCCCXXXVI in villa Mnychowicze die solis *secunda mensis Septembris*¹⁾ *Eugenio quarto sedi Romane presidente et sacro Basiliensi durante concilio*. Hic genere nobilis *de terra Sandomiriensi* de domo Iastrzambecz, babatum deferens, filius Derslai de Lubnicze, qui proventus sue ecclesie ampliavit et limitibus distinxit. Hic de ecclesia parochiali in Lowicz collegiatam creavit. *certum numerum prelatorum et canonicorum in eadem constituens*. Hic mortuo serenissimo principe domino Wladislao Lithwano, rege Polonie, filium eius primogenitum Wladislaum *cum reverendissimo patre domino Sbigneo episcopo Cracoviensi*²⁾ et in ecclesia Cracoviensi die dominico sancti Iacobi anno domini M^oCCCCXXX quarto coronavit. Hic *in sepulcro optimo de ere facto*³⁾ in ecclesia Gneznensi ante capitulare sepultus feliciter requiescit.

Vincencius XXVI.

Anno domini M^oCCCCXXXVII per inspirationem concorditer electus, existens regni Polonie vicecancellarius, custos Gneznensis et cantor Cracoviensis in archiepiscopum Gnesnensem ordinatus est Gnezne *tercia* Septembris reverendissimo in Cristo patre domino Sbigneo episcopo Cracoviensi ei manum et unctionem imponente. Affuerunt autem consecracioni sue hii patres reverendi: Conradus Wratislaviensis, Stanislaus Poznaniensis, *Conradus Lubucensis et Johannes Naturiensis* episcopi⁴⁾ *et alii multi*

Czwartek. W kal. krak. (Mon. Pol. II, 938) zanotowano śmierć Trąby pod d. 1. Grudnia. Liczbę lat, które Trąba zasiadał na stolicy prymasowskiej, podaje kat. Dług. na lat 12 miesięcy 7, co mimo swej pozornej ścisłości nie zgadza się z poprzednio przez niego podanemi datami objęcia dostojenstwa i śmierci. Tutaj zaś podano lat 10, co się zgadza z datami. Ustępy od: *in concencione* — *in villa Lubcza* i drugi od: *Hic in Constanciensi* — *fecit* prawie dosłownie znajdują się w kalend. krak. (Mon. Pol. II, 938). ¹⁾ Katalog Długosza ma tu fałszywą datę: *die solis prima mensis Septembris*; dzień 1. Września przypadał w roku 1436 na Sobotę. Zgodne z naszym katalogiem oznaczenie tej daty znajduje się w kal. krak. (Mon. Pol. II, 930). ²⁾ O udziale Zbigniewa w koronacji wspomina prawie w tych samych wyrazach roczn. miechowski (Mon. Pol. II, 896).

³⁾ Długosz w katal. powiada tylko: *sub tabula aerea*. ⁴⁾ W kat. Długosza dwóch ostatnich biskupów nie znajdujemy. Zamiast nich mamy tylko jako trzeciego: Stanisława Pawłowskiego biskupa płockiego. Biskupem naturyjskim był wtedy według *Gamsa, Series episcoporum* rzeczywiście Jan. Biskupem lubuskim zaś był według *Wohlbrücka, Gesch. des ehemal. Bissthum's Lebus* (II, 146) od 9. Stycznia 1437 r. do 1439 r. (miał umrzeć po dniu 19. Czerwca) Piotr von Burgsdorf. Następcą jego dopiero był Konrad Kron, poprzednikiem zaś Krzysztof v. Rotenhan, zmarły 22. Wrześn. 1436-

prelati status utriusque. Hic genere nobilis de domo Dolywa et de villa Dambno. super fluvium Wartha prope Pysdri sita. filius Mathie dicti Koth castellani Naklensis. Hic coronavit Kazimirum, ducem magnum Lithwanie, in regem Polonie. filium Wladislai Jagelnonis (sic) anno M^oCCCCXLVII, moritur autem anno M^oCCCCXLIX¹⁾ tempore Nicolai quinti.

Wladislaus XXVII.

Hic existens episcopus Cuyaviensis mortuo Vincencio anno domini M^oCCCC²⁾ quinquagesimo³⁾ translatus est in archiepiscopum Gneznensem. Hic fuit nobilis de Oporow et doctor utriusque facultatis de domo Schrenyawa.³⁾

Iohannes Sprowsky XXVIII.

De terra Sandomiriensi de domo Odrovonsz in archiepiscopum Gneznensem eligitur anno domini M^oCCCCLIII tempore Nicolai quinti. Qui anno domini M^oCCCCLXIII feria quarta ante festum Pasce⁴⁾ in Vuyeyow obiit tempore Pii secundi.

Iohannes Crusvynski⁶⁾ XXIX

successit in archiepiscopatum Gneznensem translatus de episcopatu Cracoviensi per Papam Paulum secundum, anno domini MCCCCLXIII. Qui Iohannes eodem anno feria tertia ante festum Pasce⁵⁾ fuit introductus in ecclesiam Cracoviensem translatus per Pium papam secundum de episcop. Cuyaviensi in episcop. Cracoviensem, sed mortuo Johanne Sprowski archiepiscopo in Gneznensem est translatus. Dominus autem Iohannes Luthek episcopus Cuyaviensis de licencia Pauli secundi pape est translatus

a) Po tej liczbie pierwotnie napisał pisarz: XLIX. co przekreślił jednak sam.

¹⁾ Długosz w kat. ma tu prawdziwą datę: 1448. ²⁾ W kat. Długosza znajdujemy datę prawdziwą i bardzo dokładną: 1449 r. *die Lunae, XVI. mensis Junii.* ³⁾ U Długosza w kat. Sulima. Oporowski rzeczywiście do tego herbu należał. W ogóle zdaje się, jakoby autor o tym arcybiskupie tylko ze słuchu i z pamięci pisał. ⁴⁾ To było 28. Marca 1464 r. Długosz w kat. ma dzień 14. Kwietnia: Damalewicz 21. Kwietnia, a Bużeński 13. Kwietnia. ⁵⁾ „Crusvynski” tak napisano imię to w rękopisie, choć w dalszym ciągu nazywa go autor Gruszczyński. ⁶⁾ Ponieważ w r. 1464 Wielkanoc przypadała na 1. Kwietnia, były to dzień 27. Marca. Przeniesienie Gruszczyńskiego atoli z kujawskiej katedry na krakowską, miało miejsce r. 1463: jeżeli więc przyjmniemy, że pisarz omylił się pisząc „eodem anno” zamiast „anno 1463”, to dzień ten rozwiązcby wypadło na 5. Kwietnia, i to jednak nie zgadza się z wiadomością podaną przez Długosza w katal. biskupów włocławskich, gdzie czytamy o Gruszczyńskim: „ad ecclesiam Cracoviensem anno domini M^oCCCC^o sexagesimo tercio die Lune octava, mensis Iunii per Pium papam secundum Rome tunc agentem translatus est”. Tutaj jednak znów zachodzi ta trudność, że r. 1463 dzień 8. Czerwca nie przypadał na Poniedziałek, lecz na Środę.

in episcopatum Cracoriensem. In episcopatum autem Cuyaviensem successit dominus Jacobus Senenski, episcopus Cracoviensis, nomine sed non possessione, quia non fuit admissus per regem post mortem Strampinsky,¹⁾ vacavitque episcopatus Cracoviensis per medium quartum annum propter dissensionem. Idemque Gruszczyński archiepiscopus anno domini M^oCCCC^oLXXIII^o Cracovie octava mensis Octobris moritur. Nam vocatus per dominum Kazimirum regem ad convencionem in Cracoviam in domo (sic) abbatis Tiniciensis²⁾ se contulit. ibique feria quinta proxima post festum sancti Francisci³⁾ ex conclavi consilii regii in castro Cracoviensi habiti cum reverendissimis patribus Johanne Rzeszowsky Cracoviensi, Jacobo Schenyensky Wladislaviensi episcopis multisque prelatiis ecclesiasticis et secularibus, qui fessi discedentes recreationem suscipere cupientes, cenam et collacionem apud archiepiscopum fecerunt, in leticia et exultatione ad domos et ad hospicia se divertunt, archiepiscopo hora solita in caminata superiori murate domus ad dormiendum collocante, hora octava noctis cognita egritudine cubicularium pro Benedicto cancellario misit sibiue debilitatem nuntiat ac confessorem petit; quo acto, ut quiescat et revalidet, abscedere illos iubet; post aliquot autem horas nondum aurorante Benedictus revenit, eum spiritu anhelatum ac defunctum reperit, mortem publicat, ad pompam sepulture peragendam pannos, cereos et alia decoranda comparat et dominico, tunc sequenti, missarum exequiis in cathedrali Cracoviensi mane peractis omnium ecclesiarum secularium et regularium clerus processionaliter ecclesie cathedralis processionem antecedit, singulis iuxta suum statum ac rectore studii cum omnibus suppositis indutis atque prefatis dominis Cracoviensi et Wladislaviensi episcopis, necnon Michaeli sancte Crucis Montis Calvi abbate, pontificalibus indutis, nominato domino rege cum comitatu suo sequente, archiepiscopo in curru vecto, usque ad ecclesiam sancti Floriani comitatur. et domum ad ecclesiam Gneznensem sepetiendus continue vehitur.

II.

Katalog drugi znajduje się w rękopisie biblioteki Zakładu narod. im. Ossol. we Lwowie (rękopis in folio nr. 297). Rękopis ten pochodzący z połowy w. XVIII. zawiera różne pisma nie jedną pisane ręką, pomiędzy nimi także katalog arcybiskupów gnieźnieńskich na str. 355 — 360, zaczynający się od Vilibalda, a kończący się na Adamie Komorowskim. Wszyscy arcybiskupi opatrzeni w liczby porządkowe od 1 — 62.

¹⁾ Tomasz Strzemiński. ²⁾ Był nim wtedy Maciej Skawinka. Zob. Kod. dypl. kl. Tynieckiego wyd. W. Kętrzyński i Stan. Smolka. ³⁾ To jest d. 7. Października.

W katalogu tym odróżnić musimy kilka części składowych: pierwsza od Vilibalda do Jana Łaskiego czyli nr. 1 — 41. Jest to właśnie, jak to niebawem zobaczymy, ów „starożytnym charakterem pisany“ katalog Bużeńskiego. Tę część pierwszą uzupełniła jakaś w XVI. wieku żyjąca osobistość żywotami Drzewickiego, Krzyckiego, Latańskiego, Gamrata czyli nr. 42 — 45. Że to uzupełnienie pisał człowiek współczesny a nie ten, który redagował całą część pierwszą, wynika z następujących powodów: 1) Bużeńskiego katalog kończył się na Łaskim, 2) cztery ostatnie biografie są o wiele szczegółowiej opisane od poprzednich, 3) autor mówiąc o królowej Barbarze Zapolskiej nazywa ją *diva Barbara t. j. ś. p. Barbara*, z czego wynika, że pisał pod świeżą jeszcze pamięcią tej śmierci, późniejszy pisarz jużby się tak nie wyrażał.

Katalog ten tak uzupełniony, czyli nr. 1 — 45, dostała do rąk nie znana nam bliżej osobistość, żyjąca w pierwszej połowie wieku XVIII., przepisała go z różnymi błędami w tym rękopisie, uzupełniła wypisując z pierwszego lepszego spisu lub dzieła imiona arcybiskupów od Dzierzgowskiego do Potockiego, czyli nr. 45 — 60, a wreszcie dopisała jeszcze nr. 61: Krzysztofa Szembeka. Ostatni ten pisarz, czyli innemi słowy układacz całej tej kompilacji, pisał jeszcze za życia Krzysztofa Szembeka. Ten spis wreszcie dostał się do rąk komuś innemu, żyjącemu za arcybiskupstwa następcy Szembeka Adama Komorowskiego. Ten dopisał Szembekowi datę i miejsce śmierci, i dodał jeszcze numer 62: Adama Komorowskiego. Tak powstał cały ten katalog.

Cała część od nr. 46 do końca nie ma żadnej wartości; jeśli ją tutaj podaję to tylko dla tego, że zajmuje bardzo mało miejsca, a pokazuje jak się ten katalog tworzył. Że katalog ten rzeczywiście z takich się części składa i w ten sposób powstał, nie może — sądzę — ulegać wątpliwości. Już rzut oka na jego układ przekonywa nas o tem.

Cała część pierwsza nr. 1 — 41 jest jednostajnie opracowana: nazwisko, tytuł, kilka słów o czynności i charakterze, długość rządów, rok śmierci. Nr. 42 — 45 są o wiele dokładniejsze i innym sposobem pisane. Nr. 46 — 60 zaś zawierają prawie tylko same nazwiska.

Niewątpliwie owa część pierwsza jest katalogiem, na który się tak często powołuje Bużeński. Przekonamy się o tem niebawem, skoro tylko porównamy cytaty Bużeńskiego wyjęte z jego „starożytnym charakterem pisanego“ katalogu z tekstem naszego katalogu. Ponieważ zaś dzieło Bużeńskiego — jak wiadomo — pierwotnie było napisane po łacinie a wydane przez Mulinowskiego w tłumaczeniu Szyski, biblioteka zakł. nar. im. Ossolińskich zaś posiada łaciński rękopis Bużeńskiego (nr. 616 in quarto), porównamy dla lepszego uwidocznienia podobieństw tekst nasz z oryginal-

nym a nie tłómaczonym tekstem Bużeńskiego. Bużeński w wydaniu Malinowskiego cytuje swój „starożytnym charakterem pisany“ katalog na następujących miejscach: I, 33, 69, 90, 91, 99, 115, 116, 124, 134, 137, 162, 178, 186. II, 4, 13, 81, 95, 137, 151, 163, 204.

Ażebym się przekonać, że katalog, który tutaj wydajemy, jest rzeczywiście tym, który Bużeński na tylu miejscach cytuje, nie potrzebujemy tutaj porównywać wszystkich miejsc, już kilka przykładów przekona nas o tem.

Bużeński rękp. karta 71b.

Ręk. Ossol. nr. 297.

(tłómacz. I, 90.)

str. 356.

Quamvis cathalogus archiepiscoporum
Gnesnensium vetusto scriptus caractere
ex canonico archiepiscopum narret electum.

Vincentius ex canonico in archiepiscoporum electus.

72a (91).

str. 356.

Cathalogus archiepiscoporum, de quo
supra, erga pauperes eius extollit liberalitatem memoratque circa ecclesias complura ab ipso structa dotataque hospitalia.

Vincentius pius in egenos et hospitalia pauperum circa ecclesias construxit.

101a (124).

str. 356.

Cathalogus supra memoratus tradit eum fuisse modestum et contemplativum.

Vir modestus et contemplativus.

130a (162).

str. 357.

Cathalogus, cuius mentio supra, amantem Reipublicae et pauperum memorat protectorem.

Reipublicae et pauperum protector.

160a (186).

str. 357.

Cathalogus, qui mihi ad manum, appiungit illi nimium in suos amorem, circa ecclesiam et clerum appellat negligentem; sedit in cathedra metropolitana novem annis.

Fuit amator suorum et in ecclesiam et clerum negligens, sedit annis novem.

171b (II, 13).

str. 357.

Cathalogus, de quo supra, scribit illum sedisse annis octo et in anno 1404 e vita abiisse.

Sedit annis 8, mortuus A. D. 1404.

229b (II, 95).

str. 358.

Cathalogus celebrat eum cleri ecclesiae defensorem et erga utrumque liberalem.

Ecclesiae defensor clerique fuit, in utroque liberalis.

270a (II, 15A).

str. 358.

Cathalogus hoc illum celebrat elogio: Vir magnae probitatis, verum sanguini-
Vir magnae probitatis. verum sanguinem nem regum praeferens.
praeferens regium.

Na zakończenie tego porównania jeszcze ostatni cytat, jaki z katalogu swego
podaJe Bużeński:

299a (II, 204).

str. 359.

Cathalogus archiepiscoporum vetustus Vir gravis, varii magnique ingenii.
vocat virum gravem, magni sed varii in-
genii.

Sądzę, że już te kilka miejsc dostatecznie dowodzą, że nasz katalog jest tym,
którego używał Bużeński. Różnice zachodzą tylko w dwóch szczegółach. U Bużeń-
skiego w tłumaczeniu I, 115, i tak samo w łacińskim teście czytamy, że według
owego katalogu arcybiskup Pelka rządził metropolitalnym kościołem lat 34, u nas
zaś stoi: „praefuit annis 24.“ Tak samo u Bużeńskiego II, 137 i w łacińskim teście
stoi, że według katalogu Zbigniew rządził lat 14, u nas zaś stoi 13. Te dwie drobne
różnice nie mogą jednak zachwiać naszego dowodu, polegać może tak jedna jak
druga na błędzie pisarskim.

Na tem też, że nasz katalog jest owym przez Bużeńskiego tak sławionym,
polega prawie wyłącznie jego znaczenie. Z tego bowiem widzimy, jakie to dzieło tak
wysoko stawiał historyk arcybiskupstwa gnieźnieńskiego. Ponieważ zaś ten, kto kata-
logu tego nie znał, a czytał tylko o nim u Bużeńskiego, mógłby sądzić, że jest to
jaki dawny cenny zabytek, jaki choć w części przynajmniej przeddługoszowy pier-
wotny katalog, zdecydowałem się wydać go tutaj, aby rozproszyć tego rodzaju domy-
sły i pokazać w całym świetle jego nicość.

Katalog ten, mówimy o jego pierwszej części, jest oczywiście i niewątpliwie
utworem XVI wieku. Czytając i badając go, doznaje się tego wrażenia, jakoby
powstał w ten sposób: Ktoś wypisał z Długosza podany przez niego szereg imion
arcybiskupów gnieźnieńskich, po tem odczytał długoszową historję tychże kościelnych
dygnitarzy i wreszcie z pamięci spisał katalog, który tutaj na następnych stronach
wydajemy. Takie wrażenie odnosimy z następujących powodów: szereg imion jest
zupełnie ten sam co u Długosza, szczegóły o każdym z arcybiskupów podane albo
się zgadzają z małym wyjątkiem z Długoszem, albo też zawierają charakterystyki,
których z pewnością w żadnym dawnym katalogu nie było, albo wreszcie podają
daty tak pobieżne, że tylko tu i owdzie jedna i druga zgadza się z Długo-
szem i to tylko na samym początku katalogu, później zaś jedna za drugą pozba-
wione są wszelkich podstaw i prawdopodobieństwa. Że zresztą tak błędne i pobieżne

mucone daty znajdowały się także w egzemplarzu używanym niegdyś przez Bużeńskiego, nie może ulegać wątpliwości. Bużeński wprowadzie cytuje katalog ten zwykle tak, jakby umyślnie chciał w błąd wprowadzić czytelnika. Najczęściej przytacza z niego charakterystyki, na daty zaś wszystkiego razem trzy razy się powołuje i to tylko w miejscach takich, gdzie te daty nie odgrywają większej roli. Gdzie zaś pomiędzy źródłami zachodzą największe sprzeczności n. p. u Bużeńskiego I, 149 i 152, gdziebyśmy najbardziej wiedzieć chcieli, jaką też datę podaje ten „starożytnym charakterem pisany“ i tak przez Bużeńskiego ceniony katalog, tam zwykle wcale go nie przytacza. Gdyby go zaś i w takich miejscach przytaczał, gdyby w ogóle daty jego przywodził, musiałby każdy, nie mając nawet katalogu tego w ręku, poznać całą jego bałamutność. Bużeński więc niejako rozmyślnie czytelników swych w błąd wprowadza; jakie do tego miał powody, nie umiem sobie wytłómaczyć, boć musiał sam widzieć, jaką bałamutną chronologię ma ten jego katalog, musiał to widzieć, kiedy w dziele swem jako prawdziwe uważa daty zgoła różne od tych, które ten katalog zawiera.

Katalog ten nazwalibyśmy tradycyjnym. Szereg imion jego prawdopodobnie ustalił Długosz. charakterystyki zaś i fakta w nim podane utrzymywały się w tradycji wieku XVI. za takiego, jak go w tym katalogu podał układacz jego, uważano w XVI. wieku każdego z tych dawnych ksiąg kościoła, i na tem polega też jego właściwe nie historyczne, lecz literackie znaczenie. Tradycja ta nie wielce się różniła od tego, co nam Długosz podaje o tych osobistościach, a może, i to prawdopodobnie, on się walcie przyczynił do jej wyrobienia i ustalenia, a stąd wynikają podobieństwa, które w ogóle, choć nie w szczegółach, zachodzą między nim a Długosza opowiadaniem. Rzeczywistych źródłowych badań atoli, takich jakie robił Długosz, nie robił układacz tego katalogu, wynika to już z bałamutnej jego chronologii. O większości arcybiskupów wiedział mniej więcej wiek, w którym zasiadali na stolicy, czasem też w przybliżeniu szereg lat, przez który rządy sprawowali, i według tego dorabiał szczegółowe daty, co go naturalnie aż za często zaprowadziło na bezdroża. Przytem nie spostrzegł, że nieraz sam z sobą zostaje w sprzeczności, że liczby, które sam podaje, często nie zgadzają się nawet pomiędzy sobą, a cóż dopiero ze źródłami.

Wszystko to, cośmy dotąd o katalogu tym mówili, odnosi się oczywiście tylko do tej części, którą i Długosz opracował i nasz powyżej oddrukowany katalog zawiera. Od Sienieńskiego do Jana Łaskiego katalog ten już jest o wiele ściślejszy, bo ten, który go układał po śmierci Jana Łaskiego, o tych czasach, jako o niedawnej przeszłości, mógł mieć i miał o wiele dokładniejsze wiadomości a część druga jego, czyli i biografie arcybiskupów Drzewickiego, Krzyckiego, Latańskiego i Gamrata pisane przez człowieka współczesnego już zupełnie się różnią od części poprzedniej.

Wydając ten katalog, nie chcemy bynajmniej prostować błędnych jego szczegółów a przede wszystkim dat, byłaby to praca i mozolna i bezowocna a wymagająca od nas napisania monografii o arcybiskupach gnieźnieńskich, co nie może być zadaniem wydawcy. Zamierzam podać tylko poprawny text tego katalogu, nie kusząc się wcale o poprawianie dat, lecz ograniczając się na charakterystyce, którą na poprzednich stronach podałem.

Dla uwidocznienia zaś składowych części jego drukujemy tę część jego, którą miał Bużeński pod ręką, to jest od nr. 1 do nr. 41 zwykłym drukiem, następną przez współczesnego napisaną partyą czyli nr. 42 do 45 kursywą; resztę zaś późny dodatek z XVIII. wieku czyli nr. 46 do 62 drobnym drukiem. Tę ostatnią część podajemy tylko dla tego, aby czytelnik mógł widzieć, jak katalog ten w całości wygląda.

Archiepiscopi Ecclesiae Metropolitanae Gnesnensis.

1. Vilibaldus Gallia oriundus, Miecislao monarcha Poloniam moderante, per Ioannem papam XIII. primus archiepiscopus Gnesnensi sedi praefectus, religionem Christi plantavit anno 966, sedit annis 4, obiit anno 970.

2. Hatto Columna Romanus, archiepiscopus Gnesnensis, plantatam Christi religionem Dei virtute rigavit et auxilio. Qua aucta, sedit annis 2, obiit anno 972.

3. Robertus Mantuanus Tawzellus (*sic*) Christi religionis propagator et auctor, Miecislao monarcha^{a)}), probe vivens, sedit annis 24, moritur anno 996.

4. Divus Adalbertus, exul a sede Pragensi, ecclesiae Gnesnensi annis tribus praefuit, religionem Christi noviter plantatam verbo Dei firmavit et postea Pruthenos Christo adoptans, occiditur anno domini 999.

5. Gaudentius, divi Adalberti frater, divina providentia successit, Boleslaum Chrabri in regem Poloniae unxit et corona a Caesare Otthone^{b)} Gnesnam peregrinante coronavit, annis 7 sedit, mortuus anno 1006.

6. Hipolitus Ursinus, Romanus theologus, metropolim Gnesnensem moderans, ecclesias novae plantationis consecravit et parochias distinxit et divina officia, sedit annis 13, obiit anno 1020

7. Bossuta^{c)} Polonus, sede archiepiscopali Deo propitio accepta, idolorum cultum penitus eliminavit^{d)} synodosque celebravit ceremoniis suae religionis divinae laudi accomodandis ecclesiam adornavit, sedit annis 10, obiit anno 1030.

a) Pozostawiona luka w rękopisie, opuszczono może *Poloniam moderante* — b) Ręk. „Otthone”.
c) Ręk. „Boluta”. — d) Ręk. „limavit”.

8. Stephanus nobilis Polonus, archiepiscopus Gnesnensis pius, patiens et exemplo praestans, post spoliata per Bohemos ecclesiam metropolitanam, Casimirum, item Boleslaum, S. Stanislai occisorem, in reges unxit, annis 22 sedit, occubuit a. 1052.

9. Petrus, e praeposito in archiepiscopum electus, pusillanimitate postposita, regem occisorem S. Stanislai censuris interdicti praecelluit (*sic*), praefuit cathedrae annis 24, est mortuus anno 1076. Sedes vero interea biennio vacavit.

10. Martinus Gansis nobilis de armis Zabawa, vir religiosus, canonice electus, reliquam idolatriam e Pomerania exterminavit, sedit annis 26, moritur anno 1104.

11. Iacobus Senensis, doctor decretorum, ex canonico electus in metropolim Gnesnensem, proventus ecclesiae auxit, religiosus et magnanimus, metropolim gubernavit annis 28, mortuus anno 1132.

12. Ioannes Ianyk, ex Vrätislaviensi ecclesia translatus, vir prudens et religionis *) promotor, sedit 17, in clerum beneficus et Andreoviensis monasterii fundator, moritur anno domini 1149.

13. Petrus II, vir magnae auctoritatis, archiepiscopatu annis 22 praefectus b), duces Poloniae discordantes concordat coenobiumque Suleioviense instituit, vita functus est anno domini 1171.

14. Sdzislaus, ex canonico archipraesul, vir modestus et industrius, principum gratiam secutus, bona ecclesiae excoluit libertatemque ecclesiae obtinuit et apparatu praetioso decoravit, sedit annis 16, moritur annq domini 1187.

15. Henricus Kietliez, e genere ducum Silesiae, ordinis minorum, a sede apostolica ecclesiae Gnesnensi in archiepiscopum datum, iura ecclesiae ducum Poloniae c) firmavit et clero coniugia prohibuit, caelibatum instituens, sedit annis 21, mortuus anno domini 1208.

16. Vincentius, ex canonico in archiepiscopum electus, pius in egenos et hospitalia pauperum circa ecclesias construxit, annis 13 sedit et obiit anno 1211.

17. Fulco, canonum doctor, ex archidiacono archipraesul electus, S. Stanislai canonisata ossa solenniter levavit, anulum sigillarem cum parte reliquiarum ecclesiae suae obtinens, praefuit annis 24, moritur anno 1235.

18. Ioannes II., ex decano Gnesuensis archiepiscopus, omnium consensu electus, Romae consecratus, vir modestus et contemplativus, sedit annis 16, vita functus anno post Christum natum 1251.

19. Philippus, ex praeposito formiter d) electus, sed schismate in papatu sex annis confirmari non potuit.

a) Rękopism «religiosus» — b) Rękopism «praesens». — c) Właściwie — sądzę — być powinno: *contra ducum Poloniae arrogantiam*, lub coś podobnego. — d) rkp, «formatus».

20. Martinus, ordinis praedicatorum paenitentiarius minor, Philippi electione cassata, provisione papae sedem accepit Gnesnensem, 7mo anno Bononiae moritur et apud fratres suos sepelitur anno 1278.

21. Vlostiborins, ex diacono per scrutinium electus, sed obstantibus impedimentis non confirmatus, quinque annis sedes vacavit.

22. Iacobus Szvinka^{a)}, provisione papae archiepiscopus. Premislaum regem et eius coniugem et post Venceslaum Bohemiae regem coronavit et unxit, sedit 31 annis, moritur 1297.

23. Borislaus archidiaconus, ex canonico Gnesnensi archiepiscopus Gnesnensis factus, super separatione Culmensis episcopatus a metropoli Avinione animose^{b)} contra cruciferos egit, ibidem biennio exacto moritur anno 1306.

24. Ioannes Ianislaus III, papali provisione existens factus archipraesul, amator^{c)} Reipublicae et pauperum protector, Vladislaum Lokietek et Hedvigim atque regem sequentem cum coniuge coronavit, sedit annis 25, mortuus anno 1341.

25. Iaroslaus Pogonia, doctor canonum, ex canonico archiepiscopus Gnesnensis, bonorum^{d)} ecclesiae auctor, qui et ecclesiam muro adornavit, arces munivit, Ludovicum regem Hungariae in regem Poloniae unxit et coronavit, sedit annis 35, postea nepoti cessit et vixit ad annum usque 1376.

26. Ioannes Suchywilk, doctor iuris, cancellarius regni, in Avinione confirmatus ac consecratus, fuit amator suorum et in ecclesiam et clerum negligens, sedit annis 9, obiit anno domini 1382.

27. Bodzanta, ex canonico archiepiscopus electus et confirmatus, Vladislaum Iagellonem, parentem Casimiri regis et magnum ducem^{e)} Lithvanorum, baptizavit, unxit et coronavit, sedit annis 7, mortuus anno 1389.

28. Ioannes Kropidlo, dux Opaliensis, Poznaniensis, post Vladislaviensis episcopus, per papam licet confirmatus, ad possessionem rege prohibente non admissus, propterea sede vacante metropolitana provisus et hac non adepta ad Camenecensem episcopatum tandem translatus fuit et septennio durante controversia sedes metropolis vacavit.

29. Dobrogostius, e Posnaniensi episcopatu ad Gnesnensem metropolim translatus, a quo Vlnensis et Mednicensis episcopatus providentia papali erecti, sedit annis 8, mortuus anno domini 1404.

30. Nicolaus Kurowski, doctor iuris, ex Vladislaviensi episcopatu in metropolim Gnesnensem translatus, opulentus regis vicarius in regno, dum ederetur magnus conflictus cum cruciferis^{f)}, annis 9 praefuit, obiit vero anno domini 1413.

a) Rękopism „Szrinka”. — b) Ręk. „pro separatione Culmensis episcopatus a metropoli avinione seu animose”. — c) Ręk. nie ma wyrazu „amator”. — d) Ręk. „Canonum” — e) „magnum ducem” Rękopism „amplum”. — f) Ręk. „cruferis”.

31. Nicolaus Trąba. regni cancellarius, ex metropoli Haliciensi praepositus ad Gnesnensem ecclesiam, homo liberalis, qui concilio Constanciensi *) interfuit et primatum ecclesiae assecutus, sedit annis 12, obiit anno 1422.

32. Albertus Iastrzębiec. Posnaniensis primum, ubi thesauros sepultos invenit tunc dives, deinde Cracoviensis episcopus fuit, subinde Gnesnam translatus, Lovicense collegium de fructibus erexit et bonis ecclesiae plures limites fecit^{b)}), regemque Vladislauum apud Varnam a Turcis peremptum coronavit, sedit annis 14, moritur vero a. 1436.

33. Vincentius Koth ^{c)}). doctor artium, ex Gnesnensi custode metropoli praefectus Gnesnensi, cardinali capello decoratus fuit, sed eo non est usus, Basiliensi concilio affuit^{d)}). Casimirum regem e duce Lithvanie coronavit, sedit annis 12, moritur anno 1449.

34. Vladislaus Oporowski, decretorum doctor, ex Vladislaviensi ecclesia in archiepiscopum Gnesnensem assumptus, fuit utilis et aedificata arce in Oporow tribus annis exactis moritur anno 1453.

35. Ioannes Sprowski, Nicolai papae V. creatura, metropoli Gnesnensi, rege serenissimo Casimiro favente, praefuit reginamque ^{e)}) Elisabeth archiducissam coronavit, et ecclesiae defensor clerique fuit, in utroque liberalis, sedit annis 10, obiitque anno 1464.

36. Ioannes Gruszczyński, primum cancellarius regni et Vladislaviensis, deinde Cracoviensis episcopus, inde postulatus et translatus ad Gnesnensis ecclesiae praesulatum, homo delicatus, bonorum ecclesiae altercator, in consanguineos prodigus, conventum minorum observantiae Lovicii instituit, sedit annis 9, obiit anno 1474.

37. Iacobus Sieniński ad Cracoviensem ecclesiam rege prohibente ob papae provisionem ^{f)}) in tergum regis non admissus, Vladislaviensi ecclesiae praefectus fuit indeque ad metropolim Gnesnensem translatus, vir bonus et religiosus, iracundus, tamen in ornandis ecclesiis studiosus, qui et mausoleum S. Adalberto fabricari fecit, sedit annis 15, moritur anno 1480.

38. Sbigneus de Olesnica, magister artium, regni vicecancellarius existens Vladislaviensem episcopatum assecutus, postea ad archiepiscopatum translatus Casimiri regis beneficentia, vir erat comis et tamen magnanimus, Reipublicae favens, sedit annis 13, moritur vero anno domini 1493 serenissimo rege Adalberto coronato.

39. Fridericus Casimiriades regia stirpe natus episcopatum Cracoviensem simul cum archiepiscopatu possedit, quem Alexander papa VII. cardineo capello decoravit.

a) Ręk. «Conskowliensi». — b) «limites fecit». Ręk. «limifecit». — c) Ręk. «Roth». — d) Ręk. «affluit». — e) Ręk. «Riginamque». — f) Ręk. «pomissionem».

Vir magnae probitatis, verum sanguinem regum praeseferens, sedit annis 10, mortuus anno 1503.

40 Andreas Roza de Borziszovice ^{a)} primum Theoniensi, post Leopoliensi et deinde Gnesnensi praefuit ecclesiae, in rebus gerendis practicus, aetate gravatus, letus tamen fuit, sedit annis 7, moritur 1510 anno.

41. Ioannes Łaski ex regni cancellario per coadiutoriae modum in archiepiscopum Iulio papa favente assumptus fuit tituloque legati nati in concilio Lateranensi existens adornatus, metropolim Gnesnensem adornavit; vir gravis, varii magnique ingenii, sedit annis 29, moritur anno 1531.

42. *Mathias Drzewicki ex insigni et vetusta familia Ciolkonum^{b)} ortus, substantiae paternae auctor, regibus charus, serenissimi regis Ioannis Alberti annularis secretarius, post vicecancellariatus regni officium sub Alexandro rege una cum Premisliensi episcopatu tenuit; Sigismundi autem regis beneficentia cancellariae regni officio postea et episcopatu Vladislaviensi XIX praesidens, postea regis eiusdem beneficio anno domini 1531 ad fastigium archiepiscopatus Gnesnensis evehctus et a Clemente VII pontifice maximo confirmatus est; provinciae totius vigilantissimus rector sedit annis 3, mensibus 11, diebus 13, obiit in arce Loviciensis die 20 Augusti, febris continua absumptus.*

43. *Andreas Cricius ex nobili et honesta familia Kotficiarum originem ducens, cancellarius primum divae Barbarae reginae, deinde serenissimi Sigismundi regis secretarius, per quem ob egregias eius dotes magnamque eruditionem universo fere orbi christiano exscripsit ac lugubrationibus suis notam et conspicuam ad episcopatum Premisliensem in primis, post ad Plocensem provehctus, ubi inter alia opera sua memoratu dignissima reliquit, quod ecclesiam illic fulmine conflagratam a fundamentis extruxit, opus splendidum, magnificum magnique sumptus, tandem ad Gnesnensem metropolim translatus, dignitatem in regno primariam, moritur Cracoviae, actis illis tumultuariis comitiis, quae fuerunt ei quasi postremus fabulae vitae huius actus, anno domini 1537 die 10 Maii, nondum completo altero archiepiscopatus sui anno.*

44. *Ioannes Latański de armis et familia Prawditarum primum in Gnesnensem, Cracoviensem et Lanciciensem praepositum, demum in Posnaniensem episcopum, ubi annis praefuit decem, deinde vero in Cracoviensem episcopatum et ex eo in archiepiscopatum Gnesnensem per Paulum papam III Sigismundi regis gracia promovente translatus; vir singularis virtutis et humanitatis, in subditos omnes excellentis pie-*

a) Ręk. «Borziszovice». b) Ręk. «Ciollionum».

tatis, *Reipublicae amator*^{a)} studiosus, aedificiorum archiepiscopatus partim incendio partim vetustate consumptorum hilaris^{b)} restaurator, domino Deo volente, hidropisi in Skierniewice obiit anno 1540, die decollationis S. Ioannis Baptistae, 3 episcopatus sui expleto anno, aetatis vero suae 77 transacto.

45. Petrus de Gamratis, archiepiscopus Gnesnensis, ingenio, fortuna, fide in principes, liberalitate in omnes homines clarus, sublatus est carbunculo, 58cum agens annum, moritur Cracoviae 1545. 7. Augusti.

46. Nicolaus Dziergowski.

47. Ioannes Przerembski de antiquissima familia Novinarum seu Złotogolenczyk.

48. Iacobus Uchanski.

49. Ioannes Tarnowski de stemmate Roliez, primo procancellarius, postremo Vladislaviensis episcopus, postea Gnesnensis archiepiscopus, vir magni concilii.

50. Stanislaus Karnkowski, fundator collegii Calisiensis.

51. Mathias Lubinski, piissimus et longevus.

52. Andreas Leszczynski.

53. Venceslaus Leszczynski ex Varmiensi episcopo.

54. Nicolaus Prazmowski.

55. Andreas Olszewski ex Culmensi episcopo et procancellario regni.

56. Dux Czartoriensis ex Vladislaviensi episcopo.

57. Steffanus Wyzga primo Luceoriensis, tandem ex Varmiensi episcopo.

58. Michael Radziciowski cardinalis ex Varmiensi.

59. Stanislaus Szembek ex Vladislaviensi.

60. Theodorus Andreas Potocki primo ex Culmensi episcopatu provectus in Varmiensem, ex quo factus archiepiscopus Gnesnensis.

61. Christophorus Szembek primo Livoniae episcopus, deinde Posnaniensis, post hac Cuiaviensis, tandem archiepiscopus Gnesnensis 1738 nominatus, adiit possessionem anno 1739 in Iunio. Mortuus in Skierniewice 1748 in Iulio.

62. Adamus Komorowski ex praeposito cathedrali Cracoviensi factus ab Augusto III archiepiscopus commendatione celsissimae domus Czartorianae.

a) Ręk. «amor».

b) «hilaris» wyraz ten niekoniecznie stósowny jako epitet do wyrazu «restaurator».

SPOMINKI ZAKONNIKA ŚWIĘTOKRZYSKIEGO

opracował

Teodor Wierzbowski.

Nieznany nam z imienia zakonnik świętokrzyskiego klasztoru pozostawił na jednym z kodeksów kroniki Wincentego krótkie spominki w większej części odnoszące się do jego osobistości. Dowiadujemy się z nich, że był bakalarzem, nie innej zapewne jak jagiellońskiej akademii, że mieszkał następnie w 1451 r. w Pyzdrach, miasteczku województwa kaliskiego, gdzie po śmierci matki, ciotki, siostry i brata rządził majątkiem lub gospodarstwem, podczas gdy ojciec jego zawierał nową związki małżeńskie. Śmierć podczas morowej zarazy drogich mu osób była zapewne powodem, że nabrał zniechęcenia do świata i postanowił poświęcić się życiu zakonnemu. Jakoż w 1453 r. wstąpił do nowicyatu do klasztoru św. Krzyża na Łysej górze, 2 lutego następnego roku złożył śluby zakonne i w tymże jeszcze roku w parę tygodni po Wielkiejnocy został wyswięcony na kapłana. Więcej nad to, co powiedziałem, o osobistości autora spominków nie wiemy.

Bielowski, mówiąc o nim po dwakroć na poprzednich kartach Pomników (II 213, III 55—57), nazywa go Maciejem z Pelczyna a to na podstawie znajdującego się na kodeksie napisu: Liber Mathie de Pelczino etc. Zdanie to nie wydaje mi się słusznem, albowiem przeciw tożsamości autora spominków z Maciejem z Pelczyna mówią następujące okoliczności: 1) pismo spominków i pismo tego napisu są wcale różne; 2) ze spominków wiemy, że autor ich miał stopień bakalarza, dla otrzymania którego to stopnia, stosownie do akademickich statutów (J. Muczkowski, Statuta nec non liber promotionum philosophorum ordinis pag. XXXVIII) uczęszczać musiał na kursa nieprzerwanie przez cztery semestra czyli przez dwa lata; ponieważ zaś, jak to widzimy z jego spominków, w drugiej połowie 1451 i w pierwszej 1452 roku był jeszcze w Pyzdrach, a 26 października 1453 roku już wstąpił do nowicyatu, musiał przeto otrzymać ten stopień najpóźniej w pierwszej połowie 1451 roku; Maciej z Pelczyna tymczasem otrzymuje stopień bakalarza we wrześniu 1453 roku

(J. Muczkowski loc. cit. pag. 44). 3) rodzice autora i rodzina jego, jak wnosić można ze spominków, mieszkali w Pyzdrach; on sam także po dwakroć wzmiankuje o tem miasteczku, zdaje się to wskazywać, że Pyzdry, leżące w ówczas w województwie kaliskiem, lub przynajmniej jaka blizka im okolica, były jego rodzinnem gniazdem; Pełczyno zaś, z kąd pochodził Maciej, leżało w województwie lubelskiem. 4) Maciej z Pełczyna wreszcie w dyplomatach występuje jako świecka osoba wtedy, kiedy nasz autor był już zakonnikiem. Znajdujący się na kodexie napis dowodzić tylko może, że Maciej z Pełczyna był jego posiadaczem; od niego kodex, dostawszy się do klasztoru świętokrzyskiego, wpadł w ręce naszemu zakonnikowi i ten na pustych jeszcze niektórych kurtach wpisał rocznik świętokrzyski, tudzież, jak się zdaje, katalogi arcybiskupów gnieźnieńskich¹⁾ i biskupów krakowskich²⁾, na odwrotnej zaś 762 stronie ostatniej pergaminowej karty kodexu umieścił poniższe spominki.

Nie odznaczają się one ważnością. Oprócz wiadomości, tyjących się ich autora, wszystkie pozostałe dokładnie mniej więcej są nam znane ze współczesnego mu Długosza; nie znajdujemy tylko w tym ostatnim, również jak i w innych źródłach żadnej wzmianki o morowej zarazie w 1438 i o powodzi w 1452 roku, które to fakta nasz autor zanotował. Większe lub mniejsze pismo tych spominków, różny kolor atramentu i zupełny brak chronologicznego porządku w zapisywaniu faktów wskazują, że pisał je autor w różnych chwilach, w miarę tego jak mu minione zdarzenia przyszły na pamięć lub nowe doszły do jego klasztornej ciszy ze świata. Pisał je zaś pomiędzy 1453 a 1465 rokiem, albowiem autor w końcu 1453 roku wstąpił do klasztoru a ostatnią wiadomością, jaką notuje, są urodziny Zofii, drugiej córki Kazimierza Jagiellończyka, która przyszła na świat 6 maja 1464 roku.

Kodex kroniki Wincentego, w którym są spominki, znajduje się obecnie w zbiorach XX. Czartoryskich; oznaczony jest tam liczbą 1315 i opisany już został przez Bielowskiego w II tomie Pomników na str. 212—213.

anerp. 27. Anno domini **1451** fuit maxima pestilencia quasi in omnibus terris. Et eodem anno obiit karissima mater mea feria VI post Bartholomei; item Hedugis deodicata soror et frater Albertus mortui sunt eodem tempore et Olbrach paterque supraduxit aliam vxorem; egoque regimen tenui in Pisdri³⁾.

Anno **1452** et Olbrachtowa eciam de⁴⁾ feria sexta post

¹⁾ Mon. Pol. hist. III, 388—389. ²⁾ Mon. Pol. hist. III, 319—320. ³⁾ Pyzdry, miasteczko dawniej województwa kaliskiego, obecnie powiatowe miasto gubernii kaliskiej. ⁴⁾ W miejscach kropkowanych wytarte pismo; zdaje się, że powinno być: *uxor eciam defuncta est.*

Circumdederunt me. Eodem anno plebanus Petrus, capellanus regis Kazimiri in Pisdri est investitus. Item anno eodem fuit magna invndacio aquarum post festum pasce¹⁾.

luty
11.

Item anno domini **1434** princeps Iagello²⁾ Vladislaus Lithfanus³⁾ rex Polonie die Maii mensis vltima diem clausit extremum. Eodem anno Vladislaus filius eius in regem est coronatus die beati Iacobi apostoli, X annos habens sue etatis, qui Vngarie est perditus.

maj.
31lipc.
25.

Cui successit Kasimirus frater eius in regem, et anno domini **1454** duxit vxorem de Austria Elizabeth, de qua genuit Zophiam.

Anno domini **1438** fuit maxima caristia in regno videlicet Polonienq...³ ante hoc immutata fuit minuta pecunia, et statim post hoc pestis magna⁴⁾.

Et⁵⁾ mater mea karissima est defuncta feria VI post Bartholomei anno scilicet LI, amita Anna⁶⁾ in vigilia Purificationis et Hedvigis soror.

sierpn.
27

Item anno domini millesimo quadringentesimo LIII feria sexta ante Omnium Sanctorum proxima intravi in probam huius sacri ordinis. Item eodem tempore ante Natiuitatem Christi die sabbato suscepi habitum.

luty
1.paździ.
26

Item statim anno domini **1454** in die Purificationis Marie professus sum sub venerabili viro magistro Michaeli de Cleparz abbate monasterii Sancte Crucis⁶⁾.

grud.
22.
luty
2.

Item eodem anno **1453** Iohannes Capistranus doctor vtriusque facultatis, frater ordinis sancti Francisci de obseruancia venit Cracouiam de Wratislauia cum dominis Polonie, qui desponsabant regem Kazimirum cum eadem Elizabeth Austrie in Wratislauia, et a tempore, quo venit Craconiam, quottidie fecit sermones in circulo vel alibi pro tempore et loco; fecitque Deus per eius preces multa miracula Cracouie, quum magnus vir virtutisque in conspectu Dei fuit; et ordinavit construi monasterium sancti Bernardi, sui socii in vita, extra muros Cracouie post castrum; multique socii mei scilicet baccalaurei intrauerunt ad eum in religionem. Eratque idem Italicus magnus in partibus illis, et in curia Romana acceptus; ex eiusque sermonibus et socii

¹⁾ O tej powodzi Długosz nie wspomina. Wielkanoc w 1452 r. przypadała na 9 kwiet.

²⁾ Wyrazy *Iagello* i *Lithfanus* dodane są tąż ręką na górze. ³⁾ W miejscach oznaczonych kropkami pismo wytarte; możnaby się tutaj domyślać wyrazów: *quam nunquam*

⁴⁾ O morowej zarazie w 1438 roku nie wspomina Długosz i inne źródła. ⁵⁾ Wiadomość o śmierci matki, ciotki i siostry notuje w tem miejscu autor po raz drugi, pismem drobniejszym od poprzedniego i bledszym atramentem. ⁶⁾ Po wyrazie *Anna* znajdują się ręką autora przekreślone wyrazy *die Sabbato*; jakoż wigilia Oczyszczenia N. M. P. w 1451 roku przypadała nie w sobotę ale w poniedziałek.

⁷⁾ Klasztor św. Krzyża na Łysej górze, dawniej w wojew. krakowskim, obecnie w gub. i powiecie kieleckim leży.

sui sancti Bernardi nouiter canonisati multi eciam in millenis regularem obseruanciam susceperunt et claustra plurima fundauerunt.

Item¹⁾ eodem anno 1454²⁾ diuina gratia promouit me in presbiterum et ...nta-
 maj-
 19. ui³⁾ primam missam die quarta dominica post Resurreccionem domini.

Item⁴⁾ anno domini 1454 Prutheni omnes regi Polonie Kazimiro subditi sunt.

ZAPISKI ANDRZEJA PRZEKORY

opracował

Teodor Wierzbowski.

W 1404 roku za dziekaństwa Andrzeja z Malborga pełne zgromadzenie magistrów Akademii jagiellońskiej jednogodnie wydało postanowienie, do statutów wpisane, ażeby każdy z ubiegających się o stopień naukowy w téj Akademii przed przystąpieniem do egzaminów składał na osobnej karcie spisany wykaz wszystkich słuchanych przez się lekcyj i odbywanych ćwiczeń (J. Muczkowski, Statuta nec non liber promotionum philosophorum ordinis, pag. XV). Jeden z takich wykazów, dosyć dawny, bo z 1459 r. pochodzący a przez Andrzeja Przekorę z Morawian, ubiegającego się o stopień bakalarza nauk, pisany przedstawiam poniżej. Dochował się on do naszych czasów na odwrótej stronie okładki kodeksu kroniki Wincentego, znajdującego się w zbiorach XX. Czartoryskich, między manuskryptami pod liczbą 1318, a przez Bielowskiego opisanego już w Pomnikach w tomie II na str. 206.

Druga podana niżej zapiska pisana jest ręką tegoż Andrzeja Przekory i zawiera spis rękopismów i ćwiczeń, jakie w swojej bibliotece posiadał; znajduje się ona w tym samym kodeksie Wincentego, co i pierwsza, na odwrótej 718 stronie ostatniej pergaminowej jego karty.

¹⁾ To co następuje pisano znowu pismem drobniejszym i odmiennym nieco atramentem. ²⁾ Liczba 1454 napisana przez autora u góry nad wyrazem anno. ³⁾ Początkowe litery tego wyrazu wytarte; zdaje się, że powinno być: decantavi. ⁴⁾ Ostatnie to zdanie wpisano znowu pismem większem i zupełnie czarnym atramentem.

O Andrzeju, synie Jakóba (dowiadujemy się o tem z *Mettricae studiosorum*, rękopismu biblioteki Jagiellońskiej Nr. 258), Przekorze z Morawian żadnych bliższych wiadomości nie mamy; była to widać osobistość niczem się nie odznaczająca. W roku 1457 zapisał się do akademii i przebył w niej do końca 1459 roku, nie zajmował się jednak studjami i egzaminu na bakalarza nie złożył, nie znajdujemy go bowiem w spisie promowanych, przez J. Muczkowskiego wydanych.

Pozostałe po nim zapiski, szczególnie zaś pierwsza z trudnością tylko odczytać się daje, raz dla tego, że pismo przez czas jest dosyć zniszczone, a powtórę pisanu jest niedbale i z wielu skróceniami, widocznie była tylko konceptem przedstawionego fakultetowi wykazu.

I.

Ego Andreas Przekora de Morawiany¹⁾ sum intitulatus sub venerabili viro magistro Caspar²⁾ nec non licenciato in decretis nunc rectore quarta vice³⁾ sub anno domini 1457 commutatione estivali. Item lecciones, pertinentes ad gradum baccalariatus ex commissione magistrorum meorum exaudivi istas per comutationem (sic) quatuor⁴⁾ concernentes:

1458	Item sub venerabili viro magistro Mathia de Cobilino ⁵⁾ audiui
commutatione	parua loycalia ⁶⁾ .
yemali	Sub eodem exercitium parvorum ⁷⁾ .

¹⁾ Morawiany dawniej w woj. krakowskim, obecnie w gub. kieleckiej, pow. miechowskim leżą. ²⁾ Kasper Rockemberg z Krakowa, bakałarzem został w 1420 roku; w 1446 jest plebanem w Nowym Sączu, w 1457 występuje jako licencyat dekretów, scholastyk krakowski, przełożony kolegiaty sądeckiej i rektor akademii, na którą to ostatnią godność po czterokroć był obierany w latach 1457 i 1459. ³⁾ Po wyrazie *decretis* napisał autor odnośnik a wyrazy *nunc rectore quarta vice* na górnym marginesie. ⁴⁾ Po *quatuor* stoi przez autora przekreślony wyraz *lecciones*. ⁵⁾ Maciej z Kobylina bakałarzem został w 1444, magistrem w 1449 roku; kanonik krakowski, dziekan przy kościele św. Floryana, profesor teologii i scholastyki w akademii jagiellońskiej wykładał także i komentował kronikę Wincentego; ten wykład jego przechował się dotąd w trzech egzemplarzach przez uczniów jego pisanych; kilkakrotnie obierany był dziekanem w latach 1456—1494. ⁶⁾ *Parva logicalia* były pierwsze zasady logiki: o terminach i własnościach terminów, uważanych jako podstawy tej nauki: ułożył je Piotr Hispanus albo Julianus (późniejszy papież Jan XXI) p. n. *Tractatus sex logicos sive parva logicalia*. ⁷⁾ *Exercitium* nazywały się rozprawy lub ćwiczenia z danego przedmiotu, przyuczały uczniów do praktycznego zastosowania i okazania teoretycznie nabytych wiadomości. *Exercitium super omnes tractatus parvorum logicalium Petri Hispani* wyszło u nas po raz pierwszy w Krakowie w 1500 r., wydał je Jan z Głogowy-

Sub venerabili viro magistro Mathia de Slupcza¹⁾ audiui tractatus Petri Hispani²⁾.

Item sub baccalario Ioanne de Conyn³⁾, dicitur Craska, audiui lecturam⁴⁾.

1459
comutacione
estiuiali

Item sub venerabili viro magistro Laurencio de Sneya lecturam veteris artis⁵⁾ audiui.

Sub venerabili viro magistro Mathia de Cobillino exercitium veteris artis⁶⁾.

Item sub venerabili viro magistro Mathia de Slupcza exercitium Donati⁷⁾.

Item sub venerabili viro magistro Dominico de N. lecturam priorum audiui⁸⁾.

Item sub Martino baccalario de Ilqus⁹⁾ audiui computum ciro-metralem¹⁰⁾.

¹⁾ Maciej ze Słupcy otrzymał stopień bakałarza w akademii jagiellońskiej w 1443 a magistra w 1447, był kanclerzem poznańskim i w roku 1455 dziekanem. ²⁾ *Tractatus Petri Hispani* toż samo co *parva logicalia*. ³⁾ O tym profesorze i paru innych nie znalazłem żadnych wiadomości. ⁴⁾ Wyraz trudny do odczytania z powodu nieczytelnego i zniszczonego pisma. ⁵⁾ Logika dzieliła się wówczas na: 1) *vetus ars* albo *logica vetus* to jest ta jej połowa, która mówi o częściach rozumowania, bo części są starsze od całości i 2) *logica nova*, która mówi o całym rozumowaniu, bo całość jest nowsza od swoich części. ⁶⁾ *Exercitium veteris artis* wydał po raz pierwszy w Krakowie w 1503 r. Jan z Głogowy. ⁷⁾ Aelius Donatus napisał gramatykę łacińską w dwóch częściach: 1) *Ars sive editio prima de litteris, syllabisque, pedibus et tonis*, 2) *Editio secunda de octo partibus orationis*. Pierwsza część nazywała się także *alphabetum maius* albo *Donatus maior* (pierwsze wydanie Jana z Głogowy w 1515 r.) druga zaś: *octo partes orationis* albo *Donatus minor* (Kraków 1503 po raz pierwszy.) ⁸⁾ *Liber priorum* i *liber posteriorum* nazywały się części nowej logiki, traktujące o rozłożeniu syllogizmów na składowe części. Pierwsze dzieła jakie się u nas o tem pojawiły są: *Questiones in libros priorum et elenchorum Aristotelis*, Kraków 1511, i *Liber posteriorum analiticorum*, Kraków 1499; oba przez Jana z Głogowy wydane. ⁹⁾ Marcin z Olkusza, doktor medycyny, astronomii i filozofii, lekarz i astrolog Macieja Korwina, króla węgierskiego; miał w Budzie probostwo; przyjaciel Regiomontana, pomagał mu w ułożeniu tablic *directionum planetarum*; przedstawił projekt poprawy kalendarza. ¹⁰⁾ *Computus Chiometralis* (χρόνoς i μετρώσις) była nauka o sposobie oznaczania na ręce i przegubach różnicy czasu przez bieg słońca i księżyca zdziałanej, ile jest w używaniu w kościele, jako to: cykl słoneczny, liczba niedzielną, święta ruchome, idus, calendae. *Computus chiometralis 76 annorum* wyszedł u nas po raz pierwszy w Krakowie w 1507, przez Jana z Głogowy napisany.

Item sub baccalario de Nisa¹⁾ Gasper²⁾ audiui
lecturam secunde partis Allexandri³⁾.

Item sub venerabili magistro Nicolao de Staw⁴⁾ audiui lectu-
ram srede⁵⁾.

Item sub magistro Lafrencio de Sneya audiui librum fisicorum⁶⁾.

comutacione
yemali

Item sub magistro Lowicz audiui librum posteriorum.

Item sub magistro Mathia de Cobilino audiui exercitium vete-
ris logyce.

Item sub magistro Andrea de⁷⁾ audiui exerci-
cium de anima⁸⁾.

Item⁹⁾ sub magistro Laurencio de Sz¹⁰⁾ audiui
librum veteris artis.

Item sub magistro Mathya de Cathy speram materialem.

Item¹¹⁾ sub magistro Lafrencio librum fisicorum.

. aliis imparui et sibi imparare¹²⁾.

¹⁾ Wiemy o nim tylko, że w 1453 otrzymał w akademii jagiellońskiej stopień
bakałarza a w 1460 stopień magistra sztuk. ²⁾ W tem miejscu pismo zupełnie wy-
tarte. ³⁾ Aleksander Gallicus de Villa Dei albo Villadens, gramatyk i poeta, napisał
Doctrinale puerorum czyli gramatykę łacińską w wierszach dla łatwiejszego spamiętania;
wydał ją Jan z Głogowa w 1500 r. p. t. *Alexandri Gallici secunda pars
doctrinalis sive de artificiosa dictionum constructione*. ⁴⁾ Mikołaj ze Stawu promo-
wany na bakałarza w 1451 a na magistra w 1456 r.; był także doktorem dekretów,
prefesorem teologii i kanonikiem krakowskim u św. Floryana; w latach 1463—1478
kilkakrotnie obierany był dziekanem. ⁵⁾ *Sphaera*, lub z włoskiego *spera* zajmowała
się opisywaniem ruchu gwiazd; wykładano ją, jak się zdaje, na podstawie dzieł Jana de
Sacrobusto *Algorithmus*, *Opusculum sphericum*, i *Introductorium compendiosum in
tractatum spere materialis*, wielekroć a po raz pierwszy w latach 1504, 1499 i 15 .
u nas wydanych. ⁶⁾ Fizykę wykładano według Arystotelesa, jak to widać i z tytułu
pierwszej książki tego rodzaju u nas wydanej w r. 1510: *Exercitium phisicorum Ari-
stotelis exercitari solitum per facultatis artium decanum studii Cracoviensis pro
baccalariandorum, magistrandorum in artibus completionem*. ⁷⁾ W tem miejscu pismo
zupełnie zniszczone. ⁸⁾ Objaśnienie ksiąg Arystotelesa o duszy wyszło po raz pierwszy
w Krakowie w 1512 roku p. t. *Aristotelis trium librorum de anima familiaris expo-
sitio*. ⁹⁾ Całe zdanie *Item* — *artis* przekreślone w oryginale ręką autora. ¹⁰⁾ W miejs-
cach oznaczonych kropkami pismo wytarte. ¹¹⁾ Po raz drugi mówi tutaj autor to, co
już wyżej powiedział.

II.

Decem 7 libros habeo hic.

Istud registrum est Andree Przecora super suos libros:

Primus liber est ¹⁾ gesta Polonorum Vicenciani ²⁾.

Secundus est prima pars Iohannis Ianuensis³⁾.

Tercius liber est Boecius de consolutu (sic) philosophie.

Quartus est s Ioh s I . . s scilicet liber talium ⁴⁾.

Quintus liber est sacramentale ⁵⁾ cum tractatulo codam (sic).

Sextus liber est, in quo continentur questiones magistri Vicencii (sic) super suam gramaticam ⁶⁾ cum exercicio.

Septimus liber est, in quo continetur exercitium secunde partis⁷⁾ cum nota et textu.

Octavus liber est scilicet Donati exercitium ⁸⁾ cum nota et textu.

Nonus liber est scilicet nova poetria ⁹⁾ cum Boecio de . . . a scolatione ¹⁰⁾ et Pauperi Henrico ¹¹⁾.

Decimus liber est scilicet, in quo continentur figure super construcciones et Donatum et simul regulas Ramigii (sic) ¹²⁾.

¹⁾ Po *est* stoi ręką autora przekreślone słowo *sunt*. ²⁾ Jestto bezwątpienia ten sam kodex Wincentego, który Bielowski oznaczył liczbą VIIa i w II tomie Pomników na str. 206 opisał. ³⁾ Jan de Balbis nazywany także Januensis napisał: 1) *prosodia sive catholicon*, 2) *postilla in 4 evangelia*, 3) *liber questionum theologicarum animae ad spiritum*, 4) *tabula sive syllabum in s. Scripturam*, 5) *opus paschale sive tractatus ad invenienda festa mobilia*, 6) *tractatus de potencia Dei* — jedno z tych dzieł musiał mieć Przecora w swojej bibliotece; lecz które? nie wiemy; tylko dwa pierwsze dzieła Jana de Balbis drukiem ogłoszone były. ⁴⁾ Cały ten wiersz i następny przekreślony został przez autora, tak że w zupełności pisma odcyfrować nie można. ⁵⁾ Dzieł traktujących o sakramentach, w ogóle *sacramentale* nazywanych w średniowiecznej literaturze bardzo wiele: pierwszym tej treści dziełem w naszej literaturze jest *Tractatus de sacramentis* przez Mikołaja z Błonia w 1485 r. wydany. ⁶⁾ Może to omyłka; nigdzie nie znalazłem śladu o tem, żeby jaki Wincenty napisał gramatykę. ⁷⁾ Mowa tutaj o gramatyce łacińskiej Aleksandra de Villa Dei: *Doctrinale puerorum*. ⁸⁾ Zapewne ćwiczenia z gramatyki Donata, por. na str. 416 uwaga 7. ⁹⁾ Taki ma tytuł gramatyka łacińska wierszowana Galfreda de Venio Salvo. ¹⁰⁾ Zapewne było to dzieło Boecyusza: *De consolatione philosophie*. ¹¹⁾ Henricus Pauper nazywany także Florentinus, Sangelsinus albo Septimellensis napisał dzieło *De diversitate fortunæ et philosophiæ consolatione*. ¹²⁾ Remigiusz mnich benedyktyński w St. Germain w Auxerre napisał wiele objaśnień do Pisma św. a także *Commentarium in regulam S. Benedicti*.

Undecimus ¹⁾ liber scilicet grecismus (sic) textus Petri Hispani.

Duodecimus liber scilicet, in quo continetur spera cum aliis computis videlicet ciromatrali (sic) et nili ²⁾.

Tredecimus liber est puncta noue loyce et de anima.

Quatuordecimus liber est exercicium paruorum loycalium.

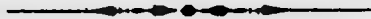
Quindecimus liber est Kocorimus (sic) ³⁾ super tractatum Petri Hispani et paruorum.

Sedecimus liber est tractatus Petri Hispani et lectura paruorum libri et liber veteris artis.

Decimus 7-us liber est exercicium veteris artis.

¹⁾ Cały ten wiersz: *undecimus* — *Hispani* przekreślony ręką autora. ²⁾ Wyras trudny do odczytania z powodu niedbałego pisma. ³⁾ Jędrzej z Kokorzyna albo Kocorinus, archidyakon krakowski, profesor akademii w r. 1406 dziekan, objaśniał zapewne Piotra Hiszpana; komentarz taki posiadał pewnie i Andrzej Przekora i tu o nim wspomniał.

ŹRÓDŁA SZŁĄSKIE.

KRONIKA KSIĄŻĄT POLSKICH

opracował

Dr. Zygmunt Węclewski.

Kronika książąt polskich (Chronica principum Poloniae), obejmująca dzieje Polski, a w następstwie głównie książąt dzielnicy szląskiej, od najdawniejszych, bajecznych czasów aż do ostatniego prawie lat dziesiątka wieku czternastego, i zawierająca oraz historią biskupów wrocławskich, była napisana między rokiem 1382 a 1398. W r. 1382 bowiem postąpił na wrocławską stolicę biskupią Wacław, w r. 1398 zaś umarł Ludwik, książę szląski na Brzegu; a obydwom tym dostojnikom przypisał za ich życia jeszcze kronikarz dzieło swoje (patrz Przedmowę jego). Czas, kiedy kronika ułożona, da się jeszcze bliżej oznaczyć. Wie o to kronikarz o przybyciu Jadwigi królowej do Krakowa w r. 1384, nie wie zaś już o tem, że ją wydano za Jagiełłę w r. 1386, gdyż w końcu kroniki właściwej zowie ją niezamężną jeszcze, tak się tłumacząc: que (Hedwigis) quamvis ducta sit Cracoviam et habeatur velut regina, necdum tamen dicti ducis Leopoldi filio nec alicui alteri traditur coniugio copulanda. Z tego wolno wyprowadzić wniosek, że kronikę zaczęto pisać po r. 1382 a ukończono przed r. 1386.

Słusznie Stentzel (w przedmowie do edycji kroniki publikowanej w tomie I, *Scriptores rerum Silesiacarum*, Wrocław 1835.) autora kroniki poczytuje za członka kolegiaty w Brzegu na Szląsku i za Niemca. Dedykacja dzieła i obszerniejszy niż innych fundacyj opis założenia kolegiaty rzeczony w rozdziale: *De devoluzione terre Bregensis post obitum Bolkonis ad ducem Ludwicum*, czynią pierwszy domysł Stentzla bardzo prawdopodobnym. Drugiego, że autor był Niemcem, nie tyle dowodzi błąd Chabry zamiast Chrobry, który, jak sam Stentzel powiada, mógł być popełniony dopiero przez przepisywaczów kroniki, ani też ta okoliczność, że kilka nazwisk autor tłumaczy na język niemiecki, bo mógł wiedzę tę zaczerpnąć ze źródeł swoich; ile raczej pochwały oddane Ryxie, zniechędzonej u Polaków — na co zwrócili

uwagę i sam Stentzel i przed nim jeszcze Semler (p. Stentzel, przedmowa. XI) — i wystawienie kilku innych faktów ze stanowiska nie polskiego. Przyznać jednak należy, że był to Niemiec uczciwy i sprawiedliwy, co nie zawsze z sobą chodzi w parze. Nie skąpi pochwał tam, gdzie one zasłużone; nie uwłacza sławie narodu, gdy się okrył chwałą męstwa. O Bolesławie I, o Władysławie I i Bolesławie III pisze prawie z uwielbieniem. Kazimierzowi, synowi Łokietkowemu, czyni zarzut rozwiązłości, lecz przyznaje chętnie wielkie przymioty. Zdania wyrzeczonego o autorze kroniki nie osłabia ta okoliczność, że w rozdziałach traktujących o wzmiankowanych władcach wiele ustępów przejął z innych kronik. Korzystał zaś, jak sam wyraźnie oświadcza we wstępie (prout ex diversis conscripta codicibus cronicarum reperi), z kilku dzieł starszych, nie oznaczając ich bliżej i nie określając niczem, nawet w takich razach, gdy rzecz jedną i tę samą odmiennie w owych dziełach opowiedzianą znalazł i odmienny ten opis przytacza. (p. Rozdz. 9 Boleslaus I, o bytności cesarza Ottona w Polsce.)

Źródłami temi starszemi są: 1) *Chronica Polonorum* (nie Kadłubek, jak słusznie utrzymuje Stentzel). Ślady korzystania z tej pracy wyraźne znachodzą się w niniejszej kronice od samego jej początku aż do rozdziału 23: Hic agitur de divisione ducatus Slesie. 2) *Kronika Marcina Gallusa*, której użyto do dziejów opisanych od rozdz. 7 (Pompilius rex Polonorum) aż do rozdz. 15 (Boleslaus tercius dictus curvus). Z obydwóch wymienionych źródeł wiele żywcem kronikarz przepisał i umieścił w swej kronice. 3) *Kroniki czeskie* (Pulkawa, jak sądzi Stentzel). W rozdz. 2 sam to przyznaje kronikarz pisząc: in cronicis insuper Bohemorum recolo me legisse. 4) *Kronika Marcina Polaka*, na którą powołuje się po dwakroć w rozdz. 9. (qui, sicut Martinus tractat in sua cronica Romanorum i t. d. i tamże: quod testatur Martini cronica, referens i t. d. 5) *Vita Sancti Adalberti*, którą wspomina w rozdz. 9: ut legitur in vita sancti Adalberti. 6) inne jakieś *kroniki polskie nieznane*, co poświadczają ustępy w rozdz. 7: quem admodum quedam cronica narrat; w rozdz. 10: hic legitur in quadam cronica; a głównie rzecz opisana w rozdz. 11 od słów: Propter quod Kazimirus — aż do quam Poznaniem mutue nuncupabat, rzecz nie wiedzieć skąd wzięta i nieznana innym kronikarzom. 7) *Legenda o życiu i życiu św. Jadwigi*, jak tego dowodzą słowa powiedziane w końcu rozdz. 21: legenda de ipsius vita lucide manifestat i w końcu rozdziału 22: beatissima Hedwigis, sicut in eius vita tangitur. Czy kronikarz miał pod ręką: *Życie św. Stanisława i Cosmasa Prażanina*, trudno odgadnąć.

Od końca rozdz. 23 zaczyna się niezależne od starszych źródeł opowiadanie kronikarza naszego. Czerpał odtąd wiadomości swoje albo z opowiadań ustnych (rozdz. 23 sicut fide dignorum tenet relacio; hic princeps (Boleslaus) tante

dicitur fuisse potencie; fertur eciam de eodem principe; narratur de eodem; rozdz. 26. sicut audivi plurimorum relatibus; sicut multi referunt; r. 28. sicut audivi; r. 29. et quemadmodum intellexi a quodam antiquo fratre dicti monasterii itd.), albo z dokumentów, które sam czytał lub znał z opisu (r. 29. kon. de hoc eciam facta fuerunt, sicut multi referunt, plurima instrumenta; r. 33. quantum ex cronicis et nonnullis aliis scripturis poterat reperiri; tamże: sic ut vidi plurimas eius (Henrici) litteras et privilegia.). Sumiennie w tem wszystkim poczynął sobie nasz kronikarz; czego między innemi dowodzi ta okoliczność także, iż tam, gdzie dociec prawdy niezbitej nie było podobna, rzecz lub wypadek opisany podaje do wiadomości z stosownem zastrzeżeniem (dicitur, fertur, narratur i t. p.). Zasluguje tem samem na wiarę, zwłaszcza że opowiadanie jego z treścią zachowanych dokumentów (Stentzel) się zgadza, a przynajmniej nie jest w sprzeczności. Przymiot ten wiarogodności tem więcej cenić należy, że dla historyi biskupów wrocławskich kronikarz nasz jest najstarszem po dokumentach zachowanym źródłem.

Stentzel wydając kronikę xiążąt polskich miał pracę ułatwioną przez to, że wolno mu było korzystać z kilku rękopisów, które wymienia, opisuje i ocenia w przedmowie na str. XIII—XV. Rękopisy te są następujące. Na pierwszym miejscu kładzie Stentzel rękopism zachowany w królewskim prowincjonalnem archiwum w Wrocławiu (na Szląsku), stanowiący dwa tomy in folio (wielki fol.). Pisany jest na papierze z wplecionemi gdzieniegdzie kartami pergaminowemi pod koniec XV i na początku XVI wieku przez Mikołaja Liebethal, mnicha zakonu norbertańskiego w klasztorze św. Wincentego w Wrocławiu, który w latach 1497—1515 bywa w dokumentach wspominany naprzód jako pisarz prowontowy, potem jako kapłan w Bytyniu (Beuthen), następnie jako proboszcz w Psiem Polu (Hundsfield) i nakoniec jako kustosz klasztoru. Autor rękopisu, który pracę swoją poświęcił opatowi klasztoru swego, Janowi Lopschotz (1480—1505), postanowił właściwie przekopiować wszelkie ważniejsze dokumenta klasztoru pod tytułem Matryki (Matrica) i oświadczył w przedmowie, że zamysła spisać historię xiążąt szląskich, biskupów wrocławskich, królów czeskich i opatów klasztoru swego. Przedmowa ta brzmi: In nomine sanctissime trinitatis, Amen. Ego frater quidam minutissimus in cenobio sancti Vincentii episcopi et martyris extra muros Wratislavie ad laudem omnipotentis Dei, gloriose genetricis eius, Sanctorum Vincentii et Eustathii martyrum nec non et beate Hedwigis olim ducisse Slesie, patronorum nostrorum, iugemque future posteritatis memoriam Vobis, reverendo in Christo patri Iohanni Lopschotz, abbati monasterii s. Vincentii, domino meo, nec non futuris abbatibus cenobii predicti, prout sepius postulastis, hunc librum colligere ex obedientia cupiens complacere paternitati vestre, licet sum insufficiens, tantum in quantum omnipotens deus inspiraverit, veterum

principum, episcoporum Wratislaviensium, quorundam regum Bohemie nec non antiquorum abbatum S. Vincentii gesta, prout ex diversis codicibus cronicarum reperi et fideliter mente consignare concepi i t. d. jak w przedmowie naszej kroniki. Z przedmowy pokazuje się więc, że Mikołaj Liebenthal sam chciał wydać się za autora kroniki naszej. To, co obiecał w przedmowie, wykonał jednak całkowicie. Cała bowiem praca jego, jak już powiedziano, podług Stentzla obejmuje dwa wielkie tomy i dzieła historyczne w nich pomieszczone są: 1) Chronica principum Poloniae niniejsza, za której autora przepisywacz chciał uchodzić; 2) należąca do niej historia biskupów; 3) tak zwana Pulkawa; 4) krótku kronika opatów św. Wincentego w Wrocławiu. Rękopism ten, jak pisze Stentzel, uszkodzony złośliwą ręką, która w różnych miejscach karty całe wydarła; ale pomimo to ma być najlepszy ze wszystkich.

D r u g i rękopism, mały foliant, napisany koło końca XV wieku na papierze w kolumnach przedziałowych, należał niegdyś do Franciszkanów w klasztorze św. Doroty w Wrocławiu. Już w r. 1835 jednak znajdował się w zbiorze rękopisów uniwersytetu wrocławskiego. Zawiera na fol. 1—67. librum domini Marchi Pauli de Veneciis de condicionibus et consuetudinibus orientalium regnorum; na fol. 67—131. tąż ręką pisane Chronica principum Poloniae, historią biskupów i dodatek aż do słów: iocundum nostre future habitacionis hospitem habeamus t. j. prawie do rozd. Adhuc de Wenceslao episcopo w niniejszej edycji. Później dodano późniejszą ręką krótką wzmiankę o wylewie Odry w r. 1501. i dalszy ciąg historii biskupów, a inną ręką choć współczesną historią biskupów Jana Turzo i Jakuba de Salza. Stentzel mniejszą wartość przypisuje temu rękopismowi. Ważnym jednak jest dla tego, że uzupełnia braki pierwszego rękopisu.

T r z e c i rękopism, mały foliant, pisany na końcu XV lub na początku XVI wieku na papierze z malowanymi inicjałami, darował I. C. Thebesius 25. sierpnia 1703 r. opatowi Ludwikowi w Lubuszy (Leubus); obecnie zaś znajduje się także w zbiorze rękopisów uniwersytetu wrocławskiego. Zawiera oprócz Chronica principum Poloniae jeszcze: series ducum et regum Bohemiae, publikowane przez Dobnera w Monum. T. III, p. 32—42; dalej Chronicon Anonymi, publikowane tamże pag. 43—62; na koniec tak zwaną Pulkawę, publ. tamże p. 72—290. Pisarz rękopisu był podobno człowiekiem nieuczonym.

C z w a r t y rękopism posiadał (podł. Stentzla) Sommersberg, na fundamencie którego ogłosił edycję swoją błędną. Miał podobno Sommersberg mieć do pomocy jeszcze p i q t y jakiś rękopism, który znajdował się w bibliotece rodziny hr. Schafgotsch, naprzód w Hermsdorf na górze Kynast, a potem w Warmbrunn pod Hirschbergiem, ale już w r. 1835. tam go nie było. Wartości nie mógł mieć, powiada Stentzel, bo inaczej edycja Sommersberga lepiej byłaby wypadła.

Szósty jakiś rękopism miał do pomocy Sachs von Loewenstein, pisząc historię i genealogię Śląska. Jakkolwiek sam Sachs sądził, że to ów piąty, przez Sommersberga użyty rękopism, to przecie Stentzel z tego, że Sachs wiele braków edycji Sommersbergowej uzupełnił, wyprowadził wniosek, że nie z jednego i tego samego rękopisu obaj korzystali.

O siódmym rękopiśmie wspomina Klose w listach o Wrocławiu, t. I. p. 48. utrzymując, że kodex ten około r. 1420. napisany znajduje się w bibliotece wielkiego kanclerza v. Carmer.

Ósmy rękopism ma być w tajnem archiwum królewieckiem, o czem Jan Voigt doniósł Stentzlowi po czasie, kiedy tenże już był opracował tom I. wyżej wzmiankowanego dzieła. —

Części kroniki mieszczą się po dziewięte w liber censualis Ambrosiusa Bitschen, napisanym przez niego w r. 1446., gdy był sekretarzem miasta Lignicy. W tymże liber censualis mieścić się ma też wyciąg z Chronica Polonorum.

Przekład niemiecki nakoniec kroniki znajduje się podług Klosego (u Stentzla) w bibliotece św. Maryi Magdaleny w Wrocławiu. Wykonany w r. 1506. przez człowieka niewykształconego, przebywającego na dworze lignickim. Przekład mało ma wartości. Tłumacz podzielił dzieło na rozdziały i opatrzył je w napisy, zmieniawszy znacznie porządek rzeczy. Stentzel podaje przykład przekładu zupełnie niezrozumiałego.

W niniejszem opracowaniu, uskutecznionem na fundamencie textu Stentzlowego właśnie (T. I. Scriptorum rerum Silesiacarum od str. 38—172) miano do pomocy jedynie 1) kronikę Benedykta (Cronica ducum Slesie corrogata) (Roepell: corroborata!) ex quodam libro diocesis (Roepell: dioecesis) per V. Benedictum. Anno domini 1518. Kodex in folio na papierze pisany, (na 30 kartach), który, jak się zdaje, był niegdyś własnością E. Barona a Kittlitz, obecnie znajduje się w zbiorze rękopisów biblioteki kórnickiej hr. Jana Działyńskiego; i 2) Waryanty czyli odmianki z kodexu Sędziwoja (opisanego w Mon. Pol. hist. t. I. p. 387), dobrane przez Dr. Zygmunta Celichowskiego.

Pomoc to zaiste mała. Kronika Benedykta zawiera ledwie połowę tego, co ma Chronica principum Poloniae. Opisane w niej dzieje od r. 1242 dopiero; braknie więc wszystkiego, co mieści się u Stentzla od str. 38—106. Jakkolwiek zaś dzieje od r. 1242. w Benedykta kronice na 22. fol. spisane prawie dosłownie tak brzmią, jak w Chronica principum Poloniae, (od fol. 22. do 30. bowiem opisane są w Benedykcie rzeczy i wypadki nie mieszczące się w kronice ksiąg polskich), to przecie w opowiadaniu szczegóły są poprzestawiane i rozdziały opatrzone w odmienne napisy. To spowodowało częstokroć Benedykta do poczynienia odpowiednich zmian w początku lub w końcu rozdziałów. Nadto wiele wiadomości skąd inąd przejętych

Benedykt albo wtrącał w to, co ma wspólnie z kronikarzem xiążąt polskich, lub też umieszczał w osobnych rozdziałach. Okoliczności wymienione nie powiem że utrudniły, lecz mozolniejszą uczyniły pracę. Z tem wszystkiem do ustalenia tekstu kroniki xiążąt polskich nierównie przydatniejsza jest kronika Benedykta niż kodex Sędziwoja, który także nie całą kronikę książąt polskich obejmuje, lecz podaje jedynie dzieje opowiedziane w niej od rozdziału 17., to jest od Bolesława IV, brata Władysława. Odmianki czyli warianty w kodexie Sędziwoja są zaś po największej części ortograficznej natury lub bezsensowne, tak że nieznaczna ich liczba tylko zasługuje na uwzględnienie w rozpatrywaniu i ustalaniu tekstu kroniki xiążąt polskich.

Celem opracowania pierwszych 16. rozdziałów kroniki naszej należało przeto pozbawionemu wszelkiej innej pomocy zwrócić głównie uwagę na odmianki rękopisów przez Stentzla porównywanych, umieszczone pod textem; choć tego i w dalszych częściach kroniki nie zaniechano. Nadto w tymże celu porównywano kronikę xiążąt polskich z kroniką Polaków (Chronica Polonorum), odbitą w edycji Stentzla przed naszą kroniką, tudzież w Monumenta Germaniae historica, tom. XVIII, pag. 553-570.; a porównanie to jeżeli nie mogło w wielu razach upoważnić do poczynienia zmian w przekazanym textcie naszej kroniki, to przecie nieraz nasunęło myśl uzasadnioną, że brzmienie textu jest skażone. Nakoniec korzystano w tej pracy także z katalogu opatów Żegańskich (catalogus abbatum Saganensium), wydrukowanego w tymże tomie Scriptorum rerum Silesiacarum, nie celem sprawdzenia textu, lecz jedynie celem umieszczenia w uwagach kilku objaśniających lub obszerniej fakt przez kronikarza xiążąt polskich napomknięty wystawiających szczegółów.

Co się tyczy ortografii, zachowano pisownię rękopisów tylko w tym razie, gdy przez całe dzieło konsekwentnie przeprowadzona. Dla tego wszędzie e pisano zamiast ae, wszędzie c zamiast t w końcówkach: cia, cie, cio, cium. Niejednostajną w rękopismach pisownię zastąpiono pisownią dzisiaj używaną. Stąd nihil, nie nichil, nihilominus, nie nichilominus, sollemniter, nie sollempniter, i t. p. W imionach własnych trzymano się po największej części pisowni Benedykta.

Chronica principum Polonie.

1. Incipit cronica principum Polonie cum eorum gestis.

In nomine sanctissime et individue trinitatis, dei patris et filii et spiritus sancti Amen. Ego, minutissimus in domo domini, ad laudem omnipotentis dei, gloriose genetricis eius, utriusque Iohannis, baptiste pariter et evangeliste^{a)}, simul et beate

a) Stentz. et Iohannis evangeliste,

Hedvigis, olim ducisse Polonie, patronorum nostrorum, iugemque future posteritatis memoriam, vobis dominis meis, reverendo in Christo patri, domino Wenceslao, episcopo Wratislaviensi moderno et inclitis principibus, dominis Ludovico Bregensi et Ruperto Lignicensi Slesieque ducibus,¹⁾ qui sepe postulastis hoc ipsum, pro mee parvitatibus modulo cupiens complacere, quantum omnipotens deus inspiraverit, veterum principum Polonorum gesta plus notabilia, prout ex diversis conscripta codicibus cronicarum reperi, fideliter consignare mente concepi, sublevari me desiderans vestris oracionibus, quatenus hoc opus, quod aggredior, acceptum sit deo, legentibus utile laudabilesque antiquorum mores sequi conantibus promotivum.²⁾ Nam potissima fuit ratio, cur operam dederim huic negotio, ut videlicet actus bonorum principum antiquorum velut speculum relucere apud posteros inductivi,³⁾ malorum vero gesta nefanda malum finem indubitanter habencia quemlibet modernorum retraherent a per-versis. Nam idcirco veterum recitantur historie, quatenus, si sint eorum opera bona, imitatores illorum reddantur laudabiles et de bono proficiant in melius, sin autem,⁴⁾ tamquam detestabilia per posteros execrentur. Ad propositum igitur duce deo feliciter properemus.

2. Cronica Polonorum incipit feliciter.

Scribitur in antiquis Polonorum historiis, quod Poloni antiquitus sunt Lechi²⁾ seu Lechite vocati, qui magis calliditate bellorum quam viribus utebantur. Et quamvis eadem gens gentilitatis temporibus literarum ignara fuerit, quod nec aliqua primordialis originis sue certa possent vestigia reperiri, antiquorum tamen fertur relatibus,³⁾ Poloniam dudum numerositate gentium viguisse, quas non dominandi ambicio, non res habendi urgebat libido sed robur animositatis in regnorum exterorum acquirendis dominiis plurimum exercebat, adeo quod nec quidquam preter magnanimitatem in quibusvis fore studiis autumabant et ideo nullis contenti terminis non solum cismarinas sed eciam Danomalchicas undique naciones et insulas sue subiecerunt⁴⁾ servituti⁴⁾ eas sibi cum illarum

a) promotivum i inductivi = promoturum i inducturi. — b) Po autem zapewne non wypadło.

c) Stentz. czyta subicerent. — d) Przecinek po servituti opuszczono a położono go po vindicando, jak tego sens wymaga.

¹⁾ Kronika niniejsza napisana więc pomiędzy r. 1382 a r. 1398. W r. 1382 Wacław (Wenceslaus) postąpił na stolicę biskupią, w r. 1398 Ludwik, książę na Brzegu, umarł.

²⁾ Obszerniej w nawiasie powiada t. s. *Chron. Pol. (Lechi autem dicti fuerunt Poloni eo quod magis deceptionibus et calliditate in bellis utebantur quam viribus)*. ³⁾ *Chr. Pol.* podobnie od *Unde sciendum — descripsisse*.

incolis vindicando, rege, qui tunc prefuerat, vinculis mancipato.¹⁾ In cronicis insuper Bohemorum recolo me legisse, quod post divisionem linguarum factam post diluvium, ut in genesi legitur, disperse sunt omnes gentes per varia loca, de quibus duo fratres Slavi successu temporum pro possessionibus capiendis hinc inde habitacula quesierunt, quorum unus Czech, alter Lech appellati. Horum tandem unus, qui Czech dicitur, Bohemiam perveniens ibi mansionem elegit, Lech vero, ubi nunc est Polonia, constituisse dicitur sedem suam. De Czech itaque Bohemi, de Lech autem processerunt Poloni, propter quod et Lechite seu Lechi sunt tunc temporis nominati. Quibus multiplicatis super terram fama fuit, ut in Polonorum cronicis reperitur, Gallos, qui sunt Germani, tocius tunc orbis ambitum occupasse, cum quibus pepigerunt foedus Poloni, quatenus, si quid fortune sorte aut virtute apud exteros contingeret, equa porcio utrisque fieret. Gallis itaque cessit Grecia usque Danubium universa, Lechitis vero usque parvam²⁾ Bulgariam et Carinthiam termini sunt distincti, ubi post multa bellorum certamina cum Romanis habita prefectos tandem sibi constituunt, urbes disponunt et signanter quendam, Graccum nomine, principem preficiunt.³⁾

3. De Gracco principe.

Graccus igitur iura constituit^{a)}, leges promulgat, cuius et felici regimine Lechite augmentis continuis prosperantur, ob cuius amorem eciam prolem dignam successione regia reputarunt⁴⁾. Erat itaque^{b)} temporibus illis in quibusdam Polonie scopulis spelunca profunda⁵⁾, in qua monstrum, quod nonnulli nominant Olofagum, immanissimum habebatur, cuius voracitati singulis diebus⁶⁾ armenta tria quasi pro victimis offerebant, alioquin tot^{c)} humana corpora plectebantur ab illo. Graccus vero, iam

a) *Może przenieść należy* instituit, *co mają* podług Stentzla S. T. oznaczone *rękopp. i ma też* Chron. Polonorum: igitur Graccus iura instituit. — b) enim, *co ma* Chr. Pol. *odpowiedniejsze*. — c) *Niewątpliwie ma. być* totidem. *Tak też ma* Chr. Pol.

¹⁾ Król w Chr. Pol. nazwany *Canutus*, a po słowach: *Canuto in vincula coniecto* dodano *Hii sunt Galathi* (Stentz. *Galathe*, Arndt.) *et eciam Longobardi*. ²⁾ Chr. Pol. zamiast *usque parvam B. ma: usque ad Parthiam* (*Parciam*), *Bulgariam*, i t. d. ³⁾ Chr. Pol.: *et quendam nomine Graccum super se creant*. Po czem następuje dłuższy ustęp w naszej kronice nie pomieszczony. ⁴⁾ Chr. Pol. *et Lechite, per eum felicibus aucti successibus, statuerunt eius prolem regni successione dignissimam, nisi alterum filiorum eius fratricidii fedasset piaculum*. ⁵⁾ W Chr. Pol.: *Erat enim in cuiusdam spelunce anfractibus monstrum* i t. d. Zam. *olofagum* może czytać *omofagum* (ὠμόφαγος), dziki. ⁶⁾ W Chron. Pol. u Stentzla: *singulis epta (hepta) diebus certum armamentorum numerum* i t. d. U Arndta brak *epta*.

senex, equanimiter tantam hominum non ferens perniciem, omnibus convocatis¹⁾, prehabito consilio cum eisdem corpora, que monstro danda fuerant, sulfure atque igne artificiose repleta more locoque solitis offerunt Olofago, quibus avidissime comestis per eum, intus flammis erumpentibus suffocatur. Sed minor Graccus,²⁾ post mortem patris regnum ambiens et se regnaturum sperans, fratrem suum, regni consortem, latenter occidit lacrimandoque menciens, eum ab Olofago peremptum, se pro fratris morte dolentem aliorum oculis demonstravit. Qui mortuo patri succedens in regno paulo post, dolo fratricidii deprehenso, (per³⁾ homines illos) exilio est perpetuo relegatus. Verumtamen, ne antiqui Gracci grata oblivioni traderentur beneficia, in eius perpetuam memoriam construitur urbs sollemnis in scopulis Olofagi, quam nihilominus, sicut nonnulli referunt, a crocitate corvorum ad cadaver monstri crebro convolantium Cracoviam nuncuparunt. Porro tantus amor universos circa defunctum principem Graccum antiquum tenuit, ut unicam eius filiam virginem, que Wanda nominata est, a qua etiam fluvius percurrrens patriam Wandalus nuncupatur, qui nunc Wisla³⁾ est dictus et populus Wandali⁴⁾ sunt vocati, subrogarent in patris imperio regnaturam. Quibus quidem populis processu dierum scissis, pars eorum dicti sunt Huni, quorum rex fuit olim Attila et Wandalis postea plurime sunt gentes immixte tam ritu quam lingua diverse⁵⁾. Hec Wanda, omnia spernens connubia, sine prole decessit; post cuius obitum nonnullis temporibus claudicavit imperium Wandalorum.

4. De Alexandro magno rege Macedonum.

Eisdem temporibus, sicut dicitur, Alexander magnus, rex Macedonum, mittens legatos a Lechitis pensiones vectigales exegit. Quibus interrogantibus, an essent tantum legati an census questores, responderunt illi: legati sumus pariter et questores. Lechite idecirco dixerunt: vos magnificis venerabimur donariis⁶⁾; et mox eis decoratis cutes abstractas partim auro partim alga vilissima sarcinari fecerunt atque remissis hiis pecuniis Alexandro dixerunt: male ceteris imperat, qui sibimet imperare

a) Słów per homines illos nie masz w Chron. Pol. i są one zbyteczne.

¹⁾ Odmienne rzecz ta opisana w Chr. Pol. clam filiis accersitis — loco solito ponunt. ²⁾ Odmienne w Chr. Pol. moxque minor Graccus — a patre tamen gratulanter tanquam victor exceptus. ³⁾ Chr. Pol.: que nunc Wyzla vocatur (Stentz.) qui n. Wizla vocatur (Arndt.) a Stentzel: Wissel. ⁴⁾ Chr. Pol.: Wendali (Stentz.) Vandali (Arndt.) ⁵⁾ Chr. Pol.: pars eius Hun(n)i dicti sunt, quorum rex fuit Attila, rex Wandalorum, quibus multe i t. d. ⁶⁾ Obszerniej rzecz ta opisana w Chr. Pol.: Ad hec illi—Legatorum itaque primi prius vivi excoriantur, deinde cutes eorum partim auro (et) partim i t. d.

non novit, quamquam pro voracitate tua sacianda totus tibi mundus non sufficiat, tuorum tamen utcumque refocillavimus esuriem, quos misisti¹⁾. Commotus igitur Alexander regem quendam contra eos dirigit. Quo capto nec non eius exercitu superato, demum Alexander, Pannoniis sibi duc(a)tum^{a)} prebentibus, per Moraviam valida manu Lechitas invasit, cuncta menia solo prosternit, oppida redigit in favillam et urbes nec non Cracoviam iubet sale conspergi. Omnibus itaque desperantibus de salute, quidam Primisil nomine²⁾ multos clipeos ad instar clipeorum hostium^{b)} figuravit, faciens cum similibus galeis in quodam colle rupis et vicinis arboribus eos suspendi. Quibus conspectis gentes Alexandri, putantes hostilem exercitum ibi fore, ad prelium sunt^{c)} parate. Primisil vero, iubens concito hec tolli, clandestine gyrat exercitum. Cum nemo reperiretur illic, quasi fugientes Lechitas illi continuo suspicantur. Sed Lechite semet ipsos se insequentibus miscuerunt, propterquod bellum fit intestinum, ac debilitatis adeo viribus succumbit exercitus Alexandri. Deinde Lechitis contra hostium castra tendentibus, velut suis victoriose revertentibus Alexander occurrit, sed deprehenso dolo Lechitarum vix cum paucis evasit. Tandem ille magister tam artificiose rei patrie, quam salvaverat, princeps constituitur et dictus est Lestek, id est astutus, eo quod hostes astucia plus quam viribus superavit³⁾. Est liber profecto epistolarum Alexandri, ducentas pene continens epistolas, in quarum una scribit magistro suo Aristoteli sic inquit: ne de nostro statu te semper dubia suspendat hesitacio, noveris nos apud Lechitas peramplissime prosperari. Est urbs famosa Lechitarum, septentrionali Pannonie lateri coniuncta, quam Carantas dicunt, id est Cracoviam, plus viribus quam opibus, plus arte quam situ munitissima, de hac^{d)} et contiguis pro voto triumphavimus. In epistola vero, quam rescribit Aristoteles, sic habetur: fama est, de Carantis Lechitarum te cum tuis triumphasse, sed huius gloria triumpho utinam tuis titulis nunquam accessisset. Ex quo enim tributum ignominie tuorum infusum est intestinis, ex quo Lechitas expertus es argyraspidas (argentaspidas)^{e)}, tui rutilancia solis apud multos deferbuit, immo tui visum

a) Pannoniorum ductu *ma* Chr. Pol. *i tu też* ductum *zamiast* ducatum *czytać* należy. —

b) *Może ma być* hostilium, *podług* Chr. Pol. — c) *Zapewne ma być* eunt parate. Chr. Pol. *ma* in prelium illi occurrunt. — d) *Stentzel pisze* de hiis (?) Chr. Pol. *ma* de hac. —

e) *Stentzel* argirapidus. *W* Chr. Pol. *tenże* argyraspidas.

¹⁾ Po słowie *misisti* w Chr. Pol. następuje: *Nec te lateat, locum apud nos non esse loculis, ideo presencja (presenciarum Arndt) xenolia tibi transmisimus. Nos non opibus sed animi virtute et corporis duricie(a) censeri scias.* ²⁾ W Chr. Pol. zamiast *quidam Primisil nomine* czytamy: *quidam pictor.* ³⁾ Zdanie to całe stoi w Chr. Pol. z małemi zmianami dopiero na końcu tego rozdziału naszej kroniki.

est mutasse diadema imperii. Ex hoc iam prima*) Corinthus clausit ab Alexandro portas et nuncios eius cruci affixerunt.

5. De Lesticone secundo.¹⁾

Sane dicto Lestek mortuo, de successione regni singulis primorum contendentibus, post nimiam stragem suorum, de principe subrogando in hanc conveniunt omnes simul sententiam, ut eligatur stadium: et cuius equus maculis distinctus primus metam attigerit, eorum continuo princeps erit. Certus statuitur igitur terminus pro equis maculosis querendis, et cum interim quidam ex eis se cottidie ad hoc opus multis studiis exercerent, unus ipsorum clam callide stadii ferreis oxygonis sternens callem sibi^{b)}, qua securus equus suus curreret, semitam denotavit. Sed dolus non latuit; nam duo iuvenes, condicione humiles et fortuna, de pedum celeritate confisi^{c)}, pignoribus se constringunt, ut victus vincentem non alio deinceps quam principis nomine appellare presumat. Decet nos, inquit, simul iocando, pro nostra corona victorie non alibi quam in regio stadio exerceri. Qui cursitantes simul, dum pedum plantas in oxygonis vulnerassent, compertas insidias prorsus dissimulant et semitam, quam callide deprehenderunt alias factam, conspergunt oxygonis et inde revertentes quisquis pro se tacitus cogitavit, posteraque die dum omnes ad cursus spectaculum convenissent, unus predictorum, quia integro ferro calcem munierat equi sui, recto tramite prior ad metam pervenit, altero per alta suspiria non sine astancium ridiculoso clamore gyrando postea subsequente. Ceteri vero, vulneribus oxygonorum prostrati, plurimum indignantes equum primi considerant conspectisque babatis integris velut doli magistrum eum occidunt, alium, qui ridiculo fuerat, principem acclamantes, qui tante animositatis extitit, ut in propria persona plerisque hostibus indiceret certamina, quos non solum quantum ad vitam sed et regna victoriose devicit; et sepius cum alii defuissent, metipse dimicaturus bellum commisit. Fuit insuper magne liberalitatis et humilitatis tante, quod non in throno regali sed scabello sepe resedit et super amictum regalem frequenter utebatur sue vestibus paupertatis. Hic similiter Lestek dictus est et tandem suis plurimum carus de hac vita decessit.

a) *Stentz.* primo. *W Chr. Pol.*: prima. — b) *Stentzel tu i w Chr. Pol. ma.*: clavis ferrei conserit exigonis. *Należy czytać oxygonis* (ὀξύγωνος, ὀξύγωνος, *ostrokątny*); oxigonis *ma Arndt.* — c) *Jakkolwiek* confisus de re częściej *nachodzi się, tu jednak może czytać należy* conlisi. *Chr. Pol. ma* altercantes.

¹⁾ *Chr. Polon.* (*Quo mortuo fuit et alius L. se d alio—paupertatis superindubatur vestibus.*

6 Lestico tercius.¹⁾

Huic successit eius filius, similiter Lestek nomine, qui nedum patris imperio, verum et paternis virtutibus adiecit multa. Nam Cesarem Iulium tribus confudit preliis et Crassum apud Pardos cum suis delevit. Tandem Iulii ducens sororem affinitate bella conpescuit, que Iulia dicebatur. Huic frater dotis nomine Bavariam, maritus vero ratione nupciarum Surbiensem tradidit provinciam, unde Romani sunt contra Iulium indignati pro eo, quod equales eos fecisset, qui potius ipsis Romanis debuerant esse subiecti. Verum cum Iulia duas urbes fundasset, unam nomine fratris, que nunc Lubus dicitur, aliam suo nomine, que nunc Lubin^{a)} vocatur, Iulius Bavariam reassumpsit, propter quod Lestek sororem eius repudians, iuvene filio suo secum retento, cui nomen erat Popil vel Pompilius, a se removere presumpsit, loco regine concubinam assumens et in odium illius nomina urbium predictarum immutans. Ex hac siquidem et aliis concubinis Lestek viginti pueros generavit, quibus assignavit totidem principatus, et alios duces, alios marchiones, alios vero comites constituens Pompilium omnium regem fecit.

7. Pompilius rex Polonorum.²⁾

a. 800. Hunc Pompilium post patris obitum fratres tanto coluerunt affectu, quod post mortem fratris eiusdem, parvulum suum Pompilium superstitem eciam susceperunt in regem circa annum domini octingentesimum. Sed quid! succedente namque tempore, pravo coniugis sue hic ductus consilio, pro bono malum rependens, veneni toxico patruos suos cunctos occidit. Nam infirmum se simulans quadam vice convocavit eosdem^{b)} ad exequias peragendas. Quibus comparentibus coram eo, prebens osculum, post multas eorum lacrimas potum sibi dari petiit et quasi valedicens eis, in signum dilectionis totum ebibit, ipsos adhortans ad similia facienda;^{c)} quibus illa mulier pessima pro amoris potu venenatum calicem propinavit. Postquam bibissent, rex pausatuum se fingens cunctos iubet exire de regis cubiculo³⁾. Quibus egressis, alii tanquam ebrii sencientes vertiginem ceciderunt, alii seipsos miserabiliter volutando spiritum emisierunt. Quibus tyrannus nihilominus sepulturam prohibuit, pretendens, eos ulcione

a) Chr. Pol. Stentz. Lublin. Arndt Lubin. — b) *Braknie tu koniecznego* tanquam, *które ma* Chr. Pol. — c) Chr. Pol. Stentz. eos ad similia adorans. Arndt exortans.

¹⁾ Chr. Pol. (*Huius filius, item L. tercius — Pompilium vero regem omnium statuit.* ²⁾ Chr. Pol. (*Hunc post obitum patris fratres, etc.* ³⁾ *Odmienne Chr. Pol.: rex tanquam pausativos eos exire iubet (pausativos = pausatuos).*

celesti plagatos,^{a)} qui tamen regem pietate vermoti hesternis lacrimarum exequiis venerant sepelire. Sic itaque sideribus extinctis patrie, decus Lechitarum contabuit et Pompilius maledictus ultimus ad prelium primus autem ad fugam in^{b)} antea semper fuit; quem eciam suis demeritis exigentibus tanta est ulcio prosecuta,^{c)} quod tandem ex cadaveribus mortuorum, que iacuerunt inhumata, scaturiret murium multitudo, quorum seviciam trans ignem et trans flumina cum uxore pariter et duobus filiis hinc inde fugit, nec quietem habere potuit, donec in insula Crusviciensi in turri lignea, sicut testantur cronice Polonorum, pater, filii pariter et uxor eius, omnium murium morsibus sunt corrosi, et quemadmodum quedam cronica narrat, hic Pompilius habuit consuetudinem sic dicendi: „si hoc vel illud non fecero, mures me devorent,” quod in eo et suis liberis, ut premittitur, est impletum; propter quod vacavit principatus multo tempore, generis Pompilii, sicut dignum extitit, excisa radice, quousque nova succederet grata progenies, cuius celsitudo tanto crevit sublimius divina disposicione, quanto humiliter succedencium fuit genus.^{d)}

Antequam igitur iste Pompilius, ut premittitur, a muribus esset corrosus, consistens tunc temporis in urbe Gneznensi, que nidus interpretatur Slavonice, ad filiorum suorum tonsuracionem iuxta ritum gentilium grande tunc convivium preparavit, ad quod occulto dei nutu sub specie peregrinorum duos contigit hospites adventare, qui nec suscepti sunt ad principis convivium, quin potius cum iniuria per cives electi. Fuit in illis temporibus tunc in suburbiis civitatis pauperculus quidam olim Kosis-konis^{e)} filius, nomine Piast,^{f)} rusticus seu arator Pompilii supradicti, ad cuius domicilium illi hospites diverterunt. Piast autem gratanter colligens peregrinos benignis eos affectibus ad suum prandium invitavit. Huic Piast fuit coniux mulier quedam, Repisa nomine,^{g)} de qua susceperat filium Semovit, quem iuxta paupertatis sue modulum nutrierunt. Quos allocuti sunt peregrini, dum ingrederentur hospicium et inquirunt: de nostro gaudeatis adventu, quoniam per nos omnium bonorum copiam habebitis vestreque sobolis honorem. Cumque residentes ad mensam de variis loquerentur peregrini, si potus aliquis habeatur, inquirunt; respondet Piast: est apud me cerevisie vasculum fermentate, quod pro filii mei unici tondenda cesarie reservavi.

Gall. I.
395

a) Chr. Pol. *zamiast* plagatos *ma* extinctos. — b) *Może ma być* ut antea (?). — c) *Lepiej:* insecuta, *jak ma* Chr. Pol. — d) Choseisconis *w* Chr. Pol. *u Stentz.* Cossischonis (Arndt). — e) Ibid.: *Poeazt. (Stentz.) Peast (Arndt).* — f) Ibid.: Ripiza nomine, ambo natura infimi, ambo rebus exigui, estimacione nulli, qui filium genuerunt, quem Zemovit nuncupaverunt. (Chr. Pol. (Arndt) cuius uxor dicebatur Ripiza — quem Semovit nunc. etc.

¹⁾ *Lepiej myśl ta wydana w Chr. Pol.: quanto stirps creditur fuisse depressior.*

Sed quid hoc inter tantos? Nihilominus si libeat, ebibatis. Porcellum insuper parvulum nutriebat Piast, quem licet vellet pro usu simili conservare, peregrini tamen mandaverunt eum occidi. Et ecce mirabile, propinatur cerevisia, porcellus occiditur, nec tamen cerevisia neque porcellus minuitur, quin potius augetur cerevisia, donec vasa recepta mutuo replentur plurima, de porcello vero decem situle de carnibus sunt implete. Post igitur cum uxore Repisa cernentes miraculum, in stuporem merito sunt conversi, grande de puero suo presagium arbitrantes et ideo dominum suum ducem Pompilium invitare cogitant ad proprii filii sui convivium, nec presumunt, nisi prius peregrinorum desuper consilium habeatur.

Q. III. I.
397

Quorum et consilio dux cum multis aliis ad rustici convivium invitatur nec respuit, quoniam tunc temporis non sicut nunc magne glorie fastu principes Polonie tumescebant. Convivantes igitur iuxta morem et ritum gentilium puerum totonderunt, sibi Semovit vocabulum inponentes. Hiis peractis, mortuo sicut premittitur Pompilio cum filiis pariter et uxore, Semovit proficiebat viribus et etate tandemque deus omnipotens, sicut non dubito, propter hospitalitatis gratiam, quam gentilis homo peregrinis impenderat, suppressis superbis humiles exaltavit. Nam idem Semovit adolescens in armis multum strenuus habebatur tantisque virtutum claruit meritis, quod magister militum est effectus et de die in diem proficiens, in ducem tandem Polonorum assumptus, naciones, quas Pompiliana deseruerat ignavia, nedum recuperat sed et alias sue subiecit dicioni. Hic Semovit in singulis urbibus presides et potestates constituit et locorum prefecit rectores, gubernans patriam in omnibus et emendans¹⁾. Quid putas illos duos peregrinos fuisse, quam angelos dei, qui per cives eiecti ad rusticum pauperem declinantes velut ad Loth in Sodomis et ab eo gratanter suscepti ducem indignum principali privaverunt dominio, pauperis vero filium, de cuius semine procreandi fuerant principes catholici, propter gratum hospitalitatis officium subrogarunt. Hic eciam Semovit multorum laborum usu milicie probitatem adeo sollerter exercuit, ut vulgata fama honoris gloriam acquireret dilatansque domini sui terminos plus quam aliquis ante ipsum Poloniam decoravit. Cuius tandem decedentis locum Lestek, eius filius, obtinuit, qui se probitati(s) audacie conformans²⁾

a) Wolałbym probitati (ręk. S. u Stentzla) audacie i t. d., tak że audacie uważam za genitivus.

¹⁾ Chr. Pol. u Stentzla o urządzeniach Ziemowita pisze: *nedum recuperat, sed et alios suo coniecit imperio, quibus decanos, quinquagenarios, centuriones, collegiatos tribunos, chiliarchos et magistros militum, urbium prefectos, presides omnesque potestates instituit.* (U Arndta): *quas Pompiliana deseruerat ignavia naciones revocavit sed et alias etc.* a potem: *quinquagentos — collegiones etc.*

paterne laudabiliter suum rexit dominium, donec sibi humanis exempto succederet Zemomisl^{a)}), filius eius, qui post decessum patris patriam strenue gubernavit ¹⁾).

8. Mesco primus.

Hic autem Zemomisl memorabilem ²⁾) genuit Mesconem, qui a nativitate sua per septennium cecus fuit. Quo septennio per successionem elapso, iuxta ritum patrie cecum filii agens pater sollemnia, terre nobilibus convocatis convivium instituit. Quibus epulantibus et pro consuetudine plausu manuum exultantibus, pro pueri cecitate pater intrinsecus tactus dolore latenter ab imo pectoris suspiravit. Nec mirum, quoniam Mesco idem sonat quod turbacio et forsitan ideo turbacio appellatus est, quod cecus natus parentibus turbacionem ingessit, aut verius, postea conversus ad fidem, dyabolum fecit turbari. Cum itaque sic pater, ut premititur, suspirasset, affuit continuo, qui puerum visum recepissee patri protinus nunciaret. Cuius rei experta veritate gaudium gaudiis cumulatur, nec tamen pater hoc credidit, donecmet mater exurgens de convivio cubiculum ingressa pueri, cunctis convivantibus puerum apportaret videntem. Letantur ex hoc parentes, letantur convive, letatur et puer, qui claris luminibus, quos nunquam prius viderat, contemplatur. Zemomisl ideo requisitis senioribus, quid hoc presagii designaret, respondent: Poloniam, hactenus cecam, per puerum Mesconem esse reducendam ad visum, ut deinceps tanquam lucerna vicinis nacionibus virtute pariter et potencia prepolleret; sed verius signum fuit, ut puto, quod Polonia ydolorum adhuc tenebris excecata per Mesconem ad cognitionem unius veri dei perducere deberet, quod et factum est. Nam Mesco primus fuit, qui ydolatrie cecitate relicta lucem, que omnem hominem venientem in hunc mundum illuminat, virtute fidei recognoscens, cum patria cuicunque populo sibi subiecto sacro fonte baptismatis est renatus. Mortuo igitur patre, Mesco gubernaculum ducatus suscipiens, assumptis corporeis viribus debellando per circuitum impeciit^{b)}) naciones. Et cum esset adhuc perfidia gentilitatis constrictus, septem uxores habuit; postremo autem illas omnes repudians, anno videlicet domini DCCCCLXVI, tempore primi Ottonis imperatoris, christianissimam mulierem de Bohemia, Dubravcam^{b)}) nomine, sibi fecit coniugio copulari,

Gal.
398

Gal.
399.

966

a) Zemomisl w Chr. Pol. *Stentzel*: Symomiszl. — b) Impeciit *należy zatrzymać; choć* impediit *byłoby znośne*. — c) W Chr. Pol. *Dubranca(m)*. W breve chr. Silesiae u *Stentzla str. 33 tak samo. Arndt* Dobrancam.

¹⁾ Chr. Pol.: *Huic (S)Zemovito successit filius-- antecesserunt virtutibus. Arndt* zaś ut — *excesserint virtutes*. ²⁾ Chr. Pol.: *de Zemomizlone famosus ille Mesco cecus generatus*.

que tamen. nisi christianus efficeretur, eum accipere recusavit: unde dum Mesco paganismum abicit et iugo Christi per fidem collum submittit, illa cum clericis tam religiosis quam secularibus Poloniam subintravit. Suscipiens ergo Mesco fidem catholicam, ex Dubravca^{a)} uxore genuit Boleslaum primum.¹⁾ Narratur insuper in quadam cronica, quod iste Mesco habuit sororem nomine Adelheidem, quam Iesse, rex Ungarie, duxit in uxorem, que cum christiana facta fuisset, eundem virum suum ad fidem convertit. Hec Adelheidis in visione facta sibi revelacione per beatum Stephanum protomartirum, concepit et genuit Stephanum, regem Ungarie, anno domini nongentesimo LXXV, cui sanctus Henricus imperator sororem suam tradidit in uxorem. Et quamvis Stephanus, rex Ungarie, natus fuisset de parentibus christianis, non tamen plene conversus extitit, donec Henricus imperator eum cum toto regno Ungarie sic ad fidem converteret, ut et postea sanctus factus multis miraculis coruscaret.

9. Boleslaus primus.

1001. Igitur Boleslaus, Chabri dictus, patre defuncto, qui obiit anno domini M. primo,²⁾
 (992) Polonie gubernacula suscipiens favente domino sic gessit eadem, quod tam Moraviam quam Bohemiam subiugavit, in Praga ducalem sedem constituens³⁾ et Ungaros in certamine devincens terram earum potenter suo subiciendo dominio usque Danubium, contra Ruthenos, Lithvanos, Pomeranos, Gethas, Danos pugnans continue, nec non Saxones et naciones vicinas perdomuit et in flumine Sala, fixo palo ferreo, fines fecit fidei resistentes conterens, conversos vero ad fidem strenue manutenens. Hic Boleslaus Chabri, hoc est mirabilis nominatus est,⁴⁾ nec immerito, quoniam mirabilia multa gessit, ecclesias multas construxit, episcopos ordinavit, metropolim Gneznensem instituit et suffraganeos plures sibi subiecit, certis terrarum et bonorum terminis cuilibet pro sustentacione congrua deputatis, quamvis quedam cronica dicat, Mesconem, patrem istius Boleslai, Ottonem imperatorem tertium, qui, sicut Martinus tractat in sua cronica Romanorum, imperare cepit anno domini DCCCCXCIII et impe-

a) Patrz na str. poprzedniej uwagę c).

¹⁾ W *Chr. Pol.* czytamy tu fałszywą wiadomość o bytności Ottona III w Polsce za Mieczysława: (*Iste Mesico Ottonem — quasi se recognoscens fidelem*), którą nasz kronikarz niżej potępia. Patrz str. 439. uw. ¹⁾. ²⁾ Ta sama pomyłka w *Chr. Pol.*: *Anno autem domini MI Mesco primus, rex Polonorum — obiit.* ³⁾ W *Chr. Pol.* po *Prage constituit* następuje: *et ecclesiam ibi in monte edificavit.* ⁴⁾ W *Chr. Pol.* mówiąc o wstąpieniu na tron Bolesława, pisze: *Huic (Mesiconi) successit filius eius, Boleslaus primus, qui dictus est Traba, i. e. mirabilis vel bibulus, qui dicitur sic Tragbir* (o czym patrz Stentz.). U Arndta nie ma słów: *vel bibulus* i t. d.

ravit XIX annis, dum idem Otto sanctum Adalbertum, iam martyrio coronatum, veniens Poloniam visitavit, cum magna gloria suscepisse, sic eciam, quod de castro Ostrow,^{a)} de loco videlicet ubi nunc est Poznań, cum imperator ipse, qui rufus sive mirabilia mundi cognominatus est, nudis pedibus, propter devocionem quam habuit ad sanctum Adalbertum, de eodem loco in Gneznam ad eius sepulcrum vellet transire: non decet, inquit, imperatoris pedes nudam terram calcare, mandavit sterni per totam viam septem miliaribus purpuras et pannos sericeos preciosos.¹⁾ Verumtamen alia cronica dicit, quod hoc totum factum sit circa hunc Boleslaum, filium eius, quod verisimilius puto, nam sicut eadem narrat cronica, sanctus Adalbertus Boleslai temporibus adhuc vixit et pertransiens Poloniam cum summa reverencia susceptus est per Boleslaum eundem. Qui quidem Boleslaus, eius predicacioni fideliter obtemperans, suis salutaribus monitis obedivit et multam sibi humanitatem impendit. Nam, ut legitur in vita sancti Adalberti, dum ipsius tota cognacio Bohemorum sevicia turbaretur, Boleslaus unum de fratribus ipsius sancti Adalberti sui amore tenens in sua curia bene fecit eidem. Sanctus Adalbertus igitur Polonos confirmans in fide caritatis, ardore succensus pro convertendis gentibus ydolatriis, partes accessit Prutenicas et fidem Christi ibi predicans est palma martyrii coronatus anno domini nongentesimo XCVII, cuius sacrum corpus Boleslaus auri pondere postea comparavit, (et) collocavit^{b)} illud in ecclesia Gneznensi digno honore. Sane audiens imperator predictus, sanctum Adalbertum, quem in vita multum dilexerat, quod concupivit pro Christi nomine passum fore, cognitaque fama Boleslai tanti ducis, tam pro visitando sancti martyris quam pro habenda noticia tanti ducis Poloniam veniens, per Boleslaum cum magna gloria, sicut eciam predicitur, est susceptus. Nam in occursum Cesaris Boleslaus primo militum, deinde principum suorum acies ordinavit, qui varietate vestium sunt ornati. Cernens igitur Cesar magnificenciam Boleslai ait: plura sunt que cernimus, quam que fama fulgere cognovimus. Non est dignum, tantum virum ducali duntaxat honore fulgere, quin eciam et regio sublimetur. Boleslaus igitur per imperatorem regio diademate coronatur,²⁾ accipiens de imperiali munificencia clavum de cruce dominica cum lancea sancti Mauricii, pro recompensa vero tradens Cesari brachium sancti martyris Adalberti, quod testatur Martini cronica;

997
Gall.
400—401

a) Ostrow, do dziś dnia przedmieście Poznania sowie się Ostrów k. — b) collocavit bez poprzedzającego et obraża. Większa część kodexów Stenzlowskich ma też collocans illud itd.

¹⁾ Patrz na poprzedniej str. uwagę ¹⁾. Rozumie nasz kronikarz zatem kronikę Polonorum. ²⁾ W Chr. Pol. fałszywie: ab imperatore Henrico primo, sancto, coronam accepit et filio suo Mesiconi secundo sororem Ottonis tercii in coniugium copulavit, Iuditam nomine. p. Arndt 558.

referens, illud per Ottonem tertium Romam delatum et positum in ecclesia sancti Bartholomei. Nihilominus imperator auctoritate imperiali quidquid honoris spectabat ad imperium, regi regnoque Polonie concessit, regionibus (quo)que^{a)} barbarorum superatis per Boleslaum suosque successores in antea superandis talem, qualem imperio subiecti obtinent, tribuit libertatem; quod et Silvester secundus, supremus pontifex, suo privilegio confirmavit. Verum Boleslaus trium dierum insigne celebrans pro iocunda imperatoris presencia et grande convivium, singulis hiis diebus mutavit supellectilem nec non vasa: finito quoque convivio tam cuncta aurea quam argentea precepit imperatoris camere presentari. Tanta fuerunt hec donaria, quod ea imperator pro miraculo reputabat. Similiter principibus, militibus et clientibus, quos Cesar adduxerat, iuxta regiam Boleslai magnificenciam et illorum cuiuslibet condicionis dignitatem dona magnifica est donatus. Quibus omnibus cum iocunditate peractis imperator ad patriam remeavit. Boleslaus vero tanquam leo rugiens hostiliter deservit in hostes, nam contra regem Ruthenorum, qui sibi pridem sororem suam denegaverat tradere in uxorem, cum exercitu magno procedens, totam illius virtutem contrivit et Russiam usque Kiow invadens, ibi signum victorialis gladii pependit in porta, que antea aurea dicebatur et regis Russie sorore, quam denegaverat, deflorata¹⁾ opulentam obtinuit civitatem, quam tenens cum regno Ruthenorum decem mensibus inde detulit Poloniam magnum thesaurum, undecimo vero mense regressus, quendam Ruthenum sui generis dereliquit in regno. Rex autem Ruthenorum, fugitivus factus, exercitu prout potuit congregato, insequitur Boleslaum usque flumen Bugam nomine, pugnaturus cum eo, magna parte Polonorum Boleslao inscio defluente; et quia subitum bellum urgebat, suos hortatur inquires: quid prodest, hactenus tot et tantis victoriis hostes prostrasse subiugatisque ipsis divicias cumulasse, si nunc, quod absit non sine dedecore succumbere nos contingat. Confidentes igitur de dei misericordia et priorum bonorum habentes memoriam pugnemus viriliter, spero namque, quod cum gloria superabimus inimicos et gloriosum reportabimus de eis triumphum. Quibus et similibus verbis sui, quos habuit, animati, hastis assumptis cum hostibus gravissimum iniere conflictum; Boleslao se leonem ferocem exhibente, tot et tanti de hostibus ceciderunt, quo nec eorum multitudo potuit computari, reliquis fuge datis. Fertur tantum ibi fuisse effusionem humani sanguinis, quod totus fuit ille fluvius rubricatus

a) *Albo czytać należy regionibusque bez quoque lub z zatrzymanem quoque.*

1) *W Chr. Pol. czytamy: et Ruzciam usque Kiwe pervasit et ibi signum victorialis gladii in porta, que dicitur aurea, dereliquit deflorata prius filia regis Russie, quam ipsius coniugio negaverat.*

ambularique potuit per planiciem super cadavera mortuorum. Ex tunc multis post Gall.
 temporibus Russia fuit Polonie subiugalis. Insuper et Polonia populo fuit plena, 404
 nam de Poznania, quociens opus fuit, in auxilium regi suo Boleslao M et CCC loricati,
 scutarii vero IIII milia, de Gnezna MVgenti loricati cum scutariis V milibus, de Wladi-
 slavia DCCC loricati et scutariorum II milia, de Gdech*) CCC loricati et scutariorum
 II milia venerunt. Hii fortes et ad bella bene docti, exceptis hiis, qui de ceteris cas-
 tellis Polonie ad bella tunc temporis procedebant. Et licet Boleslaus armis erat stre-
 nuus, non minus tamen circa veneracionem personarum ecclesiasticarum fuit devotus,
 nam nullatenus patiebatur eos stare coram se. Deum timebat et quantum potuit
 ecclesiam exaltavit. Habuit preterea hanc virtutem, quod quantumcumque impeditus
 fuisset negociis et magnatum agmine circumdatus, nihilominus causas audiebat pau-
 perum et in reddenda iusticia sibi non fuit accepcio^{b)} personarum, propterquod dubium
 non est, deum ipsum ad tante dignitatis gloriam promovisse. Porro processu dierum
 contigit, uno tempore Boleslaum Russiam et Russie regem e converso Poloniam, quo-
 libet ignorante quid alter ageret, subintrare; interposito tamen medio flumine castra<sup>Gall.
406—407</sup>
 metati sunt hinc inde. Hiis sic stantibus rex Ruthenorum, existimans Boleslaum
 fluvium transivisse, ampullosa verba contra Boleslaum iactavit, ac si eum retibus
 conclusisset, mandans sibi, tanquam suam in volutabro suis canibus et venatoribus
 esse captum. Boleslaus vero sibi remandavit hec verba: bene, inquit suam in volu-
 tabro nominasti, quoniam venatorum atque canum tuorum sanguini pedes equorum
 meorum intingam et terram tuam atque gentem quemadmodum ferus singularis de-
 pascam. Hiis sic vertentibus sequenti die festivitas imminebat, propter quam differebat
 bellum committere in diem tercium subsequentem. Eo die animalia mactabantur
 plurima pro crastino, propter quod coci nec non parasiti ad ripam fluminis purga-
 bant exta pecorum. Quo viso Polonis Rutheni clamoris vocibus insultabant, eos ad
 iracundiam provocantes. Nihil tamen ex adverso responderunt Poloni, quam quod
 intestinorum sordes contra hostium oculos iaciebant, unde Rutheni contumeliis eos
 afficientes amplius impecierunt ipsos iaculis sagittarum. Mira res! militibus cunctis
 Boleslai meridiana hora sopore oppressis coci cum parasitis armis induti, fluvio trans-
 natato, tantam Ruthenorum multitudinem converterunt in fugam, et Boleslaus, cla-
 morum strepitu excitatus, militum suorum ordinatis aciebus in hostes irruunt (irruit)
 undique fugientes. Tanta igitur flumen transeuncium Polonorum multitudo extitit,
 ut non aqua iam sed siccitas appareret, et sic capta preda obtentaque victoria Poloni
 cum gaudio ad patriam sunt reversi. Preterea tante devocionis extitit Boleslaus, quod

a) Gdech==Gdecz, miasto w Poznańskiem. — b) accepcio mają dwa rękopp. Stentzla; (przy-
 jemność, świętość). Czy acceptacio miało to znaczenie, nie wiem. Tak też niżej czytamy:
 accepcio personarum.

neminem ex principibus vel nobilibus suis permetteret offendere clericum vel prelatum nec quidquam de rebus ecclesiasticis usurpare; tanquam enim patronus causas ecclesie defendebat, coercensque in circuitu barbaras nationes non tantum ad tributum pecunie, quantum ad christiane religionis augmentum. Huiusmodi virtutis et honestatis studiis regnum remque publicam proficere procuravit, propter quod ad tantum culmen magnitudinis merito est subvectus. Principaliter pollebat virtutibus iusticie, pietatis et eciam equitatis; iusticie, quoniam non erat apud eum, quantum ad reddendam cuilibet iusticiam accepcio personarum; pietatis, quoniam Christum et eius ecclesiam summo prosequabatur studio pietatis; equitatis vero, quoniam principes populosque sibi subiectos cum discrecionis moderamine diligebat. Et quamvis religiosus in hiis, que pertinent ad deum, existeret, tamen in actibus apparere voluit gloriosus, propter quod principes sui et nobiles atque nobilium mulieres suis temporibus ad eius honorem et gloriam preciosis multis et variis vestimentorum ornatibus utebantur. Tam graciosus existerat aspectu, quod si quis pro quavis culpa non est ausus eum accedere, iam intrusum carceri se putabat, donec eius recuperaret gratiam et favorem. Non exactionibus gravavit pauperes, non angarias siue grandi necessitate imposuit, sed grato animo, tanquam pater, quemlibet in quietudine confovebat. Stationes suas fecit sine subiectorum gravamine, nec stetit in campis sine villis pacis temporibus sed civitatibus atque castris per viam ambulans neminem offende-
Gall.
407.
Gall.
408—9
854
990
 bat, propter quod eius aspectus presenciam de patria quilibet summo desiderabat affectu. Contra legem damnatos, cum hoc intelligeret, liberavit. Sed uxor eius, felix mulier et prudens, quam duxerat a. d. nongentesimo LXXXIII et de qua susceperat filium Mesconem secundum, a. d. nongentesimo XC, nonnullos morti deditos de manibus lictorum eripuit eosque, nonnunquam ignorante marito, interdum vero dissimulante misericorditer liberavit de vinculis, quibus tenebantur constricti. Habuit autem rex XII consiliarios de magnatibus, cum quibus regni tractavit utilitatem et misteria sui gerebat consilii. Nonnunquam factum est, quod hii cum suis uxoribus sunt ad regis convivium invitati et de damnatis cum eo in epulis collocuti. Et cum parentum damnatorum, quam essent honesti, memoria haberetur, rex intime condolebat eisdem, regina vero curialiter sciscitabatur, si placeret regi, si quis sanctorum suscicaret eos a morte, rege quoque respondente, nihil sibi accepcius fore, quam si revocarentur ad vitam bonaque parentela illorum ab infamia servaretur illesa, contigit sepius, quod regina sapiens animosior ex hoc facta, mox se ipsam pro eis criminibus ream constituit et cum XII senioribus eorumque uxoribus Regis pedibus provoluta damnatis veniam impetravit. Mittitur igitur pro captivis, qui tamen non statim regi sed regine presentati sunt et ab ea iam aspere iamque leniter reprehensi. Quo facto rex ipsemet eos vocatos ad balneum nonnunquam collaudans eorum parentes, alios seniores

durissimis verbis redarguit, alios vero iuniores verberibus castigavit, mandans ut a nefandis amplius abstinerent. Quibus sic correctis tandem eos cum muneribus remisit parentibus, unde tota patria eum commendans eius severitatem timuit, iusticie pietatem vero amavit in eo. Mensas XL tenuit principales, exceptis minoribus et hiis, que pro venatoribus et aucupibus habebantur. Solitus est eciam suis dicere in patrie finibus constitutis pro hostibus coercendis, honestius esse ibi pullum conservare, quam in civitatibus desidiosus consistens hostibus et eorum insultibus locum dare, nam pullum perdere hostium insultibus reputabat fortalicium amisisse. Dum ideo abesset, per familiares sepe mandavit preparari subiectis convivia et largiri donaria, que rex presens dare consueverat larga manu. Huiusmodi dictis et factis homines in sui trahebat amorem et ad obsequendum sibi promptos reddebat, nonnunquam dicentes ad invicem: hic pater est patrie, noster defensor pariter et alumnus. Quamvis hic princeps propriam habuit miliciam copiosam, nihilominus se semper dicebat probis militibus indigere, propter quod et si quis extraneus habebatur probus miles, eius delectabatur obsequio, nedum militari sed et regio reputans eum dignum honore. O utinam moderni principes se huius principis moribus conformarent, ut timerent deum, eius intenderent cultui, ecclesiam dei graciosis prosequerentur affectibus et virtuosis clericis et personis ecclesiasticis nec non sibi subiectis pauperibus se propicios exhiberent. Sed proh dolor, quod cum dolore cordis refero, tales hodie principes reperiuntur paucissimi, quin potius non gracie dei sed sue generositatis meritis ascribentes, quod principes sunt, cuncta, sive bona sive mala faciunt, sibi licita existimantes communiter grassantur in pauperes, devastant ecclesias atque viros ecclesiasticos eciam, si sint humiles et devoti, eo acrius persequuntur, quo minus eis resistitur ex adverso. Pretendunt enim, se ideo ad dignitatis eminenciam esse vocatos, ut tyrannidem audacius exercere presumant seque seriosos ostendant, ut eo timeantur amplius, quo acriorem crudelitatis servant rigorem. Hii corde sibi ipsis sepe loquuntur: cur nobis deus principatum dedisset, nisi quod maiori quam ceteri homines fruamur gloria et deliciis affluamus? Et plerumque tanto prodigaliores expendendo redduntur et consumunt ultra proprias facultates, quanto gloriosiores volunt in hominum oculis apparere. Oportet igitur, ut eo crebriores exactiones et gravissimas tallias imponant subditis, spolient pauperes et omnem severitatis modum et viam in depaccionibus subiectorum exquirant, non intendentes aliud, quam ut ad inanem influantur gloriam et carnis atque voluntatis voluptatibus delectentur, non habentes pre oculis hoc quod dicitur magnatibus et in potestatibus constitutis: videlicet, quanto maior es, tanto esto humilior, te semper existimans inter subiectos esse tanquam unum ex illis, quoniam breve tuum est dominium et potentes iudicabuntur potenter et utinam eos non sequatur damnatio, qui sine misericordia de sua

Gall.
409
410

Gall.
407

confisi potencia momentanea generositatēque sanguinis vim et violenciam viduis, orphanis et egenis temerariam intulerunt. Qui ergo post tantam, quantam hic Boleslaus habuit, famam cupit acquirere et terrarum suarum cum deo et iusticia fines extendere, prosperitatem nedum temporalium sed et salutem anime obtinere studeat in vita sua, deum et proximum diligere totque virtutum operibus insigniri. Tunc enim actus principum erunt laudabiles post hanc vitam et memorabiles perseverant, si, dum vivunt, honestis moribus illos exornant. Congruum etenim est, ut quos deus, a quo est omnis potestas, misericorditer sue plebis principes constituit et rectores, non voluptatibus carnum deserviant, non crudelitatem in subiectos exerceant, sed magis mites et benigni pacem eis procurent, semper pietatem ostendant et nihilominus iusticiam cum mansuetudine prosequantur. Nec silenter transeo, quod plerumque^{a)} occulto dei iudicio, eciam mores turpes habentes aliquando fortuna temporali proficiunt, quorum tamen gloria sicut fumus deficiet et cum sonitu memoria evanescet. Non sic actum est cum hoc principe, qui, quia deum dilexit super omnia et amoris dulcedine subditos coluit, precipue viros ecclesiasticos, prosperatus est in omnibus viis suis. Hic princeps, cum finem vite sue sentiret appropinquare, convocatis senioribus, de statu regni secrecius ordinavit, spiritu prophetico denunciāns eis plurima mala futura, inquit: heu! cerno regalem Polonie prosapiam exulantem et ab hostibus, quos contrivi miserabiliter conculcandam. Nihilominus a longinquo contemplor de meo semine processurum, qui quasi lucernam Poloniam faciet relucere. Quapropter omnes circumstantes lacrimis sunt infusi. Cumque paulisper suppressis singultibus requirebant, quanto tempore funus ploratu lugubri celebrarent, respondit, non mensibus neque annis terminum vobis pono, sed quicumque me novit et meam benivolenciam est expertus, de meo recessu plorabit cottidie. Iste Boleslaus pridem filiam cuiusdam ducis Ungarie duxerat in uxorem, sedem regni constituens in Cracovia, que antea fuerat in Gnezna, postea in Poznania, cuius termini fuerunt ab oriente Kiow, ab occidente vero Sala^{b)} fluvius, in quo defixerat palum ferreum, a meridie Danubius, ab aquilone autem mare oceanum. Sic itaque sub anno domini MXXV de hac vita feliciter emigravit et preciosum aurum in vile plumbum conversum est, quia Polonia prius quasi domina gentium vicinarum, mortuo rege suo plurima postea incommoda deploravit, dum conspersa pulvere, merore consumitur et super morte tanti patroni suspiria longa trahuntur; per annum etenim nemo publice convivium celebravit, cuncti procures nobiles et magnates lugubribus sunt induti vestibus, sonus iucunditatis et plausus manuum audiebatur a nemine neque vox leticie in domibus resona-

a) *Stentzel czyta*: quod plurimique. *Stentzowski rękp. L. ma* plerumque. — b) Chr. Pol. Kiwe *zam.* Kiow., a Sals fluvius *zam.* Sala fl. (*Arndt. Sala*).

bat, quoniam abscedente tanto rege pax, leticia rerumque copia simul cum eius obitu recesserunt.

10. Mesco secundus.

Cui successit filius eius, Mesco secundus. Hic contentus in terminis, quos pater acquisierat, aliena invadere noluit, propria non sine prelio conservando*). Et licet coronatus non fuit, propter dignitatem tamen uxoris, sororis videlicet Ottonis imperatoris tercii supradicti quam adhuc vivente patre duxerat a. d. MXIII appellatus ¹⁰¹³ est rex et ex eadem uxore a. d. MXV genuit Kazimirum. Hic legitur in qua- ¹⁰¹⁵ dam cronica, quod anno nongentesimo XCV Lampertus episcopus Cracoviensis, ad eundem episcopatum promotus est, adhuc Boleslao predicto vivente, quem filius suus Mesco postea misit ad dominum papam. Silvestrum secundum, pro corona regni petenda a. d. M. — Eodem tempore misit rex Stephanus de Ungaria pro simili negocio post obitum Iesse patris sui. anno quarto. Astricium episcopum. Sed dominus papa per angelum ammonitus, coronam, quam tunc Mesconi paraverat mitti, Stephano Ungarie regi transmisit. Hic Mesco, sicut fertur, captus est a Bohemis et genitalibus, ne deinceps gignere posset, constrictus, quoniam Boleslaus, pater suus, ducem eorum, avunculum suum prius excecaverat. Tandem exiens vincula uxorem amplius non cognovit. Huius temperibus quinque fratres heremite de Polonia martirio coronantur in Kazimir¹⁾ a. d. millesimo vicesimo quinto. ¹⁰²⁵

11. Kazimirus primus.

Mortuo ²⁾ Mescone a. d. MXXXIII Kazimirus parvulus adhuc rēmansit cum ¹⁰³⁴ matre. Que, licet honeste filium educaret et gubernaret regnum pro more femineo honorifice, tamen Poloni concepto per invidiam odio contra eam, eiecerunt ipsam de regno. Nam ipsa cernens adhuc populum gentilitati deditum et nullis obsequiis regi subiectum, astute populum in sollemnitatibus sanctorum faciebat a diversis provinciis convenire, convivia instruere, plaudere, canere ac letari atque regem a magnatibus invitari suadebat. Que res in consuetudinem servitorum sunt tracte, ideo fortassis

a) Chr. Pol.: non sine prelio mortuus est. *Po czym następuje to, co w uwadze 2) przytoczono. U Arndta zaś:* sed proprios terminos studiose servavit; non sine prelio tamen. *Po czym fałszyw.:* Iste sanctum Adalbertum primo vivum suscepit, deinde passum de etc.

¹⁾ Rozumiany Kazimierz biskupi w powiecie konińskim. P. Star. Polska Ba-
lińsk. I, 165. ²⁾ W Chr. Pol. t. s. od: *Quo mortuo (sc. Mescone) anno d. 1034—*
aż do: promotus est.

depulsa primum, parvulo in regno detento. Sed postea cum factus esset adultus et regnare cepisset, Poloni veriti, ne matris iniuriam vindicaret, eum in Ungariam secedere compulerunt. Eodem tempore sanctus Stephanus rex Ungariam gubernabat et Ungaros convertit ad fidem et pacem servabat cum Bohemis, Polonorum tunc infestissimis inimicis. Quo rege Stephano de hac luce sublato, Petrus, Venetus quidam, Gall.
414—415 Ungarie regnum gubernandum accepit et ecclesiam sancti Petri de Bazoario inchoavit, quam necdum ad modum inchoacionis rex aliquis consumavit. Hic Petrus, rogatus a Bohemis, ne liberum dimitteret Kazimirum, si cum eis amiciciam atque pacem ceptam a suis predecessorebus retinere vellet, ipse responsum eis, sicut fertur, tale dedit: si antiqua lex definierit, quod rex Ungarie Bohemorum ducis carcerarius esse debeat, faciam quod rogatis, Bohemorum amiciciam vel inimiciciam parvi pendens. Datis igitur Kazimiro C equis totidemque militibus, qui conducerent eum, liberum abire permisit. Unde Kazimirus iter arripiens versus Alamaniam ad imperatorem et matrem profectus est et aliquamdiu inibi conversatus, studiis literarum proficiens ulteriusque procedens ad partes Gallie in Cluniacensi monasterio susceptus et professus regulam sancti Benedicti subdiaconus ordinatus est. Dissidentibus interim¹⁾ Polonis et Polonorum proceribus pene totum regnum cladibus et spoliis est destructum, ab hiis qui fuerunt in circuitu gravissimam sustinens molestiam et ruinam. Propter quod necessitate compulsi Poloni regem suum hincinde requirunt, tandem ad Cluniacense monasterium invenerunt et missis nunciis sollemnibus ad sedem apostolicam et propositis coram domino papa Clemente secundo, qui prius episcopus Bambergensis dictus est Suidegerus, vel secundum alios coram papa Benedicto IX, regni Polonie plebisque in fide novelle gravibus dispendiis obtinuerunt dispensacionem cum eo tali pacto, videlicet quod habitum non mutaret cum uxorem duceret, et Poloni similiter in tonsura et habitu²⁾ se suo domino conformarent, a dominica septuagesime usque (in)³⁾ pascha ab esu carnium abstinentes et singulis annis de capite solveretur unus denarius pro lumine sancti Petri Rome.³⁾ Sic igitur reductus Kazimirus Poloniam, coronatus a Henrico imperatore pio, cum matreque reversus duxit uxorem Dobrognewam, ex qua genuit secundum unam cronicam duos filios: Boleslaum secundum et Wladislaum primum. Claustum quoque sui ordinis in monte Tynez

a) Chr. Pol. *ma*: usque in pascha.

¹⁾ W Chr. Pol. u Stentzla to samo od słów: *Interim procures Polonorum etc.* u Arndta nie ma, jeno o św. Wojciechu. ²⁾ W Chr. Pol. wyraz *habitu* określony przez *amplitudine vestium*. ³⁾ Odmienne w Chr. Pol.: *ut singulis annis de singulis familiis unum denarium cum impressione capitis sancti Iohannis vel duas mensuras avene darent sancto Petro Rome pro lumine.*

iuxta Cracoviam instauravit, vocans fratres de Leodio, quibus possessiones sufficientes pro eorum status congruencia liberaliter assignavit.¹⁾ Secundum autem cronicam aliam ex uxore, quam de Russia duxisse dicitur, quator generavit filios: Boleslaum, Wladislaum, Mesconem et Ottonem unamque filiam duci Bohemie postea desponsatam. Tandem per bella plurima recuperavit Polonie terminos, presertim a quodam Maslao de ignobili prosapia nato, qui Mazovie ducem se prefici procuraverat quemque preliis binis devicit,²⁾ ubi etiam Mazoviorum tanta strages facta est, ut Kazimirus ense cedendo fuit perfuso sanguine rubricatus. Sceleratissimus autem Maslaus, mala malis ^{Gall. 417—418} accumulans, denuo congregata multitudine Pruthenorum, Danorum, Marithimorum et Mazoviorum ingressus Poloniam. incendiis, spoliis et rapinis undique devastavit et homines utriusque sexus delevit. Propter quod Kazimirus in tantam cordis amaritudinem est prolapsus, quod quasi desperando dixit, papam se(cum)³⁾ dispensare non potuisse super voto religionis et continencie suscepconeque sacrorum ordinum, quin potius se meruisse iram dei. Propter plagam, que venit tam immaniter super eum, anxius itaque, contingit eum intrare beate virginis ecclesiam in castro Ostrow³⁾ per uxorem fundatam gladio, quo procinctus fuit, posito in altari. Cumque mente disponderet ad monachatum regredi, regno dimisso, prostratus ante altare in oracione aliquantulum obdormivit, tribus vicibus audiens vocem: quid dormis? tolle gladium et in hostes irruere. Tandem surgens, intra se ait: propter peccata mea, sicut deus permisit meum deleri populum, vult similiter me delere; melius est ideo in manus hostium incidere, quam mandatum domini non servare. Sicut fuit voluntas in celo, sic fiat. Moxque resumpto ense, suis militibus, qui fatigati dormierant, excitatis, quamvis paucis, ascensis equis signoque crucis signantes se simul in exercitum hostium irruerunt. Quibus pugnantibus affuit in aëre quidam, albis indutus, in albo equo vexillum album super eos baiulans atque clamans in hostes fortiter, tociens repetens hunc clamorem, donec totus hostium exercitus sit prostratus; fluvius quoque Wartha ripas suas excessit sanguine occisorum. Quibus devictis in tantam sunt ani-

a) secum czyta Stentzel i rękop. jego, jak się zdaje, wszystkie secum miały. Zdaje się przecie, że se czytać należy.

¹⁾ W Chr. Pol.: in monte Tinez sibi et matri et coniugi iuxta Cracoviam construxit, vocatis et fratribus ex conventu de Leodio, et omnibus regalibus possessionibus, ad Cracovie provinciam pertinentibus, dotavit propter (słusznie Arndt preter) possessiones officialium regni. ²⁾ Chr. Pol.: quem binis preliis cum multitudine Danorum, Maritim(u)orum, Get(h)arum, Rut(h)enorum ac Mazoviorum prostravit.

³⁾ Ostrow, zapewne zamek pod Poznaniem rozumiany, którego jedno przedmieście do dziś dnia Ostrówek się zowie.

mositatem Poloni conversi, quod semetipsos prelio inpetebant. Sed audientes omnes uno nomine se clamari, mutuo se protinus cognoverunt et illum in albis vexilliferum amplius non viderunt. In loco vero pugne rex construxit urbem, quam Poznaniam ratione cognicionis mutue nuncupabat. Maslaus vero, videns se turpiter convictum, furtive de exercitu fugit ad Gethas, quorum etsi princeps factus fuisset, propter necem tamen illorum alto patibulo est appensus. Kazimirus ergo rex et monachus 1038 tandem de hac vita sublatus est a. d. MLVIII.¹⁾

12. De Boleslao secundo.

Cui successit filius eius Boleslaus secundus, qui cum vivente adhuc patre probus et liberalis existeret, eo mortuo regna omnia in circuitu gentium bellis invasit.²⁾ Cumque apud Gethas, Ruthenos et Ungaros moram cum exercitu copioso aliquot annis traxisset, uxores nobilium secum existencium auditis sinistris rumoribus de maritis, longa exspectacione timentes rapi patriam ab hostibus, ne posteritate carerent, servis nupserunt propriis. Quo audito revertitur³⁾ Boleslaus, municiones capit, servos perimit et a mensis nobilium uxores prohibet et a thoro, et natis servorum occisis, nobiles lactare catulos compulit mulieres.⁴⁾ Nec silendum, quod defuncto Lamperto Cracoviensi episcopo a. d. MLXX primo, succedente quoque sibi beato Stanislao a. d. MLXXII ordinatoque eodem anno in episcopum Cracoviensem, dum argueret pro suis sceleribus Boleslaum, ipse mittens manus truculentas in eum arguentem et excommunicationis vincula constringentem paterna monicione premissa, inter missarum sollemnia, in die sancti Michaelis, in capella trans Wislam apud Cracoviam trucidavit⁵⁾ a. d. MLXXIX, temporibus domini Gregorii pape VII, unde ob hoc omnibus odiosus factus fugit in Ungariam ad sanctum Wladislaum regem, quem prius pedestri cursu obviantem contempserat,⁶⁾ et menciens sancto presuli quem occiderat impingendo crimina inibi traxit moram. In alia legitur cronica, quod cum Boleslaus iste tam Polonis quam Pomeranis pacificus imperaret, ambicionis zelo ad castrum Gradek⁷⁾ obsidendum

a) Chr. Pol.: omni in circuitu regna pervasit preliis. — b) Chr. Pol. *ma*: cum furore revertitur.

¹⁾ *Chron. Pol.* *ma* to samo zaraz po słowach w uwadze ²⁾ na str. 447 przytoczonych. ²⁾ *Chron. Pol.* z osobliwszym dodatkiem: *et flagiciosus cum equi contra naturam effectus (?)*, *sanctum Stanislaum — perimit.* (Zamiast niecznośnego *effectus* czytać zapewne należy: *effetus.* ³⁾ *Chr. Pol.*: *gladio in frusta concidens perimit.* (*peremit*, Arndt). ⁴⁾ *Chr. Pol.* u Stentzla odmiennie: *quem prius pedester cursu obviantem contempserat.* (?) U Arndta: *pedestri cursu.* ⁵⁾ *Gradek* (Groddek) dziś *Groetz*, koło Opawy.

ingentem multitudinem congregavit, nec tamen solum castrum non habuit, verum etiam Bohemorum insidias vix evasit et dominium Pomeranorum amisit. Idem Boleslaus, sicut ibidem legitur, (strenuus miles fuit, hospitum susceptor benignus, munerum dator largissimus, et ideo)* ad instar primi Boleslai urbem Kiow, Ruthenorum precipuam, ingressus potenter ensis sui signum in porta reliquit aurea et Ruthenum quendam sui generis in sede regali preficiens cunctos rebelles a potestate deiecit.— Contigit eodem tempore ducem Bohemie cum virtute tota sue potencie Poloniam subintrare. Quo audito Boleslaus obvius sibi gyrando hostes viam qua venerant obsidens interclusit et quia plurima pars diei preterierat suosque fatigaverat, sequenti die se venturum ad pugnam Bohemicis gentibus intimavit, inquires: antea exeuntes de silva, sic ut lupi, capta preda famelici, absente pastore, solebatis silvarum latebras penetrare, modo vero presente cum venabulis venatore canibusque post vestigia dissolutis non fuga nec insidiis sed virtute poteritis tensa reciacula devitare. Bohemi autem calliditate versuta responderunt: Polonis indignum esse tantum regem declinare ad inferiorem, die ideo crastina, si filius est Kazimiri, sit paratus Bohemorum servitium experiri. Boleslaus, ut se filium ostenderet Kazimiri, ibi stando Bohemorum fallacie satisfecit; sed quid, die namque postera mediante Polonorum castris ab exploratoribus nunciatur, quod precedenti nocte fuge presidio se deduxerunt Bohemi per Moraviam. Igitur persequitur Boleslaus eosdem, captis ex eis pluribus et peremptis et indignans sibimetipsi, quod sine bello evaserant, ad propria est reversus. Contigit iterum Pomeranos regnum Polonie subito invasisse, dum Boleslaus ageret in remotis. Quo audito, cupiens de manu gentilium patriam liberare, pervenit ad fluvium, ultra quem turme gentilium residebant, et non ponte quesito nec vado milites profundo gurgitis se credebant pluribusque loricatis ibidem submersis, loricas reliqui reiecerunt transmeatoque flumine non sine periculo sunt victoriam de hostibus consecuti. Ab illo tempore dissueverunt loricis uti Poloni. — Porro in civitate Cracoviensi quadam die Boleslaus ante pallacium residebat, contemplans Ruthenorum tributa in capetis posita. Contigit clericum pauperem extraneum tunc adesse, qui visa thesauri magnitudine, suam paupertatem recogitans suspiravit. Quo audito, sciscitatus, quis ausus sic sit gemere Boleslaus requisivit clericum, quem comperit gemuisse, cur hoc fecit? Qui cum timore respondit: domine, mi rex, egestatem meam vestramque gloriam considerans suspiravi, felicitatem miserie comparando. Cui rex: si sic est, paupertatis tue dolo-

Gall.
420

Gall.
421

a) Słowa nawiasami zamknięte, na tem miejscu niestosowane, zwłaszcza z powodu ostatnich słów: et ideo, zapewne są powtórzeniem niezręcznem tego, co temi samemi mniejwięcej słowami powiedziano niżej o Bolesławie: Quamvis enim iste rex in armis foret strenuus, munificencia largus, hospitum susceptor benignus i t. d.

rem in solacium commutabo; accede igitur ad pecuniam et sit tuum, quantum poteris onere uno deportare. Qui gavisus accessit et argento et auro suum implevit pallium ita quod ex nimio pondere ruptum fuit. Rex ideo proprium pallium largitus est clerico, quo portaret pecuniam, metque iuvans cum melioribus oneravit adeo, quod sibi dissolvi collum, si plus imponeretur, clericus exclamaret. Ex hoc rex consecutus est famam glorie, clericus autem prius pauper, subito dives factus recessit. Attendant hic moderni principes, qui non dei sed vanam querunt gloriam atque famam. Quamvis enim iste rex in armis foret strenuus, munificencia largus, hospitum susceptor benignus, militibus et nobilibus propicius et in singulis mundanis actibus gloriosus, verumtamen quia deum non timuit et cuncta, que fecit, ad statum mundi superbieque tumorem, solam quoque hominum laudem et famam quesivit, sic eum tandem deus permisit cadere in peccatum, ut totus converteretur in vitam scelestam et adeo insaniret, ut post multa flagicia eciam occideret sanctum virum, cuius salutaribus monitis non curavit parere, malo spiritu agitatus. Propter peccata nostra enim deus eciam in maiorem nostri ruinam permittit nos habundare divitiis, prosperitatis gaudere fortuna, cunctis rebus temporalibus pollere non ad bonum sed ad malum nostrum, quod claret in hoc principe, qui primo fortunatus, ut princeps largus diceretur, extiterit, sed tandem, ut supra patuit et infra patebit, male conclusit. Ecce idem ipse Salomonem regem Gall. 422 Ungarie propriis viribus effugavit et in sede regali Wladislaum locavit, qui fuerat in Polonia educatus nec similem Wladislao habuit Ungaria, nec sic fructuosa post eum Ungarorum extitit terra. Boleslaus vero in tantam superbiam est erectus et propter rerum habundanciam et terrarum, quod nollet imperio subiacere sed a se ipso ab omnibus rex vocari et propter peccata sua, que commiserat, tandem pulsus de Polonia venit exul in Ungariam ad regem sanctum Wladislaum, ut predicatur, et ibidem miser miserabiliter emigravit de mundo.¹⁾

13. Mesco tercius.

Hic Boleslaus post se reliquerat unicum filium Mesconem, quem Wladislaus sanctus Ungarorum rex amore patris parvulum nutriebat. Cumque bona indole pullularet, placuit Wladislao eum Poloniam (?)^{a)} destinare, qui moribus ornatus fuit et Gall. 422

a) W słowach: eum Poloniam destinare błęd się mieści; może ei czytać należy, albo Poloniam = in Poloniam.

¹⁾ W *Chr. Pol.* bezpośrednio po: *miser misere interiit* następuje to w streszczeniu, co w następnym ustępie tu opowiedziano: *sed et unicus filius eius Mesico in ipso iuventutis flore veneno emarcuit (a. domini . . .)*.

placabilis in oculis Polonorum. Sed nonnulli timentes, ne patris vindicaret offensam, 1089
puerum occiderunt veneno; qui vero secum biberunt, vix mortis periculum evaserunt,
et sic, ut puto, propter occisionem sancti Stanislai flagiciaque alia Boleslai semen
extinctum est.

14 Wladislaus I, Kazimirides cognominatus.

Boleslao igitur cum filio et fratribus aliis mortuis, Wladislaus, minor frater
Boleslai, successit in regno Hic non minus milicie strenuus quam devocione insignis,
ob amorem sancti Stanislai dedit omnibus ecclesiis Polonie libertatem.¹⁾ Qui et
filiam Wratislai Bohemie regis, Iudittam nomine, duxit uxorem; cumque filium non
haberet ex ea, ieiuniis et oracionibus ambo deprecabantur deum super habenda sobole,
largissimis ideo elemosinarum largicionibus insistentes atque petentes, sibi dari filium,
qui deum timeret, coleret ecclesiam, foveret iusticiam et regeret Polonie regnum ad
honorem dei populique salutem. Quibus sic actis, accessit Franco, quidam Polonie
devotus episcopus, suadens ut fabre fieri faciant imaginem pueri, quam et mittant
cum aliis xeniis²⁾ regalibus sancto Egidio, qui multis tunc in partibus Galie choru-
scabat miraculis in monasterio super Rhodanum, quod ad sanctum Egidium nominatur.³⁾
Nec mora, quin ad suasionem pontificis imago fieret preciosa, preter hanc et calix
de auro purissimo nec non ornatus nobilis, que omnia missa fidelium manibus lega-
torum ad sanctum Egidium offerrentur. Significabant idcirco Wladislai et uxoris eius,
videlicet Iuditte, desiderium suum abbati sancti Egidii eiusque conventui, postulantes,
ut acceptis hiis oblacionibus pro eis intercederent ad deum omnipotentem, ut meritis
sancti Egidii largiretur eis proles, cuius solacio potirentur et regnum proficeret cum
Polonorum populo talis prolis regimine salutare. Triduo igitur ieiunio post nun-
tiorum et oblacionum suscepcionem per abbatem et conventum sancti Egidii celebrato
fuisque devotis precibus ad deum, Iuditta partum effudit in die sancti Stephani regis.
Mater vero infirmata nocte natalis dominici occubuit et pueri noviter nati gaudium

Gall.
425

a) xeniis z dodatkiem i. e. donis ma Chr. Pol. *Stentzel w naszym miejscu: exeniis (?)*. *Arndt*
zeniis.

¹⁾ W Chr. Pol. czytamy: *ecclesiis Polonie ob mortem sancti Stanislai omnem libertatem dedit. De humana nihil estimatum est (huic) defuisse libertate (sed quod sine prole esset) tristabatur. U Arndta Cui licet de humana nil estimatum est defuisse felicitate, sola prolis sterilitate tristabatur* ²⁾ Opowiadanie w Chr. Pol. brzmi: *instigante Francone episcopo, in Provincia ad abbatem et conventum sancti Galli, imaginem auream infantuli cum aliis xeniis (i. e. donis a longinquis partibus) ac precibus transmisit etc.*

1095 matris defuncte vertitur in merorem et ita leticia cum tristicia temperatur ¹⁾). Postea vero Wladislao, Iuditte uxoris solacio viduato, coniungitur relictā Salomonis regis Ungarie, tercii imperatoris Henrici soror, ex qua tantum tres filias generavit. Iuditta vero, de qua superius dictum est, dum adhuc ageret in humanis, multum ecclesiis erogavit et in pauperes et captivos grandia fecit opera pietatis, redimens Christianos de servitutibus Iudeorum. De filiabus autem, quas de secunda uxore generaverat Wladislaus, sorore videlicet Henrici imperatoris tercii, qui imperavit anno domini MLX, una traditur viro in Russia, secunda vero monialium velamine tegitur, tertia vero cuidam sue gentis nobili desponsatur. Porro Wladislaus Pomeranorum contrivit potentiam et contumaciam sub pedibus conculcavit, forte castrum eorum, quod vallaverat, cepit in die assumptionis virginis gloriose vincensque ipsos municiones et terras occupavit eorum, in principalibus locis suis militibus constitutis per eum. Et ne perfidia paganorum cresceret, hora constituta fecit omnes municiones in meditullio constitutas ignibus concremari. Nec sic tamen gens rebellis edomari potuit, nam quos Cethegus (Seczechus) eis prefecerat, qui tunc milicie princeps erat, aliquos peremerunt, nobiliores vero honestius et discrecius habentes, vix amicorum assensu se fuge dederunt. Propter quod Wladislaus cum valido exercitu terram eorum ante quadagesimam introgressus inde predam magnam et multos captivos eduxit. Cumque regni sui terminis appropinquans iam se putaret securum, Pomerani subito subsequentes super fluvium Nacka ²⁾) bellum luctuosum utrisque partibus commiserunt et hora diei tertia usque ad crepusculum est pugnatum, nec sciebatur an Christianorum an paganorum excidium maius fuit. Wladislaus denique, Bohemis in auxilium evocatis, denuo Pomeraniam subintravit et castrum Nakel ³⁾) obsedit. Contingebat autem ibi mirabile, nam singulis noctibus armati quasi pugnaturi agitabant in hostes. Cumque huiusmodi delusionem frequencius paterentur, vehementissime admirati quadam nocte pavore solito excitati extra castra longius venientes et, quasi nocturnas umbras palparent, delusi velut cuneos hostium sequebantur. Interim illi de castro properanter de propugnaculis exeuntes machinas et stacionis tabernacula combusserunt. Poloni ergo cum se nihil proficere nec bellum invenisse conspicerent, cum magna pars exercitus victualia non haberet, casso labore ad propria redierunt. Huius pretexto Pomerani contra Polonos in superbiam sunt erecti. — Preterea Wladislaus de quadam concubina sua suscepit filium nomine Sbigneum. Ob odium uxoris legitime nutritus

Gall.
429

Gall.
430
1092

Gall.
431

¹⁾ To samo w *Chr. Pol.* tak: *Fuit gaudium merore temperatum et meror dulcore nati filii interceptus.* ²⁾ Rozumiana rzeka Noteć. ³⁾ Nakło, nad Notecią, kryjówka Słowian pomorskich.

est Sbigneus in deserto, quousque fieret adolescens, deinde in Cracovia literis traditus, tandem instruendus ducitur in Saxoniam. Eisdem temporibus Cethegus (Szeczechus) palatinus, vir quamvis nobilis et formosus, tamen avaricia excecatus multa crudelia perpetravit, alios suppresserat, alios propellebat de patria, ignobiles vero nobilibus preponebat, cum sic existerent fugitivi per diversa divagabantur loca et nonnulli Wratislai ducis consilio in Bohemia congregantur, sicque quosdam precio conduxerunt, qui Sbigneum furtive de claustris monialium, ubi fuerat, extraxerunt.¹⁾ Recepto igitur Sbigneo in Bohemia, fugitivi legacionem in hec verba mittunt comiti, nomine Magno, Wratislaviensi, — hic tenuit Wratislaviense castrum cum tota Slesia, — : tu quidem, comes Magne, scis, quomodo Czethegi alias Sethek contumelias in exilio positi toleramus; sed tibi, cui nomen ducatus est plus dedecori quam honori, lacrimabiliter condolemus, cum laborem oneris sed non honorem habeas, si Cethegis non audeas dominari pristaldis,²⁾ et ideo, si cupis cervicem de iugo servitutis excutere, festina in defensionem, accipe puerum, quem habemus. Et hoc Bohemie dux suadebat, ut inter Polonos discordiam seminaret. Hoc audito Magnus, dux Wratislaviensis, com-^{Gall. 433—440} municato maiorum suorum consilio, ultimo acquievit, pro quo facto Wladislaus graviter tristabatur et Cethegus multo amplius cum regina. Mittitur igitur nuncius ad Magnum ducem Wratislaviensem et ad magnates regionis illius et fit scrutinium, quid hoc sibi vellet, quod Sbigneum cum fugitivis sine patris imperio recepissent: an rebellare preponant an obedientes existere. Ad hoc Wratislavienses respondent: non se patriam Bohemis vel aliis nacionibus tradidisse, sed domini regis filium suosque fratres fugitivos in suum presidium recepisse, nec minus se velle domino Wladislao nec non filio suo Boleslao per omnia fideliter obedire, quin potius contraire Cethego et operibus suis malis. Populus autem legatum lapidare volebat, quia Cethegi

¹⁾ Rzecz ta w *Chr. Pol.* tak opowiedziana: *qui ob odium in suam novercam in desertis educatus, dictus est Zbigne(w)us. Hic de consilio profugarum ex consensu (comitis) episcopi Magni Wratislaviensis, dum Setech, princeps exercitus, nimia tenacitatis avaricia salaria militum accepta a rege sibi reservaret, convocato exercitu regis Ungarie, sui nomine sive (nominis scilicet) Zbignewi Moravis quoque (ac) Bohemis, regnum patris decrepiti ac fratris tenelli pervasit. Sed pater, astute infirmitatem (as)simulans, cum filio ad se vocato pacificatur et constructione convivalis leticie omnes Wratislavienses sibi (re)conciliat, unde filius (c)grassancius in patrem consurgens, de Wratislavia fugiens, in Crusbiciam se recepit et Pomeranorum non parva congregans subsidia cum patre congregitur et captus carceri mancipatur. (Tantum ibi cruoris fusum est, ut etc. u Stentzla, u Arndt: Ubi tanta multitudo occubuit, ut lacubus etc.)* ²⁾ *Pristaldi s. Prestaldi = executores iudicum nobilium. (To co w nawiasie, ma Arndt, z wyjątkiem (comitis), (as)simulans i (re)conciliat).*

partem falsis rationibus defendebat. Propter quod Wladislaus et Cethegus irati Wladislaum Ungarie regem et Brezzislaum, ducem Bohemie, contra Wratislavienses in auxilium postulabant, unde plus damni quam proficui (?)^{a)} receperunt, nam rex Wladislaus de Ungaria Cethegum secum vinctum in Ungariam deportasset, si non transfugisset cum parvulo Boleslao Cumque idcirco nihil proficerent, eo quod sui contra suos amicos bellum gerere noluerunt, pacem cum filio pater fecit. Reversus interim Cethegus de loco quo fugerat, maiores Polonie callide contra Sbigneum et suos promissis et muneribus in partem aliam inflectebat. Unde Wladislaus rex ad castrum Wratislaviense ultimo cum exercitu perveniens, obtentis prius castris, que fuerant in circuitu, ac Sbigneo cernente, sibi proceres defecisse atque durum fore contra stimulum calcitrare fugienteque de nocte ad castrum Cruschwitz¹⁾ militibus opulentum, cum exercitu, quem secum habuit pater, Sbigneum persequitur fugientem et fortiter aggreditur idem castrum. Sbigneus vero, convocata multitudo paganorum, exiens de castro dimicavit cum patre Commisso igitur gravi bello inter Wladislaum pariter et filium, innumerabiles de hostibus ceciderunt patris et filio carceri mancipato tantum ibi cruoris humani fustum est, quod quisque de aquis ibi fluentibus pisces comedere non auderet. Tandem vero Sbigneo ad episcoporum et principum instantiam de carcere liberato, patris ei datur gracia, Cethego autem, reconciliatis simul ratribus Boleslao et Sbigneo, exilio relegato. Sed nec silendum est, quod in vigilia dedicacionis Gneznensis ecclesie sub eisdem temporibus hoc factum est miraculum. Eadem nocte quippe in quodam castro Polonie traditores nonnulli fuerunt, qui Pomeranos funibus receperunt ad castrum, quibus armatus apparuit, insidens albo equo, hostes exempto gladio terreus atque precipites per gradus agitans, quousque hoc strepitu castellani expergefatti *meritis sancti Adalberti procul dubio castrum ab hostibus liberarent. Porro, quamvis, prout in una legitur cronica, pater senex filiis terram dividens dedit provinciam Glogovie Sbigneo spurio,²⁾ alia tamen dicit cronica, quod eidem Sbigneo Mazoviam, Boleslao vero Wratislaviensem, Cracoviensem et Sandomi-riensem provincias assignavit post mortem sub condicione huiusmodi, quod siquis ex eis forsitan exteris nacionibus contra regnicolas adhereat, sui patrimonii cadat a iure. Pater autem, dum adhuc viveret, in Mazovia frequencius habitavit. Boleslaus vero, non sequens pueriles actus in venacionibus et similibus voluptatibus, sed se in militaribus exercebat et nonnunquam inscio patre contra hostes in expeditionibus

a) *Może: profectus czytać należy. Patrz niżej.*

¹⁾ Kruszwica, poprzednio tu Crusbicia nazwana. ²⁾ *Chr. Pol.* tak samo: *Pater vero Zbignevo contulit provinciam Glogovie et mortuus est.*

dux milicie precedebat. Nec hoc celandum est, quod cum quadam vice pater. confectus iam senio, cum exercitu contra Moraviam misisset Cethegum, ivit cum eo puer Boleslaus, solo nomine pugnaturus, et tam strenue se habuit in exercitu, quod Moravie magnam partem destruxit et capta magna preda cum captivis plurimis rediit sine bello. Item, quadam vice aprum immanem per silve cernens currere densitatem, solus presumptuosus puer invasit pariter et occidit. Simile bellum cum urso commisit et vicit. Adhuc eciam iuvenis Boleslaus, vivente patre, castrum Medzyrzecz¹⁾ (Mazerice) tantis obsedit viribus et inpuignavit insultibus, quod tandem, paucis diebus elapsis, eos qui fuerant in castro illud tradere oportebat. Hic Boleslaus non tantum predis vel incendiis intendebat quantum municionum capcionibus, barbarorum in servitutem redigere cupiens regionem. Sed interim Cethegus ipsis pueris fratribus, Boleslao pariter et Sbigneo, plures insidias intentabat, unde fratres, iuramentis fidelitatis sibi mutuo prestitis, contra Cethegi machinationes simul insurgunt. Contigit enim Wladislaum filio Boleslao dare mandatum significando, Bohemos Poloniam intraturos et ibidem predam facturos: ab exploratorum relazione se veridica percepisse. Quapropter precepit pater filio properare ad locum, quem sibi prefixerat et assumpto exercitu, quem Cethegus congregaverat et in quo Boleslaus nullatenus confidebat, hostibus mandavit occurrere patriam invasuris. Boleslaus nihilominus paternis iussionibus obtemperans cum suis ad statutum terminum festinus pervenit, sed comes quidam, Woyslaus nomine, fidelis sibi cuique dudum commissus fuerat, secum non ivit. Cumque ibidem adesset eciam Sbigneus, frater suus, simul collocti sunt, suspicantes, non esse tutum, esse cum familiaribus Cethegi, qui heredes regni nititur modis omnibus abolere. Quo cognito et pensato Boleslaus vehementer expavit totusque sudoribus et lacrimis effluebat, et ambo statim ad castrum Wratislaviense, ne occuparetur ab emulis, redierunt. Puer igitur Boleslaus regressus, nobilibus et civitatum senioribus convocatis, cum lacrimis enarravit eis Cethegi paratas insidias, et Sbigneus, qui literatus fuit, ad fidem fratris sui Boleslai tumultuantem populum animavit, adhortans omnes, ut ipsis ambobus consulerent, quid faciant in hoc casu. Ad hoc Wratislaviensis tota multitudo respondit: nos quidem fidem servare volumus patri vestro quoad vixerit, nec vobis deficiemus, dum in nobis spiritus est vitalis. Congregato igitur exercitu de eorum consilio, qui seniores et saniores existere videbantur, convenerunt cum patre in loco, qui dicitur Sarnove,²⁾ ubi premissis tractatibus atque minis filiorum patrem Cethegum a se deserere oportebat et iuravit pater filiis, eum se nunquam deinceps

¹⁾ Międzyrzecz, miasto na pograniczu Brandenburgii i wojew. Poznańskiego.

²⁾ Sarnow (Sarne), miasteczko o $2\frac{1}{4}$ mili od Krobi a o $\frac{3}{4}$ mili od granicy Szląskiej odległe.

in honorem pristinum resumpturum. Recedente sic a patre Cethego, filii patrem inermes humiliter accesserunt, sicque pater cum filiis nec non toto exercitu fugientem Cethegum ad castrum, quod fecerat, persecuti sunt. Quem cum filii extra fines patrie conarentur expellere, pater de nocte, cum in lecto suo requiescere putaretur, cum tribus dumtaxat suis familiaribus, ceteris ignorantibus, ad Cethegum, ex altera parte Wisle fluminis cum navicula transfretavit, cunctis de proceribus exercitus publice dicentibus, sapientis non esse, filios totque nobiles et tantum exercitum propter unum deserere, quin potius delirantis. Statim igitur facto consilio Boleslaus Sandomiriam et Cracoviam, sedes principales proximas, occupavit, Sbigneus vero ad Mazoviam properans, Plocensem urbem preoccupare cupiens, sed preventus tamen a patre, suo desiderio est frustratus. Post hoc, exercitu congregato, contra Plocensem urbem ex alia parte Wisle fratres castra milicie posuerunt, ubi Martinus episcopus, decrepitu et fidelis, inter patrem et filios discordiam mitigavit et pater promisit iterum, interposito iuramento, se Cethegum nullatenus retenturum, propter quod et Boleslaus patri sedes restituit occupatas. Necdum tamen pater pactum servavit et quamvis ultimo fecerint tantum filii, quod pater, velit nolit, Cethegum dimittere de Polonia est coactus, tamen longe postea reversus est, sed non licuit sibi sicut fecerat ammodo dominari. Deinde nunciatum est, Pomeranos contra Santok,¹⁾ quod fuit quasi clavis Polonie, castrum oppositum erexisse, tam prope, quod ea, que fiebant et dicebantur in Santok, videri atque audiri bene poterant a paganis. Sbigneus igitur, quia partem regni pagani proximam obtinebat, cum patris et suo exercitu contra Pomeranos, qui adhuc pagani fuerunt, processit, qui tamen modicum profecit, quoniam nec diruit castrum, quod nuper per paganos edificatum fuerat, ut predicitur, nec pugnavit cum eis, sed casso itinere ad propria remeavit. Boleslaus vero quamvis iunior necdum cinctus gladio militari, plus fecit quam frater, nam cum paucioribus pontem illorum invasit et abstulit et persecutus est hostes ad portam. Videntes itaque pagani Boleslaum tam strenue facientem cum paucis et timentes, ne cum multitudine veniens inferat ampliora, metipsi castrum, quod fecerant, demoliti sunt, latibula requirentes. Considerato, quod Boleslaus adhuc iuvenis tanta strenuitate polleret, pater in die assumptionis virginis gloriose fecit eum cingi gladio militari, ea de causa preparari faciens in civitate Plocensi grandis convivii apparatus. Interim autem nunciatur, Pomeranos Santok denuo cum exercitu obsedis. Boleslaus igitur, probitatis sue clara insignia manifestans, patre multisque prohibentibus, dimisso convivio in Pomeranos

¹⁾ Santok zamek przy ujściu Noteci do Warty, dziś w Brandeburgii (woj. Pozn.) (Zitlock, Stentzel).

audacter irruens cum gloria triumphavit et victor reversus statim a patre cinctus est milicie gladio, huiusmodi solemnitatis celebrantibus cum gaudio cunctis festum et nonnullis aliis ad honorem sui milicie cinctis ense. Contigit autem non longe post hoc Plawcos ¹⁾, qui Almanice Balwen (Blawen) dicuntur, innumerabiles convenire moreque ut prius solito discurrere per Poloniam. In partes se tres vel quatuor dividentes nocturno tempore prope Wislam et in crastino predam innumerabilem capientes et onerati spoliis circa vesperam ultra fluvium redierunt et quasi securitatis locum se habere sperantes indulserunt quieti. Sed quid! misericors deus suis fidelibus auxilium ministravit, nam diei dominice vigilia in paganos irruentibus Christianis et victoriose triumphantibus, regnante Boleslao redire Plawci Poloniam ammodo non sunt ausi; propter quod Poloni dixerunt: beata, que talem puerum educavit; usque modo fuit ab hostibus Polonia conculcata, sed nunc per hunc puerum, ut antiquitus, restauratur. Wladislaus ergo plenus dierum longaue debilitate confractus diem suum clausit extremum, cui sollemnes aguntur exequie quinque dierum. Verum quamquam inter filios super thesauro relicto per patrem esset suborta dissensio, ministerio tamen archiepiscopi Martini per dei gratiam sunt sedati. Tradito ergo funere sepulture divisionem sortis sue, prout pater vivens designaverat, quilibet est adeptus. Circa annum domini millesimum XCVI Brizislaus, dux Bohemie, cum toto suo exercitu Poloniam veniens super ripam fluminis Nisse ²⁾ castro Birde alias Bardo ³⁾ destructo, longe inferius super altum scopulum edificavit aliud castrum fortissimum, Camenecz ⁴⁾ nominatum, trahens vocabulum a scopulo sive petra, ubi nunc monasterium Cisterciense consistit.

Gall.
441

1102

1096

15. Boleslaus tercius, dictus curvus.

Boleslaus igitur tercius, filius legitimus Wladislai, curvus dictus, partem sicut debuit obtinens meliorem, cepit militibus et consilio confortatus animi virtutem viresque corporis exercere cepitque de eo fama longe volare, nam et bella renovat et hostium paganorum vires enervare cogitat. Et convocata bellatorum multitudine copiosa penetravit potenter meditullium paganorum et urbem eorum precipuam, Albam ⁵⁾ nomine, antequam totus exercitus secutus esset, sine bellicis instrumentis et machinis prima die sui adventus cepit, opulencia omni plenam. Nonnulli retulerunt met Boleslaum primum fuisse, qui conscendit propugnacula civitatis, de qua predam abduxit innumerabilem, municionem destruens et planiciei adequans.

¹⁾ Połowcy(?), ²⁾ Podług Stentzla rzeka *Neisse* (Nisa) na Szląsku. ³⁾ Bardo podł. Stentzla t. c. Wartha nad Nisą. ⁴⁾ Podług Stentzla *Camenz* nad Nisą. ⁵⁾ *Alba* = Białogród, dziś Belgrad nad rzeką Persantą.

Cumque Boleslaus cum nobili suo generi congruente, quam duxit uxorem,
¹¹⁰⁴ a. d. MCIII nupcias celebraret, Sbigneus frater suus, vocatus ad nupcias, venire contempsit, quin et cum Pomeranis atque Bohemis amicicias federavit et nupciis durantibus procuravit^{a)}, Bohemos intrare Poloniam, qui nonnullis temporibus per Wratislaviensem provinciam discurrentes, multis captivis abductis, predas et incendia commiserunt. Quo audito, missa legacione ad fratrem, qui hoc procuraverat, requisivit, cur hec facere sibi placuit, cum tamen nunquam demeruerit apud eum. Sbigneus vero, quid^{b)} responderet congrue non inveniens, quibusdam frivolis excusacionibus innocenciam allegavit nec fratri suo contra hostes, cum quibus frequenter bellum gessit, misit auxilium, quin potius contra eum
^{Gall.}
^{443—446} illos pecuniarum subsidiis confortaret, non obstante, quod ipsum sepe fraterne monuerit, ne cum hostibus paterne hereditatis haberet colliganciam in occulto; quem pacificis verbis semper compescere studuit e converso Sbigneus. Cupiens itaque Boleslaus quam intulerunt sibi Bohemi vindicare iniuriam, tres militum turmas misit in Moraviam, qui facientes predam et incendia, in ipsa dominice resurrectionis septimana persecucionem perpassi sunt a Swanthopolcone, duce Moravie, qui cum acri militum acie subsequens Polonos ab eis in reversione predam excussit. Propter quod fit inter utrasque partes bellum acerrimum et hinc inde mortui cadunt, et superstites de utraque parte sunt tandem adeo fatigati, quod nec Moravi letam habuerunt victoriam neque Poloni notam infamie incurrerunt. Ibi Zelislaus quidam, comes, manum amisit, qua gestabat clipeum, sed amissam manum abscisori morte rependit, unde Boleslaus pro carnea sibi manum auream redonavit. Et postea personaliter ingressus Moraviam cum incendiis magna damna fecit, et ad partem Polonie deinceps Moravia in arduitate moncium et densitate adeo est obstrusa, quod et viatoribus itinera videntur plurimum onerosa nec ausi sunt Moravi cum eo campestre bellum inire, sicque de Moravia est reversus. Eodem tempore Walo, Beluacensis episcopus, apostolice sedis legatus, venit Poloniam, quo per Boleslaum honorifice susepto celebratoque concilio, zelo iusticie fretus idem Walo, auxilio Boleslai, tantum canonice districcionis rigorem exercuit, quod duos episcopos deposuit et recessit. Sane Boleslaus in Glogovia, non peditum sed militum electorum exercitu congregato, audito de beata virgine officio et sexta feria, que instabat, procuratis suis gentibus corporis Christi venerabili sacramento. ductu sidereo contra paganos Cholbreg¹⁾ pervenerunt et ne presciretur eorum

a) Stentzel ma prawdopodobnie przez omyłkę w druku po procuravit kropkę, od którego to czasownika następujące Bohemos intrare zawisło. — b) Stentzel ma qui (?), chyba == jak!

1) Kołobrzeg nad Bałtykiem, na Pomorzu.

adventus, flumen quoddam sine ponte sed vado cum periculo transeuntes et aciei agminibus ordinatis et retro duabus turmis positis, ne quispiam eos incautos adiret, ad urbem opulentissimam capiendam potius volare quam currere singuli videbantur, adhortati prius per principem Boleslaum, ut audacter et strenue se haberent. Et quamvis in aggressus inicio prima die habuissent procul dubio civitatem, diviciarum tamen copia nec non multitudo prede militum nonnullorum sic audaciam excecavit, ut non statim caperetur civitas. Sed pauci ex eis gloriam divitiis preferentes pontem prope locum transierunt exemptis ensibus et civitatis intraverunt valvas, qui sibi civium multitudine occurrente retrocedere sunt coacti. Suburbio igitur spoliato et extra muros edificiis concrematis cum exercitu convocato Boleslaus inde recessit. Quo facto tota natio barbarorum concussa expavit et fama longe lateque dispersa Boleslai perccebut apud omnes.

Porro rediens inde Boleslaus statuit cum Colomanno rege Ungarorum, litteris erudito, locum et terminum colloquendi, ad quem tamen terminum rex Ungarie venire timuit propter quendam Ungarorum ducem, Almun nomine, qui fugatus de Ungaria circa Boleslaum hospitalitatis gracia moram traxit. Tandem tamen missis aliis legacionibus in simul convenerunt et amicitia sunt perpetua federati.

Post hoc Boleslaus convenit cum fratre suo Sbigneo. Quibus colloquentibus iuraverunt sibi mutuo, quod alter sine alio de pace tractanda vel bello agendo nullatenus cum hostibus conveniret nec faceret fedus cum aliquo sed unus alteri contra hostes quoslibet in omnibus necessariis subveniret.

Hiis firmatis hincinde statuitur certus locus, ubi cum exercitibus expediat convenire, ad quem statuto termino Boleslaus venit cum paucis, Sbigneus vero contra iusiurandum non^{a)}) veniens non solum fregit fidem sed et exercitum fratris declinantem ad se ab itinere revocavit. Quidam interim nobilis, in Polonie confinio ecclesiam quandam de novo constructam consecrari faciens invitaverat Boleslaum expletoque officio consecrationibus quibusdam matrimonialiter copulatis nupcie subsequuntur. Boleslaus non delectatus, ut arbitror, in epulis et conviviorum potacionibus, sed preponens hiis venacionis studium, multitudo cum suis senioribus in convivio derelictis venacioni dedit operam cum paucis eum comitantibus. Cui per silvas occurrebant contrarii venatores, nam infusi Pomerani per Poloniam medio tempore discurrentes collegerunt captivos, predas et incendia committentes. Unde Boleslaus iracundia concii-

a) Stentzel dał non w nawiasach, ponieważ we wszystkich jego rękopisach negacya opuszczona. Atoli non z Marcina Galla przywrócić należy: nie tylko tem, że nie przyszedł, słowa nie dotrzymał, lecz nawet wojsko brata zdążające do niego (ad se = fratrem) z drogi odwołał.

Gall.

448-450

tatus, nullos exspectans, quantum potuit restitit et in ore^{a)} gladii multos de hostibus interemit. Cumque persequi amplius et ulcisci patrie iniuriam conaretur, ignorans incidit in hostium insidias, metoctogesimus tribus milibus stantibus ex adverso, nec tamen fugit sed prima fronte hostium cuneos penetravit. Quumque nonnullos ex suis ideo perdidisset, aliis dispersis aliis vero crudeliter interemptis, vix metquintus tandem remansit, cum quibus secundo hostes divisit. Volens eos terciario regyrare, hoc ipsum cernens quidam de suis et equi regis viscera considerans iam ad terram cadere, alta voce clamavit: noli, domine, iterum prelium introire atque patrie lucem extinguere, sed meum equum ascende fugeque presidium parumper accipe; melius enim est, me hic mori, quam te totius Polonie salutem subtrahi! Cuius mox equo cadente Boleslaus militis consilio acquievit, aliquantulum declinans a campo, considerans quoque se plurimum attenuatum et milicie principem Scarbimirum residuis non adesse, de recuperanda victoria desperavit. Scarbimirus namque seorsum stabat, gravi vulnere sauciatus et dextro privatus lumine oculorum. Hoc audientes, qui fuerant in convivio, universi protinus exsurgentes Boleslaum invenerunt de loco certaminis nondum cum paucissimis recessisse, sed eum paulatim sequi fugientium vestigia hostium, qui non permanserunt ad pugnam, neque Poloni fatigati hactenus eo labore eos sunt acriter persecuti. Laudabant hoc pagani potissime in principe tam iuvene, quod tam strenue faciebat, quam si metipsi de eo victoriam reportassent, dicentes alter ad alterum: quis puer erit iste, si diu supervixerit et plures ad bellum traxerit, quis sibi resistere poterit prelianti? Sicque revertentes ad propria non tantum preda letati sunt, quantum timore, quem acceperant ex Boleslai forti constancia, tribulati. Sequenti ergo die advenientes procures Polonie, de damno tante nobilitatis dolorem habentes, reverenter arguebant audaciam Boleslai, qui nec in hoc acquievit correctoribus, nec eum penituit hoc fecisse, quin potius adhortatus est eos sub attestazione fidei, ut ad conterendas paganicas gentes sibi auxilium subministrent. In hoc quidem bello tot ictus in galea et lorica gladiis et lanceis est expertus belliger Boleslaus, quod multis diebus in carne sua lucebant stigmata lesionis. Post hoc fama fuit, quod Bohemi disposuissent venire Poloniam destruendam, et quia Boleslaus proposuerat de Pomeranis se viriliter vindicare, in dubio positus, quid eligeret, an Bohemis occurreret, an Pomeranis vindictam inferret, animo fluctuabat et tandem deliberans misit partem exercitus sui contra Pomeranos, qui rapinis et incendiis pluribus sunt damnificati, cum alia parte Bohemis occurrit exspectans bellum; sed illi, audita fama Boleslai, casso labore ad propria redierunt.

a) in ore gladii *nie zrozumiata i podejrzane*. *Rękop. mają teś*: in honore, in more. (murcrone?). *U Gallusa teś* in ore gladii.

Non solum hunc Boleslaum exterorum verum etiam intestina mala perturbant,^{Gall. 408—452} dum nec de fratris machinationibus supportatur. Nam quociens damnum et belli molestiam sustinuit, Sbigneus gaudebat, sed si triumphum gloriam reportavit, merore consumitur et dolore. Huius signum extitit, quia de manibus barbarorum pro eorum victoria recepit munuscula sibi missa et redonavit nonnunquam maiora, et dum Boleslai captivi magno redimerentur precio, Sbignei homines per ignoranciam capti gratis fuerunt remissi et preda integraliter restituta. Unde hoc perpendentes Poloni in Sbignei sunt odium graviter concitati, melius arbitantes, hostes habere publicos quam occultis machinationibus molestari, presertim cum Sbigneus sepius Boleslao fidem promiserit et hanc iuramento firmaverit et nunquam eam tamen tenuerit^{a)}, quin semper saltem occultis machinationibus barbaris adhererit contra fratrem. Hec tamen Boleslaus equanimiter sustinuit et patriam in virtute sua defendit. Hiis sic stantibus nunciatum est, castrum Kozle¹⁾ circa confinium Moravorum non ab hostibus sed a se ipso crematum. Timens Boleslaus, ne per tradicionem hoc factum sit, cum paucis subito declinavit atque ad illud reedificandum propriis manibus laboravit, intimans fratri, quod sibi subveniat in auxilium. Sbigneus nec dedit nunciis responsum congruum, sed eos carceri mancipavit, iamque totum suum exercitum colligens, simul cum Bohemis et Pomeranis fratrem suum subito invasurus disposuit de Polonia profugare. Boleslaus autem horum inscius in loco, vocabulo Lapis²⁾, tunc temporis residebat et auditis rumoribus, quod hii hostiliter procederent contra eum, protinus occurrebat eisdem et antequam hoc faceret, expedierat legaciones tam ad regem Ruthenorum quam Ungarorum, petens auxilium ab eisdem. Exercitibus igitur tribus circumdatus undique, sed quemadmodum leo rugiens ad iracundiam provocatus belliger Boleslaus, an in hostes sine illorum auxilio, ad quos misit, irruat solus, an illorum expectet auxilium sollicitus meditatur. Et interim Sbignei littere capte cum nunciis sunt allate, in quibus comperte multe sunt tradicionum insidie; quibus lectis populus lamentabatur propter dissidium inter fratres. Boleslaus autem prudenter se habens, ad tempus pacem statuit cum Bohemis, quod cernens Sbigneus non fratris adventum, qui paratus erat ad bellum iam exercitu congregato, expectavit in cas-

a) Stentzel ma: tenuit podług rękop.; składnia zdania wymaga tenuerit i tak poprawilem, choć wiem o tem, że zmiana podobna trybów u tego kronikarza nie rzadka.

¹⁾ Kozle (Kosel), stara twierdza nad Odrą rzeką. ²⁾ Lapis t. j. Kamień, podług Bielowskiego w *Monum. Kamin* w Prus. zachodnich, *Starożyt. Polsk. Baliń. I*, 198 wspomina o jakimś Kamieniu nad Wartą z obronnym zamkiem, w wojew. Gnieźnieńskim; którą to osadę na prawie miejskiem erygowano w XIV w. (Ma być 5 mil od Gniezna.

tris vel campis, sed fugiens faciem Boleslai Wislam fluvium transvadavit. Boleslaus vero festinanter adveniens Calis¹⁾ et insequens fratrem, quosdam adhuc Sbignei familiares sibi resistentes invenit ibidem, et infra paucos dies castrum illud obtinens et ultra progrediens ad Lunczicz²⁾ subito properavit ibique reparavit contra Mazoviam vetus castellum et recepto Ungarorum auxilio transfretavit Wislam. Videns igitur Sbigneus se esse in periculo, in desperationem deductus et mediantibus Iaroslao, duce Ruthenorum, nec non Baldewino, Cracoviensi episcopo, reconciliatus est fratri, promittens et iurans, se sibi nunquam fore contrarium, sed et castrum Galli³⁾, quod contra eum instruxerat, destructurum, et sic Boleslaus tanquam militi sibi subiecto, non ut domino Sbigneo Mazoviam dereliquit. Reversis igitur Ruthenorum et Ungarorum exercitibus ad propria, pacificatis fratribus, Boleslaus per Poloniam transiens queque disposuit utilia patrie pro arbitrio voluntatis.

Gall.
453—454

Rursus appropinquante tempore hiemali, Pomeraniam invasurus exercitum congregat Boleslaus, ut municiones Pomeranorum facilius posset capere paludibus congelatis. Tunc iterum Boleslaus Sbignei perfidiam est expertus, quoniam, quaecunque iuraverat, non servavit, nec castrum Galli destruxit neque fratri, quod promiserat fide data, ministravit auxilium opportunum. Nihilominus Boleslaus intrat Pomeraniam, rebelles ferro perimit nec non municiones et villas hincinde destruxit atque ad Albam obsidendam perveniens civitatem, que quasi centrum illius terre medium reputatur, iterum castra ponit, instrumenta parat, quibus civitas minori periculo capiatur et tantum ingeniis atque armis sagaciter laboravit, quod paucis diebus evolutis cives urbem tradere sunt coacti. Collocavit ideo Boleslaus suos milites et castris inde motis ad maritima festinanter accessit. Cumque iterum ad civitatem Cholbreg et urbem gressus suos dirigeret et castrum idem mari proximum expugnare, priusquam ad urbem descenderet, cogitaret, ecce cives illius loci obviantes sibi, pronis cervicibus se subdentes, fidem et servitium promiserunt, ipse quoque met Pomeranorum dux adveniens, inclinatus Boleslao se servitio et milicie ultroneum exhibebat. Quinque igitur hebdomadis exspectando bellum Boleslaus equitavit per Pomeraniam cum suo exercitu totumque pene regnum illud sine prelio subiugavit.

Gall.
454—455

Demum Boleslaus perpendens, quod frater suus in omnibus promissis et iuramentis existeret fidefractor et semper regis et regni Polonie malum quereretur, eum perpetuo exilio, expugnatis prius omnibus municionibus, que habuerat, relegabat, suorum procerum et nobilium consilio precedente. Immo postea processu dierum quidam

¹⁾ Kalisz. ²⁾ Łęczyca nad Bzurą. ³⁾ *Castrum Galli*, ma być Golina nad rzeką Wartą.

nobilis, duellum faciens cum Sbigneo, vicit eundem in Sandvel¹⁾, cui Boleslaus pro triumpho titulo dedit oppidum Ponicz²⁾ perpetuo possidendum³⁾).

Denique Boleslaus, quieti non indulgens sed semper cogitans, quomodo posset^{Call. 455—466} suum dilatare regnum et barbaras sibi subicere naciones, Prussiam cum potencia est ingressus, unde preda capta captivisque constrictis vinculis et incendiis pluribus in partibus illis commissis, bellum querens et non inveniens, cum gaudio est reversus. Hec Prussie regio sic antiquitus populis, sicut dicitur, est locata. Tempore namque Karoli magni, Francorum regis, cum Saxonia sibi rebellis existeret et plebs dure cervicis nollet super se iugum dominacionis sue neque fidem suscipere Christianam, tunc populus iste, dispersus de Saxonia. Prussiam cum navibus transmeavit et a regione nomen accepit. Et quoniam terra Prussie paludibus est munita, facile subiugari non potuit nec propter ferocitatem a paganismi perfidia revocari, donec auxiliante deo sancte Marie ordo de domo Theotonica obtineret incommodis pluribus atque bellis illam patriam. Que, sicut per fratres illius ordinis est subdita temporaliter, ita ad cognitionem veritatis fidei spiritualiter est reducta sancti Adalberti meritis, qui primus fidem catholicam Pruthenicis predicans gentibus, ibidem martirii coronam suscepit. Preterea, quamvis Boleslaus, sicut supra narratur, Pomeranorum presumptionem aliquantulum refrenasset, nondum tamen voluerunt cessare quin et iterum processissent, more solito adversus Poloniam predam et damna facturi. Quibus per Poloniam hostiliter discurrentibus et nefanda queque patrantibus, ex eis nonnulli in maiorem perversitatis nequiciam proruperunt, ecclesiam sanctam metropolitanam Gneznensem ferociter invadentes, quo tempore archiepiscopus Gneznensis Martinus in ipsa ecclesia confessionem faciens missam fuerat auditurus. Sed occurrens quidam de ministris foris astantibus, armis Pomeranorum recognitis, ad ecclesie ianuam properavit, hostes clamans adesse. Tunc presul cum archidiacono et presentibus sacerdotibus tremefacti, quid facerent aut quo fugerent ignorabant. Tandem archidiaconus, per (h)ostium exiens ad equos ire voluit, se posse sic evadere multum sperans, sed frustratus spe sua Pomeranis illuc irruentibus obviavit. Quem captum pagani, putantes esse archiepiscopum, vehementissime sunt gavisii eumque positum in vehiculo non ligant, non verberant, sed custodiunt reverenter. Interim autem archiepiscopus,

¹⁾ *Waśń z bratem Zbigniewem w krótkich słowach opisana w Chr. Pol.:* Frater eius Zbigneus quatuor vicibus contra ipsum multiplicem omnium vicinorum exercitum induxit — et locus iudicii ac pugne a re nomen suscepit, scilicet Sandueli.

¹⁾ *Sandwel*, Sanduel, (wola) t. j. osada miasta *Sand* (Piaski) na pograniczu szląskim. ²⁾ Ponice miasto w Poznańskim, w powiecie krobkim.

senex homo et grandevus, domino se commendans consignansque se crucis signaculo, non dubitavit scandere in sublimen; presbiter vero, qui paratus erat ad missam legendam, se reclinaverat retro altare, et sic uterque, presul et sacerdos, manus infidelium evaserunt, nam paganos in ecclesiam irrumpentes divina sic excecavit maiestas, quod nullus eorum scandentem consideravit presulem nec vidit retro altare se presbiterum occultantem. Ablatis igitur per paganos reliquiis ecclesie et nonnullis rebus aliis cum captivo archidiacono abierunt. Sed deus omnipotens sicut presulem, sacerdotem et ecclesiam misericorditer liberavit, ita postea reliquias totumque sanctuarium, quod abstulerant, inviolatum restituit. Quicumque paganorum enim reliquias vel sacras res aut vasa sanctuarii abstulit, hunc insania terribilis vel caducus morbus agitabat, ut captivo archidiacono postea sic cuncta reddere sint coacti, propter quod archidiaconus sanus et incolumis de Pomerania re-

Gall.
456-56

1107

versus Poloniam omnia reportavit. Ex ea die Pomeranorum virtus incepit deficere nec ausi sunt deinceps Poloniam hostiliter introire. Sane Boleslaus non omisit, quin sepius ingressus sit Pomeraniam. Et quadam vice castrum Carulcow (Carnkow)¹⁾ magnis obsedit viribus et diversi generis machinis preparatis, armis tamdiu et instrumentis bellicis oppidum impugnavit, donec sibi traditum fuit per eos, qui postea sunt ad fidem conversi, de quorum numero dominus castelli per Boleslaum de fonte baptismatis est levatus. Audientes igitur hec pagani, dux eorum²⁾ primus omnium inclinaverat se ad obedienciam Boleslai, sed nec ipse fidem servavit neque qui per Boleslaum de baptismo fuit levatus, nam idem postea multimodas tradiciones fecit, dignas sentencie capitalis. De Pomerania quoque timens Boleslaus patrie dispendium evenire, frequenter tenuit custodiam terre.

Gall.
457

Quo tempore contigit, Moravos venire ad castrum Kozle, Polonis nescientibus illud capere cupientes. Tum Boleslaus ad preliandum cum Moravis nonnullos misit milites, de quibus aliqui corruerunt in bello, sociis eorum campum victoriae obtinentibus pariter et castellum, et sic in bello plures de Moravia sunt occisi. Interea, sicut legitur in una cronica, Henricus imperator quartus, qui regnare incepit a. d. MXLV, potenter Ungariam est ingressus. Et quia inter Colomannum Ungarie regem et Boleslaum confederacio talis fuit, quod si regnum alterius imperator invaderet, interim alter Bohemiam prepediret, sicque Boleslaus pactum servans commisso prelio victor Bohemiam devastavit, tres castellanias et unum suburbium ignibus dissipando.

Gall.
457-58

Quo sic absente Pomerani castrum quoddam Boleslai obsederunt, quod et Poloni suggestione cuiusdam Gnewomir per tradicionem Pomeranis dederunt. Fuit enim iste

¹⁾ Czarnków nad Notecią w powiecie Wałeckim (obecnie Czarnkowskim).

²⁾ Gniewomir, wódz pomorski.

Gnewomir de castello Carulcow (Carnkow), quod Boleslaus prius expugnavit, ut prefertur, et quem ipsemet de sacro fonte levavit. Hic perfidus et periurus, immemor beneficii sibi facti, male consuluit reddi castrum, menciens Boleslaum a Bohemicis gentibus superatum. Qui non parcens laboribus hominum et equorum festinanter cum paucis venit, iniuriam vindicare cupiens. Et quia in principio reversionis de Bohemia nemo sibi restitit, antequam veniret Pomeraniam, equis et militibus aliquantulum recreatis, procedere parat in Pomeraniam et ad bellum cohortibus preparatis hostium terram ingressus non predas sequitur vel armenta sed castrum Velun¹⁾ obsidens parat machinas et diversi generis instrumenta. Sed et qui fuerunt in castro ad resistendum se fortificant, qui tandem laboribus et vigiliis fatigati tradiderunt castellum inviti, quos omnes occiderunt Poloni; sicque per Boleslaum paulatim rebelles Pomerani humiliantur et Boleslaus suis militibus et fidelibus castrum munivit. Sequenti vero estate Pomerani, ad invadendam Mozoviam congregati, hostiliter intraverunt in illam. Cumque iam capta preda captivisque conductis et factis incendiis se securos existimantes in quodam starent loco: et ecce comes, nomine Magnus, qui tunc Mazoviam gubernabat, cum Mazoviensibus quamvis paucis respectu multitudinis paganorum cum eis fecit conflictum, ubi, deo auxiliante, ad sexcentos numero pagani occisi sunt, preda, nec non captivis excussis; et residui, qui capti non fuerant nec occisi, se fuge presidio contulerunt. Hoc factum est tempore illo, quo Symon, illius regionis presul, velut Moyses orando stabat pro filiis suis spiritualibus, qui per eius oracionem sunt gloriosam contra paganos victoriam consecuti. Sequenti vero die due mulieres, legentes fraga, quendam militem de Pomeranis, relictum in campis, ligatis retro manibus in presencia comitis et pontificis adduxerunt captivum. — Medio tempore Sbignei tunc adhuc exulis milites per Slesiam discurrentes cum Bohemis inferentesque damna plurima concremando similiter a terrigenis sunt devicti. Preterea castrum, Nakel nomine, paludibus firmum et opere constitutum, ubi confinit Polonia cum Pomerania, Boleslaus obsedit. Cumque oppidani, auxilio suorum principum expectato, considerassent, se multitudini tante non posse resistere, certum terminum posuerunt, infra quem, si dominorum suorum non consequerentur redemcionem et auxilium, se atque oppidum Boleslai traderent potestati. Congregatis interim Pomeranis et auditis nunciis, qui per oppidanos missi fuerant, coniuracionem fecerunt, quod aut vellent pro patria simul mori vel adipisci victoriam de Polonis, et dimissis equis, ut cunctis audacia maior esset, per silvarum latibula gradientes in die sancti Laurentii emergerunt de silvis. Quibus visis a Polonis due acies ordinantur, in una erat met Boleslaus, in alia vero

Ga II.
459

463—464
459
Gall.

¹⁾ Wieluń, Wielen (Filehne) nad Notecią, między Drezdenkiem (Driesen) a Czarnkowem.

acie Scarbimirus, qui locum invenit penetrandi hostes, quibus penetratis, et si primum fortiter resisterent, tamen tandem fuge petunt presidium. De Christianorum agminibus ceciderunt pauci probi milites, sed de paganorum XL milibus X milia vix evadunt. Quis dubitat, quin hec victoria facta fuerit meritis sancti Laurentii, cuius auxilio tanta multitudo hostium est prostrata. Cernentes igitur oppidani, se totam amisisse spem salutis, se Boleslao cum oppido tradiderunt, quo audito de sex aliis castellis vicinis

^{Call.}
466—468 se ac municiones suas similiter reddiderunt.

Dum hec aguntur, Henricus imperator quartus, nondum Rome coronatus, Boleslao mandavit, quatenus fratrem suum exulem, nondum victum duello, ut predicatur ad medietatem regni resumat et nihilominus CCC marcas solvat sibi tributarias annuatim. Cui Boleslaus respondit, se non posse neque velle cum sedicioso homine dividere regnum suum nec eciam ad indebitum astringi tributum. Quod audiens imperator ad iracundiam provocatur, sed et Sbigneus eum concitat in furorem, promittens, paucos esse Polonos, qui Cesaree resisterent voluntati. Insuper et Bohemi ad invasionem Polonie Cesarem animabant, asserentes, se scire modos et vias, quibus per silvas et nemora sit Polonia invadenda. Cesar itaque, spem ponens in illis, usque ad Bythom¹⁾ pervenit et castrum Bythom, aquarum circuitu communitum cernens non faciliter esse expugnandum, indignacionis oculis Sbigneum respiciens castrum voluit preterire. Milites autem nonnulli, cupientes militaribus actibus comprobari et experiri audaciam Polonorum accesserunt ad castrum. Puto, quod non fuit Bythom, quod consistit versus Cracoviam, sed prope maiorem Glogoviam, sicut ex subscriptis patebit, et Glogovia, sicut credo, ex alia parte Odere versus Poloniam tunc temporis fuit sita, ubi fuit antiquum castrum et ecclesia collegiata iam ibidem consistit in honorem gloriose virginis fabricata. Castellani vero, tantam multitudinem non verentes, apertis portis et ensibus denudatis viriliter impetum hostium represserunt. Quod imperator considerans vehementer admiratus est, sic homines inermes contra loricatos tam fortiter agere nec sagittariorum tela timere, probans quoque in hoc Polonorum audaciam; nec omnes suos, qui accesserant, incolumes revocavit.

Boleslaus autem Pomeranis, ut predicatur, in prelio superatis, audiens Poloniam Cesarem cum grandi exercitu introisse, cum quibus potuit, post hoc bellum properanter venit obstruere transitus atque vada fluminis Odere, premittens quosdam de suis militibus Glogoviam ad transitus huiusmodi observandos, qui et Cesari resisterent, donec metipse succurreret, super ripam fluminis supradicti. Stabat igitur Boleslaus non longe a Glogovia, inde mittens exploratores exercitus Cesarei rumoresque quos refer-

¹⁾ Bytom (u Arndta w *Chr. Pol. Butom*) dziś *Beuthen*, miasto nad Odrą rzeką w dolnym Szląsku.

rent expectans; interim eciam pro Prutenicis et Pannonicis gentibus trans mittebat. Cumque Cesar sursum et deorsum fluminis invenire vada tentaret, tandem iuxta Glogoviam, ubi prius nunquam fuit transitus, vadum inveniens, nullo prohibente, nondum preparatis*) civibus neque hiis, qui fuerunt intus aquarum flumina, transvadavit die sancti Bartholomei apostoli gloriosi, quo totus populus civitatis missam audivit. Et Cesar sine quovis impedimento capiens predam et homines pariter et circa oppidum tentoria sua fixit. Quo Boleslao per nuncium, qui de loco recenter venerat, nunciato, Boleslaus non leporino sed leonino more solito suos, quos habuit, imperterritus animavit, arboribus cesis obstruens rivulum, in quo stabat, donec multiplicaretur exercitus, qui nondum plene fuerat congregatus, presertim cum nuper venit de Pomerania, ut prefertur, ubi nonnulli fatigati fuerunt prelio, aliqui vero graviter vulnerati, aliqui autem occisi, multis ad lares proprios iam reversis. Interim vero Cesar a Glogoviensibus obsides receperat sub hoc pacto iuramentis firmato, quod si per spacium quinque dierum pacem vel paccionem aliquam missa legacione ad suum principem cives efficerent, reddita responsione de pace composita vel prohibita, nihilominus cives ipsi suos obsides libere rehaberent. Ob hoc enim Cesar obsides cum iuramento proprio receperat, ut per eos civitatem quamvis non sine periurio se obtinere putabat; sed et ad hoc cives obsides posuerunt, ut loca civitatis vetustate consumpta hiis treugis pendentibus communirent. Boleslaus vero, audita legacione de datis obsidibus, sub pena capitis comminatus est civibus, si propter eos traderent civitatem, adiiciens, melius atque honestius pro patria cives et obsides interire, quam facta dedicione vitam ducere inhonestam. Hac responsione Boleslai pensata, cives, sicut Cesar iuraverat, obsides restituendos requirunt. Sed Cesar respondit: si municionem dederitis, obsides restituiam; sin autem, vos et obsides faciam iugulari. Ad quod illi: poteris quidem in obsidibus homicidio perpetrato incurrere notam periurii, sed quod desideras, nullatenus obtinebis. Quibus sic dictis imperator mandat capi arma, instrumenta fieri, dividi legiones, civitatem vallari, signiferos prefici, tubis canere, urbem quoque circumquaque ferro flammis et machinis impugnari. Cives vero se muniunt e converso, nam per portas et terras se ipsos dividunt, instrumenta parant et iacula, lapides et aquas super portas et terras comportant. Quod cernens imperator et existimans, pietate filiorum posse flecti parentes, de obsidibus meliorem et signanter filium cuiusdam comitis, qui tunc castellaniam tenebat, fecit super machinas colligari. Sed castellani atque cives, filiis non parcentes, hostes a civitate abscedere lapidibus atque armis et iaculis fortissime coercebant, propter quod utrinque clamor ingens attollitur et Theotonic

a) Tak czytam z Gall. Stentzel ma preparatis. Pierwsze przeniesić należy.

fortiter impetunt civitatem. Sed Poloni viriliter se defendunt, undique moles lapidum emittuntur, baliste crepant, iacula per aera volant, perforantur clipei, penetrantur lorice, galee conquassantur, mortui corruunt, vulnerati secedunt; Theotonici balistas, Poloni tormenta tetendunt: Theotonici cum lapidibus fundas rotabant, Poloni molares lapides iaciendo cum acutis sudibus, id est palis, repugnabant: Theotonici cratibus subiectis transibant, Poloni ignem comburentem et aquam ferventem de fortalicii supercilio emittebant: Theotonici turribus arietes subducebant, Poloni rotas firmatas et acutas chalybe desuper evolvebant: Theotonici erectis scalis superius ascendere presumebant, Poloni cum uncis ferreis eos suspendebant. Interim vero Boleslaus quieti non indulsit, die noctuque gentibus Cesaris parabat insidias et aliquos de exercitu detrahebat, et quamvis Cesar multis diebus insisteret tali pugne, non tamen alium reportavit profectum, nisi quod humanum sanguinem videt effundi. Sepius viri nobiles sunt occisi, qui aromatibus conditi Bavariam aut Saxoniam portabantur. Considerans itaque imperator, se nulla ratione posse flectere cives nec diutius stando ibi proficere, communicato suorum consilio, dimissa Glogovia contra Wratislaviam movet castra, ubi vires Boleslai et ingenium est expertus; nam sequebatur imperatoris exercitum Boleslaus, et si quis de exercitu est egressus, sibi reditus subito non patebat. Cum enim aliquando pro victualibus vel pabulo eorum aliqui procedebant, exercitus Boleslai se statim medium opponebat, faciens predam de illis, qui suos venerant depredari, propter quod nemo exire presumebat Cesaris exercitum nec ad colligendum pabulum nec eciam ad ventrem purgandum ultra terminos pro custodia constitutos. Timebatur namque Boleslaus ab omnibus et in cuiuslibet memoria vertebatur, neque fuit fructum vel silva, ubi non suspicaretur existere: sed ibi latitat! per singulos clamabatur. De nocte cuncti milites exercitus Cesarei dormiebant in armis, exactas vigilias observantes; de

Gall.
468—477 die vero procedendo eum tanquam in eorum presencia reputabant, clamantes, presertim noctis tempore: vigilate! cavete! custodite! ne incautos nos inveniat Boleslaus! Plurimi eciam de hostibus commendabant Boleslaum, dicentes, nisi deus eius adiutor esset, nunquam de paganis tociens triumphasset nobisque resisteret tam audacter; sed fortassis deus, occulto forsitan consilio, hoc ipsum agit, ut laus eius, preter eos, qui multipliciter commendant eum, eciam ad Cesarem transferatur. Et quia contra Boleslaum modicum profecit imperator, quoniam moriebantur equi fatigati, laboribus et vigiliis cruciabantur milites, silve per quas erat transitus, fuerunt condense, paludes tenues, musce pungentes, mordaces rustici et acute sagitte, se ire velle Cracoviam simulavit, a Boleslao querens pacem et non tantam nec tam superbe sicut prius, petivit pecunie summam. Cui Boleslaus respondit, nullam penitus se velle dare pecuniam; inquit enim: Mallem potius ad tempus regnum Polonie salva libertate perdere, quam semper illud cum infamia retinere. Hiis auditis imperator Wratisla-

viense castrum adivit nec ullam utilitatem consecutus est, nisi quod pro vivis mortuos reportavit; et considerato, quod diu stando in Polonia plus damnum quam commodum consequeretur et dedecus quam honorem, se disposuit ad regressum. — In alia vero legitur cronica, quod,¹⁾ dum imperator Henricus quartus cum exercitu fuisset ingressus Ungariam, Boleslaus rogatu regis Ungarie Moraviam et Bohemiam, que iam ad imperium fuerant devolute, invadens, imperatorem redire compellit, unde imperator ad iracundiam concitatus,²⁾ totum robur suum contra Boleslaum collegit et intrans Poloniam manu forti, prelio Boleslaum devicit captivum. Quem cum Cesar vellet abducere, dare Boleslaus pecuniam multam spondet et obtento solvendi termino mittit³⁾ pro adiutorio in omnes Getharum, Ruthenorum et Ungarorum provincias. Qui de nocte adducti curribus et in medio castrorum positi cum duce suo imperatorem rapiunt et in Kolbreg maritimum castrum deducunt, ubi a detento imperatore per sex menses Boleslaus extorquet pristinam libertatem⁴⁾. Insuper et Boleslaus suo primogenito Wladislao filiam imperatoris, Cristinam nomine, ob perpetue amicitie atque pacis robur obtinuit, ad proprios terminos eum conducens.⁵⁾ Hec in alia cronica. Porro quidam Swantopolk dux Moravie hereditarius extitit prius, qui postea plenus ambitione Borzywoy de ducatu Bohemie supplantavit. Hic Swantopolk nobilis fuit genere, ferox naturali condicione, milicia strenuus, sed ingenio multum versutus. Huius consilio Poloniam invaserat imperator, quamvis non semel sed sepius iuraverat Boleslao fidem servare, presertim cum Boleslai auxilio Bohemiam fuerit consecutus. Nonne Boleslaus prius pro eo una cum Colomanno rege Ungarie Moraviam intrans, redeunte rege, silvas Bohemicas penetravit nec inde rediit, nisi Borzywoy castrum Kamencz pro paecionibus sibi daret. Insuper multos de Bohemia fugientes ad ipsum et Swantopolk fieri ducem sperantes pascebat, quia Swantopolk parvam terram paucasque divicias tunc habebat. Horum beneficiorum omnium et eciam iuramenti prestiti pene immemor, ducatum adeptus nec fidem tenuit, sed prorsus que promiserat omnia violavit. Ideo deus omnipotens sibi penam condignam inflixit, nam inermis et securus, mule insidens, in suorum medio a quodam vili venabulo perforatus occubuit nec quisquam de suis in eius vindictam manus extendit. Sic Cesar rediens de Polonia sui auxi-

a) W Chr. Pol. *u Stentsla braknie słów*: ad iram concitatus. *Arndt ma je.* — b) *Przed mittit stoją w Ch. Pol. niezbędnie potrzebne słowa*: tanquam pro thesauro. — c) *Ustęp ten w Chr. Pol. brzmi*: ubi detento per sex menses, libertatem pristinam ab eo extorquens, (*Arndt* extorquet), quia ipsum ad servitium coquino ignominiose compulerat. — d) *Wyrażniaj w (hr. Pol.: et sic imperatorem usque ad proprios terminos conducens dimittit.*

¹⁾ W Chr. Pol. toż samo opowiedziano mylnie. Patrz niżej.

liatoris luctum pro gaudio multorumque mortuorum cadavera reportavit. Post hunc autem laborem, quem successive Boleslaus sustinuit, aliquantulum recreatur. Nihilominus cogitat de Bohemis suam iniuriam vindicare sed et Borzywoy supplantatum in statum suum reducere. Unde opportuno tempore agens iter in silvarum medio cum Bohemis conflictum habuit et victoriam, et ideo Borzywoy, cum adhuc pars exercitus resideret in campis, a Bohemicis gentibus est resumptus, pro quo Borzywoy grates retulit Boleslao, qui sic cum honore duplici de Bohemia est reversus. Nec statim post eius reditum exercitum ad domum redire permisit, quin potius postpositis ceteris deliciis cum exercitu militum electorum iterum contra Pomeranos dirigeret gressus suos, ubi cepit tria castella, quibus destructis funditus predam et captivos abduxit.

Postea reversus ad propria repausavit aliquantulum fortificans civitates et loca, ubi fuerat prius Cesar. Cumque reficiens civitatem Glogoviensem et muniens resideret ibidem, cum Bohemis Sbignei milites exierunt per Poloniam depredari, qui Boleslao etiam ignorante vicinis populis congregatis partim capti sunt, partim vero traditi morti. Et licet superius dixeram, supplantatum Borzywoy per Bohemos in ducem esse susceptum auxilio Boleslai, veruntamen quia tunc temporis Bohemica fides existens volubilis velut rota, quemadmodum eum expulerunt traditorie, sic et eum iterum decepturi traditorie resumpserunt. Nam post hoc breviter honore caruit a fratre medio supplantatus et nihilominus ab imperatore detentus. Minorem autem fratrem Boleslaus in Polonia retinebat; propter quem collecta multitudine militum potenter per multa latibula non sine difficultate Bohemiam est ingressus, non statim predam faciens in occulto sed vexillis erectis publice, tubis canentibus atque timpanis, agminibus ordinatis, paulatim transiens per campos Bohemie, querens bellum et non inveniens incedebat. Interim Bohemi per turmas aliquociens apparebant, sed viso Polonorum exercitu recesserunt et de castellis nonnulli milites exeuntes contiguis irruentibus Polonis occasionem dederunt suburbia comburendi. Frater vero Borzywoy minimus, quem predixi, Boleslao supplicat, terram non destrui nec incendi, simplex puer, putans se posse recuperare regnum non bellicosis actibus sed verbis potius traditorum. Cumque iam die quarto bellum exspectans Boleslaus ulterius versus Pragam procederet fluvioque non magno sed pertranseundo difficili propinquaret, ex alia parte fluminis exercitu congregato Bohemorum dux ibi difficultate loci confusus et prohibitus transitum exspectabat. Quo viso Poloni querebant iam sursum iam deorsum opportunum transeundi locum per aquas et ex altera parte Bohemi stabant e contra. Non audebant Poloni transire per fluvium, quia Bohemi, qui cum eis fuerunt, mencies dixerunt, esse fluvium paludosum et periculosum tante multitudini. Perpendens igitur Boleslaus quod sic agens tempus in vanum expenderet, die iam ad noctis caliginem declinante Bohemorum duci dedit electionem, videlicet ut vel permetteret

eum transire vel ipse locum sibi daret ad eum libere transeundi, se asserens non venisse Bohemiam occupandi gratia, sed more solito pro fugitivorum et miserorum iusticia defendenda, postulans nihilominus a duce Bohemie, quatenus fratrem suum in ducatus porcionem suscipiat, sin autem, velit secum campestri bello propter fratris sui claram iusticiam experiri. Cui dux Bohemorum huiusmodi dedit responsum: fratrem meum libens recipiam, si tu tuum receperis, veruntamen dividere secum hereditatem paternam non audeo sine consilio et consensu. Quibus auditis intelligens Boleslaus, responsiones huiusmodi fore inanes, castris suis motis de loco descendendo, ad ripam fluminis Albee¹⁾ se posuit, ubi primus fluvius, qui fluit ad Albeam, sine obstaculo potuit pertransire, et festinus pertranseundo locum, ubi prius bellum exspectaverat, requisivit; ad quem siquidem locum cum pervenisset cum suis, reperit Bohemos de suis stacionibus recessisse. Convocatis igitur suis senioribus, misterium consilii habuit cum eisdem, an procedere debeat, an potius retroire: Quamvis seniores super hoc suaderent regressum, Boleslaus nihilominus cum invenibus militibus procedere decreverunt. Nec tamen in hoc resedit finale consilium, eo quod pluribus diebus stetisset in territorio adversariorum neque bellum posset habere satisque Boleslaus haberet de gloria si rediret, quia finaliter omnes peciere regressum, deliberatum est ultimo ab eisdem. Cumque redeundo transiret exercitus, Boleslaus suis dedit comburendi licenciam et predandi, et ordinatis cohortibus regulariter incedebat et ipsemet plurimumque cum primis plerumque cum ultimis omnem cautelam adhibens versabatur. Dispositi per eum fuerunt et milites, qui combustoribus et predatoribus anteirent et eos ab hostibus defensarent. Cumque sic prudenter reducendo exercitum, feria sexta perveniens ad silvarum introitum exercitus poneret stacionem, mandavit accuracius vigilare quemlibet, sicut ordinatus fuerat, permanere. Nocturno igitur tempore, Boleslao insistente suis consuetis oracionibus, horror quidam conterrituit universos, ut singuli facientes strepitum conclamarent et quilibet in suo paratus est ordine, prout sibi fuerat constitutum. At Boleslaus, audito clamore suorum, stipatus cohortibus ad locum eminenciozem, quo melius audiri ab omnibus potuit, mox ascendit, suos ut non essent timidi sed strenui ad pugnandum multis verbis inductivis ad victorie gloriam hortabatur. Et auditis demum missarum sollemniis, factis predicationibus ad populum, nec non pluribus sacramento venerabilis eucharistie procuratis, de stacionibus unanimiter processerunt. Cumque pervenissent ad densitatem silvarum nec locorum haberent noticiam neque viarum vestigia, quisquis, non ut teneret ordinem sed divagaretur per devia necesse habuit. Boleslaus vero retro latus dextrum tenebat totumque suum exercitum velut pastor gregem procedere facie-

¹⁾ Rzeką Łabą, dziś Elbą.

bat, sed et comes Scarbimirus ad sinistrum latus in silva tenui latitabat, ut si que forte forent insidie scrutaretur; Gneznensium eciam acies cum quibusdam palatinis et aliis nobilibus in planicie substiterunt suum dominum exspectantes; hec quippe planicies silvas minores a maioribus dividebat. Bohemi autem putantes, non munitos esse Polonos, eo quod simul non possent procedere ordinati, et ideo sperantes, se habituros victoriam, non catervatim sed unus ante alium properavit ad bellum. Simul itaque Poloni cum Bohemis acriter confligentes, tandem Bohemi fugiunt; quos tamen Poloni fugam simulare putabant, propter quod Boleslaus fugientes persequi suos milites prohibebat. Sed postea Poloni Bohemos cernentes veraciter fugere, suorum equorum laxant habenas et Bohemos impetuosius cursibus insequuntur. Potiti ergo Poloni victoria redeundi differunt iter et suos sauciatos in prelio secum ferunt. Fuerat ibi cum Bohemis Sbigneus, qui similiter fuge presidium gratum suscepit. Sicque Poloni recedentes Poloniam cum gaudio reversi sunt.

Gall.
478—484

Post hoc Boleslaus non velut desidiosus iacuit in quiete, sed dum tempus hiemale adesset, fortissime terra constricta frigoribus, Prussiam intravit et glaciebus in illis paludosis partibus pro pontibus utebatur. Cumque pertransitis paludibus ad terram habitabilem devenisset et quia ibidem non sunt tunc comperta castella seu oppida invadenda, exercitus Boleslai passim discurrens capit predam inmensam, viros et mulieres, pueros et puellas captivos abduxit, nec non villarum et locorum edificia concremavit, remeavit Poloniam sine bello.

Hostibus itaque circumquaque plurimum refrenatis, tandem Boleslaus ducem Bohemie perduxit ad hoc, quod minimum fratrem suum, de quo superius dictum est, ad divisionem hereditatis paterne recipere oportebat, quibusdam civitatibus Bohemie sibi datis. Quo facto Sbigneus missa legacione particulam hereditatis paterne sibi dari per Boleslaum humiliter postulavit, quemadmodum factum est cum fratre minore ducis Bohemie, ut prefertur, exhibens, se sibi velle in omnibus obedire; iam enim nec per Cesarem nec per Bohemos neque per Pomeranos vincere se sperabat; et verba quidem fuerunt humilitatis signum, sed occultum fuit odium, quod gerebat in mente. Audita ergo fratris petitione humili Boleslaus ignoscendo tot periuriis totque iniuriis sibi et patrie per eum illatis, respondit: si verbis humilibus concorderet mens humilis, si non se Sbigneus in tumorem erigeret, si dominari non quereretur, si caritatem veram et fidem in fratre prospiceret, sibi nulla deputeret castella; quem et si melius se haberet, plus eum cottidie promoveret: si vero hoc non faceret, melius foret se habere manifestum hostem, quam qui semper novas sibi pararet insidias in occulto. Cumque sub hac forma, sicut predicatur, fratrem Boleslaus ad patriam revocaret, Sbigneus, stultorum consiliis acquiescens, exhibite humilitatis immemor arroganter ad patriam est regressus. Non enim sicut exul de exilio rediens, non

sicut laboribus et fatigiis (doloribus) marcescens, quin potius sicut terre dominus, ense prelato cum timpanis et musicis instrumentis ingreditur, pretendens signa potencie principalis. Unde nonnulli de consiliatoribus Boleslai malam facientes interpretationem dixerunt: hic homo tantis attritus calamitatibus, tam longo exilio relegatus, si primo aditu tanto fastu superbie de singulis adhuc incertus ingreditur, quid faciet in futuro, si aliqua sibi potestas in Polonia tribuatur; aliud crimosius adiungentes, quod Sbigneus videlicet iam quempiam constitutum haberet, qui captata opportunitate cultello vel alio ferramento confoderet Boleslaum, quem eciam Sbigneus, si evaderet mortis periculum, sicut unum de principibus pro remuneratione criminis exaltaret. Quorum consilio, licet forsitan non ex veritatis procedente radice, ductus Boleslaus fratrem interire permisit, ut supra dicitur, per duellum, pro quo postea penitentiam multam peregit. Nam sepe visus est Boleslaus in cilicio et cinere humo prosterni, lacrimosis suspiriis irrigatus ab humano consorcio sequestrari habereque pro mensa humum, pro mantili herbam, grossum panem pro deliciis et aquam pro nectaris dulcis haustu. Preterea pontifices, abbates, presbyteri et tam regulares quam seculares alie persone missis et ieiuniis satisfaciebant pro eo, pro suis viribus veniam ei impetrantes. Insuper ipse missas singulis diebus pro defunctis et peccatis celebrari fecit psalteriumque cantari, pauperibus munera largitus est, peregrinationis ad sanctum Egidium et ad sanctum Stephanum regem Ungarie, paucis hoc scientibus, summa devocione iter suscepit. Omnibus quippe diebus ab hospicio tam diu nudis aliquando pedibus cum episcopis et capellanis gressus suos peregit, donec horas canonicas et de beata virgine septem psalmos penitenciales cum letania devocius adimpleret et plerumque cursum psalterii post defunctorum vigilias adiungebat. In pedibus eciam pauperum abluendis et eis elemosinas erogando ita studiosus et devotus in illa via peregrinationis extitit, quod nemo potens sine misericordia recedebat. Ad quemcunque vero locum insignem episcopalem, preposituram aut abbaciam venit, occurrebat sibi clerus cum reliquiis et processionibus, et ipse semper aliquid per ecclesias offerebat, relinquens in locis principalioribus aurum pro vasis sacrificii nec non pallas. Ubique dum esset in Ungaria peregrinus, minister regis Colomanni sequebatur eum, servitium impensurus, quoniam quicunque quocunque locorum eum suscipiebat honorabilius et venerabatur diligencius, hunc, cum rex perciperet, amplius diligebat. De hac peregrinatione tandem rediens Boleslaus peregrinationis habitum non deposuit et laborem, quousque pascha celebraturus ad sepulcrum Polonorum patroni et apostoli sancti Adalberti martiris perveniret, et quanto propinquior fieret in accessu, tanto devocius nudis pedibus cum lacrimis et oracionibus incedebat. Cumque pervenisset ad locum sepulcri, multa distribuit in pauperes, ad ecclesie altaria multa obtulit et largitus est pro reliquiis sancti martiris feretrum preciosum de auro et gemmis magnificum, pascha celebrans cum

suis episcopis, principibus, militibus et capellanis, de quibus maiores preciosis vestibus adornavit, honorans quemlibet de canonicis, custodibus et ministris ecclesie secundum sue qualitatem et exigenciam dignitatis. Preterea in ecclesia Cracoviensi XX canonicales prebendas creavit.

Et ut non deseram actus Boleslai, de quibus superius est facta narratio, nunc revertor ad eos. Nam castrum Nakel, ubi factum est illud grande prelium supradictum, unde quoque Polonis plurima facta sunt damna, Boleslaus cuidam Pomerano sui generis, Swantopolk nomine, commiserat cum aliis castelliis vicinis quam pluribus sub tali pacto, quod sibi deberet inde servire semperque fortalicia huiusmodi deinceps esse aperta. Sed Swantopolk pactum non tenuit, quin potius sicut hostis se frequenter opposuit Boleslao et suis. Propter quod ad iracundiam provocatus, exercitu congregato, castrum illud iterata vice potenter vallavit et ibidem a festo sancti Michaelis usque ad nativitatem dominicam obsidionem tenens nihil profecit propter locum aquis circumquaque munitum, ut machinas et instrumenta non posset castro commode applicare; fuit insuper viris, armis et victualibus sic provisum, quod non fuit timor infra unum annum continuum expugnari posse. Et quia sagitta tactus fuit Boleslaus in castris accessu, eo maioris est ire stimulis agitatus forciorque factus ad pugnam. Swantopolk autem pacem instanter cum nonnullis Boleslai familiaribus requirebat, afferens magnam pecuniam cum obsidibus copiosis. Quo audito Boleslaus tunc temporis obsidionem dimisit, volens expectare tempus magis idoneum, quo possit proficere, ducensque secum partem pecunie sed et filium Swantopolk primogenitum obsidem recipiens ad patriam remeavit. Anno vero sequenti, Swantopolk cum nec servaret conductum nec de filii periculo cogitaret neque curaret convenire cum Boleslao ad terminum constitutum colloquii nec etiam excusacionem mitteret congruentem, Boleslaus, multitudine congregata suorum, Pomeraniam est ingressus denuo castellumque Wyschegrad¹⁾ capere cogitavit. Cumque deventum esset ad fluvium quendam, qui coniunctus est Wisle, castrum illud, situm in angulo, cinxit armatis, alii enim natabant per eundem fluvium, alii vero per Wislam navigio transiebant. Contigit igitur bellum fieri civile plus quam octo diebus atque damnum committi ex hostium insultu.²⁾ Tandem tamen, toto circa castrum Boleslai exercitu recollecto et instrumentis ad pugnam aptatis, oppidani per-

a) *Zdanie to niezrozumiałe; p. Stentzla uwagi do niego. Może: bellum fieri plus quam civile octo diebus (?)*.

¹⁾ Podług Stentzla *Wyszegrad* ma oznaczać Świecie, Swiec, leżące nad Wisłą przy ujściu do niej rzeczki Czarny. Bielowski w Gallusa kronice odsyła do Roeppla *Gesch. Pol.* I, str. 671.

pendentes constanciam Boleslai, timore concussi dextras petebant, facientes dedicionem sicque mortis periculum evaserunt Quo castro habito Boleslaus munivit (scil. id) et relictis in eo presidiis procedens ulterius et aliud castrum obsidens cum maioribus illud laboribus acquisivit, quia plures ibi forcioresque pugnatores et locum fortitudine plus munitum invenit. Nam (Poloni) paratis machinis et instrumentis expugnare disponunt illud, Pomerani vero repugnando fecerunt similiter instrumenta; Poloni terra lignisque replent fossata, quo facilius cum ligneis turribus valeant propinquare, Pomerani ex adverso lardum lignaque picea, quibus illa conburatur congeries, diligenter comportant, que quippe congeries tribus vicibus est combusta per Pomeranos et per Polonos e contra tociens restaurata, et demum stabant turres lignee tam prope castellum, quod per castellanos de propugnaculis fieri poterat repugnatio fiebantque hincinde homicidia lapidibus, armis pariter et sagittis. Interdum tamen cum Boleslao illi de castro pacem facere castrumque tradere cogitabant, sed petentes inducias et auxilium expectantes tradicionem castris differunt et interim Poloni fortiter eos impugnant. Quod videntes Pomerani atque cognoscentes, mentem Boleslai a suo proposito esse inflexibilem nec se posse mortem evadere nisi traderent castrum, presertim cum a suo domino Swantopolkone auxilium fieri non sperarent, premissis tractatibus multis et inter se consiliis mutuo habitis, tandem castellani, fide recepta ne occiderentur nec auferrentur eis res, cum suis omnibus incolumes, quo volebant ire, libere sunt dimissi.

Et¹⁾ quemadmodum aiunt cronice, imperator Henricus, antequam venisset Glogoviam, sicut superius designatur, a Cracovitis iniurie perpesse non immemor, primo Bithom et postea Glogoviam occupat, deinde in campum Wratislaviensem perveniens, Boleslaum captivat et propter inducias dande pecunie in loco, qui dicitur Psie pole, id est campus canum, Theotonice Hundisfelt,²⁾ tentoria figit castrorum. Ubi dum Boleslaus per deceptionem captus fuisset et suorum plurimi corruissent, Poloni ob odium occisorum et castrorum ibi loco huiusmodi hoc nomen, campum canum, imponunt, canes Theotonicos appellantes.³⁾ Iste Boleslaus cum omnibus in circuitu constitutis et finitimis ultra omnes predecessores suos inexplicabilia gessit bella nec omnibus diebus suis quievit amplius, sicut ex superioribus patuit.

Hic habuit etiam quinque filios, Wladislaum, quem genuerat ex quadam Ruthena nobili (Zbislava), qua mortua ex Theotonica (Salome v. Bergen), quam superduxerat,

¹⁾ Ustęp ten w *Chr. Pol.* tak zaczyna się: *Non pretereundum, ut aiunt cronice, imperator Henricus perpesse iniurie non immemor primo i. t. d.* (Arndt: *Iam pretereunda, ut ayunt cronice. Imperator etc.* ²⁾ Psie pole, pod Wrocławiem. ³⁾ Koniec ustępu w *Chr. Pol.* tak brzmi: *Poloni ob odium occisorum ibi et castrorum loco nomen premissum indiderunt, Theotonicos canes appellantes.*

genuit Boleslaum quartum, Mesconem tercium, Henricum primum et Kazimirum secundum, nec non Iudittam, traditam regi Ungarie in uxorem. Et sicut predicatur, Wladislao primogenito Christina, imperatoris filia, traditur in uxorem; ex qua tres filios generavit, Boleslaum altum, Mesconem et Conradum loripedem.

1139 Huic etiam Boleslao curvo, cum in regem coronari deberet, angelus coronam de capite rapuit ac inposuit regi Ungarie Michaeli. Cumque Boleslaus ante mortem suam filiis possessionem divideret, primogenito Wladislao Slesiam et, ut aliis preesset, monarcham constituit, et Henrico Sandomiriam, Mesconi Gneznam et Pomeraniam, Boleslao Coyaviam et Mazoviam assignavit, iuniori autem Kazimiro nihil legavit, quasi prophetica voce diceret, sibi deberi maiora. De hoc etiam Boleslao curvo scriptum vidi, quod cum principibus et regibus ceteris christianis nonnullis mare transfretavit, ubi nonnullis castris expugnatis revertitur per Ungariam preliando, et tandem filiam suam Iudittam regis Ungarie filio tradidit in uxorem et anno domini millesimo C tricesimo IX est defunctus. Hic Boleslaus vocatus fuit curvus. Si hic Boleslaus sic fuit strenuus, ut prefertur, non est mirum; nam meritis sancti Egidii postulatus, adeo propter nonnullas virtutes et devocionem in clerum, quam habuit, ut prosperaretur in temporalibus dominacionibus placuit summo deo, qui propter virtutum exercicia nedum in spiritualibus sed et in temporalibus principibus confert gratiam glorieque coronam. Idcirco quilibet princeps deberet deum timere, proximum diligere nec non humilitatis ac aliis virtuosis actibus principaliter deo cunctisque ceteris quantum posset se amabilem exhibere. Quis est hic, laudabimus eum et dignis honoribus quantum possumus preferemus.

16. Wladislaus secundus.

Huic successit in regno Wladislaus, primogenitus, tenens super omnes provincias monarchiam Polonie. Qui cum quodam tempore hiemali venacioni ferarum intendens solus in silvis, ceteris — quo casu nescitur — ab ipsis dilapsis, esset cum Petro Vlascides dicto^{a)} qui maior natu principique proximior tunc secum perrexerat, qui etiam Petrus pridem tempore Boleslai curvi predicti regem Russie accedens in dolo cum eoque convescens^{b)} ceperat et ad Boleslaum vinctum adduxerat se postea pecunia de vinculis liberantem, simili quoque dolo per quendam Pannoniorum Kelciam^{c)} urbem delevit non sine magna Polonorum strage nec non captivitate multorum, propter quod iniuncta sibi penitencia fuit, ut septem^{d)} fundaret cenobia, qui non contentus in septem

a) *W Chr. Pol. Stentz*: Petrus Vlostides. *Arndt*. Vlosides. — b) *Ibid.*: cum illo commessans. — c) *Ibid. Stentz*: Kiliciam. *Arndt*: Cilciam. *Bogufal. kron. u Sommersberga*: Wislicia. *Rozumiane Kielce*. — d) *Ibid. Stentz. liczba nie podana. Arndt* septem.

sed septuaginta septem^{a)}) pro peccatis suis construxit ecclesias, hic Petrus, existens solus cum Wladislao, ut premititur, in venatu, posuit assaturam ad ignem et sic residens solus cum suo principe manducavit.^{b)}) Et ambobus pro vino nivem congestam in globum sugentibus, ait princeps iocando ad Petrum: ecce, quale principis convivium! fortassis uxor tua cum abbate tuo melius convivatur. Petrus hoc totaliter iocose non recipiens^{c)}, se solum sciens esse cum principe, respondebat: uxor mea cum abbate agat modo quidquid voluerit, sicut tua cum milite Theotonico, suo amasio, te absente.^{d)}) Que verba princeps, licet graviter aliquantulum reciperet, tamen ea sub ioci simulacione transivit. Et ad domum rediens, cum perturbati animi causam coniux, sicut earum est moris, blandiciis extorsisset a viro, Petro ideo parans insidias exoculari fecit eundem, quod nedum in suum proprium sed et mariti exterminium redundavit, nam tota Polonia propter hanc causam contra Wladislaum cum fratribus armatur, quos prelio trino fugavit, ita eciam, ut nihil preter solam Poznaniam^{e)} tunc haberent, quam cum vallasset nec caveret insidias, hostes infra prandium irruentes occiderunt multos, sed ex residuis plurimi sunt submersi, Wladislao ad imperatorem Henricum quintum,^{f)}) fratrem uxoris sue, fuge presidium capiente, petens et obtinens adiutorium ab eodem. Propter quod postea, cum multo Poloniam reversus exercitu, castrum Grodis et Nemsche¹⁾) construxit, sed Poloni posuerunt fratrem suum Boleslaum principem loco sui. Factis igitur bellis plurimis inter eos, Wladislaus tandem suum diem clausit extremum.²⁾) 1155

De exoculacione vero Petri fertur taliter contigisse. Cum enim uxor Wladislai Petro pararet insidias, ut superius est expressum, ipsa, tanquam anguis perfida et quemadmodum serpens ille callidus primis parentibus damnacionis paravit insidias, fraudulentem ad destruccionem regni, perdicionem iustorum et honoris ducalis dedecus, sic confecit hoc malum, ad maritum referens videlicet: tu deberes dominus esse fratrum tuorum et totum regni dominium possidere, nunc autem venaris in silvis. Pater tuus, dum adhuc ageret in humanis, disposuit, quod tu tanquam senior habere deberes in alios potestatem et esse princeps eorum, nunc autem illi tibi singulis in honoribus inter homines preferuntur. Ego quippe propter te facta sum vilis, cuius indigne sum

a) Ibid.: septuaginta. — b) Ibid. convivavit. — c) Ibid. pro ioco, licet non iocose receperit. — d) *Opowiedz podług* Cr. Pol. *Stents*: uxor mea pro se, ait, (agit u *Arndta*) cum abbate meo sicut et tua cum milite Theotonico, te absente, suo amasio. — e) Ibid. preter solum opidum Poznan. — f) Ibid. *Stentzel błędnie*: ad imperatorem Heinricum quartum, który † 1106. *Arndt* Henricum quintum.

1) *Grodis* podług *Arndta* *Groeditzberg* blisko *Goldberga*. *Nempsche* podług tegoż *Nimptsch* (Niemce), na południu od *Wrocławia*. 2) Cały ustęp w *Chr. Pol.*: *Boleslao autem Curvo defuncto, Vladislaus — Vladislaus defunctus est, quem quidam dicunt Pigavie sepultum, alii in Plozok* (Płock).

uxor, tanquam de imperiali genere procreata. Utinam fuisset mortua, priusquam te meum cognovissem maritum et nisi meam perfeceris voluntatem, me tuam uxorem amplius non habebis. Maritus igitur, uxoris pessimis suasionibus instigatus, fratribus movet lites, eos impugnat, exilio quoque damnat. Cumque Petrus hoc corripere et suaderet, fratres non persequi, quin potius eos fraterna colere caritate, illa ex adverso marito semper suasit contrarium. Et ne Petrum hic habeat arguentem se, suggessit, tanquam hostem capi debere pariter et occidi, spondens Petri hereditatem et divitias cuidam, dicto Dobesch, suo amasio, si Petrum positus insidiis captivaret et ad consensum mali huiusmodi maritum tandem induxit, quamvis invitum. Unde Dobesch cum suis complicitibus, paratis insidiis Petrum nocturno tempore fraudulenter accedens cum suo capitaneo et filio Egidio cepit eundem. Cumque princeps, Petrum sciens immunem, vellet eum a vinculis liberare, renitebatur uxor querela, expresse dicens, si hoc fiat, velit recedere a marito. Quod audiens Wladislaus, ne offenderet maledictam, Petrum exoculari permisit per Dobesch, amasium pravissime mulieris, Petrus autem post hoc vixit quinque annis, totum suum patrimonium piis locis distribuit et deinde moriens, apud sanctum Vicencium prope Wratislaviam, in monasterio ordinis Premonstratensis, quod ipse prius fundaverat et large dotaverat, cum uxore sua sepultus est et corporaliter requiescit ibidem. Wladislaum vero in Pigavia^α) quidam, sed alii in Ploczk^β) referunt esse sepultum. Nec hoc silendum, quod quidam postea Cracoviam irrumpentes coniugem Wladislai, que castrum tunc temporis tenebat ibidem cum tribus filiis, videlicet Boleslao alto,^γ) Mescone nec non Conrado loripide, propulerunt de regno, pro quibus quidem imperator non instat bellorum comminationibus sed precibus, ut si monarchiam Polonie habere non valeant, saltem aliqua terre porcio gratuito donetur eisdem.¹⁾ Horum mater defuncta in Portensi monasterio est sepulta.

17. Boleslaus quartus, frater Wladislai.^{*)}

Post²⁾ mortem vero Wladislai, propulsis uxore nec non pueris, ut prefertur, Boleslaus frater eius, tenens Polonie monarchiam, ad instanciam imperatoris^{b)} predicti collegit orphanos, eiusdem fratris filios, donans Boleslao alto Wratislaviam, Legenic^{c)}

W Chr. Pol.: α) Pigavie = Pegau. — β) alii in Plozen. (Arndt in Plozok = Płock). — γ) alto brak.

W kodexie Sędziwoja: a) napisu nie ma. — b) Po imperatoris drobniejszem nieco pismem dodano: Hērici. — c) Legnitez.

¹⁾ W Chron. Pol. w dwóch miejscach wzmianka o: *Vladislaus, primogenitus Boleslai curvi* i t. d. ²⁾ W Chr. Pol. streszczone w ustępie: *Quorum matre — concedit*; obszerniej zaś kilka stron dalej w ustępie: *Tandem interventu imperatoris Heinrichi V* i t. d.

atque Opol, Mes(i)coni^a) Ratebor, Conrado^b) autem loripedi Glogoviam cum suis districtibus et ducatus. De Mes(i)cone^c) predicto Kazimirus, de Kazimiro Mes(i)co^a) crassus et Wladislaus^c) duces Ratiborienses^d) successivis^e) temporibus processerunt. Decedente siquidem Conrado^f) loripede Glogovia,^g) quam idem Conradus^h) ex donacione Boleslai obtinuerat, ut prefertur, cum defunctus nullum reliquisset heredem, ad Boleslai alti est dominium devoluta. Preterea processu temporis contigit, quod predicti duo fratres, Boleslaus altus pariter et Mes(i)co,^a) non obstante, quod Boleslaus eorum patruus, tunc obtinens monarchiam Polonie, donasset eis ad instanciam imperatoris terras et ducatus predictos, eandem repeterent monarchiam, pretendentes, eam ad se pertinere iure paterno: Boleslaus eis respondit, ad eos eam nullatenus pertinereⁱ) ob hoc, quia eos iuri primogeniture abrenunciasset^k) asseruit. Propter quod ipsi fratres, Boleslaus, et Mes(i)co^a), ad pugnandum cum patruo suo municipia prepararunt^l), et quoniam armatorum Theotonicorum^m) fulciti sunt auxilio, dictus Boleslausⁿ), eorum patruus, minus valuit contra eos. Nihilominus tandem contra Getas procedens, multis suorum perditis, filio suo iuniori Lestikoni^o) Mazovie nec non Coyavie^p) ducatus et terras Boleslao primogenito suo iam mortuo, et post Lestikonem^q) fratri suo Kazimiro, Boleslai^r) filio iuniori, de quo supra dictum est et pro quo pater nihil disposuerat, si Lestiko^s) sine herede decederet, assignavit. Hic siquidem Kazimirus in ducatu Sandomirie fratri suo Henrico^t) prius defuncto, iam successerat simili testamento. Quibus sic actis Boleslaus defunctus est¹).

18. Dux Mes(i)co.^a)

Huic Boleslao in monarchiaⁿ) Polonie successit frater eius Mes(i)co, qui sicut^r) fratri decedenti natu fuit proximus, ita et in regno successor vicinus. Hic tam felix fuit^s), ut de semine suo principum procederet multitudo, nam generavit hos filios, videlicet Othonem alias Odonem^a) Stephanum, Boleslaum, Mes(i)conem et Wladislaum, quorum duos ex filia regis Ungarie, tres vero alios ex filia regis^{aa}) Russie suscepit.

W Cr. Pol. ^a) alias Odonem, *brak*.

W *kodeksie Sędziwoja*: a) *Pierwsze i wyskrobane; w innych formach toż i także*. — b) Cunrado. — c) Wladislaus. — d) Rathiborien. — e) successionis. — f) Cunrado. — g) Glogoviam. — h) Cunradus. — i) *ptine*. — k) *renuńcciasse*. — l) *pparant*. — m) *Stentz*. Theotonicorum. — n) Booleslaus. — o) Lestconi. — p) Cuyavie. — q) Lestconem. — r) Wladislai. s) Lesteo. — t) *Podług Sędz. Stentzl*. Heynrico. — u) *Napisu nie ma*. — w) monarchie. — y) *sieuti*. — z) *fuerit*. — aa) *Wyrazy: Ungarie tres vo` alios ex filia regis są dopisane na marginesie bledszym atramentem*.

¹) Cały ustęp od *predicti duo fratres* aż do końca w *Chr. Pol.* od: *Tandem hi duo fratres* i t. d. — *simili testamento iam ante successerat*.

Multas eciam filias habuit, cum α) quibus multorum principum affinitatem contraxit. Hii enim sunt generi sui, Sobeslaus^a) dux Bohemie gener suus, dux Saxonie gener suus β), dux Lotharingie Fredericus ^b) nepos imperatoris γ), gener suus, dux marithime Boguslaus^c), gener suus δ), dux Galacie^e) socer eius filii ζ), dux Pomeranie fuit socer alterius filii eius, dux Rugie socer tercii filii eius, ceteri vero filii carentes coniugibus η) decesserunt. Hic omnem suam gloriam et honorem cuiusdam magne confusionis obtexit macula, eo quod sub eius regimine calumnie pauperum et iniqua iudicia sunt suborta per quemdam de Kettelicz^d), cuius predium adhuc est prope Budissyn^e). Hic cum suo duce Mes(i)cone velut^f) canes venaticos, ministeriales videlicet, qui nominantur Służebniczy^h) Polonice, instituit, ad calumnias componendas, quorum morsibus viluit terra et destructa est. Cumque pius presul Gedeon, episcopus Cracoviensis, timore dei ductus hanc impietatem reprehenderet, dictus preses de Kettelicz^k), consensiente suo principe presuli parat insidias, ceteris dolentibus. Qui tandem in odium Mes(i)conis confugientes ad fratrem suum Kazimirum eum in Cracoviense presidium introducunt, constituentes ipsum principem monarchie. Quod et cernens Otto, alias Odo filius Mes(i)conis, una cum aliis patrem ex causa premissa persequitur et profugavit de regno¹).

Ecce quomodo presagium adimpletur Boleslai curvi, qui disponens pro filiis aliis pro Kazimiro hoc nihil disposuit, designando, sibi maiora deberi. Qui sic susceptus in Cracoviam Polonie tandem tenuit monarchiam.

Premissis^g) hiis, ad actus Boleslai alti nec non Mes(i)conis Ratiboriensis^m) ducis fratris sui, cronica se convertit. Boleslaus siquidem altus cumⁿ) adhuc viveret suus

W Chr. Pol.: α) ex quibus — contraxit. — β) dux Saxonie Bernardus g. suus. — γ) imperatoris Fredrici. — δ) eiusdem ducis filius, gener eius (suus). — e) Stentz. dux (Galicie. — ζ) filii, dux Pomeranie, socer alterius (bez filii eius), dux Rugie socer tercii. — η) alii filii inconiugati decesserant.

W *kodeksie Sędziwoja*: a) Boleslaus. — b) Luthorięgie Fredericus. — c) maritime Soguslaus. d) Kyttelitez. — e) Budissin. — g) velud. — h) Slusebnici. *Przed tym wyrazem Stentzel ma niestósowną kropkę.* — k) Kyttelieticz. — m) Rathiboriensis. — n) *Stentzel czyta dum. Sędz. cum.*

¹) W *Chr. Pol.* Hic omni glorie sue confusionem superduxit per calumnias et iniqua iudicia i t. d. W ustępie tym błędne jest *profugit* zam. *profugavit*, a po nim następuje u Stentzla: *qui (Mesco) cum, ut predictum est, in amicorum copia licet insignis, omnium tamen destitutus adiutorio, quod valide querebat, vix tandem Poznaniensem provinciolum cum omnibus filiis de gracia fratris obtinuit.* Arndt tak samo; dodaje tylko: *licet esset insignis.* ²) Cały ustęp aż do końca tego rozdziału i następny rozdział streszczone w *Chr. Pol.* w ustępie: *Qui cum duce confusus etc. — hereditas ad Casimirum devolvitur*, a dalej obszerniej w ustępie: *Boleslaus altus, primogenitus Wladislai* i t. d.

patruus Boleslaus, qui tenuit, sicut predicatur, monarchiam, sicut dicit quedam cronica, ex ducta quadam Ruthena, nomine Wentczlava, in uxorem genuit duos filios, Iaroslaum, Boleslaum et filiam Algam nomine. Defuncta vero dicta Wentczlawa^{a)}, successu temporis aliam superduxit, dominam Adilheidam^{b)}, sororem imperatricis, coniugis videlicet Conradi secundi, imperatoris, ex qua genuit Henricum dictum cum barba et Conradum et filiam Adilheydim^{c)}, quam marchio Moravie Dypoldus duxit uxorem. Verum quia idem Boleslaus altus, sicut narratur superius, a Boleslao patruo suo tunc monarcha repeciit monarchiam, quamvis prius Mes(i)co Ratiboriensis^{d)} frater suus in repetendo consors sibi fuit, tamen postea in odium Adilheidis^{e)}, noverce domini Iaroslai, una cum eodem Iaroslao filio suo et episcopo^{f)} Wratislaviensi, cui pater iam ducatum Opoliensem et Nisensem^{g)} terram assignaverat, pariter cum Boleslao monarcha predicto insurgentes in eum, cum uxore simul et pueris eum expulerunt de terra. Qui ad imperatorem confugiens auxilium postulavit ab eo, verum quia imperator, exercitu congregato necesse tunc habuit contra Lombardos ire, sibi non potuit auxilium ministrare, propter quod et Boleslaus filiis et uxore relictis in Erfordia^{h)}, cum imperatore ad partes illas processit. Cumque imperator ante Mediolanum fixis tentoriis obsidionem teneret, armatus quidam vir giganteus, eques de civitate, singulis diebus egressus singulare certamen quesivit, imperialibus castris exprobrans. Quem cum nemo auderet invadere, tamen Boleslaus, memor proprii filiorum pariter et uxorisⁱ⁾ exilii, potius eligens mori, quam cum suis diucius exilii miseriam sustinere, hora egressionis illius secundum consuetudinem signanter captata, paratus in prelium clam solus cum solo concreditur et favente deo hostem prosternit in humum, tamquam alterque David Goliath superans illum, amputato eius capite, victor redit ad castra. Cunctis igitur de exercitu exsultantibus, triumphi fama pervenit^{m)} ad Cesarem, qui accersitum sic alloquitur Boleslaum: quamquam de tua victoria merito nobis sit gaudium, tamen miramur, cur nobis inconsultis tanto te discrimini contulistiⁿ⁾ unde nobis omnibus potuit excidium exoriri^{o)}, presertim cum nobis sis vicinior prosapie nobilis dignitate. Considerans igitur imperator, propter exilium uxoris et puerorum eius (fore) animum perturbatum^{p)}, cum magna exercitus atque rerum opulencia Boleslaum remisit, ad patriam qui reversus successu prospero Luben^{q)} et Legnicz

W kod. Sędziwoja: a) Wenczlawa. — b) videlicet dominam Adilherdim. — c) Adilherdim. — d) Rathiboriensis. — e) Adilherdis. — g) *Bez et przed* episcopo. — h) Nysensem. — k) *et braknie przed ux.* — m) pernotuit — n) constituisti contulisti. — o) suboriri. — p) Lobin; Len w Chr. Pol.

¹⁾ *Erfurt* miasto w głębi Niemiec (saxońskich). ²⁾ Ustęp ten lepiej wyrażony w Chr. Pol. *Quo ex sui domini exilio et uxoris indigencia animi perturbationem ostendente, imperator cum magna rerum et exercitus opulencia i t. d.*

tunc construxit. Quo comperto, eius adversarii metuentes sibi¹⁾ treugas pacis secum constituunt²⁾ et post obitum patruī Boleslai Polonie monarchiam sibi promittunt³⁾. Sunt et contenti Mes(i)co, frater eius, in ducatu Ratiboriensi^{b)}, sed et filius eius, dominus Iaroslaus, episcopus Wratislaviensis, in Opoliensi ducatu ad tempora vite sue, nec non in terra Nissensi^{c)}. Quam Nissam^{d)} cum omni suo territorio et dominio dedit et donavit ecclesie Wratislaviensi idem Iaroslaus perpetue possidendam in patrimonio et pro patrimonio sancti Iohannis. Recuperavit ideo Boleslaus Wratislaviensem, Legnicensem et Glogoviensem ducatus et eos in omni pace possedit. Et tunc idem Boleslaus altus, zelo devocionis accensus, in situ castr^{e)} Lubens³⁾, ubi, sicut dicitur, antiquitus tempore Iulii Cesaris, qui hoc ipsum construxisse narratur, fuit fanum idolorum, fundavit cenobium Cisterciensis ordinis, in quo prius Kazimirus monachus, de quo superius fit mencio, locaverat nigros monachos ordinis sancti Benedicti, vocans fratres de Portensi monasterio super Salam^{g)}, propter dileccionem matris, domine Christine^{h)}, filie imperatoris, ut predicitur, que^{k)} ibidem quiescit. Et quemadmodum constat ex epitaphiis^{m)} principum Polonorum nec non cronicis, hic Boleslaus, altus dictus, habuit hos filios. Iaroslaum Wratislaviensem episcopum, Henricum cum barba, Boleslaum, Conradum et Iohannem infantem in Porta sepultum, nec non Algam et Adylheidimⁿ⁾, marchionissam Moravie supradictam, filias, et tandem decedens anno domini millesimo CC primo in Lubens similiter est sepultus.

19. De duce Henrico cum barba^{o)}.

Cui⁴⁾ successit filius eius iunior, Henricus cum barba, quia, sicut puto, alii eius filii sine heredibus decesserant^{p)}. Hic Henricus, pius homo, duxit in uxorem sanctam Hedwigim, filiam Bartoldi, ducis Meranie^{q)} sororem videlicet domine Girdrudis^{r)} regine Ungarie, nec non domine Engiltrudis, regine Francie, de qua suscepit tres filios et tres filias, videlicet Boleslaum, Agnetem et Sophiam^{s)} sepultos in Lubens, nec non Henricum, Conradum^{t)} et Girdrudim^{u)} abbatissam Trebnicensem, que cum^{v)} desponsata fuisset palatino Reni, qui regem Almanie Philippum occidit posteaque

W kodexie Sędziwoja: a) statuunt. — b) Rathiboriensi. — c) Nisensi. — d) Nyssam. — e) castrum. — g) Balam. — h) Cristine. — k) qui. — m) Ephythasis. — n) Adylherdim. — o) *Napisu nie ma.* — p) discesserant. — q) Moravia. — r) Gertrudis. — s) Zophiam. — t) Cunradum. — u) Gertrudim. — v) dum.

¹⁾ *W Chr. Pol. metuentes sibi et omni Polonie.* ²⁾ *Chr. Pol.: Quo comperto adversarii eius timentes i t. d.* ³⁾ *Lubens t. j. Loeben lub Lueben, zamek stary w Jaworskiem (Jauer) księstwie. Podług Chr. Pol. Len, co Arndt objaśnia przez Laehnhaus, Stentzel Lehnhaus, zamek górski koło Loewenberg.* ⁴⁾ *Chr. Pol. Cui successit filius eius iunior, Henricus, dictus cum barba etc.*

propter hoc ipsum occisus est, deinceps alteri nubere recusavit. Hiis sic stantibus necesse habemus, ut iuxta assignacionem cronice revertamur ad historiam Kazimiri, de quo superius fit mencio et successive de aliis Polonie principibus, quantum liquere poterit exronicis, prosequamur.

20. De Kazimiro predicto et fratre eius Mescone.*)

Kazimirus¹⁾ itaque tenens Polonie monarchiam, motus misericordia super fratre suo Mescone, qui, sicut supra dicitur, prius post obitum Boleslai tenuerat monarchiam et depulsus fuerat, quasi facti foret ignarus, Gneznam, metropolim totius Polonie. quam idem Mesco sibi per tradicionem vindicaverat, dissimulando possidere permisit eundem. Et in Russiam²⁾ profectus pro restitutione sororis sue primogeniti, Romani nomine, patris Danielis, quem fratres de Russia³⁾ pridem propulerant, ibidem diutinam moram traxit longo motu bellorum. Unde in eius absencia nobiles Cracovie LXX²⁾ sub tradicionis versucia Mesconem et Ottonem, alias Odonem, eius filium adducentes Cracoviam sibi castri fortalicium presentarunt⁴⁾. Quo cognito Kazimirus reversus invasit Cracoviam et per incendium ignis eam consumpsit, captis hostibus, quos tamen post sollemne convivium celebratum liberos iterum fratris zelo remisit. Temporibus igitur Kazimiri, inter ipsos mutua⁵⁾ amicitia stabilita, calumniatorem illum de Kethlicz, ⁶⁾ totius mali patratores⁷⁾ in ecclesia deprehensum, ad quam fugerat, perpetuo exilio in Ungariam propulsavit. Et tandem idem Kazimirus postquam a strage Getharum cum magno reverteretur⁸⁾ triumpho Cracoviam, in die sancti Floriani, cum in medio pontificum post prandium resideret, hausto poculo cecidit in terram et nescitur an morbo vel veneno, protinus expiravit. De hoc Kazimiro tot et tante recitantur virtutes eciam naturales, quod, si literatus fuisset, philosophus merito crederetur.

21. De Lesticone quarto.

Quo ³⁾ defuncto mox Fulco, episcopus Cracoviensis, principem pronunciat Lesticonem,¹⁾ dicti Kazimiri primogenitum, aliis^{m)} propter iuventutem reclamantibus sed episcopi pars prevaluit. Fuit autem alter filius Kazimiri, Conradusⁿ⁾ nomine,

W kodeksie Sędziwoja: a) *Napisu nie ma.* — b) Prusiam. — c) Prusia. — d) presentaverunt. — e) mutuo. — g) Kitlicz. — h) *Podług Sędziwoja; Stentzel:* paratorem. — k) revertitur. — l) Lesticonem. — m) *W Chr. Pol.:* aliis acclamantibus, aliis propter tuicionem.¹⁾ iuventutis renitentibus, sed etc. — n) Kunradus. —

¹⁾ *Chr. Pol.* Qui demum misericordie motu — philosophus magnus crederetur.

²⁾ *Chr. Pol.:* septuaginta de magnatibus Cracovie Mesiconem adierunt. ³⁾ *Chron. Pol.* Hoc defuncto statim Fulco, episcopus Cracovie, principem pronunciat Lesticonem, etc.

cui cesserat Coyavia pariter et Mazovia in hereditatem (sibi). Hoc audito antiquus ^{a)} ille Mesco, consternatus animo et quasi prolapsus in terram plurimum indignabatur, inquires, non se dolere de promotione pueri propter proprium commodum vel suorum, sed indignum prorsus existere, infantulo regimen tante committere dignitatis. Mandat igitur Cracoviensibus, quatenus ^{b)} abiecto Lesticone ^{c)} se, primogenitura seniore, regni principem recognoscant et comminatur eis nihilominus, si hoc non fecerint, gladii ulcionem. Verum quia per hoc se nihil vidit proficere, ad alia se deceptionis argumenta convertit. Apud ^{d)} matrem puerorum enim callidis instat persuasionibus et dolosis et tandem obtinet, ut sibi saltem tamquam puerorum tutori monarchie gubernatio committatur. Cui persuasioni mulier femineo more subito acquiescens eius consiliis decipitur, quoniam promissum per Mesconem factum in nullo servatur, quin potius etiam contra iusiurandum veniens prevaricatur ^{e)} omnia. Et quociens sublimatur in principem, tociens propter nimios avaricie impetus rursum deicitur ^{f)} collisione bellorum, quorum primum fuit in Miscava ^{g)} ¹⁾ prope claustrum Andreow, ²⁾ in quo Mesco filium proprium occisum cuspide ipsemet vulneratus ad domum ^{h)} fugiens asportavit, de parte Cracoviensi infinitis prostratis. Romanus etiam, Ruthenorum dux, post stragem suorum innumeram ⁱ⁾ vulneratus graviter, fuge quesivit presidium, Mescone ^{k)} Ratiboriensi ^{l)} nec non Iaroslao, filio ^{m)} Boleslai alti, episcopo Wratislaviensi, victorie campum tenentibus, et quendam Govoricium, ⁿ⁾ belli principem, Sandomirie palatinum, secum abducentibus captivatum. Fulco autem, episcopus Cracoviensis,

W kod. Sędz. a) *W Chr. Pol. senex zam. antiquus.* — b) *quatinus.* — c) *Lesteone.* — d) *aput.* — e) *Podług Sędziwoja; Stentzel: prevaricetur.* — f) *Podług Sędziwo. Stentzel: deieicitur.* — g) *Chr. Pol. Moscava, Moscena ma inny rękp.* — h) *Słowa: ad domum dopisano na boku.* — i) *innumerem.* — k) *Chr. Pol. Vladislaid solo Mesicone videlicet et Iarózlao, filio Boleslai, campum etc.* — l) *Ratheboriensi.* — m) *filio braknie.* — n) *Goviorcium.*

¹⁾ Czytam *Miscava*, bo zdaniem mojem rozumiana rzeczka Miszawa. nad którą leży Wodzisław miasto w pow. księżskim wojew. krakowskiego północnego. (Rzeczka ta uchodzi do Nidy). ²⁾ *Andreow* jest Jędrzejów, miasto na traktach z Krakowa do Kielec, milę od Wodzisławia a mniej jeszcze od rzeczki Miszawy odległe. Nie zgadzam się przeto ani z Arndtem (*fortasse villa Mierzawa in districtu Radom (?)*), ani z Stentzlem, który w *Chr. Pol.* 19. rozumie *Andrichow*, milę od Kęt odległe, w połudn. wojew. krakowsk., przypuszcza że rzeka nazywa się Skawa, uchodząca koło Zatoru do Wisły. Powołuje się przytem na Kadłubka p. 111. *est in Cracoviensi provincia locus, a nomine fluvii Mozgava dictus, ab Andrzeiowiensi coenobio non longe distans.* Klasztor sławny Cystersów był w Jędrzejowie (Star. Polsk. II. 145.), (w Andrychowie nie było — i wieś to do r. 1767.)

audiens casum huiusmodi, Cracoviam occupat et revocat Lesticonem^{a)}). Sed postmodum, expeditione facta per Lesticonem^{a)}) in Russiam^{b)}) et Galaciam commissaque cede procerum Russie^{c)}) multifaria^{d)}), Lestico^{e)}) cum duce Ottone, alias Odone, Gneznensi, cuius tunc agebatur causa, nec non duce Henrico^{f)}) barbato, proprio quoque fratre Conrado,^{g)}) duce Coyavie et Mazovie, prospere rediens, contra Nakel direxit in Pomeraniam gressus suos. Sed proch dolor, in balneo Lestico^{h)}) tunc per fraudem Ottonis alias Odonis ibidem occiditurⁱ⁾) et Henricus^{j)}) barbatus, in lecto quiescens, graviter vulneratur, qui et similiter occisus fuisset, si Peregrinus^{k)}) de Wesinburgk,^{l)}) qui tunc affuit, se ipsum pro suo principe non tradidisset in mortem, nam idem Peregrinus, se ponens obicem et cadens super principem, occiditur et dux Henricus^{j)}) suorum fidelium auxilio, quamvis vulneratus graviter, reductus ad propria liberatur. Sic itaque tantorum^{m)}) principum sollemnis expedicio prodicione Othonis alias Odonis confunditur, qui hoc malum fraudulenter fieri procuravit. Namⁿ⁾) idem Otho, alias Odo, Gneznensis tunc dux, ad Polonie monarchiam aspirans et in omnium principum Polonie necem^{o)}) et extinctionem dolos excogitans, contra Pomeranos ad expeditionem dictos^{p)}) principes, ut premittitur, convocaverat in obsidionem Nakel castri predicti, cumque sub dolo^{q)}) per dictum Ottonem, alias Odonem, inter Polonos et Pomeranos de concordia tractaretur, metipse proditorie procuravit Pomeranos super Polonos repente irruere et incautos alios occidere, alios vero usque ad mortis periculum vulnerare.

1227

Lesticone^{r)}) igitur sic peremto, frater eius Conradus, dux Coyavie et Mazovie, qui evaserat, occupare nititur monarchiam. Sed relictis Lesticonis, advertens eius tyrannidem, procerum suorum consilio pium principem Henricum cum barba, factum iam sanum, protinus advocavit, se suosque parvulos^{s)}) illius tutele committens et resignans sibi Cracovie monarchiam, quam duobus proeliis, cum dicto Conrado commissis, evicit;

W kron. Sędz.: a) Lesticonem. *Stentz.* Lestikonem. — b) Rusiam. — c) Rusie. — d) *W Chr. Pol.* post procerum Ruscie multipharum cede ac Galacie. — e) *Podł. Sę. Stentz.* Lestiko. — f) *St. Henrico.* — g) Cunrado. — h) Lestico. *Tęż pisownię satrzymuje kodeks Sędziwoja prawie we wszystkich formach imienia* Lestico. *Rzadszej:* Lestico-onis i t. d. — i) *W Chr. Pol.* Lesco—proficiscitur et a Pomeranis in balneo occiditur. — k) *St. Henricus.* — l) *W Chr. Pol.* Peregrinus de Wysinburch i niżej milite Peregrino de Wizinburch, patre Gebhardi et Timonis, qui patris imitatores non fuerunt. Fugientibus ergo cunctis aliis dux Henricus domum relatus a suis, Peregrinus in Lubes sepeliendus transvectus est. — m) *Sędz.* Wesinburg. — n) *Cr. Pol.* et fatorum (sc. principum) expedicio per Odonis prodicionem sive tradicionem confunditur. (fatorum *sam.* tantorum). — o) nec non necem. — p) subdole. — q) *St. Lestikone.* — r) *W Cr. Pol.* suosque duos parvulos.

¹⁾ *Chr. Pol.* od słów: *Huius incliti Heinrichi etc.* ²⁾ *Chr. Pol. Leczcone igitur sic interrempto etc.* i niżej t. s. *Leczcone siquidem interempto etc.*

quorum unum factum est in Scala,¹⁾) ante castrum, quod dux ipse Henricus construxerat, ubi eciā Przymisl^{b)}, ipsius Conradi primogenitus est occisus, aliud vero in Mezboře²⁾) ubi Conradus ad silvas et colles recursum habens, ibi se commisit conservacionis presidio atque suos. Verum cum singulare presumptorum sit raro a sue pertinacie^{d)} proposito resilire^{e)}, cum tunc eciā princeps Henricus^{f)}, velut adversario iam devicto, securior in loco^{g)}, sicut sibi videbatur, tutus consisteret, alienigenarum exercitu cum filio ad propria tunc dimisso, et ultra Cracoviam in secrecioribus locis staret^{h)} cum baronibus Cracovie tractaturus de statu regni, videlicet in Spinteovicz^{3, i)}, fraus et dolus Cracoviensium non quiescens iterum in lucem prodiit, cum eorum procuracionibus inter missarum sollemnia improvise hostes in Henricum ducem irruunt et in Ploczk^{k)}, castrum Mazovie, vinculatum deducunt. Quo cognito, filius eius Henricus, exercitibus convocatis, cogitavit liberare patrem et in paterne prodicionis procedere ulcionem, sed mater eius, beatissima Hedwigis, pauperum lesioni compaciens et ne sanguis utrobique funderetur innoxius, tantum malum prudenti consilio studuit prevenire. Nam in propria persona tyrannum adiit et duas neptes, filii sui natas^{l)}, ob perpetue pacis observanciam Conradi filiis, videlicet Boleslao et Kazimiro, coniugio copulavit^{m)}, quorum prior cum coniuge sine prole decessitⁿ⁾, alter vero ex sua coniuge Lesticonem et Symomislaum^{o)} filios generavit, sicque pius dux Henricus liberatus a vinculis pacifice tenuit Polonie monarchiam, quam post obitum suum Henrico filio suo cum tota terra Lubucensi totaque^{p)} Polonia usque fluvium Wartam et castrum Geschk^{4) q)} nomine, prope Gneznam, prout inferius describetur, cum tota Slezia possidendam reliquit.

W kod. Sędz: a) Scola. — b) *Podług Sędz. Stenzel* Prymsl. — c) *Podług Cr. Pol. choć w drugim miejscu ma:* Mezebesce; *Sędz.* Mezbeže; *Stentzel* Meskeze (*Międzybór*). — d) *Sędz.* pertinecie. — e) resilere. — f) *Kod. Sędz. wszędzie* Henricus, -i, -o i t. d. — *Stentzel* Heinricus. *Podobnie zam.* Conradus albo Kunradus lub Cunradus. — g) locis. — h) Cr. Pol. Ultra Cracoviam ad secreciora loca Spiceonis circa vadum Wizele cum baronibus Cracovie de statu terre ordinaturus secessit. — i) Spinteouitez. (*Spytkowice*). — k) Polczek, Cr. Pol. Plozek. — l) Cr. Pol. duasque filias filii; a *niżej* duabus de filiabus filii. — m) conplacuit. — n) decessit. — o) Cr. Pol. Semomislaum, *niżej* Zemomizlonem. *Tamże po* generavit *następuje:* et Cuyavia et Syradia in eorum dicionem data fuit, sicque etc. — p) *Sędz.* tota bez que. — q) Giecz.

¹⁾ Skała miasto na północy od Krakowa o 4—5 mil odległe. ²⁾ *Mezboře* sądzę, że rozumiany Międzybórz, miasto na Szląsku leżące na samych kończynach gór Trzebnickich i na pograniczu wojew. Poznańskiego. ³⁾ *Spytkowice* w bliskości miasta Zator, pół mili od Wisły. ⁴⁾ *Giecz* albo *Gdecz*, zamek i miasto, o milę od Środy w wojew. Poznańsk. otoczone bagnistą doliną.

Porro¹⁾ pio Henrico cum barba et coniuge sua sancta Hedwige adhuc agentibus in humanis, hostis humani generis antiquus inter fratrem Henricum et Conradum, eorum filios, scisma grande seminans^{a)} litis odium suscitavit. Cuius causa fuit hec potissima, quod pater Conrado filio iuniori procatus filiam ducis Saxonie nuptique traditam pro certa porcione terram sibi Lubucensem pariter et Lusacie designaverat, disponens, Henricum, seniore filium, in Polonia generaliter regnaturum. Quo com-
perto Conradus, qui plurimum execrabatur Theotonicos, ex diversis Polonie partibus exercitu congregato, fratrem, qui cum paucis Theotonicis fuit in Slezia, de terra propellere conabatur. Parentes vero sedare inter filios malum huiusmodi non valentes, pater Glogoviam et mater in Nympcz secedentes, filios congredi permiserunt. Quibus inter Legnicz et Aureum montem²⁾ in loco qui dicitur Studnicza^{b)} seu Ruffa ecclesia confligentibus, Henricus cum Theotonicis tam advenis quam eciam Polonis militibus et aliis, de locis quibus potuit^{c)} recollectis, multis hinc inde occisis et tandem Polonis de parte Conradi terga vertentibus, campum obtinuit cum triumpho, Conrado sub spe vite servande ad patrem fuge presidium capiente apud^{d)} Glogoviam. Qui tandem ad desertum Tharnaw^{e)} secedens ibique successu dierum venacioni studens et de equo corruens fractis cervicibus expiravit et mortuus delatus ad monasterium Trebnicense, quod iam pater fundaverat, amore sororis, que eum diligebat tenerrime, in loco capiti est sepultus. Hic Conradus crispus appellatus est. Sane mater, sanctissima Hedwigis, cum ad eius vocaretur exequias, tacito, quod esset mortuus sed ac si^{f)} ad filium egrotantem deberet accedere, ait ipsa^{h)}: frustra fingitis filium egrotare, ad quem transeo tumulandum, cuius mors mihi patuit, antequam eius temeritate sanguis funderetur innoxius plurimorum. Et sic transivit ad exequias filii, que ad eius egrotacionis lectulum fuerat evocata.

Preterea³⁾ successione temporum pius dux Henricus cum barba, non immemor iniurie, quam pristinis temporibus in Nakel, duce Lesticone occiso, sicut supra narratur, sibi per prodicionem et frandem Otto, alias Odoⁱ⁾, intulerat, ubi etiam graviter, ut predicitur, extitit vulneratus, eciam propter exilium fratris Odonis, Wladislai

W kodex. Sędz: a) *To samo w Cr. Pol.* discordie seminarium sparsit. — b) *W Cr. Pol.* Studnicza vel Ruffa ecclesia. — c) *Sędz.* patuit. — d) *aput.* — e) *Thanaw.* — f) *sed si.* — h) *W Chr. Pol. odmiennie:* ad cuius exequias dum mater eius vocaretur, tacita morte illius tanquam ad egrotantem filium, ait illa etc. — i) *Sędz:* Odo vel Otto.

¹⁾ *Chr. Pol.* od słów: *Viventibus autem adhuc Heinricho et coniuge diabolus inter filios eorum Heinrichum et Conradum i t. d.* ¹⁾ Dziś Goldberg na Szląsku.
²⁾ *Chr. Pol.* od słów: *Iniurie siquidem prime et vulnerum, que in Nakel per Odonis tradicionem acceperat et propter exilium Wladislai, fratris Odonis etc.*

nomine, qui propulsus per eundem Odonem stetit in Slezia, volens in filium patris retorquere delictum, contra Wladislaum, Odonis predicti filium, insurrexit et evicit ab eo terram omnem Pomeranie^{a)}, Calisie^{b)} atque Pysdre¹⁾. Constructo quoque castro in Scrym^{c)} ultra Wartham^{d)}, filium sororis sue Adelheydis^{e)}, relicte Dypoldi, marchionisse Moravie, que cum quatuor filiis per regem Bohemie monoculum profugata, degens apud sororem abbatissam^{f)} in Trebenicz^{g)} et ibidem tandem decedens in cripta monasterii est sepulta, in dicti castri presidio collocavit. Hunc filium Adilhedis^{h)} Poloni nocturna tradicionem in castrum irrumpentes predictum occidunt; alter autem eiusdem Adilheydis, filius, Boleslaus, a paganis occisus in choro conversorum in Lubens sepultus est; tercius vero eius filius, Prymislausⁱ⁾, iacet sepultus in Trebenicz^{j)} ante altare sancte crucis; quartus autem, Dypoldus nomine, decessit in Magdeburg et ibidem traditus est sepulture.

Tandem³⁾ pius princeps cum beatissima coniuge sua Hedwige fere XXX annis amore castitatis simul continenter viventes, abstinerunt utrobique a thoro coniugii et ob. grate religionis insigne tonsuram clericalem et barbam ipse dux Henricus ad instar gessit conversi^{k)}, unde dux barbatus est communiter nuncupatus. Qui^{l)} ultimo ad inferiores sui principatus partes^{m)} descendens, in Crosnaⁿ⁾ videlicet XIII kalendas Aprilis feliciter diem suum clausit extremum et inde deductus ad monasterium Trebniczense^{o)}, quod magno studio pietatis pridem fundaverat et large dotaverat^{p)}, ibidem^{q)} anno domini 1238 MCCXXXVIII^{r)} sollemniter, sicut talem decuit principem, est sepultus. Hic Henricus merito potest etiam dici fundator fuisse cenobii apud Henrichow^{s)}, quoniam, et si

Kod. Sędz. a) W Chr. Pol. Poznanie zam. Pomeranie a dalej et Calisie et Pisere (Pyzdre) usque ad castrum Gescek terram Sredie (Srodie et constructo castro in Srem etc.—b) *Sędz.* Kalizio. — c) Strzym. — d) Wartam. — e) Adilheidis. — f) abatissam. — g) Trebnitz. — h) Adilheidis. — i) Przymislaus. — j) Trebnitz. — k) Chr. Pol. et barbam tanquam conversus Cisterciensis gestasset, etc. — l) Cr. Pol. *dwa razy to samo*. — m) *Sędz.* principatus partates partes (?). — n) Trebnicense. — o) ibi de. — p) M^o ducentesimo XXX septimo. — q) *Podług Sędz; Stentsel:* Henrichhaw.

¹⁾ Pyzdry nad Wartą, w Konińskim. ²⁾ Szrem nad Wartą, na połudn. od Poznania. ³⁾ *Chr. Pol.*: Tandem pius princeps etc. ⁴⁾ Krosna dziś Crossen w dolnym Szląsku, blisko Frankfurtu nad Odrą. ⁵⁾ W *Catalogus abbatum Saganensium* u Stentzla na str. 176, gdzie mowa o założeniu klasztoru w Sagan czytamy: *Ab illustri et magnifico principe, domino Henrico, duce Slezie, dicto cum barba, cuius uxor fuit beata Hedwigis, quin immo iuxta relacionem veridicam et communem, ab ipsa sanctissima Hedwige, ad cuius preces et instanciam vir eius fundavit et erexit (monasterium), ut recte ipsa fundasse et erexisse dicatur.* i t. d. ⁶⁾ Henrychow, klasztor koło Muensterberga na Szląsku.

non ipse, tamen promociōe ipsius Nicolaus suus notarius idem fundavit monasterium, (sic)ut^a) narratur de eo. Quantis autem tam in vita dicti ducis, quam post obitum eius virtutibus et miraculis claruerit felix eius coniux Hedwigis sanctissima, legenda de ipsius vita lucide^b) manifestat. Si quem delectat videre decursum eius vite sanctissime, recurat ad eam videndam plenius; non est opus enim, quod me dilatem in illis, quoniam singula, sicut puto, que deus fecit tam in vita sua quam in morte miraculorum insignia meritis ipsius, ibidem clarius sunt descripta.

22. Hic agitur de duce Henrico, filio sancte Hedwigis, et eius occisione.

Huic¹) pio duci Henrico successit Henricus, filius eius, quia primogenitus Boleslaus iam fuit defunctus. Qui, sicut nomine^c), sic et virtutum decore similis fuit patri, quique, cum assumens gubernacula Polonie monarchie feliciter et in pace gubernaret eandem, gens quedam Tartarica, quasi de tartaro^d) infernali subito accessu ebulliens, potenter intravit Ungariam, Sandomiriam, Cracoviam et Sleziam et inhumaniter^e) in cunctos Christi fideles circumquaque deservit. Que cum devenisset prope Legenic^f) ad locum, qui nunc Walstat^g) dicitur, occurrens ibidem fidelis princeps cum suis gentibus(cum) infidelibus^h) pro fide catholica pugnaturus, permittente deo, cuius iudicium abyssusⁱ) multa, heu! prosternitur et, ut non dubito, coram altissimo factus suavissimum holocaustum pro sibi subiectis populis hostia immolatur et anno MCCXLI V. idus Aprilis ¹²⁴¹ decedens sepelitur apud fratres minores in monasterio sancti Iacobi apud Wratislaviam^k) et ibidem feliciter requiescit.*)

W kodex. Sędz.: a) Samo ut. — b) lucidius. — c) nos. — d) thartaro. — e) humaniter. — f) Legnitez. — g) Wolstadt. — h) cum suis gencium infidelibus. — i) Podług. Sędz. Stentzel: cuius iudicii abissus. *Przecinek kładę po* multa. — k) aput fratres Wratisl.

1) W Chr. Pol. t. s. *tartarice in omne regnum Ungarie ac Polonie per stragem fidelium Christi et inhumane deservit. Que cum (in) Cracoviam et Sandomiriam de(po)pulata fuisset, in Slesiam profecta ab ipso pio principe Henrico secundo invaditur; a niżej: Heinrichus tandem, filius eius, tam nomine (tam)quam omni virtutum decore patri consimilis — ab eis cum suis prosternitur a. d. MCCXLI in tercia feria post octavas Pasche.*

*) Odtąd porównano text kroniki z textem kroniki Benedykta z Poznania której tytuł brzmi: *Cronica ducum Slesie corrogata ex quodam libro monasterii Ca. Reg. S. Marie in Glotcz, Pragensis Diocesis per. V. Benedictum de Posnania ad S. Spir. apud Wratisla. prepositum Anno domini 1518. Rzecz na fol. 1 tak opowiedziano: A. d. millesimo ducentesimo quadagesimo secundo Tharthari primo Ungariam destru-*

Hic¹⁾ princeps eximius, pro suo grege mortuus, quatuor²⁾ reliquit filias, quarum due filiis Conradi ducis Masovie tradite fuerant, ut prefertur, alie vero due debebant in Trebenicz^{b)}, ex quibus unam rapuit Boleslaus, frater earum senior ac eam Primisloni, duci Gneznensi, matrimonio copulavit, altera vero dimissa in Trebnicz^{b)}, quamvis primo corpore debilis extiterit, postea tamen tam corpore quam mente fortis effecta, per sanctam Hedwigim, aviam eius^{c)}, ad monasterium sancte Clare in Wratislavia tradita est, deo in castitatis sanctimonia iugiter servitura^{d)}. Habuit insuper hic Henricus occisus a Tartaris quatuor filios, quos susceperat ex domina Anna, sorore regis Bohemie monoculi: fuit hec Anna filia regis Othokari^{e)}, que sepulta requiescit^{f)} in monasterio sancte^{g)} Clare predicto, quod ipsa^{h)} construxit et fundavit: videlicet Boleslaum calvum Legenicensem^{h)}, Henricum Wratislaviensem, Conradum Glogoviensem duces, nec non Salzburgensem archiepiscopum Wladislaum. Habuit insuper duas filias ex eadem: Elizabeth et Agnethemⁱ⁾.

Cumque²⁾ post patris occisionem debuisset terra Slezie respirasse, et ecce contrarium eius factum est. Nam frater senior, Boleslaus calvus, contra iuniores fratres insurgens, tribus expeditionibus obsedit Vratislaviam. Que, cum adhuc novella, Theothonicis iure Theothonico¹⁾ illic se locantibus, foret viribus quasi nulla, se tamen in angustia sua contrahens viriliter defensavit. Quod Boleslaus cernens, multis predonibus Theothonicis^{m)} confluentibus de diversis partibus congregatis in unum, terram non

W kod. Sędziwoja: a) W Chr. Pol. quinque filias. — b) Trebnitz. — c) matrem eius, *co słusznie potępia Stentz*. — d) W Cr. Pol. *odmiennie*: altera infirma corpore tunc, sed postmodum robusta, mente vero infirma et animo pertinacissima in claustro relicta, que tandem per matrem ordini minorum fratrum tradita fuit ad sanctam Claram Wratislavię i t. d. — e) Othakari. — f) quiescit. — g) ipse. — h) Legnitensem. — i) Agnatam. — l) Theotonico. — m) Theotonicis.

¹⁾ W Chr. Pol. *Hic princeps reliquit quinque. (Arndt. quatuor) filias etc.*

²⁾ W Cr. Pol.: *Cumque tempestate remota terra Slezie respirare debuisset itd. i niżej: Cumque hac tempestate recesserunt (Poloni), sola Slesia illis sorte distributa remanente. Tandem Heinrichi tercii — et tandem cum predicto figellatore (o nim nie było mowy) tanquam effuga ex industria de castro ac turre Wratislaviensi recedere noctu permissus est. Patrz w texcie niżej.*

xerunt et regem Culmannum occiderunt. Eodem anno terra Sandomiriensis, Cracoviensis, Vratislaviensis vastatur, depopulatur per eosdem. Et dux Hinricus, filius sancte Hedwigis occiditur cum exercitu suo circa Wolstat prope Lignitz, in quo bello computantur XXX milia hominum fuisse.

^{*)} *Tamże na fol. 1.*

solum predis verum eciam ignis incendiis aliquociens plurimum devastavit. In hiis siquidem malis, dum fierent, in Novo foro tam in ecclesia quam in cimeterio, ad quod confugerant, fere quingenti homines incendio perierunt. Hiis insuper malis sic crebrescentibus, castra predonum in terre grande dispendium plurima sunt constructa. Et cum idem Boleslaus in fratrum suorum preiudicium castrum Lubucense cum terra marchionibus^{a)} Brandeburgensibus, Iohanni pariter et Ottoni, nec non Magdeburgensi^{b)} archiepiscopo tradidisset, ita circa propriam terram Legenicensem^{c)} et infra eius limites a castrorum constructorum predonibus est rebus et viribus destitutus, quod aliquando eques, nonnunquam pedes, sine famulo, cum quodam Surriano figellatore^{d)} miserrime vagaretur, nec immerito, quoniam qui delectatus in alienis rebus predari desiderat^{e)} alios, non mirum, si et ipse tandem ulcione divina depredacionibus exponatur. Hoc pro dolor multi principes non advertunt, cupientes semper pauperum repleri sudoribus et magnum videtur eis solacium, si ceteris per predam fiat iniuria et inde bursa eorum ac si esset famelica repleatur. Hii principes non sunt tales, qui velint viduam et orphanum defensare, quin potius tanquam fures et latrones spoliare rebus eorum, qui etsi in propriis personis hoc ipsum non faciant, per alios tamen turpius fieri permittunt, eos in sua malicia confoventes; dum enim predonibus frena laxantur, quis dubitat, quin audaciores fiant ad mala omnia perpetranda. Nec dubitent hii principes, quiqui^{f)} sunt, quin finaliter depredentur aut^{g)} ipsi aut heredes eorum. Et nihilominus, nisi penitenciam agant ablataque restituant, ve, hoc est damnacionem perpetuam non evadent. Ecce quid illum principem subsecutum est.

Nam^{h)} propter tempestatum harum, quas suscitavit, materiam, Cracovia totaque Polonia a se nec non suis fratribus recesserunt, apud illos sola Slezia remanenteⁱ⁾ Tandem ideo^{j)} per Henricum tercium dicti Henrici secundi Wratislaviensis ducis filium, auxilio dei nonnulla subversa sunt castra predonum temporibus successivis et Boleslaus, licet indignus, ad terre Legenicensis^{k)} dominium restitutus. Qui nihilominus in capcionem fratrum suorum, Henrici pariter et^{l)} Conradi, machinatus tandem metipse captus est, sed ex industria dissimulative de castro Wratislaviensi recedere noctu permissus.

Nec hoc sub silencio transire possum, quod beatissima Hedwigis, sicut in eius vita tangitur, in Crosna tunc existens, filium suum Henricum occisum a Tartaris^{m)}

W kod. Sędz a) cum marchionibus (*bez terra*). — b) Madeburgensi. — c) Legnicensem. — d) figellatorie. — e) *Podług Stentzla. Sędz.* deserat. — f) qui. — g) et. *Waryanty kodexu Sędziwoja i Benedykta (S. B.):* h) S. remanenti. — i) S. id ideo. — k) S. Legnicensis. l) S. et braknie. — m) S. Thartaris.

¹⁾ *Chr. Pol.* p. poprzedzająca strona pod ²⁾.

recognovit in spiritu, hiisque, qui cum ea fuerant, revelavit hoc ipsum, predicens etiam mala plurima, que per Boleslaum, ut predictur, sunt commissa. Haec sancta ¹²⁴³ ⁹ ^{paździ.} mulier, plena virtutibus, migravit a seculo anno domini MCCXLIII. VII. idibus Octobris et *) in monasterio Trebenicensi^a) corporaliter et feliciter requiescit^b). Diligenter examinatis et veraciter cognitis, quibus coruscavit^c) tam in vita quam in morte multarum virtutum miraculis, canonizata est sub^d) anno domini MCCXLVI ad summi dei gloriam, fidelium devocionem et exaltacionem fidei christiane.

23. Hic agitur de divisione ducatus Slezie.**)

Divisio¹) autem ducatus Slezie sic est facta. Cum enim duo iuniores dictorum fratrum quatuor essent^e) clerici, sic est dispositum inter eos, quod due porciones ter-

Warianty kod. Sędz. i B. a) S. Trebnicensi. — b) S. requiescens. (Ustęp ten powtórzony z rozdziału: De Lesticone quarto. n. k.) — c) S. choruscavit. — d) S. sub braknie. (Śluszenie może.) — e) B. duo iuniores fratrum essent quatuor cl. (W Chr. Pol.: propter clericaturam scolis dediti essent.

¹) *Chr. Pol.: Particio autem terre Slesie sic facta est. Cum enim i t. d.*

*) Cr. Bened. fol. 1. Anno domini MCCXLIII obiit beata Hedwigis ducissa Slezie VII idus Octobris, et in monasterio Trenicensi corporaliter et feliciter requiescit. *Poczem następują współczesne fakta:* Ericus, rex Dacie, occiditur a fratre. Eodem igitur anno dividuntur fratres predicti, videlicet Boleslaus accepit in possessionem Lignitz, Henricus Wratislaviam, Conradus Glogoviam.

**) *Ustęp od słów:* Cum enim duo iuniores — *aż do słów:* que postea nupserat Burgravio Nurenbergensi, *mieści się w kron. Ben. w rozdziale pod napisem:* Qualiter divisio facta est ducatus Slesie *na fol. 1. v.*

Spółczesne fakta z kroniki Benedykta, fol. 3: Anno domini MCCLX rex Ungarie pro terris regem Bohemie aggreditur, habens in exercitu suo diversarum orientalium nacionum et paganorum circa CCCC milia equitum. Cui rex Bohemie cum C milibus equitum, inter quos dicitur habuisse sex milia equorum et arm(at)orum de ferro opertorum ad resistendum occurrit. Cumque in confinio regnorum bellum inchoatum fuisset, ex collisione equorum et armorum tantus pulvis de terra surrexit, ut media die vix homo hominem cognoscere potuisset. Tandem Ungari rege eorum graviter vulnerato terga Bohemis vertentes, cum cedentes festinarent effugere, in quodam flumine Morava profundissimo, quem pertransire debuerant, preter alios occisos circa XIII milia hominum submersa sunt. Sic rege (*w rękp. regi niestósowne*) Bohemi victoria habita Ungariam intrante, Rex Ungarie pacem querens per legatos terras

rarum facte sunt, quarum una cessit in sortem Boleslai^{a)}, alia vero in sortem Henrici. Eorum quoque quilibet unum de duobus clericis in^{b)} consortem sue porcionis accepit, tia videlicet, quod uno de consortibus decedente ad superstitem devolveretur porcio tota, nec penitus quidquam ad illos, qui simul sortem haberent in alia porcione. Qua siquidem ordinatione ratificata privilegiis et munita^{c)} Boleslaus fratrem suum Conradum electum^{d)} Bambergensem, in subdiaconum iam promotum, qui tunc temporis in studio Parisiensi^{e)} degebat, in consortem accipiens pro porcione sua terram Wratislaviensem elegit. Unde puerorum mater cum domino Thoma primo, episcopo Wratislaviensi, pergens in Legnicz alteri filio, Henrico videlicet^{f)}, Legnicz^{g)} et Glogoviam assignavit. Boleslaus vero voluntatem mutans et similiter ordinationis privilegia mutare desiderans Legnicz et^{h)} Glogoviam preelegitⁱ⁾, sperans se evadere posse Conradum per episcopatum, quem eum crediderat accepturum, et^{k)} resignans ob hoc sponte Wratislaviam Henrico et^{h)} Wladislao fratribus, consortibus alterius porcionis. Quibus auditis Conradus indignans studium pariter et episcopatum deseruit et a Boleslao Glogovie ducatum^{k)}

War. kod S. B.: a) S. Boleslai. — b) B. ut consortem. — c) *Podlug B. i S.; Stentzel:* et privilegiis munita. — d) B. clericum. *W Chr. Pol.* Conradum in consortem assumens, qui iam tunc in subdiaconatus gradum promotus et Babinburgensis presulatus electus Parisiis degebat. — e) S. Parisigensi. — f) B. videlicet Henrico, — g) S. Legnitez. — h) S. et *braknie* — i) B. elegit. — k) B. Glogoviensem ducatum.

sibi per discordiam usurpatas, et que causa discordie fuerant, restituit et in futura amicitia mediante matrimonio conformavit. — Hoc tempore claruit beatus Thomas de Aquino, doctor egregius et famosus in orbe, qui plurima scripsit, cuius doctrinam ... atque perlucidam totus oriens et occidens sine invidia iudicando amplectitur et miratur et eam habere se gaudet et gloriatur. Ipsa namque tanquam lux procedit et crescit usque ad perfectum diem, donec lucifer oriatur; ex ... (*może ea wypadło. W ręk. próżne miejsce na boku znak +*) inquam hauriant universi et obtrectatores et emuli in occulto. Cuius librorum numerus magnus et multus fere usque est notus. Hic veniendo ad generale concilium Lugdunense vocatus obiit in itinere iam arrepto in quodam monasterio monachorum, scilicet de *fossa nova*, infirmitate prepeditus. Confloruit et eo tempore frater Petrus de Tharentasio, de ordine predicatorum, doctor generosus, abbreviator sancti (*w ręk. sancte*) Thome compendiosus. Scripsit super sentencias postillasque epistolas Pauli graciosissimas compilavit, item postillam super Lucam. Hic post summus pontifex eligitur Innocenciusque quintus vocitatur. —

Anno domini MCCLXI facta est concordia inter Ungaros et Bohemos et pax reformata et apposita pena XI milia marcarum argenti contra violatores.

extorquens, sororem Przymislonis^{a)}), ducis Gneznensis, sui sororii, sibi tradi^{b)}) uxorem matrimonialiter procuravit, nomine Salomeam^{c)}), quam esse puto, que^{d)}) apud fratres predicatorum in Glogovia requiescit, quam^{e)}) a nonnullis audiui miraculis eciam choruscantem^{f)}). Ipse Conradus autem^{g)}) sepultus est in ecclesia sancte Marie Glogoviensi^{h)}) quam idemⁱ⁾) ipse fundavit. Henricus vero cum Wladislao, Salzburgensi archiepiscopo, in sua porcione temporibus vite sue permansit, que tamen, sicut scribitur in cronica, circa Henrici vite terminum per vim quorundam militum eundem Henricum intoxicari procurantium et adherentium^{k)}) Wladislao, fuit in duo divisa. Cumque idem Henricus tercius se cerneret in proximo^{l)}) moriturum, filium suum Henricum quartum fratri suo Wladislao in federe sue sortis et consorcii commendavit, pariter et filiam, quos de filia Conradi Coyaviensis^{m)}) ducis, relictamⁿ⁾) Mesiconis Rathiboriensis pridem susceperat, sicque vitam finivit et apud sanctam Claram in Wratislavia^{o)}) est sepultus.

Nec^{p)}) post hoc longo tempore stetit, quin et Conradus, dux Glogoviensis, veneno eciam interiret^{q)}) relictis filiis Conrado Stynnaviensi^{r)}) Henrico Glogoviensi, qui duxit [circa a. 1273] Metildem^{s)}), filiam Alberti, ducis Brunsvicensis^{t)}), sepultam in Glogovia in summo, Przymislone^{u)}) Sprottaviensi^{v)}) ducibus, uxore sua prius defuncta, qui post illam aliam superduxerat, filiam videlicet^{w)}) Teoderici^{x)}), marchionis orientalis, relictam quondam Conradi, nepotis Fridrici^{y)}) imperatoris, Conradi filii, cui Conradus dux pro dote Crosnam, Greyfinsteyn^{aa)}) et Pirszin^{bb)}) castra deposuerat, que quidem^{cc)}) castra dictus Theodericus^{dd)}) archiepiscopo Magdeburgensi^{ee)}) Conrado dicto de Sternberg^{ff)}) vendidit, sed Henricus quartus postea pecunia redemit eadem.

Postea vero, Wladislao archiepiscopo Salzburgensi defuncto, a suis eciam^{gg)}) intoxicato Slesitis et in^{hh)}) Salzburg tumultato, Henricus quartus, filius Henrici tercii, Wratislaviensis ducis, adhuc puer, matre sua defuncta et in Trebnitz iam sepulta, Wratislaviensis suscepit gubernacula terre, iam optimeⁱⁱ⁾) locate. Nec quemquam hoc

Waryant. Sędz. i Ben.; a) *Podług S. Stentz.* Przymislonis; *B.* Primzlai. — b) *B.* tradi et uxorem. — c) *Podług S. i B.; Stentz:* Salomea. — d) *B.* que *braknie.* — e) *Podług S. i B. Stentz.* quamquam. — f) *B.* miraculis choruscare. — g) *S.* autem *braknie.* — h) Glogovie. — i) *B.* idem *braknie.* — k) *S.* ad Henricum Wladislao (?) — l) *B.* in proximo *braknie.* — m) *B.* Coyaviensis *braknie.* — n) *S.* relictam. *B.* relicto. — o) *B.* in Wratislavia *braknie.* — p) *B.* eciam *braknie.* — q) *S.* Stimaviensi. *B.* Stynnaviensi. — r) *Podług B.; S.* Mechtildam; *Stentz.* Mechtildim. — s) *B.* Braunseweigensis. — t) *B.* Primizlao — u) *B.* Sprotaviensi. — v) *B.* videlicet *braknie.* — w) *S.* Theoderici. — x) *S. i B.* Frederici. — aa) Greifinsteyn u *B.*, w Chr. Pol. Grifinstein. — bb) *B.* Pirzin.; *S.* Przin; Cr. Pol. Przein. — cc) *B.* siquidem. — dd) *S.* Theodericus. — ee) *S.* Modeburgensis; *B.* archiepiscopus Maydeburgensis. — ff) Steynberg. *B.* de Steynbergk. — gg) et *zam.* eciam. — hh) *S.* in *braknie.* — ii) *S.* optime iam.

¹⁾ *Cr. Pol.* Non multo post Conradus Glogoviensis etc.

lateat, quod pater eius, tercius Henricus, post mortem matris istius quarti Henrici, aliam superduxerat, filiam videlicet ducis Saxonie, que postea nupserat^{a)} burgravio Nurenbergensi^{b)} 1).

Boleslaus^{*)} autem Legnicensis^{c)} dux, invidens puero tum propter porcionem Wladislai Salczburgensis archiepiscopi nuper^{d)} defuncti, que ad eum devoluta est, tum propter terram per patrem pueri bene locatam una cum filio suo Henrico dolose de pueri captivitate tractavit. Et pro voto machinacionis sue, quibusdam baronibus^{e)} pueri propter mortem tam patris quam patrui eius, quam procuraverant toxico, ut prefertur, sibi timentibus, circumvenientes^{f)} per latrunculos quosdam in Ielczhe^{g)}, dum dormiret in lecto, puerum capi fecit in nocte quinte ferie^{h)} post primam dominicam quadragesime anno MCCLXXVIIⁱ⁾ et ad castrum Lehn^{k)} 2) deductum diris vinculis mancipari. Et ¹²⁷⁷ 18 lut. tandem exercitu congregato, pueri terram adhuc pertransiens, circa Stoltcz³⁾ cum Wratislaviensibus, Glogoviensibus et Poznaniensibus filium committere^{l)} iussit bellum.

Waryanty: a) *S. imposuerat.* — b) *S. Nuremburgensi. B. Iantburgravo Norbergensi; Cr. Pol. burgravio de Nurenberg.* — c) *S. Legnicensis; B. Lignicensis bez dux.* — d) *Podług B.; S. i Stentz. nunc. -* e) *B. latronibus.* — f) *a sibi servientibus circumventu(i)s, zam sibi timentibus circumvenientes.* — g) *B. Ielcz.* — h) *S. quinta feria.* — i) *primam brak u B. przed dominicam; S. MCCLXXIII; B. bez roku.* — k) *Cr. Pol. Len; B. Lehn.* — l) *Chr. Pol. commiscere.*

1) Po słowach: *burgravio de Nurenberg* następuje w *Chr. Pol.*: *cui propter porcionem archiepiscopi prefati, et propter terram opulentam, quam pater pueri bene locaverat.* 2) *Lehn, Lehnhaus;* na połudn. od Loewenberga. 3) *Stoltcz, Stolz* na wschód od Frankensteyna na Szląsku.

*) *Ustęp od słów:* Boleslaus autem Legnicensis dux *aż do słów:* cum sorore sua Katherina *mieści się w kr. Benedykta w rozdziale pod napisem:* De ducibus Glogoviensis civitatis et eorum genologia (Fol. 2. f. v.) *Nadto rzecz o uwięzieniu Henryka i uwolnieniu jego i o okupie przez niego danym wzmiankowana drugi raz na Fol. 4 v.: Anno primo (nad primo w ręk. pisano secundo) Rudolphi regis, scilicet MCCLXXIII captus est Henricus probus, alias pius dictus, dux Vratislaviensis, adhuc puer, per Boleslaum calvum, Lignicensem ducem, et ducitur in castrum Lehn duris vinculis mancipatus (est). Qui pro redemcione dedit Strigoniam, Novum forum, Strozam, Greyffenbergk, Pirzin et Gostindorff. Słowa jednak:* Timeo, quod hodie plures sunt sibi similes, qui proni sunt ad nocendum aliis — *aż do:* que eciam naturalis lex est, ad quam conversacio cunctorum fidelium obligatur *nie mieszczą się w Kronice Benedykta i są dodatkiem kronikarza naszego, t. j. autora Chr. princip. Poloniae.*

Quibus congressis in campo, in die sancti Georgii, qui fuit in sabbato, ex utrisque partibus plurimi ceciderunt in bello, ipse cum solo reversus de campo effugit comite^{a)}, Henrico filio cum suis nihilominus victorie campum tenentibus et ceteris, qui fugere poterant, fuga dilapsis ¹⁾. Postea vero, cooperacione regis Bohemie puer eripitur; non tamen sine terre sue magno^{b)} dispendio, nam Stregoniam^{c)}, Novumforum, Strozam^{d)} Greyffenberg^{e)} Pirzzin^{f)} et Goswindsdorf^{g)} tradidit Boleslao, Crosnam vero pueri milites marchioni Brandenburgensi pro quatuor milibus marcarum obligaverant^{h)}, ne parti eorum adversarius esset; puerum igitur eamⁱ⁾ liberare pro sex milibus marcarum postea oportebat^{k)}. Tandem autem predictus Boleslaus, calvus dictus, uxore prima defuncta, videlicet illa^{l)} de Anhalt, ex qua^{m)} quatuor filios susceperat, quorum unus adhuc parvulus mortuus est, et alii superstites fuerunt Henricus Legnicensis pinguis sive ventrosus dictus, Bolko Swidnicensisⁿ⁾ et in Furstenberg^{o)} et Bernhardus^{p)}, qui cognominabatur agilis, qui tante agilitatis fuit, ut XIII robor in una stuba cursu perpeti^{q)} ascenderet et resiliens in pedibus fixus staret; aliam filiam Samborii, ducis Pomeranie^{r)} superduxit uxorem, quam habuit despectui propter pellicem^{s)} turpissimam, que^{t)} de misero statu^{u)} tandem peditando^{v)} aufugit^{w)}. Habuit insuper Boleslaus prefatus de prima uxore tres filias, quarum unam comiti de Wirtemberg^{x)} tradidit, alteram Conrado duci Mazovie, tertia vero abbatissa in Trebnitz^{y)} monasterio est defuncta. Hic Boleslaus totus fuit violentus^{z)} nec tamen sue violencie ultor parvus^{aa)}. Pellex^{bb)} autem, ex qua Iaroslau nomine spurium susceperat et sine qua propter incantaciones suas^{cc)} vivere non sperabat, post obitum eius, irrequisito primo marito, a quo male diverterat, in

Waryanty: a) B. reversus effugit de campo. — b) S. nam gro. (?) B. magno brak. — c) B. Strigoniam; Cr. Pol. Stregun. — d) B. Crosnam; Cr. Pol. Strosam. — e) S. Greyfenborg; B. Greiffenbergk. — f) Przin u S.; B. Pirzin; Arndt Pyffyn. — g) Erswndorff u S.; B. Goswindorff. — h) S. obligaverunt; Cr. Pol. proposuerant. — i) B. eam brak. — k) B. a Stentzel oportebat. — l) B. illa que de Anhalt; Cr. Pol. Hedwige de Anchalt. — m) B. de zam. ex. — n) Podlug S — o) B. et Furstenbergensis. — p) S. Bernchardus. — q) B. perpeti. Stentz prepeti. — r) S. Pomoranie. — s) B. S. pelicem. — t) B. que brak. — u) S. statu brak. — v) B. petitando; S. predicando; Cr. Pol. pedes. — x) B. auffugit. — y) S. Wartinborg, B. Wirtembergk Cr. Pol. de Wirtinberg. — z) S. i B. Trebnicensi. — aa) S. totus defunctus fuit violentus. — bb) S. i B. pelex. — cc) B. incantatores suos

¹⁾ Odmienne w Chron. Pol.: ipse in campo congressi eodem congresso comite solo aufugiens, in die sancti Georgii in sabbato in hoc prelio ex utriusque partibus uno impetu plurimi ceciderunt, Boleslaus campum victorie tenuit reliquis, qui evadere poterant, fuga dilapsis. ²⁾ W Chr. Pol. po słowach: ultor parvus następ. dissenteria occubuit et pellex i t. d.

Polonia nupsit alteri viro, adhuc primo vivente, de qua detestanda plurima narrabantur¹⁾; nec mirum, si talis fuit, que pridem iam incantacionibus, iam adulteriis et peccatis aliis plurimis^{a)} se involverat, more pessimarum mulierum, que nonnunquam dyabolo^{b)} sunt peiores. Nec hoc sub taciturnitate transeo^{c)}, cur hic princeps penes alios violentus esse voluit, sed (in^{d)}) propriis violenciis magnus ultor, nisi quia res aliorum ambivit, propriarum^{e)} vero tenax fuit servator^{f)} — Timeo, quod hodie plures sunt sibi^{g)} similes, qui proni sunt ad' nocendum aliis, quod tamen minime volunt fieri sibi^{h)} ipsis. Noverunt quippe mala facere sed nequaquam mala pati, cum tamen ista non sit via, que ducit ad vitam; melius esset enim et in multo deo acceptius mala perpeti quam eciam mala, ne dicam facere, sed eciam in minimo consentire. Caveat ergo quisquis princeps catholicusⁱ⁾, ut, etsi mala pati non valeat, saltem^{k)} non perpetret in aliis quibuscunque sibi minoribus, quod metipse horret ab aliis sustinere, que eciam naturalis lex est, ad quam conversacio cunctorum^{l)} fidelium obligatur. — Hic Boleslaus calvus, sicut fide dignorum tenet relacio, mirabilis dicebatur; fuit enim loquela mirabilis eo quod Theotonicum^{m)} proferens sic verba corripit, ut (inⁿ⁾) pluribus audientibus ridiculum redderetur. Et si quis ad eius obsequium laboravit, cuius artis esset, protinus inquisivit^{o)}, et percepto, quod bonus sagittarius esset^{p)}, dux ipse consistens in campis^{q)}, visor^{r)} lacu, sagittario dixit: tende ballistam et sagittam mitte^{s)} ad aquas. Quod cum factum esset, illum bonum sagittarium reputavit asserens: si tetigisti lacum sagitta, totum qui contra me^{t)} fuerit exercitum eciam bene tanges^{u)}. Quadam vice ducem Boleslaum suus dispensator accedens quesivit, si liceret sibi^{v)} recipere pro pabulo porcorum frumentum de allodio Panthenow^{w)} inter Legenicz et Haynoviam consistente^{x)}. Qui respondit, cur fenum eis non daret? cumque diceret dispensator, non comedere fenum porcos, ipse respondit: mentiris, nam et gramina ipsos vidi comedere,

Waryanty: a) B. et aliis peccatis plurimis. — b) S. dyabulo. — c) Tak B. Stentzel: transio. — d) B. in braknie. — e) S. vero violenciis tenax. — f) B. servator brak i brak też następujących zdań aż do Hic Boleslaus calvus. — g) S. sint zam. sunt; sibi=ei. — h) S. sub. — i) S. katholicus. — k) Stentz. saltim. — l) S. animarum. Na marginesie także dopisano bledszym atramentem: cunctorum. — m) B. teutunicum. — n) B. in brak. — o) Po dług B.; Stentz. i Sędz. requisivit. — p) S i B. existeret. — q) B. campo. — r) S. visu. — s) U Stentzla omyłka druku: mitta. — t) B. me brak. — u) B. tangeres. — v) S. si. — x) B. Panthenaw. — y) S. inter Legenicz et Hagnoviam consistente. B. Hagnoniam.

¹⁾ W Chr. Pol. zamiast narrabantur stoi: narrantur et narrabuntur. Na czym kończy się kronika w tych słowach: (*Finita cronica Lechitarum per manus Iohannis, (sub) anno domini MCCC quinquagesimo nono in sabbato ante dominicam, que canitur: Cantate domino*). t. j. 18 maja 1359.

ac si diceret^{a)}), si comedunt gramina, comedunt eciam fenum. Coram eo eciam^{b)}) accusatus quidam propter flagicium, quod sibi fuit inpositum, provocatus^{c)}), statim dux accusatum decollari mandavit. Milites autem sui, percipientes eius innocenciam, ipsum pauperem liberum provocaverunt dimitti^{d)}). Post hoc dux ad Aureum Montem perveniens vidit illum, quem credidit decollatum, thynam cum alio quodam portantem. Interrogavit igitur, si foret idem ipse, quem in Legnicz^{e)}) decollari fecisset? respondentibus suis, quod esset, et quum requireret, quo modo ibi mortuus nunc thynam portaret? responderunt, eum a mortuis surrexisse. Versum est nedum sibi sed et aliis hoc^{f)}) in proverbium, si quisquam foret^{g)}). decollandus sibi in nullo nocere, cum^{h)}) et ipse, qui decollatur, in Aureo Monte possit thynam portare. Postea filius suusⁱ⁾) Bernardus^{k)}), agilis nuncupatus, defunctus est cum sorore sua Katherina.— Boleslaus prefatus multos de diversis partibus adduxit Theotonicos propter bellum, quod factum est, ut superius dicitur inter Stowlecz et Proczanum per filium eius Henricum, qui campum obtinuit. Et tandem post multa, que suis temporibus egit mirabilia, mortuus est anno domini MCC...^{l)}) et sepultus requiescit in Legnicz cum uxore sua Adilheyde^{m)}) de Anhalt, filio suo Bernardo et Katherina, eius filia, in monasterio fratrum predicatorum in Legnicz, quod dictus Boleslaus fundavit ⁿ⁾).

24. De Henrico duce Legnicensi ^{**)}).

Huic successit filius eiusⁿ⁾) Henricus, dux Legnicensis et heres. Iste Henricus dux Legnicensis, Kalisiensis ducis filiam duxit uxorem. Fuit ipse Henricus homo

Waryanty: a) B. ac si diceret *brak*. — b) S. coram ipso est a. — c) B. advocatus provocatus. Dux statim cet. — d) B. dimitti *brak*. *zam.* provocaverunt *może* procuraverunt. — e) S. Legnitez, B. Lignitez. — f) B. hoc *brak*. — g) S. foret *brak*. — h) B. cum ipse *bez* et. — i) B. suus *brak*. — k) S. Bernhardus. — l) S. MCC *bez próżnego miejsca*. — m) S. Adilherde. — n) S. eius *brak*; B. suus.

* *Ostatni ustęp o śmierci Bolesława w kr. Bened. fol. 4 v.:* Anno nono Rudolphi obiit inclitus dux Boleslaus calvus, Lignicensis, filius filii sancte Hedwigis, sepultus apud fratres predicatorum in conventu ibidem cum uxore sua Adilheide de Anhalt, filio suo Bernhardo et Katherina eius filia. Quem conventum supradictus Boleslaus fundavit.

^{**)} *Rozdziału p. n. De Henrico duce Legnicensi początek aż do słów:* ab omnibus — (hominibus) *mieści się w kron. Ben. na fol. 4 v, a dalsza część od słów:* (Nam) abstulit sibi (t. j. Thome episcopo) *aż do słów:* cum suo districtu et dominio defendere s3 non posse *tamże fol. 4f.— i to początek i dalsza część w rozdziale pod napisem:* De persecucione eius, qua fuit expulsus de episcopatu.

magne stature, corpulentus adeo, quod dux ventrosus communiter diceretur. Hic amator pacis exilit, honestus in regimine^{a)} veraxque pariter in sermone, commendabilis multum ab omnibus, sic ut etiam Henrico quarto duce Wratislaviensi probo mortuo, eligeretur in principem loco sui. Et^{b)} notandum, quod Henricus tercius, dux Wratislaviensis, quem, ut supra dicitur, captivaverat^{c)} Boleslaus predictus in Ielczhe atque in Lehen duxerat, ex qua muliere, non habetur in cronicis, genuit Henricum quartum, ducem Wratislaviensem, probum dictum, qui processu dierum multum Wratislaviensem episcopum Thomam secundum et ecclesiam persecutus est. Nam abstulit sibi et ecclesie Nisam^{d)} et Ottmuchau^{e)} cum omnibus vicinis episcopatus ipsius oppidis, possessionibus,^{f)} decimis atque villis et castris. Cepit insuper castrum Edelsteyn, episcopo et ecclesie pignori obligatum, et sicut fide dignorum antiquorum confirmat relacio, tandem ad tantam confisus de sua potencia^{g)} pervenit tyrannidem, ut predictum episcopum de toto patrimonio sancti Iohannis^{h)} fugaretⁱ⁾ in Rathebor^{k)} atque ad eundem locum cum grandi procedens exercitu episcopum fugientem obsedit. Cernens vero episcopus, quod eius non posset tolerare potenciam^{l)}, volens potius in eius manus incidere quam fugitivus haberi, aliquamdiu secum et cum canonicis suis, qui tunc cum eo^{m)} fuerant, deliberaus, quadam die confisus de dei auxilio indutus pontificalibus civitatem egreditur cum suis canonicis ad principis stacionesⁿ⁾, volens sponte se sue tradere potestati^{o)}. Quod dux audiens^{p)}, suis ministris sibi referentibus^{q)}, plurimum admiratus exiliit subito de suo tentorio et, ut reor, gracia sancti spiritus^{r)} tactus. animo micior occurrens episcopo pronus in terram corruit atque dixit: pater, peccavi in celum et contra te, nec sum dignus vocari filius tuus. Quem episcopus blande suscipiens non sine lacrimis utrorumque se sunt^{s)} mutuo amplexati ac ruentes in pacis oscula simul et soli, que prope fuerat et hodie^{t)} est, ecclesiam^{u)} ingressi sancti^{w)} Nicolai, sic amicabilem concordati sunt, ut dux nedum possessiones et castra nec non et omnia^{x)} ecclesie ablata restitueret, sed et ea perpetuo^{y)} libertaret^{z)}; nec in hoc^{aa)} contentus, quin et in^{bb)} maiorem^{cc)} emendam pro satisfaccione omnium delictorum suorum collegium sancte crucis Wratislavie fundaret sollemniter et dotaret. Et sicut a^{dd)}

Waryanty: a) *B.* in regimine *brak.* — b) *S.* et *brak.* — c) *S.* captivaret. — d) *S.* Nysam, *B.* Nissam. — e) *S.* i *B.* Othmachaw. — f) *S.* opidis possessionibus opidis.. — g) *B.* potestate. — h) *B.* Ioannis. — i) *B.* privaret. Qui fugerat... — k) *S.* Rathibor — l) *B.* quod eius potenciam non posset tollerare. — m) *B.* qui cum eo tunc fuerant. — n) *B.* stacionem. — o) *B.* se tradere eius potestati. — p) *B.* audiens dux. — q) *B.* conferentibus *zam.* sibi referentibus. — r) *B.* spiritus sancti. — s) *B.* sunt *brak.* — t) *B.* hodie *brak.* — u) *B.* e. sunt ingressi. — w) *B.* sancti *brak.* — x) *B.* alia *zam.* omnia. — y) *B.* perpetue. — z) *B.* libertavit. — aa) *S.* hac. — bb) *S.* in *brak.* — cc) *B.* ecclesie emendam. — dd) *S.* a *brak.*

¹²⁸⁸
11 styca plerisque referentibus didici, Wratislaviam*) civitatem dedisset episcopo et ecclesie si^{b)} recipere voluisset, quam et episcopus recipere noluit, eo quod timeret, eam cum suo districtu et dominio defendere se non posse.— Hic dux Henricus quartus multa postea bona fecit in remissionem suorum peccaminum^{c)}, et demum anno domini MCCXC. XI. kalend. Augusti decessit sine liberis, proch dolor veneni poculo interemptus, sepultus in dicta sancte crucis ecclesia feliciter requiescens *).

¹²⁹⁰
22 lipca.

Waryanty: a) S. Wratislaviensem. — b) si me u S. U B. et si recipere voluisset, eo quod timeret. — c) S. peccatorum suorum.

*) *Ustęp o śmierci Henryka IV mieści się w kr. Ben. fol. 5 v. : Anno vero XVII Rudolphi regis obiit illustris dux Henricus probus vel pius Wratislavie. Qui decessit i. t. d. aż do fundavit. Data zgadza się bo 17. rok panowania Rudolfa był r. 1290).*

Współczesne fakta wzmiankowane w kron. Benedykta. De infinitis calamitatibus et miseriis Bohemorum ex cronica eorum. (Fol 4 v. — 5. Patrz co o tem Roepell str. 405 w Zeitschrift des Vereins fuer G. u. Alt. Schlesiens. 2. Heft. pisze.) Verum (V później ołówkiem dopisane, wł. evum l erum), sicut dicit Valerius Maximus, ira dei lento gradu desevit (tu braknie, jakoby: sed lub c. p.) tarditatem iudicii severitate compensat. Tanta enim severitas scilicet divini iudicii excanduit in populo Bohemorum: quantum nec historia nec litera docet: et tempore Machabeorum et tempore paganorum. Nam tunc fideles pro iusticia torquebantur ab inimicis. Nam (nunc?) frater in fratrem, pater in filium, proximus exiluit in amicum, si istas (może istos) sub compendio maledicionis demonstramus. Totum namque regnum Bohemie post necem Ottokari, qua mortuus est in bello circa Brunnam a rege Romanorum Rudolpho, (1278) scissum est in tres partes. Nam Brandeburgensis Marchio tenet castrum exclusis clericis et partem regni; aliam concessit regine et filie, aliam detinet dux Polonie kaleko(?) (chyba: Bolko, Bolesław) preter alias particulares scissiones in Moravia et penitus qui potest capere capiat. Secundo Theutonici muscarum more intrantes Bohemiam ecclesias predantur. Trahunt per capucia monachos et exciunt de claustris, clericos torquent, moniales vituperant, sanctuaria prophanant, ecclesias violant, omnia rapiunt, torquent simplices, cruciant innocentes, incendia sine cessacione per villas committunt, animalia rapiunt. Nihil omnino potest ab aliquo custodiri. Et quod intollerabilius est, cum omnia penitus sunt deserta, torquentur pauperes non solum a calamitatibus, verum eciam qui non aliquid habent, in tormentis prodere compelluntur. Deseruntur domus sine habitatore, quia per nemora currendo se abscondunt. Foris quoque timor et pavor et mors et calamitas et fames et infirmitas opprimunt innocentes.

25. De Henrico quinto, duce Wratislaviensi.

Defuncto igitur probo duce Henrico predicto, ut premittitur, fit altercacio*)

Waryanty: a) Podług B. Stentzel. altricatio.

Verumque totus orbis terrarum (di)visus est (*koniecznie* visus est) contra Bohemiam commoveri. Nam eodem anno in vigilia Ioannis Baptiste tanta fuit tempestas post meridiem, ut innumera edificia corruerent. Eciam tempestas partem muri castri circa ecclesiam sancti Georgii funditus evulsit et ducit in rivulum Brusnica. De ventorum tempestate non est silendum. Nam in die Barbare virginis tres utiliores turres ventus uno impetu deiecit, scilicet turrim, que est ad maiorem partem castri Pragensis primum edificium, secundam que videbatur antiquitus turris episcopalis, tertia in fronte castri. Nam de aliis innumeris scribere non possumus pro multitudine varietatum. Caristia tanta fuit, quante nullus meminit. Itaque nisi duo ova gallinarum pro C. denariis vendebantur, cum prius pro uno C. vendebantur. Et de aliis similiter est estimandum. Eciam ad maiorem calamitatem clericis, ecclesie Pragensis exceptis paucis, est officium penitus interdictum et sancta conculcata per Theutonicos et in solitudinem sunt redacta.

W rozdziale pod napisem: Qualiter deus misertus est eis et de incidentibus illius (temporis) mieszczą się następ. fakta społeczne (fol. 5 f. et v.)

Anno XIII regni Romanorum Rudolphi, scilicet a. d. MCCLXXIII (*chyba 1287, bo Rudolf wstąpił na tron 1273*) punita superbia Bohemorum misertus est dominus populo suo: et placatum se ostendit speciali signo. Nam in die sancti Steffani protomartyris nova lux apparuit populo Bohemorum. Iris visus est circumdans civitatem Pragensem, bonum omen designans. Eciam in cornu lune visa est stella micans, qua ducelli reditum figurabat. Eodem anno marchio Brandeburgensis se concordat cum Bohemis recepta pecnnia quam petebat, committit episcopo Thobie et duobus iudicibus regimen regni et muscas Theutonicorum sub pena capitali exire compellit; remittit ducellum, quem apud se retinuit. Quem accipientes in solio patris sui collocant. Et ipse reversus est Saxoniam.

Anno XVI Rudolphi obiit dux Lesco Cracovie. Eodem anno Gwydo de monte secreto apud Vanum Ioannem de Apia comitem de Romandiole virum probissimum posuit in conflictu et apud Bilenam a Florentinis acriter prostrati sunt. Paulo post Steffanus de Zemczano comes Romandiole per ecclesiam missus ab Ostasio de Polenta Ravenne prodicionaliter captus est.

Anno vero XVIII Rudolphi Acharon magna civitas in Siria, quam multo tempore possederunt Christiani, destructa est a Saracenis, que eis in nocumentum magnum et damnum fuit.

magna, dum aliqui^{a)} volunt habere ducem Conradum (Henricum)^{b)} Glogoviensem, eo quod aliquid Henricus quartus prefatus sed non plane sic disposuerat ante mortem, aliqui vero noluerunt eum, scientes non esse ipsum^{c)} pacis zelatorem et, ut dicebatur, non fuit firmus in verbis. Nihilominus remansit idem dux Conradus (Henricus)^{b)} in Wratislavia, donec Henricus, Legnicensis dux^{d)}, de quo supra narrat historia, Wratislaviam est ingressus; quo intrante siquidem^{e)} per unam portam, per aliam dux Conradus (Henricus)^{b)} egreditur. Quo audito, mox nobiles atque cives Wratislavienses^{f)} inito consilio dictum ducem Henricum Legnicensem unanimiter elegerunt et sollemniter susceperunt. Hic Henricus quintus, dux Wratislaviensis et dominus, pacifice et quiete adeptus est totam terram et districtum Wratislaviensem, regens huiusmodi dominium multum honeste fovensque iusticiam in omnibus et honorem. Quod dux Bolko Swidnicensis^{g)}, frater eius, audiens atque invidens eius saluti, occultam conspiracionem fecisse dicitur cum Conrado (Henrico)^{b)} duce Glogoviensi predicto, ambo excogitatis fraudibus disponentes, quomodo eum caperent et fortassis occiderent aut partem terre Wratislaviensis, quam bonam sciebant, aliquam extorquerent. Hoc ipsum ignorans Henricus, confusus de fratre Bolkone predicto misit ad eum, ut fraterne caritatis^{h)} non immemor contra Conradum (Henricum)^{b)} Glogoviensem ducem eum iuvaret. Quod Bolko dux facere totis viribus repromisit, sic tamen, utⁱ⁾ sibi aliquas municiones tribueret viceversa, quod fecit Henricus, nam dedit fratri Iawor^{k)} et Stregoniam^{l)}, que ad ducatum Legnicensem hactenus^{m)} pertinebant. Iuravit igitur Bolko fratri prestare auxilium, sed iuramentum non tenuit. Nam cum dux Conradus (Henricus Glogoviensis)^{b)} ducem Henricum non per vim exercitus sed per predones, raptores et incendiarios nocturnos invaderet, male hoc sustinens misit ad fratrem, ut eum iuvaret, Bolko hoc facere recusavit. Propter quod alius conveniendi terminus est statutusⁿ⁾ in quo tanquam pius homo et pacificus Henricus addidit fratri suo Bolkoni predicto Richenbach^{o)}, Frankensteyn atque Strelyn^{p)}, ut sibi auxilium ministraret^{q)}. Qui iuravit iterum eum iuvare tam re quam corpore^{r)} atque tota potencia quam haberet ^{*)}.

Waryanty: a) B. antiqui. — b) W *nawiasach przytacsane* (Henricus) obok Conradus jest sprostowaniem Stentzla. — c) B. ipsum non esse. — d) S. Legnicensis. W B. brak słów od dux do est ingressus. — e) S. si quidem brak. — f) B. in Wratislavia. — g) S. Swaydnicepsis; B. Swydnicensis. — h) S. karitatis. — i) B. quod aliquas terras et municiones sibi tribueret. — k) S. Iawer. — l) S. Strigoniam. — m) S. actenus. — n) B. constitutus. — o) S. Reychenberg; B. Reichenbach. — p) B. atque Strelyn brak. — q) B. et aux. sibi m. — B. re et corpore atque.

^{*)} *Rozdziału tego ustęp od:* Defuncto igitur probo — *aż do:* tota potencia quam haberet mieści się w kron. Bened. w rozdziale pod napisem: De Henrico quinto duce Wratislaviensi et Conrado Glogoviensi na F. 5 v. i Fol. 6 f.

Sed *) sciendum*), ante aliquot annos, antequam dux Henricus predictus terram Wratislaviensem, ut premittitur, fuisset adeptus*), quendam fuisse nobilem, ipsius Henrici ducis vassallum, qui Pacoslaus*) ex nomine vocabatur, existens de intimo*) consilio ducis, quem eciam dux ipse*) pre ceteris multum dilexit. Hic quippe quendam alium nobilem, qui multos amicos habuit, occidit ex casu. Accedentes igitur amici*) occisi principem sunt conquesti*), cum lacrimis et clamore contra occisorem iusticiam postulantes. Quo audito princeps multum territus et turbatus iusticiam facere pollicetur. Cumque sic de homicidio*) tractaretur huiusmodi, accessit Pacoslaus*) cum suis amicis pluribus*) arroganter. De quo dux ipse doluit, inquires miti modo*): audis, quid adversum te isti homines conqueruntur? Ille autem, de divitiis et amicis confusus presumensque de ducis gracia, ampullose*) respondit: bene audio, nolo*) negare, quod feci. Dux autem dixit: vade, interloquaris cum tuis amicis et aliter respondeas; nisi enim aliter responderis*), faciam iusticiam, quam oportet*. Receptis itaque*) amicis, ad partem cum eis consiliatus est, quid respondeat adversariis pro fienda iusticia clamantibus ex adverso. Tunc iterum venit Pacoslaus*) et maiori quam prius arrogancia respondebat, se fecisse homicidium, publice confitendo. Dux igitur magis turbatus dixit: valde*) stulte respondes; habeas adhuc tercio bonam interlocutoriam et melius deliberes, alioquin iusticiam conquerentibus de te super tanto scelere facere*) non obmittam; sagaciter ergo tibi provideas sapienciusque respondeas, quod si neglexeris, faciam quod oportet*). Propter quod habito consilio cum amicis, non negando sed confitendo crimen, sicut prius arroganter respondit, non metuens ducis sententiam, quam tamen in se*) finaliter expertus est. Pronunciavit enim dux et dixit in hunc modum sententiam: ex quo te*) hoc crimen fecisse fateris post tantam deliberacionem*), iusticiam facere me oportet*). Mandavit igitur eum duci de gradu et in castri medio coram omnibus

Waryanty: a) B. sciendum autem. — b) B. fuisset adeptus, ut premittitur. — c) B. Pactuslaus. (*Inni* Paccuslaus.) — d) B. existimo, *skażone z exis* — de in—timo. — e) B. quem et ipse dux. — f) S. i B. accedentibus igitur amicis. — g) S. conquesiti. — h) B. homicidio. — i) S. Pacuslaus. B. Pactuslaus. — k) B. cum amicis suis pluribus. — l) B. miti animo: non audis. — m) S. ampullose; *Stentz.* ampulose; B. amplose. — n) B. noloque. — o) B. respondeas. — p) B. facere iusticiam, quam oportet, sum paratus. — q) S. igitur. — r) B. Pactuslaus. — s) B. vade, stulta. — t) S. facere *brak*. — u) *Stentz.* oportet. — w) B. in se *brak*. — x) S. te *brak*. — y) B. pro tanta deliberacione. — z) *Stentz.* oportet.

*) *Ustęp od słów:* Sed sciendum, ante aliquot annos — *aż do:* in ducis obsequio consistebat *mieści się w kron. Ben. w rozdziale pod napisem:* De iusticia eius quam fecit et morte Pactuslai (*Fol. 6.*)

decollari. Hic Pacoslaus^{a)} reliquit filium decem et octo vel viginti annorum, qui Lewtko^{b)} Pacoslai^{c)} ex nomine vocabatur, qui vidit et audivit omnia circa patrem ordine iuris^{d)} commissa, flens et dolens pro patre, qui eciam in ducis obsequio consistebat.

Considerantes^{e)}*) hoc ducis consilarii, dissuadebant iuvenem in obsequio ducis servari^{f)}, timentes, ne iuvenis patris necem, quamvis factam per iusticiam, vindicaret. In presencia igitur consiliorum et notorum aliorum, qui aderant, recepto ad partem iuveni dixit princeps: tu scis, vidisti et audisti^{g)}, quomodo pater tuus vitam suam perdidit sua^{h)} sponte propter magnam eius arroganciam, quodque meⁱ⁾ facere ideo iusticiam oportebat, nunc elige tibi quod vis^{k)}, aut patris mortem patienter^{l)} transeas, sic eciam quod nec aliquid rancoris in corde^{m)} contineas, aut recedas a nobis. Octo septimanarum de hocⁿ⁾ habeas inducias, ut cum amicis deliberes et^{o)} postea tuam aperiās voluntatem. Transactis^{p)} itaque hiis octo septimanarum temporibus re- versus iuvenis cum amicis coram duce, flexis genibus lacrimando^{q)} dixit: vidi, domine graciousissime, atque scio, quod pater meus vitam perdidit sua sponte^{r)}; promitto ex nunc, data fide^{s)}, quod nunquam loquar nec verbo nec facto habebo recordium patris mei; solummodo sitis^{t)} mihi dominus graciosus et ego vobis serviam pura fide. Propter quod dux ad ipsum lacrimando ait^{u)}: nunc ego ero pater tuus et benefaciam tibi, ut omnes amici tui habeant mihi referre graciā merito acciones^{v)}). Suscipiens igitur ipsum^{w)}, eum in specialem ministrum ad summum eius consilium evocavit, dans sibi plurima et ceteris eum preferens quibuscunque, et pluribus annis fuit in ducis obsequio^{x)}, tanquam ille, de quo peramplius^{y)} presumebat. Quibus se sic^{aa)} habentibus, dum dux Henricus fuit ducatum Wratislaviensem, ut premittitur, assecutus et Conradus (Henricus)^{bb)} dux Glogoviensis, eius hostis, frequenter sibi poneret insidias, tandem ad Lewtkonem Pacoslai^{cc)} predictum secrete nuncios suos misit, qui muneribus forsit-

Waryanty: a) S. Pacuslaus; B. Pactuslaus. — b) S. Leweko. — c) S. Pacuslai; B. Pactuslu vocabatur. — d) B. circa ordine matris commisso. — e) B. autem *dodane*. — f) S. observari. — g) B. et audisti et vidisti. — h) B. sua *brak*. — i) B. me *stoi przed* oportebat. — k) B. vis *brak*. — l) B. sic transeas. — m) S. in corde tuo. — n) B. de hoc *brak*. — o) B. ut. — p) B. transacto. — q) B. lacrimando. — r) B. vitam suam perdidit sponte. — s) S. nunc ex data fide. — t) B. sit. — u) B. ad ipsum lacrimando ait: suscipiens *u Stenzla i Sędz. zapewne z następ. zdania dostało się do tego ustępu*. — v) B. habeant mihi merito referre graciā acciones. — w) S. i B. ipsum *brak*. — x) B. in obsequio ducis. — y) B. amplius. — aa) B. sic se. — bb) *Patrz str. 502 pod b)*. — cc) S. Peccuslai. B. Pactuslai.

*) *Ustęp od słów:* Considerantes hoc ducis consilarii — *aż do:* tenens eum sic in vinculis *mieści się w kron. Bened. w rozdziale pod napisem:* De captivitate eiusdem Henrici per Lentkonem proditorem (*Fol 6 v. et 7*).

an et promissis illectus, secrete ad ducem Conradum (Henricum)^{a)} pervenit, experiri desiderans, quid sibi vellet loqui. Cui dux Conradus (Henricus)^{a)} dixit: non recedaris, quomodo pater tuus occisus est a duce Henrico? Si velis mihi eum tradere, tibi munera dabo plurima et^{b)} benefaciam. Et quod hiis^{c)} suggestionibus concupivit, tandem obtinuit. Promisit enim^{d)} idem Lewtko, suum dominum^{e)} ducem Henricum predictum capere ac duci Conrado^{f)} (Henrico)^{a)} Glogoviensi illico presentare. Quadam igitur die, dum dux Henricus iret ad balneum, premissis insidiis, Lewtko gentes promptas habuit et paratas,^{g)} et intrans per Oderam,^{h)} que parva fuit, moliturⁱ⁾ capere ducem suum. Quem cum vidissent ministri ducis cum armato exercitu adveniantem,^{k)} nunciaverunt^{l)} duci Henrico^{m)} hoc ipsum, qui respondit, se nullumⁿ⁾ habere timorem de Lewtkonis insidiis, cum familiaris et consiliarius potissimus eius esset. Sed maledictus traditor impetum in ducem faciens, prope castrum Wratislaviense in balneo cepit eundem, cum suis complicitibus, qui traxerunt eum de balneo, ubi nulla erat defensio,^{o)} cum cuncti ducis familiares nudi existerent^{p)}, ex quibus unus nihilominus cecidit super ducem, cupiens eum defendere, qui ponens se^{q)} obicem fuit occisus super eo^{r)}. Capientes igitur super equum posuerunt celeriter dictum ducem et malum imponentes sibi^{s)} pallium die illo et nocte in locum Sandwel^{t)} abduxerunt ipsum, presentatum^{u)} duci Conrado (Henrico)^{a)}. Quem ipse recipiens perduxit^{w)} Glogoviam et diris vinculis mancipavit volensque^{x)} ipsum depactare, quasi^{y)} cistam fieri fecit cum cancello ferreo, per quod respirare posset et victualia sumere, aliud vero similiter munitum bene foramen reliquit, per quod emittere posset egestum^{*)}, tenens eum sic in vinculis quasi per sex menses gravissime, ut de eius femoribus et scapulis

Waryanty. Sędz. i Ben.; a) Patrz stronę 502 pod b). — b) B. et tibi b. — c) B. hys. — d) B. enim brak. — e) B. dominum spum. — f) S. Conradi.—g) S. paratos. — h) S. Odram. — i) B. mollitur. — k) S. i B. advenientem. — l) B. nuntiant. S. nunciatum. — m) B. Henrico brak — n) B. nullum se. — o) B. defensio erat. — p) S. consistentem; B. existerent nudi. — q) B. se ponens. — r) S. excisus in eo; B. occisus in eo. — s) B. sibi imponentes. — t) S. Sandwet. — u) B. presentant. — w) B. ad Glogoviam. — x) B. que brak. — y) Po quasi powtórzone ipsum u B.

**) Ustęp ten aż do końca rozdziału prawie mieści się w kron. Bened. pod tytułem: Que expertus sit in vinculis et qualiter pro redem(p)cione sua dedit octo civitates et qualiter Bolko factus est tutor puerorum na Fol. 7 od słów: Henricus autem sic tentus in vinculis, quasi i t. d. Koniec jednak rozdziału u Bened. po słowach: se intromisit de puerorum tutela, tak brzmi: Anno domini ut supra prenotato MCCXCVI obiit inclitus dux Henricus quintus Wratislaviae sepultus ibidem in monasterio sancte Clare. Qui reliquit filios Boleslaum, Henricum et Wladislaum, qui ha-*

1294

multitudo vermium scaturiret, presertim cum nec stare neque^{a)} sedere posset, sed neque iacere, positus sic in arto^{b)}. Qui eciam^{c)} tantis passionibus est vexatus, ut pre doloribus ab eo extorquerentur hec oppida cum suis districtibus, videlicet Namslavia^{d)}, Bernstadt^{e)}, Crewczeburg^{f)}, Biczin^{g)}, Cunsztad^{h)}, Rosenbergⁱ⁾¹⁾, Haynovia et Boleslavia²⁾^{k)} per grenicias^{l)} suas distincta, prope Legnicz^{m)} in ponteⁿ⁾ nigre aque. Nihilominus oportebat^{o)} eum addere^{p)} triginta milia marcarum, si a captivitate huiusmodi voluit liberari. Qui eciam^{q)} liberatus et^{r)} sic semper fuit egrotus nec plene sanitati restitutus extitit, quoad vixit. Nam non plene ad annum vivens vidensque, se mortem evadere non posse, misit pro duce Bolkone, fratre suo^{s)}, dicens: carissime frater! multas mihi tribulationes fecisti; nihilominus omnia tibi parco, dummodo te de pueris meis tutorio nomine intromittas et agas fideliter ut teneris. Cui respondens dux Bolko^{t)} dixit, se libenter hoc velle facere, si tamen castrum Czobotha^{u)}³⁾ hereditare possit habere. Iratus igitur dux Henricus dixit: quamvis multa mihi^{v)} mala feceris, tu^{w)} tamen adhuc me puerosque^{x)} meos amplius depactare conaris? Quod audiens Bolko^{y)} sine fine recessit. Quo cognito, milites, vasalli et oives ad ducem Henricum dixerunt: domine, timemus in vobis mortis periculum, et si pueri vestri fratrem vestrum non habebunt tutorem, quis eis consilium vel auxilium^{z)} ministrabit? Melius enim videtur modicum perdere nunc, quam postea multum, cum non habuerint vestri filii^{bb)} fratrem vestrum tutorem

Waryanty: a) *S. i B.* nec.—b) *B* penitus *zam.* positus.—c) et *zam.* eciam.—d) *B.* Namslavia. *Stentz.* Namslaviam. *S.* Namslaviam per granicies suas. — e) *B* Bernstadt. *Stentz. i S.* Berolstadt. — f) *S.* Crewczeberg. *B.* Crewtzeburgk. — g) *B.* Pitezin. — h) *B.* Cuntezenstad. — i) *B.* Rosenbergk. *U Sędz, nie ma wzmianki o Biczin, Cunczstadt i Rosenberg.* — k) *B.* Haynovia et Boleslavia. *S.* Bolaslaviam, *Stentz.* Haynoviam et Boleslaviam. — l) *S.* grenicies. — m) *S.* Legnitez. *B.* Lignitez. — n) *B.* ponto. — o) *St.* oportebat. — p) *B.* tradere. — q) *B.* et *zam.* eciam. — r) *B. i S.* ut. — s) *B.* pro Bulkone duce fratre suo. — t) *B.* Bulko. — u) *B.* Czobota. — v) mala mihi *u B.* — x) *B.* tu *brak.* — y) *S.* que *brak.* — z) *B.* Bulko. — *B. aa* auxilium et consilium. — bb) *B.* vestri filii *brak.*

¹⁾ Miasta wzmiankowane odległe są od Wrocławia: Namslau 7 mil, Bernstadt 5 mil, Kreuzburg 12 mil, Pitschen 11 mil, Konstadt 10 mil, Rosenberg 14 mil, i to po wschodniej stronie. ²⁾ Hainau, na północnym zachod. od Wrocławia 11 mil a Bolesławów (Bunzlau) na zachód 14 mil odległy. ³⁾ Rozumiany zamek Sobótka na górze tegoż nazwiska. (5 mil od Wrocławia na poł.)

buerunt tutorem ducem Bulkonem Swydnicenssem. Anno domini MCCXCVII mortuo Ioanne primo rege Bohemorum Wenceslaus primus ei succedit et regnat. Qui coronatur a Maguntino archiepiscopo.

et^{a)} defensorem contra inimicicias, quas habebunt. Fecit igitur revocari fratrem dux Henricus, dicens: ego committo tibi pueros meos super animam tuam, ecce barones, milites, vasalli et cives, ecce meum sigillum^{b)}, omnia tibi presento, consciencie tue relinquens. Quo facto dux Bolko se intromisit de puerorum tutela et mortuus est dux Henricus post triduum et sepultus in Wratislavia, in monasterio sancte Clare a. d. MCC nonagesimo sexto, octavo kalend. Marcii.

1296
22 Int.

26. De Boleslao duce, puerorum Henrici ducis tutore.

Defunctus^{*)} Henricus quintus, dux Wratislaviensis, tres pueros masculini sexus^{c)} reliquit, videlicet Boleslaum, Henricum et Wladislaum, quorum tutor, ut superius designatur, extitit frater eius^{d)}, dux Bolko prefatus, qui movit guerras^{e)} Conrado (Henrico), duci Glogoviensi, propter depactionem^{f)} fratris sui predicti; per quas eciam guerras^{g)} aliquanto tempore perdurantes, recuperavit Haynoviam^{h)} et Boleslaviam. Boleslaviam quippe pro propriis pueris retinuit, adiungens eam eorum dominio, pueri) autem Henrici Haynoviamⁱ⁾ restituit et in dstrictu^{k)} Boleslaviensi castrum Clitzdorff^{l)}, in territorio vero Haynoviensi^{m)} castrum Czotcznow¹⁾)ⁿ⁾ edificavit, gubernans strenue^{o)} tam propriam quam puerorum ducis Henrici^{p)}, qui fuerant adhuc parvuli, terram^{q)} et muniens^{r)} civitatem Bregensem castro pariter et muro, Nympecz eciam, quod fuit

Waryanty: a) S. fratrem vestrum tutorem et brak. — b) B. sigillum meum. — c) B. generis seu sexus. — d) B. eius brak. — e) S. i B. gwerras. — f) S. i B; Stentz. ma depactacionem — g) S. i B. gwerras. — h) S. Haymoniam; B. Haynoniam -- i) B. et pueris - Haynoniam. — k) B. districtu. — l) *Podług B. Stentzel:* Cliezechdorff; S. Cliechdorff. — m) B. Haynونيensi. — n) *Podług B. Stentz. ma* Kotzenaw; S. Koezenaw. *U B. na marginesie dopisek:* Zotten. — o) *Podług B. Stentz.* strennue. — p) B. ducis Henrici puerorum. — q) S. terram brak. — r) S. murans. *Wszystkich słów* (Nympecz — muro) brak u B. (et murans civitatem Bregensem castro pariter et muro munivit).

1) *Czotcznow* = Kotzenau, 1½ mili od Bolesławia (Bunzlau).

^{*)} *Cały ustęp aż do ostatniego zdania mieści się w Ben. kron. w rozdziale pod napisem:* De filiis Henrici quinti et de Bulkone duce Swidnicensi et de potencia ac bellis eius. *na Fol. 7 v. 8. Ostatnie zdanie brzmi odmiennie:* Eodem anno (t. j. MCCC primo, w którym to roku biskup wrocławski Jan Romka umarł a Henricus de Wrebna zasiadł na stolicy biskupiej) obiit inclitus dux Swidnitzensis Bolko antiquus. Qui fuit filius Boleslai calvi Legnizensis, sepultus in monasterio Grisov Cisterciensis ordinis, quod ex devocione fundavit. (*Fol. 8 v.*)

puerorum, castro et muro^{a)}) munivit, civitatem Grotkaw¹⁾) murare incepit^{c)}) congregans magnas pecunias^{d)}) de terris tam puerorum quam suis, quarum partem in castro Polkenhayn^{e)}) muro munito reposuit, aliam vero partem in castro Legnicz^{f)}) pro pueris reservavit^{g)}). Hic princeps tante dicitur fuisse potencie, quod tam imperatori, quam regi Bohemie, intrare volentibus terram suam et eum facere subiugalem respondit: quod eos vellet in terrarum^{h)}) limitibus exspectare Propter quod eciam recepitⁱ⁾) se in Landishutam³⁾), ubi cum exercitu suo eorum prestolabatur adventum Hoc videntes adversarii sui, non sunt ausi suo dominio propinquare^{l)}), quin potius facta fuerit concordia inter eos, et ideo nomen loci vocatum est Landishute^{m)}), in quo construxit civitatem eam muro circumdans Fertur eciam de eodem principe, quod primus fueritⁿ⁾), qui exactiones^{o)}) terrarum instituit, prout dari sunt solite Conscripsit insuper dextralia^{p)}) et alia servicia vasallorum, statuens ista^{q)}) fieri, prout bona cuiuslibet poterant hec^{r)}) prestare. Narratur eciam de eodem^{s)}), quod dum sibi tanquam puerorum tutori Wratislaviensis vellet civitas^{t)}) rebellare, grandem congregavit exercitum contra eos. Quo cognito, multis tractatibus prelibatis^{u)}) concordaverunt tandem cum eo, quod murum civitatis in longitudine^{v)}) quatuor virgarum eos deponere oportebat. Post quod intrans civitatem, quam prius intrare noluit, cum gloria susceptus est pariter et timore, faciebat enim pacem, in qua conservanda fuit severus et serius, propter quod, sicut puto, cuncta^{w)}) ibi prospere successerunt. Nec mirum, si deus, qui pacis est auctor, quempiam amatorem pacis facit^{x)}) prosperari, et cum in manibus principum plurimum hominum pax^{y)}) consistat, ut ipse deus colatur amplius pacis tempore, consuevit hiis bene facere principibus eciam^{z)}) in augmento temporalium, qui pacem zelant ad cultum dei amplius augmentandum. Nec credat quisquam princeps, se ditari posse discordiarum commocionibus, quoniam quidquid sic de bonis pauperum usurpat indebite, non in eo fructificat, quin et si habundet vite sue temporibus, non tamen conquisita indebite ad posteros derivantur, sed frequencius contingit, quod tanto

Waryanty: a) *Patrz str. 507 pod r).* — b) *S. Grotkow.* — c) *B. cepit.* — d) *B. magnam pecuniam.* — e) *S in castro Legnitez, Polkenhayn. B. Polkenheyn.* — f) *Legnitez u S. Li-gnitez B.* — g) *B. reservavit. Stentz. i S. conservavit.* — h) *B. terre.* — i) *B. et se recepit.* — k) *B. Landishut..* — l) *B. appropinquare.* — m) *B. Landishut.* — n) *B. fuit.* — o) *B. exactiones.* — p) *S. i B. dextralia; Stentz. dextraria.* — q) *S ea.* — r) *S. hoc.* — s) *B. de eodem brak.* — t) *B. Wratislaviensis civitas vellet.* — u) *B. perlatis.* — v) *B. in longitudinem.* — x) *B. sicut cuncta puto.* — y) *B. faciat.* — z) *B. pax brak.* — aa) *B. et zam. eciam.*

¹⁾ *Grotkaw* = Grottkau, w połudn. wschodnim kierunku 7 mil od Wrocławia odległe. ²⁾ *Polkenhayn* = Bolkenhain, 4 mile na zachód od Świdnicy. ³⁾ *Landshut*, miasto w połudn. kier. od Wrocławia na Szląsku.

infelicius post talium parentum mortem solent egere^{a)} filii, quanto crudelius progenitores eorum in rapienda^{b)} pauperum substantia^{c)} sevierunt. Sane dictus dux monasterium in Grisow^{d)} 1), Cisterciensis ordinis, ex devocione fundavit et defunctus ibidem sepultus est, anno domini millesimo CCC primo.

1701

27. De ducibus Swidnicensibus.

Hic^{*}) princeps tres reliquit filios, videlicet Bernhardum, Henricum (I) et^{*}) Bolkonem, qui dividerunt terras^{f)}; Bernhardus enim habuit ducatum Swidnicensem cum suis pertinenciis, Henricus (I) vero Iawor^{g)}, Bolko (II) autem Monsterberg^{h)}. Bernhardusⁱ⁾ genuit Bolkonem (II Swidn.) et Henricum (II) fratrem eius, qui fuit pater domine Anne, imperatricis quondam et regine Bohemie. Henricus (I) autem predictus, frater Bernardi et Bolkonis (II Monst.), cui in sorte divisionis^{k)} ducatus Iawensis^{l)}, uxorem habuit^{m)} dominam Agnetemⁿ⁾ filiam Wenczeslai, regis Bohemie, quamque^{o)} generaverat ex secunda^{p)} uxore sua Elizabet^{q)} filia ducis Kalisiensis. Iste Henricus decessit sine heredibus et terra Iawensis^{r)} per mortem eius devoluta fuit ad Bolkonem (II) ultimum Swidnicensem^{s)}, filium fratris^{t)} sui, ducis^{u)} Bernardi, post mortem Henrici fratris dicti^{v)}, Bolkonis (II) ultimi et patris domine Anne imperatricis predictae. Hic Bolko (II), ultimus dux Swidnicensis^{w)}, post nonnullas concertaciones et gwerrarum motus, qui facti sunt^{x)} temporibus domini Iohannis regis Bohemie, qui cecus iam factus civitatem

1346

Waryanty: a) B. digerere. — b) B. capienda. — c) S. substantia. — d) S. Gryslow; St. Grissow. — e) B. et brak — f) B. terram. — g) B. Iawer. — h) S. Monstorberg; B. Monsterbergk. — i) B. autem dodano. — k) S. diviserunt. — l) S. Iawensis; B. Iawer. — m) B. habuit uxorem. — n) S. Agnetam; B. Agnetem. — o) S. que brak. — p) B. quodam zapew. quondam lub quadam. — q) S. i B. Elizabeth. — r) S. Iawensis; B. Iawer. — s) S. Sweidnicensem; B. Swidnitzensem. — t) S. patris. — u) B. ducis brak. — v) B. sui zam. dicti. — x) S. Swidnicensis. B. Swidnitzensis. — y) S. może fuerunt.

1) Dziś Gruessau, 1 m. na połudn. od Landshutu.

^{*}) *Rozdział de ducibus Swidnicensibus mieści się u Bened. w rozdziale pod napisem: De filiis Bolkonis ducis Swidnitzensis (Fol. 8 v.) To, co w końcu rozdziału powiedziano, powtórzono drugi raz u Benedykta w rozdziale: De Ludwico dnce Szlesie i t. d. na Fol. 20.: Anno Karoli XX mortuus est Bolko, dux Swidnicensis, sine heredibus sepultusque in monasterio Grysoniensi. Post cuius mortem ducatus Swidnicensis ad Karolum imperatorem et Bohemie regem et ad regnum est devolutum cum omnibus suis pertinenciis et civitatibus, sic tamen — mortua prius ducissa coniuge sua inclita Agnete, que fuit filia ducis Leupoldi ducis Austrie, que terram et totum dominium Swydnicense habuit ad tempora vite,*

Swidnicensem^{a)} vallaverat^{b)} et, sicut audiui, portam civitatis tetigerat et recessit, qui eciam^{c)} dominus rex Landishutam ceperat, sed Bolko, predictus dux Swidnicensis ultimus^{d)}, per currus in quibus posuerat latenter armatos, civitatem recuperavit eandem (tandem)^{e)} cum serenissimo principe, domino Karolo^{f)} Romanorum^{g)} imperatore. Idem dux Bolko (II) hanc iniit concordiam, videlicet quod dominam Annam predictam, ducis Iaworensis^{h)} filiam fratrisⁱ⁾ sui, sibi tradidit in uxorem, et cum hoc regno et corone Bohemie post mortem suam^{j)}, si sine prole masculini sexus contingeret eum decedere, terram suam donavit habendam perpetuo^{k)}, sic tamen, quod eius coniux, domina Agnes, que hodie vivit et quam de domo ducum Austrie in uxorem duxerat, videlicet filiam Leopoldi^{l)}, ducis Austrie, debeat tenere totum dominium suum^{m)} ad tempora vite sue, si eundem ducem premoriⁿ⁾ contingeret. Qui dux Bolko ultimus defunctus est sine heredibus anno domini millesimo CCCLXVIII sexta feria post diem sancti Iacobi^{o)} et in monasterio Grysoviehsi^{p)} traditus est^{q)} sepulture.

1368
22.

28. De ducibus Monsterbergensibus.

Bolko^{*}) (II) autem, dux Monsterbergensis, fuit homo mirabilis et valde solaciosus et, sicut audiui plurimorum relatibus^{r)}, gessit plurima risu digna. Nam quadam vice in novo foro Wratislavie, ubi tunc ad forum multe^{s)} concurrerant mulieres^{t)} lactinia venundantes, ipse omnium lac venale habencium amphoras fecit emi^{u)} cum lacte ac in hospicio suo ad hoc dolio^{w)} preparato totum lac quod emerat, infundi^{x)}. Sed antequam mulieres essent pacate^{y)}, quelibet de suo precio, (ammonuit^{z)}) dux ait, quelibet vestrum recipiat de dolio^{aa)} suum lac, nolo enim vos pacare^{bb)} de illo. Quo cognito mulieres accelerando quelibet amphoram^{cc)} suam misit ad dolium^{dd)} lac suum

Waryanty: a) S. Sweidnicensem. — b) B. valleraverat: — c) B. et zam. eciam. — d) S. Sweidnicensis; B. Swidnizensis ultimus. — e) B. tandem brak i słusznie. — f) B. Carolo. — g) S. Romano. — h) S. Iaworensis. — i) S. patris. Potem sibi brak. — k) B. perpetue. — l) B. Lupoldi. — m) B. debeat totum dominium tenere. — n) S. primo mori. — o) B. słów sexta feria post diem sancti Iacobi nie masz. — p) S. Grisewyensis. — q) S. est brak; B. est traditus. — r) S. relatibus. — s) S. multi; B. nie ma. — t) B. multa zam. mulieres. — u) B. emere. — w) S. doleo; B. dolio ad hoc preparato. — x) B. dodaje iussit. — y) Tak czytać należy. Wszystkie rękpp. pagate. — z) ammonuit należy opuścić; nie mają go też S. i B. — aa) S. doleo. — bb) Powszechnie pagare. — cc) S. amforam. — dd) S. doleum

1) Patrz o tem u Benedykta w rozdziale: *De adquisicione ducum Slesie itd.*

^{*}) *Rozdział:* De ducibus Monsterbergensibus mieści się w kron. Ben. w rozdziale pod napisem: De duce Monsterbergensi et eius liberalitate ac solacione et gestis na fol. 18 f. v.

resumere cupiens, quod infudit. In quo mulierum congressu tantus est factus impetus, ut quelibet amphoram suam concuteret et sic fractis vasis contendere simul^{a)} ceperunt et, ut audiui, se mutuo fortiter capillarunt^{b)}. Ex quo facto duci hoc cernenti^{c)} est factum solacium magni risus^{d)}. Post contencionem igitur huiusmodi mulierum sedavit easdem et dato precio cuilibet, eas cum gaudio fecit^{e)} abire. Hoc^{f)} et huic similia facta digna ridiculo suis temporibus multa commisit, que per omnia longum est^{g)} narrare^{h)}. Porro sui temporibus per dominum Karolum predictum eiusdemⁱ⁾ temporibus marchionem Moravie, Frankenstein^{k)} est vallatum et, sicut audiui, multi nobiles de Bohemia et Moravia de parte marchionis in obsidione huiusmodi capti sunt. Sed quodam tempore per dictum dominum Karolum sollemni^{l)} convivio preparato, ad quod invitaverat dictum ducem^{m)} ordinatisque nobilium multis speciosis mulieribus postulavit cum illisⁿ⁾ captivos hos dimitti^{o)} solutos. Quod et fecit ad instanciam earundem. Et, sicut multi referunt, si exaccionasset captivos eosdem, tantas habuisset pecunias, quod terram tam bonam, sicut habuit, cum hiis^{p)} emere potuisset. Demum igitur tractatum est inter regem Bohemie et eundem ducem taliter, quod Glacz^{q)} cum suo districtu datum est sibi ad tempora vite sue^{r)} cum omnibusque suis^{s)} heredibus vasallus regis Bohemie atque regni factus est. Processu quoque dierum mortuus est in Monsterberg^{t)} anno domini MCCCXLII^{u)} et sepultus est^{v)}, in Henrichow^{w)} 1386
1342
(1341) Et, sicut audiui, dum ageret in agone multum contritus cantavit^{x)} istud respon- sorium: tribularer, si nescirem misericordias tuas, domine, et^{y)} usque ad^{aa)} finem perduxit.

Huic successit Nicolaus dux Monsterbergensis, qui vendidit Frankensteyn regi Bohemie ad sepulcrumque^{bb)} domini transiens revertendo in Ungaria^{cc)} diem suum clausit extremum. Et de Ungaria ductus in Henrichow^{dd)} anno domini MCCCXLIX^{ee)} 1369
(1358) est traditus sepulture, relinquens post se duos filios, Boleslaum (III)^{ff)} et Henricum.

Waryanty: a) *B.* simul contendere. — b) *B.* capillarunt. — c) *B.* duce hoc cernente. — d) *B.* magnum solacium et risus. — e) *S.* fecit *brak*. — f) *B.* hec. — g) *B.* esset. — h) *B.* Po słowie narrare następuje: Hic fuit filius Bolkonis primi, ducis Swidnicensis. — i) *B.* eisdem. — k) *S.* Frankensteyn; *B.* Frankensteynum. — l) *B.* solenni. — m) *S.* predictum ducem. — n) *B.* illos. — o) *S.* i *B.* mitti. — p) *B.* his. — q) *S.* Glatcz; *B.* Glatz. — r) *B.* sue *brak*. — s) *S.* suis *brak*. — t) *B.* Monsterbergk. — u) *S.* M^o... *B.* bez roku. — v) *S.* i *B.* est *brak*. — x) *S.* Henrichaw; *B.* Hynrichaw. — y) *S.* contritus est atque cantavit; *B.* conterritus est atque cantavit. — z) *B.* słów: misericordias tuas domine et *nie masz*. — aa) *S.* in. — bb) *B.* que *brak*. — cc) *B.* in Ungaria *brak*. — dd) *S.* Henrichaw. *B.* Hynrichaw. — ee) *S.* MCCC... *B.* nie ma roku. — ff) *B.* Bolkonem.

Henricus est factus crucifer de domo Theotonica^{a)} et mortuus^{b)} in Prussia, in penitencia, quam egerat post suum exitum de ordine, quoniam aliquibus temporibus habitu sui ordinis deposito vagabatur in mundo. Frater suus autem est dominus Bolko (III)^{c)} dux Monsterburgensis modernus^{d)}.

29. De domino Henrico, episcopo Wratislaviensi,
puerorum tutore, et Boleslao.

Post ^{*)} mortem vero Bolkonis ducis Swidniczensis^{e)}, qui tutor fuerat^{f)} puerorum ducis^{g)} Henrici Wratislaviensis quinti, ut superius est expressum, pueris ipsis adhuc iuvenibus^{h)} et pupillis tutorem non habentibus, barones, vasalli, milites, cives et maiores terre simul congregati, dominum Henricum de Wirbna, tunc^{k)} episcopum Wratislaviensem, tutorem puerorum concorditer elegerunt^{l)}. Qui dominus episcopus sumptuosus homo^{m)} fuit, propter quod thesaurum relictum et depositumⁿ⁾ per ducem Bolkonem prefatum in Legnicz^{o)} qui se ad LX milia marcarum in auro et argento dicitur extendisse, successive cepit expendere. Quod videntes terrigene, habito consilio decreverunt^{p)} Boleslao (III), tamquam seniori de uxore atque amicis, qui possent pueros defendere, providere et^{q)} procaci sunt (sibi)^{r)} dominam Margaretham, filiam domini Wenceslai^{s)} regis Bohemie. Que cum esset sibi matrimonialiter copulata, idem rex Bohemie Boleslaus, annorum quindecim existentem vel citra, recepit ad se, aliis duobus fratribus Henrico pariter et Wladislao in terra remanentibus. Cumque Boleslaus citra quatuor annos fuisset apud socerum demoratus, interim reconditus thesaurus^{t)} expenditur et rex Bohemie supradictus viam carnis ingreditur universe. Revertitur insuper de Bohemia Poloniam Boleslaus, ducens secum uxorem Margaretham prefatam, que domina fuit deifica et conversacione multum honesta. Crevit autem Boleslaus, eius maritus, et^{u)} ad XXIII annos perveniens, quesivit extolli. Cogitans, qualiter se vindicare posset^{v)} de captivitate morteque patris in filios Conradi (Henrici)^{w)}, ducis

1302
cserwo.
21

Waryanty: a) B. Theothonicorum. — b) B. mortuus est. — c) B. Frater autem suus dux Bolko est dux *itd.* — d) S. modernus, qui mortuus est anno domini MCCCC decimo secundo Idus Iunii. — e) S. ducis Bolkonis Swydnice nsis; B. ducis Bolkonis, ut dictum est, Swidnyczensis. — f) B. erat. — g) B. ducis *brak.* — h) S. viventibus iuvenibus. — k) B. tunc *brak.* — l) S. elegerant. — m) B. homo *brak.* — n) B. repositum. — o) S. Legnitez. B. Lignitez. — p) B. decernunt. — q) B. et *brak.* — r) B. sibi *brak.* — s) S. i B. Wenczeslai. — t) S. i B. thesaurus. — u) B. et *brak.* — v) B. se posset vindicare. — w) *Patrz str. 502 pod b.*

^{*)} *Ustęp od słów:* Post mortem vero Bolkonis — *aż do:* ad divisionem terrarum recurrere aspirabant *mieści się w kron. Bened. w rozdziale pod tytułem:* De duce Boleslao et eius proeliis ac prodigalitate. (*Fol 9 f.*)

Glogoviensis, qui mortuus iam fuit, cepit eis gwerras movere et post multas discordias, prelia nec non effusionem sanguinis hominum plurimorum, tandem gentes Boleslai vicerunt adversarios in quodam prelio, depellentes^{a)} illorum aliquos^{b)}), ut ad civitatem Wratislaviensem fugerent^{c)} et nonnulli eciam^{d)} in cellariis capti sunt vivi. Propter quod plus exaltatum est^{e)} cor Boleslai cepitque villas et predia militibus erogare, fovere curias et coreas^{f)} ac multa prodigaliter dispensare^{g)}. Idcirco quanto plus fuit prodigus ad donandum, tanto^{h)} militum et nobilium amplior erat concursusⁱ⁾ ad eum. Quod cernentes fratres Henricus pariter et Wladislaus, qui citra adolescenciam iam creverant, nolentes hoc amplius sustinere, ad divisionem terrarum recurrere aspirabant.

Et^{k)}*) factis divisionis partibus, prima pars erat Wratislavia, secunda Legnicz^{l)}), tertia vero Brega, ordinatumque fuit, quod cuicunque Wratislaviensis ducatus veniret in sortem, alteri deberet addere XVIII milia^{m)} marcarum, illi videlicet, qui Bregam obtineret; ille autem, cui cederet Legniczⁿ⁾), addere deberet eciam Bregensi duci XXXII milia^{o)} marcarum. Boleslaus (III) vero aspirans ad habendas pecunias, Bregam sponte recepit et Henrico (VI) in sortem divisionis cessit Wratislavia, dux vero Wladislaus terram Legnicensem^{p)} obtinuit. Unde dux Henricus fratrem suum Boleslaum exsolvit apud militares et cives de pecunia, quam solvere de sua^{q)} debuit porcione, dux autem Wladislaus iunior, factus iam subdiaconus^{r)} et non habens pecuniam, quam fratri pro sua redderet porcione, civitatem Legnicz^{s)} obligavit eidem. Et factum est, quod idem Boleslaus et Wladislaus aliquanto tempore simul manerent. Sed successivis temporibus, penitencia ductus Wladislaus, quod obligaverat fratri terram Legnicensem^{t)}, cepit predari terram eandem pariter et Bregensem, nec non rapinis et incendiis devastare, per hoc volens recuperare terram predictam. Sed et Boleslaus se^{u)} ex adverso posuit defensorem. Hec itaque gwerre tanto tempore duraverunt, quousque Wladislaus captus et ductus in Legnicz^{w)} in turri fuit^{x)} vinculis mancipatus manibus et pedibus

Waryanty: a) *B.* debellantes. — b) *B.* eos aliquos eciam. — c) *S.* fugeret. — d) *B.* et *zam.* eciam. — e) *B.* est exaltatum. — f) *B.* choreas. — g) *B.* dispendere. — h) *B.* tanto plus. — i) *B.* conventus. — k) *B.* et *brak.* — l) *S.* Legnitez; *B.* Lignitez. — m) *S.* XLVIII milia. — n) *S.* Legnitez; *B.* Lignitez. — o) *St.* millia. — p) *S.* Legnicensem; *B.* Lignicensem. — q) *B.* de *brak.* — r) *B.* dyaconus. — s) *S.* Legnicensem; *B.* Legnicensem. — t) *S.* Legnicensem; *B.* Lignicensem. — u) *B.* Sed Boleslaus predictus se. — w) *S.* Legnitez. *B.* Lignitez. — x) fuit in vinculis *u B.*

*) *Ustęp od słów:* Et factis divisionis partibus — *aż do:* rapinas et damna commisit mieści się w *kron. Ben. w rozdziale pod napisem:* Sequitur de divisione filiorum Henrici (*Fol. 9 v.*)

ad anni dimidii spacium. Demum autem simul concordati sunt fratres ipsi taliter, quod Boleslaus pro expensis et necessitatibus suis deberet quingentas marcas annis singulis solvere Wladislao, sicque fuit a vinculis absolutus. Postea vero iterum ductus est penitencia et plus cupiebat habere, inculpans atque monens fratrem super^{a)}) promissionibus, quas sibi fecisse fratrem asseruit, sed ille negavit. Propter quod iusiurandum fecit Boleslaus fratri tribus vicibus, eius inculpacionis^{b)}) necessitate coactus. Ex hoc, sicut creditur, Wladislaus in eadem septimana in frenesim raptus est et aliquatiter deliravit adiungens se cuidam militi. qui tunc temporis habuit castrum Hornsberg¹⁾), situm in monte ex alia parte Swidnicz^{d)}). De quo castro in terra iterum, assumptis sibi quibusdam predonibus, rapinas et damna commisit.

Et^{*}) contingit quadam vice, quod cum venisset ad terram Bregensem, in villis videlicet Ianckow^{d)}) atque Wirbin²⁾), ubi morantur Gallici, cum centum armatis^{e)}) velletque predari villanos habitantes ibidem, ipsi villani, de utrisque villis insimul concurrentes, se fortiter defenderunt ac hostes fugantes ceperunt^{f)}) ducem Wladislaum cum XX personis vel citra, presentaverunt eum quoque Boleslao, fratri suo predicto, et sic tentus est in vinculis iterum in Legnicz^{g)}) uno anno^{h)}). In captivitate igitur constitutus tam dura frenesi laborabat, quod mordens se ipsum etⁱ⁾) homines ministrantes sibi, quos occidere cupiebat, ut nemo auderet eum^{k)}) accedere. Verumtamen tandem mitigata frenesi de vinculis est emissus et ibat per terras in uno curru metsecundus vel tercius vagabundus, comedens^{l)}) iam cum uno iam cum alio plebano vel milite aut sculteto, nec in civitate aliqua stabilis esse voluit ad tempora vite sue. Interim autem Boleslaus fovit^{m)}) gwerras contra Conradum ducem Glogoviensem et Olsnicensemⁿ⁾) et^{o)}) in tantum damnificavit eundem pariter et destruxit, quod non habuit nisi equum, in quo pallio lineo indutus equitavit. Et ad hoc deventum est, quod celebrata

Waryanty: a) B. sibi sam. super. — b) S. multiplicacionis. — c) S. Sweydnicz B. Sweidnitez. — d) Stentz. Ianikaw. — e) B. ubi morabatur cum armatis, a brak Gallici i centum. — f) B. ceperant. — g) S. Legnitez; B. Lignitez. — h) B. anno uno. — i) S. ad sam. et. — k) S. eum brak. — l) St. comedens. — m) S. movit; B. guerras fovit. — n) B. Olznicenssem — o) B. et brak.

¹⁾) Dziś Hornschloss ruina koło Donnerau, 1 1/2 mili od Waldenburga, 4 mile od Świdnicy. ²⁾) Ianckow i Wirbin, dziś Janckau i Wuerben, w odległości 1/2 do 2 mil od Olawy na Szląsku.

^{*}) *Ustęp od słów:* Et contingit quadam vice — aż do: plurimas inutiles fecit expensas mieści się w kron. Bened. w rozdziale pod napisem: De egestate Wladislai et guerra Wladislai contra Conradum ducem. (Fol. 9 v. 10 f.)

concordia inter eos, ducem Conradum oportebat^{a)} resignare Namslaviam, Berolstadt^{b)}, Crewczeburg^{c)}, Pitzzen^{d)} et Cunczenstad^{e)}; dux vero Boleslaus dimisit ei^{f)} Wolaviam atque Lubens^{g)}, que prius ad^{h)} Legniczⁱ⁾ pertinebant. Dux itaque Boleslaus, post factam^{k)} concordiam, dum adversarios non haberet, in magna vixit gloria, multa militibus clientibus tribuit et vasallis atque prodigaliter^{l)} plurimas inutiles fecit expensas. In tantum quoque se ipsum extenuavit, quod tantum cepit egere, recipiens super damna inter Iudeos et Christianos obstagia fecit et obligaciones terrarum. Nympcz cum suo districtu pro uno Iudeo obligavit duci Bernhardo Swidnicensi^{m)}, quem quidem Iudeum ad octo milia marcarum depactaverat, propter quod stat civitas Nympczenisⁿ⁾ cum suo districtu adhuc pignori obligata. Obligaverat insuper Haynoviam atque Aureum montem pro quinque milibus marcarum. Hiis si quidem debitis involutus iam paciebatur defectum, nec tam^{o)} large donare potuit, sicut prius.

Hiis^{p)} quoque temporibus Henricus sextus, dux Wratislaviensis, frater ipsius^{q)}. simplex homo et mitis^{r)}, sedebat in pace de suo contentus dominio, vivebat honeste et ultra expensas necessarias sumptus non fecit et ideo in rebus necessariis abundabat^{s)}. Videns hoc frater suus, dux Boleslaus predictus, quasi^{t)} penitens de fratris successu, eum per tractatus et consilia impulsavit^{u)}, ut daret sibi Wratislaviam pro Legnicz^{v)}, quod omnino dux Henricus facere recusavit. Cumque cerneret Boleslaus eius constanciam per indirectum fratrem cepit vexare, permittens (eum^{w)}), ac si ignoraret, predari ac terram eius rapinis destrui, sic videlicet, quod de curia^{x)} Mertinsdorff^{y)} et de aliis terre Bregensis fortaliciis^{z)} in Wratislaviensi districtu sepe plurima fierent damna. Et quia dux Boleslaus intentum suum habere non potuit, consilio ducis Henrici cepit

Waryanty: a) *St.* oportebat. — b) *S.* Barolstatt; *B.* Bernstadt. — c) *S.* Cruceburg; *B.* Crewtzeburgk. — d) *S.* Pieczzen; *B.* Pitezin. — e) *B.* Cuntezenstadt. — f) *B.* ei brak. — g) *B.* końcowe s w Lubens przekreślone. — h) *S.* de sam. ad. — i) *S.* Legnitez; *B.* Lignitez. — k) *B.* fratrum sam. factam. — l) *S.* protigaliter. — m) *S.* Sweidnicersi. — n) *S.* Nympcz. — o) *S.* nam nec. — p) *B.* Boleslai sam. ipsius. — q) *B.* homo simplex et mitis. — r) *B.* habundavit. — s) *B.* dux i predictus, quasi brak — t) *B.* per tractatus consilia impulsavit. — u) *S.* Legnitez; *B.* Lignitez. Odtąd pisownię tę wyrazu jednostajną pomijamy. — v) *B.* eum brak i słusznie. — x) *S.* de brak. — y) *S.* Mertensdorff. — z) *B.* fortilaciis.

¹⁾ Ma być dzisiejsze Mertzdorf o milę w połudn. zachodn. kierunku odległe od Olawy.

^{*} *Ustęp ten — aż do słów: abbatissam postea factam et ibidem defunctam mieści się w kron. Ben. w rozdziale pod napisem: Qualiter civitas Wratislaviensis venit ad manus Bohemie regis. (Fol. 12.)*

insidias ponere, ac eis, qui de consilio fuerunt, mala inferre. Unde dominum Nicolaum de Bancz^{a)}, canonicum Wratislaviensem, qui fuit de consilio ducis^{b)}, dum esset in capitulo in ecclesia sancti Egidii constitutus, extrahi fecit et usque in Ielczhe^{c)}¹⁾ duci per pontem, tenens eum captivum, donec amici eius liberarent eundem. Inposuit enim dux Boleslaus sibi, quod^{d)} aliqua fuisset locutus in consilio fratris sui, que displicuerunt^{e)} eidem, propter quod ipsum capi mandavit. Preterea quendam civem Wratislaviensem de Mollensdorff^{f)} dictum, de consilio consistentem eciam dicti ducis Henrici, de ecclesia sancte Elizabeth^{g)} fecit extrahi quadam vice, asserens, eum sui malam memoriam habuisse. Cumque de ecclesia, ut predicatur, esset extractus idem civis et positus super equum, clamavit valide pro auxilio, et quamquam illi qui eum duxerunt minas sibi facerent, ut taceret, plus tamen^{h)} ipseⁱ⁾ clamavit. Unde timentes illi concursus fieri populi^{k)} et ex hoc sibi periculum imminere, occiderunt eundem, propicientes eum de equo ad terram, et^{l)} sic de civitate subito recesserunt. Reversi ad ducem Boleslaum, qui prope stabat cum suis armatis, narraverunt ordinem eidem huius rei^{m)}. Quapropter dux Boleslaus turbatus; potius eum vidisset enimⁿ⁾ vivum quam mortuum, sperabat namque a fratre per illum mortuum, si vixisset, aliquam concordiam extorsisse. Quo considerato, tam terrigene quam cives cum duce suo Henrico inierunt consilium, qualiter hiis provideretur dispendiis. Et quia dux ipse Henricus heredes masculini sexus^{o)} non habuit cum uxore filia ducis Austrie, que fuit quondam marchionissa Brandeburgensis et mortuo marchione nupsit Henrico, ex ea generante^{p)} tres filias, videlicet Ofkam^{q)}, traditam matrimonialiter Bolkoni duci Falkenbergensi, que vivit adhuc, secundam Elizabeth^{r)} que nupsit Conrado duci Olsnicensi^{s)} et sine heredibus est defuncta, terciam vero Gritam^{t)}, sanctimoniam monasterii sancte Clare Wratislaviae abbatissam postea factam et ibidem defunctam^{u)}: nonnulli^{v)}

Waryanty: a) B. Nicolaum Bantcz. — b) S. i B. ducis Henrici. — c) S. Heleczhe; B. Ielitz. — d) B. per *zam.* quod. — e) S. qui displicuerunt. B. displicuerant. — f) S. Molensdorff; B. Molesdorff. — g) B. Elizabet. — h) B. tamen *brak.* — i) B. ille *zam.* ipse. — k) B. timentes concursus populi. — l) B. qui eciam sic. — m) B. eidem ordinem huius rei. S. eidem per ordinem huius rei causam. — n) S. potius enim vidisset eum. U B. *lepiej:* Potius enim vidisset vivum, quem non mortuum sperabat. Namque a fratre per illum mortuum si vixisset aliquam concordiam extorsisset. — o) B. generis aut sexus. — p) S. i B. generante; Stentz. generando. — q) S. i B. Ofkam. — r) B. Elizabet. — s) S. duci Conrado Olsnicensi. (u B. Olznicensi). t) B. Gritam.

¹⁾ Dziś Ieltsch, 2 1/2 mili w północno-wschodn. kierunku odległe od Olawy.

²⁾ Ta Małgorzata umarła jako ksieni klarysek w Wrocławiu 15 marca 1378.

^{*} *Ustęp ten — aż do słów: quos ibidem potuisset habere mieści się w kron. Bened. w rozdziale pod tytułem: Qualiter consultum est sibi, quod subderet se regi*

consuluerunt duci Henrico^a), quod propter defensionem sui subderet se Iohanni^b) regi Bohemie. Propter^c) quod tractatus fuit^c) inter regem ipsum et ducem et tandem concluditur, quod dux Henricus in odium fratris Wratislaviensem ducatum post obitum suum regi et regno Bohemie resignavit. Et ideo rex in reconpensam^d) sibi Glacz^e) cum suo districtu similiter ad vite sue tempora dedit duci. Quo cognito, malus^f) Boleslaus dux regem Iohannem^g) monuit, qui iuraverat^h) sibi super eukaristie sacramentum, quod terras suas et devoluciones acceptare nollet, quin potius contra quemcunque hominem iuvare vellet eundem. Cui rex tale dedit responsumⁱ): verum est, promisi vos iuvare contra quemlibet alium, non autem contra me ipsum. Et ex hoc, occasione recepta inimicie, qui pridem amici fuerunt, quoniam duas sorores, regis Wenceslai^k) filias, habuerunt uxores, rex destruccionem ducis comminatus est, loquens cum civibus Wratislaviensibus, quod ipsi^l) presentarent sibi Haynoviam^m) et Goltbergⁿ), iis^o) per Boleslaum pignori^p) obligata, quanquam Boleslaus regi servicia multa inpenderit, tanta eciam, quod fere fuisset de terra propulsus, si Boleslaus sibi^q) auxilium non fecisset cum quingentis galeatis, quos sibi adduxerat sub magnis damnis^r) ipsius. Veniens insuper Wladislaus, frater ducis Boleslai predicti, de Mazovia, ubi antiquam vetulam ducissam quandam uxorem duxerat propter aliquales pecunias, quas habuit quibusque consumptis ab illa diverterat, ad regem Bohemie supradictum^s) accessit et asseruit, se fore verum heredem^t) et dominum Legnicensem. Et producens unam litteram, sigillatam per cives Legnicenses, que fatebatur hoc ipsum, terram Legnicensem venalem exhibuit dicto regi. Quam litteram receptam a dicto Wladislao^u) rex ipse Boleslao duci ostendit. Qui^v) territus visa littera, nesciens quid facere^x), stabat anxius quasi mutus, quoniam rex comminatus est sibi, quod vellet habere Legnicz eumque penitus destruere, nisi se^y) sibi subderet et efficeretur Bohemie regni^z) vasallus. Et

Waryanty kod. Sędz. i Ben.: a) B. domino Wratislaviensi dodano. — b) B. Iohanni brak. — c) S. i B. fuit; Stentz. fiunt. — d) S. compensam. — e) S. Glocz; B. Glatcz. — f) B. Quo cognito, malus Boleslaus. S. i Stentz. Quo cognito malo sibi, Boleslaus. — g) B. Ioannem. — h) B. sibi iuravit. — i) B. słów: eundem. Cui rex tale dedit responsum *nie ma, jeno* vellet. Equidem verum est. — k) S. Wenczeslai. — l) B. ipsi brak. — m) S. Hoynoniam. — n) S. Golperg; B. Goltpergk. — o) B. eis brak. — p) S. pignorari. — q) S. si zam. sibi B. auxilium sibi non. — r) St. dampnis. — s) B. supradictum brak. — t) B. se verum heredem fore. — u) S. i B. a duce Wladislao. — v) B. Qui iratus territus. — x) B. quid faceret. — y) S. se brak. — z) B. regis Bohemie vasallus.

1) Patrz o tem u Bened. (Fol. 25.) w rozdziale: *De adquisicione ducum Slesie. etc.*

Bohemie, quod post mortem suam civitas deveniret in manus eius propter maliciam fratris sui Boleslai (Fol. 12 v. — 13 f.)

1331

quia dux Boleslaus expendendo, sicut^{a)} premittitur, fuit facultatibus^{b)} diminutus, ut sibi resistere non posset, timens eciam sibi maius periculum imminere, factus est regis et regni Bohemie vasallus et subditus^{c)}. Et forsitan peccatis exigentibus terra Wratislaviensis et ducatus a dominis naturalibus sic ad externos devolvitur^{d)} et perdita est libertas^{e)} principum Polonorum. Nec tamen a prodigalitate sua destitit Boleslaus, quin et plus expenderet quam haberet; nam omnes municiones suas involvit obligacionibus et debitis oneravit, Legnicz enim obligaverat^{f)} pro octo milibus marcarum, Haynaw^{g)} pro quatuor milibus marcarum, Aureum montem vero^{h)} pro tribus milibus marcarum nonnullis civibus Wratislaviensibus. iam pro pannisⁱ⁾, iam pro equis iamque pro aliis rebus super damnis apud eos receptis obligaverat, insuper filios suos, Wenceslaum^{k)} pariter et Ludwicum^{l)} duces in Wratislavia obstagium^{m)} pro magna summa pecunie observantes. Quos quidem filios ex domina Margaretha predicta, filia regis Bohemie, generavit. Et ad tantam pervenit inopiam, quod quo (se)ⁿ⁾, diverteret ignoraret. Cumque iam vergens ad senium se de tam^{o)} magnis non posset debitis liberare, filiis ipsis terram Legniczensem cum suis pertinenciis assignavit, ut, si possent huiusmodi debita^{p)} evadere, cogitarent. Qui^{q)} se intromittentes (de ea)^{r)} tenuerunt simul Legnicz. Sed dux Boleslaus, pater eorum, remansit in Brega et in Olavia, donec fere^{s)} consumeret omnes redditus^{t)} et proventus, quos ibidem^{u)} potuisset habere.

Hiis^{v)} temporibus inter regem Bohemie et Nankerum^{w)}, episcopum Wratislaviensem, gwerrarum materia est suborta, propter quod rex ipse. exercitu congregato, castrum Melicz¹⁾), quod tunc temporis tenebat dominus Henricus de Wirbna, archidiaconus et canonicus Wratislaviensis, obsedit. Qua siquidem obsidione durante tractatum est per nobiles cum dicto archidiacono, qui libenter bibit (vinum)^{y)} cuique date sunt

Waryanty: a) *S.* ut sic. — b) *B.* in facultatibus. — c) *S.* regni et regi Bohemie subditus et vasallus; *B.* subditus et vasallus. — d) *B.* i *S.* devolvitur; *Stentz.* divolvitur. — e) *B.* liberalitas; *S.* petita est liberalitas. — f) *S.* obligavit. — g) *S.* Hayno; *B.* Haynow. — h) *S.* vero *brak.* — i) *S.* *panis.* — k) *S.* Wenczeslaum. — l) *St.* Lodwicum. — m) *B.* obstagium — n) *S.* i *B.* se *brak.* — o) *B.* tandem *zam.* tam. — p) *S.* debitum. — q) *S.* nisi. — r) *S.* i *B.* de ea *brak.* — s) *B.* frater *zam.* fere. — t) *B.* redditus. — u) *S.* idem. — v) *S.* Nenclerum; *B.* Neukerum. — x) *S.* *B.* Melitez. — y) *S.* i *B.* vinum *brak.*

¹⁾ *Melicz* = Milicz, nad rzeką Barcz, na pograniczu Szląska i woj. Poznańskiego.

^{*)} *Ustęp od słów:* rex ipse, exercitu congregato — *aż do słów:* atque coronare habuit regem Bohemie *mieści się u Bened. w rozdziale pod tytułem:* De Neukero episcopo Wratislaviensi et excommunicatione, qua excommunicavit regem Bohemie Ioannem (na *Fol. 13 f. et v. i 14.*)

due^{a)}) flasce vini Gallici, et^{b)}) tam potacione placatus. quam eciam terroribus comminationum concussus^{c)}) regi castrum tradidit. Et cum rex castrum teneret nec^{d)}) episcopo requisitus restituere vellet, per totam terram Wratislaviensem ideo^{e)}) episcopus ecclesiasticum posuit interdictum. Et quamquam varii tractatus super restitutione^{f)}) castri fuissent habiti, episcopus tamen nihil profecit. Convocatis igitur canonicis suis voluit episcopus, ut secum irent, quia vellet monere personaliter regem pro restitutione castri. Quorum aliqui, timentes^{g)}) regem, se protinus abstraxerunt, paucis cum episcopo remanentibus, videlicet dominis Apeczkone^{h)}) scolastico, qui postea factus est episcopus Lubucensisⁱ⁾), Ottone de Dony^{k)}), Cunczkone de Schalkow^{l)}) et Petro de Bitkaw^{m)}). Quibus assumptis secum episcopus audacter ad claustrum fratrum minorum in Wratislavia (sancti Iacobiⁿ⁾), ubi rex tunc erat in una parva stubella retro refectorium cum suis consiliariis, pedes^{o)}) ivit et manu propria pulsavit ad^{p)}) stubelle (h)ostium^{q)}) tam fortiter, ut quesitum fuisset a custodibus, quis tam impetuose auderet ad ostium regis pulsare? Responsum est eis, quod episcopus vellet intrare. Rex vero sibi dici mandavit, quod expectaret ad horam, quoniam esset aliis negociis prepeditus, quod sibi audienciam dare non posset. Nihilominus episcopus perseveravit constans et immobilis in^{r)}) pulsando tam diu, donec aliqui de consilio regis suaserunt, eum intromitti^{s)}) debere. Cumque fuisset stubellam ingressus episcopus, religione^{t)}) indutus, pectorale habens in collo et cedula parvam in manibus, cepit legere atque ad regem dicere: domine rex, ego moneo vos primo, secundo et^{u)}) tercio et peremptorie, quantocius restituatis castrum Melicz^{v)}) ecclesie mee Wratislaviensi. Cui rex respondit: adhuc non habebitis tam cito, sicut vobis videtur. Et episcopus e converso lignum sancte crucis manu gestans subiunxit: et ego excommunico vos ex nunc^{w)}) prout extunc in nomine patris et filii et spiritus sancti. Et stabant omnes principes, nobiles et barones qui tunc apud regem fuerant^{x)}) stupefacti, ut nec quisquam verbum diceret. Rex autem dixit: ačh anima dei, qualis est iste sacerdos, libenter moreretur (et martirio coronari^{y)}) et martir fieret. si quis vellet eum martirio coronare martiremque facere! Fuit igitur

Waryanty: a) S. due brak. — b) S. et; Stentz. i B. ut. — c) B. comminatus zam. comminationum concussus. — d) B. Bledszym atramentem dopisano ab przed episcopo. — e) B. ideo brak. — f) restitutionem. — g) S. timentes; Stentz. i B. metuentes. — h) B. Apetckone. — i) B. Lubicensis. — k) B. Donyń. — l) B. Cuntezkone de Schowkow. — m) S. Bithkow B. Bitkow. — n) S. i B. Sancti Iacobi brak. — o) B. pedester. — p) B. eciam ad. — q) B. (h) dodane przed ostium bledszym atramentem. — r) B. immobilis powtórzone, lecz drugie kreskami z dołu i z góry zakreślone; in zaś braknie. — s) B. intromittere. — t) B. in religione indutus. — u) S. i B. et brak. — v) S. i B. Melitez. — y) S. ex nunc brak. — z) B. erant. — aa) S. i B. słów et martirio coronari brak i są sbyteczne.

ex hoc rex in magnum furorem conversus. Sed volentem itaque dictum episcopum stubellam exire accesserunt consules civitatis Wratislaviensis et cupientes eius animum^{a)} mitigare dixerunt: o domine, non debuissetis sic in faciem excommunicasse^{b)} dominum nostrum regem, sed potius eum alloqui miti modo. Quibus respondit episcopus: inducatis vos dominum vestrum regem, ut ecclesie restituat suum castrum, quia fuistis eciam ibi, cum ecclesie huiusmodi damna fuissent illata. Dixerunt cives:^{c)} domine, non est nobis tanta potestas, ut possimus^{d)} hoc facere. Quibus eciam^{e)} respondit episcopus: et ego eciam^{f)} vos ut^{g)} vestrum regem excommunico in nomine patris et filii et spiritus sancti. Et sciatis, subiunxit episcopus, eum non esse regem^{h)} sed regulum. Quibus sic actis ad domum suam episcopus cum canonicis est reversus. Hec siquidem verba dicta per episcopum de regulo per principes et alios fuerunt multumⁱ⁾ notata, non^{k)} intelligentes plene, quid innuisset per ea. Et habitis diversis tractatibus^{l)} nomine regis missum est ad episcopum et inquisitum^{m)} quid denotaveritⁿ⁾, eum dicendo regulum^{o)}, non regem? Qui respondit, se verum dixisse, quoniam ceteri reges suos habent archiepiscopos, qui eos inungunt, benedicunt atque coronant^{p)}, sed rex Bohemie nullum (hunc^{q)}) habet, sed quociens necessarium est^{r)}, oportet^{s)} eum alium precio atque prece conducere, notando Moguntinensem^{t)} archiepiscopum, qui pridem benedicere atque coronare habuit regem Bohemie.

Unde creditur, quod pretextu huiusmodi dicti verbi^{u)} per episcopum, dominus Karolus imperator et rex Bohemie semper de cetero cogitavit, qualiter proprium haberet archiepiscopum, Pragensen videlicet, qui hoc munus benedictionis et coronacionis impenderet suo regi, quod et factum est temporibus successivis.

Episcopus^{v)} itaque supradictus, cum negotium huiusmodi concordari non posset, 1340 post tres dies est in Nissam^{w)} reversus et totus clerus depulsus est^{x)} (de Wratislavia)^{y)} et omnes ecclesie, tam katedralis quam alie, regulares et seculares clause sunt,

Waryanty: a) B. animum eius. — b) S. excommunicare. — c) B. cives *brak*. — d) S. i B. possimus *Stentz*. possumus. — e) B. et *zam*. eciam. — f) B. eciam *brak*. — g) S. i B. et *zam*. ut. — h) B. non eum esse regem. — i) B. multum *brak*. — k) S. nam. — l) B. et habetis diversis civitatibus (?) — m) B. inquisitum; *Stentz*. i B. requisitum. — n) S. adnotavit. — o) B. et non regem. — p) S. inungunt, benedicunt atque coronant; B. et *zam*. atque. — q) B. hunc *brak*. — r) B. est *Stentz*. i S. esset. — s) B. oportet; *Stentz*. i S. oporteret. — t) S. Maguntinensem, B. Maguntinum. — u) S. verbi *brak*. — v) S. Nyssam; B. in Nissam est reversus. — x) S. est depulsus. — y) S. i B. de Wratislavia *brak*.

^{*)} *Ustęp ten mieści się w kr. Bened. na początku rozdziału pod tytułem: De persecucione cleri in Wratislavia et de inquisitore Swenkinfelt et de eius occisione Fol. 14 f.)*

donec cives Wratislavienses in earum^{a)}) aliquibus, videlicet apud sanctam Elizabet, apud sanctam Mariam Magdalenam^{b)}) et apud sanctum Spiritum vagabundos, sicut audiui, clericos permetterent prophanare. Ad quorum celebrationem compulsi sunt ire homines utriusque sexus. Propter quod in Wratislavia devotarum mencium magna tribulatio est suborta^{c)}). Nam si quispiam^{d)}) ex devocione volebat ire ad ecclesias, in quibus interdicti obediencia servabatur^{e)}), male tractatus est et sepe ipsis sua pallia^{f)}) sunt ablata. Quapropter episcopus memoratus processus valde graves misit contra regem^{g)}), cives et terram Wratislaviensem, excommunicando et interdicens eis omnia sacramenta ecclesiastica^{h)}).

Visa^{*)}) itaque constancia episcopi intromisit se rex de cunctis bonis ecclesie personarumque ecclesiasticarum, tam regularium quam secularium quarumcunque, et

Waryanty: a) *S.* eorum. — b) *S.* i *B.* a. *S.* Mar. Magd., a. s. Elizabet, a *S.* nadto: aput. — c) *B.* słów: devotarum mencium brak. a dalej następ.: magna est suborta tribulacio. — d) *B.* si quis. — e) *B.* servebatur obediencia. — f) *S.* papilla; *B.* sunt sublata z dopisk. ab nad sub. — g) *B.* et cives. — h) *B.* ecclesiastica sacramenta.

^{*)} *Ustęp ten aż do słów:* Interim decessit dominus Nankerus — *MCCCXLI mieści się w kr. Bened. w rozdziale pod napisem:* Qualiter bona ecclesiae Wratislaviensis sunt destructa per Boleslaum ducem Bregensem et Legnicensem et de excommunicatione eiusdem (*Fol. 15 v.*) *Zaczyna się rozdział ten od słów:* Sed notandum prius antequam procederet inquisitor supradictus contra cives memoratos et dominus Newkerus excommunicareteos et regem et terram Wratislaviensem excommunicando et interdicens eis omnia ecclesiastica sacramenta, rex iratus intromisit se de cunctis i t. d.

Współczesne fakta wzmiankowane w kr. Benedykta w rozdziale: De incidentibus illius temporis (*Fol. 18 v.*): Anno ut supra notato *MCCCXXXVII* in die Palmarum Ioannes rex Bohemie factus est dominus Wratislaviensis, qui eandem habuit ex donacione Henrici VI ducis Wratislaviensis in odium fratris sui Boleslai ducis Bregensis et Lignitzensis, qui eundem persequabatur. *Na Fol. 12 v. czytamy zaś:* Anno domini *MCCCXXXV* Henricus dux ultimus dominus Wratislaviensis dedit eandem civitatem Ioanni Bohemorum regi. *Fol. 19 v.:* A. d. *MCCCXLIII* die ultima Aprilis ecclesia Pragensis fuit in archiepiscopalem erecta ad instanciam Ioannis regis Bohemie. Hic Ioannes rex motus verbis episcopi Newkeri Wratislaviensis, quibus nominando eum regulum pro eo quod non haberet archiepiscopum, qui ipsum consecraret et inungeret, sicut ceteri reges, destinavit ad Romanam curiam petens ecclesiam suam erigi in archiepiscopalem. Clemens igitur huius nominis VI papa erexit eandem archiepiscopalem et Lutimitlensem in cathedralem. Fuit autem tunc temporis episcopus Pra-

1341
kwiet.
10.

hortabatur Boleslaum (III), ducem Bregensem, ut super hiis sibi contra episcopum atque clerum auxilium ministraret. Qui cum esset pauper et inops, quoniam quasi cuncta sua consumpserat, ut prefertur, se ad hec mala eo cicius flecti permisit et bona tam episcopi quam cleri in quibuscunque redditibus, censibus^{a)} atque decimis consistencia^{b)} in terra sua invasit et diripuit, ut eciam tandem excommunicaretur^{c)}, pro eis et terra Bregensis eciam subiecta esset ecclesiastico interdicto per longa temporum curricula. Et pro hiis iniuriis et violenciis prefatus episcopus mittens ad Romanam curiam, magnas querelas^{d)} et multas contra regem et cives Wratislavienses deposuit coram papa^{e)}, qui remissis multis processibus sententias pristinas aggravavit. Sed et^{f)} rex nec non filius eius, dominus Karolus primogenitus, (et)^{g)} postea imperator electus, personaliter iverunt ad Romanam curiam. Quos nec papa Benedictus (XII), qui tunc fuit, videre voluit^{h)} nec audire, nisi prius ablata omnia essent Wratislaviensi ecclesie restituta. Qui cum hoc nollent facere, sine benedictione ab apostolico recesserunt. Interim decessit dominus Nankerusⁱ⁾, episcopus Wratislaviensis prefatus^{k)}, quarto idus Aprilis anno domini MCCCXLI et elegitur^{*}) loco sui dominus Preczlaus de

Waryanty: a) *S.* cesibus. — b) *S.* consistancia. — c) *S.* communicaretur. — d) *B.* querelas magnas. — e) *B.* papa *brak*. — f) *S.* et *brak*. — g) *S.* i *B.* et *brak*. — h) *B.* noluit. — i) *B.* Nenkerus. — k) *B.* prefatus *brak*.

gensis dominus Arnestus. Anno dom. MCCCXLIII electus, confirmatus et consecratus cuius episcopatus anno secundo ecclesia Pragensis metropolitana facta est, que olim Maguntine ecclesie filia seu suffraganea existebat, a cuius subiectione per dominum Clementem papam erepta duas sibi mater effecta filiales seu (*Roepel ma sero bez sensu*) sufraganeas ecclesias Olumutczensem videlicet (*u Roepella brak* videlicet) et Lutumuschlensem est enixa. Postea vero ad instanciam domini Karoli imperatoris quarti per Urbanum quintum archiepiscopus Pragensis legatus natus creatus est, cuius legacioni Ratisponeusem, Bambergensem, Misnensem, Olmutzensem et Lutumuschlensem ecclesias, episcopos, clerum et populum in perpetuum subdidit. Hic reverendus pater Arnestus de bonis suis matrimonialibus et eciam ad mensam archiepiscopalem pertinentibus cum consensu tamen capituli sui fundavit, construxit et dotavit libris, ornatis et possessionibus quatuor monasteria canonicorum regularium de observancia, primum in Glatcz, secundum in Iaromir, tercium in Sateczka, quartum in Rokaczano. De hoc venerabili patre legitur, quod fuit nacione Bohemus. Arnesti militis etc. insere totam vitam eius cum miraculo quod pendet circa sepulchrum eius. (*P. o tem też w Catal abb. Sagan. u Stentzla str. 193 i 199*).

^{*}) *Ustęp o wyborze Przecława z Pogrelli na biskupa Wrocławskiego, obszerniej*

Pogrella^{a)} in episcopum Wratislaviensem, tunc in Bononiensi studio constitutus. Qui reversus de studio pro confirmatione sui apud Gneznensem archiepiscopum laboravit, sed impeditus est per regem Polonie Kazimirum Quapropter personaliter proficiscens ad Romanam curiam, a domino Benedicto (XII) papa confirmatus est^{b)} et consecratus in die sancti Gothardi post electionem, que facta est eodem die anno precedenti, quoniam sicut electus fuit in die sancti Gothardi sic et confirmatus est eodem die anno^{c)} postea revoluto.

Sed notandum, quod cum dominus Nankerus^{d)} adhuc ageret in humanis, factum est, ut cives Wratislavienses non curarent processus episcopi nec etiam apostolica mandata. Durante^{e)} sic rebellione huiusmodi, cernens episcopus eorum duriciam^{f)}, vocato ad se inquisitore heretice pravitatis, videlicet fratre Ioanne de Swenhenfelt^{g)}, magistro in sacra pagina, homine sancte vite, proposuit sibi, qualiter tam frivole tamque^{h)} pertinaciter starent cives Wratislavienses in excommunicationis et interdicti sentenciis et inploravit super hoc eius inquisitionis officium. Qui homo constans et strenuus, habens zelum dei atque cupiens suum officiumⁱ⁾, exsequi diligenter, veniens quoque Wratislaviam die quodam dominico^{j)} sermonem faciendum sollemniter^{k)} ad populum publice fecit indici post prandium. Igitur ante pretorium conveyit quasi tota civitas ipsum audire, ubi fecit magnum et longum sermonem, adhortans cives, ut redirent ad gremium sancte matris ecclesie obedienciamque^{l)} servarent, increpans etiam prophanacionis vicium quod fiebat. Sed finaliter sermo displicuit in^{m)} auribus nonnullorum, presertim cum citaret consules et iuratos coram se die crastinoⁿ⁾ comparere. Sed illi citati, veniente termino, noluerunt venire^{o)}. Quapropter spiritus fortitudine roboratus met ivit^{p)} ad eos in pretorium et facto eorum examine, responsiones et contradictiones,

Waryanty: a) S. Progrella: — b) S. est brak. — c) Stentz. eodem anno bez die. — d) S. Nenclerus. — e) B. eorum episcopus duriciam. — f) S. Schwenckenfelt, B. Ioanne Schwenkefelt. — g) tam zam. tamque u S. — h) B. officium suum. — i) S. die quodam die dominico. — k) B. sollemniter. — l) S. obedienciam. — m) S. in brak. — n) Stentz. crastina. — o) S. comparere. — p) Stentz. metivit. S. me ivit. B. met ivit. met = metipse (meavit?)

opisanym, powtarza się później w Chron. princ. Pol. w rozdziale: De institutione ecclesie Wratislaviensis i opis w owem miejscu dany zgadza się z opisem u Benedykta w rozdziale: De electione Pritczlai etc. (Fol. 16.)

**) Ustęp od słów: Durante sic rebellione — aż do słów: vulneribus percusserunt ad mortem mieści się w kron. Bened. w rozdziale pod tytułem: De persecucione cleri in Wratislavia et de inquisitore Swenkinfelt et de eius occisione (Fol. 14. f. od w. 17. i Fol. 14 v. i Fol. 15. f. 3 wiersze).*

quarum aliquae non placuerunt sibi, audivit ab illis. Cumque diceret, se non posse talia sub silencio preterire^{a)}), quin oporteret eum ad superiores et ad papam d^educere, hec^{b)}) subiungens, se timere propterea eos incurrere graviora, si non aliter cogitarent, mox de loco recessit^{c)}), nonnullis in eum stridentibus et blasphemantibus. Unde consules postea^{d)}) iverunt^{e)}) ad regem de^{f)}) inquisitore predicto querimoniam facientes atque dicentes, quod eos vellet facere hereticos inquirendo et procedendo taliter^{g)}) contra eos. Medio tempore decrevit rex mitti^{h)}) ad administratores, iam sede vacante, qui tunc stabant in Nissaⁱ⁾) et fuerunt domini Henricus de Baruth^{k)}) prepositus et Apeczko^{l)}) scolasticus, canonici Wratislavienses in spiritualibus generaliter^{m)}) deputati, desiderans aliquos de suis nec non inquisitorem predictum ad se Pragam transmitti, quoniam tractare vellet de huiusmodi dissensionis negotio concordando. Et ut securi transirent predicti, mandavit capitaneo suo Wratislaviensi nec non civibus, ut illos deberent conducere et inviolabiter treugasⁿ⁾) pacis servare. Propter quod specialiter Conradus de Falkenbayn^{o)}), tunc capitaneus Wratislaviensis, inquisitorem conduxit et alios trans-euntes secum iverunt eciam et consules versus Pragam. Quibus illic existentibus rex tractabat uno die cum eis, altero autem^{p)}) die mane, cum esset dictus^{q)}) inquisitor in monasterio fratrum predicatorum sancti Clementis in Praga et, sicut audiui relatibus nonnullorum^{r)}), debebat^{s)}) tunc temporis fecisse collacionem^{t)}) sermonis ad clerum existens in camera studio deditus, super eo^{u)}) accedentes duo nequam, quorum^{v)}) unus vocabatur Knewfel^{w)}) et cum percepissent^{x)}) eum ibidem^{y)}) existere, pulsans ad ostium^{aa)}) camere petivit Knewfel^{bb)}) cum instancia, ut eius confessionem dignaretur audire. Cumque responderet de intus^{cc)}), sic se fore impeditum aliis, quod modo non posset vacare sed exspectaret modicum, tunc eum libenter vellet audire, nequam ille importunando dixit: nisi me statim audieritis^{dd)}), desperabo, quoniam peccator sum maximus et nunc cor meum tetigit gracia confitendi plus^{ee)}) quam unquam. Quam quidem gratiam, si protractus fuero diucius, perdam fortassis. Ex hoc^{ff)}) remorsu consciencie stimulatus vir dei statim surrexit de studio cameramque aperuit et egressus posuit se secum ad

Waryanty: a) B. se talia non posse sub silencio preterire. — b) B. hec brak. — c) B. decessit. — d) B. postea consules. — e) S. inierunt (?). — f) S. de brak. — g) B. taliter brak. — h) B. mittere. — i) S. Nysa. — k) S. Barith. B. Baruch. — l) S. Apetczko. — m) B. igitur sam. generaliter. — n) B. treugas. — o) S. Falkenbayn. — p) S. vero. — q) B. predictus. — r) S. i B. nonnullorum; Stentz. nonnullis. — s) B. debuerat. — t) B. collectionem. — u) B. eo brak. — v) B. quorum brak. — x) S. Knowfel; B. Knofel. — y) B. percepisset; Stentz. i S. percepissent. — z) B. ibi. — aa) hostium w rękyp. — bb) S. Knowfel; B. Knofel. — cc) B. divinitus sam. de intus. — dd) S. audiere. — ee) B. plus brak. — ff) B. huiusmodi sam hoc.

sustentaculum gradus, quo ascenditur ad^{a)} cameram et inclinante se, quasi confessionem auditurus, maledictus ille nec non alius^{b)} qui secum venerat, occurrentes^{c)} in simul, exemptis cultellis, eum tribus sauciantes^{d)} vulneribus percusserunt ad mortem.

Et *) quemadmodum intellexi a quodam antiquo fratre dicti monasterii, qui tunc asseruit se vixisse sibi^{e)} factum^{f)} bene constare, cum illi nequam scelere perpetrato fugerent, inquisitor clamavit post eos: latrones! latrones! Nihilominus in se reversus protinus ad se ipsum dixit: cur vis perdere aureolam martirii tui? Et sic statim siluit^{g)} atque se reponens ad sustentaculum multum sui sanguinis cruorem effudit, qui guttatim adhuc apparet ad oculum in sustentaculi pariete, qui extra vertitur, rubicundus in tantum, ac si fusus esset recenter, quique nec deleri potuit neque potest usque in presens, quamvis eciam^{h)} paries ipse tam casu nivium quam imbrium sedulo contingatur. Quo sic peracto rex capi mandavit capitaneumⁱ⁾ atque cives et in quadam camerata^{j)} concludi, de perpetracione huius^{k)} sceleris eos habens suspectos^{l)}. Sed cum suo assererent^{m)} sacramento, se penitus nihil scire de crimine, dimissi sunt, sicque pius homo etⁿ⁾ devotus, quod fortassis concupivit, est palmam martirii consecutus. Retulit mihi preterea^{o)} quidam alius frater, habens curam capelle, in qua corporaliter requiescit et depictum est eius epitaphium in quadam imagine ad parietem et ex^{p)} adverso sepulchri^{q)}, quod quadam vice sibi

Waryanty: a) S. ad eandem c. zam. ad cameram. — b) B. alius ille. — c) *Stentz.* occurrens; S. accurrens; B. accurrentes. — d) S. saucientes. — e) B. fratrem. — f) S. soluit. — g) B. et zam. eciam. — h) B. capitaneum *brak.* — i) B. camerata; *Stentz.* camenata; S. camera. — k) S. huiusmodi. — l) S. susceptos. — m) S. i B. assererent sacramento. *Stentz.* asserent sacramento. — n) B. atque. — o) B. mihi preterea *brak.* — p) et *przed* ex ma B. u S. i *Stentz.* *brak.* — q) B. sepulchri.

*) *Ustęp od słów:* Et quemadmodum intellexi a quodam antiquo fratre — *aż do słów:* mittens carbones igneos super illam *mieści się u Benedykta w rozdziale pod tytułem:* De cruore eius, qui adhuc videtur et non potest deleri et morte nequam (u Ben. *bezsensove* nequaquam) illorum. (Fol. 15; f. i v.) O wypadku w samym końcu ustępu i rozdziału *wzmiankowanym* wspomina *kronika Benedykta* jeszcze na Fol. 19 n. d. *temi słowy:* Eodem anno (tj. 1342) in festo sancti Stanislai in rogacionibus exusta fuit quasi tota civitas Wratislavia. Hic per quandam inclusam ad sanctum Mauricium visus est angelus dei stare super civitatem quasi vibrans gladium et mittens carbones igneos super illam. Unde quidam: Annis millenis tercentenis quater X bis Monstrosis signis hanc urbem sustulit ignis. Nam fuit ingrata post crux heu sillabicata (!).

apparuerit^{a)}) dictus martir in silencio visionis nocturne. Qui^{b)}), cum frater ille requireret, quid de eius statu) foret? respondit: optime. Requisitus per eum^{d)}) ulterius: cur deus eius meritis^{e)}) miracula non faceret? ipse respondit: nondum^{f)}) est tempus, sed venient dies^{g)}), quibus locus et monasterium hoc, in quo quiesco, multum exaltabitur. Propter quod idem frater super sepulcrum eius de lignis quasi quoddam feretrum mortuorum poni fecit, ne pedibus hominum capellam visitantium conculcetur. Porro post dimidium annum malefactores predicti capti sunt in Legnicz et cum deberent mortis supplicium sustinere, percipiens hoc dominus Preczlaus^{h)}), factus tunc episcopus Wratislaviensis. misit ad ducem Boleslaum, postulans, ut mitteret sibi eos in Othmuchowⁱ⁾), quod et factum est. Et illi publice sunt confessi coram episcopo et aliis multis, quod scelus perpetrassent huiusmodi, convencione facta cum eis pro XXX marcis per quosdam tunc consules Wratislavienses, et signanter nominaverunt Merkelinum, Schertelczan^{k)} et Hellenboldum^{l)}). Puto, quod adhuc de hac materia sint^{m)}) signature publicorum notariorum in archivis Wratislaviensis episcopi, et si ausus sum dicere, retulit metⁿ⁾) dominus imperator^{o)}) Karolus recolende memorie domino regi^{p)}) Cypri, cum secum esset in Wratislavia, qualiter magna plaga fuisset secuta nedum propter occisionem viri sancti, sed et^{q)}) expulsionem cleri. Nam dum tota Wratislaviensis civitas post hoc subito per ignis incendium vastaretur, per quandam^{r)}) inclusam apud sanctum Mauritium visus est angelus dei super civitatem quasi vibrans gladium et mittens carbones igneos super illam.

Cumque^{*)}), sicut narratur superius, venisset dominus Preczlaus^{d)}) de Romana curia episcopus confirmatus, honorifice susceptus est a populo et a clero^{u)}) in^{a)}) aliis civitatibus, preterquam in Wratislavia. Statim enim, antequam venisset Wratislaviam,

Waryanty: a) B. apparuit. — b) B. qui. S. i Stentz. quem. — c) B. statu brak. — d) B. requisitus ulterius per eum. — e) S. mortis. — f non zam. nondum. — g) B. dies, in quibus. — h) B. Pritezslaus; S. Preczslaus. — i) S. Othmachow; B. Othmachaw. — k) B. Schertileczan. — l) B. Hellenboldum; S. Hellenbolden. — m) B. sunt. — n) B. mihi zamiast met. — o) B. imperator brak. — p) B. rege. — q) S. eciam zam. et. — r) S. quendam. s; S. Preczslaus; B. Pritezslaus. t) S. clero bez a poprzedz. — u) S. et zam. in.

^{*)} *Ustęp od słów:* Cumque, sicut narratur — *aż do słów:* et damnis micus agebatur *w rozdziale:* De ducibus Bregensibus *mieści się u Benedykta w dalszej części rozdziału pod tytułem:* De electione Pritezlai in episcopum Wratislaviensem et concordia cum Karolo rege Bohemie *od słów:* Hic reversus de curia (sc. Romana) cum Ioanne rege Bohemie et filio eius Karolo concordavit super controversiis pretextu castri Melitz habitis, portans confirmationem suam, honorifice susceptus *i t. d.*

Nisam^{a)} 'transivit^{b)}. Tunc venit ad eum dictus dominus^{c)} Karolus, adhuc existens marchio Moravie, pro tractanda concordia inter eos, et post tractatus^{d)} varios concordatum fuit sollemniter^{e)}, ita videlicet, quod episcopus cum clero et ecclesia steterunt contenti. Et sunt^{f)} in Wratislaviam tam episcopus quam clerus honorifice introducti et magnum factum est gaudium civitatis^{g)}, et processerunt consules et iurati pedestres de pretorio ad monasterium sancti Adalberti et ibi palliis et capuciis et cincturis^{h)} depositis promiserunt, similiaⁱ⁾ se velle nunquam modo^{k)} perpetrare. De hoc eciam facta fuerunt, sicut multi referunt, plurima instrumenta^{l)}. Huic concordie interfuerunt nonnulli principes Polonie, videlicet Boleslaus Bregensis et Legnicensis, Wladislaus Bythumiensis^{m)}, Conradus Olsnicensisⁿ⁾, Bolko Falkenbergensis^{o)}, Boleslaus Oppoliensis^{p)} et alii multi.

1342
6. maj.

30. De ducibus Bregensibus.

Cumque hec, sicut premittitur, essent acta^{q)} et dictus dominus Karolus dixerit^{r)} quod vellet eciam^{s)} ducem Boleslaum (III) cum episcopo et clero pro rapinis et damnis, que fecerat ecclesie, concordare, nihil tamen penitus in hiis facto decedens^{t)} dimisit Boleslaum in magno supplicii labyrintho^{u)}, sed quoniam episcopus Preczlaus^{w)} de ducatu suo natus fuerat et tunc temporis gwerre consurgerent inter episcopum et ducem^{x)} Conradum (I), dux Boleslaus (III) auxiliatus est^{y)} episcopo tota sua potencia contra illum. Et quoniam episcopo et ecclesie, auxilio Boleslai (III) competens emenda facta extitit, inter episcopum et Boleslaum (III) ducem nec non capitulum et ecclesiam magna benivolencia et amicitia est secuta, taliter eciam^{z)} quod de rapinis et damnis micus agebatur.

Senuerat^{*)} igitur processu dierum et factus est sexagenarius vel citra Boleslaus^{aa)} dux, multa comedens^{bb)}. Et in festo Pasche, cum post ieiunium quadragesimae plurimum^{cc)}

Waryanty: z) S. Nyssam B Nissam. — b) B. ivit. — c) B. dominus brak. — d) S. tractatos. — e) B. solemniter. — f) fuerunt zam. sunt u B. — g) S. civitati. — h) S. cinctoriis; B. cincturis ibi depositis. — i) B. simile. — k) B. nunquammodo. Stentz. nunquam ammodo; — l) B. instrumenta publica. — m) B. Bythumensis. — n) B. Olznicensis. — o) B. Falkenbergensis. — p) S. i B. Opoliensis. — q) S. peracta. — r) B. dixerat. — s) B. et zamiast eciam. — t) B. decedens; Stentz. i S. recedens. — u) S. laborinto. — w) B. Pritezlaus. — x) B. ducem brak. — y) B. auxiliatus est brak. Natomiast stoi: cum episcopo tota sua potencia contra illum insurrexerunt. — z) S. et zam. eciam. — aa) B. vel citra Boleslaus brak. — bb) Stentz. comedens; S. comendens; B. comedens. — cc) B. multum.

*) *Ustęp od słów:* Senuerat igitur — in districtu Nympczensi, jako też zdanie będące na końcu tego ustępu: Idem dux Boleslaus i t. d. mieści się w kron. Bened.

comedisset, videlicet, sicut narratur, tredecim iuvenes pullos nimiumque^{a)} de potibus diversis potasset, statim in crastino magnam egritudinem^{b)} incidit et vocatis filiis Wenceslao et Lodwico^{c)} postulabat, si quoquo modo^{d)} possent, procurarent tolli excommunicationis et interdicti sententias in se nec non ip^{e)} terram suam prolatas. Et quoniam negocium nimis arduum eis^{f)} fuit, se difficulter hoc posse facere^{g)} responderunt; verumtamen^{h)} tandemⁱ⁾ habitis consiliis inter se mutuo tractaverunt, quod dux Wenceslaus^{k)}, filius senior Wratislaviam ire deberet et pro se ac pro^{l)} fratre promittere, quod omnia restituerent, quantum possent. Quo Wratislaviam veniente, cum episcopo et capitulo sic tractavit, quod ad instanciam quarumcunque singularum^{m)} eciamⁿ⁾ personarum^{o)} prolatae sententiae excommunicationis et interdicti, de consensu^{p)} omnium sublata pariter et relaxate fuerunt.^{q)} Venientes^{r)} propter tollendas sententias domini Ioannes, dictus Bonum mane, quondam decanus, et Petrus de Goscina^{s)}, dictus alias Crompholcz^{t)}, canonici Wratislavienses, quibus attributa fuerat absolvendi potestas, Bregam^{u)} noctis tempore absolverunt ducem et sententias, ut premittitur, relaxarunt. De quo multum gavisus ipse dux^{v)} elevatis in celum manibus gratias egit deo et eadem nocte circa diluculum^{x)}, sexta feria^{y)} (videlicet^{z)}) ante dominicam, qua misericordia domini decantatur^{aa)} quod fuit XI^{bb)} Kalend. Maii, anno domini MCCCXLII^{cc)} de hac luce migravit et sepultus est in capella beate virginis in Lubensi monasterio, quam ipse fundavit et donavit monasterio^{dd)} duas villas bonas, videlicet Olsnam^{ee)} et Heidenrichsdorff^{ff)}¹⁾ in districtu Nympezensi^{gg)}. Et vere satis fuit miraculo dignum,

Waryanty: a) *S.* minimumque.. — b) *B.* infirmitatem *zam.* egritudinem. — c) *S.* Wenceslao et Ludwico; *B.* Wenceslao et Ludwico. — d) *B.* si quo modo. — e) *S.* in *przed* terram *brak.* — f) *B.* ipsis *zam.* eis. — g) *B.* difficulter se posse hoc facere. — h) *S.* verumtamen. — i) *B.* tandem *brak.* — k) *S.* Wenceslaus. — l) *S.* *pro nie powtórzono przed* fratre. — m) *B.* singularum; *Stentz.* i *S.* singularium. — n) *B.* eciam *brak.* — o) *B.* et prolatae. — p) *S.* de censu. — q) *S.* fuerint. — r) *S.* Venientes igitur; *B.* Venientes enim. — s) *S.* Guscina; *B.* Gostina. — t) *B.* Cromholtez. — u) *S.* Brigam. — v) *B.* gavisus est dux ipse et elevatis. — x) *B.* circa crepusculum diluculi. — y) *B.* feria sexta. — z) *B.* videlicet *brak.* — aa) *B.* misericordias domini cantatur. — bb) *B.* X Kal. — cc) *B.* MCCCXLII. — dd) *B.* *Słowo:* quam ipse fundavit et donavit monasterio *brak.* — ee) *B.* Olznam. — ff) *S.* Heydenrichsdorff; *B.* Heiderszдорff. — gg) *S.* i *B.* Nympezensi.

¹⁾ Dziś Langenoels w północno-zachodnim kierunku i Heidersdorf w północnym kierunku o 1½—2 mil od Nimptsch odległe.

w rozdziale pod tytułem: Qualiter Boleslaus ante mortem suam est absolutus a sententia excommunicationis. (*Fol 16 f. i v.*)

quod sibi deus hanc gratiam dedit, quod fuit^{a)} tam subito ab omnibus sentenciis absolutus ante mortem suam, quas sustinuerat bene XVII^{b)} annis. Facta est sibi hec gracia per misericordiam dei, ut reor, quia contritus et penitencia ductus super omnibus que fuerat, confitens se merito hoc^{c)} pati, oculis et manibus elevatis in celum, in articulo mortis positus agens gracias suspiravit et sic dicitur spiritum emisisse. Idem dux Boleslaus pristinis^{d)} eciam temporibus monasterium fratrum predicatorum in Brega fundavit¹⁾.

31. De duce Ludwico Bregensi moderno, clericorum fautore.

Post^{*)} mortem vero eius domina Katherina, eius uxor secunda, de Cravacia^{e)} nata et de Ungaria ducta, in dotalicium tenuit Bregam et Olaviam; duo autem eius filii^{f)} superetites, Wenceslaus^{g)} pariter et Ludwicus^{h)}, simul Legnicz aliquanto tempore tenuerunt. Sed simul diuⁱ⁾ manere non poterant propter susurrum^{k)} consiliariorum, qui sepe non querentes, que dominorum sed que propria sunt^{l)}, discordias seminant, quod et factum sic^{m)} credo. Cogitabant ergo se scindere, presertim cum eciam esset iamⁿ⁾ quilibet coniugatus. Wenceslaus enim^{o)} ducis Theschnensis^{p)}, Ludwicus autem

Waryanty: a) B. est vel fuit. — b) S. XXII. — c) S. hec. — d) B. priscis. — e) B. Croacia. — f) B. filii eius. — g) S. Wenczeslaus. — h) S. Luthwicus. — i) S. diu *brak*. B. duo non poterant manere. — k) B. susurrum; *Stentz.* i S. susurria. — l) B. sint. — m) B. sic; *Stentz.* i S. hic. — n) B. eciam *zam.* iam. — o) B. *Po* enim *jeszcze zbyteczne* habuit filiam. — p) S. Wenczeslaus enim filius ducis Thesinensis, Ludwicus i t. d.

¹⁾ *W rozdziale:* De incidentibus illius temporis (*Fol. 19*) *czytamy o śmierci tegoż Bolesława:* Anno domini MCCCXLII obiit inclitus dux Boleslaus Szlesie et dominus Bregensis et Lignicensis. Hic Boleslaus fundavit conventum ordinis predicatorum ibidem in Brega. Hic secundus est de ducibus Szlesie, qui submisit regi Bohemie et factus est eius vasallus, cum antea libere principabatur sub nullius degens dominio. Cui successit Wenczeslaus et Ludwicus filius eius. *Tu więc i w rozdziale:* De ducibus Bregensibus *kronika Benedykta za rok śmierci Bolesława podaje rok 1342, a nie, jak Chron. princ. polon. r. 1352. Bolesław, umarłszy 21 kwietnia r. 1342 (XI Calend. Maii) nie mógłby być uczestnikiem ugody, która stanęła pomiędzy Wrocławiem a Kościołem r. 1342, 6 maja. Przeto niewątpliwą się zdaje rzeczą, że data podana w Benedyktie jest fałszywa.*

^{*)} *Ustęp od słów:* Post mortem vero eius (Boleslai) — ac si nihil mali sentiret mieści się w *kron. Ben.* w rozdziale pod napisem: De filiis Boleslai et eorum dissensione. (*Fol. 16 v. 17 f.*)

filiam ducis Henrici^{a)} Glogoviensis et^{b)} Saganensis habuerunt uxores. Interim in terra Legnicensi magne aurifodine originem habuerunt et succreverunt^{c)} in tantum, quod in principio fere septimanatim aliquando CXX, aliquando CL. marce auri poterant ibidem lucrari. Hoc siquidem opus et lucrum duravit citra VIII annos. Et divisi sunt fratres, propter quod civitas Legnicensis cum suo districtu in sortem cecidit Ludwici^{d)}, Goltberg vero, Lobyn^{e)} et Haynovia^{f)} Wenceslai^{g)}. Quo viso idem^{h)} dux Wenceslaus non contentus cepit movere gwerras et dissensiones fratri Ludwico et in eius odium (acce[n]dens)ⁱ⁾ dominum Karolum, tunc temporis marchionem Moravie in absentia patris eius Ioannis^{k)} regis, qui fuit in Francia, regnum Bohemie gubernantem, sibi venalem exhibuit partem suam, quia^{l)} heredibus adhuc caruit et cupiebat fratrem exheredare^{m)} et accepto cumⁿ⁾ marchione termino super^{o)} eo, reversus^{p)} ad patriam multa tedia fecit fratri, permittens eum damnificari^{q)} depredacionibus et rapinis. Interim consilarii et vasalli eorum tractare ceperunt et dicere Ludwico, cur se vellet exheredari^{r)} permittere, cum haberet heredes, frater vero careret et debilis homo esset? Et finaliter tractatibus conclusum fuit, quod dux Ludwicus cessit fratri de terra Legniczensi sub hoc condicioneis articulo, quem sibi suaserunt ipsius ducis Ludwici^{s)} consilarii, pecuniarum dono corrupti, videlicet, quod post mortem ducis Wenceslai, fratris sui, tota terra, videlicet ambe divisionis partes devolvi deberent ad Ludwicum et eius heredes, si Wenceslaus decederet nullo relicto herede; in casum^{t)} vero, quod^{u)} heredes susciperet, dux Ludwicus nullam heredibus suis porcionem dare deberet ad tempora vite sue; postquam autem decederet Ludwicus, heredes utriusque deberent equaliter inter se dividere totam terram. Hoc ipsum magnis privilegiis et^{v)} multis sigillis baronum et civium est^{x)} firmatum. In hac siquidem ordinacione non plus habuit dux Ludwicus quam^{y)} CCCC marcarum redditus annuos^{z)} et curiam, Buchwalt^{aa)} communiter nuncupatam^{bb)}, cum villa ibidem. Mira res, antequam dux

Waryanty: a) B. ducis Henrici brak. — b) S. et brak. — c) S. i B. succurrerunt. — d) B. Ludovici. — e) S. Lubyn; B. Lubin. — f) S. Haymona. — g) *Pisowię* Wenczeslaus *odtąd pomijać będący*. — h) B. ibidem. — i) B. accedens brak. zap. accendens. — k) St. Iohannis. — l) S. qui. — m) S. i B. exhereditare. — n) B. cum brak. — o) B. suo (*bez sensu*). — p) S. reversus est; B. reversusque. — q) B. dampnificare. — r) S. vellet exhereditari; B. v. exhereditare. — s) B. Ludwici brak. — t) B. in casu. — u) B. i S. quo Stentz. quod. — v) B. et brak. — x) B. est sigillatum et firmatum. — y) B. nisi zam. quam. — z) S. annos. — aa) B. Buchbalt. — bb) *Rępp.* nuncupatum.

¹⁾ Podług Stentzla albo Buchwældchen, niegdyś Buchwald, w połudn. wschodnim kierunku o 2 mile od Lueben odległe, albo Buchwald w połudn. zachodn. kierunku o 1 milę od Lueben odległe.

Wenceslaus totam terram ex ordinacione huiusmodi fuisset adeptus, tam debilis extitit, ut claudicans ambularet in sustentaculis baculorum, terram autem totam adeptus sanus apparuit ac si nihil mali sentiret.

Et *) quamquam ex aurifodiis et aliis multis pensionibus, que solvebantur^{a)} sibi, merito esse^{b)} potuerit opulentus, tam prodigaliter tamen^{c)} vixit, quod tandem non modicam inopiam est perpressus, adeo etiam^{d)} quod interdum cibum bonum^{e)} non habuit manducare, stansque cum uxore sua per XVIII annos in coniugio^{f)} pueros non habebat. Quibus elapsis postea quatuor filios genuit et unam filiam, videlicet ducem Rupertum, modernum^{g)} Legnicensem dominum, Wenceslaum, quondam Lubensem nunc vero Wratislaviensem episcopum, Boleslaum et Henricum, decanum et canonicum Wratislaviensem, postea episcopum Wladislaviensem, nec non Hedwigim filiam, seniori duci Henrico Saganensi moderno^{h)} coniugio copulatam. Cernens igitur Wenceslaus dux predictus, se heredes propriosⁱ⁾ habere, multas exquisivit^{k)} vias et modos^{l)}, quomodo heredes proprios circa terram Lignicensem conservare posset, fratrem vero suum^{m)} Ludwicum cum heredibus eiusⁿ⁾ remove. Propter quod et^{o)} expulit de terra^{p)} nonnullos vasallos et^{q)} alios, qui, ut premittitur, promiserunt duci Ludwico nec voluerunt ob hoc omagium facere heredibus Wenceslai, indignans nihilominus civibus, qui post mortem suam prestare omagium eisdem suis heredibus recusarunt^{r)}. Considerans itaque Ludwicus, quod frater suus Wenceslaus semper ad eius destruccionem tenderet, cogitavit, qualiter aliquam municionem acquireret et etiam adherentem sibi haberet aliquem^{s)}, cuius se posset presidio defensare, cum adhuc nullum talem haberet. Propter quod et fratri blandiens, miti modo transivit cum eo, donec de eius consensu oppidum Lobyn^{t)}¹⁾ exsolveret cum suis vasallis et pertinentiis, quod cuidam de Turgaw^{u)} prius extitit obligatum. Occasionem^{w)} huiusmodi precipue dux Ludwicus accepit ex eo,

Waryanty. a) *S.* solebantur. — b) *B.* manere *zamiast* esse. — c) *S.* tamen *brak.* — d) *B.* et *zam.* etiam. — e) *S.* bonum *brak.* *B.* bene. — f) *B.* in coniugio per XVIII annos. — g) *B.* modernum *brak.* — h) *B.* moderno *brak.* — i) *S.* i *B.* proprios *brak.* — k) *B.* acquisivit; *S.* exquisivit. — l) *S.* et modos *brak.* — m) *B.* i *S.* eius *zam.* suum — n) *B.* i *S.* suis *zam.* eius. — o) *B.* etiam *zam.* et. — p) *B.* de terra *brak.* — q) *B.* et *brak.* — r) *B.* *Po słowach.* omagium facere *następuje:* et prestare eisdem heredibus suis recusarunt. *S.* recusaverunt. — s) *B.* et etiam adherentem, si aliquem haberet. — t) *S.* Lubyn, *B.* Lubin. — u) *B.* de Torgaw. — w) *B.* Tandem occasionem.

¹⁾ T. c. Lueben.

*) *Ustęp ten mieści się u Bened. w rozdziale pod napisem: De filiis Wenceslai atque eius inopia. (Fol. 17).*

quia consideravit, quod frater suus Wenceslaus contra factam ordinationem vellet sine eius consensu municiones, possessiones et redditus obligare. Cui tamen^{a)} facto ipse dux Ludwicus restitit quantum potuit, alienacionem terrarum non libenter videns. Nihilominus obligavit Aureum montem cuidam Iudeo, Ludwico invito, unde contigit, quod Ludwicus diffidavit^{b)} Iudeum et captum in civitate Legnicz duxit secum in Lobyn^{c)}¹⁾, quem et coegit absolutum^{d)} Montem aureum^{e)} dimittendum. Propterea Wenceslaus irascens fratri, redditus, quos habuit in terra Legnicensi, auferens, damnificari graviter fecit fratrem diversis incendiis et rapinis, opprimens pauperem, nihil municionis, quam solum^{f)} Lobyn castrum et oppidum obtinentem.

Accessit ^{*)} igitur Ludwicus ad^{g)} dominum Karolum, iam imperatorem^{h)} factum et Bohemie regem, de fratre querelam deponens super iniuriis sibi factis, nec multumⁱ⁾ profecit, quin durarent displicencie inter fratres^{k)} ad VI vel^{l)} VII annos, quibus tractatus^{m)} et placita facta sunt plurima inter eos. Postea vero decessit domina Katherinaⁿ⁾ predicta, eorum noverca, et ad^{o)} ambos fratres terre Bregensis et^{p)} Olaviensis cum suis districtibus devolvuntur. Sed in odium fratris Ludwici, Wenceslaus duci Bolkoni (II) Swidnicensi vendidit partem suam ad tempora vite illius^{q)} pro quadam pecunie quantitate. Propter quod novas tribulaciones et incommoda^{r)} Ludwicus habuit, quoniam dux Bolko (II) Swidnicensis^{s)}, confisus de sua potencia et eciam domino imperatore predicto, cui assignaverat iam idem Swidnicensis^{t)} omne dominium suum^{u)} post mortem, conniventibus^{v)} nonnunquam oculis transeunte, plurimum infestavit^{w)} eundem, (et)^{x)} lites^{y)} et controversias sibi suscitavit^{z)}, undecunque potuit oppressio-nibus fatigavit, cupiens eum deprimere de sue partis medie porcione. Cumque domi-

Waryanty: a) *B.* tum *zam.* tamen. — b) *B.* defedavit. — c) *B.* Lubin. — d) *B.* absolutum. *Stentz.* i *S.* ad solutum. — e) *B.* aureum montem. — f) *S.* solum e. in Lobyn; *B.* s. e. in Liubin, a castrum *poprzedza u obydwóch.* — g) *B.* ad: *brak u Stentz. i S.* — h) *B.* imperatorem iam. — i) *B.* multa. — k) *B.* inter fratrem et fratrem. — l) *S.* vel ad VII; *B.* vel octo annos. — m) *S.* tractus; *B.* tractatos. — n) *S. i B.* Katherina. — o) *S. i B.* ad *brak. Benedykt ma nadto* ambo. — p) *S.* et *brak.* — q) *S.* *miał pierwotnie* sue, *ale przekreślono i napisano* illius; *B.* sue. — r) *S.* commoda. — s) *S.* Swadnicensis. — t) *S.* Swydnicensis. *B.* Swydnicensis. — u) *S.* suum *dopisano na marginesie.* — v) *S.* connivantibus. — w) *B.* infestat. — x) *B.* eciam *zam. -et.* — y) *S.* lites *bez et poprzedz.* — z) *B.* suscitavit. *Stentz. i S.* suscitans.

¹⁾ T. c. Lueben.

^{*)} *Ustęp od słów:* Accessit igitur Ludwicus — *aż do:* traditus est sepulture, mieści się u Benedykta w rozdziale pod tytułem: De concordia imperatoris facta inter duos fratres. (*Fol 17 v. i fol. 18 f.*)

nus imperator perpenderet, duci Ludwico iniuriam fieri, se tractatibus interponens ¹³⁵⁹ ac concordiam faciens inter fratres ad^a) invicem divisit eosdem ita, quod^b) dux Ludwicus manere deberet in Brega et dux Wenceslaus in Legnicz et addere Haynoviam Ludwico, in reconpensam Grotkaw^c), quod iam tenet episcopus^d) Wratislaviensis et ecclesia, Piczin^e) vero et Crewczburg^f) posset et deberet dux Ludwicus redimendo exsolvere post mortem Bolkonis Swidnicensis ducis^g), quod et factum est. Et quoniam aurifodine in suis operibus cessaverunt^h), quod nihil lucri provenerat ex eisdem, dux Wenceslaus in magnam inopiam est redactus, in qua et mortuus est et in ecclesia collegiata Legnicensi, quam ipsemetⁱ) fundaverat, anno domini millesimo tricentesimo...^k) ¹³⁶⁴ traditus est^j) sepulture.

32. De devolucione terre Bregensis post obitum Bolkonis ad ducem Ludwicum.

Igitur^{*}) defuncto duce Wenceslao predicto heredes sui, de quibus supra fit mencio, in tutorem concorditer elegerunt dominum Ludwicum, ducem predictum^m), qui sic eis prefuit et tam fideliter egit eorum negocia per sex annos et citraⁿ), quod fuerunt aliquantulum in facultatibus^o) emendati retinentes terras suas, quas, sicut^p) credo, alias perdidissent. Et nihilominus, existens in Brega a^q) duce Bolkone Swidnicensi predicto plurimas sustinuit molestias et fatigas. Qui etiam^r) dux Swidnicensis post mortem suam donavit suis^s) avunculis, ducibus Opoliensibus, Ladislao^t) moderno nec non Bolkoni defuncto terras predictas Piczin et Crewczburg^u), a quibus eas^v) dux Ludwicus pro duobus marcarum milibus liberavit et in proprietatem suam reduxit. ¹³⁶⁸

Waryanty: a) B. ad invicem. *Stentz.* i S. ab invicem. — b) S. itaque *zam.* ita quod. — c) S. Grothkaw. — d) B. episcopus tenet. — e) S. Piezey; B. Pitezin; *Stentz.* Piezen. — f) S. Cruceburg; B. Crewczburgk. — g) S. duci; B. ducis Swidnicensis *a poprzednio:* Ludwicus dux. — h) B. cessarunt. — i) B. ipse. — k) S. Mille^o-CCC^o... U B. *po* quam ipse fundaverat *następuje* zaraz cum fratre suo est sepultus. — l) S. est *brak.* — m) B. Bregensem *dodaje* — n) S. cit(?) et citra. — o) B. in facultatibus aliquantulum emend. — p) B. sic. — q) S. *a dopisano na marginesie.* — r) B. et *zam.* etiam. — s) B. suis *brak.* — t) B. Wladislao. — u) B. Pitezin et Crewczburg. — v) etiam *zam.* eas u S.

^{*}) *Ustęp ten mieści się u Bened. w rozdz. pod tytułem:* De Ludwico duce Slezie et probitate ipsius et fundacione collegii Bregensis et capellae. (*Fol. 19 v. 20 f.*). Mortuo duce Wenceslao, domino Lignicensi supradicto, heredes sui *i t. d. z tą jednak zmianą, że w miejscu zdania* Decesserat autem — sepultus *czytamy:* Anno Karoli XX mortuus est Bolko dux Swidnicensis sine heredibus sepultusque in monasterio Grysoniensi.

Propter quod indignati duces Opolienses gwerras moverunt, sibi multa tedia facientes. Sed dux Ludwicus ad se defendendum exercitum congregavit et commissum est bellum^{a)} prope Crewczburg^{b)}, duce^{c)} Ludwico, sicut deo placuit fortassis ad preces eius et intercessionem patronorum suorum, quos specialiter venerabatur, victoriam obtinente.

1368
CZĘSTO.
28

Decesserat autem, ut superius dicitur^{d)}, Bolko, dux Swidnicensis^{e)} predictus sine heredibus anno domini MCCCCLXVIII, feria sexta post diem sancti Iacobi et in Grisoviensi^{f)} monasterio est sepultus.

Dux vero Ludwicus predictus^{g)}, per dei gratiam adhuc vivens, genuit ducem Henricum^{h)}, viventem adhuc, Wenceslaum defunctum, Margaretham, uxorem Albertiⁱ⁾, ducis Bavarie, Hanonie nec non Hollandie comitis^{k)}, Hedwigim ducissam Uswicensem^{l)} et Katherinam abbatissam Trebnicensem, omnes adhuc viventes. Hic^{m)} dominus Ludwicus specialem devocionem habens inⁿ⁾ sanctum Iohannem baptistam, patronum ecclesie Wratislaviensis, et beatam Hedwigim, quondam ducissam Polonie, de qua supra fit mencio^{o)}, ad reverenciam et honorem ipsorum pulcherrimam^{p)} fundavit et dotavit in Brega collegiatam ecclesiam canonicorum secularium et ibidem mansionarios, omnes horas de domina decantantes diebus singulis, deputavit. Decanus ecclesie predictae defert mitram episcopalem cum baculo pastoralis diebus sollemnibus^{q)} ex privilegio sedis apostolice speciali. Dictus etiam dux Ludwicus in Lobyn^{r)} in castro, capellam pulchram^{s)}, ubi rector principalis *czapka* more canonicorum utitur, instauravit reformans castrum nec non muniens oppidum inibi^{t)} muris et etiam castrum in Brega, quod ruina^{u)} in eius adventu^{v)} fuit nimis^{w)} desolatum. Redimens insuper civitatem Bregensem de^{x)} multis debitis et obligationibus, quibus per patrem suum Boleslaum ducem prefatum ipsa fuit civitas involuta, pacem diligit^{y)}, miseretur pauperum, non permittens terram ultra solitum depactari. Propter quod et subditi diligunt^{z)} eum, quorum etiam precibus sperandum est, eum per divinum auxilium amplius prosperari. Et quia viros ecclesiasticos et devotos speciali favore prosequitur, optant sibi longi-

Waryanty: a) B. prelium. — b) B. Crewczburg. — c) B. duci. — d) S. ut superius dicitur brak. — e) S. Sweidnicensis. — f) S. Grysoniensi. — g) B. predictus brak. — h) B. *Wszystko co następuje po* Henricum *aż do końca zdania brak.* — i) S. Adalberti. — k) S. Hanonie nec non Holandii c. — l) S. Uswicensem. — m) S. adhuc hic viventes. Dominus *itd.* — n) B. ad zam. in. — o) B. de qua supra fit mencio brak. — p) *Podług S. i B. Stentz.* pulcherrimam. — q) B. sollemnibus. — r) B. Ludwicus Liubin in castro. — s) S. i B. Stentz. puleram. — t) Stentz. in ibidem; S. ibidem; B. inibi. — u) S. i B. ruina; Stentz. ruinosum. — v) S. i B. adventu; Stentz. inadventu (!). — w) B. nimium; S. nimia; Stentz. nimis. — x) B. ex zam. de. — y) S. diligit; B. hic princeps pacem diligit. — z) B. dilexerunt eum, *a następnie wszystkiego do końca rozdziału brak.*

tudinem dierum feliciū^{a)}) et post presentis vite curriculum gaudium sempiternū¹⁾). Sequitur alius ramus venerabilium ducū^{b)}).

33. De ducibus Glogoviensibus.

Descripta, quantum ex cronicis et nonnullis aliis scripturis poterat reperiri genoloya ducum Wratislaviensium, Legnicensium, Swidnicensium^{c)}) et Monsterbergensium^{d)}) et eorum actuum, relatorum mihi per seniores fide dignos, quibus plus constare poterant, nunc ad geneloyam^{e)}) Glogoviensem stili seriem convertamus. Longe namque supra narratur, quod dux^{f)}) Conradus (II) Glogoviensis, qui Salomeam^{g)}, sororem Primslai^{h)}) ducis Gneznensis habebat^{b)}) uxorem, eciamⁱ⁾) veneno interiit toxicatus, relinquens filium Henricum ducem Glogoviensem, Conradum, ducem Stinaviensem^{k)}), et Primslaum^{l)}) Sprottaviensem^{m)}), qui, sicut credoⁿ⁾), fuit in Sevor²⁾) occisus. Et quantum possum colligere de diversis, apparet mihi, quod dictus dux Conradus

Waryanty: a) *S. feliciū brak.* — b) *S. zdania ostatniego brak.* — c) *S. Sweydnicensium.* — d) *S. Monsterbergensis.* — e) *S. geneloyam.* — f) *S. Silomeam.* — g) *S. Primislai; B. Prymzlai.* — h) *B. habuit.* — i) *B. eciam brak.* — k) *S. i B. Stynaviensem.* — l) *S. Primslaum; B. Prymzlaum.* — m) *S. i B. Sprotaviensem.* — n) *B. sicut credo brak.*

¹⁾ W *Catal. abb. Sagan.* na str. 229 w rozdz. *De Mathia primo* czytamy wzmiankę o kaznodzieju Mikołaju z Kalisza (około 1380): *Sub hoc prelato (Mathia) obiit predicator Polonorum vel Slavorum, frater Nicolaus de Kalis, qui dicebatur Fratres (!). Tantum zelum habuit frater iste ad Polonos, ut licet multis et continuis infirmitatibus laboraret, quandocunque tamen pro Polono aliquo in confessione audiendo vel procurando vocaretur, exsurgeret et eum expediret. Ipse cecitati et ignorancie illorum condolens quesivit eos velut avem perditam de angulo ad angulum ad audiendum dei verbum. A prelati quoque suis sepe petita et optenta licencia accessit ad eos ad villas, docens eos in domibus, horreis et in campis.* ²⁾ Podług Stentzla Siewierz 6 mil od Częstochowy, należący niegdyś do Szląska.

^{*)} *Ustęp od słów:* dux Conradus Glogoviensis, qui Salomeam — *aż do:* subiectus esse alicuius principis potestati *mieści się u Bened. na Fol. 3. w rozdziale pod tytułem:* De malicia Boleslai dicti ducis calvi, *z wyjątkiem zdań kilku, w których opisano śmierć Przymisławia a umieszczonych na Fol. 4. v. od słów:* Eodem anno Primzlaus — *aż do:* et sepulturam elegit. *Nadto koniec ustępu od słów:* Sed et dux Henricus, post varios suos actus *i t. d. powtórzony i wraz z tem wszystkiem, co w kronice naszej mieści się w rozdziałach pod napis. De ducibus Glogoviensibus i De ducibus Olsnicensibus, opowiedziano w rozdziale:* De morte Henrici ducis Glogoviensis et successione ducum Glogoviensium (*Fol 11 f. i v.:* Anno domini MCCCIX, regni Henrici... Henricus dux Glogoviensis post varios eius actus et bella *i t. d.*

Stinaviensis eciam^{a)} Saganum et Lobyn^{b)} habuerit^{c)} post obitum patris sui Conradi Glogoviensis predicti, qui obiit anno domini M.... et^{d)} sepultus est^{e)} in ecclesia collegiata sancte Marie Glogoviensis, quam ipse dicitur una cum episcopo Wratislaviensi, qui tunc fuerat, fundavisse.

Iste Conradus dux Stinaviensis^{f)}, eius filius, gibbosus fuit et ideo^{g)} dux Koberleyn^{h)} estⁱ⁾ nuncupatus et erat prepositus Wratislaviensis, postmodum^{k)} electus est^{l)} in archiepiscopum Salczburgensem^{m)}. Qui cum transiens ad Salczburgensemⁿ⁾ ecclesiam acceptandam^{o)} et conductus usque Wiennam^{p)} sollemniter^{q)} per suos nobiles et prelatos venisset secumque fecisset duci^{r)} cerevisiam et requisisset, si cerevisia haberetur in Salczburg^{s)}, sibi responsum extitit: non esse ibi cerevisiam sed bonum vinum. Quo audito, asserens, se non posse vivere sine cerevisia, propter cerevisie carenciam archiepiscopatu^{t)} dimisso mox ad patriam est reversus. Interim autem^{u)} frater eius, Henricus, dux Glogoviensis, se intromiserat de Sagano^{v)} nec fratri petenti restituere voluit, sed suscitata inter eos discordia eum cepit et duci fecit Glogoviam captivatum. Vasalli autem eius de Lobyn^{w)} quod eciam^{x)} suum fuit, et de Rudna^{y)}, nocturno quodam tempore^{z)}, latenter castrum Glogovie subintrantes, de vinculis liberaverunt eundem, qui post hoc in terra sua^{aa)} manens usque ad mortem, tandem decessit anno domini millesimo CCC quarto, quinto idus^{bb)} Octobris et in Lubensi^{cc)} monasterio est sepultus. Sed frater eius Primslaus^{dd)}, dux Sprottaviensis, de quo supra fit mencio, cum de Cracovia reverti deberet cum exercitu ducis Henrici quarti probi Wratislaviensis, Poloni Kalisienses^{ee)} impetum facientes in eum^{ff)} ceperunt et exspoliatum^{gg)} adhuc iuveniculum gladiis et hastis^{hh)} crudeliter perimerunt in Sevor³⁾ prope Bythom⁴⁾ⁱⁱ⁾ anno domini MCCLXXIX,

1804
paźda.
II

Waryanty: a) S. i B. Stynaviensis; B. et zam. eciam. — b) S. i B. Lubin. — c) B. habuit. — d) B. słów: anno domini M... et brak. — e) B. est brak. — f) S. i B. Stynaviensis. — g) B. idem zam. ideo, a następ. dux brak. — h) S. Kokreley; B. Koberlin. — i) S. i B. est brak. B. et po nuncupatus brak. — k) postea u B. zam. postmodum. — l) S. i B. est brak. — m) B. Salczburgensem. — n) B. t s. — o) B. acceptandam. S. i Stentz. acceptandum. — p) S. i B. Wyennam. — q) B. sollemniter brak. — r) B. duci fecisset. — s) B. si haberetur cerevisia in Salczburg. — t) B. archiepiscopato. — u) B. interim autem brak. — v) B. Lubin. S. Lubyn. — x) B. eciam brak — y) B. de Rawdin. — z) B. nocturno tempore quodam. — aa) B. sua brak. — bb) B. ydus. — cc) B. Lubin. S. Lubyn. — dd) B. Primzlaus. Po czym następuje zaraz occisus est a następnie wszystkiego aż do zdania: Quibus defunctis etc. braknie. — ee) B. Kalisienses brak. — ff) B. eum. Quem ceperunt. — gg) B. spoliatum. — hh) Zam. gladiis et hastis ma B. hostes. — ii) B. Bewthen.

1) Żegan w dolnym Śląsku. 2) Raudten, 11 mil od Wrocławia. 3) Ob. notę str. 535 pod 2). 4) Dziś Beuthen.

quarto Kalend. Marci, longe antequam decessisset frater suus Conradus predictus, ¹²⁷⁹ quia iuvenis adhuc^{a)} est mortuus. Et, sicut^{b)} fertur, quasi prescius huius eventus, se prius fecerat sacramentis ecclesiasticis procurari^{c)} ac suum ordinans testamentum duas villas Loswitez^{d)} et Sirkaw^{e)} donavit Lubensi monasterio, ubi et sepulturam elegit.

Quibus defunctis sine heredibus, ad Henricum, ducem Glogoviensem, fratrem eorum, totum est dominium^{f)} devolutum. Hic Henricus (III), sic ut vidi plurimas eius litteras et privilegia^{g)}, scripsit se heredem regni Polonie fuitque homo seriosus et timorosus, atque multa prelia et gwerras movens contra Polonos^{h)} obtinuit Poznaniamⁱ⁾ atque Kalis, uxorem habens dominam Mechildim^{k)}, filiam Alberti ducis Brunswicensis^{l)}, que decessit anno domini MC...^{m)} et in ecclesia beate virginis Glogoviensiⁿ⁾ predicta^{o)} est tradita sepulture. Sed et dux Henricus post varios suos^{p)} actus et bella, que gessit, defunctus est anno domini MCCCIX, quinto idus Decembris^{q)}, in monasterio Lubensi sepultus. Hic Henricus^{r)}, dux Glogoviensis, reliquit quatuor^{s)} filios, videlicet^{t)} Henricum, Conradum, Ioannem^{u)} et Primslau^{w)}, qui postea terram dividentes, Henricus Saganum cum aliis civitatibus et oppidis vicinis in partem sue sortis obtinuit^{x)}, Conradus vero Olsnam^{y)} cum suis adherenciis, Primslaus^{z)} autem, alias Primko^{aa)} Glogoviam, sed et^{bb)} Iohannes Stinaviam^{ac)} atque Goram^{ad)} cum suis pertinenciis. Primslaus, dux Glogoviensis, adhuc iuvenis, sicut audiui a senioribus, bene rexit suam porcionem^{ad)} et quamvis impugnaretur per regem Bohemie super eius subieccione, nunquam tamen voluit consentire, sed dixit: potius se velle terram exire solus in equo quam subiectus esse alicuius principis potestati. Hic dum Primko

Waryanty: a) S. ad ... (próżne miejsce). — b) S. sic. — c) S. procurare. — d) B. Loswitz; Stents Lossoszewicz; S. Lossoszewicz. — e) S. Sirkowo; B. Firkaw. — f) B. dominium est. — g) B. słów: sicut vidi plurimas eius litteras et privilegia brak — h) B. Po;a lonos dopisane. — i) B. Poznaniam. — k) B. Methildem. — l) B. Brawynczwyensis. — m) B słów: anno domini MC brak. — n) B Glogovie. — o) B. predicta brak, po czym następ. tradita est. — p) S varias suas; B. varios eius. — q) B. anno domini MCCCIX quinto idus Decembris brak. po czym: et in i t. d. Na fol. 11 jednak: obiit quinto ydus Decembris in monasterio Lubensi sepultus. — r) B. słów: Henricus, dux Glogoviensis, brak. — s) B. fol 11 quatuor reliquit filios. — t) B. videlicet brak. — u) St. Iohannem. — w) B. Prynzlaum; S. Przymislaus. — x) B. optinuit. — y) B. Olznam. — z) B. Wszystkiego od Primslaus do końca zdania brak na fol. 3. Wszystko zaś jest na fol. 11. — aa) S. Przymislaus autem alias Primko; B. Przymko. — bb) S. et brak. — cc) S. Stynaviam. — dd) B. porcionem suam.

¹⁾ Losswitz i Suerchen w pobliżu miasta Wohlau ²⁾ Steinau m. na Szląsku.

³⁾ Guhrau miasto w środkow. Szląsku

alias Primslaus^{a)}), quamvis iuuenis, erat tamen multum commendabilis in moribus et virtute, nihilominus per suos proprios vasallos^{b)} intoxicatus est et mortuus anno domini millesimo CCC... et sepultus est^{c)} in Lubensi monasterio supradicto superius^{d)}). Quo defuncto sine heredibus, fratres: Henricus Saganiensis^{e)} et Ioannes Stinaviensis^{f)} per ordinacionem habuerunt simul Glogoviam, sed Conradus dux Olsnicensis^{g)} obtinuit Stinaviam. Ioannes autem Ioanniⁱ⁾), regi Bohemie, mediam partem Glogovie, concernentem se, vendidit et taliter^{h)} factum involvit, quod preter voluntatem ducis Henrici, fratris sui^{j)} per quandam tradicionem, ut audivi, quam imposuerunt aliqui quibusdam civibus Glogoviensibus, aliqui vero capitaneo, qui tunc fuit, potenter intromisit^{m)} se de tota civitate rex Bohemie supradictus. Hic enim rex, cum venisset prope Glogoviam ob hoc cum multis gentibus et stetisset prope villam Creydelwicz^{l)}), sub securitatis conductu ad se vocavit cives Glogovienses. Qui ad eum venientes, tradicionis ignari, steterunt coram eo. Cumque²⁾ mandasset eis seriosis verbis, sibi civitatem protinus presentari, responderunt, honori suo^{o)} hoc nullatenus expedire. Quibus et dixit rex: vos conduci feci ad me paucis hominibus, sed ex quo^{p)} hoc dicitis, ego reducam vos cum^{q)} hac hominum multitudine, quam videtis, scientes, quod postquam ad domum reversi fueritis, videbitis nostrum stare banderium^{r)} super castrum. Quod et factum est et per hunc modum regi est civitas presentata^{s)}). Sed successivis temporibus, post mortem dicti Henrici (IV) ducis Saganiensis^{t)}), qui obiit anno domini MCCC....^{u)}) et sepultus est in monasterio canonicorum regularium in Sagano^{v)}) surrexit unicus eius filius, inclitus Henricus (V) dux Saganiensis^{x)} et reperiit mediam partem Glogovie, quam rex occupaverat, ut prefertur. Et tandem recuperavit eam magnis laboribus et fatigis, tediis et gweris, quas habuit tam in vita regis Ioannis^{y)} quam post mortem eius cum domino Karolo imperatore et rege Bohemie, qui aliquando

Waryanty: a) Przimslaus alias Przimko: *B. na fol. 11; S. Pryneko.* — b) *B. vasellos.* — c) *S. est sepultus; B. et mortuus sepultus in Lubensi monasterio (bez doty.* — d) *S. superius brak.* — e) *B. Saganiensis.* — g) *S. Stynaviensis B. Ioannes Stynaviensis.* — h) *B. Olznicensis.* — i) *B. domino Ioanni, regi; S. Iohanni brak.* — k) *B. totaliter..* — l) *B. sui fratris.* — m) *B. se intromisit se.* — n) *S. Creidelwicz; B. Creisalwicz.* — o) *S. suo brak.* — p) *B. cum zam. ex quo; poczem hec zam. hoc.* — q) *B. cum brak.* — r) *B. stare nostrum banderium; S. banderum.* — s) *B. presentata est civitas.* — t) *B. Saganensis.* — u) *S. MCCCC. Podług kataloyu opatów żegańskich umarł in festo b. Vincentii, a. dom. 1342, t. j. 8 czerwca.* — v) *B. in Sagano brak.* — x) *B. inclitus dux Henricus Saganensis.* — y) *St. Iohannis.*

¹⁾ Kreidelwitz, m. o 2¹/₂ mili odległe od Głogowy w połudn.-wschodnim kierunku. ²⁾ Patrz o tem w rozdziale: *De adquisicione ducum Slesie i t. d.*

venit Glogoviam cum multis gentibus contra eum, qui se sic viriliter defendebat, quod dux Henricus ferreus diceretur. Et tandem facta concordia^{a)} idem dux Henricus recuperavit mediam partem Glogovie, sed factus est Bohemie regis et regni vasallus. Hic princeps eciam^{b)} plurimas gwerras habuit cum rege Polonie Kazimiro. Postmodum profectus^{c)} cum domino Karolo predicto Roman^{d)}, dum coronaretur in imperatorem^{e)}, ibi cinctus est baltheo^{f)} militari. Demum transivit ad sepulcrum^{g)} domini et reversus ad patriam feliciter movit gwerras illi de Bibirstein^{h)} super quadam devolucione terrarum illiusⁱ⁾ de Pag de Soravia^{j)}, qui sine propriis heredibus decesserat^{k)}, et commisso bello victoriam obtinuit. Dux autem Ioannes predictus mortuus est sine heredibus anno domini MCCC. .^{l)} et in monasterio Lubensi sepultus. Per cuius obitum media pars Gore^{m)} fuitⁿ⁾ ad ducem Henricum (V) eciam devoluta^{o)}. Et tandem ipse dux Henricus, postquam generasset tres filios, videlicet, Henricum (VI) seniore, modernum ducem Saganensem, Henricum (VII) medium, Rumpoldum dictum, ducem nunc Glogoviensem, et iuniorem Henricum (VIII), ducem in Freienstadt^{p)} et in Sprottavia^{q)}, Sperling dictum, qui omnes adhuc vivunt^{r)}, et divisionem terrarum fecerunt in hunc modum, videlicet, quod senior habet Saganum, Crosnam^{s)}, Newenburg^{t)} et Swebzin^{u)} cum suis pertinenciis, medius vero Rumpoldus^{v)} habet mediam partem Glogovie atque Gore et Stinavie^{w)} ac Henczendorff^{x)} cum suis pertinenciis, (iunior autem habet Freienstadt^{y)} et Sprottaviam cum suis pertinenciis: et prefatus^{z)} Henricus (V) dux Glogoviensis et Saganensis nonnullis factis per eum claris actibus, quia fuit homo timens deum et bene regens suum dominium, tandem decessit anno

1344

1355

Waryanty: a) B. inter eos *dodane*. — b) B. et *zam*. eciam. — c) S. Kazimiro, qui postmodum i t. d. B. Kazimiro. Postmodum profectus est. — d) B. predicto dum coronaretur Rome in imperatorem. — e) S. i B. balteo. — f) B. sepulchrum. — g) S. Bybirsteyn. B. Bibersteen. — h) St. illis. — i) S. i B. Saronia. — k) B. decessit. — l) B. *słów* anno domini MCCCC... *braknie, a natomiast dodano* qui vendidit medietatem Glogoviensem Ioanni regi Bohemie. *Żył* Ioannes Stynaviensis *jeszcze r. 1361*. — m) B. fuit et; a eciam *przed* devoluta *brak*. — n) S. de voluto. — o) S. Freyenstad, Sprotavia; B. Frawenstadt. — p) B. vivunt et *brak*. — q) B. Croznam. — r) Newburg et Swebzin u B. — s) S. i B. Stynavie. — t) B. Heyntczendorff. — u) B. Freyenstadt et Sprotaviam. — v) S. *umieszczonych w nawiasach wyrazów brak*. — x) B. prefatus *brak*.

¹⁾ Sorau, m. 2 mile od Sagan (Żeganu). ²⁾ Guhrau, $4\frac{1}{2}$ mili w kierunku wschodnim od Głogowy odległe. ³⁾ Freistadt, 9 mil od Lignicy w północno-zachodnim kierunku. ⁴⁾ Naumburg nad rzeką Bober. ⁵⁾ Schwiebus m. na granicy woj. Poznańskiego. ⁶⁾ Patrz. *De duce Rumpoldo i de duce Heinricho (VIII)* w *Cat. abb Sagan*. 238-40. ⁷⁾ Heintzendorff, $1\frac{3}{4}$ mili od Lueben, w północno-zachodnim kierunku.

1369 domini millesimo CCCLXIX^a) et sepultus est^b) in Saganu apud canonicos regulares prope sepulcrum^c) patris sui predicti.

34. De ducibus Olsnicensibus.

1366 Conradus (I) autem, dux Olsnicensis^d), fuit homo procerus, prudens et multum austerus inimicis suis, sed amicis valde benevolus. Hic gessit bellum cum Polonis prope Olsnam^e) et victoriam obtinens plures^f) nobiles de Polonia captivavit et, sicut audivi, fuit homo fortis brachiis^g) et sic personaliter existens in prelio^h) pugnavit fortiter et tam strenue se habuit, quod fama circa plurimos magna fuit de eo. Istud bellum factum est, cum rex Polonie Kazimirusⁱ) cremavit et cepit Stinaviam^k). Sub eius regimine bene stabant monasteria Lubense et Trebnicense et tandem^l) in senectute bona decessit anno domini MCCC... et^m) sepultusⁿ) est in monasterio Trebnicensi. Cui successit Conradus (II), dux Olsnicensis^o) modernus, habens filium eciam Conradum (III), per dei gratiam nunc viventem^p).

35. De ducibus Opoliensibus.

Restaret nunc scribendum de ducibus Opoliensibus et eorum successione nec non actibus; sed quia certitudinaliter quidquam de iis invenire non potui, ad presens eos pertransiens ad principes magne Polonie declinavi. Superius enim longe scribitur, quod dux^{*)} Mesco (III) alias Mesico^a), filius Boleslai (III) curvi, tres genuit filios, videlicet

Waryanty: a) S. M. LXIX. — b) S. est *brak*. — c) B. sepulchrum. — d) B. Olznicensis. — e) B. Olznam. — f) B. multos. — g) B. fortis brachiis fuit homo. — h) B. in bello. — i) B. factum est cum rege Polonie. Kazimirus i t. d. — k) S. Stynoviam; B. Stynaviam. — l) S. et *brak przed* tandem. — m) B. anno domini MCCC... et *brak*. — n) est *brak* u B. — o) B. Olznicensis. — p) S. venientem.

¹⁾ O Konradzie II pisze kronikarz w *Catal. abb. Saganens.* str. 220: *Diebus eciam ipsius (t. j. Ludwika arcybisk. magdeburgskiego) dux Conradus senior, dux Slezie, dominus in Olsna, venerabilem patrem, dominum abbatem Lubensem captivavit et in custodia tenuit, qui ad curiam Romanam citatus, postea est Wratislavie ex mandato apostolico absolutus. Abbas autem ipse liberatus et demum cedens abbacie post multas altercationes, quas nunc cum principe nunc cum successore suo vel fratribus habuit, ultimo a fratribus suis in Oderam mersus migravit a seculo; Steynochsil ipse vocabatur, et forte iusto dei iudicio acta sunt hec, quoniam licet pro libertate ecclesie et monasterii quidam asserant hec eum sustinuisse, secularis tamen vite in sua fuerat dignitate.*

^{*)} *Ustęp od słów:* dux Mesco, alias Mesico — de quorum genełoya nihil reperio esse scriptum *mieści się w kron. Ben. w rozdziale pod napisem:* De ducibus Polonie a Boleslao (Crivousto *dopisane*) usque ad Wladislaum Lokonem (*Fol. 10 f. i v.*).

Boleslaum et Wladislaum, de quibus non^{a)}) invenitur heres aliquis processisse, sed tercius scilicet^{b)}) Odo vel^{c)}) Otto, Gneznensis et Poznaniensis dux, eorum frater, genuit Wladislaum^{d)}), qui quidem Wladislaus duos genuit filios^{e)}), videlicet Boleslaum ducem Kalisiensem et Primsil^{f)}) ducem Poznaniensem. De duce Boleslao Kalisiensi non invenitur processisse heres, sed de Primsil^{g)}) duce Poznaniensi processit filius eius, eciam^{h)}) nomine Primsil (II)ⁱ⁾). Hic occisus est a suis, eciam^{k)}) nullo relicto herede.

36. De ducibus Mazoviensibus et Coyaviensibus.

De duce autem Kazimiro (II), sicut longe superius describitur, qui eciam fuit filius Boleslai curvi predicti, processerunt hii filii^{l)}), videlicet dux^{m)}) Boleslaus, qui heredem non habuit, Conradus dux Mazovie et Coyavieⁿ⁾), nec non^{o)}) Lestko vel Lesko^{p)}), dux Cracovie et Sandomirie, albus dictus. De Conrado predicto nati sunt Semovitus^{q)}) dux Mazovie, et Boleslaus, qui non reliquit heredem, nec non^{r)}) Kazimirus, dux Coyaviensis^{s)}). Preterea de Semovito^{t)}) duce Mazovie processerunt dux Conradus, qui eciam^{u)}) non reliquit heredem, et Boleslaus dux Mazovie. Idem Boleslaus^{v)}) genuit Treydam^{w)}) et Semovitum^{x)}). De istis ulterius non invenio heredes aliquos processisse. Kazimirus autem dux Coyaviensis^{y)}) predictus genuit Lestkonem^{aa)}) dictum nigrum, ducem Cracovie^{bb)}), Sandomirie et Coyavie^{cc)}), de quo eciam prolem non^{dd)}) invenio processisse. Item dictus Kazimirus genuit Simsil^{ee)}) ducem Coyavie^{ff)}), qui Simsil^{gg)}) genuit ulterius ducem Lestkonem^{hh)}), ducem Primsilⁱⁱ⁾) et ducem Kazimirum. De hiis similiter tribus filiis non invenio heredem aliquem ulterius processisse. Idem sepedictus Kazimirus, dux Coyavie^{kk)}), genuit Wladislaum, dictum Lokot^{ll)}), factum regem Polonie. Hic Wladislaus expulsus fuit de regno Polonie per Wenceslaum, quondam^{mm)}) regem Bohemie, factusque est profugus

Waryanty: a) B. nullus invenitur *zam.* non—aliquis (heres). — b) B. videlicet. — c) S. Odo alias (*na marginesie*); B. Odo alias Otho. — d) S. i B. (videlicet Boleslaum, Wladislaum. — e) S. i B. filios *brak* *Następujące po filios słowa:* videlicet Boleslaum *dostały się u S. i B. widocznie do poprzedzającego wiersza przez niebaczność. Ob. uw. d).* — f) S. Primisil; B. Primzil. — g) B. Primzil; S. Premisil. — h) B. et *zam.* eciam. — i) B. Prymzil. — k) B. eciam *brak*. — l) *Słowa filio Boleslai curvi processerunt i t. d. następują u B. zaraz po Kazimiro.* — m) B. dux *brak*. — n) B. Kyovie. — o) B. et *zam.* nec non. — p) S. Lesco alias Lestico. B. Lezco alias Lestico. — q) B. Semoniacus — r) B. non *brak*. — s) B. Kuyavie. — t) B. de *brak* i Semoniaco. — u) B. eciam *brak*. — v) B. Idem Boleslaus *brak*. — x) B. Treisdam; S. Creydam. — y) B. Semoniacum. — z) S. Koyaviensis; B. Coiaviensis. — aa) S. Lestconem; B. Lesticonem. — bb) B. deinde nigrum ducem. — cc) B. Cuiavie. — dd) B. et non invenio prolem processisse. — ee) B. Zympsil; S. Symstil; *Stents* Simisil. — ff) B. Cuiavie. — gg) B. Zympsil; S. Symstil. — hh) S. Lestconem; B. Lesticonem. — ii) B. Prymzil; S. Prymsil. — kk) B. Coiaviensis. — ll) S. Locket; B. Lokot. — mm) S. condam.

1305 tanto tempore, quousque mortuo eodem Wenceslao (IV) rege Bohemie nec non filio
 1306 eius, eciam nomine Wenceslao (V)^{a)}, per proprios nobiles in Olomuncz^{b)} interfecto, reverteretur^{c)} ad regnum, Sandomiriam nec non totam Poloniam recuperans et coronam¹⁾. Hic insuper Wladislaus Lokot^{d)} postea. magno Theothonicorum^{e)}, Ungarorum atque Polonorum exercitu congregato, potenter ingressus Prussiam usque ad fluvium, Ossa dictum, duabus vicibus vastavit eandem^{f)} incendiis pariter et^{g)} rapinis et, sicut fertur, ultima vice terram expugnasset predictam, si a propriis consiliariis traditus non fuisset. Nam a dominis cruciferis de Prussia nonnullas habuerunt pecunias, propter quas tradicionem fecerunt in regem. Iste Wladislaus genuit Kazimirum (III), ultimum regem Polonie, eciam^{h)} ducissam Swidnicensemⁱ⁾ matrem Bolkonis ultimi ducis Swidnicensis^{k)} nec non Henrici ducis Iaworensis et^{l)} Lubanie, patris domine Anne imperatricis, consortis domini Karoli supradicti, de quibus quidem ducibus eciam facta est mencio superius^{m)}. Genuit eciam predictus rex Wladislaus dominam Elizabeth alias Phenemiamⁿ⁾, reginam Ungarie, matrem domini Ludwici regis Ungarie ultimi^{o)} et Stephani, dicti Virer^{p)}. Genuit nihilominus Kazimirus, dux Coyavie^{q)} supradictus Kazimirum occisum a Lithuanis^{r)} et Semovitum^{s)} ducem Dobrinensem, de quibus

Waryanty: a) S. słów rege Bohemie nec non filio eius, eciam nomine Wenceslao brak. — b) S. Olumuncz. — c) S. revertitur. — d) S. Locket; B. Lokot. — e) S. Theotonicorum. B. Theutonicorum, po czem: atque U. atque Pol. — f) B. eandem brak. — g) B. pariter brak. — h) B. (bez ultimum regem Polonie genuit et Margaretham, ducissam Swisonicensem; S. genuit eciam. — i) S. Sweydnicensem. — k) Sweydnicensis. — l) S. Iaworensis et brak. B. Albiensis et. — m) B. słów od: supradicti — do końca zdania brak. — n) S. alias Phenemiam brak. — o) S. ultimi et Andree qui fuit in Aversa occisus in regno Apulie. — p) S. Wer; B. słów Stephani dicti V. brak. — q) B. dux supradictus Coiavie. — r) B. Lithanis S. Lithvanis. — s) B. Semoniacum.

¹⁾ W rozdziale: *De egestate Wladislai et guerra Boleslai contra Conradum ducem* na Fol. 10 czytamy u Bened. następujące szczegóły o Wacławie Czeskim i Łokietku. *Anno domini MCCCIII, imperii Alberti VI obiit Wenceslaus secundus, rex Bohemie, cui successit in regno filius suus Wenceslaus, qui regnavit annis duobus. Hic Wenceslaus Ilus expulsiit Wladislaum Lokot de regno Polonie; factusque est profugus tanto tempore, quo ipse regnavit in Bohemia. Quo mortuo et eius filio Wenceslao miserabiliter interfecto revertitur ad regnum, Sandomiriam nec non totam Poloniam recuperans et coronam.—Eodem anno Wladislaus Lokot, dux Coiaviensis, audita morte Wenceslai, regis Bohemie, revertitur ad Poloniam, Sandomiriam nec non totam Poloniam recuperans et coronam regnavit in Polonia. Effluxerunt autem anni centum et octo, in quibus non habuerunt Poloni reges sed duces usque ad istum Wladislaum, qui regnare cepit in Polonia a. MCCCVII.*

heredes alios non invenio processisse. Dux autem Lesko^{a)}. albus dictus, Cracovie et Sandomirie dux, de quo paulo superius fit^{b)} mencio, genuit Boleslaum^{c)}, Cracovie et Sandomirie ducem, et Salomeam sanctam reginam, de quibus seu^{d)} eorum actibus in cronicis et scripturis nihil invenio, nec quemquam de eorum semine processisse, propter quod, ut puto, ad Kazimirum (III), filium Wladislai Lokot^{e)} dicti, totum regnum esse Polonie devolutum, preter Mazoviam et Gnebkowo^{f)}, quas terras habuerunt et habent duces, de quorum geneloya nihil reperio esse scriptum^{g)}.

Sed *) iste Kazimirus (III)^{h)} rex Polonie, homo maximeⁱ⁾ fuit suis temporibus providencie temporalis, amavit pacem et in bonum statum regnum Polonie^{k)} reducerat, libenter edificavit ecclesias et pro conservacione pacis reformavit castra in regni finibus constituta et fuit homo magnarum opum. Et quamvis, sicut fertur^{l)}, alias fuerit incontinens et voluptuosus, non tamen reliquit heredes masculini sexus. Stetit quidem^{m)} in coniugio multis temporibus cum filia lantgraviiⁿ⁾ de Hassia, ex ea tamen nullum suscepit filium, sed^{o)} finaliter sine proprii seminis masculini sexus herede decessit anno domini MCCCLXX feria tertia post omnium sanctorum et in castro Cracoviensi et katedrali ecclesia inibi^{p)} est sepultus. Iste Kazimirus rex^{q)} in vita

1 70
histop.
5.

Waryanty: a) B. Lezco: S. Bolko Lesko. — b) B. fuit. — c) B. Boleslaum brak. — d) B. seu in eorum actibus et. — e) S. Locket. — f) B. Gniebkaw: S. Gnye'kow. — g) B. esse dodane, atoli u B po ad Cazimirum następuje bezpośrednio: preter Mazoviam i t. d (bez sensu). — h) S. Kazimirus ultimus rex: B. Hic autem Kazimirus rex Polonie defunctus. — i) B. maxime brak. — k) S. słów od: homo — aż do: Polonie brak. — l) B. sicut dictum est. — m) B. siquidem. — n) B. lantgrabii. — o) B. słów od: sed finaliter do końca zdania nie ma. — p) S. ibi zam. inibi. — q) B. iste rex Kazimirus.

¹⁾ Gniewków, m. w wojew. Inowrocławskim.

^{*)} *Ustęp od słów:* Sed iste Kazimirus — secundum motum proprie voluntatis mieści się w kron. Bened. na Fol. 20 v. w rozdziale pod napisem: De obitu Kazimiri regis Polonie et plura alia. *Poprzedza:* Anno igitur imperii Karoli XXII obiit rex Polonie Kazimirus. Hic fuit rex pacificus et largus et totus liberalis, nisi quod incestuose vixit. Karolus igitur imperator satis anxiebatur pro regno Polonie, sed promissorum (może causa wypadło) que fecerat regi Ungarie Ludwico non fuit ausus sibi usurpare regnum Polonie, quod devolutum fuit ad regem Ungarie. Rex autem Ungarie Ludwicus timens astuciam imperatoris, misit Wladislaum, ducem Opoliensem, ad securitatem procurandam. Qui dux ordinavit, ut filius imperatoris Sigismundus, quem genuit de secunda uxore sua Elizabet deberet ducere in uxorem Mariam filiam regis Ungarie. Et sic pax fuit renovata et omnis mala suspicio ex utraque parte deleta. Hic autem Kazimirus, rex Polonie defunctus, homo fuit i t. d. jak u góry.

disposuerat, sibi debere succedere Ludwicum regem Ungarie, filium sororis sue, qui aliquanto tempore ambo gubernans regna, Ungarie pariter^{a)} et Polonie^{b)}, postea etiam sine herede masculini sexus decessit^{c)}, relinquens duas filias, seniore Mariam, Sigismundo^{d)} marchioni Brandeburgensi, filio domini Karoli imperatoris predicti, quem genuit ex domina Elizabeth imperatrice moderna, matrimonialiter desponsatam^{e)}, cum qua nonnulli eum referunt iam dormisse, aliam^{f)} vero Hedwigim, desponsatam filio Lewpoldi^{g)} ducis Austrie, iuniorem, que quamvis ducta^{h)} Cracoviam et habeatur velutⁱ⁾ regina, necdum tamen dicti ducis Lewpoldis^{k)} filio nec^{l)} alicui alteri traditur coniugio copulanda. Propter quod hodie^{m)} pessime statⁿ⁾ regnum Polonie^{o)}, presertim cum ibidem non habeatur^{p)} rex et^{q)} magnates et nobiles sint discordes^{r)}, se invicem magnis rapinis et incendiis devastantes^{s)}. Et plures, sicut fertur, non tendunt ad hoc, ut regem habeant, (sed)^{t)} ut bonis regni uti valeant et queque liberius propriis usibus applicare. Unde pauperes opprimuntur nec alicui redditur iusticia, sed quilibet non secundum rationem dirigitur sed potius secundum motum proprie voluntatis. Amen.^{u)}¹⁾

Waryanty: a) *B* pariter *brak*. — b) *B*. et postea. — c) *S*. decessus. — d) *S*. Sigismundo. — e) *B*. desponsata *S* i *Stentz*. desponsatam. — f) *B*. reliquam *zam*. aliam. — g) *S*. Leopoldi. — h) *B*. ducta sit. — i) *B*. velud. — k) *S*. Leopoldi. — l) *B*. nec *brak* — m) *B*. hodie *brak*. — n) *B* stetit. — o) *B*. Polonie *brak*. — p) *B*. habetur. *Tak samo Stentz*. *Poprawilem* habeatur *dla następ*. sint. — q) *B*. et *brak*. — r) *B*. et se invicem. — s) *S*. i *B*. devastantes; *Stentz*. divastantes. — t) *S*. i *B*. sed *brak*. — u) *S*. i *B*. Amen *brak*.

¹⁾ Po słowach: *proprie voluntatis* następuje w kron. Benedykta bezpośrednio (Fol. 20 v. — 21): *Qui Wilhelmus expulsus de regno nisi aufugisset, mortem crudelem non evasisset. Tandem predictam Hedwigim Poloni miseri propter munera tradiderunt cuidam Litphano dicto kekillo* (przekreślono a na marginesie bledszym dopisano atramentem *yagyelo*), *qui propter reginam factus christianus et in regem coronatus vocatus Wladislaus et regnavit pluribus annis, cuius filii Wladislaus et Kazimirus eidem post mortem successerant.*

W *Cat. abb. Saganens.* u *Stentzla* str. 218 w rozdziale: *De rege Polonorum* czytamy: *His diebus (1370) mortuo iam dudum Kizimiro, rege Polonorum, sine herede, cum filia minor regis Ungarorum ius successionis in regno Polonorum haberet, pater eius eam duci Austrie desponsavit. Sed post mortem patris, Poloni eam auferentes duci, cuidam gentili sed tunc a primo baptizato forte, Vladislao vel Volislao nomine, in coniugio copularunt ipsumque neophitum super se regem fecerunt, qui tenens regnum Polonie usque in diem istum habet et eandem regis filiam in uxorem, licet sterilem et sine prole. Dicunt autem, eam huius secundi et non primi iam esse uxorem legitimam, quia, cum eam tulerunt de cubili ducis Austrie, tam iuvenis et impubes extitit, quod licet inter eos fuissent sponsalia contracta, tamen propter defectum etatis matrimonium nullum fuit, presertim quia, ut ipsi dicunt*

37. De institutione ecclesie Wratislaviensis.

Nunc scribendum puto de institutione Wratislaviensis ecclesie, quam, sicut in historiis principum Polonorum reperi, primordialiter fundavit Kasimirus primus. Qui, prout superius narratur, fuerat monachus Cluniacensis^{a)}. ordinis et ad Polonie regnum reductus. De quo eciam sunt hii versus:

Quondam per monachum regem dictum Kazimirum
Est institutus^{b)} Wratislaus pontificatus.

Hic Wratislaviensis ecclesia principaliter, antequam terra Nissensis^{c)} esset ecclesie donata per dominum Iaroslauum, filium quondam Boleslai alti, episcopum Wratislaviensem, de quo superius est narratum, super decimis et decimarum usibus est fundata et pro maiori parte beneficia ecclesiastica in Wratislaviensi diocesi constituta. Hec siquidem ecclesia, sicut fertur, iam in tercio loco sita est; fuit enim primo in Smogerow^{d)}) Namslaviensis districtus, nunc autem in Wratislavia est locata.

Huius ecclesie primus episcopus fuit Ieronimus. Hic ordinatus est anno M. 1052
quinquagesimo secundo et obiit anno domini MLXII.^{e)} 1062

Item, anno domini MLXII ordinatus est Ioannes, secundus episcopus Wratislaviensis, et obiit anno domini MLXXII. 1072

Item, anno domini MLXX quarto ordinatus est Petrus, tercius episcopus Wratislaviensis, et obiit anno domini MCXI. Tempore istius episcopi passus est sanctus Stanislaus anno domini MLXXIX. 1074 1111

Waryanty: a) S. Clinnacensis. - b) S. institus. — c) S. Nysensis. — d) S. Smogrerow. — e) S. Rok zejścia biskupa pierwszego i wzmianka o drugim cała opuszczona; na marginesie dodano wzmiankę o świętym Stanisławie.

eam dux Australium nunquam corporaliter cognovit. Ille autem asserens, eam uxorem suam et forsun a se cognitam nondum, quamvis aliam voluit ducere nec ducet forsitan ea vivente. Ad hunc ducem quidam veniens et dispensacionem apostolicam, quam sine suo mandato impetravit, ostendens, ut si eam carnaliter non cognovisset, etiamsi inter eos velud puberes matrimonium extitisset, aliam ducere posset, incarceratus accepit laboris sui premium, donec per supplicacionem multorum fuit, redditus libertati. Ipsa autem regina operibus bonis plena deo non mundo militat, humilitati vacans superbire penitus ignorat et magistros virosque doctos deum timentes a longinquis ad se vocans partibus non minimum pro sua et aliorum salute laborat. (Post mortem dicunt eam miraculis claruisse i. t. d.)

¹⁾ Schmograw, 2 mile od Namslau; Mały i Wielki Schmograw 1½ mili od Wohlau.

Item, anno domini MCXII ordinatus est Zyroslaus^{a)}), quartus episcopus Wratislaviensis, et obiit anno domini MCXX.

Item, anno domini MCXX ordinatus est Haymo, quintus episcopus Wratislaviensis, et obiit anno domini MCXXVI.

Item, anno domini MCXXVII ordinatus est Robertus, sextus episcopus Wratislaviensis, et obiit anno domini MCXL. Hic, sicut reperitur in aliquibus cronicis, translatus est de ecclesia Wratislaviensi ad Cracoviensem et ibidem sancti Wenceslai cathedralem ecclesiam consecravat.

Item, anno domini MCXLI secundum aliquas cronicas ordinatus est Magnus septimus episcopus Wratislaviensis, qui fuit tempore Wladislai, patris Boleslai curvi, sicut in illis cronicis reperitur, et obiit anno domini MCXLV vel MCXLVI.

Item, anno domini MCXLVI ordinatus est Ioannes secundus, dictus Ianic, octavus episcopus Wratislaviensis, qui propter eius clara meritorum insignia ad archiepiscopalem Gneznensem ecclesiam est translatus et ibi defunctus est, et eius mortis terminus ignoratur.

Item, anno domini MCXLVIII ordinatus est Waltherus^{b)}), nonus episcopus Wratislaviensis. Istius episcopi temporibus ecclesia Wratislaviensis de muro lapideo est constructa, que lignea fuit antiquitus, et usque ad eius tempora, sicut dicitur, multi episcoporum Polonie nec non canonici et sacerdotes uxorati fuerunt. Per eundem episcopum Waltherum^{c)} institutum est officium Lugdinensis^{d)} ecclesie in ecclesia Wratislaviensi servandum cum cantu et ordine. Et^{e)} puto, quod hoc factum sit ex eo, quia in Lugdinio sanctus Ioannes eciam^{f)} est patronus et ad instar ecclesie Wratislaviensis canonici Lugdinenses^{g)} deferunt cappas rubeas. Et quoniam dicta Lugdiniensis ecclesia est in Francia constituta, puto, quod de eadem ecclesia Lugdiniensi sint recepta Wratislaviensis ecclesie arma, videlicet sex alborum liliorum^{h)} in campo rubeo; communiter enim liliorum armis utuntur episcopi regni Francie, sicut vidi. Hic episcopus introduxit primo conventum nigrorum monachorum in Lubens, ordinis sancti Benedicti. Sed postea conventus ibidem factus est, vivens sub ordine sancti Bernhardiⁱ⁾. Et idem Waltherus episcopus obiit anno domini MCLXIX^{k)} sexto calend. Februarii.

Item, anno domini MCLXX ordinatus est Zyroslaus^{l)} secundus, decimus episcopus Wratislaviensis, et obiit anno MCLXXX, III nonarum Aprilis^{m)}).

Waryanty: a) S. Zyroslaus. — b) S. Walterus. — c) S. Walterum. — d) S. Ludinensis. — e) S. et brak. — f) S. eccliam. — g) S. Lugdiniensis. — h) Czy nie Polak to pisał? — i) S. Bernardi.

k) S. MCLXX. — l) S. Iaroslaus. — m) Słów MCLXXX, III nonarum Aprilis, brak u S.

Item, anno domini^{a)} MCLXXXI ordinatus est Franko, alias Franciscus, XI episcopus Wratislaviensis, et obiit anno domini MCXCVIII, quamvis quedam cronica dicat, hunc Frankonem fuisse ante Magnum predictum, qui Magnus in aliquibus cronicis et episcoporum designacionibus non reperitur. 1198

Item, anno domini MCXCIX ordinatus est dominus Iaroslauus, dux et filius Boleslai alti, de quo^{b)} supra fit mencio, XII episcopus Wratislaviensis. Hic dedit terram Nisensem^{c)} ecclesie Wratislaviensi, prout eciam superius est expressum, sed donacionem novalium in toto territorio Legnicensi per dominum Zyroslaum episcopum factam Lubensi monasterio, quod pater domini Iaroslai fundaverat, irritavit, patre de terra propulso, et obiit anno domini MCCI, x calendas Februarii, antequam pater 1201 esset mortuus.

Item, anno domini MCCI postulatus est ad Wratislaviensem ecclesiam et assumptus dominus Ciprianus^{d)}, episcopus Lubucensis, et factus est XIII episcopus Wratislaviensis. Hic Ciprianus^{e)}, antequam esset episcopus Lubucensis, fuerat abbas sancti Vincencii prope Vratislaviam et obiit anno domini MCCVII, XVI^{f)} Calend. Decembris. 1207

Item, anno domini MCCVII ordinatus est Laurencius, XIII episcopus Wratislaviensis, cuius temporibus fundatum est monasterium Cisterciensis ordinis^{g)} in Heinrichaw^{h)} per quendam Nicolaum, qui dicitur fuisse notarius domini Henrici cum barba, ducis Wratislaviensis, cum adiutorio tamen eiusdem domini sui ducis. Conventus intravit idem monasterium sub duce predicto anno domini MCCXXII, V Calend. 1222 Iunii. Item, eiusdem episcopi temporibus fundatum est monasterium in Camenczⁱ⁾, ubi fuerat prius castrum et dicebatur Camencz propter scopulos, qui fuerunt ibi, nomen trahens a lapide seu scopulis lapideis. Castrum hoc fundaverat quidam Wratislaus, dux Bohemie, construens ibi^{j)} capellam in honorem sancti Procopii. Postea fuerunt ibi positi regulares canonici de monasterio sancte Marie Wratislaviensi, sed successivis temporibus monachi Cisterciensis ordinis sunt^{m)} introducti, tempore domini primi Thome episcopi Wratislaviensis, anno domini MCCXLVI, VII idus Ianuarii, 1246 temporibus domini Innocencii pape quarti. Obiit autem dictus dominus Laurencius 1232 anno domini MCCXXXII

Item, anno domini MCCXXXII ordinatus estⁿ⁾ primus Thomas, XV episcopus Wratislaviensis^{o)}. Hic, de nobili progenie Polonorum natus, sic litterarum sapientia et virtutibus morum^{o)} claruit, ut eius fama celebris esset

Waryanty: a) *S. słów* item, anno domini *brak*. — b) *S. qua*. — c) *S. Nysensem*. — d) *S. Cyprianus*. — e) *S. słów*: episcopus Lubucensis — *aż do*: Hic Ciprianus *włącznie braknie* — f) *S. VI Calend.* — g) *S. ordinis brak*. — h) *S. Heynrichaw*. — i) *S. in Olamonecz*. — j) *S. illi c)* *zam* ibi. — m) *S. sunt brak*. — n) *S. est brak*. — o) *S. Wratislaviensis brak*.

in Romana curia^{a)} et apud nobiles et magnates^{b)}. Nihilominus irritavit nonnullas donaciones, factas per predecessores suos monasteriis in Lubens pariter et in Trebnicz, episcopatum autem suum extulit plurimum et ditavit. Hic Thomas dicitur fuisse captus per Boleslaum ducem Legnicensem et sine consensu capituli per mutationem decimarum fieri permisit, sicut fertur, in pecunias et maldratas, et tandem
 1267 obiit anno domini MCCLXVII, III^{c)} calend. Iunii, in nocte videlicet Cancianorum. ¹⁾

Item,^{*)} anno domini MCCLXX vel secundum aliquos LXXI ordinatus est Thomas
 1270 secundus, filius sororis dicti Thome primi, XVI episcopus Wratislaviensis. Et sciendum, quod ecclesia Wratislaviensis vacavit aliquibus intermediis annis post obitum Thome primi, pro eo, quod dux Wladislaus, factus archiepiscopus Salzburgensis^{d)}, a domino papa impetraverat^{e)} in subsidium^{f)} sibi episcopatum Wratislaviensem, ut posset fructus eius percipere^{g)} annis mediis, ut prefertur. Hic dominus Wladislaus, Salzburgensis^{h)} archiepiscopus, dum quondam stetisset in studio Paduano, quidam homo quondamⁱ⁾ dives sed pauper factus, pulcherrimam habens filiam, coactus inopia misit eam ad Wladislaum deflorandam^{j)} per eum^{k)}. Cui compaciens nec cum ea voluit habere commercium, sed potius data sibi pecunia propter deum^{l)} maritalitatem eandem. Propter has virtutes, videlicet^{m)} pietatis et castitatis, eius fama celebrior coram omnibus habebatur. Hic siquidem Thomas secundus plurimas persecuciones sustinuit a principibus et presertim a duceⁿ⁾ Henrico quarto Wratislaviensi, qui nominabatur probus, et quantum persequabatur eum, superius est narratum. Verumtamen

Waryanty: a) S. ecclesia ?). — b) S. magnatos. — c) S. tercio. — d) B. Saltezburgensis. — e) B. impetravit. — f) B. participare. — g) B. Saltezburgensis. — h) B. quondam brak. — i) S. deflorendam. — k) B. miał per ea, lecz później przekreślono. — l) B. data sibi pecunia propter deum. Stentz. i S. data propter deum sibi pecunia. — m) B. videlicet brak. natomiast et piet. et cast. S. pietatis videlicet. — n) B. Henrico, qui cognominabatur probus et pius, qui fuit dominus Wratislaviensis. Reszty nie ma.

¹⁾ O Tomaszu pierwszym w *Catalogus abbatum Saganensium* str 179. u Stentzla czytamy: *Huius tempore (abbatis Henrici) venerabilis pater, dominus Thomas primus Wratislaviensis episcopus, qui et ipsam preposituram abbaciam fecit, plura bona monasterii ipsius nominatim expressa ipsius monasterii fore declaravit et confirmavit. Inter que bona tam fuerunt ville superius nominate et decime earum.* ²⁾ W *Catal. abb. Sagan.* str. 180 czytamy, że za Tomasz drugiego w r. 1284 opactwo z Ne-winborg przeniesiono do Sagan. (Porówn. ibid. 18).

^{*)} *Ustęp od słów:* A. D. MCCLXX — *aż do słów:* qui nominabatur probus mieści się u Bened. na Fol. 3 v. i 4. w końcu rozdziału pod tytułem: De malicia Boleslai i t. d. i zaczyna się A. d. MCC... ordinatus est Thomas secundus etc.

idem dux postea, penitencia ductus, ecclesiam sancte crucis Wratislavie fundavit et alia plurima bona fecit. Idem Thomas obiit anno domini MCCXCII, II. idus Marci^{a)}. 1292

Item,^{*)} anno domini MCCXCII ordinatus est dominus Ioannes Romka^{b)} XVII episcopus Wratislaviensis, et obiit anno domini MCCC I, XIII calendis Decembris. 1301

Item, anno domini MCCCCI ordinatus est Henricus de Wirbna¹⁾, XVIII episcopus Wratislaviensis, et obiit anno domini MCCCXIX, nono calend. Octobris. 1319

Item^{**)}, anno domini MCCCXXVII translatus est dominus Nankerus^{c)} XIX episcopus Wratislaviensis, de ecclesia Cracoviensi ad ecclesiam Wratislaviensem. Et sciendum, quod annis intermediis ecclesia Wratislaviensis vacavit propter duos electos in discordia, quorum unus fuit Vitus, alter vero^{d)} Lutoldus^{e)}. Quibus simul litigantibus in Romana curia super ea, tandem Vitus triumphavit, et vix^{f)} octo diebus vel citra post victoriam supervivens^{g)} tradidit spiritum et translatus est, ut predicatur^{h)}, dominus Nankerusⁱ⁾, qui fuit homo constans et^{k)} propter castrum Melicz^{l)} in faciem excommunicavit Ioannem, regem Bohemie, ut superius eciam est expressum, et, quemadmodum fertur, reversus Nisam^{m)}, postea bona sexta feria ex devocione nudis pedibus discurrens per ecclesias, breviter est defunctus, videlicetⁿ⁾ anno domini MCCCXLI, III idus Aprilis, et tandem ductus Wratislaviam ecclesiastice traditus dinoscitur sepulture. Audivi referre^{o)}***) quod in exitu anime sue de corpore per quan- 1311

Waryanty: a) S. quinto idus. — b) S. Komka. — c) S. Nenkerus; B. Neukerus. — d) S. uero brak. — e) B. Lutholdus. — f) S. vixit. — g) S. superveniens; B. vel citra superveniens vivens post victoriam. — h) B. ut predicatur brak. — i) S. Neneklerus; B. Newkerus. — k) S. et brak — l) S. Melitz. — m) S. Nyssam. — n) S. videlicet. brak — o) S. referri.

¹⁾ W *Catal. abb. Sagan.* p. o tym biskupie str. 182.

^{*)} *Ustęp o biskupie Janie Romce i Henryku de Wirbna mieści się w kronice Bened. na Fol. 8 f. na dole:* Anno domini MCCC I, imperatoris Alberti tercio obiit Ioannes Romka, episcopus Wratislaviensis, et ordinatus est Henricus de Wirbna.

^{**)} *Ustęp o biskupie Neukerze od słów:* Anno d. MCCCXXVII — *aż do:* fuit homo constans *mieści się w kron. Bened. na Fol. 13. f. Co następnie o Neukerze tu powiedziano aż do* Audivi referre *i t. d. jest streszczeniem tego, co już poprzednio o nim pisano.*

^{***)} *Ustęp od słów:* Audivi referre — *fecit ad missam quamlibet specialem mieści się w kron. Ben. w rozdziale pod napisem:* Qualiter bona ecclesie Wratislaviensis sunt destructa per Boleslaum ducem *i t. d. na Fol. 15 v.: Interim decessit*

dam*) devotam mulierem suavissimus est cantus auditus, cui et revelatum est, animam deferri per angelos Nankeri^{b)} episcopi supradicti^{c)}. Devotus quidem^{d)} homo fuit et simplex, multum ieiunavit et missas, quotquot legi poterant per capellanos suos, audivit et oblacionem fecit ad missam^{e)} quamlibet specialem.

1341 Item*) anno domini MCCCXLI in die videlicet^{f)} sancti Gothardi confessoris in episcopum Wratislaviensem concorditer est electus dominus Przeczslaus de Pogrella^{g)}, XX episcopus Wratislaviensis, et revolutio anno, eodem die sancti Gothardi per dominum Benedictum (XII) papam confirmatus est. Quamvis enim se postulaverit^{h)} confirmari per Gneznensem archiepiscopum, tamen rex Kazimirus, de quo supra fit mencio, impedivit eius confirmationem, desiderans promoveri aliquem de suis natisⁱ⁾ de Cracovia, quoniam^{k)} plures fuerunt tunc Wratislavienses canonici Cracovite. Quapropter se transtulit ad Romanam curiam et ibi fuit confirmationis et consecrationis beneficium consecutus. Hic reversus de curia, cum Ioanne^{l)} rege Bohemie nec non^{m)} eius filio Karolo tunc marchione Moravie, super controversiis pretextu castri Meliczⁿ⁾ habitis, prout etiam narratur superius, concordavit et in Wratislavia per omnes cum summa reverencia est susceptus^{o)}. Hic natus est in die sancti Gothardi et eodem die revolutis^{p)} annis plurimis electus^{q)} et etiam confirmatus, nam, sicut audivi ab eius ore,

Waryanty: a) S. quendam. — b) S. Neuckleri; B. Newkeri. — c) B. supradicti brak. — d) S. i B. quidam; Stentz quidem. — e) S. i B. ad missam; Stentz. admistam. — f) B. videlicet brak. — g) B. Pritczslaus de Pogrella. — h) B. postulavit bez se *poprzedzającego*. — i) S. notis. — k) S. quam; B. quum. — l) St. Iohanne. — m) B. et zam. ne non, *po czym*: filio eius Karolo a tunc marchione Moravie brak. — n) S. i B. Melitz. — o) u B. *zdanie tak się kończy*: habitis portans confirmationem suam honorifice susceptus et a populo et a clero in aliis civitatibus preterquam in Wratislavia. — p) S. electus est.

dominus Neukerus episcopus Wratislaviensis III idus Aprilis a. d. MCCCXLI. Audivi referre i t. d.

¹⁾ O stracie poniesionej przez Przecławia z powodu kradzieży w opactwie Sagan-skim popełnionej p. *Catal. abb. Sagan.* u Stentzla, str. 189.

^{*)} *Ustęp o biskupie Przecławie (Pritzlaus) od słów:* anno domini — *aż do* cum summa reverencia est susceptus *mieści się w kr. Bened. w rozdziale pod tytułem:* De electione Pritczslai in episcopum Wratislaviensem *na Fol. 16 f. a od słów:* Hic natus est in die sancti G. — *aż do:* in capella beate virginis supradicta sollemniter est sepultus *w rozdziale pod tytułem:* De obitu Kazimiri regis Polonie et plura alia *na Fol. 21 f:* Anno domini MCCCLXXVI in nocte dominice Palmarum, que fuit VIII nonas Aprilis obiit Pritczslaus episcopus Wratislaviensis. Hic natus est *itd.*

cum adhuc esset parvulus, mandavit sibi mater, ut in magna reverencia habere deberet^{a)} sanctum Gothardum, quia natus esset in eius die sciretque pro certo, multa sibi esse bona eiusdem sancti meritis reservata^{b)}. Propter quod et ipse, postquam promotus esset in episcopum, in magna devocione sanctum Gothardum habuit et in eius die duplex festum instituit celebrandum, (distribuciones faciens pro canonicis et vicariis Wratislaviensibus ipso die fieri speciales^{c)}). Idem episcopus^{d)} fortunatus et felix fuit, abundans rebus temporalibus, de quibus ecclesie nec non^{e)} consanguineis suis plurima bona fecit. Omnes villas et^{f)} possessiones, quas habet^{g)} Wratislaviensis ecclesia et episcopatus^{h)} in principum dominiis et districtibus omnibus libertavit, supremum ius, quod nonnulli vindicaverant, eripiens de manibus laycorumⁱ⁾ iam per censuram ecclesiasticam iamque per exsolucionem pecuniarum, et nihilominus^{k)} pulchram capellam in honore virginis gloriose retro chorum Wratislaviensis ecclesie, ubi canuntur omnes hore de domina, nocturne pariter et diurne, pro precentore nec non mansionariis^{l)} instituit^{m)} et fundavit, dotans illam sufficientibus redditibus, nonnullis per eum eciam constructis et dotatis altaribusⁿ⁾ in eadem. Preterea instituit in Nisa^{o)} conventum XX pauperum laycorum, quibus singulis diebus necessaria largiuntur, victu pariter et amictu. Providus homo multum fuit et bene rexit suam ecclesiam, vitabat gwerras ubi potuit, favorem conservans principum atque pacem. Propter quod aliquam congregaverat pecunie quantitatem, quia diu vixerat, unde ad eius successionem plurimis aspirantibus ecclesia tanto vacavit tempore, ut longe post eius obitum episcopus nullus^{p)} habetur. Obiit autem in Othmuchaw^{q)} anno domini MCCCLXXVI in^{r)} nocte dominice Palmarum, que fuit VIII idus^{s)} Aprilis, et ductus Wratislaviam, in capella beate virginis supradicta sollemniter est sepultus.

Item^{t)}, anno domini millesimo CCCLXXXII^{u)} translatus est de ecclesia Lubu-

Waryanty: a) *B. i S* haberet zam. habere deberet. — b) *B.* reservari bez esse. — c) *B. nie ma słów położonych w nawiasach.* — d) *B.* hic episcopus. — e) *B.* nec non brak. — f) *S.* et brak. — g) *S.* habuit. — h) *B.* episcopatum. — i) *B.* laicorum. — k) *B. nie ma słów:* iam per censuram — et nihilominus *a natomiast ma:* laicorum. Hic (retro ecclesiam) pulchram capellam in honore beate Virginis gloriose retro chorum *i t. d.* — l) *Stentz.* manseonariis. *S* mansionariis. — m) *B. brak słów:* nocturne pariter et diurne — *aż do:* instituit et (*włącznie*) *a następnie wszystkiego z wyjątkiem słów* unde ad eius successionem plurimis aspirantibus ecclesia tanto vacavit tempore, ut longe post eius obitum episcopus non haberetur. — n) *S.* alteribus. — o) *S.* Nyssa. — p) *S.* nullus brak. — q) *S.* Othmachaw. — r) *S. słów:* in nocte — ductus Wratislaviam brak. — s) *B. błędnie* VIII nonas Aprilis. — t) *S.* MCCC.

^{*)} *Ustęp od słów:* Anno domini millesimo CCCLXXXII — *aż do:* reformari possit deperditum cum salute *mieści się w kron. Bened. na Fol. 21 f. w rozdziale*

censi ad Wratislaviensem ecclesiam dominus Wenceslaus, dux Legnicensis et episcopus Wratislaviensis XXI modernus^{a)}). Hic provisos per dominum Urbanum papam quintum^{b)}), cum amicis suis multas persecuciones¹⁾) sustinuit a domino Wenceslao,

Waryanty: a) B. modernus brak. — b) B. per dominum papam Urbanum V.

¹⁾ W *Catal. abb. Sag.* str. 213 mowa o prześladowaniu kościoła przez Wacława cesarza. Powiedziawszy, że wszystko to działo się *ecclesia Wratislaviensi vacante et pastore carente*, kronikarz tak dalej rzecz prowadzi: *Que cum postmodum reverendissimum patrem dominum Wenczeslaum, illustrem dominum Legniczensem, ipsius regis Wenczeslai carnalem amicum a sede apostolica sibi obtineret in patrem, idem Wenczeslaus prefatum dominum episcopum sibi sex millia marcarum dare coegit, ut possessione pacifica sui presulatus frui posset. Quas cum non haberet episcopalis camera vel ipsa Wratislaviensis ecclesia coacta est vendere multas suas possessiones, iura et redditus sub reempcione vel ad vitas hominum, quarum aliquae vendite sunt usque in presens.*

pod tytułem: De translacione Wencesai in episcopatum Wratislaviensem et persecucione cleri od słów: Anno igitur IIII regni Romanorum Wencesai translatus est až do końca.

Współczesne fakta wzmiankowane w kr. Benedykta (Fol. 20 w rozdziale: De obitu Kazimiri i t. d.):

1368. (Fol. 20) Eodem anno (t. j. niby anno Karoli XX) et inter cetera Wratislavienses qui volentes contra libertatem ecclesie Wratislaviensis iudicare homines ecclesie pro confractibus et delictis in eorum civitate, nec eos remittere ad iudicem episcopalis curie, secuti fuerunt imperatorem usque Romam, inducentes ipsum, ut pape supplicaret, quod hoc ipsis concederet. Sed dum papa hoc imperatori denegaret, imperator astutus mittit secrete ad Barnabonem, ut de novo ecclesiam et eius ligam diffidaret (dissedaret), quod et factum est. Unde papa territus institit imperatori, ut ante recessum suum concordiam firmaret, et ob hoc oportuit ipsum dare bullam imperatori contra ecclesiam Wratislaviensem, sic tamen quamdiu plāceret imperatori familiares canonicorum et homines ecclesie per iudices seculares civitatis possent iudicari.

1380. Anno II Wencesai in diocesi Wratislaviensi iuxta oppidum Prawnsnitcz in die sancti Iacobi grando ad magnitudinem pugni, qui plures homines et animalia interfecit in campis.

1381. Anno III Wencesai fuit expulsio cleri in die apostolorum Petri et Pauli. Ex inductu malorum consiliariorum et civium Wratislaviensium rex Wenceslaus invasit ecclesiam Wratislaviensem clerum spoliando et indicibilia perpetrando in monasteriis et ecclesiis.

Romanorum et^{a)} Bohemie rege, fortassis ex eo, quod sine suo consensu promotus extitit. Et sciendum, quod dictus dominus rex Wenceslaus est^{b)} filius domini Karoli imperatoris predicti, quem susceperat ex domina Anna, filia Henrici ducis Iaworensis^{c)} et Lubanie, fratris ducis Bolkonis, ultimi Swidnicensis^{d)}. Hic siquidem dominus rex Wenceslaus duxit uxorem dominam Ioannam^{e)}, filiam Alberti ducis^{f)} Bavarie, comitis Holandie^{g)} atque Hanonie^{h)}, quam idem dux Albertusⁱ⁾ susceperat ex Margaretha, filia Ludwici ducis Bregensis predicti^{k)}. Quamquam enim^{l)} idem dominus rex fuerit^{m)} et sit dicti Wenceslai episcopi ex patre consanguineus et ex uxore affinis, volens tamen potius quendam de Duba in Wratislaviensem episcopum fuisse promotum, multa damnaⁿ⁾ intulit ecclesie, occasionem accipiens ex hoc, quod super potacione cerevisie aliunde adducto ad summum Wratislaviensem^{o)} nec non nonnullis^{p)} aliis libertatibus ecclesie inter canonicos ab una et cives Wratislavienses ab alia parte^{q)} tunc temporis questio vertebatur. Nam idem dominus rex clerum permisit expelli ac eos nec non eorum homines depredari, comminando principibus, ne quemquam^{r)} apud se Wratislaviensem canonicum^{s)} conservarent^{t)}. propter quod fugati fuerunt hincinde^{u)}, donec concordia tractaretur, que tamen proh^{v)} dolor consummata fuit cum tanto^{w)} ecclesie dispendio, quod difficulter recuperari^{x)} poterit multis temporibus affuturis^{y)}. Nam regis consilarii quilibet habuit partem et tunicam, propter quod redditus ecclesie obligati sunt^{aa)} plures et episcopus supradictus ad magnam devenit inopiam, ut eciam multis debitorum sit oneribus pregravatus. Deus parcat illis, qui causam huic rei dederunt et sua^{bb)} misericordia faciat (aliquando)^{cc)} suam ecclesiam, que quondam opulenta floruit, a suis incommodis feliciter respirare tribuatque sapienciam et fortitudinem episcopo, ut oneribus debitorum depositis diucius vivens reformare^{dd)} possit deperditum^{ee)} cum salute.

Cunctorum principum et episcoporum Polonie libenter descripsissem^{f)} actus et gesta magis notabilia, sed in scripturis et cronicis, quas videre potui, relacione dignum amplius non inveni, quam ut superius est expressum, deo referens gracias, qui rex regum et dominus dominancium gerit in manibus omnium principum potes-

Waryanty: a) B. atque zam. et. — b) B. est brak. — c) S. i B. Iaworensis. — d) S. Swidnicensis. — e) St. Iohannam. — f) S. ducis brak. — g) S. Halandie. — h) B. Hononie. — i) B. Albertus brak. — k) B. supradicti. — l) B. anim brak. — m) S. i B. fuit; Stentz. fuerit. — n) St. dampna. — o) B. ad summam Wr. ?). — p) S. nonnullis nec non. — q) B. ex altera zam. ab alia parte — r) S. ne quaquam. — s) B. Wratislavienses canonicos. — t) B. observarent. — u) B. hinc at inde. — v) B. proch. — x) B. toto. — y) S. recuperare. — z) S. afuturis. — aa) B. sunt. brak — bb) Stentz. et sui; S. t. s. B. sua bez et. — cc) B. aliquando *przekreślone* — dd) B. reformari. Stentz. i S. reformare. — ee) B. perditum. — ff) S. conscripsissem.

tates, quos sic dignetur dirigere, ut pacem diligant, guerrarum submotis commocionibus commoda subiectorum procurent et deum omnipotentem timentes dignis laudibus venerentur. Sic quoque sua gubernent dominia, ut post hanc vitam cum subiectis sibi populis consequantur consolaciones celestium gaudiorum.

1335

Sciendum preterea, quod sub*) anno domini MCCCXXXV in crastino*) Symonis et Iude tam validus fuit ventus in Slezia et locis^{b)} vicinis, ut subverteret multas domos^{c)} et in silvis extraheret arbores (de radice)^{d)}.

Waryanty: a) *B.* in die. — b) *S.* in locis. — c) *B.* domus. — d) *B.* de radice *brak*.

*) *Ustęp od:* anno domini — *aż do:* morsibus sunt consumpta *mieści się u Benedykta w rozdziale pod tytułem:* De incidentibus illius temporis *na Fol 18 v. i 19, lecz w zmienionym chronologicznym porządku.*

W tymże ustępie kroniki Benedykta czytamy jeszcze:

Anno ultra notato MCCCXXXVIII rabies fames per universum orbis circulum subito supervenit. Et nullus locus vel patria fuit exempta, que talis fame (?) rabiem non gustavit, taliter quod omnes secte pro rabiei fame ut possent vivere suos antiquos ordines corruperunt. Sic et in multis locis pro bladi¹⁾ superflua caritudine data est licencia christianis, quod in quadragesima illius pessimi anni carnibus uterentur. Nam in omni loco terrarum mensura frumenti quasi viginti vel triginta solidos valere solebat in librorum²⁾ numero supervenit. Et tanta famis rabies supervenit in omni loco terrarum, quod multas radices ignotas causa rabiei pro comestione fodebant, quas olim porci et animalia evitabant. Et hoc vidi et propter hoc testimonium perhibeo veritati. Canes quoque et equi pre fame et multa animalia perierunt, quum sui patroni pro se ipsis non habebant. Multi enim fame pre verecundia moriuntur. Nam ante comedeant herbas et radices pro paupertate, ad quam et sui convicini nimiam pervenerunt. Unde pro cibo inconsueto annihilatis eorum viribus velud pecudes moriuntur. Quam famem rabiei³⁾ iustam dei sententiam possumus appellare⁴⁾. Tunc enim corda divitum⁵⁾ aliquorum non ad pietatem proximi sed pro avaricia magis in crudelitate permanebant, parum curando de dei amore ac pro sui caritate.

¹⁾ Bladi, *franc.* blé.

²⁾ *Tak w rękp. Roepell:* librarum.

³⁾ *Tak w rękp. (bez sensu).*

⁴⁾ *W rękp. appellari.* ⁵⁾ *Tak w rękp. Roepell:* divinitus

Item^{a)}, anno domini MCCCXLI de Ungaria versus Poloniam venerunt in magna¹⁸⁴¹ multitudine penitentes, transeuntes^{g)} cum vexillis per^{b)} terras et turmas et flagellis, que manibus deferebant nonnunquam usque ad effusionem se sanguinis^{c)} percusserunt. Et quamvis per dominum Preczlaum^{d)} episcopum Wratislaviensem predictum^{e)}, primitus tolerati fuissent et eciam licenciati^{f)}, tandem tamen^{g)}, postquam visum fuit, illud esse^{h)} in animarum perdicionem et enervacionemⁱ⁾ ecclesiastice potestatis, quia tamquam si habuissent auctoritatem clericalem, a peccatis se mutuo absolvebant, penitentiam iniungentes, dictus episcopus licenciam huiusmodi revocavit, prohibens eos a tali transitu, propter quod facti sunt sibi multum offensi. Transiverunt eciam in similibus turmis mulieres et virgines, (que, sicut audiui, nonnunquam plenae salva reverencia, gremiis redierunt, lucrum seminis reportantes). Et hoc ipsum per mares et feminas ad regna et loca plurima derivavit, quousque^{k)} ad sedem apostolicam aliqui pervenirent^{l)}, quibus per papam fuit inhibendum, ne hoc facere plus auderent et sic cessasse^{m)} dicitur hic tumultus.

Item, circa annum dominiⁿ⁾ MCCCXXXVIII venerunt locuste maxime multitudinis, per aera volitantes^{o)} et in viis aliquando tante spissitudinis et latitudinis^{p)} iacuerunt, quod se ad equorum ungulas extendebant^{q)} et super quecunque frumenta descenderant^{r)} vel gramina omnia earum^{s)} mortibus sunt consumpta.

Subsequentibus vero nostris temporibus aliquando pestilencia, aliquando fames fuerunt et in nonnullis raro est annus ubi adhuc sunt presentes^{t)}. Sunt^{u)} heu et scismata summorum pontificum et gwerre principum pariter et terrarum, ut verificetur in nobis proloquium salvatoris, qui predixit, regnum adversus regnum et gentes contra se ipsas mutuo surrecturas. Mala siquidem sic in presenciarum succrescunt, ut merito tedere^{v)} fidelem vivere quemquam posset. Nihilominus a viis suis pravis paucissimi se convertunt, longam sibi ipsis promittentes vitam, qui tamen, sicut frequenter compertum est, morte subita evanescent. Faciat misericors deus nos^{x)}, in quocunque statu sumus, sic hinc transire, ut penitentes consecuti remissionem peccatorum

Waryanty: a) B. item *brak*. — g) *Stentz*. transiuntes. — b) S. vexillis, que manibus deferebant per terras i t. d. — c) S. i B. sanguinis se. — d) B. Pritzslaum. — e) B. predictum *brak*. — f) B. *slów*: et eciam licenciati *brak*. — g) B. tamen *brak*. — h) B. esse *brak*. — i) S. eversionem. — k) B. *slów*: que. sicut audiui — *aż do*: quousque *brak*. — l) B. pervenerunt. — m) S. cessasse. — n) S. domini *brak*; B. anno domini MCCCXXXVIII. — o) B. volantes. — p) B. et latitudinis *brak*. — q) B. extenderent. — r) B. i S. descenderunt. — s) B. eorum. — t) *Zdanie to bez sensu*. S. adhuc sunt partibus *także bez sensu*. — u) S. stant. — v) S. cedere. — x) S. faciatque nos misericors deus nos.

omnium post hanc miseram vitam iocundum*) nostre future habitationis hospitem habeamus¹⁾).

1561 Anno²⁾ domini millesimo quingentesimo primo, circa festum assumptionis Marie excrescencia fluminum in terra Slezie et aliis locis et terris circumiacentibus et per longum tempus continuavit. Et signanter circa festum sancti Bartolomei Odera fluvius iuxta civitatem Wratislaviensem in tantum inundavit et excrevit, ut ruptis aggeribus prope monasterium sancti Vincencii alveo suo consueto dimisso in planum campum difflueret, non sine grandi iactura villarum plurimarum et frumentorum, tam in horreis quam in campis annihilacione. Oboriebatur hiis diebus in dicta civitate Wratislaviensi repentina caristia et defectus panis propter molendina, que ob nimiam aquarum inundacionem aliquot diebus molere non potuerunt, aquis circumquaque impredientibus victualia et alia vite necessaria. Molendinum nostrum tamen nunquam totaliter stetit, sed continue licet lente molivit et adeo aquis fuerat circumfusum et infusum, quod singula pavimenta alluebantur aquis et destruebantur. Agger qui est ante molendinum aquis demolientibus totaliter fuit absumptus. Ita creditum est eo tempore, quod nisi Odera rupisset aggeres suos et, ut premissum est, in planum effluxisset, quod vix aliquis pons vel aliquod molendinum circa Wratislaviam permansisset. Similis inundacio fuit et in aliis terris, sicut in Misna circa Albeam, ubi multe ville delete funditus deferebantur per aquas. In Basilea, circa quam tria flumina magna concurrunt, in tantum excreverunt aque, quod transcenderent ipsa menia et muros civitatis, ita quod navigio eciam supra ipsis muris et meniis veherentur cum destruccione oppidorum et villarum circumcirca iacentium. Sequebatur mors pecorum et animalium plurimorum.

Adhuc de Wenceslao episcopo.³⁾

Demum prescriptus episcopus Wenceslaus grandevus ecclesie cessit et Martinus quintus Conrado seniori, duci Olsznicensi providit. Moritur tandem MCCCXIX in Othmuchaw, moritur et in illo templo, quod de novo erexerat, est sepultus et postea cum ipso collegio Nissam translatus MCCCXVIII*). Eius tempore Sigismundus Ungarie rex, postea imperator, una cum duce Ioanne Burgundie a Turcis iuxta Nicopolim

Waryanty: a) *S.* iocundo.

¹⁾ Po *habeamus* u Sędziwoja koniec kroniki: *Explicit Cronica Polonorum finita.*

²⁾ Ustęp od *Anno domini millesimo* i t. d. jako też i następne rozdziały według uwagi Stentzla w rękpp. późniejszą ręką spisane.

³⁾ *Spółczesne fakta w kronice Benedykta opisane w rozdziale pod tytułem: De incidentibus illius temporis na Fol. 21 v. — 22.:*

cruentissimo prelio superatur anno domini MCCCXCVII et fratres Theotonici in Prussia

Eodem anno (1383) dux Brabancie¹⁾ moritur et comitatus Luczelburgensis ad regem Bohemie devolvitur.

Anno Vto (1383) rex Bohemie invasit ecclesiam Wischegradensem et Pragensem.

Eodem anno Semovitus, dux Masovie, post obitum Ludwici regis Ungarie ex inductu quorundam Polonorum cum adiutorio ducis Conradi Olznicensis et cuiusdam fautoris predonum Barthwshi²⁾ de Wisenburgk invasit regnum Polonie et obtinuit plura castra in Cuiavia, sperans quod deberet coronari in regem Polonie. Sed dux Sigismundus, marchio Brandenburgensis, filius Karoli IV predicti, gener regis Ludwici, missus in Poloniam per reginam Ungarie cum maximo exercitu compescuit eum pacem (reformando)³⁾ faciendo.

Eodem anno Gandavi bina vice pugnaverunt et obtinent contra ducem suum comitem Flandrie.

Eodem anno in mense Septembri Sigismundus, Karoli filius, marchio Brandenburgensis, obtinuit regnum Ungarie.

Anno Vito Wenceslai, regis Almanie et Romanorum (1384), Cruciferi de Prussia post obitum Kyrstuti senioris, ducis Lytphanie, a iuvenibus et novis principibus Litphanie maxima damna perceperunt et interfecerunt Marsalkum Prussie cum mille armatis et expugnaverunt tria castra.

Anno sequenti (1385) magister Prussie cum maximo exercitu in estate intravit Litphaniam, sed nihil profecit.

Eodem anno die mensis Iunii marchio Sigismundus cum exercitu intravit Ungariam, de qua prius propter indignacionem antique regine fuit fugatus. Videns ergo regina constanciam marchionis, pro concordia et pace tradidit sibi filiam Mariam, que tamen fuit marchioni predicto vivente patre desponsata et nuptie sunt celebrate. Ipse tamen marchio sicut iuvenis dissolutus non conservavit gratiam regine antique nec magnatum terre. Ideo regina occulte misit pro Karolo pacis regi Apulie⁴⁾ volens eum preficere regno, qui in brevi fuit occisus in Buda. Marchio vero ante interfeccionem Karoli fugarat⁵⁾ in Bohemiam ad fratrem suum regem Wenceslaum predictum.

Eodem anno Kekilko dux senior Litphanie a nobilibus et civibus Cracovie ordinatur in futurum regem Polonie et repudiatur filius Lewpoldi ducis Austrie, quem Hedwigis iunior filia regis Ungarie et regina Polonie duxerat in virum legitimum

¹⁾ Wacław, ożeniony z księżną Brabaneką. od r. 1355 książę Brabantu † 1383 bezdzietnie
²⁾ Barthuschi (Bartosz). ³⁾ reformando w ręk. podkreślono kropkami. ⁴⁾ Bez sensu; pacis
przeszkadza: a może rege. ⁵⁾ Ma być fugerut

a Wladislao Polonorum rege et Leodiensi suo episcopo feroci et cruenta pugna pro-

Sed per subordinacionem Polonorum remissus fuit patri suo et Kekilko de Litphania vocatus Cracoviam et baptizatus Wladislaus vocatus et in regem Polonie coronatus, cui de novo nupsit Hedwigis regina Polonie, dicens se intactam a primo sibi copulato, qui fuerat puer XII annorum.

Eodem anno cecidit grando iuxta Sweidnitz Wratislaviensis diocesis sicut ova columbarum.

Anno VIII (1386) Wenceslai, regis Almanie, idem rex Wenceslaus reconciliavit fratrem suum Sigismundum regine Ungarie antike et renovate sunt nupcie, pax et amicitia.

Anno domini MCCCCX (1410), regni Romanorum Ruperti¹⁾ XI, feria quinta post invocavit²⁾ captus fuit atque supra montem Szlesie alias Czotenbergk ductus dominus Nicolaus episcopus Abelonensis, suffraganeus Wratislaviensis, per Henricum Xonow³⁾ et Theodoricum Doring⁴⁾, et ab eo die fuit tentum interdictum in diocesi Wratislaviensi usque in diem cene domini, quando dimissus fuit.

Eodem anno obiit Alexander papa quintus, qui fuit ordinis minorum, et eligitur a collegio cardinalium Balthazar de Cossa, et alterato nomine vocatur Ioannes XIII^{us}⁵⁾.

Eodem anno factum fuit magnum prelium in Prussia, in quo prostrati fuerunt Pruteni cum ipsorum adiutoribus Szlesitis, Bohemis, Misnensibus et aliis per regem Polonie Wladislaum, qui adiutores habuit regem Thartharorum, Wytoldum ducem Litphanorum et plures alios, existente tunc magistro Prussie Ulrico⁶⁾.

Eodem anno sacre Theologie professores Pragensis universitatis, videlicet Ioannes Helie, Albertus Engelschaal, Andreas de Brada et frater Hermannus de sancto Thoma ordinis sancti Augustini, duoque doctores iuris canonici libros Wycleff, scilicet dyalogium trialogum, tractatum de corpore Christi maiorem et minorem, item de incarnatione, de trinitate, de ydeis, de ypoteticis, item de universalibus realibus, de Symonia, de fratribus discolis et malis, item de probacionibus proposicionum, item de attributis, item de individuacione, de materia et forma, de domo civili, item super evangelia sermones per circulum anni conspexerunt et diligenter examinaverunt, dicentes eos in se manifestas hereses continere. Pro tanto dominus Sbinco, Pragensis ecclesie archiepiscopus,

¹⁾ Cesarz ten † 1410, 18 maja. ²⁾ Zatem w czasie postu wielkiego. ³⁾ Roepell: *Ronow*.
⁴⁾ Roepell: *Dornig*. ⁵⁾ Ma być *Ioannes XXIII*, ale siadł na stolicy papieskiej r. 1409. ⁶⁾ Mowa o bitwie pod Tannenbergiem, o której obszerniej w *Catalog. abbat. Saganensium* u Stentzla na stron. 256.

fligantur anno domini MCCCCXI. Bohemorum heresis exorta et Ioannes Huss et Hieronymus heresiarcha in consilio Constanciensi comburuntur anno domini MCCCCXV.*)

fretus consilio supradictorum doctorum ac capituli Pragensis aliorumque prelatorum prefatos libros Wicleff feria 2da post festum Viti in synodo in curia sua archiepiscopali ibidem multitudine copiosa congregata condemnavit. Qui libri tandem feria 4ta proxime post divisionem apostolorum hora tertia in loco condemnationis prefato sunt omnes incinerati et combusti. Cui condemnationi sex magistri artium se opposuerunt, volentes defendere libros Wicleff infra scriptos, Ioannes de trinitate, Iacobus de Misa decalogum, Symon de Tyznaw de probacionibus propositiōum, Procopius de Pisnaw de ydeis, Sdislaus de Swercia de universalibus realibus et Ioannes de Giczin de materia et forma.

3) W *kronice Benedykta* na Fol. 22. — 23. mieści się rozdział pod tytułem: De appellatione Ioannis Huss heresiarche et eius citacione, który z drobnemi odmianami ma brzmieć jak dokument umieszczony w *Historia et monumenta Ioh. Hussi. Norimberg. 1558. fol. 1. XVII* podług Roepella w: *zur Quellenkunde der schlesischen Geschichte (Zeitschrift des Vereins fuer Gesch. und Alterth. Schlesiens 2tes Heft. str. 416.)* Brzmi zaś rozdział u Benedykta tak: Anno domini MCCCCXII, regni Ruperti XII et Wenczeslai XXXII legatus et cardinalis tituli.... sancti Angeli in die sancti Luce evangeliste venit Pragam, ubi celebravit synodum, in quo citatus Iohannes Hus ut appareret Rome¹⁾ de heresi responsurus. Iohannes autem Hus appellavit infra eandem synodum ad dominum omnipotentem contra processus dicti Cardinalis et affixa in valva pontis Pragensis et in aliis quam pluribus locis. Tenor autem appellationis talis est: Quia deus omnipotens unus in essencia, trinus in personis, oppressorum est primum et ultimum refugium et dominus custodiens veritatem, in seculum faciens iudicium iniuriam patientibus, prope existens omnibus invocantibus eum in veritate, solvens compeditos, voluntatem timencium se faciens et custodiens omnes diligentes se et disperdens omnes incorrigibiles peccatores: et Christus Hiesus verus deus et verus homo, in angustia a pontificibus, scribis et phariseis, sacerdotibus, iniquis iudicibus et testibus circumdatus per mortem gravissimam et turpissimam a damnacione perpetua electos ante mundi constitutionem dei filios volens redimere hoc prestantissimum exemplum reliquit in memoriam suis sequacibus, ut causam suam omnipotenti, omniscienti et omne bonum (scienti)²⁾ volenti domino committerent dicentes: Vide, domine, afflic-

¹⁾ Rome wypuścił Roepell.

²⁾ W ręk. *scienti* podkreślone i w nawiasach zamknięte.

Vicesimus secundus episcopus Wratislaviensis.

Conradus senior, dux Olsnicensis, in Othmuchaw consecratus, commendacione Sigismundi cesaris ecclesiam ex Wenceslai cessione obtinuit, cui in obsidione Pragensi

tionem meam, quoniam erectus est inimicus, quod tu es adiutor et susceptor meus, Tu, domine, demonstrasti mihi et cognovi, Tu ostendisti mihi studia eorum et ego quasi agnus qui portatur ad victimam, et non cognovi, quod super me cogitaverunt consilia dicentes: Mittamus lignum in panem eius et eradamus eum de terra viventium et nomen eius non memoretur amplius; Tu autem, domine Sabaoth, qui iudicas in ste et probas renes et corda, videam ulcionem tuam ex eis. Tibi enim revelavi causam meam, quia multiplicati sunt, qui tribulant me et concilium fecerunt in eum dicentes: Deus dereliquit eum, persequimini eum et comprehendite eum, quia non est qui liberet eum. Vide ergo et considera, quia tu es patiencia mea, eripe me de inimicis meis; Deus meus es tu, ne discesseris a me, quoniam tribulacio proxima est et non est qui adiuvet. Deus, deus meus, respice in me! Quare me dereliquisti, quoniam circumdederunt me canes multi. Consilium mali conancium obsedit me. Locuti sunt adversum me et expugnaverunt me gratis. Pro eo ut me diligenter, detrahebant mihi et posuerunt adversus me mala pro bonis et odium pro dileccione mea. Ecce isti sanctissimo et fructuosissimo innixus redemptoris exemplo ab oppressione gravi, in qua sententia et excommunicacione pretensa Pontifici scribarum et phariseorum¹⁾ et iudicum in cathedra Moysi sedencium deum appello, committens sibi causam meam, salvatoris nostri Hiesu Christi sequens vestigia, sicuti sanctus et magnus patriarcha Constantinopolitanus Ioannes Crisostomus a duplici episcoporum et clericorum consilio et beatus in spe episcopus Andreas Pragensis et Robertus Micolinensis episcopus a papa ad supremum et iustissimum iudicem, qui nec timore concutitur nec amore flectitur nec munere (concutitur)²⁾ curvatur, nec falsis decipitur testibus, iniuriose oppressi humiliter et salubriter appellaverunt. Optoque, ut omnes Christifideles et presertim principes et barones, milites, clientes et ceteri regni nostri Bohemie incole sciant et compaciantur mihi per excommunicacionem pretensam oppresso³⁾ tam graviter acquisitam specialiter per instigatorem et adversarium meum Michaelem de causis quondam Plebani ecclesie sancti Adalberti in nova civitate Pragensi de consensu et auxilio canonicorum Pragensium ecclesie et datam et fulminatam, per Petrum sancti Angeli, Romane ecclesie dyaconum, cardinalem deputatum iudicem, per Roma-

¹⁾ Po *phariseorum* w rękp. wyraz jakiś opuszczony czyli raczej przekreślony. Może et następujące dwa razy było napisane i dla tego pierwsze przekreślono. ²⁾ *concutitur* w rękp. w nawiasach zamknięte i podkreślone. ³⁾ W rękp. *opprese*.

cum ecclesie detrimento cum multo peditatu et equitatu auxilio fuit. Vir per omnia voluptati deditus et sumptuosus, parum providus. Et ideo castrum Othmuchaw bis

num pontificem Ioannem XXIII. Qui fere per duos annos nullam voluit meis advocatis dare et procuratoribus audienciam, que non debet et Iudeo et heretico denegari, nec voluit cuiquam rationabili excusacioni de non comparicione personali acquiescere vel universitatis studii Pragensis testimonia cum precedente sigillo et attestacione publicorum notariorum ad testimonium vocatorum pietate paterna benigniter acceptare. Unde manifestum est, non incurrisse me notam contumacie, cum non ex contemptu sed ex causis rationabilibus citatus in curiam Romanam non comparui, tum quod insidie undique posite sunt mihi in itinere, tum quod aliena me fecerunt pericla cautum: magistrorum Stanislai et Steffani Paretez, spoliatorum et incaceratorum, qui in Bononia pecuniis et aliis rebus, volentes citati comparere, spoliati sunt, carcerati turpiter et tractati tanquam malefici, nulla penitus audiencia precedente; tum et quod mei procuratores voluerunt se ad penam ignis cum quocunquam volente contra me opponere ac partem se ponere (!) in Romana curia obligare, tum et quod meum procuratorem¹⁾ incarcerationaverunt in prefata curia nulla culpa, ut estimo, exigente. Cum igitur omnium iurium antiquorum tam divinorum veteris et novi testamenti, quam canonicorum existat disposicio, quod iudices loca visitant, ubi dicitur crimen commissum, ibique inquirunt contra accusatum vel infamatum objectionem criminis ab illis, qui accusati ex conversacione habent noticiam quique non sunt malivoli emuli vel inimici accusati vel delati hominis suntque honestatis non criminatores sed legis Hiesu Christi fervidi zelatores, denique qua citatis vel accusatis²⁾ idoneus et securus pateat loci additus et iudex non sit una cum testibus inimicus ipsius, manifestum est, quod istis condicionibus mihi ad comparicionem deficientibus pro vita servanda sum coram deo a contumacia et excommunicacione premissa excusatus. Ego Ioannes de Husse- nitz, magister in artibus et sacre theologie baccalaureus formatus, alme universitatis studii Pragensis presbiter et predicator confirmatus ad Capellam nuncupatam Bethleem, hanc appellacionem affero Hiesu Christo, domino iudici iustissimo, qui noscit, protegit et iudicat et manifestat et promittit indefectibiliter cuiuslibet hominis iustam causam.

(Fol. 24.) Anno tercio Sigismundi citatus ad concilium Constanciense Iohannes Huss, interrogatus, an articulos hereticos vellet defensare aut confiteri, quos predicavit et docuit in regno Bohemie. Qui magister Huss submitit (se) determinacioni sacri concilii per cedulam ita scriptam: Ego Ioannes Huss, in spe sacerdos Hiesu Christi

¹⁾ Po *procuratorem* zdaje się *statim* następuje lub *confestim*. ²⁾ W rękp *citatus et accusatus*, ale związek żąda *Dat. Sing.* lub *Plur.*

amisit, tociens plurimo auro redimitur. Et ecclesiam in magnum discrimen perduxit, impignoratis fere omnibus censibus perniciosas inscriptiones fecit, et es alienum

timens deum offendere et timens incidere periurium nolo obiurare articulos omnes et quemlibet ex illis, qui per falsos testes in attestacionibus producti sunt contra me, quos deo teste non predicavi nec asserui nec eos defendi, sicut dixerunt me eos defendisse, predicasse vel asseruisse; item de articulis extractis de meis (articulis) libellis, saltem qui sunt debite extracti, dico, quod quicumque ex illis includit aliquem falsum sensum, illum detestor. Sed timens offendere in veritate et contra sanctorum sententiam, non quemlibet eorum nolo obiurare, et si possibile esset, quod toti mundo nunc mea vox pateret, sicut omne mendacium et omne meum peccatum in die iudicii patebit, libentissime omnem falsitatem et omnem errorem quam nunquam ad dicendum contexerim vel dixerim, coram toto mundo renovarem. Ista dico et scribo libere et voluntarie. Tunc sacrosancta synodus pronuntiat, eum Iohannem Huss esse hereticum et omnes suos articulos esse piorum aurium offensivos, profert diffinitivam sententiam et declarat dictum Ioannem Huss fuisse et esse verum hereticum ipsiusque hereses et errores ab ecclesia dei dudum damnatos et ipsos predicasse in non modicam offensam divine maiestatis ac universalis ecclesie damnum. Idcirco propter premissa et alia plura predictum Ioannem Huss hereticum fuisse hec sancta synodus pronuntiat et tanquam hereticum iudicandum et condemnandum fore et condemnat per presentes. Verum quia hec sancta synodus vidit et audit et cognoscit Iohannem Huss pertinacem et incorrigibilem et adeo...¹⁾ quod non cupit ad gremium sancte matris ecclesie redire nec hereses et errores abiurare, idcirco hoc sacrum concilium eundem Iohannem Huss ab ordine sacerdotali et aliis ordinibus, quibus existit insignitus, deponendum et degradandum fore declarat et decernit.

Eodem anno in publica sessione sacri concilii interrogatus Iohannes Huss, an vellet abiurare articulos, quos confitetur et qui sunt in libris suis et manu sua propria scripti et illos, qui sunt probati per testes, quos non negat se dogmatisare, qui tamen probantur per testes, an vellet abiurare, quod eos non teneret nec tenebat sed sancta cum ecclesia vult tenere: quibus respondit: Ego volo stare in eo, quod scripsi manu mea propria in precedenti parte. Et factis sibi multis suasionibus ut abiureret, tandem perstitit in suo proposito premissis; quod millesies vellet comburi quam abiurare, quia in eius abiuratione generetur scandalum illis, quos docuit. Tunc sancti patres videntes suam obstinacionem, processerunt ad degradacionem et quod iudicio

¹⁾ Miejsce próżne w kronice.

plūrimum contraxit, quod perparum restabat impignorandum, se ipsum tandem, perosus ecclesie, pensione reservata, cessit et non multo post retractavit. Quare oppida

seculari tradere posset ipsum Iohannem Huss degradarunt legentes verba ad hoc ordinata. Deinde ammoventes ab eo tanquam ab indigno et calicem cum casula et stolam tondendo sibi crines et simpliciter ammovendo ab eo omnia sacerdotalia et clericalia. Quibus factis curia secularis ipsum recepit et adduxerunt ad locum iusticie et eum cremaverunt.

Anno sequenti Hieronimus de Praga, magister arcium citatus ad concilium, accusatus et delatus de heresi. Qui per concilium incarceratus, ut rediret ad gremium sancte matris ecclesie et fidei orthodoxe unionem proponeret, est ammonitus. Qui proponit in publica sessione revocare omnem heresim, quam incidisset ex colloctionibus, sermonibus et sequela Iohannis Wycleff propter heresim combusti, per dictum concilium et protestatum fuisse (!) prout in quadam cedula Pragensi manu ipsius magistri Hieronimi conscripta... quam tunc de verbo perlegit: Ego Hieronimus de Praga, liberalium magister, cognoscens veram catholicam et apostolicam fidem, anathematizo omnem heresim, precipue eam, de qua hactenus infamatus fui, et quam pre ceteris temporibus dogmatisaverunt et tenuerunt Iohannes Huss et Wicleff in suis epistolis seu libellis seu sermonibus ad clerum et ad populum, propter quam causam predicti cum suis dogmatibus ac erroribus damnati sunt ab hac sancta Constanciensi synodo tanquam heretici et ipsorum doctrina predicta similiter damnata, maxime nonnullis articulis expressis in sentenciis per hoc sacrum concilium contra ipsos latis. Insuper iuro per sanctam trinitatem et per hec sacrosancta evangelia, me in veritate ecclesie catholice semper et sine dubio permansurum. Et omnes qui contra hanc fidem venerint cum dogmatibus suis, eterno anathemate dignos esse pronuncio. Et si ego ipse aliquando, quod absit, aliquid contra sentire aut predicare presumpsero canonum ... ¹⁾ subiaceam et eterne pene obligatus inveniar. Et hanc confessionis et professionis mee paginam coram hoc sacro concilio generali libere et voluntarie porrigo et eidem me propria manu subscripsi. Eodem anno combustus est magister Hieronimus de Praga, quod convictus de heresi et in eandem... ²⁾ Propter quod sacrum concilium damnavit eundem et tradidit iudicio seculari.

Na końcu rozdziału tego czytamy: Anno VI Sigismundi (1416) in die sancti Arnolphi, que fuit feria 2 post dedicationem ecclesie sancte Elizabeth communitas civitatis Wratislaviensis magno cum impetu irruit super consules pretorium violenter aperiendo et sex de consulatu decapitantes et septem de turri pretorii precipitantes.

¹⁾ Miejsce próżne w kronice.

²⁾ Miejsce próżne w kron.

Grotkaw et Czegenhals violenter occupata et ecclesie adempta sunt et inde bona ecclesie multum damnificata, et Czegenhals multo auro recuperatur, et idcirco sub

Od Fol. 25 zaczawszy w kronice Benedykta zaczyna się rozdział pod tytułem: De acquisitione ducum Slesie et principatuum eorundem per Ioannem regem Boemie in vassalagium perpetuum. (Roepell w rozprawie kilkakr. wzmiankowanej utrzymuje na str. 417, że rozdział ten i wszystko, cokolwiek u Benedykta o czesko-szląskich stosunkach lenniczych mieści się na fol. 26 i 27, wzięte z Chron. Pulkawa w Dobner. Monum. III, p. 282—289) Brzmi rozdział ten tak:

Preterea anno domini MCCCXXVII (1327) in octava sancti Ioannis Baptiste Ioannes Boemorum rex in regnum suum revertitur et eo ibidem extante, inter Boleslaum, Henricum et Wladislaum duces Slesie grandis est orta dissensio et talis, quod alter ad alterius procurandum destruccionis dispendium anhelaret. Erat enim ducum dictorum fratrum talis dissensio. Boleslaus, qui sororem regine Boemie Elizabeth uxorem habuit nomine Margaretham, pro parte sua Bregensi et alias civitates et castra eiusdem districtus possedit. Hic Boleslaus ex dicta uxore suo, filia quondam Wenczeslai regis Boemie, duos habebat filios, Wenczeslaum et Ludwicum. Alter vero frater Henricus civitates Wratislaviensem et Novoforensem cum suis districtibus possidebat. Tercius Wladislaus civitatem Lignicensem et eius territorium cum suis pertinentiis obtinebat. (*Patrz str. 513, 515*). Senior itaque frater Boleslaus Wladislaum minorem fratrem suum sub spe obtinendi paterne porcionis sue ad clericatum induxit, qui usque ad diaconatus ordinem est promotus. Deinde Henricum secundum fratrem ex eo, quod propter sterilitatem uxoris sue, sororis Austrie ducum, masculina prole carebat, multum oppressit. Consideransque se ad fratrem versus ad debitum non posse tueri, Ioannem Boemie regem accessit secumque tractatus tales iniit, ut iuxta tractata quondam Henrici ducis Wratislaviensis, patru patris sui, sibi civitatem et districtum Glatzensensem ad vite dumtaxat tempora deputeret et Ioannes, rex Boemie, post mortem eiusdem Henrici ducatum Wratislaviensem et eius civitates atque provinciam pro se, regno et corona Boemie in perpetuum obtineret. Quos tractatus rex Ioannes gratanter acceptans, sibi civitatem et districtum Glatzensensem cum omnibus pertinentiis assignavit et vice versa Henricus prefatus regem Ioannem per fidelitatum omagia, tam nobilium quam civium civitatum et districtuum predictorum securum reddidit in promissis (*str. 517*). Et rex predictus Ioannes hoc ¹⁾ quondam temporis Rudolphi Romanorum regis per Wenczeslaum olim Boemie regem super devolucionem

¹⁾ Zdanie bez sensu. Zdaje się, że po *Ioannes hoc* wypadło *quod*. ale i pomimo to inne jeszcze wyrazy skazone.

eius regimine episcopatus gloria fere extincta fuit. Ad cantus autem latinos faciendos ingeniosus, alioquin indoctus. Moritur anno domini MCCCCXLVII. Inter ea Wladis- 1447

ducatus Wratislaviensis in tractatibus conceptum extiterat et postea mortuo Henrico pro tunc duce Wratislaviensi sine liberis, per Henricum cognominatum ventrosum, patrum suum patrum(!) predictorum Boleslai, Henrici et Wladislai, qui se de dicto ducatu Wratislaviensi de facto intromiserat ipsumque ad heredes suos predictos licet propter debitum et ius deduxerat, pro tunc ad effectum perduxit. Insuper post aliquot annos intervenientibus tractatibus Bregensis et Lignicensis ducatum regni (? regnum) Boemie magnifice ditatur, prout in litteris desuper datis per eos et confectis postea vero suo loco patebit.

De vasallagiis aliis insignibus regno et corone Boemie applicatis
per Ioannem regem predictum.

Prefatus itaque Ioannes rex Boemie eodem anno MCCCXVII omnes alios subscriptos duces de novo suos regni et corone Boemie vasallos hereditarios effecit, prout in subscriptis litteris eorundem ducum apparet. Quorum tenores sequuntur inferius.

Littera vasallagii ducis Opuliensis.

Nos Boleslaus, dei gracia dux Opuliensis, recognoscimus tenore presencium et latemur nos esse principem et vasallum magnifici domini magui Ioannis Boemie ac Polonie regis et Lucemburgensis comitis et ab eo terram nostram Opuliensem cum civitate Opul et castro, cum civitate Rosembergk et castro Castrow cum oppidis, villis, hominibus, vasallis et omagiis ad ipsos et ad ipsa perspectantibus cum aliis pertinenciis suis universis in quibuscunque consistent, quas et quos nunc habemus et in posterum sumus habituri atque ad regem Boemie dinoscuntur pertinere, heredum et successorum nostrorum ducum Opuliensium nomine recepisse in feodo et ab ipso possidere iure et titulo feodali, volentes et decernentes, quod heredes et successores nostri Opulienses memorati a domino rege nostro, heredibus et successoribus suis regibus Boemie prelibatis prefatam terram nostram, quandocunque eam per mortem alicuius ducis ibidem vacare contigerit, in feodo recipere semper deinceps debeant et habere et facto sibi per (eos?) servande debite fidelitatis omagio, sicut et nos nunc spontanea et libera voluntate fecimus ei vel eis tanquam eius vel eorum princeps vasalli sincera fide semper intendere debeant et parere. In cuius rei testimonium presentes litteras fieri et sigillo nostro iussimus communiri. Datum Wratislavie, anno d. Millesimo trecentesimo vigesimo septimo, in die palmarum.

1444 laus, rex Polonie, ab Hungaris ad regnum accitus, contra Turcos fortiter pugnans exicali Christianis prelio occiditur MCCCCXLIII. Concilium Balisiense congregatur.

Littera Vasallagii ducis Wladislai Cosslensis.

Simili tenore habetur littera a Wladislao duce Cosslensi super terra Cosslensi nec non civitatibus Caslapontum, Peysankretzem atque castris videlicet Tost et Slawatin cum villis, hominibus, vasallis et militibus etc. Datum in Oppavia, anno domini MCCCXXVII, XI kalendas Marcias.

Littera vasallagii ducis Ioannis Osswitinensis.

Nos Ioannes, dei gracia dux Osswitinensis et scolasticus Cracoviensis recognoscimus cet... ut supra, et ab eo terram Osswitinensem cum suis civitatibus et castris videlicet Osswitinensem civitatem cum castro Zator, civitatem Kanthzipta, Wadowitez et Spikowitez oppidis eciam cum villis cet. Datum in Withim anno quo supra VI kalendas Marcias.

Littera vasallagii ducis Teschinensis.

Item a domino Kazymiro duce Teschinensi habetur similis super civitatibus et castris, videlicet Teschin civitate cum castro Vreyenstadt et Belitz civitatibus et Zschorschow et Iemnitz oppidis cum municionibus et castro Ostravia cum earum villis cet. ut supra. Datum in Oppavia anno cet. XII kalendas Marcias.

Opaviensis ducis.

Item a domino Bolkone duce (Opuliensi) Opaviensi et domino in Falkenbergk habetur similis super civitatibus Falkenbergk, Glogovia minore et Czulez nec non oppido Strzelitez cum municione ibidem et Pramsym municione cum earum villis ut supra. Datum Opavie anno ut s. XII kalendas Marcias.

De ulterioribus Ioannis Regis Boemie successoribus.

Hiis itaque sic peractis predictus Ioannes rex Boemie in regno suo facta disponens in die beati Barnabe Apostoli versus partes Reni recessit. Deinde anno domini MCCCXXVIII Ludwicus Bavarus ab ecclesia reprobatus Rome de conventu Romanorum per episcopum Venetorum, qui se temeritate sua propria cardinalem Ostiensem reputare et nominare presumpsit, in ficticium imperatorem consecratus est. Nam idem Bavarus una cum Romanis sibi adherentibus plures Cardinales temerarios eligi et institui procuravit, qui postea lapsu temporis quendam Petrum de Carbona-

Inde etiam scisma ortum, quod Felix quintus contra Eugenium papam intruditur, anno domini MCCCCXXXIX.

1439

sim elegerunt in papam. Nam per eundem antipapam suosque ficticios Cardinales inductione dicti Ludwici Bavari ex rebellionem, quam adversus sanctam ecclesiam catholicam presumptuosis frivolis suis ausibus instauraverat, multa in eadem ecclesia dei et principaliter partibus Italie scandala committuntur. Eodem etiam anno Margaretha primogenita filia regis Boemie in Bavariam per Henricum ducem Bavarie maritum eius transducitur. Eodem anno Karolus, rex Francie, moritur sine heredibus masculinis, postquam Philippus, filius Karoli, quondam comitis Wallesie, tanquam heres propinquior Francie rex effectus est, cuius sororem Blanckam nomine Karolus primogenitus Ioannis regis Boemie duxit in uxorem. Hiis etiam temporibus Philippus, rex Francie, Ioannis Boemie regis potenti suffultus auxilio, Flandrenses bello devicit. Hoc etiam anno predictus Ioannes Boemie rex de ducatu Lutcenburgensi Boemiam reversus in mense Augusto adversus Fredericum et fratres suos duces Austrie gwerras movit et cum maxima potencia armatorum Austriam ingreditur ipsamque usque Danubium circumquaque vastavit et destruxit ac intra breve spacium castra et munitiones quam plurimas rex Boemie victoriose acquisivit. Nec duces Austrie sue poterant resistere potencie quovis modo, sed cum maximis laborum tractibus postea post percepta damna vix concordiam humilem sunt adepti. Sicque rex ipse solenni fretus victoria XV kalendas Decembris (17 listop.) suam gaudenter reversus est Pragensem in urbem. Post hec VII die Decembris cum maxima multitudine bellatorum Prussiam progreditur et interiores Litwanorum terras intrans plura eorum castra violenter acquirit et dirimit, innumeros infideles interficit. Et etiam tria milia circa captivitatem constrinxit, Prussiam secum adducit et procurat singulos baptizari. Ac post multos actus magnificos, quibus deus omnipotens eum specialiter honoravit, revertitur ad propria. Preterea dum in civitate sua Wratislaviensi moram traheret, subscriptos duces et eorum ducatus sibi regno et corone Boemie in vasallos et in vasallagia in perpetuum applicat, prout in scriptis privilegiis continetur. Que facta sunt anno domini MCCCXXXIX.

De vasallagio ducis Stynavie.

Nos Ioannes dei gracia dux Slesie et dominus Stynavie ad universorum noticiam tenore presencium volumus pervenire, quod nos deliberacione matura et consilio diligenti prehabito, favore quoque (et) consensu fidelium et amicorum nostrorum expressis, nostrum principatum hominum, civitatum et terrarum nostrarum subscriptarum,

XXIII episcopus Wratislaviensis.

Petrus Novag electus, ab episcopo Gneznensi confirmatus episcopatum ad rastrose ferme redactum reperit. Apud complures et in Polonia et alibi, penes quos aut eorum parentes aurum et (...) cognitum fuit, tractatus sunt habiti, ut ipsum episcopatum acceptarent, qui a debitorum mole horrentes recusarunt. Petrus autem, vir doctus et

attendentes perfectum in antea et post commodum, ipsas terras, civitates nostras cum castris eis adiacentibus et bona nostra alia quecunque possidemus in presenti vel possessuri seu habituri sumus disponente domino in futuro cum omnibus suis iuribus, libertatibus et dominio, quibus a nostris ad nos pervenerunt predecessoribus, ex eo quod magnificum principem dominum meum charissimum Dominum Ioannem Boemie et Polonie regem ac comitem Luczenbergensem post sibi ducatus et terre Wratislaviensis dominii inferendo damna ipsius ducatus et territorii districtui ac hominibus dinoscitur perturbasse (!), in manus regis ipsius sponte et libere nostro heredum et successorum nostrorum nomine resignantes, ut nullum contra nos in antea de excessibus retroactis per regem suum aut alium suo nomine instauretur iudicium vel proferatur sententia a rege predicto suo heredum ac successorum suorum nomine in feudum perpetuum recipimus, promittentes nostro, heredum ac successorum nostrorum prefatorum nomine sibi, heredibus et successoribus suis Boemie regibus antedictis de cetero de terris, de civitatibus, castris et bonis nostris sepedictis tanquam veris nostris dominis intendere fideliter et parere obedienciam et fidem ipsis debitam exhibendo. In quorum testimonium presentes cet. Datum Wratislaviae a. dom. MCCCXXIX tercio kalendas Maii.

De littera vasallagii ducis Conradi Olsznicensis.

(Fol. 27.) In nomine domini Amen. Noverint omnes tam presentes quam posteri noticiam primam aut copiam habituri quod quia Conradus dei gracia dux Slesie, Glogovie ac dux in Olssna ob specialis amoris affectum, quem erga magnifici principis Domini Ioannis Boemie et Polonie regis ac Luczenburgensis comitis, domini nostri charissimi, gerimus celsitudinem, habito nobis cum amicis quoque et fidelibus nostris consilio diligenti et deliberacione matura accedentibus favore et consensu eorundem expressis, ad subscripta bonorum nostrorum principatum consequenter autem fidelium nostrarum civitatum, oppidorum, hominum et bonorum nostrorum omnium infrascriptorum commodum statumque in antea pacificum perpendentes princeps et vasallus suus heredum et successorum suorum Boemie regum ac ipsius regni Boemie in perpetuum fieri et fore decernimus omnia et singula bona nostra sub eisdem libertatibus

industrius, ecclesie ipsius condicionem multo procul dubio meliorem fecisset, nisi iniustis bellis ad sui defensionem temere fuisset provocatus. Et idcirco iterum ecclesie

et iuribus quibus a predecessoribus nostris ad nos pervenisse noscitur omnesque terras nostras, quas ad presens possidemus vel possidebimus quocunque titulo in futuro tam citra quam ultra fluvium qui Odra dicitur, cum civitatibus Olsna, Warthenberg Milicz, Trebnitz, Trachenburgk, Wolaw, Lubest, Wynezk, Herenstadt et castris eis adiacentibus cum aliis Ploczk, Prusnitz, Sandewel cum omnibus suis appendiis, dominiis, villis, allodiis, feodis, feodalibus, nobilibus et plebeis, iuribus, redditibus, proventibus et utilitatibus eorundem, quocunque vocentur nomine vel in quibuscunque consistent, nostro, heredum et successorum nostrorum Slesie Glogovie ducum et dominorum Olsnicensium (nomine), in regis ipsius manibus sponte et libere resignantes ab eo in feodum recipimus perpetuum factoque sibi per nos fidelitatis debite omaggio, prestito corporali nihilominus iuramento ipsi regi, heredibus et successoribus suis predictis tanquam veris dominis nostris velut princeps et vasallus eorum ac regni Boemie antedicti parere deinceps promisimus et intendere in eisdem et contra quemlibet principem et homines ipsos pro viribus fideliter adiuvere, reservata nobis edificandi et construendi municiones novas in terris et bonis nostris premissis et destruendi veteres ubicunque et quandocunque videbitur nobis pro nostro, terrarum predictarum et hominum nostrorum commodo expedire, libera facultate volentes et firmiter statuentes, ut si forte nos, heredes et successores nostri sublati de medio fuerimus, heredibus legitimis masculinis non relictis, ex tunc iam dicta bona nostra, terra, civitates et oppida cum omnibus suis pertinentiis, ut predicitur, ad nostros fratres principes illustres dominos, videlicet Henricum ducem Slesie et Glogovie dominum Saganensemque dominum ac dominum Ioannem ducem Slesie et Glogovie, dominum Stynavie heredesque suos masculos si reliquerint, si autem nullos post se masculos legitimos reliquerint, ad regem Boemie predictum libere et hereditarie debeant pertinere. Hoc tamen adiiciendum duximus nominatim, quod si nos ipsi, heredes vel successores nostri prefati cum clericis vel civibus rusticis vel Iudeis nostris aliquid causa contradictionis vel iudicii instauraverimus, de hiis et huiusmodi rex et successores sui predicti nobis heredibus vel successoribus superstitibus nostris intromittere se non debeant modo quovis. Si vero nobiles vel fideles terrarum nostrarum subscriptarum debitam per nos, heredes vel successores nostros de suis condicionibus et causis nobis meris, de quibus iuxta literarum regalium datam nobis continenciam subire tenemur et facere iudicium, assequi non possint iusticiam, regem, heredes et successores suos prenotatos adire poterunt, libere querelas ipsorum proponere et defectus, usque here-

1456 bona restancia coactus fuit impignorare. Quoad tamen pro temporum iniquitate fieri potuit, ecclesiam in meliorem reduxit statum. Moritur MCCCLVI. Eius tempore

des et successores nostri predicti citati ibidem coram rege videlicet heredibus et successoribus suis Boemie regibus, ubicunque Boemie fuerit aut Polonie, coram altero vero principe per eos ad hoc iudice deputato sisti tenebimur in terra Wratislaviensi, duntaxat iudiciorum faces et subire, de nobis, heredibus vel successoribus nostris conquerentibus quibuslibet. Iusticie complementum illud insuper specificè duximus exprimendum, quod si fortasse nos, heredes aut successores gravitas aut inopia debitis aut alia causa rationali aliquantum territorii et domini acquisiti de nostris vendere vel obligare continget, municiones principi vel equali vel alteri regno Boemie competenti vel eciam territorium non habenti fidei vel vasallo nostro, ex tunc municionem eandem sive territorium habeat et dominium sive non vendendum aut obligandum ipsis regi, heredibus et successoribus suis Boemie regibus exhibere pre ceteris debeamus. Quod si ipsam emere vel impignorare recipere voluerunt, princeps ipse municionem predictam territorium videlicet habentem emens aut in pignore tenens in feodum ipsam recipere tenebitur ab eisdem ipsisque tanquam veris suis dominis servire, parere et intendere de eadem. Alter vero non princeps vel in pignore tenens municionem nostram territorium aut dominium, ut predicitur, non habentem, a nobis, heredibus et successoribus nostris ea in feodum recipiet, hoc adiecto quod rex, heredes aut successores sui antedicti municiones supradictas pro summa eadem, pro qua obligate fuerint vel vendite, redimere valent quam velint. Illud eciam preterire nolumus, quod si rex, heredes aut successores sui nos vel successores nostros in adiutorium per nos prestandum ad partes alienas extra Boemiam aut Poloniam evocaverint, subvenientiam nobis debitam ne serviciis iniuriis aut intolerabilibus pregravem facere teneantur. In quorum omnium testimonium presentes litteras fieri et sigilli nostri munimine iussimus communiri. Datum et actum Wratislaviae anno domini MCCCXXIX sexto ydus Maii.

De littera vasallagii ducis (Conradi Olssnicensis) Henrici Saganensis.

(Fol. 28.) In nomine domini Amen. Noverint universi tam presentes quam futuri primam noticiam aut copiam habituri, quod quia Henricus dei gracia dux Slesie et Glogovie ac dominus Saganensis ob specialis amoris affectum cett. (*ut in secundo folio predicti ducis Conradi littera consimilis tenoris per omnia mutatis solum civitatibus et castris*) videlicet Sagano, Weynstadt, Sprotaw, Brwnberg, Krossen, Nuenburgk, Wartenbergk, Malwitz, Onsa, Pebiasbergk, Czulchaw, Schwymborchin, Liubnowo,

Constantinopolis a Turcis capta et imperator Grecorum ultimus Constantinus obtruncatus est. Anno domini MCCCCLIII*) Ladislas, Alberti filius, Prage adolescens coro-

a) Ma byé MCCCCLIII.

Rutnitz, Benischitz, Copanitz, Brandatendorff, Necla, Babümüst, Prenemüd, Przybrow, Trebechrow cum ceteris fortaliciis et municionibus nostris, omnibus appendiis (*usque ad finem mutandis.*) Anno domini ut supra, feria tertia proxima post dominicam Misericordia Domini.

De ducibus Slesie qualiter se Ioanni Ceco Bohemie regi
subdiderunt clarius et enucleacius. ')

Anno domini millesimo trecentesimo vicesimo secundo considerans Ioannes, Bohemie rex et comes de Luczenburg, princeps Polonie et Slesie (et) eos precipue, qui regno Bohemie per vicinitatem erant proximi et confrontati, viros simplices et parum industrios (esse) existere: iam enim et ex conversacione et aliorum relacione, qualia sortiti essent ingenia quibusque uterentur moribus, habebat exploratum: eorum principatus, castra, civitates et dominia iuris sui et proprietatis facere in animum induxit. Unde et aliquos ex illis ad maiorem conversacionem et familiaritatem suam plurimis largicionibus scilicetque et affabilitate adsciscit et perlicit, et pluribus artibus calliditatem vafram redolentibus tanquam vicinos et notos sibi conciliat et devincit. Ea enim est callidorum natura, ut in parvis exiguisque fidem astruant, quo facilius in arduis et maximis fallant. Primum itaque Boleslaum, ducem Zambtczenssem alias Monsterbergensem, ducis Bernhardi Swidniczensis germanum, suorum ingeniorum hamo comprehendit et tam pecuniis et largicionibus, tum liberalibus et amplissimis promissionibus incitatum ad ea que moliebatur, inclinat. Castrum quoque et oppidum Gloczsko, quod in Polonie regno situm utriusque regni Polonie videlicet et Bohemie claudebat confinia, ab eo sibi resignari et pro leni tenuique pecunia vendi faciliter velud ab homine parum providencie et sensus habente disponit. Cuius possessionem et proprietatem sortitus, homines illic prede et rapinis assuetos in quantitate notabili locat mandatque, ut duces Polonie et Slesie sibi continguos spoliis, rapinis aliisque incommodis lacessere non intermittant. Filium deinde Karolum, marchionem Moravie, mittit, qui obsidione Franksten cingat et ad feudam Boleslaum Falkenber-

*) Roepell powiada, że rozdział ten dosłownie przepisany z Długosza; choć dodaje, że w pierwszej chwili możnaby się dać złudzić i sądzić, jakoby Benedykt i Długosz z jednej kroniki starszej byli czerpali. Atoli ponieważ Benedykt podług Roepella w *Historia sive chronica Petri Wlascidis* wspomina, że źródłem do tej pracy był mu Długosz, przeto Roepell wyprowadza stąd wniosek, że i ten rozdział po prostu z Długosza przepisał.

natus multo principum externorum comitatu Wratislaviam venit, qui post hec non sine prebiti veneni suspicione, dum pro nova nupta adducenda, Francie regis filia, splendidissimus equitatus mittitur, interiit Prage, orbis delicie appellatus.

gensem cogat. Sed inde repulsus, eciam pecunia apud filium suum Nicolaum Francksteyn coemit municionem. Inter ipsos quoque Polonie et Slesie principes discordiarum germen iacit et in cedes gwerrasque mutuas illos coarmat, ut civilibus domesticisque collisionibus attriti sua suffragia et arma expetere cogerentur, aut ipse pro dirimendis litibus arbiter electus discernendi que vellet imperium nancisceretur. Facillime in principum discordia cupiditatem suam expleturus Wratislaviensem insuper civitatem ambiens dominium vario estu mentis quo id assequeretur nocte et interdiu flagrabat omnesque suas curas ad id unum efficiendum intenderat. Unde Boleslaum alterum Legniczensem et Bregensem ducem, filium quondam Henrici Wratislaviensis et Legniczensis ducis, in fratrem germanum Henricum, cui Wratislaviensis ducatus sorte obvenerat, pecuniarum et clenodiorum rerumque concupiscibilium profusa donatione subornat. Qui cum ab eodem fratre Boleslao gwerra et iniuriarum spoliolorumque multiplici genere, ut in superioribus premisimus, premeretur, cum esset vir pacificus et bellis insuetus, sed nec posset ducatus sui propter pauperiem facere contra fratrem germanum regis Bohemie sumptibus bellum sibi [inferent(i)] inferentem liberationem et repulsam, ad Wladislaum Polonie regem, sciens illum virum bonum et iustum propinque affinitatis gradu sibi coniunctum, se totum convertit. Et Wratislaviensem civitatem et ducatum sibi perpetuo cessit et resignavit, mallens illum a Polonis quam Bohemis possessum iri. Wladislaus autem Polonie rex etsi possessione ducatus et civitatis Wratislaviensis apprehensa aliquanto tempore illum gubernasset et ducis Boleslai Legniczensis compescuisset fregissetque conatus: ex post tamen eiusdem Henrici ducis paupertati compassus ducatum et civitatem Wratislaviensem sibi restituit, ut et sue fratrisque germani Wladislai, qui in dyaconum iam promotus erat, nubilibusque iam quatuor sororibus de dotibus et necessitatibus provideat et debite fidei ac benivolencie vicissitudine rependat. Ioannes itaque Bohemie rex ducem Henricum Wratislaviensem ducatum recuperasse audiens, plurimum gaudii et voluptatis ex hoc cepit, qui de (*Fol. 29.*) Wladislai regis Polonie in Wratislaviensem ducatum successione spiritum amarum et anxium gestaverat. Non igitur bellis et impressionibus erga illum, sed callidis ingeniis et blandiciis utendum sacius putat; propter quod illum ad se accersitum multiplici honore et largicione pertractat et tam liberalitate sua quam astucia ad resignandum sibi civitatem et ducatum Wratislaviensem inducit. Prefatus enim Henricus dux Wratislaviensis in Boleslaum Legniczensem et Bregensem ducem grandi odio estuans, eius quoque impressiones et gravamina evitaturus,

XXIII episcopus Wratislaviensis.

Iodocus de Rosenbergk, Bohemus, regis Ladislai promociōe ad episcopatum Wratislaviensem postulatur, cruciferorum sancti Iohannis prior, corpore vasto et opimo

facile in resignacionem et in alienacionem civitatis et ducatus Wratislaviensis, militaribus et civibus eciam Wratislaviensibus suis consiliis ad id eum impellentibus, consensit. Recepto itaque a Ioanne Boemie rege oppidi Cloczsko solum ad vite tempora usu et tenuta, civitatem et ducatum Wratislaviensem sibi perpetuo resignat et de illo excedit perpetua donacione, licet cum gravi regni Polonie, de cuius corpore ducatus et civitas Wratislaviensis semper fuerat, iactura et iniuria, ducatum predictum Ioanni regi Boemie inscribendo. Vendicio autem predicta non solum in regni Polonie sed eciam in duorum fratrum suorum germanorum videlicet Boleslai Legniczensis et Bregensis, qui illum a rege Boemie pecunia corruptus bello in suam perniciem vexaverat, et Wladislai dyaconi et trium filiarum prefati Oficze, Britthe et Elizabeth (*p. str. 516. Ofka Elizabeth, Grita*), cedens discrimine nec divino nec humano iure sed sola iniquitate, violencia et impressione constat esse confecta. Quippe Henricus ipse, dux Wratislaviensis, nullam posteritatem sui femoris virilis relinquens nulla(m) iusta arte aut ingenio resignacionis et donacionis huiusmodi perpetue poterat celebrare contractum. Qui cum esset tam scelestus et iniquus, poterat, nisi potencia regis Boemie et favor militarium et civium Wratislaviensium, qui in sortem regis Boemie se letabantur translatos, obstitisset, quolibet iure per fratres Boleslaum et Wladislaum duces, quibus eiusdem civitatis et ducatus obeunte Henrico duce debebatur successio, rescindi. Ab eo itaque tempore ducum Wratislaviensium cessavit successio et civitas Wratislaviensis obedienciam regis Boemie professam a Polonie regni corpore se velut apostatrix curavit subducere et alterius dicionis apparere. Sed census denariusque S. Petri, qui ex illa et universa Wratislaviensi diocesi prestatur summo pontifici et ecclesie katedralis Wratislaviensis per Boleslaum primum Polonorum regem et patrem suum ducem Myeszkonem fundate Gneznensi Archiepiscopo iure metropolitico subieccio multa que alia insignia et decora, quorum obliteracio sepius tentata nunquam provenit sed magis perluxit, clamant et demonstrant, Wratislaviam Polonorum (Regem et patrem suum Myeszkonem *przez pomyłkę powtórzone*) regni provinciam fuisse, propicia divinitate ad corpus et unitatem regni Polonie abrogato iniusto superboque imperio quandoque redituram, postquam dominus Polonice plebi propiciatus fuerit et Poloni sordes scelerum suorum, ob que huiusmodi mutilacio regni eorum secuta est, dignis contricionibus absterserint.

ex deliciis, cibi(s), quibus magnis impensis vacavit. Contracto abrogato Georgio Podebracio propter heresim de regno Bohemie, cum magna episcopalis mense iactura,

Wratislaviensis Ducatus et Civitatis donacionem et alienacionem virulentam et temerariam ex causa scelestā et contra ius fasque confectam Boleslaus, Bregensis et Legniczensis dux, in cuius principaliter preiudicium redundabat, rescindere adorsus, Boemie regem Ioannem monet precaturque per affinitatis iura: duas enim sorores germanas uxores habuerant: ne patrimonium suum et sortem hereditariam ad se et natos suos, morte Henrici sexti ducis Wratislaviensis sequuta, devolvendam ducatum videlicet et civitatem Wratislaviensem occupare iniuste contendat, memor iurisiurandi, quod sibi super divinissimo eukaristie sacramento prestiterat: nunquam se ad terras et dominia eum quomodolibet contingencia aspiraturum et contra quamlibet personam ecclesiasticam et mundanam se sibi auxiliaturum. Repeteret insuper superiora tempora, sub quibus in difficili et periculoso temporum articulo contra nonnullorum Boemorum hostilitatem vite et statui suo insidiantium arma cum notabili suorum militum caterva proprio ere proprioque periculo nullam consecutus vicissitudinem aut premiacionem pro eo et in suam defensam tulerit; quod illum prope ex Boemia ignominiose pulsum per se et gentes suas restituerit; et pro tot officiis desisteret saltem in eius grande damnum et preiudicium grassari. Boemie vero rex Ioannes, omnibus fere que Boleslaus Bregensis commemorabat silencio absolutis, id unum refellendum duxit: Fateor, inquit, me tibi contra quamlibet personam auxilia devovisse sed non contra me ipsum, quem in promissione ipsa circumscribebam. Dum itaque irritatis magis quam quietatis animis alter in alterius odium inflacior invicem discederent, Boemie rex Ioannes civibus Wratislaviensibus iam dicionem et obedienciam professis mandavit, quatinus sibi Haynoviam et Aureum Montem, que illis Boleslaus Bregensis dux pignorari obligaverat, presentarent, comminatus, se ea per potenciam, nisi dicto parerent, recepturum. Rediit interea ex Mazovia Wladislaus subdyaconus, Legniczensis dux, germanus Boleslai Bregensis, ubi veteri virgine, filia Boleslai Mazovie ducis in matrimonium propter dotis quantitatem ducta, certo tempore, donec dotali pecunia consumpta eciam consortem perosus inde remearet, immoratus fuerat. Is regem quoque Boemie accedens Legniczensē ei ducatum, quem Boleslao Bregensi in triginta duobus marcarum millibus obligaverat, venalem exhibuit, astruens ducatum prefatum Legniczensē sortis sue fore. De quo et civium Legniczensium litteras patentes produxit. Rex autem Boemie Ioannes solita vafricie usus litteras quidem Legniczensium ad se recipiens, deliberaturum se Wladislao duci respondit. Boleslao vero Bregensi duce in cameram paucis arbitris adhibitis accersito,

iussu apostolico bellum contra ipsum cum reliquis Slesitis susceptum ad mortem continuavit. Censum cerevisie triticee damnose ab episcopali mensa decerpens pro anni-

litteram Legniczensium civium monstravit monens, ut et ipse exemplum fratris Henrici Wratislaviensis ducis sequens in suam et regni Boemie dicionem concederet, ablatum se illi Legnicensem ducatum minitans, si calcitraret. Territus Boleslaus Bregensis huiuscemodi denunciacione et propter facultatum suarum imminucionem ex prodigo sumptu et largicione secutam parum animi ad resistendum habens, periculum quoque alcius et alienacionem Legniczensis ducatus veritus, Ioanni regi Boemie se subiicit et aliena illicite appetens privatur propriis et tam sibi quam filiis, fratribus et posteris connectit iugum et catenas miserande senectutis.

Anno domini millesimo trecentesimo vigesimo septimo principes Polonie Sleziam iure successionis paterne obtinentes Boemorum regno vicini et signanter Oppoliensis, Teschnensis, Glogoviensis, Legniczensis, Saganensis, Oleschniczensis, Stinaviensis, Falkenbergensis, Bregensis in acerbam invidiam molestamque amaritudinem provocati, quod Wladislaus Loktek sibi imposuerit Regni Polonie, ipsis inconsultis et invitis, dyadema et quod se regem Polonie vocitet et gerat, cum Polonie dominia pociora sub eorum ducatibus consisterent minorque et inferior porcio, in qua Wladislaus Polonie rex imperitabat ea, in quibus (qua) ipsi principabantur, videretur. Unde illum non Polonie regem, ne appellacio ipsa in ignominiam vulgata amplitudinem eorum priscam diminueret titulique eorum detraheret et aboleret fulgorem, sed Cracoviensem regem et ipsi vocitabant et a suis subditis mandabant vocitari. Veriti tamen, ne Wladislaus, rex Polonie, aut aliquis eius in regno Polonie successor macte virtutis adeptus potenciam illos aut eorum filios vel nepotes sibi et regno Polonie faceret feudales et subiectos, pluribus congregationibus mutuo habitis et quid illis pro evitando iugo patrem condam (quondam) principem sed eciam nunc vix dimidiam et humiliorem partem regni Polonie obtinentem imponendo facere expediat, crebris tractatibus decoquitur. Invidia autem, qua Polonorum genus enixius quam ceterarum nacionum vigere in principio operis prefatus sum, operante, ad id ducum prefatorum et eorum consiliariorum pervenit conspiracio maligna et consensus, ut ad Ioannem Boemie regem tunc suapte Wladislao Polonie regi hostem infestum deficerent et in illius iugum et feudum nulla amplius re quam livore impellente et nonnullis causis, quas expressimus, se transferrent. Abrogata itaque nobilitatis sue libertate, qua in eam diem usque perfuncti erant, tam stirpi sue vetuste, qua ex regum Polonie illustrissima domo originem acceperant, quam posteritati sue impium dedecus pectore invidia depravato inusturi ad predictum Ioannem Boemie regem liberalitate et largicionibus eos ad ea que omnes (?) destinaverant invitantem Pragam accedunt et stirpis, condicionis atque no-

versario suo et fratris, capitulo appropriavit. Ea tempestate Pruteni, violato iureiurando a dominis suis Theuthonicorum fratribus beate virginis, occupatis eorum castis, quamquam in summa tranquillitate provinciam rexerunt, perplures ad regem Polonie desciverunt anno domini M(CCCC)LIIII^a), quod a Theuthonicis nunquam est factum, quare adhuc apostolicis censuris et imperiali banno sordescunt. Bellum igitur preterea exortum ferocibus animis magna utriusque partis strage in tredecimum annum est gestum, ubi per paucos Theuthonicorum numero rex Polonie apud Conicium cum universo exercitu superatur, fratres vero nihilominus totam fere Prussiam amiserunt. Iodocus vero Nisse moritur anno domini MCCCCLXVII. Wratislavie sepultus.

a) W kron. Stentzla *MLIIII*.

bilitatis sue obliti in iugum feudumque Bohemicum se supponunt et prefato regi Boemie prestant cum suis baronibus et nobilibus omagium et fidelitatis atque obediencie debite iuramentum. Neque tanti mali patratione contenti in aliud facinus prorumpunt. Candida enim aquila, que est regum Polonie universale insigne et quod ipsi quoque pro armis et ducalibus ornamentis gestare consueverant, immutant et hi quidem albam in nigram, alii in glaucam aquilas cum camporum varietate et permixtione transmutant, ne quid commune cum Polonie regno habere viderentur. Procurante autem humani generis hoste et superseminante in optima quondam terra lolium, principes et nobiles Slesie adeo Polonos contemptos et exosos habere dehinc ceperunt, ut de eorum felicitate, amplitudine et gloria mordeantur et doleant, in eorum vero casibus et infortuniis magnopere ebrientur et exsultent. Nec ulla gens in vicinatu regni Polonie consistens fertur esse Polonis quam tunc gens Slesitica magis aut invida aut infesta. Qua in re eciam suam demonstrat apostasim corrodendo uterum suum, a quo excidit, licet ab ea pietatis caritatisque matris ubera, quibus quoslibet Slesie principes et alumnos ad se in suis necessitatibus et pressuris confugientes iuxta ac proprios solatur et reficit, nunquam fuerint aversa; sperans aliquando in tam precipitem errorem lapsos filios ex regione dissimilitudinis ad se suumque gremium recognito excussoque errore quandoque propiciatione inspiratos superna recursuros. Factionem autem prefatam illustris princeps Boleslaus Swidniczensis dux, filius Bernhardi ducis, exsecratus et reliquos Slesie principes ne ea contaminarentur prudentissima persuasione admonuit, ut ipse ne in eam perlaberetur, quantumcunque altis regis Boemie oblacionibus potuit pervinci, Polonie se ducem clamitans et a Polonie regni unitate et corpore nunquam discessurum, fratribus consanguineis et nepotibus suis in vita et morte ne in discessionem sequestrationemque huiusmodi trahi se permitterent, interminans.

XXV episcopus Wratislaviensis.

Rudolphus, episcopus Laventinensis, apostolicus legatus in Slesiam missus ad exsequendos processus papales deposicionis Georgii Podiebracii postulatur ad pontificatum Wratislaviensem. Vir procul dubio integerrimus, mansueti ingenii, iuris consultissimus et idcirco in concilio Basiliensi camere auditor ab omnibus nacionibus designatus, Pii et Pauli maximorum pontificum referendarius. Bellum Bohemicum magno animo et summa industria cum apostolicis indulgenciis et ecclesie censibus contra Gersiconem depositum prosecutus, nihil pene omnino impignorans. Contra Sigismundum Austrie ducem propter capturam cardinalis de Cusa episcopi Brixinensis excommunicatum et Athesinense interdictum multas legaciones obivit et negocium gravissimum sopivit. Bellum Prutenicum, quod rex Polonie contra fratres Theothonicos pro ipsis Prutenis fidefragis indigne suscepit, per concordiam extinxit, unde fratres quamquam clariora provincie dominia sunt ademta, tamen respirare ceperunt. Multis legacionibus regis Mathie, ad regnum Bohemie haud auspicato a catholicis electi eciam Neapolim usque pro adducenda eius sponsa perfunctus. Succedere sibi vivus procuravit Iohannem, episcopum Laventinum, ecclesie Wratislaviensis decanum, quem sibi ex plurimis coadiutorem delegit, ut ei in ecclesia Laventina successit, qui tamen eo defuncto unanimiter a capitulo est ad episcopatum postulatus. Moritur gloriosus pontifex anno domini MCCCCLXXXII.

1482

XXVI episcopus Wratislaviensis.

Iohannes Rott, episcopus Laventinensis, anno domini MCCCCLXXXII ad presulatum Wratislaviensem postulatus, utriusque iuris doctor ac variarum doctrinarum consultissimus, precipue in arte dictandi promptissimus, utique quondam Ladislai regis nec non Frederici imperatoris cancellarius.

XXVII episcopus Wratislaviensis.

Iohannes quartus, Roth, successorem habuit Iohannem Turzonem, eius nominis quintum episcopum Wratislaviensem, quem ipse coadiutorem vivus designaverat. Is ex Iohanne Turzone cive olim Cracoviensi natus erat. Habet autem ea familia Turzonum ex Gepediis sive montanis Scepusorum originem vetuste nobilitatis, verum aliquamdiu obscure latuit, postea tamen^{a)} multos magnos et claros viros, patrono semper ac velut duce patre Ioanne Turzone, tulit Sigismundum. Hic Turzo magnas exac-

a) Może *inter* wypuszczono.

ciones clero imposuit, quia magna bona ludo ac scortacione consumpsit; propterea lites inter eum et precipuum dominum doctorem Oswaldum, cantorem et canonicum qui Bavarus et parochus ecclesie dive Marie Magdalene erat, exorte fuerunt. Nam ille Oswaldus tanquam cleri patronus exacciones episcopi diucius ferre noluit et austere episcopum publice in capitulo redarguit. Quod episcopus egre ferens veneno doctorem Oswaldum intoxicari dedit, quod testati sunt doctores Reuchlinus et Fabianus et doctor Gandolphus, viri in medicinis docti, et Melchior Salius Gorensis, sacellanus doctoris Oswaldi et confessor hoc ... videns fieri suo chirographo testatur. Post Turzonem generosus doctor Iacobus de Salcza, pro tunc Glogoviensis ducatus capitaneus, in episcopum electus est, qui dominum doctorem Burg, Cracoviensem et Wratislaviensem canonicum, Romam misit, ne a quodam marchione preveniretur. Sub isto Iacobo evangelium per Martinum Lutherum mundo illuxit. Et si Iacobus episcopus evangelii lucem egre tulit, quia vir magne experientie erat, utroque humero gestare novit.

KRONIKA POLSKA

opracował

Dr. Ludwik Ćwikliński.

Kronika, którą poniżej w nowem wydaniu zamieszczamy, nosiła dawniej o g ó l n i e nazwę: Chronica Polonorum. Tak ją nazwał pierwszy jej wydawca Sommersberg, a w jego ślady wstąpili wszyscy późniejsi wydawcy kroniki, oraz historycy, powołujący się na jej świadectwo. Dopiero Arndt, ostatni wydawca naszej kroniki, nadał jej miano Chronicon Polono-Silesiacum. Ani jedna ani druga nazwa nie opiera się na wyraźnem świadectwie rękopiśmiennem. Żaden bowiem ze znanych nam kodeksów nie podaje tytułu kroniki na czele. Jedynie w nędznym rękopisie znajdującym się we wrocławskiej bibliotheca Rhedigerana napotykamy na końcu kroniki tytuł: chronica Lechitarum, a na okładce tegoż rękopisu napisane jest ręką inną, lecz dość dawną: Hic est kronica polonorum itd.; zob. poniżej str. 580. Tytuł przez Arndta na czele wydania umieszczony jest w pewnej mierze odpowiedniejszemu; wykazuje sam przez się miejsce powstania i treść naszej kroniki. Powstała albowiem kronika nasza na Szląsku i głównie o szląskich opowiada nam zdarzeniach z pominięciem innych dzielnic polskich, odkąd bliższych epoche własnej autora (lub autorów) dotyka czasów. Z dru-

giej strony nadmienić wypada, iż nazwa: *Chronicon Polono-Silesiacum* mogłaby wywołać mniemanie, że Szląsk już w tych czasach, które opisuje kronika, nie był polskim. Tymczasem we wieku dwunastym i trzynastym uważali się xiążęta szląscy za xiążąt polskich, Szląsk był jeszcze dzielnicą Polski. Nazwa *Chronica Polonorum* jest wprawdzie zbyt ogólną; ileż innych pomników średniowiecznych możnaby tą nazwą obdarzyć! Lecz jedynie nasza kronika (a żadna inna 'oprócz niej) bywała tem mianem zaszczycaną; tylko naszą kronikę cytowano w ten sposób, jak to także wydawca poprzedzającej kroniki: *Chronica principum Poloniae* w uwagach swych czynił. Dla tego samego już uważałem za stosowne, nazwę dawną: *Chronica Polonorum* zatrzymać a raczej przywrócić.

Nowe wydanie kroniki sporządzamy z dwóch przyczyn, raz dla tego, że w zbiorze zupełnym źródeł historycznych średniowiecznych polskich koniecznie pomieszczenie znaleźć powinna, i to przed *Chronica principum Poloniae*, przed którą jednakowoż z powodów niezależnych od wydawcy i redaktorów nie mogła być w naszym tomie pomieszczoną, a powtórę dla tego, że należało uzupełnić wydania dawniejsze nieuwzględnionym dotychczas rękopisem królewieckim.

Sommersberg i Stenzel wydali text kroniki przede wszystkim według brzmienia wymienionego powyżej manuskryptu wrocławskiego; innych rękopisów naszej kroniki nie znali. Stenzel jednakowoż dowiedział się po sporządzeniu wydania w Iym tomie *Scriptores rerum Silesiacarum* o innym rękopisie szląskim o t. zw. *codex Fuerstensteinensis* i wypisał z niego odmianki na załamku swego egzemplarza kroniki. Mosbach jest w posiadaniu tego egzemplarza Stenzlowego opatrzonego w odmianki. Arndt skoro się o tem od Mosbacha dowiedział, udał się do Fürstenstein, zamku xięciu Pless przynależącego, i porównał tamże ten rękopis. Opisuje go w swem wydaniu *Mon. germ. histor. XIX. 554 nast.*

Kodex fuerstensteinski jestto kodex papierowy we większej oktavce, a napisany został we wieku XIV; pomiędzy rękopismami biblioteki zamku Fuerstenstein nosi sygnaturę *Msc. Q. 6.* Oprócz rozmaitych traktatów teologicznych mieści takż kronikę Marcina Polaka. Od fol. 130' aż do 145 mieści się nasza kronika. Poszczególne strony są oznaczone czerwonym atramentem. Arndt słusznie ceni nadzwyczaj text tego rękopisu. Liczne błędy mieszczące się we wydaniach Stenzla i dawniejszych wydawców poprawił Arndt opierając się na tym rękopisie i uważając go nawet za podstawę swego wydania; we wielu miejscach potwierdził text tego rękopisu domysły Sommersberga i Stenzla. *Fuerstensteinski kodex* nosi u Stenzla sign. 1; w naszym także wydaniu oznaczon będzie przez I.

Przez I* oznaczam drobną ilość wariantów, którą Schindler podał z nieznanego nam zresztą zupełnie rękopisu w dziele: *Literarische Chronik von Schlesien auf*

das Jahr 1787 December p. 353 nast.; Schindler nadmieniał, że kodeks ten napisany został w r. 1424.

Sign. II. oznaczać będzie rękopis, który najdawniej jest znany. Jest to wspomniany już rękopis biblioteki Rhedigerowskiej [S. IV. 2 p. 11.], kwartant¹⁾ pergaminowy, napisany roku 1359 w minuskułach, z pięknie pomalowanymi głoskami początkowymi. Dawniej sądzono, że autorem kroniki naszej jest nieznany zresztą Jan (Johannes), że kronika dopiero roku 1359 ułożoną została, a nasz rękopis jest autografem²⁾. Przyczyną takiego mniemania był dopisek, który czytamy na końcu kroniki polskiej zajmującej 12 pierwszych kart: *Finita coronica Lechitarum per manus Johannis sub anno domini MCCC quinquagesimo nono, in sabbato ante dominicam qua canitur: Cantate domino. Dopisek ten odnieść jednakowoż tylko możemy do przepisywa-za, który w oznaczonym czasie pracę swoją ukończył. Następnie zamieszczone są: Auctoritates libri metaphisices, primi libri philosophicorum, libri de coelo et mundo i de generatione et corruptione z Arystotelesa, Porphyriusa, Seneki, Boethiusa i Theophrasta; część tę atoli, obejmującą 39 kart, pisała inna ręka aniżeli część pierwszą, a na końcu tej drugiej części czytamy: Expliciunt proverbia Senece. Anno domini MCCCLIX. VI ydus Iulii. Na okładce znowu dopisywała ręka dość dawna:*

Hic est kronica polonorum.

Item auctoritates philosophorum.

Hunc librum comparavit dux Ludwicus dominus Bregensis anno domini 1360. a cokolwiek niżej dodała inna znowu ręka: *Hic liber iste est ecclesie sancte Hedwice in Brega³⁾. Stenzel się domyśla, że Ludwik I, książę na Brzegu, syn Bolesława III. i Małgorzaty, córki Wacława II. czeskiego, darował zapewne ten rękopis kolegiacie w Brzegu, którą w roku 1371 ufundował (umarł 1398 pomiędzy 6 a 23 grudnia). W ośmnastym wieku posiadali ten rękopis Marcin Hancke, który pierwszy o nim podał wiadomość (de Silesiorum rebus praef. p. 15.) a następnie syn jego jedyny Godfryd, pastor przy kościele św. Maryi Magdaleny we Wrocławiu, który go użył Sommersbergowi do przedruku w zbiorze pisarzyw szląskich. Być jednakowoż może, ale nie jest prawdopodobnem, że Hancke, ojciec i syn a tem samem i Sommersberg mieli tylko odpis naszego rękopisu. Jakim sposobem sam rękopis stał się własnością biblioteki Rhedigerowskiej we Wrocławiu, nie było Stenzlowi znanem;*

¹⁾ Stenzel podaje jako format małe folio; lecz Arndta daty zasługują w wyższym stopniu na wiarę, a ten podaje wyraźnie IV° format.

²⁾ Podaję te słowa według Arndta; Stenzel podaje je nieco inaczej co do pisowni.

³⁾ Zdania tego był nawet jeszcze Runge (notitia historicoe. et hist. gentis Silesiacae p. 1. p. 99.) cytowany u Stenzla Script. rer. Siles. I. przedm. str. 7.

por. Stenzla *Scr. Rer. Siles. I.* przedm str VIII. Arndt w przedmowie do swego wydania nic o losach naszego rękopisu nie wspomina. Rękopis ten mieści niezmiernie wiele błędów, pochodzących w znacznej części z niedbalstwa i głupoty przepisywacza, który nie umiał niejednokrotnie odczytać wyrazów swego oryginału.

O trzecim manuskrypcie naszej kroniki, sign. III, dowiedziano się dopiero z katalogu manuskryptów królewieckich wydanego przez dr. Steffenhagena w roku 1866. Ś. p. Bielowski spowodował prof. dr. Smolkę, że w czasie pobytu swego w Królewcu w r. 1874 porównał ten rękopis dla wydania nowego w III tomie *Monum. Pol. hist.* Mnie wypadło korzystać z pilnej a sumiennej kollacyi dr. Smolki, a dokładność jej poznać dostatecznie mogłem, przeglądając raz, acz tylko dorywczo, w czasie pobytu w Królewcu w pierwszych dniach sierpnia r. b. rzeczony manuskrypt i porównując niektóre wątpliwe, jak mi się zdawało, warianty dr. Smolki z oryginałem. O tymże rękopisie rozpisał się już także obszerniej dr. Smolka w czasopiśmie: *Zeitschrift des Vereins für Geschichte und Alterthümer Schlesiens* tom XII, zeszyt IIgi, str. 454. nast. Jest to rękopis nr. 1560 uniwersyteckiej biblioteki królewieckiej, mała czwartka; liczy stron 382. Na pierwszych 170 kartach mieści się kronika Marcina Polaka; czy w pierwszym czy w drugim opracowaniu, nie jest mi wiadomo. Na karcie 171 mieszczą się krótkie notatki o papieżach, poczynszyszy od Honorjusza IV aż do Eugeniusza IV; karta 173 mieści notatki o cesarzach po Fryderyku II aż do Wacława; karta 172 i 174 są próżne; na karcie 175 rozpoczyna się *Chronica Polonorum*. Nie zawiera atoli ten rękopis początku naszej kroniki. Pierwsza karta kroniki jest wydarta; text jej zaczyna się dopiero od słów: *prolem regni dignissimam, MGH. SS. XIX 557. w. 14.* Cały kodeks napisała jedna i ta sama ręka pismem dość czytelnem. Jednakowoż później dodała inna ręka poprawki liczne nie tylko na załamku ale i w texcie samym, które można rozpoznać po bledszym nieco atramencie Są to poprawki dowolne, a nie opierają się na porównaniu naszego textu z jego oryginałem. Wspomnieć wypada także o paru przydtuższych dopiskach poprawiocza. I tak fol. 176b dodaje przy opowiadaniu o spokrewnieniu Leszka z Cezarem: *Nota hic causam cognationis dominorum qui sunt de progenie Iulii Caesaris cum ducibus Slesie*, dalej fol. 178a przy opowieści o Juliuszu Cezarze: *de Iulio Imperatore Romanorum*, na tejże samej stronie na dolnym załamku pod textem: *Non hunc dominum(?) mures comederunt.* Kodeks nasz urywa w środku ostatniego zdania kroniki z którego tylko te zamieszcza słowa: *Explicit cronica. Carbones sine bo (=carnes) comedunt fratres aliquando.* Ze słów tych słusznie wnioskować możemy, że przepisywacz był mnichem szląskim. Nie był to zresztą człowiek uczony albo nader sumienny. Niejedną błędną lekcję, która się mieści w kodeksie, jemu należy przypisać. Tak samo scharakteryzował przepisywacza tego dr. Smolka; na zdanie jego w zupełności pisać

się możemy. Czy zaś dziwna pisownia niektórych imion własnych, jaką napotykamy w naszym rękopisie, n. p. Zwineus albo Zwigneus, Huuricus, Listech itd., są także wymysłem przepisywacza, lub czy już oryginał jego w ten sposób podawał te imiona, na to pytanie niepodobna dać odpowiedzi. Niewątpliwie zaś oryginałowi temu, a więc i naszemu rękopisowi, (pominąwszy wspomniane niedbalstwa przepisywacza) przyznać musimy wartość wielką. Nie godzę się atoli na zdanie dr. Smolki, który twierdzi 1) iż rękopis królewiecki należałoby uważać za podstawę nowej edycji textu; 2) że bliżej jest on spokrewnionym z rękopisem fuerstensteinskim aniżeli z rękopisem Rhedigeranśkim, a że 3) pomimo to tworzy osobną klasę, gdy dwa drugie do jednej ale innej należą klasy, aczkolwiek tak bardzo się różnią wewnętrzną swą wartością¹⁾. Zdaniem mojem rękopis królewiecki bliższym jest raczej rękopisowi wrocławskiemu aniżeli fuerstensteinskiemu, pomimo że pierwszy z tych dwóch jest bardzo błędnym drugi wcale znaczną na wartość. Błędy rękopisu Rhedigeranśkiego pochodzą w znacznej części z przepisywania, i przyjęć musimy, że nie tylko jego przepisywacz błędnie pisał, lecz że już text, z którego przepisywał, mieścił mnóstwo błędów zaciemniających pierwotne brzmienie pierwowzoru.

Aby wykazać wartość i ocenić stosunek rękopisu królewieckiego do dwóch innych powołuje się dr. Smolka na warianty wszystkich trzech rękopisów do str. 566 wy-

¹⁾ W cytowanej powyżej rozprawie w czasopiśmie szląskiem: „Zeitschrift des Vereins für Geschichte und Alterthümer Schlesiens“ w tomie XII. str. 456, mówi dr. Smolka wyrażnie co następuje, (które to słowa z umysłu cytuję dosłownie): „Das Verhältniss des Textes unserer Handschrift zum Texte des Codex Fuerstensteinensis und Codex Rhedigeranus lässt sich schwer bestimmen. Sie nimmt ungefähr die Mitte zwischen den beiden übrigen Handschriften ein, indem sie fast eben so viele Varianten mit der einen, wie mit der anderen gemein hat; doch ist der Text derselben im Allgemeinen etwas näher dem des Codex Fürstensteinensis als dem des Codex Rhedigeranus verwandt“. Na końcu zaś całej rozprawki po podaniu i omówieniu czterech a względnie pięciu ustępów, które się mieszczą li tylko w rękopisie królewieckim i dla tego dotychczas jedynie w opracowaniu w Chronica principum Poloniae znane były, czytamy str. 462 nast. „Daraus (to jest stąd że kodex królewiecki mieści rzeczony cztery ustępy) ergibt sich, dass die beiden letzteren Codices (to jest Codex Rhedigeranus i Codex Fuerstensteinensis) einer — und der Codex Regiomontanus andererseits zwei ganz verschiedene Handschriftenfamilien darstellen; ein Schluss, der durch dasjenige, was oben über das Verhältniss zwischen den Texten der drei Handschriften gesagt wurde, bestätigt wird.“ Tymczasem na stronach poprzednich, a mianowicie w słowach cytowanych na początku uwagi utrzymywał dr. Smolka: że rękopis królewiecki bardziej się zbliża do rękopisu fuerstensteinskiego aniżeli do wrocławskiego. Żadną więc miarą nie powinien był klasyfikacji rękopisów, jaką na końcu swej rozprawy podał, popierać wskazywaniem na właściwości textu królewieckiego kodexu w stosunku do textu dwóch innych rękopisów. To co czytamy na str. 456 o stosunku trzech rękopisów naszej kroniki do siebie, mogłoby jedynie służyć na poparcie twierdzenia wręcz przeciwnego temu, które się mieści na końcu rozprawy dr. Smolki — na poparcie twierdzenia, że Codex Rhedigeranus należy do innej klasy aniżeli dwa pozostałe

dania Arndtowskiego w Monumenta Germaniae historica, którą to stronę dr. Smolka jedynie dla przykładu wybrał. Codex Rhedigeranus mieści więc w ustępach obejmujących tę stronę 17 bezwzględnie fałszywych a 7 obojętnych wariantów; codex Fuerstensteinensis ma mieć 13 wariantów fałszywych, dwa obojętne, codex Regiomontanus natomiast 11 złych, 7 obojętnych. Rękopis królewiecki wypuszcza na tej stronie jedynie dwa wyrazy, kōdex Rhedigerański pięć, fuerstensteinski natomiast ośm. Przytem zwraca dr. Smolka uwagę na to, że z pomiędzy odmian rękopisu królewieckiego od wydania Arndtowskiego jedynie dwie są także właściwe rękopisowi wrocławskiemu, wszystkie zaś inne jemu samemu są właściwe. Dalej utrzymuje dr. Smolka, że cztery konieczne poprawki, które Arndt w texcie na str. 566. pomieścił, ponieważ rękopisy Rhedigerański i fuerstensteinski błędne jakieś lekcye podają, potwierdza kodex królewiecki i że dwie inne jeszcze podaje poprawy dla tejże strony, a mianowicie castris w. 13, sibi promittunt w. 21. Do podanych przez dr. Smolkę dwóch poprawek, które z rękopisu tego przejąć do textu str. 566. należy, dodać jeszcze wypada dwie inne lekcye a mianowicie: w. 36: instructu zamiast dotychczasowego instructu i w. 45: secedentes, które ma obok królewieckiego także kōdex wrocławski i chronica principum Poloniae. Nie zupełnie atoli tak się rzeczy mają na tej stronie, jak to dr. Smolka podał, a tēm mniej na wnioski przez niego porobione zgodzić się można. Naliczyłem wprawdzie 15 błędnych (licząc dwie luki) a 16 obojętnych wariantów rękopisu królewieckiego, lecz zarazem zauważyłem, iż właśnie w licznych przypadkach zgadza się rękopis królewiecki z Rhedigerańskim, gdy przeciwnie fuerstensteinski podaje co innego, i to po największej części nie z prostej pomyłki przepisywacza.

I tak w. 3: in Lombardiam profectus est II, profectus est in L. III, in Lombardiam proficiscens I; w. 5: et eques II i III, in eques I; w. 7: famam II i III, famem I; w. 11: clanculo II i III, clauculo I; w. 13: exultantibus II i III, exulcantibus I; w. 14: ac II i III, aut I; w. 17: ex sui diutini III, ex sui dimini (popsute z diutini) II, ex in diutini I; w. 18: et przed uxoris mają II i III, et opuszcza I; w. 18: uxoris II, uxorie III, uxorē I; w. 19: requirenda ma II i III, opuszcza I; w. 20: sibi mają II i III, opuszcza I; w. 23: episcopus II i III, opuszcza I; w. 35: et ideo nie opuszczają II i III, opuszcza I; w. 39: autem opuszcza I, mają II i III; w. 40: seminarum II i III, semina I; w. 45: secedentes II i III, cedentes I; mniejszej wagi jest, że Mesico w. 21 piszą II i III, Mesco I.

Wyraźniejsze dowody pokrewieństwa rękopisów królewieckiego i Rhedigerańskiego otrzymujemy na kilku miejscach, które szczególnie błędnie przechowały się w tradycji rękopiśmiennej. Por. n. str. 556 w. 22: Quem quasi cocodrillus persequens I; Cuius funus cocodrillus (zamiast crocodilinis) prosequens III; prosequens ma także

II; dalej por. str. 557 w. 19: non nisi II, n̄ n̄ III (=non nisi?), omnino nisi I; str. 557 w. 21: ossetenus III; popsute ossetenus jest widocznie olerennus podane w II; I zaś mieści „seren”; str. 557 w. 41: alios duces. alios marchiones. alios equites constituens II i III, jak Wincentego kronika; str. 557. w. 52: cadaveribus bez mortuorum II i III i tak samo chron. princ. Pol., podobnie Vinc. chron.: motuorum dodaje I; str. 558 w. 5: infirmi (de III) natura II i III i Vinc. chron.; infirmi de natura I; str. 561 w. 7. Christianam Agnetam nomine III, Christianam nomine II, samo Cristinam I; str. 563 w. 11: vix tandem II i III, vix tantundem I; str. 563. w. 28: exspirat II i III, conspirat I; str. 564 w. 5 tak musi być text ukształcony jak podaje III: Vladislaicis solis, Mesicone videlicet et Jaroslao, filio Boleslai Alti (Alii ma III) campum victorie tenentibus; na to samo brzmienie naprowadza błędny wprowadzie text II: Vladislaus filius Mesiconem videlicet et Jaraslao, są to te same wyrazy i w tym samym porządku co w III, jeno źle przepisane; natomiast podaje I: Vladislaicis videlicet solo Mesicone et Jaroslao, co nie ma sensu; str. 563 w. 40 trzeba czytać: ad honestandum ipsius senium sibi; tak ma III, wyjąwszy pomyłkę honestandum; ipsius senium sibi ma także II, ale poprzednio ad honestatem; I zaś mieści: ad honestatem ipsius jenno.

Text, który poniżej zamieszczamy, nie tak bardzo się różni od Arndtowskiego; najznacniejsza część odmian opiera się na wariantach rękopisu królewieckiego, a znaczna ich część zarazem bezpośrednio lub pośrednio i na wariantach rękopisu Rhedigerańskiego, o czym się czytelnicy przy studyowaniu textu samego najlepiej przekonać mogą. Mniemam zatem, że kodex królewiecki i kodex Rhedigerański należą do jednej i tej samej klasy; nie pochodzą jednakowoż bezpośrednio z tego samego źródła, lecz w dalszym są stopniu ze sobą spokrewnione. Kodex Rhedigerański powstał zapewne z niedbalej już kopii, a sporządzony został przez równie niedbalego przepisywacza; mniej ograniczonym i niedbałym był w każdym razie pisarz rękopisu królewieckiego. Choć za pomocą tych dwóch manuskryptów skombinowanych a szczególnie królewieckiego można text Arndta ulepszyć, pomimo to niepodobna uznać rękopisu królewieckiego za podstawę wydania nowego. Równie jak królewiecki zasługuje na uwagę fuerstensteinski, a raczej jeszcze więcej. Text kroniki ufundowany jedynie na manuskryptach Rhedigerańskim i królewieckim byłby nawet mniej czytelnym aniżeli text oparty u Arndta na Rhedigerańskim i fuerstensteinskim. Strona 566 Arndtowskiego wydania wyjątkowo korzystnie świadczy o królewieckim rękopisie. A przecie i na tej stronie równą mniej więcej ilość błędnych wariantów wykazuje kodex fuerstensteinski co kodex królewiecki. Dr. Smolka liczy 13 błędnych wariantów rękopisu fuerstensteinskiego na str. 566; od textu poniżej podanego naliczyłem w ustępie objętym stroną 566 wyd. Arndtowskiego 20 błędnych wariantów

licząc luki zarazem i sporą ilość obojętnych. Na innych stronach lepiej wychodzi kodex fuerstensteinski, który na str. 566 mniej więcej na równi stoi z królewieckim. Dokładnie przepatrzyłem str. 560 i 561 w wydaniu Arndta, a naliczyłem od textu według brzmienia, jakie mu poniżej dać uważałem za stosowne, 1) na stronie 560: 28 błędnych odmianek, 10 obojętnych (licząc opuszczenia zarazem) w kodexie Rhedigerzańskim, 21 błędnych, 9 obojętnych w kodexie królewieckim, a 14 błędnych i 4 obojętne w rękopisie fuerstensteinskim, 2) na str. 561: 21 błędnych odmianek w kodexie królewieckim i tyleż we fuerstensteinskim. Liczby te mogą wprawdzie mieć tylko względną wartość; bo trudno nieraz się zdecydować, co policzyć do rzeczywistych błędów a co do wariantów obojętnych; zachodzi także różnica pomiędzy błędami, i nie tyle ilość ile raczej jakość błędów może rzeczywiście stanowić o wartości rękopisu. To też nadmienić wypada, że i pod względem jakości błędów kodex fuerstensteinski nie przewyższa królewieckiego.

Nie podobna więc było porzucić jednego rękopisu a utworzyć text głównie na podstawie drugiego. Uzupełniają się wzajemnie, i w każdym poszczególnym przypadku trzeba się było decydować. Jest to niewątpliwie zasada niekrytyczna, lecz w obec właściwości naszych trzech rękopisów inaczej postępować nie było można. Decyzja też nie była z reguły trudną. Bo albo obydwa rękopisy zgadzały się z sobą w podaniu dobrej lekcji albo jeden z nich tak błędną zamieszczał, iż o słuszności lekcji drugiego kodexu nie można było wątpić; rzadko kiedy obydwa rękopisy odmieniały, a każdy znośną podaje lekcję; w takich razach rozstrzygałem, jeśli tylko było możebnem, według brzmienia źródła odpowiedniego ustępu naszej kroniki i brzmienia późniejszych opowieści, które z naszej kroniki czerpały, jako to mianowicie według textu chronica principum Poloniae; gdy zaś tej pomocy zabrakło, jedynie według własnego zdania, do czego atoli zaledwie kilka razy byłem przymuszony. Ilekroć zaś oba rękopisy błędnie przechowały text, a rękopis wrocławski podawał coś lepszego, nie zawahałem się dać temu pierwszeństwa, mianowicie zaś w takich razach, jeżeli brzmienie jego popierał Wincenty albo Gall lub też Chronica principum Poloniae albo Chronica Petri Wlast, wydana przez Mosbacha, a poniżej przez Dr Semkowicza. W paru razach ośmieliłem się nawet przyjąć do textu domysł własny. Ogółem jednakowoż z rozmysłu trzymałem się o ile możności jak najwierniej tradycyi rękopismiennej, a więc i w pisowni, chociaż pisownia mianowicie imion własnych jest nader niekonsekwentną. Pisowni owej bałamutnej wszystkich wyrazów, a choćby tylko imion własnych, całkowicie na dzisiaj rozpowszechnioną przemienićby nie było można bez gwałtownych środków, któreby cechę średniowieczną naszej kroniki w wysokim stopniu były zatarte. Zamiana zaś pewnej liczby najbardziej używanych wyrazów a szczególnie imion także tylko w gwałtowny sposób dałaby

się była przeprowadzić, a byłaby występkiem przeciw konsekwencji, i w niczem nie byłaby się przyczyniła do jasności textu, skoro owe wyrazy i w pisowni rękopisów naszej kroniki są po największej części łatwo zrozumiałe i znajdują poniżej wytłomaczenie w uwagach historycznych, o ile zaś nie są zrozumiałymi i spór co do swego znaczenia mogą wywołać, winny być tem bardziej podane w oryginalnem brzmieniu. We wyborze zaś tej lub owej pisowni imion a odrzuceniu innej kierowałem się temi samemi zasadami, co w ukształtowaniu reszty textu. Tutaj jednakowoż niewątpliwie było niedogodnem, że nieprzyznano pierwszeństwa ani królewieskiemu nad fuerstensteinskim rękopisem ani przeciwnie. Dla tego także warianty imion własnych podałem w uwagach krytycznych, chociaż to w części niewątpliwie niepotrzebny balast, jako to powtórki: Henricus, Heinricus, Hinricus, Hunricus; Vladislaus, Wladislaus, Vladizlaus, Lodislaus, albo Gnesna, Gnezna, Gnezdna itd.

Przeciw tej klasyfikacyi rękopisów, która mnie się wydaje słuszną, nie przemawia to, co na pozór jest jej przeciwnem, to jest: owe cztery ustępy, mieszczące się tylko w rękopismie królewieskim, a których nie mają dwa drugie rękopisy. Dr. Smolka twierdzi, że ustępy te należą do pierwotnego textu naszej kroniki, ale wypuszczone już były w egzemplarzu, z którego wypłynęły kodexy fuerstensteinski i Rhedigeranski, a odsuwa przypuszczenie, jakoby mogły być „interpolacyami późniejszymi“ pierwotnego textu. Tymczasem są, zdaniem mojem, rzeczywiście późniejszymi rozszerzeniami pierwotnych krótkich notat. Kto się dokładniej przypatrzy tym ustępom i porówna je z tem, co w ich miejscu podają rękopisy fuerstensteinski i Rhedigeranski, może jedynie do mego przechylić się zdania. Jasno to wynika z pierwszego zaraz dodatku.

Przed pierwszym dodatkiem, wtrąconym w rękopisie królewieskim, czytamy we wszystkich trzech rękopisach: Iste Mesico Ottonem imperatore[m] tercium, qui dictus est Rufus seu Mirabilia mundi, cum exercitu ad se venientem, honorifice illi occurrens, cum magna gloria et triduo convivio adeo decenter pertractavit, quod imperator, liberalitate illius delectatus, eum infra prandium in mensa residens coronavit suo dyademate (et sic imperii feudalem fecit dodając I i II, opuszcza III). Jest to widocznie całkowity opis całej uroczystości przy przyjęciu Ottona, którą kronika nasza zamiast za Bolesława, za Mieczysława mieści rządów. Rękopisy I i II nie też już o właściwej uroczystości nie wspominają. Tymczasem rękopis królewieski (III) zaczyna rzecz na nowo, łącząc ten powtórny opis niezgrabnie i fałszywie z poprzedzającym. Czytamy bowiem:

(Coronavit suo dyademate) imperiali in castro Ostrow, prope ubi nunc est Pozenania. De quo castro cum videret, quod Imperator nudipes processisset Gnezdnam propter votum, quod voverat ire ad sepulcrum beati Adalberti, inquit: non convenit, ut pedes imperatoris terram attingant et mandavit prosterni per totam viam purpuras diversas, ceteros pannos sericios delicatos de castro Ostrow VI miliaria usque Gnezdnam et per totam illam viam ad sepulcrum beati Adalberti. Et imperator itaque voto peracto faciens eum liberum ab imperio et omnes successores Romam est reversus recepto brachio sancti Adalberti, quod locavit in ecclesia, ubi nunc sanctus Bartholomeus requiescit. *Widocznie słowa: Et imperator nast. do tego samego zdarzenia się odnoszą, co powyżej cytowane, a we wszystkich trzech rękopisach zamieszczone: eum infra prandium in mensa residens coronavit suo dyademate.*

Dwa więc razy rękopis królewiecki opisuje jedno i to samo zdarzenie, pierwszy raz krócej drugi raz obszerniej. W pierwszym opisie miejsce uroczystości nie jest wcale wspomnianem; w drugim opisie, w pierwszym zdaniu przedstawia autor castrum Ostrow obok Poznania jako miejsce uroczystości, w końcowem zaś zdaniu przedstawia Gniezno jako miejsce, gdzie Mieczysław (a nie Bolesław) uznany został wolnym a udzielnym księciem. Że jeden i ten sam autor w dodatku tych sprzeczności się dopuszcza, nie w tem dziwnego. Słowa: imperiali in castro Ostrow, prope ubi nunc est Pozenania zamieszczone są widocznie jedynie dla tego, aby połączyć następne opowiadanie o podróży Ottona z Ostrowa do Gniezna z poprzednią opowieścią. Że to opowiadanie o podróży nie jest pierwotnem, lecz późniejszym dodatkiem, stąd także wynika, iż wszystkie trzy rękopisy podają o Mieszku II co następuje: Iste sanctum Adalbertum primo vivum suscepit, deinde passum de Prussia transtulit et in Stremesno sepelivit, claustro nunc regularium circa Gnesnam. Nie podobna zaś przypuścić, iżby autor jeden i ten sam wspominał o grobie św. Wojciecha w Gnieźnie za czasów Mieczysława I, a kilkanaście wierszy poniżej twierdził, że dopiero za Mieczysława II św. Wojciech żył, poniósł śmierć męczeńską i w Trzemesznie a następnie w Gnieźnie został pochowany.

Cel, który późniejszego obrabiacza pierwotnej kroniki do wtrącenia tego dodatku nakłonił, jest wreszcie zupełnie zrozumiałym. Wyrzucił słowa: et sic imperii feudalem fecit, z których się nawet Stenzel domyślał, że autorem kroniki był jakiś Niemiec, ponieważ Bolesława poniżają. A za to dodał uwagę, że Otto uznał Bolesława księciem zupełnie od cesarstwa niezależnym: Et imperator — faciens eum liberum ab imperio et omnes successores — co zaszczyt przynosi Bolesławowi i Polsce.

Bardziej aniżeli drugi ustęp dodatkowy, który pomijamy, wykazuje trzeci ustęp zamieszczony li tylko w rękopisie królewieckim, że nie należał pierwotnie do tekstu

kroniki lecz wtrąconym został później. Zaczyna się bowiem ten ustęp od słów: Istis temporibus Petrus Magnus, comes tocius Polonie et pallacii Wratislaviensis, industria in virtute strenuus, iustus et Deum timens, militavit, i poświęcony jest zupełnie historii t. zw. Piotra Własta. Mimo więc wszelkiego oczekiwania nieco dalej w ustępie przez wszystkie rękopisy podanym wprowadza autor Piotra jeszcze raz tak na scenę, jak gdyby o jego czynach nie było poprzednio mowy. Czytamy bowiem we wszystkich manuskryptach: Qui (sc. Vladislaus) cum quodam tempore yemali vena-cioni deditus esset, quidam maior natu et principi proximior, Petrus Vloscides secum perrexerat. Ta charakterystyka: quidam maior natu tém śmieszniejszą wydać nam się musi, jeżeli wspomnimy, że w ustępie zamieszczonym jedynie w rękopisie królewieckim mowa jest o tem, iż Piotra Własta zamianował Bolesław w ostatnich chwilach życia nawet patronem królestwa i opiekunem synów swoich: Nam eius presidio, dum Boleslaus senesceret, totum regnum Polonie pacifice servabatur, ita quod dux Boleslaus eundem Petrum patronum regni tutoremque filiorum constituit in extremis. Lecz autor kroniki nie zadawała się tym krótkim opisem: quidam maior natu et principi proximior, nie przechodzi bezwłocznie do opowiadania o zejściu na polowaniu, lecz dodaje ustępek o dawniejszym życiu Piotra, mówi o podstępie, którego użył względem pewnego księcia ruskiego, o podstępem zdobyciu miasta pannońskiego „Cilcia“ i o pokucie, skutkiem której wybudował nie mniej jak 77 kościołów. Jakżeby więc poprzedzający ustęp, w królewieckim manuskrypcie jedynie zamieszczony, mógł uchodzić za własność jednego i tego samego autora co ustęp właśnie co omówiony, jeżeli i w owym ustępie królewieckiego manuskryptu jest mowa o wyprawach Piotra w obce krainy (ad partes extraneas), o poślubieniu księżniczki ruskiej, i o fundowaniu kościołów. I co najwięcej nas musi zadziwiać, ustęp w królewieckim rękopisie zamieszczony kończy się słowy: Hec autem plenius in maiori cronica Polonorum et in carmine Mauri continentur; piszący te słowa nie mógł przecie mieć na myśli, powrócić do tego samego tematu po kilkunas-tu wierszach. Jeżeli też wreszcie na początku ustępu, który następuje po zdaniach wtrąconych w rękopiśmie królewieckim, czytamy: Iste Boleslaus quinque filios habuit, wnosić słusznie ztąd możemy, że słowa te następowały właśnie bezpośrednio po słowach: Huic Boleslao cum in regem coronari deberet, angelus coronam de capite illius rapuit ac regi Ungarie Michaeli imposuit.

Najwidoczniej uwydatnia się przy ustępie czwartym, że jest interpolacją późniejszą. Ustęp ten opowiada o Agnieszce, żonie Władysława, najzaciętszej nieprzyjaciółce Piotra Własta. Text wspólny tak kończy opowiadanie o wydarzeniu na polowaniu: cum causam turbulenti animi eius (sc. Vladislai) coniux blanditiis extorsisset, insidia Petro parans, eum exoculari fecit. Według tych więc słów osobista uraza spowodo-

wała Agnieszkę do tego, iż kazała Piotra oślepić. W *texcie* zaś dodatkowym rękopisu królewieckiego podana jest ta przyczyna nienawiści Agnieszki do Piotra, iż tenże jej męża napominał bezustannie: *ne fratribus violet pactum et iuramentum*. Sed uxor — są dalsze słowa naszego dodatku — *nequitioso marito suggerit*, ut inimicum capiat et perimat Petrum, ut sic non habeat redarguentem. Obie przyczyny możnaby skombinować, lecz w naszej kronice się to nie dzieje. W *texcie* właściwym jedna, w dodatku druga w ten są sposób podane, iż się ze sobą nie zgadzają. Nie umiał ich też pogodzić Mosbach; powinien więc był na tę sprzeczność źródła naszego zwrócić uwagę, ale tego uczynić zaniechał. Mówi zaś w swoim dziełku: Piotr, syn Włodzimierza itd. str. 6: „dumna z wysokiego rodu Agnieszka podobno rozsierdzona na Piotra o żart obrażający jej wierność małżeńską, naostatek pobudziła małżonka swego, żeby usunął Piotra, bo on to najbardziej niedopuszczał jedynowładztwa, którego za jej podniecią dopinał Władysław“. Nie powiodło się też w zupełności pogodzić tej sprzeczności nieznanemu autorowi kroniki opowiadającej dzieje Piotrowe p. 24. nast. (Mosbach.)

Ustęp zawarty w manuskrypcie królewieckim kończy się słowy: „si Petrum dimiserit, ipsa de cetero non vellet esse uxor sua, sed ab eo recederet. Et sic per amasium suum Dobes Petrum exoculari fecit. Już więc forma tego zdania wykazuje późniejsze jego pochodzenie. Bo i tekst wspólny kończy się słowy: *coniux... insidias Petro parans, eum exoculari fecit*.“ Dwa razy nie mógł być Piotr wzroku pozbawionym. Dostrzegł to także i interpolator i pierwotne *exoculari fecit* zmienił na *cogitavit eum exoculari*. Że zaś *exoculari fecit* jest pierwotne brzmienie a *cogitavit eum exoculari* późniejsza poprawka, tego żaden czytelnik tych ustępów nie będzie chciał ani mógł zaprzeczyć. Do tego czwartego dodatku doliczyć też należy dwa zdania, które cokolwiek poniżej wtrąca jeszcze królewiecki rękopis. Są zaś jak najniezgrabniej wtrącone, i tu najlepiej możemy się przekonać, że moje zdanie jest słusznem co do dodatków królewieckiego rękopisu. Całe to miejsce brzmi: (Text wspólny) Qui (Vladislaus) cum multo exercitu veniens castrum Grodis et Nemesche construxit, sed Poloni, loco eius Boleslao instituto, cum multis bellis confligerent, Vladislaus defunctus est.

(Dodatek królewieckiego kodeksu) Petrus vero in honorem pristinum reassumptus est; vixit V annis et totum patrimonium ecclesiis tribuit. Dehinc apud Sanctum Vincencium in pace requiescit,

(Text wspólny wszystkich trzech rękopisów) quem (tak ręk. fürstensteinski i Rhediger.; Vladislaum ma król. kod.) quidam dicunt Pigavie sepultum, alii in Plozech, et Cracoviam irrumpentes coniugem illius, que castrum tenebat, cum tribus filiis propellunt. Podmiotem do irrumpentes propellunt może być jeno Poloni. Wtręt jednako-

woż zaciemnia konstrukcyę; spowodował nasamprzód zamianę quem na Vladisiaum a podmiot do irrumpentes propellunt czyni niejasnym. Gdyby ten wtręt nie był w rzeczy samej wtrętem, musielibyśmy conajmniej znaleźć w texcie: Poloni autem Cracoviam irrumpentes... propellunt, a nie et Cracoviam i to nawet bez dodania rzeczownika Poloni.

Wtręty te, o których istnieniu żadną więc miarą wątpić nam niepodobna, nie mogą nas zresztą wcale zadziwiać. Cała przecie kronika jest konglomeratem rozmaitych części składowych, wyjętych to ztąd to z owąd, i niepodobna przyjąć jednego jej autora, chociaż wszyscy uczeni dotychczas o jednym autorze kroniki mówili i różne robili domysły o jego narodowości, o miejscu jego zamieszkania, o jego stanie, o czasie jego życia itd. Przeciw jedności całej kompozycji mogą i muszą natomiast oprócz przerzeczonych wtrętów, mieszczących się wprawdzie w jednym tylko, o ile dotychczas wiemy, rękopiśmie królewieckim, dwa przytoczyć przedewszystkiem ustępy, jeden dłuższy drugi krótszy, które się mieszczą we wszystkich naszych rękopisach a nie mogły być napisane przez jednego i tego samego autora co poprzedzające a względnie i następujące rozdziały.

Str. 561 w. 14 (we wydaniu Arndtowskiem) czytamy: Iam pretereunda, ut ayunt cronice (co należy przemienić na non pretereundum, ut ayunt cronice; por. poniżej uwagi krytyczne do textu.) Imperator Henricus, perpesse iniurie non immemor, primo Bytom et Glogoviam occupat, deinde in campestribus Wratislavie Boleslaum capit. et propter inducias dande pecunie in loco, qui dicitur Psipole, id est Campus canum, temptoria castrorum figit... Iste Boleslaus cum omnibus confinitimis ultra omnes predecessores suos inexplicabilia gessit prelia, nec omnibus suis diebus quievit amplius. Cumque filiis possessionem divideret, ut predictum est, seniori Vladislao Slesiam, Henrico Sudomiriam, Mesiconi Gneznam et Pomeraniam, Boleslao Cuiaviam et Mazoviam deputavit, iuniori vero Casimiro nichil delegavit, quasi prophetizans, quod maiora sibi deberent. Kto ten ustęp utworzył, nie może uchodzić za autora poprzedzających także ustępów. Wszakże ostatni krótki rozdział zamieszczony bezpośrednio przed tym, który przytoczyłem, niczego innego nie dotyczy, jak właśnie podziału Polski ze strony Bolesława Krzywoustego pomiędzy czterech starszych synów.

Opowiadanie rychlejsze jest mniej szczegółowe, opowiadanie późniejsze zawiera szczegóły w pierwszym opowiadaniu niezawarte. Koniecznie trzeba przypuszczać, iż jeden i ten sam pisarz, chociażby to był jak nainędzniejszy kompilator, nie byłby się żadną miarą dopuścił takiego bezmyślnego powtarzania jednej i tej samej opowieści. Rychlejszą mógł być bezpiecznie opuścić i byłby niezawodnie opuścił skoro późniejszą bezpośrednio po rychlejszej miała nastąpić. Pierwotny autor kroniki skończył opowiadanie o Bolesławie Krzywoustym na słowach: sicque anno domini 1139

defunctus est. Słowa następne non pretereundum, ut ayunt cronice już też i co do formy każą się domyślać, że są późniejszą interpolacją. A nie mógł to być wcale rozsądny interpolator, skoro nawet nie zauważył, że rychlej należało wtrącić wzmiankę o bitwie na Psim polu; bo o pochwytnianiu Bolesława przez cesarza Henryka i następnych wypadkach jest już mowa w jednym z poprzednich rozdziałów, str. 560. w. 42 u Arndta, gdzie czytamy: omne robur suum contra Boleslaum excitans Poloniam intravit, et committens in prelio Boleslaum cepit itd. I to więc jest wyraźny dowód na to, że rozdział cały: non pretereundum itd. nie pochodzi od tego samego pisarza co poprzednie rozdziały.

Z równą, jeżeli nie większą pewnością można stawić to twierdzenie o długim końcowym rozdziale, obejmującym pięć stron folio w Arndtowskim wydaniu str. 565 w. 24 nast. aż do końca kroniki całej str. 569 w. 15. Długi ten ustęp opowiada nam dzieje Polski, a głównie dzielnicę Szląskiej po podziale Krzywoustego, a zatem to samo, o czem czytać możemy na czterech poprzednich stronach wydania Arndtowskiego str. 561 w. 25 aż do str. 565 w. 23. Rozumie się, że powtórzenie to nie uszło uwadze dotychczasowych wydawców. Lecz nie zastanowili się gruntowniej nad tem. Stenzel zrobił domysł wcale a wcale nieprawdopodobny, że może przepisywacz dwa razy jedno i to samo przepisać; twierdzenie to zastosował wprawdzie do szczuplejszego tylko ustępu, czyli do drobnej części podanego przezemnie dłuższego rozdziału. Tymczasem powtórne opowiadanie rozpoczyna się, jak już właśnie co podatem, od podziału Bolesława Krzywoustego str. 565 w. 24 i ciągnie się aż do końca naszej kroniki, nie jest atoli dosłowne. Przeciwnie: w późniejszej opowieści rzeczy ułożone są w inny sposób i mieści się w niej więcej wiadomości aniżeli w rychlejszej. Dosłownie prawie zgadzają się ze sobą następne tylko zdania, które też tylko Stenzel miał na myśli orzekając wspomniany domysł:

M. G. H. XIX. str. 564 w. 15 nast.

Lestkone ergo sic interempto Conradus frater eius, dux Cuiavie et Mazovie, monarchiam Cracoviensem occupare nitebatur, sed relictā Lestkonis tyrannide illius considerata cum consilio ac consensu procerum pium principem Henricum, ducem Slesie, dictum cum barba, maritum sancte Hedwigis, advocans se suosque parvulos duos illius tutele commisit ac monarchiam illi Cracovie resignavit, quam tamen duobus preliis a Conrado patruo

M. G. H. XIX str. 567 w. 20 nast

Lestkone siquidem interempto Conradus dux Mazovie monarchiam Cracovie occupare nitebatur, sed relictā Lestkonis tyrannide illius considerata cum consilio et consensu procerum pium principem Henricum, ducem Slesie, dictum cum barba, advocans se suosque duos parvulos filios tutele commisit et monarchiam illi Cracovie resignavit, quam tamen duobus preliis a Conrado patruo evicit.

illorum evicit. Horum unum fuit in Scala ante castrum, quod dux Henricus construxit, ubi occisus est *Primisl*, primogenitus Conradi, aliud in Mezbore, ubi Conradus dux silve ac collium presidio se suosque receperat. Tamen quia *presumptorum* est raro a sue *pertinacie* proposito resilire et cum pius princeps Henricus iam velud adversario evicto securior consisteret, exercitu alienigenarum cum filio suo ad propria remisso, ultra Cracoviam ad secreciora loca in Spinteowicz (Opetewicz) cum baronibus Cracovie de statu terre ordinaturus secessit. Sed quia Cracoviensium fraus et tradicio nunquam delituit, cum ibi pius princeps missarum *solempnia* devocius *insisteret*, ecce subito hostes irruunt, incautum rapiunt, vinculis iniectum in Plo-tzke, castrum Mazovie, deducunt. Quo filius malo comperto per omnia in ulcionem ac patris liberacionem convocatis exercitibus se preparat, beata vero Hedwigis, sanguini innoxio ac pauperum lesioni compaciens, malum prevenire studuit et in propria persona tyrannum adiit, duasque filias filii ob perpetue robur pacis filiis Conradi in coniugium tradidit, Boleslao videlicet et Casmiro, quorum tamen prior cum coniuge sua sine prole obiit, alter duos filios Lestkonem et Semomislone generavit. Sicque dux Henricus liberatus a vinculis monarchiam libere iam tenuit, quam post obitum suum (in) filio suo Henrico cum terra Lubucense ac tota Polonia usque Wortham fluvium et ultra usque in Geschk, castrum circa Gnesnam, cum tota Slesia tenendam dereliquit.

Horum unum fuit in Scala ante castrum quod dux Henricus construxit, ubi occisus fuit primogenitus Conradi, aliud in Mezbore, ubi se Conradus silve ac collium presidio receperat. Tamen quia raro *pertinacium* est a sue *presumpcionis perfidie* proposito resilire, cum pius princeps Henricus iam velud evicto adversario securior consisteret, exercitu alienigeno cum filio ad propria remisso ultra Cracoviam ad secreciora loca *deserti* Spitovicz circa vadum Wizle cum baronibus Cracovie de statu terre ordinaturus secessit. Et quoniam Cracoviensium fraus et tradicio nunquam delituit, cum ibi pius princeps missarum *celebritati* devocius *astaret*, ecce subito hostes irruunt, incautum rapiunt et iniectum vinculis in Ploczk, castrum Mazovie, deducunt. Quo filius eius malo comperto per omnia in ulcionem patrisque liberacionem convocatis exercitibus se preparat. Beata vero Hedwigis sanguini innoxio ac pauperum lesioni compaciens, malum *imminens* prevenire studuit et in propria persona tyrannum adiit et duas de filiabus filii ob perpetue pacis robur filiis Conradi, Boleslao videlicet et Casmiro in coniugium tradidit; quorum primus cum uxore sua sine prole obiit, alter duos filios Lestkonem et Semomislone generavit, et Cuiavia et Syrazia in eorum dicionem data fuit, sicque dux Henricus liberatus vinculis monarchiam iam libere tenuit, quam filio suo decedens cum Slesia et Lubecensi terra et Calisiensi terra ac Pisrensi usque in Geschk, castrum prope Gneznam tenendam dereliquit.

Iniurie siquidem prime et vulnerum, que in Nakel per Odonis tradicionem acceperat et propter exilium Vlodislai, fratris Odonis, qui in Slesiam propulsus a fratre exulabat, dux Henricus non inmemor, insurrexit contra Vlodislaum filium Odonis et evicit ab eo omnem terram Poznanie et Calisie et Pysdre. usque ad castrum Geschk terram Srodie et constructo castro in Screm ultra Wartham super litus, posuit in presidio eius filium sororis sue, Moravie marchionisse, relictę Dypoldi, que cum quatuor filiis per regem Bohemie monoculum profugata tunc debebat apud sororem dictam Adilheidis, que in Trebnicz decedens ibidem in cripta sepulta est. Hunc ordinata tradicionem Poloni noctu castrum irrumpentes peremerunt. Alter postmodum occisus a paganis Boleslaus, in Lubes sepultus est. Tertius Primislaus moriens in Trebnicz ante altare sanctę crucis tumultatus iacet. Quartus Dypoldus in canoniam Maydeburgensi decessit. Tandem prius princeps Henricus cum beata sua uxore Hedwige, cum fere triginta annis ob castitatis vidualis insigne deus solempni voto a thoro matrimoniali et abstinuisset et ob religionis amorem tonsuram clericalem et barbam tamquam conversus Cisterciensis gestasset, unde et dux cum barba dicebatur, ad inferiores partes sui principatus descendens in Crosnam beatum vite sue finem adeptus, ad cenobium solempne in Trebnicz, quod ipse devotus ac pius princeps omni liberalitatis studio sanctimonialibus construxit, sepeliendus deductus est, anno Domini 1237.

Ipsę pius princeps ad inferiores partes principatus sui profectus in Crosnam beatę vite finem adeptus ad cenobium solempne monialium in Trebnitz, quod ipse devotus princeps omni liberalitatis studio construxerat, sepeliendus deductus est anno Domini 1237.

Henricus igitur filius eius, nomine ac omni virtutum decore patri consimilis, monarchie culmen adeptus, cum illud in omni pacis felicitate gubernare videretur, subito gens Tartarica, velud a tartaris ebulliens infernalibus, tartarice in omne regnum Ungarie ac Polonie per stragem fidelium Christi et inhumane deservit. Que cum Cracoviam et Sandomiriam depopulata fuisset, in Slesiam profecta est, a beato principe Henrico invaditur, sed permittente Deo idem princeps pro suis et cum suis prosternitur, anno Domini 1241 (5. Ydus Apprilis sepultus ad fratres Minores Wratislavie).

Henricus tandem, filius eius, tam nomine quam omni virtutum decore patri consimilis, monarchie culmen adeptus, cum illud in omni pacis felicitate gubernare videretur, subito gens Tartarica, velud a tartaris ebulliens infernalibus, tartarice in omne regnum Ungarie et Sandomirie, Cracoviam ac Slesiam per stragem fidelium Christi inhumane deservit. Que cum ab hoc fidei principe in territorio Liegniczensi invaditur, permittente Deo idem princeps ab eis cum suis ac pro suis prosternitur anno Domini 1241, in tertia feria post octavas pasche.

Niepodobna się zgodzić na wytłumaczenie Arndta w przedmowie do wydania MGH. XIX 554: „Nec est quod accuratam criticamque eius (sc. auctoris) artem laudare possis, nam de variis ducum Henrici primi ac secundi fatiis bis eadem fere protulit verba, fortasse fontibus suis delusus, in quibus unam harum relationum variis auctum fuisse additionibus est verisimile“. Wytłumaczenie to nie jest nawet jasne. Nie pojmuję, do czego by się owe additiones odnosić miały. Jak z poprzedzającego zestawienia obydwu ustępów opowiadających dzieje Henryka Igo i IIgo wynika, późniejszy mieści jeden tylko dodatek, którego nie ma rychlejszy. Zresztą różnią się jedynie w nic nieznaczających drobnostkach. Nie podobna przypuścić, iżby kronikarz chociaż jak najograniczeńszy nie miał spostrzedz, iż kilka stron przedtem dosłownie to samo już był wypisał z innego jakiegoś źródła. Nowych kilka zdań, które nowe źródło podawało, łatwo było wsunąć do opowiadania; niepoirzeba było wszystkiego jeszcze raz powtarzać. Lecz ta dosłowna powtórka jest, jak już powyżej rzekłem, jedynie częścią drugiego opracowania historyi polsko-szląskiej od r. 1139 do końca XIII wieku. Trudno przypuścić, aby jeden i ten sam pisarz w dwóch opracowaniach obok siebie w jednym dziełku zamieszczonych podawał dzieje jednej epoki. Łatwiej można pojąć, że późniejszy jaki czytelnik mając nowe wieści z nowych źródeł chętnie je dorzucił do pierwszego krótszego utworu. A chociaż źródło jego o Henryku I i Henryku II nie mieściło nic prawie oprócz tego, co i w pierwotnej kronice polskiej stało, nie pominął tego, chcąc dać całkowity obraz epoki od r. 1139 do r. 1300 i trzymając się ściśle źródła swego. Może też wreszcie nie spostrzegł wcale powtórki dosłownej.

Pierwsze opracowanie epoki półtorawickowej poczynszy od r. 1139 kończy się na roku 1285; autor wyraźnie wspomina, że Leszek Czarny, sieradzki książę, syn Kazimierza kujawskiego, a wnuk Konrada mazowieckiego z tryumfem wrócił do Krakowa i miasto to murem opasał w sierpniu roku 1285 (MGH. XIX. str. 565 w. 21 - 23).

Drugie opracowanie zakończy opowieść o Bolesławie II Łysym i śmierci jego, która nastąpiła r. 1278 około Bożego Narodzenia. Zarazem wspomina jednakowoż autor i o trzech córkach, które Bolesław miał z pierwszej żony, a mianowicie o najstarszej, Agnieszce, która wyszła za Ulryka hrabiego Wuertemberskiego, o drugiej z rzędu, Jadwidze, którą poślubił Konrad, książę na Mazowszu, i o trzeciej, która umarła jako przełożona klasztoru w Trzebnicy. Autor nie podaje nazwiska żadnej z tych córek Władysława (były zaś oprócz tych trzech jeszcze dwie inne młodsze); co do dwóch starszych nie ma wątpliwości, iż się tak nazywały, jak właśnie podałem. Trzecią nazywa Długosz Anną, takie jej też miano nadają Sommersberg tab. geneal. i Grotfend w Stammtafeln der Schles. Fürsten. Stenzel, Heyne (Gesch. d. Bisth Breslau I 926) oraz Arndt zowią ją natomiast: Euphrosyna. W dokumentach opactwa Trzebnickiego występuje Euphrosyna, córka Bolesława Łysego, jako przełożona od r. 1287 do r. 1297. Prawdopodobnie umarła w r. 1300, w miesiącu lipcu. Ustęp więc końcowy napisany został dopiero w wieku XIV. I cała kronika zapewne wtedy dopiero powstała. Może atoli być, że już w ostatnim decennium wieku XIII pierwotna kronika napisana, ale na początku wieku XIV ponownie opracowana, a mianowicie kilku nowymi dodatkami wzbogaconą została¹⁾. Rękopis królewiecki świadczy o innej jeszcze retraktacji a raczej augmentacji naszej kroniki. Kiedy się atoli ta powtórna retraktacja odbyła, nie jest nam wiadomem. Tyle pewna, że się odbyła przed rokiem 1385; albowiem z dodatków rękopisu królewieckiego, a względnie jego pierwowzoru, czerpał autor kroniki książąt polskich, który swoją kronikę napisał w r. 1384 lub 1385. Po tem więc, cośmy o kilku dodatkach i wtętach i podwójnem opracowaniu historyi przydłuższej epoki nadmienili, nie powinno, sądzę, ulegać wątpliwości, że nie jedna ale kilka raczej rąk w różnym lecz nieodległym nadto od siebie czasie pracowało przy złożeniu tej kroniki. To też już dla tego samego nie podobna mi stawiać hipotez względem osoby autora kroniki. Skoro nie jednego tylko możemy uznać autora, musielibyśmy dochodzić pochodzenia kilku autorów, a do tego

¹⁾ Stenzel dziwi się Script. rer. Siles. t. I przedm. str. IX, że autor nie wspomina nic o przyjęciu Jadwigi, żony Henryka Brodatego w poczet świętych, co już roku 1267 nastąpiło. Stenzel widocznie nie zauważył, że nazwana jest świętą w przytoczonych powyżej słowach: principem Henricum, ducem Slesie, dictum cum barba, maritum sancte Hedwigis. (zob. str. 591).

nam zupełnie zbywa na materyale. Niedosć wyraźnie przytem wyłączają się części poszczególne, będące różnego pochodzenia. Zdradliwą byłoby wreszcie rzecz sądzić po pewnych orzeczeniach i uwagach, skoro te mogą być żywoem wzięte ze źródła które ten lub ów autor na odpowiednem miejscu wypisał. Nie jest bowiem kronika nasza samodzielną pracą lecz polega głównie na excerptach mniej lub więcej dosłownych z innych źródeł. Sam Stenzel uznał, że ze słów MGH. str. 557 w. 10: dictusque est Listik id est astutus etc. nie wynika, iż autor kroniki naszej był Niemcem. Wzięte są bowiem te słowa, jak cały długi ustęp od początku aż do historyi rządów Mieczysława I., z Wincentego, w którego kronice czytamy w Biel. Mon. Pol. hist. II 262, cap. 11. Dictusque est Lestco id est astutus, eo quod astu plures hostium confecerit, quam viribus. Stenzel atoli zwraca uwagę na formę Listig, którą ma kodex II, gdy kodex I ma Listik, i dodaje, że tylko Niemiec mógł Lestco znajdujące się u mistrza Wincentego przemienić na Listig. Nie jestto żaden dowód. Również nic nie dowodzą słowa dodane przy Bolesławie Chrobrym na wytłumaczenie przydomku, który mu był i jest właściwym. Są to słowa: Traba, i. e. mirabilis vel bibulus, qui sic dicitur Tragbir. Słowa te mieści jeno kodex Rhedigerański, nie mają ich natomiast dwa drugie rękopisy. Przeto nie mogą uchodzić za słowa autora, lecz za dodatek przepisywacza rękopisu Rhedigerańskiego lub jego wzoru, i dlatego nawet już Arndt nie zamieścił ich w tekście ale tylko w uwagach pod tekstem. Semler znowu cytowany przez Stenzla, przytacza w dziele: animadversiones ad antiquos rerum Polonicarum scriptores jako dowód niemieckiego pochodzenia autora słowa przezemnie powyżej już omówione: qui locus (sc. Poznań) ideo sic dictus, quia ibi recognovit ipse se imperii feudalem. Ze Semlerem zgadzają się Stenzel i Zeißberg (D. p. G. d. M. A. str. 128). I ma ten domysł coś za sobą. Już powyżej nadmienilem, że nie musiały się te słowa późniejszemu jakiemuś polskiemu czytelnikowi i obrabiaczowi kroniki podobać, skoro je w dodatku pierwszym rękopisu królewieckiego pominął, zamieniając je na wręcz przeciwne zdanie: Et imperator itaque voto peracto faciens eum liberum ab imperio et omnes successores.

Nie przeczę atoli bynajmniej, iżby pierwotny kompozytor nie był Niemcem. I mnie się tak zdaje. Wzbudza we mnie to mniemanie szczególnie ustęp wstępny, który prawdopodobnie jest oryginalnym utworem tego pierwotnego pisarza kroniki. Mowa tam jest o Lechitach czyli o Polakach w ten sposób, jak gdyby zupełnie obcymi byli autorowi. Autor chce pouczać takich, co polskiej historii nie znają, widocznie nie Polaków, lecz obcych. Już wreszcie samo utyskiwanie na historyografią polską i jej tendencyjność nie zaadza się tyle z Polakiem ile z obcym, niemieckim pisarzem. Porównać mianowicie należy zdanie parentetyczne: Lechi autem dicti fuerunt Poloni, eo quod magis deceptionibus et calliditate in bellis utebantur quam viribus; i zda-

nie końcowe: Unde sciendum, quod quia gens Lechitica sive Polonica, dudum ad fidem conversa, tempore gentilitatis literarum ignara fuit nec aliqua originis sue primordia paginis commendare potuit, idcirco ipsius cronographus ea, que scripsit, non se legisse dicit sed quorundam collocutione se didicisse ac ideo modo dialogico descripsisse. Polak byłby niewątpliwie raz przynajmniej powiedział gens nostra, albo cronographus noster itp.

Właściwy więc twórca kroniki był zapewne Niemcem. Że był to Szlązak, rozumie się samo przez się. Główna przecie wartość kroniki polega na tem, że łączy specyulną historią Szląska we wieku XIII z dawniejszą polską historią i podaje niektóre wiadomości z historii szląskiej znikąd inąd nam nieznane. Bezpodstawne są natomiast domysły Földenera (Bio-et Bibliogr. Silesiaca, d. i. Schles. Bibl. und Reichs-historie, Lauban 1731), że autorem był xiądz jakiś z Brzegu lub okolicy; Rungiego (Notitia itd.), że był autorem kanonik i dziekan kapituły tumskiej we Wrocławiu Guttentag, albo Heynego, że był nim jaki kanonik z Brzegu, albo Lorenza (Deutschlands Geschichts-quellen im Mittelalter von 1250-1400, str. 200), że był nim xiądz jakiś z diecezji wrocławskiej.

Z jakich źródeł autor lub autorowie kroniki czerpali, jest tylko w części znaniem. Już powyżej nadmieniałem, że w opowieści dziejów mytycznych aż do Miecysława trzymał się autor niewolniczo Wincentego, którego zowie po prostu: cronographus gentis Polonicae. W następnych rozdziałach mniej jest widoczną zależność kroniki od Wincentego; opowiadanie Wincentego coraz się staje obszerniejszem, kronikę natomiast cechuje nadzwyczajna krótkość. Może być, że autor nie czerpał w tych ustępach wprost z Wincentego, lecz już z krótszego jakiegoś źródła, które albo było wyciągiem, z Wincentego kroniki albo się przynajmniej opierało na niej. Uważałem za stosowne według przyjętego ogólnie zwyczaju cytatai na załamku zwrócić uwagę czytelnika przy odnośnych ustępach na odpowiednie ustępy Wincentego kroniki. Obok Wincentego kroniki zanotować mi wypadło tylko jeszcze kronikę czyli żywot Piotra Własta czyli Włostowica, który już powyżej wymieniłem. Stósunek jednakowoż obydwu źródeł nie jest jeszcze dostatecznie wyjaśnionym. Już niejednokrotnie w wątpliwość podawano, czy żywot ten nie jest prostym fabrykatem XVI wieku, nie polegającym na żadnej podstawie, gdy Mosbach i przeważna liczba badaczy utrzymywała, że żywot nie doszedł nas wprawdzie w pierwotnej postaci, lecz jest przeróbką zaginionego poematu o życiu i przygodach Piotra i opiera się zatem na pomniku Piotrowi prawie współczesnym. Z dwóch uczonych, którzy w ostatnim czasie tą kwestyą gruntowniej się zajmowali, jeden, to jest dr. Semkowicz, który się podjął opracować ten żywot dla III tomu Mon. Pol. Hist., nie podziela zapatrywań Mosbacha o autentyczności żywotu, lecz uważa go za utwór zlepiiony w XVI

wieku z rozmaitych źródeł, w części także ze zdań naszej kroniki — drugi zaś, dr. Smolka, wręcz przeciwne zajmuje stanowisko i żywotowi Piotra, przechowanemu aż do naszych czasów, a raczej pomnikowi, z którego ten żywot został przerobionym, wcale poważne przyznaje miejsce w historyografii naszej średniowiecznej. W rozprawie p. t.: *Tradycja o Kazimierzu Mnichu* (Rozpr. i spraw. z posiedz. wydz. histor. filoz. akad. umiej. krak. tom VI str. 323 nast.) porównuje wszystkie źródła średniowieczne donoszące o mnichostwie Kazimierza, a za najważniejszą zdobycz tego rozbioru uważa dokładną limitację zupełnie zagadkowego dotąd czasu powstania poetycznego żywotu Piotrowego, który według niego musiał powstać w ciągu lat pomiędzy 1287 a 1300; około roku 1287 założono bowiem rocznik świętokrzyski, z którego żywociarz miał korzystać, a około roku 1300 powstała nasza kronika, której autor miał znowu korzystać z żywotu Piotra. Dr. Smolka upatruje pokrewieństwo kroniki naszej i żywotu Piotra nie tylko w ustępach poświęconych historii Piotra Włostowica, lecz także i w innych, jako to mianowicie w ustępie o Kazimierzu Mnichu. Niepodobna mi się zapuszczać tutaj w przydłuższy rozbiór tej kwestyi już dla tego samego, że dr. Semkowicz w swej przedmowie do nowego wydania kroniki Piotra Włosta oraz w Przeglądzie krytycznym obszerniej takową omówić postanowił, i że rozbiór taki nad miaręby nasz wstęp przedłużył. Lecz kilka przynajmniej uwag niechaj mi wolno będzie zamieścić.

Nie mogę nasamprzód uznać żadnego bliższego związku kroniki ze żywotem Piotra w opowieści o Kazimierzu Mnichu. Kronika polska innemi zupełnie słowy opowiada rządy Kazimierza aniżeli żywot Piotra. Widział to dobrze dr. Smolka, i dla tego utrzymuje (w cyt. rozpr. str. 342), że „opowiadanie kroniki śląsko-polskiej odznacza się ze wszystkich tekstów, największą samodzielnością pod względem stylistycznym“ i nazywa to opowiadanie „wolnem opracowaniem tekstu, z którego kronikarz czerpał,“ albo „wolnem skróconem przerobieniem tego samego ustępu z żywotu Piotrowego z kilku drobnymi, oryginalnymi dodatkami.“ Kronika bowiem polska dwie przynajmniej poduje wiadomości, których nie ma albo które odmiennie podaje żywot Piotra, a mianowicie wiadomość o postępowaniu Rychezy i odmienną od wszystkich innych źródeł wersyą, według której posłowie polscy udają się nie do Kluniaku lecz na dwór cesarza Henryka II (a raczej III) i ztamtąd pospieszają z cesarskimi posłami do Rzymu. Także i „co do warunków dyspenzy jest kronika obfitszą nawet od żywotu Św. Stanisława i rocznika świętokrzyskiego“ a tem bardziej od żywotu Piotra. Zgodność zaś kròniki i żywotu uwydatnia się w dwóch szczegółach: „Papieżem, który Kazimierzowi dał dyspensę, był według kroniki nie Benedykt IX lecz również Klemens II. Co do liczby synów Kazimierza zgadza się także kronika z żywotem Piotra“. Szczególnie zaś oparł dr. Smolka twierdzenie swoje na tem, że żywot Piotra i kronika polska „opuszczają zupełnie ustęp

o klęskach po wygnaniu Rychyzy, w skutek czego opowiadanie o wygnaniu rodziny królewskiej łączy się nieprzerwanym ciągiem z opowiadaniem o dalszych losach Ka zimierza, a potem dopiero rozwija się cała sprawa poselstwa do królewicza i dys pensy papieżkiej.“

Zgodność ta kroniki polskiej i żywotu Piotra w trzech tylko punktach niczem jest w obec zgodności żywotu Piotra z rocznikiem świętokrzyskim i życiem św. Sta nislawa, która i w stylizacyi nawet „jest nader znaczną i zamąca się dopiero cokolwiek przy samym końcu.“ Autorowi kroniki polskiej nie można zaś żadną miarą przyznać tej samodzielności stylistycznej, którą dr. Smolka dla niego win dykuje. Cała kronika przeciw temu przemawia.

Rzecz ma się odwrrotnie zdaniem mojem, anizeli to dr. Smolka przyjął: Z-kro niki polskiej czerpał autor przechowanego nam żywotu, który jest kompilacyą dość późną, a nie przeróbka poematu. Dr. Smolka idąc za Mosbachem nie pozwala być tak skeptycznym, dla tego, że 1) Kronika Wielkopolska (czyli Godysław Pasek lub Baszko) cytuje: gesta Pyotrkonis, que per se scripta habentur; 2) że mamy świadectwo Benedykta z Poznania, iż za jego czasów (we wieku XVI) istniał w bibliotece klasztoru św. Wincentego we Wrocławiu poemat o niecnem postępowaniu Agnieszki względem Piotra Własta *ritmico contextu descripta tragoedia*¹⁾, 3) że w naszym także żywocie spostrzegać się dają niezatarte ślady hexametu, 4) że widoczne a zgo dne z ową przeróbką XVI wieku, która się aż do naszego czasu przechowała, ślady pierwotnego poematu spotykamy w kronice polskiej.

Dowody te nie mogą mię przekonać. Ze świadectwo kroniki wielkopolskiej oraz Benedykta wynika jedynie to, że jakiś poemat istniał o Piotrze Włostowiczu i jego przygodach i klęskach, poemat naturalnie niezupełnie współczesny, lecz nieco później szego pochodzenia²⁾ — nie wynika zaś ztąd, że przechowany aż do naszych czasów żywot Piotra na tym poemacie się opiera. Śladów hexametu nikt też jeszcze nie udowodnił w naszym żywocie Piotra³⁾. Mosbach także tylko stawił twierdzenie o po stępujących dość licznie i dość szybko po sobie równobrzmiących końcówkach, oraz

¹⁾ Por. także Bielowskiego uwagę do Kron. Wielopolsk. Mon. Pol. Histor. II. str. 521 oraz uwagi do str. 2 i do str. 506 tego tomu.

²⁾ Por. Dr. A. Małeckiego „testament Bolesława Krzywoustego“ (w Przew. nauk. i literack. roczn. III str. 2—33) str. 29 nast., na którego wywód w zupełności się godzę. Dr. Małecki kończy go trafnie temi słowy: „Piotr Włostowicz albo rzeczywiście oczy i język postradał, albo ich nie postradał. W pierwszym razie nie mógł on ani pisać ani nawet dyktować pamiętników. W drugim razie nie byłby przecież znowu śmiał tak wierutnie o sobie kłamać! A zatem wyrób to innych, wiekiem całym późniejszych, z bajecznej tradycyi czerpiących, i historya żywotałami takimi zasilać się nie powinna“.

³⁾ Dr. Semkowicz zauważył na trzech miejscach, jak się w ciągu druku dowiedziałem, rytm daktyliczny.

o szczególniejszym częstokroć szyku słów, ale dowodów nie przedłożył żadnych. Z czwartym dowodem nie powinien był dr. Smolka wcale wystąpić; bo właśnie to jest sporną kwestyą, czy kronika czerpała z pierwotnego poematu lub nasz żywot Piotra z kroniki polskiej.

Jedynie przez gruntowne zbadanie właściwości naszego żywotu Piotra i porównanie go z z innemi źródłami średniowiecznemi można dojść do pewnego rezultatu. Rezultat ten musi być dla naszego żywotu niekorzystnym. Zaraz sam początek żywotu, jak to bliżej dr. Semkowicz rozprowadzi, odpisany jest w znacznej części dosłownie prawie z rocznika świętokrzyskiego. O zgodności tego rocznika z tekstem żywotu w opowiadaniu o Kazimierzu Mnichu już powyżej mówiłem. Zgodność ta idzie tak daleko, że zdania całe zupełnie prawie równo brzmią w jednym i w drugim pomniku. Najlepiej się to uwydatnia na tablicy, którą dr. Smolka dołączył do swej rozprawy i na której zestawił teksty źródeł obok siebie; po tej tablicy odsetam czytelnika. Mimo woli więc nasunąć się musi każdemu pytanie, z kądby to mogło pochodzić, że przeróbka poematu, w XVI wieku wykonana, tak dosłownie się zgadza ze źródłem, z którego nie autor przeróbki lecz autor poematu miał czerpać. W poemacie nawet tylko ze względu na rhytm i rym musiałby był text rocznika świętokrzyskiego pod względem stylistycznym znacznie być przemienionym. Autor poematu musiałby był wiele wyrazów w innym porządku umieścić, wiele nowych zwrotów do swego opowiadania wprowadzić, inne stosownie do potrzeby wiersza zmodyfikować, i t. p. inne zmiany uskutecznić. Przeróbka poematu musiałaby zatem także wykazywać wszystkie odmiany od textu rocznika świętokrzyskiego. Tymczasem nasz żywot Piotra zgadza się z rocznikiem świętokrzyskim i w budowie zdań i w szyku wyrazów i we wyrażeniach jak najzupełniej. Z tego wynika, że autor żywotu bezpośrednio czerpał z rocznika świętokrzyskiego, a nie za pośrednictwem poematu. Tem samem upada także hipoteza dr. Smolki o zależności kroniki polskiej w opowiadaniu o Kazimierzu Mnichu od pierwotnego poematu o życiu i nieszczęściach Piotra Włostowicza. Skoro bowiem autor naszego żywotu niezaprzeczenie opowieść o Kazimierzu odpisał prawie dosłownie wprost z rocznika świętokrzyskiego a nie z poematu o Piotrze, nie ma już ten domysł żadnej podstawy, iż te dwa lub trzy drobne szczegóły w historii Kazimierzu, które zgodnie kronika polska i tenże żywot Piotra podają, gdy inne źródła odmienne mają wiadomości, zaczerpnęli obydwaj pisarze, to jest autor przechowanego nam żywotu Piotra i autor kroniki polskiej jednakowoż z poematu o Piotrze Włostowiczu. Dwie są tylko możliwości: albo autor biografii Piotra, żyjący w XVI w., jak przyjmuje Mosbach, zaczerpnął te szczegóły z kroniki polskiej albo

polegają one w obydwu źródłach na jednym wspólnym źródle. Że tem wspólnem źródłem był poemat o Piotrze Włostowiczu, na to nie ma najmniejszego dowodu.

Prawie z bezwzględną pewnością twierdzić raczej można, że autor przechowanej nam biografii Piotra korzystał tak na tem miejscu jako i na innych, nawet w opisie przygód Piotra samego wprost z kroniki polskiej. Do tego wniosku przyjść był winien dr. Smolka nawet skutkiem słów biografii Piotra: *Kazimirus autem duxit filiam Henrici primi imperatoris in uxorem*. Słowa te bałamutne powstały z fałszywego zrozumienia zdania zamieszczonego w kronice polskiej: *Sicque Kazimirus monachus ab imperatore Henrico pio coronatus, cum matre reversus duxit uxorem, nomine Dobrogenam*. Dr. Smolka natomiast, nie chcąc porzucić swój hipotezy, widzi się zmuszonym przyjąć, że w pierwotnym *texcie* żywotu czyli w poemacie stały mniej więcej te słowa które czytamy w kronice, lecz że żywociarz odpisując je z tego poematu popełnił ową potworną pomyłkę

Pierwszeństwo textu kroniki polskiej uwydatnia się w ustępach poświęconych opowieści życia Piotra Własta bardzo wyraźnie. O czynach jego i postępowaniu Agnieszki względem niego opowiadają nam dwa ustępy z tych czterech, które nam jedynie kodeks królewiecki przechował, a które uważać należy za późniejsze wtręty czyli interpolacje, jak to powyżej obszerniej wytłuszczyłem. Trzeci ustęp, opowiadający o Piotrze, zamieszczony jest we wszystkich trzech rękopisach. Opowiadanie żywotu Piotra i opowiadanie w tych trzech ustępach kroniki bardzo są do siebie zbliżone. Ztąd właśnie dr. Smolka wnosił (w rozprawie już przezemnie kilkakrotnie cytowanej w *Zeitschr. d. Ver. für Gesch. u. Alterth. Schles.* str. 462), że owe dodatki rękopisu królewieckiego nie mogą być późniejszymi wtrętami. Jeżeli bowiem — takie jest zdanie dr. Smolki — autor kroniki polskiej zaczerpnął to, co czytamy o zajściu na polowaniu pomiędzy Władysławem II a Włastem, z poematu o Włście, przypuścić można, że i dwa drugie ustępy, Własta dotyczące, zaraz wtedy, kiedy autor pisał kronikę, dostały się do jej textu.

Wydów to niestuszny. Nie widzę przyczyny, czemu by pisarz jaki późniejszy nie mógł z tego samego nawet źródła dorzucić dwóch ustępów, z którego już pierwotny kronikarz coś był wyjął. Mnie się wprawdzie nie wydaje prawdopodobnem, żeby wszystkie trzy ustępy kroniki polskiej opowiadające o Włście, sprowadzić należało do jednego i tego samego źródła. Przeciw temu przemawiają bardzo także te uwagi które powyżej zamieściłem celem udowodnienia, że dodatki królewieckiego rękopisu są rzeczywiście wtrętami; uwagi te każą się raczej domyślać, że kontynuator korzystał z innego źródła, aniżeli pierwotny kronikarz. Sam wreszcie kontynuator, o czem nawiasowo tutaj wspomnieć wypada, w dodatku IIIim rękopisu królewieckiego a pierwszym z dwóch dotyczących Własta, kończąc swe opowiadanie słowy: „Hec

autem plenius in maiori cronica Polonorum et in carmine Mauri continentur, *dwa wymienia źródła. Co to za źródła były, nikt dotychczas nie wie. Domyślać się można, że maior cronica to kronika mistrza Wincentego, a carmen Mauri to poemat o Właście; lecz być też może, że były to inne źródła; we Wincentego kronice nie znajdujemy przynajmniej wiele wiadomości o Piotrze, rozwlekłym a szumnym sposobem kreśli Wincenty jedynie porwanie Wołodara, księcia ruskiego, przez Piotra, a pomija wszystko inne; do kroniki Wincentego nie możnaby więc owego plenius wcale zastosować.*

Bądź jak bądź, na jakichkolwiek źródłach trzy rozdziły kroniki polskiej opisujące dzieje Piotrowe polegają — w każdym razie jeden tylko z nich należy do pierwotnego textu kroniki, a dwa drugie do kontynuacji i wykazują, jak widzieliśmy późniejsze swe pochodzenie w tem szczególnie, że przerywają tok opowiadania, powtarzają, co przedtem już było powiedzianem lub niezgrabnie łączą nową opowieść z dawną itp.

Wszystkich tych właściwości textu kroniki polskiej, które nam służą do wyjaśnienia jego powstania, nie ma już text żywotu Piotra pomimo wielkiej zresztą zgodności z textem kroniki. W żywocie zatarte są wszystkie ślady różnicy pochodzenia części składowych kroniki; opowiadanie żywotu jest już zupełnie jednolitem. Nie mogę tu zestawiać obok siebie textów żywotu i kroniki, i dla tego tylko nadmieniam, że, jak czytelnik łatwo się może przekonać, te zarzuty, które poczynić byłem zmuszony odpowiednim ustępom kroniki na str. 589—591, nie dotyczą żywotu nam przechowanego. Szczególnie pouczającym jest atoli porównanie opowieści kroniki i żywotu o zajściu na polowaniu i dla tego ustęp ten krótki w obu textach tutaj podaję:

Kronika polska:

Qui (sc. Vladislaus) cum quodam tempore yemali venacioni deditus esset. quidam maior natu et principi proximior, Petrus Vloschides secum perrexerat

. . . Qui cum. ut predictum est. cum principe novo ingruente nocte solus in venatu remansisset. aliis nescio quo casu aberrantibus, ipse de venacione assaturam igni apposuit et cum principe suo sine vino convivavit. Illis pro vino nivem

Żywot Piotra:

Quodam enim tempore hyemali Vladislaus dux exiit cum Petro Vloschide in venacionem prope Wratislaviam.

Nocteque ingruente soli i silva quadam permanserunt aliis casu aberrantibus et post feras currentibus. Excitato igniculo Petrus assaturam¹⁾, quam apud se habuerat, deposito petaso, foco apposuit

¹⁾ apaturam według Mosbacha rkps.

congestam in globum sugentibus, princeps Petro, quasi iocando, ait. Ecce quale principis convivium, forte commodius uxor tua cum abbate suo nunc convivatur. Petrus pro ioco, licet non iocose receperit, hic se solum cum solo sciens, sic respondit: Uxor mea pro se agit cum abbate meo, sicut et tua cum milite Teutonico, te absente, suo amasio. Que verba licet princeps graviter receperit, cum ioco pertransiit et domum rediit: cum causam turbulenti animi eius coniux blandiciis extorsisset, insidias Petro parans eum exoculari fecit.

et cum principe suo sine vino convivavit, pro vino nivem congestam in globum sugentes. Princeps autem Petro quasi iocando et se ipsum subsannando ait: Ecce, Petre, quale principis convivium, forte lautius nunc uxor tua cum abbate tuo convivatur. Petrus pro ioco, licet non iocose ista suscipiens, solum se cum solo duce sciens respondit: Uxor mea pro se agit¹⁾ cum abbate meo, sicut et tua cum milite Theutonico, te absente, suo²⁾ amasio. Que verba licet Vladislaus graviter suscepisset, iram tamen dissimulans, ioco pertransiit. In crastiną domum totus turbatus rediit uxoris devitans consortia. Illa tamen, ut erat astutissima mulierum, causam furoris blandiciis suis a viro extorsit.

Trety zgadzają się, jak widzimy, prawie dosłownie. Jedyńm dodatkiem żywociarza, godnym uwagi, jest wzmianka, że polowanie odbyło się w bliskości Wrocławia, która się zapewne nie opiera na żadném źródle. W obec tej zupełnej zgodności obu tekstów co do treści i co do stylu nikt się nie powinien upierać przy tem, że żywot Piotra polega na dawnym poemacie. Czyż podobna bowiem przypuścić, iż dwóch różnych ludzi w równy zupełnie sposób wierszowany jaki ustęp na prozę przemienia?

Zdaniem mojem nie należy więc zaliczać przechowanego nam żywotu Piotra do źródeł kroniki polskiej; tę ostatnią raczej uważać winniśmy za źródło żywotu. Czy zaś kronika czerpała z poematu o Piotrze Właście lub nie i czy carmen Mauri jest ową tragedją Włostowicza nieszczęścia opiewającą lub innym poematem, tych pytań rozwiązać nie możemy. Z Boguchwała kronikarz nasz niewątpliwie nie korzystał. Więcej się zbliża kronika niekiedy do roczników szląskich (por. Roepell, Zeitschrift fr. Gesch. u. A. Schl. I 200). W każdym razie opiera się na wcale dobrych podstawach i jest znowu głównem źródłem późniejszych kronikarzy, jako to mianowicie autora kroniki xiążąt polskich, który naszą kronikę w pierwszych 23 rozdziałach odpiisał a względnie przetworzył.

¹⁾ ait wedł. Mosb. kodex

²⁾ tuo wedł. Mosb. kodex.

Liczby i abrewiatury, które w uwagach krytycznych się posługuję, mają następujące znaczenie:

I oznacza rękopis fuerstensteinski,

Ia drobną ilość wariantów Schindlerowskich,

II rękopis Rhedigerański,

III rękopis królewiecki,

Chron. princ. Pol. oznacza kronikę xiążąt polskich (którą cytuję według wydania dr. Węclewskiego).

Vinc. chron. oznacza kronikę mistrza Wincentego (którą cytuję według wydania Bielowskiego).

Chron. P. oznacza żywot Piotra we wydaniu Mosbacha.

Somm. ozn. wydanie Sommersberga (Scriptores rer. Siles. I 1—32.)

St. ozn. wydanie częstokroć już powyżej cytowane Stenzla.

Arndt. ozn. wydanie w MGH. XIX 553 sqq.

Dwa inne wydania (Mitzlera III 263 nast. i we wydaniu Boguchwała, sporządz. przez Jabłonowskiego i Załuskiego) nie mają żadnej wartości; są to tylko przedruki ze Sommersberga.

Chronica Polonorum.

Secundum¹⁾ opinionem multorum quidam historiographi¹⁾ seu cronicarum²⁾ conscriptores³⁾ penes duo suam exercere intencionem, videlicet secus ostentacionem sue literalis sciencie et secus proprie gentis seu proprie [terre]⁴⁾ commendacionem aliarumque gencium sive terrarum detestacionem. Primum in gravedine stili connititur⁵⁾, qua tam sciolis quam insciis aliquid⁶⁾ apperiri nisi sunt⁷⁾, et non tam suorum quam suam in hoc⁸⁾ posteris memoriam commendare, licet nonnulla tam dictorum quam

¹⁾ historia II. ²⁾ cronicarum II. ³⁾ scriptores Somm. ⁴⁾ prime I; terre domysła się Cw. ⁵⁾ queritur Ia. ⁶⁾ aliquam Ia. ⁷⁾ aperperere I; apparere qui sunt II. ⁸⁾ in suis posteris II i St.

a) Wstęp ten samodzielnym jest, zdaje się, utworem pierwszego i właściwego autora kroniki, który był zapewne pochodzenia niemieckiego; por. co powyżej w tym względzie nadmieniałem w przedmowie. Czerpał zaś i z tego ustępu autor kron. xiążąt polskich, którego rozdział drugi (powyżej str. 429 zaczyna się od słów: *Scribitur in antiquis Polonorum historiis, quod Poloni antiquitus sunt Lechi seu Lechite vocati, qui magis calliditate bellorum quam viribus utebantur. Et quamvis eadem gens gentilitatis temporibus literarum ignara fuit itd.*

gestorum¹⁾ virtutum utilitatem videantur imitari volentibus annotasse²⁾. Secundum perpenditur in eo, quod³⁾ sue gentis aliquando prospera facta omni verborum⁴⁾ lumine declaraverunt, infortunata vero⁵⁾ seu exsecranda vel suppresserunt⁶⁾ silencio sive quorundam⁷⁾ verborum velleribus obtexerunt⁸⁾, et que ad alterius gentis decommendacionem esse poterant, non tamquam veritatis⁹⁾ zelo sed velud odii gladio persequi studuerunt, sue vel suorum in hoc invidie servientes, propter quod deronicis Lechitarum¹⁰⁾ sive Polonorum, ad solam principum ipsorum genealogiam pandendam — Lechi autem [dicti¹¹⁾] fuerunt Poloni eo¹²⁾, quod magis decepcionibus et calliditate in¹³⁾ bellis utebantur, quam viribus — ad noticiam simplicium quedam, secundum estimacionem plurium¹⁴⁾ sive autumacionem fide digna excerpere studui ac sine propria adieccione noscere volentibus simplici calamo brevinscule¹⁵⁾ perorare. Unde sciendum, quod quia gens Lechitica sive Polonica, dudum ad fidem conversa, tempore gentilitatis literarum ignara fuit nec aliqua originis sue primordia paginis¹⁶⁾ commendare potuit, idcirco ipsius cronographus ea, que scripsit, non se legisse dicit sed quorundam collocucione¹⁷⁾ se didicisse ac ideo¹⁸⁾ modo dialogico¹⁹⁾ descripsisse.

Memini²⁰⁾ siquidem, inquit, collocucionis²¹⁾ mutue virorum illustrium, quorum
 tanto fidelior est recordacio quanto²²⁾ celebrior viget²³⁾ auctoritas. Disputabant namque
 ambo grandevi²⁴⁾, ambo sentenciis graves, de huius rei publice origine, progressu et

Chron.
Vinc.
1. 1.

¹⁾ gestarum *II i St.* ²⁾ *Czy może: licet nonnulla tam dictorum quam gestorum ad utilitatem videantur virtutem imitari volentibus annotasse?* ³⁾ *quot i apud II zawsze.* ⁴⁾ *opuszczone verborum II.* ⁵⁾ *infortunata seu bez vero II.* ⁶⁾ *supserunt I i II; niewątpliwie także Ia, co Schindler fałszywie rozwiązał czytając sumpsorunt.* ⁷⁾ *quibusdam II* ⁸⁾ *sive verborum velleribus obtexerunt stoi w II fałszywie po esse poterant.* ⁹⁾ *tamquam zelo utilitatis, sed Ia i St.; tamquam zelo, sed II; tamquam veritatis zelo, sed. jak w texcie I.* ¹⁰⁾ *ronicis LIX Ia.* ¹¹⁾ *dicti słuszna poprawka St.; dum II i Somm.; Lechi autem fuerunt I; por. chron. princ. Pol. powyżej str. 429: Poloni antiquitus sunt Lechi seu Lechite vocati.* ¹²⁾ *eo opuszczone w I.* ¹³⁾ *calliditate et bellis I.* ¹⁴⁾ *plurimi II i Somm.; plurimorum St.; plurium I i Arndt.* ¹⁵⁾ *brevimuseulo II.* ¹⁶⁾ *paginis I.* ¹⁷⁾ *collocucione II.* ¹⁸⁾ *idem I.* ¹⁹⁾ *dialoyco II i St. dialogico Somm., I i Arndt.* ²⁰⁾ *Nemini II.* ²¹⁾ *collocucionis z t, jako dalej recordatio. sententiis itp. i mutuae, grandaei itp. z pisownią ae. Bielowski we wyd. Vinc. chron.* ²²⁾ *quanta I; quantum II. Somm. i St. quanto Arndt i Biel. Vinc. chron.* ²³⁾ *syllaba vi w czasowniku viget w II in rasura.* ²⁴⁾ *gradei II.*

a) Cały ten ustęp opowiadający dzieje mytyczne aż do rządów Mieczysława Igo wzięty jest dosłownie prawie z kroniki Wincentego; kronikarz nasz skrócał atoli opowieść Wincentego wypuszczając mianowicie filozoficzne uwagi, które Wincenty włożył w usta Janowi. Wyjątek stanowi kilka wierszy o Attyli, które pochodzą z innego źródła: por. poniżej uwagę.

consumacione, cum unus, queso, inquit, mi care, sub quonam conceptam¹⁾ estimabimus²⁾ nostrarum constitutionum infanciam? Nos enim hodierni sumus nec ulla³⁾ hesternitatis est⁴⁾ in nobis cana sciencia. Ad quem alter: Scis, quod in antiquis viget⁵⁾ sapiencia et in multo tempore prudencia, me vero⁶⁾ in hac parte infantulum fateor; utrum eciam⁷⁾, huius instantis simplex aliqua in me sit⁸⁾ porciuncula, prorsus non novi, quod⁹⁾ tamen veridica maiorum narratione condidici¹⁰⁾ non silebo.

Narrabat itaque grandis natu quidam, infinitissime numerositatis¹¹⁾ manum in Polonia viguisse, quam non dominandi ambicio, non habendi urgebat libido, sed robur animositatis exercebat in occupandis regnis aliorum, ut preter magnanimitatem¹²⁾ nichil magnum estimarent¹³⁾ et ideo suarum accessiones¹⁴⁾ virtutum nullis usquam terminis limitarent, nec essent virtutes, si ullis dignarentur limitum ergastulis includi¹⁵⁾, unde¹⁶⁾ non solum citramarinas¹⁷⁾ undique naciones sed et¹⁸⁾ Donamarchicas¹⁹⁾ insulas sue²⁰⁾ coniecerunt²¹⁾ dicioni, inhabitancium eas sibi clientelam²²⁾ vendicando, rege ipsorum Canuto²³⁾ in vincula coniecto. Hii sunt Galathe et eciam Longobardi.²⁴⁾ Fama est, tunc Gallos totius orbis²⁵⁾ regna occupasse, cum quibus fedus hoc solidum pepigere²⁶⁾ tunc scilicet Poloni,²⁷⁾ ut, si quid²⁸⁾ eis aut sorte aut virtute apud extraneos²⁹⁾ accidisset seu accessisset³⁰⁾, equa utrisque³¹⁾ obtingeret ³²⁾ porcio³³⁾. Gallis itaque universa cessit Grecia usque ad Danubium³⁴⁾, Lechitis³⁵⁾ vero usque

¹⁾ sub conceptam quonam I i II; sub quonam conceptam St. Arndt i Biel. Vinc. Chron.
²⁾ estimabimus *rękopisy i wydawcy*; Vinc. chron.: *ręk. I i II (Biel.) tak samo; ręk. III i wiele innych*: existimabimus i tak Bielowski w textcie. ³⁾ nec ulla II i Vinc. Chron.: nulla I. ⁴⁾ est II i Vinc. chron. *wszystkie ręk.*; tak też Stenzel; existit I, co przyjął Arndt. ⁵⁾ viget I i II; est Vinc. chron. ⁶⁾ ergo I. ⁷⁾ verum eciam I; ut etiam, utrum Vinc. chron. ⁸⁾ inmisit I i II. *Poprawił Somn.*; aliqua praecesserit portuncula Vinc. chron. ⁹⁾ quod II i Vinc. chron.: cum I. ¹⁰⁾ condidici II; addidici *niektóre ręk.* Vinc. chron. ¹¹⁾ innumerositatis I. ¹²⁾ magnanimitatem II. ¹³⁾ tak I i II; Vinc. chron. *ręk. I i II (Biel.) tak samo, niektóre inne*: existimarent. *jeden tylko V existimarent, co Biel przyjął do textu.* ¹⁴⁾ accensiones I. ¹⁵⁾ includi II i Vinc. chron.; intercludi I. ¹⁶⁾ ut II. Non solum enim *po zdaniu*: Hi etiam transinitimorum fines suae titulis victoriae asculpserunt Vinc. chron. ¹⁷⁾ cismarinas Vinc. chron. i chron. princ. Pol. ¹⁸⁾ etiam Vinc. chron. ¹⁹⁾ Donamarchias II. ²⁰⁾ sue *opuszcza II.* ²¹⁾ coniecerunt II; coniecerant Vinc. chron. ²²⁾ clientels II. ²³⁾ Caico II. ²⁴⁾ Longibardi II. *Krótkie to zdanie dodane w miejsce opuszczonego dłuższego ustępu* Vinc. chron. ²⁵⁾ urbis II. ²⁶⁾ pepege (r *dopisano nad g*) I. ²⁷⁾ cunctis Polonis I. ²⁸⁾ quit II. ²⁹⁾ apud II; exteros Vinc. chron. i chron. princ. Pol. ³⁰⁾ accidisset seu accessisset I i II; accessisset Vinc. chron. ³¹⁾ utrique II. ³²⁾ contingeret II i chron. princ. Pol. *ponyżej str. 430.* ³³⁾ porcio I, II i chron. princ. Pol. *ponyżej str. 430*; partitio Vinc. chron. *wiele ręk.*; partio *jeden (II Biel.) ręk.* Vinc. chron. ³⁴⁾ usque ad Danubium *nie masz we* Vinc. chron.; usque Danubium chron. princ. Pol. *ponyżej str. 430.* ³⁵⁾ istorum... crevit accessio Vinc. chron.

ad Parciam¹⁾, Bulgariam²⁾ et Carinthiam crevit accessio: ubi post multa bellorum discrimina cum Romanis urbes occupant, prefectos³⁾ constituunt et quendam nomine Graccum principem super se creant. Sed tandem⁴⁾ illius gentis luxu segniter dissoluti, mulierum⁵⁾ paulatim emolliti lascivia, primi quidem veneno extinguuntur⁶⁾, ceteri iugo indigenarum⁷⁾ substernuntur. Huius facti Throgus⁸⁾ cronographus meminit, dicens, Galli, id est Germani⁹⁾, cum eos patria, id est totus occidens, non¹⁰⁾ caperet pre multitudine, trecenta milia virorum pugnatorum ad sedes novas querendas, ver sacrum ultra et citra¹¹⁾ miserunt. Ex eis porcio in Ytalia consedit, que Romam captam incendit, alia, per strages barbarorum penetrans¹²⁾, in Pannonia resedit¹³⁾, ubi victis Pannoniis¹⁴⁾ cum finitivis¹⁵⁾ multa bella gesserunt Lechitis. Extunc nonnulli lignagii receperunt porcionem¹⁶⁾.

Igitur Graccus¹⁷⁾ iura instituit¹⁸⁾, leges promulgat, et Lechite, per eum felicibus aucti successibus, statuerunt eius prolem regni¹⁹⁾ successione²⁰⁾ dignissimam, nisi alterum filiorum eius fratricidii fedasset²¹⁾ piaculum. Erat enim in cuiusdam (spelunce) scopuli²²⁾ anfractibus²³⁾ monstrum atrocitatis²⁴⁾ inmanissime²⁵⁾, quod quidam olofagum²⁶⁾ dicunt. Huis voracitati²⁷⁾ acole²⁸⁾ singulis diebus certum armentorum numerum quasi pro victimis²⁹⁾ offerebant, alioquin totidem humanis capitibus³⁰⁾ ab eodem monstro

¹⁾ Parciam I; priam z podłożną linią nad p II; opuszczone chron. princ. Pol. ²⁾ bulgariam II; Ungariam niektóre ręk. Vinc. chron.: usque parvam Bulgariam: chron. princ. Pol., powstało zapewne z Parciam Bulgariam, por. Stenzla SRS. I. 40 uw. 3. ³⁾ prefector II, Vinc. chron. i chron. princ. Pol.: prefectus I i Arndt. ⁴⁾ tamen II i St. ⁵⁾ niewyrażne młecorum (I, przekreślone) I. ⁶⁾ extinguuntur II. ⁷⁾ indigname z kreską podłożną nad e II. ⁸⁾ Throgus I i Arndt.: Trogus II i Vinc. chron. ⁹⁾ qui sunt Germani chron. princ. Pol.: samo Galli z opuszczeniem id est Germani Vinc. chron. ¹⁰⁾ vero(?) II. ¹¹⁾ ultra versatrum et citra I i II według Arndta (ultra ver sacrum et citra II według Stenzla); ultra Istrum et citra Somm.; velut ver sacrum miserunt Vinc. chron.; tak też Stenzel. ¹²⁾ penetrans I. ¹³⁾ consedit Vinc. chron. ¹⁴⁾ Pannonis II. ¹⁵⁾ finitivus II; finitivis Vinc. chron. ¹⁶⁾ Ex tunc nonnulli dominativam ligurire ceperunt portiunculą rękop. Vinc. chron. *Mułowski domyślał się:* Et tunc nonnulli domitam Ligurię ceperant portiunculą. ¹⁷⁾ Gractus I; Gractos II. ¹⁸⁾ constituit chron. princ. Pol. ¹⁹⁾ regem I. ²⁰⁾ successione opuszczone III, który się zaczyna od słów prolem etc. ²¹⁾ sedasset II. ²²⁾ spelunce scopuli I; spelunce samo II. Erat enim in cuiusdam scopuli anfractibus cet. Vinc. chron. Erat itaque temporibus illis in quibusdam Polonie scopulis specula profunda, in qua monstrum cet. chron. princ. Pol.; spelunca jest zapewne wytlómaczeniem mniej znanego anfractibus. ²³⁾ anfractibus II. ²⁴⁾ atrocitatis (nad pierwszym e dopis. e) I; trocicana według Stenzla, crocicana według Arndta II; (błąd drukarski u Arndta MGH. XIX 556; musi być crocicana 2 a nie 1). ²⁵⁾ inmanississime I(?) ²⁶⁾ holofagum, foedassent itp. Biel. Vinc. chron; omophagum domyśla się Węclewski we wyd. chron. princ. Pol. pow. str. 430 uw. 5. ²⁷⁾ ferocitati III; voracitate II. ²⁸⁾ incolę chron. princ. Pol., accolę Vinc. chron. ²⁹⁾ profectinus III. ³⁰⁾ po capitibus dodaje aliis II.

plectebantur. Quam Graccus¹⁾, iam senex, non ferens perniciem, clam filiis²⁾ accitis³⁾, dirigit⁴⁾ propositum⁵⁾, pandit consilium dicens⁶⁾: Vos itaque, o filii⁷⁾, quos ad regni⁸⁾ huius gubernacula educavi, inquit, ob glorie⁹⁾ triumphum in huius monstri perniciem armari convenit. Cui illi¹⁰⁾: In te est precipiendi auctoritas, in nobis¹¹⁾ autem obsequendi¹²⁾ voluntas. Non igitur¹³⁾ virium (suarum)¹⁴⁾ sed industrie innitentes¹⁵⁾ suffragio coram olofago¹⁶⁾ armentorum corpora sulfure¹⁷⁾ et igne repleta loco solito ponunt. Que dum¹⁸⁾ avidissime glutit olofagus, exalantibus intro¹⁹⁾ flammis suffocatur, moxque minor Graccus, non²⁰⁾ quasi victorie aut regni consortem sed emulum²¹⁾ fratrem occupat ac trucidat. Cuius funus²²⁾ crocodilinis²³⁾ prosequens²⁴⁾ lacrimis, ab olofago mentitur occisum, a patre tamen²⁵⁾ gratulanter, tamquam victor, excipitur²⁶⁾. Sic minor Graccus paterno succedit imperio, herus nepharius, sed diucius fratricidio fuit sordidus²⁷⁾, quam imperio insignis; nam paulo post, dolo deprehenso²⁸⁾, piaculi deputatur supplicio, exilii perpetuitate dampnatus²⁹⁾. Sed ne antiqui³⁰⁾ Gracci emorerentur³¹⁾ beneficia et ut³²⁾ tanti³³⁾ patris superesset insigne³⁴⁾, in scopulo³⁵⁾ olofagi fundata est urbs solempnis a nomine³⁶⁾ Gracci dicta Graccovia³⁷⁾, ut per eam eterna Graccus³⁸⁾ viveret memoria³⁹⁾, quam quidam a crocitacione⁴⁰⁾ corvorum, qui eo ad cadaver monstri confluxerant⁴¹⁾, Cracoviam dixerunt. Tantus vero⁴²⁾ amor universos circa mortuum principem devinxerat⁴³⁾, ut unicam eius⁴⁴⁾ filiam, virgunculam,

¹⁾ Gractus było napisanem, ale przez wycieranie popr. II. ²⁾ aliis I. ³⁾ accersitis II.
⁴⁾ dirigit I; Vinc. chron. ręk. I i II, (Biel.) digerit, co Biel. w texcie umieścił, inne dirigit.
⁵⁾ et dodaje II, nie ma et Vinc. chron. ⁶⁾ dicens nie ma III. ⁷⁾ consilii I; o wypuszcza III.
⁸⁾ regna II; regnum III. ⁹⁾ gloriam III. ¹⁰⁾ ille I i III: ¹¹⁾ nobis opuszcza III. ¹²⁾ consequendi I. ¹³⁾ ergo I; non virium bez spójnika III. Saepe igitur apertam virorum audaciam, saepius nudos nequicquam experti virium conatus eet. Vinc. chron. ¹⁶⁾ por. str. 607 wo. 26.
¹⁴⁾ suarum II; nie ma I i III; por. także przytoczone w poprzedzającej uwadze słowa Vinc. chron. ¹⁵⁾ u ucton^{coo} I; mutantes III; industriae tandem niti coguntur suffragio Vinc. chron.
¹⁷⁾ sulphurentur II. Por. Vinc. chron.: coria enim armentorum, accenso plena sulphure itd.
¹⁸⁾ cum III. ¹⁹⁾ intro I i Vinc. chron.; intra III; opuszcza II. ²⁰⁾ vero(?) II. ²¹⁾ consortem strennuum I. ²²⁾ Cuius funus III i Vinc. chron.; quem quasi I i II. ²³⁾ crocodrilus I, II i III; poprawilem według Vinc. chron. ²⁴⁾ prosequens II, III i Vinc. chron.; persequens I. ²⁵⁾ autem I; tamen II, III i Vinc. chron. ²⁶⁾ excepit I; exceptus III; exceptus alias susceptus II; excipitur Vinc. chron.; tak też w texcie u Arndta. ²⁷⁾ sordidus II. ²⁸⁾ al' cog'to dodaje II. ²⁹⁾ deputatus i damnatus według niektórych ręk. Biel. Vinc. chron. ³⁰⁾ antiqui II. ³¹⁾ emorientur III; morentur I. ³²⁾ ut nie ma III. ³³⁾ stanti I. ³⁴⁾ insignis III. ³⁵⁾ i. e. antro dodaje II. ³⁶⁾ nomine bez prepozycji a III. ³⁷⁾ Graccovia II i Vinc. chron.; Gracovia I, III i Arndt. ³⁸⁾ Gracci II. ³⁹⁾ memor III. ⁴⁰⁾ atrocitate II. ⁴¹⁾ confluxerunt I. ⁴²⁾ vero nie ma III; autem Vinc. chron. ⁴³⁾ devinxerat II. ⁴⁴⁾ eius filiam virgunculam III; unicam eius filiam, virginem chron. princ. Pol.; unicam eius virgunculam Vinc. chron.; unicam filiam eius, virgunculam I, II i wydawcy.

patris imperio subrogarent, que Vanda¹⁾ dicebatur, a qua²⁾ fluvius regni centro preterfluens Vandalus³⁾ dictus⁴⁾, qui⁵⁾ nunc Wizła⁶⁾ vocatur, et populus Vandali⁷⁾ nuncupantur⁸⁾, quo discisso⁹⁾ pars eius Huni dicti sunt, quorum rex fuit primus Atyla, rex Wandalorum¹⁰⁾, quibus multe inmixte fuerunt gentes, tam ritu quam lingua [diverse]¹¹⁾. De hac Wanda multa¹²⁾ fabulosa¹³⁾ dicuntur, que, quia¹⁴⁾ omnium¹⁵⁾ sprevit connubia, sine prolis successione decessit, diuque¹⁶⁾ post eam claudicavit¹⁷⁾ Wandalicum imperium.

Ea tempestate famosus ille Alexander, rex Macedonum,¹⁷⁾ vectigales pensiones a Lechitis exigere temptavit. Cuius legatis ayunt¹⁸⁾: Legati tantum estis an Alexan-

¹⁾ Wenda II. ²⁾ Wandalus II. ³⁾ est dodaje III. ⁴⁾ quod II. ⁵⁾ Wyzła II; Wiessel, Wiessel *rękp.* chron. princ. Pol. ⁶⁾ Wandali II. ⁷⁾ nuncupatur II. ⁸⁾ disciso II. quibus populis — scissis chron. princ. Pol. ⁹⁾ quorum rex fuit Atyla, rex Wandalorum II; quorum rex fuit primus Atyla, rex Wandalorum I; quorum rex fuit ptus Atyla Wandalorum III; quorum rex fuit olim Atyla, et Wandalis postea plurime sunt gentes inmixte chron. princ. Pol. *pow. str.* 431. (olim *nie ma jed. rękp.*) ¹⁰⁾ diverse *nie ma żaden rękp.*; *sens wymaga podobnego przymiotnika*; diverse *ma także* chron. princ. Pol. ¹¹⁾ multa *opuszcza* III. ¹²⁾ *tak* III; *fabulosa* II (*według Arndta; Stenzel w texcie bez noty żadnej umieszcza fabulosa*); *fabulose* I, *a z tymże Arndt.* ¹³⁾ quod II. ¹⁴⁾ omni II; *lecz widoczne są ślady wycierania po nad linią; przyjąć zatem należy, że pierwotnie i ten rękopis miał omnium.* ¹⁵⁾ diuque I i Vinc. chron., *której niektóre rękop. mają denique; por. także* chron. princ. Pol.: *nonnullis temporibus; sicque* II i III. ¹⁶⁾ claudicavit I. ¹⁷⁾ rex Alexander Macedonum III; *tak jak w texcie I i II, tylko że II pisze także Alexander; por. Vinc. chron.: famosus ille Alexander.* ¹⁸⁾ *ajunt* II

a) Słowa „quo discisso pars eius Huni dicti sunt, quorum rex fuit primus Atyla, rex Wandalorum, quibus multe inmixte fuerunt gentes tam ritu quam lingua [diverse]“ nie są wzięte z Wincentego, u którego o Attyli wcale nie masz wzmianki. Porównać można to co się znajduje w kron. Bog. i God. Paska MPH. II 472^a 15 nast. „Quorum rex Tyla nomine, qui in scripturis Atyla nominatur, veniens Pannoniam, sibi perpetuam in ea constituit mansionem. Et quia multae nationes Slavorum ad ipsos confluerant, unde tunc non Wtrane sed Wandali sunt appellati. Pars autem illa Slavorum, quae a fluvio Wtra Wtrane dicebantur, quod postmodum a coniunctione gentis Hunnorum, qui de montibus Siciliae, prout Martinus in Cronica sua romana de eisdem plenius scribit“. Z tem co kronika nasza o nazwie rzeki Wisły podaje, porównać należy Vinc. chron. I. 7 MPH. II 258^a 23 nast: „Ab hac Vandali fluvii dicitur nomen secutum, quod eius regni centrum exstiterit. hinc omnes sunt Vandali dicti, qui eius suffuere imperiis; por. także kron. Bog. i God. Paska MPH. II 474^b 3 nast., kron. Dzierzwy (Mierzwy) MPH. II 163^b nast. (wraz z uwagą Bielowskiego, w której przytoczone są słowa Adama bremeńskiego i Warszewickiego) i inne jeszcze miejsce u Dzierzwy MPH. II 170^b 5 nast. Nie wymienia także wyraźnie Wincenty kruszwickiej wyspy w Gople, lecz mówi tylko o wysokiej wieży: *turris eminentissima*.

dri regis census questores¹⁾? Qui respondent²⁾: Et legati sumus et questores Ad hec illi: Prius ergo, inquit³⁾, intemerata legatis exhibenda est⁴⁾ religio, ut magnifice susceptos magnificis⁵⁾ veneremur⁶⁾ donariis; questoribus⁷⁾ deinde questus exsolvatur censualis. Legatorum itaque primi prius vivi excoriantur, deinde cutes eorum partim auro⁸⁾, partim alga vilissima farcinantur⁹⁾. Quo facto hec remittunt¹⁰⁾ Alexandro, dicentes: Male aliis imperat, qui sibi imperare non novit. Licet insaciabilem¹¹⁾ tue voracitatis ingluviem mundus saciare non possit, tuorum¹²⁾ tamen, quos misisti, utcunque refocillavimus¹³⁾ esuriem. Nec te lateat, locum apud nos non esse loculis¹⁴⁾, ideo presencia [en!] xeniola [fidelissimis tuorum capsidibus] tibi transmisimus¹⁵⁾. Nos non opibus¹⁶⁾ sed animi virtute et corporis duricia¹⁷⁾ censi scias. Ad que commotus Alexander¹⁸⁾ regem quendam contra¹⁹⁾ ipsos dirigit cum exercitu ad eos stirpitus evellendos²⁰⁾. Quo rege capto et²¹⁾ exercitu superato Alexander Pannoniorum ductu per²²⁾ Moraviam in manu gravi pervasit Lechiam, cuncta menia²³⁾ solo prosternit, opida redigit in favillam, urbes et Cracoviam iubet sale

¹⁾ an alias regii census questores Vine. chron.; Alexandri regis *przed samem* census questores *podpada*, skoro i jako legati byliby legati Alexandri a nie kogo innego; (por. chron. prine. Pol.: an essent tantum Alexandri legati an census questores): Alexandri *powstało z alias*, gdy regii *przemieniono z pomyłki lub umyślnie na regis*; ponieważ atoli wszystkie trzy rękopisy naszej kroniki podują *text powyższy*, wołałem go zatrzymać, nie mając pewności, że nie autor sam lecz późniejsi dopiero przepisywacze *text Wincentego w sposób powyższy przemienili*. ²⁾ respondent III i Vine. chron. odpowiada poprzedzającemu ayunt i następującemu inquit; responderunt I II, a z tymiż dotychczasowi wydawcy. ³⁾ Ad hec illi inquit: ergo intemerata I; Ad hec illi (zapewne bez następnego inquit. jak wnosząc ze Stenzla *textu*, który tak p'sze nie robiąc żadnej uwagi; z Arndta zaś noty wnosićby można, że inquit następuje także po illi) prius, inquit, ergo II, także III; Ad hec illi: Prius ergo, inquit. intemerata Vine. chron. co ja powyżej w *texcie* zamieściłem. Ad hec illi: Prius inquit. Ergo intemerata St. zupełnie jest niemożliwem. Ad hec illi inquit: Prius ergo intemerata Arndt. ⁴⁾ nie ma II. ⁵⁾ susceptus magnificis II. ⁶⁾ venerantur III. ⁷⁾ inquestoribus III. ⁸⁾ po auro dodaje et II. ⁹⁾ farciantur I; sarciantur II; farcinantur III i Vine. chron.; farcinari fecerunt chron. prine. Pol. ¹⁰⁾ remittunt II. ¹¹⁾ insaciabile II. ¹²⁾ tuorum niema I; tu tuorum II. ¹³⁾ revocillavimus III; refocillamus II. ¹⁴⁾ loculus I. ¹⁵⁾ tak według Vine. chron., gdzie tylko zamiast tibi transmisimus czytamy *commissa*; ideo principarum rimola tibi tr. II; ideo presenciarum rimola transsimus III; ideo presenciarum xeniola tibi transmisimus istos non operibus I. ¹⁶⁾ por. uw. 15; obibus III. ¹⁷⁾ duricie II. ¹⁸⁾ Alexander I. ¹⁹⁾ nie ma III. ²⁰⁾ eos strepidus eos evellendos II; evellendus III. ²¹⁾ et nie ma III. ²²⁾ per nie ma III. ²³⁾ menia ma tylko III; I i II samo cuncta: por. Vine. chron.: perpetui operis moenia solo prosternit, cuncta menia solo prost. także chron. prine. Pol.

conspergi¹⁾). Omnibus itaque de salute desperantibus quidam Premisil²⁾ multos clipeos³⁾ ad instar clipeorum⁴⁾ hostilium format⁵⁾, quos cum similibus galeis astute iubet in quodam colle rupis⁶⁾ et arboribus appendi. Quibus Alexandrite conspectis, putantes, exercitum esse, properati⁷⁾ in prelium⁸⁾ illi accurrunt⁹⁾. Sed Premisil⁹⁾ concito hec¹⁰⁾ tolli¹¹⁾ iubens, gytrat¹²⁾ Alexandritas occulte. Quibus nil invenientibus, sed quasi fugientes insequentibus¹³⁾, Lechite admiscuntur, tamquam sui, et sic per contencionem intestinam suscitant stragem pervalidam, ita ut tota exercitus Alexandri succumberet fortitudo. Deinde Lechitis¹⁴⁾ contra castra hostium revertentibus occurrit illis¹⁵⁾ Alexander, tamquam suis victoriose revertentibus, sed dolo deprehenso¹⁶⁾ vix cum paucis evasit. Est ergo¹⁷⁾ liber epistolarum Alexandri, ducentas pene¹⁸⁾ continens epistolas. In quarum una scribit magistro suo Aristoteli¹⁹⁾ sic inquiens²⁰⁾: Ne de nostro statu te semper dubia suspendat hesitacio, noveris, nos apud Lechitas peramplissime prosperari. Est urbs famosa Lechitarum, septentrionali Pannonie lateri coniuncta, quam Carantas²¹⁾ dicunt, id est Cracoviam, plus turbis²²⁾ quam opibus, plus arte quam situ munitissima; de hac et contiguis pro voto²³⁾ triumphavimus. In epistola vero, quam rescripsit Aristoteles²⁴⁾, sic habetur: Fama²⁵⁾ est, de Carantis²⁶⁾ Lechitarum te cum tuis triumphasse, sed huius gloria triumphi utinam tuis titulis²⁷⁾ nunquam accessisset²⁸⁾. Ex quo enim tributum ignominie tuorum infusum est intestinis, ex

¹⁾ conpergi I; *por.* Vine. chron.: sulco discissas urbes iubet sale conspergi. ²⁾ pictor I i II; quidam commisi (sic) III; quidam aurificii arte peditus Vine. chron.; quidam Premisil (Przymisel) nomine chron. princ. Pol. *por poniżej uw.* 9 ³⁾ clipios i cliporum II i III. ⁴⁾ formati II. ⁵⁾ rubis (?) III. ⁶⁾ preparati II. ⁷⁾ samo prelium II. ⁸⁾ attuerunt III; *może ma być* occurrunt. ⁹⁾ Sed premissa hic concito colli iubens clipios girat Al. occ. III; Premisil vero, iubens concito hec tolli, clandestine gytrat exercitum chron. princ. Pol. *str.* 432; *pictor musi być późną konjekturą* ¹⁰⁾ hoc II; hic III, *zob. uw. poprzednią.* ¹¹⁾ colli II, III. ¹²⁾ girat II, III. ¹³⁾ insequentibus fugientes III. ¹⁴⁾ Lechites I. ¹⁵⁾ ille II. ¹⁶⁾ deprehenso I. ¹⁷⁾ igitur III; profecto *niektóre kod.* chron. princ. Pol.; enim Vine. chron. ¹⁸⁾ pene II. ¹⁹⁾ Aristoteli II. ²⁰⁾ inquietis II. ²¹⁾ Carantas I i Arndt; tauratas II. *według Arndta* (Cauracas *według Stenzla*; Carenees (? *bardzo niewyraźnie*) III; Carantas Biel. Vine. chron. i wydawcy chron. princ. Pol. *według niektórych rękopisów; inne mają rozmaite formy jak Caraneas, Caraucas, Carantes, Carenthes, Carentas.* ²²⁾ urb' II; viribus chron. princ. Pol.; viris Vine. chron. ²³⁾ toto II. ²⁴⁾ scribit Aristoteles II; rescribit Aristoteles Vine. chron. ²⁵⁾ fama I. ²⁶⁾ Tauratis *według Arndta*, Cauracis *według Stenzla* II; ea . . . tis III, *lecz tis przemazano, z ee (to jest z e i pierwszej połowy a) zrobiono g, dwie litery między a a tis wyskrobano i w tem miejscu wpisano en, nad tis dopisano te, i takim sposobem utworzono wyraz gente; Carantis wydawcy Vine. chron. i chron. princ. Pol.* ²⁷⁾ tuus titulus II. ²⁸⁾ accepisset I; w III *dopisano przy accessisset na marginesie appendisses tą samą pewnie ręką, lecz bledszym atramentem*

quo Lechitas expertus es¹⁾ Argyraspidas²⁾, tui rutilancia solis apud multos deferbuit, imo tui visum est mutasse³⁾ dyadema imperii. Ex hoc iam⁴⁾ prima Corinthus⁵⁾ clausit ab Alexandro portas⁶⁾ et nuncios eius cruci affixerunt⁷⁾. Tandem ille tam⁸⁾ saluberrime magister⁹⁾ artis patrie, quam salvaverat, princeps constituitur dictusque est Listik¹⁰⁾, id est astutus, eo quod astu¹¹⁾ plures hostium confecerit¹²⁾ quam viribus.

Quo mortuo fuit et alius Listik¹³⁾, sed alio pacto sic nuncupatus. Orbata siquidem principe¹⁴⁾ terra, de successione¹⁵⁾ singulis primorum contendentibus¹⁶⁾, seditionis subruitur tempestate¹⁷⁾. Tandem post¹⁸⁾ nimiam suorum stragem duobus¹⁹⁾ simplicioribus de vulgo²⁰⁾ eligendi principem deferunt²¹⁾ arbitrium. Qui habita secum deliberacione, ut nulli parti²²⁾ consentire videantur, sic arbitrantur, dicentes: Eligatur stadium, figatur²³⁾ meta, et cuius equus, maculis distinctus²⁴⁾, primus omnium metam contigerit²⁵⁾, princeps habeatur. Stat fixa sententia, sed pro querendis equis maculosus dies prorogatur. Et dum medio tempore quidam illorum ad hoc opus se cotidie exercitarent²⁶⁾, unus ipsorum²⁷⁾, versuta nius²⁸⁾ astucia, omnem stadii planiciem clam ferreis²⁹⁾ conserit oxigonis³⁰⁾, modicam intercapedinem pro semita sibi deputans seu denotans. Sed dolus non latuit; duo enim³¹⁾ iuvenes, fortuna tenues, condicione humiles, de pedum celeritate altercantes, pignoribus³²⁾ se obligant³³⁾, ut victus vincentem

¹⁾ et II. ²⁾ Argyraspidas według Vine. chron. i znaczenia; Argiraspidas także II według Arndta, według Stenzla ma nawet ten rękopis Argyraspidas; Argirapidus I i III i tak Arndt. ³⁾ imitasse I; tui visum est imperii mutasse dyadema Vine. chron. ⁴⁾ tam II ⁵⁾ Corinthos I; Chorintus II; Corinthus III, chron. princ. Pol. i ważny (I rękop. Vine. chron. ⁶⁾ posteras II. ⁷⁾ Zamiast cruci affixerunt ma III trucidaverunt (=crucitaverunt?) ⁸⁾ tam nie ma III, lecz ma także Vine. chron. ⁹⁾ magistri II. ¹⁰⁾ Listig II; Listech III; Lesteo Vine. chron., Lestik albo Lestek niektóre rękop. chron. princ. Pol. ¹¹⁾ astucia II. ¹²⁾ tak I, III, Vine. chron.; interfecerit II i wydawcy. ¹³⁾ por. uw. 10. ¹⁴⁾ principe nie ma II. ¹⁵⁾ sucessionem I. ¹⁶⁾ contrudentibus II ¹⁷⁾ tempestati I ¹⁸⁾ post nie ma II. ¹⁹⁾ duorum I. ²⁰⁾ było, zdaje się, e vulgo III, lecz e zostało wyskrobane. ²¹⁾ defecerunt II; fuerunt arbitri III, powstało zapewne z abreviatury, którą można było czytać defecerunt lub deferunt; wyskrobano następnie de, czego jeszcze są ślady, dla tego też później jeszcze znowu wypuszczono um z arbitrium i takim sposobem powstała pisownia fuerunt arbitri. ²²⁾ nullus parte II; nullius parti III. ²³⁾ figura I i II i wyd.; figura było pierwotnie także III, z czego ta sama ręka, która i inne poprawki robiła, robiła figatur; figatur Vine. chron. co w tekście przywróciłem. ²⁴⁾ maculis distinctus przemazane III; maculus d. II; distinctior Vine. chron. ²⁵⁾ contingit III; zrobione z continget. ²⁶⁾ exercitaret I. ²⁷⁾ ipso I; ²⁸⁾ visus II. ²⁹⁾ clavi ferrens II. ³⁰⁾ exigonis II. ³¹⁾ zamiast enim ma III. u. z dwoma czerwonymi kropkami po obydwóch stronach; enim także Vine. chron. ³²⁾ pignoribus I; pignoribus II. ³³⁾ obligavit II.

non¹⁾ nisi principis nomine audeat appellare, et sic²⁾ iocantes: 'Decet, inquiunt, pro nostra^{2a)} corona victoriae non nisi in stadio regii certaminis exerceri³⁾).

Qui dum plantas in oxigonis⁴⁾ ossetenus⁵⁾ vulnerassent, insidias repertas prorsus dissimulant, semitam, quam callide deprehenderunt, alias⁶⁾ sublati oxigonis⁷⁾ conspergunt, et inde redeunt singuli secum pro se⁸⁾ tacite cogitant⁹⁾. Postera¹⁰⁾ die, cum omnes cursu ad spectaculum convenissent et omnes simul committerent, unus¹¹⁾ predictorum cursorum, qui equi sui calcem integro ferri¹²⁾ munierat subtegmine¹³⁾, prior recto¹⁴⁾ pertingit tramite. Alter vero per alta¹⁵⁾ suspiria sive¹⁶⁾ longa, non sine astantium¹⁷⁾ ridiculoso¹⁸⁾ conclamamine, transverso raptus cursu, gyrando¹⁹⁾ secundus ad metam pervenit. Alii vero, oxigonorum²⁰⁾ vulneribus prostrati, indignantes primi equum considerant babataque²¹⁾ intuentes, doli magistrum putantes, perimunt; alium, qui ridiculo²²⁾ fuerat, regem proclamant omine²³⁾ infausto. Huic quoque, cum tantum²⁴⁾ inesset animositatis studium, ut in propria persona plerisque hostium indiceret certamina, a quibus non solum vitas ymó²⁵⁾ et regna plerumque²⁶⁾ extorsit, cum hostis²⁷⁾ defuit, contra suos²⁸⁾ dimicaturus primus commi-

¹⁾ non II; $\widehat{n} \widehat{n}$ (=non nisi?) III; omnino I; nunquam nisi Vine. chron.; non alio —quam principis nomine chron. princ. Pol. ²⁾ sic *nie ma* III. ^{2a)} *winno być* nostre. ³⁾ exerceri II, III i kilka ręk. chr. princ. Pol. *pow. str. 433*; exercere I; *por.* Vine. chron: decet ... ut pro nostrae corona victoriae in campo regii certaminis decertemus. ⁴⁾ oxigonis II. ⁵⁾ *oseren* I; *olere* ins II; *osetenus* III, *lecz późniejszą ręką przemazane*; *ossetenus* Vine. chron. ⁶⁾ *Po alias może należy dodać* *factam*, *por.* chron. princ. Pol. *str. 433*: et semitam, quam callide deprehenderunt alias *factam*, conspergunt *oxygonis*: *najjaśniej wyraża się* Vine. chron. I 13 M. P. H. II 263b: qui post longam oxygonorum admirationem astum coniciunt, dolum semitae deprehendunt, quam eisdem conserunt insidiis, omnium prorsus dissimulata notitia. ⁷⁾ oxigonis sublatas II. ⁸⁾ pro se I, II i chron. princ. Pol.; per se III. ⁹⁾ cogitantes II. ¹⁰⁾ vero *dodaje* III. ¹¹⁾ unius II. ¹²⁾ ferro I. ¹³⁾ subregimine I; subtegumine II; subtegrine III, i Vine. chron. ¹⁴⁾ recte II. ¹⁵⁾ alia II. ¹⁶⁾ supiria sum I. ¹⁷⁾ distanciam II. ¹⁸⁾ tak II, III i chron. princ. Pol.; ridiculo I i *Arndt*. ¹⁹⁾ gylanda I i II; giranda III. ²⁰⁾ oxigonorum II. ²¹⁾ *bataque* II. ²²⁾ *ridiculoso* II. ²³⁾ homine III. ²⁴⁾ tandem I i II; cum tandem esset animositas III; *kreska podłużna nad n, oznaczająca m, została jednakowoż wymazana; pozostał po niej tylko ślad nieznaczny, a na załamku dopisała późniejsza ręka bledszym atramentem eni*. ²⁵⁾ imo II. ²⁶⁾ plurium (?) III. ²⁷⁾ hostis *nie ma* I. ²⁸⁾ suos III, *lecz o po nad drugim n późniejszą ręką dopisane*; *dimicaturus* II; et sepius eum alii defuissent, metipse dimicaturus bellum commissit chron. princ. Pol. *z kąd możnaby się domyślać, że bellum przed commisit w naszym tekście należy dodać; lecz por.* Vine. chron.: suos aut contra se aut invicem dimicatuos praemiis invitabat; *widocznie więc primus jest zepsute premiis; może być, że autor kroniki tekst Wincentego w sposób następny przemienił: suis contra se dimicaturis premia promisit; dla niepewności tejże poprawki woląłem tekst przechowany nam w rękopisach acz nierozsądny pozostawić bez zmiany*.

sit. Qui cum eciam summe liberalitatis esset¹⁾, temperancie²⁾ in cibo et in potu in se et suos³⁾, maximeque⁴⁾ in regali fastu humilitatis, ita ut non throno sed scabello semper insideret⁵⁾, suis plurimum carus⁶⁾ obiit. Hic eciam super regalia⁷⁾ vestimenta semper sue paupertatis superinduebatur vestibus. Cuius⁸⁾ filius, item Listik⁹⁾ tercius, patri succedens, non tam patris imperio, quam paternis¹⁰⁾ multa¹¹⁾ adiecit virtutibus. Qui Iulium Cesare¹²⁾ tribus fudit preliis et Crassum¹³⁾ apud Pardos cum suis delevit. Tandem Iulii sororem ducens, affinitate bella conpescuit, que Iulia dicebatur. Huic frater¹⁴⁾ iure dotis Bavariam¹⁵⁾, maritus vero ratione nupciarum Surbiensem tradidit provinciam; unde Romani contra Iulium indignati sunt, quod equales fecisset¹⁶⁾ eos, qui eis subesse debuerant. Cumque Iulia duas fundasset urbes, unam nomine fratris¹⁷⁾ Iulius¹⁸⁾, que dicitur Lubus, aliam¹⁹⁾ nomine suo, que nunc Lubin²⁰⁾ vocatur, Iulius Bavariam²¹⁾ recepit, propter quod Listik²²⁾ sororem eius repudiavit, iuvene filio secum retento, cui nomen²³⁾ Pompilius²⁴⁾. Pelex autem eius, que presentem emulata²⁵⁾ eciam²⁶⁾ fuerat reginam, loco regine succedit et in odium²⁷⁾ predictarum urbium nomina inmutavit. Ex hac et aliis concubinis Listek²⁸⁾ filios viginti suscepit, quibus totidem assignavit principatus, alios duces²⁹⁾, alios marchiones, alios³⁰⁾ comites constituens, Pompilium vero regem omnium statuit.

Hunc³¹⁾ post obitum patris fratres tanto affectu coluere, ut post mortem eius et³²⁾ parvulum filium eius, Pompilium, paterno nomini³³⁾ et regno sufficerent³⁴⁾. Hic postmodum, consilio³⁵⁾ venefice³⁶⁾ coniugis sue eosdem patruos³⁷⁾ suos intoxicavit,

¹⁾ esset *nie ma II*. ²⁾ esset in temperancie *I*; et temperancie cibo et potu *III*. ³⁾ *tak I*; snus *II i III*. ⁴⁾ qui *II*. ⁵⁾ se inficeret *II*. ⁶⁾ canos *II*. ⁷⁾ regali *II*. ⁸⁾ *tak II, III i niekt. rękop. (IV u Biel.) Vine. chron.: huius I i Arndt.* ⁹⁾ Listig *II*; Listech *III*. ¹⁰⁾ patris *II*; paternis *także Vine. chron.* ¹¹⁾ multi *I*. ¹²⁾ Iulii Caesaris *III*. ¹³⁾ Terrassum *według Arndta (Cerasum według Stenzla) II*. ¹⁴⁾ super *II*. ¹⁵⁾ Bavariam *III*. ¹⁶⁾ fuisset *III*. ¹⁷⁾ nomine *dodaje jeszcze raz I*. ¹⁸⁾ Iulii *wydał Somm. przeciw rękop.* ¹⁹⁾ alio *I*. ²⁰⁾ Lublin *II i Vine. chron.* ²¹⁾ *zob. uw. 15.* ²²⁾ *por. uw. 9.* ²³⁾ nomine *III*. ²⁴⁾ Pompilio *II*. ²⁵⁾ emulatur *II*. ²⁶⁾ *nie ma III*. ²⁷⁾ et medium *II*. ²⁸⁾ *tak Arndt, a więc I; także i III zapewne, bo w spisie wariantów sporządzonym przez dr. Smolkę nie masz warianty; Listig znówu II.* ²⁹⁾ et *dodaje I i Arndt; nie mają et II i III; por. Vine. chron.: quibusdam ducatus, aliis comitias seu marchias, nonnullis regna distribuens; alios duces, alios marchiones, alios vero comites: chron. princ. Pol.* ³⁰⁾ *tak II i III; por. także zacytowane w poprzedzającej uwadze słowa Vine. chron. i chron. princ. Pol. quoque dodaje I i Arndt.* ³¹⁾ Nunc *II; lecz rubrykator miał przepisane H, czego ślady są jeszcze widoczne.* ³²⁾ etiam *Vine. chron.* ³³⁾ nomine *III*. ³⁴⁾ suffecerunt *I*; preficerent *II*; sufficerent *III*; suffecerint *Vine. chron. i Arndt; chociaż ze względów gramatycznych suffecerint uważać należy ze lepsze, przywróciłem sufficerent stósownie do tradycyi rękopiśmiennej.* ³⁵⁾ consilium *II*. ³⁶⁾ venefici *III*. ³⁷⁾ paternos *II*

mala pro bonis restituens. Hic se infirmum simulans patruos tamquam ad suas exequias convocat. Quibus deosculatis post multas eorum lacrimas potum sibi dari petiit et quasi¹⁾ ultimo amoris iudicio totum ebibit, eos ad similia exortans²⁾. Quibus illa vilis³⁾ mulier propinans cuilibet calicem venatici potus obtulit. Quo bibito rex tamquam pausaturnus⁴⁾ eos exire iubet. Qui veneno infecti tamquam ebrii foras alii cado, alli volutando prosiliunt, quorum funeribus ille etiam tyrannus sepulturam prohibuit, probans celesti extinctos⁵⁾ ulcione, qui amicum, qui nepotem, qui regem hesternis exequiis lacrimarum vivum sepelire⁶⁾ intenderint. Sic patrie syderibus extinctis omne Lechitarum decus contabuit⁷⁾, et Pompilius, per omnia vilis, ultimus in prelio et⁸⁾ primus in fuga semper fuit. Hunc ultio⁹⁾ divina sic insecuta est, quod ex cadaveribus¹⁰⁾ fratrum mures ebullientes eum¹¹⁾ trans ignem, trans flumina, trans paludes, trans lacus insecuti¹²⁾ sunt, donec cum uxore et duobus¹³⁾ filiis in Cruswiciensi¹⁴⁾ insula cum amarissimis morsibus corroserunt. Et vacavit principatus multo tempore.

Radice Pompilii stirpitus¹⁵⁾ excisa nova principum orta est successio, quorum celsitudo tanto¹⁶⁾ crevit sublimior, quanto stirps¹⁷⁾ creditur fuisse depressior. Fuit¹⁸⁾ enim quidam pauperculus Cossischonis¹⁹⁾ filius, nomine Peazt²⁰⁾, cuius uxor dicebatur Repiza²¹⁾, ambo infimi²²⁾ natura²³⁾, ambo rebus exigui, estimacione nulli, qui filium²⁴⁾ genuerunt, quem²⁵⁾ Semovit²⁶⁾ nuncupaverunt. Quibus propter hospitalitatis²⁷⁾ pietatem dicitur hic²⁸⁾ filius natus, qui cum adolevit etate²⁹⁾ strennuitatem induit, parentatur virtutibus. Hic suis suffultus meritis prius magister efficitur militum, tandem principali fungitur maiestate et non eas³⁰⁾ solum, quas Pompiliana ignavia deseruerat nationes, revocavit, sed et alias³¹⁾ suo coniecit imperio, quibus decanos, quinquagenos,

¹⁾ q. II. ²⁾ adorans II; adhortans chron. princ. Pol. ³⁾ nie ma I. ⁴⁾ pausativos II. ⁵⁾ extinctione I, extinctus II; extinctos Vine. chron.; plagatos chron. princ. Pol. ⁶⁾ sepulture I; sepelire II, III i inne kroniki. ⁷⁾ contabuit I; contribuit III; confabuit II i kroniki inne. ⁸⁾ et brak II i Vine. chron. ⁹⁾ ultimo lecz z wyskrobanem m II. ¹⁰⁾ tak II i III; po cadaveribus ma I mortuorum, co i Arndt zamieścił w texcie; ex cadaveribus mortuorum bez fratrum chron. princ. Pol; ex cadaverum . . corruptela Vine. chron. ¹¹⁾ eum I. ¹²⁾ insectati II i Vine. chron. ¹³⁾ duabus III. ¹⁴⁾ Cruswiciensi II. ¹⁵⁾ turpiter II. ¹⁶⁾ tanta II. ¹⁷⁾ scirps II; stipes Vine. chron. ¹⁸⁾ fuit I. ¹⁹⁾ tak I i Arndt.; Cohosciscionis (według Stenzla cohosciscionis II; chossischonis (c jednakowoż po ss jest wątpliwe) III; różną pisownią tego nazwiska we Vine. chron. zob. u Biel. Mon. Pol. II. 271 uw.; por; także chron. princ. Pol. powyżej str 435, gdzie w texcie: Kosiskonis. ²⁰⁾ tak I i III. Peazt II; Piast Biel. Vine. chron. ²¹⁾ tak III; Ripiza, II; Repice Vine. chron.; cuius uxor dicebatur Repiza opuszcza I. ²²⁾ tak II, III i Vine. chron.; infirmi I. ²³⁾ samo natura II i Vine. chron.; de natura I, III. ²⁴⁾ filiam III. ²⁵⁾ quam III. ²⁶⁾ Zemovit II. ²⁷⁾ hospilitatis II. ²⁸⁾ hiis II i III. ²⁹⁾ etate opuszcza II. ³⁰⁾ ea III. ³¹⁾ et ad alias I.

centuriones, collegiones, tribunos, chiliarchos¹⁾ et magistros militum, urbium prefectos²⁾, presides omnesque potestates instituit. Huic Semovito³⁾ successit filius eius Listek, Listeconi⁴⁾ vero filius eius Zemomisl⁵⁾; horum utrumque⁶⁾ animi generositas, robur corporis, felices ad omnia successus⁷⁾ adeo reddidere insignes, ut omnium suorum predecessorum excesserint⁸⁾ virtutes. De Zemomislone⁹⁾ famosus ille Mesico¹⁰⁾ cecus¹¹⁾ generatur, qui septennio¹²⁾ cecus educatur, quibus finitis, visu recepto, etatem vicit industria. Qui dum procaretur¹³⁾ Dobraucam¹⁴⁾, filiam ducis Boemie¹⁵⁾, illa consensum nupciis prebere noluit, quousque repudiaret septem pelices¹⁶⁾, quibus vicissim conmisceretur, et christianam fidem suscipiens baptizaretur.

Primus^{a)} itaque Polonorum princeps et rex Mesico¹⁷⁾ baptismi gratiam suscepit anno Domini 966¹⁸⁾, tempore Ottonis primi imperatoris, et dictus est Mesico, id est turbacio, quia in eius ortu propter cecitatem eius¹⁹⁾ turbati sunt²⁰⁾ parentes illius, vel potius in illuminacione eius cordis²¹⁾ in fide katholica turbati sunt hostes animarum, videlicet²²⁾ diaboli²³⁾. Iste Mesico^{b)} Ottonem²⁴⁾ imperatorem tertium, qui dictus

Vinc.
chron.
II. 2.
966.

¹⁾ tak II, III; chiliarchos I i Arndt. ²⁾ prefato I; orbium prefectus III. ³⁾ Zemonico II.
⁴⁾ Listig, Listiconi II; Listech, Listeconi III. ⁵⁾ Semovizt I; Zemomizl II; Zemomisl III i tak Vinc. chron. ⁶⁾ utrumque ma słusznie Vinc. chron.; utrorumque wszystkie rękopisy naszej kroniki. ⁷⁾ felicitas et omnia successus III; successos I. ⁸⁾ excessere I i III; excelsae II; antecesserint Vinc. chron. ⁹⁾ Semomislone I; Zemonizlone II; Zemomislone III i Vinc. chron.
¹⁰⁾ Mesico I, III; Mesco II i Vinc. chron. ¹¹⁾ cecus opuszcza III. ¹²⁾ septennio II.
¹³⁾ procuraretur II. ¹⁴⁾ Dobraucam II i III (por. Vinc. chron. ręk. I, Biel.: Dobroukam; ręk. II: Dambroucam; Dobrancam I i Arndt; Dubraucam chron. princ. Pol. ¹⁵⁾ Gorime II.
¹⁶⁾ septemplex II. ¹⁷⁾ Mesco II. ¹⁸⁾ CCCCLXVI, lecz cztery ostatnie C in rasura II.
¹⁹⁾ propter cecitatem eius nie ma I. ²⁰⁾ fuerant III. ²¹⁾ cordis opuszczone u Somm.
²²⁾ videlicet nie ma III. ²³⁾ dyaboli II. ²⁴⁾ Octonem II.

a) Od tych słów rozpoczyna się więcej samodzielne i na różnych źródłach oparte opowiadanie autora; początek zdania atoli wyjęty jest z Wincentego II 8, MPH. II 276a 3: *Primus itaque Polonorum rex Mesco gratiam baptismi suscepit; por. także słowa Wincentego II 9, MPH. II 276b 7: Dictus vero est Meska, id est turbacio, quia caeco nato parentes turbati sunt; vel mystice, quia ab ipso initiata videntur belli spiritualis apud nos seminaria*. b) Fałszywie kronikarz donosi o bytności Ottona III w Polsce za rządów Mieczysława. Wszystkie inne źródła średniowieczne podają natomiast słuszną wiadomość, że dopiero Bolesław Obrobry podejmował Ottona u siebie, lecz różnią się w oznaczeniu roku; czytamy rok 999, 1000 i 1002. Obie wersje podaje kronika książąt polskich, przechylając się widocznie na stronę drugiej, według której Bolesław odwiedził cesarz Otto. Pomyłkę kroniki polskiej w części tem wytłumaczyć można, że Mieczysława śmierć zapisuje dopiero pod r. 1001. Według *vita S. Stanisłai* w *Martini Galli chronicon* edid. Bandtkie str. 322 podejmował Ottona wprawdzie Bolesław lecz już r. 976; wtedy zaś jeszcze Bolesław nie zasiadywał na tronie.

est Rufus¹⁾), seu²⁾ Mirabilia³⁾ mundi, cum exercitu ad se venientem⁴⁾, honorifice⁵⁾ illi occurrens⁶⁾ cum magna gloria et triduo convivio adeo⁷⁾ decenter⁸⁾ pertra-¹⁰⁰⁰ctavit, quod imperator, liberalitate⁹⁾ illius delectatus¹⁰⁾, eum infra prandium in mensa residens coronavit suo dyademate

III.

I. i II.

et sic imperii feudalem¹¹⁾ fecit. Iste¹²⁾ Mesico¹²⁾ episcopatus Polonie instituit et dotavit, quorum prior fuit Poznani¹³⁾, qui locus ideo sic dictus, quia¹⁴⁾ ibi recognovit ipse se imperii feudalem¹⁵⁾.

II.

Alias sic dicitur, et legi in alia cronica, quod Polonia in Poznania¹⁶⁾ primo fidem recepit, unde dicitur Poznan¹⁶⁾.

imperiali¹⁷⁾ in castro Ostrow¹⁸⁾, prope ubi nunc est Pozenania. De quo castro cum videret, quod imperator nudipes processisset¹⁷⁾ Gnezdnam propter votum, quod voverat¹⁸⁾, ire ad sepulcrum beati Adalberti, inquit: non convenit ut pedes imperatoris¹⁹⁾ terram atting[ant et]²⁰⁾ mandavit prosterni per totam viam purpuras diversas, ceteros pannos sericios²¹⁾ delicatos de castro Ostrow VI miliaria

¹⁾ ruffus I. ²⁾ sive III. ³⁾ miracula II. ⁴⁾ advenientem III. ⁵⁾ honorifici III.
⁶⁾ succurrens III. ⁷⁾ adeo nie ma III. ⁸⁾ eum decenter III (z wypuszcz. adeo). ⁹⁾ liberalice II. ¹⁰⁾ delectans III. ¹¹⁾ feudalem II. ¹²⁾ Mesicus II. ¹³⁾ Fornan I.
¹⁴⁾ qui II i Somm. ¹⁵⁾ feudalem II jak powyżej. ¹⁶⁾ Poznan II. ¹⁷⁾ tak ręk.; powinno być procederet. ¹⁸⁾ foverat ma kodex. ¹⁹⁾ in terram ręk. ²⁰⁾ attingat mandavit kodex; poprawilem według potrzeby. ²¹⁾ sericeos chron. princ. Pol.

a) Pierwszy ustęp mieszczą rękopisy I i II, drugi dodany niezawodnie przez przepisywacza rękop. z nieznanego nam źródła ma jeno rękopis II; rękopis III nie ma obydwu ustępów lecz zupełnie inny podaje text; są to więc wyraźne ślady późniejszej retraktacji. b) Inne jeszcze wytlómaczenie nazwiska Poznań znajdujemy w dodatku drugim rękopisu królewieckiego: *In loco vero pugne* (gdzie Kazimierz pobił Masława) *urbem construxit, quam ratione cognicionis Poznan appellavit*; patrz poniżej. Że autor *kroniki książąt polskich* czerpał z rękopisu równego królewieckiemu, ztąd jasno wynika, iż w kronice rzeczony powyżej str. 439) znajdujemy powtórzenie a względnie obrobienie tak tego jak też i innych dodatków, mieszczących się w kodexie królewieckim. Nie masz zaś w tej kronice wytlómaczenia nazwy Poznania stosownie do textu rękopisu I i II. Na końcu zaś opowieści o pobiciu Masława przez Kazimierza czytamy w *kron. ks. polsk.* (powyżej na stronie 448), tak jak w dodatku królewieckim: *In loco vero pugne rex construxit urbem, quam Poznaniem ratione cognicionis mutue nuncupabat*; por. uwagę poprzednią. d) Do dziś dnia przedmieście Poznania zowie się Ostrówek: por. powyżej uw. na str. 439. Przy innej okoliczności czytamy w *chron. Petri* str. 30 Mosb: *et in quoddam castrum, ubi nunc stat civitas Posnania, se receperunt*. Kościół Śtej Maryi w Ostrowie fundowany przez Dombrówkę wspomniany jest poniżej w dodatku II rękop. król

quasi se recognoscens fidelem.

usque Gnezdnam et per totam illam viam ad¹⁾ sepulcrum beati Adalberti. Et imperator itaque voto peracto faciens eum liberum ab imperio et omnes successores Romam est reversus recepto brachio sancti Adalberti, quod locavit [in] insula²⁾ in ecclesia, ubi nunc sanctus Bartholomeus requiescit³⁾.

Anno autem Domini 1001. Mesico, primus rex Polonorum cristianus³⁾ obiit^{b)}.

992

Huic successit filius eius, Boleslaus primus, qui dictus est Chabri, id est mirabilis⁴⁾. Iste post multa prelia, que contra Pannonios, Ruthenos, Gethas⁵⁾, Letwanos⁶⁾, Pomeranos⁷⁾, Danos⁸⁾, Boemos⁹⁾ et Saxones commisit¹⁰⁾, ab imperatore Henrico¹¹⁾ primo^{c)}, sancto, coronam suscepit¹²⁾, et filio suo Mesiconi secundo sororem Ottonis¹³⁾ tercii in coniugium copulavit, Iuditam¹⁴⁾ nomine^{d)}. Hic primus sedem ducalem Prage constituit et ecclesiam ibi in monte edificavit et Ruzciam¹⁵⁾ usque Kiwe pervasit et
 1018 ibi signum victorialis gladii in posta. que dicitur aurea, dereliquit, deflorata prius filia regis Russie¹⁶⁾, quam¹⁷⁾ ipsius coniugio¹⁸⁾ negaverat^{e)}. Deinde ducens filiam ducis¹⁹⁾ Ungarie^{e)} sedem regni in Cracovia constituit in medio terminorum obtento-

¹⁾ *Podwójne ad kodex.* ²⁾ *insula kodex; in dodalem* ³⁾ *christianus II.* ⁴⁾ *dictus est Traba, id est mirabilis vel bibulus qui dicitur sic Tragbir II, tak i Stenzel; Chabri I, III, chron. princ. Pol.* ⁵⁾ *Geras II.* ⁶⁾ *przed Letwanos stoi id est I, II i tak też wydawcy; nie ma id est III ani chron. princ. Pol.; Lithwanos II; litt'anos III.* ⁷⁾ *Pomoranos III.* ⁸⁾ *Danus II.* ⁹⁾ *Bohemos III.* ¹⁰⁾ *tak III; commisit opuszczone I, II.* ¹¹⁾ *primo Henrico sancto III; Heinricho prawie zawsze II; Hunrico oprócz na tem miejscu prawie zawsze III.* ¹²⁾ *accepit II.* ¹³⁾ *Ootonis II.* ¹⁴⁾ *tak III; Iudicam I; Iudicam II.* ¹⁵⁾ *Riziam I.* ¹⁶⁾ *Ruzcie II.* ¹⁷⁾ *opuszcza III.* ¹⁸⁾ *coniugi III.* ¹⁹⁾ *regis II; lecz ducis I, III, i chron. princ. Pol.*

a) O zabranii ręki Św. Wojciecha przez Ottona wspominają także liczne inne źródła. Kościół Ś. Bartłomieja na wyspie zwanej: *Isola Tiberina* albo *Isola di San Bartolommeo* miał Otto wystawić. Dzisiejszy kościół pochodzi z XVII wieku. Corocznie dnia 23go kwietnia wystawiają tamże (nową) ołowianą trumnę z relikwiami Ś. Wojciecha. Por.: groby i pam. polsk. w Rzymie ks. Polkowskiego str. 3. b) Że data 1001 jest fałszywą, nie potrzebaby wcale wspominać; o dacie śmierci Mieczysława por. uwagę Bielowskiego w *MPH. I* 262 uw. 3. c) Kronikarz ma na myśli Henryka II, który rządził od r. 1002--1024. d) Błędna to jest wiadomość. Żoną Mieczysława była Rixa czyli Rychenza, córka Ezzona, hrabi (Pfalzgraf) reńskiego i Matyldy, córki Ottona II a siostry Ottona III, cesarzów imperyum rzymskiego por. *MPH. I* 346. e) Była to córka Jarosława, brata Świętopełka. g) Judytę, córkę Gejzy.

rum; antea fuit in Gnezna, postea in Poznan¹⁾). Cuius²⁾ termini fuerunt ab oriente³⁾ Kywe⁴⁾, ab occidente Sala fluvius⁵⁾, in quo defixit palum ferreum, a meridie Danubius, ab aquilone mare Oceanum⁶⁾). Sicque⁷⁾ anno Domini 1025. obiit.

1025

Cui successit filius eius Mesico II, qui nunquam aliena invadere voluit, sed proprios terminos studiose servavit, non sine prelio tamen. Iste⁸⁾ sanctum Adalbertum primo vivum suscepit, deinde passum de Prussia⁹⁾ transtulit et in Stremesno¹⁰⁾ sepelivit, claustro nunc regularium circa Gnesnam^{b)}. Iste licet coronatus non¹¹⁾ fuerit, propter dignitatem tamen¹²⁾ uxoris nobilitatis rex appellatus est.

Quo mortuo anno Domini 1034 Poloni tenellum filium eius Kazmirum¹³⁾) pri-
mum cum matre sua quodam odii furore propulerunt. Ipsa enim cernens populum
adhuc gentilitatis consuetudine indomitum et nullis obsequiis regi subditum, astute
populum per diversas provincias et in solempnitatibus sanctorum convenire faciebat
et convivium instruere, plaudere, canere et letari, regem a magnatibus invitari¹⁴⁾ sua-

1034

¹⁾ tak I; Poznani II; por. chron. princ. Pol.: postea fuit in Poznania; in Poznan *opuszcza* III. ²⁾ eius II. ³⁾ ab oriente III. ⁴⁾ Kiwe II. ⁵⁾ tak I, III i chron. princ. Pol.; Sals fluminis II. ⁶⁾ Oceanum I; Oceanum II i chron. princ. Pol.; oceanum III. ⁷⁾ tak I, II; *opuszcza* III; sic itaque chron. princ. Pol. ⁸⁾ *Cały ustęp aż do słów:* ad gradum subdiaconatus *jest opuszczony, czasownik* promotus est, *następujący bezpośrednio po tych słowach, przemieniony na* mortuus est *iłączony z wyrazami:* non sine prelio tamen *w ręk. II, a tem samem i u* Somm. i u St. ⁹⁾ Pruzia III. ¹⁰⁾ tak III; Stremesno I, II i Arndt. ¹¹⁾ tak I, II; chron. princ. Pol.: licet coronatus non fuit; non coronatus III. ¹²⁾ tak III i chron. princ. Pol.; uxoris tamen I i II. ¹³⁾ Kazemerum III. ¹⁴⁾ tak I, II i chron. princ. Pol.; invitari a magnatibus III

a) Por. *Vita Sancti Stanislai* u Bandtkiego str. 321: *amplissimum in regnum processit Polonia, a Danubio siquidem, magno fluvio regni Ungarie, usque ad Solavam, fluvium Saxoniae, et a Kyoviensi civitate, que est metropolis Russie, usque ad montes Stirie suos extendens limites, longe a se positas suo sceptro regebat nationes; por. także Chron. Petri str. 19: (Boleslaus) terminos sue possessionis ponens ab oriente retro Kyow, ab occidente vero apud fluvium Zola [Sala zapewne czytać należy] Duringi [Thuringi], in quo quidem fluvio in signum sue victoriae, tanquam alter Hercules, palum defixit ferreum. A meridie autem ad Danubium, et ab aquilone fines regni sui mari clauserat Oceano". b) Fałszem jest, że Ś. Wojciech przybył do Polski za rządów Mieczysława II: o przeniesieniu zwłok Ś. Wojciecha z Trzemeszna, gdzie miały najprzód spoczywać, do Gniezna donoszą oprócz naszego kronikarza *Miracula sancti Adalberti* MGH. IV 615 i kronika niedrukowana u Lelewela, Polska wieków średnich t. II str. 28 uw. 8, oraz Długosz w historii II 127. c) Por. cytowaną w przedmowie rozprawę dr. Smolki: tradycja o Kazimierzu Maichu w Rozpr i Sprawozd. wydz. hist. filoz. Ak. um. krak. VI 323 nast.*

debat, que res in consuetudinem¹⁾ servitorum tracta fuit²⁾. Unde cum ipsa propulsa cum filio suo tempore Conradi primi imperatoris exularet in Alania³⁾, filius, qui⁴⁾ litterarum studiis instabat, ob studii gratiam ultro in Gallias proficiscitur, et ad Cluniacum perveniens religione monachorum illorum delectatus, ibidem monachus factus⁵⁾ ad gradum dyaconatus⁶⁾ promotus est⁷⁾. Interim procures Polonorum pro regni gubernaculo invicem dissidentes⁸⁾ pene totum regnum cladibus et spoliis subruunt, et quique finitimarum⁹⁾ eos pervadentes¹⁰⁾ et in clientelam redigentes¹¹⁾, limites pristinos repetunt. Tandem ex necessitate periculi dominum suum requirunt et monachum factum¹²⁾ eum¹³⁾ ab Heynrico¹⁴⁾ imperatore¹⁵⁾ secundo¹⁶⁾ sibi restitui postulant. Quem cum professum et ad sacros¹⁷⁾ ordines promotum eis dare non posset¹⁷⁾, cum ipsis¹⁸⁾ nuncios suos ad papam¹⁹⁾ Clementem secundum²⁰⁾ direxit, qui prius episcopus Bambergensis²¹⁾ Suidegerus²²⁾ dicebatur^{c)}, coram quo propositis²³⁾ terre periculis [subvertentibus]^{23a)} circumquaque et novellam²⁴⁾ fidei plantacionem, dominum suum obtinuerunt et reduxerunt tali pacto, ut videlicet habitum non mutaret, sed uxore²⁵⁾ ducta heredem terre generaret, et ut ipsi Poloni, dominum suum in tonsura et in amplitudine²⁶⁾ vestium imitantes, semper a dominica²⁷⁾ septuagesima²⁸⁾ usque in pascha ab esu carniarum abstinerent, et ut singulis annis de singulis familiis unum denarium cum impressione capitis sancti Iohannis vel duas mensuras avene darent

¹⁾ que res in consuetudinem III i chron. princ. Pol.: rex insuetudinem I ²⁾ tracte sunt chron. princ. Pol. i Arndt; tracta fuit III; tracta sint I, co wykazuje że pierwotnie było w texcie tracta fuit. ³⁾ Alania III. ⁴⁾ cui III. ⁵⁾ factus monachus III. ⁶⁾ dyaconatus III; invenerunt eum iam in diaconum ordinatum kron. Wielkop.; subdyaconatus I i II. ⁷⁾ mortuus est II; por. na str. poprz. uw. 8. ⁸⁾ dissidentes I. ⁹⁾ tak III; finitimarum II; finitimarum I. ¹⁰⁾ persuadentes II. ¹¹⁾ redeuntes II. ¹²⁾ fratrem I. ¹³⁾ eum według Arndta (tun według Stenzla) II; sibi dodaje I i II. ¹⁴⁾ Henrico II. ¹⁵⁾ imperatorum II i III. ¹⁶⁾ saccos II. ¹⁷⁾ possit II. ¹⁸⁾ ipsos II, ze znakiem długości nad os. ¹⁹⁾ ipsum II. ²⁰⁾ secundum brak III. ²¹⁾ tak według dra. Smolki III i Arndt. poprawiając Lambenbergensis przechowane w I; Babemgensis II. ²²⁾ Siuderus (z dziwnem i niepewnem S na początku) I. ²³⁾ prepositis II. ^{23a)} nie mają ręk. ²⁴⁾ novellem III. ²⁵⁾ uxori III. ²⁶⁾ ad tonsuram et amplitudinem III. ²⁷⁾ ad dominicam III. ²⁸⁾ septuagesima I.

a) Kazimierz nie był ani dyakonem ani subdyakonem; sama niepewność tradycyi przemawia przeciw jej prawdziwości; por. rozpr. dr. Smolki str. 328 nast. i str. 346.
b) Henryk II święty, umarł już r. 1024; nastąpił po nim Konrad II, a od r. 1039 rządził Henryk III. Tylko nasza kronika donosi, że posłowie polscy udali się do cesarza, inuc donoszą o ich podróży do Kluniaku, por. Smolka str. 342. c) Kronika nasza i żywot Piotra wymieniają papieża Klemensa II (1046 — 7), wszystkie inne źródła Benedykta IX. (1033 — 1043).

sancto Petro Rome pro lumine. Sicque Casimirus¹⁾ monachus ab imperatore Henrico pio²⁾ coronatus, cum matre reversus duxit uxorem, nomine Dobrognevam³⁾) et genuit ex ea duos filios, Boleslaum secundum, Vladislaum⁴⁾ primum⁵⁾, et claustrum sui ordinis in monte⁶⁾ Tynez⁶⁾) sibi et matri et coniugi iuxta Cracoviam construxit, vocatis et fratribus ex conventu⁷⁾ de Leodio, et omnibus regalibus possessionibus, ad provinciam Cracovie⁸⁾ pertinentibus, dotavit⁹⁾ preter¹⁰⁾ possessiones officialium regni.

I i II

Tandem per multa bella pristinos terminos obtinens, maxime contra quendam Maslaum ex ignobili prosapia, qui ducem Mazoviorum se fecerat, quem binis preliis cum multitudine Danorum, Maritimorum¹¹⁾, Getharum¹²⁾, Ruthenorum ac Mazoviorum prostravit.

III

Tandem¹³⁾ per multa bella pristinos terminos obtinens maxime contra quendam Maslaum¹³⁾ ex ignobili prosapia¹⁴⁾, qui ducem¹⁵⁾ Masouiorum se fecerat, quem binis preliis vicit. Sceleratissimus itaque Maslaus mala malis accumulans congregata iterum multo maiori multitudine

¹⁾ Casimirus I; Casemirus III; Kazmirus II. ²⁾ pio I; pie II; secundo III; Henrico imperatore pio chron. princ. Pol. ³⁾ Dobrogenam I i Arndt; Dobrognevam II; Dobrogneum III. ⁴⁾ Wlodislaum II. ⁵⁾ montem III. ⁶⁾ tak III; Tyntz I; Tinez II. ⁷⁾ et fratribus ex opuszczone I; ex fratribribus et II; vocans conventum de Leodio III; vocans fratres de Leodio chron. princ. Pol. ⁸⁾ Cracovia provinciam III w texcie; bleaszym atramentem na zalamku: Cracovie provinciam. ⁹⁾ donavit III; dotavit I i II. ¹⁰⁾ tak III; partes (jak się zdaje) I; propter II. ¹¹⁾ Maritinarum III; niepeunc Maritimorum I; Maritivorum II. ¹²⁾ Getarum II; zawsze. ¹³⁾ Meslaum kodex. ¹⁴⁾ prosapi kodex. ¹⁵⁾ W texcie na tem miejscu nieczytelne dwa wyrazy; na zalamku zaś bledszym atramentem ducem.

a) Dobronegą nazywają ją kronika Wiołkopolska i rocznik kap. krak.; kronika Wielkp. dodaje: *alias dictam Maria MPH. II 485^b 14*; według rocznika kapit. krak. umarła Dobronega czyli Dobrogniewa r. 1087; zob. *MPH. II 796^a 15*. Była to wnuczka Odon, najstarszego syna Chrobrego, urodzonego z księżnej węgierskiej, pana Rusi słowackiej: *Chron. Petri. str. 20* podaje mylną zupełnie wiadomość: *Kazimirus autem duxit filiam Henrici primi imperatoris in uxorem*. b) Kazimierz miał czterech synów z Dobrogniewy, to jest Bolesława Smiałego, Władysława Hermana, Mieczysława trzeciego i Ottona, z których dwaj ostatni zmarli bez potomstwa, oraz córkę Świętochnę, która poszła za Władysława Czeskiego. O dwóch synach wspomina także *Chron. Petri str. 20*. c) Założenie klasztoru Tynieckiego przysądza Kazimierzowi także *Chron. Petri str. 20*; niewątpliwie jednakowoż klasztor Tyniecki założony został już przez Bolesława Chrobrego, zob. Kętrzyńskiego rozpr. o Szczygielskiego Tynecyi w *Przew. nauk. i liter. z r. 1874*. d) Ustęp ten dodatkowy królewieckiego kodexu przyjęła także kron. ks. polsk., powyżej str. 447.

Pruscorum, Donorum¹⁾, Maritimorum, Getharum, Ruthenorum ac Masouiorum²⁾) intrans Poloniam ipsam fere totam incendiis, spoliis et rapinis tam animalium quam hominum utriusque sexus immaniter delevit et prostravit, propter quod Kazmirus in tantam amaritudinem animi est prolapsus. quod quasi desperando³⁾) dicebat, papam⁴⁾) non potuisse super voto religionis et continencie, quod voverat, et super recepcione sacrorum ordinum dispensare; eum ex delicto suo iram dei meruisse, talem plagam super populum suum ex promissione divina ab inimicis Christi descendisse. Cumque in maxima anxietate fuisset constitutus, [ecclesiam]⁵⁾), quam Dambrouca ad honorem genetricis dei beate Marie in castro Ostrow⁶⁾) fundaverat, intravit et a se gladium, quo percinctus fuerat, dissoluit ponens super altare; deo et beate Marie et beatis apostolis Petro et Paulo disponendo in animo suo iterum velle monachari⁶⁾), dyadema regalis imperii [re]signando⁷⁾). Et sic in extasi positus cum ante altare cubaret, in oracione aliquantulum obdormivit. Ad quem vox venit dicens: Surge! quid dormis?⁸⁾) tolle gladium tuum et irru⁹⁾) in hostes. Qui audiens surrexit et se undique conspiciens neminem vidit. Et iterum ad oracionem se prostravit, et secundo obdormivit, et eadem vox iterum venit, et surgens neminem vidit. Et cum tercio orando obdormisset, eadem vox cum eisdem verbis ad eum tercio venit. Et cum neminem conspexisset, surgens ait: vere¹⁰⁾), sicut propter peccata mea deus

¹⁾ tak kodex; Danorum I i II w odpowiednim miejscu (str. 621) oraz chron. princ. Pol. ²⁾ Masouiorum kodex. ³⁾ desperando kodex. ⁴⁾ W texcie populum, na załamku późniejszą ręką; papam, co ma także chron. princ. Pol. ⁵⁾ W texcie samym ma kodex jedynie q z końcówką abrewiaturą; późniejsza ręka bledszym atramentem dodała nad q znak ~, a na załamku: ecclesiam, jak twierdzi dr. Smolka, co także znajdujemy w chron. princ. Pol.; mnie się przy pobieżnem przejrzaniu rękopismu król. wydało, że stoi in ecclesiam na naszym miejscu. ⁶⁾ monachari kodex. ⁷⁾ Ponieważ bez gwałtowniejszych zmian nie da się ostatnie zdanie poprawić, a myśl i w przechowanej formie jest zrozumiałą, przeto wstrzymałem się od wszelkich poprawek; por. chron. princ. Pol. pow. str. 417.: cumque mente dispoŋeret, ad monachatum regredi, regno dimisso, prostratus ante altare in oracione aliquantulum obdormivit. ⁸⁾ surge qui dormis kod.; nie ulga wątpliwości słuszność poprawki jaką w texcie zamieściłem; por. chron. princ. Pol.: vocem: quid dormis? ⁹⁾ kod. w texcie: arue, na załamku późniejszą ręką dopis.: arma: arue jest popsute irru^e, które ma chron. princ. Pol. ¹⁰⁾ ve kod. (=vero?).

permisit populum meum deleri, sic et me vult delere, et melius est, me in manus inimicorum incidere, quam mandata dei mei delinquere, et [sicut]¹⁾ fuit voluntas eius e celo, sic fiat. Et statim arrepto ense ad altare barones suos, qui tunc propter lassitudinem dormierant, licet pauci fuissent, excitavit, statimque ascensis equis signo sancte crucis se signantes et in exercitum hostium irruentes²⁾; mox quidam ipsis affuit in area in albis vestibus³⁾, et in albo equo vexillum album super ipsos haiulando⁴⁾ clamabat: in hostes, in hostes, in hostes, in hostes, et tamdiu hoc clamabat, donec illum totum exercitum devicit viriliter et prostravit ita, quod fluvius Vartha ultra ripas validissime inundavit de sanguine occisorum. Devictis itaque inimicis in tantam animositatem ex conflictu illo proruperunt, quod in semetipsos viriliter irruebant, set illico uno nomine omnes⁵⁾, audientes se clamari, mutuo se cognoverunt, illumque et⁶⁾ albo equo vexilliferum ulterius non viderunt. In loco vero pugne⁷⁾ urbem construxit,

quam ratione cognitionis Poznan¹⁴⁾*) appellavit. Qui Maslaus videns misere se devictum, de exercitu furtive recessit, ad Getas confugiens¹⁵⁾, quorum princeps licet factus fuisset, tamen propter necem illorum ab eis alto patibulo¹⁶⁾ est suspensus. Kazimirus autem rex et monachus¹⁷⁾ obiit anno domini MLVIII-

1058

Qui inde ad Gethas⁸⁾ confugiens, licet princeps⁹⁾ ipsorum factus, propter¹⁰⁾ illorum stragem alto patibulo ab illis suspenditur; et sic Kazimirus¹¹⁾ monachus anno Domini 1058¹²⁾ defunctus est¹³⁾.

Cui^{b)} successit filius illius Boleslaus secundus, qui cum vivente adhuc¹⁸⁾ patre probus ac liberalis existeret, mortuo patre¹⁹⁾ omnium²⁰⁾ in circuitu regna pervasit preliis, et cum apud Gethas, Rutenos et Ungaros aliquot²¹⁾ annorum moram traheret,

1) Między et a fuit dopisano małemi literami d pierwotnym czarnym atramentem; na marginesie zaś dopisała sicut ręka późniejsza bledszym atramentem; por. chron. princ. Pol.: sicut fuit voluntas in celo, sic fiat. 2) Zdanie niedokończone; irruerunt ma chron. princ. Pol. 3) festibus kodex. 4) haiulando kodex; chron. princ. Pol. ma czasownik haiulare. 5) niepewne omnes kod.; omnes także chron. princ. Pol. 6) et zamiast eciam; et illum chron. princ. Pol. 7) niepewne pugne kod; pugne chron. princ. Pol. 8) Getas II. 9) principes II. 10) opuszcza II. 11) Cazmirus II. 12) słowa MLVIII aż do mortuo patre napisane są w II in rasura. 13) est etc. I. 14) Poznam wiele ręk. chron. princ. Pol. 15) confugens kod. 16) hatibulo kod. 17) tak chron. princ. Pol.; monachus kodex. 18) adhoc II. 19) por. uw. 12. 20) omni I i II; omnium III; omnia chron. princ. Pol. 21) aliquod II.

a) Por. uw. b) na str. 617. b) Por. chron. princ. Pol.; pow. str. 448.

uxores nobilium¹⁾ ex²⁾ infortunii rumoribus³⁾ ac longa expectatione⁴⁾ timentes terram rapi ab hostibus⁵⁾, propriis servis nupserunt, ne posteritate carerent⁶⁾. Quo audito Boleslaus cum furore revertitur⁷⁾, municiones capit, servos perimit et uxores⁸⁾ a mensa maritorum⁹⁾ et a thoro prohibet, et nobiliores occisis¹⁰⁾ parvulis nuper natis a servis, catulos lactare compulit¹¹⁾, et flagiciosus cum equa¹²⁾ contra naturam effectus¹³⁾, sanctum Stanislaum, antistitem, Cracovie se ob scelera obiurgantem et tandem excommunicantem, propria manu ad altare intra missarum solempnia stantem¹⁴⁾ in [ecclesia]^{14a)} sancti Michaelis in [Ru]pella^{14b)} trans Wislam, gladio in frusta¹⁵⁾ concidens¹⁶⁾ peremit, anno Domini MLXXXIX¹⁷⁾*, tempore Gregorii pape VII¹⁸⁾1). Sicque omnibus odiosus effectus in Ungariam ad sanctum Vladislaum¹⁹⁾*) regem, quem prius pedestri cursu obviantem contempserat, confugit, multa menciens, sancto presuli, quem trucidaverat²⁰⁾, crimina inpingens, ubi inaudito correptus langwore miser misere interii²¹⁾), sed et unicus filius eius Mesico in ipso iuventutis flore veneno emarcuit^{21a)}).

1) tak II i III; nobilium uxores I. 2) et II. 3) rumoris III; minoribus II. 4) expectatione II. 5) permiserunt et dodaje II. 6) carent III. 7) refertitur III. 8) uxores opuszcza I. 9) tak I i II; nobilium chron. princ. Pol.; maritorum opuszcza zupełnie III. 10) occisus II. 11) tak III i chron. princ. Pol.; compellit I i II. 12) aqua III; Węclewski, pow. str. 448 uw. 2 domyśla się, że czytać zapewne należy effectus. 13) stantem I; sancta II i III. 14) tak III; frustra I i II. 14a) die wszystkie rękop. 14b) capella wszystkie rękop. 15) conscindens III. 16) MXXXIX I i II; MLXXXIX III, i wyrazami albo liczbą oznaczona w rękop. chron. princ. Pol. 17) septimo III; etc. dodaje I. 18) Władislaum II. 19) crucidaverat II. 20) emarcuit opuszczone III, ale późniejsza ręka bledszym atramentem dodała: mortuus est: anno Domini ... dodaje II.

a) Stało to się 11. kwietnia r. 1079 b) Grzegorz VII zasiadywał na tronie papieskim od r. 1073 do r. 1085. c) Władysław został królem węgierskim r. 1077 po wypędzeniu Salomona. d) Bolesław Śmiały umarł r. 1082. e) Władysław Herman przywołał z wygnania z Węgier Mieczysława syna Bolesława i Wisławy (urodzonego r. 1069, jak donoszą rocznik świętokrzyski i rocznik kap. krak MPH. II 773 i 795) r. 1082 lub, jak niektórzy sądzą, r. 1087 lub r. 1088, i powierzył mu, zdaje się, rządy Czerwonéj Rusi, ożeniwszy go z Eudoxią córką Świętopelka, księcia ruskiego; por. Bielowskiego MPH. I 424 uw. 2. Mieczysław zmarł już r. 1089, jak wielu a pomiędzy nimi nasz kronikarz podejrzywało, śmiercią nienaturalną; por. Galla I 29 MPH. I 423 nast. oraz cytowane dwa roczniki pod r. 1088 i 1089 i rocznik Sędziwoja. Roczniki zgodnie podają pod r. 1088: (Meska) uxorem duxit; w obec tych świadectw i świadectwa Galla oraz świadectwa Długosza, który IV 316 donosi, że Eudoxya zwała się żona Mieczysława, nie może się ostać twierdzenie kroniki wielkop. 14 MPH. 489^b 14 nast: priusquam uxorem duxisset vita functus de hoc mundo transivit ad patres

Post hunc itaque regnavit frater illius, minor Kasmirides¹⁾, Wladislaus²⁾, non minus strennuitate milicie illustris, quam religionis devocione³⁾ insignis. Hic ecclesiis Polonie ob mortem sancti Stanislai omnem⁴⁾ libertatem dedit. Cui licet⁵⁾ de humana⁶⁾ nil estimatum est defuisse felicitate, sola prolis sterilitate⁷⁾ tristabatur⁸⁾. Sed tandem, instigante Francone⁹⁾ episcopo¹⁰⁾, in Provincia ad abbatem et¹¹⁾ conventum Sancti Galli ymaginem auream infantuli cum aliis xeniis¹²⁾ ac precibus transmissit, rogans ut a Domino et sancto Egidio sibi prolis fecunditatem inpetrarent¹³⁾. Quod triduo ieiunio¹⁴⁾ et multis¹⁵⁾ precum celebratis solemniis¹⁶⁾ factum est, et tercius tunc nascitur Boleslaus, cuius ex partu languore¹⁷⁾ suscepto mater defuncta¹⁸⁾ est. Fuit gaudium merore temperatum, et meror dulcore nati¹⁹⁾ filii interceptus²⁰⁾; sed ne patri diu molesta²¹⁾ esset coniugalis viduitas, regis Ungarie Salomonis relicte, tercii Henrici²²⁾ imperatoris sorori coniugatur, item Iudite, de qua tantum tres filias²³⁾ suscepit²⁴⁾. Hec Iudita²⁵⁾ multa donaria ecclesiis contulit. Habuit autem iste Vladi-

Chron.
Vinc.
11, 23

1086
23
grud.

¹⁾ tak I; Casmirides II; Kazmerides III. ²⁾ Vl. I; Wl. II i III. ³⁾ religione devocionis III. ⁴⁾ nie ma I. ⁵⁾ cuilibet brak II. ⁶⁾ de dodaje I. ⁷⁾ sola prolis sterilitate opuszcza II. ⁸⁾ Francie III. ⁹⁾ et opuszczone III. ¹⁰⁾ tak III; exeniis albo eximiis rękop. chron. princ. Pol.; veniis I; zeniis i. e. donis a longinquis partibus II. ¹¹⁾ quo triduo ieiuniis I. ¹²⁾ multam I. ¹³⁾ solempnis III. ¹⁴⁾ langwore II. ¹⁵⁾ nato III. ¹⁶⁾ interceptis II. ¹⁷⁾ molestia I. ¹⁸⁾ Heinrich II; Hunrici III. ¹⁹⁾ filios I. ²⁰⁾ Iudita I i II; Hec primo scilicet Iudita III.

a) Władysław Hermann pojął za żonę Judytę, córkę Wratysława Czeskiego. b) Frankona biskupa wymienia oprócz naszej kroniki Gall I 30 MPH I 425^a 4: Franco Poloniensis episcopus, a za nim autor chron. princ. Pol. powyżej str 451: Franco, quidam Poloniae devotus princeps; Vinc. chron. II 22 MPH. II 301^b 6: Francone antistite suggerente. Bielowski MPH. I 425 uw. 1 domyśla się, że Franko był biskupem krakowskim od r. 1081—1087 a należał do biskupów polskich, przez Urbana II złożonych albo nie uznanych dla tego, ponieważ Władysław Hermann uznawał antypapieża Klemensa III. W spisie nazwisk II tomu MPH. podaje Bielowski Franka już jako biskupa krakowskiego; lecz w owym czasie zasiadywał na stolicy biskupiej krakowskiej (od r. 1082 aż do 25 listopada 1101) biskup Lambert; por. roczniki kap. krak. i t. zw. krótki: MPH. II 796. Słuszniej więc można Franka uważać za biskupa kujawskiego, a to tém bardziej, że w Długoszowym katalogu biskupów kujawskich po Andrzeju, zmarłym r. 1081 następuje Baptysta, który zasiadł na stolicy biskupiej dopiero r. 1087. c) Klasztor Ś. Gawła wspomina tylko nasz kronikarz, a nawet autor kroniki książ. pol. nie wspomina go. Posłowie, w których liczbie był Piotr kapelan Iudyty i kanonik krakowski, jak donosi Długosz Hist. I 305, udali się do St. Gilles miejsca sławnego klasztorem i kościołem Ś. Idziego, a położonego w Langwedocyi. Por. Bielowski MPH. I 425 przypisek 2, a nie mniej epilog Galla MPH. I 393. d) Była to Judyta, siostra cesarza Henryka IV, a nie III jak ma Gall II 1. Ob. Ebbo, vita Ottonis MPH. II 32

slaus¹⁾ filium ex concubina, qui ob odium²⁾ in suam novercam in desertis educatus, dictus³⁾ est Zbignewus⁴⁾. Hic de consilio profugarum ex consensu (episcopi) Magni⁵⁾, comitis Wratizlaviensis⁶⁾, dum Setech⁷⁾, princeps exercitus, nimia tenacitatis avaricia salaria militum accepta a rege sibi reservaret, convocato exercitu regis Ungarie, sui nominis⁸⁾ scilicet Zbignevo⁹⁾, Moravis quoque ac¹⁰⁾ Boemis, regnum patris decrepiti ac fratris tenelli pervasit. Sed pater, astute infirmitatem simulans¹⁾, cum filio ad se vocato pacificatur et construccione convivalis leticie omnes Wratizlavienses¹¹⁾ sibi conciliat¹²⁾, unde filius crassancius¹³⁾ in patrem consurgens, de Wratizlavia¹⁴⁾ fugiens, in Crusbiziam¹⁵⁾ se recepit, et Pomeranorum non parva congregans subsidia cum patre¹⁶⁾ congreditur et captus carceri mancipatus¹⁷⁾. Ubi tanta multitudo¹⁸⁾ occubuit, ut lacubus et fluminibus repletis multo post tempore nemo¹⁹⁾ piscibus ibi uti ausus fuerit²⁰⁾. Tandem Zbignevo²¹⁾ de carcere misso Setech timens iuvenem Boleslaum adherens Zbignevo²²⁾ discordie malum suscitatur²³⁾. Unde²⁴⁾ exilio propulsus fuit, Zbignevo cum fratre et patre reconciliato; cui²⁵⁾ pater contulit provinciam Glogowie et mortuus est. Cui dum filius eius Boleslaus²⁶⁾ successisset²⁷⁾, qui dictus est Curvus, frater eius Zbigneus²⁸⁾ quatuor vicibus contra ipsum multiplicem omnium vicinorum²⁹⁾ exercitum induxit et maxime³⁰⁾ Bohemorum, per quos Slesia tunc temporis sepius vastata fuit, Zbignevo³¹⁾ in habitu simulatorio³²⁾ utrumque castra, ut Boleslaum traderet, frequentante. Unde adversus illum, dum quadam vice hostes

1) Wl. II. 2) obdium II. 3) dictus *brak* III. 4) Zbigneus II; Zwigneus (*poniżej* Zwignenus, III. 5) episcopi M. Wrat. I; ep. M. Wraclaviensis II; comitis *przed* Wratizlaviensis *wtrąca* III. 6) Getech III. 7) nomine III. 8) Zwigneni III. 9) ac *brak* II. 10) assimilans II. 11) Wratizlavienses II. 12) reconciliat II. 13) grassantius III. 14) Wratizlavia II. 15) Crusbicia II; Crusuicia III. 16) patre *opuszczone* III. 17) mancipatus, c. *dopisano nad* u) II. 18) multitudinē III; ubi tanta multitudo occubuit *opuszczone* II. 19) nec II. 20) fuerat II. 21) Zbignevo II; Zwineno III; cum fratre reconciliato *dodaje* II. 22) *opuszcza* I. 23) *następujące słowa brzmią* II: Unde exilio propulsus fuit Sethec, patre cum filiis reconciliatis, pater vero Zbigneo contulit provinciam Glogovie et mortuus est; III *zaś ma*: cum fratre reconciliato et patre. 24) cui Zwineno III. 25) sibi I *dodaje, nie ma* II i III. 26) successit II. 27) Zwignevus III. 28) omnium *opuszcza* III; vicitorum II. 29) maximis II. 30) Zbigneo II. 31) simulato II.

a) Biskupem wrocławskim był za rządów Władysława Hermana Piotr I (1074—1111); Magnus był kasztelanem wrocławskim; *Gall* II 4 MPH. 431 zowie go *comes nomine Magnus Wratizlaviensis*; por. także III 49. „*Et primus Silencianae praeses provinciae cui nomen Magnus*” mówi o nim Wincenty II 22 MPH. II 305; „*praefectus Slezianus*” nazywa go kron. Wielkop. rozdz. 16 MPH. II 491. Ob. Grünhagen *Reg.* str. 47 nast. b) mylnie z Winc. II, 22.

quos¹⁾ advocaverat, antecurrens, deprehensus fuisset, ille vero causa custodie se nocte²⁾ castra exisse assereret³⁾, et visis hostibus eos nunciare festinaret, quidam magnatorum adversus eum consurgens⁴⁾ querimonias⁵⁾ detulit⁶⁾ et regem pro iudicio interpellavit. Cum quo, dum multis legibus contendisset, tandem pugne probacione⁶⁾ eum superavit et sic perpetuo exilio dampnatur, et victori totum territorium, quod Ponez⁷⁾ dicitur, cum omni iure principali libere donatur et locus iudicii ac pugne a re nomen suscepit scilicet Sandouel⁸⁾^{b)}. Igitur dum imperator⁹⁾ Henricus IV^{c)} cum exercitu¹⁰⁾ Ungariam ingressus fuisset, Boleslaus rogatu¹¹⁾ regis Ungarie Moraviam et Boemiam¹²⁾, que iam ad imperium devolute erant, invadens, imperatorem redire compellit, unde imperator ira¹³⁾ concitatus¹⁴⁾, omne¹⁵⁾ robur suum contra¹⁶⁾ Boleslaum excitans Poloniam intravit, et committens¹⁷⁾ in prelio Boleslaum cepit. Quem cum secum ducere¹⁸⁾ vellet, ille multam pecuniam se daturum spondet, et termino obtento tamquam pro thesauro mittit¹⁹⁾ pro adiutorio in²⁰⁾ omnes Getharum, Rutenorum et Ungarorum provincias. Hostes in²¹⁾ nocte in curribus adducti et in medio castrorum positi, cum duce suo imperatorem²²⁾ rapiunt et in Kolberg²³⁾, castrum maritimum²⁴⁾.

por.
Chron.
Petri.

¹⁾ tak III; quod I; opuszcza II. ²⁾ noctu III. ³⁾ asseritur I. ⁴⁾ opuszcza I. ⁵⁾ contulit III. ⁶⁾ pugne probacionis III. ⁷⁾ Ponez II i III; Ponetz I. ⁸⁾ Sandouel I; Saudneli II; Zandoneli III. ⁹⁾ imp. H. III: II i III; H. IV. imp. I. ¹⁰⁾ suo dodaje III. ¹¹⁾ rogato III. ¹²⁾ Bohemiam II. ¹³⁾ tak III; ad iracundiam chron. princ. Pol. pow. str 469; opuszcza ira I i II. ¹⁴⁾ concitatus opuszcza II. ¹⁵⁾ ee z podluzną kreską nrd obie- ma e. ¹⁶⁾ contra opuszcza II. ¹⁷⁾ tak I; commietens II; intravit committens bellum Boleslaum cepit III; prelio Boleslaum devicit captivum chron. princ. Pol. ¹⁸⁾ redimere II; abducere chron. princ. Pol. ¹⁹⁾ mietit II. ²⁰⁾ in I, II i chron. princ. Pol.; ad III. ²¹⁾ de nocte III. ²²⁾ tak I, II i chron. princ. Pol.; ducem Boleslaum cum imperatore III. ²³⁾ tak I, Ia i chron. princ. Pol.; Colubere II; Cholberch III. ²⁴⁾ maritimum II.

a) Poniec, Punic, miasteczko w dzisiejszym powiecie krobskim w W. Ks. Poznańskim niedaleko Rydzyny i Bojanowa. b) Zandonel (Sandouel), niemieckie Sandewalde, wieś położona około miasta powiatowego Góra (Guhrau) na Szląsku. Zarański (geogr im. słow.) podaje jako nazwę polską Sandowec. Jest to pisząc na sposób dzisiejszy Sądowiec. Już Roepell słusznie zauważył, że nazwa ta pochodzi od rzeczownika sąd. Text powyższy domysł ten potwierdza: *et locus iudicii (sądu) ac pugne a re nomen suscepit*. Roepell uwzględniając końcówkę „uel“ uważa jako drugą część składową nazwiska: wola=kolonia. Nazwa brzmiała zatem w całości zapewne: Sądowa Wola.— Por. Roepell *Gesch. Pol.* str. 240 przyp 23. c) Był to Cesarz Henryk V a nie IV. Bajkę o pochwyтaniu Bolesława przez Henryka a następnie Henryka przez Bolesława odpisali mniej lub więcej dosłownie autor kron. ks. polsk. str 469 i autor żywotu Piotra str 22. Por. także Roepell, *Gesch. Pol.* 246 i 669, i Mosbach str. 118.

deducunt, ubi detento per sex¹⁾ menses libertatem pristinam²⁾ ab eo extorquet³⁾, quia ipsum ad servitium coquine ignominiose compulerat, insuper filio suo primogenito Vladislao filiam eius, Agnetam⁴⁾ nomine⁵⁾, ob perpetue pacis ac⁶⁾ amicitie robur⁶⁾ matrimonialiter obtinet, et sic imperatorem usque ad proprios terminos conducens dimittit⁷⁾. Huic Boleslao⁸⁾, cum in regem coronari deberet, angelus coronam de capite illius rapuit ac regi Ungarie Michaeli inposuit⁹⁾.

III.

Istis⁹⁾ temporibus Petrus Magnus, comes totius Polonie et pallacii Wratislaviensis, industria in virtute strenuus, iustus et Deum timens, militavit. Cuius probitas Ungaris, Ruthenis, vicinis quoque nacionibus cognita tuit. Nam eius presidio, dum Bolezlaus senesceret, totum regnum Polonie pacifice servabatur, ita quod dux Bolezlaus eundem Petrum patronum regni tutoremque filiorum constituit in extremis. Hic etiam Petrus [cum]¹⁰⁾ causa

¹⁾ tak I. III i chron. princ. Pol.; septem Ia; *opuszczona liczba II.* ²⁾ pristinacem II.

³⁾ extorquens II. ⁴⁾ Christinam n. I i wiele rękop. chron. princ. Pol.; Christianam nomine II i jeden rękop. chron. princ. Pol.; Christianam, Agnetam nomine III; *por. uw. a) poniż.*

⁵⁾ ac opuszcza III. ⁶⁾ robur I. ⁷⁾ dimittit II; educens demittit III ⁸⁾ Boleslaum II.

⁹⁾ Cały ten ustęp mieści się tylko w kod. III; *por. przedmowę str. 587.* ¹⁰⁾ dodałem, aby zdanie utworzyć.

a) Żoną pierwszą Władysława II była Agnieszka, córka Leopolda austriackiego: po jej śmierci, która nastąpiła pomiędzy r. 1150 a 1154 (24 lub 25 stycznia), pojął Władysław drugą żonę, córkę znanego Albrechta Niedźwiedzia, której na imię było prawdopodobnie Krystyna; w bałamutnej tradycyi rękopisu królewieckiego, który podaje w texcie: *Christianum Agnetam nomine*, zmieszane są widocznie imiona obydwu żon Władysława. b) Dziwne to doniesienie powtarza dosłownie żywot Piotra str. 22 Mosb., skraca kron. ks. polsk. str 476. Rocznik kamieniecki donosi pod r. 1000: *„Eodem tempore pro simili negotio (scil. pro corona regni petenda) premiserat dux Mesco Lambertum episcopum Cracoviensem, sed dominus papa visione monitus angelica coronam, quam duci Mesconi preparaverat, transmisit Stephano regi Ungarie.* Mniej więcej to samo donoszą rocznik Traski pod r. 1001, a rocznik krakowski pod r. 982. *Por. uwagę Roepla do roczn. krak. (ann. Cracov. compil.) MGH. XIX 586 uw. 17. Neque Gallus, neque Vincentius hanc fabulam tradidere. Legimus eam primo in Hartvici vita Sancti Stephani regis, inicio saeculi XII scripta (MGH. SS. XI 233), deinde variis additamentis auctam in inepta illa Chronica Hungarorum e cod. saec. XIV. a Kownacki Varsaviae 1823 primum edita et ab Endlicher l. l. p. 80-82 iterum typis divulgata (tertia nunc prodiit in cl. v. Bielowski Mon. Pol. I 485 sqq); verum etiam in breviorum formam redacta extat in Ann. Kamenz., ita ut efficiatur, eam iam saeculo XIII esse ortam“.* *Por. także MPH. I 500 i 501 uw. 19.*

milicie ad partes extraneas¹⁾ cum multis ex nobilibus transiret, in Bohemia honorifice suscipitur et tanquam dux veneratur. Ubique multa donaria [ei]²⁾ oblata sunt, ubi eciam ecclesiam religiose³⁾ fundavit. Sed revocatus ad patriam [per]⁴⁾ Boleslaum [palatinus]⁵⁾ constituitur. Dehinc filiam regis Ruthenorum, nomine Mariam⁶⁾, duxit in uxorem virtute, fide, devocione in omnibus sibi similem. Post hoc fundat ecclesias, quas honestissime ditat principis auxilio suorumque amicorum, precipue monasterium Sancti Vincencii⁷⁾ iuxta castrum Wratislaw. Hec autem plenius in maiori cronica Polonorum et in carmine Mauri continentur⁸⁾.

por.
Gr.
Petri.

Iste Boleslaus quinque filios habuit, Vladislaum, Boleslaum, Mesiconem⁹⁾, Kazimirum et Henricum⁷⁾; quatuor ergo primis pater decedens terram divisit¹⁰⁾, seniori Slesiam⁹⁾ et ad preessendum aliis Cracoviam disponit, et post illum seniori semper¹¹⁾ ducum Cracovie gubernacula consignat, sicque anno Domini 1139. defunctus est¹¹⁾.

1139

¹⁾ extraneos kod. ²⁾ coś podobnego musiało stać pierwotnie. ³⁾ religione kodes. ⁴⁾ per nie ma kod. ⁵⁾ palam cuius ma kodes, co nie ma sensu; domysł dr. Smolki (Z. d. V. f. G. u. A. Schl. XII 460 przyp. 4), że po constituitur opuszczone są słowa: missus fuit in Russiam, jest bardzo niejasnem, a przytem nie wystarcza, ponieważ słowa: palam cuius constituitur i w tym razie nie miałyby sensu; niewątpliwie palatinus tkwi w owem palam cuius; por. początek naszego dodatku: comes ... pallacii Wratislaviensis a szczególnie słowa chron. Petri str. 23: quem quidem magnificum comitem creaverat et palatinum i słowa pewnego dokumentu biskupa wrocławskiego Waltera, cytowane przez Mosbacha str. 122: petitioni Comitum Palatini Petri. ⁶⁾ Mesichonem III. ⁷⁾ Hinricum et Kazimirum III; Henricum et Casmirum II; Kazimirum et Henricum I. ⁸⁾ dimisit II. ⁹⁾ Sleziam III. ¹⁰⁾ semper seniori III. ¹¹⁾ etc. dodaje I.

a) O Maryi, żonie Piotra donosi kilka źródeł, które zestawia Mosbach: *Piotr syn Włodzimierza* przyp. 11 str. 90 nast. Prawdopodobnie była córką Świętopełka Izaławicza, wielkiego księcia kijowskiego, a zatem i ciotką Władysława, syna Zbysławy, również córki Świętopełka, [„qui Wladislai amitam habebat uxorem“ kron. wielkop. roźdz. 32 MPH. II 520] a nie córką Wołodara, przemyskiego księcia, jak donosi autor żywotu Piotra str. 22 Mosb. Por. Bielowskiego MPH. II 2 przyp. 3 i 508 przyp. 1. b) Kamień węgielny pod to sławne i zamożne opactwo, założone na prawym brzegu Odry, na zachód od ówczesnej kaplicy Św. Michała, w ustroniu lesistem, położył Piotr r. 1139. R. 1148 d. 22 Czerwca odbyło się uroczyste poświęcenie tej fundacyi. Por. Mosbacha przyp. 18 str. 98 i przyp. 22 str. 102. c) *Maior cronica* oznacza zwykle kronikę wielkopolską. Nie miał jej atoli zapewne na myśli autor słów powyższych. Ustęp powyższy nie jest przynajmniej wziętym z kroniki wielkopolskiej, której opowieść jest zresztą bardzo bałamutną; por. MPH. II 506, 508 — ta druga część wypisana prawie dosłownie z Wincentego — i 520. Na tem ostatniem miejscu jest obszerniej mowa o zbudowanych przez Piotra kościołach; chybaby więc do tego tylko wstępu słowa naszego kronikarza odnieść wypadało.

Chr. Vinc. III. 18. Non pretereundum¹⁾, ut ayunt cronice²⁾. Imperator Henricus, perpesse iniurie non immemor³⁾, primo Bytom⁴⁾ et Glogoviam occupat, deinde in campestribus⁵⁾ Wratizlavie⁶⁾ Boleslaum capit, et propter⁷⁾ inducias dande⁸⁾ pecunie in loco, qui⁹⁾ dicitur Psipole¹⁰⁾, id est¹¹⁾ Campus canum¹²⁾, temptoria¹³⁾ castrorum figit¹⁴⁾. Ubi¹⁵⁾ dum per deceptionem captus fuisset et multi suorum corruissent, Poloni ob odium¹⁶⁾ occisorum ibi et¹⁷⁾ castrorum nomen loco¹⁸⁾ premissum indiderunt¹⁹⁾, Teuthonicos²⁰⁾ canes appellantes. Iste Boleslaus cum omnibus confinitimis²¹⁾ ultra omnes predecessores suos inexplicabilia gessit prelia, nec omnibus suis diebus quievit²²⁾ amplius. Cumque filiis possessionem divideret, ut predictum est, seniori²³⁾ Vladislao Slesiam et Cracoviam²⁴⁾, Henrico Sudomiriam²⁵⁾, Mesiconi Gneznam²⁶⁾ et Pomeraniam, Boleslao Cuiaviam²⁷⁾ et Mazoviam²⁸⁾ deputavit, iuniori vero Kasmiro²⁹⁾ nichil³⁰⁾ delegavit, quasi prophetizans quod maiora sibi deberent.

Boleslao³¹⁾ autem Curvo defuncto Vladislaus primogenitus eius monarchiam tenuit. Qui cum quodam³²⁾ tempore yemali venacioni³³⁾ deditus esset, quidam maior natu et principi proximior³⁴⁾, Petrus Vloscides³⁵⁾ secum perrexerat. Iste Petrus tempore Boleslai Curvi regem Russie³⁶⁾ in dolo³⁷⁾ adierat et cum illo commessans³⁸⁾ ceperat eum

¹⁾ nam pretereundum III; nam pretereundam II; iam pretereunda I; non *wymaga koniecznie związek*. ²⁾ aiunt Cracovite II. ³⁾ memor II. ⁴⁾ tak III; Bytum II; Butom I. ⁵⁾ campestrium I. ⁶⁾ Wratizlavie II. ⁷⁾ et propter *opuszcza* II. ⁸⁾ tak I i chron. princ. Pol. dandas II; dante III. ⁹⁾ que II. ¹⁰⁾ tak II i III; Psy-polei I i A-ndt. ¹¹⁾ id est *opuszcza* I. ¹²⁾ Theotonice Hundisfelt *dodaje* chron. princ. Pol. ¹³⁾ Tentoria II i chron. princ. Pol. ¹⁴⁾ fugit I. ¹⁵⁾ uti I; *pierwotnie napisal przepisywacz tego rękopismu: uti ibi, lecz ibi unieważnił natychmiast kładąc pod poszczególne głoski po jednym punkcie*. ¹⁶⁾ obedium II. ¹⁷⁾ ubi *zamiast* ibi et I; et castrorum ibi chron. princ. Pol. ¹⁸⁾ tak I; e. nomine II; loco nomen III; loco huiusmodi hoc nomen chron. princ. Pol. ¹⁹⁾ inederunt III. ²⁰⁾ Theconicos II. ²¹⁾ cum finitimis II. ²²⁾ quesivit I. ²³⁾ scilicet *dodaje* II. ²⁴⁾ Slesiam Vladislao et Cracoviam III; Vladislao Slesiam I i II. ²⁵⁾ Sandomeriam II. ²⁶⁾ Mesconi Gnesnam II; Mesineconi III. ²⁷⁾ Cracoviam II. ²⁸⁾ Masoviam II. ²⁹⁾ Kasmiro I i III; Casmiro II. ³⁰⁾ nihil II. ³¹⁾ Cum Boleslao I. ³²⁾ quodam *opuszczone* I. ³³⁾ venacione II. ³⁴⁾ proximor II i III; proximior I i chron. princ. Pol. str. 476. ³⁵⁾ Vloscidens II; Vlozicides III. ³⁶⁾ Ruscie I; Ruzeie II; Ruzye III; Russie chron. princ. Pol.; Russia *pisze także* chron. Petri. ³⁷⁾ bellum III. ³⁸⁾ committens III; convescens chr. princ. Pol. str. 476.

a) Por. Roepell, *Gesch. Pol.* X Beilage str. 669 nast. b) Mosbach twierdzi str. 98: „autor *Chronicae Polonorum* idąc za Wincentym pisze: *Iste Petrus adduxit*“. Lecz text Wincentego brzmi *MPH. II 352: „Extemplo inter convivas, inter epulas occupat Wladarium, crinibus abstrahit a mensa, humi prosternit, prostratum vincit,*

et vinctum Boleslao¹⁾ adduxit, et cum²⁾ ille se pecunia liberasset, simili dolo per quendam Pannoniorum Cilciam³⁾*) urbem delevit cum magna strage Polonorum ac captivitate. Propter quod idem Petrus iniuncta⁴⁾ sibi penitencia septem⁵⁾ cenobia et septuaginta lapideas⁶⁾*) construxit ecclesias. Qui [cum]⁷⁾, ut predictum est, cum principe novo ingruente nocte solus in⁸⁾ venatu remansisset⁹⁾, aliis nescio quo casu aberrantibus, ipse de venacione assaturam igni apposuit et cum principe suo sine vino convivavit. Illis pro vino nivem congestam in globum sugentibus, princeps Petro¹⁰⁾, quasi iocando, ait: Ecce quale principis convivium, forte commodius uxor tua cum abbate tuo nunc¹¹⁾ convivatur. Petrus pro ioco, licet non iocose receperit, hic se solum cum solo sciens, sic¹²⁾ respondit: Uxor mea pro se agit¹³⁾ cum-abbate meo, sicut et tua¹⁴⁾ cum milite Teutonico¹⁵⁾, te absente, suo amasio. Que verba licet princeps¹⁶⁾ graviter receperit¹⁷⁾, cum ioco¹⁸⁾ pertransiit, et¹⁹⁾ domum rediit²⁰⁾; cum causam turbulenti²¹⁾ animi eius coniux blandiciis²²⁾ extorsisset, insidias Petro parans, eum exoculari fecit. [cogitavit eum exoculari, III ręk.]

III.

Uxor²³⁾ principis Agnes dicta, ymmo verius anguis. Nam sicut serpens, instrumentum dyabuli, ad decipiendum prothoplastum insidias optulit, sic illa impudica meretrix ad destruccionem regni iustorumque trucidacionem²⁴⁾ et honoris ducalis perdicionem perfidias excogitavit. Nam ducem Vladislaum²⁵⁾ eius maritum sic alloquitur: tu deberes esse dominus fratrum tuorum et totum regnum possidere, modo tu venaris animalia bruta in silvis. Et fratres tui sunt plus²⁶⁾ acceptabiles et magis honorati in terra

por.
Chr.
Petri.

¹⁾ Boleslaum I. ²⁾ opuszcza I. ³⁾ quorundam (?) I; simili modo per Pannoniorum Kilciam III; eileciam I; Kil'cia II. ⁴⁾ in iniuncta III. ⁵⁾ opuszcza II. ⁶⁾ opuszcza III. ⁷⁾ qui cum bez ut III; qui ut I i II; qui cum, ut Cw. ⁸⁾ in opuszcza III. ⁹⁾ permanisset I. ¹⁰⁾ ipse de venacione opuszcza I. ¹¹⁾ opuszcza II. ¹²⁾ opuszcza I. ¹³⁾ opuszcza I. ¹⁴⁾ ait II; ayt III. ¹⁵⁾ tu III. ¹⁶⁾ Theotunico II. ¹⁷⁾ principis II. ¹⁸⁾ recipere II. ¹⁹⁾ ioca I. ²⁰⁾ et II; ad I i III. ²¹⁾ rediens II. ²²⁾ turbulento I. ²³⁾ blandiciis III. ²⁴⁾ Ten ustęp przydłuższy zawiera tylko kod. III. ²⁵⁾ tueidacionem kod. ²⁶⁾ Wład. kod. ²⁷⁾ ple^o kod.

vinctum aquila gallinaceum asportat itd^a Wątpię zatem, żeby autor naszej kroniki streścił był Wincentego. Wyjawszy charakterystykę Piotra, w której Wincenty kilku tych samych używa wyrazów, które znajdujemy w naszej kronice, [*quidam alti sanguinis princeps et principi dignitate proximus, vir magnanimitatis generosae, tam strenuus manu quam pectore industrius*] nie podobna się dopatrzyć żadnego zresztą podobieństwa pomiędzy szumną opowieścią Wincentego o Piotrze a ustępami kroniki naszej, tego męża dotyczącymi. a) Kielce. b) Niektóre źródła podają liczbę 77 kościołów.

quam tu, licet pater tuus ipso vivente disposuisset, quod senior deberet dominus aliorum [esse]¹⁾. Ego vilis facta sum propter te, quia de regali progenie nata indigne sum uxor tua. Utinam mortua²⁾ fuisset, antequam te cognovissem; nec de cetero me habebis uxorem, nisi feceris, quam tibi expediverit iuxta velle meum. Sic ergo consilio uxoris fratres impugnât, exilio dampnat, prelia movêt. Quem Petrus comes corrigit, verbis obruit, paterna mandata servare movet, ne fratribus violet³⁾ pactum et iuramentum. Sed uxor nequitioso marito suggerit, ut inimicum capiat et perimat⁴⁾ Petrum, ut sic non habeat redarguentem. Spondet hereditatem et divitias Petri [a]masio⁵⁾ suo dicto Dobes, si ad voluntatem suam Petro inimicicias⁶⁾ et insidias procuraverit, et ducem licet invitum ad consensum tamen inducit. Qui Dobes cum suis complicitibus Petrum dolose accedens in morte capit cum suo preposito seu capitaneo et filio suo Egidio. Tandem cum dux vellet Petrum innocentem dimittere, uxor instat, quia, si Petrum dimiserit, ipsa de cetero non vellet esse uxor sua sed ab eo⁷⁾ recedere[t]⁸⁾. Et sic per amasium suum Dobes Petrum exoculari fecit.

Quod factum in eius ac mariti exterminium redundavit, siquidem⁹⁾ tota Polonia adversus¹⁰⁾ Vladislaum armatur¹¹⁾ cum fratribus, quos trino¹²⁾ prelio¹³⁾ fudit¹⁴⁾, ita ut nil preter solum oppidum Poznan haberent. Quod cum vallasset et insidias non precaveret, inter prandium hostes irruunt: aliis trucidatis, aliis submersis Vladislaus fugam¹⁵⁾ iniit et ad imperatorem Henricum quintum¹⁶⁾, fratrem uxoris, pergens adiutorium expetit et obtinet. Qui cum multo exercitu veniens castrum Grodis¹⁷⁾ et

¹⁾ esse *należy wtrącić; por. także* chron. prine. Pol.: esse princeps eorum. ²⁾ *morta kodex.*
³⁾ *violat kod.* ⁴⁾ *perimat kod.* ⁵⁾ *masio ma tylko kod.* ⁶⁾ *inimicicicias ma kod.* ⁷⁾ *ea rękop.* ⁸⁾ *tylko recedere ma kod.* ⁹⁾ *siquidem II.* ¹⁰⁾ *adversum III.* ¹¹⁾ *armatus III.*
¹²⁾ *terno albo trino I.* ¹³⁾ *plio II.* ¹⁴⁾ *certo prelio fudit fugavit III, lecz fudit przemazane; trino także* chron. prine. Pol. ¹⁵⁾ *tak I, Ia i III; brak II.* ¹⁶⁾ *quartum II.*

a) Żywot Piotra str 30 i Benedykt z Poznania dają kapitanowi na imię Rogier; Mosbach str. 128 twierdzi, że to był „snać starosta wrocławski czyli sędzia grodzki”. Syna Piotra Idziego wymieniają także żywot Piotra i Benedykt z Poznania. b) Był to raczej Konrad III, z domu Staufów (1138 – 1152). Matka Agnieszki, żony Władysława, także Agnieszka z imienia, była siostrą Henryka V (1106—1125), ostatniego cesarza z domu Salijczyków. Por. o tem zdarzeniu Roepła *G. Pol.* str. 348 XV Beilage str. 679, oraz Gruenhagena rozprawę: *die Vertreib. Wladisl II. von Polen u. d. Blendung Peter Wlast's w Z. d. V. f. G. u. A. Schles. XII 77 nast.* c) *Groditzberg*, Grodzy (w dokumentach łacińskich *castrum Grodiz, Grodis, Grothecium*) wieś i zamek niedaleko miasta Goldberg na Szląsku.

Nemsche¹⁾) construxit²⁾), sed Poloni, loco eius Boleslao instituto, cum³⁾ multis bellis confligerent, Vladislaus defunctus est.

III.

Petrus⁴⁾ vero in honorem pristinum reassumptus est; vixit V annis et totum patrimonium ecclesiis tribuit. Dehinc apud sanctum Vincencium in pace requievit⁵⁾.

Por.
Gr.
Fetri.
1158

Vladislaum (quem⁶⁾) quidam dicunt Pigavie^{6)c)} sepultum, alii in Plozech^{7)c)} et Cracoviam irrumpentes⁸⁾ coniugem illius, que castrum tenebat⁹⁾, cum tribus filiis propellunt, videlicet Boleslao, qui dictus est Altus¹⁰⁾. Mesicone¹¹⁾ et¹²⁾ Conrado Lori-pede⁴⁾, pro quibus non bello imperator sed precibus instat, ut si non monarchia¹³⁾, saltem aliqua terre porcione donentur. Quorum matre defuncta et in Porta^{14)c)} sepulta Boleslaus monarchus^{15)c)} orphanos colligit et eis patrimonium Slesie concedit. Tandem

1153

¹⁾ Nemsch II. ²⁾ construit II. ³⁾ eum II. ⁴⁾ Następny ustępek wtrąca tylko kod. III. ⁵⁾ Vladislaum quidam III po wtrąceniu powyżej zamieszczonego ustępu; I i II łącząc to zdanie ze zdaniem: Vladislaus defunctus est: quem quidam. ⁶⁾ pignie ze snakiem skrócenia nad u II. ⁷⁾ tak III; Plozok I; Plozen II; Ploczk niektóre ręk. chron. princ. Pol. ⁸⁾ irrumpentes I. ⁹⁾ tenebant II. ¹⁰⁾ tak III; videlicet Boleslao alto chron. princ. Pol.; samo Boleslao I i II. ¹¹⁾ Mescone II. ¹²⁾ opuszczone II. ¹³⁾ monarchiam I. ¹⁴⁾ Portata II. ¹⁵⁾ monarchios było pierwotnie, lecz późniejsza ręka przemieniła na monarchias II.

a) Dzisiejsze Nimptsch, po polsku Niemcza albo Niemcz, na południe od Wrocławia. b) Piotr umarł r. 1153. Żywot Piotra mówi str. 45: *obiit in Domino anno Domini millesimo centesimo quinquagesimo tercio, decimo Kalendas Martii*. Ten sam rok podają: kronika opatów klasztoru N. P. Maryi na Piasku we Wrocławiu [St. SR. Sil. II. 164.] i Benedykt z Poznania. Żywot Piotra twierdzi atoli, że Piotr umarł: *decurso septem annorum spatium postquam ab exilio revocatus fuerat*. Nasza kronika przyjmuje *spatium* pięcioletnie. Żona Piotra, Marya ruska, miała go o trzy lata wyprzedzić i zejść na drugi świat roku 1150. Bliższe wiadomości o śmierci i grobowcu małżonków ob. u Mosbacha str. 136 nast. c) Pegau, dolnołużyckie miasto Pegawa. Tam Władysław został niezawodnie pochowany. Drugie opracowanie dziejów od r. 1139 w naszej kronice (por. przedmowę str. 591.) mówi bez wszystkiego: *ipse in Pegavia sepultus est*, o Płocku nie zaś nie wspomina. Patrz poniżej. Kronika książąt polskich powtarza dosłownie co na tem miejscu w naszej kronice stoi. Kronika Wielkopolska i żywot Piotra podają natomiast, że Władysław pochowany został w Płocku. Por. przyp. Mosbacha str. 131. i Przeździeckiego: „Ślady Bolesławów“. Jako datę śmierci Wł. podają niektórzy dzień 2 czerwca 1159, inni 2 czerwca 1163 r.; por. Grūnhagen, *Reg.* str. 33. d) Bolesław I wrocławski, z przydomkiem wysoki, Mieczysław Raciborski (od r. 1201 także Opolski) książę, Konrad, Głogowski książę, który zmarł wcześniej w młodym wieku; patrz poniżej. e) Porta, zwane po niem. Schulpforte niedaleko Naumburga. g) Bolesław Kędzierzawy († 1173).

hii duo fratres, Boleslaus et Mesico, municipia preparantes a patruo monarchiam repetunt¹⁾. Quos cum iuri primogeniture abrenunciassent allegaret²⁾, multociens cum illis pugnauit sed minus valuit, cum municipiorum et armatorum Teuthonicorum³⁾ fulcirentur⁴⁾ presidio⁵⁾. Sed dum Boleslaus aliam duxisset uxorem filio, fratre et patruo conspirantibus propellitur⁶⁾. Tandem Boleslaus monarchus⁷⁾ contra Gethas⁸⁾ proficiscens multis suorum perditis, filio suo iuniori Listeconi⁹⁾ terram Mazowie et Cuyavie¹⁰⁾ legans¹¹⁾, primogenito suo¹²⁾ Boleslao iam defuncto¹³⁾, et post Listeconem¹⁴⁾ fratri suo Kazmiro¹⁵⁾, si¹⁶⁾ sine sobole decederet, ipse defunctus est. Qui Kazmirus¹⁷⁾ fratri suo Henrico¹⁸⁾ defuncto in¹⁹⁾ ducatu Sandamirie²⁰⁾ simili testamento iam ante successerat.

Defuncto itaque Boleslao successit ei frater eius Mesico¹⁸⁾, qui sicut erat natu fratri proximus, sic in regno fuit contiguus. Huic¹⁹⁾ ubique fortuna favens multorum

¹⁾ repetivit II. ²⁾ allegarent II; relegaret III. ³⁾ tak III; Theutonicorum I; Theotonicorum II. ⁴⁾ fulciantur II. ⁵⁾ Getas II. ⁶⁾ Lischoni III; Lezeoni II. ⁷⁾ tak II, III; Vinc. chron. i chron. princ. Pol. (Coyavie); Cracovie I. ⁸⁾ opuszcza I. ⁹⁾ suo opuszcza III. ¹⁰⁾ dicto II. ¹¹⁾ Lezeonem II; Lischoni III. ¹²⁾ Casmiro II; Kazmiro I i III. ¹³⁾ brak I. ¹⁴⁾ Casimiro II; Kazmirus I i III. ¹⁵⁾ Heynrico II; Hunrico III. ¹⁶⁾ et zamiast in III. ¹⁷⁾ Sudamie z kreską podłużną nad ie II. ¹⁸⁾ Mesco II.

a) Cesarz Fryderyk Rudobrody dopomagał synom Władysława. Porówn. *Annal. Col. Max. MGH. SS. XVII 786* i inne świadectwa niemieckich źródeł cytowane u Smolki: *Henryk Brodaty* przyp. 13. b) Pierwszą żoną Bolesława I Wysockiego była Wenczesława (Wenczlawa), księżna ruska, drugą żoną Adelajda (Adelheida), córka Berengara hrabi Sulzbach a siostra Gertrudy, żony Konrada III. O wygnaniu Bolesława opowiada nasza kronika jeszcze dwa razy. Patrz poniżej. c) Bolesław Kędzierzawy miał dwie żony: Anastazyą, córkę Wszewołodymira księcia halickiego, następnie Helenę córkę Roścysława, kniazia przemyskiego; syn jego starszy, Bolesław także, umarł pono dopiero r. 1173, chociaż nasza kronika tak się wyraża, jak gdyby już nieżył, gdy ojciec, to jest Bolesław Kędzierzawy, zrobił ową nieszcześliwą wyprawę do Prus r. 1166. Za *chron. Pol. idzie chron. princ. Pol str. 479* Młodszy syn Bolesława Leszek, umarł bezpotomnie roku 1185. d) Henryk sandomirski poległ na wyprawie pruskiej, gdy Polacy, przez podstępnych przewodników na bagna naprowadzeni, ponieśli wielką klęskę. Wyprawę i śmierć Henryka zamieszczają źródła pod r. 1161 albo 1166 lub też 1167. Rok 1166 jest prawdziwą datą. Dziwna rzecz, że ani nasza kronika ani Kadłubek, który dość obszernie wyprawę opisuje III 30 *MPH. II 375*, nie mówią o tem, że Henryk zginął na polu walki. A wspomina go i śmierć jego Wincenty zaledwie kilka wierszy po opisie wyprawy *MPH. II 376*. Że niecała spuścizna Henryka przypadła Kazimierzowi, wykazuje dokument cytowany przez Bielowskiego *MPH. II 376* w przyp. e) Mieczysław stary miał trzy żony: Elżbietę, córkę Beli Ślepego, Eudoxyą, córkę Wszewołodymira ruskiego i Adelajdę, księżniczkę Brabancką.

natorum patrem fecerat. Habuit enim filios Ottonem¹⁾, Stephanum, Boleslaum, Mesiconem²⁾ et Vladislaum, quorum duos³⁾ ex filia regis Ungarorum, alios tres⁴⁾ ex filia regis Russie⁵⁾ suscepit. Plures etiam filias habuit; ex quibus multorum principum⁶⁾ cognacionem et amicitiam contraxit: dux Boemorum⁷⁾ Sobeslaus⁸⁾ gener eius; dux Saxonie gener eius; dux Lothoringie Fredericus⁹⁾ nepos imperatoris¹⁰⁾, gener eius; dux Maritime¹¹⁾ Boguslaus¹²⁾ gener eius, eiusdem ducis¹³⁾ filius¹⁴⁾ gener eius; dux Galatie¹⁵⁾ socer eius filii¹⁶⁾; dux Pomeranie socer alterius; dux Ruggie¹⁷⁾ socer tercii¹⁸⁾; alii filii inconiugati decesserant. Hic omni glorie sue confusionem superduxit per calumpnias et iniqua iudicia, que sub eo surrexerunt per iniquum presidem, dictum de Keteliez¹⁹⁾, cuius predium adhuc est²⁰⁾ in terra Budessin²¹⁾ eiusdem nominis et posteritas eius in eodem loco. Qui cum duce confusus fuit²²⁾; nam cum quasi²³⁾ canes venaticos²⁴⁾ ad calumpnias struendas, eos, qui²⁵⁾ Służebnicy²⁶⁾ dicun-

¹⁾ Otonem II; Odonem III; Ottonem alias Odoneim *niektóre rękop.* chron. princ. Pol.
²⁾ Mesiconem *opuszcza III.* ³⁾ duo III. ⁴⁾ alios tres III; tres vero alios chron. princ. Pol.; tres samo II; tres quoque I i Arndt. ⁵⁾ Ruzcié II. ⁶⁾ principum *dodał Arndt z chron. princ. Pol., ma także III.* ⁷⁾ Bohemorum II. ⁸⁾ Sobeslaus I; Gobeslaus II; Sobezlaus III; Sobeslaus chron. princ. Pol. ⁹⁾ Lotoringie gener eius Fredricus II. ¹⁰⁾ nepos Fredrici imperatoris II. ¹¹⁾ Maritime III; maritime I; matitime II; marithime chron. princ. Pol. ¹²⁾ Boguzlaus II. ¹³⁾ nie ma II. ¹⁴⁾ nie ma I. ¹⁵⁾ Glacie II; Galacie chron. princ. Pol. ¹⁶⁾ filii nie ma I i III; ma tylko II *ślusznie; por. Vinc. chron. IV 2., MPH. II 378b 17 nast.: por. także uwagi Stenzla do tego miejsca SRS. I 17. i do odpowiedniego miejsca w chron. princ. Pol. SRS. I 47.; obacz także pow. str. 480.* ¹⁷⁾ Rugie II. ¹⁸⁾ tercius II. ¹⁹⁾ Keteliez III; Kethelize II; Ketteliez *wiele rękop.* chron. princ. Pol.; Kytlicz I. ²⁰⁾ nie ma I. ²¹⁾ Budessin II. ²²⁾ fuit *opuszcza II.* ²³⁾ qđ ze *znakiem skrócenia nad i I; nie ma II; quasi III; velut* chron. princ. Pol. ²⁴⁾ venacidos II. ²⁵⁾ nie ma I. ²⁶⁾ Slusebinci I; Slusnic II; Slusenniei III; Sluzebnice, Slusebnicze, Slusebnici, Slusobnici *rękop.* chron. princ. Pol.

Synów zaś miał pięciu, a mianowicie 1) Odoną który ojca z państwa wypędził (1179), a umarł zostawiając jedynego syna (Władysława Odonicza czyli Plwacza), 2) Stefana, 3) Bolesława, który padł w bitwie pod Mozgawą r. 1195, 4) Władysława Laskonogiego (†1231) i 5) Mieczysława, oraz liczne córki. O parentelach jego z rozlicznymi księciami trudno powziąć dokładne wyobrażenie. Text naszej kroniki zgadza się mniej więcej z Wincentym IV 2 MPH. II 378: *Dux Bohemorum Sobeslaus gener eius; dux Saxonie, Bernhardus, gener eius; dux Lotharingie, Fridericus, imperatoris nepos, gener eius; marchio Dedonides gener eius; ducis eiusdem filius (Boguslaus II) gener eius; dux Galicie socer filii; dux Pomeranie socer alterius; dux Rugianae socer tercii. Chron. princ. Pol.* wypuszcza z kroniki naszej tylko słowa: *gener eius (sc. Miecislai) eiusdem ducis (sc. Boguslai) filius.*

a) Kittlicz trzy mile od Budziszyna odległe. Także na Szląsku są osady: Kittlitz, Kittlitzhaide, Kittlitztreben.

tur, instituisset, idem Ketelicz¹⁾ et tota terra sub eorum morsibus evigilaretur²⁾, presul Cracovie, dictus Gedcon³⁾, timore Dei ductus, hanc impietatem redarguere cepit, unde preses⁴⁾ cum principe suo huic aliisque de hoc malo dolentibus persecucionum tendiculas⁵⁾ ubique parant⁶⁾. Illi ergo ad Kasmirum⁷⁾ confugentes⁸⁾ eum⁹⁾ in presidium Cracovie introducunt¹⁰⁾ et monarchum¹¹⁾ constituunt. Quod cernens Odo, filius Mesiconis, una cum aliis patrem invadens profugit, qui cum, ut predictum est, in amicorum copia licet esset¹²⁾ insignis, omnium tamen destitutus¹³⁾ adiutorio, quod valide querebat, vix tantundem¹⁴⁾ Posnaniensem¹⁵⁾ provinciolum¹⁶⁾ cum omnibus filiis de gracia fratris¹⁷⁾ obtinuit.

Tunc demum dux de Opol¹⁸⁾ Ieroslaus¹⁹⁾, filius Boleslai, fundatoris Lubensis cenobii²⁰⁾, in odium noverce, domine Adilheidis, que²¹⁾ fuit soror imperatricis, uxoris

¹⁾ Kicheliez II; por. u.v. 19 na poprz. str. ²⁾ evigilaret I; evigilaretur II; egevilarent III; viluit chron. princ. Pol. ³⁾ Gedcon według dr. Smolki III, co już Arndt jako poprawkę konieczną w texcie umieścić; Gedeon I, II i chron. princ. Pol. ⁴⁾ tak III; por. chron. princ. Pol.: dictus preses de Ketteliez ... parat industrias; plures I, II i dotychczasowi wydawcy. ⁵⁾ tenticulas II; tendiculans III. ⁶⁾ parat II. ⁷⁾ Kasmirum lub C. ręk. ⁸⁾ Casimirum fugientes II. ⁹⁾ nie ma I. ¹⁰⁾ inducunt III. ¹¹⁾ monarchium II. ¹²⁾ nie ma II. ¹³⁾ destitutus II. ¹⁴⁾ tandem II i III; tantundem I. ¹⁵⁾ Poznaniensem II. ¹⁶⁾ provinciam III. ¹⁷⁾ fratribus III. ¹⁸⁾ Opol II; Opulensis III; Opoliensis chron. princ. Pol. ¹⁹⁾ cenobium II. ²⁰⁾ cum III.

a) Jarosław otrzymał był od Ojca swego, Bolesława I Wysokiego, Opole i Niszę; w roku 1198 został biskupem wrocławskim; † 22 marca 1202 r. Opowieść o wypędzeniu Bolesława Wysokiego przez syna Jarosława i brata Mieczysława Raciborskiego a z pomocą Bolesława Kędzierzawego jest nadzwyczaj bałamutną i we wielu punktach fałszywą. Roepell wykazał to w dodatku XVI [G. Pol. 681 nast.: *Ueber die Nachrichten, welche das chron. princ. Polon. von den Schicksalen Herzog Boleslaw's I von Breslau gibt*]. Niesłusznie jednakowoż Roepell zwraca się przeciw samej kronice ks. polsk; tak samo, jak kronika ks. polskich [por. str. 480 nast.] przedstawia rzecz odpowiedni ustęp w naszej kronice w drugim opracowaniu historii po r. 1139 zaczynający się od słów: *Boleslaus Altus, primogenitus Vladislai monarchi* itd. MGH. XIX, 565. w. 39 nast.; zob. poniżej. Kronika książąt polskich ma tylko parę drobnych dodatków i odmian. Wymienia mianowicie nazwiska Wenczlawy, żony Bolesława Wysokiego, i Dypolda, margrabi morawskiego, męża Adelajdy, córki Bolesława Wysokiego, które przemilcza na tem miejscu kron. polska; Bolesława syna, który umarł jeszcze przed ojcem 18 lipca, ale pewnie także roku 1201, nazywa kr. ks. p. synem tejże ruskiej Wenczlawy, gdy kronika polska słusznie podaje, że matką jego była Adelajda z domu Sulzbach; Jarosława nazywa kr. ks. p. po prostu *episcopus Wratislaviensis*, gdy kronika polska dokładniej się wyraża: *et deinde episcopus ordinatus*. Zgodność w budowie zdań i wyrażeniach

imperatoris¹⁾ Conradi²⁾ II³⁾, cum patruo suo Mesicone⁴⁾ patrem propulsant⁵⁾, qui cum imperatore pergens Mediolanum, ibique⁶⁾ quendam virum giganteum⁶⁾ prosterrens cum valido exercitu rediit ad⁷⁾ castrum Len⁸⁾^{b)} et Legnic^{c)} edificavit. Quod videns Casmirus, se interposuit et fratri Boleslai Mesiconi terram Ratiborgensem⁹⁾^{d)} consignavit, a quo duces Ratiborgenses¹⁰⁾ surrexerunt, et Ieroslao¹¹⁾ episcopo ordinato territorium Nisense¹²⁾^{e)} a patre obtinuit, ac tempore vite sue ducatum Opolie¹³⁾, et Conrado¹⁴⁾ Loripedi¹⁵⁾ marchiam Glogoviensem dedit¹⁶⁾, licet alias dicatur monachus factus.

¹⁾ imperatoris *nie ma I* ²⁾ Cunradi II. ³⁾ Mesiconi II. ⁴⁾ ppulsant II. ⁵⁾ ibique II i III; ibidem I. ⁶⁾ gygantem II. ⁷⁾ brak I. ⁸⁾ Vlen III; Luben chron. princ. Pol. ⁹⁾ Ratirborgensem II; Ratiboriensem III i chron. princ. Pol.; Ratheborigensem I. ¹⁰⁾ Ratborgenses III; Ratiburgenses II; Ratheborigenses I ¹¹⁾ Ierislao II. ¹²⁾ tak II; Nicenso (?) III; Nysense I. *Smolka twierdzi (Henryk Brodaty str. 18 przyp.), że quod trzeba wtrącić przed wyrazami a patre.* ¹³⁾ Opolie III. ¹⁴⁾ Cunrado II. ¹⁵⁾ loripede I i II; loripedi III. ¹⁶⁾ brak III.

jest także znaczną, lecz nie tak znaczną, jak na innych miejscach, które autor kroniki książąt polskich odpisał wprost z kroniki polskiej. Wydaje mi się zatem prawdopodobnem, że autor kroniki ks. polsk. i późniejszy obrabiacz kroniki polskiej, który dodał drugie opracowanie historyi po r. 1139 czerpali z jednego i tego samego źródła. Kronika polska o tyle bardziej jeszcze zasługuje na nagane aniżeli kron. ks. pols., że w trzech miejscach mówi o wygnaniu Bolesława Wysokiego, a za każdym razem inaczej. Na pierwszym miejscu [*Sed dum Boleslaus cet.* str. 634] tak rzecz przedstawia, jak gdyby Bolesława wypędzili syn Jarosław, brat Mieczysław, stryj Bolesław Kędzierzawy jeszcze przed wyprawą pomorską r. 1166. Według textu, do którego tę uwagę dołączam, wygnali Bolesława Wysokiego syn Jarosław i brat Mieczysław już za suprematu Kazimierza Sprawiedliwego (1177—94) pomiędzy rokiem 1179, kiedy to Odo, najstarszy syn Mieczysława Starego zbuntował się przeciw ojcu i opanował Wielkopolskę, a rokiem 1182, w którym to roku Mieczysław Gniezno odzyskał i za zezwoleniem Kazimierza powtórnie we Wielkopolsce zapanował, z czem się atoli orzeczenie: *Ieroslaus episcopus ordinatus* nie zgadza. Według ostatniej opowieści dzieje się ta rzecz znowu za rządów Bolesława Kędzierzawego a książęta polscy obawiając się pomocy, którą Bolesławowi Wysokiemu udzielił cesarz niemiecki, przyrzekają mu nawet po śmierci Bolesława Kędzierzawego stanowisko starszego księcia czyli t. zw. monarchią. Najdziwniejszą jest opowieść o wyprawie lombardzkiej Bolesława i ta też najwięcej obudza podejrzenia. Por. oprócz Roepfla, *G. Pol.* na cyt. m. także Smolki: „Henryk Brodaty“ przyp. 19 ku końcowi i Grünhagena rozprawę o Bolesławie Wysokim w *Z. d. V. f. G. u. A. Schl. XI 399* nast.

a) Konrada IIIgo b) Len (Lahn, Lehn najprzód zamek od r. 1214 miasto, w dzisiejszym obwodzie rejencyjnym lignickim, a w powiecie lwowskim (Löwenberg, także Lemberg) położone. c) Lignica. d) Racibórz na Szląsku. e) Nissa na Szląsku.

Hoc tandem defuncto^{a)} Glogoviensis marchia in Boleslai^{b)} dicionem rediit, qui decedens^{1a)} fratri suo Mesiconi terram Opolie^{1b)} delegavit, quam Henricus Barbatus, filius eius, item^{1c)} sibi assumpsit et decedens Casmiro²⁾, filio Boleslai³⁾ monarchi defuncto hereditas ad Casmirum²⁾ devolvitur^{b)}).

1182 Qui⁴⁾ demum misericordie motu, quasi facti ignarus, fratrem suum Mesiconem per tradicionem Gneznam, metropolim totius Polonie, possidere permisit. Sed cum in Russiam⁵⁾ profectus fuisset ad restituendum primogenitum sororis sue nomine Romanum, patrem Danielis, quem fratres propulerant, et longo bellorum motu occuparetur, septuaginta de magnatibus Cracovie Mesiconem adierunt, et filium
1191 eius⁶⁾ Odonem cum exercitu adducentes, Cracoviam eis⁷⁾ tradicionem presentaverunt. Quo Casmirus⁸⁾ conperto⁹⁾ Cracoviam invadit et igne consumit, hostibus captis, quos tamen post solempnem refeccionem fratri¹⁰⁾ motu pietatis remisit, unde inter ipsos tempore Casmiri¹¹⁾ plena facta est amicicia. Illum traditorem et calumpniarum¹²⁾ infusorem presidem¹³⁾ ac prefectum Cracovie Ketelicz¹⁴⁾ in ecclesia, in qua confugerat¹⁵⁾, deprehensum in¹⁶⁾ Ungariam eterno exilio dampnavit. Item dum¹⁷⁾ Casmirus a strage Getharum¹⁸⁾ maxima cum triumpho ad propria remeasset. in solempnitate sancti Floriani post prandia, cum in medio resideret¹⁹⁾ pontificum, hausto²⁰⁾ poculo humi prolabitur et expirat²¹⁾, incertum morbo an²²⁾ veneno extinctus²³⁾. De hoc Casmiro tante recitantur²⁴⁾ virtutes naturales, quod si litteratus fuisset, utique philosophus²⁵⁾ crederetur.

Hoc²⁶⁾ defuncto statim Fulco²⁷⁾, episcopus Cracovie, principem pronunciat²⁸⁾ Lesticonem²⁹⁾, filium eius primogenitum, monarchum Cracovie, aliis acclamantibus,

¹⁾ tak II i III; Boleslaus I. ^{1a)} dedecens II. ^{1b)} tak II i III (Opulie III); del. Op. I. ^{1c)} idem I. ²⁾ Cosmiro I i II; Kazimiro III; tak samo na końcu tego zdania Casmirum I i II; Kazimirum III. ³⁾ Boleslai II; Boleslay I; filio Boleslai opuszczone III. ⁴⁾ Cui II. ⁵⁾ Russiam być musi; lecz Prussiam (Prusiam II) mają wszystkie rękopisy naszego chron. i chron. princ. Pol. ⁶⁾ eius brak I. ⁷⁾ eius II. ⁸⁾ Casmirus I i II; Kazimirus III. ⁹⁾ quo tempore Casmirus I. ¹⁰⁾ ferre II. ¹¹⁾ Zob. uw. 8) co do orthogr. ¹²⁾ calumpniatorem II. ¹³⁾ presides I. ¹⁴⁾ Ketlicz II; Ketheliez III; Kytlicz I. ¹⁵⁾ fugerat II. ¹⁶⁾ nie ma II. ¹⁷⁾ cum I. ¹⁸⁾ Getarum II. ¹⁹⁾ residerat III. ²⁰⁾ haustum I. ²¹⁾ tak II i III; protinus expiravit chron. princ. Pol.; cor spirat I i Arndt. ²²⁾ tak I; nescitur an morbo vel veneno chron. princ. Pol.; certo m. an v. III; intereuti morbo in II. ²³⁾ extinctus II. ²⁴⁾ tak I, Ia, III i chron. princ. Pol.; caute ieiunantur II. ²⁵⁾ magnus dodaje II; nie ma I, III i chron. princ. Pol.; które dodaje: merito. ²⁶⁾ Nec II. ²⁷⁾ Sulco II. ²⁸⁾ pronosceat I. ²⁹⁾ tak I i chron. princ. Pol.; Lezeconem II; Leshonem III.

a) W którym roku Konrad umarł, nie jest wiadomo; dzień śmierci jego: 17 wrześ.
b) Słowa ostatnie: et decedens itd. są wcale nie zrozumiałe.

aliis per pretencionem¹⁾ iuventutis renitentibus^{1a)}, sed pars episcopi prevaluit. Fuit^{1b)} autem alter filius Casmiri, Conradus^{1c)} nomine, cui cessit in sorte²⁾ Cuiavia et Mazovia³⁾. Quibus auditis⁴⁾ consternatur⁵⁾ animo ille senex Mesico et indignatus⁶⁾ animo humi prosternitur; ait enim non tam suum se⁷⁾ apud illos dolere contemptum⁸⁾, quam super⁹⁾ excellentem¹⁰⁾ tante dignitatis maiestatem sub¹¹⁾ infantuli¹²⁾ gubernamine prostratam ludibrio. Unde Cracoviensibus mandat¹³⁾, ut resipiscant, Lesticonem¹⁴⁾ ammoveant¹⁵⁾ et se seniore[m] etate ac primogeniture principem agnoscant; alioquin gladium bellicum experiri habeant¹⁶⁾. Sed dum nil proficeret, callide a matre puerorum dolosis suasionibus obtinet, ut saltem tamquam tutor[i]¹⁷⁾ pupillorum ad honestandum ipsius senium sibi¹⁸⁾ monarchie gubernacio credatur, et sic bona voluntate¹⁹⁾ Lesconi²⁰⁾ honorem primatus²¹⁾ conferat. Cui femina femineo motu facile contra consilia suorum acquiescens, bis cum filio decipitur. Nam quociens²²⁾ promissum a Mesicone exigitur, tociens denegatur et contra iusiurandum, et²³⁾ ideo quociens sublimatur, tociens propter nimios²⁴⁾ avaricie impetus deicitur, et hoc non²⁵⁾ absque bellorum collisione, quorum primum fuit²⁶⁾ in Moscava²⁷⁾ circa Andreow²⁸⁾ claustrum ¹¹⁹⁵ in quo Mesico²⁹⁾ vulneratus³⁰⁾ filium suum Boleslaum, cuspidem occisum, fugiens domum reportat. Ex parte vero Cracoviensium infinitis prostratis, dux Rutenorum Romanus, post innumeram suorum stragem graviter conscissus³¹⁾ vulneribus, fuge

¹⁾ perpretucom z podłużnemi kreskami nad p i nad com. II. ^{1a)} aliis propter iuventutem reelamantibus chron. princ. Pol. ^{1b)} fuit I. ^{1c)} Cunradus II. ²⁾ in sorte opuszczone I. ³⁾ Cuyavia et Masovia II. ⁴⁾ auditur II. ⁵⁾ tak I i III; partic. consternatus w zmienionem nieco zdaniu chron. princ. Pol.; consternitur II. ⁶⁾ tak III; indignantis I i indignanter II naprowadzają na tę samą formę a nie na indignati, co byłoby wprowadzić stósowniczszem i umieścić w texcie Arndt. ⁷⁾ set III. ⁸⁾ tak III; opuszcza I; dolis contemptis II. ⁹⁾ supra I. ¹⁰⁾ eccellente II. ¹¹⁾ sub opuszcza II. ¹²⁾ famuli II. ¹³⁾ mandant II. ¹⁴⁾ Lesconem II. ¹⁵⁾ amoneant I. ¹⁶⁾ habebant I. ¹⁷⁾ opuszcza I; tamquam — tutori ma jedynie chron. princ. Pol. ¹⁸⁾ honestandam (lecz poprawione z honestandum) ipsius senium sibi III; honestatem I i II; senium sibi także II; enno z podłużną kreską nad nn I; ad honestatem ipsius senii sibi St. i Arndt. ¹⁹⁾ voluntati II. ²⁰⁾ Lezconi II; Lezechoni III. ²¹⁾ privatus I. ²²⁾ tociens II. ²³⁾ tociens denegatur et contra iusiurandum, et opuszcza III. ²⁴⁾ mnucis II. ²⁵⁾ non opuszcza III. ²⁶⁾ fuit dwa razy I. ²⁷⁾ Muscava II. ²⁸⁾ Andreon II. ²⁹⁾ tak II; Mesco I i III. ³⁰⁾ volneratus i poniżej volneribus III. ³¹⁾ tak I; concissus III; concisus II.

a) Już na tem miejscu powinna być mowa o bitwie nad rzeką Mozgawą, blisko Jędrzejowa (r. 1195), gdyż dopiero po tej bitwie starał się Mieczysław pozyskać łaskę Heleny, córki Wszewołoda belzkiego, wdowy po Kazimierzu Sprawiedliwym a matki Leszka Białego — i pewnych magnatów, przebywających na dworze książęcym.

presidium quesivit, Vladislaicis solis Mesicone videlicet et Iaroslao¹⁾, filio Boleslai²⁾ Alti³⁾, campum victoriae tenentibus⁴⁾, Gouoricium⁵⁾ principem belli Cracoviensis⁶⁾, palatinum⁶⁾ Sandomirie⁷⁾, captivum inde secum abducentibus. Fulco⁸⁾ vero episcopus casum suorum audiens Cracoviam occupat⁹⁾ ac Lesconem¹⁰⁾ revocat. Lesco¹¹⁾ postmodum ab expeditione, quam in Russiam¹²⁾ et Galliciam fecerat, post procerum Russie¹³⁾ multifariam¹⁴⁾ necem ac Galatie prospere rediens, cum duce Odone Gnezneusi¹⁵⁾, cuius causa tunc agebatur, ac duce Henrico¹⁶⁾ Barbato fratreque¹⁷⁾ proprio Conrado¹⁸⁾, duce Cuiavie¹⁹⁾ ac Mazovie in²⁰⁾ Nakel contra Pomeranos proficiscitur et a Pomeranis in balneo occiditur, et dux Henricus in lecto²¹⁾ multis vulneribus affectus sed obiectu²²⁾ Peregrini de Wysenburk²³⁾, qui super eum occisus fuit, liberatur²⁴⁾ a morte, et accursu²⁵⁾ suorum tandem erutus et ad propria deducitur²⁶⁾; et tantorum²⁷⁾ [principum]²⁸⁾ expedicio per Odonis prodicionem sive tradicionem confunditur.²⁹⁾ Lestkone ergo²⁹⁾ sic³⁰⁾ interempto Conradus³¹⁾ frater eius, dux Cuiavie³²⁾ et

¹⁾ tak III, (z pisownią Ieroslao a nie Iaroslao, co jest I, Iarazlao II); na potwierdzenie takiego porządku wyrazów służyć może II: Vladislaus solus Mesiconem videlicet et Iarazlao są to te same wyrazy w tym samym porządku co III jeno źle przepisane, por. przedmowę str. 584; Arndt natomiast pisze z I: Vladislaicis videlicet solo Mesicone et Iaroslao. ²⁾ Boleslai opuszcza II. ³⁾ Alii II i III. ⁴⁾ Gonoricium rękop ⁵⁾ Cracoviensi III. ⁶⁾ Cracoviense in palatinum I. ⁷⁾ tak I i III, Sudomirie II, ⁸⁾ Ffulco I, Suleo II. ⁹⁾ occu- perat (?) II. ¹⁰⁾ Lesconem I; Lezechonem III; Lezconem II. ¹¹⁾ Lestco I; Lezco II Lezecho III. ¹²⁾ Rusciam - Ruscie II; Ruziam - Ruzie III. ¹³⁾ multipharium II. ¹⁴⁾ Galatiam I; Galacie II. ¹⁵⁾ Gnecznem II. ¹⁶⁾ Hunrico III. ¹⁷⁾ fratremque III. ¹⁸⁾ Cunrado II. ¹⁹⁾ Cuyavie II. ²⁰⁾ opuszcza I. ²¹⁾ lectu II. ²²⁾ abiectu II. ²³⁾ Wysenburch II; pigrini (?) de Wisenborch III. ²⁴⁾ liberaliter III. ²⁵⁾ accursu I. ²⁶⁾ reductus II i chron. princ. Pol. ²⁷⁾ fatorum II. ²⁸⁾ principum dodał Arndt z chron. princ. Pol.: Sic itaque tantorum principum sollempnis expedicio prodicione Ottonis alias Odonis confunditur; nie ma ani I ani II ani III. ²⁹⁾ Lezcone igitur II. ³⁰⁾ sic nie ma III, lecz ma I, II i chron. princ. Pol. ³¹⁾ Conradus II. ³²⁾ Cuyavie II.

a) Mieczysław Raciborski i Jarosław Opolski przybyli na pole walki po skończonej już prawie bitwie i zaledwie w drobnych utarczках starli się z wojskiem krakowskim. Mieczysław Stary umarł r. 1202.

b) Obszerniej opisany jest napad Pomorzyczków w drugim opracowaniu. Ogólnie przyjmują, że Leszek zabitym został w Marcinkowie niedaleko Gąsawy. Kronika nasza wyraźnie natomiast obydwą razy podaje, że Leszek zabity w Nakle albo raczej tuż około Nakla, i nie w ucieczce lecz w kąpieli [in balneo occiditur; de balneo percurrentem interimunt]. Według kroniki nie Władysław Laskonogi wezwał na pomoc Leszka, Henryka Brodatego i Konrada Mazowieckiego, lecz Władysław Odoniec, co nie jest zrozumiałem, ponieważ Odoniec utrzymywał dobre stosunki z Pomorzyczkami i ożenił się był

Mazovie¹⁾), monarchiam Cracoviensem occupare nitebatur²⁾, sed relictis Lestkonis³⁾, tyrannide⁴⁾ illius considerata, cum consilio ac consensu procerum pium principem Henricum⁵⁾ Slesie, dictum cum barba⁶⁾, maritum sancte Hedwigis, advocans, se suosque parvulos⁷⁾ duos illius tutele commisit ac⁸⁾ monarchiam illi⁹⁾ Cracovie resignavit, quam tamen¹⁰⁾ duobus preliis a Conrado¹¹⁾, patruo illorum¹²⁾, evicit. Horum unum fuit in Scala^{b)} ante castrum, quod dux¹³⁾ Henricus construxit, ubi occisus est Primizel¹⁴⁾, primogenitus Conradi¹⁵⁾, aliud in¹⁶⁾ Mezbore¹⁷⁾c), ubi Conradus dux¹⁸⁾ silve ac collium¹⁹⁾ presidio²⁰⁾ se suosque²¹⁾ receperat. Tamen quia presumptorum est raro²²⁾ a sue pertinacie proposito resilire et cum pius princeps²³⁾ Henricus iam velud adversario evicto securior consisteret²⁴⁾, exercitu alienigenarum cum filio suo ad propria remisso²⁵⁾

¹⁾ Masowie II. ²⁾ incebatur II. ³⁾ Leczonis II: Lezechonis III. ⁴⁾ tyrannid'e II. ⁵⁾ Heinricum III; po Henricum dodaje I ducem, czego nie mają II i III; pium principem Henricum cum barba chron. princ. Pol. ⁶⁾ dictum barbatum II. ⁷⁾ parvulus II. ⁸⁾ opuszczą I. ⁹⁾ ille II. ¹⁰⁾ cum I. ¹¹⁾ Cunrado II. ¹²⁾ tak poprawili Stenzel i Arndt; Conrado imperatore illius I i II; C. imperatore III; lecz por. także chron. princ. Pol., gdzie dobrze napisanem jest: duobus preliis, cum dicto Conrado commissis. ¹³⁾ dux opuszcza II. ¹⁴⁾ Primisl I; Primizel II; Primzel III; Primiszel, Primszel rękop. chron. princ. Pol. ¹⁵⁾ Cunradi II. ¹⁶⁾ in opuszcza II. ¹⁷⁾ Mezbese I i III; Mezbore II; por. pow. str. 486 uw. c) i uw. 2a), i poniżej, gdzie Arndt zamieścił w texcie Mezbetze, podczas gdy tu ma Mezbese (Międzybórz). ¹⁸⁾ dux Cunradus II. ¹⁹⁾ collum II. ²⁰⁾ presidia II. ²¹⁾ suos I. ²²⁾ caro II. ²³⁾ dwa razy napisane II. ²⁴⁾ existeret II. ²⁵⁾ remissio I.

nawet z Helingą, córką Świętopełka pomorskiego. Kronika wprawdzie dodaje, że Odonicz był zdrajcą i podstępem chciał zgładzić książąt polskich; por. szczeg. poniżej drugie opowiadanie *kr. pol.* o tem zdarzeniu i Roepła *Gesch. Pol.* 425, przyp. 11. Leszek pozostawił po sobie ze żony Grzymysławy tylko jednego syna Bolesława Wstydliwego.

a) Konrad Mazowiecki, głowa linii mazowieckiej i kujawskiej († 1247) miał za żonę księżniczkę ruską Agazyą a z niej synów: 1) Kazimierza, 2) Przemysława, 3) Mieczysława Koszyczkę (dwaj ostatni zmarli rychlej aniżeli ojciec), 4) Bolesława, 5) Ziemowita, oraz córki: Judytę i Eudoxyą. Kazimierz kujawski pojął za żonę Konstancję wrocławską, córkę Henryka Brodatego i Śtej Jadwigi, z której spłodził dwóch synów Leszka Czarnego i Ziemomysła inowrocławskiego; po śmierci Konstancji ożenił się z córką księcia pomorskiego Świętopełka. Brat jego Bolesław pojął starszą córkę Henryka Brodatego i Jadwigi, Gertrudę. Po śmierci Bolesława wyszła Gertruda za brata pierwszego swego męża, Ziemowita Mazowieckiego. b) Skala, naówczas zamek na przedzie przez Henryka zbudowany, dzisiaj miasto na północ od Krakowa położone w odległości 45 — mil. c) Międzybórz (Międzybórz) zapewne miasto w dzisiejszym sycowskim powiecie (*Polnisch-Wartenberg*) na Szląsku.

ultra Cracoviam ad secreciora¹⁾ loca in Spinteowicz²⁾ cum³⁾ baronibus⁴⁾ Cracovie de statu terre⁵⁾ ordinaturus secessit. Sed quia Cracoviensium fraus⁶⁾ et tradicio nunquam delituit⁷⁾, cum ibi pius princeps missarum solempniis⁸⁾ devocius insisteret, ecce subito hostes irruunt, ipsum incautum⁹⁾ rapiunt, vinculis iniectum in Plozek¹⁰⁾, castrum Mazovie¹¹⁾, deducunt. Quo filius malo¹²⁾ conperto per omnia in ulcionem ac patris liberacionem¹³⁾ convocatis¹⁴⁾ exercitibus se preparat, beata vero Hedvigis, sanguini¹⁵⁾ innoxio ac pauperum lesioni compaciens, malum prevenire¹⁶⁾ studuit et in propria persona tyrannum adiit, duasque filias filii ob perpetue robur¹⁷⁾ pacis filiis Conradi¹⁸⁾ in coniugium tradidit, Boleslao videlicet¹⁹⁾ et Casmiro, quorum tamen prior cum coniuge sua sine prole obiit, alter duos filios Lestkonem²⁰⁾ et Semomislone²¹⁾ generavit²²⁾. Sicque dux Henricus liberatus a vinculis monarchiam libere²³⁾ iam tenuit, quam post obitum suum in filio suo²⁴⁾ Henrico cum terra Lubucense^{24a)} ac tota Polonia usque Wartam²⁵⁾ fluvium et ultra usque in Geschk²⁶⁾ castrum circa Gneznam cum tota Slesia²⁷⁾ tenendam dereliquit²⁸⁾. Ipse pius princeps ad inferiores partes principatus sui profectus in Crosnam²⁹⁾ beatum³⁰⁾ vite finem adeptus, ad cenobium solempne monialium in Trebnicz³¹⁾, quod ipse³²⁾ devotus princeps omni liberalitatis³³⁾ studio construxerat, sepeliendus deductus³⁴⁾ est³⁵⁾ anno Domini 1237³⁶⁾.

19.
marc.
1238

1) secreciora deserti III; por. poniżej ten sam ustęp gdzie się w texcie mieści deserti i przedm. str. 592. 2) tak III; Spintevicz II; Opetewicz I; dwa ręk. chr. princ. Pol. mają: Opetewicz alias Spineowicz, Opetewicz alias Spintowicz (Spytkowice). 3) cum dwa razy I. 4) barbinb II. 5) de statu terre Cracovie III. 6) tak I i III; dolos II; fraus et dolus (z opuszcz. et tradicio) chr. princ. Pol. 7) delieuit I i II. 8) tak III; solempnia I i II. 9) tak III; samo incaute bez ipsum I; intantum tylko II. 10) tak II; Plozech III; Plotzke I; Plozcz wiele rękop. chron. princ. Pol. 11) Masovie II. 12) mala I. 13) opuszcza II. 14) convocacionem II. 15) sangwini I. 16) preveniri III. 17) robor I. 18) Cunradi II. 19) vedelicet I. 20) Leczeonem II. 21) Semomislaum II. 22) genuit II. 23) opuszcza II. 24) opuszcza II. 24a) tak wszystkie rękop. 25) tak III; Wortham I; usque in Warram II. 26) Gesch III. 27) Slesia III. 28) deliquid II. 29) Croznam II. 30) tak I i III; beate II; beatum także poniżej w tym samym ustępie. 31) tak II i III; Trebnitz I. 32) tpe z podłużną kreską nad pe. 33) libertatis I i II. 34) opuszcza II. 35) ma III; nie ma I i II. 36) defunctus est V. Ydus Aprilis, sepultus ad fratres minores Wratislaviae dodaje II; por. koniec następnego rozdziału.

a) Spytkowice, niedaleko miasta Zatoru, pół mili od Wisły. Por. pow. str. 486 przyp. Do historyi Henryka Brodatego por. dr. Smolki: „Henryk Brodaty“. b) Giecz w Wielk. ks. Poznańskim, milę od Środy oddalony. c) Krosna, w dzisiejszej prowincyi brandenburskiej.

Heinricus¹⁾) igitur, filius eius, nomine ac omni virtutum decore patri con-
similis, monarchie²⁾ culmen adeptus, cum illud in omni pacis felicitate gubernare
videretur, subito gens Tartarica, velut a Tartaris ebuliens³⁾ infernalibus, tartarice
in omne regnum Ungarie ac Polonie per stragem fidelium Christi et inhumane⁴⁾
desevit⁵⁾. Que cum Cracoviam⁶⁾ et Sandomiriam⁷⁾ depopulata⁸⁾ fuisset, in Slesiam
profecta est⁹⁾, a beato principe Henrico¹⁰⁾ secundo invaditur, sed permittente Deo
idem¹¹⁾ princeps pro suis et cum suis prosternitur¹²⁾ anno Domini 1241. [5 Ydus
Apprilis, sepultus ad fratres Minores Wratislavie]¹³⁾.

9.
kwietn.
1241

Cumque hac¹⁴⁾ tempestate semota terra Slesie respirare debuisset, ecce senior
filius eius Boleslaus, per quem omnia mala tunc orta sunt, contra fratres suos par-
vulos insurgens, terram Lubecensem¹⁵⁾ marchioni Brandenburgensi et archiepiscopo¹⁶⁾
Maydeburgensi¹⁷⁾) in suum ac suorum discrimen¹⁸⁾ tradidit et Poloniam perdidit,
et Cracovienses Boleslaum, filium Lestkonis¹⁹⁾ occisi²⁰⁾, monarchum²¹⁾, constituunt,
qui tandem²²⁾, ducta uxore²³⁾ Cunegunde²⁴⁾, filia²⁵⁾ regis Ungarie²⁶⁾, sine prole ta-
men defunctus est²⁷⁾. Cuius²⁷⁾ temporibus, licet calumpniarum virus per omnia loca²⁸⁾
sui principatus vigeret, modico munere tamen placatus, in partem quamlibet trahe-
batur, et maxime canum, quorum amator et fotor, toti terre importabilis fuit.

7.
kwietn.
1279

Cui²⁹⁾ successit Lestko³⁰⁾), filius Kazmiri³¹⁾, filii Konradi³²⁾, qui seva bella
contra Getarum insultus victor exercuit, tandem conspiracione infidelium Cracovie

¹⁾ tak III; Heynricus II; Henricus I. ²⁾ monarchie II; monarchi I; monarchiam III.
³⁾ ebuliens II. ⁴⁾ et humane I. ⁵⁾ deserit II. ⁶⁾ in Cracoviam II. ⁷⁾ tak II i III.
Sandomeriam I. ⁸⁾ depulata II. ⁹⁾ opuszczą II. ¹⁰⁾ opuszczą I. ¹¹⁾ tak I; io pod-
kreślone, i nad o dopisane s II. ¹²⁾ cum suis et pro suis sternitur II. ¹³⁾ Słowa
w parentezie umieszczone ma tylko II; zob. notę kryt 36; str. poprz. nie ma ich ani I
ani III. ¹⁴⁾ opuszczą II. ¹⁵⁾ Lubucensem II. ¹⁶⁾ Brandinburgensi II. ¹⁷⁾ et archiepi-
scopo Mayd. opuszczą II. ¹⁸⁾ discrimine II; discriminem III. ¹⁹⁾ Lesconis II. ²⁰⁾ occiso II.
²¹⁾ monarchium II. ²²⁾ qui dandem I. ²³⁾ uxore opuszczą III. ²⁴⁾ Cunegunde II.
²⁵⁾ filiam II. ²⁶⁾ opuszczą I. ²⁷⁾ huius II. ²⁸⁾ posita loco III. ²⁹⁾ Qui II. ³⁰⁾ Lesco
II. ³¹⁾ Casmiri II. ³²⁾ Cunradi II.

a) Henryk I, Brodaty, miał więcej synów i to dwóch starszych od Henryka II, który
po nim odziedziczył księstwo wrocławskie, to jest Bolesława i Konrada; umarli wszelako
jeszcze przed śmiercią ojca. Oprócz tego miał syna młodszego od Henryka, oraz trzy
córk: Zofią, Agnieszkę i Gertrudę. b) Henryk II, miał pięciu synów i pięć córek.
Najstarszy, o którym w texcie mowa, Bolesław II, z przydomkami *saevus* i *calvus*
(† 1278, odstąpił Henrykowi, margrabi miśnijskiemu i Wilbrandowi, arcybiskupowi
Magdeburgskiemu, terytoryum lebuskie, aby sobie ich pomoc zabezpieczyć. Por. Roepell,
G. P. str. 473—477. c) Bolesław Wstydlivy miał za żonę Śtą Kingę, córkę Beli IV.
d) Leszek Czarny († 1288) syn Kazimierza kujawskiego.

1285 propellitur, et Conradus, Semoviti filius¹⁾ ducis Mazovie²⁾, filii Conradi fratris Casmiri, inducitur. Qui cum infidelibus ductoribus³⁾ in bello⁴⁾ per Lestkonis⁴⁾ validum⁵⁾ exercitum, exusta Cracovia, confusus aufugit⁶⁾, et Lestko⁷⁾ cum triumpho ad suos fideles cives Cracovie, qui ipsum castrum sibi strennue⁸⁾ servaverant, rediit, et fidelitate illorum⁹⁾ inspecta civitatem munivit anno Domini 1285 mense Augusti¹⁰⁾.

* * *

1289 Vladislaus, primogenitus Boleslai Curvi, cum monarchia Cracovie Slesiam provinciam a patre decedente lege testamenti adeptus est. Iste ex filia Henrici¹¹⁾ imperatoris IV. tres filios habuit, scilicet Boleslaum cognomento¹²⁾ Altum, Mesiconem et Conradum Loripedem. Quo propter excecacionem¹³⁾ Pétri Vlosconis¹⁴⁾ profugato et exulando cum coniuge defunctus est¹⁵⁾, ipse in Pegavia¹⁶⁾ sepultus est et eius uxor in Porta. Tandem interventu imperatoris Henrici V. orphanis ad terram reversis Boleslaus Wratislaviam¹⁷⁾, Legnicz et Opul, Mesico Ratibur¹⁸⁾ et Conradus Loripes¹⁹⁾ Głogoviam adepti sunt²⁰⁾. Conrado defuncto Boleslaus Głogoviam sortitus est^{b)}

De Mesicone^{c)} Casmirus, de Casmiro Mesico Crassus et Vladislaus²¹⁾ duces Ratiburienses²²⁾ nati sunt.

¹⁾ filius Semovite II; filius *opuszcza* III. ²⁾ Masovie II. ³⁾ infidelibus ductoribus III; inf. inductoribus I i Arndt.; infidelibus suis aductoribus II. ⁴⁾ Lesconis II; Lezechonis III. ⁵⁾ invalidum I i III; validum II. ⁶⁾ affuit I; aufrrigit II; aufugit III. ⁷⁾ Lezechon III; in Lesco II. ⁸⁾ strenue III. ⁹⁾ tak II i III; eorum I. ¹⁰⁾ Augusto III. ¹¹⁾ Heynrici III. ¹²⁾ *pierwotnie stało cognominato (?)*, *potem poprawiono na cognomen to I.* ¹³⁾ exicacionem II; *excecacionem* III. ¹⁴⁾ Vlostonis II. ¹⁵⁾ *opuszcza* I. ¹⁶⁾ *pi-gnia ze znakiem abrewiatury nad g II*; pagina III. ¹⁷⁾ Wratislaviam II. ¹⁸⁾ Ratibur II i III; Rathebor I. ¹⁹⁾ *opuszcza* II. ²⁰⁾ sortitus est III. ²¹⁾ *rękopisy podają różne warianty jak na innych miejscach, gdzie te imiona zachodzą.* ²²⁾ tak III; Ratiburgenses II. Ratheborgenses I.

a) W bitwie pod Boguwicami w bliskości rzeki Raby. b) Por. do całego ustępu aż do końca kroniki uwagi zamieszczone na stronach poprzecznych pocz. od str. 629. c) Po Mieczysławie I odziedziczył Opole i Racibórz Kazimierz (ur. 1178 albo 1179, † 1229 lub 1230 13 maja). Ze żony Violi Bułgarskiej miał dwóch synów: 1) Mieczysława II, z przydomkiem Crassus, po którego śmierci (22 paźdz. 1246) żona jego, Jutta Mazowiecka wyszła za Henryka III, syna Henryka II, wrocł. ks., 2) Władysława († 13 listopada 1281/2), który ze żony Eufemii, córki Władysława Odonicza, spłodził 4 synów, którzy podzielili pomiędzy siebie ojcowskie dziedzictwo. A mianowicie 1) Mieczysław (I) otrzymał Cieszyn i Oświęcim (a nie Racibórz, jak podaje nasza kronika, 2) Kazimierz Bytom, 3) Bolesław (I) Opole, 4) Przemysław Racibórz (a nie Cieszyn i Oświęcim, jak donosi kronika).

Mesicone sine herede defuncto, dux¹⁾ Henricus tercius Wratislaviensis relictam²⁾ illius, filiam ducis Cuiavie³⁾ et Mazowie Conradi, duxit in⁴⁾ uxorem et genuit ex ea filiam et filium Henricum quartum Wratislaviensem ducem⁵⁾). Vlodislaus⁶⁾, frater Mesiconis, ex⁷⁾ filia ducis Gneznensis Loczislai⁸⁾, filii Odonis, genuit quatuor filios, Mesiconem Ratiborgensem⁹⁾, Casmirum Butomiensem¹⁰⁾, Boleslaum Opoliensem¹¹⁾ et Primislaum Oswetinensem¹²⁾ duces^{b)}.

Boleslaus Altus¹³⁾, primogenitus Vlodislai monarchi¹⁴⁾, de prima coniuge sua genuit Ieroslaum¹⁵⁾ filium et Algam filiam. Qua defuncta duxit dominam Adilheidam¹⁶⁾ sororem imperatricis, coniugis Conradi secundi imperatoris, et genuit filios Boleslaum et Henricum dictum¹⁷⁾ cum barba. Qui cum monarchiam a patruo suo¹⁸⁾ Boleslao repeteret, filius eius Ieroslaus et frater eius¹⁹⁾ Mesco²⁰⁾ Ratiborgensis²¹⁾ cum Boleslao monarcho²²⁾ adversus eum ob odium²³⁾ secunde uxoris illius consurgentes, una cum uxore propulerunt et cum filiis. Qui²⁴⁾ expetendi adiutorii gracia²⁵⁾ ad imperatorem perrexit, sed cum imperator congregato exercitu contra Lombardos²⁶⁾ proficiscens sibi adiutorium prestare²⁷⁾ nequiret, una cum imperatore profectus est in Lombardiam²⁸⁾, uxore et pueris Erfordie relictis. Obsidente igitur imperatore Mediolanum, quidam vir giganteus²⁹⁾ cottidie³⁰⁾ de civitate armatus et³¹⁾ eques egrediebatur exprobrando castris³²⁾ imperatoris et singulare certamen pro totius civitatis³³⁾ triumpho indicendo. Quem cum nemo invadere presumeret³⁴⁾, Boleslaus, audiens lugubrem famam³⁵⁾ egestatis magne uxoris et³⁶⁾ filiorum suorum, concepit animo vel pugnando³⁷⁾ viriliter vitam finire aut obsidioni diutine³⁸⁾ et suo exilio,

¹⁾ opuszcza II. ²⁾ relictą II. ³⁾ Cuiavie II. ⁴⁾ ad dodaje inna ręka ponad linią II.

⁵⁾ Conradi aż do ducem opuszcza III. ⁶⁾ tak I i III; Vladislaus II. ⁷⁾ et II. ⁸⁾ tak I; Losislai III; Lorzlai II. ⁹⁾ Ratiboriensem III; Ratiborgensem II; Ratheborgensem I.

¹⁰⁾ tak I; Butumiensem II; Butomensem III. ¹¹⁾ tak I; Opoliensem II i III. ¹²⁾ tak I; Osuenensem III; Primizlonem Osciensem II. ¹³⁾ alius II. ¹⁴⁾ monarchie II; ducis

Wladislai III. ¹⁵⁾ Ieroslaum II. ¹⁶⁾ Adilheidam II; Adlheidam III; Adilheidem I.

¹⁷⁾ demum II. ¹⁸⁾ suo ma tylko III; I i II mają samo patruo. ¹⁹⁾ opuszcza II.

²⁰⁾ Mesico II. ²¹⁾ por. uw. 22 na str. poprzd. ²²⁾ monarchi I; monarchio II. ²³⁾ odisse (?)

I; odii II. ²⁴⁾ eo II; quo I i III; qui ów. ²⁵⁾ adiutori gracią III. ²⁶⁾ Lombardus II.

²⁷⁾ prare z podłużną kreską nad p II. ²⁸⁾ tak III; in Lombardiam profectus est II; in

L. proficiscens I. ²⁹⁾ giganteus II, vegigantes III, gyganteus I. ³⁰⁾ coctidie I i II. ³¹⁾ in I.

³²⁾ castros II. ³³⁾ civitati III. ³⁴⁾ presumeret II; invaderet III. ³⁵⁾ famem I. ³⁶⁾ ac III.

³⁷⁾ pugnare I. ³⁸⁾ diuturne II.

a) Henryk III, z przydomkiem albus, miał oprócz córki Jadwigi, która wyszła za margrabię turyńskiego Henryka, i syna Henryka IV, z przydomkiem Probus, liczne jeszcze potomstwo, które w rychłym wieku pomarło. b) Por. przyp. c) na str. poprz.

triumphando de hoc exprobratore, finem imponere. Captans ergo tempus et horam egressionis illius, secundum consuetudinem paratus in prelium, clanculo¹⁾ castra²⁾ egressus, hostem hasta aggressus³⁾ solo prosternit et amputato capite illius tamquam alter David victor ad castra revertitur. Vociferoso ex hoc tumultu in castris⁴⁾ exultantibus⁵⁾ exorto, imperator facto comperto Boleslaum asciscens alloquitur sic⁶⁾: Licet gratulandum sit nobis de tuo triumpho⁷⁾, tamen obstupescimus, ac⁸⁾ dolentes de tue⁹⁾ presumptionis periculo requirimus, cur tanto discrimini inconsulto nobis te dare voluisti, unde castris nostris excidium¹⁰⁾ et nobis confusionis malum poterat exoriri, et tanto amplius, quanto ex nobilitatis prosapia constat te viciniorem¹¹⁾ imperatorie¹²⁾ maiestati. Quo¹³⁾ ex sui diutini¹⁴⁾ exilii et¹⁵⁾ uxoris¹⁶⁾ indigencia¹⁷⁾ animi perturbationem ostendente¹⁸⁾, imperator cum magno apparatu¹⁹⁾ rerum et²⁰⁾ exercitus illum ad propria requirenda²¹⁾ remisit, et veniens edificavit castra Len et Legnicz. Quo conperto, adversarii eius, timentes sibi²²⁾ et omni Polonie, treugas expetunt, monarchiam post obitum Boleslai sibi promittunt²³⁾, et Mesico²⁴⁾ frater eius, ratus²⁵⁾ de solo Ratiburgensi²⁶⁾ territorio, Ieroslaus²⁷⁾ Opoliensem²⁸⁾ ducatum tempore vite sue²⁹⁾ adeptus et deinde³⁰⁾ episcopus³¹⁾ ordinatus, a patre Nysensem³²⁾ provinciam sibi et sancto Iohanni assecutus³³⁾, Boleslao³⁴⁾ Wratislaviensem³⁵⁾, Legniczcensem et Glogoviensem³⁶⁾ terram in omni pace contradunt³⁷⁾. Tunc Boleslaus³⁷⁾ in situ castri Lubes coenobium³⁸⁾ Cysterciensis³⁹⁾ ordinis construxit, ad quod fratres de claustro Porta supra Salam, propter dileccionem matris Cristine domine, que in illo sepulta est, filia imperatoris Henrici quarti, advexit, ubi sepultis filiis Boleslao et Conrado et filia Alga⁴⁰⁾ demum ipse decedens anno Domini 1201⁴¹⁾ sepelitur⁴²⁾ et post eum uxor sua domina⁴³⁾ Adelheydis⁴⁴⁾.

Cui⁴⁵⁾ successit filius eius iunior, Henricus⁴⁶⁾, dictus cum barba, qui duxit uxorem sanctam Hedwigem⁴⁷⁾, filiam ducis Meranie Bertoldi⁴⁸⁾, sororem domine Gerdrudis⁴⁹⁾

1) clauculo I. 2) castro III. 3) tak rękopisy. 4) castro I i II. 5) exultantibus I. 6) sic alloquitur II. 7) triumpho II. 8) aut I. 9) tuo III. 10) excidium III. 11) intimiorem II. 12) imperatori II. 13) Qui III. 14) ex in diutini I; ex sui dimini II. 15) opuszcza I. 16) uxore I; uxorie III. 17) indigencie I i II. 18) ostendere II. 19) opuszcza II. 20) opuszcza III. 21) opuszcza I. 22) opuszcza I. 23) sibi promittunt III; sibi nie mają I i II. 24) Mesco I. 25) iratus II. 26) Ratheborgensi I. 27) Iarislau II. 28) Opuliensem II. 29) opuszcza II. 30) et inde III. 31) opuszcza I. 32) Nisensem II. 33) asecutus II. 34) Bolislao III. 35) Wratislaviam III. 36) tak II; contradicunt III; conceunt z abrewiaturą nad drugiem co I. 37) Bolislaus III. 38) Lubens cœnobium III; Luybes coenobium II. 39) Cisterciensis II. 40) Olga II; Vlga III. 41) tak III; MC. I i II. 42) opuszcza III. 43) opuszcza II. 44) Adilheydis II. 45) Qui II. 46) Hunricus III. 47) duxit uxorem sanctam Hedvigam III; duxit sanctam Hedvigem uxorem II; duxit s. H. in uxorem I. 48) M. et dne. B. II. 49) Girdrudis II.

regine Ungarie et domine Engeldrudis¹⁾ regine Francie, et genuit ex ea tres filios et filias²⁾, Boleslaum³⁾, Agnem et Sophiam, sepultos in Lubes⁴⁾, et Henricum⁵⁾ et Conradum et Gerdrudem⁶⁾, abbatissam Trebniczensem⁷⁾). Que cum desponsata fuisset palatino Reni⁸⁾, qui occidit Philippum, regem Alemannie⁹⁾), propter quem et ipse postmodum peremptus est, et ideo¹⁰⁾ alteri nubere nollet, instructu¹¹⁾ beate Hedwigis pater nobile cenobium Trebniczense¹²⁾ construxit¹³⁾ filie, in quo ipse et¹⁴⁾ beata 1293 coniux eius¹⁵⁾ feliciter migrantes reconditi sunt, postquam monarchia Cracovie et terre Lubecensis¹⁶⁾ sublimatus fuisset gubernamine. Viventibus autem¹⁷⁾ adhuc Henrico¹⁸⁾ et coniuge ipsius¹⁹⁾, dyabolus inter filios eorum, Henricum et Conradum discordie semina²⁰⁾ sparsit. Pater iuniori filio Conrado procatus fuerat²¹⁾ filiam ducis Saxonie, designans ei terram Lusacie²²⁾ et Lubecensem²³⁾, seniore vero Henricum regem Polonie instituere nitebatur. Quod comperiens Conradus, qui Teuthonicos²⁴⁾ execrabatur, congregatis ex diversis provinciis Polonis, fratrem cum paucis Teuthonicis²⁵⁾ qui in Slesia erant tunc, propellere intendebat, pater vero et mater, cum hoc malum sedare²⁶⁾ nequirent, pater Glogoviam, mater in Nempcz²⁷⁾ secedentes²⁸⁾ filios congregari permiserunt²⁹⁾. Qui in campo inter Legnicz et Aureum Montem, in loco, qui Studnicza³⁰⁾ vel Ruffa ecclesia³¹⁾ nuncupatur³²⁾, committentes, Henricus cum Teuthonicis³³⁾ advenis, tam agricolis quam³⁴⁾ militibus, quos aliunde congregaverat, occisis innumeris³⁵⁾ Polonis, campum victoriae, fugientibus, qui evadere poterant³⁵⁾,

¹⁾ Engildrudis II. ²⁾ filias et filios II. ³⁾ w takim porządku II i III; Agnem et Sophiam Boleslaumque I. ⁴⁾ Lubens III. ⁵⁾ Heynricum III. ⁶⁾ Girdrudim II. ⁷⁾ Trebniczensem II. ⁸⁾ palatino Gem. II. ⁹⁾ tak III; Almanie II; Alamanie I. ¹⁰⁾ opuszcza I. ¹¹⁾ tak III; instinctu I i II. ¹²⁾ Trebniczense II. ¹³⁾ tak III; filie construxit ale filie ponad linią I; filie constuxit II. ¹⁴⁾ opuszcza II. ¹⁵⁾ illius II. ¹⁶⁾ Lubecense I; Lubicense II; Lubecen s abreviaturą na końcu III. ¹⁷⁾ opuszcza I. ¹⁸⁾ adhnrico nad n dopisane s II. ¹⁹⁾ opuszcza II. ²⁰⁾ seminarum II i III. ²¹⁾ opuszcza I. ²²⁾ Luzacie II. ²³⁾ Lubuzensem II. Lubicensem III. ²⁴⁾ Theutunios II. ²⁵⁾ Theutonicis II. ²⁶⁾ sedire II. ²⁷⁾ Niemsch II. ²⁸⁾ tak II i III; cedentes I. ²⁹⁾ promiserunt II. ³⁰⁾ Stud'nicza II; Studeniza III. ³¹⁾ dicitur III. ³²⁾ Teutonicis II. ³³⁾ tam ariolis quam I; tamquam II; tam advenis quam III. ³⁴⁾ occisis z nu's I. ³⁵⁾ fugientibus qui evadere poterant opuszcza III.

a) Henryk Brodaty miał jeszcze jednego syna, nieznanego nam z nawiska; por. przyp. a) na str. 643. b) Giertruda miała wyjść za hrabę palatyńskiego Ottona Wittelsbach, który zabił Filipa, z domu Staufów r. 1208, wybranego (po śmierci cesarza Henryka VI († 1197) w Mesinie) królem niemieckim przez jedną partję, gdy druga obrała królem Ottona IV, Gwelfa, syna Henryka Lwa. Otto IV kazał jednakowoż Ottona Wittelsbacha zamordować. c) Ruffa ecclesia czyli Rothkirch, milę od Lignicy odległe. Aureus Mons dzisiejszy Goldberg.

triumphans obtinuit. Conradus ergo spe vite servande ad patrem¹⁾ confugiens, secessit in desertum Tarnow²⁾, ubi³⁾ in venacione de equo corruens, fractis cruribus⁴⁾ occubuit⁵⁾ et in⁶⁾ Trebnicz delatus in capella⁷⁾ sepultus est propter sororem⁸⁾, que⁹⁾ maxime diligebat illum¹⁰⁾ et Crispus cognominabatur¹¹⁾. Ad cuius exequias dum mater eius advocaretur¹²⁾, tacita morte illius, tamquam ad¹³⁾ egrotantem filium, ait illa: Frustra egrotare fingitis, ad quem sepeliendum pergam, cuius mortem ante prescivi, quam multorum ex eius¹⁴⁾ temeritate sanguis¹⁵⁾ funderetur¹⁶⁾ innoxius.

1227 Huius incliti ducis Henrici Barbatii tempore Odo, dux Gneznensis¹⁷⁾, aspirans monarchiam et in omnium principum Polonie mortem dolos cogitans, omnes in adiutorium suum contra¹⁸⁾ Pomeranos convocat in obsidionem castri Nakel. Ubi dum convenissent et in dolo de concordia tractaretur¹⁹⁾, uno mane Pomerani subito super incautos irruentes sive prosilientes²⁰⁾, ducem Lestkonem²¹⁾ filium Casmiri, monarchum Cracovie, de balneo procurrentem²²⁾ interimunt et Henricum ducem Slesie, adhuc lecto²³⁾ pausantem, multis vulneribus conscisum²⁴⁾ moribundum derelinquunt, occiso super eo obice²⁵⁾ fideli, milite Peregrino de Wysenburg²⁶⁾, patre Gebhardi et Tymonis²⁷⁾, qui patris imitatores non²⁸⁾ fuerant²⁹⁾. Fugientibus autem³⁰⁾ cunctis aliis dux Henricus³¹⁾ domum relatus a suis, Peregrinus³²⁾ in Lubes sepeliendus transvectus est. Lestkone³³⁾ siquidem interempto³⁴⁾ Conradus dux Mazovie monarchiam Cracovie occupare nitebatur, sed relicta Lestkonis³⁵⁾, tyrannide illius considerata, cum consilio et consensu procerum pium³⁶⁾ principem Henricum, ducem Slesie, dictum cum barba, advocans se suosque duos³⁷⁾ parvulos filios³⁸⁾ tutele commisit et monarchiam Cracovie³⁹⁾ illi resignavit. quam tamen⁴⁰⁾ duobus preliis a Conrado patruo illorum⁴¹⁾ evicit. Horum⁴²⁾ unum fuit in Scala ante castrum, quod dux Henricus construxit, ubi occisus

1) partem III. 2) Tarnawe II. 3) ibi III. 4) cervicibus II i III. 5) obcubuit I. 6) inde in II. 7) capitulo I i Arndt; capilo II; capella III. 8) sororem I. 9) que nam I. 10) eum II. 11) connomnatur II. 12) vocaretur II. 13) opuszcza III. 14) eis III. 15) sangwis II. 16) fundetur II; fuderetur III. 17) Gnesnensis II. 18) opuszcza I. 19) tractarentur I. 20) prosientes II. 21) Lezeonem II. 22) tak III; pereurrentum I i Arndt; protimentem II. 23) in lectum III. 24) concussum II. 25) opice III. 26) Peregrino de Wisenbach III; Wizinburch II. 27) Timonis II. 28) opuszcza I. 29) fuerunt III. 30) ergo II. 31) Hunricus zawsze III. 32) Peregrinis II. 33) Lezechone II; Lezechone III. 34) interemptos II. 35) Patrz. wo. 33. 36) pium opuszcza III; primi II. 37) suosque suos I. 38) filios opuszcza III. 39) tak III; illi Cracovie I; ille Cracovie II. 40) cum I. 41) tak Arndt; C. duce illius I; C. imperatore illius II; C. imperatore III. 42) Horum opuszcza I.

a) w rzeźnia albo 4 listopada pomiędzy rokiem 1235 a r. 1237.

fuit¹⁾ Premizel²⁾ primogenitus Conradi. aliud in Mezbore³⁾, ubi se Conradus silve ac collium presidio⁴⁾ receperat. Tamen quia raro pertinacium⁵⁾ est a sue presumptionis perfidie⁶⁾ proposito resilire, cum pius princeps Henricus, iam velud evicto adversario, securior consisteret, exercitu alienigeno⁷⁾ cum filio ad propria remisso, ultra Cracoviam ad secreciora loca⁸⁾ deserti Spitovicz⁹⁾ circa vadum Wizele¹⁰⁾ cum 1228 baronibus Cracovie de statu terre ordinaturus secessit. Et quoniam Cracoviensium¹¹⁾ fraus et tradicio¹²⁾ nunquam¹³⁾ delituit¹⁴⁾, cum ibi pius princeps missarum celebritati¹⁵⁾ devocius astaret, ecce subito hostes irruunt¹⁶⁾, incautum¹⁷⁾ rapiunt et vinculis¹⁸⁾ iniectum in Ploczk¹⁹⁾, castrum Mazovie, deducunt. Quo filius eius malo conperto, per omnia in ulcionem patrisque liberationem convocatis exercitibus se preparat. Beata vero Hedv gis, sanguini²⁰⁾ innoxio ac pauperum lesioni compaciens, malum imminens prevenire studuit et²¹⁾ in propria persona tyrannum adiit et duas de filiabus filii ob perpetue pacis robur²²⁾ filiis Conradi, Boleslao videlicet et Casmiro in coniugium tradidit; quorum primus²³⁾ cum uxore²⁴⁾ sua sine prole obiit, alter duos filios, Lestkonem²⁵⁾ et Zemomizlonem²⁶⁾ generavit, et Cuiavia²⁷⁾ et Syrazia²⁸⁾ in eorum dicionem data fuit, sicque dux Henricus liberatus a²⁹⁾ vinculis monarchiam iam³⁰⁾ libere tenuit, quam filio suo decedens cum Slesia et Lubecensi³¹⁾ terra et Calisiensi terra³²⁾ ac Pisrensi³³⁾ usque in Geschk³⁴⁾ castrum prope Gneznam³⁵⁾ tenendam dereliquit. Iniurie siquidem prime et vulnere³⁶⁾, que in Nakel per Odonis tradicionem acceperat et propter exilium Vlodislai³⁷⁾, fratris Odonis, qui in Slesiam³⁸⁾ propulsus a fratre exulabat, dux Henricus non inmemor, insurrexit contra Vlodislaum³⁹⁾ filium Odonis et evicit ab eo omnem terram Poznanie⁴⁰⁾ et Calisie et Pysdre⁴¹⁾ usque ad castrum Geschk⁴²⁾ terram Srodie⁴³⁾, et constructo castro in Screm⁴⁴⁾ Bog. II, 65. ultra Wartham⁴⁵⁾ super litus posuit in presidio⁴⁶⁾ eius filium sororis sue, Moravie⁴⁷⁾

¹⁾ ubi occisus primogenitus fuit Conradi III. ²⁾ Premizel *ma tylko III.* ³⁾ Mezebeze II. ⁴⁾ presideo II. ⁵⁾ pertinacium raro III. ⁶⁾ perfidie *opuszcza II i III.* ⁷⁾ alienigene II. ⁸⁾ loca *opuszcza I.* ⁹⁾ Spitecowicz III; Spieconis II. ¹⁰⁾ Wizele II. ¹¹⁾ *tak II i III;* Cracoviensis I. ¹²⁾ et tradicio *opuszcza III.* ¹³⁾ unquam II. ¹⁴⁾ delicit I i II; delituit III i *poprzednie wyd. jako konjekturę.* ¹⁵⁾ celebritate II. ¹⁶⁾ irruerunt III. ¹⁷⁾ incaute I; intantum II. ¹⁸⁾ *tak II i III;* uictum vinculis I. ¹⁹⁾ Plozek II; Plozech III; Ploczk I. ²⁰⁾ sanguinum II. ²¹⁾ *opuszcza I.* ²²⁾ robor I. ²³⁾ prior II. ²⁴⁾ coniuge II. ²⁵⁾ Lezconem II. ²⁶⁾ *tak II i III;* Semomizlonem I. ²⁷⁾ Cuyavia II. ²⁸⁾ Syrama II. ²⁹⁾ *opuszcza I.* ³⁰⁾ *opuszcza II.* ³¹⁾ Lubucensi II; Libicensi III. ³²⁾ terra *opuszcza III.* ³³⁾ Poserensa II. ³⁴⁾ Gescek II; Geschech III. ³⁵⁾ Gnesnam II. ³⁶⁾ mulierum II. ³⁷⁾ Vlodizlai III. ³⁸⁾ Slesia II. ³⁹⁾ Vladislaum II; Vlodizlaum III. ⁴⁰⁾ Pomeranie I. ⁴¹⁾ Pisere II. ⁴²⁾ Gescek II; Geschech III. ⁴³⁾ Strodiae II. ⁴⁴⁾ Srem II. ⁴⁵⁾ Wartham z *literą c nad a II.* ⁴⁶⁾ predio II. ⁴⁷⁾ Moravie II.

marchionisse, relictę Dypoldi, que cum quatuor filiis per regem Boemie¹⁾ monoculum profugata tunc degebat apud sororem²⁾, dicta³⁾ Adilheidis⁴⁾, que in Trebnicz decedens ibidem in cripta⁵⁾ sepulta est. Hunc ordinata tradizione Poloni noctu castrum irrumpentes peremerunt⁶⁾. Alter postmodum occisus a paganis Boleslaus in Lubes⁷⁾ sepultus est. Tercius Primislaus⁸⁾ moriens⁹⁾ in Trebnicz ante altare sancte crucis tumulatus iacet. Quartus Dypoldus in canonia¹⁰⁾ Maydeburgensi¹¹⁾ decessit.

Tandem¹²⁾ pius princeps Henricus cum beata sua uxore¹³⁾ Hedwige, cum fere¹⁴⁾ triginta annis ob castitatis vidualis insigne¹⁵⁾ decus solempni voto a thoro matrimoniali et¹⁶⁾ abstinuisset et ob religionis amorem tonsuram clericalem et barbam tamquam conversus Cisterciensis gestasset, unde et dux cum barba dicebatur, ad inferiores¹⁷⁾ partes sui principatus descendens in Crosnam¹⁸⁾, beatum vite¹⁹⁾ sue finem²⁰⁾ adeptus, ad cenobium solempne in Trebnicz, quod²¹⁾ ipse devotus ac pius²²⁾, princeps omni liberalitatis studio sanctimonialibus construxit²³⁾, sepeliendus deductus est, anno

19.
MAYC.
1338

Domini 1237.

1) Bohemie II. 2) sorerem I; fratrem II i III. 3) dicta II i III; dictam I. 4) Adilheydis II; Adhileidis II. 5) crypta II. 6) premerunt II. 7) Lubez II; Libens III. 8) tak III, tylko że pisze Primizlaus; Princzlaus bez tercius II; Primislaus także bez tercius I 9) opuszcza I. 10) cracovia III. 11) Mageburgensi II. 12) Landem II. 13) uxore sua II; coniuge sue III. 14) vero II. 15) insigni II. 16) opuszcza I. 17) inferiorem III. 18) Crasnum III. 19) opuszcza II. 20) opuszcza I. 21) quot II. 22) devotus ac pius III; samo devotus I i II. 23) construxerat II.

a) Adelajda, siostra Henryka Brodatego, miała za męża margrabiego Dypolda III morawskiego i wypędzona została przez króla czeskiego. Czytać więc należy *dicta*, a nie *dictam*. Cały ten ustęp zgadza się z kroniką wielkop. rozdz. 65 wyjąwszy parę szczegółów. Kronika wielk. tak tu pobieżnie jako i we właściwym opisie wydarzenia wymienia Gąsowę a względnie Marcinkowo jako miejsce napadu Pomorzyczków na Leszka i Henryka i śmierci Leszka, gdy kronika polska Nakło za każdym razem wymienia. Kron. wielkop. twierdzi także, że Adelajda bawiła u brata, to jest: Henryka Brodatego; nasza kronika przeciwnie twierdzi, że bawiła u siostry, i to jak się zdaje w Trzebnicy. *Chron. princ. Pol.* str. 488 dość wiernie powtarzając to, co stoi w naszej kronice, dodaje już wyraźnie: *degens apud sororem abbatissam in Trebenicz*. Nawet i stylizacya, sądzę, przemawia przeciw temu, iżby autor naszej kroniki wziął ten ustęp z kroniki wielkop. Obie kroniki czerpały raczej niezawodnie z jednego i tego samego źródła, a kronika nasza zachowała we wyższym stopniu pierwotne jego brzmienie, aniżeli kronika wielkopolska, której text odznacza się pewną gładkością i potoczystością. [Nawiasowo nadmieniam, iż w tym rozdz. kron. wielkop. *MPH. II.* 558^b 16 czytać trzeba: *que* (zamiast *qui*) *tunc degebat apud fratrem*]. Pamiętać należy, że powyższy ustęp wtrącony jest w środek historii o Henryku I i II, która prawie w dosłownie tem samym brzmieniu dwa razy się mieści w naszej kronice; patrz str. 593. Końcowe zdanie tego wtrętu: *Tandem pius princeps ... dicebatur* nie znajduje się w kron. wielkop.

Henricus tandem, filius eius, tam nomine quam¹⁾ omni virtutum decore²⁾ patri consimilis³⁾ monarchie culmen adeptus, cum illud in omni pacis felicitate gubernare videretur⁴⁾, subito gens Tartarica, velud a tartaris⁵⁾ ebuliens infernalibus tartarice in omne⁶⁾ regnum Ungarie et Sandomirie⁷⁾, Cracoviam ac Slesiam per stragem fidelium Christi inhumane deseivit⁸⁾. Que cum ab hoc⁹⁾ fideli principe¹⁰⁾ in territorio Ligniczensi¹¹⁾ invaditur, permittente¹²⁾ Deo idem princeps ab eis cum suis ac pro suis¹³⁾ prosternitur anno Domini 1240 in tertia feria post octavas pasche. ^{9. kwieta. 1241}

Hic¹⁴⁾ princeps reliquit quinque¹⁵⁾ filias¹⁶⁾, quarum due¹⁶⁾ filiis Conradi tradite iam fuerunt et due in Trebnicz degebant, quarum unam Boleslaus rapuit et duci¹⁷⁾ Gnesnensi¹⁸⁾ Primisloni¹⁹⁾ copulavit, altera infirma corpore tunc, sed postmodum robusta, mente vero infirma²⁰⁾ et animo pertinacissima in claustro relicta, que tandem per matrem ordini Minorum fratrum tradita fuit ad Sanctam Claram Wratislavie. Quatuor vero filios reliquit: Boleslaum Calvum Legnicensem²¹⁾, Henricum Wratislaviensem, Conradum Glogoviensem duces de domina Anna, sorore²²⁾ regis Boemie²³⁾ monoculi, que Wratislavie sepulta est ad Sanctam Claram, cuius²⁴⁾ cenobium construxit, et Vladislaum²⁵⁾ Salcburgensem archiepiscopum postmodum²⁶⁾. Cum hac tempestate²⁶⁾ submota terra Slesie respirare debuisset, ecce senior filius Boleslaus Calvus contra fratres suos parvulos consurgens tribus expeditionibus Wratislaviam obsedit, que licet

¹⁾ tam II. ²⁾ decori II. ³⁾ consumilis II. ⁴⁾ tak II i III; gubernaretur I. ⁵⁾ a tartaris *opuszcza* I. ⁶⁾ omni II. ⁷⁾ Sandomiriam II i III. ⁸⁾ deseruit II. ⁹⁾ adhuc II i III. ¹⁰⁾ principi II. ¹¹⁾ tak III; Legniczensi II. ¹²⁾ permietente II. ¹³⁾ ac pro suis *opuszcza* II. ¹⁴⁾ sic II. ¹⁵⁾ quinque II i III; nn I. ¹⁶⁾ duo III. ¹⁷⁾ due III. ¹⁸⁾ Gneznensi II. ¹⁹⁾ Primzlai II. ²⁰⁾ mente vel eciam firma I; mente vero robusta III. ²¹⁾ tak III; Legniczenssem I. ²²⁾ sororis III. ²³⁾ Bohemie II. ²⁴⁾ *opuszcza* II. ²⁵⁾ Vladislaum jak poprzednio Hunricum III. ²⁶⁾ Cały ustęp aż do słów: a filiis Henrici secundi *opuszcza* II.

a) Bałamutne to zdanie. Rzeczywiście miał Henryk II, Pobożny, z żony Anny, córki Ottokara czeskiego, pięć córek, jak już powyżej nadmieniono: 1) Jadwiga umarła jako xieni zakonu Śtej Klary we Wrocławiu, 3 kwietn. 1318; 2) Agnieszka umarła jako przełożona klasztoru trzebnickiego, 14 maja 1273 r. lub później; 3) Gertruda była nasamprzód żoną Bolesława Mazowieckiego, a po jego śmierci brata jego Ziemowita; 4) Jadwiga była za Przemysławem, księciem gnieźnieńskim; 5) Konstancja miała Kazimierza kujawskiego za męża. b) Opuszczony jest Mieczysław, który umarł wkrótce po ojcu. Władysław był kanclerzem czeskim, proboszczem wyszehradzkim, następnie biskupem passawskim, a od roku 1266 arcybiskupem salcburskim; w r. 1208 wybrano go biskupem wrocławskim i zarządzał tem biskupstwem, lecz nie został na niem potwierdzony.

tunc in iure Teuthonico novella esset et viribus¹⁾ quasi nulla, tamen se contrahens in²⁾ angustia sua, viriliter se defendit. Quod³⁾ cernens Boleslaus multis advenis Teuthonicis predonibus congregatis terram non solum spoliis verum eciam incendiis aliquociens crudeliter vastavit, et in hoc malo in ecclesia et cimiterio Novi-fori⁴⁾ fere quingenti homines incendio perierunt, et castra multa predonum ac militum in malum terre constructa fuerunt. Cumque⁵⁾ idem Boleslaus in preiudicium fratrum suorum castrum Lubes cum terra marchionibus Brandenburgensibus Iohanni et Ottoni et archiepiscopo Magdenburgensi⁶⁾ tradidisset, ita propria terra Legniczensi ab abstructoribus⁷⁾ castrorum destitutus fuit⁸⁾, quod sine famulo aliquando eques, aliquando⁹⁾ pedes cum Surriano figellatore¹⁰⁾ misere vagabatur. Unde Polonia, Cracovia et alie terre a filiis Henrici secundi recesserunt¹¹⁾, sola Slesia illis sorte distributa remanente. Tandem Henrici tercii. fratris Boleslai, viribus castra predonum subversa sunt, et Boleslaus gubernaculo terre Legniczensis¹²⁾ restitutus est licet indignus. Qui eciam postea contra fratres suos Henricum et Conradum et¹³⁾ per captivacionem ipsorum scelestus et ipse ab eis postmodum captivatus fuit et¹⁴⁾ tandem cum predicto figellatore¹⁵⁾, tamquam effuga, ex industria de castro ac turre¹⁶⁾ Wratislaviensi recedere noctu permissus est¹⁷⁾.

Particio¹⁷⁾ autem terre Slesie sic facta est. Cum enim duo iuniores predictorum fratrum¹⁸⁾ propter clericaturam scolis dediti essent, ad instanciam Boleslai et Henrici¹⁹⁾ terra²⁰⁾ in duo divisa est ita, ut quilibet ipsorum unum de duobus clericis predictis secum²¹⁾ in sua porcione consortem haberet ita, ut uno consortium moriente²²⁾, consorti eius tota porcio cederet, aliis vero duobus nil de ea contingeret. Quod cum privilegiis ratificatum fuisset, Boleslaus Conradum in consortem assumens, qui²³⁾ iam

¹⁾ iuribus *rękopisy*; *lecz musi być* viribus; *pomyłka paleograficznie łatwo do wyłómaczenia*; *por. chron. princ. Pol. str. 490*: que cum adhuc novella, Theothonicis iure Theotónico illie, se locantibus, foret viribus quasi nulla cet. ²⁾ et *III*. ³⁾ qui *rękopisy*; quod B. cernens *kr. ks. pol.* ⁴⁾ *tak III*; cum *I*. ⁵⁾ *tak III*; Maydeburgensi *I*. ⁶⁾ ab abstructoribus *III*. ⁷⁾ fuisset *I i II*; fuisset sive fuit *III*. ⁸⁾ *tak III*; nonnunquam *chr. princ. pol.*; vero *I. i II*. ⁹⁾ *surrians* flagellatore *I*; Surriano figellatore *chr. princ. Pol.*; Suriano fiellatore *III*; *por. uw, 14*. ¹⁰⁾ *cesserunt II*; *tu zaczyna znowu przerwany text II*. ¹¹⁾ Legniczensi *I i III*; Leniczcensi *II*. ¹²⁾ *opuszcza I*. ¹³⁾ et *opuszcza I*. ¹⁴⁾ fiellatore *III*; figellatore *II*; *por. chron. princ. Pol. powyżej str. 491*. ¹⁵⁾ terre *I*. ¹⁶⁾ fuit *III*. ¹⁷⁾ Partito *II*. ¹⁸⁾ fratrum predictorum *II*. ¹⁹⁾ Boleslai terra igitur et Henrico *II*. ²⁰⁾ *opuszcza I*. ²¹⁾ unum de duobus clericis predictis secum *opuszcza II*. ²²⁾ morienti *II*. ²³⁾ et *I*.

a) *Novum forum* po niem. Neumarkt, po pol. Środa miasto szląskie niedaleko Wrocławia. b) Był to jakiś grajek, o którym Grünhagen Reg. p. 273 i cytowany przez tego Wat-tenbach *Anzeig. des germ. Mus. Sp. 288*.

tunc in subdiaconatus gradum promotus et Babenbergensis¹⁾) presulatus electus Parisiis²⁾ degebat, Wratislaviam elegit, cumque matre et episcopo Thoma primo³⁾) pergens in Legnicz, ut Henrico Legnicz et Glogoviam presentaret, castro se recipiens Legnicz et Glogaw⁴⁾ iterato elegit sibi et Conrado⁵⁾, sperans Conradum per episcopatum evadere et privilegia consorcium inmutari fecit, resignans⁶⁾ Henrico⁷⁾ et Vlodislao⁸⁾ Wratislaviam. Quod conperiens Conradus indignanti animo studium et episcopatum deseruit et sororem ducis Gnesnensis⁹⁾ Primislonis¹⁰⁾, sui sororii¹¹⁾, Salomeam in coniugium duxit et a Boleslao Glogovie terram extorsit¹²⁾. Henricus vero usque ad ipsum vite sue punctum¹³⁾ cum Vlodislao, iam¹⁴⁾ Salzburger¹⁵⁾ electo¹⁶⁾, in una sorte permansit, que tunc¹⁷⁾ in fine vite¹⁸⁾ eius per vim militum¹⁹⁾, qui ipsum intoxicari²⁰⁾ fecerant et²¹⁾ Vlodislao²²⁾ adherebant, in duo divisa fuit. Et dum Henricus²³⁾ videret se morti proximum, filium suum Henricum quartum, fratri suo Vlodislao in federe²⁴⁾ prime²⁵⁾ sortis et consorcii commendavit et filiam, quos de filia Conradi Cuyaviensis²⁶⁾, relicta²⁷⁾ Mesconis²⁸⁾ Ratheborgensis²⁹⁾, genuerat, et sic terminavit [sepultus in Wratislavia ad sanctam Claram]³⁰⁾).

1249

L.
gradn.
1266

¹⁾ Babinburgensis II. ²⁾ Parisius *rękopisy*. ³⁾ prima II. ⁴⁾ Glogau II. ⁵⁾ et Conrado *opusza III*; *lecs ma* elegit sibi in consorto. ⁶⁾ resignatio III.

⁷⁾ Heinricho II. ⁸⁾ Vladislao II. ⁹⁾ Gneznensis II. ¹⁰⁾ Primzlai II. ¹¹⁾ sui sororem III; sui sor. *opuszcza II*. ¹²⁾ *opuszcza I*. ¹³⁾ *opuszcza III*. ¹⁴⁾ Salzburger¹⁵⁾ *opuszcza I*. ¹⁶⁾ cum I. ¹⁷⁾ vite fine III. ¹⁸⁾ militum *opuszcza III*. ¹⁹⁾ incoxitari II. ²⁰⁾ *opuszcza I*. ²¹⁾ Vladislao II. ²²⁾ Et dum Henricus videret se morti proximum, filium suum *opuszcza I*; Hunricum III. ²³⁾ sede I. ²⁴⁾ primi II i III. ²⁵⁾ *tak III*; Cuyaviensi I; Cuiaviensis II. ²⁶⁾ *tak III*; relicte I i II. ²⁷⁾ Mesiconis II. ²⁸⁾ Ratiburgensis *tylko II*. ²⁹⁾ *Słowa w nawiasach umieszczone zawiera jedynie III*.

a) Fałsz. Konrad został r. 1247. proboszczem głogowskim, a w r. 1248 biskupem passawskim mianowany. Zrezygnował atoli r. 1249. Błędną wiadomość, że był wybrany na biskupa bamberskiego, podają atoli wszystkie inne źródła. Iż zaś rzeczywiście był electus episcopus Passaviensis, wykazują dokumenta 690, 698 i 702 w Grünhag. Reg. p. 268 i 272. W końcu r. 1249 ożenił się ze Salomeą, córką Władysława Odonicza, a po jej śmierci ze Zofią, córką Dietricha, margrabi miśnieńskiego a wdową po Konradzie, ostatnim potomku domu Stauffów. Patrz text poniżej. Konrad umarł w sierpniu r. 1273 lub r. 1274. b) Tomasz I zasiadywał na tronie biskupim wrocławskim od 15 sierpnia 1232 r. aż do 31 maja 1268 r. c) Historia obydwu podziałów Szląska nie jest jeszcze zupełnie jasną, a mianowicie chronologia niepewną. Por. Stenzel przyp. do tego miejsca (SRSil. I 29), Roepell, GP. 475 nast., Grünhagen Reg. 273. d) Henryk III albus miał za żonę Juttę, córkę Konrada mazowieckiego a wdowę po Mieczysławie II opolskim; po jej śmierci ożenił się z Heleną (?), córką Albrechta księcia saskiego, która r. 1275 ponownie wyszła za Fryderyka, burgrabię norymberskiego. Syn, Henryk IV probus, rządził po śmierci ojca aż do 23 czerwca r. 1290, kiedy umarł. Córką Jadwiga, wyszła r. 1281 lub 1282 za margrabię turyńskiego Henryka z przydomkiem ohne Land, a po jego śmierci za Ottona hrabiego anhaltskiego.

1273
albo
1274

Non multo post Conradus Glogoviensis eciam¹⁾ subito veneno²⁾ interiit intoxicatus³⁾, relictis filiis Conrado Stinaviense⁴⁾, Henrico Glogoviense [qui duxit Machtildim filiam ducis Alberti de Brunswich] et Primislone⁵⁾ Sprotaviense⁶⁾ ducellis⁷⁾. uxore sua prius defuncta, et⁸⁾ tunc aliam utcumque duxerat, filiam Theoderici⁹⁾ marchionis orientalis, relictam⁹⁾ Conradi filii Frederici¹⁰⁾, cui Conradus pro dote Crosnam, Gryfensteyn et Pyffyn¹¹⁾ castra deposuerat, que Theodericus¹²⁾ episcopo Maydeburgensi¹³⁾, Conrado de Sternberg¹⁴⁾ dicto, vendidit, a quo Henricus quartus¹⁵⁾ Wratislaviensis ea pecunia redemit.

24.
kwietn.
1270

Tandem defuncto Vlodislao¹⁶⁾ archiepiscopo Salzburgensi, similiter intoxicato¹⁷⁾ a suis Slesiensibus et in Salszburg¹⁸⁾ sepulto, filiulus eius et consors¹⁹⁾; Henricus

¹⁾ tak II i III; in I i Arndt. ²⁾ opuszcza I. ³⁾ incoxicatus II. ⁴⁾ Conrado S lauiense qui duxit Machtildim filiam ducis Alberti de Brunswich, Conrado Stinaviense et Primislone cet III; część pierwszo przymiotnika Słaviense aż do iense zamazane; miało być niewątpliwie Glogoviense, który to przymiotnik z pomyłki przystawiono do Conrado zamiast do Henrico. ⁵⁾ Primzlone II. ⁶⁾ Sprotoviense II. ⁷⁾ qui II. ⁸⁾ Theodrici II. ⁹⁾ relictam Conradi filii Frederici, cui Conradus cet. I; relictam Cunradi nepotis Fredrici imperatoris filii Cunradi, filii Frederici, cui C. pro dote Coronam, Grifnstein et Pozin cet. II; relictam Conradi nepotis Ferderici imperatoris, Conradi filii, Ferdrici, cuius Conradi pro dote Crosnam, Greyfensteyn et Puzzin III; Conradi nepotis Frederici imperatoris, Conradi filii, cui Conradus pro dote Crosnam, Gryfensteyn et Pinzin (Pitschen) cet. chron. princ. Pol. por. pow. str. 494 gdzie umieszczono w textcie; Crosnam, Greyfnsteyn et Pirszin. ¹⁰⁾ Theodricus II. ¹¹⁾ Magdeburgensi II; episcopo przed M. opuszcza III. ¹²⁾ Sternpger III. ¹³⁾ Wratislaviensis do daje III. ¹⁴⁾ Vladislao II. ¹⁵⁾ incoxitato II; intoxicatus III. ¹⁶⁾ Salzburch III.

a) Dzieci Konrada: Konrad, pan na Żeganiu i proboszcz kapituły wrocław., wybrany patriarchą akwilejskim 23 maja 1299, zrezygnował w jesieni tego roku, † 11 paździer. 1304; 2) Primko, pan ścinawski († 26 lutego 1289); 3) Henryk III, książę glogowski, ożeniony z Mechthildą, córką Albrechta księcia brunświcko-lyneburckiego, oraz cztery córki: Anna, Eufemia, Jadwiga i Salomea. b) Por. przyp. a) na stronie 653 ku końcowi. c) Majątek i zamek Greifenstein (w obwodzie rejencyjnym lignickim a powiecie lwowskim) założony na początku XII wieku przez znaną w Polsce rodzinę Gryfów (Greifów) dostał się już ku końcowi tego wieku w posiadanie książąt szlaskich, a mianowicie Bolesława Wysokiego, Henryka Brodatego, Bolesława Łyszego a wreszcie Konrada glogowskiego, który go darował żonie swojej. Ta użyła go na wykupienie ojca swego, zastawiwszy go u arcybiskupa magdeburgskiego Sternberga. Biskup odstąpił go Henrykowi IV, wrocławskiemu księciu, za 10000 marek, a gdy Bolesław Łysy pojmał Henryka, tenże uwolnił się z więzienia odstępując mu Greifenstein i inne ziemie i miasta; ob. poniżej — Pyffyn jest niezrozumiałe; poniżej czytamy Pitschin = Pitschen, Byczyna. Stenzel SRSil. p. 30 przyp. 2 słusznie już zauważył, że nie jest prawdopodobnem, iżby to było Byczyna. p) Władysław był opiekunem Henryka; dla tego zapewne nazywa autor Henryka filiulus Władysława. Rozdział terytoryum, o którym powyżej była mowa, widocznie nie był wyraźnie określony ani zupełny.

quartus, adhuc¹⁾ puer²⁾, Wratislaviensis terre peroptime locate³⁾ gubernacula suscepit, matre ipsius⁴⁾ ante defuncta et⁵⁾ in Trebnicz sepulta; post istam pater eius duxit⁶⁾ filiam ducis Saxonie, que postmodum nupsit burgravio⁷⁾ de Nurenberg⁸⁾. cui propter sortem⁹⁾ archiepiscopi prefati et propter terram opulentam¹⁰⁾, quam pater pueri bene locaverat, Boleslaus Legniczcensis invidens cum filio suo¹¹⁾ Henrico de captivitate pueri dolos cogitare¹²⁾ cepit¹³⁾ et tendiculas¹⁴⁾. Pro voto¹⁵⁾ ergo machinationis sue quibusdam baronibus pueri de morte patris eius et patrui timentibus¹⁶⁾ sibi a puero, circumvenientes¹⁷⁾ per latrunculos¹⁸⁾ noctu¹⁹⁾ dormientem²⁰⁾ puerum in lecto²¹⁾ suo in Ieltsch²²⁾ capi²³⁾ fecit, in nocte quinte ferie post primam dominicam quadragesime, anno Domini 1277²⁴⁾, et in castrum Len²⁵⁾ sub ducis vinculis crudelissime detinuit²⁶⁾. Deinde exercitu congregato terram pueri²⁷⁾ transiens circa Stolz²⁸⁾ filium suum cum Wratislaviensibus et Glogoviensibus et Posnaniensibus²⁹⁾ committere³⁰⁾ iussit, ipse in campo congressi eodem congresso³¹⁾ comite solo aufugiens³²⁾, in die sancti Georgii in sabbato in hoc prelio³³⁾ ex utrisque partibus uno impetu plurimi ceciderunt³⁴⁾, Boleslais³⁵⁾ campum victoriae tenentibus, reliquis vero, qui³⁶⁾ evadere poterant, fuga dilapsis.

18.
Iul
127724.
kwiet.

Tandem cooperacione regis Boemie³⁷⁾ puer de captivitate eripitur, non tamen sine terre sue dispendio, nam Stregon³⁸⁾ et Novum-forum Strosam³⁹⁾, Gryfenberk,

¹⁾ debuc III. ²⁾ principatus I. ³⁾ locare I. ⁴⁾ eius II. ⁵⁾ et *opuszcza* III. ⁶⁾ duxerat III. ⁷⁾ burgravia II. ⁸⁾ Nurenberg II; Nurenburgh III. ⁹⁾ *tak* III; sororem II per sortem I. ¹⁰⁾ opulentem III. ¹¹⁾ suo *opuszcza* III; Hunrico III. ¹²⁾ cogitari II. ¹³⁾ *opuszcza* II. ¹⁴⁾ tenticulas II. *tantlas z abreviaturą nad drugim t III.* ¹⁵⁾ *tak* III; nocte I; voce II. ¹⁶⁾ tremantibus III. ¹⁷⁾ circumvenientes II; circumventis III; circumventos I. ¹⁸⁾ latrunculus II; lacrimosos III. ¹⁹⁾ noctu III; notu I i II. ²⁰⁾ dormiente puero III; *samo* puerum I i II. ²¹⁾ lectu II. ²²⁾ Myelzche III; Ielsch II. ²³⁾ rapi II. ²⁴⁾ MCCLXXIII I. ²⁵⁾ Vlen. III. ²⁶⁾ tenuit III. ²⁷⁾ *opuszcza* I. ²⁸⁾ Stolz III; Stolec I; Stolez II. ²⁹⁾ et Posnaniensibus et Glogoviensibus III. ³⁰⁾ commiscere II. ³¹⁾ conversi eodem converso I i III; congressi eodem congresso II. ³²⁾ aufugiens II; aufugiens III. ³³⁾ In hoc prelio *zaczyna III nowe zdanie.* ³⁴⁾ *tak* II i III; deciderunt I. ³⁵⁾ Boleslaus I i II; Bolezlaus III. ³⁶⁾ vero qui *opuszcza* II. ³⁷⁾ Bohemie II. ³⁸⁾ Stregon II; Stragoni III. ³⁹⁾ Strossam, Gryfenberk, Pitschin et Corwinsdorf I; Crosam et Griffinbarch, Piczzin et Gozwinsdorff III; Novumforum, Strossa, Griffinberg, Pirzschin, Gozwinsdorf II.

a) Jalec, miasto, milę od Olawy (Ohlau) odległe. b) ob. przyp. b) na str. 637. b) Stolz, w starych dokum. Skorolez, w obw. rejencyjnym wrocławskim, niedaleko Frankensztynu, w powiecie tegoż nazw. d) Przemysław Ottokar II; rządz. 1253-1278; siostra ojca jego, Wacława Igo, była żoną Henryka II, który poległ w bitwie pod Wahlstadt, dziadka Henryka IV, o którym w texcie mowa.

Pitschin et Corwinsdorf ¹⁾ Boleslao tradidit. Crosnam ¹⁾ pueri milites marchioni Brandenburgensi ²⁾ pro quatuor milibus marcarum proposuerant, ne parti eorum ³⁾ adversaretur, quam tamen ⁴⁾ idem puer pro sex milibus marcarum redemit. Boleslaus Calvus, mortua prima uxore sua, domna ⁵⁾ Hedwige de Anehalt ⁶⁾, de qua quatuor filios suscepit, quorum unus adhuc ⁷⁾ puerulus obiit, alter Henricus Legniczensis ⁸⁾, tercius Bolko ⁹⁾, quartus Bernhardus fuit, duxit filiam ¹⁰⁾ Samborii, ducis Pomeranie, que despecta ab illo propter pelicem ¹¹⁾ vilissimam de misero statu pedes aufugit ¹²⁾. Habuit etiam idem Boleslaus tres filias de prima uxore, quarum unam tradidit comiti de Wirtenberg ¹³⁾, alteram duci Mazovie Conrado, tercia ¹⁴⁾ post abbatissa ¹⁵⁾ in Trebnicz defuncta est ^{b)}.

Tandem ipse Boleslaus totus violentus ¹⁶⁾ sed violenciarum ultor non parvus, dissenteria occubuit et pelex ipsius, de qua filium Ieroslaum ¹⁷⁾ habuit ^{c)}, sine qua
 1278 incantatrice vilissima vivere non poterat, non requisito priore marito suo, quem deseruerat, alteri nupsit in Polonia, de qua multa et ¹⁸⁾ detestanda narrantur et ¹⁹⁾ narrabantur ²⁰⁾.

¹⁾ Croznam II. ²⁾ Brandinburgensi II. ³⁾ adversi III. ⁴⁾ quos cum I. ⁵⁾ opuszcza II. ⁶⁾ Anhelat I. ⁷⁾ opuszcza II. ⁸⁾ Legniczensis II. ⁹⁾ Bolco II. ¹⁰⁾ fuit dux filiam Samborii I; fuit, duxit filiam S. III; fuit, filiam duxit II. ¹¹⁾ policem II. ¹²⁾ tak III; auffugit II; effugit I. ¹³⁾ Wirtinberg II; Wirtirberch III; Wirtenberg I. ¹⁴⁾ terciam I. ¹⁵⁾ abbacia z kreską podłuźną nad ciał I i II. ¹⁶⁾ Na tych słowach urywa rękop. królewiecki, dodając słowa wzwyż przytoczone (w rękopisie są czerwonym atramentem podkreślone): Explicit cronica. Carbone sine bo comedunt fratres aliquando ¹⁷⁾ Iarozlaum II. ¹⁸⁾ opuszcza I. ¹⁹⁾ narrantur et opuszcza I. ²⁰⁾ etc. dodaje II.

a) Dzisiaj nazywają się te miejscowości: Striegau, Neumarkt, Striese, Greifenberg, Pitschen i Corwinsdorf. b) 1) Syn Konrad umarł w młodym wieku. 2) Henryk V nosił przydomek: ventrosus albo crassus († 22 lut. 1296). 3) Bolko I († 9 listop. 1301). 4) Bernhard agilis († 25 kw. 1286). Jadwiga, pierwsza żona Bolesława Łysego, umarła 21 grudnia 1259. Alenta opuściła go przed r. 1274. Z córek Agnieszka wyszła za Ulryka hrab. Wyrtemberskiego Jadwiga, za Konrada Mazowieckiego, a Anna (lub, jak niektórzy utrzymują Eufrozyna) umarła jako ksieni klasztoru trzebnickiego; por. przyp. wydawców do tego miejsca oraz przyp. Grotefenda w *Stammt. d. Schles. Fürsten* p. 33. Oprócz tego wymieniają dwie inne córki Katarzynę i Elżbietę (?). c) Konkubina Bolesława, z której spłodził Jarosława, była, zdaje się, Zofia Doren.

ANNALES SILESIACI COMPILATI

opracował

Mieczysław Błazowski.

Między rękopisami cesarskiego domowego archiwum pod nową sygnaturą 779 (dawniej Univ. 14 Loc. 252) przechowuje się w Wiedniu kodex papierowy in 4° o 274 zapisanych i kilkudziesięciu białych kartach zawierający: krótki rocznik polski z lat 965—1249 (recte 1253), Złotą bullę, Liber augustialis continens brevem descriptionem omnium Augustorum editus per laureatum poetam dominum Franc. Petrarcam, Pauli Diaconi „Historia Eutropii,” i Marcina Polaka.

Pierwszą o nim wiadomość podał w r. 1851 W. Wattenbach w artykule: Reise nach Oesterreich (Pertz: Archiv. X. str. 591 i 2). Idąc za tą jak się zdaje, wskazówką, wydrukował Fiedler w r. 1858 nasz rocznik pod nazwą Chronicon Poloniae w redagowanej przez siebie i Miklosicha, Slavische Bibliothek II str. 141—151. Drugiego wydania doczekał się rocznik w r. 1866 w XIX tomie Monum. Germ. Historica, gdzie go Arndt między pomniki szląskie policzył a dawną nazwę Chronicon Poloniae na Annales Silesiaci compilati zmienić. Wydaniem tem — zresztą wcale niedostatecznem — zajął się Wilhelm Scherer, obecnie profesor literatury niemieckiej w Berlinie.

Oba, przed temi wydaniem umieszczone, niedokładne opisy kodexu, wymagały po nas zajęcia się nim ponownie. Dr. A. Arneth dyrektor rzeczzonego archiwu przyszedł wydawnictwu w pomoc, przysyłając na prośbę prof. Liskiego kodex ten w lecie roku 1874 na czas dłuższy do Lwowa, za którą to Jego uprzejmość w imieniu wydawnictwa najserdeczniejsze Mu dzięki składamy.

Przystępujemy do opisu kodexu: cztery rodzaje pisma rozróżniamy w nim, z których najstarsze, dzieła Petrarki, z końca XIV wieku pochodzi. Pismo staranne, wielkie z czerwonymi i niebieskimi inicjałami odróżnia się widocznie od niedbalej ręki z środka XV wieku, którą Paulus Diaconus i Martinus Polonus pisane. Pismo

złotej bulli współczesne lub cokolwiek starsze od poprzedniego. Nasz rocznik najpóźniej pisany, kursywą tak zaokrągloną i szybką, że go już stanowczo do pierwszej połowy XVI wieku policzyć można. Scherer kładł to pismo na koniec XV wieku. Papier kodexu składa się z 5 gatunków. Tylko Paweł Diakon i Marcin Polak równie jak ręką tak i papierem się nie różnią. Znak wodny rocznika ma kształt wagi otoczonej kołem, w której zamiast szalek wiszą dwa ostrostupy trójścienne, a języczek kielichem się kończy.

Oprawa kodexu mocno uszkodzona, drewniana, cielącą obciągnięta skórą, z XVI wieku pochodzić może. Klamry dziś oderwane, a 4 pozostałe kawałeczki z żółtej blachy świadczą o ich istnieniu, 3 z nich z wyciśniętymi literami gotyckimi mar(ia) należały w pierwotnem swem zastosowaniu może do jakiejś książki od nabożeństwa.

Ani właściciel kodexu, ani żaden czytelnik nie uwiecznił nigdzie swego nazwiska a na grzbiecie oprawy naklejona karta podaje pismem przeszłego stulecia tytuły dzieł zawartych w kodexie. Rocznik nasz jednak w spisie tym zupełnie pominięty został, a pominięcie to tem się da wytłumaczyć, że autor kartki tej, nie znalazłszy nad rocznikiem w texcie żadnego nagłówka, niewiedział także jak go ochrzcić. W kodexie więc samym niema żadnych wskazówek o jego pochodzeniu. Nie wiemy również, w jaki sposób dostał się on do wiedeńskiego Haus und Hoffarchiv, gdyż dopytywania Fiedlera nie odniosły pożądanego skutku.

Annales Silesiaci compilati napisane w zeszycie z 10 kart, z których 2 ostatnie próżne pozostawiono. W kodexie oprawiono je na początku, poprzedzając próżnym, również 10ciokartkowym zeszytem, na którego pierwszej stronicy jakąś receptę współczesną zapisano ręką. To zdanie przeto w opisie Fiedlera, że 10 kart. próżnych poprzedza nasze annały, należy o tyle uzupełnić, że stało się tylko przypadkowo podczas oprawy i że papier tego 10ciokartkowego zeszytu zupełnie od annałowego różny, a znak jego wodny przedstawia głowę wołu z oczami, któremu z karku gwiazdką zakończony słupek wystrzela. Papier ten równa się zupełnie włożonym na końcu kodexu kilkudziesięciu białym kartom.

Na 10 stronie rocznika znajduje się interesująca przerwa pisma wynosząca $\frac{8}{4}$ (a nie $\frac{2}{3}$ jak podaje Fiedler) strony. Rocznik cały, pisany jedną ręką, jednostajnie i jednym atramentem. Podczas gdy pisarz nasz stale z boku, z góry i spod margines blisko calowy zostawia, dopisał szczególnym sposobem stronę trzecią do samego dołu, tak, że przy oprawie wiersz jeden odcięto.

Ważną a przez poprzednich wydawców wcale niespostrzeżoną jest ta okoliczność, że przy wszystkich częściach kodexu znajdują się uwagi, noty lub korektury pisane tą samą co nasz rocznik ręką. I tak zaraz po nim następująca Złota bulla

była widocznie podług jakiegoś lepszego tekstu przez naszego pisarza poprawioną, i mnóstwem przecinków zaopatrzoną jak np. na str. 26 bezrozumne iam poprawiono na causa; na str. 32 pro modum na odpowiednie promovendum i t. d. Czasami jakieś opuszczone słowo lub zdanie wstawia, co tylko z lepszym tekstem w rękę uskutecznić było można. Wszystko to robi atramentem, którego i przy pisaniu annałów używał. Przy reszcie dziełek kodexu nie znać już takiej korektury tekstu uwagi jego natomiast stają się obszerniejsze, a atrament czarniejszy. Uwagi te składają się przeważnie z reminiscencyj dawniej przeczytanych dzieł lub przywilejów a raz obdarza nas tak dokładnym opisem pewnej nadpadańskiej okolicy, że chyba tylko z długoletniego pobytu, przy ówczesnym braku topograficznych atlasów tak znać ją było można: dwa razy cytuje Józefa Żydowina i Pliniusa z przydomkiem Veronensis orator — zna również kilka nadań kościoła trydenckiego, które, zapewne z przywilejów lub zapisków kościelnych, z upodobaniem cytuje. Nie obcą mu historia papieży, a dwie tylko wzmianki do polskiej odnoszą się historyi, do czego zresztą później wrócimy. O ile z dobrej pisowni słów niemieckich wnosić można, był Niemcem: tak np. poprawia przekręcone wyrażenia Petrarke „Anusbergh“ na „Habsburg“ i „Anasone“ na „Nassau“ (karta 64 i 65 kodexu).

Historia dotychczasowych badań nad tym rocznikiem wykazuje dwa okresy: w pierwszym uważano go za utwór XIII wieku (*Slavische Bibliothek* II str. 142; *Mon. P. h. I.* str. 499), w drugim po odkryciu Blumenaua: *Historia de ordine Theutonicorum Cruciferorum*, z której obszerny ustęp o powołaniu zakonu krzyżackiego do Polski prawie dosłownie w roczniku naszym się znajduje — widzą w annałach naszych kompilacyą z końca wieku XV. To zdanie wypowiedział w r. 1861 pierwszy Hirsch w *Scriptores rerum Prussicarum* I str. 681 nota 32. a po nim powtórzył je Toeppen wydawca Blumenaua w IV tomie *Ss. rer. Prus.* 35—70 w roku 1870. Za nimi poszli wydawcy w *Mon. Germ. hist.*; *Grünhagen* w *Cod. dipl. Sil.* VII 218; *Girgensohn*: *Ueber das VII Buch der Hist. Pol. des Długosz* str. 51; *Zeissberg*: *Polnische Geschichtschreibung* str. 135¹⁾, a wreszcie S. Smolka: *Polnische Annalen* str. 12 dzielają najzupełniej to zdanie.

Z przedmowy Toeppena dowiadujemy się, że Wawrzyniec Blumenau w r. 1457 dzieło swe skończył, że zatem rocznik, który najwidoczniej z niego cały ustęp wypisał, nieprędzej jak w drugiej połowie wieku XV mógł powstać. Toeppen nie stara się wprowadzić tej zawisłości annałów od Blumenaua udowodnić, ani nie zastanawia się nawet nad możliwością odwrotnego stosunku; styl bowiem tego ustępu rozwtękły

¹⁾ In dieser Zeit (z końcem wieków średnich) wurde, ohne dass wir wüssten wo und von wem ein Annalenwerk kompilirt.

i kwiecisty tak stanowczo wyróżnia się od reszty rocznika, z którego przebija pewien realizm, pogardzający frazesem i ozdobą, nie podającą nowego faktu — a nadto jest on tak widoczną własnością Blumenaua, tego lubownika a przytem dość nie-szczęśliwego naśladowcy wzorów klasycznych, że pierwszy rzut oka dostatecznie nas o tem poucza. Zresztą ów cenny blumenauowski, a w wieku XV jeszcze tak rzadki zwyczaj, dosłownego wcielania dokumentów, nie da się w żaden sposób z istotą naszego rocznika pogodzić. Z pięciu dokumentów, które Blumenau w ten sposób w swej kronice przytacza, znajdując się trzy w owym ustępie o nabyciu ziemi chełmińskiej. *Annal. Sil. comp.* powtarzają z nich pierwsze dwa dosłownie, a z ostatniego treść tylko podają, co także zawisłości ich od Blumenaua dowodzi. Sądzymy przeto, że niemożliwość oryginalności rocznika pod względem tego ustępu żadnych więcej dowodów niepotrzebuje — na jedną jednak mogącą się jeszcze nasunąć wątpliwość: czy też *annaly* nasze i Blumenau z wspólnego nie czerpały źródła? — odpowiemy że w takim razie zgodność nie mogłaby być między oboma tak dosłowną, gdyż Blumenau, jak to już z jego krasomowczej żyłki wypływa, niepotrafiłby iść za swemi źródłami tak niewolniczo, jak to od słów *devenit autem tunc fama* aż do końca ustępu ma miejsce. Nadto źródła Blumenaua są nam znane: w tych początkowych dziejach zakonu korzystał on nianowicie z *Dusburga*, z czem i ta wątpliwość upaść musi¹⁾.

¹⁾ Aby dać poznać w jaki sposób postępował sobie rocznik przy wypisywaniu z Blumenaua przytoczymy tu kilka odmian. W ogóle da się postawić zasada, że z początku obcinał rocznik, tylko gdzie niegdzie kwiaty blumenauowskiej fantazyi, zbędne słowa po prostu wypuszczając, a rzadziej jeszcze przydługie zdania, nowem, krótszem wyrażeniem zastępując: tak np. zdanie Blumenaua *sciebant enim — arbitrantur evenire* zawierające panegiryk niemieckiej waleczności za sprawę kościoła i przyczyny dla których papież i cesars tak usilnie nakazywali Hermanowi, aby ofiarowanej sobie propozycji nie odrzucił — wypuścił nasz rocznik, wkładając w to miejsce pochwałę dzielności Hermuna *ipse enim — est operatus* (Slav. Bibl. 145 wiersz 28-30). A bezpośrednio potem wypisuje dosłownie dalsze zdanie Blumenaua *tantis itaque summorum principum monitis atque iussis* co widocznie w ściślejszym jest związku z *textem Blumenaua* jak ze zdaniem naszego rocznika *ipse enim — est operatus*. Ku końcowi dopiero stają się te skrócenia częstsze i większe. Wypada nam tu nadmienić, że jedyny dotąd znany monachijski kodex Blumenaua, z którego wydanie uskuteczniono, jest nadzwyczaj błędny, tak że wydawca używał *annalów* naszych do rekonstrukcyi blumenauowskiego *textu*, że zatem wiele różnic polega tylko na złem odczytaniu przepisywacza a co gorsza i obu wydawców w Slav. Bibl. i Mon. (Germ. hist. Do pierwszych należą *quomodo fratres* w Slav. Bibl; 145 wiersz 10; u Blumenaua *zepsute na que fratres*; *Fredericum secundum* Slav. B. 145 w. 15; u Blumenaua *zepsute na F. illum.*, powstałe widocznie z *F. Ium textu* pierwotnego. Do drugich: *Polonia minor* źle przez obu wydawców jako *inferior* odczytane (Sl. Bibl. 145 w 6); *universali* (w. 27) jako *veluti*. Słowo Blumenaua *absorberent* smione w *Ann. sil. comp.* na *deherent*. Przed tem jednak *deherent* przekreślono *absorb.*; co zdaje

Skończywszy z zawistością annałów od Blumenaua przejdźmy do nowego pytania a mianowicie stosunku tychże z Długoszem. Za wskazówką Grünhagena w (Cod. dipl. Sil. VII p. 218) zestawił Girgensohn (w swej rozprawie nad VII księgą Długosza str. 51-3) i Smolka (w odpowiedzi na recenzję „Henryka Brodatego”. Biblioteka warszawska 1873. Czerwiec.) niektóre ustępy z końca naszego rocznika, znajdujące się prawie dosłownie w Długoszu. Podczas gdy jednak Grünhagen radby powstanie tych annałów w czas przedługoszowy przenieść i pozwolić Długoszowi z nich korzystać, nazywa Girgensohn ten stosunek dziwnym i nie może sobie wytłumaczyć, jakimby sposobem Długosz, który po roku 1464 swą VII księgę redagował, mógł już z annałów dopiero z końcem XV wieku powstałych, korzystać. Odwrotny stosunek t. j. użytkowanie Długosza przez rocznik za również nieprawdopodobne uważając, przypuszcza wspólna dla obu źródło, co Smolka za rzecz niewątpliwą uważa. To zdanie utrzymuje Smolka i w swej rozprawie *Polnische Annalen* str. 14 i 15. Zeissberg w *Polnische Geschichtschreibung* str. 304 niepróbuje wprowadzić tego stosunku rozstrzygnąć, dodaje jednak parę nowych, przez się spostrzeżonych annałów i Długoszowi wspólnych miejsc.

Jakkolwiek stara się Smolka całe to przypuszczenie o wspólnem źródle dowodami poprzeć, to jednakowoż polega ono na fałszywym wniosku, jaki z zawistości annałów od Blumenaua Hirsch wyciągnął a za nim następni powtórzyli. Że w *Annales Silesiaci compilati* znajduje się ustęp z Blumenaua wzięty, nie dowodzi to jednak jeszcze bynajmniej, ażeby annały dopiero po Blumenau powstały! Świadczy to tylko o tem, że ten ustęp z końcem XV a jak my po piśmie kodexu sądzimy w początku XVI wieku w skład naszego rocznika się dostał. Kto się cokolwiek bliżej rocznikowi przypatrzył, musiał oprócz tej dotąd niewytłumaczonej przerwy między latami 1079 a 1194 spostrzedz jeszcze tę okoliczność, że pierwsza część rocznika do r. 1079 akuracie tyle miejsca zajmuje, ile druga od r. 1194 po wyrzuceniu blumenauowskiego ustępu. Mimowoli więc nasuwa się myśl, że mamy tu do czynienia z jakimiś starszymi zdefektowanymi annałami, z których dwie kartki dostały się w ręce pisarza wiedeńskiego kodexu. Ten ratując je od zniszczenia wpisał je do swej księgi a nadto włożył nadający się ustęp z historyi Blumenaua, nic więcej swego nie dodając. Nasza konjektura nabiera już przez to samo większego prawdopodob-

się snou dowodzić, że pisarz kodexu wiedeńskiego wypisywał bezpośrednio z Blumenaua i podczas tego wypisywania skracał lub przerabiał, że zatem kodex wiedeński kopią nie jest, ale przechowal nam autograf kompilatora. Wynikałoby z tego dalej, że *Annales Silesiaci compilati* dopiero w początku XVI wieku powstały, bo na czas ten, jakto wyżej powiedziano, wyraźnie pismo rękopisu wskazuje.

bieństwa, że tłumaczy nam tę dla Girgensohna dziwną a dla Grünhagena prawie konieczną zawistość Długosza od annałów. Staje się zaś prawie pewnikiem, skoro zważymy, że to pokrewieństwo z Długoszem nie tylko w drugiej ale i w pierwszej części rocznika, czego Girgensohn i Smolka niespostrzegli, bardzo wybitnie występuje. W exemplarzu, którego Długosz używał, nie było więc jeszcze tego, Długoszowi zupełnie nieznanego ustępu z Blumenaua; nie musiało jednak za to tych 114 lat brakować.

Najlepszym dowodem bezpośredniej zawistości Długosza od rocznika, jest porównanie niżej zestawionych textów¹⁾. Pokrewieństwo ich jest tak bliskie, że hipoteza Smolki o wspólnym dla obu źródle zupełnie upada a nawet wcale niepotrzebną się staje, zwłaszcza jeżeli zważymy, że sprzeczność, dla której wytłumaczenia ją Smolka stworzył, w obec naszych wyjaśnień żadnych trudności nieprzedstawia. Chodzi tu o to: Przy prawodawczej czynności Henryka Brodatego, którą Długosz słowami annałów kreśli, znachodzimy w nim nowy w roczniku nieznaną się dodatek *leges concussionis elisit, videlicet pomocne, virginala et viduale* (księga VI 660). Dr. Smolka tłumaczy tę większą obszerność Długosza tem, że z wspólnej podstawy Długosz dokładniej korzystał. Jesteśmy w możności wskazania jeszcze na jedno takie w Długoszu obszerniejsze miejsce, niewidząc jeszcze konieczności zgodzenia się na wywód Smolki. Miejsce to na str. 154 C. *Sylvester papa II primum Floriacensis coenobii in Aurelianensi dioecesi monachus fuit, podczas gdy Annales sil. comp. mają tylko Sylvester papa in cenobio Aurelianensi monachus fuit. Te dwa miejsca zdaniem naszym nie wystarczają jeszcze wcale, abyśmy istnienie jakiegoś wspólnego, dziś zagubionego źródła przypuszczać mieli, gdyż w takim razie posiadałby rocznik jeszcze jakieś z innych źródeł zaczerpnięte a Długoszowi nieznanne wiadomości. Skoro zaś niemożna w nim w żaden sposób dopatrzeć się takich wiadomości, któreby na inne oprócz tego wspólnego wskazywały źródło²⁾, koniecznym jest wniosek, że nasze*

¹⁾ Właściwie wypadałoby podać na tem miejscu to zestawienie textów, nie czynimy tego dla oszczędzenia miejsca t. j. aby długich ustępów z naszego rocznika nie drukować dwa razy, raz tu, drugi raz w samym texcie. Podajemy zatem to zestawienie poniżej tuż obok textu samego rocznika. ²⁾ Jedynemi miejscami, w których annały cokolwiek więcej od Długosza podają, jest wiadomość, że Otto III złożył darowane mu ramię św. Wojciecha w Rzymie „w kościele gdzie ciało św. Bartłomieja spoczywa“ — i końcowe zdanie historyi papieża Sylwestra *sicut in eodem sepulchro est literis exaratum*. Nie można przecież tych drobnych miejsc w ten sposób tłumaczyć, że Annales Sil. comp. czerpały je później z osobnego źródła, ale po prostu, że Długosz je w roczniku w prawdzie widział, lecz jako mniej ważne lub może niedostatecznie uwierzytelnione wypuścił, a twierdzimy to tem śmielej, że właśnie ta powieść o św. Wojciechu i Sylwestrze papieżu w roczniku naszym i Długoszu, co do innych swych części najdokładniej się zgadza.

annaty korzystały tylko z tego jednego źródła, z którego i Długosz korzystał czyli innemi słowy, że są z źródłem długoszewem identyczne t. j. są niem samym. Tamto zaś zdanie *leges concussionis* mógł pisarz wiedeński, jako dla niego niezrozumiałe przy odpisywaniu wypuścić, jak znowu to drugie skrócenie *in coenobio Aurelianensi* na błędzie paleograficznym polegać może.

Uważając tedy jako pewnik, iż Długosz korzystał z annałów naszych w pierwotnej ich postaci, rozróżniliśmy osobę pisarza wiedeńskiego kodexu, któremu także włożenie owego ustępu z Blumenaua windykujemy, od wcześniejszego autora annałów. Zajmijmy się teraz osobistością tego pisarza, do czego dostarczają nam materiały, wspomniane przy opisie kodexu, własną jego ręką na marginesach zapisane uwagi. Uwag tych znajdujemy w kodexie 30, z których kilka się powtarza. Rozumie się, że niepotrzebujemy tutaj wszystkich, żadnego interesu dla nas niemających przytaczać. Zadowolimy się tylko temi, w których jakaś lokalna wskazówka spostrzegać się daje:

Karta 52'. Nam imperantibus Honorio et Theodosio minore anno domini CCCC^oXI sanctus Vigilrus patronus ecclesie Tridentine martīrio coronatur in valle Raudena, ubi oritur fluvius, qui dicitur Sarcha, de quo oritur fluvius dictus Mencius prope Mantuam et non est alius lacus, qui ita appeletur maris inundacionibus, sicut lacus Penacus, ut dicitur Plinius Veronensis orator in descriptione orbis terre c. XXX et denominatur a castro Penada, quod fuit dominorum D'Archo (czy D'Accho) nec domini Venetorum.

Na tej samej str. Iste Theodosius primam donacionem ecclesie Tridentine fecit, tradendo vallem Lagarinam cum Ursinico.

Karta 57'. Iste Karolus (Wielki) donat ecclesie Tridentine Ripam cum Iudicaiis (sic).

Karta 61'. Iste Henricus (I) construxit ecclesiam Bambergensem et eam dota- vit ibique cum eius uxore Kunegundis est sepultus, ambo virgines permanserunt et sunt sancti.

Karta 61'. Iste Conradus (I) donavit ecclesie Tridentine Bolzanum (Botzen nad Adygą) cum comitatu Ritineris (Rienz rzeka w poł. Tyrolu).

Dotychczasowe uwagi pisane na marginesach Petrarki. Następne uwagi pisane obok textu Pawła Dyakona:

Zdanie przeto dr. Smolki (Poln. Ann. 15), że Annal. Sil. comp. zawierają niektóre wiadomości, których w Długoszu nie ma — musimy jeszcze o tyle sprostować, że jedyny na jego poparcie przytoczony dowód: iż urodziny Bolesława Wstydliwego położono w Annal. Sil. comp. pod rokiem 1226, gdy Długosz je na rok 1221 kładzie, na przeoczeniu drugiego miejsca w Długoszu 634 D. polega, gdzie Długosz także i pod r. 1226 każe się Bolesławowi powtórnie rodzić.

Karta 129. Tempore huius imperatoris (*Walentiniana I pod r. MCXVIII^o*) sancta Maxencia mater gloriosi martyris et presulis civitatis Tridentine sancti Vigili, se cum beato Vigilio et duobus eius fratribus ab urbe Romana in civitatem Tridentinam, ubi est principium Ytalie, transtulit, ubi et ipsa cum duobus eius filiis est sepulta, et fuerat anni ab incarnatione domini CCCLXXXI, alii dicunt imperantibus tunc Graciano et Valentiniano iuniore fratre et Theodosio seniore, presidente tunc sedi apostolice beatissimo Damasio papa, de quibus imperatoribus in sequenti folio. (*Pod względem chronologii zaszła tu widoczna pomyłka*).

Karta 136. Tempore isto, quo imperator Honorius et Theodosius minor filius Archadii anno a nativitate domini CCCCXI presidente tunc sedi apostolice Innocentio papa primo S. Vigilius gloriosus martir ac patronus civitatis Tridentine prope Tridentum in valle Raudena martirio coronatur. Eo tempore infidelis gens Alanorum et Gothorum Ytaliā devastabat, quibus obviam Honorius filius Theodosii senioris cesar Romanus suum exercitum adunavit. Cui Inocencius papa primus ait: bone imperator! summe tecum gesta beatissimi martiris vigili civis Tridentini, ut in eius virtute manifestetur deus etc.

Karta 140. Iste Theodosius postquam fama sanctitatis gloriosi pontificis beati Vigili patroni Tridentini, erat dimulgata et choruscabat (sic za corhuscabat), ecclesie Tridentine primo vallem Lagarinam donavit.

Następne uwagi pisane obok textu Marcina Polaka:

Karta 204. anno a nativitate divina CCCCXI^o gloriosus martir sanctus Vigilius patronus civitatis Tridentine passus est et tunc ecclesie Romane papa Innocentius I presidebat.

Karta 206. Iste Theodosius primam donacionem ecclesie Tridentine fecit, donando ei vallem Lagarinam cum Ursinico.

Karta 232. Iste Karolus (Magnus) ecclesie Tridentine donat Ripam cum iudicaris.

Karta 247. Iste imperator (Conradus I) ecclesie Tridentine donavit Bolzanum cum comitatu Ritineris.

Z owych we wstępie wspomnianych, do polskiej historyi odnoszących się wzmianek, znajduje się jedna na karcie 264 et illa canonisatio (św. Stanisława) facta fuit anno domini MCCXLIX (data błędna z rocznika wzięta); a druga na karcie 268. Text odnośny mówi o kanonizowaniu Radagundam vel Falberigam quondam ducissam Polonie, a nasz pisarz dodaje na boku alias Hedwigis.

Wszystkie te powyżej przytoczone uwagi, dotykające (z wyjątkiem jednej (o św. Henryku, karta 61') bezpośrednio kościoła trydenckiego, jego patrona i jego nadan przekonywają nas aż nadto dostatecznie, że ich autorem mógł być tylko jakiś ksiądz

trydencki, obznajomiony z dziejami swego kościoła, czerpiący swe o nim wiadomości wprost z przywilejów i zapisków kościelnych. Nie dziw więc, że jako ksiądz katolicki piszący w czasach reformacyi, wypuścił owo zdanie Blumenaua zawierające pochwałę pobożności niemieckiej i mówiące de probata (eorum) in gravissimis fidei periculis virtute, woląc natomiast podnieść umysł katolicki Hermana w słowach pro fide catolica est operatus.

Pozostaje nam teraz wytłumaczyć ową zagadkową przerwę pisma w kodexie na 10 stronie naszego rocznika wynoszącą $\frac{3}{4}$ stronicy. Powiedzieliśmy wyżej, że nasz pisarz dostawszy dwie karty rocznika, ratując je od zagłady, postanowił je po prostu przepisać, bez żadnego jednak zamiaru kompilowania, że jednak znał Blumenaua, więc zamierzył sobie także i ów ciekawy ustęp o powołaniu Krzyżaków odpisać. Ustęp ten nawiązywał się najzupełniej do opowiedzianego w naszym roczniku morderstwa wojewody Krystyna, które przypadło w roku 1217. Po niem następująca w roczniku data odnosiła się do r. 1226, podczas gdy ustęp z Blumenaua na roku 1233 się kończy. Naturalnie, chciał nasz pisarz daty rocznika datami Blumenaua chronologicznie poprzeplatać, wpisał więc po tej wiadomości o Krystynie dotyczący kawał Blumenaua wraz z owem znanem nadaniem Frydryka II z r. 1226. Tu zostawił sobie $\frac{3}{4}$ strony, aby w nie później lata 1226 i 1227 rocznika wpisać, tymczasem wypisywał dalej Blumenaua, niechcąc się już od niego odrywać. Przekonał się jednak niebawem, że związek między pojedynczemi zdaniem Blumenaua jest zanadto ścisłym, aby bez zupełnego skrzywienia sensu, można między nie obce zdania wkładać. Prawdziwość tej hipotezy potwierdza i ta okoliczność, że $\frac{3}{4}$ strony wiedeńskiego kodexu odpowiada rzeczywiście objętości lat 1226 i 1227, jak to w kodexie widzieć mogliśmy i jak o tem każdy z podzielenia ilości kart rocznika w kodexie, przez ilość kart w druku, przynajmniej w przybliżeniu, przekonać się może.

Przy opisie kodexu zwróciliśmy uwagę jeszcze na jedną dziwną okoliczność, że pisarz nasz, który zawsze u dołu i u góry calowy zostawia margines, stronę trzecią aż do samego spodu dopisał, co przy oprawie, odcięcie ostatniego wiersza spowodowało. Czy jest to tylko proste zapomnienie pisarza, czy chciał on może na tej stronie pierwszą kartę swej podstawy na roku 1079 się urywającej, dokończyć — rozstrzygnąć trudno.

Pytania, jakim sposobem dostał się nasz kodex do cesarskiego archiwum w Wiedniu, również dotąd nie wyjaśniono. My pod tym względem mamy następujące przypuszczenie: W Dictionnaire des Manuscrits existants dans les principales bibliothèques d'Europe, par M. X. (jest to 41 tom Encyklopedyi Teologicznej Migne'a) str. 25 i 26 znajduje się katalog codicum manuscriptorum, qui anno 1665 ex archiducali arce Ambrasiana iuxta Oenipontem in Augustissimam bibliothecam Caesaream Vindobo-

nensem translati sunt, gdzie pod Nr. 254 zapisano Marcina Polaka. Sygnatura, którą Fiedler na naszym widział kodexie, była: Univ. 14 Loc. 252. Domyślam się więc, że pod Nr. 254 kodex Annałów naszych się kryje, tem bardziej, że zgadza się to zupełnie z naszym wywodem o jego trydenckiem pochodzeniu: z Trydentu do Insbruka nie wielką miał już drogę.

Z powyższych naszych wywodów wynika, jak mi się zdaje dowodnie, że ten pisarz wiedeński a raczej trydencki żadną miarą kompilatorem zwać się nie może, bo zresztą, jeżeli jeszcze jakich dowodów potrzeba, byłby jako człowiek wykształcony coś dokładniejszego stworzył i o zapalenie luki lat 1079—1194 postarać się umiał.

Pozostaje nam więc teraz zbadanie właściwego miejsca i czasu powstania naszych annałów, a zadanie nasze za ukończone uważać będziemy. W tym celu zestawimy tu zdania naszych poprzedników: Fiedler domyślał się z owego obszernego jak dziś wiemy blumenauowskiego traktatu o sprawach krzyżackich, że rocznik powstał w ziemiach Zakonu lub pod jego wpływem, co po przeprowadzeniu dowodu, że ustęp ten nie przez autora rocznika, ale dopiero później przypadkowo w skład rocznika wszedł, samo przez się upaść musi.

Wydawcy w Mon. Germ. hist. nazwali go rocznikiem szląskim i między takowe włożyli. Zauważali nadto, że nota marginesowa rocznika kamienieckiego Iste Silvester homagium fecit diabolo z obszerniejszej powieści jakichś, naszemu rocznikowi pokrewnych annałów powstała.

Dr. H. Zeissberg przytoczył tylko powyższe zdanie Monumentów nic nowego nie dodawszy.

Dr. St. Smolka dopiero, w cytowanej już pokilkakroć rozprawie, zastanawia się nad naszym rocznikiem obszerniej. Zdanie swe o nim wypowiedział na wstępie (str. 12) temi słowy: sądzę że będzie na miejscu wspomnieć tu o kompilacji, która oprócz kilku nic nieznaczających dodatków XV wieku przechowała nam cenne zabytki annalistycznych zapisków z jednej strony X (!) i XI wieku a z drugiej XIII. Są to te przez Arndta nie bardzo odpowiednio nazwane Annal. Sil. comp. Dalej wyróżnia w nich trzy zupełnie różnorodne (ganz heterogene) części. Pierwsza do r. 1072 recte 1079; w drugiej przystępuje kompilator za pomocą wiadomości o śmierci Kazimierza II w r. 1194 i podziale Polski między jego synów, do owego ustępu z Blumenaua; trzecia zaś część od r. 1226—1249 recte 1253 nieokazuje żadnego z innymi polskimi rocznikami podobieństwa, zajmuje się przeważnie Szwabami i wiele wiarygodnych przyczynków do historii owego czasu przechowała.

Co przez to wyrażenie „kompilacja XV wieku“ rozumieć należy, wykazaliśmy poprzednio, jak również i to, że pierwsza i trzecia część rocznika wcale różnorodną nie jest, ale że stanowiły one pierwszą i może ostatnią kartę jednych i tych samych

annatów, w skutek czego też zgodność ich z Długoszem w obu okazuje się częściach. Rok 1194 i następne dwie wiadomości o podziale państwa i śmierci wojewody Krystyna, która na r. 1217 przypadła, należy także do drugiej karty rocznika, co zostaje także zawisłością Długosza w tem miejscu stwierdzone, jako też i tą okolicznością, że napady Prusaków wystawia Długosz zgodnie z rocznikiem, jako wynik zabójstwa Krystyna. A nie mogłaby ta zgodność mieć miejsca, gdyby te daty dodał dopiero kompilator wiedeńskiego kodexu, który dopiero po śmierci Długosza napisanym został. Zresztą, gdyby jak twierdzi Smolka, dodał je rzeczywiście kompilator, XV (właściwie XVI w.) w celu przystąpienia do opowiadań Blumenaua (Bibl. warsz. czerwiec 1873), to mógłby je zaczerpnąć tylko z jakichś innych annatów, z którychby i lukę lat 1079—1194 był zappełnił, co skoro nie nastąpiło, widocznem jest, że i ta wiadomość o Kazimierzu, jego synach i Krystynie w owych dwu kartkach naszego rocznika się znajdowała.

Nadto popełnił Dr. Smolka w swem przedstawieniu jeszcze inną niekonsekwencję: na str. 12 powiada w przytoczonym powyżej zdaniu, że ta pierwsza część annatów naszych przechowała nam einen werthvollen Kern annalistischer Aufzeichnungen des X u. XI Jahrhunderts, podczas gdy w swym *Stambaum'ie* polskich annatów każe tej właśnie pierwszej części pochodzić od jakiejś nieznanej, może szląskiej kompilacji wieku XII.

Zgodzimy się dalej z dr. Smolką, że nasze annały są dziełem jakiegoś prywatnego człowieka i nie powstały przy żadnym klasztorze, w skutek czego nie noszą charakteru lokalnego. Nasz autor postanowił napisać rocznik polski, wypuszczając to wszystko, co tylko miejscowy mieć może interes a mimo tej całej jego konsekwencji, jaką w przeprowadzeniu swego planu zachował, odbiła się przecież miejscowość będąca naszego rocznika ojczyzną. Przy opisie mianowicie napadu tatarskiego powiada: *Cives vero Wratislawienses audito, quod pagani appropinquarent, omnes fugierunt de civitate, custodes vero castrī descendentes, in civitate victualia que remanserant et alias res plurimas et preciosas acceperunt et in castrum detulerunt, ac civitatem succenderunt.* Całe to, tak żywe przedstawienie w połączeniu z plastycznym wyrażeniem *descendentes* zniewalające nas do odtworzenia sobie w wyobraźni tej chwili, gdy obywatele wrocławscy na samą wieść (*audito*) o zbliżających się pogarach miasto opuszczają — każe nam w autorze domyślać się naocznego świadka. Nikt ze słuchu tylko o spaleniu Wrocławia wiedzący, niebyłby użył wyrażenia, że *custodes castrī descendentes, civitatem succenderunt*, ale byłby to ogólniej wyraził, że mieszkańcy sami miasto spalili, a w żaden sposób o zbieraniu wiktuałów i kosztowności nie donosił. Sądzymy przeto, iż *Annales Sil. comp.* powstały w Wrocławiu lub jego najbliższej okolicy. Nazwisko ich autora, tak jak wszystkich innych

polских annalistów poszło w niepamięć — o jego charakterze i osobistości nie się już pono nigdy nie dowiemy. Za polską jego narodowością przemawia dobra pisownia polskich nazwisk: tak np. pisze wyjątkowo między wszystkimi polskimi annałami Leczeko, gdy u innych w tem imieniu słychać zawsze t niemieckie listig przypominające. Raz tylko znachodzi się zepsute Kazamir (r. 1016), co jest widocznie pomyłką trydenckiego przepisywacza, gdy zaraz potem pod r. 1194 napisano dobrze Kasimirus. Nadto mężka końcówka dla Sandomierza (Sandomirum pod r. 1194), który w zwykłej łacinie Sandomiria się nazywa, i wyrażenie terra Pomorie, nie Pomeranie przy opisie męczeństwa św. Wojciecha, przypominające nam polskie brzmienie „Pomorza“, świadczy również tylko na korzyść jego polskiej narodowości. A w końcu nie możemy przemilczeć i tego, że jedyną osobistością, która z całego rocznika najniepochlebniej wygląda, jest ten z szląskich xiążąt, o którym właśnie powiada, że Niemców do kraju wprowadził, beneficjami obdarzył i arcybiskupowi magdeburskiemu twierdzę i zamek oddał — jest nim: Bolesław Łysy! Sądzymy że Niemiec byłby się łagodniej wyraził o księciu sprzyjającym jego żywiołowi i opowiadając wojnę tegoż z braćmi r. 1249 wyrażenia furor o nim nie użył. Dalej (aby kwestyę tę już wyczerpać) zasługuje może i to na uwagę, że o Polsce nigdy z niechęcią się nie wyraża, podczas gdy sąsiednich Czechów plebs incorrigibilis nazywa, podnosząc natomiast o kilka wierszy dalej pobożność Bolesława Wielkiego, z jaką ciało św. Wojciecha wykupił; a za życia z Czech i Węgier wygnanego w swym kraju arcybiskupem zrobił. A w końcu zabójstwo św. Stanisława mogło dać autorowi XIII wieku, który. Brodatemu za szczególną poczytuje zasługę, że libertatem ecclesie confirmavit — sposobność do wylania żółci swej na króla mordującego kapłanów, czego przecież jako Polak nie czyni.

Co się tyczy czasu, w którym zostały Annales Silesiaci compilati napisane, powiedzieliśmy już wyżej, że uważamy autora ich za współczesnego napadowi tatarskiemu; nie chcielibyśmy jednak rozciągać tej współczesności także i do wcześniejszych dat z przed r. 1240. Rok ten, naszym zdaniem, bowiem stanowi w roczniku naszym pewien wybitny zwrot, gdy po nim nosi całe opowiadanie prawie wyłączną cechę szląską, zajmuje się rocznik przed tym rokiem sprawami małopolskimi, a co równie ważne, ostatnia wiadomość przed r. 1240 jest widoczną parafrazą odnośnych słów rocznika krótkiego (Mon. Pol. II. 803).

Rocznik krótki.

1238. Henricus dux Silesie dictus barbatus et dux Craconie obiit; cui Henricus

Annal. Sil. comp.

Postquam Henricus dux Slesie et Craconie plenus dierum, universe carnis viam ingressus, feliciter migravit, et filius suus

in utroque ducatu successit filius ipsius; Henricus in utroque ducatu Slesie et is est Henricus, quem Tartari occiderunt. Cracouie successit, qui postea cito a Tartaris est interfectus.

Oriężalszy styl rocznika krótkiego został tu wygładzonym, co dostatecznie dowodzi, że ta wiadomość naszego rocznika, współczesnym zapiskiem, za jaki część po r. 1240 mamy, żadną miarą być nie może.

Rocznik nasz kończy się rokiem 1253; możebnem jest jednak, że sięgał dalej, a ostatnie jego karty, tak jak środkowe, zaginęły, jak o tem wyrażenie dux Henricus filius sancte Hedwigis (r. 1241) świadczyć się zdaje. Kanonizacya św. Jadwigi nastąpiła dopiero w roku 1267. Autor więc naszego rocznika mógł go dopiero po tym roku napisać, gdyż słowa sancte jako późniejszego dodatku uważać nie można, bo w takim razie pierwotny text musiałby brzmieć ducisse Hedwigis a nie samo filius Hedwigis, które to słowo ducisse i w dzisiejszej redakcyi wypuszczonemby nie było. Na poparcie współczesności naszego rocznika po r. 1240 mogą przytoczyć i to, że podczas gdy nigdy dat dnia nie przytacza, a często i daty lat mianowicie od r. 1194 do 1240 opuszcza, w tej właśnie części aż dwa razy dokładną żadnemu zresztą rocznikowi nieznaną datę dnia nas darzy. Nadto obszerność tych czternastu lat 1240—1253 jest przeszło trzy razy większą jak poprzednich czternastu od 1227—1240.

Kończąc musimy zauważyć, że jakkolwiek nazwa, którą wydawcy w Mon. Ger. hist. naszemu rocznikowi nadali, nie jest zupełnie odpowiednią, nie zmienialiśmy jej jednak, aby przy wielkiej różnicy, jaka w nomenklaturze roczników polskich w zbiorach Pertza i Bielowskiego panuje, większego jeszcze zamieszania niesprawiać. Zmianę taką zostawiamy czasowi, w którym jakieś zupełniejsze wydanie dziś jeszcze ukrytych roczników obie dotychczasowe edycje Monumentów Germaniae i Poloniae z użycia wyprze.

Anno incarnationis dominice nongantesimo (sic) sexagesimo quinto domina Dobrouta filia Boetne ducis Bohemie cum domino Meczkone duce Polonorum matrimonium contraxit, qui exhortacione magnificorum dominorum, qui dictam dominam erant secuti, est baptisatus cum omnibus suis. Et procedente¹⁾ tempore ipsis filius nascitur, quem baptisatum Boleslaum vocaverunt. Iste Meczko habuit sororem nomine Athleytam, quam Yesse²⁾ rex Hungarie recepit in uxorem, que, cum esset christiana, virum

a. d.
1247

¹⁾ Przed *Et procedente* napisano i przemazano: *Et sic*. ²⁾ Yesse powstało zapewne przez złe odczytanie słowa *Cyesse*.

suum Yesse ab ydolorum cultura convertit et fecit credere in Christum et postea concepit et genuit filium Stephanum, qui postea auctoritate sedis apostolice primus rex Hungarie fuit coronatus, cui postea sanctus Henricus primus imperator et dux Bauarie sororem suam dedit in uxorem. Długosz, 98, D.

Misericors igitur deus obsequio duarum mulierum dicta duo regna diutius visitavit¹⁾, ut ipsa misteria fidei katholice susciperent.

Ecce quam mirabilis *divinae miserationis* respectus, ut *duas terras ... duarum obsequio mulierum... visitaret.*

Długosz 110, A. B.

Tempore isto sanctus Adalbertus episcopus Pragensis floruit, qui pre tedio plebis incorrigibilis Bohemice gentis Pragensem ecclesiam reliquit et Romam veniens in claustro beati Bonifacii habitum monachalem accepit, in quo per quinque annos commoratur²⁾ et tandem a Gregorio papa quinto Pragam invitatus redire cogitur, qui demum populo Bohemico in

989. *Adalbertus Pragensis episcopus ... habitum monachicum assumere in animum ducit. Bohemiam et sedem suam prae tedio plebis incorrigibilis²⁾ relinquens Romam petiit. Romae consistens monasterium sancti Bonifacii³⁾ ingressus...*

993. Pontifex Gregorius mandat Adalberto ad oves suas *redire.*

pertinacia perdurante in Hungariam divertit et populum vanitati multarum superstitionum deditum divinis insistens eloquiis et virtutum coruscans miraculis ab errore vie sue revocavit et ibi Stephanum regem Hungarie cum multis aliis baptisavit. Et facta ibi in eum persecucione Poloniam

Długosz, 116, AB.

ingreditur et per ducem Boleslaum christianum principem ecclesie metropolitane Gnesnensi in archiepiscopum preficitur.

994... Sed ibi quoque *facta persecutione* Panonia discessit... *Poloniam* advenit.

Predicato ibi verbo dei vir sanctus ad regiones paganorum volens proficisci, quos lucefacere anhelabat Christo, et virum religiosum nomine Gaudentium de consensu dicti ducis Boleslai in archiepiscopum ibidem constituit et in navigio per terram Pomorie in Prussiam est perductus. Quem

*) *Na marginesie*: Isto tempore Otto secundus imperium tenuit.

¹⁾ Ta uwaga o nawróceniu dwu państw przez dwie kobiety tylko naszemu rocznikowi właściwa, przeszła za pośrednictwem Długosza do większej części dzisiejszych podręczników historii polskiej. ²⁾ Oględniejszy w wyrażeniach Długosz opuszcza słowa *Bohemice gentis*, aby Czechów nie obrażać. ³⁾ Rocznik krótki nazywa ten klasztor klasztorem św. Alexego. Długosz poszedł tu jednak widocznie za Annałami Silesiaci comp. W rzeczywistości poświęcony był ten klasztor św. Bonifacemu i Alexemu.

Prutheni estimantes maleficiis incantacionum deservire, ipsum in loco officii celebrati, capite absciso interfecerunt, cuius caput et corpus dux Boleslaus predictus a Pruthenis cum pecunia redemit et cum magna devocione in civitatem Gnesnensem

portavit. Locum eundem deinde Otto III in Polonia visitavit et ibi brachio sancti Adalberti recepto Romam veniens in ecclesia, ubi corpus sancti Bartholomei quiescit, collocavit.

Anno incarnationis dominice milesimo Silvester secundus presedit sedi apostolice. Stephanus rex Hungarie anno quarto post obitum patris sui Yesse misit Astricum episcopum Romam ad papam Silvestrum pro corona petenda. Eodem tempore Meczko dux Polonorum premiserat Lambertum episcopum ad coronam regalem petendam. Sed dominus papa angelica monitus visione coronam regalem, quam Meczkonowi duci Polonorum preparaverat, Astrico nuncio regis Hungarie donavit et ea Stephanum regem Hungarie mandavit insigniri¹⁾. Predictus Silvester papa natione Gallicus et in cenobio Aurelianensi monachus fuit, sed dimisso monasterio dyabolo homagium fecit, ut sibi ad votum succederet²⁾, quod dyabolus promisit adimplere. Iste obsequiis dyaboli insistens frequenter super desideriis suis cum eo loquebatur. Et ipse Gilbertus³⁾ plures⁴⁾ honores amebat: fuit enim primo archiepiscopus Remensis, postea Rauennas, tandem papa et tunc quesivit a dyabolo, quam diu viveret in papatu. Responsum habuit, quam diu non celebraret in Ierusalem. Gavisus fuit valde, cum non haberet⁵⁾ voluntatem

Długosz, 120, B.

Cum itaque ageret missarum solemnias, Prutheni conveniunt et credentes illum *incantacionibus* in deorum suorum perniciem uti, *caput a corpore abscindunt*.

Długosz, 154, CD.

1008. *Sylvester papa* II primum Floriacensis *coenobii* in *Aurelianensi* dioecesi monachus fuit, *sed* relicto *monasterio dyabolo* promittenti, si se illi totum traderet, quod pro voto omnia habiturus esset, *homagium fecit*. Cum daemone autem *super suis desideratis* (sic) *frequenter* colloquens...

primum in Remensem, postea in Romanum pontificem promoveretur. Dum autem a daemone quaerens, quanto tempore victurus esset, accepisset responsum, *quam diu non celebraret in Hyerusalem*. Supra mo-

¹⁾ To poselstwo o koronę znajdujące się prawie dosłownie jeszcze w trzech innych rocznikach (p. Smolka *Polnische Annalen* str. 68.) znalazło posłuch u Długosza, który je także podobnemi słowy opowiada. Miejsca jednak tego z Długosza nie przytaczam ograniczając się do ustępów li tylko naszemu rocznikowi właściwych a więc takich, których Długosz z kąd inąd zaczerpnąć nie mógł. ²⁾ W rękop. *succederent*. ³⁾ Przed *Gilbertus* przemazane litery *dy*. ⁴⁾ *plures* nie *plurimos* jak chce Scherer w M. G. ⁵⁾ *haberet* poprawiła ta sama ręka z *habebat*.

veniendi Ierusalem ultra mare. Et cum in quadragesima ad ecclesiam, que dicitur Ierusalem in sancta cruce Rome celebraret, ex strepitu demonum sensit sibi mortem adesse. Suspirans ingemuit, licet quod sceleratissimus erat. De misericordia dei non desperans revelando coram omnibus [peccatum]¹⁾, membra omnia, quibus dyabolo obsequium prestiterat, iussit prescidi et et deinde corpus mortuum super bigam poni et ubicunque [animalia²⁾] perducerent et sisterent, ibi sepeliretur. Quod et factum est sepultusque est in Lateranensi ecclesia. Et in signum misericordie consecute, sepulchrum ipsius tam ex tumultu ossium, quam ex sudore presagium est morituri pape, sicut in eodem sepulchro est literis exaratum.

dum gavisus est sperans se longe abesse a fine, sicut longe abfuit a peregrinationis in Hyerusalem voluntate. Et cum in quadragesima in Basilica Sanctae Crucis in Hyerusalem Romae sacrificaret, ex strepitu demonum sensit sibi mortem adesse, suspirans ingemuit, licet sceleratissimus esset. De misericordia tamen dei non desperans revelando coram omnibus scelus suum membra omnia, quibus dyabolo obsequium servierat, iussit prescidi et deinde truncum exanimem super bigam poni et ubicunque illud iumenta perducerent et sisterent, illic sepeliri, quod et factum est, sepultusque in Lateranensi basilica. Et in signum misericordiae consecutae, sepulchrum ipsius tam ex tumultu ossium quam ex sudore presagium est morituri papae.

Anno domini DCCCCLXXXX³⁾ Boleslao nascitur filius, qui dicitur Meczko, qui in uxorem duxit sororem Ottonis tertii imperatoris MVII. Idem imperator Otto mortuus est M. secundo. Anno MXVI Kazamir (sic) dux natus est, qui anno domini MXXXI duxit uxorem de Rusia nomine Mariam, de qua genuit IIII filios: Boleslaum, Wladislaum, Meczkonem et Odonem. Et isti ultimi duo morte preventi sine prole decesserunt. Anno MXXXVIII prefatus Meczko dux Polonie obiit. Anno domini MXLVI Aaron in episcopum ecclesie Cracouiensis, qui Colonie per Benedictum IX consecratur et ecclesia eadem in metropolitanam per ipsum Benedictum erigitur....⁴⁾ successorum, qui palium petere neglexerunt kathedralem.

Anno domini MLXXII beatus Stanislaus episcopus Cracouiensis per Boleslaum ducem Polonie interficitur⁵⁾.

¹⁾ W texcie *pectus*; wydawcy MGH. czytali *pactum*. Długosz zaś ma *scelus*.

²⁾ W texcie *aliam* nie *alias* jak wydrukował Fiedler w *Slavische Bibliothek II* str. 144. *aliam* powstało przez mylne odczytanie wyrazu *animalia*, co mają lepsze teksty Długosza.

³⁾ Przed tą datą zmaszała też sama ręka M^o. ⁴⁾ W tem miejscu dopisano stronę aż do samego dołu, co przy oprawie obcięcie ostatniego wiersza spowodowało. Luka w ten sposób powstała niewynosi więcej jak dziesięć liter. Patrz przedmowę. ⁵⁾ Tu zaszedł błąd,

Anno domini MCLXXXIII obiit dux Kasimirus, qui reliquit duos filios Leczkonem et Conradum, qui inter se Poloniam dividerunt. Leczko Sandomirum (sic), Wisliciam, Lanciciam cum suis pertinentiis accepit; Cunradus vero Masouiam, Cuiaiam cum suis pertinentiis suscepit.

Długosz, 569, D.

Conradus vero ... Masoviam et Cuiaviam cum suis pertinentiis ... suscepit.

Długosz, 620, B.

Iste Conradus habuit quendam Christinum pro palatino in ducatu Mazowie, qui erat providus et sagax ac timens deum, qui terram eandem ab insultibus Pruthenorum, qui barbari erant, protegebat et defendebat. Quem dictus Conradus innocenter et temerarie per suos satellites fecit exoculare et tandem iugulare. Et cum idem dux dei adiutorio destitutus terram suam ammodo dereliquit indefensam, et cum per frequentes iucursus Pruthenorum terra eius devastaretur et depopularetur, coactus est invocare auxilium Heinrichi ducis Slesie¹⁾.

Erat illi baro et miles insignis Cristinus nomine palatinus... Masoviae... quem excoecari praecepit... et coecatam iugulat.

Długosz 622, A.

1217. Ipse enim (Cristinus) totam terram protegebat et defendebat. Quo occiso idem dux Conradus dei adiutorio ... destitutus terras suas ammodo reliquit indefensas. Unde evenit, ut cum per frequentes Polowconum (*Pruthenorum* rękp. Dł.) incursus terra eius devastaretur et depopularetur impune, eo coactus est invocare auxilium Henrici ducis Wratislaviensis. *Ad cuius persuasionem barbaris repressis et terra Chelmensi in suum statum restituta fratres Cruciferos in suum auxilium advocat et ipsis terram Culmensem a Pruthenis defendendam assignat.*

bo w r. 1072 przypada konsekracya biskupa a nie śmierć, która dopiero w r. 1079 nastąpiła. Smolka, [Biblioteka Warszawska, Czerwiec 1873] rekonstruje to miejsce przez wstawienie słów *efficitur, qui* po wyrazie *Cracoviensis*.

¹⁾ Tu kończą się słowa naszego rocznikarza z 13 wieku a zaczyna się ów ustęp z Blumenaua historyi *de ordine*, wtrącony przez kopistę trydenckiego w wieku 16tym. Długi ten ustęp opowiadający bardzo obszernie o przybyciu Krzyżaków do Polski kończy się dopiero słowami *per litteras suo sigillo roboratas*, tak że nasz właściwy rocznikarz dopiero ze zdaniem *A. D. 1226 natus est Boleslaus filius Leczkonis* przychodzi znowu do słowa. Niepodobna jednak ażeby dopiero co przytoczone zdanie o urodzinach Bolesława Wstydlivego i w pierwowzorze naszego rocznika bezpośrednio po słowach *coactus est invocare auxilium Heinrichi ducis Slesie* następowało, bo po pierwsze wątek myśli byłby w roczniku nieskończony a mianowicie niewiedzielibyśmy czy książę Henryk co pomógł czy nie? Co się z Prusakami stało? itd. Nadto trudno przypuścić, aby ten, kto

*Et cum propter nimiam seviciam Pruthenorum terram suam protegere non valebat, terram ipsam gentibus crudeliter impugnandam et sine spe defensionis devastandam perpetua desolacione reliquit. Et quantis et qualibus flagiciis in terram Masouie *) gens deseuiat Pruthenorum, litterarum tenore nequit explanari. Urbes enim et castrorum munitiones devastare, villas et pagos non cessavit incendio concremare ²⁾. Devenit autem tunc fama ad ducem Conradum predictum, quomodo*

*) *Na marginesie*: Que hodie Polonia minor¹⁾ vocatur.

tak dobrze zna sprawy domowy Konrada Mazowieckiego, kto opowiada szczegółowo o tragicznym losie dzielnego wojewody, kto wie że przeciw Prusakom wzywano pomocy Henryka Brodatego, nie słyszał nic o innej głośniejszej pomocy krzyżackiej! Sądźmy przeto, że nasz rocznik tak dokładnie w ówczesnych dziejach Mazowsza poinformowany posiadał pierwotnie jakąś, bodajby krótką wiadomość, która dla kopisty trydenckiego (t. j. pisarza kodexu wiedeńskiego) wkładającego w to miejsce obszerną powieść Blumenaua, naturalnie zbędną się stała i że on też ją wyrzucił. Zdaje mi się nawet, że trafiłem na ślad tego wypuszczonego ustępu a mianowicie, że przechował go nam Długosz, który jak staraliśmy się to w przedmowie dowieść, korzystał z naszego rocznika w jego pierwotnej postaci t. j. wtedy, gdy luki lat 1079 — 1194 jeszcze nie było, rozumie się i ustępu z Blumenaua jeszcze rocznik nie posiadał. To też Długosz, któremu sama kronika Blumenaua także jeszcze znaną być nie mogła, wie bardzo niewiele o przybyciu zakonu a szczupłe jego wiadomości zaledwie w przytoczonych powyżej kilku wierszach od słów: *Ad cuius persuasionem — defendendam assignat* się mieszczą. Całe zaś to zdanie jest tak ściśle z wiadomościami naszego rocznika związane, że widocznie po słowach *Heinrici ducis Slesie* pierwotnie stało. Ono kończy bowiem zaczęte przez rocznik opowiadanie o pomocy Henryka Brodatego dodając, że to za jego poradą zdecydował się Konrad na tak brzemienny w skutki krok, jakim było powołanie Krzyżaków. Ze zdania tego dowiadujemy się dalej, że pomoc Henryka zupełnie bezskuteczną nie była, jakby to z jego krzyżackiej rady wnosić można; lecz owszem, że Prusaków odpędził a *barbaris repressis et terra Chelmensi in suum statum restituta* dopiero wtedy zapewne dla zabezpieczenia tej ziemi na przyszłość — krzyżaków nastęrczył. Dla tego też bardzo prawdopodobnem mi się zdaje, że powyższe zdanie Długosza było pierwotnie częścią naszego rocznika i z niego też zaczerpnięte zostało. Kiedyś gdy źródła Długosza lepiej nam będą znane a liczba jego wiadomości z nieznanych zaczerpnięta źródeł nieco się zmniejszy, przedstawi się dla kogoś wdzięczne zadanie rekonstrukcyi całego rocznika z lat 1079—1194 a to właśnie na podstawie tych bezimiennych wiadomości w Długoszu!

¹⁾ *Terram Masouie, que hodie Polonia minor vocatur*. Blumenau ma *Masoviam et illam que hodie Polonia minor vocatur*. Wydawcy w *Slav. Bibl. i Mon. Germ.* czytali fałszywie *Polonia inferior*. ²⁾ Ustępem *Et cum propter — incendio concremare* nawiązuje pisarz kodexu wiedeńskiego wsuniętą przez się powieść Blumenaua do owej przerwanej treści rocznika. Myśli tego ustępu wziął wszystkie z Blumenaua,

fratres beate Marie Theotonicorum Ierosolimitani terram sanctam a paganis sepe gladio defendebant, de qua non modicum pius princeps consolabatur. Illorum opera atque bel-landi usu faciliter de infidelium manibus eripi posse confisus fuit. Sollicitabat propterea et nunciis et litteris et apostolicam sedem ac Fridericum secundum¹⁾, quem Ligures Barbarussam²⁾ vocarunt et precibus flagitabat, quatenus dictos Cristi athletas de orientis ecclesie expeditione in oppressorum bene credencium revocarent subsidium, antequam validiori tumultu nomen eorum impii in sacre fidei dedecus et multarum nacionum grande periculum de terra delerent³⁾ totaliter, promittens fratribus et domui eorum terram ipsam Culmensis iam dudum occupatam³⁾ per barbaros et omnem aliam, quam

*) Na marginesie: Errat, quia Fridericus primus hoc nomine est nuncupatus¹⁾.

wyrażając je własnymi słowami. I to jest cała jego własność. Odznaczyliśmy ją też odmiennymi czcionkami. Cała reszta tego wtrętu jest czystą i niepodzielną własnością Blumenaua. Pisarz bowiem kodexu wiedeńskiego, ów znany nam z przedmowy ksiądz trydencki przepisywał odtąd pruskiego dziejopisa słowo w słowo, czasami tylko przydłuższe tyrady skracając lub jakie słowo stosowniejszem wyrażeniem zastępując. Niewidzę tedy potrzeby podawania tutaj tych wszystkich odmianek, które tylko czytelnika znużyć, ale niczego pouczyć nie mogą. O sposobie zresztą tych skrótów powiedziano już dość w przedmowie.

¹⁾ *Fridericum secundum*. W monachijskim kodexie Blumenaua stoi *illum* co prawdopodobnie przez złe odczytanie liczbami napisanego *Illum* powstało. Co się zaś tyczy uwagi na marginesie, zrobionej jak wszystkie inne tą samą ręką kopisty trydenckiego, to prostuje ona rzeczywiście pomyłkę Blumenaua, gdyż tu jest mowa o Fryderyku IIim, a zatem Nie-barbarosie; a powtórę jest ta nota niezbitym dowodem, że nasz pisarz trydencki nie uważał się wcale za kompilatora rocznika i do żadnej części autorstwa się nie poczuwał, skoro najwyraźniej odróżnia osobę autora od swojej, mówiąc o nim w trzeciej osobie *errat*. ²⁾ W Blumenauie jest *absorberent* a i w kodexie wiedeńskim zmażano przed *delerent* słowo *absorb*. ³⁾ Nie mogę się tu powstrzymać od zwrócenia uwagi na różnicę zapatrywań politycznych, przebijających się tak widocznie w przedstawieniu Blumenaua z jednej a rocznika względnie Długosza z drugiej strony. Podczas gdy Blumenau dowodząc praw krzyżackich do ziemi chełmińskiej, każe jej podczas przybycia rycerzy być już oddawna w rękach pogańskich *iam dudum occupatam per barbaros*; twierdzi Długosz wyraźnie w owym rewindykowanym przez nas dla rocznika ustępie, że przywołany na pomoc Henryk, pogan pobił i ziemię chełmińską ubezpieczył a dopiero potem sprowadzenie krzyżaków zaproponował *barbaris repressis et terra Chelmensi in suum statum restituta fratres cruciferos advocat*. Jeżeli tedy powyższy ablativus absolutus nie jest rozmyslnym dodatkiem Długosza, ale co prawdopodobniejsza został z naszego rocznika zaczerpnięty, musielibyśmy w takim razie przyznać wiarogodność polskiej stronie i naszego historyka przynajmniej w tym wypadku z pod możliwego zarzutu tendencyjności uwolnić, który wtedy tylko tem silniej na pruskim dziejopisie zacięży.

de potestate infidelium eriperent, dare iure perpetuo possidendam. Ideoque vicarius dei Honorius papa III et imperator ille gloriosissimus Fredericus Hermannum huius sacre religionis magistrum tercium sollicitant, hortantur atque sub obediencie debito sibi stricte mandantes precipiunt, ut oblata ducis recipiat et rem tam sanctam universali¹⁾ ecclesie profuturam non differat perficere. Ipse enim fuit vir virtuosus; magnanimus et bellator expertus et eius auxilio et strenuitate mira in terra sancta pro fide katholica est operatus. Tantis itaque summorum principum monitis atque iussis honorabilis ipse magister Hermannus parere cupiens, litteras subscripti tenoris a prefato invictissimo imperatore Frederico secundo sibi transmissas recepit...²⁾

Magister igitur Hermanus predictus confisus de ipsius clemencia, qui nonnunquam potentes humiliat, ponit humiles in sublimum (sic), defensionem terre predictae suscipit et a Conrado duce litteras donacionis sub hoc tenore recipit...³⁾

Anno itaque domini MCCXXXI Christi milites, Wisstulam fluvium in terram Culmensem transfretarunt et prope oppidum Thorun quercum, pre ceteris, nemoris huius amplam ramorum ac radicum suarum firmitate preelectam arborem munierunt, quam statim fossa et sepe cum nonnullis propugnaculis circumdantes et in ipsius cacumine super ramos quasi habitaculi domum de lignis, quorum non modica ibi aderat copia, facientes primum ad expugnandos barbaros pedem fixerunt. A quo propugnaculo gentes barbarorum mira animi fortitudine cum parva colleccione Christi fidelium copiosam multitudinem gentilium invadere et expugnare inceperunt et de Prusia eicere. Prusia*) igitur ab oriente flumine Mimmel, quod longe per Russiam a superiore Sitia (sic) discurrrens mari accipitur Gothico. Samogittas, Lituanos et Curamannos ab ea dividit. A meridie Masavia atque Dobrin Polonie terra, ab occidente Wisstula, que Fomeraniam disternit et Prusiam ac in montibus Vngarie nascens mare penes Danczk interfuit et mari tandem ipso a septentrione clauditur universa. Horum ritus sicuti a Christiana religione alienus ita ab omni humanitate remotus fuit. Ipsi namque prisco gentilitatis errore imbuti omnem ornatum celi atque terre adorantes, nonnullas silvas adeo sacras esse arbitrabantur, ut nec ligna incidere, nec vetustate quidem deiectas

*) *Na marginesie*: Descriptio Prussie. Quem cultum habuerant Prutheni.

¹⁾ Zamiast *universali* wydawcy w Slav. Bibl. i Mon. Germ. czytali błędnie *veluti*.

²⁾ Tu następuje w całej osnowie ów znany przywilej Frydryka II d. d. Arimine 26 marca 1226 potwierdzający darowiznę ziemi Chełmińskiej zrobioną krzyżakom przez Konrada. Z ostatniem słowem przywileju następuje w kodexie przerwa pisma wynosząca 3/4 strony. O znaczeniu i przeznaczeniu tej luki patrz przedmowę. ³⁾ Tu przytacza Blumenau a za nim nasz rocznik dosłowne brzmienie darowizny Konrada Mazowieckiego na miasto Orlów dla krzyżaków wystawionej *in Beze 1228 nono Kalendas Maii*.

arbores inibi abducere permittebant. Parentibus etiam liberi dum condigna exequii iura mortis persolvebant, pulchriorem progenitoris servum, equum, canes et aliam domus suppellectilem una cum defuncto consumpserunt. Credebant enim, ut decedentes in alio seculo hiis multo gloriosius, quam hic solebant uti. Consulebant etiam augures, ubi anime defunctorum prima nocte requiescerent in hospicio. Hos et plures alios errores observabant, a quibus dei voluntate per dictos milites Christi sunt reducti et ad fidem conversi. Anno itaque MCCXXXIII Kazamirus (sic) dux Cuyaue et prememorati ducis Conradi filius primogenitus pretactam donacionem predictis fratribus et ordini per eius preces factam ex certa sciencia ratificavit et approbavit per litteras suo sigillo roboratas¹⁾.

Anno domini MCCXXVI natus est Boleslaus filius Leczkonis²⁾.

Anno domini MCCXXVII Leczko dux Cracouiensis occiditur in Gusana a Pomoranis.

Post obitum ducis Leczkonis, Henricus dictus cum barba dux Slesie contra voluntatem ducis Conradi fratris Leczkonis Cracouiam intrat ac obtinet et castrum in Pregina incepit edificare. Et Cracouiam cum omnibus redditibus, proventibus et pertinenciis ad usum suum retinens, habito quidem consilio episcopi et baronum rem publicam provide ordinavit, leges quibus humana audacia coherceatur instituit, maleficos et calumpniosos homines exterminavit, libertatem ecclesie confirmavit. Eo quoque regnante quasi per decenium terra Polonica crevit rerum incremento.

Długosz, 660, B. C.

1237. Henricus cum barba dux *cum omnibus proventibus redditibusque Cracoviam ad usum suum retinens, habito communi consilio Episcopi et Baronum rem publicam provide ordinavit, leges quibus, humana audacia coherceretur, instituit et conscripsit. Viros industrios et providos praefecit beneficiis ac magistratibus. Pestiferum genus hominum videlicet maleficos et calumniatores exterminavit, leges concussionis elisit videlicet pomocne, virginale et viduale³⁾ et si quae sunt similia perosus extirpavit. Libertatem ecclesie confirmavit. Eoque regnante quasi per decennium terra Polonica crevit rerum incremento.*

¹⁾ Tu kończy się wyciąg z Blumenaua i ciągnie się dalej przerwany rocznik a z nim i dawna zgodność Długosza. ²⁾ Ta data urodzin Bolesława Wstydlwego jest właśnie

jednym z tych miejsc, o których Smolka twierdzi, że Długosz z nich nie skorzystał, a zatem i nie znał. Że to twierdzenie Smolki na pomyłce polega, wykazaliśmy już w przedmowie.

³⁾ Dodatek ten Długosza o zniesieniu ciążących nad uboższą ludnością podatków pomocnego, dziewiczego i wdowiego zupełnie dowolnym być nie może. Znajdował się on bezwątpienia w roczniku i dopiero pisarz trydencki wypuścił go jako sobie niezrozumiały a tem samem może i nieczytelny.

Prefatus dux Conradus habuit duos filios Kazamirum (sic) et Boleslaum et idem Boleslaus plura bella in Sandomiro et aliis terris certa commisit.

Postquam Henricus dux Slesie et Cracouie plenus dierum universe carnis viam ingressus feliciter migravit, ei filius suus Henricus in utroque ducatu Slesie et Cracouie successit, qui postea cito a Tartaris est interfectus¹⁾.

Anno domini MCCXL regnante in Cracouia Heinricho filio Heinrichi ducis Slesie, presidente tunc Gregorio IX sedi apostolice²⁾. Anno domini MCCXLI Tartari Rusiam ingressi totam devastant. Deinde Poloniam intrantes eam depredantur et feria 2 post dominicam Iudica in quadragesima in Chmelick homines ducatus Sandomiri et Cracovienses cum Tartaris gravissimum bellum inierunt, ubi et magna multitudo hominum Christifidelium est a Tartaris occisa. Ita quod omnes Poloni fugam pre nimio terrore, alii in Hungariam, alii in Slesiam, alii in alias provincias arripientes abierunt. Et Boleslaus filius Leczkonis cum matre ad regem Hungarie, cuius filiam anno domini MCCXXXIX acceperat in uxorem, divertit. Et post in Moraviam fugiens in claustro Cisterciensis ordinis commoratur et post dictam cedem Tartari Cracoviam intrant et eam igne totaliter comburunt.

Cives vero Wratislavienses audito, quod pagani appropinquarent, omnes fugerunt de civitate. Custodes vero castrī descendentes in civitate victualia, que remanserant et alias plurimas et preciosas acceperunt et in castrum detulerunt ac civitatem succenderunt.

Postea autem feria secunda post octavam pasce V ydus Aprilis Tartari in Legnicz proficiscuntur, quibus dux Henricus filius sancte Hedwigis cum magno exercitu

¹⁾ Ustęp *Postquam Henricus — a Tartaris est interfectus* znachodzi się także w roczniku krótkim pod r. 1238 (*Mon. Pol. h. II 803*) tylko w nieco odmiennej stylizacji (p. przedmowę).

Odtąd wiadomości naszego rocznika stają się zupełnie oryginalne i żadnemu innemu rocznikowi nieznane. Zato też dosłowne ich pokrewieństwo z Długoszem tylko tem widoczniej występuje. Miejsc tych jednak z Długosza zestawiać tu nie będę; uczynił to już bowiem przed nami Girgensohn w rozprawie *Uiber das 7te Buch der Historia Polonica des Długosch 1872* str. 51—53. Zgoda tej części rocznika z Długoszem jest tak wielką, że Girgensohn mimo wszelkich trudności, jakie mu teoria Hirscha o powstaniu rocznika w 15 wieku w drogę kładła, widział się zmuszonym orzec, iż ten stosunek inaczej jak przez bezpośrednie korzystanie z rocznika dobrze wytłumaczyć się nie da. Gdy przez dotychczasowe przytaczanie textu Długosza chcieliśmy dowieść jego zawisłości od tamtej części rocznika, postępowanie takie z tą częścią staje się już choćby dlatego zbędne, że nikt tej zawisłości nieprzeczy. ²⁾ Niedokończone to zdanie zdaje się wskazywać na wypuszczenie tu przez kopistę jakiejś wiadomości odnoszącej się do roku 1240.

occurrit. Ibique inito et habito gravissimo bello, Polonis et cruciferis pugnantibus ducis exercitus, terga vertit in fugam, quem pagani victis omnibus insecuntur et ipsum ducem in campo comprehendunt et occidunt. Habita igitur victoria per Tartaros ipsi in territorio Othmachaw per duas septimanas steterunt, terram devastantes et deinde cum magna cede populi Moraviam intrant et tandem cum suis in Hungariam convenerunt, ubi per annum steterunt.

Post obitum vero ducis Heinrici a paganis occisi milites Cracouienses se et terram Cracouiensem Boleslao filio ducis Heinrici licet iuveni¹⁾ commendaverunt. Sed Conradus dux Mazowie non paciens eum regnare, congregato magno exercitu Cracoviam aggreditur. Cum autem idem Boleslaus ei resistere non poterat, de Cracovia consulte recessit, dimittens ibi capitaneum et gentes suas. Et dum dux Conradus eos vellet expugnare, ipsi ei reconciliati sibi castrum Scale et civitatem Cracouiensem tradiderunt et se eius dominio subdiderunt.

Anno domini MCCXLVI Prutheni magna multitudine populi Poloniam intrant, terram devastant et milites bellicosos interficiunt.

Anno domini MCCXLVII frater Iohannes ordinis fratrum Minorum per Innocentium IIII ut legatus per Poloniam transiens ad terram et regem proficiscitur Tartarorum. Et ad eum perveniens legationem pape audacter peregit et litteras legacioni sue respondentes ab eodem rege impetravit et pape portavit.

Anno domini MCCXLVIII duces Slesie filii Heinrici divisionem inter eos faciunt. Et orta dissensione propter terre divisionem Boleslaus frater eorum senior cepit eos impugnare et partem terre eorum devastare. Quem postea frater eius Henricus in quodam loco ex insperato adit et comprehendit et vinculatum mittit in Legnicz in turri custodiendum eumque postea lapsis certis mensibus, quorundam consilio liberum dimittit. Ille vero ad vindictam concitatus terram devastare, villas incendere, milites captare et vinculis affligere fortiter cepit. Cuius furori predictus Henricus fortiter restitit. Ipse vero Boleslaus Theutonicos vicinarum terrarum in adiutorium invocat, eisque castra, predia terre sue et alias possessiones largitur et archiepiscopo Magdeburgensi in eius auxilium vocato, castra et civitatem tradit Lubucensem.

Anno domini MCCXLIX²⁾ sanctus Stanislaus episcopus Cracouiensis per Innocentium papam IIII canonizatur et cathalogo sanctorum ascribitur.

¹⁾ Myli się tu nasz rocznikarz, bo syn Henryka II zwał się Bolesław Łysy.

²⁾ Data ta jest błędna. Ma być 1253. Że tej pomyłki nie dopuścił się przy przepisywaniu nasz ksiądz trydencki, ale że ona już w jego źródle się znachodziła, wnioskowaćby można z powtórzenia tej fałszywej daty na marginesie karty 264 kodexu wiedeńskiego (p. przedmowę).

ROCZNIK WROCŁAWSKI DAWNY

I ROCZNIK MAGISTRATU WROCŁAWSKIEGO.

Oba te roczniki wydał niegdyś Sommersberg w drugim tomie pisarzy szląskich (pag. 17, 18; 172—176), z rękopismu dziś nieznanego. Pierwszemu z nich dał nadpis: Chronici Silesiae vetustissimi fragmentum, drugiemu zaś Annales Wratislavienses. Dr. Kolmar Grünhagen przedrukował pierwszy rocznik w trzecim tomie kodexu dyplomatycznego szląskiego, wydanym we Wrocławiu roku 1860 dawszy mu nadpis: Chronicon i opatrzywszy go dokładnemi objaśnieniami. Nakoniec Dr. Wilhelm Arndt zbiór roczników szląskich w tomie XIX Pertz'a Monumenta Germaniae historica wydając, uznał za stosowne zestawić obok siebie oba te roczniki, między którymi zachodzi wielkie podobieństwo i dla dobitniejszego wykazania tego podobieństwa uporządkował w pierwszym z tych roczników następstwo lat, które w obu poprzednich wydaniach, jak zapewne i w samym rękopiśmie, bardzo były porzucone. My dajemy je tu według wydania Arndta, zatrzymując oraz nadpisy, jakie im tenże podawał.

ROCZNIK WROCŁAWSKI DAWNY.

ROCZNIK MAGISTRATU WROCŁAWSKIEGO.

Promovenda res publica posteritatuque
consulendum est. Placuit itaque magistratu annales, quantum ex vetustissimis libris civitatis huius et aliis colligi poterit, describi, ut visis antiquis historiis vicissitudinibusque rerum perspectis, et rei publicae et privatis negotiis fructuosius incumbere possit magistratus. Ideoque hic codex exorditur anno Domini 1514.

Anno Domini 1149 consecrata est ecclesia et dotata sancti Vincentii in Wratislavia, a Boleslao rege Poloniae cum foro in atrio monasterii pro festo sancti Vincentii per octo dies continuos¹⁾.

¹⁾ W dokumencie z r. 1149 drugim z kolei opactwa św. Wincentego, wydanym niedokładnie w dziele Klozego: *von Breslau I 220—1*; poprawniej zaś w dziełku Mos-

*Rocz. wrocł. downy.**Rocz. mag. wrocł.*

Anno domini 1214 per Henricum ducem Slesiae forum in atrio sancti Vincentii commutatum pro novo ¹⁾ foro in Wratislavia, Olsnic et Domslaw, anno Domini 1232 iterum roboratum ²⁾.

Anno Domini ab incarnatione 1238 obiit dux illustris Henricus, dictus cum barba, maritus sancte Hedwigis, 14 Kalendas Aprilis.

Anno Domini 1241 obiit domina Anna, ducissa Slezie, 2 Nonas Decembris³⁾.

Anno Domini 1241 fuit occisus dux Henricus a Tartaris⁴⁾ et devastaverunt totam Slesiam et Poloniam.

Anno Domini 1247 obiit sancta Hedwigis 10 Kal. Novembris⁵⁾, que quia multa miracula Deus per eam facere dignatus est, canonizata est⁷⁾ per dominum Clementem papam quartum anno Domini 1267.

Anno Domini 1254 canonizatus fuit sanctus Stanislaus martir et episcopus Cracoviensis.

Anno Domini 1256 captus et tentus est dominus Thomas Wratislaviensis episcopus per ducem Boleslaum⁶⁾ filium du-

Anno Domini 1238 obiit illustris dux Henricus I dictus cum barba, maritus sanctae Hedwigis, 14 Kal. Aprilis; sepultus ^{19. marc.} in monasterio Trebnicensi.

Anno Domini 1241 secundo Non. Decembris obiit domina Anna ducissa Slezie. ^{4. grudn.}

Anno Domini 1241 fuit occisus a Tartaris dux Henricus II, qui devastarunt totam Slesiam et Poloniam; et dominus ^{9. kwietn.} Poppo generalis magister ordinis Prutenorum⁶⁾, sepultus in Wratislavia, in ecclesia sancti Iacobi.

Anno Domini 1247 10 Kal. Novembris ^{1243 paźdz. 15.} obiit sancta Hedwigis coruscans pluribus miraculis.

Anno Domini 1254 canonizatus est sanctus Stanislaus martyr et episcopus Cracoviensis.

Anno domini 1256 6 Nonas Octobris Thomas episcopus Wratislaviensis per ducem Boleslaum filium ducis Henrici II et

bacha: Piotr syn Włodzimierza, nota 23 czytamy *et forum in festo supradicti (Vincentii) martiris per octo dies institutum.*

¹⁾ Według Grünhagena: *Regesten zur Schlesischen Geschichte I.* 92 ma być *nonum* ²⁾ Dokument odnoszący się do tego faktu wydrukowany jest w Tzschoppe i Stenzel p. 275. ³⁾ Anna, żona księcia Henryka II umarła dnia 23 czerwca 1265 roku. ⁴⁾ W bitwie na Dobrem polu pod Lignicą. ⁵⁾ Jadwiga umarła r. 1243 15 października. ⁶⁾ Już Sommersberg sprostował ten błąd, bowiem Poppo z Osterny obrany był mistrzem dopiero w r. 1253 a umarł w roku 1265. ⁷⁾ Bułę kanonizacyjną podaje Stenzel *SS. rer. Sil. II, 119*; kanonizacya nastąpiła 26 marca 1267. ⁸⁾ Księcia Lignickiego.

*Rocz. wrocł. dawny.**Rocz. magistr. wrocł.*

cis Heinrici, nepotem beate Hedwigis, 6^{2.}
^{paźdz.} Nonas Octobris¹⁾, et tentus usque ad pascha.

Anno Domini 1259 terre motus fuit
^{31.}
^{styczn.} magnus 2 Kalendas Februarii. Sequenti
 vero anno Tartari Sandomiriam, Cracoviam et adiacentes provincias invaserunt et multa milia hominum occiderunt.

Anno Domini 1260 homines egerunt penitenciam enormem contra constitutionem ecclesie sancte²⁾.

Anno Domini 1263 reconciliata est ecclesia sancte Marie in Wratislavia per dominum Anshelmum episcopum³⁾ sancte
^{13.}
^{grudn.} sedis apostolice legatum, Ydus Decembris⁴⁾.

Anno Domini 1264 visa est cometa
^{28.}
^{lipca} 5 Kalendas Augusti, que stetit usque ad
^{2.}
^{listop.} 6 Nonas Octobris⁵⁾, que multam famem, effusionem sangwinis, mortem animalium et principum signavit. Tanta enim fames in Almania extitit, ut multi relictis agris suis fugerunt in Poloniam: extitit mors animalium, ut nullas carnes bovinas comedere vel emere presumerent.

Anno Domini 1265 Karolus occidit Men-
^{26.}
^{lut} fridum, qui Patricius vocabatur⁶⁾.

Anno Domini 1266 obiit dux Henricus
^{3.}
^{grad.} frater Wizlai⁷⁾, nepos beate Hedwigis 3 Nonas Decembris⁸⁾.

nepotem sanctae Hedwigis captus est et detentus usque ad festum pasce.

Anno Domini 1259 fuit terre motus magnus, et erat 2 Kalendas Februarii.

Anno Domini 1260 vastaverunt Tartari Sandomiriam et Cracoviam aliasque provincias adiacentes, pluria millia hominum abducentes et occidentes.

Anno Domini 1261 egerunt homines poenitentiam enormem contra institutionem sancte matris ecclesiae.

Anno Domini 1263 reconciliata est ecclesia sanctae Mariae in Wratislavia per dominum Anshelmum episcopum, apostolicum legatum, Idus Decembris.

Anno Domini 1264 visa est cometa 5 Kalendas Augusti et stetit ad 6 Nonas Octobris; presagium magne famis, effusionem sanguinis, necis animalium ac principum. Tanta etenim fames erat in Almania, ut multi relictis agris et possessionibus suis irent in Poloniam. Ex morte animalium etiam homines noluerunt carnes bovinas comedere neque emere, timebant temporis malum.

Anno Domini 1265 Carolus occidit Manfredum, qui Patrius vocabatur.

Anno Domini 1266, obiit dux Henricus III frater Wladislai, nepos sanctae Hedwigis 3 Nonas Decembris.

¹⁾ *infra octavam sancti Michaelis* czytamy w kronice Boguchwała i Paska w roźdz. 116 *Mon Pol. II* 577. ²⁾ t. j. sekta biczowników. ³⁾ Warmińskiego. ⁴⁾ *Cod. dipl. Warm. II* 561 ma datę 2 *idus Dec.* (12 grudnia) 1262. ⁵⁾ Porówn. *Rocz. kap. krak. (M. P. II* 808.). ⁶⁾ W bitwie pod Bennewentem. ⁷⁾ Władysława arcybiskupa Salzburskiego. ⁸⁾ Henryk III Biały, o dacie śmierci jego por. *Grünhagen Regesten II p.* 147.

Rocz. wrocł. dawny.

Anno Domini 1268 in vigilia beati Bartholomei apostoli devictus Cunradus filius Cunradi, filii Friderici imperatoris, ab illustri rege Cicilie Karulo et captus, deinde in vinculis tentus et ab eo capite cesus.

Anno Domini 1269 fuit exaltatio sancte Hedwigis, sequenti die sancti Bartholomei.

Anno Domini 1276 in die sancti Marci evangeliste combusta est Wratislavia per totum.

Anno Domini 1277 in crastino sancti Georgii dux Henricus habuit conflictum cum duce Bolezlao et filio suo²⁾.

Anno Domini 1278 Rudolfus rex Romanorum occidit Ottokarum regem Bohemie in crastino sancti Bartholomei³⁾.

Anno Domini 1287 occisus fuit dux Pribko de Stinavia in Sevir⁴⁾.

Anno Domini 1290 obiit dux Henricus⁵⁾, dux Silesie et dominus Wratislavię et Cracovie et Sandomerie.

Rocz. magist. wrocł.

Anno Domini 1267 eadem sancta Hedwigis per Clementem IV papam est canonicizata¹⁾.

Anno Domini 1268 in vigilia sancti Bartholomaei apostoli devictus est Conradus, filius Conradi, filii Friderici imperatoris, ab illustrissimo rege Sicilie Carolo, et vinculis tentus capiteque plexus. 23. sierp.

Anno Domini 1269 sequenti die sancti Bartholomaei fuit exaltatio sanctae Hedwigis. 1267 25. sierp.

Anno Domini 1276 in die sancti Marci evangeliste combusta est Wratislavia per totum. 25. kwietn.

Anno Domini 1277 quarta feria in crastino sancti Georgii dux Henricus habuit conflictum cum duce Boleslao et filio suo. 24. kwietn.

Anno Domini 1278 Rudolphus rex Romanorum occidit in bello Ottokarum regem Bohemie in crastino sancti Bartholomei. 25. sierp.

Anno Domini 1288 ineunte occisus est dux Bulko de Stinavia in Sivor.

Anno Domini 1290 obiit dux Henricus, dux Slezie, dominus Wratislaviensis, Cracoviensis et Sandomiriensis.

Anno Domini 1290 ducatus Wratislaviensis per dominum Rudolphum regem 26. wrzes.

¹⁾ Obacz wyżej w Rocz. dawnym Wrocław pod r. 1247. ²⁾ Pod Procan, według innych pod Stolz. ³⁾ 24 sierpnia przypada ta uroczystość, Ottokar zaś zginął 26 sierpnia. ⁴⁾ Ten Przybysław, lub Przemysław (Primko) w Siewierzu na południe od Częstochowy leżącym, 26 lutego 1289 w walce z Władysławem Łokietkiem zabity, był bratem Henryka III księcia głogowskiego. ⁵⁾ Henryk IV umarł 23 czerwca. Testament jego wydrukował Stenzel w *Urkunden des Bisthums Breslau* str. 252 i następ.

Rocz. magistr. wrocł.

30
kwiet. Anno Domini 1436 sabbatho ante Philippi et Iacobi obiit mortem dux Ludovicus Lignicensis.

18.
listop. Anno domini 1438 in vigilia sancte Elizabethae venit Albertus rex Hungariae et Bohemiae in Wratislaviam. Anno eodem fuit generalis pestis per Silesiam.

6.
czerw. Anno Domini 1443 in die sancti Bonifacii fuit in Wratislavia terrae motus.

Anno Domini 1450 fuit turbatio in hac provintia propter mutationem denariorum factam per Svidnicenses et Lignicenses civitates. Eodem anno fuit celebratus iubilaeus.

14.
lut. Anno domini 1453 in carnisprivio venit venerabilis pater Iohannes Capistranus Wratislaviam. Eodem anno in die sanctorum Philippi et Iacobi capti sunt Iudaei ob blasphemias factas Deo in sacramento eucharistiae et igne indicati sunt¹⁾.

1.
maja Anno Domini 1454 in die sancti Nicolai venit rex Ladislaus Hungariae, Bohemiae etc. etc. in Wratislaviam, et moratus est ibidem ad octo hebdomadas²⁾.

6.
grudn. Anno Domini 1457 in die Clementis Ladislaus, rex Hungariae et Bohemiae, misere occubuit Pragae, dum altera die bene sanus fuisset tempore Georgii de Podiebrad, uti invenitur in maiore libro, in quo tota histora dicti Georgii Podiebradi conscripta est.

7.
marc. Anno Domini 1459 in die Perpetue et Felicitatis fuit Wratislaviae maxima tempestas ex vento validissimo, praesagium futuri mali. Eodem anno Georgius de Podiebrad, rex Bohemiae factus, civitatem Wratislaviam, suffragio dominorum ducum et incolarum Silesiae, exceptis solis Namslavensibus, armata manu invasit, volens eandem manu capere et castigare³⁾.

Anno 1460 fuit magna mortalitas in Silesia.

Anno Domini 1466 fuit Georgius rex Bohemiae per sedem apostolicam hereticus declaratus, anathematisatus et depositus; quare domini duces, barones et civitates Silesiae, qui sibi homagium prestiterant, ab obedientia absoluti, bella movebant prefato regi⁴⁾.

Anno Domini 1463 fuit magnus calor et ariditas, ita quod sylvae, nemora et montana incenderentur, ex voragine ignis pro magna parte absumptae.

Anno Domini 1480 die 24 mensis Novembris Laurentius Charwolsky, haeres in Czulawff, dum in iure civitatis contra quendam civem actiones iustituisset et salvo

¹⁾ Szczegółowy opis podajemy niżej. ²⁾ Przybył Władysław 6 grudnia 1454 r. i bawił w Wrocławiu do 31 stycznia 1455. ³⁾ Z końcem września 1459. ⁴⁾ Bula wydana została 8 grudnia 1465, odczytana została na sejmie w Wrocławiu 2 marca 1466

conductui, quem a civitate obtinuisset, omnino renunciasset, finito termino iuris captus et vinculis traditus est, confessus posthac de rapina, capite plexus in sede, finem suum finivit. Cui duo erant filii, qui etiam mala morte interierunt.

Anno Domini 1481 in die sancti Anthonii confessoris, hora 12, extrema clau-¹⁷styczn. sit pius pater et bonus pastor Rudolphus, episcopus Wratislaviensis, natione Renensis; qui legatus a latere missus erat in Silesiam in causis Girczikonis, depositi regis Bohemorum. Iste praesul in concordandis partibus divino fretus ingenio, ubi persuasionibus concordiam efficere nequibat, fulmine suo partem temerariam domuit et sic in concordiam abduxit¹⁾.

Anno Domini 1488 obiit illustrissimus dominus Fridricus, Lignicensis atque Bregensis dux²⁾, qui ex filia Gerczikonis³⁾ tres genuit filios, Iohannem videlicet, Fridricum et Georgium. Iohanne vero mortuo in teneris annis⁴⁾, superstites fuere dominus Fridricus et dominus Georgius. Qui dum uno pabulo vivere nollent, bona paterna inter se diviserunt, ubi dux Fridricus Lignitz, Hainoviam et Aurimontem oppida cum suis districtibus obtinuit, sed dux Georgius Bregam, Strelen, Nymptsch, Olaviam, Biciniam et Creutzburg obtinuit.

Anno Domini 1490 illustris dux Iohannes Saganensis post mortem ducis Henrici Glogoviensis sine haerede defuncti⁵⁾ Glogoviam, Freistath, Sprottaviam, Swebussin, Grüneberg iure hereditario successionem sibi usurpavit. Cui marchio Brandenburgensis Iohannes, hortatu patris sui Alberti, electoris imperii, propter dotem relicte ducis Henrici, sororis sue bella movit⁶⁾. Mathias vero rex Hungariae et Bohemiae etc. suppetias huic Iohanni duci Saganensi praestitit. Sequebatur hinc concordia, qua relicta Crosnam, Czüllich, Boberssyn, Sommerfeldt oppida in districtibus suis obtinuit. Et dux Saganensis quietus permansit, usque ducatum regi Mathiae alienare contendit, et septem primarios cives Glogovienses in turre arcis Glogoviensis fame interire fecit. Ab eodem Mathia de omnibus dominiis praefatis expulsus erat, et exul permansit, sed propter confoederationem cum duce Henrico Wolaviam obtinuit, et coniux sua⁷⁾ Stinaviam et Rauden ex dote solvit et possedit.

Anno Domini 1490 feria post dominicam rami palmarum Vienne ultimam diem^{5. kwiet.} repentini morte clausit Mathias prefatus, de cuius vita egregiisque facinoribus conscripti sunt plures annales.

¹⁾ Umarł 9 listopada 1482; w listopadzie 1481 wydał jeszcze dokument. *Cod. dipl. Sil.* VI 111. ²⁾ 8 lub 9 maja. ³⁾ Ludmiła. ⁴⁾ 6 marca 1495. ⁵⁾ Umarł 22 lutego 1476. ⁶⁾ Barbara, córka elektora brandenburgskiego Albrechta Achillesa. ⁷⁾ Katarzyna, córka księcia Opawy.

Anno Domini 1491 successit regi Mathiae in omnibus regnis et dominiis rex Wladislaus Bohemiae, primogenitus regis Poloniae Kazimiri. Et nisi Mathias morte preventus fuisset, expulisset tam patrem de Polonia et filios suos, quam etiam ipsum Wladislaum de Bohemia, complures facinoris habens duces, barones, castrenses atque ipsos Pragenses. Quos Deus omnipotens omnino mutavit iuxta verba prophetae: et incidit in foveam, quam fecit¹⁾.

ROCZNIK WROCŁAWSKI WIĘKSZY.

Znaduje się w rękopiśmie biblioteki królewskiej we Wrocławiu, oznaczonym Cl. IV F. 175, gdzie wpisany jest ręką z XIV wieku na 108 karcie pergaminowej na stronie odwrotnej. Wykrył go niegdyś uczony Kaffler i wydrukował w piśmie: Zeitschrift für Geschichte etc. Schlesiens. Poprawniej wydrukował go z tegoż samego rękopismu Dr. Arndt w tomie XIX Mon. Germ. hist. Pertza i według niego tu go wydajemy.

1238
III
marc.

Anno Domini 1230 14 Kalendas Aprilis obiit dux Henricus cum barba, maritus sancte Hedwigis.

9.
kwietn.

Anno Domini 1241 dux Henricus, filius sancte Hedwigis, occisus est a Thartaris circa Legnicz in Walstat.

3.
grudn.
28.
marca

Anno Domini 1266 obiit Henricus tercius, dux Slesie, et sancta Hedwigis sequenti anno est canonyzata²⁾.

24.
kwietn.
26.
sierp.

Anno Domini 1277 in die sancti Georgii³⁾ conflictus fuit in Proczano.

Anno Domini 1278 rex Octackarus occisus est in Austria circa Marek⁴⁾.

Anno Domini 1281 fuit mortalitas Bohemorum.

23.
czerw.

Anno Domini 1290 dux Henricus quartus probus vel largus dictus obiit in vigilia sancti Iohannis baptistae.

¹⁾ Psalm 7, 16. ²⁾ Obacz Roczn. dawny wrocł. pod r. 1247. ³⁾ Właściwie nazajutrz po św. Jerzym. Obacz Roczn. wrocł. dawny. ⁴⁾ Nad rzeką March. Por. Roczn. wrocł. dawny na str 683. nota 3).

Versus.

Henricus quartus mille tria C minus X obiit ille¹⁾.

Anno Domini 1291 Ackaron acquisita est a Thartharis et perdita a christianis ^{18.} _{maja} civitas bona.

Anno Domini 1292²⁾ captus fuit dux Henricus Wratislawiensis in balnea stuba ^{11.} _{listop.} circa festum sancti Martini, hic obiit depactatus per Glogoviensem ducem post qua- ^{22.} _{lut.} tuor annos. ¹²⁹⁶

Anno Domini 1297 in festo penthecostes coronatus est rex Wenczeslaus primus ^{2.} _{czerw.} et felix, qui primus grossas fecit. Et sequenti anno occiditur rex Romanorum Adulphus³⁾.

Anno Domini 1301 obiit dux Bulko antiquus⁴⁾.

^{9.} _{listop.}

Dux Henricus ultimus Wratislaviensis, qui terram dedit Iohanni regi Bohemie, ^{24.} _{listop.} obiit in vigilia sancte Katherine anno Domini 1335.

Anno Domini 1327 Iohannes rex Bohemie et comes Luczinburgensis factus est dominus in Wratislavia in die palmarum. ^{5.} _{kwiet.}

Iste Iohannes rex occisus est in prelio⁵⁾ in Francia anno Domini 1346 die 26 mensis Augusti. Et Karolus, filius eius, cepit regnare pro eo, qui factus fuit imperator.

Anno Domini 1344 ultima die mensis Aprilis, presente Iohanne rege Bohemie et filio eius Karolo, ecclesia Pragensis erecta est in archiepiscopalem et eadem die Luthomuslensis in kathedralem per papam Clementem VI.

Anno Domini 1261 ibant flagellatores ad destruendam fidem catholicam, et hiis exterminatis per gratiam Dei, secundo iterum ibant flagellatores anno Domini 1349. Exiverunt de Ungaria ducti per quendam dyaconum hereticum natum de Wratislavia et ibi degradatum per episcopum Wratislaviensem Preczlaum et traditum curie seculari et crematum; ipsiusque discipuli decepti iverunt per Bohemiam et per Almaniam et Galliam usque in Avinionem ad papam Clementem sextum pro consilio salutis, et ipsis per eum reprobata secta correptis, vix per principes et episcopos in predictis partibus omnibus exterminati sunt.

Anno Domini 1348 terre motus maximus fuit in Villaco in die conversionis sancti Pauli infra vespas, quam maxima pestilencia secuta est per multa loca tocius ^{25.} _{styczn.}

¹⁾ Tym wierszem poczyna się nagrobek tego xięcia. Ob. Roczn. Górnośląski, który niżej dajemy, tudzież Klose: *Documentirte Gesch. von Breslau I 558.* ²⁾ 1293 według Roczn. Gryś. 18 marca 1294 był jeszcze w więzieniu; ob. Roczn. wrocł. dawny ad a. 1294; por. także Stenzel: *Gesch. Schlesiens* 110 i nast. ³⁾ W bitwie pod Göllheim. ⁴⁾ Ob. Roczn. wrocł. dawny. ⁵⁾ W bitwie pod Cressy.

18. orbis. Item anno Domini 1356 in die sancti Luce ewangeliste post meridiem in Basilea
wrześ. super ripam Reni terre motus factus magnus et multa castra subvertit et plures
interfecit, et secuta est pestilencia.

26. Anno Domini 1361 circa festum sancte Gerdrudis natus est Wencesslaus rex
lut. Bohemie filius Karoli regis Bohemie et imperatoris. Et tunc post crepusculum apparuit
magna rubedo in celo ad aquilonem, quam subsecuta est magna siccitas et caliditas,
quod annone pene perierunt. Item Wencesslaus puer infra byennium post hoc iubente
et vivente patre coronatus est in regem Bohemie.

Anno Domini 1362 solvebat in Wratislavia mensura seu modius siliginis me-
diam marcam, et sequenti anno unum grossum.

Versus.

Annis millenis tricenten sexaque genis

Adiunctis binis fuit initium quoque finis.

Silgo venundatur pro bis fer[tonibus]¹⁾, sed miserato

Pro grosso lato datur anno consociato.

28. Anno Domini 1368 circa festum sancti Iacobi dux Bulko ultimus Swydniczen-
lipca sis obiit sine herede, et tota terra sua devoluta est ad Wencesslaum iuvenem regem
Bohemie.

5. Anno Domini 1370 septem diebus ante festum sancti Martini Casymirus rex
list. Polonie ultimus Polonus obiit sine herede. Et Ludowicus rex Ungarie factus est rex
Polonie pro eo, cuius pater fuit Gallicus de domo²⁾ regis Francorum provisus per papam
et sic filius eius habuit duo regna.

Anno Domini 1371 visa prius rubedine in celo per totam noctem a crepusculo
usque in mane sequens, incipiebat ab aquilone, gyraat orbem universum, illustrans
noctem rubedine celi, redigit in aquilonem ante lucem solis; presagium futurorum
et comminatio peccatoribus de celo, ut agerent penitenciam; et quia hoc non adver-
tebant nec egerunt penitenciam, sed obstinata mente persistentes plagati sunt a Deo
omnipotente. Que rubedo fuit in vigilia sancte Katherine. Et sequenti anno scilicet
24. 1372 fuit maxima pestilencia et karistia aequaliter in clero et populo, ita quod
list. dicebatur communiter, quod plus quam medietas populi esset mortua scilicet a tri-
ginta milia hominum, et precedenti anno fuerat sub montibus et in montibus gra-
vissima.

¹⁾ W ręk. *fer.* ²⁾ W rękop. *dono.*

SPOMINKI KLARYSEK WROCŁAWSKICH.

Znajdują się w bibliotece królewskiej wrocławskiej w dwóch pergaminowych kodexach. Pierwszy z nich jest z wieku XIV, oznaczony Cl. IV F. 193. W nim prócz innych przedmiotów są na karcie 155, spominki te pod napisem Alia relacio; na str. 156' spominka o Henryku z Bren; na okładce zaś nagrobek xięcia Henryka IV inną ręką wpisany. Drugi kodex jest z wieku XV, a ma znak: Cl. IV F. 173. Spominki niniejsze zaczynają się w nim na karcie 123; od karty 124 widać pismo innej już ręki, zaś na str. 127 dopełnienie katalogu xień tego klasztoru pismem różnych rąk skreślone. Jest wszelkie podobieństwo, że cała ta część przepisana została z kodexu I. Oba te kodexy były niegdyś własnością klasztoru ś. Klary. Tak Spominki te jak i część pierwszą katalogu ogłosili byli już dawniej drukiem według kodexu I najpierw Hoffman w Monatschrift von und für Schlesien. Jahrgang 1829. str. 242; później Stenzel w Scriptorum rer. Siles. II str. 130—132.

Sorores ordinis sancte Clare de Praga Wratislaviam venerunt anno Domini 1257 ^{24.} kwietn
in festo sanctorum martirum Tyburcii et Valeriani, et habitaverunt primo in ligneo claustrillo, ubi nunc est curia procuratoris, expectantes, donec lapideum claustrum fuit in edificiis consumatum, usque in quartum annum.

Clastrum sancte Clare, in quo nunc sorores Wratislavienses commorantur, consecratum est anno Domini 1260 per dominum episcopum Wratislaviensem Thomam primum, infra octavam beati Iohannis baptiste. Qui etiam dedit sororibus magnam elemosinam. ^{24.} czerwc.

Post claustrum consecrationem factam, ut predicitur, anno Domini 1260, sorores de ligneo habitaculo se transtulerunt ad lapideum claustrum eodem anno in festo beati Mathei apostoli et ewangeliste in eo usque adhuc Domino seruiantes. ^{21.} wrześ.

Abbatissa prima in monasterio sancte Clare Wratislaviensi fuit soror Vriderimis. Secunda fuit soror Hedwigis; filia ducis Henrici Wratislaviensis secundi, quem Tartari occiderunt. Que prius absoluta ab officio obiit anno Domini 1238, Nonas Aprilis, sepulta in choro sororum ad sinistram coram altaris. ^{5.} kwiet.

Abbatissa tertia fuit soror Hedwigis filia Conradi ducis Glogoviensis, que bis
 9. per multos annos rexit monasterium, et decedens in officio anno Domini 1318. 5 Idus
 czerwc. Iunii, sepulta est in choro sororum ad dextrum cornu altaris.

Abbatissa quarta fuit soror Iutta Polona. Soror Ofca, filia ducis Polonie Primi-
 5. sla nomine, obiit anno Domini 1218 Nonas Septembris, sepulta in monasterio et in
 wrześn. choro sancte Clare ad gradus sanctuarii.

Anna ducissa, filia regis Bohemie, coniunx ducis Henrici et ducissa Wratisla-
 viensis fundatrix monasterii sancte Clare, obiit anno Domini 1265 in nocte sancti
 23. Iohannis baptiste, sepulta aput chorum sororum in capella sancte Hedwigis. Capella
 czerwc. choro sancte Clare annexa exterius in honore sancte Hedwigis consecrata est anno
 Domini 1260. In qua capella principes multi sunt sepulti et principum pueri, videlicet
 domina Anna supradicta et domina Beatrix¹⁾ germana soror eiusdem, ambe filie regis
 27. Bohemie. Que Beatrix marchionissa Brandenburgensis obiit anno Domini 1290 6 Kal.
 maja Iunii. Item dux Henricus tercius, qui obiit anno Domini 1266 in crastino sancti
 1. Andree apostoli. Henricus V Slesie dux et dominus Wratislaviensis et de Lignitz, qui
 grudn. obiit anno Domini 1296 in festo kathedre sancti Petri apostoli. Domina Elizabeth
 22. lnt. consors ducis Henrici V, que obiit anno Domini 1300 in festo sancti Ieronimi. Item
 30. wrześn. domina Elizabeth generosa princeps, filia domini Henrici sexti ducis Wratislaviensis
 et consors domini Conradi ducis Olsnitz, que in partu, proh dolor! obiit anno Do-
 mini 1328 et sepulta est in die kathedre sancti Petri principis apostolorum, et
 22. lnt. sepulta est cum domina Elizabeth nuru sua illustri principe in loco et sepulchro ipsius
 domine memorate anno Domini 1...

Dopelnienie z kod. II.

Abbatissa quinta fuit domina Margaretha, filia Henrici ducis sexti, que per
 8. aliquot annos rexit monasterium. Obiit anno Domini 1378 8 Ydus Martii.
 marc.

Abbatissa sexta fuit venerabilis domina Anna, soror Henrici ultimi ducis huius
 inclite civitatis Wratislaviensis.

Abbatissa septima fuit domna Elizabeth ducissa in Slezia et cet.

Abbatissa octava fuit soror Agnes de Palaw.

Abbatissa nona fuit venerabilis domina Hedwigis de Falkenberg, magna bene-
 12. factrix huius monasterii, obiit anno Domini 1413 ultima Ydus Februarii.
 lnt.

Eodem anno fuit electa soror Gutha ducissa de Monsterberga abbatissa, et ipso
 anno finem vite sue consumavit. Eodem anno obierunt eciam quadraginta novem so-
 rores hic in claustro infra quartale unius anni.

¹⁾ Żona Ottona III margrabi Brandeburskiego.

Abbatissa undecima fuit soror Anna Bessynne, que prius ante obitum suum resignavit officium.

Abbatissa duodecima fuit soror Margaretha Paulini, que eciam ante obitum suum absoluta est ab officio.

Abbatissa tredecima fuit venerabilis domna Formosa Reichardynne, obiit anno ^{10.} marc. Domini 1433 sexto Ydus Marcii.

Abbatissa quarta decima fuit domna Katherina Nadeliteynne, obiit anno Domini 1455.

Abbatissa decima quinta fuit venerabilis ac Deo dicata domina Barbara Schalle, que rexit hunc monasterium decem et septem annos post invicem sequentibus. Obiit in officio suo sub anno Domini 1472 vicesima nona die mensis Ianuarii.

Abbatissa sexta decima fuit reverenda illustrisque domina Elyzabeth de Oppeln ducissa, que rexit bono in flore triginta quinque annis hoc sancte Clare cenobium, obiit.... anno Domini quingentesimo septimo una cum sorore sua carnali ducissa Katherina ceterisque Deo dicatis virginibus viginti sex in plaga pestilenciali die 19 mensis Augusti¹⁾.

Abbatissa decima septima fuit illustris domina Margaretha de Thost ducissa, que rexit cenobium sancte Clare 21 annis. Obiit vero anno Domini 1531 sepultaque in choro sororum ad dextrum cornu altaris post Katherinam ducisse et cognate sue proxima adversus claustrum. Cuius anima in pace requiescat.

Abbatissa decima octava fuit reverenda ac generosa domina Anna Kurczbachin de Trachenbergk et Militsch progenie baronum nata. Obiit vero 30 die mensis Ianuarii anno domini 1560, sepulta est a dextra ingrediendo chorum. Rexit autem fideliter annos 28.

Abbatissa decima nono fuit reverenda et nobilis domina Barbara Kalinowska, obiit anno 1564, rexit annos 4.

Abbatissa vigesima est reverenda domina Anna Spiglin; rexit monasterium annos 39.

Abbatissa vigesima prima fuit reverenda et nobilis soror Christina Klinshyn, que rexit monasterium annis 31. Restituit ordinem, quam abiuraverunt ante se Margarethae abbatissae annis circiter 85 cum magno labore et molestia; obiit centenaria die 3 Aprilis ipso festo Paschalis anno 1610. Cuius anima Deo vivat.

Abbatissa 22 est venerabilis reverenda et nobilis soror domina Anna Borinstein, cui pientissimae matri dominus Deus dignetur longos concedere vitae dies ac cuncta

¹⁾ Elżbieta zmarła 29 sierpnia 1507, Katarzyna zaś 26 sierpnia tegoż roku.

felicia et posthac vitam aeternam. Aetatis suae 68 annorum vixit, in sancto ordine 50 annos, regnavit 17 annos, obiit anno 1627, secundo Aprilis. Cuius anima in Deo vivat.

Abbatissa 23 fuit venerabilis reverendissima et illustris domina, domina Hedwigis Gornolinskhin, comitissa a Gornolin, aetatis suae 86 annorum, regnavit 15 annos, in sancto ordine vixit sexaginta sex annos, obiit anno 1647 secundo Aprilis. Cuius anima in pace requiescat.

Abbatissa vigesima quarta fuit venerabilis domina Catherina Streichin, regnavit 7 annis, officium autem resignavit, et post hoc adhuc 31 annos vixit. Obiit aetatis suae 73, ordinis vero 56 annorum.

Abbatissa vigesima quinta fuit venerabilis domina Maria Iacobe Weberin. rexit laudabiliter 28 annis, obiit anno 1677, die 16 Ianuarii, aetatis suae 61, ordinis vero 41 annorum. Cuius anima in pace requiescat.

Abbatissa vigesima sexta fuit venerabilis domina Barbara Binnerin. Rexit 5 annis, obiit anno 1682 die 2 Martzii, aetatis suae 61, ordinis vero 45 annorum. Cuius anima in pace requiescat. Amen.

Z kodexu I str. 156.

Frater Henricus de Bren, filius comitis de Bren et consanguineus principum Slesie et Polonie, obiit anno Domini 1302. Hic a venerabili domino papa Martino IV¹⁾ datus pro archiepiscopo Gneznensis ecclesie, archiepiscopatum eidem resignavit, ac mundi gloriam spernens in ordine fratrum Minorum et habitu feliciter huius carnis debitum exsolvit, sepultus est in medio chori cum eisdem fratribus in Wratislavia ad sanctum Iacobum. Hic longo tempore visitator dominarum sancte Clare existens easdem in omni sanctitate et puritate vite conservans non modicum lucrum de ovibus sibi commissis Deo conquisivit, cuius memoria est in benedictione. Amen.

Anno Domini 1240 fratres Minores de loco, in quo prius morabantur foris civitatem Wratislaviensem, ad locum, in quo nunc commorantur, per dominum Henricum ducem Slesie secundum translati venerunt.

Eodem anno illustrissimus dominus dux Henricus secundus occisus a Tartaris, filius sancte Hedwigis, cum beatissima coniuge sua domina Anna, filia regis Bohemie claustrum eisdem fratribus Minoribus de propriis inpensis construxerunt, quod non-

¹⁾ Bulę jego datowaną r. 1281 10 Kal. Jan. apud Urbem-Veterem, wydrukował Stenzel *SS. rer. Sil. II.* 481 i nast. Już w roku 1283 Jakub Świnka mianowany był arcybiskupem gnieźnieńskim.

dum perfectum a beata Anna coniuge sua post mortem ipsius consumatum est per totum. Post mortem vero eiusdem domini Henrici ducis Slesie secundi, anno videlicet domini 1247, sorores ordinis sancte Clare de Praga in Wratislaviam venerunt et ¹²⁵⁷ habitaverunt primo in ligneo claustro, ubi nunc est curia procuratoris, expectantes, donec lapideum claustum, in quo morantur, fuit consumatum, quod videlicet beatissima Anna de propriis expensis totaliter consumavit, sicut sequens pictura evidenter declarat.

Henricus¹⁾ quartus mille tria C. minus X obit ille
Egregiis annis Slesie, Cracovie, Sandomirie dux nocte Iohannis.

Dodatki z kodexu II.

Die quarta Martii 1609 fuit facta visitatio monasterii sanctae Clare Wratislaviae per fratrem Bonaventuram de Monte Thabor ordinis Minorum conventuum S. T. D. et ministrum provincialem provinciae Bohemiae nec non et commissarium generalem, sub regimine pia ac devotae venerabilis matris abbatissae Christinae Klinshin.

Henricus autem predictus, sancte Hedwigis filius, duxit uxorem dominam Annam, Primizli regis Bohemie et Constancie filie regis Ungarie filiam.

¹⁾ Jest to nagrobek Henryka IV. Ob Rocznik Górnoszląski, który niżej dajemy.

ROCZNIK GRYSOWSKI WIĘKSZY.

Kodex, w którym ten rocznik się znajduje, jest pergaminowy kwartant w bibliotece cesarskiej w Wiedniu, w XIV wieku pisany, a umieszczony w dziale historii świeckiej pod liczbą 661 dawniejszą, nowszą zaś 509. Był niegdyś ten kodex własnością klasztoru wiedeńskiego św. Doroty, darowany mu przez jego założyciela; rocznik zaś niniejszy wpisany jest na pierwszej karcie tego kodexu. Wydrukował go najpierw Ryszard Roepell w Zeitschrift des Vereins für Geschichte Schlesiens I str. 200—213; później zaś Wilhelm Arndt w tomie XIX Pertza Mon. Germ. hist. str. 541—542 i według tego ostatniego wydania tu go drukujemy.

19.
marc.
1238
9.
kwietn.
3.
grudn.
24.
kwiet.
26.
sierp.
30.
wrześ.
26.
lut.
- Anno Domini 1230 14 Kal. Aprilis obiit dux Henricus dictus cum barba.
Anno Domini 1241 Tartari occiderunt ducem Henricum II.
Anno Domini 1261 flagellatores ibant destruere fidem christianam.
Anno Domini 1266 obiit dux Henricus III.
Anno Domini 1267 canonizata est sancta Hedwigis in festo sancti Bartholomei apostoli¹⁾.
Anno Domini 1277 in die sancti Georii conflictus fuit in Proczano.
Anno Domini 1278 8 Kal.²⁾ Septembris occubuit Otachkarus rex Bohemie.
Anno Domini 1280 obiit dux Bolezlaus³⁾, pater gloriosi ducis Bolkonis. Eodem anno Albertus marchio Brandinburgensis intravit Slesiam cum duce Bolkone.
Anno Domini 1281 legatus Philippus⁴⁾ fuit in Slesia. Eodem anno mortalitas Bohemorum fuit.
Anno Domini 1288 pridie Kal. Octobris obiit Lestico dux Cracovie.
Anno Domini 1289 4 Kal. Marcii occiditur dux Priberito⁵⁾, frater ducis Glogovie.

¹⁾ Kanonizowana była roku 1267 dnia 26 marca, podniesiona 25 sierpnia; dzień Świętego Bartłomieja przypada na 24 sierpnia. ²⁾ Właściwie 7 kal. Sept. ³⁾ Xiążę Lignicki. ⁴⁾ Biskup Fermoński. ⁵⁾ Primko, syn Konrada I por. Roczn. wrocł. dawn. ad a. 1287.

Anno Domini 1290 obiit Henricus IV Wratislaviensis in vigilia sancti Iohannis baptiste. 23. czerwc.

Anno Domini 1291 obiit secundus Thomas episcopus Wratislaviensis. 1292 15.

Anno Domini 1292 in vigilia sancti Laurentii¹⁾ intravit abbas Theodricus cum conventu suo, videlicet domno Hugone, Arnolde, Wilhelmo, Reinbardo, Sifrido, Nycolao, Alberto, Henrico, Theodrico, Hainrico, Iacobo, Sibano, in domum, que vocatur Gratia sancte Marie sive Grissow. 1292 15. march. 9. sierp.

Anno Domini 1293 contra festum Martini captus est dux Henricus Vratislaviensis quintus, scilicet frater ducis Bolkonis, a quodam tyranno dicto Lutiko, filio quondam Pakozlay. 1293

Anno Domini 1294 6 Kal. Marcii obiit dux Henricus V, frater ducis Bolkonis. 1296 22. lut.

Anno Domini 1296 in vigilia apostolorum Petri et Pauli fundatum est monasterium lapideum in Grissow. 28. czerwc.

Anno Domini 1297 in festo sancto pentecostes coronatus est rex Boemie Wenzeslaus in Praga, cuius coronationem mors regine²⁾ in brevi est subsecuta. 2. czerwc.

Anno Domini 1298 6 Nonas Iulii occisus est rex Romanorum Adolfus a duce Austrie. 2. lipca

Anno Domini 1299 5 Kal. Octobris obiit domnus Chunradus Lubicensis³⁾ episcopus, qui fundavit ecclesiam in Grissoow. 27. wrześn.

Anno Domini 1301 obiit corona Slesie, fundator et benefactor monachorum in Grissow et monialium in Strelin, illustris et christianissimus dux Bolko in die beati Theodori martiris⁴⁾. Eodem anno obiit Iohannes episcopus, qui Romka dicebatur. 19. listop.

Anno Domini 1305 10 Kal. Iulii obiit pius Wenzeslaus⁵⁾ rex Bohemie. 22. czerwc.

Anno Domini 1306 occisus est Wenzeslaus⁶⁾ secundus, rex Boemie iuvenis, miserabiliter et crudeliter a suis perfidissimis Bohemis in vigilia Dominici confessoris. 3. sierp.

¹⁾ Ob. *Liber foundationis claustris s. Mariae virginis in Heinrichow* przez Stenzla wydany w roku 1854 str. 90, gdzie powiedziano: *Cum autem ad predictum coenobium conventus missus esset anno domini 1293 septimo Idus Augusti itd.* ²⁾ Królowej Jutty, która 18 tegoż miesiąca (czerwca) umarła. ³⁾ Lubuski. ⁴⁾ Ob. Rocz. wrocł. dawny pod tym rokiem; Roepell: *Zeitschrift für Geschichte und Alterthumskunde Schlesiens I p. 210 nast.* ⁵⁾ Wacław II. ⁶⁾ Wacław III.

ROCZNIK GRYŚOWSKI MNIEJSZY.

Wykrył go Dr. Wilhelm Arndt w kodeksie pergaminowym pisanym na początku wieku XIV, należącym dawniej do klasztoru Gryśowskiego, teraz zaś do biblioteki królewskiej Wrocławskiej, w której umieszczony stoi pod znakiem Cl. IV F. 170. Wpisany jest w nim ten rocznik cały jedną i tą samą ręką, cynobrem, na karcie 137. Według wydania Arndta w XIX tomie zbioru Pertzowskiego na str. 542 umieszczonego tu go wydajemy.

9.
sierp.
9.
listop.
16.
sierp.
24.
wrześ.
30.
marc.
15.
wrześ.
24.
wrześ.
7.
styczn.
9.
marc.
26.
kwiet.
17
styczn.
4.
list.

Anno Domini 1202 5 Idus Augusti¹⁾ intravit conventus in Grisow.
Anno Domini 1301 5 Idus Novembris obiit dux Bolko fundator noster.
Anno Domini 1302 17 Kal. Septembris obiit frater Hugo sacerdos et monachus.
Eodem anno 8 Kal. Octobris obiit frater Johannes conversus sutor.
Anno Domini 1304 3 Kal. Aprilis obiit Echardus conversus.
Anno Domini 1305 17 Kal. Octobris obiit frater Ar. sacerdos et monachus.
Anno Domini 1306 8 Kal. Octobris obiit frater Theo. sacerdos et monachus.
Anno Domini 1308 7 Idus Januarii obiit Reinhardus sacerdos et monachus.
Anno Domini 1308 7 Idus Marcii obiit Richwinus conversus.
Anno Domini 1310 6 Kal. Maii obiit frater Jacobus sacerdos et monachus.
Anno Domini 1312 16 Kal. Februarii obiit frater Fridericus conversus.
Anno Domini 1312 2 Non. Novembris obiit domnus Wilhelmus tercius abbas
huius domus.

¹⁾ Ob. Rocznik Gryśowski większy pod tym rokiem.

ROCZNIK CYSTERSÓW HENRYKOWSKICH.

Znany jest dziś z trzech pergaminowych rękopismów, z których dwa były niegdyś własnością klasztoru Cystersów w Henrykowie, a dziś są własnością królewskiej biblioteki wrocławskiej; trzeci zaś stanowi własność królewskiej biblioteki berlińskiej. Pierwszy jest kwartant lub też wielka osemka pisana roku 1340 a ma znak biblioteczny: Cl. IV Q. 92. W nim między wielą innemi przedmiotami znajdują się na karcie 121' zapiski o początkach różnych zakonów, dalej rocznik Henrykowski, który niżej umieścimy, наконец niniejszy oto rocznik Cystersów Henrykowskich. Drugi wrocławski rękopism jest foliant także w XIV wieku przez zakonnika cysterskiego w Henrykowie pisany, a ma znak: Cl. IV F. 191. W nim na karcie 164 znajduje się rocznik Cystersów Henrykowskich pismem dwójga różnych rąk skreślony, a po nim następuje rocznik Henrykowski skreślony pismem pierwszej ręki. Trzeci rękopism biblioteki berlińskiej jest kwartant z XV wieku, oznaczony: Ms. Germ. Quart. 765 i zawiera na karcie 101 najprzód tytuł cynobrem wypisany: Incipit Cronica Polonorum, po którym następują bezpośrednio zapiski o początkach różnych zakonów, dalej Rocznik Henrykowski, nareszcie po małym odstępie Rocznik Cystersów Henrykowskich.

Wydany był ten rocznik najpierw przez H. Hoffmanna w piśmie: Monatschrift von und für Schlesien I, 49 według pierwszego rękopismu. Stenzel wydał go po raz wtóry w pierwszym tomie Script. rer. Siles. str. 33—37 według obu wrocławskich rękopismów, dawszy mu napis Breve chronicon Silesie i dołączywszy obszernie objaśnienia. Nakoniec przed kilkomu laty Dr. Wilhelm Arndt mając wszystkie trzy rękopisma przed sobą rozpoznał je należycie, wykazał wzajemny ich do siebie stosunek i wartość każdego i według tego ułożył na nowo ich text do XIX tomu Mon. Germ. hist., gdzie na str. 543 i dalszych jest drukowany, skąd go téż tu wydajemy. Z badań jego okazało się, że osnowa tego rocznika ma poniekąd jakoby dwie redakcy, z których pierwsza przedstawia kodex wrocławski pierwszy wraz z kodexem berlińskim; drugą zaś kodex drugi wrocławski. Dla dokładnego uwidocznienia ich

różnic wypadło zestawieć obok siebie ich teksty, co też uczyniono, oznaczając redakcyą pierwszą głoską A, drugą zaś głoską B. Sam rocznik składa się z trzech części: pierwszą, jak to już jej nadpis wskazuje, jest wyciągiem z polskiej kroniki. Kroniką tą był, jak się zdaje, sam ów Rocznik Kamieniecki, któryśmy w drugim tomie Pomników na str. 776 i dalszych wydrukowali, lub też może jego źródło, bo i on zdaje się być wyciągiem tylko z dzieła większego. Druga część obejmuje zdarzenia szląskie aż do roku 1317; trzecia jest dopełnieniem tych zdarzeń aż po rok 1326 doprowadzonem.

B.

A.

DE CRONICIS POLONORUM.¹⁾

Mesco dux Polonie, qui appellatus est rex Polonorum, cum esset gentilis, sub pacto conversionis ad fidem Christi accepit Dubrancam, filiam ducis Bohemie, in uxorem, que venit ad eum in Poloniam anno Domini nongentesimo septuagesimo, de qua genuit Bolezlaum magnum.

Anno Domini nongentesimo septuagesimo primo dux Mesco baptizatus est. Iste Mesco habuit sororem nomine Adilheidem, quam Iesse rex Ungarie accepit in uxorem, que cum esset christiana, virum suum Yesse convertit ad fidem Christi. Ista post visionem per beatum Stephanum prothomartirem sibi revelatam concepit et genuit Stephanum regem Ungarie anno Domini 975.

Anno Domini 1025 Bolezlaus magnus obiit. Iste Bolezlaus dictus est animosus;

ISTA QUE SEQUUNTUR, INVENIUNTUR IN CRONICIS POLONORUM.

Mesco dux Polonie, qui appellatus est rex Polonorum, cum esset gentilis, sub pacto conversionis ad fidem Christi accepit Dubravcam, filiam ducis Bohemie, in uxorem; que venit ad eum in Poloniam anno Domini nongentesimo septuagesimo, de qua genuit Bolezlaum magnum, qui natus est anno Domini nongentesimo septuagesimo secundo.

Anno Domini nongentesimo septuagesimo primo dux Mesco baptizatus est. Iste Mesco habuit sororem nomine Adelheydam, quam Iesse rex Ungarie accepit in uxorem, que cum esset christiana, virum suum Yesse convertit ad fidem Christi. Ista post visionem per beatum Stephanum prothomartirem sibi revelatam concepit et genuit Stephanum regem Ungarie anno Domini 975.

Anno Domini 984 duxit uxorem Bolezlaus magnus.

Anno Domini 1025 Bolezlaus magnus obiit. Iste Bolezlaus dictus est animosus,

¹⁾ Napisu tego niema rękop.

A.

cum enim esset filius ducis Mesconis neposque ducis Bohemie et consobrinus Stephani regis Ungarie, audaciam assumpsit ex eorum adiutorio. Iste Bolezlaus manu potenti terminos Polonie dilatavit, versus orientem usque in portam Kyv, versus occidentem usque in Salam. Ecclesiam eciam Dei exaltavit, episcopatus distinxit et dotavit atque ditavit, et tribuens eis predia et castra, famulos et servicia, omnemque culturam eradicans ydolorum, fundans pacem et iusticiam in terra.

Anno Domini 1238 14 Kalendas Aprilis obiit Henricus dux Slezie, dictus cum barba.

Anno Domini 1241 Tartari devastaverunt terram Slezie, et ducem Hynricum, filium predicti ducis Henrici cum barba, occiderunt in bello prope Lignitz in loco, qui vocatur Walstat.

Anno Domini 1261 flagellatores transiverunt per terram Slezie, qui velatis capitibus et scapulis denudatis se ipsos flagellis ciciderunt.

Anno Domini 1265 obiit dux Henricus tercius, qui dictus fuit Henricus Albus.

Anno Domini 1277 octavo Kal. Maii bellum fuit circa Proczan, in quo multi occisi corruerunt.

B.

cum enim esset filius Mesconis et nepos ducis Bohemie consobrinusque Stephani regis Ungarie, audaciam assumpsit ex eorum adiutorio. Iste manu potenti terminos Polonie dilatavit, versus orientem usque in portam Kyv, versus occidentem usque in Salam. Ecclesiam eciam Dei exaltavit, episcopatus distinxit et dotavit atque ditavit, et tribuens eis predia et castra, famulos et servicia, omnemque culturam eradicans ydolorum, fundans pacem et iusticiam in terra.

Anno Domini 1039 sanctus Stephanus rex Ungarie obiit.

Anno Domini 1238 14 Kalendas Aprilis obiit dux Henricus dictus cum barba. ^{19. marc.}

Anno Domini 1241 Tartari devastaverunt terram Slezie, et ducem Hynricum, filium beate Hedwigis, occiderunt in bello prope Ligenitz in loco, qui vocatur Walstat. ^{9. kwiet.}

Anno Domini 1261 flagellatores transiverunt per terram Slezie, qui velatis capitibus et scapulis denudatis se ipsos flagellis ciciderunt.

Anno Domini 1265 tercio Kal. Decembris¹⁾ obiit dux Hynricus tercius, pater ^{8. gruda.} Probi ducis.

Anno Domini 1277 octavo Kal. Marcii ^{24. kwietn} bellum fuit circa Protzan, in quo multi occisi corruerunt.

¹⁾ Właściwie 3 grudnia.

A.

Anno Domini 1280 Saxones¹⁾ terram Slezie devastaverunt et Monsterberg civitatem obsederunt.

Anno Domini 1281 Philippus Firmānus episcopus legacione functus est in terra Slezie²⁾. Eodem anno fames valida oppressit terram Bohemie et Slezie, per quam Bohemi infiniti et alii multi perierunt.

30.
lipc.

Anno Domini 1289 tercio Kal. Augusti Ruteni terram Slezie intraverunt et circa Nizam et Grotkove predam hominum tulerunt et in terram suam deduxerunt.

23.
czewc.

Anno Domini 1290 in vigilia beati Iohannis baptiste obiit illustris princeps Heinricus quartus, dux Wratislaviensis, qui appellatus est Probus dux, quia magne probitatis vir et largitatis fuit, qui fundavit ecclesiam conventualem canonicorum Sancte Crucis in Wratislavia.

Anno Domini 1309 multi viri cum armis et mulieres cruce signati turmatim per terram Slezie et per alias terras transiverunt, dicentes se velle mare transire et terram sanctam et sepulchrum Domini expugnare, qui postea inanes ad propria redierunt.

25.
lipc.

Anno Domini 1310 in die beati Iacobi apostoli mane incepit pluere, et duravit continue illa pluvia per duos dies et noctes, per quam aqua, que Niza vocatur, tam innundavit, quod ante civitatem Glatz multas domos subruit et deduxit, et mille

B.

Anno Domini 1280 Saxones terram Slezie devastaverunt.

Anno Domini 1282 Philippus Firmānus episcopus legacione functus est in terra Slezie. Eodem anno fames oppressit terram Bohemie et Slezie, per quam Bohemi infiniti perierunt.

Anno Domini 1289 tercio Kal. Augusti Ruteni terram Slezie intraverunt et circa Nizam et Grotkove predam hominum tulerunt et quam plures occiderunt.

Anno Domini 1290 in vigilia beati Iohannis baptiste obiit illustris princeps dux Hynricus, qui appellatus est Probus dux, quia vir magne largitatis et probitatis fuit. Hic fundavit ecclesiam conventualem canonicorum apud Sanctam Crucem in Wratislavia.

Anno Domini 1309 multi viri et mulieres cruce signati per terram Slezie et per alias terras turmatim transiverunt, dicentes quod mare vellent transire et terram sanctam expugnare, qui postea inanes ad propria redierunt.

Anno Domini 1310 in die beati Iacobi apostoli circa horam primam incepit pluere, et duravit illa pluvia per duos dies et noctes, ex qua pluvia fluvius, que Niza vocatur, tantum inundavit, quod ante civitatem, que Glatz vocatur, multas domos

¹⁾ Porównaj Rocznik Gryśowski Większy pod tym rokiem, gdzie mowa jest o Alęrcie margrabi Brandeburskim. ²⁾ Ob. Roczn. Gryś. większy.

quingentos homines, ut dicunt, ibidem submersit, exceptis aliis locis, ubi eciam plurimi perierunt.

Anno Domini 1317 fames valida Slecziam et totam Poloniam oppressit, per quam innumerabiles Poloni perierunt, ita quod in civitate Wratislavia propter eorum nimiam multitudinem cives eos extra civitatem sepelire fecerunt, et ibidem ecclesiam ad honorem corporis Christi edificaverunt.

subruit et mille quingentos homines ibidem submersit, exceptis aliis locis, ubi eciam plurimi perierunt.

Anno Domini 1317 fames valida totam Poloniam oppressit, per quam famem innumerabiles Poloni perierunt, ita quod in civitate Wratislavia propter eorum nimiam multitudinem eos extra civitatem cives sepelierunt et ibidem ecclesiam in honore corporis Christi edificaverunt.

Dopełnienie z lat 1315—1326.

Anno Domini 1315 in Slezia cremati fuerunt multi heretici in Swidenitz et in Wratislavia et alias.

Anno Domini 1318 11 Kal. Ianuarii, id est in crastino beati Thome apostoli, circa horam vesperarum ventus vehemens venit, qui cum tanto inpetu nivem spargebat et circumferebat, quod homines, qui in viis et in campis erant, quasi excecati per nivem, ad sua hospitia redire non potuerunt et sic plures frigore perierunt.

Anno Domini 1326 ¹⁾ Litwanorum exercitus de terra sua egressus, cum conductu regis Cracovie, Vlodezlai, cognomento Lotket, intraverunt dyocesim Lubucensem et ibi et alias magnam multitudinem hominum christianorum, virorum

Anno Domini 1315 in terra Slezie cremati sunt multi heretici in Svidnitz et in Wratislavia.

Anno Domini 1318 11 Kal. Ianuarii, ^{22. gruda.} circa horam vesperarum ventus vehemens venit, qui cum tanto inpetu nivem spargebat et circumferebat, quod homines, qui in campis erant et per vias ambulabant, quasi excecati per nivem ad hospitia sua redire non potuerunt et plures frigore perierunt.

Anno Domini 1326 Litwanorum exercitus, de terra sua egressus, cum conductu regis Cracovie Vlodezlai, qui appellatus est Loketh, intraverunt dyocesim Lubucensem, in qua magnam multitudinem hominum christianorum captivam du-

¹⁾ Czas tego zdarzenia oznacza Kanonik Sambijski (*SS. rer. Prus. I 287*) w tych słowach: *A. D. 1326 Lithwini ex parte Lotkonis in Marchia multum populum occiderunt et hoc post purificationem beate Virginis (2 Intego) circa 8 dies.* Ob. także Dusburga tamże str. 193—194.

A.

ac mulierum, captivam duxerunt et miserabiliter tractaverunt; nam mulieres et virgines stupraverunt, pregnantes cum suis fetibus transfixerunt, quibusdam guttura preciderunt, et divinaciones suas exercuerunt, quam plures etiam diversis modis occiderunt, reliquos vero vinctis manibus et decem vel pluribus pariter copulatis et caldaribus et aliis diversis rebus ad colla ipsorum suspensis, ad terram suam miserabiliter abduxerunt.

Anno Domini 13...

B.

xerunt et ipsos miserabiliter tractaverunt; nam mulieres et virgines stupraverunt, pregnantes et parturientes cum suis fetibus transfixerunt, quibusdam guttura preciderunt, quam plures etiam diversis modis occiderunt, reliquos vero, vinctis manibus et decem vel pluribus pariter copulatis, et caldaribus et aliis diversis rebus ad colla ipsorum suspensis in terram suam miserabiliter abduxerunt.

Na okładzinach kodeksu I znajdują się te dwa zapiski.

stycz.

Anno Domini 1386, scilicet Agnetis secundo, venit ventus magnus ab aquilone, qualis, ut referunt, non fuit in centum annis, qui tam magna incommoda fecit per universas regiones, nam in silvis eradicavit arbores, scilicet pinus, quercus, in civitatibus tecta de turribus et domibus, nam hic proiecit campanile magnum de ecclesia in terram, dum cantaretur Venite a duobus fratribus; et in Brega, in Lubucz¹⁾ similiter proiecit campanilia et in aliis civitatibus.

Item anno Domini 1386 Litwani et rex eorum ad fidem convertuntur Christi, qui rex... sub fide conversionis duxit filiam regis Ungarie et ab episcopo Cracoviensi in Cracovia baptizatur; qui etiam optinuit regnum eiusdem provincie, qui fuit selator fidei et cleri multum, et vocatus est Vladislaus.

Item anno Domini 1410 supradictus rex obtinuit triumphum in Prusia, devastando terram, recipiens civitates plurimas et castra in possessionem preter Marienburg. Ibi corruit magister ordinis²⁾ in bello cum plurimis cruciferis et aliis hospitibus, quasi infinitis numero, et istud bellum factum fuit in die divisionis apostolorum.

¹⁾ Może Lubczyce albo Lubusz. ²⁾ Ulryk Jungingen.

ROCZNIK HENRYKOWSKI.

Znajduje się w trzech dopiero co opisanych przez nas rękopismach, a nazwany tak dla tego, ponieważ dwa z tych rękopismów były pierwotnie własnością klasztoru w Henrykowie. Text jego dajemy także według układu Dr. Wilhelma Arndta umieszczonego w Mon. Germ. hist. tomie XIX na str. 547.

Codd. 1. 1a.

Anno Domini 977 beatus Adalbertus
episcopus Pragensis passus est in Pruzia.

Anno Domini 1079 sanctus Stanizlaus
episcopus Cracoviensis passus est tercio
Idus Aprilis.

Anno Domini 1170 sanctus Thomas
archiepiscopus Cantuariensis passus est.

Anno Domini 1231 obiit sancta Eliza-
beth, filia Andree regis Ungarie et uxor
lantgravii Hassie.

Anno Domini 1243 obiit beata Hedwi-
gis ducissa Slezie, et anno Domini 1268
translata fuit in crastino beati Bartholo-
mei apostoli.

Cod. 2.

Anno Domini 977 beatus Adalbertus 997
Pragensis episcopus passus est in Pruzia.

Anno Domini 1008 sanctus Adelbertus
canonizatus est.

Anno Domini 1072 sanctus Stanizlaus
in episcopum Cracoviensem ordinatur.

Anno Domini 1079 sanctus Stanizlaus
passus est tercio Idus Aprilis.

11.
kwietn.

Anno Domini 1170 sanctus Thomas
Cantuariensis archiepiscopus passus est.

Anno Domini 1231 obiit sancta Eliza-
beth filia regis Ungarie et uxor lantgra-
vii Hassie.

Anno Domini 1236 canonizata est beata
Elizabeth.

Anno Domini 1243 obiit beata Hedwi-
gis ducissa Slezie.

Anno Domini 1268 translata est beata 25.
Hedwigis. sierp.

Anno Domini 1201 beata Konegundis 1200
canonizata est.

Cod. 2.

7.
sierp.Anno¹⁾ 1293 septimo Idus Augusti

missus est novus ac primus conventus e monasterio Henrichoviensi ad monasterium Grissowiense noviter fundatum sub Bulkone duce de Fürstenberg.

O POEZĄTKACH RÓŻNYCH ZAKONÓW.

Anno Domini ducentesimo quinquagesimo initium sumpsit monasticus ordo a sancto Anthonio.

Anno Domini quingentesimo vicesimo initium sumpsit niger ordo a sancto Benedicto.

Anno Domini millesimo nonagesimo octavo initium sumpsit ordo Cysterciensis a sancto Roberto.

Anno Domini millesimo centesimo vicesimo initium sumpsit ordo Premonstratensis a sancto Norberto.

Anno Domini millesimo ducentesimo octavo initium sumpsit ordo fratrum Maiorum id est Predicatorum a sancto Dominico.

Anno Domini eodem initium sumpsit ordo fratrum Minorum a sancto Francisco.

Anno Domini ...

¹⁾ Ten ustęp dopisany jest ręką niedawną.

²⁾ Cf. *Notas Cluniacenses SS. T. XVII. 722. P*

ROCZNIK LUBIĄSKI.

Wykrył go wraz z kilkoma innemi tegoż rodzaju pisemkami uczony Filip Jaffé w bibliotece świętego Marka w Wenecyi i udzielił Dr. Wilhelmowi Wattenbachowi, który go drukiem ogłosił we Wrocławiu roku 1861 w dziełku mającym nadpis Monumenta Lubensia. Rękopism ów dziś w Wenecyi znajdujący się pod znakiem Classis X Lat. Cod. 188 jest papierowy foliant z wieku XV, a z napisów dawnych jego okazuje się, że należał niegdyś do kościoła katedralnego św. Jana we Wrocławiu. Rocznik zaś niniejszy, według wszelkiego podobieństwa pisany był w Lubiążu; wydał go powtórnie za Wattenbachem Wilhelm Arndt w XIX tomie Mon. Germ. hist. na str. 548, skąd go też tu czytelnikom naszym podajemy.

Po roczniku umieszczamy tu i Wiersz o pierwotnych zakonnikach Lubiąża, według wydania Wattenbacha, a następnie nagrobki xiążąt szląskich.

Anno incarnationis Domini 1241 tertia feria post octavas pasche, scilicet 5^{9.} ^{kwieta.}
Ydus Aprilis fuit prelium in Walstat cum Thartaris, in quo pie memorie filius du-
cis Henrici piissimi principis cum barba, qui fundavit Trebniczam,¹⁾ et sancte
Hedwigis occubuit. Ante idem pascha anno 1240 post meridiem sol eclipsim passus est.

Anno Domini 1267 translata est beata Hedwigis in Trebnitz a venerabilibus ^{25.} ^{sierp.}
patribus abbatibus, scilicet pie memorie Nicolao abbate Lubense et aliis quam plu-
ribus ad hec deputatis. Canonizata est autem beata Hedwigis a sanctissimo patre ^{26.} ^{marc.}
papa Clemente papa quarto.²⁾

Anno Domini 1277 12 Kal. Marcii, hoc fuit proxima quinta feria post Invo-
cavit, dux Henricus³⁾ Wratislaviensis captivatur et patruo suo duci Boleslao⁴⁾ tra- ^{18.} ^{lut.}
ditur, a quo captivus in Leen⁵⁾ 22 septimanis detinetur. Interim cum tenetur, ex

¹⁾ Roku 1203. Ob. Dyplom fundacyjny z dnia 28 czerwca t. r. u Somersberga SS. rer. Sil I 815. ²⁾ Bulę papieską wydał z oryginału Stenzel w SS. rer. Sil. II. 119—126. ³⁾ Henryk IV. ⁴⁾ Xięciu Lignickiemu. ⁵⁾ Teraz Lehnhaus, niedaleko od Loewenberg na południe.

24. ^{kwietn.} utraque parte exercitus adunatur, in quo dux Poznaniensis¹⁾ capitaneus loco captivi cum dicto Boleslao congregitur²⁾, et utrobique multitudo ceditur. Ab ipso tamen Boleslao victoria optinetur. Demum captivus dimittitur³⁾, terraque Slesie rursum dividitur⁴⁾.

1278 Sequenti anno rex Bohemorum contra imperium rebellare presumens et maximum exercitum conducens, regi Rudolfo obviabat, quem contempserat, contra ipsum ad prelium preparat. Sextaque feria post Bartholomei bellum commiserunt, multique cum rege Bohemorum perierunt. Post hec circa nativitatem Domini Boleslaus moritur⁵⁾, et in Legenitz apud Predicatores sepelitur.

11 ^{czerw.} Anno Domini 1303 translatione sancti Benedicti turbato aere magnus grando cecidit in modum unius ovi, ac etiam in aliquibus locis inventi sunt multo maiores hiis, utpote in modum capitis unius pueri.

25. ^{lipca} Anno Domini 1315 circa festum beati Jacobi multi heretici, fere quinquaginta vel plures cum mulieribus et parvulis in Sweidnitz concremati sunt, et in Wratislavia et in aliis civitatibus combusti sunt quam plures⁶⁾.

Anno Domini 1281 cepit fames valida in multis terris et duravit... annis regnante Rudolfo⁷⁾.

WIERSZ O PIERWSZYCH ZAKONNIKACH LUBIĄŻA.

Kr.
polaka.

Est locus iste Lubens Julio de Cesare dictus,
Slavonizando loquens consuevit dicere vulgus
Lubens pro Julius, qui primus castra metatus
Est hic, et populus eius phanum veneratus
Annos per mille, quo Christo credidit ille.
Tunc monachis nigris hic est data mansio paucis

1) Przemysław. 2) Koło Protzan. 3) Za pośrednictwem Ottokara II króla czeskiego. Ob. *Chron Polonorum* u Stenzla *SS. rer. Sil. I* 31. 4) Ob. *Chr. Pol.* tamże. 5) O czasie jego śmierci ob. Wattenbacha *Mon. Lub.* str. 10 przyp. 1. Porównaj też *Rocznik Grys.* wyżej. 6) Ob. wyżej *Rocz. Cyst.* pod tym rokiem. 7) Ob. tenże *Rocz.* pod. r. 1182.

Per regem monachum constitutum Kazimirum,
 Qui fuit Ottonis terni nepos imperatoris,
 Et tenuit regnum quartus rex iste Polonum.
 Hinc sancto modicam Jacobo struxere capellam,
 Ad quam manserunt populumque fidem docuerunt
 Annos per centum Bolezlaum donec ad Altum,
 Hos qui mutavit monachos grizeosque vocavit
Anno domini millesimo centesimo XXXI¹⁾.
 De Porta, caris hoc claustro pro tumultatis,
 Coniuge cum matre, nato pariterque Johanne²⁾,
 Hic laudare deum dignos stabilivit in evum.
 Qui statuas Martis Juliique dedendo cloacis
 Christo cum sanctis statuunt habitacula pacis.
 Primis bis denis conventus non erat annis
 Istic, sed fratres pauci deserta colentes.
 Hiis fuit exilium fundatoris nocumentum,
 Quatuor ac denis qui terre prefuit annis,
 Nec poterat sumptus pauper prestare resumptus,
 Donec cum patruis firmavit federa pacis.
Anno domini millesimo centesimo quinquagesimo primo.
 Tunc huc conventum primum duxit monachorum.
 Exiit iste vias, pariter Florencius abbas,
 Propter defectum rerum corpusque reiectum
 Mittitur huc alius abbas propter³⁾ Ticelinus.
 Qui vix manserunt, inopes multumque fuerunt,
 Nam sine cultore tellus iacuit nemorosa
 Et gens Polonie pauper fuit haut operosa,
 Sulcans in sabulo lignis uncis sine ferro
 Et vaccisve bobus nisi scivit arare duobus.
 Civitas aut opidum per terram non fuit ullum,
 Sed prope castra fora campestris, broca, capella.
 Non sal, non ferrum, nummismata nonque metallum,
 Non indumenta bona, sed neque calciamenta

1163

Kr.
polska.

¹⁾ Lata w tych miejscach, które odmiennem pismem drukujemy, a które w oryginalnie pisane są cynobrem, są całkiem mylne, jak to słusznie zauważał już Wattenbach pierwszy Pomników Lubiąskich wydawca. ²⁾ Ob. wyżej str. 633. ³⁾ czy nie należy czytać: pater?

Plebs habuit illa, pascebat sola iumenta.
 Delicias tales monachi reperere priores.
 Est tamen hec terra per (eos) hiis tota referta,
 Adduxere, quia per quos sunt cuncta reperta.
 Horum sudore viventes absque labore,
 Numquam credamus hec quod per nos habeamus,
 Vel sint optata per eos sic elaborata.
 Pellitur exilio fundator tempore bino;
 Exilii causa (fuit) hec, quam dissero prosa,
 Sicut de cronica transscripsi Cracowiana.

NAGROBKI XLĄŻĄT SZLĄSKICH.

Znajdują się w tymże samym rękopiśmie Weneckim, któryśmy wyżej opisali obok rocznika Lubińskiego, a o dawności ich świadczy ta okoliczność, że powołuje się na nie autor Chronici Principum Poloniae piszący w drugiej połowie wieku XIV. Mówi on o potomstwie Bolesława Wysokiego: Et quemadmodum constat ex epitaphiis principum Polonorum nec non cronicis, hic Boleslaus, altus dictus, habuit hos filios: Jaroslaum Wratislaviensem episcopum, Henricum cum barba, Boleslaum, Conradum et Johannem infantem in Porta sepultum, nec non Algam et Adilheidem marchionissam Moravie supradictam filias, et tandem decedens anno domini 1201 in Lubens similiter est sepultus. (Stenzel SS. rer. Sil. I str. 99.) Są wprowadzić w tych nagrobkach natrącone niektóre szczegóły, z których wnosićby można, że jedna ich część była raczej z kroniki owej wypisana; łatwo wszakże być mogło, jak słusznie uważa Arndt, że do autentycznego textu dawnej kroniki wtrącił jedną lub drugą okoliczność późniejszy jej kopista. Wyduł te nagrobki najpierw Wattenbach w pomienionem swem dziełku; po nim Wilhelm Arndt w Mon. Germ. hist. tom. XIX str. 550 zatrzymując w znacznej części objaśnienia swego poprzednika. Według niego i my tu nagrobki te wydajemy.

EPYTAPHIA DUCUM SLEZIE.

ET PRIMO DUCIS BOLES LAI, QUI FUT FUNDATOR CENOBII LUBENSIS
ET DOMINUS TOCIUS SLEZIE.

Anno Domini 1201 7 Idus Decembris obiit illustris dux et princeps egregius
Bolezlaus Altus dictus, fundator cenobii Lubensis.¹⁾ 7. grudn.

ET ISTI VERSUS SCRIPTI

IN TUMBA EIUS IN LUBENS IN CHORO ANTE SUMMUM ALTARE.

Dux Bolezlaus, honor patrie, virtute deinceps
Cui par nullus erit per regna Polonica princeps,
Conditur hoc loculo, locus a quo conditus iste,
Demonis ara prius, tua transit in atria, Christe.

9 Kal. Marcii obiit domina Christina²⁾ uxor eiusdem fundatoris secunda. 21. lut.

Anno Domini millesimo... 4. Nonas Junii obiit dux Wladizlaus Cracovie,
Gniezdne, Syrazye, Kalisie et Slezie dominus et pater fundatoris Bolezlai supradicti³⁾. 2. czerwc. 1162

8 Kal. Septembris obiit domina Adilheidis⁴⁾ uxor eius, filia imperatoris
Henrici IV. 25. sierp.

16 Kal. Februarii obiit domicellus Conradus dux Glogovie, filius eius, frater
fundatoris predicti. 17. styczn.

15 Kal. Augusti obiit Bolezlaus filius secundus Bolezlai fundatoris, preparatus
ad miliciam. 18. lipc.

3 Nonas Julii obiit Conradus tercius filius eiusdem fundatoris. 5. lipc.

6 Idus Marcii quartus filius Johannes infans, filius eiusdem fundatoris, et in
Porta est sepultus. 10. marc.

5 Kal. Julii obiit domicella Obliga,⁵⁾ prima filia fundatoris nuptura. 27. czerwc.

5 Ydus Aprilis occubuit Bolezlaus in prelio Thartharorum, filius domine Adel-
heydis, filie fundatoris et marchionis Morawie Dypoldi, qui iacet sepultus in choro
conversorum in Lubens. 9. kwiet. 1241

¹⁾ Wyrity na grobowcu napis opiewał tak: *Anno Domini 1201 7 Idus Decembris obiit illustris Bolezlaus dux Slezie, fundatur Lubensis coenobii.* (Thebesius; Liegn. Jahrbücher II 31). ²⁾ Arndt mniema, że to było raczej imię matki Bolesława, żoną zaś jego była Adelaida z Sulzbach. ³⁾ O roku ob. Roepella Gesch. Pol. I. 362.

⁴⁾ Agnieszka wnuczka Henryka V. Krystyna zowie ją autor Kroniki polskie j.

⁵⁾ Algą nazwana jest w *Chron. princ. Pol.*

18. 15 Kal. Septembris obiit Gneznensis et Poznaniensis Włodislaus dux exul,
sierp. 1281 filius Mesichonis monarchi Cracowie primogenitus, frater Odonis.

19. Anno Domini 1237 illustris princeps totius Slezie, Cracowie, Poznanie, Zan-
miej. 1238 tochie et Lubusie dux Henricus primus, dictus cum barba, cuius uxor fuit beata Hedwigis, qui fuit quintus filius Boleslai Alti fundatoris Lubensis, obiit 14 Kal. Aprilis.

5. Anno Domini 1241 5 Idus Aprilis occubuit dux Henricus secundus, filius
kwiet. Henrici supradicti cum barba, occisus a Thartharis in bello Wolstat prope Legnitez, sepultusque est in Wratislavia in claustro fratrum Minorum apud sanctum Jacobum.

9. Anno Domini 1243, 7. Idus Octobris mater iam dicti Henrici beata Hedwigis
paźdz. migravit de hoc seculo.

24. Anno Domino 1266, 8. Kal. Decembris fuit chononizata beata Hedwigis per
listop. dominum papam Clementem IV.

23. 10 Kal. Aprilis obiit domicella Sophia, ducis Henrici cum barba et sancte
marca Hedwigis filia.

11. 5 Idus Maii obiit domicella Agnes secunda filia eorum.
maja

10. 4 Idus Septembris obiit domicellus Boleslaus primogenitus eorum.
wrześ.

4. 2 Nonas Septembris obiit Cunradus tercius filius eorum.
wrześ.

5. 8 Idus Decembris obiit domina Gerdrudis tercia filia eorum, abbatisa in Trebnitz.
grud.

Anno Domini millesimo... obiit Boleslaus filius Henrici occisi a Thartharis, qui dictus fuit Calvus sive Mirabilis, sepultusque est apud Predicatores in Legnitz.¹⁾

21. Anno Domini 1259 obiit domina Hedwigis uxor eiusdem ducis Boleslai Legni-
grudn. tzensis, filia comitis de Anhalt, 12 Kal. Januarii.

III FUERUNT DUCES WRATISLAWIENSES.

5. Anno Domini millesimo... Nonas Decembris obiit veneno inclitus dux Wra-
grudn. 1266 tislawiensis Henricus tercius, secundus filius secundi Henrici occisi a Thartaris.

23. Anno Domini 1290, 11 Kal. Augusti²⁾ obiit dux Wratislawiensis Henricus
czerwe. quartus, qui dictus est Probus, filius.tercii Henrici. Hic similiter a consiliariis suis veneno interemptus est, et sepultus est Wratislawie ad sanctam Crucem, quam ecclesiam ipse fundavit. Et decessit absque liberis.

¹⁾ Por. Roczn. Lubiński. ²⁾ t. j. w kościele katedralnym.

Anno Domini 1296, 8 Kal. Marcii obiit Henricus quintus dux, dictus Ventrosus, Legnizensis, postea vero propter probitatem electus Wratislawiensis. Hic fuit filius Bolezlai Calvi sive Mirabilis. 22.
lut

Anno Domini millesimo... obiit Henricus sextus Wratislawiensis dux. Hic resignavit¹⁾ terram Wratislawiensem regi Bohemie, eo quod non habuit filios. Et hoc fecit in odium fratris sui Bolezlai Brigenis. Et idem Henricus fuit filius Henrici quinti dicti Ventrosi. 24.
listop.
1335

Anno Domini 1352, 11 Kal. Maii obiit Bolezlaus Legenitzensis et Brigenis, filius Heynrici Ventrosi. Qui multum fuit largus, ymmo plus dici potuit prodigus quam largus. Sepultusque est in Lubens in capella, quam ipse fundavit et eam sollempniis redditibus dotavit. 21.
kwiet.

Anno Domini 1322, 6 Idus Aprilis obiit Margaretha uxor eius, filia Wenzeslai regis Bohemie. 8.
kwiet.

ISTI FUERUNT DUCES GLOGOWIE.

Anno Domini millesimo... obiit Cunradus dux Glogowie, filius Henrici secundi occisi a Thartaris, uxorem habens Salomeam filiam ducis Polonie. Sepultusque est in summo²⁾ prope Glogaw, quem ipse fundavit. Uxor vero sepulta est ibidem apud Predicatores. 1273

Anno Domini 1289 4 Kal. Marcii occubuit illustris princeps dominus dux Premizl Stinaviensis, filius Cunradi ducis Glogowie tercius, in bello in Sever opido episcopi Cracovie iuxta Bytom, ubi eum revertentem de Cracowia cum exercitu Heynrici ducis Probi Wratislawiensis Poloni Kalisienses nudatum et spoliatum armis, stantem coram ipsis iuvenulum ut agnum gladiis et hastis crudeliter peremerunt. Iste processurus ad eundem infortunatum eventum tamquam presenciens ipsum sacramentis ecclesiasticis se preparavit, testamentumque ordinans duas villas Lossossewitz et Syrcow in Lubens contulit et ibi sepulturam elegit.³⁾ 26.
lut.

Anno Domini 1304 5 Idus Octobris obiit Cunradus dux Slezie et dominus Sagani ac prepositus sancti Iohannis in Wratislawia, qui et Korbirlin dictus. Hic fuit filius Cunradi primi Glogowiensis. Sepultusque est in Lubens. 11.
paźdz.

¹⁾ Por. *Chron. princ. Pol.* u Stenzla I, 130.

²⁾ t. j. w kościele katedralnym.

³⁾ Por. *Chron. pr. Pol.* u Stenzla I 146 i 148.

9.
grudn.

Anno Domini 1309. 5 Idus Decembris obiit inclitus dominus, dux Henricus dux Glogowie, filius Conradi predicti. Hic habuit uxorem Mechtildam, filiam ducis de Brunzwik. Qui ambo similiter sepulti sunt in Lubens.

1342
22.
syczn.

Anno Domini millesimo...¹⁾ obiit Heynricus dux Saganensis dictus Fidelis, filius Henrici Glogowiensis predicti, uxorem habens Mechtildem filiam marchionis Brandenburgensis. Sepultusque est in Sagano apud regulares canonicos.

ROCZNIK GÓRNOSZŁĄSKI.

Znajduje się w Królewcu w bibliotece uniwersyteckiej. Rękopism, którego on drobną tylko część stanowi, jest pergaminowy foliancik dawniej pod znakiem bibliotecznym XX 85, teraz pod Nr. 1150 umieszczony, a dwukrotny napis na jego brzegach poświadcza jego pochodzenie w tych słowach: Istum librum comparavit fr. Barthol(omaeus) Sambiensis ecclesie episcopus²⁾ et dedit Capitalo suo. Orate pro eo. Zawiera najpierw: 1) Heremite Augustiani Dictionarium. Libellus synonymorum. 2) Historię rzymską. 3) Catalogus imperatorum a Julio Cesare usque ad Fridricum II (1278). Na ostatniej zaś karcie przy końcu rocznik niniejszy ręką z XIII wieku spisany. Kopię jego na miejscu przez Wilhelma Giesebrechta zrobioną nadesłał mi w roku 1858 Alexander hr. Przezdziecki. Nazwał on go rocznikiem krakowsko-szląskim. Doktor Wilhelm Arndt wydał go w Mon. Germ. hist. tomie XIX na str. 552 nazwawszy go górno-szląskim rocznikiem, i tę nazwę jego zatrzymuję. Krótkie te zapiski nie są bez historycznej wartości, a zgadzają się z niektórymi innymi, mianowicie zaś z rocznikiem kapitulnym krakowskim.

Anno Domini 1071 episcopus Stanyslaus Cracovie factus est.

1079 passus est a Boleslao iniquo.

¹⁾ Ob. *Catal. abbatum Saganensium* u Stenzla I, str. 196, w którym powiedziano: *et pater ipsius ducis anno 1342 circa festum vel in festo beati Vincencii levite.* (t. j. 8 czerwca). ²⁾ Był na biskupstwie r. 1457—1461 września 23. Ob. Potthast Wegw. str. 307.

- 1195 in Mescava bellum¹⁾ cum Romano rege fit.
- 1196 Romanus princeps Ruthenorum in Savikost²⁾ occiditur a Lesckone. 19
czerwec.
1205
- 1206 Mesko dux Raceburgensis³⁾ tenendo Cracoviam obiit. 24.
listop.
- 1227 dux Lescko in Gesavia¹⁾ occiditur. 1330
- 1233 Cunradus dux Masovie Thorunneam terram dedit ⁵⁾
- 1238 beata Elyzabeth canonizatur.
- 1241 Tharthari primi Poloniam introierunt.
- 1243 bellum in Suchdol committitur. 25.
maja
- 1245 Innocencius quartus Fridericum deposuit et sathane tradidit.
- 1249 Bruno episcopus Olomutzensis Ratebor civitatem acquisivit. Eodem anno
dux Bolezlaus Lignicensis captus est. Eodem anno Iacobus legatus dispensavit cum
Polonis, quod carnisbrivium suum in quadragesima haberent.⁶⁾
- 1251 Fridericus in excommunicatione obiit. Et Viola domna de Opil⁷⁾ obiit.
- 1253 Wenzeslaus rex Bohemie obiit. 22.
wrześ.
- 1254 beatus Stanizlaus canonizatus est.
- 1255 rex Octakarus, qui prius Premezel dicitur, in Prusiam venit et aliquid
boni fecit.⁸⁾
- 1256 Thomas episcopus Vratislaviensis a Bolezlao duce capitur. 1.
paźdz.
- 1258 terre motus fuit in multis partibus.
- 1260 Tarthari castrum Ztudemer⁹⁾ ceperunt et multa milia hominum occiderunt. 2.
lut.
- 1262 Symovit dux¹⁰⁾ in Iesdow a Litowinis occiditur. 23.
czerwec.
- 1278^{a)} in vigilia Bartholomei occiditur rex Bohemie a rege Romanorum¹¹⁾. 26.
sierp.

a MCCXC ma rękop.

¹⁾ Bitwa pod Mozgawą, w której Roman, świeżo przez Leszka Białego na księstwie halickim osądzony, pomagał mu przeciw Mieszkowi Staremu. ²⁾ Zawichost naprzeciw Sandomierza. ³⁾ Raciborski. ⁴⁾ Gązawa koło Nakła. ⁵⁾ Ob. ważną i ciekawą rozprawę: *Die ältesten preussischen Urkunden kritisch untersucht von Dr. Max Perlbach. Königsberg 1872*, gdzie autor wykazuje jak na dłoni, że nadanie Konrada w roku 1230 zrobione Krzyżacy zfałszowali, i posławszy swój fałszykat do Rzymu roku 1234 postarali się o to, że takowy wciągnięty został do Regestów papieskich a tem samem sankcye otrzymał. Na tem więc podrobionem nadaniu prawa swoje do ziemi chełmińskiej odtąd wyłącznie opierali. ⁶⁾ Por. Roczn. kapit. kr. pod r. 1248. ⁷⁾ Księżna Opolska. ⁸⁾ Ob. Dusburga *Chron. III*. 70, 71 *SS. rer. Prus.* I 90 i dalsze, tudzież *Annal. Ottocar.* w *Mon. Germ.* IX 181 i 182. ⁹⁾ Sandomierz. Ob. Kronikę Godysława Paska (*Mon. Pol. hist.* II 585) i Latopis Wołyńsko-halicki pod r. 1261. ¹⁰⁾ książę Mazowiecki. ¹¹⁾ Rudolfa.

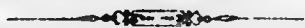
Versus.

Christi post annos M C duo septuaginta
Octo, die terna post festum Bartholomei
Rex fuit occisus a Romano rege Bohemus.

23.
Czerwe.1290 in nocte Johannis¹⁾ gloriosus dux H(enricus) obiit.

Versus.

H(enricus) quartus mille tria C minus X obiit ille
Mangnus *) in hiis annis Slesie, Cracovie, Sandomirie dux nocte Iohannis.

ZAPISKI HISTORYCZNE

ODNOSZĄCE SIĘ DO DZIEJÓW POLSKI, SZŁĄSKA I CZECH

opracował

Dr. Aleksander Semkowicz.

Zapiski, które poniżej wydajemy, pochodzą z rękopismu (Q. II. 51) znajdującego się w bibliotece rzymskiej księcia Chigi — opisanego przez hr. Alexandra Przezdzieckiego w znanym dziełku „Wiadomość bibliograficzna o rękopismach zawierających w sobie rzeczy polskie. Warszawa 1850” str. 89—92. Ponieważ jednak opis ten niezupełnie jest dokładnym, uzupełniamy go szczegółami, które znaleźliśmy w listach pana Adama Rogalskiego do ś. p. Augusta Bielowskiego z Rzymu pisanych.

Jestto papierowy foliant, liczący 191 kart po jednej tylko stronie liczbowanych, za którymi znajduje się 8 kart białych; pisany jest przez kilku pisarzy w końcu XV i na początku XVI wieku. Na grzbiecie okładki wybity jest rok 1534. Na pierwszej karcie wymienioną jest pokrótce treść rękopismu w tych słowach:

„Quae continentur in hoc volumine: Ducum Silesiae origo. Descriptio Silesiae totius. Wratislaviensis civitatis eiusque ecclesiarum descriptio. Insigniorum et armo-

a) Egregiis annis czyta się na nagrobku znajdującym się dotąd we Wrocławiu w kościele ś. Krzyża.

¹⁾ Jana Chrzeciela.

rum regni Poloniae epilogatio. Civitatum et archiepiscopatum totius Christianitatis nominatio. Cronica Petri comitis 72 ecclesiarum fundatoris. Annalia quaedam civitatis Wratislaviae. Episcoporum Wratislaviensium usque ad Ioannem quintum cathalogus. Episcoporum Olomucensium cathalogus. Annalia quaedam regni Bohemiae. Poloniae regum cathalogus usque ad Sigismundum Kazimiridem. Annalia quaedam Polonorum. De Cruciferorum in Prussia receptione et bellis eorum. Vita Ernesti Pragensis archiepiscopi. Historia quaedam de Constantino imperatore et Helena."

Oprócz źródeł wyliczonych w dziełku hr. Przezdzieckiego, znane nam są jeszcze następujące:

Po kronice o Piotrze, która się kończy na pierwszej stronie 51 karty, znajduje się na karcie 52' „Bulla Bonifacii Domini super ostensionem reliquiarum“; poczem spominek „admissio... indulgentiarum dioecesani loci.“

Na karcie 52' „Literae moderni episcopi Wratislaviensis, qui addit XL dies indulgentiarum“ (Iohannes dei gratia episcopus Wratislaviensis — Datum Legnici die 23 mensis Ianuarii 1508).

Na karcie 53 zaczynają się zapiski „Anno 1219 permutatio facta est“ — które poniżej wydajemy, poczem (k. 54') roczniki wrocławskie, również przez nas wydane.

Na karcie 123 znajdujemy roczniki (Annalia sive res memorabiles regni Poloniae), a pierwszy i jedyny znany nam zapisek w tym roczniku, zgadza się prawie dosłownie z odpowiednim zapiskiem rocznika świętokrzyskiego (M. P. III 60):

Roczn. świętok.

Kodex x. Chigi

Et primo anno 965 dux Męsko Poloniae baptizatur cum suis militibus et fides catholica in Polonia recipitur; et duxit Dombrowkam filiam ducis Boleslai...

Anno Domini noningentesimo sedecimo dux Mieszko Poloniae baptizatur cum suis militibus et fides catholica in Polonia recipitur. Et duxit Dobruwkam filiam ducis Boleslai...

Pomimo tych uzupełnień niepodobna nam dokładnego powziąć wyobrażenia o tym kodexie; a mianowicie trudno orzec, czy źródła w nim się znajdujące przechowały się w odpisach, czy też w oryginałach. Za ostatniem przypuszczeniem przemawia to, że autorowie (lub też autor) tych zapisków żyli w ostatniem dwudziestoleciu XV i w pierwszym XVI wieku — charakter zaś pisma i szczegóły historyczne (n. p. w roczniku wrocławskim) do tego samego odnoszą się czasu. Rękopism ten zbyt się musiał wcześniej dostać do biblioteki rzymskiej — skoro materyały w nim się znajdujące zupełnie były nieznane pracowitym historykom szląskim.

Niektóre źródła w tym rękopiśmie się znajdujące znane były ś. p. Bielowskiemu z odpisów Albertrandego w Tekach Naruszewicza przechowanych. Aby je wydać w Pomnikach dziejowych, potrzeba je było porównać z oryginałem. Pracy

tej dokonali dwaj przyjaciele ś. p. Bielowskiego — Dr. Antoni Małecki i p. Adam Rogalski. Pierwszy bawiąc w r. 1865 w Rzymie odpisał z oryginału niektóre roczniki; pan Rogalski zaś dostarczał w ciągu roku 1875 ś. p. Bielowskiemu szczegółowych wiadomości o samym rękopiśmie, kopiował z niego całe kroniki i załączał ich podobizny. Przy gorliwej pomocy obu tych mężów udało się ś. p. Bielowskiemu ustalić tekst roczników poniżej wydanych.

Po śmierci założyciela Pomników porucił mi komitet wydawniczy krytyczne opracowanie materyałów przezeń zebranych i wydanie tychże w niniejszym tomie Pomników.

I.

KRONIKA SZŁĄSKA SKRÓCONA

(CRONICA SILESIAE ABBREVIATA).

Kronika ta przedstawia całokształt dziejów Szląska od podziału Polski przez Bolesława Krzywoustego aż do poddania się księząt szląskich królowi czeskiemu.

Zajmuje ona pierwsze miejsce w opisanym powyżej rękopiśmie (k. 2—10). Czas napisania tej kroniki oznacza sam kronikarz, mówiąc... nostris temporibus Ioannes Lubrański, dignissimus eiusdem civitatis (scl. Poznań) antistes muro circumdedit ad instar civitatis totam summam curiamque episcopalem superbissimis aedificiis exornavit... Lubrański piastował godność biskupią od r. 1497 – 1520, przytoczone zaś słowa odnosić się mogą do ostatnich lat biskupich jego rządów.

Autor skróconej tej kroniki był Polakiem. Wynika to nie tylko z dokładnej znajomości Poznania, ale z żałośnych słów jego (wypisanych wprawdzie z kroniki o Piotrze), gdy wspomina o przejściu Szląska pod panowanie czeskie... et sic terra Slesiae quondam pars Poloniae.. a dominis naturalibus ad exteros devolvitur, quae prius liberaliter a Polonis eisdem ducibus fuit concessa; filii quoque Polonici regni eiecti sunt foras, regnant pro eis exterae gentes et nationes... Autor kroniki kończy swe dziełko nadzieją powrotu księząt polskich na Szląsk mówiąc: „Potens est autem Dominus revocare filios regni in sedem suam, sed non est nostrum scire tempora vel momenta, quae Deus posuit in sua potestate.“

Autor naszej kroniki czerpał wszystkie prawie wiadomości z kroniki księząt polskich i z wydanej poniżej kroniki o Piotrze. Mało znajdujemy tu szczegółów nieznanymi z innych źródeł; do takich należy opis Poznania i niektóre wiadomości prawdopodobnie z dokumentów zaczerpnięte, na które w przypiskach do tekstu zwró-

cimy uwagę. Na końcu swej kroniki umieścił nieznajomy nasz kompilator w dosłownem brzmieniu dokumenta książąt szląskich, poddających się królowi czeskiemu; oraz dokument wydany przez Henryka IV biskupowi Tomaszowi w r. 1290. Dokumentów tych nie wydajemy, ale odsyłamy czytelnika do zbiorów, w których takowe z oryginałów lub też z lepszych odpisów zostały wydane.

INCIPIIT CRONICA SILESIAE ABBREVIATA

ex plurimis aliis cronicis de Boleslao Crivousto rege Poloniae et filiis eius, atque Petro comite et qualiter duces in Silesia, qui fuerunt haeredes Poloniae, primum venerunt, et quomodo tandem Silesia regno Bohemiae unita est.

Boleslaus cognomento Crivoustus anno domini millesimo centesimo quarto in Polonia regnare coepit, propter inexplicabilia bella, quae gessit cum variis nationibus, Victoriosus dicebatur alias Crzywousty. Hic fuit filius Wladislai, fratris Boleslai, qui occidit sanctum Stanislaum. Habuit autem hic Boleslaus Crivoustus quinque filios: scilicet Wladislaum primogenitum, quem genuerat ex quadam Ruthena nobili, qua mortua superduxit sororem Henrici imperatoris tertii, ex qua genuit Boleslaum quartum, Myeczlaum tertium, Henricum primum et Casimirum secundum¹⁾. Ordinavit quoque praefatus Boleslaus ante mortem suam filiis suis regnum, quid quisque possidere deberet. Wladislao itaque maiori natu consignavit Cracoviam, Lanczitam, Siradium, Silesiam et Pomeraniam Culmensem. Mesconi autem sive Myetzlao Gneznam, Posnaniam, Calisjam; Henrico vero primo Sandomiriam et terram Lublinensem, Iuniori autem Casimiro nihil designavit, innuens tacite maiora quasi sibi deberi²⁾. Mortuis enim postmodum fratribus, solus in terra Poloniae monarcha remansit. Defunctus autem est Boleslaus, cognomento Crivoustus anno domini millesimo centesimo tricesimo nono, relinquens filiorum tutorem et gubernatorem Petrum comitem cognomento Wlastidam, virum strenuum et valde prudentem. Successit itaque patri suo Wladislaus primogenitus in regno, qui adhuc vivente patre filiam imperatoris Henrici, nomine Agnetam, sive ut alii ferunt Cristinam duxit in uxorem tali eventu,

¹⁾ Ustęp ten prawie dosłownie zgadza się z kroniką książąt polskich str. 92, również ta jak i wiadomość Boguchwała (*M. P. II 508*) o ożenieniu się Bolesława z siostrą cesarza Henryka III (według Bog. Henryka IV) są mylne. Pierwszą jego żoną była Zbysława, córka w. x. kijowskiego, zaślubiona prawdopodobnie w r. 1103; Niemka zaś o której kronika nasza wspomina nazywała się Salomea; była ona córką hr. Henryka von Bergen, wyszła za Bolesława w r. 1110; por. Gorski: Borys, str. 19 i nast. ²⁾ Zupełnie ten sam podział państwa, znajdujemy w Bog. (*M. P. II p. 518*) i w roczn. święt. (kod. X. M. P. III. 68), ostatnie zaś zdanie powtarza się z małemi zmianami w *Chron. Pol. sil.* p. M. G. XIX str. 660; *Chron. princ. Pol.* str. 92 i *Cron. Petri* str. 23.

prout habetur in Cronicis Polonorum¹⁾. Dum quadam vice Henricus quartus imperator imponere voluit tributum regno Bohemiae, quod Bohemi ferre noluissent, iratus imperator cum exercitu magno ingressus est Bohemiam. Venit igitur rex Boleslaus Bohemis in adiutorium atque resistens imperatori ipsum redire compellit a Bohemiae finibus. Unde imperator ad iracundiam provocatus, totum robur suum contra Boleslaum colligit et intrans Poloniam in manu forti, Boleslaum devicit et apud Wratislaviam in loco, qui dicitur Campus canum, alias Hundiswalt captivavit. Quem cum ipse caesar vellet abducere, spondet Boleslaus multam pecuniae summam et obtento a caesare solvendi termino, rediit in Poloniam misitque pro adiutorio clam in omnes Getharum, Litphanorum et Scytharum provincias impositisque copiis ipsis curribus velut thesauro maximo onustis, omnes noctis sub silentio in medium castrorum deduxit caesaris, caesare et exercitu eius nil tale suspicante. Irruit igitur in eos Boleslaus et multos sternens, alios in fugam convertit. Caesarem quoque cepit et in Colbargk, maritimum Pomeraniae castrum abduci fecit. Itaque per sex menses eum detinuit captum, a quo extorsit omnem pristinam libertatem et manumissionem. Insuper praenominata Cristina, filia imperatoris primogenito suo filio Wladislao obtinuit uxorem ob perpetuae amicitiae atque pacis robur²⁾. Quae quoque Cristina postmodum multorum malorum in Polonia seminatrix fuit³⁾. Praefatus Wladislaus de eadem Cristina tres procreavit filios, scilicet: Boleslaum Altum, Myesconem et Conradum Loripedem, qui tres duces post mortem patris terram Silesiam sortiti sunt in haereditatem, ut postmodum patebit. Procedente tempore orta est magna dissensio inter Wladislaum et fratres eius tali casu. Quodam tempore hiemali dux Wladislaus exiit cum comite Petro ad venationem prope Wratislavia. Nocte ingruente soli in silva quadam densissima permanserunt, aliis casu oberrantibus ferasque insectantibus. Videntes ambo famulatu suorum se destitutos iam obducto tenebris coelo esurire coeperunt sic per diem defatigati. Remotis itaque nivibus Petrus excitato igni assaturam, quam secum ferebat in ligneo veru faci apposuit et assavit, ac princeps

¹⁾ Źródła polskie nie znają imienia żony Władysława. Imię Krystyna znajdujemy w *Chr. Pol.*; zgodnie z tą kroniką *Chr. pr. Pol.* i Długosz ją tak nazywa. W listach papieskich jednak, umieszczonych w drugim tomie Pomników (str. 11) oraz w kronice Piotra, którą poniżej wydajemy, znajdujemy jej właściwe miano. Była ona córką Leopolda austr. i Agnieszki, siostry Henryka V. ²⁾ Cały ten ustęp dosłownie prawie wypisany jest z *Chron. princ. Pol.* p. 84; przyczynę do tej wojny przedstawia autor tej kroniki również jak i *Chr. pr. Pol.* fałszywie, a różnica w opowiadaniu obu tych kronik polega prawdopodobnie na niezrozumieniu, lub pobieżnem tylko odczytaniu źródła. Według *Chr. pr. Pol.* otrzymał Bolesław posiłki od Getów, Rusinów i Węgrów. ³⁾ *Fuit enim totius mali disseminatrix*, kron. Piotra p. 23.

Wladislaus deposito petaso et solotenus strato convivaturus cum Petro desuper procubuit; sicque more Cumanorum edere semicrudam carnem coeperunt; sed cum quid potarent ad coenam non haberent, congestis in globum nivibus aquam ore lambentes extrahebant, sitim taliter temperantes. Dux igitur Wladislaus sibi ipsi detrahens ad Petrum comitem dixit: Petre ecce! quale convivium principis, forsitan uxor tua melius hac nocte convivatur cum divi Vincentii abbate, quoniam mecum tu hic epularis. Habebat autem Petrus uxorem nomine Mariam, cuiusdam ducis Ruthenorum filiam divitem et valde virtuosam; itaque ipse Petrus verba ducis pro ioco licet non iocose recipiens, solum se cum duce solo considerans, tale sibi dedit responsum: uxor mea domine dux, pro se cum abbate meo, sicut et tua cum milite Teutonico, suo amasio¹). Nam uxor ducis Wladislai pessima erat et adultera. Quae verba licet graviter dux tulit, ea tamen sub ioci simulatione tunc pertransivit; atque ibidem in loco modico somno recreati, in crastino in Wratislaviam remearunt; et cum aliquamdiu dux animum gessisset perturbatum, coniunx blanditiis (ut feminarum mos est) causam ab eo extorsit, quae statim insidias Petro et fratribus mariti parare coepit. Induxit enim eum, ut bellum contra fratres moveret. Quibus in primis contra ipsum victoriam obtinentibus multo acrius bellum instaurat, et iam non ut contra suos, sed sicut contra acerrimos inimicos pugnare, eosque ex toto regno Poloniae pellit, ita, ut nihil praeter civitatem Posnaniam solam retinerent²). Ferunt, civitatem Posnaniam tale habuisse exordium. Cum ipse Casimirus haeres Poloniae ex monasterio receptus, fuisset restitutus, Maslaus quidam Masoviae falso nomine dux vastavit totam Poloniam. Cumque immineret praefato Casimiro bellum et in maxima anxietate fuisset, intravit ecclesiam, quam Dambrowka, quondam ducissa Poloniae in castro Ostrow fundaverat in honorem beatae Virginis, quod castrum stabat prope, ubi nunc ecclesia cathedralis sancti Petri et Pauli habetur, extra civitatem Posnaniam; ibidem diu cogitans et orans, et iterum habitum religiosum resumere volens, fuit in extasi et audivit vocem: surge et accipe gladium tuum et vade in hostes, omnes enim hodie devinces. Itaque expergefactus convocare fecit suos milites et barones, visionem eis explicando. Et sic omnes animati contra hostes profecti sunt. Mox quidam visus est volitare in aere in albis vestibus, qui clamabat: in hostes! in hostes! tam diu donec illum exercitum prostraverunt, et cum hostes prostravissent, coeperunt contra se mutuo dimicare ignorantes unus de altero. Tunc unus alterum ex signo, quod tesseram vocant, cognovit, et sic in loco

¹) Text opowiadania o tej przygodzie w lesie zbliża się najbardziej do textu kroniki o Piotrze p. 23, jest tam jednak ogólnikowa wzmianka o opacie, nie zaś o opacie św. Wincentego, równie jak i w *Chron. Pol. sil.* (M. G. XIX 561) i *Chr. pr. Pol.* 94. O Maryi, żonie Piotra wspomina również wymieniona kronika p. 22. ²) Kronika o Piotrze Właście str. 26—30; gdzie indziej text bardziej zbliżony jest do *Chr. pr. Pol.*

cognitionis locaverunt civitatem, quam Polonico vocabulo Posnan, id est cognitio nominaverunt¹⁾. Est autem ipsa civitas sita in planitie, excepto cole, in quo arx, quae imminet civitati, sita est. Fluit penes muros civitatis flumen, quod dicitur Wartha, piscium ferax intra muros. Sita est autem maxime ad septemtrionem habens Prusiam ab uno latere; ab occidente Marchiam et Misnam; ab oriente Masoviam et Minorem Poloniam, a meridie Silesiam. Est ecclesia parochialis divae Magdalenae dicata, pulchro schemate intus et extra aedificata, cui turris superba adhaeret campanis onerata sonoris. Est etiam conventus fratrum Praedicatorum ibidem intra muros et monasterium virgini divae Katherinae consecratum. Extra muros sunt plura monasteria fratrum Minorum de observantia ac Carmelitarum ad corpus divinum, quod miraculose repertum est. Est insuper et sedes episcopalis extra civitatem ad ecclesiam Petri et Pauli²⁾, in qua ecclesia iacet sepultus primus Poloniae rex Chabri Boleslaus, fundator metropolis Gnesnensis. Nostris temporibus Ioannes Lubranczky³⁾, dignissimus eiusdem civitatis antistes muro circumdedit ad instar civitatis totam summam curiamque episcopalem superbissimis aedificiis exornavit et ecclesiam ipsam. Cincta autem muris est civitas Posnania per illustres principes Przemisl et Boleslaum filios Boleslai Crivousti⁴⁾, qui tempore belli se ibidem una cum Petro comite recluserant, fratris Wladislai impetum metuentes. Passa est haec civitas aliquando magnum incendium, quod dicunt per Iudaeos fuisse procuratum, quorum copia ibidem semper fuit, et ideo ipsi Iudaei etiam ignis voragini dati fuerunt, circa annum domini 1447 die sancti Petri ad vincula⁵⁾. Sed iam ad historiam revertamur. Cum itaque Petrus tanquam pacis zelator cum aliis regni baronibus de ineunda concordia cum fratribus ducis vehementer loqueretur, suasu uxoris in ira contra ipsum concitatus est et a se sine responso abire iussit. Habuit autem dux in curia sua quendam officialem, nomine Dobeck, qui ad omnia flagitia erat pronus; hunc ex persuasione uxoris suae subordinaverat, ut Petrum proditorie captivaret, promittens ei magnam pecuniariam summam. Qui mox duci placere cupiens tamquam alter Iudas quadam nocte Petrum

¹⁾ Cały ten ustęp o powstaniu Poznania znajduje się także w *Chron. princ. Pol.* (ap. Stenzel p. 58 i 59), ale text naszej kroniki zbliża się bardziej do textu *Chron. Polono-Siles.* w redakcyi królewieckiej odszukanej przez Smolkę (*Zeitschrift des Ver. f. Gesch. und Alterthum Schlesiens XII* 454—466). ²⁾ Kronika o Piotrze str. 19 nazywa kościół katedralny w Poznaniu także *ecclesia cathedralis sancti Petri et Pauli* por. Mosbach str. 113 przyp. 46. ³⁾ 1497—1520. ⁴⁾ Por. Bog. (MP. II 571); rocz. wielkop. (MP. III 21); Mosbach l. c. Łukaszewicz: Rys hist. stat. Poznania I 5 przyp. 4. ⁵⁾ Według zapisku z 16 w. znajdującego się w archiwum miasta Poznania powstał ogień dzień przed św. Dominikiem (4 sierpnia) Łukaszew. II 260; Dług. (ed. lipska II 29.)

comitem in curia sua apud Wratislaviam dormientem una cum filio suo Aegidio et capitaneo Rogero capitivavit atque in vincula coniecit. Statimque dux veniens una cum uxore Wratislaviam de morte sua coepit cogitare, fecissetque ipsum occidi, nisi per quosdam consiliarios suos fuisset propeditus. Uxor autem ducis nullomodo voluit pacificari, sed tanquam Herodias altera caput Petri instigatissime postulavit. Ad satisfaciendum igitur uxori suae dux praecepit Petrum exoculari, extremitatem linguae praecidi atque ex regno exulari. Qui tandem post duos annos una cum fratribus Wladislai in regnum Poloniae gloriose rediit. Wladislaus enim amisit civitatibus et castris atque tandem a Polonis iusto Dei iudicio ex regno pulsus ob fratrum violatum foedus, Masoviam divertens ibidemque in brevi moriens, in Plozko sepelitur. Atque Petrus in terram Poloniae sic revocatus honori pristino et divitiis sive bonis a ducibus restitutus, quamvis fuit corporeo lumine privatus, non tamen desistit ecclesiis Dei atque clero solitos impendere cultus. Nam praeter duas abbatias, ex quibus ad beatam Virginem in arena Wratislaviensi unam uxor sua Maria fundavit et ipse aliam apud sanctum Vincentium ecclesiam extra Wratislaviam, ferunt eum septuaginta in tota Polonia et Silesia fundasse lapideas ecclesias, quae nunc etiam videntur uno quasi schemate constructae licet dissimili quantitate sive magnitudine; sive hoc ex poenitentia a Romano pontifice sibi iniuncta, ut aliqui astruunt, propter stragem in Russia peractam, sive ex devotione, ut pie credendum est, fecerit. Vixit autem Petrus veniens ab exilio in Poloniam septem annos, et anno domini millesimo centesimo quinquagesimo tertio, decimo kalendas Martii obiit in domino. Sepelitur in monasterio divi Vincentii extra Wratislaviam una cum uxore sua in medio chori, ut sepulchrum ipsius testatur. Quod quidem monasterium, ut praetactum est, ipse circa curiam suam erexerat et fundaverat atque bonis temporalibus abundanter dotaverat. Post mortem vero Wladislai pulsa est uxor eius cum tribus filiis ex Cracovia, atque dum vellet redire ad patrem, in monasterio, quod dicitur Cella mortua est et ibidem sepulta. Successit autem Boleslaus, filius Boleslai Crivousti secundo-genitus in monarchiam Polonorum, ad quam imperator Henricus iam non bello sed precibus instat, quatenus orphanis fratris sui Wladislai aliquam terrae portionem in haereditatem designaret, cum ipsi paternae crudelitatis minime essent conscii. Boleslaus itaque communicato cum suis fratribus et proceribus regni consilio, orphanos fratris sui Wladislai collegit¹⁾, donavitque Boleslao Alto partem Slesiae, scilicet Wratisla-

¹⁾ Aż do tego miejsca opowiadanie to jest tylko skróceniem kroniki przez Mosbacha wydanej. Dwa szczegóły nie znajdują się w kronice o Piotrze: 1) że Piotr po dwóch latach do Polski wrócił; 2) że wszystkie kościoły *uno quasi schemate* były budowane, o czym zresztą naocznie mógł się być przekonać (*quae nunc etiam videntur*); szczegół, że papież kazał Piotrowi budować kościoły, pochodzi z *Chr. pr. Pol.* p. 93.

viam, Lignicz et Opole; Mesconi vero designavit Ratibor et circumadiacentia; Conrado autem Loripedi sive Claudio dedit Glogoviam cum districtibus suis. De Mescone Cazimirus, et de Cazimiro Mesco Crassus et Wladislaus duces Rathiborienses successivis temporibus processerunt. Conradus vero Claudus sine prole decessit, et ideo Glogovia ad Boleslai Alti dominium est devoluta. Praeterea processu temporis Boleslaus Altus et Mesco filii Wladislai ducis non obstante, quod ipsis ducatus in Slesia a patruo ipsorum Boleslao fuerunt designati, repetierunt monarchiam Poloniae praetendendo eam iure paterno ad se pertinere, propter quod comparata multitudine Theutonicorum ad pugnandum cum patruo suo se praeparabant; sed interim Boleslaus patruus ipsorum mortuus est¹⁾. Et ipse Boleslaus Altus, dux Wratislaviensis et Opolensis monarchiam Poloniae consecutus est. Duxit autem quandam Ruthenam, nomine Wenczeslavam in uxorem, ex qua genuit duos filios, scilicet Iaroslaum et Boleslaum. Mortua autem domina Wenczeslava superduxit ipse Boleslaus Altus dominam Adelhendam, sororem imperatoris Conradi, ex qua genuit Henricum dictum cum barba, maritum sanctae Hedvigis, et alterum filium nomine Conradum. Mansit autem Mesco frater Boleslai Alti in ducatu Rathiboriensi usque ad mortem contentus sorte sua²⁾. Iaroslaus vero ex interventu patris sui Boleslai Alti in episcopum Wratislaviensem eligitur anno domini MCXCVIII et a Zdzyaslao Gnesnensi archiepiscopo confirmatur et consecratur³⁾, qui primo promotionis suae anno Wratislaviensem episcopatum magnificaturus, paterno concessu obtento oppidum et terram Nissensem cum omnibus villis, oppidis et fortalitiis sive castris, ac omni iure ducali ecclesiae Wratislaviensi donatione perpetua donat et inscribit⁴⁾. Tandem ex simultatibus quibusdam inter ipsum et patrem exortis cum adiutorio Mesconis tertii ducis Cracoviensis de suis principatibus eundem patrem suum Boleslaum Altum expulsi et novercam suam matrem Henrici cum barba, quamvis gravidam in Almanniam secedere coëgit. Tandem cum patre de expeditione Lombardica reverso reconciliatus, anno domini MCC primo moritur. Eodemque anno pater suus Boleslaus Altus similiter moritur et in Laubis monasterio sepelitur. Huic successit filius eius Henricus cum barba, homo pius et iustus, qui non solum in Polonia principatum obtinuit, sed etiam Wratislaviensem, Legnicensem, Oppoliensem et Glogoviensem tenuit ducatum. Hic Henricus sanctam Hedwigim, filiam Bartholdi ducis Meraniae, sororem dominae Gertrudis reginae Ungariae duxit in uxorem, de qua tres filios et totidem filias suscepit. Filii eius fuerunt: Henricus postea occisus a Tartaris, Boleslaus et Conra-

¹⁾ *Chr. pr. Pol.* 96. ²⁾ *ibid.* 98. ³⁾ Szczegóły tego niema w *Chr. pr. Pol.* według katalogu arcyb. gniezn. (M. P. III 30) umarł Zdzisław 1187. ⁴⁾ *Chron. pr. Pol.* 99.

dus; filiae autem istae, scilicet: Agnes, Sophia et Gertrudis, postea abbatissa Trebnicensis. Tandem pius princeps cum beatissima Hedwigi fere triginta annis amore castigatis continenter viventes ab thoro maritali abstinuerunt et ipse Henricus tonsuram clericalem et barbam tanquam conversus gestabat, propterea vocabatur dux Henricus cum barba, qui ultro ad inferiores sui principatus partes descendens, in Crosna videlicet anno domini MCCXXXVII quarto decimo kalendas Aprilis diem clausit extremum et inde deductus est ad monasterium Trebnicense, quod ipse magno studio pietatis pro conventu sanctimonialium Deo in castitate servientium fundaverat et ibidem honorifice est sepultus. Uxor vero eiusdem ducis Henrici, beata Hedwigis moritur post eum, anno domini millesimo ducentesimo quadragésimo tertio, idus Augusti et in eodem monasterio sepelitur. Et postea canonizatur et in hunc usque diem multis claret miraculis¹⁾. Huic pio²⁾ Henrico successit filius eius Henricus, nam primogenitus eius Boleslaus iam mortuus erat. Hoc tempore gentes Scythicae et Cumanicae sive Tartaricae Ungariam, Poloniam et Sleziam petentes intraverunt et civitates, villas ac oppida inhumaniter devastaverunt. Qui cum pervenissent prope Lignicz ad locum, qui nunc dicitur Wolstat, ibidem Christo fidelis princeps cum suis crudelissimae genti occurrens pro fide catholica fortiter occubuit anno domini millesimo ducentesimo quadragésimo primo atque quinto idus Aprilis apud fratres Minores ad sanctum Iacobum in Wratislavia in medio chori sepelitur. Hic princeps eximius quatuor reliquit filias, quarum duae filiis Conradi, ducis Mazoviensis traditae fuerant in uxores, aliae vero duae debebant cum matre in Trebnicz. Postea per sanctam translatae sunt ad monasterium sanctae Clarae in Wratislavia, quae regulam sancti Damiani profitentur³⁾. Habuit etiam praefatus Henricus quatuor filios, quos susceperat ex domina Anna, sorore reginae Bohemiae Agnetis. Fuit haec Anna filia regis Ottokari alias Przemyśl, quae obtinuit a patre, ut ad instar coenobii Pragensis monasterium fratrum Minorum in honorem sancti Francisci coenobium sanctimonialium sub honore sanctae Clarae in Wratislavia fundaretur, in quo tandem praedicta Anna sepulta requiescit⁴⁾. Genuit autem praefata Anna ex Henrico viro suo Boleslaum Calvum,

¹⁾ Cały ten ustęp o Henryku Brodatym i żonie jego Jadwidze wypisany jest z *Chr. pr. Pol.* str. 100, 105, 108. Podane daty śmierci są mylne, gdyż Henryk umarł 19 marca 1238, Jadwiga zaś 13 lub 14 października 1243; por. Grünhagen: *Regesta* I 192, 235. ²⁾ W odpisie, który mamy pod ręką z powodu złego odczytania napisano: *Hinc pro*, poprawiliśmy według *Chr. pr. Pol.* 106. ³⁾ *Chr. pr. Pol.*: 106... *altera vero dimissa in Trebnicz, quamvis primo corpore debilis extiterit, postea tamen tam corpore quam mente fortis effecta, per sanctam Hedwigim, aviam eius ad monasterium sancte Clarae in Wratislavia tradita est.* ⁴⁾ Por. *Note monialium s. Clarae* (M. H. G. XIX 534) i Grünhagen: *Regesta* II 59, a. 1256.

ducem Legnicensem; Henricum, ducem Wratislaviensem, Conradum ducem Glogowiensem nec non Wladislaum ducem et archiepiscopum Salzburgensem. Cumque post occisionem patris debuisset terra Silesiae respirare, ecce Boleslaus Calvus natu senior contra suos fratres insurgens tribus expeditionibus obsedit Wratislaviam; quae cum foret adhuc novella et in iure Teutonico noviter locata atque viribus debilis, tamen in angustia sua viriliter se defensavit. Quod Boleslaus perpendens multis praedonibus de diversis partibus congregatis, non solum praedationibus, verum etiam ignis incendiis territorium Wratislaviense crebrius vastavit et his malis sic crebrescentibus castra praedonum et fortalitia in magnum terrae dispendium sunt constructa ¹⁾. Hic Boleslaus Calvus fuit homo mirabilis et multa risu digna gessit²⁾. Quadam enim vice in novo foro Wratislaviensi, ubi tunc ad forum multae convenerant mulieres lacticina vendentes, transiens per forum, omne lac emi fecit et in hospitium cum amphoris deportari atque in doleum ad hoc praeparatum effundi; mulieres effuso lacte volebant habere pretium; dux vero inspecto lacte, quasi indignatus eo, quod lac ipsum non satis sibi videbatur album, noluit eis solutionem facere, sed iussit, ut quaelibet mulier iterum lac suum ex doleo reciperet. Mulieres itaque anxiae de solutione turmatim accelerando cum amphoris ad doleum accesserunt, una alteram premens, atque proveniens lac suum resumere cupiens, in quo congressu tanta facta est pressura, ut quaelibet amphoram suam concuteret, fractisque vasis contendere coeperunt, ad ultimum mutuo percutiebant et depilabant, quo viso dux in magnum risum est solutus. Sedatoque tandem tumultu praecepit cuilibet mulieri pretium dare, quo accepto omnes laetae abierunt³⁾. Dum quadam vice ipsum dispensator suus interrogaret, si licet sibi recipere pro pabulo porcorum frumentum, respondit, fenum eis cur non daret? Cum diceret dispensator, fenum non convenire porcis, dux subiunxit: mentiris nequam, nam et gramina eos comedere vidi, et si comedunt gramina, ergo et fenum. Si quis vero sibi serviturus advenerat, protinus cuius artis esset requisivit, et an sagittandi etiam artem nosset, requisivit; qui si se nosse sagittare fateretur, dux cum eo in campum exiit, ac in proximum lacum sagittare mandavit; et cum lacum tangebatur, quasi laetabundus sagittarium commendabat asserens, si lacum non fefellisset, totum exercitum, qui contra eum staret non falleret. Tandem post multa quae temporibus suis egit mirabilia, mortuus est anno domini MCCLXXIII et sepultus est in Lignicz cum uxore sua Adelheida de Anhalt in monasterio fratrum Praedicatorum⁴⁾. Tandem etiam defuncto archiepiscopo Salzburgensi, fratre suo, Henricus quartus, filius Hen-

¹⁾ *Chr. pr. Pol.* 106, 107. ²⁾ *ibid.* 112. ³⁾ *ibid.* 123 opowiada ten szczegół o Bolku II xięciu na Swidnicy i. Münsterbergu. ⁴⁾ *ibid.* 112; Bolesław umarł w roku 1278.

rici tertii, qui etiam frater Boleslai Calvi erat, suscepit ducatum Wratislaviensem, qui volens redimere castra et civitates, quae per Boleslaum obligatae erant, etiam clerum exactionari volebat, cui se Thomas, secundus episcopus Wratislaviensis viriliter opposuit, et propterea dux bona episcopatus frivole invasit, auferens eidem Nissam, Admuthaw cum omnibus vicinis oppidis et castris; postea etiam episcopum una cum suo clero de Wratislavia expulsi, neque in hoc contentus fuit, sed etiam religiosos ex monasteriis expulsi, abbatem sanctae Mariae in arena et praepositum ad sanctum Spiritum atque fratres ordinis Praedicatorum ob hoc, quia nolebant divina peragere coram populo eo, quod sanctissimus miserat sententias excommunicationis super totum territorium Wratislaviense¹⁾. Mansit autem episcopus Thomas de familia Zarembarum cum suo clero in Rathibor apud Casimirum ducem Oppoliensem, qui eum humaniter collegerat. Tandem dux Henricus praefatus cognomento Probus veniens cum grandi exercitu, episcopum cum suo clero obsedit. Cernens episcopus, quod ipsius non posset tolerare potentiam, de Dei auxilio confessus, indutus pontificalibus cum canonicis et suo clero civitatem est egressus et usque ad castra ducis processit. Quod audiens dux subito exiliit de suo tentorio et occurrens episcopo in terra pronus corruit atque dixit: Pater, peccavi in coelum et contra te, nec sum dignus vocari etc. Quae episcopus blande excipiens, lacrimis ambo perfusi, oscula pacis mutuo sibi dederunt, atque ecclesiam sancti Nicolai intrantes amicabiliter concordati sunt, ut dux nedum possessiones et castra nec non omnia ecclesiae ablata restitueret, sed etiam ea perpetue liberaret. Neque in hoc contentus, quasi in maiorem emendationem et pro satisfactione delictorum suorum, collegium sanctae Crucis, propter miraculosam ibidem in loco repertam crucem Wratislaviae fundavit atque dotavit solemniter, dedissetque episcopo et ecclesiae Wratislaviensi, si recipere voluisset, sed de consilio sui capituli suscipere renuit eo, quod desperabat eam cum districtu et dominio suo defendere. Incepta autem fuit ecclesiae persecutio ab Henrico praenominato anno domini MCCLXXXI et duravit septem annis. Obiit autem praefatus dux Henricus cognomento Probus anno Domini MCCXC, XI Kalendas Augusti, ut ferunt ex poculo veneni, scilicet anno secundo, postquam fundaverat ecclesiam sanctae Crucis et sepultus est ibidem in medio chori in sepulchro decenti²⁾. Forma autem privilegii, quod dedit ecclesiae Wratislaviensi post reconciliationem habetur sub hac forma.

Następuje dokument wydany przez Stenzla: Urkunden str. 250.

¹⁾ Od słów *postea etiam* — *Wratislaviense* nie ma w *Chr. pr. Pol*, również nie ma tu wiadomości o pochodzeniu tego biskupa z rodu Zarębów. ²⁾ *Chr pr. Pol.* 114. kronika ta niewspomina o znalezieniu krzyża, w miejscu, gdzie kościół zbudowano.

1290
23.
cz. IV C

Mortuo¹⁾ tandem Henrico duce Wratislaviensi orta est magna dissensio inter Boleslaum, Henricum et Wladislaum, qui erant filii praefati Henrici quarti²⁾, ita quod alter ad alterum procurandum destructionis dispendium anhelaret. Erat enim dictorum fratrum sive ducum talis divisio. Boleslaus, qui filiam Wenceslai, regis Bohemiae habuit uxorem, nomine Margaretham³⁾, pro parte sua Bregensem civitatem et alias civitates et castra eiusdem districtus possedit. Habuit autem duos filios Wenceslaum videlicet et Lodwicum⁴⁾. Dux vero Henricus frater Boleslai districtum Wratislaviensem et Novoforensem possidebat. Tertius autem frater Boleslai territorium Lignicense cum suis pertinentiis tenebat. Senior itaque frater ipse Boleslaus fratrem suum minorem Wladislaum sub spe obtinendi portionem suam ad clericatum induxit, qui usque ad diaconatus ordinem est promotus⁵⁾. Deinde alterum fratrem suum Henricum ex eo, quod propter sterilitatem uxoris suae prole carebat, multum oppressit. Considerans itaque ipse Henricus adversus fratrem se non bene posse tueri, Ioannem Monoculum Bohemiae regem accessit, secumque tale pactum fecit, ut iuxta tractata quondam Henrici tertii patru patris sui ducis Wratislaviae sibi civitatem et districtum Gloczensem ad vitae duntaxat tempora deputeret; et ipse rex Bohemiae post mortem eiusdem Henrici, si masculina prole careret, ducatum Wratislaviensem et ipsius districtus in perpetuum obtineret. Quos tractatus rex Ioannes gratanter acceptans, sibi civitatem et districtum Gloczensem cum omnibus pertinentiis assignavit, ac viceversa Henricus praefatus regem Ioannem per fidelitatis omagia tam nobilium, quam civitatum et districtuum terrae Slesiae securum reddidit in promissis⁶⁾. Et hoc, quod quondam tempore Rudolphi imperatoris per Wenceslaum olim Bohemiae regem super devolutionem ducatus Silesiae cum Henrico tertio tractatum et conceptum extiterat, per hunc Henricum quintum est consumatum. Boleslaus autem, frater Henrici, cognito hoc malo Bohemiae regem Ioannem monuit, qui iuraverat sibi, quod terras suas et devolutiones acceptare nollet. Rex fertur tale sibi dedisse responsum: Verum est, promisimus vos iuvare contra quemcumque inimicum, non autem contra nosmet ipsos⁷⁾. Et quia dux Boleslaus fuit facultatibus omnino deminutus, ut regi omnino resistere non posset, timens ne sibi maius periculum immineret, factus est etiam regis Bohemiae subditus et regni vasallus, seque licet praeter debitum ius regno Bohemiae in perpetuum obligavit, et sic terra Slesiae, quondam pars Poloniae forte peccatis exigentibus a dominis naturalibus ad externos devolvitur, quae prius liberaliter a Polonis eisdem ducibus fuit concessa, filii quoque

¹⁾ Odtąd nie postępuje autor niewolniczo za *Chr. pr. Pol.* i podaje niektóre szczegóły tam się nieznajdujące ²⁾ Henryk IV umarł bezdzietnie; wymienieni książęta byli synami Henryka V, zmarłego 22 lutego 1296. (*Chr. pr. Pol.* 120). ³⁾ *ibid.* 125.

⁴⁾ *ibid.* 138. ⁵⁾ *ibid.* 126. ⁶⁾ *ibid.* 130. ⁷⁾ *ibid.*

Polonici regni eiecti sunt foras, regnant pro eis exterae gentes et nationes. Nec tum omnino delevit dominus stirpem ac propaginem principum et regum naturalium Poloniae, sed genus illorum et prosapia in ducibus Masoviae, Teschnensi, Oppoliensi, Ligniczensi, Olesnensi perseverat. Verum ob facinora sua et forte ob necem almi praesulis Stanislai, sive alia occulta dei iudicia servit nunc cum filiis annuens se adhuc nobilissimo ac vetustissimo regni Poloniae insigni, aquila, licet iam non candida, sed nigra vel aurea, vel interscalata, innuens se a regno Poloniae scissam esse¹⁾. Potens est autem dominus revocare filios regni in sedem suam, sed non est nostrum scire tempora vel momenta, quae deus posuit in sua potestate. Praefatus itaque Ioannes rex Bohemiae et Poloniae anno domini MCCCXXVII duces Slesiae fecit regni sui haereditarios vasalos, prout patet in literis ducum Slesiae, quibus se obligaverunt vel subdiderunt praefato regi et regno Bohemiae. Obmissis autem aliis, literas domini ducis Oppoliensis, quibus se obligavit, hic inserere voluimus, et primum de anno domini MCCLXXXIX literas Casimiri ducis Oppoliensis, quibus se Wenzeslao regi Bohemiae obligaverat, inserere placuit, quarum tenor est talis:

Dokument ten, wątpliwej autentyczności (ob. Biermann Geschichte des Herzogthums Teschen 125²⁾) wydany jest w zbiorze Sommersberga I. 881—883.

Sequitur aliud privilegium Boleslai ducis in hanc formam:

(Następuje dokument Bolka II x. opolskiego z dnia 5 kwietnia 1327, wydany przez Sommersberga I. 883).

Sunt praeterea aliae literae obligatoriae Henrici ducis Oppoliensis. Idemque se obligavit et subdidit Wenceslao Bohemiae regi et marchioni Moraviae anno domini MCCLXXXIX quarto idus Ianuarii, quam quidem submissionem et obligationem Rudolphus imperator approbavit et ratificavit in haec verba:

(Następuje dokument, wydany przez cesarza Rudolfa w Erfurcie dnia 25 października 1290, umieszczony w zbiorze Sommersberga I. 892).

Praeterea²⁾ silentio praetereundum non est negotium, quod fuit actum inter iam praenominatum Ioannem Caecum regem Bohemiae et inter Nankierum episcopum Wratislaviensem, eo, quia hic Nankerus erat ex territorio Oppoliensi oriundus de villa Kamyeyn nobilibus parentibus ex familia Orzarum sive Brodazycza asciam in campo rubro pro insigni deferente. Sedit hic Nankerus in pontificatu Cracoviensi annis sex cum dimidio, postea translatus per Ioannem papam vicesimum secundum anno domini MCCCXXVI de Cracoviensi ecclesia in Wratislaviensem. Postquam in ecclesiam Wratislaviensem confirmatus fuit, ortae sunt quaedam simultates inter

¹⁾ Por. kronikę o Piotrze pag. 42 i 43. ²⁾ Chr. pr. Pol. 132

ipsum et Ioannem regem Bohemiae propter castrum Mylicz, quod ipse rex per vim occupaverat, assumptis secum ipse episcopus quibusdam canonicis licet paucis, nam alii regem metuentes se ab ipso abstraxerant, audacter ad claustrum Minorum ad sanctum Iacobum in Wratislavia, ubi tunc rex erat in una stubella retro refectorium transivit et manu propria ad ostium pulsavit. Quaerentibus custodibus, quis tam fortiter pulsaret, responsum est eis, quod episcopus vellet intrare ad regem. Rex autem sibi iussit remandare, quod expectaret ad horam, quia aliis negotiis esset praeoccupatus; sed nihilominus episcopus constanter in pulsando perseveravit, donec aliqui de consilio regis suaserunt eum mitti debere. Cumque fuisset ad stubellam intromissus episcopus religiose indutus, pectorale habens in collo et chedulam parvam in manibus coepit legere atque ad regem dicere: Domine rex, ego moneo vos primo, secundo et tertio et peremptorie, quatinus restituatis castrum Mylycz ecclesiae meae Wratislaviensi. Cui rex respondit: adhuc non habebitis tam cito, sicut vobis videtur. Et episcopus e converso lignum sanctae crucis manu gestans subiunxit: et ego excommunico vos ex nunc prout ex tunc in nomine patris et filii et spiritus sancti. Stabant autem omnes nobiles principes et barones stupefacti, nec quisque verbum dicere ausus est. Rex autem dixit: ach anima mea! qualis est iste sacerdos, libenter moreretur, ut martyr fieret, si quis eum vellet martyrem facere! Fuitque rex in magnum furorem conversus, et dum vellet episcopus stubellam exire, accesserunt ad eum consules civitatis Wratislaviensis et dixerunt: Domine episcope, non debuissetis sic in facie excommunicasse dominum nostrum regem. Quibus ipse respondit: inducatis vos vestrum regem, ut ecclesiae restituat suum castrum, quia etiam fuistis, cum huiusmodi damna fuissent nobis illata. Dixerunt consules: non est nobis tanta potestas, ut hoc faceremus. Quibus episcopus mox dixit: et ego etiam vos, ut vestrum regem excommunico in nomine patris et filii et spiritus sancti. Amen. Episcopus itaque cum negotium esset infectum, post tres dies in Nissam est reversus et inde in *Rusiam* egressus. Rex autem clerum civitatis Wratislaviensis profanare et suae appellationi adhaerere recusantem turpiter eiecit et expulsi, et omnes ecclesiae cathedrales, parochiales et regulares erant clausae, donec aliquos vagabundos clericos ipsi cives permitterent celebrare immo profanare. Mittensque praefatus episcopus in Urbem valde magnas querelas contra regem et cives Wratislavienses deposuit et papa sententias pristinas aggravavit. Sed rex Ioannes, nec non filius eius primogenitus dominus Karolus quartus, postea imperator personaliter iverunt Romam, quos papa Benedictus nec quidem videre voluit, nisi prius ablata ecclesiae restituerentur; et sic sine benedictione ab apostolica sede recesserunt. Qua contumacia rex Bohemiae Ioannes percussus atque contra episcopum exacerbatus fertur quendam subornasse, qui verenum episcopo clam propinavit. Dum enim apud Nissam iterum agens et

terrores atque persecutiones regis patienter tollerans, decima mensis Aprilis, quae tunc in die Veneris parascevae cadebat, pontificali officio solenniter expleto, omnes ecclesias illius oppidi nudis pedibus visitavit, in domumque reversus devotissime moriens spiritum exhalavit, anno domini MCCCXLI. In ipso autem suo ex hoc mundo egressu suavissimus cantus in aere a multis auditus est. Loco autem sui eligitur dominus Preczlaus de Pogorella ex nobilibus parentibus, tres turrets in campo rubeo pro insigni deferentes, cumque fuisset confirmatus, dominus Karolus quartus protunc adhuc existens marchio Moraviae, venit in Nissam ad episcopum pro tractanda concordia et post multos tractatus fuit solenniter concordatum videlicet, quod episcopus cum clero et ecclesia steterunt contenti, et fuerunt in Wratislaviam tam episcopus, quam clerus honorifice introducti. Consules quoque iurati cum suis superpositis pedestres de praetorio ad monasterium sancti Adalberti praecesserunt et ibi paliis, capuciis, cincturis et calceis depositis promiserunt similia amodo nunquam perpetrare. Pro poenitentia autem consulibus iniunctum est, ut in ecclesia domini Ioannis ante sacramentum perpetuum lumen foverent, atque diebus dominicis duo et duo ibidem in processione ambularent, quod nunc usque impletur. Affuerunt huic concordiae dux Boleslaus Oppoliensis, Conradus Olesnicensis, Boleslaus Bregensis et Lignicensis et alii multi comites et barones. Sed et ipse rex Ioannes Bohemiae approbavit suis privilegiis hanc concordiam magnifice, bonaque ecclesiae Wratislaviensi denuo confirmavit et libertavit. Huiusmodi autem privilegium hiis subinserere etiam volumus, cuius tenor sequitur in hunc modum,

(Następuje dokument (Datum Parisiis 4 Octobris 1342) często już drukowany a znajdujący się także u Stenzla: Urkunden d. Bisth. Breslau str. 291).

Preczlaus vero Wratislaviensis episcopus post mortem Ioannis Caeci regis Bohemiae obligavit se domino Karolo quarto, filio eiusdem Ioannis Bohemiae regis, imperatori semper augusto una cum suo capitulo Wratislaviensi semper debere spectare et subesse regno Bohemiae atque civitates et castra casu se offerente eidem regi Bohemiae et successoribus ipsius debere aperiri et patefacere, sine tamen damno ecclesiae Wratislaviensis, prout praesens testatur privilegium.

(Następuje dokument „(Datum Wratislaviae ultima die mensis Novembris anno domini 1358)“ znajdujący się w zbiorze Sommersberga I. 789).

II.

SPOMINKI WROCŁAWSKIE.

Spominki te zajmują str. 53'—54 w rękopiśmie księcia Chigi. Autor tychże zajmuje się głównie sprawami kanoników regularnych św. Augustyna przy kościele Panny Maryi w Wrocławiu i tamtejszym klasztorze św. Wincentego, z czego wnosić można, że był członkiem jednego z tych zakonów. Wiadomości podane w tych spominkach, pochodzą po większej części z dokumentów lub z zapisków archiwalnych i są dlatego dla nas ważne, że uzupełniają lub też prostują znane nam skądinąd szczegóły.

Odpisów mamy dwa. Jeden sporządził Sławiński dla ś. p. Bielowskiego z odpisu Albertrandego, przechowanego w tekach Naruszewicza; drugi zaś wprost z rękopismu rzymskiego odpisał p. Adam Rogalski. W odpisach tych porządek chronologiczny nie jest zachowany, dlatego i my go nie zmieniamy. Spominki te pisane są w rękopiśmie rzymskim tą samą ręką, która i kronikę o Piotrze pisała.

Anno domini 1219 permutatio facta est monachorum nigrorum sancti Benedicti de Wratislavia ex monasterio sancti Vincentii ad monasterium sancti Laurentii prope Calysch, et illi Praemonstratenses venerunt ex monasterio sancti Laurentii ad monasterium sancti Vincentii. Tum nigri magis vi quasi pulsati sunt, propter enormem eorum vitam tempore Gregorii papae decimi¹⁾.

Anno domini 1090 fundata est ecclesia beatae Virginis in Arena Wratislaviae a Petro comite Corek (sic) et consecrata a Petro Wratislaviensi episcopo octavo, praesente Vladislao duce Poloniae et uxore eius Agnete, Henrici quarti imperatoris filia et Maria Włosconissa Petri comitis uxore et Swentoslao filio eius²⁾.

Item Valterus episcopus dedit et confirmavit munimenta bonorum ordinis canonicorum regularium Arroasiensium³⁾.

¹⁾ Zmiana ta nastąpiła za czasów biskupa Żyrośława (1170—1180); bula papieża Celestyna III z r. 1193 potwierdzająca tę zamianę wydrukowaną jest w dziełku Mosbacha: Piotr, syn Włodzimierza str. 99 (przyp. 18) z archiwum prow. śląskiego. Prawie dosłownie znajdujemy ten zapisek i w kronice o Piotrze str. 82; jest tu jednak dokładniej oznaczone miejsce przesiedlenia się Benedyktynów *in villa dicta Kosczyol prope Calysz Por.* także Grünhagena Regesta: ad a. 1219 (I pag. 106). ²⁾ Te same słowa przytacza autor kroniki o Piotrze, który, jak powiada pag. 23 wypisał je *ex archivis Canonicorum regularium beati Augustini. Por. Chron. abb. b. Mariae* (Stenzel II 161 *alibi dicitur MCVIII, et verius videtur*). ³⁾ Por. Grünhagen Regesta; ad a. 1149 (1150) pag. 34.

Anno domini 1345 Conradus de Laslaw abbas sanctae Mariae in Arena obtinuit infulam et alia pontificalia a Sanctissimo¹⁾.

Anno domini 1149 sub principe Boleslao, Boleslai Curvi filio confirmata et consecrata est ecclesia sancti Vincentii extra muros Wratislaviae, praesentibus ibidem episcopis: Iohanne de Brzesznycza Wratislaviensi et Matheo Cracoviensi, Stephano Lubucensi et Rudolpho abbate eiusdem loci, atque comitibus palatinis Iaxa et Mykora²⁾.

Anno domini 1450 ostensae sunt primum reliquiae sanctorum ad sanctum Vincentium extra Wratislaviam. Erant autem protunc mille centum sexaginta sex particulae et a qualibet particula concessae sunt tres anni indulgentiarum.

Anno domini 1376 exorta est lis inter duos abbates Wratislavienses, videlicet inter abbatem sanctae Mariae in Arena Iohannem de Croschna et abbatem sancti Vincentii, qui dicebatur Marcus, propter locum digniorem, alias *forttritt*. Nullus enim alteri cedere voluit neque locum dare tam in processionibus, quam in stallis. Itaque unus alterum trusit et exportare fecit, propter quod in urbe ad duo millia consumpserunt litigantes. Ad ultimumque abbas sancti Vincentii pedem argenteum de magna cruce, quae adhuc extat, consumpsit. Tandem facta est inter illos compositio, ut unus eorum uno anno, alter altero praecedat³⁾.

Anno 1170 Walterus episcopus Wratislaviensis⁴⁾ confirmavit munimenta et privilegia bonorum Canonorum regularium Arroasiensium beatae Virginis in Arena. Qui prius habitabant in monte Silentii, alias Sobotka a Wratislavia civitate distans per miliaria quinque, ubi Petrus comes in vertice ipsius montis suum habebat castrum,

¹⁾ *Chr. abb. beatae Mariae ap.* Stenzel II 196 ad a. 1352. ²⁾ Dokument wydany w dniu konsekracji wydrukowany jest najdokładniej w dziełku Mosbacha p. 102 przyp. 23; między świadkami znajdujemy w naszym roczniku wyraźnie wymienione imię Mykora, podczas gdy we wszystkich wydaniach dokumentu czytano: *Alichora*. Tak Jaxa jak i Mikora występują także w kronice o Piotrze; pierwszy nazwany tu *Iason miles qui et Iaxsza dicebatur* miał córkę Piotra za żonę; drugi zaś był starostą w ziemi krakowskiej (*potens in terra Cracoviensi capitaneus, cui nomen erat Ioannes Nicolaus alias Mykow*, w odpisie Albertrandego Mykora); por. Mosbach str. 35 i 39. Zapisek ten prawie dosłownie znajduje się także w niewydanej dotąd kronice Benedykta z Poznania, który go z zapisków archiwalnych tegoż klasztoru wypisał: *habetur autem hac signatura de consecratione praefatae ecclesiae in archivis monasterii eiusdem; Mykorę nazywa gener comitis Petri*. Po tym zapisku następuje w Benedykie pierwszy z r. 1219. ³⁾ Zapisek ten uzupełnia wiadomość podaną przez autora *Chron. abbat. b. Mar.* (Stenzel II 205); por. Klose II p. 220. ⁴⁾ Data ta w odpisie niewyraźnie napisana jest mylną, gdyż biskup Walter 27 stycznia 1169 umarł. Por. Grünhagen, Regesta I p. 44.

prout adhuc extant reliquiae castris eiusdem. Deinde ipsi Arroasienses propter rigiditatem aerae, quae ibidem vigeat, transtulerant se sub montem ipsum, ubi nunc Gorka locus appellatur. Postea in Wratislaviam devenerunt, in locum ubi nunc Praedicatores morantur, scilicet ad sanctum Adalbertum. Tandem mutantes locum dimiserunt ipsis Praedicatoribus in civitate mansionem, cooperante ad hoc quodam episcopo Wratislaviensi, fundatore eiusdem monasterii et se extra civitatem in locum, qui dicitur Arena, vel potius insula receperunt; ubi et nunc multis aedificiis et structuris locum ipsum ampliaverunt¹⁾.

III.

ROCZNIK WROCŁAWSKI.

(ANNALIA SEU CONTINGENTIA IN CIVITATE WRATISLAVIA).

Rocznik ten tem samem co i poprzednie spominki pisany jest pismem. W rękopiśmie nosi on następujący tytuł: Sequuntur annalia et contingentia in civitate Wratislavia et primo de expulsionem Iudaeorum. Jako terminus ad quem naszego rocznika przyjąć możemy rok 1532, w którym wspomniany pod rokiem 1497 jako modernus dux Jan xiążę Raciborski, życie zakończył. Mamy tu więc współczesne

¹⁾ Mamy tu znowu uzupełnienie do wiadomości w *Chron. abb. b. Mariae* p. 163 podanej a powołującej się na nieznaną dziś kronikę *Cronica Polonorum et ducum Slesiae*. Por. także Mosbacha Piotr, syn Włodzimierza p. 92 przyp. 13. Przytaczamy wiadomość o tem przesiedlaniu się zakonników z kroniki Benedykta z Poznania, pochodzącą bezwątpienia z archiwów klasztornych, uzupełnioną gdzieniegdzie mylnymi szczegółami od samego Benedykta pochodzącymi: *Ex quibus etiam coenobia quaedam erexit (Piotr) et dotavit. Cum enim prius castrum obtineret in altiori monte Silesiae, qui mons Silentii appellatur, in cuius montis pede Sobotka, quod nostri Tczopten vocant, oppidum situatur, et pater suus, quem ex Dacia secum adduxerat, ibidem moraretur, propter loci nimiam altitudinem et amoenitatem, viros religiosos et devotos, Canonicos regulares S. Augustini ex partibus Brabantiae de monasterio Arroasiensi accersivit et eis locum ibidem in monte ante castrum suum assignavit, ecclesiamque in honorem beate Virginis Mariae aedificavit, villas quasdam ac sumptus ibidem circa montem eisdem assignans. Postea tamen dicti religiosi rigiditatem aerae forte non ferentes, in Arenam apud Wratislaviensem civitatem translati sunt, aedificata iisdem iterum ecclesia in honorem beatae Virginis Mariae, suae ad uxoris complacentiam, cui etiam nomen erat Maria...*

zapiski, nie zaś jak w poprzednich spominkach wyciągi z jakichś dzieł i dla tego nie uważaliśmy za stosowne odwoływać się przy każdym zapisku na znane współczesne źródła, gdyż jest ich niemało (np. do r. 1515), ale tylko przy mniej znanych szczegółach przytaczamy również współczesne źródła i odsyłamy czytelnika po bliższe szczegóły do starego, lecz zawsze jeszcze znakomitego dzieła Klosego: Von Breslau. Documentirte Geschichte und Beschreibung. Breslau 1781—1783.

Anno domini 1418 feria secunda ipso die Arnolphi fuit tumultus magnus in 18.
Wratislavia. In quo tumultu cives una cum artificii magistris effractis foribus praetorii, quae fores nunc ad sanctum habentur Maternum, septem consules Wratislavienses occiderunt, quosdam autem ex iis de fenestris praetorii eiicit civium crudelitas, aciebus gladiatorum et lancearum inferius stantes eos exceperunt. Tandem anno domini 1420 Sigismundus imperator, Hungariae et Bohemiae rex veniens in Wratislaviam, viginti tres ex civibus propter hoc parricidii scelus decollari fecit. Ob quam causam Pragenses cives veriti, ne similia eis contingerent, eum in Pragam recipere recusarunt¹⁾.

Anno domini 1423, dum iret dominus episcopus Rudolphus in die palmarum 28.
una cum populo et clero suo ad beatam virginem in Arena Wratislaviae, et iam pene ultimum pedem de ponte, qui est inter arenam et summum in terram exposuisset, pons ipse cecidit et fractus est totus, paucis laesis²⁾.

Anno domini 1432 in crastino sancti Petri et Pauli apostolorum, haeretici 30.
Bohemi vastantes Silesiam, combusserunt monasterium in Trebnicz, atque imagines deturpaverunt, frangentes et decollantes easdem atque tabulas combusserunt, quae beata Hedvigis pro decore altarium magnis sumptibus comparaverat³⁾.

Anno domini 1415 Iohannes Husz haeresiarcha Bohemorum ex humili oppido natus propter suam haeresim Constantiae crematus est.

Anno domini 1458 Georgius alias Irzyk de Podiebratt gubernator Bohemiae in regem est electus Bohemorum⁴⁾.

Anno domini 1459 civitas Wratislaviae fuit obsessa per duces Silesiae et homines civitatum regni Bohemiae pro eo, quod noluerunt recognoscere Irzykonem pro rege suo⁵⁾.

Anno domini 1474 venit rex Hungariae Huniath Wratislaviam et cum hoc rex Poloniae Kazimirus cum suis filiis. Rex vero Mathias occupaverat civitatem Wratisla-

¹⁾ *Annal. Wratisl.* (MG. XIX 530). Dług. (ed. lipska) lib. XI 392 (19 lipca) i 423 Klose II 2 p. 328, 336. ²⁾ *Annal. Wratisl.* l. c. ³⁾ Dług. p. 622 *secunda mensis Iulii*; Klose p. 396. ⁴⁾ *Annal. Wratisl.* ad a. 1459 Eschenloer ed. Markgraf p. 17. Dług. XII 220. ⁵⁾ *Annal. Wratisl.* l. c. Eschenloer p. 18; Dług. 246; Klose III 1 p. 50 i nast.

viam et in ea triumphabat. Rex vero Poloniae et suus exercitus iacebant per campos et agros in tentoriis villas et oppida devastantes. Tandem in unum convenerunt ^{51. listop.} omnes tres reges in campo penes villam Mochbar, atque ibidem facto conductamine percussoque foedere pacis ab invicem discesserunt. Utique non cum modico detrimento incolarum atque suo¹⁾.

Anno 1488 rex Hungariae Mathias misit quendam capitaneum nomine Thetaur cum exercitu magno in Silesiam ad compescendum et debellandum duces Silesiae, et primum aggressus est ducem Ioannem, qui praeerat maiori Glogoviae, quam circumvallavit et obsedit una cum duce civitatis eiusdem; qui dux videns angustiam populi exivit clam de civitate et ipsi cives famis inedia macerati dederunt se eidem capitaneo Thetaur, nomine regis Ungariae agenti²⁾. Et nisi rex ipse Mathias praematura morte praeventus fuisset, forte de ducibus Silesiae actum esset. Mortuus ^{5. kwiet.} est enim rex Mathias in Vienna civitate anno domini 1490 feria secunda post Palmarum³⁾.

^{19. czerwc.} Anno domini 1491 in die Gervasii et Protasii detentus est capitaneus Wratislaviae nomine Hanycze Domynick et positus est in carcerem. Obiecti fuerunt sibi ^{4. lipc.} plus quam sexaginta articuli poenales et capitales. Et in octava Petri et Pauli obseratis omnibus portis civitatis decollatus est ante praetorium prius omni apparatu exequiarum ante decollationem suam in conspectu suo stante, atque circa omnes ecclesias prius pulsatis campanis. Et sepultus in cimiterio sanctae Mariae Magdalenae post summum altare⁴⁾.

^{10. czerwc.} Anno domini 1492 quarto Idus Iunii in festo Pentecostes in ecclesia Bernardinensi Wratislaviae reverendissimus pater dominus Iohannes Cerdonis, episcopus protunc Varadinensis, cantata solemniter prius missa, ibidem in dictorum Bernardinensium ecclesia, post missam deposito pontificali habitu magna hominum spectante caterva habitum ordinis Minorum induit. Obiit anno domini millesimo quingentesimo decimo ex ruptura testium⁵⁾.

^{23. czerwc.} Anno domini 1497 in vigilia Ioannis baptistae fuit dieta ducum in civitate episcopali Nyssa. Erat tunc capitaneus Silesiae totius Kazimirus dux Teschnensis. Erat quoque ibidem dux Oppoliensis Nicolaus, ducis moderni frater, qui propter quasdam controversias et inimicitias, quas adversus episcopum Wratislaviensem Iohannem quantum habebat occulte cultrum sub veste abscondens, in conventum aliorum ducum intravit, atque dum certae regales literae legerentur per episcopum, motus et exacerbatus, episcopum cultro, quem gerebat, transfodere adnixus est. Verum episcopus

¹⁾ Dług. p. 522. Klose III 2 p. 215. ²⁾ Klose 341. ³⁾ *Ann. Wratisl.* ad a. 1490. ⁴⁾ Klose p. 389--408. ⁵⁾ Klose p. 425.

in partem declinavit et ictui obstitit. Moxque concitato tumultu ceteri praesentes eum captivare procuraverant; sed ipse de manibus evaserat atque ad ecclesiam parochialem s. Iacobi confugiens ecclesiae patrocinium atque privilegium frustra imploravit, qui prius ecclesiae patrem summum et patronum perimere volebat. Propterea inde nullis sibi suffragantibus ecclesiae privilegiis ipso renitente, vi ab ecclesia extractus est, tantumque per unam noctem sedit captivus, ac mane sine omni mora, ante praetorium ibidem Nyssae decollatus est. Corpus ipsius cum funeralibus exequiis in Oppol devectum est¹⁾.

Anno domini 1503 dominica proxima post Trium Regum capti fuerunt quidam^{8. stycz.} ex cancellaria domini episcopi notarii, inter quos fuit quidam sacerdos, per cives Wratislavienses eo, quod nocturno tempore circa horam tertiam aperuissent valvam civitatis, quae est penes s. Iacobum. Et statim positum fuerat silentium sive interdictum et tandem relaxatum. Manserunt tamen in vinculis ipsi captivi ad octo fere septimanas instante communitate sive vulgo, ut decollarentur. Sed propter mandatum regis, recepta ab eis cautione, sunt dimissi.

Anno domini 1511 dominica die in crastino conversionis s. Pauli, circa vige-^{26. styczn.} simam primam horam venit Serenissimus rex Ungariae et Bohemiae Wladislaus, frater regis Poloniae Sigismundi una cum filio suo Ludovico quinquenne et filia sua Anna, iam septimum agens annum in Wratislaviam magna eum principum, militum et baronum comitante caterva. Et fuit exceptus gloriose per episcopum et suos suffraganeos una cum toto clero tali modo, prout in festo corporis Christi de omnibus ecclesiis inceditur. Ductusque est ad sanctum Iohannem et ibi „Te Deum laudamus“ sollemniter decantatum, postea ad hospitium, quod ei a civibus fuit ordinatum, deductus est. Mansit autem rex Wladislaus in Wratislavia cum magno procerum et episcoporum suorum comitatu usque ad 15 diem mensis Aprilis, quae fuit feria tertia post Palmarum. Et ibi mane hora 14 Wratislavia exivit, quem episcopus in Nyssam usque conduxit et ibidem feria quinta magna communicavit, et inde^{17. kwiet.} recessit urgentibus Ungariae episcopis atque dominis, qui eum quasi invitum iterum in Ungariam ducebant²⁾.

Anno domini 1511 circa festum Urbani rex Poloniae Sigismundus inhibuit^{25. maja} omnibus suis regnicolis sub amissione bonorum, ut nulla commercia haberent cum Wratislaviensibus, nec aliquis Wratislaviam ire auderet, quia iidem Wratislavienses

¹⁾ Mikołaj II święty 27 czerwca 1497 w Nissie był bratem Jana, który umarł w marcu 1532. Przed tym więc rokiem pisane były te roczniki. Por. Miech. IV c. 78; Klose p. 448 i nast. ²⁾ Klose p. 546 i nast.

proclamare fecerant emporium. hoc est *Niderlagk* in sua civitate, ut nullus Polonorum auderet ire ad alias provincias ultra Wratislaviam, neque de aliis provinciis auderent ire usque Poloniam. Et ita fuerunt homines ex utraque parte angustiati, quod nemo explicare potest. Addiderunt etiam domini Wratislavienses una cum ducibus aliud gravamen communi vulgo, volentes extirpare malam monetam, novam cudere adorsi sunt. Et ita depauperaverunt vulgus cum mutatione monetae, quod si exercitus forte per tres annos Silesiam vastasset, nunquam ita homines fuissent depactati et damnificati. Adinvenerunt autem diversum numerum grossorum, sunt enim vocati *pristergrossen* per octo denarios, aliqui per duodecim, quales ipsi domini pro censu annuo a suis subditis expetebant. Et sic ubique pauper clerus et communis populus gravabatur. Artifices vero Wratislavienses omnem suum laborem, pistorum et tabernarii pro gravi moneta appendebant. Ideo non mirum fuit, quod clamasset in coelum vox oppressorum. Tandem anno domini 1512 circa festum Pentecostes relaxata est via per regem Poloniae iterum in Wratislaviam maxima tamen difficultate ita, quod domini Wratislavienses in hoc acceperunt damnum plus, quam ad centum millia florenorum, exceptis legationibus, quas hinc inde fecerunt in hoc negotio et donationibus, quae omnia ad maximam se extendunt summam¹⁾.

50. Anno domini 1512 dux Bartholomaeus, frater ducis Karoli Olsnensis²⁾, habita
maja. quadam controversia cum dominis Wratislaviensibus diffidavit eis. Domini Wratislavienses miserunt quatuor centos pedites ad oppidum Canti ad subaudiendum, ubi ipse nominatus dux vellet facere damna. Dux ipse sentiens, copias Wratislaviensium esse
14. in Canti, ordinavit suum exercitum, in quo, ut ferunt, habuit 6 centa armatorum vel
paźdz. ultra, habuit etiam suppetias ab aliis ducibus. Et circa horam vesperorum scilicet 23 venit silenter prope Canti in vigilia sanctae Hedwigis. Wratislavienses persentientes adesse hostes, mutuo se adhortantes bombardas emisunt, atque viriliter se defendentes plures occiderunt, reliquos in fugam converterunt. In crastino hoc est die sanctae Hedwigis duo vexilla hostibus erepta attulerunt, quae in memoriam facti in parochialibus ecclesiis sunt suspensa. Non longo tempore post, scilicet anno 1513
22. feria tertia post Palmarum dux Bartholomaeus a caesare per Danubium transiens
marc. hora fere prima noctis rupta navi, miserabiliter submersus est³⁾.

Anno domini 1513 fecerunt domini duces quasi propter communem pacem statuta nova, quae appellaverunt *Lantzfride*, quae dum deberent fore omnibus pro tutanda iustitia et pace, ubi contra spirituales aliquid positum erat, mox allegabant *Lanczfrid*; soli autem in nullo ipsum *Lanczfrid* prosecuti sunt⁴⁾.

¹⁾ Klose p. 555 nast. ²⁾ Bartłomiej i Karol byli braćmi stryjecznyymi, wnukami Jerzego Podjebrada. ³⁾ Klose 596 i nast. ⁴⁾ ibid.

Anno domini 1514 circa festum Pentecostes cardinalis Strigoniensis vocavit ^{4.} czervc. Ungaros, ut crucem susciperent contra Turcos. Statim magna multitudo rusticorum consurrexit, qui facto exercitu aggressi sunt magnates Ungariae et quendam episcopum palo affixerunt ac multos ex nobilibus. Vix tandem per. Voyevodam Transilvanum sunt coërciti, qui eorum principalem ad ignem assare fecit, ac aliis suis complicibus de ipso manducare mandavit.

Anno domini 1515 in crastino purificationis Mariae domina Margaretha ducissa, ^{3.} lut. abbatissa s. Clarae, nolens se subiicere Griseis monachis et ipsorum observantiae, exivit de monasterio cum decem septem virginibus, sibi adhaerentibus, aliis tamen in monasterio manentibus et novam abbatissam creantibus, in domum ducis Oppoliensis et ibidem mansit prope 16 septimanas. Tandem summo pontifice Leone mandante sabbato ante festum sancti Iohannis ante portam dignitati restituitur et per duos duces scilicet Legnicensem et Tesnensem una cum virginibus suis fere in meridie hora sedecima ad monasterium suum reducitur¹⁾.

Anno domini 1515 circa cinerum fuerunt depositi sex consules per communitatem Wratislaviensem ex consulatu, scilicet Saurman, Andris Bacher, Linharth Vogel, Francze Buthner, Linhart Steierer eo, quod habentes bona sub ducibus multa mala civitati procurabant, tum propter novae monetae, ut ferunt, adinventionem²⁾.

Anno domini 1515 feria tertia ante Margarethae convenit caesar Maximilianus ^{17.} lipc. apud Viennam Pannoniae cum rege Poloniae Sigismundo et rege Ungariae atque Bohemiae Vladislao fratre germano eiusdem regis Poloniae atque filio regis Bohemiae Ludowico, tenello et filia eiusdem regis Bohemiae Anna. Atque ita in Viennam celebri pompa deducti manserunt per aliquot dies invicem laeti, procurante caesare largas omnibus expensas. Et ipse caesar in ecclesia parochiali filiam regis Bohemiae permisit sibi copulari. Erat tunc caesar Maximilianus, agens annum 56. Rex autem Bohemiae Wladislaus annos 59 peregerat; Sigismundus vero rex Poloniae tunc annorum 48 erat; atque Ludowicus, regis Bohemiae Wladislai filius, 9 tantum peregerat annos; Anna vero reginula undecimum agebat annum.

Anno domini 1515 circa festum sancti Bartholomaei venit tanta inundatio ^{24.} sierp. aquarum, quae ab antiquissimis temporibus non fuit audita; rupto enim aggere circa sanctum Vincentium domos pauperum ubique evertit. Fuitque in ecclesia omnium Sanctorum aqua, et circa civitatem Wratislaviensem prope omnes aggeres destruxit, abduxitque de campis et horreis frumenta, atque alia inaudita perpetravit damna.

Anno domini 1515 Sabbatho ante Elizabeth hora quasi decima nona, venit soror germana Sigismundi, regis Poloniae, nomine Elizabeth cum apparatu regio in Wratisla-

¹⁾ Mon. Ger. XIX. str. 535. ²⁾ Klose 713 (przypisek).

viam copulanda duci Legnicensi Henrico, quae secum inestimabiles ex Polonia adduxit thesauros, tandem impraegnata habuit prolem femineam atque post partum infirmata obiit¹⁾ anno domini 1517 die lunae, quae erat Iulianae virginis hora 16 fere, relictā magna spe et expectatione de se omnium Silesitanorum.

Anno domini 1516 viguit pestis Wratislaviae a festo nativitatis Mariae incipiendo, et mortui sunt plures ex canonicis ecclesiae Wratislaviensis, multique cives dederunt fugam.

Anno domini 1516 feria quinta ante Palmarum, quae erat tredecima Martii, obiit Serenissimus rex Ungariae atque Bohemiae Vladislaus sexagesimum agens annum, et sepelitur in Alba regali.

Anno domini 1517 in profesto decollationis sancti Iohannis feria sexta decollati sunt duo cives Wratislavienses, scilicet Sigersdorff et Caspar Lewe ante praetorium eo, quod deprehensi sunt in infidelitate. Erant enim numularii ambo et pecuniam reipublicae abstraxerunt, in usus proprios convertentes eandem.

IV.

NIEKTÓRE OSOBLIWOŚCI.

Na karcie 107—108 opisanego rękopismu wpisane są ręką 16 wieku niektóre zdarzenia z dziejów Polski, Szląska i Czech p. t. Quaedam memorabilia. Autor tych zapisków korzystał z kroniki Kosmasy i jego dopełniaczy — podaje jednak także i takie szczegóły, których źródła trudno oznaczyć. Odmienne gdzieś pismo i czernidło dowodzi, że pisał w pewnych przestankach — i nie trzymał się chronologicznego porządku. Bielowski przypuszcza, że wyciągi te są dziełem jakiegoś kapłana polskiego przebywającego za panowania Jagiellonów w Czechach — gdyż się głównie sprawami Polski i Czech zajmuje.

Zapiski te wydajemy z kopii zrobionej w Rzymie przez pana Adama Rogalskiego a poprawionej przez prof. dr. Antoniego Małeckiego, podczas pobytu jego w wiecznem mieście.

¹⁾ Elżbieta wyszła za Fryderyka II księcia na Lignicy. (Grotefend: *Stammtafeln* str. 18 48)

QUAEDAM MEMORABILIA.

Item sanctus Adalbertus fundavit monasterium Brawnów in silva sacra dicta, anno domini noningentesimo nonagesimo secundo, anno 24 suae ordinationis in honore Mariae Virginis, beati Benedicti, Alexii; et primus fuit abbas regulae sancti Benedicti Anastasius; adduxerat enim secum 6 fratres de monasterio sancti Alexii; postea idem Anastasius in Strigoniensem episcopum est acceptus¹⁾.

Circa idem tempus, scilicet post occisionem sancti Adalberti, Gaudentius frater sancti Adalberti eiusdem ordinis susceptus est in archiepiscopum Gnesnensem, cuius gratia sex fratres, quos sanctus Adalbertus secum ex Urbe duxerat, de monasterio Brunawo ad ipsum Gaudentium venerunt de licentia sui abbatis Anastasii²⁾.

Anno igitur domini 1004 Benedictus, Matheus, Iohannes, Isaac et Christinus in Polonia heremiticam vitam ducentes martirio coronantur ob suspicionem auri, tempore Udalrici ducis Bohemiae³⁾.

¹⁾ Wątpliwej autentyczności akt fundacyjny tego klasztoru (z datą 993 *in ipsa die dedicationis monasterii*) wydrukowany jest najlepiej w dziele Erbena: *Regesta Bohemiae I, 33*; wspomina o założeniu tego klasztoru także latopis czeski (*font. rer. Boh. II, 381*, pod mylnym rokiem DCCCCXX(XX)III. Zastanawia podobieństwo tego ustępu z owym zagadkowym miejscem w *Passio sancti Adalberti* (M. P. I, 154) ... *Saxonica tellure in brevi recedens locum divertens, „coenobium ibi construxit, monachosque quam plures congregans, Aschricum abbatem eos ad regendum constituit, qui postea archiepiscopus ad Sobbotin consecratus est*. W obu zatem źródłach jest następstwo faktów prawie jednakowe (założenie klasztoru, sprowadzenie doń mnichów, mianowanie Anastazego opatem, a później biskupem). Anastasius jest zlatynizowanym imieniem owego Astrika, o którym źródła węgierskie i czeskie wspominają. Niektórzy uważają go za jedną i tę samą osobę, co Radla, wspomniany dwa razy w żywocie świętego Wojciecha skreślonym przez Brunona (M. P. I, 202, 210) por. Büdinger; *Oester. Gesch. 389, 2*; sprzeciwia się temu Giesebrecht: *Gesch. d. deutsch. Kaiserzeit* (ed. 4 I, 857) i Lohmeyer: *der heil. Adalbert* str. 8, 23 n. 2. Według Praya (*Specimen Hierarchiae Hungaricae I, 152*) pierwszym arcybiskupem Granu był Dominik, po nim nastąpił Sebastyan *et isti postea, quam lumen oculorum amisisset „Astricus, Colocensis antistes“ suffectus est, qui Sebastiano, ubi hic oculorum usum receperat, locum rursus fecit*. Na synodzie w Frankfurcie w r. 1008 odbyłym znajdował się Anastasius już jako arcybiskup Granu. Por.: Hartwicha (*ap. Endlicher Mon. Arp.*) cap. 2. ²⁾ Tak ta, jak i poprzednia wiadomość o sprowadzeniu z klasztoru św. Alexego sześciu Benedyktynów, nie znajduje się w naszych źródłach. ³⁾ Obszerniej opowiada o tym wypadku Damiani: *Vita Romualdi cap. 28* (M. P. I, 329 *nast.*) i Cosmas c. 38 (*font. rer. Boh.*); Damiani wymienia tylko imiona dwóch zamordowanych mnichów, Benedykta i Jana. Z opowiadania Damianiego i Cosmasa wynika, że klasztor tych mnichów znajdował się w pobliżu

Anno domini 1039 Bretzislau dux Bohemiae, cum episcopo suo Severo Pragensi intravit Poloniam, quam vastavit et Cracoviam obtinuit et spoliavit.

Item Gnesnensem civitatem diripiens, intraverunt ecclesiam divae Virginis. et tribus diebus ieiunantes aperuerunt altare, in quo iacebat corpus sancti Adalberti, et invenerunt integrum corpore per omnia, ac si ipso die missarum sollemnia celebrasset. Item corpus divi Gaudentii martyris et quinque fratrum corpora¹⁾, et quandam crucem magni ponderis auream, quam dux Mesko obtulerat; et quandam tabulam auream ponderis 300 librarum et multa alia receperunt et Bohemiam asportaverunt.

Fecit autem hoc praefatus dux Brzecilaus in vindictam Boleslai, avi sui, filii Boleslai Pii, qui a Meskone duce Poloniae invitatus in Cracoviam ibidemque fuit turpiter exoculatus²⁾.

Moritur autem Brzeczyslaus anno domini 1055 Idus Ianuarii³⁾ et successit Spitigneus, filius suus. Hic omnes Teutonicos sub poena capitis in spatio trium dierum exire Bohemia iussit; et filiam imperatoris Ottonis Rufi pati noluit⁴⁾.

Anno domini 1087 mandante caesare Henrico III tunc in Moguntia archiepiscopus Trevirensis Engelbertus ducem Wratislaum, fratrem Spitignei inungit in regem 17 kalendas Iulii in ecclesia Pragensi una cum Swathawa coniuge sua⁵⁾. Moritur anno domini 1112, regnavit ut rex 16 annis⁶⁾.

Anno domini 1131 Sobieslaus de regno Bohemiae Horzeletz alias Gorlitz prius Drewno instaurat⁷⁾ et episcopus Meynardus de Ierosolimis revertitur⁸⁾. His temporibus

stolicy; roczniki niezgadają się co do miejsca popełnionego morderstwa; rocz. kam. (M. P. II 777) i świętokrz. (M. P. III. 62) podają Kazimierz; rocz. Sędz. (M. P. II 873) *in quodam oppido prope Konyn*. Że ciała ich spoczywały w Polsce, dowodzą Damianiego słowa: *deinde facta super corpora sanctorum basilica*, i list Brunona do Henryka (M. P. I 227) *quinque martyres occisi in terra sua (sc. Boleslai) requiescerent*. Roczniki kam. Sędz. i świętokrz. podają rok 1003; roczn. małop. (kod. kurop. M. P. III 144) mówi o sześciu mnichach pod r. 1005. Dzień ich śmierci podaje Cosm. i roczn. miechowski; pierwszy *III Idus Novembris* (11 listopada); drugi zaś *pridie Idus Nov.* (12 listop.).

¹⁾ Słowa *et tribus ... corpora* wyjęte są dosłownie z Cosmasa. ²⁾ Cosmas II, c. 2—5; o oślepieniu Bolesława ibid. I, c. 34. ³⁾ Cosm. II, 13, 14 *IV idus Ianuarii* (10 stycznia). ⁴⁾ Judytę, matkę swoją. Przez nieuwagę kopisty wtrącone tu zostały następujące słowa: *Huius Wenceslai tempore exarsit haeresis Viclef*. ⁵⁾ Cosm. II 38. ⁶⁾ ibid II 50 *XIX Kal. Febr. 1092* (14 stycznia). ⁷⁾ Cont. Cosm. (*font. rer. Boh. II 212*) *aliud quoque aedificavit in partibus Milesco iuxta flumen Niza appellavitque nomine Yzhorelik, quod ante Drewnow vocabatur*. ⁸⁾ ibid. lat. *hrad. opat. ad. a. 1133, lat. cesk. (ibid. II 382)* por. M. P. II 7.

idem Sobieslaus ducem Poloniae Boleslaum devicit, in Ungariam fugavit et totam Poloniam vastavit anno 1133¹⁾). Hic fuit frater Wladislai, filii Ottonis, fratris quondam Wratislai, primi regis Bohemiae. Hic quoque aedificavit urbem super fluvium Nyssa, que adhuc Nyssa vocatur²⁾).

Tandem anno domini 1137 in castro Glatz foedus pacis cum Boleslao duce Poloniae praefatus Sobieslaus iniit³⁾).

Comani, Tartari 1251⁴⁾) Poloniam, Slesiam. Ungariam vexant.

Ottokarus dictus Przemisl, anno domini 1230 moritur⁵⁾).

Anno domini 1254 Praga muris cingitur⁶⁾).

Anno domini 1258 rex Przemysl Bohemiae Prussiam intravit et vastavit, atque Montem Regium in Kinspargk et civitatem aedificavit, et Warmiensem ecclesiam cum Brunone episcopo Olomucensi erexit⁷⁾).

Tempore Ottokari, regis Bohemiae dux Henricus Slesiae se subdidit in tutelam regi Bohemiae, cui ad tempora vitae dedit Glacensem civitatem et castrum⁸⁾).

Rudolfus caesar subditionem Slesiae regno Bohemiae confirmavit et privilegium dedit⁹⁾).

Item Rudolfus dedit pincernatum et electionem regi Bohemiae anno domini 1290¹⁰⁾). Postea se subdiderunt alii duces Slesiae regi Bohemiae Wenceslao, scilicet: Oppoliensis Kazimirus, qui magnum privilegium super se dedit¹¹⁾). Iste Wenceslaus fuit filius Ottokari regis.

Anno domini 1300 praefatus Wenceslaus rex Bohemiae duxit filiam Przemysl regis Poloniae Elisabeth in uxorem et adeptus est regnum Poloniae¹²⁾). Anno domini 1310 moritur¹³⁾).

Postea Ioannes rex Bohemiae coronatur, filius Henrici imperatoris septimi, cum Elisabetha, coniuge, de qua supra¹⁴⁾).

¹⁾ Cont. Cosm. p. 216. ²⁾ Ostatnie to zdanie dopisała ręka późniejsza bledszem czernidlem. ³⁾ Cont. Cosm. p. 228 *in festo pentacosten* (30 maja). ⁴⁾ Ma być 1241.

⁵⁾ *XVIII Kal. Ianuarii*. (15 grudnia) ma lat. czeski ad a. 1230. ⁶⁾ *ibid.* ad a. 1253.

⁷⁾ *Fontes rer. Boh. II, 309*; Pulkawa ap. Dobner III 223; Ludewig: *Rel. manuscr. IX, 296*.

⁸⁾ Układ zawarty między Henrykiem a Otokarem nie jest nam znany. Karol IV. w dokumencie z 9 października 1355 powołuje się na takowy; po bitwie na polach Morawy zajął Henryk na tej podstawie Glatz, a Rudolf potwierdził go w dożywotnem posiadaniu tegoż; por. Grünhagen: *Regesta II, ad a. 1278*. ⁹⁾ Sommersberg I, 881.

¹⁰⁾ Jirecek: *Cod. iur. Boh. I, 246. dat. Erfordie VI Kal. Oct.* (26 września).

¹¹⁾ Sommersberg I, 881; por. Biermann *Gesch. d. Herzogth. Teschen* str. 125. 2.

¹²⁾ Roepell: *Gesch. Pol. p. 561*. ¹³⁾ 21 czerwca 1305. ¹⁴⁾ 7 lutego 1311.

Anno domini 1317¹⁾ praefata Elisabeth genuit Karolum, qui ex fonte a rege Franciae Karolo susceptus est, qui postea caesar Karolus quartus appellatus est et genitus est anno domini 1316 nona die Iulii.

Item sub rege Bohemiae Ioanne se ducatus Slesiae subdit Bohemiae regno, anno domini 1327 et subscripserunt se propriis literis, quae habentur expresse in Cronica Bohemorum, scilicet dux Oppoliensis, Costensis, Tesnensis, Oswe(ze)cinensis, Olesnicensis²⁾. Hic Ioannes Bohemiae rex erat Wratislaviae³⁾. Anno domini 1329 erat etiam Poloniae rex⁴⁾.

Anno domini 1342 in festo sancti Stanislai exusta fuit fere tota civitas Wratislaviensis, visusque est per quandam inclusam ad sanctum Mauritium angelus volare super civitatem, vibrans gladium et spargens igneos carbones⁵⁾.

Anno domini 1344 die ultima mensis Aprilis ecclesia Pragensis erecta est in archiepiscopalem per Ioannem Caecum regem Bohemiae, anno episcopatus divi Arnesti secundo⁶⁾.

Anno domini 1372 fuit inundatio aquarum maxima in Wratislavia, et destruxit villas, domos et agros, et fuit magna caristia.

Anno domini 1381 fuit expulsio cleri in die apostolorum Petri et Pauli per Wenceslaum, regem Bohemiae ex inductu Wratislawiensium, praesidente duce Wenceslao Lignicensi et episcopo Wratislaviensi prius vero Lubucensi⁷⁾.

Wenceslaus, rex Bohemiae convenit cum rege Poloniae Wladislao, alias Gagelo in Wratislavia, anno domini 1384⁸⁾.

Item anno domini 1460 confoederati sunt Poloni et Bohemi in Glogowia maiori⁹⁾.

¹⁾ 14 maja 1316. ²⁾ Odnosne dokumenta znajduj \acute{a} si \acute{e} w wydanej poni $\acute{z$ ej skróconej kronice szląskiej. ³⁾ 6 kwietnia 1327 udał si \acute{e} do Wrocławia w celu odebrania hołdu (Sommersberg I, 893). ⁴⁾ Mylna wiadomość. W tym roku był w Wrocławiu znowu król czeski (ibid. 899). ⁵⁾ *Chron. pr. Pol.* (u Stenzla) 137; w jednym tylko kodexie tej kroniki (L) inna ręka dopisała: 1342 die st. Stanislai. ⁶⁾ Por. roczn. wrocł. dawny (M. G. SS. XIX 532). ⁷⁾ Janko z Czarnekowa (M. P. II, 695) por. Klose: von Breslau II, 268. ⁸⁾ W tym roku Władysław nie był jeszcze w Polsce; autor tych spominek miał może na myśli układ zawarty między oboma monarchami w Pradze w r. 1395. ⁹⁾ Dnia 25 listopada 1460 zawarł Jerzy król czeski z królem polskim pokój w Bytomiu. Oryginalny dokument tego pokoju znajduje si \acute{e} w archiwum metryki koronnej nr. 138; por. Boniecki: Książęta szl \acute{a} scy II, 243; osobisty zjazd obu królów nastąpił 15 maja 1462 w Głogowie. Po tym zapisku na miejscu pierwotnie próżno zostawionem dopisała ręka inna, znacznie późniejsza te słowa: *Anno domini 966 Poloni fidem a beato Alberto Pragensi praesule susceperunt et ipsum postea ecclesiae Gneznensi praefecerunt. Anno vero 999 martirio coronatur in Prussia, in loco, qui dicitur Lochstat.* (Miasteczko to leży nieco na południe od Fischhausen).

Anno domini 1349 die annunciationis Mariae fundatum et inchoatum est monasterium sanctae Mariae in Glocz, ordinis Canonorum regularium ex Kazimiria extra civitatem Cracoviae originem trahentium per dominum Arnestum primum Pragensem archiepiscopum atque per eundem cum omni sollemnitate consecratum atque dotatum¹⁾.

25.
marc.

Eodem tempore in die Palmarum procurante domino Carolo quarto imperatore advectae fuerunt reliquiae in Pragam, quae nunc habentur forte Nuremburgae, et ibidem fuerunt populo ostensae.

29
listop.

Idemque Carolus imperator anno 1378 in vigilia sancti Andreae apostoli obiit.

KRONIKA O PIOTRZE WŁAŚCIE

Najcenniejszym pomnikiem historycznym w opisanym powyżej rękopiśmie znajdującym się w bibliotece rzymskiej ksiąg Chigi jest kronika, opowiadająca historię Piotra, zwanego powszechnie Włastem lub Duńczykiem (Cronica Petri comitis, cum certis gestis Sarmatiae regum). Jak słusznie zauważał Mosbueh, napisana została ta kronika przez norbertanina z klasztoru św. Wincentego w Wrocławiu między rokiem 1506 a 1515, co wynika z dwukrotnej wzmianki o opacie Jakubie Pożarowskim, któremu to dziełko jest poświęconem a który w tych właśnie latach godność opata tego klasztoru piastował. Czytał tę kronikę już Naruszewicz, dla którego biskup Albertrandy z wymienionego rękopismu odpis sporządził²⁾; trudno mu jednak było pogodzić opowiadanie jej tak niezgodne z wiadomościami, podanemi przez Wincentego i Boguchwałę — odrzucił ją więc do teki swojej podpisawszy na odpisie Albertrandego wyrok potępienia: „scalet anachronismis et fabulis — reponendum sub tempora Vladislai II“ Od tego czasu nie wiele się zajmowano historią Piotra

¹⁾ *Cut. abb. Sag.* (ap. Stenzel II 188); w r. 1350 sprowadzeni zostali do tego klasztoru zakonnicy z klasztoru w Rudenicz. Pierwszy klasztor tej reguły założony został na Kazimierzu.

²⁾ Prof. Zeissberg (*Polnische Geschichtsschreibung* pag. 111. 1) mylnie twierdzi, że odpis Naruszewicza sporządzony został z innego rękopismu biblioteki x. Chigi.

a o kronice naszej zupełnie wieść zaginęła. Dopiero niestrudzony w poszukiwaniach pamiątek ojczystych hr. Alexander Przeddziecki, odszukał w bibliotece księcia Chigi ów rękopis, zaznajomił nas z źródłami tam się znajdującymi¹⁾ i odpisał kronikę o Piotrze, którą poniżej wydajemy. Odpis hr. Przeddzieckiego dostał się do skrzętnych rąk p. Augusta Mosbacha, który z mrówczą pilnością zebrał wszystkie szczegóły odnoszące się do bohatera tej kroniki i pierwszym był, który ją drukiem ogłosił²⁾.

Wyniki, do których doszedł Mosbach są następujące:

Kronika ta opowiadająca dzieje Piotra jest przerobieniem żywota tego dostojnika, napisanego wierszem w wieku trzynastym (przed rokiem 1288). Żywot ten wspomniany przez Boguchwał (Gesta Piotrkonis per se scripta) jest identycznym z tragedją, na którą się Benedykt z Poznania powołuje. Autor pierwotnego żywota korzystał z Wincentego, z Żywota św. Stanisława, z rocznika krakowskiego i innych nieznanych nam źródeł. Wiadomości o Piotrze podane przez naszych kronikarzy (Boguchwał, Chron. Pol; Chron princ. Pol; Długosz i Benedykt z Poznania) pochodzą bezpośrednio z owego pierwotnego żywota.

Kronika wydana przez Mosbacha spowodowała prof. Grünhagena do napisania rozprawy p. t. Die Vertreibung Wladislaws von Polen und die Blendung Peter Wlast's³⁾ w której nie tylko przyjmuje w zupełności wyniki Mosbacha, ale stara się takowe jeszcze bardziej utwierdzić, oraz pogodzić opowiadanie naszej kroniki z dotychczasowem przedstawieniem całego przebiegu wypędzenia Władysława — opartem na kronice Wincentego i Boguchwał.

Prof. Zeissberg⁴⁾ nie wyrzekł stanowczego zdania o tej pierwotnej kronice, tylko czas jej powstania przez Mosbacha oznaczony wzbudza w nim, podobnie jak i w Grünhagenie pewne wątpliwości.

Prof. Smolka⁵⁾ był pierwszym, który z niedowierzaniem przyjął wyniki Mosbacha. Zdanie jego, że kronika o Piotrze jest tylko przerobieniem owej tragedji, o której Benedykt z Poznania wspomina, uważa Smolka jako subiektywne, gdyż w wydanej kronice trudno dopatrzyć się rymów; również wątpi Smolka, o i-dentyeczności owej tragedji z autobiografią Piotra, o której Boguchwał wspomina.

¹⁾ Wiadomość bibliograficzna o rękopismach zawierających w sobie rzeczy polskie str. 89—92. ²⁾ Piotr syn Włodzimierza sławny dostojnik polski wieku dwunastego i kronika opowiadająca dzieje Piotrowe. Przedstawił August Mosbach. Ostrów 1865.

³⁾ Zeitschrift des Vereins für Geschichte und Alterthum Schlesiens. XII. pag. 77—97.

⁴⁾ Die polnische Geschichtsschreibung des Mittelalters str. 111. ⁵⁾ Przewodnik naukowy z r. 1873. II. 888.

W rozprawie jednak niedawno wydanej p. t. „Tradycja o mnichostwie Kazimierza Sprawiedliwego Przyczynek do historyografii polskiej XIII wieku“¹⁾ nietylko że się pozbył tych wątpliwości co do wyników Mosbacha, ale buduje nawet na tej podstawie bardzo ważną hipotezę, o której gdzieindziej miałem sposobność mówić²⁾.

Także i prof. Małecki³⁾ uważa ową tragedję w XIII wieku napisaną, jako pierwsze źródło, z którego fałszywa pogłoska o oślepieniu Piotra — do znanych nam przeszła źródeł. Sam fakt oślepienia jest zdaniem prof. Małeckiego pogłoską, puszczoną niezawodnie w roku 1145 przez tych, którym zależało na zniestawieniu księcia.

Rozgląd w źródłach, które wspominają o Piotrze i porównanie tychże, przekona nas, że dotychczasowe zapatrywanie się na naszą kronikę jest mylne, nie zdoła jednak wszystkich usunąć wątpliwości, ani też pogodzić sprzeczności w nich się znajdujące.

Przedewszystkiem przekonać nam się wypada, czy wiadomości o Piotrze, przechowane w znanych nam kronikach — dadzą się do wspólnego odnieść źródła, jak to Mosbach przypuszcza.

Pierwszym polskim kronikarzem, który wspomina o Piotrze, jest Wincenty (M. P. II. 351). Nazywa on Piotra „Petrus Wlastides, alti sanguinis princeps et principi dignitate proximus, vir magnanimitatis generosae, tam strenuus manu, quam pectore industrius“; o czynach Piotra skąpe podał nam Wincenty wiadomości. Wspomina on tylko o pochwyceniu Wołodara, księcia ruskiego — a opowiadanie jego o tym wypadku jest tak zgodnem z opowiadaniem Herborda (M. P. II. 75) współczesnika Piotra, że się wcale nie wachamy wspólne dla ich wiadomości przyjąć źródło, a źródłem tem było niewątpliwie ustne podanie współczesnych im ludzi. Herbort żyjący w tym samym czasie, co i Piotr — niemógł o nim z jakiejś kroniki wyiszywać, ale jak słusznie zauważał wydawca jego dzieła (M. P. II. 26), otrzymał on szczegóły o Piotrze od jednego z towarzyszy podróży Ottona świętego, który właśnie u tym czasie bawił w Polsce, kiedy imię Piotra z powodu bohater-skiego czynu na wszystkich niemal znajdowało się ustach. Wincenty urodził się w kilka lat po śmierci Piotra; w dziecięcym wieku nieraz musiało się imię Piotra o jego uszy odbić; nie powołuje się on także na żadne dzieło, ale opisując porwanie Wołodara przez Piotra, wspomina o nim jako o mężu, którego sława żywo jeszcze tkwiła w pamięci narodu (ille famae celebrimae Petrus). Jeżeli zatem sam

¹⁾ Rozprawy i sprawozdania z posiedzeń wyd. hist. Akad. umiej. VI. 323—353.

²⁾ Przegląd krytyczny 1877 str. 411 i nast.

³⁾ Testament Bolesława Krzywoustego (Przewodnik naukowy 1876. str. 19).

Wincenty powołuje się na ustne podanie — dla tego nie możemy dzielić zdania Bielowskiego, wyrzeczonego we wstępie do wydania kroniki Wincentego (M. P. H. II. 229), że okoliczności w tym opisie wzmiankowane, jak i wygórowane pochlebstwo dla Piotra, nasuwa mimowolnie myśl, że słowa te skreślił raczej przyjaciel i domownik, jakim był Mateusz a nie Wincenty, który w lat kilkudziesiąt pisząc ani go znał, ani też nie miał powodu zniżać się do takiego pochlebstwa. W jednym tylko mało znaczącym szczególe różni się Wincenty od Herborda. Według pierwszego porwany został Wołodar podczas uczty, według Herborda zaś na polowaniu. Gdybyśmy się zgodzili z Mosbachem¹⁾, że Wincenty zmianę tę uczynił „nadrabiając dramatycznością” — musielibyśmy chyba przypuścić, że Wincenty korzystał z Herborda, co się jednak w żaden sposób udowodnić nieda — pomimo że i forma dialogu obom jest wspólną. Obaj opisali to zdarzenie tak, jak je słyszeli.

Prawdziwie zagadkowym jest opowiadanie Boguchwała o Piotrze (M. P. II. 506, 508, 520). Na dwór Bolesława Krzywoustego przybył z Danii młodzieniec, który w krótkim czasie do wielkiego doszedł znaczenia. Wezwany przez ojca, u którego przechowane były skarby zamordowanego króla duńskiego, namawia Piotr Bolesława do przedsięwzięcia wyprawy za morze. Wyprawa się powiodła (1124). Bolesław zwycięzcą a Piotr z ogromnymi skarby do Polski wracają. Piotr nabywa w Polsce ogromne dobra a szczodra ręka królewska hojnie go darzy dostojenstwami a nawet oddaje mu swą krewną za żonę. Ze śmiercią Bolesława znika gwiazda szczęścia, przyświecająca Piotrowi. Władysław chce obalić ojcowskie ostatnie rozporządzenie — chce zawładnąć całą Polską, Piotr którego Władysław z powodu obrazy żony nienawidził, przestrzega księcia przed zgubnymi następstwami. Władysław obawiał się wpływów Piotra, obawiał się, aby się Piotr z braćmi przeciw niemu nie połączył — dlatego postanowił go, głównie za namową swej żony — zgładzić. Niecny zamach wykonany został podczas wesela córki Piotra, wydanej za Jaxę, księcia Serbii. Pochwycono go, wydarto mu oczy i ucięto język. Cudownym jednak sposobem odzyskał Piotr wzrok i mowę. Za zagarnięcie skarbów duńskich skazany został przez spowiednika papieskiego na wybudowanie 7 kościołów. Boguchwał wylicza siedm jego fundacyi i dodaje, że według podania miał Piotr 70 wybudować kościołów i klasztorów z ciosanego kamienia i palonej cegły, niedokończone zaś budowle miał według woli rodzica syn Konstanty dokonać. Tu kończy Boguchwał opowiadanie swe o Piotrze Duńczyku, hrabi na Skrzynnie, powraca do historii Władysława a czytelnika odsyła po bliż-

¹⁾ Piotr, syn Włodzimierza str. 97.

sze szczegóły do swego źródła „Gesta Piotrkonis quae per se scripta habentur”. Taka jest treść rozdziału 27, 42. W rozdziale zaś 28 opowiada Boguchwał o innym Piotrze, o Piotrze Włostowicu, pogromcy księcia ruskiego Wołodara — niemal temi samemi słowy co i Wincenty, przydawszy tylko Piotrowi przydomek „de Xansch”.

Opowiadanie to o duńskim Piotra pochodzeniu i o wyprawie Bolesława do Danii wzbudziło już w Naruszewiczu niedowierzanie. Uważa on ową peregrynację Bolesława do Danii podobniejszą do awantury Argonautów z Jazonem po złote runo, aniżeli do prawdy¹⁾. Jednak przed Naruszewiczem i później znaleźli się uczeni, którzy uwierzyli w opowiadanie Boguchwała, gdyż się zasłonił powagą samego Piotra, którego własnorecznie skreślony żywot jako swe źródło przytacza — i starali się w historii duńskiej znaleźć ów fakt, o którym Boguchwał donosi²⁾.

Niemożemy wdawać się w szczegółowy rozbiór prac tych³⁾, gdyż w niczem nie przyczyniły się one do rozjaśnienia tej ciekawej wiadomości. Niebrak w nich bystrych spostrzeżeń, nie brak głębokiej czasem nauki — ale wszystkie tem grzeszą, że starają się myśli a priori powzięte niejako gwałtem w historyczną szatę ubrać. Dla braku dostatecznych źródeł, niemoże być ta kwestya dziś już stanowczo rozstrzygniętą. W współczesnych dziejach Danii nieznajdujemy żadnego faktu, któryby nam rozświecić potrafił wiadomość przez Boguchwała podaną⁴⁾. Źródła niemieckie i nasze nawet kłam mu zadają; gdyż pierwsze jakkolwiek współczesne nietylko że o duńskim Piotra pochodzeniu niewspominają, ale go jako dygnitarza polskiego przedstawiają; drugie zaś nietylko że podają imię ojca jego zupełnie słowiańskie, ale nawet urzędownie stwierdzają, że już dziad Piotra w Sobótce mieszkał⁵⁾. Niewiedzą też o tem i źródła szląskie, które jak niżej udowodnimy, na większą zasługują wiarę, aniżeli Boguchwał. Kto tę baśn ukuł, czy Boguchwał sam, czy też autor źródła, z którego

¹⁾ Historia narodu polskiego (ed. lipska) V 256 2. ²⁾ Worbs znachodzi fakt ten nawet w Meklemburgii). *Neuer Versuch die Geschichte Peter des Daenen aufzüklaeren* (Neues Archiv für Geschichte Schlesiens und der Lausitzen II p. 39—48).

³⁾ Całą literaturę o Piotrze przytacza Mosbach str. 74. ⁴⁾ Podajemy krótki przebieg współczesnych wypadków w Danii. W r. 1137 zamordowany został Eryk, król Danii; zostawił małoletniego syna Piotra. Po krwawej wojnie domowej wybrano w Danii brata zamordowanego Eryka — Lamma, który chcąc się pozbyć pretendenta, wysłał Piotra do Niemiec. W r. 1142 występuje Piotr w dokumencie jako świadek (*Stumpf. Reg. nr. 3442*). Po śmierci Eryka 1146 walczył Piotr z innym pretendencem Kanutem i dopiero 1151 objął rządy w Danii.

⁵⁾ Dokument znajdujący się w księdze kopiałnej opactwa Panny Maryi na Piasku: *decimam quoque earum possessionum, quae Petrum, quondam comitem ex parte avi et patris sui iure haereditario contingebat*. por Mosbach str. 90.

Boguchwał korzystał, lub komentator późniejszy kroniki wielkopolskiej — rozstrzygnąć niepodobna a tem mniej domyslać się można, na jakiej to uczynił podstawie; być może, że ów krótki zapisek w roczniku krakowskim i Trąski dał autorowi wątek historyczny a fantazya wytworzyła treść. Niewątpliwie jednak, że autor baśni tej stworzył ją w celu praktycznym. Początek pojedynczych rodów podobnie jak początek dziejów naszych tajemniczą jest okryty zasłoną przed okiem badacza. Próżność jednak rodowa wymagała, aby w starych kronikach wynaleść koniecznie jakąś postać, która, czy to podobieństwem nazwiska czy też wielkimi czynny najbardziej się nadawała na protoplastę tego lub owego rodu. Ta sama próżność rodowa nie mogła się zadowolnić skąpymi wiadomościami, jakie o tych rzekomych protoplastach kroniki podawały, potrzeba było koniecznie tworzyć dla nich pewne wypadki i łączyć je z dziejami narodu. Z przegłuszonych dźwięków podania ludowego stworzono w ten sposób tak systematyczną historią Polski przedchrześcijańskiej a nikomu w czasach Długoszowych nie przyszło na myśl wątpić o jej autentyczności. Początek herbu „Poraj” wywodzi Długosz od jednego z braci św. Wojciecha, o którym kroniki wspominają, że przed zemstą Wrzowców do Polski uciekł. Aby wytłumaczyć początek rodu Duninów, potrzeba było Piotra z Danii do Polski sprowadzić. Mamy jednak niezbite dowody, że czyny, które Boguchwał dwom Piotrom przypisuje t. j. Duńczykowi i Włastowi odnosić się mogą do jednego tylko, czyli innemi słowy, że Piotr Włast i Piotr Duńczyk to jedna i ta sama postać historyczna. Domysliwano się wprawdzie, że tak jest, ale nie umiano znaleźć na to przekonujących dowodów. W drugiej księdze kroniki zwifaltenńskiej, napisanej przez mnicha tego klasztoru Ortlieba (M. P. II. 2—5) znajduje się dość obszerny ustęp o naszym Piotrze nieskreślony prawdopodobnie przez samego Ortlieba, ale współczesną ręką jednego z tych kapłanów, którzy Ottonowi ze Stuzlingen w podróży do Polski towarzyszyli — nie później jednak jak w roku 1141, a więc jeszcze za życia Piotra. Między innemi wiadomościami dowiadujemy się z tego ustępu 1) o ożenieniu się Piotra, którego nazywa „ditissimus Boloniorum princeps nomine Patricius” 2) o pochwyceniu księcia ruskiego 3) o fundacyi 70 kościołów i klasztorów przez Piotra.

Widzimy zatem, że w tem współczesnem i z pewnością dobrze poinformowanem źródle występuje pogromca Wołodara (u Boguchwała Piotr Włast) i fundator tylu świątyń (u Boguchwała Piotr Duńczyk) w jednej i tej samej osobie. Już ten jeden fakt chociaż nie obala jeszcze podania Boguchwała o Piotrze Duńczyku, znacznie je jednak osłabia.

Kronika zwifaltenńska z innego jeszcze względu wielką ma dla nas wartość — przekonywa nas bowiem, że tradycja o Piotrze w czystszej przechowała

się formie w źródłach szląskich, aniżeli w kronice wielkopolskiej, o czym się poniżej przekonamy.

Kronika polska (nazwana przez Arndta kroniką szląsko-polską) znana jest dziś z trzech kodexów. W jednym z nich znachodzimy dwa dłuższe ustępy o Piotrze, z których pierwszy wcale nieznane podaje o Piotrze szczegóły, drugi zaś ustęp prawie dosłownie wciągnięty został w text kroniki ksiągąt polskich. O stosunku, w jakim te trzy texty względem siebie zostają — rozwodzić się nie będziemy, gdyż w przedmowie do wydania tej kroniki w niniejszym tomie Pomników tak wzorowo dokonanego, znajdzie czytelnik bardzo przekonujące dowody, że owe ustępy, które przez prof. Smolkę z rękopismu królewieckiego poraz pierwszy zostały drukiem ogłoszone¹⁾, a których brak w dwóch innych kodexach — nie są integralną częścią kroniki polskiej, ale tylko późniejszym rozszerzeniem pierwotnych krótkich notat, a późniejsze swe pochodzenie tem szczególniej zdradzają, że przerywają tok opowiadania, powtarzają, co przedtem już było powiedzianem, lub niezgrabnie łączą nową opowieść z dawną. Nie pominiemy jednak tych ustępów, gdy będziemy mówić o źródłach kroniki, którą wydajemy — teraz uwzględnić możemy te wiadomości kroniki polskiej, które są istotną jej częścią. Są one zbyt krótkie i zwięzłe; szczegół o pochwyceniu Wołodara przypomina nieco Wincentego, opowiadanie zaś o fundacyi 70 kościołów, o przygodzie w lesie i o oślepieniu Piotra na nieznanem polega źródle. Bardzo ważną jest dla nas okoliczność, świadcząca korzystnie o wiarygodności źródła tej kroniki, że i tutaj, podobnie jak i we współczesnej kronice zwifaltenńskiej — występuje Piotr w jednej osobie jako pogromca Wołodara i jako fundator 70 kościołów. Jeszcze w jednym miejscu dostrzegamy zgodność kroniki polskiej z kroniką zwifaltenńską — mianowicie co do pobudek, które skłoniły Piotra do budowania tylu świątyń, bo co do liczby fundacyi wszystkie trzy źródła, chociaż zupełnie od siebie niezawisłe zgadzają się, zgadzają się również i w tem, że do fundacyi tych zobowiązał go spowiednik papieski za grzechy popełnione. Ale za jakie grzechy? Według kroniki zwifaltenńskiej za zdrudzieckie pochwycenie Wołodara i za inne złe czyny²⁾, kronika polska podaje tę samą przyczynę³⁾. Boguchwał zaś,

¹⁾ Ueber eine bisher unbenutzte Handschrift des *Chron. Polono-Silesicum* (Zeitschrift f. G. und A. Schlesiens XII 454--463). ²⁾ ... tam dolosae factionis ignarum in manus adversariorum tradidit vinculandum atque immenso pondere thesaurorum dam-nandum. Ob huiusmodi igitur et aliorum scelerum execrabiles nequitias a domno papa vel pontificibus terrae illius diu collectas iussus est pro Christo dispergere divitias ... (MP. II 3). ³⁾ Iste Petrus ... regem Russiae in dolo adierat et cum illo connessans ceperat ... Propter quod idem Petrus iniuncta sibi penitentia septem cenobia et septuaginta lapideas construxit ecclesias.

a może źródło jego mówi:.. isti vero Piotrkonii, poenitentiarius domini papae, cum Romam iniisset et de thesauro regis Danorum mortui asportato confessus fuisset, pro poenitentia iniunxit, ut septem monasteria erigeret et convenienter dotaret... et alia LXX ecclesias... fertur extruxisse. Zgodność zatem kroniki polskiej i zwifalteńskiej nawet w takich szczegółach, podkopuje znacznie wiarogodność opowiadania kroniki wielkopolskiej o Piotrze, przekonywa nas zarazem, że wiadomości tych dwóch kronik nie mogą żadną miarą na wspólnem polegać źródle.

Kronika książąt polskich różni się w opowiadaniu o Piotrze tylko tem od poprzedzającej, że drugi ustęp o Piotrze znajdujący się w rękopiśmie królewieckim jest tu w text wciągnięty, co się łatwo da wytłumaczyć, jeśli się z wywodami prof. Ćwiklińskiego zgodzimy. Autor tej kroniki korzystał z takiego rękopismu kroniki polskiej, w którym pierwszego ustępu jeszcze nie było. Ale i ten ustęp, jakkolwiek w niejednym szczególe zgadza się z Boguchwałem, nie może w żaden sposób z wspólnego pochodzić źródła.

Wypada nam się teraz rozpatrzyć w Długoszu, czyli w jego opowiadaniu nie znajdziemy śladu jakiejś zaginionej kroniki. Mosbach twierdzi, że Długosz podaje bardzo wiele wiadomości porozrzucanych w wydanej przezeń kronice o Piotrze, jakich w żadnym dotąd znanym pomniku dziejopisarstwa łacińsko-polskiego aż do końca wieku 15 niedostrzeżono, co jest dla Mosbacha niezbitym dowodem, że nieznany autor naszej kroniki czerpał z dzieła wyzyskanego także przez Długosza. Tego samego zdania jest także prof. Grünhagen, który stara się zdanie Mosbacha jeszcze bardziej uzasadnić. W rozprawce już przez nas wspomnianej nietylko zgadzu się Grünhagen z całym wywodem p. Mosbacha, ale dodaje jeszcze „Długosz hat dabei einige naehere Umstaende, die aus den Gesta Piotrkonis entlehnt scheinen und zwar direkt, nicht etwa mittelbar aus der Chron. princ. Pol., denn waehrend er die in dieser letzteren wie wir sahen eingeschuggelten Bezeichnung des Dobes als Buhlen der Agnes mit aufnimmt, andererseits die dort aufgeführte Theilnahme unerwaehnt laesst, entnimmt er dagegen der alten Chron. Petri das in der Chron. princ. Pol. nicht angeführte Zusammentreffen der Vermaehlungsfeier des Sohnes Peters mit dessen Verhaftung“. Przekonamy się, że tak zdanie Mosbacha jak i Grünhagena jest mylne.

W księdze czwartej pod r. 1123¹⁾ opowiada Długosz o pojmaniu Wołodara, a opowiada z takimi szczegółami, że trudno przypuścić, aby nie miał pod ręką jakiegoś źródła, z którego wziął ośnowę swej opowieści. Widocznie jednak nie znalazł

¹⁾ Dług. ed Crac. I. p. 525.

w tem źródle zapewne ruskim wymienionego imienia Piotra, gdyż opowiada o pochwyceniu Wołodara w taki sposób, jak gdyby nieznał zupełnie osoby pogromcy. Ale jak się to często Długoszewi zdarza, znalazł o tym samym wypadku w innem źródle odmienne nieco szczegóły i w ten sposób zrobił z jednego zdarzenia — dwa. W tej samej bowiem księdze opisuje pod r. 1134¹⁾ na podstawie Wincentego i Boguchwała porwanie Jaropelka (!) przez Piotra. Co go w taki błąd wprowadziło, nie trudno odgadnąć. Wincenty we wszystkich znanych rękopismach nazywa księcia pochwyconego przez Piotra Wladarides t. j. syn Wołodara, (tylko w dopełnieniu Mierzwę przechowało się prawdziwe imię księcia ruskiego); synem zaś Wołodara był Jaropelk, a więc on był według Długosza tym księciem, którego Piotr nasz zdradziecko pochwycił. Widzimy zatem, że Długosz jeden i ten sam fakt dwa razy opisał, oba razy z błędnymi szczegółami i pod niewłaściwymi latami — a uczynił to w dobrej wierze — bez żadnej tendencji. Kilka kartek dalej²⁾ opowiada Długosz o przybyciu młodego Piotra z Danii do Polski — nieco rozwiekłej, ale zupełnie zgodnie z Boguchwałem. Wie on wprawdzie, czego niemógł w kronice wielkopolskiej wyczytać, że żona Piotra Maryą się nazywała, ale wie o tem z napisu umieszczonego na tablicy grobowej w kościele św. Wincentego w Wrocławiu, który Długosz nie tylko czytał, ale nawet w piątej księdze swojej historyi w dosłownem przytacza brzmieniu³⁾. Wszystko zaś, cokolwiek Długosz prawi o wypędzeniu króla mordercy z Danii i o zwycięstwach Bolesława Krzywoustego w tym zamorskim kraju, polega na kilku słowach Boguchwała... regnum Danorum obtinuit et positis in eo propriis prefectis ad propria remeavit cum nimia honoris gloria et triumpho. Kto się często zaczytywał w dziele Długosza, temu się dziwnem nie wyda, że z tych kilku słów Boguchwała potrafił całą osnuć powieść — niedodawszy żadnego nowego szczegółu. Ale Długosz chciał być jeszcze dokładniejszym, aniżeli źródło jego, dla tego przytacza imię króla mordercy i zamordowanego. Pierwszym był według niego Abel, drugiego Henrykiem nazywa. Dziwna rzecz, że Długosz ze źródła, z którego imiona tych królów wyjął, nie dowiedział się zarazem, że obaj w połowie XIII wieku żyli, na co już Naruszewicz zwrócił uwagę⁴⁾. Że zaś Piotr był według Długosza protoplastą rodu Duninów, nic więc dziwnego, że wszystkich krewnych Piotra przesiedla do Polski, gdzie się tak licznie rozrodzili; niepotrzebował nasz historyk również korzystać z jakiejś starej kroniki, aby opisać herb żyjącego w jego czasach rodu. Długosz nazywa Piotra „palatinus comes Pyotrek“; tak go nazywa i kronika, którą wydajemy i jeden dokument (prawdopodobnie podrobiony) wydrukowany w dziełku Mosba-

¹⁾ ibid. I p. 548. ²⁾ ibid. I. 528. ³⁾ ibid. II. 14. ⁴⁾ Hist. nar. pol. V. 256. 2.

cha¹⁾) — ale i to niedowodzi jeszcze korzystania z nieznanej jakiejś kroniki — gdyż na znanym słupie granicznym w Koninie, który według Długosza (pomimo wyraźnej na nim daty 1250) Piotr postawić kazał, wyrzeźbiony jest ów tytuł; wyliczając za Boguchwałem fundacye Piotra, opuszcza Długosz opactwo czerwieńskie i sulejowskie — (które według Boguchwała także Piotr nasz fundował) a opuszcza dla tego, gdyż o pierwszym opactwie mógł ze spominków płockich²⁾ lub z innego dowiedzieć się źródła, że jest dziełem Alexandra, biskupa płockiego; fundatorem zaś opactwa sulejowskiego był według Długosza³⁾ zgodnie z prawdą Kazimierz książę sandomirski. Wiadomość o przeniesieniu klasztoru z Chalina do Strzelna zaczerpnął Długosz prawdopodobnie z dokumentu, chociaż i to być może, że mu znana była tradycja klasztorna.

W ostatnim ustępie poświęconym Piotrowi⁴⁾ łączy Długosz opowiadanie Boguchwała z opowiadaniem kroniki książąt polskich, uzupełniając je tu i owdzie innemi znanemi nam źródłami. Ojciec Piotra nazywa się według Długosza zgodnie z rocznikiem krakowskim⁵⁾ Świętosławem, o czym żadne inne nie wspomina źródło. Rady Piotra udzielone Władysławowi II wyrażone są w krótkości także w Boguchwale (c. 32) „Wladislao suadet ipsumque hortatur, ut a persecutione fratrum desistens ipsos potius fraterno amore... prosequatur“ i w Chr. princ. Pol. „suaderet fratres non persequi, quin potius eos fraterna colere pietate⁶⁾“. Obawa księcia, aby się Piotr z braćmi nie połączył, wyrażoną jest również w Boguchwale „metuens, ne cum fratribus suis opponens sibi, bellum infligere praesumat...“ W opisie przygody w lesie, gdzie Piotr obrażony przez księcia pięknem mu za nadobne odpłacił — podaje Długosz szczegół, który także policzyć należy na karb znanej jego chęci przedstawienia jakiegoś faktu jak najdokładniej, choćby nawet czasem z uszczerbkiem prawdy historycznej. Długosz nie wyczytał bowiem ani w Boguchwale ani też w źródłach szląskich, że książę Władysław podejrzewał jego żonę o stosunki miłosne z opatem klasztoru strzelnieńskiego (albo skrzyńskiego jak podaje wydanie lipskie), ale Długosz wiedział o tem, że w Strzelnie było opactwo przez Piotra założone, nie mogła mieć zatem żona jego z innym stosunków miłosnych jak tylko z opatem strzelnieńskim. Dobiesza zna Długosz z Cron. princ. Pol., skąd się również dowiedział o jego stosunku z Agnieszką, (którą również mylnie Krystyną nazywa). Długosz zgodnie z Boguchwałem opowiada o gwałcie popełnionym na Piotrze podczas zaślubin córki jego

¹⁾ str. 122 przyp. 70.

²⁾ M. P. III. 119 ad a. 1065.

³⁾ Dług. II. 93

⁴⁾ ibid. II. 11 i nast.

⁵⁾ M. P. II. 833.

⁶⁾ Jestto jedyne miejsce, w którym text Boguchwała i kroniki książąt polskich się zgadza; w obec różnic zachodzących w opowiadaniu obu tych kronik, sądzę, że zgodność ta jest tylko przypadkową.

z *Jaxq*, księciem serbskim; *Grünhagen* myli się przeto, jeśli sądzi, że *Długosz* wiadomość tę bezpośrednio z pierwotnego jakiegoś żywota czerpał. Że *Władysław* nie miał zamiaru z taką srogością przeciw *Piotrowi* występować, dowiedział się *Długosz* z *kroniki książąt polskich* (*cumque princeps Petrum sciens immunem, vellet eum a vinculis liberare, renitebatur uxor querellae, expresse dicens, si hoc fiat, vellet recedere a marito*). O odzyskaniu wzroku i mowy powtarza *Długosz* za *Boguchwałem*, również i o tem, że synom swoim kazał *Piotr* rozpoczęte kończyć budowle. Że *Piotr* pięć lat po oślepieniu umarł, wspomina *Długosz* zgodnie z *Chron. princ. Pol.* *Długosz* zna dwóch synów *Piotra* — *Idziego* i *Konstantego*. Czy *Piotr* rzeczywiście dwóch miał synów, czy jednego tylko, który, jak się dorozumiewu *Mosbach*¹⁾, na chrzcie imię *Idzi* — *Konstanty* otrzymał, nie można stanowczo orzec. Źródła jednego tylko wspominają syna — *Boguchwał* nazywa go *Konstantym* a *Chron. princ. Pol.* *Idzim*. Miejsce pochowania zwłok *Piotra* nie tylko znał *Długosz* z *Chron. princ. Pol.*, ale własnymi oczyma oglądał on grobowiec *Piotra* w kościele św. *Wincentego* i przytacza w dosłownem brzmieniu napis na nim umieszczony. W końcu wylicza *Długosz* fundacye *Piotra*. Zna ich więcej aniżeli *Boguchwał* a nawet więcej może jak sam *Piotr*, ale źródłem jego nie była jakaś nieznana nam *kronika*, ale podanie ustne (*ecclesiae, quae ab eo feruntur muris aedificatae...*), chociaż i to być może, że czytał niektóre dokumenta erekcyjne. O owym kamieniu granicznym w *Koninie*, który według *Długosza* z czasów *Piotra* pochodzi, czemu się jednak wyrażna data na tym słupie umieszczona sprzecina — wspomnieliśmy powyżej. Widzimy zatem, że wszystkie wiadomości *Długosza* o *Piotrze* na znanych polegają źródłach, mylnem jest przeto zdanie *Mosbacha* i *Grünhagena*, że w *Długoszu* jest bardzo wiele szczegółów, jakich w żadnym dotychczas znanym pomniku dziejopisarstwa łacińsko-polskiego aż do końca piętnastego wieku niedostrzeżono.

Zdaniem p. *Mosbacha* czerpał z pierwotnego żywota także *Benedykt* z *Poznańa*²⁾. Napisał on w r. 1520 dwa dziełka: *Historia sive cronica Petri comitis ex Dacia, septuaginta septem ecclesiarum fundatoris*; 2) *Historia sive cronica Petri Wlascidis aut Wlassczyk, sive uti alii Wlast, comitis de Ksansch ad differentiam Petri Daci, comitis Skrynensis ipsius contemporanei*. Oba te dziełka znajdują się w rękopiśmie w bibliotece klasztornej św. *Wincentego* i nie były dotychczas wydane. W pierwszej z tych *kronik* mówi *Benedykt*: *vidi ego in libello quodam pergameneo*

¹⁾ str. 107. ²⁾ Był on przez lat dziesięć plebanem w *Kotlowie* in *Kothlow penes oppidum Mueckstadt in monte, ubi ego decem annis eram plebanus, licet indignus*; później był proboszczem przy kościele św. *Ducha* w *Wrocławiu*. Umarł około roku 1527. Por. *Klose: Darstellung der inneren Verhaeltnisse der Stadt Breslau*. (SS. rer. Sil. ed. Stenzel III 389).

huius foeminae in Petrum comitem nefandae machinationis rithmico¹⁾ contextu descriptam tragoediam. Według Mosbacha tragedia ta jest głównem źródłem Benedykta, jest oraz identyczną z dziełem, na które się Boguchwał powołuje (Gesta Piotrkonis). Pobieżne tylko porównanie obu tych kronik z Długoszem, przekonać musi, że Benedykt wypisał dosłownie prawie te rozdziały z Długosza, w których tenże (jakieśmy się przekonali głównie na podstawie Boguchwała i Chron. princ. Pol.) historią Piotra kreśli; gdzieniegdzie tylko uzupełnia go szczegółami, wyjętymi z zapisków archiwalnych klasztoru św. Wincentego, lub też odwołuje się na to, co na własne widział oczy lub o czem słyszał. Zadziwiająca więc zgoda w opowiadaniu Boguchwała i Benedykta nie z powodu wspólnego źródła, ale dlatego istnieje, że wiadomości Boguchwała przeszły za pośrednictwem Długosza do Benedykta z Poznania. O identyczności zatem obu nieznanych dzieł (Gesta Piotrkonis i tragedyi) mowy być nie może. Znajdujemy jednak w Benedyktie ustęp, którego niema ani w Długoszu, ani też w żadnej kronice przeddługoszowej, a który niewątpliwie pochodzi z owej tragedyi, na którą się Benedykt powołuje. Ustęp ten podamy niżej. Uporaliśmy się więc z źródłami, które zdaniem Mosbacha z jednego czerpały źródła wiadomości o Piotrze. Rozbiór źródeł doprowadził nas do następujących rezultatów:

1) Miarą wiarygodności podań o Piotrze może być tylko kronika zwifaltenńska, Herborda i Wincentego, jako trzy najwcześniejsze, od siebie niezawisłe a pomimo to w głównych szczegółach z sobą zgodne źródła.

2) Z współczesną kroniką zwifaltenską zgadza się opowiadanie kroniki polskiej, jest zatem wiarygodną.

3) Opowiadanie Boguchwała i kroniki polskiej nie polega na wspólnem źródle. Boguchwał nie korzystał z własnoręcznej autobiografii Piotra, gdyż szczegóły przez niego podane zostają w sprzeczności z źródłami, których wiarygodność nie ulega wątpliwości.

4) Długosz rozszerzył w zwykły sobie sposób opowiadanie Boguchwała i kroniki xiążąt polskich, uzupełniwszy je innemi znanymi źródłami;

5) Benedykt z Poznania wypisał dosłownie prawie z Długosza ustępy o Piotrze, korzystał jednak z nieznanego dziś poematu o tragicznym losie Piotra.

Rozpatrzmy się teraz w kronice, którą wydajemy. Zastanowić nam się przede wszystkim wypada, czy uzasadnionem jest zdanie Mosbacha, że kronika ta jest jednolitą całością przerobioną z utworu poetycznego przez nieznanego norbertanina na początku szesnastego stulecia. Podziela to zdanie również Grünhagen, który

¹⁾ Bielowski: Pierwsze pomniki języka polskiego (Bibl. warsz. 1853 III 25 i nast.) czyta „rithmico“=„ruthenico“ i wysnuwa na tej podstawie wiele mylnych twierdzeń.

nawet kilka hexametrów uwidocznili i Smolka, który w badaniu nad kwestyą o mni-
chostwie Kazimierza zmienił pierwotne swe zapatrywanie o tej kronice i przychylił
się stanowczo do zdania Mosbacha. Rytmy przez profesora Grünhagena w naszej
kronice wyszukane są następujące:

Iamque suadebant surgentia sidera somnum

Noctis enim umbrae totum contexerant orbem

Iam non hibernas bis quinque peregerat horas

Excubitorque diem cantu praedixerat ales.

Interim croceum monstrabat aurora cubile

Ecce non evades, veniet cruciatibus hora.

Istnienie wierszów zaprzeczyć się zatem nieda. Zastanowić jednak musi każdego,
że te hexametry na jednej się tylko dadzą spostrzedz stronie w wydanej przez Mos-
bacha kronice, w ustępie skreślającym pochwycenie Piotra przez Dobiesza; gdzie-
indziej śladów wiersza dopatrzeć się nie można. Szczegóły niecznej zdrady Dobiesza
nie przechowały się w żadnym ze znanych nam źródeł, nie są też znane Długoszowi
a znajdują się tylko w kronice skreślonej przez Benedykta z Poznania. Aż do uło-
żenia morderczego planu przez Agnieszkę i Dobiesza postępuje Benedykt niewolniczo
za Długoszem, poczem przerywa opowiadanie to słowami: *vidi ego in bibliotheca....*
powołując się na znaną nam już tragedję o Piotrze. Bezpośrednio po tych słowach
postępuje Benedykt wprowadzić dalej za Długoszem, ale wpłatał w jego opowiada-
nie następujący ustęp, który porównujemy z odpowiednim ustępem w naszej kronice.

Po słowach *fultus accedens* (Dług. II 13 wiersz 6) pisze Benedykt:

Benedykt

Kronika o Piotrze

... *fultus accedens quasi quaedam ar-
dua negotia ducis Wladislai expediturus*
a Petro comite nihil tale suspicante

... *in modum hospitis excipitur*

... *et longam in noctem perhumane tra-
ctatur...*

... *intromitti se procurans tanquam ar-
dua et archana quaedam ex parte princi-
pis extemplo perlaturus. Herus fraudis
expers intromitti iubet Dobkonem, quem
affabiliter suscipiens de ducis atque du-
cissae statu solerter perquirebat. Statim
iussit lautam parare coenam.*

... *Appositis itaque ex more mensis
comes aliquantisper laetus cum proditore
suo convivabat. Deferuntur calices meri
optimi, bibitur longam in noctem comes
fidei et sincero affectu suum honorabat
proditorem duci in hoc proferens honorem.*

... Post hoc *Dobyesch proditiōis suae non oblitus in hospitium regreditur et in primo mane reverturum se ad proferendum ducis legationem pollicetur;*

... qui congregatis suis in unum satellitibus venit *adhuc mediis* ad curiam Petri comitis in tenebris...

Z porównania obu tych tekstów wynika, że nieznajomy autor XVI wieku, którego dziełko wydajemy, skreślił ustęp ten na podstawie źródła znanego także Benedyktowi. Ponieważ jednak przekonaliśmy się, że Benedykt korzystał tylko z Długosza w którym tego ustępu nie ma, konieczne stąd wynika, że Benedykt przerobił ten ustęp prawdopodobnie z tragedji, o której wspomina. Ta przeto tragedia „rithmico contextu descripta” była także źródłem naszego autora, który prawdopodobnie w tym mieszkul klasztorze, w którym ową tragedję przechowywano i w tym właśnie czasie, kiedy z niej Benedykt korzystał. W ten sposób jedynie można wytłumaczyć, skąd pochodzą owe wiersze w naszej kronice, których ani przed tym ustępem ani po nim wykazać niepodobna. O samej tragedji tyle tylko wiemy, ile się dowiadujemy z współczesnego dopisku na oryginalnym rękopiśmie Benedykta „parvus liber est rubeo tectus corio cum catecula”. Niebyła to prawdopodobnie tragedia w dzisiejszem słowa znaczeniu, ale jak słusznie zauważył Palm¹⁾, był to poemat, opisujący tragiczny los Piotra; zresztą sama treść opisowa powyższego ustępu wcale się nie nadarza do tragedji. Bardzo zatem prawdopodobnem jest przypuszczenie, że nasza tragedia jest owym poematem „Carmen Mauri,” o którym wspomina komentator kroniki polskiej. Jeśli zatem nieznajomy nasz autor korzystał z poematu o tragicznym losie Piotra, w takim razie kronika nasza nie może być uważaną jako jednolita całość, przerobiona z żywota dawniej wierszem napisanego, ale jako zgrabna kompilacya z kilku po części znanych

Iamque suadebant surgentia sidera somnum, noctis enim umbrae totum contexerunt orbem. Dobek suae proditiōis semper memor licentiam in hospitium a Petro postulavit, iam se nimis gravem contestans et vino temulentum, nec posse quicquam proferre, quae dux serio ei mandaret nisi in crastino eo maturius redeat sobria mente ea, quae commissa sunt, perlaturus...

... Interim croceum monstrabat aurora cubile, Dobek igitur *adhuc dubiis in tenebris* ad valvam Petri comitis locat insidias et solus ad ianuam pulsabat opacem.

¹⁾ Das deutsche Drama in Schlesien bis auf Gryphius (Zeitschr. f. Gesch. u. Alterthum Schlesiens VIII. 62.)

nam *źródło* w XVI wieku *sklejona*. Początkowy bowiem ustęp naszej kroniki, skreślający dzieje Polski od Mieczysława do śmierci Bolesława Krzywoustego zgadza się prawie dosłownie z odpowiednim ustępem w roczniku świętokrzyskim, inne ustępy zgadzają się dosłownie z kroniką polską, lub też ze znanymi nam skądinąd zapiskami archiwalnymi klasztoru św. Wincentego. Ustępy te nie mogły się oczywiście znajdować w owej tragedji, gdyż w przerobieniu musiałyby uleść zmianie, a w skutek tego zgodność tekstu z powyższymi źródłami nie byłaby możliwą. Ustępy te pochodzą zatem bezpośrednio lub pośrednio z rocznika świętokrzyskiego, z kroniki polskiej i z zapisków archiwalnych. W ten sposób upada hipoteza prof. Smolki, że ustępy te, które w naszej kronice i kronice polskiej brzmią jednakowo, wciągnięte zostały z rocznika świętokrzyskiego w ów pierwotny żywot, skąd się do kroniki polskiej dostały¹⁾. Gdybyśmy nawet przypuścili, że pierwotny ów żywot nie wierszem, ale prozą był pisany, nie moglibyśmy go z powodów przy rozbiórce źródeł wyłuszczonych uważać jako wspólne źródło wszystkich naszych wiadomości o Piotrze. Wynik nasz obala zarazem twierdzenie Mosbacha o czasie powstania owego pierwotnego żywota i o źródłach, na których rzekomy ów żywot polega; w naszej kronice bowiem nieznajdujemy ani śladu bezpośredniego korzystania z Wincentego lub z rocznika krakowskiego. Czy zaś autor naszej kroniki z żywota św. Stanisława korzystał i z jakiej redakcyi, będzie można orzec dopiero po wydaniu pierwszej redakcyi tego żywota w czwartym tomie *Pamiętników* dzisiejszych. Zachodzi jeszcze pytanie, czy owe dwa ustępy o Piotrze znajdujące się w rękopiśmie królewieckim mają co wspólnego z naszą kroniką? Pierwszy z tych ustępów podaje kilka szczegółów, nieznanymi innym kronikom, a znajdujących się w tej kronice, którą wydajemy (o pobycie Piotra w Czechach, o mianowaniu go wojewodą i opiekunem dzieci królewskich). Jeżeli jednak z samego tekstu pokrewieństwa naszej kroniki z owym zapiskiem wykazać niepodobna, w każdym razie zgodność obu źródeł w tych szczegółach, korzystnie świadczy o naszej kronice, bo nas przekonuje, że nie są wymysłem autora XVI wieku, ale również jak ów zapisek pochodzą z jakiegoś nieznanego nam źródła.

Ustęp zaś drugi w rękopiśmie królewieckim się znajdujący w tylu miejscach zgodny jest z naszą kroniką, (co już prof. Smolka wykazał), że nie wachamy się wspólne dla tych wiadomości przyjąć źródło, chociaż i to być może, że znany był naszemu nieznanemu autorowi ów zapisek z kroniki książąt polskich, (gdzie w text został wciągnięty). Przedewszystkiem zastanawia to, że tak nasza kronika jak i ów zapisek zgadzają się najzupełniej w następstwie wypadków; gdy bowiem według kroniki polskiej osłepienie Piotra było bezpośrednią przyczyną wojny między Wła-

¹⁾ Ob. Przegląd krytyczny 1877 str. 411 i nast.

dysławem a braćmi, według naszej kroniki zgodnie z tym zapiskiem i z Boguchwałem wybuchła wojna ta przed oślepieniem Piotra. Wojnę tę zbywa komentator kroniki polskiej kilkoma tylko słowy (sic ergo consilio uxoris fratres impugnati, exilio dampnati, prelia movent) zapewne dla tego, gdyż szczupłość miejsca na odłamku kroniki niepozwoliła mu tak się obszernie rozpisać, jak to autor naszej kroniki uczynił, w żadnym jednak razie nie mamy przyczyny uważać ten opis w naszej kronice za wymysł XVI wieku.

Najciekawszym ustępem w kronice, którą wydajemy, jest ten, w którym skreślone są zabiegi Rogiera, starosty Piotra, w celu wzniecenia powstania przeciw Władysławowi, które się skończyło wypędzeniem tego księcia z dziedzicznych jego posiadłości t. j. z Krukowa i Szląska. Mamy tu zatem uzupełnienie wiadomości przez Wincentego i Boguchwałę podanych. Nie mamy wprowadzić żadnego źródła, za pomocą którego moglibyśmy fakt ten sprawdzić, zważywszy jednak, że w ustępie tym występują osoby, których istnienie współczesnymi udowodnić się da dokumentami, że wszystkie inne wiadomości naszej kroniki, nawet mylnie, na znanych polegają źródłach, a te, których źródła wykazać nie można — nie noszą na sobie piętna fałszu; że dalej w całym tym ustępie, jak słusznie zauważył Mosbach, nie znajdujemy nic nadzwyczajnego, z naturą rzeczy sprzecznego — nie mamy żadnej przyczyny uważać ustęp ten jako wybryk fantazji nieznajomego autora XVI wieku, ale sądzimy, że pochodzi z jakiegoś nieznanego nam dziś dzieła o Piotrze. Do takiego przypuszczenia uprawnia nas i to, że literatura o Piotrze w wiekach średnich dość musiała być bogata, skoro jeszcze dzisiaj znamy (niestety z tytułów tylko) kilka dzieł, które bądź wyłącznie dziejom Piotra były poświęcone, lub takie, w których znajdowały się nieznane nam z innych źródeł wiadomości o Piotrze¹⁾. Ustęp ten treścią i formą korzystnie się wyróżnia od całego dotychczasowego przedstawienia dziejów Piotra. Trudno przypuścić, aby autor, który dotychczas koszlawym językiem kronikarskim do nas przemawiał, skąd żywcem a często bardzo niezgrabnie całe ustępy do swojej kroniki wcielał i ozdabiał takowe frazesami kaznodziejskimi, aby ten autor zdolny był stworzyć tak żywy obraz z postaciami tak plustycznie ugrupowanymi — a przytem tak różny od poprzedniego język. Zarazem niesprawiedliwymi byłibyśmy sędziami, gdybyśmy chcieli bez wszelkiego powodu zarzucać kłamstwo temu, któregośmy na każdym śledzili kroku, żadnego nie wykrywszy fałszu mala fide popełnionego. Naszem zdaniem ustęp ten skreślony został przez nieznajomego naszego autora na podstawie współczesnego

¹⁾ 1) *Gesta Piotrkonis* (cyt. u Bog.), 2) *Carmen Mauri* (w kod. król.), 3) *Cronica maior* (cyt. tamże), 4) *Tragedia de machinatione Agnetis* (u Bened.) 5) *Cronica Polonorum et ducum Slesiae* (cyt. w Chron. abb. b. Mariae Virg. in Arena ap. Stenzel II 163).

Piotrowi lub też do owych czasów bardzo zbliżonego pomnika. Czy tem źródłem jest cwa tragedia, wachamy się rozstrzygać, gdyż i ta znana nam jest z jednego tylko ustępu i do tego przerobionego.

Wspomnieliśmy na początku niniejszego wstępu o pracy prof. Małeckiego, w której stara się udowodnić, że wiadomość o oślepieniu Piotra jest bajką, puszczoną w obieg przez niechętnie Władysławowi stronnictwo; zdaniem tego uczonego pojawiła się ta pogłoska po raz pierwszy w owym poemacie łacińskim z XIII wieku, którą Benedykt tragedję nazywa. Okaleczony Piotr jako „caput mortuum“ nie mógł wspólnie z Mateuszem, biskupem krakowskim, pisać w r. 1150 listu do św. Bernarda a tem mniej pamiętnik, o którym Boguchwał wspomina; nie milczałby też Wincenty o tym wypadku, gdyby się był rzeczywiście wydarzył. Dowody te nie przekonują nas jednak. List bowiem do św. Bernarda, który Bielowski pod r. 1150 umieścił, mógł być tak dobrze w tym jak i 1153 (w tym bowiem roku został Mateusz biskupem) lub też w następnych pisany latach a więc w czasie, kiedy Piotr zupełnem cieszył się zdrowiem. Również wątpimy, aby owe „Gesta Piotrkonis, quae per se scripta habentur“ były rzeczywiście autobiografią Piotra. Słowa: per se scripta jeszcze tego nie dowodzą; a jeszcze bardziej sprzeciwiają się temu niedokładności, któreśmy w opowiadaniu Boguchwała o Piotrze wykazali, a które z pewnością od samego Piotra pochodzić nie mogą. Milczenie zaś Wincentego nie dowodzi jeszcze, że zdarzenie to w tylu źródłach wspomniane nie zaszło nigdy, zwłaszcza, że u Wincentego zwykle więcej słów jak faktów. Gdybyśmy się zgodzili z Mosbachem, że wszyscy nasi kronikarze czerpali swe wiadomości o Piotrze z jednego tylko źródła i to z owego w XIII wieku napisanego poematu, moglibyśmy powątpiewać o prawdziwości tego zdarzenia, udowodniłbyśmy jednak, że wiadomości naszych kronikarzy nie z jednego, ale z kilku od siebie niezawisłych pochodzą źródeł, a fakt oślepienia wszystkim jest wspólny, pomimo, że w innych szczegółach dość znaczne zachodzą różnice. Odgłos tego haniebnego czynu odbił się nawet o uszy kronikarza ruskiego, przy końcu 12 wieku żyjącego, który z pewnością z polskich nie korzystał źródeł. Trudno zresztą przypuścić, aby można było opinię publiczną obalamować pogłoskami, o których nieprawdziwości każdy mógł się przekonać, a jeszcze trudniej, aby przekonawszy się o tem, wieść ta tak upornie w tylu utrzymywała się źródłach i nigdzie nie została sprostowaną. Sam fakt oślepienia jest tak zwykłym w owych czasach, że wcale nas nie uprawnia do zaprzeczania go, zwłaszcza, że o „niewinności i szlachetności“ tej „tygrysy“ (jak Agnieszkę Wincenty nazywa) żadnych nie mamy dowodów.

DR. ALEKSANDER SEMKOWICZ.

INCIPIT CRONICA PETRI
COMITIS POLONIAE CUM CERTIS GESTIS SARMATIAE REGUM ¹⁾.

Anno Dominicae incarnationis nongentesimo sedecimo dux Poloniae Myeszko cum suis satrapis et militibus baptizatur et fidem catholicam suscepit per admonitionem uxoris suae Dobrauczae, quae fuit ducis Bohemiae Boleslai filia. Hic igitur Myeszko erat filius Semislai pagani, fuit quoque coecus septem annis ante baptismum, sed post baptismum miraculose a Deo illuminatus erat et usque ad mortem suam bene vidit. Genuit autem praefatus Myeszko sibi filium ex uxore²⁾ Dobrauca, nomine Boleslaum, cognomento Chabri, qui mortuo patre anno Domini nongentesimo³⁾ sexagesimo sexto tempore Ottonis Primi imperatoris regnare coepit. Deinde anno Domini millesimo minus duobus annis, sanctus Adalbertus Pragensis archiepiscopus Gneznam ad praefatum Chabri veniens, fidem catholicam in tota Polonia roboravit et archiepiscopatu iterum in Gnezna relicto in Prussiam cum fratre Gaudentio et Benedicto proficiscitur et ibidem a Cassubis occiditur et martyrio coronatur. Post hoc anno Domini 100 (sic) Boleslaus, corpus sancti Adalberti de Prussia transtulit in Tremesnam et abbatiam canonicorum regularium ibidem fundavit. Deinde propter insultus bellicos in Gneznam transtulit. Quod Otto imperator audiens devotione ductus, propter crebra miracula, quae ad ipsius Sancti fiebant sepulcrum, versus Poloniam iter arripuit. Cui Boleslaus cum magno comitatu occurrens, eum magnificentissime suscepit et muneribus inaestimabilibus munificentissime dotavit⁴⁾ et brachium sancti Adalberti tollere permisit. Imperator autem pro tali reverentia sibi exhibita eundem Boleslaum Chabri corona imperiali manu propria coronavit et ab obedientia et omaggio liberum pronunciavit. Qua quidem corona et hucusque omnes reges Poloniae primitus coronantur. Dedit etiam praefatus caesar Otto ex thesauro suo munera regi Boleslao, scilicet clavum Domini, qui Cracoviae habetur in una monstrantia et lanceam Sancti Mau-

¹⁾ Wydajemy tę kronikę z odpisu sporządzonego przez Sławińskiego dla śp. Augusta Bielowskiego z tek Naruszewicza, w przypiskach zaś podajemy różniące się miejsca w wydaniu Mosbacha. ²⁾ *Mosb.*..uxore sua. ³⁾ *M.* noningentesimo. ⁴⁾ *M.* eum magnificentissime dotavit et...

ritii, atque alia plurima dona et sic reversus est cum gaudio in Germaniam. Boleslaus vero multa bella¹⁾ committens, Ruthenos et Graecos superavit anno Domini 1018. Item altero anno Ungaros, Saxones atque Bohemos suae subiecit ditioni, terminos suae possessionis ponens ab oriente retro Kyow ultra Podoliam et Lytwaniam, ab occidente vero apud fluvium Zola Duringiae²⁾, in quo quidem fluvio in signum suae victoriae, tanquam alter Hercules, palum defixit ferreum; a meridie autem ad Danubium et ab aquilone fines regni sui mari clauserat Oceano. Moritur autem Chabri Boleslaus anno Domini millesimo vigesimo quinto et sepelitur in ecclesia cathedrali sancti Petri et Pauli, quam ecclesiam fundaverat et dotaverat. Civitas vero Posnanensis necdum fundata fuerat, sed longe posterius³⁾, scilicet anno Domini 1253 in vigilia sancti Bartholomaei per illustres principes et fratres germanos Przemislaum et Boleslaum, qui fuerant Boleslai Curvi filii, tempore Bogufali⁴⁾ episcopi Posnanensis in ordine decimi. Successit autem Boleslao filius eius Myeszko, sensu et probitate patris minoratus, qui cum Rempublicam segnius ministraret, coeperunt ei rebellare nationes et ab ipsius obedientia recedere, qui patri suo fuerunt vectigales. Eo tandem in inertia sua demortuo, filius eius adhuc tenellus cum matre sua e regno expellitur Kazimirus, et in Maydemburgk Almaniae devenit civitatem, et ibidem a matre studiis litterarum traditus, iuvenis crevit robustus, artibusque liberalibus non mediocriter instructus est. Deinde ex Almaniam in Gallias transiit et Cluniacum veniens, sancta conversatione monachorum delectatus et spiritu Dei inflammatus, habitum ordinis suscepit, et sub regula sancti Benedicti Deo militare iuvenis nobilissimus instituit. Barones autem et milites regni Poloniae videntes totum fere regnum vastari et dirimi, inuito consilio, statuerunt quaerere verum regni haeredem. Igitur legati assumpto decenti comitatu, muneribusque ex auro et argento, profecti sunt ad requirendum ducem Kazimirum. Tandem post longam peregrinationem in Cluniacum perveniunt et ducem suum sub habitu monastico iam septem annis Deo servientem reperiunt. Expositisque itineris ipsorum causis, thesauris suis apertis, ei et abbati suo pretiosa munera obtulerunt, subinferentes, quot clades et quanta mala propter ipsius absentiam sustineat Polonia; abbatem sollicitant, ut ipsis suum restituat regni haeredem. Abbas autem habito prudentum consilio, respondit, se non posse eorum annuere petitioni, nisi summi pontificis ad hoc accedat dispensatio. Tunc Polonorum legati concito gradu Romam pergunt, summo pontifici legationem perferunt, dispensationem petunt, calamitates Poloniae, fidei Christianae prophanationem, monasteriorum incendia, urbium subversionem, pauperum oppressionem, innocentum

¹⁾ *M.* prelia. ²⁾ *M.* Zda (? Solava) duringi. ³⁾ *M.* post. ⁴⁾ *M.* Bogunsali (? Boguphali).

occisionem et utriusque sexus hominum¹⁾ in captivitatem a paganis ductionem²⁾ sollicite exponunt. Denique Clemens papa secundus auditis Poloniae desolationibus, neophytæ genti miseratus, ducem Kazimirum ad tenenda regni Poloniae gubernacula redire decrevit; et ne stirps regia deperiret cum eodem duce Kazimiro, ut matrimonium legitime posset contrahere, misericorditer dispensavit. Poloni autem ob hoc beneficium denarium a quolibet capite pro alendo lumine ante sepulcrum sancti Petri dare quotannis sponderunt, quod usque ad hæc³⁾ tempora servatum est per omnes terras, ubi tunc Poloni imperabant. Kazimirus autem duxit filiam Henrici primi imperatoris in uxorem, ex eaque duos genuit filios, scilicet Boleslaum Largum, beatissimi occisorem praesulis Stanislai et Wladislaum. Mortuo autem ipso Kazimiro Monacho, qui etiam fratres sui ordinis apud se non remote a Cracovia locaverat una cum abbate in loco, qui dicitur Thyniecz, primogenitus suus filius in regnum successit Boleslaus⁴⁾. Cuius in temporibus plebem Dei Cracoviae sanctus praesul regebat Stanislaus. Et licet praefatus rex Boleslaus fuerit bellicosissimus, qui etiam septem annis cum suis baronibus et satrapis in expeditione permansit bellica apud Russiam et ipsius confinia, tamen erat in quibusdam factis suis turpissimus, et ob hoc Deo et hominibus exosus. Qui quidem paterne prius a beato Stanislao admonitus et correctus, sed in sua pertinacia permanens, versus in arcum pravum, tamquam lignum tortuosum, quod facilius rumpitur, quam curvatur ab eodem sancto episcopo Stanislao anathematis vinculo innodatur. At ille paternae correptionis impatiens sanctum Stanislaum in rupella sancti Michaëlis ultra Wistulam divina celebrantem intelligens missis primum satellitibus, deinde solus prae ira irruens, manus in sanctum Domini iniecit violentas, maiestatem divinam minime veritus sponsumque e gremio sponsae et filium in matris pene obtruncat visceribus; sanctum profanus, pium sceleratus, praesulem sacrilegus crudeli gladio prosternit. Tandem milites sui eum extra ecclesiam trahentes, alii manus, alii pedes, alii reliqua membra amputarunt crudelissime anno Domini millesimo septuagesimo octavo, III idus Aprilis⁵⁾ feria sexta post dominicam, in qua decantatur „Misericordia Domini“ post pascha. Statimque interdictum ecclesiasticum servatum fuit per totum regnum Poloniae, et postmodum cum magna difficultate apud summum pontificem relaxationem impetrarunt. Nobiles vero terrae in unum congregati ipsum regem homicidam detinere voluerunt, et ipse mortis periculum timens in Ungariam fugam dedit. Et tandem ad curiam Romanam pro indulgentia ire intendens, ad quoddam monasterium devenit et ibidem delitescens tanquam con-

¹⁾ *W ręk.* in captivitatem hominum. ²⁾ *W ręk.* ductorum. ³⁾ *M.* usque hæc ⁴⁾ Por. Smolka: *Tradycya o Kazimierzu Mnichu; i moją recensyą w Przeglądzie krytycznym* z r. 1877 str. 411—415. ⁵⁾ *M.* Idus Aprilis.

versus strictam poenitentiam egit et post decem annos ibidem in bono vitam finivit, ibidemque sepultus est¹⁾. In cuius sepulcro hoc epitaphion est:

Rex homicida ego sum, profugus et scelere dives,
Hic latui et luxi deplorans facinus audax;
Stanislai²⁾, precor, trucidantis te advoca causam,
Polonum ut videas, hic visurus eas³⁾.

O beatum praesulem, o pium pontificem, qui suo obtinuit veniam occisori, qui regnum cruento impetravit percussori imitatus Christum regem, qui pro crucifixoribus patrem suum exoravit.

Deinde frater praefati Boleslai Largi, nomine Wladislaus natu minor successit in regnum, qui filium procreavit nomine Boleslaum, qui Curvus ob id dicebatur, quod forte gibbosus erat. Qui mortuo patre in regem est electus. Aut, ut alii narrant, dicebatur Boleslaus Krzywousty, ob⁴⁾ curvum et indirectum os, sive labia habuit non recta. Iste Boleslaus cum omnibus finitimis, ultra alios praedecessores suos, inexplicabilia gessit proelia. Nec a proeliis quievit, quamdiu vixit. Ab Henrico imperatore quarto capitur et dum propter pecuniam, quam promiserat copiosam, evasisset, Henricum imperatorem abductis copiis rapuit improvisum, et in castrum Colbergk⁵⁾ vinctum deduxit, et per septem menses detentum, libertatem pristinam ab eo extorsit, quin⁶⁾ ipsum ad servitium coquinae ignominiose compulerat. Insuper filio suo primogenito Vladislao ob perpetuae pacis robur, filiam ab eodem imperatore obtinuit. Huic Boleslao, cum in regem coronari deberet, angelus coronam de capite illius rapuit, et regi Ungariae Michaëli imposuit. Hic Boleslaus quemdam regem Russiae cepit et in Wyslycza oppido diu detinuit, sed custodes corrupti tandem pecuniis praefatum Ruthenum dimiserunt. Qui iterum regi Boleslao magnas intulit molestias. Habuit autem Boleslaus rex quemdam strenuum et audacissimum militem maiorem natu, qui Petrus Vlascides vocabatur. Hic est Petrus, de quo nobis principaliter versabitur sermo, qui verus

¹⁾ Por. Roc. św. ad. a. 1079. ²⁾ M. Stanislai. ³⁾ Odmienno nieco text tego napisu podaje Przewdziecki (Ślady Bolesławów polskich str. 26) z dzieła Valvassora (*Topographia archiducatus Carinthiae*) wydanego w r. 1688. Brzmi on tak:

*Rex homicida ego sum profugus et scelere dives
Hic latui, luxi deplorans facinus audax,
Ne tamen ob crimen coelestis vindicet ultor,
Sanguine purpureo tingentem sidera Olympi
Te Stanislai, rogo, precantis advoca causam.*

Inne wersye napisu grobowego niezupelnie z sobą zgodne znajdzie czytelnik w dziele Starowolskiego: *Mon. Sarm.* 817; i Lelewela: *Polska wiek. śred.* II 333.

⁴⁾ M. ob nie ma. ⁵⁾ M. Colbargk. ⁶⁾ M. quia.

Poloniae extitit alumnus. Hic eadem tempestate, dum ista agebantur, ex Bohemia advenerat ibidem militiae ac strenuitatis suae plurima signa relinquens, per regem Boleslaum statim missus fuit cum exercitu in Russiam, contra praefatum regem profugam. Ipse itaque Petrus, iterum regem illum Ruthenorum sua magna audacia cepit et civitatem Gallaciam cum magna strage populorum delevit, atque regi suo Boleslao vinctum duxit¹⁾. Rex de inimico suo valde gavisus²⁾ et Petri triumpho delectatus, omnia, quae erant praefati Ruthenorum regis, Petro tradit et filiam ipsius nomine Mariam valde pulchram tradidit sibi in uxorem. Haec Maria Ruthenissa fertur fuisse fundatrix ecclesiae beatae Mariae Virginis extra muros Wratislavienses in Arena, quam obtinent canonici regulares beati Augustini dicti Arroasienses. Ita enim habetur scriptum in archivis ipsorum: Anno Domini millesimo nonagesimo fundata est ecclesia beatae Virginis in Arena Wratislaviae a Petro comite Borek³⁾. Nomen viri tanquam dignius positum est primum, et consecrata a Petro Wratislaviensi episcopo octavo, praesente Vladislao duce Poloniae et uxore eius Agnete Henrici quarti imperatoris filia et Maria Vlosconissa Petri comitis uxore et Swentoslao filio eius. Et in quodam lapide, qui habetur in superliminari cuiusdam ostii⁴⁾, per quod itur de ecclesia ad dormitorium, sculpti sunt isti versus:

Has mater veniae tibi do Maria Mariae,

Has offert aedes Swentoslaus Wlascides.

Mortuus tandem Boleslaus filiis suis, quos habuit quinque, regnum omne dividit; Vladislao tanquam seniori Silesiam designavit et Cracoviam, atque ut summam totius regni dirigat, committit, fratribusque suis sibi obediendum mandat. Henrico autem Sandomiriam praebuit; Myeszkoni Gneznam et Pomeraniam; Boleslao Cuiaviam et Mazoviam deputavit. Iuniori vero Kazimiro nihil legavit, quasi maiora sibi obvenire deberent insinuans. Petrum vero Vlascidem, quem pridem magnificum comitem creaverat et palatinum, tanquam omnium fidelissimum et bene de toto regno Poloniae meritum instituit suorum tutorem filiorum et ad tempus determinatum regni gubernatorem. Moritur autem anno Domini millesimo centesimo tricesimo nono. Post quem Vladislans primogenitus eius imperare coepit, duxitque filiam imperatoris Henrici quarti in uxorem, nomine Agnetam, quae utinam nunquam venisset in Poloniam.

¹⁾ Nie podaje tu nasz autor nowej jakiejś wiadomości, ale korzystał z odmiennego odpisu *Chr. Pol.* w którym ustęp ten tak brzmi: *Iste Petrus tempore Boleslai curvi regem Russiae in dolo adierat et cum illo commessans ceperat eum et vinctum Boleslao adduxit et cum ille se pecunia liberasset, simili dolo per quendam Pannoniorum Cilciam urbem delevit cum magna strage Polonorum...* ²⁾ *M.* gavisus est. ³⁾ *M.* Korek (!?! Borek). ⁴⁾ *M.* hostii.

Fuit enim totius mali disseminatrix et fraternae caritatis et pacis pessima violatrix, ac Petri nostri crudelis homicida. Quodam enim tempore hiemali Vladislaus dux exiit cum Petro Vlascide in venationem prope Wratislaviā, nocteque ingruente soli in silva quadam permanserunt aliis casu aberrantibus et post feras currentibus. Excitato igniculo, Petrus assaturam¹⁾, quam apud se habuerat, deposito petaso foco apposuit et cum principe suo sine vino convivavit, pro vino nivem congestam in globum sugentes. Princeps autem Petro, quasi iocando et se ipsum subsannando, ait: ecce, Petre, quale principis convivium; forte lautius nunc uxor tua cum abbate tuo convivatur. Petrus pro ioco, licet non iocose ista suscipiens, solum se tum cum solo duce²⁾ sciens, respondit: uxor mea pro se, ait, cum abbate meo, sicut et tua cum milite Theutonico, te absente, suo³⁾ amasio. Quae verba licet Vladislaus graviter suscepisset, iram tamen dissimulans ioco pertransiit. In crastino domum totus turbatus rediit, uxoris devitans consortia. Illa tamen, ut erat astutissima mulierum, causam furoris blanditiis suis a viro extorsit, atque verbis compositis et fletu permixtis, ut mulierum mos est, se ipsam coram marito excusavit, et tandem iram affabilitate sua delinivit. Et quia nulla in hoc mundo bestia similis est mulieri malae, quid enim inter quadrupedia animalia leone saevius, sed nil ad hanc; aut inter serpentes, quid dracone atrocius, sed ne hic quidem comparari potest mulieri malae. Dicit enim Salomon: „cohabitari leoni et draconi melius est, quam cum muliere mala“. Daniele leones in lacu⁴⁾ reveriti sunt, iustum vero Nabuthem Iezabel interfecit. Iohannem Baptistam in deserto viventem dracones et aspidēs extinuerunt, Herodias vero eidem caput abscidit, et tanti viri mortem in pretium saltationis accepit. O mulier⁵⁾, intolerabilis vipera, immedicabile venenum! Scimus serpentes et aspidas blandimentis incantantium⁶⁾ mitigari; leones et tygres et pardes domita feritate mansuescere; mulier mala, si iniuriam patitur, nunquam mitigatur, nunquam quiescit. Agnes itaque etsi criminis erat obnoxia, tamen concepto furore contra Petrum ex eo, quod facinus suum viro detexisset, cogitabat die noctueque, qualiter maritum suum posset inducere, ut Petrus vita privaretur, in futurum sibi nil praecavens, cum tamen postea ipsius consilium versum est in sui et mariti maximum exterminium. Itaque post paucos dies finxit se debilem et nimis moestam. Quam maritus visitans, quaerit ab ea tristitiae causas. Illa uti erat astu plena, post longa suspiria quasi ex intimo cordis tracta, ad principem maritum suum ait: Ah, heu! ad hoc⁷⁾ veni in

¹⁾ *M.* apaturam (? assaturam). ²⁾ *M.* solum secum solo duce. ³⁾ *M.* tuo (? suo). ⁴⁾ *M.* locu (? cavo). ⁵⁾ *M.* Est mulier. ⁶⁾ *M.* incantacionum. ⁷⁾ *M.* ad quod.

hanc vestram miserrimam terram! Ah, ad quid mei parentes me tam inertī tradiderunt viro! Quare me desponsaverunt desidi Polono! Acsi ex alto non essem progenita sanguine? Vile namque mancipium alibi magis ponderatur, quam ego hic apud te tuosque, qui etiam pro nihilo reputaris ab omnibus, otio marcescens militiam minime exerces; certe timidior esse videris muliere. Nam quasi truncus iners in loco iaces continue, et nullum tibi ipsi aut mihi accumulas honorem. In silvis solum latitas, et cum bestiis tantum pugnās, inimicis autem tuis ubique parcis. Laetaris vero, cum plenis tibi a tuis seductoribus occuratur calicibus; in his tuas optime probans vires. Sed castra vel civitates tuas munire totaliter negligis, cum inimici tui iam contra te conspiraverint, te quoque et me in brevi propellent et de regno eiicient. Motus itaque princeps malefidāe uxoris simulato singultu, barones suos et primates aspernatus, a seductrice pessima quaerit consilium. Et ideo ut alter Adam decipitur. Agnes enim ut lubricus anguis veneno insanabili plenus¹⁾, virus suum iam dudum in pectore tumido congestum evomere coepit, talia suo suadens marito: Nonne, inquit, pater tuus moriens Boleslaus dominum te super fratres omnes constituit? Nunc tamquam primogenito regni gubernacula commisit, tibi in omnibus esse obediendum sua ultima voluntate mandavit? At tui fratres tibi iam dominantur, mandata tua spernunt et pro nihilo ducunt. Te non principalem sed deteriorem reputant, se ipsos tibi praeferentes, te uti fatuum censent, tamquam degenerem, qui patris praeceptum minime custodis. Scias, scias pro certo, plurima tibi in brevi imminere mala. Senties, senties, si non obstabis, si tuam desidiam non depones. Attende suadeo tibi, si placet meum consilium, et fratribus istis ocius indicito bellum. Sciant, sciant te esse virum²⁾ et principalem regni dominum. Ideo non sinas eos tecum amplius participare. Divisa namque in particulas cito ruunt et dilabuntur. Si³⁾ regnum plurimis dominis creditur, non tute, non bene potest in pace teneri. Expelle potius e regno isto tuos hostes, non fratres; ex quo quaerunt illicita, perdant digna sua iura; pellantur in exilium, qui occupare conantur tuum regnum. Addidit insuper: Certe, nisi⁴⁾ haec feceris, quae modo⁵⁾ suadeo tibi, me uxore tua plus non potieris. Potius enim, quocumque modo potero, patrios repedabo in lares. O nefandam mulierum⁶⁾ ambitionem! Tota Euripidis tragoediae in mulieres maledicta sunt; unde Hermione loquitur „malorum me mulierum decipere consilia“. Legimus, quemdam apud Romanos nobilem, cum eum amici arguerent, quare uxorem formosam et castam et divitem repudiasset, protendisse pedem et dixisse eis: „Et hic sotularis,

¹⁾ *M.* plenus niema. ²⁾ *M.* te esse unum. ³⁾ *W rękop.* Sic. ⁴⁾ *M.* Et enim, nisi. ⁵⁾ *M.* quae nunc. ⁶⁾ *M.* nephariam mulieris.

quem cernitis, videtur vobis novus et elegans, sed nemo scit praeter me, ubi me premat¹. Quid referam Pasiphaem, Clitemnestram et Eriphilam, quarum prima deliciis fluens, quippe ut regis uxor, tauri dicitur expetisse concubitus; alia occidisse virum ob amorem adulteri; tertia prodidisse Amphiarium et saluti viri monile aureum praetulisse. Quidquid tragoediae tument, et domos et urbes regnaque subvertit, uxorum pellicumque contentio est. Armantur parentum in liberos manus, violant fraternum foedus et propter unius mulierculae raptum Europa atque Asia decennalia bella configunt. Talibus ergo dux uxoris persuasionibus atque minis non mediocriter turbatus, haesitansque, fixis in terram oculis diutius stetit, fraternum utique violare foedus nefas esse ratus, parteque ex alia metuens minas et saevae coniugis iram. Distrahebatur aestuans animo, iam in hanc iam in illam declinans partem. Vicit tandem improbus coniugis amor et potius muliebri adhaesit consilio. Et ideo res ipsa finita est suo exterminio. Primum igitur missis nuntiis fratres suos germanos et innocentes de crimine prodicionis per literas secundum consilium¹) uxoris iniustissime inculpat²), post hac castra obfirmat, satrapas ubique locat, civitates et oppida munit, stipendiarios ex alienis ad se evocat terris, fama continuo per totum volitans regnum omnes perterrui. Stupebant omnes de novitate apparatus bellici, et quasi a dulci excitati somno, quiete³) bona prius perfruentes, dolent tales ex abrupto consurgere rumores. Sed tamen praecipue Petrus comes, cui iam pridem per Boleslaum regni totius fuit commissa tutela, ingemuit animo, distractus mente (ut persaepe mali praesaga) cladem ingentem mox adesse sentiens, uti erat vir sagacissimus, extemplo properat ad ducem Vladislaum, quem adhortari summe coepit, etiam intermixto singultu ac fletu, ne talia cogitaret vel inchoaret, quae ad regni vergerent exitium; patris sui Boleslai ultima vota⁴) ad memoriam adduceret, qui pacis potius zelatorem eum esse hortabatur moriens, non belli appetere discrimen. Super omnia intestinum bellum vitandum fore, quo nihil peius, nihil atrocius, nihil periculosius, sicuti Romanorum testantur historiae. Suis vero germanis fratribus, tamquam suo sanguini, tamquam innocuis et nihil tale merentibus, potius misereri. Sed ista Petri nihil apud principem profuerunt verba, quin potius obstinatior effectus, maiorique vesania correptus, bellum contra insontes fratres proclamare iubet, populorum in campos educit millia; fit clangor tubarum, tympanorum procul auditur sonitus, it per castra thessera signum. Talia exercet contra insontes inimica fraternitas, quae pati simplices non potuit, sed modestos et pios persequabatur impietas, probos ipsa improbitas. Nobilissimi itaque duces belli terrore percussi, videntes saevire in modum hostis fratrem suum, de nobilioribus, quos habere

¹) *M.* iuxta consilium. ²) *M.* increpat. ³) *M.* dolent quiete. ⁴) *M.* verba.

poterant, legatos mittunt, se ipsos totaliter humiliantes¹⁾ veniam petunt, se nunquam erga seniore[m] fratrem verbo vel facto excessisse evidenter²⁾ demonstrant. Sed ipsorum legati etiam ad conspectum Vladislai non sunt admissi, itaque sine audientia³⁾ vacui redeunt, iram immanem ducis referentes. Tandem pontifices in unum congregati ducis iram lenire tentant; venientes ante conspectum ducis omnes pariter in terram humiliter procumbunt, veniam optant, precantur, quatenus fratrum suorum suscipiat reconciliationem. Iamque paulatim dux emolescebat, et furor ipsius iam delinitus fuisset. Tum intravit uxor ipsius Agnes et ut anguis in aurem mariti susurrare coepit. O funesta mulierum luxuries! Quanti necantur, ut mulierum satisfiat voluntati! Mulier tibi o princeps imposuit verborum modum, mulier tibi imperat, quid loqui debeas tantis viris, mulier tibi o princeps imponit sumptuum necessitatem, ut tantum⁴⁾ sola in gemma bibat, sola in ostro⁵⁾ dormiat, in argentea sponda recumbat, auro oneret manus, cervicem monilibus, et ut sola regnet, veros et legitimos haeredes de regno pelli iubet. Demandat igitur crudelis princeps, ut fratres sui omnino sine aliqua spe redeundi regnum relinquunt, eos non fratres censens, sed proditores. Mox vasallis et stipendiariis suis bona fratrum diripere, vastare et exurere iubet. Exoritur maxima clades et iam nullis precibus fit locus, nec ratio; sed vis dominatur, omnia praedantur, nulli aetati parcitur. Incestum patiuntur virgines et honestae stuprantur matronae, ecclesiae diripiuntur, loca sacra profanantur. Et ita per malum haeredem grassatur⁶⁾ perniciēs multa nimis; non tam ipse cupiens, quod sibi utile foret, possidere, sed alios volebat excludere. O principes, o duces! Maior vobis cura de pauperum spoliis, quam de vestris emolumentis. Iniuriam vestram putatis, si quid pauper habeat damnum, vestrum creditis, quidquid alienum est. Universis creatus est mundus, quem vobis tantum defendere conamini. Enimvero non tantum terrena possessio, sed coelum ipsum, aer, mare in usum vestrum solum vendicatur⁷⁾. Num quid angeli divisa coeli spatia habent, ut vos terram positis distinguatis terminis? Avis avibus se associat, denique earumque ingentis plerumque agminis volatu coelum obtegatur; pecus pecori adiungitur, piscis piscibus, nec damnum ducunt, sed commercium vivendi cum plurimo comitatu capessunt et quoddam munimentum solatio frequentioris societatis affectant. Solus homo consortem excludit. Nec ille studiosissimus Plinius secundus in libro naturalis historiae hoc pessimum humanae ambitionis genus ommissit, ita inquit: Caetera quidem animantia in suo genere probe degunt, congregari ea videmus contra dissimilia. Leonum feritas inter se non dimicat, serpentum morsus non petit serpentem. Nec maris quidem belluae nisi in diversa genera saeviunt, et hercle homini

1) *M.* humiliant. 2) *M.* evidenter niema. 3) *M.* auditione. 4) ut tamen sola gemma bibat. 5) *M.* ostio. 6) *M.* crassatur. 7) *M.* vendicatis.

plura ex homine mala. Sed de his hactenus. Videntes innocui fratres, quod nec petitiones, vel aliorum plurimae intercessionem, quicquam eos posse iuvare, sed magis ac magis eorum bona diripi ac vastari, decernunt¹⁾ licet valde inviti, hostibus occurrere paucissima acie collecta, etiam morituri, si aliter fieri nequit, quam ita turpiter ex haereditate patria eiici. Ordinata itaque acie Deo et sancto Stanislao se committentes ex abrupto in hostes irruunt. Fit ex congressu fragor armorum maximus. Illi ob mercedem a domino suo recipiendam fortiter dimicant, isti pro patria proque sua iustitia viriliter pugnabant. Ad ultimum²⁾ innocentes cum Deo et beato Stanislao hostium dirumpunt acies cuneos inimicorum prosternunt, superbos humiliant, pars caeditur, pars altera per devia fugit. Vladislaus audita suorum turpi fuga et inopinata strage, furore maximo repletur et quasi amens totus aestuat ira. Iamque non exilium sed mortem fratribus intentare conabatur. Adaugebat sibi vesaniam superba coniux. Interim regni procures ad unum conveniunt locum de sedanda lite et facienda pace tractaturi, ne gens ipsa Polonorum immerita deteriora patiatur mala. Pergunt itaque ad Vladislaum ducem, loqui sibi de sedanda regni clade proponunt. Hos sequitur unicum solamen totius Poloniae comes Petrus, sed in conspectu principis nemo audebat furenti verba loqui. Erat enim facies principis similis dibano ardenti. Tandem post longum silentium, Petrus comes ita exorsus est: „Lucentes amissam dux ad te venimus quaerere pacem, iam ferto opem, propera vitare ruinam. Ecce dedecorata nimis respublica deiecta est et nisi subvenias, omnem cito amittet³⁾ vigorem. Nunc princeps illustris Vladislav, consilio salubri maxime opus est. Suscipe, quaeso, o princeps consilium, ne regnum hoc lamentabile in maius vergat detrimentum; effice, te flagito, mentem ut habeas aliam. Saepius namque monui, quod iustius in hostes Christi Tartaros haec arma, hos belli apparatus moveres, tuos fratres tam immisericorditer sollicitando persequi desistens, nec Christianum sanguinem effunderes. Fratres tui, quos persequeris, nihil tale promeruerunt, sed obedientiam, sed honestatem, et ut brevius omnia perstringam, omne charitatis officium erga te impleverunt. Parce mihi generose princeps, nam loquor fraude sine omni. Iustius utique fratres tui arma movebunt, ut se suaque iura defendant paterna, cum quibus ipsa pietas contra te pugnavit iustitiaque et fides sincera. Tu vero cum praenominatis careas virtutibus, niti vis in cassum. Scis quam⁴⁾ Deus semper opitulatur humilibus et iustis. Quis putas erit, qui se istis potius non associabit viris, qui se ipsum ultro in mortem pro eis non exponat. Sed tibi, dux, minime felix poterit obtingere casus. Saltem recordare⁵⁾ sub patre tuo Boleslao, quantum tota Polonia floruerit,

¹⁾ *M.* decreverunt. ²⁾ *M.* Ad ultionem. ³⁾ *M.* cito amittet. ⁴⁾ *M.* Scis quia
⁵⁾ *M.* recordatur

quomodo tota Respublica optime vigerit, sed ecce cum irruit discordia, omnia dilabuntur, pristinus marcescit decor. Dolere saltem deberes gentem tuam ita ex omni parte turbatam. Genitor tuus suasit tibi stricte iura tueri, omneque regnum in bona pace custodiri. Tu contra iussa paterna facere videris, qui etiam tuo sanguini non parcis, quos defendere debueras. Oro te mi princeps, orat te hoc totum ad te congregatum hodie tuorum nobilium collegium; pone iam istam saevitiam, tuumque mitigato animum. Discute varium belli eventum, bellatorumque incommoda, Deum qui iuste reddit unicuique iuxta opera sua, prae oculis habe, apud quem nullum malum manet inultum.“ Omnia ista et multo plura coram principe cum magna gravitate locutus est comes Petrus, pro communi bono, non sine magna admiratione circumstantium et dum verba finiret, antequam verba daret, Vladislaus prius coniugis exposcit colloquium. Cumque aliquantum ei in aurem susurrasset Agnes, Vladislaus ira plenus Petro ait: „Dudum consideravi Petre, tua pia verba fraude esse plena; quamquam hucusque tacendo dissimulaverim, tamen non me latent factiones tuae, quas in regno nostro ubique operaris, praebens varia contra nos consilia inimicis. Verum, ut me latius intelligas, tu solus prohibes nostros nobis subiici fratres, sic nostrum ubique annihilas honorem“. Fremens denique et frendens alia verba submurmurando frangens, uti irascentium mos est, mox suppressa voce una cum pessima leccatrice¹⁾ Agneta tumens discessit. Et procures ingenti cum luctu male finita causa una cum Petro comite discesserunt. Ipsi itaque reliqui duces perpendentes fratris sui severitatem²⁾ et eum inexorabilem fore, reliquerunt loca sua et in quoddam castrum, ubi nunc stat civitas Posnania, se receperunt. Interim Agnes cum marito suo duce Vladislao rancoris non immemores de exitio Petri comitis sollicite tractare coeperunt, quibus modis commode per dolum captivari posset. Erat tunc in curia principis quidam marsalcus, nomine Dobek, astutus et dolis plenus, qui Petro autea dudum occulte invidebat. Vocatur ergo a principe et Agneta, negotium de captivatione Petri comitis sibi secreto aperiunt, bona omnia ipsius comitis dare promittunt, si rem pro voto expediat. Ille, uti erat ad malum natura proclivior quam ad bonum, prodicionem rite³⁾ exequendam promittit, divitias tantum ipse furcifer innocentis sitiens Petri. Sed sitibunda et quasi anhela mali mulier, timens ne periculum aliquod pateretur in mora, possitque Petro quoquomodo haec iam dictata nota fieri proditio, suadet ocius peragendum hoc fore negotium, Egidium Petri natum asserens hoc in tempore sponsae fore copulandum et ne divitiae maximae per Petrum collectae in dotem coniugis distraherentur, prius occurrendum, et ne etiam propter concursum nobilium fiat huius factionis aliquod

¹⁾ leccatrix = meretrix (Ducange). ²⁾ M. ferocitatem. ³⁾ M. vite. (? rite)

notabile impedimentum. Quamquam dolus iste aliquantisper Petrum non latuit, praesaga etenim mali mens Petri suspicabatur aliquid mali per ducem et uxorem suam sibi machinari, more tamen viri sapientis multa dissimulabat, secum suo multa deliberans imo librans animo, eo quod turpis fuga fortem et constantem non decebat virum. Sciens se penitus expertem alicuius vitii, pro quo ipse princeps in eum animadvertere debuisset, Deo optimo maximo tantum ¹⁾ se commendans, uti fidelissimus catholicus patienter pro iustitia proponebat, si aliter fieri nequit, subire necem, ex quo malus princeps proprio non pepercisset sanguini. Dobek itaque supradictus assumptis a principe sceleris sui complicitibus, pedentim Wratislaviam, ubi tunc Petrus erat ²⁾, perrexit, positisque occultis insidiis, parva clientum comitatus caterva ad curiam venit Petri comitis, intromitti se procurans, tamquam ardua et arcana quaedam ex parte principis extemplo perlaturus. Heros fraudis expers intromitti iubet Dobkonem, quem affabiliter suscipiens, de ducis atque ducissae statu solerter perquirebat. Statim iussit lautam parare coenam. Interim multa de negotiis principis, multa de eventibus et contingentiis terrae Poloniae, Petrus in penitiori loco sedens cum Dobkone disserabat. Ipse autem in venenifero corde suo virus suum lenibus verbis astute palliabat, sententiae Petri faciliter consentiens. Appositis itaque ex more mensis, comes aliquantisper laetus cum proditore suo convivebat, deferuntur calices meri optimi, bibitur longam in noctem. Comes fideli et in sincero affectu suum honorabat proditorem, duci in hoc deferens honorem. Iamque suadebant surgentia sidera somnum, noctis enim umbrae totum contexerant orbem. Dobek suae prodicionis semper memor, licentiam in hospitium a Petro postulavit, iam se nimis gravem contestans et vino temulentum, nec posse quicquam perferre, quae dux serio ei mandaret, nisi in crastino eo maturius redeat sobria mente ea, quae commissa sunt, perlaturus. Consurgunt itaque, iunctisque dextris mutuo se salutant, feliciaque fata de more alter alteri imprecantes discedunt, quietia cubilia petitura. Iam nox ³⁾ hibernas bis quinque peregerat horas excubitorque diem cantu praedixerat avis ⁴⁾, cum Dobek consurgens, ut alter Iudas armatorum mox adiit antrum, omnesque concitans permovet, ut rem cautius peragant, et ut alter Catilina in pulchrum facinus omnes animat a duce bene praemiaturus, si fortiter et constanter captionem comitis consumarent. Decernit quoque ⁵⁾ ante omnia Rogerum Petri capitaneum prius dolo capiendum, quem sciebat animo ferocem et fortem, dominoque suo fidelissimum, qui utpote potius se perimi sineret, quam do-

¹⁾ *M.* tamen. ²⁾ *M.* ubi tunc erat. ³⁾ *M.* Iam non. ⁴⁾ *M.* ales. ⁵⁾ *M.* Decernitque.

minum tam turpiter capi admitteret¹⁾. Habebat comes curiam, satis bene munitam iuxta monasterium nigrorum monachorum extra Wratislaviam, quod ipse erexerat, et abbatiam ibidem fundaverat copioseque dotaverat, erantque de ordine sancti Benedicti, sed postea ob eorum enormem vitam, tempore Gregorii papae decimi²⁾, quasi vi puls, regulares canonici, de ordine praemonstratensium eorum obtinuerunt locum, qui hucusque perseverant ad ecclesiam sancti Vincentii, fideliter Domino famulantes. Ipsi vero monachi nigri sortiti sunt monasterium eorundem praemonstratensium ad sanctum Laurentium in villa dicta Kosciol³⁾ prope Calysch⁴⁾, qui etiam adhuc ibidem demorantur. Interim croceum monstrabat aurora cubile. Dobek igitur adhuc dubiis in tenebris ad valvam Petri comitis locat insidias; et solus ad ianuam pulsabat opacam. Capitaneus edoctus per custodem de adventu Dobkonis, quod⁵⁾ elapso vespere causam plenius agnovit, descendens clausum sibi pandit ostium⁶⁾, quem ex opaco lictores prosilientes statim detinent. Dobek stricto ex adverso ense mortem minatur ni taceat asserens, quod tali custodia iam suus detineretur dominus. Ligatur itaque, cuneusque⁷⁾ ori imponitur ne vocem emittat. Procedunt ulterius et ad cubile comitis ascendunt silenter. Nec ipse comes quidem dormiebat sed multa secum ita iacens in stratu deliberabat et quidem strepitum perpendebat, sed sicuti vir simplex et iustus solito more familiam cura⁸⁾ domestica detineri autumabat. Dobek ergo pulsato thalami ostio⁹⁾ vocabat ex nomine Petrum, Petre, inquit, consurge, ecce adsum, loqui tecum iam opto ducis ex commisso. Surge precor, ne moreris, tibi secreta pandam. Petrus ut audivit clamorem simul et pulsum Dobkonis tam dubia luce ad se venientis, quodammodo expergefactus est ac paululum residens in stratu coepit revolvere, quid sibi prius auditi velint strepitus, aut quid agendum foret, prodeundumne sit extra cubile, vel intro manendum. Sed iterum Dobek traditor pessimus ad ianuam stando pulsabat, Petri longas causans moras, ingeminansque verba verbis, dicebat: cur moraris? Non a me, sed omnino a duce vocaris; en sedet fessus, tota nocte enim equitavit; eia rumpe moras et ocus illustrem excipito ducem. Petrus ex lecto prosiliit, audito nomine ducis, corripiensque togam, pugionemque secum deferens, thalamum cunctabundus egreditur. Cui Dobek occurrens dixit, an galeatus sive armatus suo vellet occurrere duci? At ille ut erat vir mitis, a se proiciens gladium inermis ibat. Mox tenetur a satellitibus ex insidiis prosilientibus. Dobek scelus suae proditoris palliando, quasi invitatus talia se fecisse di-

¹⁾ Ob. str. 722 i 723. ²⁾ M. q (? VIII). ³⁾ M. Kosczyol. ⁴⁾ M. Colysk (? Kalisz). ⁵⁾ M. qui. ⁶⁾ M. hestium. ⁷⁾ cuneusque *nie ma* M. ⁸⁾ M. curia. ⁹⁾ M. hostio.

cebat, sed sibi sub poena capitis a duce fuisse iniunctum asserebat. Egidius autem filius Petri aulito tumultu, qui forsan in alio comado dormiverat, supervenit quasi exanimis et totus trepidus, qui erat vix annorum decem novem, elegantis formae adolescens. Is etiam mox ab invasoribus illis atrocissimis capitur et sine causa ligatur. Nemo effari potest, quantus dolor erat, quantusve moeror, dum sic nobilitas ab ignobilitate turpissime tractatur, cum illa prospera fortuna tam subito in adversam mutatur, dum sic excellentia Petri ab infimis calcabatur. Bene aliquis¹⁾ ex sapientibus, fortunam volucrum, coecam, variamque finxerat²⁾. Nihil certe hac una, si quid illa est, inconstantius, nihil magis variabile; nunc blanda et indulgens, nunc saeva et infesta; nec ullis infestius irascitur, quam quos indulgentissime fovit; fit quoque ex matre subito noverca, ex noverca mater. Nec si quaeratur causa, alia reddi potest, quam quod ita libeat, quodque incertae sortis sunt res humanae. Quid enim magis subitum esse potuit, ut saltem exemplis utar, quidve minus evitabile. quam cum subita³⁾ domus ruina cohortem illam obruit filiorum unius senis, scilicet Iob⁴⁾, etsi iusti et innocentis, humanis tamen casibus obnoxii. Secuta est iterum iumentorum, pecorum, frugum calamitas. Accessit aerumnarum cumulo foedissima tabes corporis et putrescentis dira mendicitas, ut ex omnium nuper florentissimo miserrimus haberetur. Sed quam praecipiti lapsu corrui tam celeri recursum omnia, quae amiserat, recepit. David quoque rex ab exilio in regnum vocatus est. Regio deturbatus solio iterum fit exul, eiecto et extorri ac sibi ipsi diffidenti, eadem illa sors inconstantiae alumna diadema restituit. Sic etiam cum nostro Petro actum fuit, ut sequens declarabit historia. Igitur sathanæ satellites, ligatis his tribus, scilicet Petro, filio eius Egidio et Rogero suo capitaneo, statim eos in obscuro recludunt carcere. Nemo enim resistere audebat ex oppidanis, aut aliis civitatis Wratislaviae incolis, eo quod Dobek dicebat, se omnia agere de mandato principis. Itaque reclusis illis et in custodia positis, curiam Petri, quae erat omnibus bonis referta, vastant, diripiunt divitias, distrahunt thesauros et clenodia, quae talem concernebant virum, recipiunt; ad ultimum quidam ex pultronibus curiam etiam ipsam incendunt. Erat tunc forte ipse dux Vladislaus in quodam oppido non longe a Wratislavia posito, ad quem nequitiae prosecutor Dobek laetabundus properavit, captionem Petri maximo cum gaudio ipsi duci et ducissae insinuans. Agnes ut audivit captum esse Petrum, etiam virum prae exultatione praeveniens, mirabiles gestus, varios animi motus tamquam ioculatrix faciebat, talia vel similia iactitans verba: recipe nunc merita, qui de me marito proferebas turpia verba; ecce⁵⁾ non evades, veniet cruciatibus hora. Dum ergo dux ipse et ducissa varium et longum de Petro facerent

¹⁾ *M.* aliqui. ²⁾ *M.* finxere. ³⁾ *M.* subito. ⁴⁾ *M.* Iopp. ⁵⁾ *M.* oe, oe non evades ...

sermonem, supervenit Iason miles, qui et Iaxsza dicebatur, salutatoque ex more duce, coepit invitare ipsum et ducissam ad convivium Egidii filii Petrasconis, qui iam detinebantur in carcere. Erat autem Iason gener ipsius Petri, habens filiam eius pro uxore, qui adhuc de facto nec quidquam sciebat. Quidam autem astantium de captione Petri et filii eius accedentes in aurem Iasonis insusurrabant. Qui cum talia mala perpendisset, maxime ingemuit, coepitque quasi verso stilo, supplicari duci pro captivis, promittens etiam si aliter fieri nequeat, certam summam auri et argenti pro eis se daturum. Multa etiam de probitate Petri coram duce disserens et quam male actum foret et quam infeliciter, quod nuptiae Egidii impedirentur et tam atroci fato dissolverentur. Sed nihil profecit. Sprevit namque dux ex suasu coniugis vota Iaxsae precantis; talia, inquit, promeruit dudum, merito iam damnatur ut hostis, quin immo etsi cupis nostra diu persistere in gratia, ipsi ablicito et amicum te fore sibi negato. Iason sine mora duci respondit: absit a me bone dux, ut suus esse aliquando desinam, cui me tam stricto devovi voto, cuius probitas mihi optime nota est, nunquam suus desinam esse gener, ipse mihi semper carus erit, quaecumque dum vixerit ipsum fortuna tenebit. Dux Iaxsae verbis commotus fecit eum abscedere et deinceps conspectum suum vitare. Ille tamquam Theseus alter, maluit gratiam ducis amittere quam officium amici in Petro relinquere, maluit opibus privari, quam tam fideli socio segregari. Dux ergo et ducissa ad videndum captivos in Wratislaviam pergunt gradu concito. Fit in transeundo deliberatio, qua poena primum Petrus affici debeat. Tandem dux ita decrevit¹⁾, ut ablatis omnibus bonis mobilibus et immobilibus una cum filio in exilium perpetuum Petrus mittatur, de capitaneo mitius agendum fore, qui nihil tale meruerit. Ducissa hoc audiens cum Dobkone suo, qui vices mariti aliquando supplebat, iniit consilium, ut omnino instaret, quatenus Petrus vita privaretur. Indignabunda²⁾ itaque accedit ad maritum, arguens ipsum, quod tam leviter cum inimicis suis procederet. Vitam, inquit, potius debere adimi tanto hosti, ut aliis fiat in exemplum. Ecce altera Herodias sitiebat³⁾ sanguinem iusti; en altera Iesabel sitivit animam Heliae. Si tu es, inquit, Helias, et ego sum Iesabel, haec mihi faciant dii, et haec apponant, nisi crastina hac hora ponam animam tuam sicut unius eorum, qui interfecti sunt. Et timuit Helias, et perrexit in desertum viam quadraginta dierum. Hic, qui ignem e coelo eduxerat, timuit inquam, nulla enim malitia aemulari potest mulierem malam; summum malum et acutissimum diaboli telum mulier. Per mulierem diabolus Adam in paradiso prostravit; per mulierem mitissimum David in necem innocentis Uriae diabolus armavit; per mulierem sapientissimum Salomonem in praevaricatio-

¹⁾ *M.* decernit.

²⁾ *M.* privaretur indignabunda.

³⁾ *M.* scilicet (? sitivit)

nis sacrilegium praecipitavit; per mulierem fortissimum Sampsonem exoculavit; per mulierem castissimum Ioseph vinculis alligatum detrussit in carcerem; per mulierem illam totius mundi lucernam Iohannem capite truncavit. Et quid dicam ulterius? Ipse stis humanae naturae per mulierem cuncta prosternit, iugulat et omnes interficit. Mulier enim impudens nemini parcat, non levitam honorat, non sacerdotem veneratur¹⁾. Mulier mala rixas incitare nunquam desinit, nullius miseretur, nisi quem amat; nescit amicitiae iura servare, quae etiam virum suum tradere ad mortem non veretur. Non potuit itaque Agnes animum suum belluinum compescere, sed sitiebat sanguinem Petri innocentis effundere. Fallit itaque illud mulierum epiteton, quod mulieres esse dicuntur misericordes, immo aliquando sunt viris ferociores. Dux vero uxori malitiae assentire nolebat, dicens, non posse Petrum totaliter vita privari, qui tam excellentia facta fecisset, qui patri suo tam carus et fidelis fuisset. Illa vero acquiescere nolente et discessum minante nisi faciat, quod optabat, videns, quod nihil proficeret, sed magis tumultus fieret, ut alter Pilatus adiudicat petitioni eorum dicens: ex quo sanguinem suum fundere cupitis, eruantur oculi sui et proscribatur. Agnes enim dicebat principi (sicuti utique est praescia mali mens) quod si Petrum permetteret vivere, postea hoc in suum exitium redundaret. Dobek itaque sollicitus damnatorum intravit carcerem, quaerens aliquem, qui sciret exoculare Petrum. Erat in carcere quidam fratricida pessimus. Is se statim obtulit ad scelus peragendum, ut impunitus emittatur. Petrus itaque tamquam fur et latro funibus ligatus e carcere educitur et mox per praefatum fratricidam exoculatur. Nec ita Dobek truculentissimus carnifex mitigatur, sed lingua etiam Petrum privari iubet. Tortore ergo accelerante et Petro prae dolore cespitante summitas tantum linguae ipsius praecisa fuit. Nec tamen penitus ob hoc amiserat loquelam. Ducebatur igitur Petrus spectantibus cunctis et dolentibus et prae fletu vociferantibus. Cui filius suus baculus senectutis suae miserabiliter associatur. Regnum eis abnegatur, bona omnia confiscantur. O quale praemium, qualis merces Petro fuit data a malo principe pro sua fidelitate, pro sua strenuitate, vere martyrium passus pro iustitia ac pro veritate. Secessit itaque Petrus totus sanguinolentus cum filio suo moestissimo Egidio et pervenit ad fratres et duces, qui pulsati fuerant etiam a malefido germano suo Vladislao et demoratus est cum eis in castro, ubi nunc est civitas Posnania. Interim dux Vladislaus nuntium misit specialem ad carcerem, ubi detinebatur capitaneus Petri Rogerus, sollicite perquirere iubens, ut gazas domini sui Petri absconditas sibi revellet et abnegato iam suo comite tamquam e terra proscripto, ipsi servire vellet, promittens ei in brevi aliquod magnum dominium se

¹⁾ *M. reveritur.*

daturum. Rogerus vero tale principi reddidit responsum: prospera me o princeps iunxerat¹⁾ Petro fortuna, nunc adversa deo auxiliante non separabit ab ipso; quidquid meo contingit comiti et me constanter ferre scito; eligo magis cum meo mendicare Petro, quam dux bone tuo fungi honore. Dux verbis capitanei provocatus, mox remandat, si sequi Petrum voluerit, prius se aere redimere opus esse, aut Petro deteriora fore passurum. Capitaneus respondit: ex quo ita fieri necesse est, non permittam me pro pecuniis utique decoriari: dentur mihi saltim induciae, quam multa mihi tenentur et collectis copiis pecuniarum ad ducem securus redibo. Dux de fuga ipsius praecavens, decrevit, ut pro se statuatur sibi prius denos fideiussores. Erat protunc in ecclesia Wratislaviensi episcopus magnae autoritatis vir, nomine Iohannes II in ordine vero episcoporum quartus decimus, natione Polonus de Brzesznycza de familia Griffonum, qui postea in Gnesnensem archiepiscopum postulatus fuit, et per Eugenium papam tertium confirmatus sedit ibidem annis decem septem. Hic etiam Petro comiti affinitate iunctus erat. Misit itaque Rogerus ad praefatum episcopum, quatenus duci pro ipso fideiuberet. Episcopus igitur collecta nobilium multitudine ducem adiit, pro capitaneo una cum aliis baronibus spondit, ut ad certum et determinatum tempus se iterum duci cum pecunia taxata²⁾ et fideiussoribus repraesentet et ita abire permittitur. Cum ergo Rogerus iam se sic liberum et pristinae libertati restitutum aestimaret, ecce iterum suam vertibilem rotam coepit volvere hera fortuna, vere instabilis, vere fallax, ut de ea illud exclamare libeat; invida laetitiae vorax fortuna atque quietis. Nam elapsis aliquot diebus, dum [Agneta] esset ipsa in palatio suo Cracoviensi et tempore nocturno sopor membra obduxerat, somniavit, se sedere in quadam sede redimita pedem sotulare recenti. Superveniens quoque Rogerus vi maxima novos de suis pedibus extraxit sotulares, recessitque et eam nudipedem reliquit. Evigilans et quasi de somno expergefata mali ominis somnium praescia mali omnibus enarrat. Noverat enim ex antiquo incantationes et praestigia, asserebat igitur nihil boni portendere somnium tale. Instat itaque vehementius, quatenus Rogerus raptor suarum solearum neci tradatur, alias in periculo esse ducem et ipsam. Quod tamen ita evenit, quia nihil profuerunt sibi somnia sua. Mittuntur iterum pro Rogero nuntii, ut ante conspectum constituatur principis. Quidam autem fautores capitanei occultas miserunt literas, ne veniret, eo quia iam ducissa in necem suam disposuisset. Ipse autem postposito metu ad ducem pergere parabat, mortem parvi pendens et fugam censens esse turpem. Videnz igitur episcopus Wratislaviensis, quod petitionibus nollet assentire, cum ipso Robertum suum in Cracoviam mittit archidiaconum, virum disertum et in omnibus apprime expertum, iuris utriusque doctorem. Veniens itaque Cracoviam Robertus, uti erat vir

¹⁾ *M.* vinxerat.

²⁾ *M.* taiala (? taxata).

bene oculatus, talia capitaneo verba fatur: Rogere, inquit, fac meum nunc precor¹⁾ consilium et principis ad tempus devota aspectum. Causas pro te inveniemus, quas-cumque, ducemque placabimus et si aliter fieri nequiverit, pecuniam etiam promissam pro te offeremus. Capitaneus vero respondit: absit a me fuga turpis, pater venerande non moriar, sed vivam Deo praestante; dux prius aufugiet exul ipse, terramque relinquet. Obstupuit Robertus dum audivit Rogerum talia iactantem, nec talia posse evenire credebat. Mansit tamen Rogerus tribus diebus in aede cuiusdam pauperis occultus, precibus amicorum victus exitum expectans rei, nec tam pro pecunia sollicitus duci praestanda, quantum si dimittatur data pecunia haesitans. Interim Robertus nomine episcopi cum aliis proceribus apud ducem pro capitaneo intercedunt, causas allegantes, imo fingentes et absentiam suam excusantes. Dux aliquomodo motus, deinde acquiescens dedit inducias et exhibendae pecuniae terminum protelavit, sub tali conditione, ut episcopus Wratislaviensis sicut antea in fideiussoria remaneret pro Rogero. Aderat iterum tempus pecuniae duci praestandae, nec ulterius locus aut tempus potuit esse prorogationis. Omnes iterum tristabantur, omnes mali principis vesaniam detestabantur. Capitaneus coepit meditare non meditando, audet plus homine, eligit prius succumbere morti quam domini sui Petri casus sic postponantur inulti. Immemor ipse sui, exitium Petri lacrimatur. Erat quidam vir nobilis et potens in terra Cracoviensi capitaneus, cui nomen erat Ioannes Nikolaus alias Mykora²⁾, qui sibi consanguinitate erat propinquus. Hic etiam habebat quendam nepotem nomine Georgium, qui in Silesia similiter et Glogovia capitaneatum gerebat. Ad praefatum igitur Mykoram primum veniens cum maximo fletu se ipsum ad pedes ipsius prosternit; at ille sibi compatiens et cum eo similiter flens ipsum levare iussit e terra. Tandem sedato fletu, Rogerus in haec verba prorupit: o inclite comes, non te movent gemitus huius miserandae cladis, quae bacchatur³⁾ in regno isto depauperato; en duces incliti sine culpa ex haereditate paterna⁴⁾ pulsi sunt. Pater patriae Petrus comes et totius cleri fidelis, defensor, ecclesiarum munificus fundator, crudeliter oculis et lingua privatus exul factus est. Ecce gemunt viduae, pupilli et orphani, gemit clerus totus tam pio orbatus patrono. An tu dolere non potes? vel certe mentem deposuisti humanam, si tam cito fidelissimi penitus oblitus es amici! Nonne in prosperis tamquam suus cognatus fuisti, recedisne ab ipso iam fortuna cedente? Reor, fallo sine omni ipse prior pro te mori paratus fuisset, quam te talia, ut ipse passus est, pati permisisset. Te adhuc rogo, te flagito, memor sis adhuc sui, ulciscaris tui Petri maximam iniuriam et quam innocenter

¹⁾ *M.* fac nunc precor. ²⁾ *Mosbach* czyta Mykow, w nawiasie podaje prawdziwe jego miano. ³⁾ *M.* bachanatur. ⁴⁾ *M.* patria.

passus est maximam poenam. Potes enim omnino, si voles. His auditis Mykora capitanei maximam demiratus constantiam ait: mirari satis non sufficio tuam constantiam, nec minorem audaciam, quod nihil timens, talia ¹⁾ pro comite tuo Petro loqueris. Crede mihi Rogere, nihil mihi ita fore gratum, nihil ita acceptum, quam minus iuste fusum Petri cruorem ulscisci si possem. Sed res ista nimis graviter poterit consumari, cum nemo pertinget ad hoc sine periculo mortis, rem quoque tentare pudor est, quam vires ferre recusent. Ad haec constantius respondit Rogerus: ne dubita comes strenue ex hoc negotio aliqua tibi evenire discrimina ²⁾; praebe mihi tantum tuum ad hoc assensum, res ipsa tunc facilem uti cernes sortietur effectum. Tuque neposque tuus ad unum diem claudite castra crudeli principi Vladislao, prius admonitis ducibus, qui sunt in exilio, ut et ipsi ad hanc diem ducant secum copias. Audita fama, princeps impius male tutus erit, quoniam nullum tam cito exercitum habebit, imo procul aufugiet, et ita poteris innocuos iterum revocare duces. Resumet patriam Petrus ubique fidelis et sic per te nobis absque mora prospera cuncta redibunt. His auditis Mykora licet adhuc cunctabundus, iussit Rogerum suo talia referre nepoti, assensum si saltem huic praesumptuosae vellet praebere rei. Mox capitaneus valedicto Mykora ad ultionem domini sui aestuans in Glogoviam ad Mykoraep nepotem venit, eidem similia suadens, modumque insinuans, qualiter duces innocui possent una cum Petro in regnum revocari. Audiens haec nepos Mykoraep Georgius obstupefactus est, totusque expalluit et in haec verba prorupit: vae tibi Rogere, si duci nota fuerint tua verba, mox namque crudeliter spoliabit te tua vita. Capitaneus constanter et alacriter Georgio inquit: bone comes nil commovearis, etenim aufugientem prius ipsum videbis ducem, quam me vita spoliatum. Georgius iterum indignatus inquit: miror te virum alias prudentem tali vesania obcoectum et cum sis adhuc principis captivus et fideiussoribus obstrictus, audes talia fari. Rogerus perpendens difficulter posse animum Georgii frangi pro voto suo, petita licentia discedit, iudicans secum utilem illis incutere timorem. Subordinans itaque aliquos, aliqui de numero magnatum scripserunt Mykoraep et nepoti suo Georgio, principis iram, quod timens ³⁾ eorum proditionem eos capi disponeret et uti Petrum excoelatos in exilium mittere vellet. Post tres autem aut quatuor dies iterum alios mittunt nuntios, quatenus se a captione prae-custodiant et ne in manus ducis veniant. Comites itaque ex talibus novitatibus nimis perterriti, credentes ita esse, quoniam utique nunquam confidebant principi, — expedit namque infido non iterare fidem, — statuerunt ad diem pro captando consilio venire in

¹⁾ *M.* quoniam temere talia.
timens.

²⁾ *M.* discrimina mortis.

³⁾ *M.* quomodo

Wratislaviam. Sciebat autem de ipsorum adventu Rogerus. Veniens itaque, quasi de facto nihil sciret, comites in magna anxietate constitutos salutavit. Illi uti erant viri sinceri et bonitate simplices omnia sibi exponunt et quid acturi sint interrogant. Rogerus attendens iam tempus sui conceptus adesse opportunum, eo quod nimius metus illos frangebat, comites, — dixit illis, — et quid tardatis viri generosi. Fuga ubique turpis est, nec minuit timorem, sed auget. Eripite potius vosmet ipsos potenter¹⁾ de manibus inimici et fratribus innocuis una cum Petro iuvate. Audentes, credite, fortuna iuvabit, auxiliumque vobis praestabit pietas divina. Ecce dum adhuc opportunitas adest, vitam vestram nunc protegatis, facientes operum vestrorum memoriam sempiternam. Aeternum quoniam retinebitis apud posteros²⁾ per saecula nomen. Georgius autem inquit: securus nunc Rogere coram nobis talia faris et dum tempus aderit, forte alicubi latitans bellum nostrum evitabis, et si captus, eris illesus, nec forte exhibis. Sed nobis iam imminet ex hoc sententia mortis. Rogerus inquit: ach viri fortes, eiicite hanc a vobis pusillanimitatem, pellite inanem procul timorem. Ego cum opus fuerit, viriliter hostibus occurram; praebete tantum suppetias et impio duci claudite castra. Victi ergo ipsi comites Rogeri persuasionibus imo timore coacti, statim scripserunt ducibus occulte in Posnaniani, ut ad talem diem cum copiis parati venirent, omnia castra et oppida, quae ipsi haberent in suis capitaneatibus se velle illis praestare in meram deditionem. Facto itaque conductamine occulte ab invicem discedunt, castra bene muniunt. Exierat tunc dux Vladislaus ex Polonia causa venationis in terram Russiae. Opportunitate igitur accepta duces prius expulsi cum copiis in Poloniam revertuntur. Castra illis per capitaneos sponte aperiuntur, Rogerus campiductor efficitur; nemini parcutur³⁾, ubi resistitur. Cracoviam quoque de consensu consulum in deditionem suscipiunt et sicut Rogerus praedixit omnia fiunt. Agnetis quoque somnium verum effectum sortitur, quia per raptorem solearum regno penitus spoliatur uterque. Vladislaus itaque audiens, quod fratres sui iam omnia iterum occupassent, maxima tristitia repletus divertit in Masoviam, ibique in brevi mortuus est et in Ploczsko sepultus. Uxor vero ipsius Agneta expulsa fuit per fratres Vladislai de Cracovia cum tribus filiis, quos susceperat ex ipso Vladislao scilicet Boleslaum, Mieszkonem et Conradum Loripedem. Quae perveniens ad partes Misniae in monasterio, quod dicitur Porta sive Cella moritur et ibidem sepelitur. Mulier cordata, quae sua ambitione tam atrox proelium inter germanos fratres concitaverat et ad ultimum maritum et se ipsam regno privavit. Postea vero poenituit. Imperator vero Henricus quartus, praefatae Agnetis pater, non bello sed precibus institit apud ducem Poloniae, quatenus saltem aliqua portione regni gratiose super-

¹⁾ *M.* potentes²⁾ *M.* Etenim quale apud posteros etinebitis...³⁾ *M.* parcutit.

stites filii Vladislai principis donarentur, tamquam veri haeredes, qui non deberent privari haereditate eo, quod non portarent iniquitatem patris. Boleslaus igitur, qui iam post fratrem regnabat, collectis orphanis fratris¹⁾ sui Vladislai, de consensu omnium regnicolarum eis patrimonium concessit Silesiae. Nec alicui istud debet fieri quasi peregrinum aut veritati non consonum. Notum est tam Graecis quam Latinis scriptoribus, quod prius Polonorum termini continebantur usque ad sylvam Hercyniam, quae Poloniam a Bohemia disternat. Unde et denarii sancti Petri solutio in dioecesi Wratislaviensi hoc ipsum insinuat, quam neminem alium constat illi imposuisse nisi regem Poloniae, qui pro tunc aequè bene regnabat in Silesia sicut et Polonia, scilicet Kazimirus I²⁾ monachus, qui transtulit ecclesiam cathedralem de Ryczyna ad sanctum Iohannem, una cum episcopatu, qui nunc dicitur Wratislaviensis. Verum tamen propter regum et principum Poloniae grave scelus et signanter ob cruentam beatissimi Stanislai Cracoviensis episcopi a Boleslao secundo Poloniae rege occisionem, aliorumque episcoporum et sacerdotum immanem persecutionem, captivationem, suffocationem, exulationem, ob has divinae Maiestatis offensiones, fatemur thronum regni Poloniae funditus quondam corruisse et gloriam illius in gentes exteras translata esse. Denique annis plus quam ducentis regno perduto aut civilibus bellis se consumpsisse aut in exterorum regum servitute sponte aut coacte declinasse. Quo tandem per divinam propitiationem restituto, propriis et naturalibus principibus exclusis principes peregrinos ex Austria, Gallia et uti nostris temporibus videmus, Litwania occulto Dei iudicio successisse. Hic enim serenissimus rex Sigismundus, qui nunc regnat in Polonia, ex principibus Litwaniae duxit originem sicuti pater suus Kazimirus et fratres sui et qui adhuc restat rex Hungariae et Bohemiae Vladislaus, germanus suus; filii autem regni et principes veri haeredes iuxta Domini sententiam eiecti sunt foras. Nec tamen totaliter stirpem regum Poloniae Dominus delevit, uti actum videmus de regibus et principibus Bohemiae propter eorum superbiam, sed genus eorum ac prosapia in Masoviae, Teschnensibus, Olesniensibus, Legniciensibus, Glogoviensibus ducibus adhuc perseverat, servitque cum filiis suis modernis regibus ad evidentiam facti se adhuc amiciens nobilissimo ac vetustissimo regni Poloniae insigni aquila, scilicet candida, quam pro armis gestare consueverunt, uti eorum praedecessores scilicet tres filii Vladislai, ex filia Henrici IV imperatoris nati. Quibus primo terra Silesiae pro patrimonio a duce Poloniae Boleslao post mortem patris donata fuit. Sed iam longe forte discessum est, Petri nostri potius, cuius vitam describere principaliter intentio erat, historiam ad finem deducamus. Facta enim optima pace et tranquillitate, Petrus in terram Poloniae revocatus

¹⁾ *M. patris (fratris).*

²⁾ *Por. Roczn. święt. kod. X. (M. 1. III 64.)*

a ducibus honori et divitiis etiam plurimis quam ante restituitur. Et quamvis fuit corporeo lumine privatus, non tamen destitit ecclesiis solitos impendere cultus. Ferunt eum septuaginta duas aedificasse lapideas ecclesias. Alii septuaginta et septem coenobia sive monasteria. Erat enim devotissimus Christi cultor et cleri verus amator, ad omne opus bonum zelum habens. Nostris temporibus iam minime tales inveniuntur, plus desolatores et invasores invenies ecclesiarum¹⁾ quam fundatores. Et ideo Deus aversatur et in filios diffidentiae ac in generationem parvam et exasperantem iram et indignationem immittit suam. In memoriam saltem reducant fervorem ac devotionem antiquorum principum, quomodo munificentissime dotabant ecclesias et monasteria. Quis similia faciet, sicut fecit Myeszko primus Poloniae christianus rex cum filio suo Boleslao, qui eodem tempore, eodem anno scilicet anno Domini nonagesimo sexagesimo sexto novem kathedrales fundavit ecclesias, inter quas duas constituit metropoles, scilicet Gnesnensem et Cracoviensem et alias sibi suffraganeas scilicet Wratislaviensem, Vladislaviensem, Posnaniensem, Plocensem, Lubucensem, Culmensem, et Camyenensem, villis, oppidis et decimis munificentissime dotavit. Extant hic etiam apud nos ducis Henrici cum barba et sanctae Hedvigis uxoris eius plurima monimenta; extat Trebnicense monasterium, ubi quiescunt; extant similiter huius Petri basilicae; ut pace aliorum dixerim, nullus post reges tanta bona fecit aut ecclesiae donavit; qui tamen ut praetactum est, tantam persecutionem passus est, tantam bonorum suorum iacturam Deo Optimo Maximo ut alterum Iob ipsum probante, quantam post ipsum forte in hac terra passus fuit nemo. Profecto utique cōmpertum habemus magnis saepe viris, magnisque hominibus futuris passim ingentia imminere pericula ac evenisse discrimina, sive magnanimi grandia, dura, ardua moliantur, seu adversa fortuna tentata saepius atque superata viros fortissimos prudentissimosque efficiat, sive communis livor plurimorumque ambitio egregiis se semper opponat; seu divina providentia ita commodis et incommodis vitam homini salutis gratia temperaverit²⁾. Nemo igitur adeo consilio suo viribusque confidat, ut morbos corporis, aut membrorum ammissionem rerumque iacturas devitare omnino posse se speret; saltem Petri istius variam consideret fortunam. Decurso itaque septem annorum spatio, postquam ab exilio revocatus fuerat et in pristinam dignitatem restitutus, Petrus comes plenus dierum, operibus bonis et eleemosinis largissimis consumatis, sicut verus Christi verna et fidelis dispensator sumptis vitalibus sacramentis, Christum tantum bonorum suorum faciens haeredem, obiit in Domino, anno Domini millesimo centesimo quinquagesimo tertio, decimo kalendas Martii. Sepelitur in monasterio sancti Vincentii

¹⁾ *M.* ecclesiarum invenies.

²⁾ *M.* ita temperavit.

extra muros Wratislavienses, una cum uxore sua Maria in medio chori sub lapide quatuor leonum loratorum. Quod quidem monasterium, tamquam principale ipse fundaverat, erexerat et abundantissime bonis temporalibus dotaverat. Verum etiam reliquiis sanctorum plurimis scilicet sancti Vincentii, sancti Eustachii insigne fecerat et privilegiis summorum pontificum maxime Eugenii papae tertii muniverat. Cui etiam monasterio nunc tu, pater Reverende Iacobe Pozarowsky, dignissime praees tuoque gestas in capite dignum tui honoris munus, infulam. Quem et ego tamquam omnium obsequentissimus exoro, velis hunc libellum, hanc tui fundatoris historiam, quam specialiter tuo nomini dedicavi, pro qua non parum laboris et vigiliarum perpessus sum, in patrocinium tuum suscipere, et ita tueri, ut soles tibi deditos et commendatos carissimos censere et habere. Qui es patriae tuae Poloniae decus praestantissimum et omnium abbatum Praemonstratensium praecipuum lumen.

Versus sculpti in superliminari ecclesiae divi Michaelis ante ecclesiam s. Vincentii extra civitatem Wratislaviensem:

Iaxa principium templi fuit huius et auctor,
Post obitum cuius operi finem dedit uxor.
Presbiter eiusdem fuit Otto primus et idem
Est bis Hierusalem peregre progressus ad urbem.
Iaxa decus morum, recti via, forma honorum,
Assit pax Christi tibi, bustum cuius adisti.

DE EXPULSIONE IUDAEORUM.

opracował

Dr. ALEKSANDER SEMKOWICZ.

Niektóre dokumenta odnoszące się do tego zdarzenia, zostały wydane przez Dr. Ludwika Oelsnera w zbiorze źródeł do historii austriackiej¹⁾. Z listu króla Władysława z dnia 24 lipca 1453 dowiadujemy się o rozprawie przeprowadzonej pod przewodnictwem Jana z Capistrano z żydami, którzy pogwałcili najświętsze uczucia chrześcijańskiej ludności, pastwić się nad hostyą wykradzioną z kościoła. Protokół zeznań obwinionych nie był dotychczas wydany, nie był też znany Dr. Oelsnerowi²⁾. W rękopiśmie rzymskim tylekrotnie wspomnianym znajduje się bezpośrednio przed rocznikiem wrocławskim — artykuł opisujący całe to zajście i przytaczający w dosłownem brzmieniu protokolarne zeznanie dwóch żydów, którzy w bezecnej tej sprawie udział mieli. Odpis, z którego źródło to wydajemy tak jest niedokładny, iżśmy się wachali pod własną wydać go odpowiedzialnością. Przy pomocy jednak Dra Wojciecha Kętrzyńskiego udało nam się poprawić wiele wyrazów źle odkopiowanych, a pomimo niektórych jeszcze wątpliwości (mianowicie co do imion własnych) postanowiliśmy ze względu na ważność tego pomnika wydać takowy, w nadziei, że się uczeni historycy szlącscy o dokładniejszy postarają odpis.

¹⁾ Schlesische Urkunden zur Geschichte der Juden im Mittelalter. (Archiv f. Kunde oesterr. Geschichts-quellen. Bd. XXXI, pag. 132—144). ²⁾ ibid. 94. 1.

Anno Domini millesimo quadringentesimo quinquagesimo tertio quadam necessitate cives Wratislavienses compulsi ad Deum in suis angustiis per vicos fundare statuerunt solemnem processionem feria quinta, quae in quatuor temporibus post festum sanctae Crucis habetur. In qua, ut facilius offensos oculos divinae maiestatis ad clementiam provocarent, corpus Christi Iesu, cui pro reverentia nihil negandum arbitrati sunt, cum debita reverentia per vicos portarunt, forte tunc aquae pluviis inundaverant. Quod cum facerent et devota plebs, alii praecedentes, alii sequentes, alii quoque passim per loca e religione in terram proruerent atque venerabile sacramentum, ut dignum erat, adorarent, perfidi Iudaei, qui forte in suis casulis et sinagogis latescentes, hocque considerantes, coeperunt invicem Christianos obloqui et irridere aientes: eo usque sanctam processisse Christianam simplicitatem, ut eam ipsam hostiam, quam hii ipsi Christiani manu confecerant, ignis flamma decoxerant, sphaericam egerant in formam, creatorem coeli et terrae marisque considerent. Unde invicem communicato consilio statuerunt, se non parituros pecuniae, dummodo huius rei veritatem possent experiri. Transitis igitur non multis diebus, cum quodam vespere fere universi primores Iudaei in unam domum se recepissent celebrassentque laeta convivia, prout in suo sabato consueverant, praebeuit vinum perituris (?) audaciam, et advocantes ad se custodem portae ecclesiae sancti Mathiae ¹⁾, quae erat eis vicinior, intempesta noctis caligine: ecce, inquit, in hoc uno stat huius, quem cernis, nostri conventus summa consilii, ut experiri velimus, utrum illa hostia, quam Christiani adorant, Deus sit, utrum quoque panis ille, materia, re, forma et natura reclamantibus in carnem transeat et sanguinem? Quid igitur dabimus tibi, ut tu, cui huius rei est commissa custodia, eam nobis tradas? Stabat attonitus hac nova petitione infelix custos variis cogitationum aestuans procellis, hinc eum a nefando commercio retrahens timor, illinc avida nummi attrahens execranda cupiditas; atque sic fluctuans animo expectantibus Iudaei protelabat responsum. Iudaei ulterius hoc non ferentes, dixerunt: quid frustra cogitationibus angeris et nobis ingratas texit moras? Si vis nobis tradere Christum vestrum sive hostiam, quam optamus, qualem vos Christiani pro Deo sumitis, non te id gratis acturum puta, aureos enim triginta dabimus tibi. At custos maleficus audiens, se pro tam exili hostiola tanta recepturum, brevissima consultatione cum uxore praehabita, data manu infaustis emptoribus commercium firmavit scelestum, tantum lege promissa, ut rem servarent secretam. Mittunt igitur unum ex ipsorum congregatione, nomine

¹⁾ Por.: List Władysława z 22 maja 1453 (*Pont. rr. Austr. tom XXXI, 132*), według którego hostyą nabył żyd Mayer od wieśniaka z Langenwiesen niedaleko Oleśnicy (Oels) („durch ainen gepawrn von Langenwiesen am nagsten zu der Ölsse...)

Mayr, qui eis hostiam ferret una cum custode. Pergunt ad ecclesiam et reserans tabernaculum seu alter Iudas decem hostias in pixide perfido Iudaeo manibus deferendas assignavit. His itaque patratis abiit nequam custos in domum suam et Iudaens ad suos cum pervenisset, elevans in sublime pixidem exclamavit dicens: hic, inquit, sunt Dii Christianorum, videamus nunc, quid in eis lateat. Et exceptis ex pixide duabus hostiis posuerant eam super mensam atque blasphemantes et cantica quaedam vituperiosa canentes easdem conspuerunt et virgis ceciderunt cultrisque perforaverunt. Cumque ex tali percussione et confractione hostiae cruentassent, adeo sunt perterriti, quod aliqui ex eis visum amiserunt, alii pro terrore clamores magnos emiserunt. Ad quorum clamorem divino nutu vigiles casu pertranseuntes, iacto per fenestrarum rimas visu, rem ut facta erat didicerunt. Qui mox consulatum excitantes, eis rem gestam narraverunt. Accersito itaque clero atque congregata populi innumera multitudo locum adeunt, et regem gloriae in proprio sanguine fluitare conspiciunt. Moxque omnes in terram prostrati — lacrimas copiosas effunderunt. Atque surgentes a terra mensam ipsam cum corpore in sanguine fluitante mixtis cantu fletibus ad ecclesiam detulerunt. Postea mandante rege Bohemiae et Hungariae Ladislao, instigante ad hoc episcopo Wratislaviensi Petro Novack, omnes fere Iudaei in Wratislavia fuerunt detenti et capti atque in duabus domibus per multos dies reclusi et tenorem hic adnotare placuit, qui sequitur in haec verba:

In nomine Domini amen. Sub anno 1453 indictione prima, pontificatus sanctissimi in Christo patris et domini nostri, domini Nicolai, divina providentia papae quinti, anno eius septimo, imperatoris vero serenissimi et invictissimi [Friderici] semper augusti anno eius secundo, Veneris vero die XXII mensis Iunii, hora vespertina vel quasi, in palatio ante aulam dominorum consulum et camerariorum, prope turrin praetorii Wratislaviae, in mei notarii publici et testium subscriptorum ad hoc vocatorum praesentia constitutus personaliter perfidus Iudaeus Iacob, olim filius Salomonis, sanus mente et corpore, bona fruens valetudine recognovit, manu propria scribendo in hebraico idiomate ad quandam cedulam papiream, quam cedulam magister Iohannes medicus et Franciscus de Glogovia transtulerunt ac exposuerunt. Cuius quidem cedulae tenor de verbo ad verbum sequitur in hunc modum:

Ego Iacob locutus sum cum quodam Boge (?) Christiano, ut apportaret mihi Deum Christianorum, ego vellem sibi de consilio et voluntate seniorum Iudeorum pro eodem pecunias dare. Et ille Christianus evanuit de domo mea et intravit in domum Mayr Iudaei et post modicum tempus ipse Mayr mihi in quadam pixide hunc attulit cum Kaulone famulo suo. Et ego hoc apportavi Abrahae de Oppel, demumque ipse Abraham una cum decem Iudaeis intravit synagogam deferendo secum dictam pixidem. In qua erant decem albae figurae sphaericae, minores grosso lato. Cumque in medio synagogae in quadam mensa

locassent et super eam pannum sericeum expandissent, de dictis quoque figuris sphaericis duas recepissent et Petro Novack maledicto, illas virgis cecidissent atque propter huiusmodi plagas easdem fregissent ita, quod illae figurae ex tali percussione cruentassent. Cumque ista Iudaei vidissent adeo fuerunt perterriti, ita, quod oculi quorundam fuerunt obfuscati. Duas tum figuras ex aliis Mossze, Per, Israel, Kaule Iudaeis in . . . ¹⁾ praesentari disposuerunt. Nec non quatuor figuras Izaak, Iacob dederunt. Et ego postquam veni in Swaydnyecz, interrogavi Israel, an haberet tallum, quod repraesentat Christum suspensum. Idem respondit: ita, et addidit: ego volo ipsum mittere in alias civitates, quod etiam ibidem debet blasphemari. Novem aut decem Iudaeorum erant in synagoga praesentes, dum praedictae hostiae fuerunt apportatae; inter istos Salamo Rabi, Abraham, Toneman, Isaac, Mayr, Fochset, Zadoch, Salemlechem, Glimchen et campanator synagogae. Et postquam praefati Iudaei cum praedicta pixide synagogam intrassent, tunc laetando et horizando cantaverunt hunc versum: Qui offert diis, damnabitur, excepto Deo solo.

Et ista est recognitio Iacob Iudaei, filii Salamonis, quam recognovit praesentibus venerabilibus et sapientibus viris Iacob Storich de Vienna, ambassiatore domini gloriosissimi regis Wladislai et Valentino Haunolth, consule Wratislaviensi, nec non Iohanne et Francisco de Glogovia maiori, Iudaeis baptisatis.

Item alia recognitio alterius Iudaei, nomine Sweman de eadem re, quae sonat in haec verba:

Anno, indictione et pontificatu quibus supra, in stuba domus curiae imperatoris Wratislaviae, ut itur ad dictam curiam a sinistris, die lunae, nona mensis Iulii, hora vespere vel quasi. Coram venerando in Christo patre et domino, domino Iohanne de Capistrano, fratre ordinis Minorum de observantia sancti Francisci, inquisitore haereticae pravitatis, auctoritate apostolica, nec non venerabili viro domino Nicolao Lobin canonico et officiali Wratislaviensi, reverendi in Christo patris et domini domini Petri episcopi Wratislaviensis in spiritualibus vicario generali; inque nostra notariorum quoque publicorum ad hoc vocatorum et specialiter rogatorum praesentia, constitutus personaliter perfidus Iudaeus, nomine Sweman de Swydnyecz publice et voluntarie recognovit, absque omni tormento: quod Iacob, filius Salomonis, Wratislaviae manens per Iacobum Mossze Iudaeum, qui pro nunc in castro . . . est vinctus, Israel Kaule Iudaeo in Swaydnicz quatuor hostias in latitudine unius floreni in quodam panniculo colligatas portasset. Et idem Israel easdem a dicto Iacob recepisset et ipsas in

¹⁾ W odpisie Aschna: miejscowości takiej nie ma na Szląsku. Być może, że w oryginalne było Olschna, Olschnic.

domum suam secum attulisset, praesente Taler Iudaeo, nec non ipsas hostias super unam patenam stanneam in mensa locasset. Deinde panniculum, in quo hostiae ligatae extiterant et ipsas hostias conspexerunt, demum easdem in dicta patena et panniculo ad synagogam portarunt, ubi decem Iudaei in lege quasi peritiores congregati fuerunt, quorum nomina sunt: Sweman, Israel, Kaule, Iacob, Mossze, Faber, Ioseph, Aaron et Effraim atque campanator dictae synagogae, super mensam cum dicta patena et panniculo posuerunt. Ipsi Iudaei prius expressati virgis eas verberaverunt atque de synagoga exeuntes cuidam alteri Iudaeo, Isaac Rabi, qui prae infirmitate in lecto decubebat, praesentaverunt. Idem Rabi cultello eas incidit et statim ex tali incisione ex iisdem hostiis sanguis in altum exiliit. Quo viso ipse Rabi perterritus dixit: Deus det malum annum Salomon Rabi; qui in hoc ex Wratislavia direxit, ex quo talia scivit. Deinde ipse Rabi hostias sic incisas in panniculo convoluit et easdem Taler Iudaeo porrexit, ut ipsas ad alia loca secum deferret; qui ecce perterritus ex dicti incisione sanguinis easdem recipere verebatur. Qui quidem Rabi ad ipsum dixit: Recipe ipsas et praesenta eas Iudaeo Mossze in Lignicz; et ille ipsas ulterius filio meo Ioel in Glogovia praesentabit, qui bene scit, quid sit factururus cum eisdem. Et ipse Taler eas tali modo suscepit.

Ista fuit recognitio Sweman Iudaei, praesentibus supra consignatis. Tandem ipsi Iudaei quidam ex Wratislavia pulsi sunt ob hoc facinus perpetratum¹⁾. Quidam baptizare se promiserunt; quidam ex iis ad centum quinquaginta²⁾ igne consumati sunt et tragoediae per se factae digna supplicia susceperunt. Custos vero, ille venditor sacramenti ut in vita a Iuda traditore non deviaret, desperatione ductus laqueo vitam finivit.

¹⁾ 1455. 30 stycznia; por. F. rr. Austr. XXXI. 143. ²⁾ Por. ibid. 97.

DOPEŁNIENIA.

I.

OPIS ZABICIA ANDRZEJA TĘCZYŃSKIEGO I PROCESU O ZABÓJSTWO.

Umieszczone na str. 240—242 niniejszego tomu Spominki krakowskie mówią dosyć obszernie o zabiciu Andrzeja Tęczyńskiego i o smutnych następstwach tego wypadku dla miasta Krakowa. Ciekawą i bardzo obszerną relacją o tym wypadku wydano nie dawno w dziele, gdzie najmniej się tego spodziewać było można, bo w kodeksie listów z piętnastego stulecia od r. 1384 do r. 1492. str. 211—215. Text ten pochodzi z konsularyów krakowskich t. III, p. 303 etc. Zdawać by się mogło, że text w konsularyach krakowskich się znajdujący jest oryginalnym, ale tak nie jest; błędy i opuszczenia w nim zachodzące wskazują wyraźnie na to, że to jest nie bardzo poprawna kopia pierwotnego oryginału. Inną lepszą kopią pierwotnego oryginału zawiera rękopism biblioteki Ossolińskich nr 55: Processus iuris civilis iuxta consuetudinem Cracoviensium olim per consules urbis eiusdem in gratiam suorum civium conscriptus et vulgatus. W tym rękopiśmie pochodzącym z samego końca XVI wieku znajduje się zbiór praw, przywilejów i wielkierzy miasta Krakowa a pomiędzy niemi na str. 548—555 relacya a zabiciu Tęczyńskiego pod tytułem: Transactio Tenczinii. Że relacya wspomniona znajduje się drukowana w miejscu, gdzie jej niełatwo kto szukać będzie, że jej text zawarty w kodeksie Ossolińskich, choć młodszy, mniej jednak zawiera błędów od textu krakowskiego, to wszystko nakłoniło nas, aby text tego ciekawego opisu jeszcze raz przedrukować.

Actum in praetorio Cracoviensi feria quinta in crastino divisionis apostolorum
16. lipc. anno domini 1461¹⁾).

¹⁾ Cod. ep. niema

Dominus Andreas de Thanczin frater magnifici domini Iohannis de Thanczin castellani Cracoviensis dederat Clementi thorifici concivi ad elimandum certa arma sua, quibus emundatis¹⁾, dominus Andreas illa ab ipso thorifice rehabere voluit. Thorifex autem pro labore suo duos florenos habere postulabat. Dominus Andreas vero obtulit ei tantum decem octo grossos, quos dum ille recipere nollet, dominus Andreas commotus exinde verberavit illum²⁾ in domo, et abiens dominus Andreas ivit ad consules ad praetorium conquerens super eundem caesum thorificem concivem pro armis supradictis, confitens etiam tunc coram Consulatu de vapulatione concivis eiusdem. Super quas domini Andreae querelas domini Consules direxerunt famulum ipsorum³⁾ pro dicto thorifice percusso, et quod⁴⁾ ipse famulus eum non desereret, sed una secum veniret pro tranquillatione vapulationis praedictae et ulteriore praecavenda, ac causae aequitate sciscitanda. Et cum dominus Andreas eiusdem thorificis, pro quo miseramus, adventum praestolari nollet, descendit de praetorio et transiens substitit ante domum domini Creidler, ubi affuit dominus⁵⁾ Waltko procurator et ipse dominus Creidler consules. Cumque in eundo ad praetorium praeteriret famulus civitatis cum thorifice illo, pro quo missum fuerat, inquit videns dominum Andream thorifex ille: O domine, percussisti et alapisasti me in domo mea turpiter, non percuties tamen me, prout percussisti. At ille exarsus dominus Andreas irruit cum filio et familia sua in eum, caedentes eum eductis gladiis et, ut dicitur, cambucis immaniter, astante famulo civitatis, qui missus pro eo fuerat, salvi conductus more causae servandae pacis, ac ut nomine consulatus illi adesset et cum ipso ad Consules venire deberet, caesumque sic illum ita reliquerunt, donec alii concives domum eum detulerunt. Rumore ad Consules volante tanto magis perterriti fuerunt⁶⁾, quanto violentia tanta personante horrorem maioris discriminis formidabant. Cui praevenire volentes cucurrerunt quanto citius ad castrum ad dominam Reginam facti gestionem cum discriminis tremenda emersione Gratiae⁷⁾ suae exponentes, cuius Serenitas statim deliberaverat dirigi pro domino Andrea et ipsum cautione obligari ad praesentiam Regiae Maiestatis. Interea descenderunt Consules de castro cumque vulgum hincinde cursitantem et rem ad seditionem vergere viderent, miserunt extemplo velocius ad Reginalem Serenitatem petentes, ut eo citius Serenitas eius ad sedandum tumultum et pro domino Andrea mitteret, et quod sine Serenitatis suae speciali cooperatione ferventem ad seditionem vulgum compescere nequaquam eis facultas esset, quia nec obedire eis vellent strepitu iam ingravescente.

¹⁾ Cod. ep. emendatis, co w zestawieniu z „ad elimandum“ mniej zdaje się być stósownem. ²⁾ Cod. Oss. eum. ³⁾ Cod. Oss. suum. ⁴⁾ Cod. Oss. quatenus.

⁵⁾ Cod. ep. niema. ⁶⁾ Cod. Oss. fuerant. ⁷⁾ Cod. Oss. dominae.

Miserat igitur Serenitas eius ad dominum Andream, qui, ut dicitur, noluit ad dominam Reginam venire neque ad postulationem Serenitatis suae aliquam facere cautionem gratia compescendi furoris et insolentiae conculcandae, sed in domum Nicolai Kezinger¹⁾ introiens convocatis ad se aliis, lapides super domum ferri iussit²⁾ ad defendendum, quod statim in civitate personuit. Antequam autem missi secundo de castro domini Consules descendissent, vixque in praetorium venissent, accurrit cursu concito de platea Castrensi et aliis³⁾ caterva inaestimabilis communitatis usque in praetorium, evaginati gladiis et tensis balistis cum superpositis sagittis, volentes etiam in stubam in Consules irruere, ex quorum accursu Consules in stuporem positi, sicque terrore praeventi, non omnes aufugii spatium habere poterant, sed pauci qui remanserant, exhibant ad communitatem foras extra stubam, quibus visis clamabant omnes illi: Ecce quanta violentia facta est; multotiens de factis nobis violentiis vobis conquesti sumus et nunquam⁴⁾ defendere nos curatis. Et responsum eis fuit per dominos praedictos, qui remanserant⁵⁾ ob spem sedandae tumultuationis, quod domina Regina pro domino Andrea misisset, quem cautione obligare vellet et quod Serenitas eius ita facere vellet in causa, quod vindictam pro violentia omnes factam videre deberemus. Quo cum eos mitigare non potuissent domini, sed illi viderent dominum Andream, qui ad dominam Reginam avisatus ire noluit, in circulo deambulanti, clamabant: Semper ita verbis nos eludere⁶⁾ consuevistis, tamen in omnium nostrum nauseam et despectum adhuc in circulo deambulat; sic nos semper soletis tueri; ex quo defendere nos non vultis, nosmet nos tuebimur! Cumque sic furiam eorum invalescere et concursitationem eorum tensis balistis et evaginati gladiis incrassari⁷⁾ cernerent, domini supradicti deprecabant ipsos, ut pro misericordia Dei suimet memores essent et desisterent ab hoc proposito, ne se ac nos et civitatem in evitabilem illaquearent⁸⁾ miseriam. Tunc ipsi: Sic vos semper nos protegitis, et vociferantes clamabant: ad arma, ad arma. Interea in turri beatae Virginis ad campanam percussus fuit, et currentes currebant de praetorio insequentes dominum Andream, quem viderant in circulo et quaerebant eum primo in domo Nicolai Kezinger⁹⁾ in platea fratrum, ubi communiter hospitio erat et demum etiam in aliis domibus convicinis, ubi dum eum non reperirent, cucurrerunt ad monasterium sancti Francisci, circumdantes illud a tergo et ante et refringentes parietem hortorum in dorso claustrum nec non fores et ostia ecclesiae ante, irruerunt impetuose in eam; erat autem circa vicesimam tertiam diei horam. Et hincinde quaeritantes eum,

¹⁾ Cod. Oss. Lezing, ²⁾ Cod. ep. misit. ³⁾ Cod. ep. alias. ⁴⁾ Cod. Oss. minimeque. ⁵⁾ Cod. ep. remanserunt. ⁶⁾ Cod. ep. evadere. ⁷⁾ Cod. ep. increascari. ⁸⁾ Cod. ep. inevitabilem illa quaerent. ⁹⁾ Cod. Oss. Tezinger.

postremo cum quidam¹⁾ Iohannes Doyswon de Warschowia in gradu et transitu ad minus organum ex opposito sacristiae eum quaereret, dominus Andreas, qui post ostium sub gradu lapideo latitabat, occulte eundem acciens certos florenos, prout dicitur, eidem dabat, ut eum, quo modo²⁾ posset, e³⁾ periculo salvaret. Ille subvenire se sibi existimans, contionabatur ad adstantes, dicens: Dominus Andreas dat se in gratiam et petit pro salvo conductu vestro, volens se ad manus vestras statuere ad praetorium dominis Consulibus. Qui cum haec audissent, acclamabant alios: hic est, hic est! Dominus vero Andreas prodiens petebat, ne eum occiderent, exhibens se eis captivum. Illi autem magis in eum furebant. Interea monachus veniens sacristiam apperiebat; quod dominus Andreas videns ex ostio gradus praedicti, ubi stabat ex sacristiae opposito, exiliit⁴⁾, ex ostio volens prosilire in sacristiam, quam monachus introiendo apperiebat, ubi in prosiliendo quidam eum in caput vulneravit, superficiem capitis sibi in modum cuculli⁵⁾ detruncans⁶⁾, et irruentes in sacristiam super gradu ligneo, qui in sacristia est, eum interemerunt diversa vulnera et fissuras sibi infligentes, non reverentes dominicum sacramentum, quod in monstrantia ibi in sacristia super altari positum erat⁷⁾ post peractam in die ipsa processionem, quam singulis quintis feriis, qua etiam haec paracta sunt, peragunt.

16.
lipc.

Facta enim sunt haec feria quinta in crastino divisionis apostolorum anno domini millesimo quadringentesimo sexagesimo primo, quo tunc Serenissimus dominus rex Kazimirus versus Prussiam in partibus Pomeraniae [in]⁸⁾ expeditione campestri erat, relicta hic vice sua Serenissima domina Regina Elizabeth de domo Austriae. Cuius Serenitas, cum domini pro hac causa, ut praescriptum est, ad ipsam ad castrum iissent, super civitatem, ut pacificae ambae partes essent, vadium octoginta⁹⁾ milium marcarum, ut dicitur, vallavit, prout in libro capitanei: postmodum notatum inventum fuit. Qualiter id evenit, nesciebatur, sed et domina Regina postea se de hoc nescire dicebat; attamen in quem finem et vadium et res ipsa venit, subsequetur. Igitur cum res haec multis gemitibus, planctu et luctu per filium domini Andreae, filios et alios plures consanguineos et amicos magnifici domini Iohannis de Thanezin castellani Cracoviensis, fratris domini Andreae in memorata regis castrametatione domino regi exposita fuisset, permota fuit universa procerum nobilitas, regem ad vindictam concitantes¹⁰⁾; ob quorum instantissimam impulsione dominus Rex generalem conventionem in Nova civitate tenendam instituit pro festo sancti Nicolai eiusdem

¹⁾ Cod. ep. quidem. ²⁾ Cod. ep. quod. ³⁾ Cod. Oss. a. ⁴⁾ Cod. ep. exiliens.
⁵⁾ Cod. Oss. cacabi. ⁶⁾ Cod. ep. detruncavit. ⁷⁾ Cod. ep. positum erat niema.
⁸⁾ Ani Cod. ep. ani Cod. Oss. niema. ⁹⁾ Tak ma również rocznik krakowski p. 241.
Cod. ep. ad triginta. ¹⁰⁾ Cod. Oss. incitantes.

anni, ad quam convenerunt magnates et universi maioris et inferioris ut plurimi Regni status; ad quam dominus Castellanus ex parte sui pro vadio supradicto et dominus Iohannes filius domini Andreae pro homicidio patris, hinc per ministerialem hinc ¹⁾ mandato regio ad ibi comparandum universum consulatum cum senioribus mercatorum et mechanicorum civitatis citari fecit. Ad quam ²⁾ domini miserunt primo nobilem Oraczowski procuratorem civitatis ³⁾ cum traussumpto ⁴⁾ privilegio civitatis ⁵⁾, per quod omnes civitatis incolae ad parendum qualicumque iuri ⁶⁾ extra muros civitatis absoluti sunt, ut dominum Regem circa ipsum privilegium civitatem ⁷⁾ corservari peteret. Sedente igitur ibi domino Rege pro iudicio pro primo termino institit et petivit iuxta commissa, sed nec privilegium legi admissum est, nec ipsum ius nostrum audiri concessum, sed et ipse nuncius civitatis caesus, decapillatus et turpiter tractatus est, et si in exeundo dominum Regem pallio non arripuisset, interemptus fuisset. Deinde ad secundam concitationem missi fuerant illuc quatuor domini et ipse procurator, qui ex parte civitatis, ut pro primo termino causam dirigens in vitae periculum incidit, ut prius, et postremo pro poenis, quas incidisse iudicabatur pro eo, quod mediante procuratorio respondere in iudicio nollet, in turrim fuit proiectus; domini autem praedicti illuc missi eum liberaverunt, suggerentes ei poenalem pecuniam secrete. Qui domini non stabant iudicio, sed missi fuerant ad dominum Regem pro iure praedicto civitatis, ut ipsa circa id conservata fuisset. Sed dominus Rex nec verbum coram se per ipsos dominos fieri permisit, neque pro tuenda sua civitate quidquam fecit. Domini vero ipsi haec cernentes, praesumentesque peiora ex praenotatis signis clam nocte recedentes in equis revererunt, relictis ibi curribus, qui etiam postea redierunt. Cumque tertio civitas concitaretur, miserunt domini illuc Petrum Hers alias Glowicz et Adam vicensarium cum dictis munimentis; ubi tunc domino Rege iudicio praesidente lectum fuit privilegium, sed quia iudicialiter respondere ad proposita domini Castellani nolebat, quia nec commissum ei erat nec iurisperiti id persuadebant pro peiori civitatis incommodo evitando, ex quo omnino contra et in destructionem iuris civitatis conclusum erat. Ideo condemnata fuit civitas, id est pro domino Castellano obnoxietas vadii et pro domino Iohanne pro homicidio patris capita. Sicque dissoluta fuit conventio.

Dominus autem Rex post haec venit huc Cracoviam cum certis Serenitatis suae consiliariis episcopis et magnatibus; advenit deinde et dominus Castellanus, qui petivit dominum Regem pro executione finali causae iuxta declarationem et

1) Cod. ep. huic. 2) Cod. ep. quem. 3) Cod. ep. niema. 4) Cod. ep. niema.
 5) Cod. ep. niema. 6) Cod. ep. fori. 7) Cod. ep. niema.

pronuntiationem iudicalem in Nova civitate factam. Itaque dominus Rex misit de castro ad dominos et communitatem ad praetorium certos consilii sui primates, per quos Serenitas sua postulavit, ut traderentur illi, qui noxii essent in causa hac, ne ad alia incommoda civitatem suam et etiam illos, qui innoxii essent, inducerent, quia nec dominus Castellanus insontes cum sontibus tantae enormitatis pondus et poenam luere affectaret. Responsum fuit eisdem, quod¹⁾ nullum obnoxium huius sceleris scirent, cum ut rei publica²⁾ veritas esset, nulla notabilis et boni habentis hominis persona huic malo interfuisset, sed liberarum personarum et famulorum mechanicorum multitudo, qui iam pro maiori parte aufugissent, aliis similibus verbis latius excusationes ponentes. Postmodum dominus Rex iterum alios nuntios³⁾ misit ad dominos et communitatem⁴⁾ notabiles⁵⁾, dicens: Audivimus respon- sionem vestram; dixistis, prout antea semper dicebatis, vos ignorare culpabiles, ecce ergo dominus Castellanus hos inculpat: Stanislaum Leimiter⁶⁾, qui, dum illa fierent, fuit magister civium, Cuncze Lang, Iarosch Scherley, Martinum Belze, hos ex consulibus; ex communitate Iohannem Teschner, Nicolaum Wolfram⁷⁾, Woitkonem pictorem, Iohannem Schilling calcarificem et Nicolaum magistrum⁸⁾ circulatorum. Ideo dominus Rex, dicebant, iam vobis mandat, ut sub iuramentis et obedientia vestra eos Serenitati suae in castrum praesentetis; quod si facere nolueritis, extunc sub simili mandato requirit vos Gratia sua, ut vos omnes, Consules cum tota communitate, cum ipsis inculpatis hodie coram sua Serenitate statuatis. Inculpati vero stantes dicebant: Magnifici domini, ex quo dominus Castellanus nobis dante domino in causa insontibus hanc nobis culpam dat? de praetorio cedere nolumus, donec nos ibi, ubi secundum iura nostra debemus et cui subsumus, iustificemus, et speramus in iustitiam nostram, quod illa nos liberabit, et conversi ad communitatem et ad Consules clamabant: Referimus nos ad vos omnes, cari domini, si aliquis vestrum scit nos vel aliquem ex nobis in minutissimo reum esse, dicatis, et sine omni excu- satione succumbere volumus, quidquid⁹⁾ ius decernet. Clamabant omnes ipsos iustos et inculpabiles esse et se de nullo quidquam culpae scire. Sicque redierunt domini illi ad Regem petiti a communitate, quod de finali responso, de praesentando illos Regi usque ad cras differrent. Hi vero inculpati in praetorio remanserunt. Actum feria sexta triduo post Epiphaniae anno domini millesimo quadringentesimo¹⁰⁾ sexagesimo
styczn. secundo.

1) Cod. Oss. quoniam. 2) Cop. ep. publicae. 3) Cod. Oss. primarios. 4) Cod. ep. civitatem. 5) Cod. Oss. nobiles. 6) Cod. Oss. Leymit. 7) Cod. Oss. mylnie zapewnie: Wolscam. 8) Cod. ep. ma zamiast „Iohannem Teschner — magistrum mylnie wszędzie trzeci przypadek. 9) Cod. ep. quidque. 10) Cod. ep. dodaje: etc.

Crastino autem sabbato misit iterum dominus Rex sub dicti mandati rigore, an in praesentando illos Serenitati suae Consules et communitas Maiestati¹⁾ suae vellent esse obedientes an non. Domini cum communitate habita desuper longa deliberatione, tandem visum fuit eis non contravenire privilegio olim regis Cazimiri, qui hunc articulum iuxta privilegium sibi et successoribus suis iudicandum reservavit nec reniti regali obedientiae, praesertim cum Serenitati suae et non parti praesentari ipsos postularet, itaque negotio et consilio unanimiter concluso domini cum inculpatis in vehiculis ad castrum ascenderunt praesentantes ipsos Regi cum his verbis: Serenissime domine Rex! Requisivit nos Serenitas tot severis mandatis Maiestatis Vestrae, ut homines istos iniuste inculpato Vestrae praesentaremus Celsitudini sub iuramentis et obedientia nostris, quae Gratiae Vestrae teneremur; ideo ne spernaces et rebelles Maiestati Vestrae argueremur, praesentamus eos Serenitati Vestrae iuxta postulationem Celsitudinis²⁾ Vestrae non tanquam culpabiles et victos, sed insontes et non convictos, petitque tota communitas et nos Serenitatem Vestram, si quis eos inculpavit coram Gratia Vestra, dignetur Maiestas Vestra ipsos remittere ad ius nostrum, ubi cuique pro obiectis respondebunt, et dignetur Serenitas Vestra in eo ius civitatis tamquam dominus noster gratiosissimus tueri et eos ac nos circa hoc conservare. Pluraque ad disserendum necessaria³⁾ non fuerunt ommissa. Sermonibus tandem longe se extendentibus positi fuerunt ibi in turrim maiorem inculpati supradicti, quos dominus Castellanus multis conatibus tanquam in conventionem illa iure convictos ad supplicium decapitationis habere volebat. Dominus Rex cum dominis suis ei repugnantibus hoc simpliciter admittere nolebat, nisi donec quos reos filiaster suus iuxta ius Polonicum coniuraret. Materia denique per certos dies vertente, dominus Iohannes filiaster sex coniuravit, videlicet Stanislaum Leimiter, Cuncze Lang, Iarossium Scherley Consules, Iohannem Schelling, Woitkonem pictorem et Nicolaum magistrum circulatorum, qui praeparati ante confessionem et sacramento divino⁴⁾ sub rotunda nova turri⁵⁾ in castro in angulo versus Wislam vitam capitum plexione solventes Deo spiritus reddiderunt feria sexta⁶⁾, quintadecima mensis Ianuarii anno domini⁶⁾ millesimo quadringentesimo sexagesimo secundo.

¹⁾ Cod. ep. Maiestatis. ²⁾ Cod. ep. Celsitudini. ³⁾ Cod. Oss. maiora. ⁴⁾ Cod. Oss. divinis. ⁵⁾ Cod. ep. turre. ⁶⁾ Cod. ep. secunda. ⁷⁾ Cod. ep. niema.

II.

W Y J A T E K

z KRONIKI BERNARDYŃSKIEJ w SAMBORZE.

Na stronnicy 253—254 niniejszego tomu umieścił ś. p. August Bielowski utamek wiersza, w którym autor współczesny opiewa najazd Turków i Wołochów na Polskę w roku 1498 i spustoszenie przez nich Sambora. O tem samem zdarzeniu podaje niektóre ciekawe szczegóły późniejsza kronika bernardyńska w Samborze, której tytuł jest taki : Conventus Samboriensis ad divam virginem Deiparam assumptam delineatio ex archivo provinciae desumptu. Kroniki tej nie znamy, znał ją zaś ś. p. August Bielowski, który opowieść o napadzie tureckim znajdującą się tam na str. 16—19 wypisał, nie dodając jednak żadnych objaśnień co do rękopisu i jego treści. Wypisy te znaleźliśmy na osobnej kartce pomiędzy jego papierami, a umieszczamy je tutaj sądząc, że szczegóły w nich zawarte, opierające się oczywiście na źródłach dawnych, zasługują na uwagę.

Advenit annus 1498 fatalis. Turcae enim cum Tartaris, Valachis, foedifraga gente et inimica Christiani nominis et regni Poloniae florentissimi, barbarorum collecta faece, Russiam cum omnibus sibi adiacentibus regionibus invaserunt vastaveruntque multis hominum ac iumentorum millibus una secum ad barbariam abductis depopulati sunt.

Sensit hanc conventus Samboriensis hostilitatem. Domus claustralis vastata, templum cum sacristia depraedatum, supellex direpta, altaria disiecta atque diruta, imagines altarium dissectae manserunt. Fratres demum comprehensi, quidam in captivitate ducti, quidam sunt perempti. Aliquos hic enumero:

Pater Gregorius de Nova Civitate loci huius guardianus cum fratre Patricio et fratre Francisco Leopolitano sacerdotibus, aliisque quinque fratribus in Turciam ducti ¹⁾).

¹⁾ Na marginesie notatka: Ipse die divae Zophiae 15 Maii in Turciam deducti sunt.

Frater Ioannes Ungarus laicus devotissimus, regulae sanctae observantissimus ac vere beatus, qui saepe dominum Iesum in oratione clarissime videbat et cum eo familiarissime loquebatur, a Turcis in colle quodam conventui vicino occisus, coronam martyrii adeptus est. Supra cuius tumulum lucidum a multis conspiciebatur lumen instar stellae. Corpus eius cum fratres loci ex illo tumulo ad suam ecclesiam transferre satagunt, inter multa multorum ibidem sepulchrorum cadavera dignosci neutiquam potuit.

Frater Daniel laicus pari sanctitate clarus in cemeterio, ubi erat crux Christi, sub ipsa cruce abscissione capitis martyrii palmam assecutus est.

Tertius frater in capella horti ex asseribus pro facienda recollectione exstructa, a Tartaris inventus ibique trucidatus sanguine suo lauream martyrii obtinuit.

Quidam rediens ex captivitate Turcica affirmabat (se) vidisse patrem Gregorium guardianum Samboriensem vivum excoriatum, ut alter beatus Bartholomaeus eo, quod Christianos captivos in Turcica servitute exhortaretur ad hauriendam pro nomine Iesu patientiam et mortem ipsam appetendam etc.

III.

KATALOG DRUGI BISKUPÓW KRAKOWSKICH.

Katalog drugi biskupów krakowskich umieszczony na str. 328-329 wydaliśmy według odpisu śp. Augusta Bielowskiego. Po wydrukowaniu go odebraliśmy dopiero z Petersburga fotografie tej karty pergaminowej kodexu lubińskiego oraz katalogu III. Fotografie te zawdzięczamy łaskawej uprzejmości p. Włodzimierza hr. Platera. Porównując fotografie z textami przez nas wydrukowanymi, pokazało się, że Bielowskiego odpis katalogu III jest bardzo dokładny; znaleźliśmy w nim bowiem tylko

¹⁾ Na marginesie notatka: *Ipso die divae Zophiae 15 Maii in Turciam deducti sunt.* ²⁾ O tych zdarzeniach mówi także Jan z Komorowa Ob. *Archiv. für Oesterreichische Gesch.* T. 49, str. 418 i t. d.

dwie błędy i to na str. 320 w siódmym wierszu textu zamiast „primum“ należy czytać „pium“; a na str. 334 w ostatnim wierszu znajdujemy „fundarunt“ a nie „fundavit“. Mniej dokładny zaś jest odpis drugiego katalogu, co nas powoduje do wydrukowania go po raz drugi. Do wiadomości podanych o tym katalogu na str. 314 i 317 musimy dorzucić jeszcze niektóre uwagi, które nastroczą fotografia i które na oryginale w Petersburgu p. Dr. Prochaska sprawdzić był łaskaw.

Przypatrując się textowi łatwo przekonamy się, że katalog nasz powstał w sposób taki: pisarz mając do dyspozycji tylko dolną część stronicy — górną bowiem zapisaną genealogią Piastów — wypisał naprzód nazwiska biskupów grubem pismem i to po lewej stronie nazwiska aż do „Gethko“; po prawej, lecz węższej połowie umieścił nazwiska od „Phulco“ poczynwszy do „Iohannes Groth“, ale tak że imię „Phulco“ prawie na tej samej linii stoi co nazwisko „Aaron“ a „Iohannes Groth“ na równi z nazwiskiem „Matheus“. Tego dokonawszy jął dopisywać lata ordynacyi i lata rządów. Przy Wincentym wypadło mu umieścić dłuższy ustęp, który zajął całe miejsce aż do Prokopiusza, tak że przy następnych imionach mógł jeszcze przypisać tylko gołe liczby.

Nie sądzimy, jakoby to, co mamy przed sobą, było pracą oryginalną. Autor bowiem żyjący w XV wieku byłby nazwiska biskupów doprowadził do swego czasu i aby cel ten osiągnąć, byłby drobniejszem pismem wyraził imiona. Że przepisywacz miał przed sobą text kończący się na Janie Grocie, pokazuje rękopism, gdzie po nazwisku Grota pozostało miejsce jeszcze przynajmniej na jedno imię. Że zaś pierwotny text powstał za czasów samego Jana Grota, wynika stąd, że żadnych dat nie dodaje, co przecie u wszystkich innych ma miejsce.

Nadmienić jeszcze wypada, że text pierwotny, który nasz pisarz przepisał, podał lata ordynacyi tylko do Rachelina; wszystkie lata następujące przepisywacz później dodał a umieścił je albo nad wierszem albo ścieśnionemi liczbami wśród textu. Wszystko to, co później dodano, umieszczamy w klamrach [].

Prothorius 969 ordinatur; 16 annis vixit.

Proculphus 986 ordinatur; 27 annis vixit.

Poppo 1014 ordinatur et 8 annis vixit.

Goppo 1023 ordinatur et 8 annis vixit.

Rachelinus 1032 ordinatur et 13 annis vixit.

Aaron [1046 ordinatur] archiepiscopus; 12 annis vixit.

Lambertus Zula [1061]; 10 annis; qui neglexit archiepiscopatum.

Stanislaus 8 annis.

Lambertus [1082.] 19 annis vixit.

Balduinus [1101.] 7 annis.

Maurus [1108.] 9 annis.

Radost [1117.] 25 annis.

Robertus [1143.] 2 annis.

Matheus [1144.] 21 annis

Gethko [1166¹].] 19 annis vixit.

Phulco [1186²].] 20 annis vixit.

Vincencius [1208]; 10 annis fuit episcopus et cessit; ordinem Cisterciensem ³⁾ assumens in Moribundo fuit 5 annis et ibi obiit. 1223.

Iwo [1218.] 11 (annis).

Wislaus 12 (annis).

Prandotha 25 (annis).

Paulus 28 annis.

Procopius [de Russia] 2 annis et 7 septimanis.

Iohannes Muschat de Wratislavia ortus 25 annis vixit.

Nankerus 7 anno Wratislaviam transfertur.

Iohannes Groth.

IV.

PROCES O ZABICIE ANDRZEJA TĘCZYŃSKIEGO.

Już po wydrukowaniu pierwszego dodatku o zabiciu Andrzeja Tęczyńskiego wpadł w nasze ręce inny rękopism XVII wieku biblioteki Ossolińskich (nr. 1974), który na str. 915—926 prócz textu powyżej na str. 793—799 umieszczonego, zga-

¹⁾ W textcie mylnie 1066. ²⁾ w textcie mylnie 1086 ³⁾ w textcie: *ordinem Cisterciensem ordinem*.

dzającego się co do wszystkich ważniejszych wariantów z textem rękopisu nr. 55, zawiera jeszcze następującą relacyą:

Transactio moestissima et utinam nunquam in hac urbe metropolitana Cracoviensi auditura, sub anno domini 1461 ex occasione crudeliter interempti generosi domini Andreae de Thanczyn, magnifici domini Ioannis de Thanczyn, castellani Cracoviensis fratris germani, in praetorio Cracoviensi cum ingenti omnium dolore et afflictione peracta ac tristissimo funestissimoque eventu et fine determinata, actis publicis ad perpetuam memoriam civiumque Cracoviensium ac personarum nobilium, ut se in posterum inter se modestius cautiusque gerant, negotiaque sua sine iniuria alterius et praeiudicio seu damno peragant et tractent, ad rixas, contentiones converberationesque praecipites non sint, exemplum et cautelam connotata.

Et quoniam hic casus in absentia protunc serenissimi principis Casimiri, regis Poloniae obvenit, ipsa serenissima princeps domina Helisabetha, dei gratia regina Poloniae, obviando ulteriori malo, causam hanc in suspenso ad adventum felicem serenissimi regis habere voluit, et ut interea tam magnificus dominus castellanus Cracoviensis, frater occisi, cum filiaastro suo pacifice vivere cum consulibus et civibus Cracoviensibus possit, et consules ac cives Cracovienses tuto et secure maneant, vadium octuaginta millium marcarum interposuit. Tandem post felicem reditum serenissimi principis iidem domini consules Cracovienses pro eodem vadio ac aliis poenis succumbendis citati et iudicati sunt processu, cuius tenor sequitur estque talis:

Nos Petrus de Westmunthow iudex et Nicolaus de Unary subiudex terrae Sandomiriensis generalis significamus tenore praesentium, quibus expedit universis, tam praesentibus, quam futuris praesentium notitiam habituris, quomodo, dum in curia serenissimi principis domini ac domini Casimiri, dei gratia regis Poloniae, magni ducis Lithuaniae, Nussiae, Prussiae domini et haeredis, una cum eodem serenissimo domino rege Poloniae consiliariisque suis omnibus in Nova civitate Korczyn et in conventionem generali eiusdem Novae Civitatis, pro tribunali iudicantes praesidebamus, tandem veniens magnificus dominus Ioannes de Thanczyn, castellanus Cracoviensis, coram maiestate regali et nostra dominorumque praesentium omnium in iudicio eodem sedentium, cum consensu filiastri sui germani, generosi domini Ioannis de Thanczyn alias de Rapstyn attentabat ius alias przepowiada super consules et totam communitatem civitatis Cracoviensis, prout ipsos citaverat, pro octuaginta millibus marcarum vadii per serenissimam dominam Helisabetham, dei gratia reginam Poloniae, vallati inter olim generosum Andream de Thanczyn, germanum ipsius domini Ioannis, castellani Cracoviensis parte ab una, et inter consules et totam communitatem

civitatis Cracoviensis, prout litera generosi domini Nicolai Pieniążek de Withowice, succamerarii et capitanei Cracoviensis generalis, clare testatur. Cuius literae tenor sequitur sub forma et serie tali verborum:

Nicolaus Pieniążek de Wittowicze succamerarius et capitaneus Cracoviensis generalis significamus tenore praesentium universis et singulis, praesentibus et futuris, praesentium notitiam habituris, seu audituris, quomodo serenissima princeps illustrissimaque domina et domina Helisabeth, dei gratia regina Poloniae, per se vadium vallatum octuaginta millia marcarum communis pecuniae inter generosum dominum Andream de Thanczyn ex una, et famosos consules totamque communitatem civitatis Cracoviensis ab altera partibus. Itaque sub eodem vadio octuaginta millium marcarum praedictae partes debent vivere in pace quieta usque ad felicem serenissimi principis domini ac domini Casimiri, dei gratia regis Poloniae proximum in Cracoviam adventum et ibi sua serenitas per felicem suum in Cracoviam adventum inter praedictas partes dissensiones exortas iuxta velle suum mitigabit. Quod quidem vadium ad eundem suae serenitatis mandatum ad acta nostra est actum et insertum. In cuius rei testimonium sigillum nostrum praesentibus est appensum. Actum et datum Cracoviae, feria quinta, in crastino divisionis Apostolorum, anno domini 1461.

16.
lipc.

Tandem serenissimus rex ex inventione et decreto suae serenitatis et omnium dominorum consiliariorum protunc cum sua serenitate in iudicio praedicto praesidentium et inferius descriptorum adinvenerunt decreveruntque et posuerunt praefatis dominis Joanni de Thanczyn, castellano Cracoviensi, cum iisdem consulibus et tota communitate civitatis Cracoviensis terminum peremptorium, alias zdany y zawity, ad quem terminum peremptorium dominus castellanus Cracoviensis eosdem consules et totam communitatem civitatis Cracoviensis per serenitatem regalem cum dominis consulibus assignatum minime parere curaverunt et responderunt, et praefatus dominus Ioannes de Thanczyn, castellanus Cracoviensis, eosdem consules et totam communitatem civitatis Cracoviensis in et super eodem vadio condemnat, alias iszdał, iuxta citationem et inscriptionem capitanei Cracoviensis et ministerialis Sitko coram iudicio praedicto recognitas, quia pro praedicto vadio octuaginta millium marcarum communis pecuniae ipsos citavit et concitavit mandato regio et citatione. In cuius rei testimonium sigilla nostra praesentibus sunt appensa. Actum et datum in conventionem generali Novae Civitatis Korczyn, feria secunda, proxima post festum sanctae Luciae virginis, anno domini 1461, praesentibus his magnificis dominis Lucassio de Gorka

14.
grudn.

Posnaniensi, Ioanne de Pilcza Cracoviensi, Stanislao de Ostrorog Calissiensi etc.

V.

Przypisek do str. 757.

W ciągu korekty druku przekonaliśmy się, że wiersze wykazane przez prof. Grünhagena w kronice o Piotrze a przytoczone we wstępie naszym do tej kroniki na str. 757. są dosłownie lub z małemi zmianami wyjęte z Wergilego (Aen. II. 8. 9. IV. 585; Moretum w. 1. 2; Georg. I 447.). co jednak zdanie naszego o tej kronice wcale nie zmienia.

INDEKS

DO TRZECIEGO TOMU

POMNIKÓW DZIEJOWYCH POLSKI

OPRACOWAŁ

Dr. ROMAN MAURER.

A.

- Aaron abbas Tinec. ep. Crac. 66. 130. 146. 147. 302. 324. 328. 338-341. 672. 802.
„ Judaeus 789.
Abel rex Daciae 17.
Abraham Judaeus 788.
„ vide de Opole; — Socha
Ackaron (Accon) 501. 689.
Adalbertus sanctus 43. 60-62. 128. 129. 140-145. 152. 153. 220. 292. 299-301.
332. 333. 391. 392. 405. 439. 587. 617.-619. 670. 705. 741. 744. 762.
„ episc. Crac. 372.
„ canonic. Crac. 77. 133.
„ vide Wojtko.
Adamus v. de Drzewicza; — de Iaworznik; — Komorowski.
Adheidis vide Hedwigis.
Adilheidis uxor Geizae r. Ung. 333. 438. 669. 700.
„ uxor Boleslai Alti 481. 637. 645. 646. 724.
„ filia Boleslai Alti 481. 482. 488. 593. 650. 711.
„ vide de Anhalt; — Cristina.
Adolfus imperator 697. 698.
Adviga vide Hedwigis.
Africa 93.
Africus (Astricus) ep. Strigon. 60. 61. 129. 142. 299. 332. 333. 445. 671. 741.
Agnes regina Boh. 725.
„ uxor Wladislai II ducis Slesiae 628. 631. 732. 766. 770. 772. 778. 781.
„ filia Henrici cum barba 482. 647. 712. 724.
„ filia Henrici Probi 490.
„ filia Wenceslai II regis Boh. 166. 167. 509.
„ Uxor Boleslai II ducis Swidnic. 509. 510.
„ v. de Palaw.

Alba regalis 114. 237. 238. 457. 740.

Albea (Laba) 471. 556.

Albertinus v. de Samrszow.

Albertus I imperator 684. 685.

„ II imp. 234. 235. 375. 571. 686.

„ marchio Brandenb. 687. 696.

„ magister Prussiae 102.

„ dux Brunswicensis 494. 537. 654.

„ dux Bawariae 534. 553.

„ filius Sigismundi I. r. Pol. 115.

„ advocatus Crac. 124, 208, 209.

„ 412, 697.

„ vide de Chotel; — de Drzewicza; — Engelschaal; — Jastrambez; — Iohannes; — Kosteletz; — de Lubnicza; — Sthoyk.

Album castrum 101.

Aldenburg 304.

Alemania (Tentonia, Germania) 8, 10, 14, 17, 29, 31, 36-41, 51, 52, 62-66, 84, 93, 97. 103. 104. 118. 121. 131. 166. 167. 179. 185. 193. 196. 200. 210. 216. 223. 234. 237. 274. 282. 286. 337. 339. 347. 351. 361. 362. 365. 430. 446. 467. 468. 475. 477. 479. 487. 490. 497. 498. 500. 501. 542. 557. 603. 620. 630. 634. 647. 652. 679. 682. 689. 721. 724. 726. 741. 763.

Alepo 369.

Alexander papa IV. 33. 361.

„ papa V. 558.

„ papa VI. 408.

„ episc. Plocensis 119.

„ Magnus 93. 131. 162. 164. 291. 431-433. 609. 612.

„ rex Poloniae 88. 221. 252. 257-280. 312. 409.

„ dux Mazoviae 284.

Alexandria 611.

Alga filia Boleslai Alti 481. 482. 645. 646. 711.

Almus dux Ungariae 459.

Altzenaw Nicolaus 685.

Amadeus 198.

Ambrosius vide de Pampowo.

Amuratus princeps Turcorum 86.

Anastasius abbas Brunowiensis, episc. Strigon. 741.

Andreas episcopus Pozn. 41. 245. 376.

„ episc. Ploc. 360.

„ rex Apuliae 283.

„ castel. Pozn. 219.

„ magister 357. 417.

Andreas vide Bacher; — Barulus; — de Branda; — de Cracovia; — Cricius; — Czołek; — Czynryevycze; — de Drazus (Draszenski); — de Drzewicza; — de Lasko; — Leszczyński; — de Morawiany; — Naropiński; — Olszewski; — Potocki; — Rosa; — de Sandomiria; de Schamotuli; — de Tanczyn (Tanczyński).

Andreow 134. 154. 155. 164. 346-348. 351. 354 406. 484. 639.

Anglia 69. 70. 106.

Anhalt 496. 712.

de Anhalt Adelheidis 498. 726.

„ Hedwigis 656.

Anna uxor Wladislai II Jag. r. Pol. 83. 85. 86.

„ uxor Casimiri Magni 133. 190. 191. 199.

„ filia Casimiri Magni 283.

„ filia Casimiri IV Jag. r. Pol. 89.

„ filia Wladislai II reg. Boh. et Ung. 737. 739

„ filia Belae IV. r. Ung. 51.

„ uxor Caroli IV imp. 509. 510. 542.

„ uxor Wenceslai imp. 553.

„ filia Sigismundi I r. Pol. 89.

„ uxor Henrici II Probi 490. 651. 692. 694. 695. 725.

„ filia Henrici V ducis Wratt. 692.

„ ducissa Silesiae 171. 681.

„ ducissa Mazoviae 94. 121.

„ 413.

„ vide Besynne; — Borinstein; — Chrzastowska; — de Drzewicza; — Grączka; — de Lasko; — de Melsztyn; — de Naramowice; — Spiglin; — de Trachenbergk.

Anselmus legatus 682.

Antiochia 149.

Antonius sanctus 166 167. 358.

Apeczko episc. Lubuc. 519. 524.

Aperies 239.

de Apia Johannes 501.

Apulia 92. 94.

de Aquino Thomas 493.

Ar 698.

Argyraspidae 612.

Aristoteles 432. 611.

Arnestus archiep. Prag. 521. 522 744. 745.

Arnoldus 697.

Arragonia 93.

Assisium 50. 72 164. 355. 356. 359. 360. 393.

Assverus rex 290.

Astricus v. Africus.

Attila rex Hunnorum 431. 609.

Augsumma 95.

Augustus III rex Pol. 410.

Aureus mons (Goldberg) 487. 498. 515. 517. 518. 530. 532. 574. 647. 687.

Austria 77. 103. 105. 107. 115. 236. 238. 241. 247. 308. 312. 545. 564. 567. 688.
697. 782.

Avinion 44. 80. 201. 229. 368. 369. 407. 689.

B.

Babimost 79. 571.

de Babimost sive de Zbąszyno, seu de Gesczissowycze Nicolaus 79.

" " Iohannes 79.

Bacher Andreas 739.

Bajasid princeps Turcorum 237. 239.

Balice 110.

Baliczski Hynek 275.

Baldvinus ep. Crac. 52. 68. 69, 131. 150. 151. 328. 346. 347. 462. 803.

Baltasar vide de Cossa.

Balwen 457.

Bamberg 446. 522.

Bambria 184.

de Bancz Nicolaus 516.

de Bandkow Nicolaus Wspynek 271.

Banszowa 373.

Baran comes 27.

Barbara filia Casimiri IV Jag. 89.

" uxor Sigismundi I r. P. 89. 90. 109. 115. 116. 215. 222. 409.

" vide Binnerin; — de Drzewicza; — Kalinowska; — de Lasko; — Schalle.

Barbarossa (Chairedin) 113.

Bardo vide Birde.

Barnabo 552.

Barnim dux Pomeraniae 11. 13. 19. 39.

Barri 95.

Bartoldus dux Meraniae 482. 646. 724.

Bartolomaeus dux Olsnensis 738.

" Bereci Florentinus civis Crac. 105. 106. 114.

" vide de Drzewicza.

Bartosius vide de Wisemburg.

Barulus Andreas 239.

de Baruth Henricus 524.

Basco custos Posnan. 5. 27.

- Basilea 240. 375. 398. 408 556. 566. 577. 690.
Bawaria 214. 434. 468. 567. 614.
de Bawor Otto 80.
Beata vide de Melsztyn.
Beatrice uxor Ottonis III ducis Brandenb. 692.
Bechowo 21.
Beda 6.
Bedlensky Nicolaus 107.
Bela rex Ungariae 4. 9. 48. 51. 71. 167. 168. 172. 173. 179. 181. 206. 359.
Belicz 566.
Belz 212.
Belze Martinus 798.
Benedictus papa X 65. 203. 281. 292. 302. 339. 340. 346.
" " XII 522. 523. 550. 672. 730.
" heremita 333. 392. 741. 762.
" vide de Posnania.
Beniamin palat. Poloniae 45. 229.
Benischitz 571.
Berenden 214.
Bernardinus sanctus 375.
Bernardus sanctus 156. 157. 351.
" episc. Crac. 150. 151.
" dux Swidnic. 509. 515. 571. 576.
" fil. Boleslai I Alti 656.
" fil. Boleslai II Calvi 496.
" tenutarius castri Bidgoszcz 83.
" tenutarius castri Zlotorya 312
" 348. 349.
" vide de Chmielnik.
Bernath 121.
Bernstadt 506.
Berolstadt 515.
Bersabei 73.
Bertoldus vide Bartoldus.
Bessarabi vide Transalpini.
Bessynne Anna 693.
Byalaczow 359.
Byale yezoro 101.
Byalogrod 101. 223. 245.
Bibirstein 539.
Bicinia 687.
Biczin 506.
Bidgostia 8. 83. 98. 99. 192. 223. 312.

- Byechow 15.
 Byecz 68. 208. 337.
 Byenyasch Judaeus 117.
 Bilena 501.
 Binnerinn Barbara 694.
 Birde alias Bardo castrum 457.
 de Bitkaw Petrus 519.
 Bytom 16. 133. 162. 163. 466. 536. 590. 630. 713.
 Blanca uxor Caroli IV imp. 567.
 Blonye 119.
 Bnyn 2. 8. 15. 21.
 Boberssyn 687.
 Bobrowniki 83. 231. 312.
 Bochnia 168. 169. 245. 397.
 Bodzaczin 376.
 Bodzanta archiep. Gnesn. 81. 82. 230. 295. 311. 397. 407.
 " episc. Crac. 79. 80. 201. 369.
 " decanus Sandom. 73.
 " vide Swancza.
 Bogoria 395.
 Boguczicze 207.
 Boguczyn 175.
 Bogufalus ep. Poznan. 11—17. 19. 23. 26. 29. 30. 34. 763.
 Boguslaus subprior ordinis Praedicatorum 132.
 " dux Maritimae 480. 635.
 " dux Cassubiae 80. 310.
 " vide de Drzewicza.
 Bogula comes 26. 27.
 Bohemia (Bohemi) 42. 52. 66. 69. 76 — 78. 80. 90. 93. 94. 115. 125. 130 — 133.
 140—143. 150—153. 166. 167. 173. 174. 184. 186. 187. 196. 198.
 200. 214. 234. 238. 244. 252. 269. 274. 292. 303. 304. 308. 309.
 333. 335—338. 391. 406. 430. 438. 445—447. 449. 453. 455. 458. 460.
 461. 465. 466. 469—472. 488. 492. 493. 496. 500. 501. 508. 510—512.
 517. 518. 520. 530. 537—539. 557—559. 565. 567—577. 618. 626. 650.
 655. 670. 685. 689. 690. 697. 702. 713. 715. 716. 720. 729. 731. 735.
 741. 743. 744. 763. 766. 782.
 Bolechowicze 372.
 Boleslaus I dictus Chrobry 43. 60—62. 66. 125. 129. 140—145. 203. 220. 277.
 279. 281. 285. 286. 292. 299. 335—337. 392. 405. 438—445. 573.
 618. 670—672. 700. 722. 762. 763.
 II dictus Largus 65—67. 130. 134. 144. 145. 148. 149. 203. 220.
 277—279. 281. 282. 286. 293. 302. 303. 340. 342—344. 446—451.
 621. 623. 624. 672. 714. 764. 765. 782.

- Boleslaus III dictus Curvus 43. 68—70. 135. 148—155. 158. 173. 174. 186. 203.
277. 278. 282. 293. 304. 305. 346. 347. 455—475. 480. 546. 588—
590. 625—631. 644. 719. 720. 722. 723. 733. 743. 763. 765. 768.
- „ IV (Kędzierzawy) 68. 152—159. 161. 203. 278. 282. 293. 349. 351.
476—479. 481. 590. 629. 630. 633. 634. 645. 646. 680. 719. 723.
733. 766. 782.
- „ V (Wstydlivy) 7. 13. 19. 23. 24. 32—39. 43. 46. 48—51. 73. 75. 76.
162. 163. 166—169. 173—175. 179—181. 206. 278. 282. 294. 307.
308. 360. 361. 363. 364. 482. 543. 592. 642. 643. 649. 677.
- „ rex Bohemiae 60. 299—301. 669. 717. 742. 762.
- „ I Altus dux Wratislaviae 159. 282. 476—482. 493. 545. 547. 633. 634.
637. 638. 640. 644—646. 698. 709. 711. 712. 720. 723. 724. 780. 782.
- „ II Saevus, Calvus dux Wratisl. 9. 12. 13. 15—17. 23. 29. 31. 52. 283. 361.
482. 489—492. 495—497. 499. 507. 643. 647. 650—653. 656. 677.
681. 696. 707. 708. 712. 713. 715. 725—727.
- „ III Largus dux Wratisl. 423. 490. 505. 507. 512—515. 521. 522. 527. 529.
534. 548. 555. 556. 564. 572—574. 684. 696. 713. 715. 728. 731.
- „ dux Russiae 119. 199. 284.
- „ I dux Mazoviae 47. 184. 185. 207. 283. 486. 541. 678.
- „ II dux Maz. 44. 47. 283. 541.
- „ III dux Maz. 120. 284. 309. 541.
- „ IV dux Maz. 121. 244. 284. 541.
- „ I dux Opoliensis 77. 208. 209. 283. 309. 527. 565. 645. 731.
- „ II dux Opol. 124. 133. 729.
- „ III dux Opol. 540.
- „ IV dux Opol. 566.
- „ II dux Monsterbergensis 571. 706.
- „ III dux Monsternb. 511. 512.
- „ I dux Swidnicensis 509. 512. 684. 689. 696. 697.
- „ II dux Swidn. 80. 310. 496. 502. 506. 507. 509. 510. 532—534. 576.
- „ III dux Swidn. 283. 542. 553. 690.
- „ I dux Falkenbergensis 527. 571.
- „ II dux Falkenberg. 516—518. 526.
- „ dux 119.
- „ filius Mesconis III 7. 43. 70. 203. 305. 353. 479. 541. 635. 639.
- „ filius Casimiri II ducis Pol. 282.
- „ filius Boleslai I Alti 481. 482. 645. 646. 656. 711. 724.
- „ filius Adelheidis marchionissae Moraviae 488.
- „ filius Henrici I cum barba 724. 725.
- Boleslavec 35.
- Boleslavia 506. 507.
- Bona uxor Sigismundi I r. P. 94—96. 99. 104. 110. 113. 115. 218. 222. 223.
- Bonagracia 178.

Bonawentura vide de Tabor Monte

Bonifacius papa VIII 73.

Bonner Severinus 110. 113.

Bononia 132. 326. 357. 523.

Borinstein Anna 693.

Boryslawycz 221.

Borisso dux Lituaniae 230.

Boristenes 93.

Borzyslaus archiep. Gnesn. 44. 229.

Borzywoy dux Boh. 469. 470.

Bosnia 93.

Bossuta archiep. Gnesn. 144. 145. 383. 405.

Bozemski Zbitek 223.

Bozno castell. medzirzecensis 27.

Bozris 122.

Brabancia 557.

Bramycze 86.

de Branda Andreas 558.

Brandatendorff 571.

Brandenburg 99. 102. 496. 643.

Bratizlaus dux Bohem. 131. 454. 457. 742.

Brawnów 741.

Brega 423. 507. 513—515. 518. 522. 528. 529. 532. 534. 564. 565. 575. 687.
704. 728.

de Bren Henricus 694.

Brest 47. 78. 81. 195. 198. 210. 309. 311. 356. 357.

Brodazyca alias Orzarum familia 729.

Brodnica (Strassburg) 123. 302. 287.

Brumma 358. 500.

Bruno episc. Olomucensis 715. 743.

Brunberg 570.

Brusnica 501.

de Brzeznicza Johannes 733. 778.

„ „ Simeon 255.

Brzostek 243.

Brzoze 123.

Buchwalt 530.

Bukowina 88. 247.

de Buczac Michael 240.

Buda 103. 105. 106. 114. 226. 238. 557.

Budissin 480. 635.

Bug 440.

Bulgaria 93. 430. 607.

Burg canonicus Crac. 578.

Burgundia 93.

Busko 225.

Buthner Franciscus 739.

Bzura 120.

C. K.

Kaczicze 71. 164. 165. 305. 306. 355. 356.

Kadlubo vide de Cargow.

Kaffa 236. 274.

Caywth Cham caesar Tartarorum 72.

Calabria 236. 237.

de Calinowa Johannes 98.

Kalinowska Barbara 693.

Kalis 7. 11. 15. 21. 33. 34. 41. 45. 51. 68. 82. 173. 193. 203. 224. 226. 229.
265. 311. 394—396. 410. 462. 488. 498. 536. 537. 592. 593. 649. 713.
719. 732. 774.

de Kalis Nicolaus 535.

Calixtus papa 70.

„ papa III 235. 376.

Calvaria 300.

Calvus mons 53. 60. 61. 76. 291. 334. 335. 337. 372. 375. 376.

Campestrino 238.

Camyen 395. 729.

Camyenyecz 131. 223. 224. 407. 457. 547.

Camino 33. 782.

Canutus rex Daniae 606.

Kanthzipta 566.

Canti 738.

de Capistrano Johannes 235. 251. 375. 413. 686. 788.

de Carbonasim Petrus 566. 567.

de Cargow Kadlubo 162. 163. 353.

Carinthia 247. 430. 432. 607.

Karnkowski Stanislaus 410.

Carnyowska lapidea 114.

Karolus Magnus imp. 228. 463.

„ IV imp. 80. 201. 283. 310. 509—511. 520. 522. 526. 527. 530. 532. 538.
539. 542—544. 550. 553. 557. 567. 571. 689. 730. 731. 744. 745.

„ V imp. 100. 104. 107. 219. 223.

„ Robertus rex Ung. 120. 190. 191. 199. 209. 283.

„ IV rex Franciae 567. 744.

Karolus rex Apuliae 557.

" rex Siciliae 683.

" dux Sleziae 94.

" comes Wallesiaie 567.

" filius Karoli Magni 128.

" 682.

Carpatii seu Tarpatii montes 93

Carulcow (Czarnkow) 15. 464. 465.

de Carulcow Gnewomir 464. 465.

Carvati 93.

Kaschovia 113. 238.

Kasimiria 16. 61. 62. 105. 107—109. 114. 116. 117. 216. 242. 445. 745.

Kasimirus sanctus 87. 115. 214. 231. 236. 237.

" I (Restaurator) 62—66. 130. 134. 144. 145. 203. 279. 281. 286. 292. 302. 337. 339. 340. 406. 445—449. 482. 545. 619. 621—623. 672. 709. 721. 763. 764. 782.

" II (Iustus) 43. 68. 70. 152—154. 156—163. 173. 174. 181. 186. 204. 278. 282. 293. 294. 305. 476. 480. 483. 541. 590. 629. 630. 634. 636. 638. 673. 719.

" III (Magnus) 45. 78—80. 86. 120. 124. 133. 188. 189. 192. 193. 196—202. 204. 209. 211. 278. 279. 283. 287. 295. 309. 310. 367. 523. 539. 540. 542. 543. 550. 690.

" IV (Iagellonides) 87—89. 120. 121. 125. 126. 213. 214. 218. 221. 231. 234—237. 239. 241. 243—248. 251. 252. 254. 274. 275. 278. 280. 296. 312. 320. 374—376. 399. 400. 407. 408. 413. 414. 688. 735. 736. 782. 796—799. 804. 805.

" dux Cuiaviae 9. 13—15. 19. 23. 24. 33—35. 47. 50. 71. 73. 173. 174. 185. 186. 198. 206. 207. 283. 306. 307. 360. 361. 486. 541. 542. 592. 642—644. 649. 677. 678.

" alias Conigal dux Lituaniae 229.

" dux Mazoviae 120. 124. 284.

" dux Maz. (ep. Plocensis) 284.

" dux Bytomiensis 15. 44. 283. 645.

" dux Opoliensis 283. 479. 644. 724. 727. 729. 743.

" dux Gniewkowiensis 283. 541.

" dux Tessinensis 566. 736.

" dux 44.

" filius Kasimiri I Restauratoris 281.

" filius Kasimiri ducis Cui. 47. 542.

" filius Wladislai II Jagell. 86.

Caslapontum 566.

Caspar 415.

" vide Lewe; — de Nissa; — Perzinski.

- Castrow 565.
Kasubitae 39. 762.
Katerina abbatissa Trebnic. 534.
Katerina filia Ferdinandi I regis Ung. et Boh. 116.
 „ uxor Boleslai III Largi 529. 532.
 „ filia Nicolai I ducis Opol. 693.
 „ filia Boleslai II Calvi 498.
 „ vide de Drzewicza; — de Gruszczicze; — de Lyubissow; — Melchierowa;
 „ de Melsztyn; — Michon; — Nadelitcynne; — de Popyen; — Streichin.
Kathny mlyn 262.
de Cathy Mathias 417.
Kaule Indaeus 788. 789.
Kczina 28.
Kelce 61. 80. 131. 150. 151. 354. 369. 476. 631.
de Kelce Vincentius 355. 357.
Cella 723. 781. vide etiam Porta.
Censitus 31.
Cepel 215.
Cerquicia 23.
Cethegus vide Sieciechus.
Kettelicz Henricus 71. 164. 354. 393. 406. 480. 483. 635. 636. 638.
Kezinger Nicolaus 795.
Charlowsky Laurentius 686. 687.
Chartowo 12.
Chenciny 79. 83. 192.
Chelm 10. 23. 68. 203. 204. 212. 235. 288. 289. 359. 397. 407. 410. 673. 674.
 676. 719. 783.
Chmelik 678.
de Chmelik Bernardus 80. 369.
Chocym 112.
de Chodecz Nicolaus 239.
Chodow 370.
Chojeński episc. Crac. 112.
Chojnice 98. 99. 121. 214. 218. 249. 251. 576.
Chorytani montes 107.
de Chotel Albertus 217.
Christoforus vide Szembek.
Chrober 184.
Chronius (Thronius) 56.
Chrzastowska Anna 315.
Chrzastowski antiquus 315.
Cyapla Mathias 260.
Cibinia 11. 12.

- Kyeystuth dux 120. 310. 557.
 Kyerzkoski Mathias 263.
 Cyly 312.
 Kyerstan consul Lublin. 254.
 Cyerwyensko 16. 119.
 Kilia 237 246 274.
 Kinga vide Kunegunda.
 Kinspargk 743.
 Ciołkones 409.
 Kyow 62. 104. 130. 142. 143. 234. 236. 301. 440. 444. 449. 618. 619. 700. 763.
 Cypr 265. 526.
 Ciprianus ep. Lubuc. postea Wrat. 547.
 Cirulus (Cyril) 128.
 de Cierznsk Theophilus 20. 21.
 Cizowe vide Dacia.
 Clemens papa II 446. 620. 764.
 " " IV 35. 364. 681. 683. 707. 712.
 " " VI 521. 522. 689.
 " " VII 104. 204. 409.
 " episc. Plocensis 120. 130.
 " vide Czolek; — de Drzewicza.
 Kleparz 94. 105. 109.
 de Kleparz Michael 400. 410. 413.
 Klychna vide de Tholischkow.
 Klinschyn Cristina 693. 695.
 Clitczdorff 507.
 Cloczsko 573.
 Cluniacum 64. 65. 203. 227. 281. 339. 446. 545. 620. 763.
 Clusium 69.
 Kmita Iohannes 80. 311.
 " Petrus vide de Visnicze.
 Knewfel 524.
 Kobyalty 251.
 de Cobilino Mathias 415—417.
 " Stanislaus 375.
 de Kokorzyno (Andreas) 419.
 Colaczicze 243.
 Colberg 458. 462. 469. 627. 720. 765.
 Colo 224. 226.
 Colomanus rex Ungariae 9. 71. 306. 359. 364. 369. 473. 490.
 Kolomea 34. 237. 274.
 Colonia 19. 146. 147. 160. 323. 338. 672.
 Colonorum villa 12.

Comani 183. 721. 741.

Comath dux Iazvuditarum 363.

Komórowski Adamus 410.

Konarski archid. Crac. 92.

„ Iohannes 91. 100. 215.

de Coniecpole Iohannes 375.

Conigal vide Kasimirus.

de Conyn Iohannes Craska 416.

Conradus archiep. Mogunt. 131.

„ episc. Wratisl. 398.

„ episc. Lubuc. 40. 498. 697.

„ episc. Erbpol. 131.

„ episc. Bamberg. 493. 494. 653.

„ II imperator 144—147. 481.

„ III imp. 131. 154. 157. 349. 620. 637. 645.

„ I dux Mazov. et Cuiaviae 8. 9. 10. 13. 15. 18. 47. 49. 51. 52. 70. 94. 119. 165—167. 173—175. 183. 185. 186. 204. 282. 283. 295. 305. 353. 359—361. 483. 485. 490. 494. 541. 591. 592. 639—645. 648. 649. 651. 653. 656. 673. 674. 676—679. 715. 725.

„ II dux Mazoviae 47. 75. 170. 171. 283. 308. 362. 541. 644.

„ III dux Maz. 122. 284.

„ I dux Glogoviae 16. 17. 19. 23. 30. 31. 283. 490—492. 494. 527—540. 651—654. 711. 713. 725.

„ II dux Olesnicensis 229. 514. 515. 527. 535. 536. 540. 556. 731.

„ III dux Olesnicensis 540. 557.

„ IV senior dux Olesnicensis 540. 556. 560.

„ II dux Saganensis 283. 713.

„ dux de Kalis 41. 537. 568.

„ dux Stinaviensis 494. 535—537. 654.

„ Stregoniensis 283. 713.

„ filius Conradi IV imperatoris 683.

„ filius Iohannis marchionis Brandenburg. 37. 38.

„ filius Wladislai II ducis Sleziae 351. 476—479. 633. 637. 644. 720. 724.

„ filius Boleslai I Alti 283. 481. 482. 646. 711. 724. 781.

„ filius Henrici I cum barba 482. 487. 647. 648. 712. 724.

„ filius Henrici III ducis Glogov. 41.

„ vide de Falkenhayn; — de Landisberg; — de Laslaw; — de Sternberg.

Konska wola 117.

Konske 354.

Constancia 397. 408. 559. 561. 735.

Constancia uxor Premislai II Ottokaris 695.

Constantinopolis 69. 113. 114. 133. 158. 159. 175. 213. 216. 220. 235. 571.

Constantinus IX 571.

Constantinus vide Ostrogski.

Copanitz 571.

Koprziwnica 134. 160. 161. 200. 352. 353.

Coraby domus 371.

Korczyn 73. 214. 241. 804. 805. vide etiam Nova civitas.

Corek Petrus 732.

Corinthus 612.

Corunow 84.

Corwindsdorf 656.

Coschischko dux Pol. 140. 141. 231. 281. 435. 615.

Cosczan 196. 375. 744.

Cosczielecz 357. 358.

de Kosczielecz Albertus 195.

Coscyeleczki 215.

Kosczol 260. 732. 774.

Coslicze 308.

Coslow 22.

de Cossa Baltasar postea papa Johannes XIII 558.

Cossel 566.

Coszle 175.

Kot Mathias 399.

Kotficatorum familia 409.

de Cozegłowy Cristinus 231.

Kozle 461. 464.

Cozymycze 214.

Cracovia 7. 9. 10. 22. 32. 36. 43. 46—51. 67. 68. 70. 71. 75. 77. 79—82. 86. 88—
97. 99—102. 104—118. 122. 124. 125. 130—133. 150. 152—177. 181.
183—185. 188—191. 194. 195. 198. 199. 201—204. 206—211. 213—219.
221—227. 230. 234. 235. 241—245. 249. 251. 252. 257. 264. 268.
274. 275. 277. 280. 285. 288. 292—295. 303. 305—309. 311. 314—
316. 318. 326. 327. 328. 330—337. 339—347. 349—357. 360—365. 367—
370. 372—376. 387. 395. 397—400. 409. 410. 413. 423. 432. 444. 445.
448. 449. 453. 454. 456. 466. 468. 474. 475. 478. 480. 483—486. 489—
491. 501. 529. 536. 543. 544. 546. 550. 557. 558. 575. 589—592. 594.
608. 610. 611. 618. 621. 624. 629. 630. 633. 636. 638—644. 647—649.
651. 652. 677—679. 682. 695. 704. 710. 713. 715. 719. 723. 729. 741. 745.
762. 764. 766. 768. 781. 783. 793. 797. 804. 805.

de Cracovia Andreas Strzezich 235.

„ Johannes Salamonis 99. 101.

de Crampa Petrus 73.

„ Zbigneus 73.

Crasca Johannes vide de Conyn.

Crasnystaw 87.

Creydelwicz 538.

Creidlar consul Crac. 794.

Crewceburg 506. 515. 533. 534. 687.

Cricius Andreas 111. 226. 409.

„ decanus Crac. 215.

„ thesaurarius Friderici cardin. 221.

Cristina uxor Wladislai II ducis Slez. 469. 482. 646. 711. 719. 720.

„ vide de Klinshyn.

Cristinus heremita 333. 392. 741.

„ palat. Mazov. 673.

„ vide de Cozeglowy; - de Ostrow.

Crobya 2. 8.

de Crompholcz vide de Goscina.

Kropidlo Iohannes 407.

Kropisch 337.

Crosna 18. 243. 250. 488. 491. 494. 496. 539. 570. 593. 642. 650. 654.
687. 725.

de Crosna Iohannes 733.

Crovicza 265.

Cruciferi 78. 79. 83—85. 124. 131. 132. 179. 190. 198. 204. 210. 229. 231. 235
241. 279. 280. 286. 287. 306. 308. 309. 311. 359. 374. 407. 463. 557.
576. 577. 675.

Krupkowye lapidea 113.

Cruswicia 37. 83. 225. 291. 435. 453. 454. 615. 626.

Crzychna Nicolaus 248.

Krziwogrod 229.

Cuchary 125.

Cuiavia 8. 10. 32. 34. 36. 45. 47. 68. 78. 79. 82. 123. 133. 190. 192—194. 198.
203. 208. 210. 218. 221. 224. 229. 305. 309. 311. 358. 399. 410. 476.
484. 541. 557. 590. 592. 630. 634. 649. 673. 766.

Cunczko vide de Schalkow.

Cuncze vide Lang.

Cunczenstad 515.

Kunegunda (Kinga) uxor Boleslai V Pudici 48—50. 132. 167. 173. 177. 181. 184.
185. 643. 705.

Kunynoga consul Lublinensis 254.

Cunow 363. 397.

Cunsztad 506.

Cuolo legatus papae 150. 151.

Curamanni 676.

Kurczbachin Anna 693.

Curdwanow 78.

de Curoszwanky Dobeslaus 370.

Curow 397.
 de Kurow Dobeslaus 81.
 „ Nicolaus 397. 407.
 „ Zavissius 81.
 Kurza noga 91. 111.
 Curzelow 395.
 de Cusa episc. Brixienis 577.
 Cusmin 271.
 Czarnkow vide Carulcow.
 Czartoriensis dux, archiep. Gnesn. 410.
 de Czczyeschow Jacobus 108.
 Czech 430.
 Czechanow 119.
 Czechocyno 123.
 Czegenhals 564.
 Czechoslaus 19.
 Czemuy lyasz 257.
 Czerwonka 214.
 Czyesska filiastra s. Sigismundi regis Burgundiae 60.
 Czirna 267.
 de Czynryevycze Andreas Rzeschotco 267.
 Czobotha 506.
 Czolkones de Drzewicza 271.
 Czolek Andreas ep. Plocen. 22. 23.
 „ „ palat. Maz. 267—270.
 „ „ 270.
 „ Clemens scol. Kelcensis 268. 269.
 „ Clemens 270.
 „ Stanislaus 268—270.
 „ Stanislaus 268. 269.
 „ Vigand 270.
 Czotecznow 507.
 Czotenbergk 558.
 Czulchaw 570.
 Czulez 566.
 Czüllich 687.

D.

D... vide Naropinski.
 Dąbrowka uxor Mieczyslai I 42. 60. 140. 141. 203. 281. 285. 292. 299. 330. 331.
 437. 438. 616. 622. 700. 717. 721. 762.

- Dąbrowno (Grunwald, Zelona lanka) 84—86. 202. 222. 240.
 Dacia 17.
 Dacia dicta Cizowe 296.
 Daleszicze 355. 356.
 Damascenus Iohannes 69.
 Dambno 399.
 de Dambno Iacobus 247.
 Danczk vide Gdansk.
 Dani 438. 447. 618. 621. 622.
 Daniel dux Russiae 48. 132. 171. 483. 638.
 „ frater 801.
 Danubius 9. 93. 109. 359. 430. 438. 444. 567. 606. 738. 763.
 Demetrius cardinalis Strigoniensis 230.
 Derslaus vide de Lubnicza; — de Rithwyani.
 Derszowa 98.
 Dypoldus marchio Moraviae 481. 488. 593. 649. 650. 711.
 Dirzgon 202.
 Dirzsko vide Iaraczewicz.
 Dirszicraius filius Vincentii 29.
 Dithmarus episc. Prag. 140. 141.
 Dlubnia 282. 355. 356.
 Długopole 109.
 Długosodl 122.
 Dniestr 239.
 Dobes Petrus 478. 589. 632. 722. 757. 758. 773—775.
 Dobeslaus advocatus Pilsnensis 82.
 „ vide de Curoszwanky; — de Kurow.
 Dobrin 45. 47. 68. 83. 119. 192. 203. 210. 229. 231. 312. 359. 676.
 Dobrognewa, cognomine Maria uxor Casimiri I Rest. 65. 144. 145. 203. 281. 302.
 340. 446. 447. 621. 672.
 Dobrogost archiep. Gnesn. 397. 407.
 „ episc. Pozn. 82. 311.
 „ filius Vincentii 29.
 Dobrowoda 370.
 Dobrzegenica 123.
 Dobstricz Ianusius vide de Pnew.
 Doyswon vide de Warschovia.
 Dolywa domus 368. 369. 399.
 Dolyva dictus Iohannes episc. Poznan. 78.
 Domanicius 16.
 Domarathus magnus iudex Poloniae 24.
 Dominicus sanctus 164. 165. 356—358.
 „ vide Hanycze; — de N...

Domslaw 681.

Donamarchicae insulae 606.

de Donyn Otto 519.

Doring Theodoricus 558.

Dorothea vide Lazerska; — Strzempinska.

de Drazno (Draszenski) Andreas 258. 259. 262.

Drdzen 19. 36. 38. 39.

Drewno vide Gorlitz.

Drogoslaus miles 35.

Drzewicza 270. 271.

de Drzewicza Adam 271.

"	Albertus 270.	}	271.
"	Andreas		
"	Anna		
"	Barbara		
"	Bartholomens		
"	Beata		
"	Boguslaus		
"	Katerina		
"	Clemens		
"	Elizabeth		
"	Ewa	}	271.
"	Felix		
"	Goslaus 270.		
"	Hieronimus		
"	Iacobus		
"	Iohannes		
"	Mathias 110. 215. 224 228. 271. 409.		
"	Nicolaus 270. 271.		
"	Otilia 271.		
"	Petrus 271.		
"	Valentinus 271.	}	271.
"	Zuzanna 271.		

Drwancza 191.

Duba 553.

Dunayecz 172. 173.

Dupin 35.

Dzeransno 364.

Dziergowski Nicolaus 410.

E

- Echardus 698.
 Edelsteyn 499.
 Effraim Iudaeus 789.
 Egidius episc. Mutinensis 70. 125. 160. 161. 305. 350. 351.
 „ archidiac. Lancic. 33.
 „ filius Petri Wloscidis 723. 772. 775. 776.
 Elbląg (Helbing) 79. 202. 235.
 Elkuś 110.
 Elgemont dux Lituaniae 230.
 Elisabeth sancta 165. 359. 705. 715.
 „ regina Ungariae 112. 113.
 „ regina Bohemiae 564. 743. 744.
 „ ducissa Slesiae 692.
 „ ducissa Opolien. 693.
 „ uxor Casimiri IV Iag. 86. 88. 89. 213—215. 235. 251. 252. 259. 312.
 313. 320. 375. 408. 413. 796. 804. 805.
 „ filia Casimiri IV 89. 94. 739. 740.
 „ filia Wladislai II Iag. 82.
 „ uxor Sigismundi Augusti 115. 116.
 „ uxor Caroli Roberti r. Ung. 190. 191. 209. 230. 283. 542.
 „ uxor Caroli IV imperatoris 80. 310. 543. 544.
 „ uxor Friderici II ducis Lignic. 215.
 „ filia Andreae reg. Ung. 705.
 „ uxor Przemyslonis regis Pol. 22. 743.
 „ uxor Conradi ducis Olesnic. 692.
 „ filia Henrici II ducis Wratisl. 490.
 „ uxor Henrici V ducis Wratisl. 509. 684. 692.
 „ filia Henrici VI ducis Wratisl. 516.
 „ 68. 573.
 „ vide de Drzewicza; — Granowska.
 Emericus fil. Stephani r. Ung. 60. 300.
 Engelbertus archiep. Trevirensis 742.
 Engelschaal Albertus 558
 Engiltrudis regina Franciae 482. 647.
 Erfordia 481. 645. 684.
 Ericus rex Daciae 492.
 Eufemia soror ducis Przemyslonis 18.
 Eufrosca uxor Mieczyslai ducis Tessinensis 47.
 Eugenius III papa 778.

Eugenius IV papa 240. 398. 567.

Ewa vide de Drzewicza.

Ezzo comes palatinus 337.

F. (Ph.)

Faber Iudaeus 789.

Falkenbergk 566. 575.

de Falkenbergk Hedwigis 692.

de Falkenhayn Conradus 524.

Falkow 368. 369.

Faustinus minister claustris s. Francisci in Cracovia 90.

Felicianus miles Ungarus 190.

Felix V papa 240. 567.

„ vide de Drzewicza; — Naropinski; — de Panyewo.

Feraria 236.

Ferdinandus rex Ung. et Boh. 103. 106. 114. 115. 222. 224. 249.

Filippus legatus papae 285. 696. 702.

„ archiep. Gnesn. 406.

„ rex Franciae 482. 567.

„ rex Alemaniae 482. 647.

„ comes 16.

Firlej campiductor 98. 99. 222.

Flandria 557.

Florentia 223. 236. 501.

Florentius abbas 709.

Florianus episc. Crac. 80. 81. 201. 311. 369.

Fochset Iudaeus 788.

Formosa vide Reichardynne.

Francia 69. 96. 100. 116. 203. 225. 339. 370. 530. 546. 567. 571. 572. 689.

Frankensteyn 502. 511. 571.

Frankforth 45. 229.

Franciscus sanctus 48. 164. 165. 355. 356.

„ sacerdos 255.

„ I rex Franciae 223.

„ vide Buthner; — Franko; — de Glogovia; — Leopoltanus.

Franko episc. Crac. 67. 451. 625.

„ alias Franciscus ep. Wrat. 547.

Franczo 106.

Freienstadt 539. 687.

Fridericus cardinalis 89. 91. 247. 252. 259. 312. 408.

- Fridericus I imp. 69. 70. 157—160. 590. 675.
 „ II imp. 8. 15. 17. 72. 164. 165. 359. 361. 577. 675. 683. 715.
 „ III imp. 87. 132. 236—238. 787.
 „ dux Lotaringiae 480. 635.
 Fridericus dux Austriae 567.
 „ dux Sveviae 131.
 „ marchio Brandenb. 214.
 „ dux Legnicensis 89. 312. 687.
 „ 698.
 Frizones 361.
 Fstar 32.
 Fulco archiep. Gnesn. 2. 8. 10. 12. 14. 16. 20—23. 30. 32. 33. 45. 132. 357.
 359. 360. 393. 406.
 „ episc Crac. 70. 131. 134. 160—163. 329. 352. 353. 355. 356. 484. 638.
 640. 803.
 Fulconis villa 2. 8.

G.

- Gabriel vide Svyrkoth.
 Galacia 480. 485. 606. 635. 640. 766.
 Galaczow 355.
 Galia 64. 93. 271. 405. 430. 446. 514. 606. 607. 620. 689. 763. 782.
 Galli castrum 462.
 de Gamratis Petrus 410.
 Gandawa 557.
 Gandolfus episc. Czcicensis 131.
 „ doctor in medicinis 578.
 Gardzyna Nicolaus vide de Ludbrancz.
 Garsias 216.
 Gąsawa 43. 47. 677. 715.
 Gaschtolth 96.
 Gath caesar Tartarorum 306.
 Gaudemunda Litwana 47.
 Gaudentius archiep. Gnesn. 43. 129. 142. 143. 332. 333. 392. 405. 670. 741. 762.
 Gdansk 37. 38. 79. 88. 102—104. 116. 173. 202. 676.
 Gdecz (Geschk) 15. 21. 441. 486. 592. 593. 642. 649.
 Gebhardus 648.
 Gedanum vide Gdansk.
 Gedeon (Getko, Getzka) ep. Crac. 52. 69. 70. 131. 156—161. 305. 328. 350—352.
 480. 636. 803.

- Gedimin dux Lituaniae 78. 133. 190—192. 199. 209. 309.
 Geisa (Yesse) rex Ung. 128. 129. 332. 333. 392. 438. 669—671. 700.
 Geysla uxor Stephani r. Ung. 300.
 Gelitha domus 99. 370.
 Gelreton 31.
 Gentilis Cardinalis 188. 189.
 Georgius episc. Laodicensis 376.
 " dux Bavariae 214.
 " dux Lignic. et Breg. 687.
 " capit. Glogoviensis 779—781.
 " vide de Podiebrad.
 Georgii sancti castrum 44.
 Gerardus vide Gervardus.
 Gerbicz Iohannes 40. 309.
 Germania vide Alemania.
 Gertrudis abbatissa Trebn. 482. 647. 712. 724.
 " regina Ungariae 482. 646. 647. 724.
 Gervardus (Gerardus) episc. Wladisl. 77. 186. 187. 198. 286. 309.
 " episc. Russiae 23. 360.
 " scolast. Pozn. 11. 20.
 " decanus Poznan. 27. 32.
 " de ordine Praedicatorum 19. 20.
 Geschk vide Gdecz.
 de Gesczissowycze vide de Babimost.
 Gethae 121. 293. 438. 447. 448. 469. 479. 483. 618. 621—623. 627. 634. 638
 643. 720.
 Gethka miles 168. 169.
 Gethko vide Gedeon.
 Getzka vide Gedeon.
 de Giczin Iohannes 559.
 Gyon 95.
 Gyzyczsky Paulus 245.
 Glaczko 489. 511. 517. 522. 564. 571. 702. 728 743. 744.
 Glauboczk 123.
 Glimchen Iudaeus 788.
 Glynany 397.
 Glinski Michael 221.
 Glogovia 31. 186. 187. 214. 288. 454. 458. 466—468. 470. 475. 479. 482. 487.
 492—495. 505. 535. 539. 566. 569. 575. 590. 630. 637. 638. 644. 646.
 647. 653. 655. 684. 687. 689. 713. 724. 744. 780. 782. 789.
 de Glogovia Franciscus 787. 788.
 " Iohannes 788.
 Glovacz Iohannes 82. 312.

Glovicz vide Hers.

Glowno 34.

Glusko 271.

Gnesna 7. 8. 14—18. 21. 33. 40. 43. 44. 61. 62. 67. 75. 77. 91. 93. 129. 130. 132. 134. 142. 143. 156. 172. 173. 182. 186. 187. 203. 204. 208. 220. 223. 224. 231. 237. 258. 261. 262. 300. 301. 315. 426. 335. 351. 365. 387. 388. 391—393. 395—398. 400. 405—410. 435. 439. 441. 444. 454. 463. 472. 476. 483—486. 523. 543. 546. 550. 568. 673. 587. 590. 592. 617. 619. 630. 638. 642. 649. 671. 719. 722. 741. 762. 766. 783.

Gnewomirus filius Trzebeslai 35.

" 29.

" vide de Carulcow.

Gnyasdosz Stanislaus 248.

Godefridus legatus papae 15. 168. 169.

Godslaus (Goslaus) episc. Plocen. 40.

" 27.

" vide de Drzewicza.

Gog caesar Tartarorum 72.

Golaczow 356.

Golcowo Teutonicalis 123.

Goldberg vide Aureus mons.

Golub 231.

Gomolinski Petrus vide de Pozenicze.

Gompo al. Goppo. episc. Crac. 129. 144. 145. 328. 336. 337. 802.

Gora 259. 260. 537. 539.

Gorka 29.

de Gorka Lucas 98. 241. 805.

Gorlitz (Horzeletz prius Drewno) 685. 742.

Gornolinskhin Hedwigis 694.

Gorzno 120. 310.

de Goscina Petrus alias de Crompholcz 528.

Goszcz secretarius 362.

Gosczyssowycze 79.

Goslawski canon. Crac. 215.

Goslicze 50. 76. 180. 181. 364.

Gostyn 185.

Gostindorff 495. 496.

Gostinin 224.

Goszczymirus 19.

Gothicum mare 676.

Gotti 93.

Gotzwinus canon. Crac. 72. 307. 359.

- Govoricus palat. Sandom. 484. 640.
 Gozlowo 14.
 Grabowecz 212.
 Graccus 162. 163. 277. 281. 290. 430. 431. 607. 608.
 Gracianus monachus 69.
 Grączka Anna 222.
 Gradek 448.
 Grądi 223. 224.
 Granowska Elisabeth 86. 275.
 Granowski Nicolaus 86.
 Granseb 123.
 Grecia (Graecia) 62. 69. 103. 175. 430. 606. 736.
 Gregorius papa VII 343. 344. 448. 624.
 " " IX 8. 9. 17. 132. 164. 165. 326. 355—357. 359. 678.
 " " X 175. 732.
 " legatus papae 164. 165.
 " vide de Nova civitate.
 Greyfenberg 495. 496. 655.
 Greyfinstein 494. 654.
 Grifina uxor Lestconis Nigri 51. 171. 173. 175. 185.
 Griffonum domus 271. 778.
 Grissow 507. 509. 510. 534. 697. 698. 703.
 Gritta filia Henrici VI ducis Wrat. 516. 573.
 Grodek 104. 213. 240. 244.
 Grodis 477. 589. 632.
 Grodno 86. 88. 221. 231. 247.
 Grodziczki 215.
 Groschadel Matheus 250.
 Grotkaw 508.
 Groth Nicolaus 135.
 Grotho vide de Slupcza.
 Grott Iohannes ep. Crac. 78. 79. 199. 201. 309. 329. 368. 803.
 Grudzancz 202.
 Grunwald vide Dąbrowno.
 Grüneberg. 687.
 de Gruszczice Katerina 265.
 " Petrus 265.
 Gruszczynski Iohannes 221. 399. 400. 408
 " castell. Vielunensis 223. 224.
 Grzegorzewo 231.
 Grzegorzsky 108.
 Grzimala domus 396.
 Grzimislava uxor Lestconis Albi 46. 162. 163. 168. 169.

Gubin 21.
 Gunterus episc. Wladisl. 14. 204.
 Gutha ducissa Monsterbergensis 692.
 Gwido legatus 170. 171. 364.
 „ de Monte Secreto 501.
 Gzella Iohannes 248.

H.

Haymo ep. Wratisl. 546.
 Haynowia 497. 506. 507. 515. 517. 518. 530. 533. 574. 687.
 Halicz 239. 397. 408.
 Hamer 107.
 Hanycze Dominicus 736.
 Hanselmus monachus 72.
 Hanus 245.
 Hassia 543.
 Hatto archiepiscopus 383. 391.
 Haunolth Valentinus 788.
 Heccardus canon. Wratisl. 30.
 Hedwigis sancta, ducissa Slesiae 4. 68. 71. 170. 171. 227. 278. 282. 294. 364.
 425. 429. 486—491. 534. 591—593. 641. 642. 646. 647. 649. 650. 669.
 678. 681—683. 688. 694. 695. 705. 707. 712. 724. 725. 735. 783.
 „ uxor Wladislai Loketek 188. 189. 198. 407.
 „ uxor Casimiri Magni 133.
 „ uxor Wladislai II Iag. 81. 82. 96. 216. 229. 230. 275. 283. 311. 371.
 423. 544. 558.
 „ filia Casimiri Magni 283.
 „ filia Wladislai II Iag. 83.
 „ filia Casimiri IV Iag. 89. 214.
 „ filia Sigismundi I 89. 110.
 „ mater Przemislonis ducis 16.
 „ ducissa Uswicensis 534.
 „ uxor Henrici ducis Sagan. 482. 531.
 „ uxor Boleslai ducis Lignic. 712.
 „ filia Henrici II duc. Wratisl. 691.
 „ filia Conradi duc. Glog. 692.
 „ deodicata 412.
 „ vide de Anhalt. — de Falkenberg. — Gornolinskhin.
 Heidenrichsdorff 528.
 Heinrichow 488. 511. 547. 706.
 Helena uxor Boleslai ducis Poloniae 32. 39.

Helyas frater ordinis Praedicatorum 197.

Helbink vide Elblag.

Helingus custos Poznan. 11.

Hellenboldus consul Wrat. 526.

Hemramus miles 24.

Henczendorff 539.

Henricus cantor et decanus Posnan. 32. 33.

„ frater 697.

„ II imperator 142. 144. 145. 300. 438. 618. 620. 621. 647. 651. 652. 668—670. 711. 719.

„ III imp. 146. 147. 203. 446. 742.

„ IV imp. 146. 147. 150. 151. 452. 732. 781. 782.

„ V imp. 68. 131. 150—153. 346. 347. 464. 466. 469. 475. 477. 627. 630. 632. 644. 646. 765.

„ VI imper. 160—163.

„ VII imp. 743.

„ I cum barba dux Wrat. 8. 9. 11. 15. 16. 23. 30. 71. 132. 165. 278. 282. 294. 306. 450. 468. 481. 482. 485—487. 547. 591—593. 639—642. 645. 646. 648. 649. 673. 677. 678. 681. 688. 696. 701. 707. 712. 724. 725. 783.

„ II sanctus dux Wrat. 8. 9. 11. 12. 16. 17. 23. 29. 36. 48. 71. 166—169. 171. 282. 358. 482. 486. 487. 489—492. 594. 642. 643. 651. 678—680. 682. 701. 707. 712. 713. 724. 725.

„ III albus dux Wrat. 23. 282. 283. 490. 491. 493. 494. 499. 645. 651. 652. 688. 692. 696. 701. 712. 726. 728. 743.

„ IV. probus dux Wrat. 184. 207. 283. 494. 495. 499. 500. 502. 536. 548. 645. 652—655. 683. 688. 689. 694—697. 701. 702. 707. 712. 713. 716. 726. 727. 728.

„ V ventrosus dux Wrat. 228. 283. 496. 498. 499. 501—507. 512. 565. 572. 573. 684. 692. 697. 713. 728.

„ VI dux Wrat. 505. 507. 512. 513. 515—517. 521. 539. 564. 565. 569. 570. 674. 575. 689. 713. 728.

„ III dux Glogoviae 41. 283. 502. 504. 505. 507. 535—537. 654. 684. 687. 714.

„ IV fidelis dux Glog. 41. 530. 537. 538. 714.

„ VII dux Glog. 539.

„ dux Opoliensis 729.

„ dux Legnicensis 740.

„ dux Sandomir. 68. 152. 153. 156—158. 203. 282. 351. 352. 476. 479. 590. 629. 630. 634. 719. 720. 766.

„ I dux Swidnic. 509. 655. 656.

„ II „ „ 509.

„ V dux Saganensis 538. 539.

„ VII dux Bregensis 531. 534.

- Henricus VIII dux Sp̄rottaviensis 539.
 " dux Bavariae 567.
 " dux Lubaniae 283. 542. 553.
 " lantgravius 133.
 " marchio Brandenburg. 37. 38.
 " fil. Zemoviti III ducis Maz. 231.
 " filius Nicolai ducis Monsterb. 511. 512.
 " vide de Baruth; — de Bren; — Kettelicz; — de Moravia; — Xonow:
 — de Wirbna; — de Vistinnirycz.
 Herborth egregius doctor 262.
 Herenstadt 569.
 Hermanus (de Salca) 676.
 " Zachariae civis Wr̄at. 684.
 Hers Petrus alias Glovicz 799.
 Hieronymus beatus 59.
 " episc. Wr̄at. 545.
 " haeresiarcha 216. 559. 563.
 " de Drzewicza.
 Hilic castellanus 7.
 Hynek vide Baliczski.
 Hipolitus cardinalis 94.
 " archiep. Gnesn. 130. 144. 145. 383. 392. 405.
 Hispania 93. 94. 223. 271.
 Holand 106.
 Holomuc vide Olomunc.
 Holsparg 99.
 Honorius papa III 164. 165. 354. 676.
 Horto archiepiscopus 129.
 Hornsberg 514.
 Horodlo 212.
 Horzeletcz vide Gorlitz.
 Hugo legatus papae 19. 20. 132.
 " frater 697.
 " sacerdos 698.
 Hundisfedt vide Pszye pole.
 Hungaria (Hunni) vide Ungaria.
 de Hunyady Iohannes 87.
 Huss Iohannes 216. 559. 561—563. 735. 742.
 Hussitae 234. 685.

I. J. Y

de Ia... Io... 276.

Iablona 122.

Iacobus legatus papae 14. 49. 168. 169. 715.

„ archiep. Gnesn. 351.

„ (Sieniński) electus Crac., ep. Wlad., postea archiep. Gnesn 393. 400. 406. 408.

„ sacerdos 698.

„ Iacobi castell. Zarnoviensis 271.

„ filius Fstar 32.

„ 29.

„ frater 697.

„ Iudaeus 787—789.

„ vide de Czyżeszow; — de Dambno; — de Drzewicza; — de Misa; — Pozarowsky; — Sączygniewski; — de Salcza; — de Skarzeszow; — de Sumsko; — Swinka; — Uchański; — de Wartha; — de Vienna; — Zacharin; — Zeworsko.

Iaczko vide de Opole.

Ianckow 514.

Iangroth 368.

Ianislau archiep. Gnesn. 44. 45. 78. 190. 191. 198—200. 204. 209. 211. 309. 395. 407.

Ianuensis 236. 237.

Ianussius archiep. Gnesn. 33. 178. 286. 393.

„ episc. Pozn. 112.

„ rex Ungariae 224.

„ pater Mathiae regis Ung. 247.

„ palat. Sandom. 50. 181.

„ de genere ducum Lituaniae 94.

„ dominus 81.

„ I dux Maz. 284.

„ II dux Maz. 284.

„ III dux Maz. 284.

„ 31.

„ Dobstvicz vide de Pnew.

Iaraczewicz Dirzsko 29.

Iaroczyn 169.

Iaroczki 215.

Iaromir 522.

Iaroslaus archiep. Gnesn. 80. 200. 201. 211. 311. 395. 396. 407.

episc. Wrat. 282. 481. 482. 484. 496. 545. 547. 637.

- Iaroslau archidiac. Crac. 197.
 „ dux Russiae 462.
 „ dux Opolien. 636. 640. 645. 646. 656. 724.
 „ vide de Lasko; — de Randyeszow.
 Iaroslav 276.
 Iarosz vide Scherley.
 Iarzezow 168.
 Iasdown 170. 362.
 Iasyel 243.
 Iasinsky Paulus 87. 121.
 Iastrzambe 123.
 Iastrzambecz domus 398.
 „ Albertus 373. 374. 387. 398. 408.
 Iaszdo vide de Przemąkow 363.
 Iaszoroszko 75.
 Iaxa palatinus 733. 776. 784.
 „ de domo Griffonum 348. 349.
 Iawor 502. 509.
 de Iaworznik Adam 106. 107.
 Iazvizitae 51. 171. 181.
 Yco castell. Crosnen. 17.
 Ielczhe 495. 499. 516. 655.
 Iernnitez 566.
 Ieronimus vide Hieronimus.
 Ierusalem 52. 69. 70. 130. 131. 134. 148. 149. 154. 158. 160. 161. 258. 265. 344
 345. 349. 351. 352. 671. 672. 742.
 Iesdown 715.
 Yesse vide Geisa.
 Iezorko 300.
 de Ilkusz Martinus 416.
 Imramowicze 356.
 Innocentius papa III. 162. 164. 353. 354.
 „ „ IV 12. 17. 50. 71. 72. 132. 306. 359—361. 393. 679. 715.
 „ „ V 493.
 „ „ VIII 237.
 Inszczitelko 139. 202.
 Ioachim abbas 160. 161.
 „ dux Brandenb. 109. 110.
 Iodlowsky Iohannes 248.
 Iodocus vide de Rosenberg.
 Io... vide de Ia...
 Iohanna uxor Venceslai I imperatoris 553.
 Iohannes martir 291. 333. 392. 741.

- Iohannes XIII papa 330. 391. 405. 558.
 „ XVII papa 129.
 „ XXII papa 44. 78. 198. 209. 367. 729.
 „ XXIII papa 561.
 „ ep. Wratisl. 736.
 „ Cerdonis ep. Varadiensis 736.
 „ episc. Canadiensis 230.
 „ ep. Natriensis suffrag. Gnesn. 261. 498.
 „ dictus Bonum mane canonic. Wratisl. 528.
 „ scolast. Ploc. 8.
 „ archidiaconus Pozn. 11.
 „ canonicus Pozn. 20.
 „ scolasticus Pozn. 27.
 „ sacerdos in Pisdri 255.
 „ Albertus rex 87. 88. 126. 218. 221. 238. 239. 247. 248. 252. 257. 259.
 274. 280. 312. 408. 409.
 „ rex Bohemiae 195. 210. 228. 506. 509. 517. 530. 538. 549. 550. 564—
 568. 571—575. 685. 689. 728. 729. 730. 731. 743. 744.
 „ dux Burgundiae 556.
 „ marchio Brandenb. 37. 38. 491. 652. 687.
 „ I senior dux Mazoviae 267. (Ianussius).
 „ IV dux Mazoviae 102. (Ianussius).
 „ dux Glogoviae 736.
 „ dux Stinaviensis 537—539. 567. 569.
 „ dux Oswentimensis 566.
 „ dux Monsterbergensis 685.
 „ dux Saganensis 687.
 „ nepos Przemislonis regis P. 40. 365.
 „ maritus Elizabeth de Pilcia 86.
 „ fil. Henrici III dux Glog. 41.
 „ fil. Boleslai Alti 482. 711.
 „ fil. Friderici I. ducis Lign. et Breg. 687.
 „ Parricida 684 685.
 „ castell. Calis. 38.
 „ Heliae prof. univ. Prag. 558.
 „ magister artium 539.
 „ magister medicus 787.
 „ Ungarus 801.
 „ 16.
 „ 274.
 „ 280.
 „ 698.
 „ vide: de Apia; — de Babimost; — de Brzesznycza; — de Calinowa; —

Kmita; — de Capistrano; — Konarski; — de Coniecpole; — de Conyn;
 — de Cracovia; — Cropidlo; — de Crosna; — Damascenus; — Dolywa;
 — de Drzewica; — Gerbicz; — Giczin; — de Glogovia; — Głowacz;
 — Groth; — Gruszczyński; — Gzella; — Hus; — de Hunyady; — de Ia...
 — Iodlowski; — Laski; — Latański; — Łopschotz; — Lubrański; — Lu-
 tek; — de Melsztyn (Melsztynski); — Mikora; — Muscata; — Naropiński; —
 de Olesnica; — de Pilcza; — Pileczky; — de Planocarpino; — Przeremb-
 ski; — Radlicza; — Romca; — de Rapstyn; — Rott; — Rzeszowski;
 — de Sprowa; — de Swenkinfelt; — de Tanczyn; — de Targowisko; —
 de Tarnow; — Teschner; — Turzo; — de Warszowia; — Wronowski.

Iolenta ducissa Maioris Poloniae 50. 168.

Iordanus episc. Poloniae 42. 330.

Iosefus Iudaeus 789.

Isaak heremita 333. 392. 741.

„ Iudaeus 788. 789.

Isabella mater Bonae reginae Pol. 95.

„ filia Bonae reg. Pol. 96. 222.

Ischlza 368.

Israel Iudaeus 788.

Ister vide Danubius.

Italia 97. 132. 178. 179. 236. 237. 326. 567. 607.

Iudea (Iudei) 95. 104. 116. 117. 452. 686. 722. 734. 786—789.

Iudith uxor Boleslai I Chrobry 129. 130. 337. 618.

„ uxor Wladislai I Herman 68. 144. 148. 149. 282. 451. 452. 625.

„ filia Boleslai III Curvi 152. 153. 476.

Iulia soror Iulii Caesaris uxor Lestconis II 281. 291.

Iulianus cardinalis 234. 241. 275.

Iulius Caesar 281. 291. 434. 482. 614.

„ III papa 116.

Iunecz 122.

Iustinianus imperator 93.

Iutta Polona 692.

Iwan 224.

Iwanowicze 355.

Iwo episc. Crac. 71. 132. 163—167. 326. 329. 354—357. 803.

L.

Lacius 247.

de Łąkoszyno Mathias 262.

Laczek vide de Moravia.

Lagow 337.

- Lamcha 13.
 Lambertus ep. Crac. 60. 66. 68. 129. 130. 142. 143. 146—151. 299. 302. 303. 324.
 328. 332—335. 340. 341. 344—347. 445. 448. 671. 802. 803.
 Lancicia 9. 13. 32. 43. 47. 67. 133. 156. 169. 176. 193. 198. 203. 208. 260. 358.
 361. 395. 409. 462. 673. 719.
 Landa 13. 14. 23. 32. 135. 203. 395.
 de Landesberg Conradus 131.
 Landishuta 508. 510.
 Landisknecht 98. 109.
 Lang Cuncze 798. 799.
 Lansenicii pedites 98.
 de Lanszenicza Sandivogius 241.
 Laodicea 215.
 Lapis 461.
 Laski domus 371.
 Lasko 224. 264—266.
 de Lasko Andreas 265. 266.
 „ Anna 265.
 „ Iaroslauus 99. 226.
 „ Iohannes 91. 215. 222. 224. 260. 265. 266. 409.
 „ Mathias 265.
 „ Peregrinus 265.
 de Laslaw Conradus 733.
 Latański Iohannes 110. 112. 409. 410.
 Lateran 409.
 Latini 93.
 Laurentius episc. Wratisl. 355. 356. 547.
 „ vide Charlowsky; — de Poznań; — de Sz...; — de Złota.
 Laventum 577.
 Lazarska Dorothea 117.
 Lech dux Poloniae 128. 430.
 Lechitae vide Polonia.
 Lekna 191. 255.
 Lehen 495. 499.
 Leimister Stanislaus 798. 799.
 Leliwa domus 276.
 Lemani 290.
 Len 637. 646. 655. 707.
 Lencze 337.
 Leo papa VIII 330. 331.
 „ „ X 91. 95. 99. 100. 223. 739.
 „ dux Russiae 50. 51. 181.
 Leodium 234. 447. 558. 621.

Leopoldus dux Austriae 423. 544. 557.

Leopolis 93. 112. 200. 239. 251. 259. 397. 409.

Leopolitanus Franciscus 800.

Lesnicia 23.

Lestco dux Poloniae 140. 277. 281. 291. 432—434. 436. 437. 612. 614.

„ Albus dux Poloniae 24. 47. 48. 70. 71. 73. 160—167. 171. 173. 174. 181.
203. 204. 206. 278. 282. 294. 305. 306. 353. 354. 360. 379. 483—485.
487. 541. 543. 591. 634. 638—641. 643. 648. 673. 677. 715.

„ Niger dux Poloniae 47. 50—52. 76. 171. 173—175. 180. 181. 183. 184. 206.
207. 278. 282. 283. 294. 308. 364. 486. 501. 541. 592. 642—644. 649. 696.

„ frater Boleslai III (?) 70. 160.

„ filius Boleslai III 152. 153. 156. 157.

„ filius Ziemomislii 283. 541. 616.

„ baro 77.

Leszczyński Andreas 410.

„ Rafael 216.

„ Venceslaus 410.

Lewe Caspar 740.

Lewtko Pacoslai 504. 505.

Lyanszowicze 397.

Lyganza curia in Cracovia 115.

Lignica 9. 15. 30. 31. 89. 94. 215—223. 228. 358. 361. 478. 481—487. 489—493.
497. 498. 502. 506. 508. 512—515. 517. 518. 526. 529—533. 535. 547.
564. 565. 575. 594. 637. 644. 646. 647. 651—653. 678. 679. 686—688.
701. 708. 712. 724—726. 728. 729. 739. 782. 789.

Linhardt vide Steierer; — Vogel.

Lipowyecz 91.

Lippa 114.

Lysyecz vide Calvus mons.

Lyszow 220.

Lituania 22. 41. 43—45. 47. 49—51. 73. 75. 82. 86—88. 90. 92. 95—97. 101.
104. 110. 111. 113. 115. 116. 119. 120. 168—171. 176. 177. 179—181.
185. 186. 188. 189. 201. 209. 212. 215. 224. 226. 228. 229. 231. 234.
240. 251. 252. 279. 280. 283. 289. 307—309. 311. 362—364. 374. 438.
542. 557. 567. 618. 676. 703. 704. 715. 720. 763. 782. 804.

de Liubissow Katerina 271.

Liubnowo 570.

Livonia 410.

Lobin Nicolaus 788.

Lobzow 105.

Lochstet 333. 744.

Lodzia arma 271.

Lombardi (Longobardi) 481. 606. 645. 724.

- Lopschotz Iohannes 425.
 Loswicz 531.
 Lossossewicz 713.
 Lotarius III imper. 152—155.
 Lovicz 223. 226. 395. 396. 398. 408. 409. 417.
 Lubanum 685.
 Lubardus dux Russiae 212.
 de Lubaw Peregrinus 684. 685.
 Lubcza 397.
 Luben (Lobin, Lubin) 309. 434. 481. 530 532. 534. 536. 614.
 Lubyathowsky Nycolaus 271.
 Lubieński Mathias 410.
 Lublin 51. 68. 72. 73. 77. 78. 117. 167. 183. 188. 189. 199. 202. 203. 209. 254.
 255. 295. 307. 373. 719.
 Lublucz 704.
 Lubnicza 373.
 de Lubnicza Albertus 242.
 „ Derslaus 398.
 Lubomla 239.
 Luborzicza 355. 356.
 Lubowski 255.
 Lubranka 105. 111. 116.
 Lubranski Iohannes 718. 722.
 Lubus (Lubens, Lubes, Lubest) 7. 8. 15. 36. 62. 134. 158. 159. 301. 349. 434.
 486—488. 491. 515. 528. 536—540. 546—548. 551. 569. 592. 614. 636.
 642. 643. 646—650. 652. 679. 703. 708. 711—714. 724. 744. 783.
 Lukardis uxor Przemislonis ducis 39 40. 183.
 Lucas vide de Gorka; — Noskowsky.
 Luck (Luceoria) 86. 213. 234. 242. 249. 251. 410.
 Lucow 76. 167. 308.
 de Ludbrancz Nicolaus Gardzyna 215.
 Ludovicus Bawarus imperator 566. 567.
 „ rex Polon. et Ungar. 80. 81. 201. 211. 212. 230. 278. 279. 283—295.
 310. 370. 371. 397. 407. 542. 543. 544. 557. 690.
 „ rex Franciae 15. 223.
 „ rex Boh. et Ung. 101. 103. 104. 222. 223. 249. 313. 737. 739.
 „ rex Cipri 80.
 „ magister Prussiae 214.
 „ dux 423.
 „ dux Bregensis 429. 518. 528—534.
 „ 553. 580. 728.
 „ dux Lignicen. 686.
 „ dux Sleziae 564.

Ludovicus Iudaeus 532.
 Lugdun 15. 361. 493. 546.
 Lusacia 238. 487. 647.
 Lutco 228.
 Lutek Iohannes episc. Wladisl. 399. 400.
 Lutikus filius Pakoslai 697.
 Lutzenburg (Luczelburg) 557. 567.
 Luter Martinus 100. 103. 578.
 Luterani 102. 104.
 Lutumischl (Lutumschl) 522
 Lutoldus electus Wratisl. 549.

M.

Machometes caesar Turcorum 220. 237. 275.
 Maciejowski Samuel 219. 227.
 Maczko palatinus Poloniae 45. 229.
 Magdeburg 8. 15. 62. 302. 359. 488. 593. 643. 650. 679. 763.
 Magnus episc. Wratisl. 546. 547. 626.
 „ gubernator Mazoviae 465.
 Malatesta Robertus 236.
 Malissiczy 123.
 Malocha 311.
 Malotha 81.
 Malwitez 570.
 Marbork 84. 116. 132. 214.
 March vide Morawa.
 Marchia 722.
 Marchus Paulus vide de Venetiis.
 Marcus abbas Wratisl. 733.
 „ canon. Poznan. 27.
 „ Iudaeus 117.
 Margareta ducissa de Thost. 693. 739.
 „ filia Wenceslai reg. Boh. 512. 518. 728.
 „ filia Elisabeth reg. Boh. 564. 567.
 „ uxor Alberti ducis Bavar. 534. 553.
 „ uxor Boleslai ducis Lign. et. Breg. 713.
 „ filia Henrici VI ducis Wratisl. 692.
 „ mater sancti Stanislai 344.
 „ Paulini 693.
 Maria regina Ungariae 229. 283. 543. 544. 557.
 „ uxor Belae IV reg. Ung. 167. 173.
 „ uxor Ludvici II reg. Ung. 101.

Maria uxor Petri Wloscidis 629. 721. 723. 732. 766.

„ vide Dobrognewa — Weberin.

Marienborg 202. 235. 287. 704.

Maritimi vide Pomerania.

Marschovicze 374.

Martha 49.

Martinus papa IV 180. 182. 694.

„ „ V 374. 556.

„ archiep. Gnesn. 394. 407. 457. 463.

„ Gansis archiep. Gnesn. 406.

„ episcopus 456.

„ canonicus Wrat. 75.

„ Polonus 438. 439. 609.

„ 255.

„ 124.

„ vide Bariczka; — Belze; — de Ilkusz; — Luter.

Maslaus dux Masoviae 447. 621. 623. 721.

Masovia 45. 47. 49. 51. 68. 70. 82. 90. 94. 99. 102. 116. 117. 119. 120. 156. 157.
200. 203. 204. 218. 229. 231. 292. 305. 311. 397. 447. 454. 456. 462.
465. 476. 484. 486. 517. 541. 543. 574. 590. 621. 622. 630. 634.
642. 649. 673. 674. 676. 722. 723. 729. 766. 781. 782.

Matheus heremita 333. 392.

„ episc. Crac. 52. 69. 154—157. 323. 348. 349. 733. 803.

„ vide Groschadell.

Mathias episc. Crac. 131.

„ rex Ungariae 87. 221. 236. 238. 247. 297. 312. 577. 687. 688. 735. 736.

„ carpentarius Crac. 112.

„ scriptor 82.

„ vide de Cąthy; — Cyapla; — Kyerzkoski; — de Cobilino; — Kot; — de Drzewicza; — de Łąkoszyno; — de Lasko; — Lubinski; — de Myeleszyno; — de Pelczino; — de Poszlugowo; — Peterfolcz; — de Slupcza.

Mathildis uxor Henrici ducis Glog. 494. 537. 654. 714.

„ uxor Henrici ducis Sagan. 714.

Mauritius imperator 93.

Maurus episc. Crac. 52. 69. 131. 150—153. 328. 346. 347. 803.

Maximilianus I imperator 90. 101. 222. 237. 238. 739.

Mazli miles 27.

Mediolanum 93. 157—160. 223. 360. 481. 637. 645.

Medzirezecz 12. 14. 36. 98. 223. 455.

de Medzirezecz Sulco 200.

Megligirej imperator Tatarorum 237.

Meynardus episc. 742.

Melchierowa Katerina 113.

Melicz 518. 519. 549. 550.

Melsztyn 273. 279.

de Melsztyn Anna 277.

„ Beata 274.

„ Katerina 276. 277.

„ Iohannes 272. 277.

„ Nicolaus 277.

„ Rafael 277.

„ Spitco cognom. Pacificus 276. 277.

„ Stanislaus 277.

„ Vincentius 277.

Mendog dux Lituanorum 132. 133. 362. 363.

Menfridus Patricius 682.

Merkelinus consul Wratisl. 526.

Mertinsdorff 515.

Mesanezcowo 123.

Mestvinus dux Pomeraniae 10. 24. 37. 38. 48. 179.

Methudius 128.

Mezbore 486. 592. 641. 649.

Michael episc. Wladisl. 14. 19. 168. 169.

„ plebanus in Lekna 255.

„ plebanus in Praga 560.

„ rex Ungariae 476. 588. 628. 765.

„ 27.

„ vide de Buczacz; — de Cleparz; — Glinski; — Radziejowski.

Michalow 172. 203. 210. 235.

Miechow 348. 349. 370.

de Myechowo Warszius 82. 312.

Michon Katerina 125.

„ Nicolaus 125.

Mykora Iohannes Nicolaus 733. 779. 780.

Mieczyslaus I 42. 60. 61. 128. 129. 134. 140—143. 203. 277. 281. 285. 292. 299.
330—333. 335. 405. 437. 438. 586. 616. 617. 669. 671. 700. 701. 717.
762. 772. 783.

„ II dux Poloniae 43. 62. 63. 129. 144. 145. 203. 277. 279. 281. 286.
292. 301. 337. 442. 445. 618. 619. 672. 741. 763.

„ III dux Poloniae 8. 43. 46. 68. 70. 135. 156. 159—163. 203. 278.
282. 293. 305. 351. 353. 476. 479. 483. 484. 540. 590. 629. 630. 634.
638. 639. 719. 724. 766.

„ filius Mieczyslai III 7. 43. 479. 635.

„ II Crassus dux Opol. 12. 15. 283. 361. 479. 444—446. 724.

„ filius Casimiri I restauratoris 65. 144. 145. 149. 203. 281. 302. 450. 672.

„ I dux Tessinensis 47. 283.

- Mieczyslaus filius Boleslai II Largi 67. 68. 148. 149. 282. 624.
 „ dictus Choszyczko dux Cuiaviae 71.
 „ dux Opol. et Ratib. 162. 163. 282. 283. 476—482. 484. 494. 633. 634.
 636—638. 640. 644. 645. 653. 715. 720. 724. 781.
 Myelnik 215. 284.
 Mylesseno 123.
 de Myleszyno Mathias 258. 259.
 Milicz 569. 693. 730.
 de Miliny Nicolaus 80.
 Mimmel vide Niemen.
 Miro 17.
 Miroslaus 366.
 Mirsva 56.
 de Misa Iacobus 559.
 Misnia (Mischna) 94. 522. 556. 558. 722. 781.
 Mlynecz 123.
 de Mlynny Nicolaus 369.
 Mnychovicze 387.
 Mochbar 736.
 Mokrzsko 370.
 Mogila (Clara Tumba) 71. 164. 247. 306. 355. 356. 366.
 Mogilno 134. 165.
 Moguntia 520. 522. 742.
 Moldavia 214. 218. 221. 237. 246. 249.
 Mollensdorf 517.
 Mons regius 743.
 Monsterberg 509—511. 535.
 Morava (March) 492. 688.
 Moravia 66. 106. 131. 238. 247. 292. 375. 432. 438. 455. 458. 461. 464. 469.
 500. 511. 593. 610. 626. 627. 678. 679.
 de Moravia Henricus 132. 356.
 „ Laczek 86.
 de Moraviany Andreas Przekora 415. 418.
 Morimundum 71. 329. 803.
 Moscovia 90. 92. 95. 96. 97. 101. 110. 112. 214. 215. 221. 222. 224. 248. 249. 260.
 Mosgava 70. 160. 161. 305. 353. 484. 639. 715.
 Mosznia 13.
 Mroczek Przeczslavicz 29.
 Mscislaus miles 26.
 Mucha vide de Valachia.
 Mursa 101.
 Muscata Iohannes ep. Crac. 40. 77. 78. 186—189. 208. 329. 366. 803
 Mutina 132. 326. 355. 357.

N.

- de N... Dominicus 416.
Nakel 10. 15. 16. 24. 26. 28. 150. 151. 190. 452. 465. 474. 485. 487. 593. 640.
648. 649.
de Nakel comes Wyrchoslaus 49.
de Nacka (Noteć) 452.
Nadelitcynne Katerina 693.
Nalancz 76. 308. 365. 397.
Namslawia 506. 515. 545. 686.
Nankerus episc. Crac. postea Wrat. 78. 329. 367. 368. 518—521. 523. 549. 550.
729. 803.
„ episc. Lubuc. 14.
Napulia vide Apulia.
de Naramowicze Anna 271.
Narew 51. 119. 183.
Naropinski Andreas 224.
„ D... 223.
„ Felix 226.
„ Iohannes 222. 223.
„ Stanislaus 222.
„ Vincentius 225.
Neapolis 235—237. 577.
Necla 571.
Nempcz 647. vide etiam Nimptsch.
Nemsche 477. 589. 633.
Neschava (Nyeszovia) 202. 287.
Neslaus 35.
Newenburg 539.
Nezado 19.
Nikel pelfifex 248.
Nicolaus papa III 180. 394.
„ V 242. 374. 375. 399. 408.
„ episc. Poznan. 39. 81. 311.
„ episc. Abelonensis, suffraganeus Wrat. 558.
„ abbas Lubensis 707.
„ provincialis 178.
„ frater 697.
„ dux Opoliensis 736.
„ dux Cassubiae 183.
„ dux Monsterberg 511.
„ notarius 489. 547.

Nicolaus organista 248.

„ civis Crac. 798. 799.

„ vide Altzenaw; — de Babimosth; — de Bancz; — de Bandkow; — Bedlensky; — de Kalisz; — Kezinger; — de Chodecz; — Crzychna; — Curovski; — de Drzewicza; — Dziergowski; — Granowski; — Groth; — Lobin; — Lubyathowsky; — de Ludbrancz; — de Melsztyn; — de Michon. — Mykora; — Miliny; — de Mlyny; — Pieniążek; — de Pilcza; — Pyotuch; — Prazmowski; — de Sandomiria; — de Staw; — Szobyen; — Trąba; — de Unary; — Venath; — Wyrzchowsky; — Wolfram.

Nicomedia 265.

Nicopolis 556.

Nyda 20.

Nyedzwiedz 117.

Niemen 676.

Nyemodlin 288.

Nyepolomyce 115.

Niester v. Dniestr.

Nyewolno 262.

Nigra villa 105. 107.

Nympez (Nymptesh) 487. 507. 515. 528. 687.

Nissa 131. 172. 288. 367. 457. 481. 482. 499. 520. 524. 527. 545. 547. 549. 551. 556. 637. 646. 702. 724. 727. 730. 731. 736. 737. 743.

de Nissa Caspar 417.

Noskowsky Lucas 106.

Nova civitas 99. 126. 186. 236. 796. 798. 804. 805. vide etiam Korczyn.

Nova civitas, curia 123.

de Nova civitate Gregorius 800. 801.

Novak Petrus 568. 787. 788.

Novidwor 397.

Novavilla 123.

Novina seu Zlotogolencyk familia 410.

Novograd 123. 214.

Novumforum 109. 491. 495. 496. 564. 652. 655. 685. 728.

Nurenberg 495. 655. 745.

Nuenburg 570.

O.

Obleko 184.

Obliga vide Alga.

Obra 12. 13. 26.

Octavianus imp. 291.

- Odo dux Gnesnen. 9. 11. 43. 479. 480. 483. 485. 487. 488. 541. 593. 635. 638.
640. 645. 648. 649. 712.
„ filius Casimiri I Restaur. 65. 144. 145. 149. 203. 281. 302. 447. 672.
„ dux Opoliensis 71. 306.
Odra 23. 87. 172. 175. 466. 505. 540. 556. 569.
Odrowansch 270. 354. 359.
„ vide de Sprowa.
Ofca filia Premislonis ducis Pol. 692.
„ filia Henrici VI ducis Wrat. 516.
„ 573.
Olanth 202.
Olavia 288. 518. 529. 532. 687.
Olbrach(t) 412.
Olesnica 22. 569. 575. 681. 744. 782.
de Olesnica Zbigneus episc. Crac. 235. 242. 245. 374—376. 398.
„ archiep. Gnesn. 408.
„ Iohannes 375.
Olomunc 41. 77. 94. 103. 308. 365. 522. 542.
Olsna 528. 537. 540. 569. 729.
Olszewski Andreas 410.
Opatow 34. 224. 247. 395.
Opatowek 125. 224.
Opatowyecz 337.
Opavia 49. 175. 358. 367. 566.
Opizo legatus papae 21. 22. 360. 393.
Opoczka 222.
Opoczno 121.
Opole 73. 75. 77. 175. 188. 189. 288. 309. 358. 479. 481. 482. 534. 540. 565.
575. 637. 638. 644. 723. 729. 737. 739. 744.
de Opole Abraham 787.
„ Iaczko 132. 356. 357.
Opporow 399. 408.
de Opporow Petrus 241.
Oraczewski 241.
Ornaszewo 16.
Orosius 59.
Orzarum sive Brodazyecz familia 729.
Ossa 542.
Ostasius vide de Polenta.
de Ostrog Stanislaus 241.
Ostrogski Constantinus 94. 96. 97.
Ostrolanka 268. 269.
Ostrorog 92.

- de Ostrorog Stanislaus 805.
 Ostrow 15. 439. 447. 566. 587. 617. 622. 721.
 de Ostrow Cristinus 78. 309.
 " Prandota 78. 309.
 Oswaldus canonicus Wrat. 578.
 Oswyńczym 213. 566. 744.
 Othilia vide de Drzewicza.
 Othmuchov 499. 526. 551. 556. 560. 561. 685. 727.
 Otto I imperator 281. 437. 616. 762. 784.
 " II imp. 140. 142. 143.
 " III imp. 61. 142—145. 220. 279. 281. 285. 286. 292. 301. 335. 337. 405.
 438—440. 445. 580. 581. 616. 618. 671. 672. 741. 762.
 " IV imp. 162. 163.
 " marchio Brandenburg 36. 40. 365. 491. 652.
 " palatinus Reni 647.
 " succamer. Lublin. 273. 274.
 " nobilis de domo Topor 75. 365.
 " vide de Bawor; — de Donyu; — de Pilcza.
 Ottokarus vide Premislaus.
 Oxa domus 367.

P.

- Pabyanycze 337.
 Pachotka 255.
 Pakoszcz 195.
 Pakoslaus miles 24.
 " comes 503. 504.
 Pacossius palat. Sandom. 358.
 Paczanow 373. 396. 397.
 Padua 548.
 Pag. 539.
 de Palaw Agnes 692.
 de Pampavo Ambrosius 215.
 de Panyewo Felix 87.
 Pannonia vide Ungaria.
 Panthenow 497.
 Parcia 607.
 Parczow 213. 244.
 Pardi 614.
 Paretcz Stanislaus 561.
 " Stefanus 165.

Parisii 326. 355. 356. 397. 493. 653.

Parzyno 123.

Pascalii papa III 70.

Patricius frater 800.

Paulus martir 291.

„ papa II 235. 399. 577.

„ papa III 113. 409.

„ episc. Crac. 75. 76. 170. 171. 175. 184. 185. 329. 363. 364. 803.

„ episc. Poznan. 8. 27.

„ episc. Camenecensis 245.

„ vicecantor Vislicensis 126.

„ vide Gyzyczsky; — Iasinski; — de Venetiis.

Pebiasberg 570.

Pegavia 644.

Peysankretczem 566.

de Pelczino Mathias 411.

Per Iudaeus 788.

Peregrinus vide de Lasko; — de Lubaw; — de Wysenburgk.

Perenni Petrus 112.

Persidis 158. 159.

Perusium 355. 362.

Perzinsky Caspar 219.

Petersolcz Mathias vide de Slupcza.

Petricus vide Petrus.

Petrus novus martir 360. 361.

„ legatus papae 70. 162. 163. 353.

„ archiep. Gnesn. 406.

„ episc. Wrat. 545. 732. 766.

„ episc. Plocen. 14. 23.

„ decanus, postea episc. Pozn. 20—23.

„ (Petricus) praepositus Posn. 20. 27. 36.

„ (Petricus) 37.

„ cancellarius episc. Posnan. 21.

„ capellanus de Pczew 27.

„ capellanus Casimiri IV r. P. 413.

„ magister 168. 169.

„ rex Ungariae 339. 446.

„ rex Cipri 316.

„ Wloscides 155. 304. 476—478. 588. 589. 602. 603. 628. 630—633. 644.
719—723. 732—734. 745. 757. 758. 760. 762. 765—784.

„ palatinus Cracov. 50. 181.

„ palat. et capit. Sandom. 307. 362.

„ 214.

Petrus 12.

„ vide de Bitkaw; — de Carbonasim; — Corek; — de Crampa; — de Crompholcz; — Dobes; — de Drzewicza; — de Gamratis; — Gomolinski; — de Goscina; — Gruszczicze; — Hers; — Nowak; — de Opporow; — Perenni; — Schirzik; — Skora; — de Skrzyn; — de Tarentasio; — Tomicius; — de Westmunthow; — de Wisnicze; — Wysz.

Petrzico 35.

Piast 140. 141. 277. 281. 291. 435. 436. 615.

Pyathek 260.

Pyelec palat. Warschow. 312.

Pieniążek Nicolaus de Wittowicze succ. et cap. Crac. 805.

Pyffyn 654.

Pygavia 478. 589. 633.

Pylcza 16.

de Pileza Iohannes 805.

de Pileza Nicolaus 99.

„ Otto 86.

„ Stanislaus 99.

„ palat. Crac. 241.

Pileczki Iohannes 273.

„ S... 223.

Pilik palat. Warschow. 82.

Pylzno 82. 243. 246. 248—250.

Pinczow 117.

Piotrkow 116. 214. 218. 221. 223—225. 244. 265.

Pyotuch Nicolaus 271.

Pirszin 494.

Pirzin 495. 496.

Pisa 372.

Pisdri 193. 255. 399. 413. 488. 592. 593. 649.

de Pisnaw Procopius 559.

Pitezen 515. 533. 656.

Pius II papa 235. 376. 399. 577.

de Plano Carpino (Plantarp) Iohannes 166 167. 169. 679.

Plauci vel Comani 347. 457.

Plaza Tomas 217.

Plock 8. 119. 120. 122. 123. 224. 226. 231. 304. 305. 409. 456. 478. 486. 569.
589. 633. 642. 649. 723. 781. 783.

Plowcze 194. 210.

de Pnew Ianussius Dobstvicz 29.

Pokuczye 107. 112.

Podgorzycze 260.

de Podiebrady Georgius r. Boh. 236. 574. 577. 686. 687. 735.

- Podolia 96. 97. 102—104. 112. 203. 274. 763.
 de Pogorella Preczslaus 522. 523. 526. 527. 550. 689. 731.
 Polkenhayn 508.
 de Polenta Ostassius 501.
 Polexani 204.
 Poloczko 96. 222.
 Polonia (Lechia, Lechitae) 8—12. 14. 15. 16—20. 33. 38. 40—42. 45. 46. 48—52.
 56. 61—65. 67—69. 76. 77. 79. 81—87. 90. 92. 94. 98. 100—103. 105.
 106. 112. 113. 116. 117. 120. 121. 125. 128—132. 135. 140—145. 150—
 152. 155. 162. 163. 166—171. 186. 187. 190. 192—198. 202—204. 208—
 210. 212. 213. 215. 216. 218. 222. 228. 230. 234—236. 239. 241—244.
 246. 248. 251. 254. 257. 260. 266. 274. 275. 277. 279. 281. 285—294.
 299—306. 308—311. 315. 325. 326. 330. 332. 333. 335. 337. 339. 344.
 346—349. 351—353. 355—358. 360. 361. 364. 365. 369—372. 375. 391—
 393. 395. 397. 405. 406. 413. 428—432. 435—437. 439—441. 445—453.
 455—470. 472—480. 482. 483. 485—489. 491. 512. 527. 535—537. 540.
 542—547. 553. 555. 557. 568. 570—573. 580. 589. 590. 592—594. 604—
 607. 609—612. 615—617. 619. 620. 622. 625. 627. 629—631. 633. 638.
 642. 643. 646—648. 652. 656. 670. 671. 673. 676—679. 681. 682. 685.
 688. 694. 700. 703. 709. 711. 713. 715. 717—725. 728. 729. 737. 740—
 744. 762—767. 781. 782. 784. 800. 804. 805.
 Polowci 673.
 Poltowsko 119. 122.
 Polukosza domus 363.
 Pomerania (Maritimi) 7. 11—14. 24. 28. 37. 38. 46—48. 68. 79. 123. 164. 165.
 194. 198. 203. 210. 235. 288. 292. 347. 357. 358. 385. 393. 406. 438.
 447—449. 452. 453. 456. 458—467. 470. 472. 474—476. 480. 485.
 488. 590. 618. 621. 622. 626. 630. 635. 640. 648. 670. 676. 677.
 719. 720. 766. 796.
 Pompilius 140. 141. 146. 147. 277. 281. 291. 434—436. 614. 615.
 Ponecz 229. 463. 627.
 de Popyen castell. Ravensis 271.
 „ Katerina 271.
 Poppo ep. Crac. 129. 144. 145. 328. 334—337. 802.
 „ generalis magister ordinis Prutenorum 681.
 „ crucifer 4. 28.
 Porta alias Cella 478. 482. 633. 644. 646. 709. 781.
 Portugalia 94. 125.
 Postisius 31.
 de Poszlugowo Mathias 255.
 Potoczki 223.
 „ Teodor Andreas 410.
 Pozarowsky Iacobus 784.

de Pozenicze Petrus Gomolinski 99.

Poznan 11. 12. 15. 16. 18. 20. 21. 31. 34. 39—41. 43. 52. 61. 62. 68. 77. 106.
130. 156. 157. 195. 203. 211. 214. 216. 221. 244. 293. 300. 301. 304.
309. 337. 351. 372. 393. 398. 407. 408. 410. 439. 441. 444. 448. 477.
495. 537. 587. 593. 617. 619. 623. 632. 636. 649. 655. 719. 721. 722.
763. 781. 783.

de Poznan Benedictus 489.

„ Laurentius 126.

Praga 62. 115. 116. 166. 167. 177. 208. 216. 221. 236. 252. 405. 438. 470. 501.
520—522. 524. 557—561. 567. 571. 572. 575. 618. 670. 686. 688. 689.
691. 695. 697. 725. 735. 743—745.

Pramsyn 566.

Prandnik 71. 356.

Prandota ep. Crac. 10. 14. 23. 29. 72. 75. 132. 133. 166. 167. 170. 171. 307.
329. 359. 360. 363. 803.

„ pater sancti Stanislai 342. 344.

„ pater Thomae ep. Crac. 376.

„ 29.

„ vide de Ostrow.

Prawditarum familia 409.

Prazmowski Nicolaus 410.

Pieczlaus 29.

„ vide de Pogorella.

Pregina 132. 677.

Premislaus II rex Poloniae 40. 41. 52. 76. 170. 171. 183—187. 204. 229. 278.
294. 308. 360. 365. 407. 541.

„ I dux Gnesnensis 4. 9—19. 21—29. 31. 32. 38—40. 208. 215. 409. 490.
494. 535. 541. 611. 650. 651. 653. 708. 722. 743.

„ II Ottokar rex Boh. 49. 175. 490. 500. 683. 688. 695. 696. 715. 725.
743. 763.

„ dux Oswentimensis 645.

„ dux Ratiboriensis 283.

„ dux Stinaviensis 283. 683. 713.

„ dux Sprottaviensis 494. 535. 536. 654.

„ filius Conradi ducis Mazow. 486. 592. 641. 649.

„ filius Zemoviti ducis Cuiav. 283. 541.

„ filius Henrici III ducis Glog. 41. 537. 538. 593. 696.

„ filius Dipoldi marchionis Moraviae 488.

„ quidam 432.

Prenemüd 571.

Primko v. Premislaus.

Procopius episc. Crac. 76. 77. 184—187. 365. 366. 803.

„ vide de Pisnaw; — de Russia.

- Proculus ep. Crac. 129. 142. 143. 328. 332. 802.
 Proczan 498. 688. 696. 701.
 Proortus al. Prophorius, Profortus, Prohorius, Prohortus, Prothorius, episc. Crac.
 129. 140. 141. 143. 328. 330. 331. 803.
 Proschowicze 357. 358.
 Prosna 13. 25.
 Prosper comes Neapolitanus 94.
 Prothorius vide Proortus.
 Provincia 203. 625.
 Prusnitz 552. 569.
 Prussi vide Turzina domus.
 Prussia 10. 12. 14. 61. 62. 66. 84. 85. 97—100. 102. 104. 120. 121. 126. 129.
 132. 142. 143. 156—158. 166. 167. 170. 171. 194. 202. 204. 213. 214.
 216. 218. 222. 225. 241. 248. 251. 279. 287. 289. 292. 293. 300. 301.
 304. 306. 309. 332. 333. 335. 352. 359. 372. 374. 375. 392. 397. 414.
 447. 463. 467. 472. 542. 557. 558. 567. 576. 577. 587. 619. 622. 670.
 671. 673. 674. 676. 679. 685. 704. 705. 715. 722. 744. 762. 796. 804.
 Przemąkow 464.
 de Przemąkow Iaszdo 363.
 Przemanth 9. 13.
 Przerembski Iohannes 410.
 Przetpelco palat. Polon. 38.
 Przibislaus canonic. Gnesn. 33.
 Przybrow 571.
 Pszye pole (Hundisfeldt) 71. 306. 475. 590. 630. 720.
 Puczek 121.
 Puczykanth 98.
 Pulkoza domus 363. 364.

R.

- Raba 172. 173.
 Rachelinus episc. Crac. 144. 145. 318. 328. 336. 337. 802.
 Racji (Raki) 244. 246. 250.
 Racussenae seu Teutoni australes 66.
 Raczans 24. 190.
 Radlicza Iohannes ep. Crac. 81. 82. 230. 264. 266. 311. 371.
 Radlow 368.
 Radolfus canonicus Crac. 357.
 Radolina 371.
 Radom 88. 214.

- Radost ep. Crac. 69. 131. 152. 153. 328. 346 – 349. 803.
 Radzieiowo 16. 133. 190. 194. 210. 288.
 Radzieiowski Michael 410.
 Radzyn 287.
 de Randyeszow Iaroslans 265.
 Raphael vide Leszczynski; — de Melsztyn.
 Rapstyn 115.
 de Rapstyn Iohannes alias de Thanczyn 804.
 Ratibor 288. 479. 499. 637. 644. 715. 724. 727.
 Ratisbona 522.
 Rauden 687.
 Rawa 123. 207. 231.
 Rawa domus 368.
 Ravenna 501.
 Reata 358.
 Reichardynne Formosa 693.
 Reinhardus 697. 698.
 Remundus magister Poloniae 168. 169.
 Renus 193. 566. 690.
 Reuchlinus doctor in medicinis 578.
 Ribka civis de Lekna 255.
 Richenbach 502.
 Richsa uxor Mieczyslai II 337.
 „ filia regis Sveciae 185.
 „ filia Premislonis reg. Pol. 41. 365.
 Richwinus 698.
 Rico 31.
 Ryczyna 134. 782.
 Ryddane 123.
 de Ritwyani Derslaus 241.
 Robertus archiep. Gnesn. 383. 391. 405.
 „ ep. Crac. postea Wrat. 52. 69. 129. 154. 155. 328. 348. 349. 546. 803.
 Robertus 778. 779.
 „ vide Karolus; — Malatesta.
 Rokaczano 522.
 Rodanus 451.
 Rodus 101.
 Rogerus capitaneus 723. 775. 778—781.
 Rogethno 269.
 Rogosno 40. 76. 187. 229. 294. 308. 365.
 Rohatin 239.
 Rolicz stemma 410.

Roma 9. 15. 33. 44. 60. 61. 64—70. 72. 73. 74. 77. 79. 81. 90. 104. 106. 108. 109.
129. 142. 145. 146. 159. 162—165. 175. 180. 223. 226. 235. 236. 258. 266.
302. 335. 346—351. 353. 355. 357. 359. 375. 391. 398. 406. 413. 446. 466.
522. 529. 566. 578. 587. 607. 621. 670—672. 723. 730. 741. 763. 764.

Romanus ep. 130.

„ dux Russiae 46. 65. 70. 162. 163. 171. 206. 283. 305. 306. 353. 483.
484. 638. 639. 715.

Romca dictus Iohannes ep. Wratisl. 40. 549. 697.

Ropczicze 397.

Rosa domus 370.

„ Andreas archiep. Gnesn. 215. 260. 409.

Rosenbergk 565. 566.

de Rosenberg Iodocus 573.

Rospira 13.

Rosz civis in Lekna 255.

Rott Iohannes 577.

Rowne 76. 364.

Ruda 15. 21. 35. 397.

Rudawa 105. 117. 361.

Rudawka 102.

Rudna 536.

Rudolfus archiep. Colonien. 158. 159.

„ episc. Laventinus, postea Wratisl. 235. 577. 687. 735.

„ abbas Lubucensis 733.

„ I imperator 495. 500. 501. 564. 683. 684. 708. 728. 729. 743.

Ruffa ecclesia seu Studnicza 487. 647.

Rugia 480. 635.

Rupella 118.

Rupertus ep. Crac. 131.

„ de Palatinatu imperator 558. 559.

„ dux Lignicensis 429. 531.

Rus princeps 194.

Russia 46. 48. 50. 51. 62. 66. 70—73. 76—78. 86. 90. 94. 102. 103. 132. 133.
144. 145. 148. 149. 160. 161. 171. 180. 181. 183. 185—189. 200. 202. 206.
212. 236. 239. 240. 244. 250. 259. 274. 282. 284. 292. 295. 301. 302. 305.
307—309. 335. 348. 351. 353. 358. 363—365. 393. 397. 438. 440. 441.
447—449. 452. 461. 462. 476. 479. 483. 485. 618. 621—623. 627—630.
635. 638. 640. 676. 678. 702. 719. 723. 730. 763. 765. 766.

de Russia Procopius 329. 803.

Rutnicz 571.

Rzepicha 140. 277. 281. 435. 436. 615.

Rzeschotko Andreas vide de Czyrnyevycze.

Rzeszow 102. 254.

Rzeszowski Iohannes 87. 247. 275. 374. 400.

S.

S .. vide Pileczki.

Sączygnewski Iacobus 99.

Saganum 536—540. 570. 575.

Sala 141. 438. 444. 482. 646. 701.

de Salcza Iacobus 578.

Salczberg (Wieliczka) 118.

Salzburg 494. 536. 654.

Salemlechem Iudaeus 788.

Salomea sancta 46. 48. 162. 163. 168—171. 282. 543.

„ uxor Conradi II ducis Glog. 16. 494. 535. 653. 713.

„ filia Zemoviti ducis Maz. 47. 186. 187. 283.

Salomo rex Ungariae 450. 452. 625.

„ civis Crac. 99. 101.

„ Iudaeus 787. 789.

Sambor 800. 801.

Samborius dux Pomeraniae 173. 496. 656.

Samogitia 234. 676.

Sampier 125.

Sampson Gnewomirowicz 29.

de Samrszow Albertinus 264—266.

Samuel vide Macieiowski.

San 109.

Sandco succantor Wrat. 75.

Sandecz 51. 68. 109. 113. 184. 185. 190. 208.

Sandiwógus 16.

„ 45.

„ 229.

„ Zbilutowicz 29.

„ vide de Lanszenicza.

Sandomiria 9. 47. 51. 68. 71. 73. 74. 76. 77. 124. 132. 133. 156—158. 168—171.
181. 184—189. 194. 198. 199. 201—203. 207—209. 212. 218. 274.
306—309. 353. 354. 358—362. 368. 370. 395. 397. 398. 454. 456. 489.
490. 542. 590. 594. 630. 643. 651. 673. 678. 682. 695. 715. 719. 766.

de Sandomiria Andreas 75.

„ Nicolaus 75.

Sandwel 463. 505. 569. 627.

Santok 8. 9. 11—13. 35. 36. 456.

Saraceni 69. 92. 93. 134. 158. 159. 241. 352. 501.

Sarnowe 455.

Satczka 522.

- Saurman consul Wrat. 739.
Saxonia 45. 61. 62. 64. 69. 76. 79. 103. 140. 188. 189. 228. 301. 335. 438. 463.
468. 487. 495. 501. 618. 635. 647. 655. 702. 763.
Scala 48. 363. 486. 592. 641. 648. 679.
Scalca 67.
Scarbimiria 363.
Scarbimirus palatinus 150. 151. 460. 466. 472.
de Scarzeschow Iacobus 72. 307. 359.
Scedricus comes 35.
Schadek 223. 224.
de Schalkow Cunczko 519.
Schalle Barbara 693.
Schamotuli 221.
de Schamotuli Andreas 215.
Scheligy domus et villa 397.
Scherley Iarosz 798. 799.
Scherteleczan consul Wrat. 526.
de Schydlowiecz castel. Crac. 224.
Schilling Iohannes 798. 799.
Schimber Wolff 98.
Schirzyk ep. Crac. 79. 201. 368. 369.
Schodna 396.
Schramovice 109.
Schreniawa domus 397. 399.
Schuchdol 360.
Schwhyborchin 570.
Skierniewice 410.
Selavonia 107. 301. 340.
Scora 45. 229.
Skora Petrus 241.
Skothnyki 395.
Scrym (Screm) 488. 593. 649.
de Skrzyn nobiles 270.
" Petrus 348. 349.
Szeczin vide Stetin.
Szcepanow 342 344.
Scythae 250. 720.
Sedlino 123.
Sedones 93.
Sena 372.
Sepno 13.
Septemcastrensis terra 114. 183. 577. 739.
Serem 101. 223.

- Servi 93.
 Severinus vide Bonner.
 Severus episc. Prag. 742.
 Sewoloz 212.
 Sgergallo dux Lituan. 230.
 Sibanus frater 697.
 Sicilia 609.
 Sieciechow 167. 334. 335. 337.
 Sieciechus (Cetegus) 334. 335. 337. 452—456. 626.
 Syenyenski (Iacobus) archiep. Gnesn. 221.
 Syewyor 110. 207. 535. 536. 683. 713.
 Sifridus frater 697.
 Sigersdorff consul Wratisl. 740.
 Sigismundus I rex Pol. 89—92. 96. 97. 99. 100—106. 109—115. 214. 215. 218.
 219. 221—223. 226. 227. 248. 249. 259. 260. 274. 312. 409. 737.
 739. 782.
 " II Augustus 99. 105. 110. 112. 113. 115. 116. 218. 223. 224. 226.
 227. 249.
 " Magnus dux Lituan. 213. 312.
 " imperator 229. 234. 543. 544. 556—558. 685. 735.
 " rex Burgundiae 54. 60. 61. 300
 " dux Austriae 577.
 " 45. 229.
 " vide Turzo.
 Silvester II papa 60. 129. 142. 299. 332. 333. 335. 440. 445. 662. 671.
 Simeon advocatus Lecnensis 352.
 " vide de Brzeznicza.
 Simon vide de Tyznaw.
 Synai 113.
 Synce 26.
 Siradia 13. 47. 51. 67. 71. 73. 76. 77. 184. 192. 193. 198. 203. 208. 210. 265.
 308. 363. 364. 592. 649. 719.
 Sirkaw 537. 713.
 Sircones 270.
 Sitia 676.
 Sitko ministerialis 805.
 Sixtus IV papa 236.
 Slavia 39. 93. 430. 609.
 Slavatin 566.
 Slavna 20.
 Slavnyk pater s. Adalberti 129. 141. 392.
 Slavonia (Slaveni) 93. 325. 326.

- Slezia 9. 22. 29. 68. 94. 131. 156. 157. 159. 168. 169. 172. 173. 185—187. 196.
203. 221. 236. 238. 247. 249. 282. 288. 292. 303. 306. 358. 406. 465.
476. 486—492. 494. 554. 556. 558. 569. 571. 572. 575—577. 590. 592—
594. 629. 630. 633. 642—644. 647. 649. 651. 652. 654. 678. 681. 685.
686. 694—697. 701—703. 708. 718—720. 722. 723. 725. 726. 728. 729.
735—737. 740. 743. 766. 782.
- Slychno 123.
- Slupcza 193.
- de Slupcza Grotho 368.
- „ Mathias 416.
- „ Mathias Petersolcz 55.
- Slupsk 33.
- Smarszyewo 265.
- Smogorzew 134. 545.
- Smolensko 90.
- Snyatyn 239.
- Sobieslaus dux Boh. 480. 635. 742. 743.
- Sobyenski Petrus Kmita vide de Visnicze.
- Sobotka (Tczopten) 733. 734.
- Sokal 216.
- Socha 82. 312.
- Sochaczow 69. 117. 120. 121.
- Sokoll castell. de Raczens 25.
- Soldanus magnus 244.
- Solecz 19. 34.
- Soluchow 396.
- Sommerfeldt 687.
- Soravia 539.
- Spicimierz 13. 393.
- Spicimirus cast. Crac. 197. 273.
- Spiglin Anna 693.
- Spinteowicz (Spitkowicz) 486. 566. 592. 642. 649.
- Spitco palatinus Crac. 82. 312.
- „ vide de Melsztyn.
- Spitigneus dux Boh. 742.
- Spoletto 236.
- Sprottavia 539. 570. 687.
- de Sprowa Iohannes Odrowansch 235. 245. 399. 408.
- „ Stanislaus 99.
- Srodka 11. 21.
- Srodia 593. 649.
- Stanislaus sanctus 22. 49. 50. 66—68. 72. 124. 125. 132. 134. 145—149. 163.
168. 169. 203. 204. 206. 216. 220. 228. 277. 279. 282. 286. 293. 303. 307.

328. 329. 342—345. 359. 360. 393. 406. 445. 448. 451. 624. 625. 672.
679. 681. 705. 714. 715. 719. 729. 764. 765. 782. 802.

Stanislaus episc. Pozn. 398.

„ dux Mazoviae 102.

„ succamer. Premisl. 273. 274.

„ carpentarius Cracov. 106. 112.

„ Adae scultetus Mislinic. 107.

„ (Stano) scultetus Wislic. 125.

„ vide Karnkowski; — de Cobilino; — Czolek; — Gnyasdosz; — Leimiter;
— de Melsztyn; — Naropinski; — de Ostrog; — de Ostrorog; — Pa-
retcz; — de Pilcza; — de Sprowa; — Stano; — Szembek; — de Wisnicze.

Stargard 98.

Starodub 110.

de Staw Nicolaus 117.

Stawiszyn 41.

Stefanus archiep. Gnesn. 130. 383. 392. 406.

„ episc. Lubucensis 733.

„ rex Ungariae 49. 54. 60. 61. 128. 129. 142. 299. 300. 332. 333. 392.
438. 445. 446. 473. 669. 671. 700. 701.

„ gubernator Ungariae 89. 103. 222.

„ palatinus Moldaviae 214. 237. 239. 246. 247. 274. 275.

„ filius Mesiconis III. 479. 635.

„ filius Caroli Roberti r. Ung. 283.

„ castell. Cracov 351. 352.

„ Slavus 248.

„ vide Paretcz; — Wyzga; — de Zemczano.

Steierer Linhard 739.

Steynoschil 540.

de Sternberg Conradus 494. 654.

Stetin 39. 283.

Sthoyk Albertus 255.

Stinavia 537—540. 575. 687.

Styr 86.

Stobnicza 353.

Stodoli 262.

Stoltez 495. 498. 655.

Storich vide de Vienna.

Stradom 117. 375.

Streichin Katerina 694.

Strelyn 502. 687. 697.

Strigon 81. 370. 495. 496. 502. 655. 739.

Strivalli insula 113.

Stroynath dux Lituan. 363.

- Strossberg vide Brodnica.
Stroza 495. 496.
Strzelitz (Strzelci, Strzelcze, Strzelec) 38. 39. 396. 566.
Strzempino 375.
Strzempinska Dorotea 376.
Strzempinski Tomas 375. 376. 400.
Strzerzislava (Swantoslava) mater sancti Adelberti 129. 141—143. 392.
Strzezich Andreas vide de Cracovia.
Studnicza seu Ruffa ecclesia 487. 647.
Suchodol 49. 166. 167. 715.
Sucowo 120. 123.
Sula vide Lambertus.
Sulco vide Fulco; — de Medzirzecz.
Sulcowa crobys 2.
 „ wolya 8.
Sulencz 36.
Suleow 135. 158. 159. 406.
Sulislaus cast. Sandom. 353.
de Sumsko Iacobus 78.
Surrianus figellator 491. 652.
Swancza Bodzantha 79.
Swantopelcus dux Pomeraniae 4. 8. 10. 12. 24 - 26. 28. 29. 33. 47. 48.
 „ dux Moraviae 469.
 „ pater Petri ep. Crac. 154. 155.
 „ quidam 474. 475.
Swantoslaus dux Russiae 349. 353.
 „ fil. Petri Wloscidis 732. 766.
Swantoslava filia principis Russiae 188. 189.
 „ vide Strzerzislava.
Swarno dux Russiae 75. 206. 308. 363.
Swathawa coniux Wratislai ducis Boh. 742.
Swebussin 687.
Swebzin 539.
Svecia 185.
Sweman vide de Swidnica.
de Swenkinfeldt Iohannes 521—523.
de Swercia Zdislaus 559.
Svevia 237.
Svidgerus episc. Bamberg. postea Clemens II papa 446. 620.
Swidnica 283. 288. 509. 510. 514. 532. 535. 542. 558. 686. 703. 708. 788.
de Swidnica Sweman 788. 789.
Swidrigal dux Lituan. 86. 213.
Swinka Iacobus archiep. Gnesn. 40. 41. 51. 186. 187. 204. 208. 394. 407.

Swinka miles Dobrinensis 119.
 Zwyrkoth Gabriel 254.
 de Sz. . . Laurentius 417.
 Szafranyecz 115.
 Szamborius fil. Swantopelci ducis Pom. 48.
 Szczepus 397.
 Szczyrbyecz 299.
 Szembek Christoforus 410.
 „ Stanislaus 410.
 Szidlow 216.
 Szobyen Nicolaus 248.
 Szula 335.

T.

de Thabor Monte Bonawentura 695.
 Taler Iudaeus 788.
 Thanczyn 242.
 de Tanczyn Andreas 214. 241. 794. 799. 804. 805.
 „ Iohannes 241. 242. 794. 799. 804. 805.
 Tarczy Thomas 250.
 de Tharentasio Petrus, postea Innocentius V papa 493.
 de Targowisko Iohannes 237.
 Tarnow 103. 105. 224. 276. 487. 648.
 de Tarnow Iohannes 107. 215.
 „ „ maior 275.
 „ „ archiep. Gnesn. 410.
 Tarpatii vide Carpatii montes.
 Tarsis rex 9.
 Tartari 9. 12. 16. 29. 36. 48. 50. 51. 66. 71—73. 75. 76. 78. 82. 86. 87. 90. 94.
 96. 97. 101. 103. 104. 131. 133. 166—171. 175. 180. 181. 183—186.
 188. 189. 199. 200. 222. 225. 226. 236. 238. 239. 241. 250. 269. 282. 295.
 302. 306. 307. 311. 358—362. 364. 489—491. 558. 594. 643. 651. 669.
 678. 679. 681. 682. 688. 689. 691. 694. 696. 701. 707. 711—713. 715.
 725. 743. 800.
 Tharzek palat. Crac. 358.
 Tczopten vide Sobotka.
 Tellebuga dux Tartarorum 76.
 Theo... 698.
 Teodor Andreas vide Potocki.
 Teodoricus abbas 697.
 „ cantor Wrat. 11.

- Teodoricus frater 697.
 „ marchio orientalis 494. 654.
 „ vide Doring.
 Teofilus 363.
 „ vide de Cirznsk
 Teonia 409.
 Teschin 94. 529. 566. 575. 729. 739. 744. 782.
 Teschner Iohannes 798.
 Thetaur capitaneus 733.
 Teutonia vide Alemania.
 Tyberis 106.
 Ticellinus abbas 709.
 Tymon 648.
 Thinec 125. 130. 134. 137—139. 361. 400. 446. 447. 621. 763.
 de Tyznaw Simon 559.
 de Tholischkow Klychna 265.
 Thomas archiep. Cantuariensis 51. 70. 158. 159. 351—353. 705.
 „ episc. Wratisl. 14. 23. 29. 168. 169. 291. 360. 361. 493. 499. 547. 549.
 653. 681. 697. 715. 727.
 „ castell. Poznan. 13. 14. 16.
 „ advocatus Pilsnensis 82.
 „ vide de Aquino; — Plaza; — Strzempinski; — Tarczy; — Tunel.
 Tomicki Petrus 97. 106. 110.
 Tomislaus filius Thomae castell. Pozn. 14.
 Toneman Iudaeus 788.
 Topor domus 363. 364.
 Torun 71. 83. 97. 99. 116. 124. 131. 139. 171. 193. 202. 210. 221—223. 257.
 287. 312. 359. 676. 715.
 Toruntus 93.
 Tost 566.
 Trąba Nicolaus 373. 387. 397. 398. 408.
 Trąby domus 397.
 Trachenburgk 569. 693.
 Transalpini vulgariter Bessarabi 237.
 Transsylvania vide Septemcastrensis terra.
 Trebechrow 571.
 Trebnica 23. 364. 487. 488. 490. 492. 494. 496. 540. 548. 569. 593. 642. 647.
 648. 650. 655. 656. 681. 707. 725. 783.
 Treyda filia Boleslai ducis Maz. 541.
 Tridentum 663. 664.
 Trognath 133.
 Trogus 607.
 Trobidas dux Mazoviae 199.

- Troyanow 44.
 Troyden dux Russiae 47. 119. 120. 283. 284.
 Thronius vide Chronius.
 Trzeyel 79
 Trzebeslaus 35.
 Trzemeszno 61. 62. 109. 129. 134. 261. 263. 300. 587. 619. 762.
 Thuchola 85.
 Tudertina 236.
 Tunel Thomas 248.
 Turci 87. 88. 95. 97. 101—107. 112—114. 213. 221. 223. 226. 234. 236.
 239—241. 244. 245. 251. 253. 271. 274. 275. 278. 295. 375. 408. 556. 566.
 571. 737. 800. 801.
 Turgaw 531.
 Thursko 358.
 Thurzina alias Prussi domus 343. 344. 375.
 Thurzy ep. Wrat. 216.
 Turzo familia 577.
 „ Iohannes 577.
 „ Sigismundus 577.
 Tuscia 69.

U.

- Uchański Iacobus 410.
 Udalricus dux Boh. 741.
 Ulan 30.
 Ulricus magister ordinis Cruciferorum 85.
 de Unary Nicolaus, subiudex Sandom. 804.
 Ungaria (Hungaria, Hungari, Hunni) 7. 9. 43. 51. 60—62. 67—71. 77. 80—82.
 86. 87. 90. 94. 100—103. 105. 113. 116. 126. 133. 140—143. 145. 148—153.
 167. 182—189. 191. 192. 196. 198. 201. 214. 215. 221. 223. 224. 229.
 230. 234—236. 238. 239. 241. 242. 244. 245—247. 250—252.
 275. 281. 282. 285. 286. 293. 299. 303. 304. 308. 310. 311.
 332. 333. 358. 359. 370. 385. 392. 397. 431. 432. 438. 444. 448—450.
 454. 461. 462. 467. 469. 473. 476. 479. 483. 489. 492. 493. 511. 529.
 542—544. 555. 557. 594. 607. 609. 611. 618. 623. 624. 627. 628. 631.
 635. 638. 643. 651. 670. 678. 689. 704. 725. 737. 739. 743. 763. 764.
 Unieiów 44. 193. 395. 397. 399.
 Urbanus III papa 70. 160. 161. 352. 555.
 „ V papa 522.
 „ VI papa 234.

Ursina 236.
 Ursula uxor Mathiae carpentar. Crac. 112.
 Uscze 7. 8. 15—17.

W. V

Wąbrowiecz 223.
 Wąchocko 134. 350. 352.
 Wadowitez 566.
 Wągrowiecz 98.
 Wah 106.
 Valachia 89. 96. 102. 107. 112. 115. 215. 221. 239. 248. 257. 259. 274. 275.
 280. 800.
 de Valachia Mucha 239.
 Walcz 98.
 Waldemar rex Daniae 80. 310.
 Valentinus vide de Drzewicza; — Haunolth.
 Walo episc. Beluacensis, legatus 458.
 Walstadt 489. 490. 688. 701. 707. 712. 725.
 Walterus ep. Wrat. 546. 732. 733.
 Wanko fil. Boleslai II ducis Maz. 47. 120.
 Wanda 277. 281. 290. 431. 609.
 Vandali 93. 277. 290. 431. 609.
 Vandalus vide Wisla.
 Vanus 501.
 Wapowski cantor Crac. 92.
 Warka 269. 283.
 Warcislaus dux Pomeraniae 32. 33. 37.
 capitaneus in Bobrowniki 83.
 Varmia 99. 410. 743.
 Varna 213.
 Warsevicii 150. 151.
 Warszius vide de Myechowo.
 Warszovia 219. 231. 267.
 de Warszovia Iohannes Doyswon 796
 Warta 12. 13. 21. 27. 193. 223. 399. 447. 486. 488. 592. 593. 623. 642. 722.
 de Warta Iacobus calvus 262.
 Wartenberg 569. 570.
 Vasyl Iwanowicz 224.
 Wawrzinczicze 355. 356. 368.
 Weberin Maria 694.
 Weyustadt 570.

Venath Nicolaus 248.

Wenceslaus sanctus 140. 141. 203. 209. 330.

„ episc. Wrat. 429. 531. 552. 556.

„ I rex Boh. 715. 728. 743.

„ II rex Boh. 41. 77. 198. 278. 360. 365. 407. 506. 517. 541. 542. 564. 689. 697. 728. 729.

„ III rex Boh. 41. 77. 124. 133. 188. 189. 208. 295. 308. 541. 542. 697.

„ IV imperator 552. 553. 557—559. 690. 742. 744.

„ I dux Lignicensis 283. 284. 518. 528—533. 728. 744.

„ fil. Ludovici I ducis Breg. 534.

„ vide Leszczyński.

Venecia 60. 61. 236. 237. 566.

de Venetiis Marchus Paulus 426.

Wenczeslava uxor Boleslai I Alti 481. 724.

Verno 123.

Verona 352.

de Westmunthow Petrus, iudex Sandom. 804.

Wyadus vide Odra.

Wycleff 558. 559. 563. 685.

Widawa 23.

Vigand frater Wladislai II lag. 230.

„ vide Czolek.

Wyeliczka 110. 118.

Wyelun 38. 204. 397. 465.

Vienna 90. 222. 236. 238. 247. 536. 736. 739.

de Vienna Iacobus Storich 788.

Wyerzchowsky Nicolaus 261.

Wilbrand archiep. Magdeb. 8.

Vilhelmus archiep. Gnesn. 383. 391. 405.

„ episc. Lubucen. 34.

„ abbas Grissovien. 698.

„ frater 697.

„ rex Holandiae 360.

„ dux Austriae 230.

Vylkomiria 213.

Wilna 88—90. 113. 115. 222. 224. 229. 231. 234. 237.

Villacum 689.

Williballius archiep. 129.

Vincentius archiep. Gnesn. 167. 245. 329. 353. 354. 356. 393. 398. 406. 408.

„ ep. Crac. 70. 71. 162—165. 288. 329. 353. 354. 803.

„ ep. Wladisl. 215.

Vincentius canonicus Poznan. 27.

„ palatinus Poznan. 192—196.

- Vincentius 29.
 „ vide de Kelce; — de Melsztyn; — Naropinski.
 Wynezk 569.
 Viola ducissa Opolien. 715.
 Wirbin 514.
 de Wirbna Henricus 512. 518. 549.
 Wyrchoslaus vide de Nakel.
 Virer Stefanus 542.
 Wirtenberg 496. 656.
 Wysch Petrus ep. Crac. 82. 215. 242. 371—373. 387. 398.
 de Wisenberg Bartossius 557.
 „ Peregrinus 485. 640. 648.
 Wisla 8. 16. 74. 98. 102. 105. 107. 109. 112—114. 117. 125. 170—173. 196.
 199. 201. 218. 225. 290. 337. 353. 361. 431. 448. 456. 457. 462. 464.
 592. 609. 624. 649. 676. 764.
 Vislaus ep. Crac. 10. 71. 72. 166. 167. 329. 357. 359. 803.
 „ Wladisl. 40. 186. 187.
 Vislicia 9. 68. 69. 77. 116. 125. 126. 152. 153. 188. 189. 309. 346. 348. 673. 765.
 Vislimirus ep. Crac. 132.
 Vislo maritus Elisabeth de Pilcia 86.
 Wislok 247.
 Wysloka 337.
 de Wisnicze Petrus Kmita Sobyenski 99. 225.
 „ Stanislaus 215.
 Wissegrad 10. 37. 114. 190. 474. 557.
 de Vistinnirycz Henricus dux 39.
 Viterbo 364.
 Vitoldus Mag. dux Lit. 83. 87. 213. 217. 229. 230. 234. 311. 374. 558.
 Vitus primus episc. Lithoviae 22. 23. 34.
 „ episc. Livoniae 360.
 „ episc. Wratisl. 549.
 Withim 566.
 Wittowicze 805.
 Wyzga Stefanus 410.
 Wladimiria 51. 171. 269. 284.
 Wladislaus archiep. Gnesn. 399. 408.
 „ archiep. Salcburg. 36. 282. 490. 493—495. 517. 548. 651. 653. 654.
 682. 725.
 „ episc. Wladisl. 245.
 „ diaconus 573.
 „ I Herman dux Pol. 65—67. 144. 145. 148—151. 154. 155. 203. 278.
 281. 282. 293. 302—304. 393. 446. 447. 451—455. 457. 546. 588.
 589. 602. 603. 621. 625. 626. 672. 719. 732. 764. 765.

- Wladislaus II dux Pol. 43. 68. 152—157. 278. 282. 293. 304. 347. 351. 469. 475—477. 564. 590. 628—630. 632. 633. 644. 645. 711. 719—723. 728. 765—767. 770—772. 775. 777. 781. 782.
- „ III Loripes dux Pol. 8. 43. 62. 63. 160—163. 166. 278. 479. 487. 488. 541. 592. 635.
- „ filius Odonis dux Mai. Pol. 7—9. 11. 13. 488. 593. 645. 649.
- „ I Łokietek rex Pol. 40. 41. 47. 77—79. 119. 124. 133. 173. 174. 185—194. 196. 198. 199. 204. 207—211. 229. 278. 279. 283. 286. 295. 308. 309. 366. 395. 407. 541—543. 575. 703.
- „ II Jagello rex Pol. 82—84. 86. 87. 124. 125. 202. 213. 215—217. 230. 231. 234. 240—244. 251. 270. 275. 278. 287. 295. 296. 311. 312. 373. 398. 399. 407. 413. 500. 557. 558. 704. 744.
- „ III (Warneńczyk) rex Pol. 86. 87. 120. 125. 213. 234. 240—245. 251. 275. 296. 374. 398. 408. 413. 565. 566. 572.
- „ rex Ungariae 448. 449. 454. 624.
- „ Posthumus rex Ung. 235. 312. 571. 573. 577. 686.
- „ rex Bohemiae 131. 743.
- „ II rex Boh. et Ung. 89. 90. 103. 125. 214. 220. 221. 236. 238. 252. 280. 297. 312. 313. 688. 737. 739. 740. 782. 787. 788.
- „ filius regis Tinecensis 130.
- „ Albus dux Wladisl. et Gnewkowiensis 283.
- „ dux Bythumiensis 527.
- „ dux Calisiensis 7.
- „ dux Cossliensis 566.
- „ dux Plocensis 121.
- „ dux Lignicensis 574.
- „ dux Opoliensis 15. 18. 23. 73. 80. 175. 283. 310. 533. 543. 724.
- „ dux Ratibor. 360. 479. 644. 645.
- „ filius Henrici V ducis Wratisl. 505. 507. 512—514. 684.
- „ filius Wladislai ducis Maz. 188. 189. 284.
- „ filius Zemoviti ducis Maz. 284.
- Wladislavia 9. 32. 37. 47. 62. 63. 78. 79. 84. 193. 195. 210. 301. 337. 407. 408. 410. 441.
- Vlastava 122.
- Włodimirus ep Wladisl. 19.
- „ palat Crac. 358.
- „ filius Prandotae 29.
- Włost miles Dobrinensis 119.
- Włostiborius archiep Gnesn. 394. 407.
- Włoszowski 275.
- Vogel Linhardt 739.
- Woynicz 68.
- Woysalk fil. reg. Mendog. 133. 363.

- Woyslaus princeps militiae 293. 334. 335. 337. 455.
 Woyslawycze 239.
 Woitko pictor, civis Crac. 798. 799.
 Wolavia 515. 569. 687.
 Woldimirus marchio Brandenb. 40.
 Wolff vide Schimber
 Wolfram Nicolaus 798.
 Wolimirus ep. Wladisl. 23. 360.
 Wolski magister curiae reginalis 222.
 Voznyczski 223.
 Wratislaus dux Boh. 140. 141. 203. 451. 453. 547. 742. 743.
 „ capitaneus in Bobrowniki 312.
 „ filius Swantopelci 48. -
 Wratislavia 9. 11. 14. 21. 23. 29. 71. 94. 134. 154. 155. 173. 195. 207. 236.
 288. 304. 307. 308. 312. 329. 348. 349. 358. 364. 366. 367. 406.
 413. 425. 426. 453—455. 468. 469. 475. 478. 482. 489—495. 499.
 500. 502. 504. 505. 507. 508. 510. 513. 515—528. 532. 534—536.
 540. 545—553. 556. 558. 563—565. 567. 568. 570. 572—575.
 588. 590. 594. 626. 629. 630. 643. 644. 646. 651—653. 655.
 667. 678. 680—686. 689—691. 694. 695. 702. 703. 708. 712. 713—
 721. 723—735. 737—740. 744. 766. 767. 775. 778. 781—784. 786—
 789. 803.
 Vreyenstadt 566.
 Vriderimis abbatissa 691.
 Wronowski Iohannes 261. 262.
 Wspynek Nicolaus vide de Bandkow.
 Wthorek 262.

X

- Xangnycze 337.
 Xyżącza lapidea 113.
 Xonow Henricus 558.

Z.

- Zabawa domus 357. 358. 406.
 Zabrzezinski 221.
 Zacharin Iacobus 221.
 Zadoch Iudaeus 788.

- Zagosc 158. 351.
 Zaleszye canonicus Gnesn. 259.
 Zaremba 187. 727.
 Zaremba traditor 76. 308. 365.
 Zarembina palatinissa Calisiensis 225.
 Zarnow 309.
 Zarthawica 10.
 Zarzyszow 49.
 Zaslav 239.
 Zastavia 10.
 Zator 94. 218. 566.
 Zavichost 46. 70. 73. 162. 163. 168. 169. 171. 206. 305. 307. 353. 715.
 Zavissius ep. Crac. 370. 371.
 " vide de Kurow.
 Zawiszka de 273.
 Zbanszin 10. 12. 18. 79.
 de Zbąszyno vide de Babimosth.
 Zbigneus filius Wladislai I (Herman) ducis Pol. 452—456. 458. 459. 461—463. 465.
 466. 470. 472. 473. 626.
 " palat. et capit. Sandom. 362.
 " 221.
 " vide de Crampa; — de Olesnica.
 Zbilut ep. Wladisl. 80. 81. 311.
 " 29.
 Zbinco archiep. Prag. 558.
 Zbislawa uxor Boleslai III reg. Pol. 475.
 Zbitek vide Bozemski.
 Zdislaus archiep. Gnesn. 406. 724.
 " vide de Svercia.
 Zegota de clenodio Topor 75. 363.
 " 275.
 Zelet rector parochialis in Lekna 191.
 Zelislaus comes 458.
 Zelona lanka vide Dąbrowno.
 de Zemczano Stefanus 105.
 de Zevorsko Iacobus 309.
 Zemomislaus filius Lestconis 140. 141. 277. 281. 291. 292. 299. 435—437. 615.
 616. 762.
 " frater Lestconis Nigri 47. 283. 486. 541. 542. 592. 642. 649.
 Zemovitus filius Piasti 140. 141. 277. 281. 291. 435—436. 615. 616.
 " I. dux Mazoviae 13. 14. 16. 23. 24. 73. 75. 170. 173. 174. 187. 283.
 307. 308. 360. 362. 541. 644. 715.
 " II dux Maz. 47. 119. 283. 541.

- Zemovitus III dux Maz. 45. 80. 82. 229. 231. 270. 283. 284. 311. 541. 557.
 " IV dux Maz. 121. 231. 284.
 " V dux Maz. 123. 284.
Zgorzelicz 4.
Zydowo 258.
Zyelenycze 374.
Zyroslaus I ep. Wratisl. 546.
 " II ep. Wratisl. 546.
Zlotogolenczyk vide Novina.
Zlotorya 83. 123. 312.
Zmigrod 242.
de Znein Laurentius 416. 417.
Znin 15. 392. 395. 396.
Zofia quarta uxor Wladislai II lag. 86. 125. 214. 243. 275. 374.
 " filia Casimiri IV lag. 89. 214. 413.
 " filia Henrici I ducis Wratisl. 482. 647. 712. 724.
Zola Doringiae 763.
Zolava (Szolawe, Salava) 140. 141.
Zschorschow 566.
Zula ep. Crac. 130. 146. 147. 340. 341. 802.
Zuzanna vide de Drzewica
Zwyerzynecz 102. 105. 348. 349.

SPROSTOWANIA I UZUPEŁNIENIA.

Str.	16 wiersz	17	czytaj	Thoma et filii eius	zamiast	Thoma et Philippus ¹⁾
"	21	" 18	"	decanum	"	decanam
"	35	" 4 z dołu	"	rubrica	"	Rea
"	45	" 13	"	Cardinalis	"	Tardus ²⁾
"	60	" 21	"	1006	"	106
"	66	" 27	"	Cracoviensis	"	Cracovriensis
"	68	" 17	"	castellaniam	"	castillaniam
"	68	" 22	"	nihil	"	nihit
"	71	" 6	"	hospitale	"	hospitate
"	78	" 13	"	translacionis	"	translacione
"	86	" 21	"	campestraliter	"	campetraliter
"	89	" 10 z dołu	"	siedm	"	tylko sześć
"	92	" 11	"	vestre	"	verstre
"	98	" 20 z dołu	"	intercepit	"	interecepit
"	98	" 11	"	Histulam	"	Histutam
"	101	" 22	"	Moscovie	"	mosco
"	107	" 14	"	spiritualibus	"	sptritualibus
"	107	" 24-25	"	Myslynicensis sculteti	"	Myslynicensem scultetum
"	112	" 33	"	et	"	ex
"	115	" 7	"	Septembris	"	Semptembris
"	171	" 34	"	1466	"	1366
"	182	" 5 z dołu	"	appelatur	"	appelatur
"	182	" 3 z dołu	"	dicitur	"	dicutir
"	198	" 8	Pomiędzy „annis.“ a „Tandem“ należy umieścić jeszcze co nastę-
puje: „Rex igitur Wladislaus dictus Loethek anno domini MCCCXXXIII obiit, cui eodem
anno Kazimirus filius eius successit. Śp. Aug. Bielowski, zdaje się, miał zamiar ustęp
ten w przypisku jako wtęć umieścić i dla tego go w swym texcie opuścił, robiąc na
marginesie tylko znak. Znaczenie tego znaku dopiero później wydawcy się wyjaśniło.			

1) „Thoma et Philippus“ ma w samej rzeczy tekst Ottoboniański, za którym szedł Bielowski, że zaś lekcyja ta jest błędną, tego dowodzi kronika t. z. Boguchwała rozdz. 89. i 90. 2) Tardus mają rękopisy, ale przydomek Stregoniensis wskazuje, że tu mowa o kardynale Demetriuszu.

Str. 214 wiersz 6		czytaj	Wainodatu	„	Wainodata
„ 235 „ 3 z dołu		„	1481	„	1841
„ 239 „ 6 „		„	kasztelan lwowski	„	kasztelan krakowski
„ 253 „ 5 wstępu		„	1498	„	1448
„ 330 „ 6 z góry		„	pinum	„	primum
„ 334 „ 5 z dołu		„	fundarunt	„	fundavit
„ 357 „ 14 z dołu		„	Andrea		zamiast Andreo
„ 375 „ 11 z dołu		„	Taxka	zamiast Iaxka:	Konieczpolski bowiem
					miał przydomek „Taszek“
„ 408 wiersz 1 z dołu		czytaj	VI		zamiast VII
„ 447 „ 3 z góry		„	quatuor	„	quator
„ 451 „ 15 z góry		„	cornscabat	„	choruscabat
„ 452 „ 10 z dołu		„	Pomeraniam	„	Pemeraniam
„ 454 „ 19 z góry		„	fratribus	„	ratribus
„ 465 „ 13 z góry		„	Mazoviam	„	Mozoviam
„ 474 „ 8 z góry		„	castellis	„	castelliis
„ 492 „ 18 z dołu		„	Trebnicensi	„	Trenicensi
„ 492 „ 2 z dołu		„	Bohemie	„	Bohemi
„ 493 „ 3 z góry		„	ita	„	tia
„ 494 „ 3 z góry		„	coruscantem	„	choruscantem
„ 495 „ 8 z dołu		„	dopisano	„	pisano
„ 507 „ 13 z góry		„	pueris	„	pueri)
„ 516 „ 17 z dołu		„	duci	„	due
„ 517 „ 10 z góry		„	inimicie	„	inimicie
„ 551 „ 16 z dołu		„	haberetur	„	habetur
„ 565 „ 13 z góry		„	MCCCXXVII	„	MCCCXVII
„ 574 „ 18 z dołu		„	damnum	„	damnium
„ 674 „ 1 od góry w not.		„	domowe	„	domowy
„ 718 „ 15 z dołu		„	Lubrański	„	Lubrański
„ 725 „ 3 z góry		„	castitatis	„	castigatis
„ 757 „ 7 z góry		„	nox	„	non
„ 796 „ 17 z góry		„	peracta	„	paracta

Składał: Stanisław Wyzalkiewicz.